8.1.M.4

OPVSCVLA OMNIA THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS

TIT. S. XISTI, IN TRES DISTINCTA Tomos, variis Quæſtionibus, cum ſuis Concluſionibus, ac vtiliſsimis Annotationibus appoſitis, recens aucta atque locupletata.

QVIBVS ACCESSERE, AD OBIECTA aliqua ſanè quàm acutæ Reſponſiones, aliáque permulta, quæ ſequens Index indicabit,

ITEM TRACTATVS QVIDAM CONTRA modernos Martini Lutheri ſectatores, & eorum præcipuos errores, nunquàm antehac impreſſus.

LVGDVNI,
Sumptibus Philippi Tinghi Florentini.
M. D. LXXV.

INDEX OMNIVM TRACTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI tractatus.

1 De Comparatione autoritatis Papæ & Concilij.
2 De Comparata autoritate Papæ & Concilij apologiæ, pars prima & ſecunda.
3 De Romani pontificis inſtitutione & autoritate.
4 De Attritione & contritione.
5 De Confeſſione.
6 De Satisfactione pœnitentiali.
7 De Miniſtro ſacramenti pœnitentiæ.
8 De Indulgentiarum theſauro.
9 De Cauſa indulgentiarum.
10 De Suſcipientibus indulgentias.
11 De Modo tradendi ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.
12 De Contractu matrimonij.
13 De Vſu matrimonij.
14 De Delectatione moroſa.
15 De Indulgentiis.
16 De Indulgentiis quæſtiones ſex.
17 De Contritione quæſtio vnica.
18 De Confeſſione quæſtiones quinque.
19 De Excommunicatione quæſtio vnica.
20 De Iniunctis pœnitentiis quæſtio.
21 De Sigillo confeſſionis quæſtio.
22 De Pollutione ex auditione confeſſionis proueniente quæſtio.
23 De Purgatorio quæſtiones duæ.
24 De Pœnarum timore quæſtiones duæ.
25 De Obligatione & obſeruatione præceptorum tam in religione, quàm extra quæſtiones duæ.
26 De Sacri ordinis collatione quæſtio.
27 De Diſpenſatione matrimonij cum Occidentali eccleſia quæſtio.
28 De Matrimonio quæſtio.
29 De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum exiſtente adultero quæſtio.
30 De Vſu ſacrarum ſcripturarum ab Eccleſia.
31 De 17. Reſponſionibus ad diuerſos tactis, præcipuè ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri aſſertionibus facere videbantur.

TOMI SECVNDI tractatus.

1 De Conceptione beatæ Virginis.
2 De Euchariſtiæ ſacramento, & erroribus in eo contingentibus.
3 De Celebratione Miſſæ.
4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Miſſam in die feſto.
5 De Præcepto Eleemoſynæ.
6 De Monte Pietatis.
7 De Cambiis.
8 De Vſura.
9 De Simonia.
10 De Vſu ſpiritualium rerum in peccato mortali.
11 De Voto.
12 De Solutione maleficij, opera malefici ad hoc parati.
13 De Spaſmo beatæ Virginis.

TOMI TERTII tractatus.

1 De ſex orationibus Romæ habitis.
2 De Dei glorioſi infinitate intenſiua.
3 De Potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ.
4 De Subiecto naturalis Philoſophiæ.
5 De Nominum Analogia.
6 De Conceptu Entis.
7 De Ente & Eſſentia.
8 De Solutionibus quorundam locorum ſibi inuicem aduerſantium in Commentariis ſancti Thomæ contentorum.
9 De Vinculo Obedientiæ.
10 De Miſſæ ſacrificio & ritu aduerſus Lutheranos.
11 De Fide & operibus aduerſus Lutheranos.
12 De communione ſub vtraque ſpecie, de integritate confeſſionis, de Valore ſatisfactionis, de Inuocatione ſanctorum.
13 De Coniugio cum Relicta fratris.
14 De Eodem coniugio.
15 De Quibuſdam Reſponſionibus ad quoſdam articulos nomine Theologorum Pariſienſium editos.

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMAE DE VIO CAIETANI, TVNC ORD. PRAEDIC. GENERALIS MAGISTRI, NUNC SANCTI XISTI CARDINALIS, IN COMPARATIONEM AUTORITATIS PAPAE & CONCILIJ, PRAEFATIO.

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMAE DE VIO CAIETANI, TVNC ORD. PRAEDIC. GENERAlis Magiſtri,nunc Sancti Xiſti Cardinalis,in comparationem autoritatis Papæ & Concilij,Præfatio.

***

TAMETSI PUTO, Pater ampliſſime Fliſce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Eccleſieque totius autoritate ſcripſi,a multis hac tempeſtate, quemadmodum in diuerſa ſtudia ſcinduntur,ita diſſimili ratione eſſe legendam,acceptandam, diiudicandam:omnibus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum,quæ ad hanc rem inuſitatam,conſentaneam tamen,his temporibus afferuntur ,fieri certiores. Aduerſarius quidem,& æmulis,vt impugnent:amicis,vt ea quæ veritatis ſunt, defendant, ceteris autem,vt preſto ad legendum habeant quid de tanta,his temporibus concertatione maximaque & olim ſæpe & in præſentia contentione, ſit conſtituendum. Ego Prædicatorum ordinis (Romanæ Eccleſiæ veritatiſque ſtudioſiſſimi) generalis Magiſter,hanc ſummæ autoritatis comparationem,in defenſionem quidem veritatis & ſedis Apoſtolicæ,non vt hominibus placeam(quanquam ſi id quoque aſſecutus fuero, non aſpernabor)ſed vt Ieſu Chriſti veritatiſque ſeruus ſim,liberè ſcripſi,tibique impræſentiarum & dedico quidem rectè,& perquàm libenter inſcribo:quod ab illa ſede, quam defendo,& quam Fliſcorum ornatiſſima familia tua ornatiſſimis viris,Epiſcopis,Cardinalibus,& ſummis Pontificibus ſemper ornauit ,ipſe ſis tandem ſummis honoribus exornatus. Quumque te optimum Prædicantium ordinis protectorem & conciliandæ conſeruandæque eccleſiaſticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum eſſe ſciam,nil ambigo,quin ea quæ pro veritate, & tantæ autoritatis vnitate ,atque concordia ex eo ordine à me tibi inſcripta dedicataque ſunt ,grato ſis animo, & qua polles probitate & benignitate ſingulari ſuſcepturus,at que habiturus inter cetera ſempiterna voluntatis & obſeruantiæ ergate meæ teſtimonia. In æuum Vale.

TRAC

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI, DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE ET CONCILII, IN VIGINTIOCTO CAPITA DIVISVS.

IN OCTO ET VIGINTI capita de comparatione autoritatis Papæ & Concilij, Summaria.

1 Quòd Papa habeat ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei.
2 Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ & Apoſtolorum.
3 Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.
4 Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos.
5 Rationes tenentium quòd Eccleſia vniuerſalis, ſeu Concilium vniuerſale habet poteſtatem ſupra Papam ſimpliciter, ita quòd Papa eſt illi ſubiectus.
6 Quis ſit ſenſus, quo quæſtio de comparatione Concilij & Papæ vertitur in dubium.
7 Quòd Papa eſt ſupra poteſtatem & Eccleſiæ & Concilij vniuerſalis, vt diſtinguitur contra Papam.
8 Reſponſio ad obiectiones ſumptas ex autoritate concilij Conſtantienſis, & Baſilienſis.
9 Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem Papæ ſupra Concilium factarum.
10 De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium eſſe ſupra Papam.
11 Quòd ſeclu ſo Papa non eſt in Eccleſia papatus ſuppletiuè, & ſicut in regulante vnum illius.
12 Quòd ſecluſo Papa, non eſt in Eccleſia poteſtas legiſlatiua.
13 Quòd ſecluſo Papa non eſt in Eccleſia poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad perſonam, niſi in caſu.
14 Solutio rationum contra Papam in eo quòd Eccleſia eſt totum, & autoritas illius maior in ſex.
15 Opinio aliorum, quòd ſecluſo Papa, in Eccleſia eſt autoritas congregandi generale Concilium.
16 Quomodo verificatur, quòd generale Concilium poteſt, aut non poteſt ſine Papa congregari.
17 Initium comparationis poteſtatis Eccleſiæ & Papæ in caſu hæreſis & primo de modo, quo Papa propter crimen hæreſis ſubijcitur Concilio, ſecundum vnam opinionem.
18 De modo, quo Papa hæreticus ſubijcitur Concilio ſecundum aliã opinionem.
19 Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus Papatu.
20 Rationabilis ſententia. quòd Papa factus hæreticus, ſubeſt poteſtati miniſteriali Eccleſiæ, & non autoritatiuè ſuper Papam.
21 Diſcuſſio prædictæ poteſtatis miniſterialis depoſitiuæ Papæ hæretici.
22 Reſponſio ad rationes & autoritates allatas in capitulo decimoſeptimo ad probandũ quòd Papa hæreticus, eſt ipſo facto depoſitus iure diuino.
23 Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo, parato corrigi agendum eſt.
24 Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine ſcandalizantem Eccleſiam, ſubijcitur Concilij poteſtati ita quòd poteſt ab eo deponi.
25 Diſcuſſio & determinatio ad quam legem ſpectet determinare caſus, in quibus Papa ſubeſt iudicio Concilij.
26 Quot caſus ſint diuina lege ſtatuti, vt poſſit Concilium Papã deponere.
27 Reſponſio ad obiectiones factas in capitul. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quam hæreſis poteſt deponi ab Eccleſia.
28 An in euentu aliquo Papa ſine, ipſa, ſubſit Eccleſiæ, ita quòd poſſit deponi.

CAPVT I.

¶ Quòd Papa habeat ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei.

INTENDENS Reſolutè comparare poteſtatem Papæ poteſtati Eccleſiæ & Concilij vniuerſalis. primò poteſtas Papæ ſuo loco ponenda eſt: deinde comparabitur ſpecialiter Apoſtolorum autoritati: poſt Eccleſiæ & Concilij vniuerſalis abſolutè: & deinceps in caſibus, primò hæreſis, ſecundò incorrigibilitatis, & demum in euentibus, vt ſic reſolutè habeatur & ſimpliciter, & ſecundum quid. Et intendo pro ſolis viris doctis abſque vlla paſsione rationabilia tantùm dicere: ſub iudicio tamen ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ.

¶ Et ne quis putet ponere me falcẽ in meſſem alienam, præmitto, quòd quia autoritas Papæ immediatè eſt à Deo, & reuelata in ſacra Scriptura & autoritas Eccleſiæ vniuerſalis immediatè dicitur eſſe à Deo: vt Conſtan. Conciliũ declarauit: ideo materia iſta primò & principaliter eſt theologorum. quorum eſt ſacram Scripturam & diuina opera ſcrutari. Secundariò autem, inquantum ſcilicet eſt in ſacris canonibus declarata: ad Canoniſtas ſpectat. Propter quod grauiter errãt in hac re, Canoniſtis primò deferentes. Oportet ergo virum docilẽ, vtroſque Theologos & Canoniſtas, in re hac perſpicere, & in ſuo quenque loco honorãdo theologiæ primatum dare: vtpote quæ ex proprijs poteſt hoc determinare. Canonicum autem ius nõ niſi ad theologicam recurrat autoritatem, ſcilicet ſacræ Scripturæ quæ vera theologia eſt.

¶ A PRIMO Igitur inchoando dicimus, quod certa eſt iſta propoſitio, Papa habet ſupremã poteſtatem in Eccleſia Dei: funditurque ſuper inſtitutione Ieſu Chriſti, Matth 16 & Ioan. vlt. Saluator ſiquidẽ noſter, rex regum & dominus dominantiũ, quãuis potuiſſet Chriſtianam rempublicã in terris, diuerſis modis regẽdam diſponere: voluit tamen & ſtatuit, vt non populare, nõ diuitum, non potentũ, non optimatum multorum, aut paucorũ eſſet regimen: ſed vnius tantùm: promittens ſoli Petro, Matthæi decimo ſexto, Tibi dabo claues, &c. & eidem ſoli promiſsionem exhibens, curam omnium ouium ſuarum committens, Ioan. vlt. Paſce oues meas. Comparatiua ſiquidem interrogatio, a qua ſermo incepit dicens, Simon Ioannis diligis me plus his? conuincit etiam proteruos quòd Petro vt diſtincto ab Apoſtolis præſentibus, ad quos refertur cõparatio, & non in perſona eorũ loquebatur Dominus. Et licet hic textus ſufficere deberet, quoniã tunc factus eſt Petrus paſtor vniuerſalis, dũ dictũ eſt in præſenti, Paſce oues meas, non has vel illas, ſed indiſtinctè, vt omnes comprehẽderet, vt Gregor. notat. Non deſunt tamẽ gloſſæ Chryſoſtomi dicentis ibidẽ, prætertẽs alios, Petro loquitur, Præpoſitus loco meieſto & caput fratrum tuorum: & Theophili dicentis, quòd cõmiſsionem ouium mundi Petro commendat, non alij. Et Leo papa in cap. ita Dominus diſtinctione decimanona, & in ſexto de electionibus, cap. fundamenta dicit, Ita Dominus huius muneris ſacramẽtum ad omnium Apoſtolorum officiũ pertinere voluit, vt in beatiſsimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi à quodam capite dona ſua, velut in corpus omne diffunderet. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles c. 76. ſic Saluator noſter inſtituit. quia regimẽ Eccleſiæ eſt optimẽ

ordinatum:optimum autem regimen eſt vnius. Quod ex fine regiminis apparet. eſt enim finis pax, quæ in vnitate cõſiſtit:& cõſtat quòd melius eſt cauſa vnitatis vnus, quàm multi: qui nõ niſi vt in vnũ venientes, eam cauſant. eſt ergo Eccleſiæ regimẽ inſtitutum, vt vnus ſolus præſit vniuerſæ reipublicæ. Et tu valde notabis aſſumptũ. ſcilicet ꝙ Ieſus Chriſtus inſtituit tale regimen, vt claudas ora opponentiũ de regali regimine inſtituto à ſenatu, ſeu populo libero. non enim Eccleſia, aut populus Chriſtianus, aut Cõciliũ aliquod vniuerſale, ſed Chriſtus ipſe, qui viuit & regnat, inſtituit tale regimẽ: ſic vt Petrus nõ Eccleſiæ, ſed Ieſu Chriſti vicarius eſſet. vt ex Concilio Lugdunenſi in c. vbi periculũ. de electionibus, lib. ſexto, patet, vbi Papa dicitur Ieſu Chriſti vicarius. Et in capitulo quãuis. diſtinctione vigeſimaprima, Pelagius papa dicit, Sãcta Rom. Eccleſia catholica & apoſtolica nullis ſynodicis cõſtitutis cæteris eccleſiis prælata eſt, ſed euãgelica voce Domini & Saluatoris, primatũ obtinuit. Afferũtur quoque in dicto capitulo cõtra Gẽtiles, multæ ad hoc propoſitũ rationes, de primatu papæ & de neceſſitate eiuſdẽ vltra Ieſum Chriſtũ in cælis: quas poteris ibi videre. Firmatur autem aſſerta propoſitio autoritate Martini quinti in Cõcilio Cõſtantiẽſi: vbi diffinita eſt, vt patet in bulla condẽnationis Ioannis VVicleff. In Cõcilio quoque Oecumenico Florẽtino, ſub Eugenio quarto (vbi vnio Græcorũ & Armenorũ cũ Romana Eccleſia facta eſt) habẽtur hæc verba, Diffinimus ſanctã apoſtolicã ſedẽ & Romanum Põtificẽ in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificẽ ſucceſſorem eſſe beati Petri principis Apoſtolorum, & verũ Chriſti vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorũ patrem ac doctorem exiſtere & ipſi in beato Petro paſcendi, regẽdi & gubernandi vniuerſalem Eccleſiã, à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditã eſſe. Hæc ibi. Ex quibus patet propoſitionem dictam non ſolum eſſe veram, ſed cõtrariam eſſe erroneam, vt etiam ſanctus Thomas in tractatu cõtra errores Græcorum, cap 65. & tribus ſequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioannis Huſs, damnatos in Concilio Conſtant. à Martino quinto.

CAP. II.

¶ Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ, & Apoſtolorum.

QVAMVIS Autem papæ poteſtas Petro Apoſtolo primitum collata oſtenſa ſit ſuprema: nõ deſunt tamẽ qui Apoſtolos reliquos parem poteſtatem accepiſſe a Chriſto arguant. Et vt veritas clarius eluceſcat, ſcito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur: quæ ſi ſeparentur, perſpicuam magis ſortientur veritatem. Alterum dubium eſt de æqualitate poteſtatis Petri, & aliorum Apoſtolorum. Alterum, de modo habendi poteſtatem: an ſcilicet omnes immediatè habuerint eam à Ieſu Chriſto, an ſolus Petrus immediatè à Chriſto, alij verò ab eodem mediante Petro.

¶ Et quo ad vtrũque dubium, duæ ſunt opiniones extremæ. Prima eſt dicentium, quòd omnes Apoſtoli parem poteſtatem à Ieſu Chriſto immediatè habuerunt. Et hi vtrũque ſimul multipliciter probant ex ſacra Scriptura. Primò ex eo, quòd Matth. 18. Saluator omnibus Apoſtolis replicauit quòd ſoli Petro dixerat in c. 16. ait enim, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictũ Petro, Paſce oues meas. omnibus Apoſtolis in ſententia dictum eſt: quoniam paſcere tripliciter fit, doctrina, vita, & correctiõe. Hæc autem omnia omnibus dicta ſunt Apoſtolis. Primum Matt. h. vltimo, Docere omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos eſtis lux mundi: ſic luceat lux veſtra coram hominibus. &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiſeritis peccata, &c. Secundò ex 2. c ad Gal. vbi Paulus dicit, quòd Hieroſolymis Petrus & alij Apoſtoli nil ſibi contulerunt, nec doctrinæ, nec poteſtatis, vt ibidẽ bis habet ſanct. Tho. ſed dederũt ei dextras ſocietatis: & quòd in Antiochia reſtitit Petro in faciem, quia reprehenſibilis erat. Hæc enim nõ ſunt inter ſuperiorem & ſubditos, ſed potius inter ſocios. In Actibus Apoſtolorum. 8. capit. legimus, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem in Samariam. Cõſtat autem, quòd maior non eſt qui mittitur, mittente: iuxta illud, Non eſt ſeruus maior Domino ſuo, nec Apoſtolus maior eo, qui miſit illũ, Ioan. 13 Et confirmatur hoc autoritatẽ ſanctorum canonũ Primò Anacleti Papæ, diſtin. 21. c. in nouo. Cæteri Apoſtoli, inquit, cum beato Petro pari conſortio præditi, & honorem & poteſtatem acceperunt Secundò, Cypriani in c. loquitur Dominus. 24. quęſt. prima. Hoc cæteri Apoſtoli erant quod Petrus fuit, pari conſortio prędi ti & honoris & poteſtatis Tertiò, Hieronymi ſuper epiſtolam ad Galatas, & habetur 2. quæſtio. 7 canone, Paulus. Paulus Petrum reprehendit. quod non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.

¶ Altera extrema opinio eſt diſcordantium in vtroque, & dicentium, quòd nec parem poteſtatem, nec immediatè a Ieſu Chriſto omnes Apoſtoli acceperũt poteſtatẽ: ſed ſolus Petrus immediatè à domino Ieſu Chriſto poteſtatẽ accepit, & omnes ei ſubiecti fuerunt, ab ipſo poteſtatem habẽtes. Et de modo quidẽ habendi poteſtatẽ, ſcilicet quòd ſolus Petrus habuit eam à Domino Ieſu immediatè, probant in communi quidem ex texto Anacleti, diſt 21. in nouo, Petro primo pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt. In ſpeciali autem quò ad poteſtatem ordinis, non ſacerdotalis (hanc enim conſtat habuiſſe omnes immediatè à Chriſto in cœna dicẽte. Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriã facietis, quo ad actum celebrandi miſſas: & poſt reſurrectionem, quo ad actum abſoluendi in ſacramento pœnitentiæ, dicente, Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, &c.) ſed epiſcopalis, probant ex conſecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiſcopus Hieroſolymitanus à Petro, & Iacobo & Ioanne: vt dicitur in can. porro. diſtin. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spiritusſanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et ſubiungitur. Imponentes eis manus, dimiſerunt. gloſſa, in modũ ordinandorũ. & in c. quòd die dominico. diſt. 75 Quo ad poteſtatem verò iuriſdictionis (cùm nullibi clarius appareat, quàm Mat. 18. vbi Apoſtolis dicit dominus Ieſus, Quęcunque ſolueritis ſuper terram &c.) probant ex hoc, quòd Chriſtus ſoli Petro dixerat, Quodcũque ſolueris. &c. Matth. 16. Ex ipſo, inquiunt, ordine promiſſionum inſinuat, quòd poteſtas ligandi & ſoluendi ordine quodam exhibẽda erat, vt ſcilicet per Petrum ad alios deriuaretur: vt ſanct. Tho. in 4. contra Gent. cap. 76. & in 4. ſenten. diſtin. 24. q. vlti. dicit. Affertur quoque autoritas Leonis ſuprà inducta ex can. ita, Dominus, diſtinct. 19. clarè dicẽtis. quòd Chriſtus hoc diſpoſuit, vt ab ipſo Petro quaſi a quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet.

¶ DE AEQVALITATE Verò poteſtatis Apoſtolorum quatuor inuenio expoſitiones, ſuſtinentes cum hoc Petri autoritatem ſuper omnes. Prima diſtinguit poteſtatem ordinis & iuriſdictionis: & omnes dixit eſſe æquales poteſtate ordinis, ſicut omnes epiſcopi ſunt æquales tali poteſtate. Petrus autem ſuper omnes dicitur poteſtate iuriſdictionis. Secunda dicit, ꝙ omnes Apoſtoli fuerũt in poteſtate iuriſdictionis pares id eſt, ſimiles. Probãtque in Scriptura paritatem pro ſimilitudine ſumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos ſimiliter euomat cum paria feceritis gloſſ id eſt, ſimilia. Tertia declarat (& eſt ſanct. Tho in 2. 2. quæſtio. 33. artic. 4. ad ſecundum) quòd fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defenſionem, Inquit enim ſic coram omnibus Paulus Petrum nõ reprehendiſſet, niſi aliquo modo par eſſet quantum ad fidei defenſionẽ. Quarta eſt eiuſdem ſuper epiſtolam ad Gal. 2. cap. quod Apoſtoli fuerunt æquales, quantum ad exequutionem autoritatis. Ait enim. Apoſtol'. ſcilicet Paulus fuit par Petro in exequutione autoritatis, non autem in autoritate regiminis.

CAP. III.

¶ Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum quòd, Apoſtoli inter ſe poſſunt comparari dupliciter Primo inquãtum Apoſtoli: & ſic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquantũ oues Chriſti, ab eo hic corporali cõuerſatione ſeparatæ: & ſic Petrus ſolus eſt paſtor, & reliqui Apoſtoli, oues ſub illius cura. Sed quia nõ ſufficit dicere, ſed oportet declarare & probare ſic eſſe, vt dicimus, declaro primò dignitatem & poteſtatem apoſtolatus. Scribitur in primis Luc. 9. c. quòd conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent: & miſit illos prędicare regnum Dei, & ſanare infirmos. Matt. quoque vlt. legitur, ꝙ eiſdẽ Dominus dixit, Euntes in mundũ vniuerſum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes ſeruare omnia quæ mandaui vobis. In prima quoque epiſtola Pauli ad Corint. 12 c. legitur. quòd Deus poſuit in Eccleſia primùm Apoſtolos. vbi gloſ interlinearis in verbo primũ, dicit dignitate & tempore. Et in verbo. Apoſtolos, dicit, omnium ordinatores & iudices. In decre diſtinct 68. c. quorũ vices. dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: patres miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt & cõſtituti Epiſcopi. Et in Cõcilio Oecumenico Florentino ſub Eugenio 4 inter documenta fidei de miniſtro cõfirmationis habentur hæc verba. Hanc, ſcilicet cõfirmationẽ nõ niſi Epiſcopus debet cõferre: quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorũ vicẽ tenent Epiſcopi) ꝙ per manus impoſitionẽ Spiritũ ſanctũ dabant.

¶ Diuus Tho ſuper prælatis verbis ex prima epiſtola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba Maiores autem miniſtri in Eccleſia ſunt Apoſtoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorũ primũ eſt autoritas gubernandi fidelem populum, quæ propriè pertinet ad officiũ apoſtolatus: Secundò facultas docendi: Tertiò poteſtas miracula faciendi ad cõfirmationem doctrinæ Hęc ille. Et poſtquàm ſubiunxit. quod tertium horũ ordinatur ad ſecundũ. & ſecundũ ad primum, ſubdit, Deus poſuit primũ Apoſtolos, quorũ regimini commiſit Eccleſiam. Et tripliciter probat. Primò per illud Luc. 22. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnũ. Secundò, per illud Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta

duo

duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorũ. Tertiò, per illud ad Rom.8. Nos ipſi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his omnibus facile eſt videre, quòd Apoſtoli, inquãtum Apoſtoli, habuerunt non ſolùm poteſtatem ordinis, ſed iuriſdictionis. Autoritas enim gubernandi Eccleſiam, quæ eſt apoſtolatui propria, ſine iuriſdictionis poteſtate nõ eſt. Et ſi huic adiũxeris, quòd non habuerunt apoſtolatum à Chriſto mediante Petro, ſed immediatè ab ipſo Ieſu Chriſto, iuxta illud Ioan.20. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos: & Matth.10. & Marci 3. & Luc.6. patet, quòd ipſe fecit eos Apoſtolos. Et ad Galat.1. Paulus probat ſe Apoſtolũ: quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, quàm docente eſt Apoſtolus. Solues vtrunque dubium, ſcilicet & de poteſtatis æqualitate, & de modo habendi: quòd ſcilicet Apoſtoli quantùm ad apoſtolatus autoritatẽ fuerunt æquales ſimpliciter, & quòd hanc poteſtatem habuerunt à Ieſu Chriſto immediatè, ſicut & apoſtolatum. Dixi autem ſimpliciter: quia ſecundum quid nihil prohibet, vnum Apoſtolum habere apoſtolatum digniorem altero, vt Paulus aliis: iuxta gloſſ. interlinearem ad Galat.1. in verbo, Qui ſuſcitauit eum à mortuis, dicentem in perſona Pauli, Et ita dignius me conſtituit per immortalem Chriſtum, quàm alios per mortalem: & gloſſ. marginalem ex Auguſt. in libro Retractationum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad ſiniſtram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim iſta ex parte ſtatus vocantis, qui ſcilicet eſt immortalis, non facit vocatum Apoſtolum maiorem ſimpliciter, ſed quo ad hoc.

¶ SI AVTEM cõſideremus, quòd etiam ipſi Apoſtoli oues erant Chriſti, à quo ſtatutum eſt, vt ſit vnũ ouile & vnus paſtor, ſic Petrus inuenitur ille vnus paſtor, cui dictũ eſt, Paſce oues meas nõ has, vel illas: & reliqui inueniuntur vnius ouilis oues. In cuius ſignum Petrus ſtatim factus paſtor, curam Ioan. ſuſcepit, interrogans de eo, Hic autem quid? vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autẽ verificari poſſunt hæc duo ſimul, quòd ſcilicet omnes Apoſtoli fuerunt pares in authoritate gubernandi Eccleſiam, atque à Ieſu Chriſto eam immediatè habuerũt, & quòd Petrus ſolus fuit inſtitutus paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, & maior autoritate ſuper alios Apoſtolos, ita quòd ab ipſo capite in totũ Eccleſię corpus poteſtas deriuata eſt difficile apparet prima fronte: ſed ſi ſubtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera ſimul fuiſſe. Sciendum eſt nanque, quòd ſicut in natura dupliciter aliqua fiunt, ſcilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturę ſanatur: & ſupernaturaliter ſicut cũ homo creatus eſt à Deo, & infirmus miraculo ſanatur. Ita in Eccleſia duplici quoque modo aliquid fit, ſcilicet ordinarie, vt cũ ſeruato iuris ordine creatur Epiſcopus: & de ſpeciali gratia à principe, vt ſi ſtatim aliquis crearetur Epiſcopus: vt de Ambroſio contigit. Vtroque autẽ modo princeps noſter Ieſus Chriſtus in primitiua Eccleſia vſus eſt. nam in inſtitutione eccleſiaſtici regiminis ordinario iure perpetuo ſeruãdi monarchicum, id eſt vnius principatum inſtituit, & poſuit Petrum caput vnũ totius corporis Eccleſiæ: à quo in omnes poteſtas iuriſdictiõis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes ſacri autores, cũ dependentiã omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando verò ex ſpeciali gratia, ſicut preuenit Petrum in conferendo poteſtatem ordinis (dum ipſe Dominus per ſeipſum etiam alios Apoſtolos fecit ſacerdotes in vltima cœna, & confeſſores poſt reſurrectionem, & ſacramentum cõfirmationis in die Pentecoſtes) ita pręuenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi iudicandique Eccleſiam: vt ex allatis patet autoritatibus. Et quẽadmodum nihil obſtat maioritati ipſius Petri capitis, quòd alij non habuerunt ab ipſo poteſtatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu poteſtatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipſo, ſed ex præuentione ſuperioris, qui prius dedit id ſubditis Petri ex gratia, quod ordinarie dandum erat eiſdem à Petro) ita etiam, nihil officit excellentiæ poteſtatis iuriſdictionis Petri ſuper omnes quòd eius ſubditis Saluator ſuperior omnibus dedit illam poteſtatem ex gratia, quã à Petro per viam ordinariam erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi poteſtatem clarificat veritatem. In Petro enim, & à Petro inchoat omnis Eccleſiæ poteſtas, & deriuatur in totam Eccleſiam via ordinaria: & rurſus aliqui Petro ſubditi plures poteſtates acceperũt à Chriſto immediatè, quas à Petro accepturi erant, via præuentionis gratuitę. Et ſic Eccleſia vna ſub vnico tantum capite, Petro ſcilicet, & habet Apoſtolos omnes, immediatè à Chriſto poteſtatem ordinis & iuriſdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet Petrum ſolum caput Apoſtolorum cæterorum & omnium à quo in Apoſtolos aliquos, & in omnes ordinariè poteſtas ordinis & iuriſdictionis diriuanda eſt. Sunt ergo ſimul vera quæ aduerſari ſibiinuicem videbantur.

¶ ET VT Clarius eluceſcant dicta, ſcito quinque eſſe differentias inter poteſtatem Petri & aliorum Apoſtolorum. Prima eſt in modo dandi & accipiendi: quia Petro data eſt ordinariè, aliis autem ex ſpeciali gratia: vt explanatum eſt. Secunda eſt in officio (& ſequitur ex prima) quòd Petrus factus eſt vicarius generalis Ieſu Chriſti, alij verò facti velut legati ſeu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corin.5. Legatione pro Chriſto fungimur, & ad Epheſ. vlt. Legatione fungor in catena iſta. Et hoc ipſum Apoſtoli nomen importat à miſſione ſumptum: quamuis extẽſo vocabulo in præfatione dicatur vicarij. Tertia eſt in obiecto poteſtatis, quòd aliorum poteſtas iuriſdictionis nõ erat ſupra ſe inuicẽ, ſed ſuper alios: Petri vero poteſtas erat, & ſuper alios, & ſuper ipſos reliquos Apoſtolos dicente ſibi ſoli Chriſto Paſce oues meas: in quarum numero ſine dubio erant Apoſtoli. Vbi Chryſoſt. dicit in perſona Chriſti ad Petrũ. Loco mei præpoſitus eſto. & caput fratrũ tuorum. Quarta eſt in perpetuitate poteſtatis: quia aliorum poteſtas finiẽda erat cũ vita eorũ: quoniã data eſt eis in perſonis proprijs pro ſolis perſonis proprijs & non pro eorum ſucceſſoribus. Petri verò poteſtas vſque ad conſummationem ſeculi perſeuerat: quia data eſt ſibi in perſona propria non ſolũ pro ſeipſo, ſed omnibus ſucceſſoribus ſuis: quod ſancti doctores exprimunt ſub aliis verbis, dicendo ꝙ data eſt Petro in perſona Eccleſiæ. Et ex hac differentia oritur ꝙ nullus eſt ſucceſſor Ioannis aut Iacobi nec etiam Pauli Apoſtoli in autoritate Apoſtolatus vniuerſalis gubernatiõis Eccleſiæ ſicut Apoſtoli gubernabant vbique: ſed tantum in poteſtate ordinis & regiminis vnius certę Eccleſię ſuccedũt Epiſcopi. ſed ſolius Petri ſucceſſor eſt & dicitur Papa, vt patet in allegatis ſuperius. Quinta & vltima pro nũc eſt in ipſa eſſentia poteſtatis: quoniam autoritas communiter Apoſtolis data, ex vi apoſtolatus fuit velut potentia executiua. vnde & à Sancto Thoma vocatur autoritas gubernãdi: gubernatio enim executionẽ ſonat. Autoritas verò data ſoli Petro quum factus eſt Papa, dicente Chriſto, Paſce oues meas, eſt potentia præceptiua: & propterea vocatur à Sãcto Thoma autoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thomas Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. Eccleſiæ regimen quod ſonat executionem, non autoritatem regiminis, quod ſonat imperium, commiſſum dicit Apoſtolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarij abſolutè, ſed vicarij operis: dicente Eccleſia ad Deum de Apoſtolis, Quos operis tui vicarios, quaſi diceret vicarios ad exequẽdum. Veruntamen quia vnum pro alio quandoque poni poteſt, ſi etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, piè exponendum eſſe pro executiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apoſtolis communiter vt exequi poſſent in eis, ad quos mittebãtur, omnia quæ poterat exequi Petrus puta inſtituere Eccleſias & Epiſcopos, docere, excommunicare, &c. Petro autem abſolute dedit poteſtatem omnium. Et ſi Paulus aliquo modo id eſt executiuè erat par Petro quantum ad defenſionem fidei: vt ex Secunda ſecundæ dictum eſt. Et ſi non penetras differentiã hanc inter poteſtatem executiuam & pręceptiuam, vide illam in exemplo: Epiſcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habẽt etiam officium prædicãdi (cùm ad hoc inſtituti ſint) ſed differenter: quia Epiſcopi ex propria autoritate hoc faciunt, fratres verò Prædicatores autoritate Papæ delegantis eis id officium hanc prædicationis exercendæ poteſtatẽ. Sic enim proportionaliter de poteſtate gubernandi Eccleſiam in Petro & aliis Apoſtolis fuit: Petrus enim ex propria ſui pontificatus officij autoritate gubernabat. alij verò Apoſtoli ex priuilegio domini delegãtis eis gubernationis officium. Nunc ſupereſt reſpondere obiectis in ſequenti capitulo.

CAP. IIII.

¶ In quo ſoluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos.

VT AVTEM Ordinatè ſatisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & ſic deinceps reſpondebitur.

¶ Ad autoritatem ergo ex Matt.18. dicitur, quòd in verbis dictis Petro ſoli c.16. & in verbis dictis omnibus, c.18. perſpicienda ſunt duo, ſcilicet ordo & poteſtas data. Ordo fuit, quòd prius Petro ſoli eſt dictum, Quodcunque ſolueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine inſinuat Dominus ordinarium progreſſum poteſtatis ſoluendi & ligandi, quod ſcilicet à Petro ad cæteros deriuãda eſt propter vnitatem capitis & corporis Eccleſiæ: vt ex autoritatibus ſancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. ſent. apparet. Poteſtas data fuit, vt dictũ eſt, ad gubernatiuam Eccleſiæ poteſtatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc oſtendit Dominus, quod ipſe ex gratuita præuentione dare voluit Apoſtolis. Ambo igitur ſimul conſiderata oſtẽdunt magis quod dicimus eſſe verum.

¶ Ad illud Ioannis vltimo, quamuis malè probetur, quòd correctio iuriſdictionalis ſit commiſſa omnibus per illud, Quorum remiſeritis peccata: quoniam hęc verba ad correctionem fori pœnitẽtiæ ſpectant: quia tamen poſſet probari per illud Mat-

thæi decimooctauo, Quæcunque ſolueritis: vbi Saluator loquitur de exterioris iuriſdictione, qua Eccleſiam non audiens fit ethnicus & publicanus. reſpondetur quod in veritate Saluator illa verba etiam quò ad ſenſum, Paſce oues meas, ſoli Petro dixit, vt probatum eſt. Et quod ſi inueniatur aliquid ſimile cōmiſſum Apoſtolis (puta paſtorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quòd nulli commiſſæ ſunt oues Chriſti indiſtinctè, vt comprehendantur omnes, niſi Petro. aliis verò cōmiſſæ ſunt oues determinatè, ſaltem hac determinatione, ſcilicet aliæ ab ipſis Apoſtolis, ſaltē Petro. Et propterea alij poſſunt dici delegati paſtores iuxta illud præfationis, Quos operis tui vicarios eiſdem cōtuliſti præeſſe paſtores, quaſi diceret, quòd gregi tuo contuliſti Apoſtolos præeſſe paſtores, vt vicarios operis tui id eſt miſſos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus eſt paſtor ouium Chriſti abſolute & vniuerſaliter dicēte Chriſto ipſi ſoli Paſce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datū eſt per hæc verba Petro quam per quæcunque alia ſimul congregata cæteris: quia autoritas regiminis vniuerſalis ſimpliciter hic clauditur: quāuis totum paſtorale officium executiuè conceſſum ſit omnibus Apoſtolis.

¶ Ad autoritatem ex ſecundo capitu. ad Gala. iam patet quòd nil doctrinę aut poteſtatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu poteſtatis in Petro. ſed ex præuentione gratuita, qua a Domino Ieſu habuit poteſtatem & ſcientiam. vt ipſemet in 1. cap. dixerat, Dexteras autem ſocietatis propter vnitatem fidei, quā docebant: non ſolum nanque ſocij, ſed fratres in vnitate fidei ſumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres eſtis. Quomodo vero in faciem reſtitit, vt par, iam declaratum eſt. quòd de paritate in executione officij defenſiua fidei intelligitur.

¶ At illud verò, quòd in Actibus Apoſtolorum Petrus & Ioannes miſſi ſunt, facile patet ex Theologis in primo ſent. diſt. 15. reſponſio, quòd non oportet mittentem eſſe maiorem miſſo. Et nihilominus in propoſito miſſi dicuntur conſilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶ Ad autoritates Anacleti, Cypriani, & Hiero. iam patet quid dicendum ex fundamento iam poſito. Vnde vir docte: quia non vagando, ſed ex eadem radice omnia ſoluuntur, teſtimonium habes quòd doctrina hæc vera eſt. Vero enim omnia conſonant: & oportet ex quo quid eſt rei, omnes difficultates proprias ſoluere: vt Philoſophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de poſitione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi poteſtatem a Chriſto immediatè. Patet inquā de poteſtate ordinis, quòd nihil refert an Dominus Ieſus præuenerit Petrū in faciendo omnes Apoſtolos epiſcopos (vt glo. in can. porrò. diſt. 66. ſentire videtur contra textū) an eos ordinādos Petro reliquerit: vt præallegata ſonāt. Si enim Petro hoc dimiſit, ordinarium progreſſum poteſtatis ordinis in ſtatuto curſu nō præuenit, & ſi ipſe ordinauit per ſeipſum, gratuita præuentione, nō reuocatione ſtatuti ordinis hoc fecit. De poteſtate verò iuriſdictionis, iam dictū eſt quòd gratuita præuentione per ſeipſum eam omnibus exequēdam dedit, qui in ordine dandi ſeu promittendi, ordinarium progreſſum deriuationis illius ad alios per Petrum fore ſtatuit: vt allatæ autoritates docent. Ex his omnibus clarè liquet, quòd Petrus ſolus princeps caput & paſtor eſt Apoſtolorum, & ꝙ ei ſubditi fuerunt Apoſtoli, vt oues paſtori, & quòd ordinaria via ab ipſo poteſtatem ſortitī erant ordinis & iuriſdictionis, licet gratuita præuentione poteſtatem iuriſdictionis executiuam æqualem à Domino immediatè habuerint. Poteſtatem autem ordinis epiſcopalem immediatè vel mediatè, omnes etiam a Domino habuerunt æqualem. Et ſi prædicta perſpicaciter intuitus fueris, videbis quòd Petrus licet Apoſtolus & Papa fuerit ſimpliciter maior cæteris: Linus tamen Cletus aut Clemens non ſic ſe habebat ad Ioannē Apoſtolū & Euangeliſtā, qui viuebat. ſed aliquo modo vt par, & excedens, & exceſſus. Erant enim pares in poteſtate executiua regiminis Eccleſiæ: pro quanto Ioānes poterat ex Apoſtolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in autoritate regiminis, ſicut de Petri autoritate dictum eſt: quia illius erat ſucceſſor, & Ieſu Chriſti vicarius ipſe, non Ioannes. Erat & exceſſus in dignitate Apoſtolatus: quia Ioannes erat Apoſtolus, Linus autem aut Clemens non. Et quia Apoſtolis non Papæ condendi libros ſacræ ſcripturæ cōceſſum eſt, dicente illis Domino, quòd Spiritusſanctus doceret eos omnia & omnem veritatem: vnde Aug. de conſenſu Euange. Lucas & Marcus ſcripſerunt illo tēpore quo ab ipſis in carne manentibus Apoſtolis probari meruerunt: ideo præualuiſſet ſententia Ioan. ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: ſicut modo præualet Euangeliū Ioannis ſententiæ cuiuſcunque Papæ & totius Eccleſiæ. Nec obſtat illud Aug. Euangelio nō crederem, niſi me autoritas Eccleſię admoneret: quia ipſe Ioannes, & ſimiliter quilibet Apoſtolus Eccleſia erat Ieſu Chriſti autoritate: teſtante hoc ipſo Ioan. qui de ſeipſo loquens cap. vlt. dicit in perſona Eccleſię, quam autoritate Chriſti gerebat: Et ſcimus quia verum teſtimonium eius. Ex quo nanque conſtat Apoſtolorum aliquem ſcripſiſſe ad doctrinā Eccleſiæ, Eccleſiæ autoritatem habet.

¶ Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionum, ſcilicet dicentis. quòd omnes Apoſtoli eodem modo ſint inſtituti à Chriſto vicarij ſui: & dicētis, quòd Chriſtus immediatè ſoli Petro dedit poteſtatem iuriſdictionis neutra videtur vera: quamuis iſta ſecunda ſit non reprobanda, ſed exponenda. Media autem via ſola vera eſt, quam declarauimus, ſcilicet quòd ſolus Petrus habuit vicariatum Ieſu Chriſti, & ſolus immediatè poteſtatē iuriſdictionis ordinariè a Chriſto accepit: ita quòd ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei ſunt ſubiecti: hoc enim modo verificatur ſecunda opinio. Et cum hoc Ieſus Chriſtus dominus iuris præueniendo delegauit cæteris parē in exequendo poteſtatem (vt dictū eſt) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAP. V.

¶ In quo ponuntur rationes tenentium quod Eccleſia vniuerſalis ſeu Concilium vniuerſale habet poteſtatem ſupra Papam ſimpliciter, ita quod Papa eſt illi ſubditus.

EXAMINATA comparatione poteſtatis Papæ ad Apoſtolos ratione ſui apoſtolatus, comparanda modo eſt Papæ poteſtas Eccleſiæ vniuerſalis ſeu Concilij vniuerſalis poteſtati: nunc quidem abſolutè, poſtmodum verò in euētibus & caſibus, vt promiſimus. Et quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, afferam primò rationes primarias, in quibus conſiſtit vis: quibus probatur Papam ſubeſſe Eccleſiæ, ſeu Concilij vniuerſalis iudicio. Et ne contingat ſæpius Eccleſiam & Concilium iungere, pro eodem ſumantur: quoniam non niſi ſicut repræſentans & repræſentatum diſtinguuntur.

¶ Fundant igitur hi cōſtitutionem dictam primò in actis Cōcilij Conſtantienſis ſub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in ſeſsione quinta habita die 6. mēſis Aprilis ſic legitur, Hæc ſancta ſynodus declarat, quod ipſa in Spiritu ſancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Eccleſiam catholicā repræſentans, poteſtatem a Chriſto immediatè habet: cui quilibet cuiuſcūque ſtatus vel dignitatis, etiam ſi Papalis exiſtat, obedire tenetur, in his quæ pertinēt ad fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem dictæ Eccleſię in capite & in membris. Hęc ibi. Et ſubiūgitur aliud decretum in hæc verba, Item declarat, quòd quicunque cuiuſcunque cōditionis, ſtatus, dignitatis, etiam ſi papalis, qui mandatis, ſtatutis ſeu ordinationibus aut præceptis huius ſacræ ſynodi, & cuiuſcunque alterius Concilij generalis legitimè congregati ſuper præmiſsis, ſeu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis, obedire contumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitētiæ ſubiiciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris ſubſidia ſi opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria. Primò, quòd Concilium vniuerſale habet autoritatē à Ieſu Chriſto immediatè. Secundò, quòd Papa tenetur ei obedire. Tertiò quòd ipſa ſynodus habet poteſtatem coactiuā ſupra Papam, dum punitioni eum ſubiicit.

¶ Confirmatúrque eadem ſententia per Conſiliū Baſilienſe celebratum anno Domini 1431. ſub Eugenio quarto: vbi reſumpta ſunt hæc decreta in ſeſsione ſecunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem Concilio Conſtantien. ſeſsione octaua, & poſtmodum per Bullam Martini quinti, ſacro approbante Concilio firmata ibidem. Vbi inter alia ſic damnatur articulus iſte ſcilicet, Non eſt de neceſsitate ſalutis credere Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias. error, ſi per Romanam Eccleſiam intelligatur vniuerſalis Eccleſia, aut Concilium generale, aut pro quanto negaret primatum ſummi Pontificis ſuper alias Eccleſias particulares. Hęc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quòd Concilium vniuerſale eſt ſuprema Eccleſiarum, & conſequenter eſt ſuperior Eccleſia Romana, quæ eſt vna Eccleſiarum. Et confirmatur hanc eſſe intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum Concilij & ſummi Pontificis: quoniam de Concilio dicūt ſimpliciter, quòd eſt ſuprema inter alias Eccleſias. De ſummo verò Pontifice dicunt quòd habet primatum reſpectu Eccleſiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quòd claues regni cęlorum, officium paſtorale & poteſtas ligandi atque ſoluendi, Eccleſiæ data ſunt dupliciter, ſcilicet autoritatiuè & finaliter. Et quòd autoritatiuè Eccleſia ipſa hæc habeat teſtatur in primis Math. 18. c. vbi poſtquām Dominus dixerat, Dic Eccleſiæ: & ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: ſtatim ſubdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlo. Vbi manifeſtè Eccleſiæ hanc contulit poteſtatem vniuerſalem: ad hoc enim illa verba ſubdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata autoritate reputaretur non audiens Eccleſiam ethnicus & publicanus, ſed diuina autoritate Eccleſiæ collata.

¶ Teſt

¶ Teſtatur deinde Auguſt. ſuper Ioan. (vt habetur 24. q. 1. c. quodcunque.) vbi concluditur quòd Petrus quãdo claues accepit, eccleſiam ſanctam ſignificauit. Et rurſus ſermone 10. ſuper Ioan. loquens de poteſtate ligandi & ſoluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam perſonam gerẽs ipſius vnitatis accepit. Et iterum in ſermone Apoſtolorum Petri & Pauli, Petrus totius Eccleſiæ geſtabat perſonam: & propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Has enim claues nõ ipſe vt homo vnus, ſed vt vnitas accepit Eccleſiæ. Et in libro de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos, eccleſiæ catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus. Huic enim eccleſiæ claues datæ ſunt, cum Petro datæ ſunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Paſce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet eccleſia in clauibus ibi datis à Ieſu Chriſto, quam in rebus, ſed dominium rerum temporalium principaliter eſt in eccleſia: cum etiam Papa non ſit dominus, ſed diſpenſator rerum Eccleſiæ, vt ſanctus Thomas dicit in 22. q. 100. artic. primo, ad ſeptimum. ergo Eccleſia principalius habet claues quàm Papa. Et confirmatur hoc rurſus. Quia cùm rectum ſit iudex ſui & obliqui, & Eccleſia vniuerſalis adeò ſit recta, vt errare non poſsit (vt patet) Papa autem errare poſsit etiam in fide (vt patet 40. diſtinctio. cap. 11. Papa) conſequens eſt, quòd Eccleſia excellentius & prius habeat claues, quam Papa: imò quòd habeat etiam vt iudex Papæ.

¶ Quod autem finaliter Eccleſiæ datæ ſint claues, vt patet ex ſecunda ad Corinth. 13. Poteſtatem mihi Dominus dedit in ædificationem, & non deſtructionem. Et Sanct. Thomas in tract. contra impugnantes religionem, expreſsè tenet quòd poteſtas iuriſdictionis prælatorum eſt propter bonum ſubditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori puta Epiſcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum eccleſiæ. Ex quibus ſequitur, quòd Papa eſt propter eccleſiam, & non econuerſo, & conſequenter claues Papæ datæ ſunt propter eccleſiam finaliter.

¶ Fundant & tertio idem ſuper principiis naturaliter per ſe notis. Omne, inquiunt, totum eſt maius ſua parte: Eccleſia vniuerſalis eſt totum, & Papa pars: ergo Eccleſia vniuerſalis maior eſt Papa. Proceſſus bonus. Et maior eſt principium per ſe notum. Minor eſt Apoſtoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus ſumus, & ſinguli autem alterius membra. & Hierony. ad propoſitum in cap. legimus, diſtinct. 93. Si autoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe.

¶ Fundant demum hoc idem ſuper hoc, quòd Eccleſia conſtituta eſt à Domino Ieſu Chriſto iudex Papæ in caſu peccati: vt patet Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Eccleſiæ, & ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Ex qua autoritate licet loquatur in caſu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non ſpectet ad præſens capi. in quo comparatur Papa eccleſiæ non in caſu, ſed abſolutè: volunt tamẽ elicere etiam quod Eccleſia ſit abſolutè ſupra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo eſt etiam ordinarius iudex illius abſolutè: tum quia iudex & lex non differunt: niſi ſicut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis autoritatem cuius eſt vnus actus legis ſcilicet punire, ſpectant tres reliqui, ſcilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiuſdem ergo iudicis ordinarij autoritatem ſpectabunt omnes iudicis actus, ad quem ſpectat punire. Et ſic cùm eccleſia ſit iudex ordinarius Papæ in puniendo, ſequitur quòd erit ſimpliciter iudex eiuſdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus ſunt legis, vt in 12. q. 92. artic. 2. habes à diuo Thoma.

¶ Et confirmatur hoc ſacrorum autoritate canonum. vigeſima quinta enim quæſtione prima contra ſtatuta, dicit Zozimus Papa, Contra ſtatuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt autoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quòd Papa non eſt ſupra poteſtatem Concilij, & quòd ad primam ſalutem ſpectãt ſtatuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem cauſa & quæſtione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis cauſa omittuntur.

CAPVT VI.

¶ Quis ſit ſenſus quo quæſtio de comparatione autoritatis Concilij & Papæ vertitur in dubium.

AD EVIDENTIAM Huius comparationis prædeclarandi ſunt termini, quid ſcilicet nomine Eccleſiæ ſeu Concilij vniuerſalis intelligitur, ne in vanum tota diſputatio ſit. Eccleſia vniuerſalis duo ſignificare poteſt in propoſito, aut totũ corpus eccleſiaſticum conſtans ex omnibus membris, comprehenſo etiam capite, id eſt Papa: aut totum reſiduum corpus eccleſię diſtinctum contra caput, id eſt Papam. Concilium quoque vniuerſale aut ſumitur cum capite, id eſt Papa, vel perſonaliter, vel autoritate eius autorizatum, aut ſine Papa vtroque modo. Et ſic tres comparationes examinandæ ſunt.

¶ Prima eſt inter Papam & Eccleſiam, ſeu Concilium ſine capite, id eſt Papa omnino. Secunda eſt inter Papam & Eccleſiam, ſeu Concilium cum capite perſonaliter. Tertia eſt inter Papam & eccleſiam, ſeu Concilium autorizatum a Papa.

¶ Et quoniam omnes hæ comparationes ſupponunt Papam eſſe caput Eccleſiæ vniuerſalis, & non ſolùm ſingulorum membrorum, vt inimici veritatis gloſſant: hoc primò mõſtratur. Primò ex autoritate ipſius Conſtantienſis Concilij ante & poſt electionem Martini 5. vt patet in ſeſsione 15. eiuſdem. & in bulla Martini 5. vbi damnatur propoſitio illa Ioannis Huſs, Petrus nec eſt, nec fuit caput eccleſiæ ſanctæ catholicæ. Et altera ſcilicet. Non eſt ſcintilla apparentiæ quòd oportet eſſe vnum caput in ſpiritualibus regens eccleſiam, quod ſemper cum ipſa militante eccleſia conuerſetur: Hic expreſsè damnatur, quòd Petrus non fuit caput catholicæ eccleſiæ: catholicum enim idem eſt quòd vniuerſale. Et ſimiliter damnatur quod non oporteat eſſe præter Chriſtum qui in cœlis eſt, vnum caput quod regat eccleſiam, conuerſans cum ea, quod eſt Papa: vt latius oſtendit diuus Tho. hanc neceſsitatem in 4. cõtra Gent. cap. 76. Hieronym. quoque in lib. de horto & nobis ſanctorum in nouo teſtamento. Petrus, inquit, in Chriſti eccleſia firmamentum eſt, Cephas corporis Chriſti, principatus & caput eſt. Si Petrus eſt caput corporis Chriſti, ergo totius eccleſiæ collectiuè: iuxta illud Apoſtoli ad Roman. 12. Multi vnum corpus ſumus in Chriſto. Et 23. quæſtio. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expreſsè dicit, quòd Petrus eſt caput totius eccleſiæ. Et in Concilio Lug. Grego. 10. vt habetur in cap. vbi periculum, de elect. libr. 6. Papam vicarium Ieſu Chriſti Petri ſucceſſorem, rectorem vniuerſalis eccleſiæ, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. eccleſiæ habet, vt cum Papa ſe ſubſcribit in aliqua vniuerſalis negotij bulla, dicit ſic. Ego N. catholicæ eccleſiæ epiſcopus: ex quibus patet, quòd cauillatio dicens, quòd Papa eſt caput membrorum eccleſię, & non ipſius ſimul eccleſiæ, erronea eſt. Quonanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quam per nomina collectiua? & appoſita quandoque nomina vniuerſitatis expreſſerunt eccleſiam gregem, corpus Chriſti, catholicam totam, vniuerſalem catholicam. Dicant iſti quomodo debet dici, & conuincantur ſaltem ex verbis ipſius Conſtantienſis & Baſilienſis Concilij: vbi eiſdem verbis ſignificatur eccleſia collectiuè: cùm millies ibi replicatur, Hæc ſancta ſynodus vniuerſalem, ſeu catholicam eccleſiam repræſentans.

¶ De prima ergo comparatione (ſcilicet inter Papam, & eccleſiam vniuerſalem ſine capite) apertè conſtat quid dicendum ſit, ſcilicet, quòd Papa ſit ſuper eam. Tum quia eſt corpus enormiter diminutum, quia eſt truncum abſque principali membro: ac per hoc non eſt vniuerſalis eccleſia, quę perfectum ſignificat: tum quia Dei perfecta ſunt opera, Deuteronom. trigeſimoſecundo, ac per hoc non conuenit diuinæ prouidẽtię in tam imperfecto corpore ſupremam autoritatem locare, ſed magis ipſum a capite dependere. Et ſi inſtetur, quòd apoſtolica ſede vacante inuenitur vniuerſalis eccleſia, & tamen ſine capite, quod eſt Papa reſpondetur, quod non inuenitur vniuerſalis eccleſia, niſi imperfecta: ita quòd imperfectio iſta eſt conditio diminuens ly Vniuerſalis Eccleſia, ſicut corpus truncum diminuit à corpore integro. vniuerſale enim vniuerſitatem claudit in ſe membrorum officialium, quorum præcipuum eſt caput. Vnde tunc eccleſia eſt acephala: & eſt abſque eius ſuprema parte & poteſtate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huſs, negantis neceſsitatem capitis eccleſiæ in terris (damnatum & à ſancto Thoma, & à Martino quinto, cum Concilio Conſtant. vt dictum eſt) incidit. Et ſi de eccleſia vniuerſali ſic ſumpta intelligatur, quod habet immediatè poteſtatem à Chriſto, & quòd ipſa repræſentatur per vniuerſale Concilium erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, & inferius magis eluceſcet.

¶ De ſecunda autẽ comparatione in altero extremo, ſcilicet inter Papam ex vna parte, & eccleſiam totam, id eſt etiam cum Papa ex altera parte, dicitur, quòd Papa cum reſiduo eccleſiæ non eſt maioris poteſtatis iuriſdictionis ſpiritualis, quàm ipſe ſolus: quia poteſtas ſua continet in ſe omnium reliquorum poteſtates, vt earum cauſa vniuerſalis. Nulla enim eſt poteſtas iuriſdictionis in eccleſia, quę non ſit in Papa: vt patet inductiuè. Quinetiã poteſtas electiua ipſius Papæ, in Papæ poteſtate eſt. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit ſibi ſucceſſorem (vt 18. quæſt. 1. ca. ſi Petrus, Dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quòd Papa ordinat actum electiuæ poteſtatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quòd plus eſt, determinando ſubiectum illius poteſtatis. dum conſtituit quòd ad duas partes Cardinaliũ ad minus ſpectet electio. Probatur & ex c. ſi Papa. diſt. 40. vbi dicitur, quòd vniuerſitas fideliũ ſuam ſalutem poſt Dominum ex Papæ incolumitate animaduertit propenſius pendere. Et diſt. 19. c. Ita Dominus Leo Papa dicit, Huius muneris ſacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorũ officiũ pertinere voluit, vt in beatiſsimo Petro omniũ apoſtolorum ſummo principaliter collocaret: vt ab ipſo qua-

ſi à quodam capite dona ſua velit in corpus omne diffunderet. Vbi maniſeſte patet, a Papa omne reliquum corpus Eccleſiæ velut à capite poteſtatem ſortiri. Et ſic ſumendo eccleſiam vniuerſalem, conſtat quòd habet immediate autoritatem à Ieſu Chriſto, nihil enim mediat inter ipſam & Ieſum Chriſtũ. Sed ex hoc non habetur, quòd comparando membra aliqua, puta corpus ſine capite, ad Chriſtum, quòd habeant immediate poteſtatem ab ipſo: ſed ſufficit, quòd totum habeat immediate à Ieſu Chriſto: partes autem inter ſe ordine quodam, & ita in caput primò, quòd per caput in corpus reliquum poteſtatem diffundit Saluator noſter, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quòd tota Eccleſia non habet poteſtatem ſupra Papam ſolum nec econuerſo: quia Papa cum Eccleſia reliqua non facit maius in poteſtate, ſed plures poteſtates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ eſt media, & eſt inter Papam & Concilium autorizatum a Papa, ex antedictis facile ſumitur quid dicendum eſt, ſcilicet quòd non eſt maioris autoritatis, quam Papa, a quo ſolo autorizari poteſt, vt patet 17. diſtinctio. per totum. & extra, de electio. cap. ſignificaſti. vbi dicitur, quòd omnia Concilia per Romanæ Eccleſiæ autoritatem, & facta ſunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus ſecundum veritatem præmiſſis, quarta ſuperadditur ſecundum opinionem: & eſt inter Eccleſiam vniuerſalem, & quandam communitatem, ſiue Papa prima pars eius, non caput totius autoritatis in ea velit in eam conuenire, ſiue nõ, ex vna parte & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuerſa eſt, & eiuſdem ad ſeipſum ſubiectio non eſt, ſicut nec iuſtitia, propriè loquendo, cum dicunt hi, quòd Eccleſia vniuerſalis eſt ſupra Papam, alterum duorum intendunt: aut enim intendunt per Eccleſiam vniuerſalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, ſiue Papa pars prima illius velit intereſſe, ſiue non, aut intendunt ipſam fidelium cõgregationem autoritate capitis, ſcilicet ſummi Pontificis factam: Ita quòd ipſum congregari, ſolũ dependeat à Papa in Eccleſia vniuerſali, in Concilio vero duo dependeant à Papa, ſcilicet congregari, & repræſentare vniuerſalem Eccleſiam: ita quòd in his intendunt, quòd ſecluſa autoritate Papæ ex quo congregata eſt Eccleſia, vel Concilium, ſit comparatio poteſtatis eccleſiæ, vel Concilij ex vna parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus ſermo de Eccleſia, ſeu Concilio vt diſtinguitur contra Papam, erit de Eccleſia & Concilio, ſecluſa Papæ autoritate poſt congregationẽ legitime factam.

¶ Et contra hos dicentes Eccleſiam habere autoritatem ſupra Papam, ratio eſt, quia poſitio iſta peruertit ordinem regiminis Eccleſiæ: oportet nanque ſecundum illos regimen Eccleſiæ eſſe democraticum, ſeu populare: in quo tota autoritas apud nullum reſidet, ſed in tota cõmunitate: ſicut in capitulo accidit: vt ſanctus Thomas in quarto ſentent. diſtinctione decimanona, quæſtione 1. articulo. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipſi volunt, dum Eccleſiam velut communitatẽm liberam, poteſtatem ſupra Papam quaſi Regem habere dicunt: vt Senatus populúſque Romanus habebat ſuper Imperatorem. Et quia hoc ipſi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem inſiſtendo, monſtrandum eſt, quod non communitati Eccleſiæ, ſed vni ſoli in illa Chriſtus plenitudinem poteſtatis Eccleſiaſticæ dedit.

CAPVT VII.

¶ Quod Papa ſit ſuper poteſtatem Eccleſiæ vniuerſalis, & Concilij generalis, vt diſtinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM Huius veritatis ex Domini noſtri Ieſu Chriſti autoritate ſumitur: vbi Ioan. vlti. ſoli Petro, vt diſtincto ab aliis, dicit, Paſce oues meas, vt deductum in primo capit. fuit: in hoc inſtituens regimen Eccleſiæ monarchicum. Et ſi ridiculoſa illa reſponſio detur: quòd Chriſtus dicit Petro: paſce oues meas, non Eccleſiam meam: quaſi fecerit eum paſtorem ſingularum ouium: non ipſius Eccleſiæ, quæ ſignificat totum conſurgens ex omnibus ouibus: manifeſte excluditur hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium paſtor, rector famulum tuum N. quem paſtorem Eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti. Et in Concilio Lugdunen. de election. libro 6. vbi periculum, Papa rector vniuerſalis Eccleſiæ, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quòd reſpectu Eccleſiæ & gregis, quæ collectiones ſignificant: & non ſolum reſpectu particularium paſtor & rector, & director eſt Papa. Et quia hoc eſt vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum eſt, vt de ipſa collatione, ſeu communitate concludamus non præſtantem, ſed ſubditam eſſe Papæ.

¶ Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & ſubdit, Et fiet vnum ouile, & vnus paſtor. Certum eſt quòd ouile non ſignificat oues, ſed vnum continens oues. Et ex gloſſa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur, Qui intrat per oſtium in ouile, exponẽte in ouile, id eſt, in catholicam eccleſiam: habetur quòd per vnum ouile intelligitur Eccleſia vna ex Iudæis & Gentilibus. Ex hac autoritate arguitur ſic, Eccleſia vt vna ex Iudæis & Gentilibus, eſt ouile: & Petrus cui dictum eſt, Paſce oues meas, eſt paſtor vnus illius ouilis: ergo Eccleſia, vt vna non eſt ſuper Papam, ſed ſub eo, vt ouile ſub paſtore. Et confirmatur hoc. Quia Eccleſia, ſeu Concilium diſtinctum contra Papam, aut eſt oues aut ouile, aut paſtor. Non oues: quia ex vtriſque ouibus ouile vnum conſtituendum dicit Dominus. Non paſtor: quia cum Petrus ſit vnus paſtor Eccleſiæ, vt monſtratum eſt: ſi Eccleſia eſſet alius paſtor, eſſent duo paſtores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus paſtor. Ergo ouile, & cum non ſit ouile nullius paſtoris, eſt ouile vnum vnius paſtoris qui eſt dominici gregis rector & director, Papa, ſcilicet. Et confirmatur quòd de Papa ſpecialiter loquatur: quia verbo futuri temporis vtitur ſignificante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtriſque conuenientibus, & vnus paſtor. Et quoniam quod eſt, fieri nec fit, ipſe Dominus, qui de ſeipſo præmiſit pluries ibidem, Ego ſum paſtor bonus, non eſt poſtmodum factus paſtor vnus, ſed dum ſoli Petro poſtmodum dictum eſt, Paſce oues meas, non has vel illas impletum eſt, Fiet vnus paſtor, loco illius ſummi paſtoris, qui ſolus eſt paſtor bonus per eſſentiam Eccleſiæ.

¶ Amplius, Non minus Papa eſt Epiſcopus Catholicæ quàm quilibet Epiſcopus ſuæ Eccleſiæ: ſed quilibet Epiſcopus eſt Epiſcopus, & ſingularum perſonarum, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & Papa eſt Epiſcopus ſingulorum, & vniuerſorum Chriſtianorum in vnam catholicam Eccleſiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cùm Eccleſia ſit nomen collectiuum, & ſignificet collectionem fidelium (vt dicitur de cõſecratione diſtinc. prima capitulo Eccleſia.) & Epiſcopus dicatur epiſcopus Eccleſiæ talis, oportet vt primò ſit epiſcopus ipſius eccleſiæ, & ſecundariò ſingularum perſonarum: ac per hoc Papa qui intitulatur Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ, & non illorum aut omnium Chriſtianorum, primò eſt epiſcopus ipſius Eccleſiæ catholicæ, & ſecundariò membrorum eius. Et verè ſic eſt: quia primò debet ſuperintendere bono proprio ipſius vnius Eccleſiæ catholicæ, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶ Et ſi ſtudioſè quæratur quo pacto Papa poteſt dici Epiſcopus, & caput eccleſiæ catholicæ, cũ eccleſia catholica includat ipſum Papam: patet reſponſio dupliciter. primò, quòd hæc eſt diſtributio accommoda: ſicut cùm dicitur, Cælum continet omnia corpora: non quod contineat ſeipſum, ſed quia continet omnia poſſibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quòd Papa eſt caput & Epiſcopus eccleſiæ catholicæ: non quòd ſit caput epiſcopus, rector, &c. ſuipſius: ſed quia eſt caput omnis poſſibilis habere caput, rectorem, & Epiſcopum. Secundò dicitur, quòd quia ſecundum Hilarium ſermo rei, & non res ſermoni debet eſſe ſubiecta, ea ratione Papa dicitur caput & Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ, quia in Eccleſia catholica ipſe capitis & Epiſcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei: ergo Papa non ſubeſt eccleſiæ. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Conſtantienſi, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei. Conſequentia probatur: quia ſupra ſupremam autoritatem in Eccleſia Dei non poteſt maior intelligi in eadem eccleſia Dei, etiam ſi fingendi detur licentia. Imò ex hoc etiam ſequitur, quòd tam eccleſia quam Concilium Papæ ſubditur: quia non ſunt duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia Dei: principatuum enim pluralitas mala cùm ſit (vt patet 12. Metaphy.) à Ieſu Chriſto ſummè bono, qui vult Eccleſiam ſuam optimè diſponi, eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc autoritate Innocentij 3. in Concilio generali, extrà, de pœn. & rem. cap. cum ex eo. vbi dicitur, quòd Romanus Pontifex plenitudinem obtinet poteſtatis. Et in capitulo, propoſuit. de conceſ. præben. idem dicit Nos ſecundum plenitudinem poteſtatis, de iure poſſumus ſupra ius diſpenſare. Et extrà de electione, in capitulo, ſignificaſti, Paſchalis dicit, Aiunt in Conciliis ſtatutum non inueniri, quaſi Romanæ eccleſiæ legem Concilia vlla præfixerint: cum omnia Concilia per Romanæ Eccleſiæ autoritatem, & facta ſint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine poteſtatis Papæ ſupra Concilia, & conſequenter vniuerſalem Eccleſiam allata ſunt. Et confirmantur autoritate ſancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil ſtatuere poſſunt niſi autoritate Rom. pontificis interueniente, ſine qua etiam nec Concilium congregari poteſt. Hæc ille.

¶ Amplius, Papa eſt proximus, & immediatus vicarius Chriſti, & Apoſtolorum: ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe. Antecedens patet in ſæpe dicta cõdemnatione articulorum à Martino 5. in Concilio Conſtantienſi. vbi vnus ex reprobatis

batis articulis eſt iſte, Eccleſia Ro. eſt ſynagoga ſatanæ nec papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti & Apoſtolorum. Conſequentia patet: quia proximo & immediato nihil eſt propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primò, ꝙ erroneū eſt dicere, ꝙ Eccleſia, vt diſtinguitur contra Papā habet immediatè autoritatē a Chriſto ſupra Papam: ſic enim nō Papa, ſed Eccleſia eſſet proximè & immediatè Chriſti vicaria. Impoſsibile eſt enim eſſe duo ſubordinata ambo æquè proxima & immediata Chriſto, vt patet iſtos fingere. Et cōfirmatur autoritate S. Tho. dicentis in tract. contra errores Græcorū c. 69. Chriſti vicarius ſuo primatu & prouidentia vniuerſalem eccleſiā tanquā fidelis miniſter Chriſto ſubiectam ſeruat & oppoſitum ſentire dicit eſſe errorem. Poſtremò videatur, quæſo, diffinitio facta in Cōcilio Florētino: quia ex Orientali & Occidentali ſimul Eccleſia conflatum eſt, cęteris Occidentalibus tantum auſertur. Et ibi (vt in r.c verba adduximus) nō ſolùm dicitur, quòd Papa eſt omniū Chriſtianorū pater & doctor: ſed ꝙ eſt etiam vniuerſalis Eccleſiæ paſtor gubernator & rector, cum plena poteſtate à Domino Ieſu Chriſto inſtitutos in beato Petro. Dicāt ipſi quomodo potuerit clarius exprimi, ꝙ non ſolùm omnium membrorum, ſed ipſius vniuerſalis Eccleſiæ paſtor, rector & gubernator eſt, & quòd non mediante Eccleſia ſed in Petro, cuius eſt ſucceſſor, plenam poteſtatem paſcendi, regendi, gubernandi vniuerſalē Eccleſiam à Domino Ieſu Chriſto accepit. Et videant ſi tantum luminis eis conceſſum fuerit, quòd hęreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorū proteruos error defendatur. fortè nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam nō poſsit extorta expoſitio ad ſuum trahere propoſitum, ſed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturę ſenſus iuxta Sanctorum conſenſum quæritur.

CAPVT III.

¶ *In quo reſpondetur obiectionibus ſumptis ex autoritate Concilij Conſtantienſis & Baſilienſis.*

VT ORDINATE Autem obiectis diſtinctè ſatiſfiat, inchoandum eſt a decretis Concilij Conſtantienſis, ad quę reſponſiones dantur.

¶ Prima, negans illa eſſe autentica autoritate veri Concilij facta: quoniā facta ſunt tēpore ſchiſmatis, quo erant tres Papæ in Eccleſia Dei, ab vna ſola obedientia, ſcilicet Ioannis 23. abſente etiam illo ſuo Papa. Quod conſtat ea eo, quòd illa promulgata ſunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in ſeſsione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta eſt illi die 4. menſis Iulij eiuſdem anni in ſeſsione 14. & obedientia Benedicti 13. iūgi cœpit anno Domini 1416. die 3. Octobris in ſeſsiōe 22. Vnde dicere, quòd illa obedientia cōſtrueret Conciliū generale, catholicam Eccleſiam repræſentans, nihil aliud eſt quam renouare antiquum ſchiſma, & damnāre, vt ſchiſmaticas duas obedientias, & quòd ſemper fuit, & eſt dubium facere certum.

¶ Et ſi dicatur, quod Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam ſynodum, decreta quidem in ſeſsione vltima, vbi legitur, ꝙ dixit quòd omnia & ſingula determinata, concluſa & decreta in materiis fidei per præſens Conciliū, concilialiter tenere & inuiolabiliter obſeruare volebat, & nunquam cōtraire quoquomodo: ipſáque ſic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Conſtat autem ꝙ Conciliū eſſe ſupra Papam, vel Papam ſupra illud, materia fidei eſt ergo decreta illa in ſeſsione 5. facto ſuper ſuperioritate Cōcilij ſupra Papam, ſunt approbata. Synodum verò in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff. ſacro approbante Concilio, vbi interrogatoria ponēs dicit, Vtrum credat quòd condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huſs, & Hieronymi de Praga factæ de perſonis eorum, libris & documentis per ſacrum generale Conſtantienſe Conciliū, fuerint ritè, & iuſtè factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & aſſerendæ? Hæc ibi. Et cum conſtet, quòd contra Ioannē Vuicleff in ſeſsione 8. contra Ioannem Huſs in ſeſsione 15. & contra Hieronym. de Praga in ſeſsione 21. ſententia lata fuerit cōſequens eſt, quòd tunc ante vnionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, ſi Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Reſpondendū eſt, quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, ſcilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur vt credenda vel dānanda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quādo tractatur res quidem pertinens ad fidem, ſed non vt credēda, vel non credenda, ſed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita contingit eſſe. Et quia niſi ſermo intelligatur formaliter, perit certitudo ideo verba Martini 5. in illa vltima ſeſsione formaliter ſunt intelligenda. In Concilio ſiquidem illo fuerat in materia fidei tractatū & deciſum formaliter: vt patet in ſeſsionibus allegatis contra illos tres ſupradictos, vt etiā in ſeſsione 19. & fuerant multa alia tractata, ſed non vt materia fidei: inter quę ſunt illa ſeſsionis 4 & 5. In cuius ſignū nulli fuerunt deputati ibi ad videndū de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit poſt hæc in ſeſsione 6. vt patet ibi. nulla etiā fit ibi mentio de credendo vel nō credēdo. Martinus autē 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantùm, & non illa alia. Et hoc euidenter etiā patet: quia illa verba dixit, reſpondens requiſitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quòd acta per Cōcilium contra illos prænominatos hæreticos firma eſſent, vt patet in ſeſsione vltima: & propterea bulla illa condemnationis ſubſecuta eſt. Ad inſtātiam vero de approbatione ſynodi dicitur, quòd per illud & alia interrogatoria ibidem de Concilio Conſtantienſi poſita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio ſiquidem Conſtantien. quæ inchoauit in ſola obedientia ſub Ioan. 23 & iterum poſt in coniuncta obedientia ſub Grego. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. conſummata eſt, & poſt Martinum electum autorizata, facto præſidentię perſonalis in Concilium vniuerſale, ab hoc nobiliori & certiori ſtatu tota Conciliū vniuerſale vocatur & nuncupatiuè in quolibet ſtatu Cōcilium vniuerſale appellatur, nominibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio ſuper eo, ꝙ non eſt rationi conſentaneum, Martinum voluiſſe declarare alias obedientias fuiſſe extra Eccleſiam: ſed verba proferre honoris: nominibus vtendo vt plures vtuntur, abſque veritatis tamen offenſa. Vnde in illa bulla bis oppoſitum declarauit, ſcilicet in articulo, Papa habet ſupremam poteſtatē in Eccleſia Dei: & in illo, Petrus fuit caput Eccleſiæ catholicæ. Et vt inſinuaretur, quòd Concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præſens. dicens, quòd Concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quaſi præteritum non ſuffecerit Et quia iam ea iſto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Conſtantienſe in præſenti ſub Martino 5. condemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præſens: iam enim pręteritum ſupponebat pro Concilio ſub Martino, quia iam damnauerat. & ſic etiam verba ſaluātur verbaliter. Hæc eſt prima reſponſio ad principale motiuum.

¶ Secunda autem eſt, dato quòd decreta illa valeant, intelligenda ſunt cum grano ſalis: quomodo autem dicendum eſt ad ſingula? In primis, cum dicitur quòd Conciliū poteſtatē à Chriſto immediate habet, poteſt dupliciter intelligi primò Cōcilio, vt diſtinguitur contra Papam. Et ſic eſt falſum. vt patet per inductas autoritates, extrà, de elect. c. ſignificaſti. vbi dicitur ꝙ robur habent omnia Concilia à Rom. ſedis autoritate: & diſt. 19. ita Dominus vbi Leo dicit, quòd à Petro quaſi à quodā capite in corpus omne autoritas manat. & S. Tho. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd ſancti patres in Conciliis cōgregati nihil poſſunt ſtatuere ſine Ro. pōtificis autoritate interueniente. ſine qua nec congregari Conciliū poteſt. Hæc ille Et nota quod dicit, ſancti Patres: quia patribus non ſanctis, ſed præſumptuoſis nulla lex poſita eſt, ſed præſumptio eorū ſibi ipſis eſt lex. Secundò poteſt intelligi de Concilio, incluſo Papa Et in hoc ſenſu eſt verum quòd habet immediate autoritatem à Ieſu Chriſto. Et quòd ſic interpretandum ſit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum eſt, Legitimè congregata: conſtat enim ꝙ legitima congregatio Cōcilij generalis ad Papam ſpectat: vt ex nūc allatis teſtibus patet, & diſt. 17. per totum. ſecundū eſt, Eccleſiam catholicam repræſentās, corpus nanque Eccleſiaſticū vniuerſum (quod Eccleſia catholica, id eſt vniuerſalis ſignificat) nō eſt ipſum vniuerſum corpus Eccleſiaſticum ſi ſine capite ſit vel intelligatur. Papā autē ex dictis conſtat caput eſſe totius Eccleſiæ catholicæ, ac per hoc Cōcilij ipſam repræſentantis. Et ſi mundi cordis oculo perſpiciatur, apparebit ꝙ Concilium habet, quòd repræſentet vniuerſalem Eccleſiam à Papa qui habet pleniſsimam curam vniuerſalis Eccleſiæ. Quis enim Cardinalibus, Epiſcopis, Abbatibus & prælatis paucis (vt cōmuniter accidere videtur) contulit vota totius populi Chriſtiani, niſi Papa? oportet enim aut ipſos Chriſtianos hoc feciſſe, aut aliquem ſupplere potentē eorū vota. Et cum ipſos nō transferre vota ſua in eos, experientia teſtetur: quin potius ſi requirerētur Chriſtiani infiniti inuenirentur qui refutarēt transferre vota in alios & per ſeipſos intereſſe mallent, aut Conciliū nō celebrādum ducerēt. Relinquitur ergo, ꝙ papa qui ſolus eſt pater, paſtor, doctor, rector & gubernator omnium, & ſingulorum Chriſtianorum cum plenitudine poteſtatis, vota totius Eccleſiæ transfert in Conciliū congregando & roborando, vt ei videtur. Propter ꝙ ſine Papa Patres ſancti cōgregati nihil poſſunt & diſſolui poteſt Conciliū à Papa, auferēdo ab eis ꝙ amplius vniuerſalē Eccleſiā non repræſentent autoritatiue. Nec eſt verum ſi dicatur, quòd Eccleſia ratum habet Concilium. non reclamando: ideo enim non reclamat, quia in vero Concilio Papa ſupplet: in falſo autem quia cōtra præſumptuoſos præualere non ſperant docti. ignorātes autem neſcij ſilent. hoc autem non eſt approbari ab Eccleſia, ſed non moleſtari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, ꝙ ipſi Concilio, ſeu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis diſtinctionibus iuxta multos terminos opus eſt. Diſtinguendum eſt enim de Papa dubio, vel certo, ſicut enim quod neſcitur cōſecratū, pro nō cōſecrato habetur: & reconſecratur ſecundum ſacros canones (vt patet extrà de presbytero nō baptizato c. veniēs & de cōſecra. diſt. 4 ca ſolēnitates.)

ſic

ſic quòd neſcitur legitimè electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc directè pertinet ad illa decreta ratione ſchiſmatis, quando erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex ſua electione. De Papa autem certo & indubitato diſtinguendum eſt, quia vel eſt ſermo de his quæ à Cõcilio & decretis eis ſtatuuntur de iure diuino, vt ea quæ ſunt fidei, vel naturalis iuris, vt ea quæ ſunt virtutum & vitiorum moralium & ſic Papa tenetur obedire, nec poteſt cõtra ea diſpenſare. Et ſic interpretanda ſunt decreta illa. vnde in tribus dicit debitũ obedire, ſcilicet in his quæ ſunt fidei reformationis, & amotionis ſchiſmatis: hæc enim cum ſpectantibus ad ea, aut ad ius diuinũ, aut ad ius naturale ſpectant. Vel eſt ſermo de his, quæ ſunt pure iuris poſitiui, & ſic diſtinguendum eſt de obedientia, ſcilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quòd licet princeps ſit ſolutus legibus, nec Concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. ſedi, in iudicio tamen diuino tenetur Papa obedire, vt S. Tho. expreſsè habet in Prima ſecundæ. q. 96. artic. 5. ad tertium. Et in capi. cõfidimus. 25. q. 1. Gelaſius Papa dicit vniuerſalis Eccleſiæ conſtitutum nullum magis exequi ſedem præ cæteris oportere, quàm primam.

¶ Demum cum ſubditur de punitione cõtumaciter contemnentium, poteſt dupliciter intelligi. primò indifferenter, vt quilibet etiam indubitatus Papa in quocunque peccato cõtra ius diuinũ aut naturale cõtumax, punitioni humanæ ſubiiciatur. Et hic ſenſus eſt cõtra ſacros canones: vt patet in c. ſi Papa. diſt. 40. & diſt. 79. cap. electionem, & in capi. aliorum 9. q. 3. Nec eſt acceptandum quòd id quod infinito temporis ſpatio à tot eſt Patribus approbatum, vnico verbo deſtruere voluerunt cõditores canonum. Secundò poteſt intelligi diſcretè ſecundũ proportionem materiæ & perſonæ & ſic cum prælati cõmuniter nõ ſint puniendi (exemplo Dei, qui nõ puniuit publicè Aaron de idololatria: vt S. Th. dicit in 4. ſen. diſt. 46. q. 1. art. 1. q. 1. ad quintũ.) & Papa nõ ſit puniendus facto, ſed verbis reprehendendus publicè (vt ex S. Thoma colligitur in 4. ſenten. diſt. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad ſecundum, & in Secunda ſecũdæ. q. 33. art. 4. in caſu quo publicè in periculum Eccleſiæ peccat: vt Petrus reprehenſus fuit à Paulo ad Gala. 2.) & in caſu quo poteſt deponi, etiã facto depoſitionis puniri poſsit: cõſequens eſt quòd ſic diſcretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clarè patet, quòd nec ex illis decretis habetur ſuperioritas Cõcilij, aut Eccleſiæ ſupra Papam. Vnde nõ oportet aliter reſpõdere ad eadem ex Cõcilio Baſilienſi, in ſeſsione 2. & 18. De quo tamen ſciendum eſt, quòd licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationem & proſecutionem, & multa pro illo Cõcilio in bullis ſuis dixerit: nunquam tamen illius approbauit decreta: quin potius in Cõcilio Florẽtino ſtatim diffiniuit Ro. Põti. eſſe caput, paſtorem, doctorẽ, & rectorẽ vniuerſalis Eccleſiæ: vt ſuperius retulimus. Refert quoque domin. Ioan. de Turre Cremata (qui fuit præſens vtrique Cõcilio) in lib. 3. de Eccleſia, c. 100. multos defectus qui in Cõcilio Baſilienſi in cõflatione illorũ decretorum interuenerunt, ſcilicet quòd nõ fuerunt vnanimiter cõcluſa nec cum cõſenſu præſidentium legatorum domini Papæ, qui talibus intereſſe recuſarunt: nec expectatis oratoribus Angliæ & Caſtellæ quos in via nouerãt cõſtitutos: nec auditi ſunt viri multi ſapientes, videntes hæc eſſe cõtra doctrinã Sanctorum: ſed promulgata ſunt ad furorẽ hoſtiũ apoſt. ſedis, cũ multitudine populi nullius autoritatis. Vnde ex neutro Cõcilio admittunt vt valida.

¶ Nos tamen ex abundanti iuſtitia, illa gloſſauimus. Et ſi gloſſas contra intentionem autorum dixerit aliquis ex aliis actis eorum Cõciliorum hoc conuincens: reſpõdebo primò, quòd ego homo ſum, & video quæ foris ſunt quo ad ipſa decretorũ verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem Cõciliorum atteſtantium aliam fuiſſe autorum intentionem, dicam de Conſtantien. quòd ſicut errauit vſurpans in vna ſola obedientia vniuerſalem Eccleſiam, ita errauit conſequenter in procedentibus ex ea: quoniam tũc illa decreta fecit. De Baſilien. verò notorium eſt, quòd errauit, cùm cõtra vnum verũ & indubitatũ põtificem Eugenium 4. proceſsit vſque ad depoſitionem incluſiuè, qui tamen cum ſucceſſoribus ſuis verus Papa eſt. Dicam ſecundò quòd ſi honorem veritatis recuſant, falſa, erronea, ac igni obnoxia ſunt.

CAPVT IX.

¶ In quo ſoluuntur reliquæ obiectiones contra idem factæ.

EXPEDITIS Autoritatibus Conciliorum Conſtantienſis & Baſilienſis, quæ nullius autoritatis cẽſentur, ſoluendæ cõſequenter ſunt obiectiones, quæ ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinẽ, quo inductæ ſunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, ſcilicet quòd error eſt nõ credere Rom. Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias, ſi per Rom. Eccleſiam intelligitur Eccleſia vniuerſalis vel Concilium vniuerſale: aut pro quanto negat primatum ſummi Pontificis ſuper particulares Eccleſias. Reſpondetur, quòd quia comparatio eſt inter diuerſa. & hæc tria, ſcilicet Eccleſia vniuerſalis, Concilium vniuerſale, & Eccleſia Romana, ſingula ſunt quædam corpora myſtica integra cõſtantia ex capite & membris reliquis: & in capite nõ ſolum cõueniunt, ſed identificantur (Papa ſiquidem caput proprium vniuerſalis Eccleſiæ & Cõcilij & Romanæ Eccleſiæ eſt) in membris autem reliquis diſtinguuntur, vel ſicut repræſentans & repræſentatum, vt membra Eccleſiæ & Concilij vel ſicut pars & totum, ſicut membra reliqua Romanæ Eccleſiæ partes ſunt membrorum reliquorum, Concilij & Eccleſiæ vniuerſalis vt patet: idcirco cùm fit comparatio inter Eccleſiam, ſeu Cõcilium vniuerſale, & Eccleſiam Romanã nõ fit comparatio ſecundum caput, ſed ſecundum reliqua vtriuſque membra: ſecundum quæ rectè dicitur, quòd tam Eccleſia, quàm ſynodus vniuerſalis eſt ſuperior Eccleſia Roma. vt ex illo articulo deducitur. Vnde admiſsio illius comparatiuè nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶ Poſſet nihilominus dici, quòd quia eſſe ſupremam inter Eccleſias, cõuenit Eccleſiæ ratione capitis, & Eccleſia Rom. ratione capitis eſt de eſſentia Concilij & Eccleſiæ vniuerſalis & nulla comparatio etiam cum dictione excluſiua excludit intrinſeca, ideirco non eſt admittenda comparatio Cõcilij ad Eccleſiam Ro. quo ad hoc quod eſt eſſe ſupremam inter Eccleſias, ſicut nec quo ad caput: quia ſicut idem eſt caput, ita eadem eſt ſuperioritas & negaretur illa illatio, ergo Concilium eſt ſuprema inter alias Eccleſias etiam Rom. Et ad probationem, quia Ro. Eccleſia eſt vna Eccleſiarum, reſpõdetur quòd plus requiritur ad cõparationem illam. oportet enim quod ſit vna, & diſtincta capite proprio ab Eccleſia quæ eſt Cõcilium: quod hic nõ eſt. Ex calce verò illius articuli, ſcilicet quòd primatus Papæ eſt ſuper Eccleſias particulares, cũ ſit ſermo affirmatiuus de primatu ſuper particulares: & non negatiuus de primatu ſuper vniuerſalẽ Eccleſiã, nihil habetur in oppoſitum: quod enim nõ fuit expreſſ[illegible]i, eſt expreſſum alibi, vt additũ eſt.

¶ Ad obiectionem ſumptam ex Euangelio Matth. 18. quæcunque ſolueritis, &c. dicitur, quòd ad literam, hæc tria tantùm ad propoſitum habentur. Primum eſt, quòd à Chriſto immediatè Apoſtolis data eſt poteſtas ligandi & ſoluendi: quod ſuperius conceſsimus conformiter ad capit. in nouo. diſt. 21. Secundum eſt quòd poteſtas data eſt vniuerſalis, iuxta illa verba, Quæcunque ſolueritis. Sed tamen non eſt adeò vniuerſalis vt verba ſonant: ſed ly Quæcunque diſtribuit pro ſubiectis: ita quòd ſenſus eſt, Quæcunque vobis ſubiecta ſolueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oporteret dicere, quòd omnino occulta potuiſſent ſoluere vel ligare: contra illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abſcondita, &c. Et quia Petrus non erat eis ſubiectus, ſed prælatus, cùm factus fuit paſtor Eccleſiæ, ideo ſub illa diſtributiua non concludebatur Papa, vtpotè non ſubiectus.

¶ Tertium autem eſt, quod ex illo contextu inſinuatur, quòd Eccleſia quælibet habitura eſſet poteſtatem ita ligandi & ſoluendi, vt ſoluta & ligata ab ea, eſſent ſoluta & ligata in cælo: & hoc in ſibi ſubiectis. Vnde ſicut ridiculum eſt ex hoc, quòd Eccleſia Bononienſis habet hanc autoritatem, inferri ergo poteſt ligare aut ſoluere non ſubiecta: ita ex hoc, quòd Eccleſia vniuerſalis habet hanc autoritatem, non poteſt inferri niſi quòd poteſt in ſubiecta. quamuis enim multò plura ſint ſubiecta vniuerſali Eccleſiæ quàm Bononienſi nihilominus in hoc formali conueniunt, quòd nulla Eccleſia poteſt niſi in ſibi ſubiecta. Ex hoc autem non habetur, quòd Papa eſt ei ſubiectus: nec etiam habetur, vt ſuperius dictum eſt, quòd habeat à Chriſto immediatè poteſtatem. quia modus habẽdi ſcilicet immediatè à Chriſto, ex ſpeciali gratia ad perſonas ſuas fuit. Quòd autem alicui gratioſè conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: à Chriſto enim habent omnes Eccleſiæ hanc poteſtatem, ſed non immediatè.

¶ Ad autoritates Auguſtini dicentis, quòd Petrus in perſona eccleſiæ & vnitatis, &c. claues accepit. Dicẽdum eſt, quòd per hæc omnia intelligendum eſt hoc, ſcilicet quòd nõ ſoli perſonæ Petri, ſed officio ſuo perpetuò duraturo hæc collata ſunt. Et quia officium Petri eſt officium capitis, quod habet influere in corpus reliquũ: ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur & ſunt. Non poteſt ſiquidem expers corpus remanere, ſi caput officium ſuum facit: vnde & Leo Papa diſt. 19. ca. ita Dominus. ipſi Domino attribuit, quòd à Petro in corpus omne poteſtas deriuaretur. Quia ergo vnitas officij cõmunicatur toti Eccleſiæ claues accepit in perſona Petri ideo dicitur quòd Petrus perſonam Eccleſiæ gerebat, & quòd vnitas non vnus claues accepit, & quòd ad omnes dicitur, Amas me, paſce oues meas, & ſimilia: & non propterea dicitur quaſi cõmunitas popularis, aut ſenatoria poteſtatẽ acceperit. Hic enim ſenſus cõtra Auguſt. & Ieſum Chriſtũ eſt, vt oſtenſum eſt. & ipſe Auguſtinus in quæſtio. noui & veteris Teſtamenti aperit dicens. Saluator cùm pro ſe & Petro dari iubet didragma, pro omnibus ſoluiſſe videtur: quia ſicut in Saluatore erant omnes cauſæ magiſterij: ita & poſt Saluatorẽ, in Petro omnes continentur: ipſum enim conſtituit caput eorum, vt eſſet paſtor gregis dominici. In quibus verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes ſubintelliguntur.

¶ Ad

¶ Ad primam autem rationem dicitur, quòd licet nõ minus iuris habeat eccleſia in poteſtate iuriſdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, ſed alio modo habet. Nam poteſtatem iuriſdictionis obtinet vt regimẽ monarchicum, dominiũ autem temporalium, vt cõmunitas. Et ratio diuerſitatis eſt, quia poteſtas iuriſdictionis eſt à Ieſu Christo, qui tale ſtatuit regimen, dominium autem rerum eſt à donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipſi habebãt in communitatem eccleſiæ, & in vnum aliquem. Et hoc apparet in eccleſiis particularibus, quibus manifeſtè Eccleſiæ in Epiſcopo habent poteſtatem iuriſdictionis, non autem dominium rerum.

¶ Ad aliam verò rationem quod Eccleſia nõ poteſt errare, diſtinguendũ eſt de errore perſonali in credendo, & ſentẽtialiter autoritatiuè definiendo, & rurſus de Eccleſia vniuerſali claudendo in ſe Papam, & vt diſtinguitur cõtra eius autoritatem & dicendum eſt, quòd errore perſonali certum eſt quòd Papa, quia eſt vna ſingularis perſona, magis poteſt in fide errare quam totũ reſiduum Eccleſiæ, ſed hoc non ſpectat ad propoſitum. Errore autem iudiciali in fide eſt econuerſo, quia magis poteſt errare communitas Eccleſiæ ſine autoritate Papæ, quam Papa. Et ratio eſt, quia error Papæ in diffinitiua ſententia fidei eſt error totius Eccleſiæ & verè vniuerſalis Eccleſiæ capitis & membrorum, quia ad ipſum ſpectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt ab omnibus inconcuſſa fide teneatur, vt Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capite ſexageſimoſeptimo, autoritate Cyrilli & Maximi oſtendit, & in Secunda Secundæ quæſtione prima, articulo vltimo, probat ratione. Impoſſibile eſt autem vniuerſalem Eccleſiam errare in fide, ergo impoſſibile eſt Papam in iudicio diffinitiuo autoritatiuè errare in fide. Secus eſt in aliis, vt Sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo vltimo oſtendit. Vnde argumentum militat ad oppoſitum, quia Papa in huiuſmodi iudicio eſt rectiſsimus propter aſsiſtentiam Spiritusſancti, in iudicio fidei propter vniuerſale bonum fidei, ſicut promiſit Ioannis decimoquarto, Spiritusſanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos, Iuxta quod etiam vigeſimaquarta quæſtione prima, dicit. Innocentius Papa capitulo, quoties, Quoties ratio fidei ventilatur, non niſi ad Petrum, id eſt ſui nominis honorem, ſeu autoritatem habentem, recurrẽdum eſt. Et ſcito, quòd cùm dicitur de errore iudiciali, quòd ſola vniuerſalis Eccleſia errare in fide nõ poteſt, non excluditur ſummus Pontifex, ſed includitur, quia autoritas determinandi de hue competens vniuerſali Eccleſiæ, principaliter reſidet in Romano pontifice, vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ quæſtione vndecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imò ipſa autoritas, quæ vniuerſalis Eccleſiæ dicitur, non niſi illa Papæ eſt, vt ex inducta autoritate ex q.j. Secunda Secundæ, (vbi finalis ſententia de fide ad Papam ſpectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Eccleſiæ & Papæ vt ſynonimis vtitur, aperiens expreſsè quòd ſententiæ Papæ per aſsiſtentiam diuinæ prouidentiæ ſtandum eſt. Et propterea oportet eſſe cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque ſumus, quòd nec Papa, nec Eccleſia aut ſynodus vniuerſalis integra, poteſt in fide errare, iudicando autoritatiuè de fide. De Eccleſia autem ac ſynodo acephala nihil inuenio: quia nihil autoritatis ſine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc diſtinctionem de fide perſonali vel in iudicio autoritatiuè, eſt cauſa quare à multis ignoranter & in materia fidei eccleſia, imò doctores papæ præferantur: conſiderant enim ipſum non officium cum aſsiſtentia diuina ad fidem in officio, etſi non in perſona.

¶ Ad id verò quòd additur, quod claues ſunt propter Eccleſiam finaliter, concedo ingenuè quòd Papa vt poteſtat iuriſdictionis habens eſt propter bonum fidei & pacis Eccleſiæ, vt ex capitulo ſeptuageſimoſeptimo, quarti cõtra Gent. ſancti Thomæ apparet: & eſt ignobilior ipſa pace Chriſti, quæ exuperat omnem ſenſum. & hoc eſt, quia Papa non eſt princeps niſi vt miniſter & vicarius naturalis principis, qui eſt ſummum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. Metaphyſic. habetur.

¶ Ad rationem ex principio illo, Omne totum eſt maius ſua parte, dicitur conceſſo illo principio formaliter (ſcilicet de toto & parte vt ſic) quòd licet Papa quo ad perſonam & merita, ſit pars Eccleſiæ vniuerſalis: ſecundum poteſtatem tamen iuriſdictionis (de qua eſt ſermo) non eſt pars, ita quòd poteſtas Eccleſiæ vniuerſalis non conſurgit ex poteſtate iuriſdictionis Papæ & aliorum, vt totum ex partibus, ſed poteſtas Papæ eſt tota poteſtas Eccleſiæ vniuerſalis & aliæ poteſtates ſunt participationes ipſius in partem ſollicitudinis data. iam enim dictum eſt quòd non plus poteſt Papa & Eccleſia quam Papa ſolus: licet plures ſint poteſtates Papæ & Eccleſiæ, quàm Papæ ſolius. Et ſi ex ratione capitis, quia eſt membrum & pars corporis, inſtare velis, reſpice ad Ieſum Chriſtum, qui caput verum totius Eccleſiæ ſic eſt, vt non ſolùm quo ad poteſtatem, ſed nec quo ad nobilitatem & ſanctitatem ſit pars Eccleſiæ. Et vide quòd in his myſticis loquutionibus non oportet ea, quæ imperfectionis ſunt (vt eſt eſſe partem) ſaluare in his quæ ſunt ſuperioris ordinis, quales ſunt Ieſus Chriſtus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & ſanctitatem & perſonam pars eſt Eccleſiæ.

¶ Ad illud verò Hieronymi, quòd orbis maior eſt vrbe, reſpondetur quòd verum eſt quo ad multa puta merita, virtutes, ſcientiam, & in propoſito ſecundum vigorem conſuetudinis, non poteſtatis, id eſt conſuetudo orbis præualet conſuetudini vrbis: ſed poteſtas vrbis eſt ſupra poteſtatem orbis. Et quòd hæc ſit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de conſuetudine Eccleſiarum, quia diaconi ſub presbyteris ſedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam ſuper mandato Domini, Dic Eccleſiæ: quia aduerſarij ſanctas gloſſas refugiunt (vt pro Eccleſia prælatus vt ſic intelligatur cum ſacris doctoribus eadem ſententia) aliter dicitur, quod Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinatè mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipſum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum, & Dic Eccleſiæ. Inter hos autem actus hæc eſt differentia, quod actus charitatis extendit ſe ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus vero iudiciales non extendunt ſe ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidiſsimè patet, quòd ſunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis non poſſunt adhiberi teſtes, vt patet de peccato coniugis tentantis factum coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de ſecretiſsimis ſermonibus. In his enim quia non poſſunt teſtes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecũ duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. nec illud, Dic eccleſiæ: quia intelligitur in peccatis ſubiectis adhibitioni teſtium. Quòd etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia ſcilicet ſi eſt aliquis frater, qui non ſit ſubiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum: nec, Dic Eccleſiæ: vanum enim hoc eſſet.

¶ Et quia Papa eſt talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum ſimpliciter contra Papam. Dico autem ſimpliciter, vt præſeruem me à caſu in quo poteſt deponi.

¶ Et quòd hæc ſit vera expoſitio ad literam, probatur ratione & autoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, ſcilicet perſonam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim abſque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis teſtium: ergo quo ad fratrem limitare etiã oportet ad fratrem ſubiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc poteſt accipi ex illo verbo, Frater tuus, id eſt, purè frater, id eſt, qui ita ſit tibi frater, vt non ſit plus quàm frater. cæteri nanque prælati tui non ſunt ſimpliciter plus quam frater, ſed quo ad aliquid: Papa verò ſimpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda eſt & limitatio peccantis fratris. Autoritas eſt Sancti Thomę in quarto ſententiarum diſtinctio. decimanona, quæſtio. ij. artic. ſecundo quæſtionis tertiæ ad ſecundum, dicentis, quòd ſi prælatus non habet ſuperiorem, recurrendum eſt ad Deum, qui eum emendet, vel de medio ſubtrahat. hoc enim propter ſolum Papam oportet dici: quia cæteri prælati habent ſuperiorẽ. Nec ſolus eſt Sanctus Thomas, ſed nunc nunc infinitæ ferè autoritates afferentur, oſtendentes Papam omnino non habere ſuperiorem: ac per hoc non claudi ſub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd ſuper hoc textu abſque omni calumnia, plenitudo poteſtatis gladij ſpiritualis, & executio eius in Eccleſia collegiata, ac per hoc in Concilio vniuerſali ſuper quemlibet Chriſtianum qui eſt frater noſter, etiam ſi Papa fuerit, fundatur: & quòd ſuper hoc fundatur poteſtas diffiniendi, determinandi, ſtatuendi, exercendi, conſtituendi leges, etiam ſupra perſonam Papæ & vſum poteſtatis eius.

¶ Hæc eñ ex dictis & dicẽdis patet eſſe erronea. & dicẽtes hæc, neſciunt diſcernere, quod præcepta quæ dantur de actibus iuſtitię iudicialis, intelliguntur tã in factis quam in perſonis ſubiectis & non aliis: & quòd iſta præcepta nõ probãt ſubiectionem talis facti, vel talis perſonæ ad Eccleſiã: ſed de ſubiectis illi quæcunq; & quicunq; ſint diſponit. Ignorantiæ ergo eſt ex hoc tex. ſubiectionem Papæ arguere. Et vt conuincantur iſti practicetur textus iſte ſic. Primò tex. nõ magis loquit̃ de Eccleſia vniuerſali, quã particulari

puta

puta Mediolanenſi. Et hoc etiam cõuincitur ex hoc ꝙ peccante in me fratre meo Mediolani, ſufficit dicere Eccleſiæ illi. & ſi illam non audierit, erit ſicut ethnicus, & cætera. indiſtinctè ergo de Eccleſia loquitur. Tunc vltra cùm dicitur, Dic Eccleſiæ, aut ſumitur Eccleſia cõmuniter pro collectione fideliũ quomodolibet, & hoc non, quia ſi non audiret totam collectionẽ Mediolanenſium abſq; prælatis, non eſſet ſicut ethnicus & publicanus, vt patet. Aut ſumitur Eccleſia pro collectione fidelium cũ prælato, & ſi ſic ſumitur, ergo etiam Eccleſia vniuerſalis, cùm ſibi dicendũ eſt, non ſumitur pro acephala, ſed cum capite qui eſt Papa. Ex hoc ipſo ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de Eccleſia vniuerſali, Papa comprehendi oſtẽditur nõ ſub appellatione fratris peccantis, ſed Eccleſiæ iudicãtis, quia Eccleſiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mãdat peccatũ fratris peccantis. Ruſus Papa non eſt deterioris conditionis reſpectu Eccleſiæ ſuæ, quam quilibet Epiſcop⁹ reſpectu Eccleſię ſuę, ſed Epiſcopus peccans in fratrem ſuum, non denuntiatur Eccleſiæ ſuæ acephalæ, ſed Eccleſiæ, id eſt prælato ſuperiori, & ſufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa nõ denũtiatur Eccleſiæ Catholicæ, cuius eſt Epiſcopus, acephalæ, ſed ſuperiori qui eſt Ieſus Chriſtus, clamando ad Deum, qui eſt paratus citò facere vindictam, clamantium ad ſe, multo magis quàm iudex terreſtris, vt ipſe teſtatur Lucæ decimooctauo.

¶ Negandum eſt igitur, quòd Eccleſia Vniuerſalis ſit iudex ordinarius Papæ in puniendo, & conſequenter quòd ſit ſimpliciter & abſolutè illius iudex, & conſequenter, quòd quemcunque legis actum poſsit ſuper eum. An autem in aliquo euentu vel caſu ſit illius iudex inferius examinabitur.

¶ Repugnare quoque Sacris Canonibus, quòd Eccleſia Vniuerſalis ſit iudex Papæ in puniendo abſolutè, manifeſtè patet, quia ſic de quolibet peccato Papæ in proximũ poſſet denũtiari Papa, iudicari & puniri ſi fraternam admonitionem non audiſſet, contra capitulum, ſi Papa, diſtinctione quadrageſima, & capita multa, nona quæſtiõe tertia, ſcilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Põtificũ, ſcilicet Bonifacij, Nicolai, Innocentij, Simachi, Anterij & Gelaſij. Et licet aliquod horum patiatur fortè gloſſam quòd loquitur de particulari iudice, & non de Vniuerſali Eccleſia, multa tamen capitula omne iudiciũ citra diuinũ excludũt, vt capitulum patet, vbi ſunt de ſede apoſtolica hæc verba, Cuius autoritatiuè maius nõ eſt iudiciũ. Similiter capitulum, aliorum. vbi ſunt hæc verba, Aliorũ cauſas hominũ Deus voluit per homines terminare ſed ſedis iſtius pręſulem ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio. vbi etiam Papa excludit, proſequendo obiectiones in contrarium. Eſt & contra extrauagantem Bonifacij octaui vnam ſanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena poteſtas, iudicatur à ſpirituali, ſi deuiat ſpiritualis, iudicatur minor à ſuperiori, ſi verò ſuprema, à ſolo Deo, & nõ ab homine poteſt iudicari. Hæc ille. Et eſt cõtra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert dominus Ioannes de Turre Gremata in libro ſecundo, de Eccleſia, c. nonageſimoquarto, Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Petrum de Tarantaſio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Auguſtinum de Ancona, Alexandrum de Alpido. In iure autem canonico Hoſtienſem, Ioannem Andræam, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.

¶ Ad vltimò allata ex Sacris Canonibus, ex eo quòd Papa non poteſt contra ſtatuta Patrum, reſponſionem habeo diui Thomę in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturæ. Et hoc etiam habetur in gloſſa illius & præcedentis capituli, ſunt quidam.

¶ Ad capitulum, prima ſalus eodem modo dicendum eſt, aduertendum quòd Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui eſt pater Patrum.

¶ Quòd autẽ Ioannes Gerſon affert contra ſummos Pontifices illud Gratiani, diſtinctione quarta, Leges inſtituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus vtentium comprobantur, quaſi examẽ ſupremũ legum ſit, vnde firmantur, riſu magis quàm reſponſione dignum eſt. Relinquitur igitur certũ & indubiè tenendum, quod Papa eſt ſupra Vniuerſalem Eccleſiã, nõ ſolum ſecundũ ſingulas perſonas & Eccleſias, ſed ſecundum ipſam Eccleſiæ communitatem, ſolum Deum ſuperiorẽ habens.

CAPVT X.

¶ De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium eſſe ſupra Papam.

HACTENVS ſimpliciter eſt diſputatum & concluſum, quòd Papa habet poteſtatẽ ſuper Vniuerſalẽ Eccleſiã & concilio, vt caput, paſtor, rector & director illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerſon in tractatu de Poteſtate Eccleſiaſtica, & in tractatu, de Auferibilitate ſponſi ſeu Papæ, tractanda confutandáque eſt: quoniam periculoſa eſt valde, & ſanctæ Matri Eccleſiæ plurimum nociua. Et vt melius obſeruare ſe ab his omnes poſsint, recitanda eſt ſua imaginatio.

¶ Ponit imprimis Poteſtatem Eccleſiaſticam velut quoddam totum integrale diſtingui in ſuas partes integrales, Papatum, Cardinalem, Patriarchatum, Epiſcopatum, Sacerdotiúmque, Eccleſiámque integrari ex his ita vult, vt ſublato non Papa, ſed Papatu, non ſit Eccleſia Vniuerſalis. Vúlque proinde in Eccleſia & concilio Vniuerſali ſiue Papa ſit, ſiue non, claudi autoritatem Papalem, quam ſupremam Poteſtatem Eccleſiaſticam & plenitudinem poteſtatis Eccleſiaſticæ, formaliter poteſtatiuè & originaliter reliquas continentem, & in ſolo Romano Pontifice formaliter & ſubiectiue eſſe fatetur, à Ieſu Chriſto Petro datam. Fatetur quoque Eccleſiæ regimen à Ieſu Chriſto inſtitutum Monarchicum, ita quòd hoc non niſi a ſolo Deo mutabile eſt, & Monarcham eſſe Papam.

¶ Cum his quoq; diſtinguit & bene, & poteſtatem Eccleſiaſticam tripliciter accipi, primò, ſecundũ ipſum, vt Papatum, ſecundum ſe. Secundò, ſecundum applicationem ad hanc vel illã perſonam, vt quòd Papatus ſit in Ioan. vel Mart. Tertiò, ſecundum exequutionem, vt quòd Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et appoſita altera diſtinctione de multiplici modo eſſendi in aliquo, vult ꝙ licet quælibet Eccleſiaſtica poteſtas ſit formaliter & ſubiectiuè tantùm in ſuppoſitis formaliter denominatis ab illa puta Papalis in Papa, Cardinalitia i Cardinali, Epiſcopalis in Epiſcopo) nihilominus quælibet Eccleſiaſtica Poteſtas eſt in Eccleſia Vniuerſali ſeu Concilio Vniuerſali illam repræſentante tripliciter. Primò, ſicut in fine, quia data eſt in ædificationem corporis Chriſti. Secundò, ſicut in regulante applicationem ipſius ad perſonam. Tertiò, ſicut in regulante vſum ſeu exequtionẽ poteſtatis in perſona exiſtentis. Et de primo ac ſecundo modo nõ eſſe dicit facultatem, de tertio autem ſimiliter dicit, ſi conſideretur quòd Poteſtas Papalis data eſt in ædificationem Eccleſiæ. Et probat ſic, Papa eſt peccabilis, & poteſt hac poteſtate in deſtructionem Eccleſiæ abuti, ſimiliter Sacrum Collegium Cardinalium non eſt in gratia vel fide confirmatum, ergo oportet vt aliqua ſit reliqua inoblicabilis & indeuiabilis regula ab optimo legiſlatore Chriſto, ſecundum quam poſsit abuſus huiuſmodi Poteſtatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem eſt Eccleſia ſeu Vniuerſale Concilium, ergo in Eccleſia Vniuerſali eſt Papatus, vt in regulatiuo exequutionis ipſius.

¶ Et confirmatur, quia cùm medium virtutis non habeatur niſi prout ſapiens iudicabit, & Papa habeat Poteſtatem in ædificationem, prout ſapiens iudicabit, finalis reſolutio huius iudicij fiet ad Eccleſiam ſeu Cõcilium, vbi eſt ſapientia indeuiabilis. Et hic, inquit, fundãtur multa, vt quòd Papa iudicari poteſt & deponi per Concilium, ꝙ concilio ſubiicitur quod vſum ſuæ poteſtatis, & ſibi poteſt dici, Cur ita facis? & quòd in concilio eſt etiam Poteſtas Papalis quarto modo, ſcilicet ſuppletiuè, ꝙ ſcilicet ſupplendo facere poteſt quicquid poteſt Papa, vt Decreta & acta Concilij Conſtantienſis teſtantur.

¶ Diſtinguit præterea Poteſtatem Papæ in eam, quæ ſibi à Ieſu Chriſto tributa eſt in Petro, tãquam ſuo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quàm iuriſdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult eſſe ſupernaturalem) & in eam quæ conuenit Papæ ex iure naturæ & poſitiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, vt ſupremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus ſuper alios. Poſitiuo vero multiplici, & in propoſito ipſius Eccleſiæ ſeu generalem Conciliorum, ſicut communitas perfecta ſuo capiti dare poteſt. Et hanc vult eſſe autoritatem interpretandi diſpenſandique in ſtatutis Concilij generalis, prout occurrens neceſsitas vel euidens vtilitas poſtulat, vbi pro tunc recurſus ad generale Concilium non patet. Propter cuius diſtinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia poſſe Papam ex autoritate ſibi à Chriſto tradita.

¶ Concilium igitur eſſe ſupra Papam, haberéque vim coactiuã ſuper illum, poſſéque illi leges imponere circa vſum poteſtatis, ſuſpendere ab exequutione, & deponere cum culpa & ſine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Eccleſiam Papæ, nihil aliud eſt quam cõparare totum parti integrali, & quærere quid ſit maius. Conſtat enim, quòd Eccleſiæ ſeu Concilij Vniuerſalis autoritas maior eſt autoritate Papæ in ſex. Primò, in amplitudine vel extenſione: ſecũdò, in infallibili directione: tertiò, in morũ reformatione in capite & in membris: quartò, in coactiua poteſtate: quinto, in cauſarum fidei difficilium vltimata deciſione: ſextò, quia copioſior: complectitur enim ſaltem virtualiter omnem poteſtatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, ariſtocraticum, & timocraticum.

¶ Cõfirmat dicta ſua ex apoſtolorũ actibus plurib⁹: quia ſcilicet

Iacobus

Iacobus non Petrus diffiniuit in Cõcilio, Act. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, ſed communitatis ſcribitur ad Antiochiam, Apoſtoli & ſeniores. &c. & miſerũt Petrum & Ioannem tanquã ſubditos Eccleſiæ, Act. octauo. & Petrus cõpulſus eſt rationem reddere de ingreſſu ad Centurionẽ, act. vndecimo. Fundat autẽ ſuper allatis prius ex Matthæi decimooctauo autoritatibus, Dic Eccleſiæ, & Quæcunque ligaueritis ſuper terram. & Concilio Conſtantien. Et cõcludit quòd luce clarius ex principiis Theologiæ concluſa eſt ſubiectio Papæ ad Concilium. Et vſque adeò progreditur, vt peſtiferã perniciosiſsimãmq; doctrinam appellet, ponentem Papam ſupra Concilium, aut ſaltem non imparem illi.

CAPVT XI.

¶ Quòd ſecluſo Papa in Eccleſia non eſt papatus ſuppletiuè, & ſicut in regulatiuo vſum ipſius.

PRINCIPVM Veritatis videndæ circa recitata à radice ſumendo declarabimus. Primò, id ſuper quod tota hæc conſurgit fabrica: falſum eſſe ſcilicet, quòd ſecluſo Papa, quomodolibet in Eccleſia Dei ſit Papatus, ſicut in regulatiuo ipſius quãtum ad vſum & ſuppletiuè. Deinde oſtenditur falſum eſſe quòd Papa habeat aliquam poteſtatem ab Eccleſia: ſed omnia poteſt ex papatus autoritate. Et deinceps ſigillatim omnia examinando determinabuntur manifeſtata prius veritate, circa poteſtatem applicandi poteſtates eccleſiaſticas ad perſonas, an ſit in Eccleſia ſecluſo Papa. Sic enim modo de Eccleſia vt diſtinguitur contra Papam, loquimur: & ſic volumus intelligi dum de his ſermo eſt. Si papatus igitur eſt ſic in Eccleſia cũ Eccleſia nõ habeat ipſum ex ſeipſa (vt aduerſarius fatetur) oportet ꝙ datus ſit eĩ à Deo. Et cùm huiuſmodi donata Deo neſciamus niſi per reuelationẽ in ſacra Scriptura, vel traditione Apoſtolorũ, vel in ſanctis doctoribus, aut determinatione Apoſtolica contentã, aut per rationẽ ex principiis theologicis efficaciter probãtem: ſi in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, ſed oppoſitũ, ſi theologica ratio non cõuincit, ſed potius abducit ad hoc, ſentiendũ eſt oppoſitum. Et quidem quòd in ſacra Scriptura donatio iſta non reperiatur, ex antedictis patet: autoritates enim ſumptæ ex Matthei decimooctauo, nihil dant niſi ſupra ſubiecta Eccleſiæ indefinitè, vt prædeclaratum eſt. Vnde ex eis non poteſt huius vel illius ſubiectio probari: ſed haberi quam poteſtatem in ſubiecto habeat.

¶ Ex geſtis verò ab Apoſtolis nihil tale habetur: quia Act. octauo licet Petrus & Ioannes ſint miſsi, non tamẽ vt ſubiecti: Spiritus enim ſanctus miſſus eſt Filio iuxta illud Ioan. 16. Quẽ ego mittam vobis: & tamen non eſt ſubiectus. Malè theologus eſt, qui ex miſſum eſſe, infert ſubditũ eſſe. Act. verò, 11. diſceptatio eorũ qui erant ex circuncisione aduerſus Petrum, nullam ſuperioritatẽ, ſed ambiguã æmulationẽ legis Moyſi præ ſe fert. Et quod illa diſceptatiõ nõ ab Apoſtolis, ſed cõuerſis Iudæis. & præcipuè Phariſæis fuerit: textus ille iunctus cum ca. 15. (vbi illi de hæreſi Phariſæorum, dicebant legalia imponenda etiã gentilibus) inſinuat. Et rurſus reprehenſio non factis, ſed verbis ſubditis quãdoq; licita eſt aduerſus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Ga. 2. & ſuperius ex ſancto Thoma oſtẽdimus. Et idẽ Gregorius (vt habetur ſecunda quæſtione ſeptima, cap. Petrus) hoc ſoluit, quòd Petrus noluit vti autoritate ſua. Act. verò, 15. non fuit Cõcilium vniuerſale, nec Iacobus dedit ſentẽtiã & ideo nihil facit ad propoſitum. Quòd nõ fuerit Cõciliũ vniuerſale, patet ex hoc, quod non fuerũt ibi niſi tres ex 12. Apoſtolis, vt ad Gal. 2. habetur, ſcilicet Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod enim narratur Act. 15. tũc fuit, quando Paulus poſt annos 14. aſcẽdiſſe ſe Hieroſolymã, ad Gal. 2. refert, vt gloſſa ordinaria dicit Act. 15. Quod Iacobus ſententiam non dederit ſed iudicium ſuum dixerit poſt Petrũ loquẽs, ex eo patet quod ſubditur, Tũc placuit Apoſtolis, & Senioribus cũ omni Eccleſia eligere & mittere, &c. ſcribentes per manus ipſorũ. Concluſio ergo in qua ſtat proculdubio ſentẽtia diffinitiua, in communi facta eſt, non à Petro nec Iacobo. Et ſcito ꝙ quia ſolutio quæſtionis petebatur non à Petro, ſed ab Apoſtolis & presbyteris præſentibus (Hieroſolymis) vt patet in eodem decimoquinto ca. ideo Petrus ſimplici apoſtolatu nõ papali autoritate vſus, exhibuit ſe ſicut vnũ ex aliis in tali cõuẽtu: & communi nomine Apoſtolorũ appellatione cõtentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: nec dum autem erat tẽpus vtẽdi plenitudine poteſtatis ſuæ: in ſtatuto præcipuè trãſitorio: quale fuit propoſitum à Iacobo, cùm dicit, Ego iudico, id eſt, hoc eſt indicium meum, &c. Aduenit poſtmodũ tempus, quo Papa manifeſtauit ſuæ plenitudinem poteſtatis, vt patet legẽti geſta Patrũ & Eccleſiæ. Quamuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthæi & in cõdemnatione Ananiæ & Saphiræ & Simonis, & ex traditione ſucceſsiua Apoſtolorũ, Papã potius quã Conciliũ primatũ obtinere animis vocibúſque Chriſtianorũ inhibitũ eſt vſq; ad Conciliũ Conſtantienſe. ad quod vſq; tẽpus ſancti doctores abſque dubio hoc docuerunt. Nec Conciliũ Conſtantienſe, aut Baſilienſe oppoſitũ determinare potuit: quia ſi Hieronymi ſolius autoritas innixa ſacræ Scripturæ præualuit Cõcilio (vt patet 36. q. 2. c. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes teſtiũ inductorũ innixa ſacræ Scripturæ apertæ, vt mõſtratũ eſt & mõſtrabitur, præualet cõgregationi Cõſtantiẽſi, ante Martinũ, & Baſiliẽſi Cõcilio? Omnia enim Cõcilia per Romanæ ſedis autoritatẽ robur acceperunt, & facta ſunt, vt c. ſignificaſti, de elect. allatũ eſt. Quòd autẽ nec ratione ex theologicis principiis hoc habeatur. ſed potius in hoc, ꝙ ſummus prouiſor & legiſlator dñs Ieſus Chriſtus non reliquit Eccleſiã dilectiſsimã ſine ſufficiẽti regula & inobliquabili in remediũ concurrentiũ defectuũ: ſed Papa eſt peccabilis, Eccleſia vero errare non poteſt: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propoſitũ non ſolùm nõ procedit ex principiis theologiæ, ſed in hæreſim adducit dãnatã. pro fundamento enim ſumitur, ꝙ Eccleſia poteſt nõ errare, & Papa poteſt errare: aut loquũtur de errore perſonali in gratia gratũ faciẽte, aut de errore iudiciali, definiẽdo in quacunq; re Eccleſiæ, vel in fide. Si loquũtur de errore perſonali in gratia, in hæreſim inciditur dãnatã: ꝙ poteſtas eccleſiaſtica fundatur ſuper charitate, & tamen hoc modo contra ſeipſum oportet ꝙ intendat iſte homo, quia expreſsè affert pro ratione, quia Papa eſt peccabilis, & ſacrũ collegiũ ei aſsiſtens nõ eſt confirmatũ in fide & gratia. Ex hoc ergo ꝙ apud ipſum Eccleſia eſt firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere ꝙ à Deo habeat regulatiuam poteſtatem vſus omnis eccleſiaſticæ poteſtatis. Et hoc quid aliud eſt dicere, quã ſequi hæreſim illorũ, qui, quoniã vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorũ eſt dominus, eccleſiaſticã poteſtatem in bonis Chriſtianis ponunt? Amplius, Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in Concilio generali, ſecluſo Papa, ſit confirmata magis in fide & gratia perſonali, quàm collegiũ Cardinaliũ? quare non poſſunt omnes illi eſſe in peccato mortali ſicut iſti? Præterea, Quamuis Eccleſiæ ſit promiſſa gratia perſonalis in aliquo ſuppoſito ſemper (iuxta illud Matt. vlt. Ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi) quis hoc promiſit prælatis iſtis ſic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cũ Papa? Quæcũque enim autoritas afferatur de cõgregatis, ſcilicet, Vbi duo vel tres, & cætera &, Si duo ex vobis cõſenſerint, & ſimilia, nõ magis habet locum in illa acephala congregatione, quã in iſta nõ acephala, quæ verè eſt in nomine Domini, ſaltem quo ad autoritatem. Nec poteſt dici, quòd hoc conueniat Concilio dicto ex repreſentata Eccleſia vniuerſali, quia gratiæ perſonales repræſentati non tranſeunt in repræſentãtem, vt patet inductiuè.

¶ Si verò loquuntur de errore iudicialiter diffiniendo de re qualibet, conſtat & quòd Papa, & quòd Conciliũ ſimul cum Papa errare poteſt, malè iudicando de vno regno, quòd iſte habet ius eius, & non alter, aut ꝙ ille Epiſcopus ſit ſimoniacus, vt patet in c. à nobis. de ſententia excommun. & in quol. Sancti Thomæ, vbi ſuprà. Si autem de iudicio fidei ſit ſermo, aut cõparatur Papa & concilium ſecundũ proprias naturas & vires: & ſic tã Papa, quàm Concilium poteſt errare: quia omnis homo mẽdax. Aut ſecundũ aſsiſtentiã diuinæ prouidentiæ: & ſic falſum & erroneũ eſt dicere ꝙ Papa poſsit errare: quia hoc eſſet dicere, ꝙ Eccleſia tota poteſt errare in fide: quia ad ipſum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptiſmo & eius effectu, capit. maiores & 24. quæſt. 1. capit. à recta. memor ſum. &, quoties. Et quicquid determinatũ eſt ab ipſo de fide omnes Chriſti fideles ſequi oportet, vt patet ex hoc. ꝙ hæreticus cenſetur, qui damnatæ ab Apoſtolica ſede cõcluſioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc ꝙ qui aliter docet & ſentit de fide & ſacramentis Eccleſiæ quàm Roma. Eccleſia hæreticus eſt vt patet ex S. Thoma, in ſecunda ſecundæ, quæſtio. 1. arti. vltim. docente quòd ad ſummi Pontificis autoritatẽ pertinet, finaliter determinare ea, quæ ſunt fidei, vt ab omnibus incõcuſſa fide teneãtur. & in quæſtione 11. articlo 2. ad tertiũ. quòd contra Papæ autoritatem in materia fidei, nec Hierony. nec Auguſtinus, nec aliquis ſacrorũ doctorum ſuam ſententiam defendit, & ex c. ſi Papa, diſtin. 40. vbi dicitur, quòd ex ipſo poſt dominum vniuerſorum ſalus dependet: & per hoc ineffabile Papæ iudiciũ, impletur illud Ioã. 14. quòd Spiritus ſanctus docturus eſt nos omnia. Colligendo igitur rationis ſolutionem, dicitur ꝙ ſemper altera præmiſſarũ eſt erronea. Si enim eſt ſermo de obliquitate à gratia, illa vniuerſalis eſt erronea, ſ. ꝙ obliquũ oportet regulari in terra à recto: & eſt expreſsè dãnata etiã à Concilio Conſtantienſi ſub Martino. Si autẽ eſt ſermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propoſitio

eſt erronea, ſcilicet ꝙ Papa poteſt errare, & reliquum Eccleſię non. Cōfirmātur hęc autoritatibus ſuprà allatis. Et hæc reſpōſio eſt ratio ſumpta ex parte cauſæ materialis, ex hac enim habetur ꝙ non magis communitas quàm vna perſona in officio vicariatus Chriſti poſita, quantū ad ea quæ ſunt fidei, habet ꝙ ſit ſubiectū ſeu materia aſsiſtentiæ diuinæ, cùm nō ſit differētia apud Deū in multis aut paucis, vno vel pluribus ſaluare, imo ex quo monarchicū inſtitutū eſt regimen, in vno ſolo cōſtituta eſt poteſtas, vt S. Thomas in 4. ſentē. diſt. 19. q. 1. dicit. Ex quo patet, ꝙ voluntariè dicitur quòd papa habet poteſtatem in ædificationē, prout ſapiēs, id eſt, Conciliū determinabit. In his enim quæ ſunt fidei ſecundum diuinam ſapientiam in Scripturis reuelatā & ſibi aſsiſtentē, in directione autem morū ſecundum prudentiam monaſticā & politicā, quæ in principe eſt, ædificare Eccleſiā debet. Et ad hæc multum adiuuatur ex Concilio ſanctorum Patrū, & propterea cum veneratione à ſummis Pontificibus ſuſcipiuntur, oſtēdunt ſiquidē ſtatuta iter Papæ, quod ſequi ſecūdum Deū debet, quamuis cogere ipſum nequeant, vt ex prima ſecundæ S. Thomæ allatum eſt. Rationes autem quæ concernūt depoſitionem Papæ, inferius ſoluentur.

¶ Ex parte vero cauſæ formalis, quia Papatus eſt ex formali ſua ratiōe ſuprema in Eccleſia Dei poteſtas, vt ex antedictis habetur, & iſtemet fatetur, ſuprema autē poteſtate in Eccleſia repugnāt dari in Eccleſia ſuperiorē, quia iā nō eſſet ſuprema in Eccleſia, ſed poteſtas in Eccleſia, regulatiua Papat⁹ quò ad vſū eſt ſuperior Papatus, ergo in Eccleſia Dei nō eſt talis poteſtas, & cōſequenter nō eſt in illa Papatus, ſicut in regulatiuo vſus illi⁹. Prima ꝓpoſitio aſſumpta (vt dictū eſt) patet ex determinatiōe etiā Cōcilij Cōſtātiēſis, ſub Martino quinto, ſecūda autē eſt nota ex terminis: tertia autē, & probatur, & eſt ab eo confeſſa. Probatur quidem, quia cū par in parē nō habeat imperiū, & propter ea vnus Papa nō poteſt ligare man⁹ alterius, oportet ſi Eccleſia poteſt ligare manus Papæ cōſtituēdo leges coactiuas circa vſū Papatus & ſuſpēdēdo ab exequutione. ꝙ poteſtas Eccleſiæ nō ſit par papatui, ſed ſuperior papatu. Cōfeſſa eſt autē ab hoc viro quū loquēs de diſpenſatione facta à Papa dicit, Tenet, &c. Hęc diſpenſatio ſi non contineat errorē apertū, aut niſi fuerit ſuperiori lege prohibita, quòd dicitur propter ſtatuta fieri poſsibilia circa Papalis vſū poteſtatis per generale Cōciliū. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum eſt ꝙ quemadmodum in adunatione omnium ſenſuum exteriorum in vnum ſubiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter ſingulas ſenſuum poteſtates, niſi ſenſus ſuperior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere ſenſum cōmunē, vt patet in ſecundo de Anima, vnicū & communem, omnium ſenſibilium in iudicem altiorem omnibus, quo vno vnū ſubiectum habens plures ſenſuum poteſtates iudicat) ita poſito, ſed non conceſſo quòd in Eccleſia inuenirentur oēs poteſtates eccleſiaſticę, ſcilicet papatus, cardinalatus, & cętera. ſi ex eis non reſultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia poteſtas, nihil poſſet niſi quod ſecundum ſingulas poteſtates papatus, cardinalatus, epiſcopat⁹, & cętera. poſſet. Periode enim eſt (vt dicitur in 2. de Anima) duabus potētiis iudicare, ac ſi duo iudices eſſent. Ex concurſu igitur omniū poteſtatū in Eccleſia vniuerſali etiam cū Papa, non plus poteſt apud ſapientes tota Eccleſia cū Papa, quàm poſsint ſingulæ poteſtates, ac per hoc cū papatus non poſsit ligare manus Papæ nec tota Eccleſia hoc poteſt, niſi fingatur ſuperior quædam poteſtas papatu, qua Eccleſiæ cōmunitas rectos iudicet de ſingularū poteſtatū actibus, & ſi hoc fingitur, contradicitur veritati & ſibiipſi, qui Eccleſiam ex papatu, cardinalatu, & cætera, componi vult.

¶ Ex cauſa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat ſuperiorem in terris, oportet hanc in Eccleſia ſupra papam poteſtatē ponere, quis corriget Conciliū ipſum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Conſtantienſi, & Baſilienſi, & in multis aliis errare poteſt propter quòd à Concilio ad Papā conceditur appellatio, vt Sanct. Tho. in quæſt. de potentia Dei quæſt. 10. articu. 4. ad decimumtertium dicit. Et de Concilio Baſilienſi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notoriè, conuincitur ex ipſius verbis in ſecūda ceſsione, ſcilicet, Synodus Baſilienſis, decernit & declarat, quòd ipſa pro hæreſum extirpatione ac morū generali reformatione Eccleſiæ in capite & in membris, nec non pace inter Chriſtianos procurāda, in Spirituſancto legitimè congregata per nullū quauis autoritate etiam ſi Papali dignitate præfulgeat, diſſolui, aut ad alium locum transferri, ſeu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut poteſt, debebit aut poterit in futurum, abſque eiuſdem ſynodi Baſilienſis deliberatione & conſenſu. Hæc ibi. Vbi manifeſtiſsimè apparet, quòd etiam in his quæ ſunt iuris poſitiui (qualia ſunt tempus & locus Concilij) determinauerūt nō habere poteſtatem ſummum pontificem, etiam antequam ipſa ſynodus congregata ibi tūc eſſet: quod tam erroneū eſt, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt oſtēdatur & quod Concilium ritè eſſet congregatum autoritate Romani Pontificis, ipſo abſente aut non cōſentiente decretis, errare poteſt, & errauit: & vt ex hoc vno manifeſte falſo in principio Cōcilij illius decreto omnium decretorum illius autoritas quanta ſit cognoſcatur. Inquit enim Auguſtinus quòd ſi vel minimum mendacium in ſacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundò, quia verus finis poteſtatis eccleſiaſticæ, ſcilicet, vnitas fidei, charitatis, & pacis, qua vna eſt Eccleſia, & peruenitur ad patriam cæleſtem, melius cauſatur per vnum, quàm per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertiò, quia nimis derogat dignitati ſupernaturalis ordinis poſitio iſta, quaſi ſicut Deus in naturalibus creauit hominē liberū & reliquit eum in manu conſilij ſui, (quo fit vt cōmunitas libera Regem conſtituat cum certis legibus tacitis vel expreſsis) ſic diſpoſuerit Chriſtus in ſupernaturali regimine Eccleſiæ, dando cōmonitati poteſtatē ſupra principē. Lōgè quippe aliter eſt, nā ſupernaturalis regiminis firmitas nō ſuper humano cōcilio, ſed ſuper diuina aſsiſtētia ſupernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatē infallibiliter conſequendam, ipſa ſupernaturalis regiminis reſolutio reſpuit recurſum ad poteſtatē communitatis.

¶ Quartò, quia cùm gratia perficiat naturam per modū eius, & diuina Sapiētia diſponat omnia ſuauiter, oportet vt Ieſus Chriſtus diſponat regimē Eccleſiæ ſuæ, vt viuus nō vt defunctus: ꝓpter quod nō ante mortē, ſed poſt reſurrectionē in æternū non moriturus, Petrum inſtituit non ſucceſſorem, ſed vicariū ſuum. Cōmune eſt autē omnibus principibus viuētibus vicarios inſtituētibus, vt poteſtatē Reipub. ſuper vicarium non dent, ſed ſibi reſeruent iudicandū. Dominus igitur Ieſus Chriſtus communitati Eccleſiæ nō dedit poteſtatē ſuꝑ ſuo vicario: ſed illi ſuā aſsiſtentiam nō defuturam aperiens Lucæ 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. ipſi cōfirmationē aliorū cōmiſit ſubdēs, Cōfirma fratres tuos. Et hęc ratio licet magis ex modo, quā fine regiminis ſumatur: oſtendit tamē quod ad conſequendū Eccleſiæ finē ex eo modo regiminis nō cōuenit in Eccleſia talē ponere poteſtatem. Quia ergo poſita poteſtas iſta in Eccleſia ſupra Papam regimini Eccleſiæ per vicarium ſub Ieſu Chriſto viuente non conſonat, & ſupernaturali reſolutioni eccleſiaſtici iudicij derogat, & ad verum Eccleſiæ finem inepta eſt, & intentum finem correctionis omnium errare potentium non aſſequitur: rationi formali papatus repugnat, aſsiſtentiæ Chriſti ad Papæ iudicium in his, quæ ſunt fidei obſtat, & nulla autoritate authētica, aut ratione efficaci aſſeritur, totque ſanctorum teſtimoniis aduerſatur: concludendum eſt quòd fruſtra, ignoranter, temere atque impiè prædicatur, ſcribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

¶ *Quod ſecluſo Papa, non ſit in Eccleſia poteſtas legiſlatiua.*

QVONIAM autem præter dictam poteſtatem duas alias in Concilio locat ſecluſo Papa (ſcilicet poteſtatem applicandi poteſtates eccleſiaſticas ad perſonas, & poteſtatem condendi interpretandique autoritatiuè leges) de his aliquantiſper dicendum eſt. Autoritas Eccleſiæ in condendis legibus conuenit Eccleſiæ ſecundum iſtum ex hoc, quòd eſt communitas perfecta. Vnde ſi quælibet communitas libera & perfecta poteſt condere leges, & ipſius ſolius autoritate poſſunt mutari conditæ ab ea leges: ſic in Eccleſia etiam oportet.

¶ Sed vt breuiter error iſtius pateat, omiſſo quòd Eccleſia abſq; Papa non eſt communitas perfecta (quia ſine capite) dicimus, quòd quia Eccleſia vniuerſa diſtincta cōtra Papam eſt cōmunitas ſubiecta à Ieſu Chriſto Papæ (vt patet ex autoritatibus inductis teſtantibus ipſum eſſe paſtorē, rectorē, epiſcopum, directorēmque omniū Chriſtianorum, & vniuerſalis, ſeu catholicæ Eccleſiæ) conſequens eſt ꝙ Eccleſia, etſi poſsit ordinare per modū ſocietatis cuiuſdā, non tamen poteſt aliquid ſtatuere, habēs vim coactiuam, non ſolum circa actus Papæ, ſed nec circa quēcunque Chriſtianum, niſi ratione autoritatis prælatorum illius, ſi illi ad hoc concurrūt: & ſi fiat de facto, nō valet, niſi autoritate Romani pontificis implicitè vel explicitè roboretur. Vnde S. Thomas (vt ſuperius adductū eſt) inquit, Sācti patres cōciliis cōgregati nihil poſſunt ſtatuere, niſi interueniēte autoritate Rom. Pōtificis. Et (vt ſupradictū eſt,) rectè dixit, Sācti patres: quia multi patres ex ſua temeritate poſſunt ſtatuere, etiā ligando manus Pōtifici ſūmo. Et cōfirmatur hoc ex diffinitiōe legis poſita à ſancto

Tho

Thoma in prima ſecūdę.q.90.vbi in vlt.ex prædeterminatis concluditur, quòd lex eſt rationis ordinatio ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quòd lex Eccleſiæ nihil aliud eſt, quam rationis ordinatio ad Eccleſiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis eccleſiaſticæ) promulgata: ac per hoc communitas Eccleſiæ, cui ſuipſius cura non eſt relicta à Ieſu Chriſto, ſed commiſſa Papæ, non poteſt leges autoritatiue facere. Et hoc cognoſcentes ſancti patres à Papa robur decretorum ſuorum recognouerunt, vt etiam exorto hoc errore poſt electum Martinū Papam quintum: ipſa requiſitio oratorum regis Poloniæ, quòd approbarentur deciſa in materia fidei à Martino teſtatur, vt patet in ſeſsione vltima. Et Baſilienſes multum inſtiterunt apud Eugenium quartum, vt decreta Baſilienſis Concilij approbaret & nūquam obtinuerunt: vt dominus Ioannes de Turrecremata refert: & in geſtis Baſilienſis Concilij apparet.

¶ Amplius Autoritas Eccleſiæ determinatiua de his, quæ ſunt fidei, principaliter reſidet in ſummo Pontifice & non ſolum principaliter ſed finaliter, ita quòd ad ipſum ſpectat finalis de fide determinatio: nec ſpectat ad Concilium, ſed Concilij ſententia à Papa confirmatur, & à Concilio, ad Papam appellatur: vt ſanctus Thomas in allatis locis. & Secunda ſecundæ, & quæſtio. de potentia Dei, & contra errores Græcorum docet. ergo à fortiori ad Papam principaliter & finaliter ſpectat cætera ſtatuere, & fruſtra à Concilio ad eum appellaretur, niſi iuſtitiam poſſet ſupra Concilium miniſtrare.

¶ Amplius Conſuetudo Eccleſiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non ſunt de iure naturæ aut diuino, poſsit non ſolùm diſpenſare, ſed mutare iura: non ergo ipſe à Concilio in interpretando dependet, ſed econuerſo. Et ex hoc patet quòd capitulum, frequens in Concilio Conſtantienſi decretum, niſi apoſtolica autoritate firmatum ſit non habet certam vim obligatiuam: quoniam in ſeſsione 39. ante electum Martinum factum eſt.

CAP. XIII.

¶ Quod poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad perſonam, non eſt in Eccleſia ſecluſo Papa niſi in caſu

DE AVTORITATE autem applicatiua Papatus & aliarum eccleſiaſticarum poteſtatum ad hanc perſonam vel illam. ſciendum eſt, quòd poteſtas iſta regulariter & principaliter eſt in Papa & non niſi in caſu in Concilio ſeu Eccleſia. Et in Papa quidem eſſe poteſtatem hanc quo ad applicationem poteſtatum inferiorum papatu, patet tum ex geſtis Apoſtolorum, dum ſingulos Epiſcopos per loca inſtituebant: tum Eccleſiæ conſuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciente ſuſcipit abſque conſcientiæ ſcrupulo, tum ex ratione officij ſui, ad eundem namque ſpectat plena poteſtas ſupremi regiminis, & aſſumptio aliorum in partem ſolicitudinis, vt patet Exodi decimooctauo, vbi Moyſes dux populi ex conſilio Iethro elegit & cōſtituit principes populi, & millenos, & centuriones & decanos. Quo ad applicationem verò papatus, & ex geſtis Beati Petri Apoſtoli, cum inſtituit Clementem Papam (vt habetur octaua quæſt.3. ſi Petrus. ex autoritate Ioannis tertij, qui ſedit anno Domini 600. tempore Iuſtini Imperatoris) & ex continua obſeruatione liquet. Papa nanque inſtituit ad quos ſpectet electio & mutat & limitat ſic actum electionis vt oppoſito modo ſit irritus. In Eccleſia autem, ſeu Concilio non eſſe hanc autoritatem ſecluſo Papa, ex hoc patet, quòd tota Eccleſia non poteſt autoritatiuè mutare legem factam à Papa: puta quòd electio non ſpectet ad Cardinales veros, & indubitatos quod electus à minus quàm duabus partibus Cardinalium ſit Papa, ſed bene econuerſo Papa poſſet ſtatuere, ꝙ electus à minus, quàm duabus partibus Cardinaliū, ſit Papa: & quòd electio ſpectaret ad tales & tot prælatos, & nō ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiuſdem eſt deſtituere, cuius autoritatiuè eſt conſtituere in his quæ ſunt iuris poſitiui: quale eſt, ꝙ electio ſpectet magis ad presbyteros & diaconos talium Eccleſiarum Romæ qui vocātur Cardinales, quàm ad canonicos Lateranenſes, & ſancti Petri: magis ad Epiſcopos Hoſtienſem Sabinenſem, Præneſtinum, Tuſculanenſem, Albanenſem & Portuen. quàm ad alios Epiſcopos. Hoc enim nec à diuino nec à naturali iure eſſe cōſtat. Si enim poteſtas ipſa applicatiua eſſet in Eccleſia, ſecluſo Papa, poſſet Eccleſia mutare ſtatuta Papæ, circa applicationem huiuſmodi. Vnde ſecundum veritatem, Concilium, ſecluſo Papa quia nihil poteſt niſi quod per ſingulas poteſtates in eo contentas poteſt: nec vnum quidē & illum minimum poteſt conſtituere Epiſcopum, ſi illi prælati ad quos ſpectat illum conſtituere defuerint. Papa autem poteſt & eligere, & conſtruere Epiſcopos: vbique terrarum ſua ſola autoritate: quæ non ſua ſed illius eſt qui graditur in multitudine fortitudinis ſuæ.

¶ In caſu autē permiſsionis (puta quia Papa nihil ſtatuit in oppoſitū) & ambiguitatis (quia neſcitur ſi aliquis eſt verus Cardinalis) & ſimilium euentuum mortuo, vel incerto Papa (vt tempore magni ſchiſmatis inchoati ſub Vrbano ſexto cōtigiſſe videtur) in Eccleſia Dei eſſe poteſtatem applicatiuam papatus ad perſonam ſeruatis debitis requiſitionibus, ne perplexa ſit, aſſerendum eſt. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuerſalem Eccleſiam poteſtas hæc deuenire videtur, tanquam non exiſtentibus electoribus determinatis à Papa ad repręſentandum illam in hoc actu pro bono ipſius Eccleſiæ. Iam enim oſtenſum eſt, quòd Eccleſiæ cura nō ſibiipſi, ſed Petro à Chriſto commiſſa eſt: & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Eccleſiæ pręualet tam determinationi quàm actui ipſius Eccleſiæ, cuius nomine, ſed non autoritate ſit.

¶ Quid autem de poteſtate depoſitiua ſentiendum ſit, inferiùs tractabitur, Domino concedente. Hæc autem dicta ſunt. vt pateat, Concilium ſecluſo Papa, nec regulatiuam vſus Papalis poteſtatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis poteſtatis eccleſiaſticæ ad perſonam poteſtatem autoritatiuē habere, ſed omnia à Papa mendicare ipſum oportet.

¶ Et per hæc etiam ſatis clarum reſtat, quòd Concilium nō habet papalem poteſtatem ſuppletiuè. Et ſi contra hæc afferantur geſta in Concilio Cōſtantienſi, iam dictum eſt quòd propter incertitudinem Papę & electorū in his quę electionis actus exigebat, admitti poteſt congregatio illa poſt vnionem trium obedientiarū. Veruntamen perfectum ac indubitatum Concilium abſque vero, & indubitato Papa, & vno eorum contradicente, eſſe non potuit, propter quod illius acta non niſi ſub Martino quinto autentica ſunt, ſub quo nihil geſtum eſt à Concilio ſicut prius.

CAP. XIIII.

¶ In quo ſoluuntur rationes contra Papam quod Eccleſia ſit totum & autoritas eius maior in ſex

QVOD VERO Dicitur, quòd comparare Eccleſiam Papæ, eſt comparare totum parti integrali, de poteſtatibus eccleſiaſticis loquendo (quia de his eſt ſermo) facillimū eſt ſoluere: imò ſophiſticum monſtrare, nā ſophiſma eſt. Nam ſicut vnitas eſt pars numeri. & ſenarius numerus eſt maior tā vnitate, quam dualitate: ita papatus, qui eſt vnica poteſtas eccleſiaſtica, eſt pars totius numeri poteſtatis eccleſiaſticæ. Et hoc modo poteſtas Eccleſiæ eſt maior poteſtate Papæ: ſicut totū parte. & hoc eſt dicere, quia ſunt plures poteſtates quam poteſtas Papæ: quod gratis conceditur. Sed ex hoc nō ſequitur, quòd poteſtas Eccleſiæ ſit maior, id eſt plus poſſit quam Papa in quo ſenſu diſputatur. Vnde puerile eſt, quod ex diſtinctione poteſtatis eccleſiaſticæ in papatū, cardinalatum, epiſcopatum, & c. inferatur, quòd quærere an Eccleſia ſit maior Papa, eſt quærere an totum ſit maius parte integrali.

¶ Quod etiā dicitur quòd Eccleſiæ autoritas eſt maior autoritate Papæ in ſex, falſum & erroneum eſt: quoniā ſi ſumatur Eccleſia vt diſtincta cōtra Papā, nullo modo eſt maior Papa, niſi amplitudine ſeu extenſione numeri: quia Papa eſt vna poteſtas, illa multæ, Ex quo enim oſtenſum eſt, quòd papatus, ſecluſo Papa, non eſt in Eccleſia niſi potentia miniſterialiter electiua (quia ſcilicet poteſt ſede vacante Papam eligere per Cardinales, vel per ſeipſam in caſu) & papatus eſt poteſtas ſuprema, ad quam ſpectat cauſas fidei determinare, & qui certus eſt, non eget amplius certificari: erroneum eſt dicere, quòd vltima deciſio fidei non ad Papam, ſed ad Concilium ſpectat: & tantò magis erroneum, quantò de Cōcilio dicitur diſtincto contra Papam.

¶ Et quoniam ſola diuina aſsiſtētia cauſa eſt inobliquabilis directionis & iudicij in Eccleſia, & hęc adeſt Papę, & ſimiliter papatus eſt poteſtas omnium aliarum poteſtatum, coactiuam vim habens & omnem poteſtatē virtualiter continens, conſequens eſt quòd autoritatiuè Eccleſia nō ſit maior Papa: ſed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et ſic patet quāta cęcitate percuſſus fuerit iſte Gerſon, dicēs ꝙ luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat cōcluſio iſta, quam monſtrauimus erroneam, Et rurſus quàm pręſumptuoſus fuerit, appellando doctrinā Sanctorum, anno 140. approbatam, peſtiferam & perniciofiſsimam. Nec excuſatur niſi affectata fortè ignorantia ex declaratione Cōcilij Conſtantienſis in vna tantùm obedientia ſub Ioanne 23. Papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAP. XV.

¶ Opinio aliorum quod in Eccleſia ſecluſo Papa eſt autoritas congregandi generale Concilium

ET quoniā inter ſingulares autoritates Romani Pontificis poteſtas congregandi generale Conciliū computatur: & hanc aliqui putant aliis conuenire poſſe, idcirco in hac quoque Concilium Papæ comparandum ſpecialiter eſt.

¶ Eſt igitur nonnullorum opinio, ꝙ quamuis regulariter cōgregatio Concilij ſpectet ad Papam (vt in capit. ſignificaſti. de elect. & diſtin. 17. per totum in decretis patet) in caſu tamen aliquo cōgregari generale Concilium poteſt, Papa non conſentiente. ac etiam inuito. Fundāt hoc ſuper illo principio ſcilicet, Regulæ generales patiuntur exceptiones præſertim vbi caſus particulares accidunt

variabiles modis infinitis: quod probatur ea [illegible] in 5. Ethic. & gnome in ſexto Ethic. virtutibus poſitis ab Ariſt. ad has exceptiones. Ea his nanque oportet dicere, quòd quandocunque obſeruatio legis diſsiparet vnitatem quę eſt finis legis, & obeſſet Reipub, non eſſet in illo caſu ſeruanda. Et propterea ſi Papa requiſitus nollet neceſſarium congregare Cõcilium, non eſt ſeruanda pro tunc lex, quòd ad ipſum ſpectat congregare, ſed ipſo inuito congregari poteſt. Explanat autem dictus Ioannes Gerſon in ſpecie caſus, in quibus congregatio generalis Concilij fit legitimè ſine Papa. Primus eſt dum deſũt eſſe: quod tripliciter accidere poteſt, ſcilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt ſi cadat in perpetuam [illegible], aut ſi ad eum captiuatum nõ pateat acceſſus vel per mortem canonicam, puta depoſitionem. Secundus eſt, dum ſufficienter requiſitus Papa de conuocando Concilium, renuit contumaciter in perniciem Eccleſiæ, præſertim ſi tangat ipſum. Tertius eſt, ſi Concilium poſtquam à Papa eſt legitimè congregatum, ſtatuat certum tempus & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquenniũ, vel de decennio in decennium, etiam vbi Papa renueret. De autoritate autem Concilij ſine Papa, dicit quòd fulcitur & vtitur autoritate primò Ieſu Chriſti indefectibilis capitis Eccleſię. Secundò legum ſuarum tam diuinæ, quàm naturalis: quę hanc licentiam vel neceſsitati vel manifeſtę charitati, vel religioſę pietati concedunt. pro quo facit autoritas Domini Marci 11. excuſantis diſcipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid, propter neceſsitatem.

¶Sunt & alij duo caſus poſiti à Felino in cap. ſuper literis. colũna decima in titulo de reſcript. & ab Alexand. in decimaſeptima diſt. can. ſynodum. Primus eſt in caſu, quo Papa poteſt legitimè deponi: quia ex quo Concilio cõtra Papam diſtinctio ineſt poteſtas deponendi Papam, oportet quòd poſsit ſeipſum diſperſum congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare Concilium, non poſſet deponi. Secundus eſt, cum dubia eſt electio facta de Papa: alioquin perplexa eſſet Eccleſia, dum neſciret ſe habere Papam, & non poſſet obuiare. Et hoc modo conſummata eſt congregatio Concilij Conſtantienſis, Benedicto 13, nolente Concilium autenticare, quantum ſua intererat.

CAP. XVI.

¶Quomodo verificetur, quod Concilium poteſt, aut non poteſt ſine Papa congregari.

AD EVIDENTIAM propoſitæ ambiguitatis ſcire oportet, quòd aliud eſt loqui de conuocatione & congregatione perſonarum, ex quibus conſtitui poteſt Concilium: & aliud eſt loqui de conuocatione ſeu congregatione Concilii. Primum enim ſignificat ſolummodo congregationem ad ſimul eſſe quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiuſmodi: ſecundum autem ſignificat congregationem ad autoritatiuè diſponendum de vniuerſali Eccleſia.

¶Et ſi de primo fiat quæſtio, dicendum eſt, quòd regulariter ſpectat ad Papam: ſicut ad quemlibet principem ſpectat conuocatio procerum regni ſui: & ſi ipſo inſcio huiuſmodi conuocatio fit: ſuſpicio generatur coniurationis. Hoc tamen non ſic ſpectat ad Papam quin in multis caſibus poſsit & ſine ipſo & contra ipſum fieri. Et ſecundum hunc ſenſum verificari poteſt dictum aliquorum, quòd Concilium poteſt congregari ſine Papa, & quòd Papę poteſtas congregandi Concilium introducta eſt de iure poſitiuo, vt in cap. vlt. diſtinctionis decimæſeptimæ, Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris poſitiui exceptiones patitur: & vana eſt quæſtio de poteſtate ſic congregandi, quando ſunt vndecunque congregati Patres.

¶Sed ſi de ſecundo modo congregandi fiat quæſtio, diſtinguendum eſt, quòd duplex eſt Conciliũ autoritatiuum: quoddam perfectum ſimpliciter: quoddam perfectum ſecundum præſentem ſtatum Eccleſiæ. Vocatur Cõcilium perfectum ſimpliciter quod conſtat ex capite & membris quod poteſt ſimpliciter ſtatuere & ordinare vniuerſalem ſtatum Eccleſiæ. Vocatur Cõcilium perfectum ſecundum præſentem ſtatum quod conſtat ex mẽbris poſſibilibus inueniri, Eccleſia in tali ſtatu exiſtente: & poteſt quo ad aliquid tantùm de vniuerſali Eccleſia ſe impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum ſimpliciter fit capite præſente perſonaliter. & hoc eſt perfectum in ſummo: de quo nõ eſt dubium quòd errare in his quę ſunt fidei, non poteſt. Quando autem fit per legatos, cùm adhuc ſuperſit Papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ ſunt fidei, & conſequenter reliquarum cauſarum ſpectat, & à quo ſentẽtia Concilij confirmatur. (vt patet ex dictis,) ſi erraret in aliquo (vt de Concilio Baſilienſi patet,) habet correctorem Papam: ſicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum ſecundum præſentem ſtatum Eccleſiæ pluribus modis contingit: quia & exiſtente vno Papa hæretico deponendo, & exiſtentibus pluribus pontificibus ſummis dubiis: quale fuit Concilium Conſtantienſe. Licet inquam latitudo ſit in vtroque quo ad congregationem: tamen ſic ſe habent, quòd concilium perfectum ſimpliciter ſolus Papa poteſt congregare. Ita quòd nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter ſe habente Papa, poteſt Conciliũ perfectum ſimpliciter abſque Papæ conſenſu fieri: & ſi fiat, de facto nullius autoritatis eſt. Probatur hoc primò ea dictis: quia ſcilicet communitas Eccleſiæ ſine Papa non habet poteſtatem papalem, niſi in potentia electiua, vt oſtenſum eſt. Concilium autem perfectum ſimpliciter includit poteſtatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non eſt perfectum ſimpliciter. Secundo Quia ſi communitas Eccleſiæ abſque Papa conſtitueret Concilium perfectum ſimpliciter, cùm ad tale Concilium ſpectet ordinare ſimpliciter vniuerſalem Eccleſiam, & hoc ſit proprium vicariatus Ieſu Chriſti (vt patet) ſequitur quòd communitas Eccleſiæ eſſet vicaria Chriſti, & ſic Ieſus Chriſtus haberet in terris duos vicarios ſuos: & Papa non eſſet vicarius Ieſu Chriſti immediatè, ſed eſſet vicarius vicarij, puta Concilij acephali in terris: quod non ſolùm eſt erroneum, ſed fatuum.

¶Tertiò quia cùm Papa ex cura vniuerſalis Eccleſiæ habeat poteſtatem determinandi de fide, ordinandi ſymbolum, & congregandi Cõcilium (vt in quæſtione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) ſicut cura vniuerſalis Eccleſię ea iure diuino conuenit ſoli Papę: ita hæc ſpectantia immediatè ad ipſam curam vniuerſalis Eccleſiæ. Et confirmatur hæc ratio ea doctrina eiuſdem Sancti Thomæ in Prima ſecundæ quæſt. 100. arti. 8. Quia ſcilicet ea quæ ſunt de iure diuino determinata ab ipſo Deo non ſolùm in communi ratione iuſtitiæ, ſed etiam quantum ad determinationem ad ſingulares actus, non ſunt diſpenſabilia à prælatis Eccleſiæ, ſed à ſolo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita eſt, ſimplex fornicatio: quod eſt coniungi non ſuæ, non poteſt fieri ab Eccleſia, quòd coniunctio cum hac non ſua ſit quandoque licita, ſed ſolus Deus hoc põt. ſed Deus in ſolo Petro & ſucceſſoribus poſuit curã vniuerſalis Eccleſię: & non reliquit ipſi Eccleſiæ curam ſuiipſius: & ad curã vniuerſalis Eccleſiæ ſpectat Concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo ſolus Deus poteſt in hoc diſpenſare. Nec habet locum in hoc [illegible] aut gnome: quoniam expreſsè in 5. Ethi. dicitur quòd eſt directio iuſtitiæ legalis, quã nos ius poſitiuum vocamus: quod quia ab homine eſt non potẽte præuidere & prouidere ſingulis euẽtibus defectibile eſt in caſu: & tũc gnome in intellectu practico, & [illegible] in volũtate ſupplent: non interpretando ambigua ſed manifeſta ſpectando & eligendo, vt S. Thomas in ſecunda ſecundæ, quæſt. 120. art. primo ad tertium, aperit. Non eſt ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: ſed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et ſic intelligenda ſunt quę dicuntur in diſtinctione decimaſeptima, & propterea dixit S. Thomas quòd ſancti Patres nihil poſſunt in Conciliis congregati ſtatuere, niſi autoritate Romani pontificis interueniente.

¶Concilium perfectum ſecundum præſentem Eccleſię ſtatũ poteſt cõgregari ſine Papa, & eo inuito ſi requiſitus non vult ipſe illud cõgregare, ſed non habet poteſtatem ad ordinãdam vniuerſalem Eccleſiam, ſed ad prouidendum illi caſui tunc occurrenti. Et licet caſus humani variabiles ſint infinitis modis, puta ſi cõtingeret mori omnes electores Papæ, ſi contingeret tale quid (quòd electores nõ poſſent eligere ſine conuocatione Cõcilii ad reprimendum, diſcernendum, vel pacificandum, &c.) omiſsis his & ſimilibus duos tantum certos caſus, & qui fuerunt quandoque & poſſunt eſſe, affero, in quibus Concilium tale congregandum eſt. Primus eſt, ſi Papa propter hęreſim eſt deponẽdus, tunc enim ex quo requiſitus renuit, poſſunt Cardinales, poteſt Imperator, poſſunt Prælati congregationem vniuerſalem facere, in qua erit non vniuerſalis cura Eccleſiæ, ſed tantùm depoſitiua poteſtas Papæ: & electio ad ſolos Cardinales (ad quos de iure ſpectat) pertinebit. Probabitur hoc, cùm de depoſitione Papæ inferius agetur. Secũdus eſt, quando Papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt contigiſſe dicitur in magno ſchiſmate Vrbani ſexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa ſit Eccleſia, illa membra Eccleſiæ quæ inueniuntur, poteſtatem habent iudicandi verum, ſi poteſt ſciri: & ſi ſciri nequit prouidendi, quòd electores in vnum eorum vel alium conueniant: & ſi certi electores neſcirentur, cùm electio ad Eccleſiam deuoluta ſit, ex ipſo electorum defectu Concilium ſic imperfectum eliget, vt in Concilio Conſtantienſi factum videtur in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis caſibus nulla neceſsitas apparet talis Concilij, nã ſi non ſanæ eſt mentis perpetuò, & hoc conſtat, alius eligi à Cardinalibus poteſt: quia mortuus eſt Papa vita rationali non ſolùm in actu (vt dormiẽs, aut ebrius, aut phreneticus) ſed in potentia naturali. Conſtat autẽ quòd Papa eligitur in paſtorẽ Eccleſiæ ſecundum vitam rationalem: & propterea nõ eſt trepidandũ timore vbi non eſt timor. Et ſi dubium eſſet de ſanitate recuperanda expectandum eſt ſicut in diuturnis ægritudinibus. Poſſet quoque propter dubios euentus ſtatuto Pontificis obuiari huic caſui ſi ſtatueretur, quod Papa inſanus fa

ctu

factus, tanto tempore expectetur: & ſi poſt, nullum veſtigium ſanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum judicatus incurabilis fuerit, cenſeatur mortuus, & Apoſtolica ſedes vacare. Ex quo nanque quilibet ſub iſta lege pontificatum acceptaret: & eam non reuocaret, tacito conſenſu renuntiare, aut depoſitionem acceptare ſe profiteretur, adueniente tali caſu: & ſic ſi poſt electum alium Pontificem ſanus fieret, Papatum repetere non poſſet, à quo ſemel ritè cecidiſſet. Ex eo autem quòd Papa captus eſſet, & non pateret acceſſus ad eum, alter non eſſet creandus. Petrus nanque ſeruabatur in carcere nullo patente acceſſu (vt patet ex Actibus Apoſtolorum) & tamen non eſt electus alter, ſed oratio facta ſine intermiſsione ab Eccleſia ad Deum pro eo, ipſum liberauit. Nunquid abbreuiata eſt manus Domini, aut ſtatuendus eſt terminus Domino, intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia: & reprehenſi à Iudith ſunt, dicente, Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei: vt patet Iudith ſeptimo, & octauo. Poſſet tamen in hoc & in præcedenti caſu, pontificio ſtatuto prouideri, quòd à Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut iſto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus poſſet omnia facere in vtroque foro: ſicut modo poteſt ſummus Pœnitentiarius in foro conſcientiæ abſoluere autoritate iuris, mortuo Pontifice, vel fatuo, vel detento.

¶ Io caſu autem, quo Papa non hæreticus certus & indubitatus, renuit requiſitus congregare Concilium, & ſtatutum eſſet concilij generalis cum omnibus clauſulis derogatoriis (vt Conſtantienſes cœperunt, & Baſilienſes appoſuerunt) neſcio ad quid congregatio iſta fieret: cùm nihil poſſet facere, quòd renitens Papa non poſſet irritare. Pro erronea ergo habenda eſt omnis opinio, dicens Concilium perfectum, id eſt habens autoritatem diſponendi & ſtatuendi ſimpliciter de vniuerſali Eccleſia, poſſet abſque Rom. Pontif. autoritate celebrari, ſeu congregari: quia derogat ſingulari priuilegio poteſtatis papalis: conceſſo ſibi à Chriſto immediatè, vt patet ex dictis.

¶ Dicentibus autem, quòd quia Conciliũ Conſtantien. in ſeſsione 39. & poſt Baſilien. in ſeſsione 11. conſtituit cap. frequens. idem etiã inuito Pontifice de decennio in decennium poteſt celebrari Concilium, etiam perfectum, propter autoritatem ſtatuti: reſpondendum eſt, quòd ſunt in magno errore, & quòd in veritate ſchiſmati operam dant tales: & tanquam ſchiſmatici puniri poſſunt, ſi ſic exequerentur: quoniam rebelles ſunt Roma. Pontif. qui eſt ſupra totum ius poſitiuum, & conſtat quòd determinatio temporis & loci Concilij de iure eſt poſitiuo. Et ſi doctores aliqui inueniuntur ſentientes, quòd quia tempus interpellat, & autoritas deuoluitur ad alios, & huiuſmodi, aut ſont ſectatores illius erroris, quòd Concilium eſt ſupra Papam: aut loquuntur ſtante ſtatuto in robore, ita quòd Papa non tollat aut interpretetur, aut diſpenſet aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem verò conſenſus requiſiò Papæ ad congregandum Concilium, quia tantùm ponderatur, ſciendum eſt quòd oportet hic diſcretione vti: nam ſi requiritur à viris probis, quos præterita & perſeuerans vitæ ac morum integritas cõmendat, & ſubeſt cauſa Cõcilij (puta hæreſis vel ſchiſma) debet Papa annuere, & nunquã credo q fuerit Papa, qui negauerit, ſic rebus ſe habentibus. Si autẽ requiritur à viris, qui volunt alligare onera aliis & digito ſuo nolunt mouere ea, qui Priſcorum Conciliorũ ſtatuta non ſeruant ambitioſis inſatiabilibus ſuarum paſsionum ſectatoribus, & huiuſmodi pro reformatione Eccleſiæ: nonne reſponſio Chriſti conuenit? Hypocrita eiice primũ trabem de oculo tuo: & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui: præſertim quòd melius poteſt Papa ſolus reformare Eccleſiam inchoãdo ſponte à ſeipſo & ſuis, quam per Cõcilium: oportet enim primò ſeruare quæ ſcripta ſunt, & deinde alia ſcribere ſtatuta. Sufficiens quoque eſt cauſa negandi conſenſum Concilio probabilis timor vſurpandæ autoritatis à Concilio ſupra Papam. vt Baſilienſes mox oſtenderunt bis, ſcilicet cum primum inchoatũ eſt Concilium, ſeſsione 11. & cùm iterum redintegratum fuit ab Eugenio ſeſsione 18. Finis enim Concilij, eſt pax, quæ per iſtam vſurpationem perturbatur, vt experientia rerum magiſtra teſtatur.

¶ Ex his igitur patet, quòd inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione Cõcilij abſque Papæ conſenſu, media via ſola vera eſt, quam declarauimus, ſcilicet quòd Concilium perfectum ſimpliciter, nunquam, perfectum verò Concilium ſecundum præſentem Eccleſiæ ſtatum quandoque ſine Papa & contra ipſum congregari & celebrari poteſt. Et ſecundum hanc diſtinctionem potes diuerſa ſi vis, dicta doctorum ſaluare.

CAP. XVII.

¶ In quo incipiat comparatio poteſtatis Eccleſiæ, & Papæ in caſu hæreſis. Et primo de modo quo Papa propter crimen hæreſis ſubijcitur Concilio, ſecundum variam opinionem.

POST collatam poteſtatẽ Papæ cum autoritate Eccleſiæ, & Concilij generalis ſimpliciter & abſolutè, & manifeſtationẽ ſuperioritatis Papæ ſupra Eccleſiam vniuerſalem, & Concilium vniuerſale: conſequenter comparanda eſt autoritas Concilij ad Papam in caſibus. Et primo in caſu hæreſis: deinde in caſu incorrigibilitatis & aliis caſibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata eſt nobis via vt ex certioribus nobis in minus certa progrediamur ſupponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. ſi Papa. diſtin. 40. quòd Papa propter crimen hæreſis poteſt deponi à Concilio generali: & inueſtigemus modum depoſitionis & poteſtatem depoſitiuam, vt ſic noſſe poſsimus an Papa in aliquo caſu ſit ſubditus Concilio, ſeu Eccleſiæ vniuerſali.

¶ DE MODO quo Papa propter crimen hęreſis deponitur, varia eſt opinio. Quidã dicunt quòd hoc ſit propter defectũ ſubiecti. Subiectũ nãque papatus dicunt eſſe hominem fidelẽ ac per hoc ſicut deficiente vita corporali per mortẽ, deſinit ſubiectum papatus: ita deficiẽte fide in illo homine qui eſt Papa per hæreſim deſinit ſubiectum papatus. Fundatur hæc opinio ſuper hoc, quòd fides cõſtituit viatorẽ in hoc quod eſt eſſe mẽbrum Eccleſię Chriſti. Huic enim adiuncta alia propoſitione, ſcilicet q negatio prioris inducit negationẽ poſterioris in eſſentialiter ordinatis ordine cauſæ formalis (quę patet inductiuè: ſi enim non eſt animal, nõ eſt homo, & ſi non eſt color, non eſt albedo, & ſic de aliis) ſubiungũt, ſed eſſe mẽbrum & eſſe caput, ſunt ſic eſſentialiter ordinata, quòd eſſe mẽbrum eſt prius quàm eſſe caput, vt patet. quia caput oportet eſſe membrũ: ſed non ècõuerſo: quod igitur non eſt mẽbrum, non eſt caput. Et ſic homo carens fide (qualis eſt hæreticus) non eſt membrum Eccleſiæ: igitur non eſt caput eiuſdem, ac per hoc cùm Papa nihil aliud ſit, quã caput Eccleſiæ, eo ipſo quo ſit ſine fide, ſit non Papa. Et hoc eſt, quòd ſub aliis verbis ab aliis dicitur, quòd cum Papa ſit hereticus, ipſo facto iure diuino, quo ſit diſtinctio fidelium ab infidelibus, eſt priuatus papatu. Et quando per Eccleſiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur Papa, ſed qui iam iudicatus eſt (quia non credit ſecundum verbũ Domini Ioan. 3.) & qui iam depoſitus eſt, dum propria voluntate tranſlatus eſt extra corpus Eccleſiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depoſitus. Primam autem propoſitionem radicẽ huius propoſitionis (quæ ſola negari in hac ratione poteſt) fundant ſuper autoritatibus plurimis: quibuſdam directè ex ratione fidei & Eccleſiæ quibuſdam ex conſequentibus ad eſſe extra fidem, & Eccleſiam id teſtantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam: ſiue enim per Petram intelligatur Chriſtus, ſiue Petrus, ſiue confeſsio fidei in idem redit quo ad fidei rationem: ipſa enim ſemper inuenitur fundare Eccleſiam. Secunda eſt Abacuc 2. & Apoſtoli ad Rom. 1. & Hebr. 10. Iuſtus ex fide viuit. Sicut autem viuere viuentibus eſt eſſe in naturalibus, ita in Eccleſia viuere eſt eſſe in ea: bene viuere autem eſt per charitatem. Tertia eſt Apoſtoli ad Heb. 11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Subſtantia enim primum locum tenet. Quarta iia eſt ſancti Thomæ in tertio ſenten. diſtinct. 13. quæſt. 2. articulo 2. expreſsè dicentis, quòd homines infideles non pertinent ad vnionem corporis Eccleſiæ, ſecundum quod eſt vnum ſimpliciter. & ideo reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in potentia, ſecundũ quòd ſunt vniſbiles corpori.

¶ Ex ratione Eccleſiæ affertur diſſinitio Eccleſiæ, ſcilicet quòd eſt collectio fidelium. de conſec. diſtinct. prima. capitulo Eccleſia. Ex conſequentibus verò ad eſſe extra fidem, & Eccleſiam multæ afferri poſſunt autoritates, dicentes, ad ſtatum extra fidem & Eccleſiam conſequi extra cõmunionẽ fidelium, ſine clauibus, ſine poteſtate, ſine honore, ſine officio paſcẽdi oues fieri & eſſe procul à cõmunione fideliũ hæreticos faciunt: imprimis Dominus Num. 16. Recedite, inquit à tabernaculis impiorum Dathã, ſcilicet & Abiron, ſchiſmaticorũ. Conſtat enim omnes hæreticos eſſe ſchiſmaticos. Deinde Paulus Apoſtolus ad Gal. 1. Si Angelus de cęlo euãgelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis anathema ſit. Et ſecundæ ad Theſſal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundum doctrinã quam acceperunt. Et 2. ad Corin. 6. Nolite iugũ ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iuſtitię cũ iniquitate aut quę ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conuẽtio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fidelis cũ infideli? Demum Ioannes Euangeliſta 2. Ioann. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum nec Aue ei dixeritis. Amiſsionem clauium Ambroſius in Paſto. (& habetur de pœn. diſtin. 1. c. verbum) explicat. Dominus par ius, & ſoluẽdi eſſe voluit & ligandi, & ſubdit, Certum eſt quòd Eccleſiæ vtrunque licet, hæreſis vtrũque non habet. Honoris verò & poteſtatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quæſt. 1. capit. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionẽ

pacis obſeruat,& ſe ab Eccleſiæ vinculo atque ſacerdotum collegio ſeparat nec Epiſcopi poteſtatem poteſt habere nec honorem. Et 24.q.1. cap. didicimus dicit omnes omnino hæreticos & ſciſmaticos nihil habere poteſtatis & iuris. Ad idem eſt Gelaſius ibidem in c.Agathius. Ad idem eſt expreſſè S.Tho.in Secunda ſecundæ.q.39.arti.3. volens quòd poteſtas ſpiritualis iuriſdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vſum,nec quo ad ſubſtantiam:ita quòd ſi quid fecerint,nihil eſt actum. Officium paſcendi oues adimit Auguſtinus in ſermone de paſt.tractans illud Cantic. 1. Paſce hædos tuos. & dicens Manenti Petro dicitur, Paſce oues meas: exeunti hæretico. Paſce hœdos tuos. Et hanc ſententiam repetit in epiſtola ad Vincentium.

¶ Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propoſitio, quòd fides facit membrum Eccleſiæ. Si enim ſecluſo iure poſitiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis ſuis,non eſſet eis ſubtracta communio, non honor,non poteſtas,non officium:vt de ſe patet. imò ſubtractio ſola poteſtatis ſufficit ad propoſitum,quia Papa ſola poteſtate iuriſdictionis conſtituitur. Confirmatúrque hæc poſitio . ex eo quòd Papa hæreticus eſt excommunicatus,vt patet ex gloſſa in capit. Agathius.24.quæſtione,dicente Hic eſt caſus,in quo Papa Papam ligare poteſt:in quo Papa in canonem latæ ſententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quòd par parem ſoluere vel ligare non poteſt:quia ſi Papa eſt hæreticus,eſt minor quolibet catholico vt habetur duodecima quęſtione 1.cano.audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in capit. inferior. diſtinctio.21. Eſt etiam accuſandus, adeò (vt gloſſa in capit.ſi Papa diſtinctione quadrageſima . dicit) quòd Papa non poteſt ſtatuere, quòd non poſſit accuſari de hæreſi. Eſt etiam iudicandus, vt in dicto capitulo ſi Papa.habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non eſſe Papam,ſed minorem. Et ad hoc eſt ſanctus Thom. in quarto diſtinctione decimanona, quæſtione ſecunda, articulo ſecundo,quæſt.tertia,ad primum : tractans illud ad Galat.2.quomodo Paulus reſtitit in faciem Petro, dicit, quòd non debent prælati à ſubditis coram multitudine corripi, niſi immineret periculum fidei:tunc enim prælatus minor fieret. ſi in infidelitatem laberetur, & ſubditus fidelis maior. Conſtat enim quòd non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (quia hoc eſt commune omni peccato mortali)ſed poteſtatis : quia prælatus præeſt ſubdito.ergo vt prius.

¶ Ex his autem infertur,quòd in vtroque modo quo certus Papa viuens deſinit eſſe Papa, eadem eſt cauſa deſitionis, ſcilicet propria voluntas illius qui eſt Papa.nam renuntiando propria voluntate,abdicat à ſe eſſe caput Eccleſiæ:hæreſim autem amplectendo p oprria voluntate aufert à ſe eſſe membrum Eccleſiæ . & conſequenter eſſe caput. Et ſic ex nullo certo modo deſitionis Papę viuentis habetur quòd Papa inuitus deponitur : propter quod remanere dicunt inconcuſſum,quòd Papa manens Papa non habet ſuperiorem in terris poteſtatem.

CAP XVIII.

¶ De modo quo Papa hæreticus ſubijcitur Concilio ſecundum aliam opinionem.

QVAMVIS autem dicta poſitio illuſtrium ſit virorum, & communis videatur eſſe· non placet tamen omnibus.cõtradicunt nanque duobus ponentes duas propoſitiones. Prima eſt, quòd Papa hæreticus non eſt ipſo facto depoſitus, ſed deponendus. Secunda eſt,quòd Papa hæreticus manens Papa,habet ſuperiorem iudicem in terris, Concilium vniuerſali. Primam propoſitionem licet multipliciter probent, quatuor tamen ſolùm afferuntur, quia in his conſiſtit vis. Primò ex facto Marcellini, & gloſſ.diſtinct.21.cap. nunc autem. qui idololatra non fuit depoſitus,& fuit ſanctus. Et gloſſ.affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi,nõ deponitur, vt in 24.quæſt.3.dicit Apoſtolus. Secundò ex cap.audiuimus.24.q.1.vbi dicitur de Epiſcopo hæretico. Si autem in corde ſuo nouam hæreſim cõfinxit,ex quo talia prædicare cœpit,neminẽ damnare potuit. Antequam igitur prædicaret hæreſim, damnare voluit:& ſic non erat depoſitus ipſo facto. Tertio,quia alij prælati non ſunt ipſo facto priuati,ſed perſeuerant in prælationibus ſuis redeuntes ad pœnitentiam.ergo nec Papa,cùm non ſit deterioris conditionis Aſſumptũ patet 1.quæſt. 7.maximũ. Quartò,quia(vt patet extrà de hæretic.cùm ex iniuncto)ad eundem pertinet inſtitutio & deſtitutio:ſed inſtitutio Papæ pertinet ad electores : ergo & deſtitutio, abſque ergo iudicio electorum non deſtituitur Papa.

¶ Secundam autem propoſitionem quòd Papa hæreticus. manẽs Papa,habet iudicem in terris vniuerſalem Eccleſiam,probant quo ad primam partem ſic, Papa hæreticus eſt accuſandus & iudicandus ſecundum omnes, vt habetur diſtinct.40.ſi Papa. & non eſt ipſo facto depoſitus,vt probatum eſt. ergo habet iudicem coram quo accuſetur,& à quo iudicetur. Quo ad ſecundam ex eo quòd Eccleſia vniuerſalis, ſeu vniuerſale Concilium eſt ſupra Papam in hoc caſu,vt communiter tenetur.

CAP. XIX.

¶ Examen illius propoſitionis. Papa hæreticus eſt ipſo facto priuatus papatu.

PRAEMISSIS duobus modis dicendi contrariis, quomodo Papa hæreticus deſinit eſſe Papa : examinanda primò occurrit illa propoſitio,quæ eſt fundamentũ primi modi An ſit vera. Et breuiter facilè oſtenditur, ꝙ eſt falſa ſimpliciter, quamuis fortè tracta ad aliquẽ ſenſum,ſit vera. Mõſtratur igitur ꝙ nec iure diuino, nec humano Papa hæreticus,eſt ipſo facto priuatus : tali ratione, Alij Epiſcopi ſi ſint hæretici,nõ ſunt ipſo facto priuati iure diuino aut humano.ergo nec Papa. Sequela patet:quia Papa non eſt deterioris cõditionis quã alij Epiſcopi. Aſſumptũ probatur ſic. Epiſcopus diſcredens contra fidẽ ſolo actu interiori eſt verè, propriè & perfectè hęreticus,& nõ eſt priuatus poteſtate iuriſdictionis ipſo facto.ergo perfectè hæreticus Epiſcop.nõ eſt priuatus ipſo facto.

¶ In hoc proceſſu ſunt duæ propoſitiones. Prima eſt, ꝙ ſolo actu interiori cõſtituatur pfectè hęreticus. Et hęc eſt manifeſta per ſe: quia hęreſis eſt peccatũ mortale oppoſitũ fidei,quæ perfectè conſiſtit in ſolo actu interiori cuiꝰ effectus eſt cõfeſsio exterior iuxta illud ad Rom.10. Corde creditur ad iuſtitiã ore aũt cõfeſsio fit ad ſalutẽ. Secunda aũt probatur:quia poteſtas iuriſdictiõis ineſt huic homini,qui eſt Epiſcopus ex ſimplici commiſsione hominis,vt S. Tho.expreſſè dicit in Secunda ſecundæ.q.39.artic.3. Ex hoc enim deducitur intentũ ſic. Epiſcopꝰ hęreticus ſolo actu interiori,nulli hominis iudicio ſubditur, ex hoc eſt, quia ſolius Dei eſt iudicare de interioribus puris:iuxta illud 1.Reg. 16. Homo videt quæ foris ſunt,Deus aũt intuetur cor. Et 1.ad Cor.4.Apoſt.dicit,Nolite ante tẽpus iudicare,donec veniat Dominus,qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Propter quod talis hæreticus non eſt excommunicatus:non enim poteſt Eccleſia excommunicare quod non poteſt iudicare. Ergo multò minus eſt priuatus iuriſdictionis poteſtate,quæ eſt ab hominis commiſſione:vtrũque enim eſt humani iudicij,committere ſcilicet,& auferre illam.& dixi multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipſo facto,quàm ad incurrendam excommunicationem : quoniam incurſus cenſurarum non requirit declarationem,ſicut incurſus priuationis apud Iuriſtas.

¶ Ad hanc rationem non video reſponſionem, niſi dicatur quòd poteſtas iuriſdictionis nõ eſt ab homine,quod eſt primò cõtra S. Tho. Eſt ſecundò contra ſententiam omniũ doctorum catholicorũ ſentientium,ꝙ à Petro omnis iuriſdictio in totum reſiduũ Eccleſię corpus manauit & manat,iuxta illud Leonis papæ,c.ita Dominus.diſ.19. Ita Dominus huius muneris ſacramentũ ad omniũ Apoſtolorum officiũ pertinere voluit,vt in beatiſsimo Petro Apoſtolorũ omnium ſummo principaliter collocaret:vt ab ipſo quaſi à quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem ſunt tot autoritates & rationes,quot ſunt ad oſtendendũ vnitatẽ capitis & principis in Eccleſia militante:propterea nolo immorari,ſed pro conſtãti ſupponere. Et ſi dicatur, quòd non eſt par ratio de Papa & aliis Epiſcopis in hoc caſu:quia poteſtas iuriſdictionis in aliis Epiſcopis eſt ab homine : in Papa verò eſt à Deo immediatè:& propterea meritò accidit, vt Epiſcopi, quorum poteſtas eſt ab homine nõ ſint ipſo facto priuati(quia homo videt quę foris ſunt)& Papa,cuius poteſtas eſt à ſolo Deo,ſit ipſo facto priuatus:quia Deus intuetur cor. Hęc obiectio facilè excluditur,diſcernendo inter opus Dei,& opus hominis. Quòd enim in papatu ſit poteſtas iuriſdictionis eſt à Deo immediatè:iuxta illud Matth. 16. Quodcũque ligaueris ſuper terram,&c. Quòd autem papatus ipſe habens hanc poteſtatem, ſit in hoc homine, ab homine eſt(ſola Petri perſona excepta, quem Deus ipſe Papam fecit,Ioan.vl. Paſce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo ſit papatus. Et quoniam cùm deponitur Papa, non aufertur poteſtas iuriſdictionis à papatu, quod eſſet auferre opus Dei (quoniam,vt dicitur ad Roma 11.ſine pœnitentia ſunt dona Dei) ſed aufertur poteſtas iuriſdictionis ab hoc homine,in quo nõ fuit poſita à Deo immediatè, ſed mediante iudicio humano:ideo eadem ratio eſt de Papa & aliis Epiſcopis, quo ad perditionem poteſtatis iuriſdictionis à Deo, ſeu iure diuino. In vtriſque enim à Deo cùm ſit mediante iudicio humano, conſequens eſt quòd nõ auferatur à Deo immediatè,ſed mediãte humano iudicio : ac per hoc non aufertur per id,quòd humano iudicio ſecundum ſe non ſubiacet,ſcilicet occultans in ſolo corde hæreſim.

¶ SI QVIS Autẽ hæſitaret de illa altera propoſitione,ſcilicet quòd de hæreſi interiori,Eccleſia nõ ſe poteſt impedire : propterea quia doct.dicũt quòd hæretici etiam occulti,ſunt excommunicati:& quia in clem.de hæret.capit.multorum,excommunicantur inquiſitores qui odio vel amore omiſerint procedere. Vbi de interiori amore . vel odio Eccleſia iudicat. Facillimè certior fieri poteſt ꝙ hæretici vt ſic foro eccleſiaſtico ſubditi, quantumcũque occulti,ſunt excommunicati & non hæretici ſolo actu interiori. Vnde ſi quis incidit in hæreſim interius, & ſolus ſecum

loqnen

loquendo verbo exteriori profert ſuhmiſsiſsimè illã hæreſim, eſt excõmunicatus, quamuis ſit omnino occultus: quia actus exterioris loquutionis ſubiacet humano iudicio ſecundum ſe quãuis careat teſtibus. In clemen. autẽ illa & ſimilibus nõ iudicatur actus interiores ſecundum ſe in ſua puritate manẽtes. ſed vt ſunt cauſę exteriorum commiſsionũ aut omiſsionũ: ad idem nanque genus pertinet cõmiſsio & omiſsio, ſicut affirmatio & negatio: ſermo autẽ noſter eſt de hæretico interiori puro. Et ex inaduertẽtia huius diſtinctionis. ſcilicet de occulto per ſe, & occulto per accidens multi in hac re errauerũt. Nec mirũ: quia cõtingit in his quę ſunt per accidens etiã ſapientes falli: vt Ariſt. dicit. Actus enim interiores puri ſunt in genere occultorum per ſe, quia ex propria natura habent quòd ſint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores ſunt de genere occultorum per accidens quia ex propria natura ſubſunt cognitioni humanæ. poſſunt nanque ſenſibus percipi: ſed ea hoc, quòd fiunt ſine teſte occulti ſunt, propter quod nunquã, (vt dictum eſt,) ab Eccleſia actus interior purus ſed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia præſens ratio conuincit intellectum meum: ideo concludo quòd illa propoſitio, Papa cùm ſit hæreticus ipſo facto eſt iure diuino, ſeu humano depoſitus, eſt falſa.

¶ Confirmatur autem ſic eſſe vt dicimus, etiam ex ipſis contrariũ ſentientibus: quoniam dicunt, quòd Papa quãuis hæreticus, ſi eſt paratus corrigi, non deponitur: vt gloſ. in diſtinct. 21. cap. tunc autem adducit Hugo. Si enim hæreticus eſt ipſo facto depoſitus iure diuino a papatu, quomodo iterũ fit Papa? imò quomodo ex ſola nõ depoſitione perſeuerat Papa? imò quomodo nõ deponitur? Hæc enim contradicunt poſitioni anteriori, ſcilicet quòd ſit ipſo facto iure diuino depoſitus, vt patet. Nec ſufficiẽter dicitur quòd nondum Eccleſia deponit, reeligit: tum quia falſum eſt quòd non depoſitio ſit reelectio vt patet: tũ quia electores, ad quos ſpectat, ſi peteretur, an velint ipſum reeligere, dicerent ꝙ non, aut quòd vellent meditari ſuper hoc. ſed nõ deponunt quia ius videtur habere, quòd ſi eſt paratus corrigi non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo ſed ſuſtinent quod habet: & ſi nihil habet (vt poſitio illa dixit) nihil ſuſtinent decepti. Et ſi quis eorum dictum ſuſcipiat vt verũ, quòd Papa factus hæreticus. paratus poſtmodum corrigi non deponitur. ſequitur manifeſtè, quòd Papa manifeſtus hæreticus nõ eſt ipſo facto depoſitus, quia enim paratus corrigi nõ deponitur, ſequitur quòd nõ erat prius depoſitus.

CAP. XX.

¶ Rationabilis ſententia quod Papa factus hæreticus ſubeſt poteſtati miniſteriali Eccleſiæ, & non autoritatiua ſuper Papam.

PRAEMISSA certitudine trium (ſcilicet quòd Papa ex hoc quòd factus eſt hæreticus, nõ eſt ipſo facto diuino, aut humano iure depoſitus: & quòd Papa manens Papa, non habet ſuperiorem in terris. & quòd Papa ſi à fide deuiat, deponendus eſt: vt in cap. ſi Papa 40. diſtinct.) Magna reſtat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quòd ſit depoſitus: cum iudex inquantum iudex ſit ſuperior eo qui iudicatur. Vnde Apoſtolus ad Romanos decimoquarto. Tu inquit quis es, qui iudicas alienum ſeruum? domino ſuo ſtat aut cadit & ſanct. Thom. in ſecunda ſecundę. q. 67. determinat quòd iudex non poteſt niſi ſubditum iudicare. & in decret. diſtin. 21 cap. inferior. idem dicitur. Si nanque à Concilio vniuerſali iudicãdus deponendúſque eſt, ſtatim ſequitur quòd Papa manens Papa habet Concilium vniuerſale ſupra ſe, ſaltem in caſu hæreſis. Si autem nec Concilium nec Eccleſia eſt ſupra ipſum, ſtatim ſequitur quòd Papa deuius à fide ſit iudicandus & deponendus & tamen a nullo eſt iudicandus & deponendus: quod eſt ridiculum. Quid ergo dicemus vt euitemus vtrunque extremum? non eſt quo diuertendum ſit, niſi ad medium, quod difficilè attingitur: in cuius attinctione cõſiſtit virtus, quod multas conſueuit ſoluere quæſtiones.

¶ Dicamus igitur: quod hic ſunt duæ viæ extremæ & ambæ falſę: altera eſt, quòd Papa factus hæreticus eſt ipſo facto diuino iure abſque humano iudice depoſitus: altera eſt, ꝙ Papa manens Papa habet ſupra ſe in terris ſuperiorem poteſtatẽ, à qua poteſt deponi. Media autem via eſt adhuc duplex: altera dicens. quòd Papa licet abſolutè non habeat ſuperiorem in terris Eccleſiam, ipſe tamen in caſu hæreſis habet ſuperiorem in terris Eccleſiam vniuerſalem. Altera dicẽs quòd Papa nec ſimpliciter, nec in caſu habeat ſuperiorẽ in terris, ſed ſubeſt poteſtati miniſteriali vniuerſalis Eccleſiæ quo ad ſolam depoſitionem. Prima via fundatur in virtute coactiua & iudicatiua Eccleſiæ ſuper Petrum Papam in caſu hæreſis: oportet enim ſubditũ eſſe, qui iudicatur, & cogi poſſe. & hęc eſt via cõmunis quantum vidi hactenus. Contra tamẽ hanc viam eſt: quia cùm Papa diuino iure ſit ſupra Conciliũ, & Eccleſiã (vt oſteſum eſt,) oportet ſi in aliquo caſu eſt illi ſubditus, quòd ex diuino iure ſit facta exceptio iſta: nullũ enim aliud inferius ius poteſt exceptionem hanc facere. vt patet. In diuino autem iure non exprimitur ſubiectio ſed ſeparatio, cũ caſus hæreſis excipitur. vt patet in ſingulis textibus ſacræ ſcripturæ inductis. Num. enim 16. dicitur, Recedite. Ad Galat. primo. Anathema, id eſt ſeparatum, ſit. Secundæ ad Theſſal. tertio. Subtrahatis vos. Secundę ad Corint. ſexto. Nolite iugum ducere. Secundę Ioan. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio ſuperioritatem & inferioritatem in caſu hęreſis ex diuino iure, ſed ſeparationẽ. conſtat autem quòd ſeparare ſe poteſt Eccleſia à Papa ſola miniſteriali poteſtate qua poteſt ipſum eligere. Nõ igitur ex hoc, quòd diuino iure ſancitum eſt, vt habeatur hęreticus, vitetur, & procul ſit ab Eccleſia, maiori poteſtate opus eſt quã miniſteriali ex quo ipſa ſufficit, & eam cõſtat eſſe in Eccleſia. Et confirmatur hoc, quia non eſt iuri diuino tribuendum, quod nec expreſſum eſt in eo, nec ex expreſsis neceſſariò ſequitur. Poteſtas autem ſupra Papam in caſu hęreſis propriè loquendo non habetur in diuino iure nec ex ipſo neceſſariò ſequitur: ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniam imminens ſchiſma opuſculum hoc intra duos menſes fieri impulit ex improuiſo. Quod verò non ſequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia ſine neceſsitate. melius eſt vnum principium, quàm plura facere, ea quo igitur poteſtas miniſterialis ſufficit, alia opus non eſt.

¶ ERIT ergo media & vera via, quòd Papa factus hęreticus, & perſeuerans, habet in terris poteſtatem non ſuperiorem ſe, ſed miniſterialem ad ſui depoſitionem.

¶ Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria pręmittenda ſunt.

¶ Primò quòd in Papa inueniuntur tria: ſcilicet papatus, perſona, quæ eſt Papa, puta Petrus, & coniũctio vtriuſque, ſcilicet papatus in Petro. ex qua coniũctione reſultat Petrus Papa. Secundò, quòd diſcernẽdo & applicãdo proprias cauſas ſuis proprijs effectibus inuenimus, quòd Papatus eſt à Deo immediatè, Petrus eſt à Patre ſuo, &c. coniunctio autem papatus in Petro poſt Petrum primũm à Chriſto immediatè inſtitutum, nõ eſt à Deo, ſed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex conſenſus humanus ad cauſandum hũc effectum, ſcilicet eligentium & electi. oportet enim electores, voluntariò eligere. & perſonam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Eſt ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediatè, ſed mediante miniſterio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec ſe habet huiuſmodi miniſterium humanum in cauſando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum paſsiuo, (vt applicans ignem ſtipulæ) vel applicans virtutem paſsionis Chriſti ſubiecto vt facit baptizans, & ſacramenta miniſtrans quoniã nullum eſt hic applicatum actiuum, ſed ſola voluntas humana electorum, & electi: nõ facilè enim eſſet fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autẽ, quòd coniunctio papatus cùm Petro eſt effectus voluntatis humanæ: cùm ipſa conſtituat Petrum Papam, ſequitur quòd licet Papa à ſolo Deo dependeat in eſſe & fieri, Petrus tamẽ Papa dependet etiam ab homine in fieri. fit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electus ipſe homo acceptat, & ſic iũgitur Petro papatus. Tertiò, quòd quia iam nihil tã naturale eſt, vt vnaquæque res per quaſcunque cauſas fit, per eaſdem contrario modo diſſoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus Papa qui ex conſenſu ſuo, & electorum cauſatus eſt, ex conſenſibus eiuſdem, ſcilicet ſuo & electorum ad contrarium diſſolui poteſt. Et hoc iam determinatum eſt facto Celeſtini, & decretalis Bonifacij 8. in ſexto, de renunc. cap. 1.

¶ EX HIS Tribus pręmiſsis habetur primò abſque omni hęſitatione certũ quòd Petrus Papa, & in fieri & in corrũpi dependet à poteſtate humana, nõ ſuperiori nec æquali poteſtati Papæ, ſed minore: quia nec ad faciendum de Petro non Papa Petrum Papam, nec ad faciendum de Petro Papa Petrum non Papam, exigitur alia facultas. quàm volũtatis humanæ, ſcilicet electi, & electorum. Nec ſit curę in propoſito vtrum bona, vel mala cõſcientia ex bona, vel mala intẽſione, vel cauſa moueãtur: ſit eſt in propoſito quòd facta tenẽt, ita quòd in veritate Petrus ſit, aut nõ ſit Papa. Quòd etiam iſta poteſtas ſit minor poteſtate Papæ, abſque alia probatione ex eo liquet, quòd mortuo Papa nullo etiã præſuppoſito ſtatuto iuris poſitiui, iſta poteſtas eſt in Eccleſia & non ſe extendit ad ea, ad quæ ſe extendit ſummi Pontificis autoritas: alioquin eſſent duæ ſupremæ poteſtates in Eccleſia, & Chriſtus non inſtituiſſ ecceleſiaſticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuiſſent Pontifices huic poteſtati executionis modũ imponere, per quos, quot, ſcilicet & quomodo debeat electio celebrari cũ irritatione act⁹, ſi ſecus factum fuerit. Hæc enim oſtendunt poteſtatem hanc, nec minorem, nec parem ſed inferiorem poteſtate Papæ: ſuperioris nanque virtutis eſt diſponere de actu inferioris autoritatiuè, ita quòd ſi ſecus fiat nihil valeat, vt in propoſito inuenitur,

Habetur ſecundò certo certius, quòd aliud eſt poſſe ſupra coniunctionem Petri & papatus cõſtruendam, ſeu deſtruendam, & aliud eſt poſſe ſupra Papam: ex eo nanque quòd poteſtas minor papatu, ſcilicet ſimplex voluntas electi & electorum poteſt conſtruere & deſtruere hanc coniunctionem & huiuſmodi poteſtas cùm ſit minor papatu, non poteſt ſupra Papam, manifeſtè conuincitur quòd aliud eſt poſſe ſupra illam coniunctionem & aliud eſt poſſe ſupra Papam. Vnde poteſtas ſupra Papã non inuenitur niſi in Domino Ieſu Chriſto poteſtas autem ſupra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et meritò, quia papatus opus Dei immediatè eſt, coniunctio autem papatus & Petri opus noſtrũ eſt.

¶ Nec mireris tu, qui philoſophiam profiteris, quòd inueniatur poteſtas ſuper coniunctionem formæ cum materia, quæ non eſt ſuper formam, quia coniunctio formæ cum materia formam conſequitur. Ceſſabit admiratio tua, ſi contemplatus fueris quòd coniunctio formæ & materię vtrinque attingi poteſt, ſcilicet ex parte materiæ & ex parte formę: & quòd potens ſuper coniunctionem formæ, & materię ex parte vtriuſque ſeu ex parte formę, poteſt etiam ſupra formam: ſed potens ſuper coniunctionẽ illam ex parte materiæ nõ oportet quòd poſsit ſuper formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui conſiſtit in coniunctione corporis & animę intellectiuæ. aut reſultat ex illa coniunctione: & conſtat Solem & hominem non poſſe ſupra animam intellectiuam, quæ venit de foris. ſed ſupra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ eſt materia. Sic enim accidit in propoſito: nam papatus & Petrus ſe habent vt materia & forma: & ſolus Dominus Ieſus Chriſtus poteſt ſuper coniunctione eorum ex parte papatus, & conſequẽter vtriuſque: & propterea ſolus poteſt limitare & ordinare poteſtatem Papę. Eccleſia autem poteſt ſuper coniunctionẽ eorum ex parte Petri ſolùm: & propterea nihil poteſt ſuper Papam, ſed ſuper coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ ſiue per renuntiationem ſiue per depoſitionem, ſiue per eiectionem non eſt corruptio papatus nec Petri, ſed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentiſsimè & cautiſsimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur poteſtas ſuperior Papa, ſed ſuperior coniunctione inter Petrum & papatum.

¶ Quod vt clarius pateat, ſcito, quòd certum eſt quòd tribus modis poteſt Petrus Papa viuens amoueri à papatu. primò, per eiectionem à Domino Ieſu Chriſto: ſecundò per renuntiationẽ ſpontaneam à ſeipſo: tertiò per depoſitionem inuitam propter incorrigibilem hæreſim ab eccleſia. In omnibus autem his modis non deſinit papatus nec Petrus, ſed ſola coniunctio vtriuſque, differenter tamen: quia in primo modo, ſcilicet per eiectionem à Domino Ieſu Chriſto coniunctio illa corrumpitur à poteſtate ſuperiori non ſolùm reſpectu coniunctionis, ſed reſpectu papatus: eſt enim autoritas Domini ſupra coniunctionem illam etiam ex parte formę. Et quia, (vt dictum eſt,) nulla alia poteſtas eſt ſupra Papam, ac per hoc nulla alia poteſtas poteſt coniunctionem illam attingere ex parte formæ, conſequens eſt, vt nulla alia poteſtas poſsit amouere Papam, vt poteſtas ſuperior Papa: ſed hoc eſt proprium Saluatoris noſtri. Et hoc modo intelligẽdum eſt dictum Anacleti Papæ diſtinctionis ſeptuageſimænonę, can. eiectionem, dicentis, eiectionem ſummorum Pontif. ſibi Dominus reſeruauit. Differentia nanque inter Papam & alios Pontifices in hoc conſiſtit, quòd alij Pontifices poſſunt eijci tanquam à poteſtate ſuperiori ipſis poteſtatibus Pontificum: Papa autẽ non, quia in Eccleſia terreſtri inuenitur poteſtas ſupra poteſtatem iuriſdictionalẽ Epiſcopi, nõ autem ſupra poteſtatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum eiectionem Dominus conceſsit Papæ concedendo poteſtatem ſuperiorem: Papæ verò eiectionem ſibi reſeruauit, nulli concedendo poteſtatem ſuperiorem papatu. Vnde ſi Papa Ioan. Epiſcopum de plenitudine poteſtatis eijceret, eiectus eſſet nec haberet amplius poteſtatem iuriſdictionis. Nulla autem poteſtas in Eccleſia relicta eſt à Domino, quæ poſsit hoc facere in Petrum Papam. In ſecundo autem modo (ſcilicet per renuntiationem) & tertio ſcilicet per depoſitionem, coniunctio illa corrumpitur, non à poteſtate ſupra papatum, ſed à poteſtate ſupra coniunctionem ſolam: quia nec voluntas Petri, nec volũtas Eccleſiæ eſt ſupra papatum. & ex ipſis cauſatur coniunctio illa, & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum eſt Papam hæreticum incorrigibilem factum nec eſſe ipſo facto depoſitum, & eſſe deponendum ab Eccleſia. & Eccleſiam non habere poteſtatem ſupra papatum, & Eccleſiam habere poteſtatem ſupra coniunctionem inter Petrum & papatum, vtpote opus ſuum: oportet dicere, quòd cum Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab Eccleſia, iudicatur & deponitur à poteſtate ſuperiori, non papatu, ſed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

Defenſio prædicta poteſtatis miniſterialis depoſitiua Papæ hæretici.

QVAMVIS autem ex certificatis habeantur in Eccleſia reſpectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo poſſe (ſcilicet poſſe coniunctionem talem conſtruere & deſtruere pari conſenſu & poſſe coniunctionem eandem ipſo hæretico incorrigibili, inuito deſtruere) non tamen liquet, quòd hæc duo poſſe ſint vnius & eiuſdem poteſtatis. Quod tamen concluſum eſt in præcedenti capite, per viam diuiſionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunque eſt circa ipſam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec ſolùm obſcurum & falſum multipliciter apparet. Primò ex ipſius poteſtatis natura. nam, quando vna cauſa totalis ex duabus partialibus conſtans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium ſine altera ſufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, conſenſus, (ſcilicet viri & mulieris,) & cauſa totalis eius conſtat ex vtroque conſenſu: neuter ſine altero ſufficit ad cauſandum vinculum matrimonij in altero. In propoſito autem ad coniunctionem Petri & papatus conſtruendam vel deſtruendam concurrunt duo, conſenſus, ſcilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam cauſæ partiales, & vterque ſimul tanquam cauſa totalis. ergo conſenſus alter tantùm non poteſt in talem effectum, ſcilicet dictam coniunctionem conſtruendam vel diſſoluendam. Et quia poteſtas depoſitiua Papæ inuiti propter hæreſim incorrigibiliter, includit alterũ conſenſum tantum, ſequitur quòd & ipſa nõ eſt idem quod illa potentia totalis, & quòd ſi eſt pars eius, non poteſt deponere quod repugnat potentię depoſitiuæ. Malè ergo dictum eſt, quòd potentia depoſitiua Papę eſt illa potentia, quæ euidenter eſt in Eccleſia ſuper coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur ineſſe & non ineſt, ergo nec de quo minus: magis autẽ videtur, quòd ſolus conſenſus Petri papæ poſsit ſe facere non papam, quàm ſolus conſenſus aliorum, quia poteſt renuntiare, ſed hoc non poteſt Petrus ſolus: quia quantumcunque Petrus ipſe renũtiet ſemper eſt Papa donec renũtiatio ſua acceptetur: ſicut econtrario quantumcunque Petrus ſit electus, nunquã eſt Papa, quouſque electioni de ſe conſentiat. Hæc enim oſtendunt, quod cauſa totalis tam conſtructiua quàm deſtructiua cõiunctionis Petri & papatus, quę eſt in Eccleſia minor papatu, non eſt Eccleſię ſolius, aut Petri ſolius, ſed vtriuſque ſimul conſenſus: ac per hoc per hãc non poteſt inuitus Papa deponi quacunque ex cauſa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundò apparet falſum ex modò eundi in actum talis poteſtatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus eſt: iuxta capit. ſi Papa diſtinctione quadrageſima, & doctores. Poteſtas autem iſta minor papatu, non poteſt citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam ſupra Petrum Papam: repugnat ergo quòd ſit poteſtas minor & quòd ſit iudex, ex ipſo modo: quia ſcilicet vi coactiua procedere poſſe debet.

¶ Tertiò apparet falſum ex ſubiecto etiam iſtius partialis conſenſus: quia cùm conſenſus iſte partialis ex parte Eccleſiæ ſit in electoribus papæ, qui modò ſunt ſoli Cardinales (ad quos ſpectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celeſtini) ſequeretur quòd apud eoſdem ſolos reſideret poteſtas depoſitiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppoſitum communiter tenetur.

¶ SED HORVM Solutio magis propoſitum confirmabit. Si nanque conſenſus electi & electorum in hac cauſanda coniunctione concurrerent; vt conſenſus viri & mulieris ad cauſandũ vinculum matrimonij, ratio procederet: quoniã vterque conſenſus habet ſe vt partialis cauſa quaſi efficiens vinculum matrimonij. In propoſito autem iſti duo conſenſus diuerſimodè concurrunt. nam conſenſus electorum ſe habet vt cauſa faciens illam coniunctionem: conſenſus autem electi ſe habet vt reddens ſubiectum capax illius coniunctionis: non enim eſt capax niſi Chriſtianus voluntarius. Sicut enim eſſe fidelẽ non eſt cauſa illius cõiunctionis factiua: ita nec eſſe voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquiſitione aliarum iuriſdictionum: cùm enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum eſt quòd quouſque ipſe illam acceptet, non eſt prælatus: acceptatio tamen ſua non facit in ſe prælationem, ſed ſubiectum reddit capax prælationis: & ſic actio imponentis ſortitur effectum in ſubiecto capaci faciens iuriſdictionem quę propter diſpoſitionem ſubiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente diſpoſito: vt dicitur in ſecundo de Anima. Conſenſu igitur electi concurrente, vt reddente ſubiectum capax coniunctionis cum papatu, reſtat vt conſenſus eligentium vt faciens coniunctionem illam. Oſtenſum eſt enim, quòd non eſt à Deo immediatè, ſed mediante humano opere: quod eſt electio in ſubiecto diſpoſito. Et ſic ex hoc relinquitur, quòd poteſtas faciens vel quaſi faciens hanc coniunctionem eſt in electoribus, & non in electo vt

ſic nemo enim ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad cõfirmationem dicitur, quòd ſi papa ſola ſua renuntiatione abſque acceptatione Eccleſiæ non poteſt a ſe abdicare papatum: hoc magis confirmat propoſitum, quod eius conſenſus non fuit inter cauſas facientes. Ratio autẽ quare acceptatio requiratur eſt quia nemo poteſt renuntiare iuri alterius, quod habet in ſe. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui ſoluere centum, poteſt renuntiare huic vinculo abſque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè ſe obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat ſe Eccleſiæ ad regimen ipſius. vnde iuri Eccleſiæ, quòd habet in Petrum papam, non poteſt ipſe renuntiare inuita Eccleſia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur ſibi ratione ſui, ſed ratione Eccleſiæ dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud: quàm paſce oues meas. Vnde non eſt verum, quod magis videatur de cõſenſu ſolo electi quòd poſsit diſſoluere, quoniam ipſe non eſt cauſa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, ſed diſpoſitio tantum ſubiecti.

¶ Ad ſecundũ in quo pẽdet tota vis huius rei, dicitur quòd poteſtas iſta minor papatu habet vim coactiuam, nõ ſuper Petrum papam, ſed ſuper coniunctionẽ papatus & Petri: nõ ſimpliciter, ſed in caſu hæreſis, ita quòd poteſtas iſta relata ad Papam, eſt miniſterialis: relata ad coniunctionẽ Petri, & papatus in fieri vel diſſolui (ſubiecto exiſtente diſpoſito) eſt autoritatiua: ita quòd ſententia diffinitiua ex hac autoritate procedẽs ſuper cõiunctione talis materiæ Petri hæretici cum papatu, diſſoluit autoritatiuè cõiunctionem illam. Sicut enim electio Eccleſiæ autoritatiuè ſuper coniunctionem non ſuper Papam coniungit Petrum diſpoſitum, id eſt fidelem & voluntariũ cum papatu: ita talis ſententia diſſoluit: agit enim in materiam diſpoſitam per hæreſim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cùm homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente ſuper animam hominis, ſed ſuper cõiunctionẽ animæ, & corporis ex parte materiæ. Et ſi quæratur quomodo præcedentia per ſententiam depoſitiuam fiant, cùm vſque ad illã Petrus duret ſuperior: poſſet dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in neceſſariis, quòd eadem autoritas extendit ad ſe omnia pręambula. Quorũ nullum video oportere eſſe coactiuum Petri papæ, ſed ſufficit, ꝙ ſint intimatiua, reprehenſiua & huiuſmodi, iudiciũ enim hoc non ex confeſsione ſua extorta pręceptis, cenſuris aut tormento, ſed ex euidenti facto vel verbo hæreſis incorrigibiliter expectatur, quòd ſine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non eſt inconueniens hanc minorẽ poteſtatem indirectè poſſe cogere Petrũ ad præambula neceſſaria ad ſententiã non video quare erraret, cùm Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iam ſit incorruptionis via: & Deus (cuius perfecta ſunt opera) poteſtatem depoſitiuam in caſu hæreſis abſque neceſſariis pręambulis non dederit Eccleſiæ, quę nunquam deficit in neceſſariis. Et hoc dico, ſi aliqua præambula coactiua ex neceſsitate iudicij eſſent neceſſaria: quòd iuriſtis diſcutiendum relinquo. Benè tamen aduertant: quòd non loquor niſi de neceſſariis ex neceſsitate huius iudicij, & non loquor de neceſſariis ex occaſionibus euentuum, & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur, quòd poteſtas iſta depoſitiua non eſt in Cardinalibus: quia in eis non eſt poteſtas ſuper coniunctione Petri, & papatus niſi limitate, ſcilicet tempore quo papatus vacat. In eccleſia autem vniuerſali eſt poteſtas ſuper coniunctione iſta abſque limitatione. ſi ſecluſo iure poſitiuo loquimur. & ideo Cardinales non poſſunt depoaere Papam hæreticum, ſed hoc ſpectat ad vniuerſalem Eccleſiam. Poſſet tamen hæc poteſtas committi Dominis Cardinalibus à iure ſtatuto Pontificis: ſicut cõmiſſa eſt eis poteſtas eligendi: ſcilicet per viam determinationis: quòd ipſi repræſentarent vniuerſalem Eccleſiam, ſicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus eſt. Manifeſtum autem exemplo fieri poteſt quod dictum eſt ſi quis nanque Epiſcopus iturus in regionem longinquam inſtituat ſuum generalem vicarium cum pleniſsima autoritate, ordinans, quòd ſi inſtitutus vicarius moriatur, aut publicus blaſphemus fiat, Canonici poſsint illum amouere: & alium nominare in vicarium abſque alia confirmatione, &c. conſtat, quòd canonici nullam autoritatem ſuper vicarium haberẽt, neque ſimpliciter neque in hoc caſu: ſed ſuper amotione eius in illo caſu, quod eſt habere poteſtatem ſuper coniunctione vicariatus cum perſona in caſu, &c. Eodem enim modo eſt in propoſito. nam paſtor, & Epiſcopus animarum noſtrum Dominus Ieſus Chriſtus abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum & reuerti: & inſtituit Petrum Apoſtolum in ſuum generalem vicarium cum pleniſsima autoritate, ante aſcenſionem dicens ei Paſce oues meas: & cùm effectu exhibens promiſſam ſibi priùs poteſtatem ampliſsimam, Tibi dabo claues: & quodcũque ligaueris, &c. Et ordinauit vt ſi vnquam aliquis Petri ſucceſſor hæreticus fiat, Eccleſia eum poſsit amouere, & loco eius alium nominare 40. diſtinct. cap. ſi Papa.

¶ Ex hac igitur cõceſſa poteſtate patet: quòd Eccleſia nihil poteſt ſuper papam abſolutè, nec in caſu hæreſis propriè loquendo poteſt ſupra papam, ſed ſuper coniunctionem papatus cum Petro, quam diſſoluit amotio. Et ſi clarè liquet, quòd poteſtas Eccleſiæ eſt ſuper coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, ſubiecto exiſtente diſpoſito ad fieri, per fidem & voluntatem: ad corrumpi verò per hæreſim vel voluntatem: & cùm hoc poteſtas iſta eſt minor papatu: & ideo nõ poteſt limitare eius poteſtatem. Et ſic patet, quod papa nullam etiam in caſu hæreſis habet ſupra ſe poteſtatem: quod erat intentum.

CAP. XXII.

¶ In quo reſpondetur rationibus & autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum quod Papa hæreticus, ſit ipſo facto depoſitus iure diuino

QVAMVIS autem ex determinatis manifeſta ſit rationabilis ſententia, quòd ſcilicet certus & indubitatus papa, nec ſimpliciter nec in caſu hæreſis eſt ſubditus, propriè loquẽdo Concilio, aut Eccleſiæ vniuerſali, quia eſt adhuc papa, ſed in caſu hæreſis connexio papatus cum perſona ipſa ſubdita eſt determinationi Eccleſiæ & Concilij vniuerſalis, ita quòd poteſt deponi: oportet tamen ſatisfacere rationibus & autoritatibus tot illuſtrium virorum tenentium, Papam ipſo facto depoſitum, & propterea ſubditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis conſiſtit in hoc, quòd fides, ſaltem informis, exigitur ad membrum Ieſu Chriſti: ideo ſciendum eſt, ꝙ baptiſmus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Ieſu Chriſti corpus myſticum, quòd eſt Eccleſia, tres quantũ ad propoſitum ſpectat, facit in anima noſtra effectus. primò imprimit characterem indelebilem: ſecundò fidem: tertiò charitatem. Et de tertio quidem effectu ſcilicet charitate, manifeſtũ eſt, quod licet conſtituat membrum viuum Chriſti, non tamen exigitur ad habendam iuriſdictionis, vel ordinis poteſtatem. oppoſitum enim ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno.

¶ De ſecundo autem, (de quo tota eſt quæſtio.) quòd nõ exigatur ad poteſtatem ordinis, etiam clarum eſt: quoniam hęretici conſecrant verum corpus Chriſti & faciunt veros ſacerdotes ſi ſeruata forma, & intentione Eccleſiæ hoc faciant. & ex hoc ipſo inchoat ſplendor veritatis: quòd, ſcilicet licet fides informis cõſtituat mẽbrum Chriſti ſecundũ quid, vt dixit in tertia parte ſanct. Thom. quęſtione 8. articulo 1. ad ſecundum: quia tamen latitudo datur in membris Chriſti ſecũdum quid, etiam ſine fide informi, ex ſolo charactere ſacramenti fidei conſtituitur membrum Chriſti ſecundum quid, remotius à Chriſto: hęreticus enim niſi membrum ſecundũ quid Chriſti eſſet, nec corpus Chriſti, nec miniſtros cõſecraret, nec ſacramentum confirmationis daret. Hęc enim à ſolis Chriſti membris non quibuſcunque, ſed in magno ſacerdotij, ſcilicet vel epiſcopatus gradu conſtitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & ꝙ tanta eſt vis characteris baptiſmalis, vt etiam fides formata eius vices non ſuppleat. vt patet ex hoc quòd presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato. cap. ſi quis presbyter. Et quòd ipſe character conſtituit membrum Chriſti dicente Innoc. eodem tit. in capitulo veniens. Non ſolùm per ſacramentum fidei, ſed per fidem ſacramenti efficitur quis proculdubio membrum Chriſti. Conſtat enim, quòd proprius & inſeparabilis effectus ſacramenti fidei, (quod conſtat eſſe baptiſma) eſt ſolus character, vt patet, cùm aliquis hæreticus baptizatur ſecundum formam & intentionem Eccleſiæ: nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et ſi altius adhuc mẽtis oculos eleuauerim⁹, intuebimur quòd habens ſolùm fidei characterem, eſt ſimul & fidelis, & infidelis membrum Chriſti & Eccleſiæ, & extrà membra Chriſti & Eccleſię, diuerſis reſpectibus. & propterea à doctoribus diuerſa & cõtraria de eo dicuntur. Habens nanque ſolum characterem fidei, quantum eſt ex parte ſua infidelis eſt & extrà membra Chriſti & Eccleſię, quoniam voluntariè diſcredit: ex parte autẽ Ieſu Chriſti, qui characterem fidei ſemel datum indelebilem conſeruat, eſt fidelis inuitus, & eſt membrũ Chriſti & Eccleſiæ velit nolit ipſe: vtpote non valens abdicare, aut abiicere à ſe ſuſceptũ ſemel fidei characterem. Propter quod à diuo Thoma, in ſecunda ſecundæ, quæſtione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles, cũ dicitur, quòd pro adulterio grauius punitur fidelis, quam infidelis propter ſacramenta fidei, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliã facit, & in eiuſdem quęſtionis, articulo quinto, numeratur inter infideles, dum ponit hęreſim ſpeciem infidelitatis. Differt autem habens ſolum characterem ab habente etiam fidem informem, quo ad officium membri Chriſti, quia habens characterem & fidem, ſuſcipit influxum interiorem à Ieſu Chriſto, capite quo ad hunc actum vitalẽ, qui eſt credere: vt ſanct⁹ Thomas dicit in tertia parte, quęſtione octaua, articulo tertio,

ad ſecundum. Habens autem characterem ſolum, non ſuſcipit influxum alicuius actus vitalis interius, ſed tantū quo ad exteriorē operationē, ſicut brachio arido poteſt quis vti ad alios percutiendos vel mouendo aliquid extrà. Quia ergo character fidei eſt primum in compoſitione membri Chriſti: quod patet ex hoc, quòd ipſe à ſolo baptiſmo cū ſit ſolus, eſt inſeparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptiſmi quo efficitur primo mēbrum Chriſti & Eccleſiæ: oportet ꝙ ſit vltimū in reſolutione mēbri Chriſti & Eccleſiæ: & conſequenter quādiu character manet, nō deſinit eſſe totaliter membrum Chriſti. Et quia nunquam deſinet character, ideo ſemper erit intra latitudinem membrorum Chriſti, etiam cum abſciſſum totaliter eſt per damnationem in inferno. & per hoc differt à purè infidelibus dānatis: & magis cruciabitur, iuxta ſententiam Apoſtoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio vltra tot allata teſtimonia, ex propria efficacia ſufficit: quia ſecūdum veram theologiam diuinam & humanam, attributū alicui cauſæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei ſecundum id quod illi cauſæ proprium eſt: vt patet in cauſis naturalibus, moralibus & eccleſiaſticis inductiuè. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptiſmo vt proprius effectus, quod faciat membrum Chriſti. oportet quod intelligatur attributum ei ſecundum id quod huic ſacramentali cauſæ, quæ eſt baptiſmus, eſt proprium, quod differt à cæteris. hoc autē eſt pro quanto eſt cauſatiuus characteris fidei. hoc enim ſolus habet hoc ſolū primo & infallibiliter cauſat ſolis eſſentialibus requiſitis ad ſacramentum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiſerit fidem etiam informem: quia tamē retinet ſacramentū fidei etiam inuitus, quò conſtituitur primò quis in hoc quod eſt eſſe membrum Chriſti: ideo rationes & autoritates quæ fundantur ſuper hoc, quòd fides ſaltē informis requiritur ad eſſe membrū Chriſti. non ſunt efficaces ad inferendum ipſum non eſſe membrum Chriſti: ac per hoc ipſo facto iure diuino depoſitum: quamuis ex defectu fidei informis optimè inferatur, quòd ipſe quantum eſt ex ſe, eſt extrà latitudinem membrorum Chriſti: ac per hoc à membris Chriſti ſegregandus per depoſitionem ab officio capitis, & poſt per alias pœnas ab Eccleſia puniendus, & demum curiæ ſeculari tradendus.

¶SIGILLATIM ergo reſpondendo, autoritas in primis Domini Ioan. 3. non eſt ad propoſitum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus eſt: & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui ſunt eius, vt gloſſa ex Aug. ſumpta exponit. & hoc ex parte meritorum: quia habet in ſe cauſam æternæ damnationis, vt Chriſoſt. dicit: & ex parte claræ condemnationis in vltimo iudicio abſque examine, vt Greg. explicat.

¶Ad illud verò, ſuper hanc Petram. id eſt fidem, dicitur quod ſacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non eſt extrà fidem, ſed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet. & propterea illo ſolo remanente lapide, ſuper petram fidei remanet eccleſiaſtica poteſtas in via ad ruinam, quo ad illud ſuppoſitum.

¶Ad id autem: quòd iuſtus ex fide viuit, ſi de fide informi admittatur, dicitur quòd ſumitur viuere pro operatione vitali, & non pro eſſe: ſicut ſumitur cùm dicitur viuere viuentibus eſt eſſe.

¶Ad diffinitionem fidei. Fides eſt ſubſtantia: ac per hoc primum dicitur, quòd fides habent rationem primi ſuſtenātis inter virtutes pertinētes, ad fideles: & ideo dicitur ſubſtātia. Cū quo ſtat, quòd ipſius fidei ſacramētum prius ſit ipſo ordine generationis.

¶Ad autoritatem allatam ex tertio ſent. S. Thomæ dicitur, quòd doctrina S. Thom. ibidem eſt malè intellecta, & eſt contra iſtos in propoſito: nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, niſi hi, qui nunquā actu fuerunt de Eccleſia, vt patet ex hoc quod dicit, id eſt reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in potentia: ſecundum ſcilicet, quòd ſunt vnibiles corpori. Conſtat nanque quòd reſpectu baptizatorū hæreticorū Chriſtus eſt caput aliter, quàm in potentia: quia eſt actu caput eorum ſecundū ſacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

¶Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt heretici, qui per fidei ſacramentū in vno numero obiecto, fidei vnionē illam (quam vnionem ſimpliciter autor nominat:) retinent vtcunque velint nolint. Et hoc inſinuatur ex hoc quod dicit, quòd velut membra arida poſſunt non in ſe, ſed aliis ſacramenta miniſtrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantū tales, ſed inquantum aliquid ipſius capitis participant, Chriſtus facit.

¶Ad diffinitionem Eccleſiæ dicitur, quòd quia hæreticus ex ipſo eſt infidelis: ideo ſimpliciter eſt infidelis & extra Eccleſiam. Cùm hoc tamen ſtat, quòd ſecundum quid ſit in eccleſia ad tempus vt abiiciendus. ſic enim manet Papa hæreticus.

¶Autoritates omnes teſtamēti noui & veteris prohibentes communionem cum hæreticis, nō probant quòd ſit depoſitus ipſo facto, ſed deponendus, vt non cōmunicemus cum eo. ſic enim ſufficienter ſatisfit præcepto huiuſmodi. Si enim ipſo facto vitādus præciperetur à Deo hæreticus, non dixiſſet Apoſtolus ad Titū. 3. cap. Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem deuita. Amiſsio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici ſunt, & quo ad licitum vſum.

¶Honoris & poteſtatis iuriſdictionalis perditio ipſo facto intelligitur quātum eſt ex eorum parte, & iuris diſpoſitione in his, qui ſubſunt iuri humano, & ſunt in Eccleſiæ foro hæretici. ſic enim interpretanda ſunt Sanct. Thomæ & aliorum in cōmuni loquentium dicta. Tales enim ſoli ſunt excommunicati, & conſequenter priuati ipſo facto, ſaltem per ſuſpenſionem poteſtatis iuriſdictionis. ſi eſt crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris diſpoſitione: & hæreſis propriè exactione, eſt priuandus humano iudicio, à quo coniūctus eſt papatus huic perſonæ, vt dictum eſt. Officium quoque paſtorale ab hæreticis, inquantum heretici ſunt, Auguſt. adimit ipſo facto: quia impoſſibile eſt, vt hæreticus, inquantum hæretici officium exercet, paſcat oues Chriſti. Poſſibile tamen eſt, vt ille, qui eſt hæreticus, in ſeipſo ſit hæreticus, & oues Chriſti paſcat: officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculoſum hoc eſt valde, ideo abiiciendus eſt ab officio paſcendi oues Chriſti.

¶Illud demum, quod ex gloſſa decreti affertur, quòd Papa eadēs in hæreſim damnatam, incidit in excommunicationē. falſum eſt. nam, cum omnis excommunicatio, quæ eſt eccleſiaſtica cenſura: (de hac enim loquimur) ſit à iure poſitiuo. & ius poſitiuum non habeat vim coactiuam in foro eccleſiaſtico ſupra Papam, & excommunicatio coactionē importet in foro eccleſiaſtico: oportet dicere, quòd Papa in nullam incidere cenſuram poteſt. Et vſque adeò docent hoc doctores, vt dicat Sanctus Thomas, in 4. ſenten. diſtin. 19. quæſt. 2. artic. 3. ad tertium, quòd Papa non poteſt committere alicui, quòd excommunicet ipſum. Et in eadem ſententia ſunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Tur. Cre. de iſtis refert. Vnde audiendi non ſunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dùm Papa enim eſt, ſoli depoſitioni ſubiicitur: depoſitus autem ſubiicitur iuri ſicut alij.

¶Ad probationem autem (ſcilicet quòd ſi Papa fiat hæreticus, eſt minor quolibet catholico ſumptam ex cap. audiuimus 24. quæſt. 1. & S. Thom.) dicendum eſt, quòd cum hoc non poſſit intelligi de maioritate & minoritate meritorum ſeu charitatis: (quia extra propoſitum eſſet, & prælatus non ſolùm per infidelitatem, ſed quodcunque mortale crimen ſit minor, ſic omni exiſtente in charitate) nec de minore & maiore ſecundū iuriſdictionem de facto perditam (quia ſecundum illud prælatus cadens in hereſim ſit minor: ſecundum quòd quilibet catholicus eſt maior,) cùm iſta ſint correlatiua. ſed quilibet catholicus nō eſt maior ſecundum iuriſdictionem: non enim ex hoc quòd papa vel prælatus meus, ſit hereticus, ergo vnus catholicus qui nihil habeā iuriſdictionis, iuriſdictionem acquiro ſuper eum, aut alios, oportet ſanè verba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quantò ſuper his verbis ſancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa eſt depoſitus ipſo facto. dicendum eſt igitur aliter.

¶Ad cuius euidentiam ſcito primò, quòd cùm maior & minor ſint correlatiua, cōſequens eſt, quòd oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus ſit minor, ſubditus quilibet catholicus fiat maior.

¶Scito ſecundò, quod cum ſermo ſit intelligendus ſecundum ſubiectam materiam, & ibidem ſit ſermo de correctione prælatorum à ſubditis, manifeſtè ſit comparatio inter prælatum & ſubditum, non quo ad perſonas puras, ſed conſiderato prælationis officio. Poteſt igitur tripliciter dictum hoc verificari primò, vt intelligatur de maiore & minore ſimpliciter, & eſt ſenſus, quòd prælatus ſi labitur in infidelitatem ſit minor ſimpliciter & abſolutè, & quilibet ſubditus fidelis maior ſimpliciter & abſolutè. Et hoc eſt verum: quia quilibet catholicus, abſolutè, & ſine limitatione aliqua loquendo, eſt in Eccleſia Dei maior infideli, cum quo tamen ſtat, quòd prælatus donec deponatur aut declaretur, ſit maior ſecundum quid, ſcilicet ſecundum poteſtatem iuriſdictionis iam propè mortem. Secundò (& ſequitur ex hoc iam dicto) poteſt intelligi, quòd etiam quo ad poteſtatem iuriſdictionis prælatus infidelis eſt minor, & ſubditus fidelis maior, quātum eſt ex ſe, quia infidelis quantum eſt ex ſe, extra membra Chriſti eſt: ac per hoc quantum ex ipſo pendet, inhabilis ad poteſtatem iuriſdictionis ſpiritualis. fidelis autem quilibet ex ipſa ſpōtanea fide diſpoſitus, eſt habilis ad poteſtatem ſpiritualis iuriſdictionis in Eccleſia Chriſti. Et ſic prælatus ob infidelitatem ſit minor ſecundum poteſtatem iuriſdictionis, quantum eſt ex ſe, & catholicus ſubditus maior. Tertiò, (& ſequitur ex dicta expoſitione) poteſt intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo nāque quòd prælatus à fide deuiat, & ſubditus permanet in fide minor ſit ille in officio executiuè defendendi fidē, & ſubditus fidelis econtrà maior ſit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum ſimul iunctum ſatisfacit literæ decreti & intentioni S. Thom. & concordat cum dictis ſuis alibi. Accuſandum denique eſſe & iudicandum Petrum Papam hæreticum. nihil aliud concludit, niſi quòd iudicem habet ſuperiorem, non Papa (vt iſti putant) ſed

coniun

coniunctione papatus & Petri in caſu hæreſis: & conceditur Concilium eſſe iudicem in tali caſu. Et per hoc patet ſolutio allatorum etiam in cap. 18. pro quanto cõtra determinationem præſentem militaut.

¶ Vnum tantum ſupereſt declarandum, an ſcilicet ſola hæreſis ſufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas, ſeu perſeuerantia obſtinata in hæreſi ad hoc, vt deponatur Papa, quòd ſequens capitu. declarabit.

CAPVT XXIII.

¶ Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo parato corrigi, agendum ſit.

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem de poteſtate cõcilij ad depoſitionem papæ in caſu hæreſis ſcire conuenit quòd duæ ſunt hic extremæ opiniones. Altera quòd papa propter crimen hæreſis etiam confeſſum non poteſt deponi. Fundatur hæc opinio primò ſuper facto Marcellini, & reſponſione Epiſcoporum, vt patet in vigeſimaſecunda diſtinctione, capitul. nunc autem & ſunt verba Nicolai papæ. Cùm enim idololatriæ crimen incurriſſet papa, congregatum Concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu ipſum iudica, prima ſedes non iudicabitur à quoque, & ſic nõ depoſitus martyr effectus eſt poſtmodum. Secundò ſuper gloſſa in dicto capit. & in capi. ſi papa diſtinctio. 40. & multis doctoribus. Tertiò ſuper ratione: quia cùm hæreticus nomẽ ſit vitij, & Papa hæreticus ſit deponendus, tandiu deponẽdus venit quandiu hæreticus ſeu à fide deuius eſt: ac per hoc ſi pœnitet eum ſui delicti, non eſt amplius hæreticus, aut à fide deuius, & cõſequenter nõ ſubiacet amplius pœnæ depoſitionis. Et firmatur hæc ratio ſuperdictis Gratiani in Decretis trigeſimaſexta quæſtione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, vt patet ibi in capitul. nullus. Quartò, ſuper autoritate Apoſtoli ad Titum tertio, hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correctionem deuita. Si enim deuitatio nnn ſequitur crimen hæreſis, ſed ſecundam correctionem, à fortiori nec depoſitio.

¶ Altera opinio eſt, quòd Papa propter crimen hæreſis poteſt deponi. Et hæc fundatur ſuper hoc, quòd reus eſt & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admiſit, etiam ſi non perſeueret in illo, vt patet inductiuè. Qui enim ſemel hnmicidiũ commiſit, reus eſt pœnæ homicidij: & ſimile eſt de adulterio, ſimonia, furto, blaſphemia, periurio & ſic de aliis, ſed papa propter hæreſis crimen pœnæ depoſitionis reus eſt, vt communiter doctores ex cap. ſi Papa. 40. diſtinct. moti dicunt. Non ergo exigitur perſeuerantia in hæreſi. ſed ſicut ſi pro adulterio deponendus foret, ſufficeret ipſum adulterium commiſiſſe: ita quia pro deuiatione à fide deponendus dicitur ſufficit quòd hæreſim incurrerit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Epiſcopi ex hoc ſolo, quòd damnatam incurruut hæreſim, in foro Eccleſiæ ſunt ipſo facto excommunicati, & poſſunt declarari priuati, cõſtito de crimine. Et confirmatur iterum, quia ſi Papa paratus corrigi non poteſt deponi, cùm centies in veritate poſsit relabi & reſurgere: ſequeretur quòd centies relapſus, paratus tamen corrigi, non poſſet deponi: quod eſt fatuum.

¶ LICET Autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expoſitæ diſcordes nõ inueniuntur. Vnde media rationabilíſque ſententia eſt, quòd Papa hæreticus poſt duas monitiones deponendus eſt, ipſo Paulo apoſtolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecũdam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius ſuſtinendus eſt aſsignans, ſubdit. Sciens, quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Vbi glo. interlinearis in verbo, Subuerſus, exponit, Perditus, & in verbo, eiuſmodi exponit, Incorrigibilis. Et eſt intentio literæ, quòd quia iudicium humanum datur ſecundũ id, quod vt in pluribus inuenitur & ſecundum communẽ curſum, qui ab ea, quam verã ſponte profeſſus eſt, fide declinat primò, & poſt vnam correctionem ſecundò, & poſt ſecundam correctionem, tertiò, abijciendus tanquam incorrigibilis cẽſetur. idcirco Papa hæreticus poſt primam & ſecundam monitionem delinquens in fide, deuitandus eſt depoſitione. Non enim poſſunt fideles euitare Papam manentẽ cum ex eo poſt Dominum Ieſum omnium ſalus dependeat: vt dicitur 40. diſt. ſi Papa. Quia ergo Apoſtolus hæreticũ hominẽ poſt duas correctiones delinquentem in fide, non ſuſtinẽdum, ſed deuitandum præcepit: cõſequens eſt primò, quòd quantumcunque Papa hæreticus poſt duas correctiones relapſus, paratus ſit corrigi, nõ ſolùm poteſt, ſed debet deponi. Et meritò, ne in infinitũ protrahatur humanum iudicium, ſed limite aliquo terminetur Rationabilis autem terminus eſt ſtatutus trinus error cum trina monitione prima, in profeſsione fidei, & duabus poſt deuiationem ſubiũctis, ita, quòd tertius error tres monitiones contempſit. ſicut hæretici relapſi poſt profeſsionem, excommunicationem & adiurationem, non ampliùs admittuntur ab Eccleſia. Conſequens ſecundò eſt, quòd ante correctiones non eſt deponendus Papa hæreticus, qui propter hæreſim nõ eſt excommunicatus, ſed excommunicandus depoſitione. Et propterea in eo ad literam ſeruandum eſt præceptum Apoſtoli de publica correctione: quòd in aliis inferioribus propter adiunctam excommunicationem latæ ſententiæ quam tulit Eccleſia contra hæreticos, non ſeruatur. Alij enim, quia excommunicati ſunt poſt, ab Eccleſia ſtatim euitantur. Papa autem, quia excommunicatus non eſt, ſicut nec excõmunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apoſtoli, ſed excõmunicandi, poſt duas correctiones deuitandus eſt. Duplex enim correctio à Paulo conceſſa nõ abſtulit poteſtatem ab humano iure, rigoroſius procedendi contra hæreticos ſubiectos humano iuri, ſicut cõcedendo ius diuinum matrimonium cum ſorore conſobrina, non ademit poteſtatem Eccleſiæ inhibendi tale coniugiũ, ſed oſtẽdit quid ſecluſo humano iure ſeruandũ eſt. Propter quod, quia Papa vt patebit, ſolo diuino iure iudicãdus, deponẽdúſque venit, quia illi ſoli ſubiectus eſt, ideo in eo ſoln apoſtolica regula ſeruãda remãſit, cæteris propter hæreſim ab Eccleſia excommunicatis. Nec obſtat dictis, ſi dicatur ꝙ hæretici etiam tempore Pauli erãt excommunicati ab ipſo, ad Gal. 1. Cùm enim ſententia illa ſe extendat ad ſuperiores, ſcilicet Angelos de cœlo, & cõſtet quòd nullus ſuperiorem, ſub quacunque conditione excõmunicare poteſt: cõſequens eſt, quòd non fuit excommunicatio. ſed denunciatio, quòd à Deo anathema fieret quicunque etiã Angelus de cœlo, ſi contra Euangelium Chriſti prædicaret. Et hoc eſt denunciare ſeparatum eſſe à Deo, & dignum excommunicatione Eccleſiæ quo ad homines. Et confirmatur ex San. Thn. ibidem dicente, quòd ſententia illa ab Apoſtolo data eſt autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem ſum locutus, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Cõſtat nanque quòd excõmunicandos ab Eccleſia non excõmunicatos ab eadẽ cõſtituit ſermo diuinus cõtradicẽs ſibi.

¶ AD RATIONES igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quòd Papa poſt ſecundã correctionem deuius à fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, ſed tanquam incorrigibilis hereticus cenſetur. Quanquam apud Deum ſemper poſsit corrigi, & fortè in veritate ſit correctus.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quòd vbi eſt ſpeciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem cauſa eſt ſpeciale ius apoſtoli, & ſatis rationi conſonũ, & ſtylo Eccleſię in excommunicandis perſonis, præſertim in perſona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Epiſcopis iam reddita eſt ratio diſsimilitudinis, quia, ſcilicet non ſunt in illo ſtatu, in quo erant tempore Apoſtoli propter ſuperueniẽtem Eccleſiæ excommunicationem, qua hęreti ſunt ſtatim vitandi, & propterea poſſunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem ſi præcederet, miſericordia æquitatis eſſet. Faciunt ad prædicta quę ſcripſit diuus Thomas in Secunda ſecundæ, quæſt. 11. arti. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab Eccleſia.

CAP. XXIIII.

¶ Opinio quòd papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine ſcandalizante Eccleſiam ſubijciatur Concilij poteſtati ita quòd poſsit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione Papæ in caſu hęreſis ad Cõcilium, oportet in aliis extra hæreſim caſibus decernere, ſi papa ſubeſt poteſtati depoſitiuæ Concilij in alio caſu, quàm in caſu hæreſis. Et nunc quidem verè caſus, qui peccata ſunt, tractandi ſunt. poſtmodũ de euentuum caſibus ſermo erit. Eſt igitur nnnnullorum opinio, quòd Papa extra caſum hæreſis deponi à generali Cõcilio poteſt. Probatúrque hoc ex ſeptẽ capitibus. Primò, ex ratione criminis papa poteſt deponi pro hęreſis crimine: ergo, & pro aliqun alio. Probatur ſequela. tum primò, quia aut hoc eſt ſingulare in hæreſi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei eſt grauius peccatum hæreſi: vt patet in Secunda ſecundę San. Tho. quæſt. 3. articulo ſecundo. Aut ratione damni Eccleſiæ. & hoc nnn, quia plus nocet Eccleſiæ Papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum dux blaſphemiæ, auaritiæ. &c. notoriè plenus, quam ſi pertinaciter ſentiens, quòd Spiritusſanctus nõ procedat à filio, rectè alias viuat, & hãc hęreſim ſolus teneat. Tum ſecundò, quia in ſacra Scriptura non inuenitur ſpecifice expreſſum, quòd papa poſsit deponi magis pro hęreſi, quàm alio crimine: relictum eſt ergo interpretationi doctorũ, & canonum. Et ſicut Bonifacius Papa & martyr expreſſit caſum hęreſis. diſtinctione 40. ſi papa: ita poteſt caſus incorrigibilis notorij & ſcandalizantis Eccleſiã criminis, excipi: vt gloſ. ibidem ſentit. Tum tertiò, quia qui poteſt in maius, poteſt in minus: vt dicitur in cap. ex parte, extra de decimis. ſed Conciliũ poteſt iudicare papam de maiori crimine, puta hæreſis: ergo de minore, ſcilicet ſimonia notoria, &c.

¶ Secundò, ex parte abuſus poteſtatis. conſtat nanque, quòd gladius de manu furioſi poteſt, & debet auferri: inuaſor, & oc-

ciſor corporum detineri, & pertinax in propoſito in cuſtodiam poni, quantò magis ſæuiens in perditionem animarum Papa gladio papalis poteſtatis abutens, illo priuandus eſt tanquàm phreneticus & ebrius, ſuarum paſsionum commotione actus. Cogit enim alios maleſacere ſuo exemplo, & Apoſtolus teſtatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuerſationis exemplo. Et confirmatur, quia ſi Papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, poſſet & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ tutelæ: à fortiori ſi opprimit Eccleſiam, ſi occidit animas, reſiſtendum primò: & ſi opus eſt occidendus depoſitione eſt. Et confirmatur hoc ex ratione finis poteſtatis acceptæ: quia ſcilicet ad ædificationem eſt, & non in deſtructionem.

¶ Tertiò, ex parte obligationis ipſius Papæ. tenetur enim papa ad purgationem ſui cum infamis eſt de crimine ſcandaloſo. vt patet de Damaſo accuſato de adulterio: teſte Hiero. de viris illuſt. & de Sixto, Leone & Symacho 2. quæſtio. 7. Et probatur ratione, quia tenetur paſcere oues ſuas: & conſtat quòd ſcādalum depaſcit oues. Purgationi autē ſubiectus ſi deficit, iudicandus eſt, igitur papa poteſt ab Eccleſia de alio crimine, quàm de hæreſi iudicari. Et confirmatur autoritate Grego. in capit. ſi quis. ſecunda queſtione ſeptima. dicentis, Si quis ſuper hoc nos redarguere voluerit, vel extra autentitatem facere nos contenderit, veniat ad ſedem apoſtolicam, vt ibi ante confeſsionem beati Petri mecum iuſtè diſceptet, quatenus vnus ibi ex nobis ſuſcipiat ſententiam ſuam. Nec hoc inquit Gerſon, ex humilitate, ſed ex debito Grego. fecit.

¶ Quartò, ex parte Eccleſiæ: quia ſicut papa ſpōſus poteſt dare libellum repudij Eccleſiæ ſuæ ſponſæ, renunciando papatui: ita econuerſo, cùm nō debeant quo ad hoc impari iure cenſeri: & potior adducitur ratio pro ipſa contra ſponſum: vel quia proſtituere eam quærit quantum in ſe eſt, vel tyrannide ſæua laniando eam, vel placitando, bona ſua diſsipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totā ſpectant principis correctio, vel deſtitutio, apud Ariſtotelem in 5. Politic. ſi inemendabilis perſeueret. Et hæc poteſtas inauferibilis vel inabdicabilis eſt à communitate libera: quantò magis hoc habebit Eccleſia?

¶ Quintò, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cùm enim Dei perfecta ſint opera, & Eccleſia opus ipſius immediatè ſit (multò magis quàm ſynagoga, cui tamen dicit, Quid vltra tibi debui facere, & non feci? Eſa. 5.) oportet Eccleſiæ regimini, & corpori perfectè prouiſum eſſe. Conſtat autem, quòd perfectum non eſt corpus, quod nō poteſt putrida à ſe membra abiicere, vel ſanare, ſed cum totius damno euidenter emergente oportet ſuſtinere. Et ſimiliter non eſt perfectè diſpoſitum regimen, quod non poteſt commune bonum & neceſſarium conſeruare, abiiciēdo manifeſtè & notoriè commune bonum vſurpantes, diripientes, &c. Hæc enim omnia papa notoriè ſcandalizans, ſimonia, luxuria, blaſphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeſtè facit contra bonum charitatis commune Eccleſiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶ Sextò, ex parte decretorum & geſtorum Cōcilij Conſtantien. & Baſilien. In Concilio nanque Conſtantien. depoſitus fuit Ioan. 23. quem ipſi tenebāt vt verum Papam, & Benedictus 13. de conſenſu ſuæ obedientiæ. In conſilio quoque Baſilien. depoſitus fuit Eugenius 4. & creatus Fœlix, Stephanus, Chriſtophorus, Benedictus: Grego. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iſte autoritate multorum doctorum ſentientium idem quod Concilia iſta: vt patet de gloſſ. in cap. ſi Papa. diſtinct. 40. & ſequacibus.

¶ Septimò, ex parte naturæ iudicij humani, ſcilicet ſecundum allegata & probata. vel præſumpta iudicātis. Quo fit, ratione præſumptæ hæreſis Papa non hæreticus propter cōtumaciam: iuxta cap. cùm contumacia, de hære. lib. 6. Vel per manſionē in excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus, extra de hære. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantùm fecit: vt de Marcellino dicitur vel ſimili timore verba hæreticalia abſque intentione protulit: vel ſi per falſos teſtes conuincitur hæreticus relapſus: vel dum ſuam excuſationem in cauſa fidei probare non potuit. Ex his & ſimilibus creditur Papam in caſibus pluribus incorrigibilibus ſubeſſe iudicio Concilij generalis, ſic vt poſsit ab ipſo deponi.

CAPVT XXV.

¶ Diſcuſſio & determinatio ad quam legem ſpectet determinare caſus, in quibus iudicio Concilij ſubeſt papa

DICTAE AVTEM Opinioni communis ſententia doctorum Theologorum & Canoniſtarū antiquorum obuiat, tenens, quòd ſi ſit catholicus Papa nō iudicatur à quocunque iudice in terris, iuxta capitul. ſi Papa, quadrageſima. dictinct. cap. oues. ſecunda quæſtione ſeptima.

Et quoniam hincinde multum diſputatur, oportet primò videre in quo conſiſtit hæc difficultas, vnde ſcilicet quæſtionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quò cognito veritas liquet. Niſi enim hoc ſciatur, continget quidem aliquem verum aſſequi, ſed neſcire ſe verum aſſecutum.

¶ Sciendū eſt igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in caſu criminis, quodcunque ſit illud, deponendus ſit poteſtate Eccleſiæ, ſeu Concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, ſcilicet quòd in caſu criminis hæreſis poſsit ab Eccleſia deponi, lex quoque diuina exigitur, ſtatuens quòd propter tale crimen, puta notorium, ſcandalizās & pertinax deponi poſsit. Et ſi ſolùm ius humanum ſufficit ad ſtatuendum, quòd Papa in caſu hæreſis eſt deponendus, ſolùm quoque ius humanum ſat eſt ad ſtatuendum, quòd Papa propter notorium crimen deponatur.

¶ Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundāt ſe ſuper hoc, quòd licet Petrus poteſtate miniſteriali Eccleſiæ ſit iunctus papatui, factus iam Papa diuina lege eſt ſupra Eccleſiam & Concilium: ac per hoc nulla inferiori lege poteſt ſubiici, (nec ſimpliciter in caſu) Cōcilio, aut Eccleſiæ, ſed ſola diuina lege. Et quia lex diuina in ſolo caſu hæreſis ſubdidit illū poteſtati Eccleſiæ miniſteriali, vel vt aliis placet autoritatiuæ: iden in ſolo hoc caſu iudicari deponique poteſt. Quod enim caſus hæreſis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus ſacræ Scripturæ, expreſsè ſeparationem ab hæretico quocunque indicentibus. Quòd autem ſolus ſit exceptus, patet ex ſententia Saluatoris, Matt. 23. Super cathedram Moyſi ſederūt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint facite, ſecundum autem opera eorum nolite facere. vbi Dominus apertè ſtatuit ſubditos debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinæ. Conſtat autem quòd doctrina ad fidē ſpectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum. ſecundum igitur ſententiam Domini, audiendi ſunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem ſententia à Petro Apoſtolo in prima Epiſtola 2. ca. Obedite præpoſitis veſtris, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.

¶ Dicentes autem quòd ius diuinū non exigitur. ſed Deus relinquit hoc in manu conſilij humani ſicut & multa alia fundat ſe ſuper hoc quòd opus purè humanum ſecundum ſe nec bonū nec malum moraliter ſubiacet plenariè legi humanæ: coniunctio autem inter Petrum & papatum eſt opus purè humanum quandoque bonum, quandoque malum. ergo ſubiacet plenariè legi humanæ: ac per hoc lex humana diſponere poteſt de illa coniūctione. quòd quando eſt bona, perſeueret, quando mala, diſſoluatur. Dixi, Opus purè humanum ad differentiam operationum ſacramentalium quæ non ſunt pure humanæ. In coniunctione autem Petri cum papatu ſola humana actio interuenit, coniungens electionis actu vtrunque ſupponendo materiam formæ: vt patet ex hoc, quòd ſi ceſſat à papatu (vt Celeſtinus fecit) nihil diuini operis in ſe reſtat ſicut reſtat in Epiſcopo renunciāte, & in ſacerdote degradato poteſtas ordinis à Deo data. ſine pœnitentia nanque ſunt dona Dei: vt dicitur ad Roma. 11. Dixi Secundum ſe nec bonum, nec malum moraliter ad differentiam actuum ſecundum ſe bonorum, (vt credere, amaréque Deum &c.) & ſecundum ſe malorum: vt blaſphemia Dei, mendacium, & ſimilia: hæc enim naturali diuinóque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu quandoque bona eſt vt patet in tot ſanctis Romanis pōtificibus: & quādoque mala, vt patet in multis eiſdē ſceleratis quos vtinam neſcire licuiſſet. Et confirmatur: quia poteſtas miniſterialis exiſtens in Eccleſia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege ſi non ſeruatur, redditur. Vnde ſicut Boniſacius papa & martyr promulgauit quod in caſu hæreſis poteſt papa iudicari & deponi pōt alia lege humana promulgari, quòd pro ſimonia in beneficio poſsit deponi, & ſic de aliis maximis exceſsibus, obſeruata conſonantia legis humanæ ad naturalē & diuinam. Et etiam ſine noua lege (quia in defectu manifeſto humanæ legis locum habent gnome & ἐπιείκεια) poſſet papa ex notorio exceſſu ſcandaloſo & incorrigibili deponi ſicut pro hæreſi.

¶ SI QVIS autem diligentius perſpiciat, videbit, quòd diuina lege opus eſt ſtatuente caſus depoſitionis papæ, nec vlla lege humana poteſt, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuiſsimè & clariſsimè ſic Omnis lex eccleſiaſtica poteſt tolli & mutari à papa: ergo nulla lege humana poteſt contra papam inuitum procedi. Antecedens conſtat ex eo quòd eſt Dominus iuris poſitiui. Conſequentia eſt euidens: quia ex quo poteſt tollere legem & non vult ſubire ipſam, tollet eam: & ſic nihil contra eum fiet.

¶ Et licet hæc ratio ſufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc poteſt, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, ſuſpenſione, aut quouis alio termino poteſtas ſua minuitur, aut impeditur in his quæ ſunt poſitiui iuris, attamen

ex pro

ex propriis rationibus poteſtatis eccleſiaſticæ concurrentis ad propoſitũ, idem oſtenditur. Quadruplex nanque poteſtas hic nominatur. Primò poteſtas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet ſolicitari. Secundò, poteſtas Eccleſiæ ſeu Concilij vniuerſalis, ſupra Papam ſimpliciter & abſolutè. Et hæc nihil eſt, ſed chimera: vnde nullum effectum in mille quingentis annis in Eccleſia Dei habuit: omnia enim iura poſitiua ſubiecta ſunt, & fuerunt ſemper Papæ, velit nolit Concilium teſtante hoc vniuerſalis Eccleſiæ per orbem diffuſæ obſeruantia. Tertiò, poteſtas autoritatiua Concilij ſupra Papam in caſu criminis, puta hæreſis. Et hæc poteſtas licet minus rationabiliter poni videatur. Veruntamen atteſtatur propoſito: quia ponentes eam in ſolo caſu, a diuina lege ſtatuto dicunt eam poſſe exire in actum. Quartò, eſt poteſtas miniſterialis Eccleſiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem perſonæ cum papatu. Et hæc etiam atteſtatur propoſito: quia cum ipſa non ſe directè extendat ſupra coniunctionẽ Petri & Papatus in facto eſſe ſed in fieri (quia nihil poteſt ſupra coniunctum ſcilicet Petrum Papam, vtpote ſuperiorem iam nominatum, ac per hoc miniſterialiter conſtitutum:) conſequens eſt, quòd ad ipſam non ſpectat determinare diſpoſitiones coniuncti, ſcilicet Petri Papæ diſponentes ad diſſolutionem coniunctionis: nam diſpoſitiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad quod non ſe extendit poteſtas iſta. Et propterea niſi diuino, aut naturali iure diſpoſitio Petri Papæ ad diſſolutionem determinata ſit, poteſtas iſta non poteſt exire in actum diſſoluendi, vtpote non habens patiens diſpoſitum, nec potens per ſeipſam illud diſponere determinando, quæ eſt diſpoſitio ſubiiciens ſubiectum, ſcilicet Petrum Papam tali poteſtati. Et ex hac concluſione, ſcilicet ꝙ lex diuina exigitur ſtatuens caſum depoſitionis Papæ, patet quàm ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad oſtendendum, quòd Papa ex crimine notorio ſcãdaloſo, & incorrigibili deponi poteſt, vt gloſſa ſuper canone, ſi Papa, diſtinctione, quadrageſima & ſuper canone Agathius & vigeſimaquarta quæſtio. prima, neſciens quid dicat, errauit cum tota multitudine ſequacium. Oportet nanque ex iure diuino caſus inuenire ſubieſſionis Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipſe abſolutè eſt ſupra Concilium, & vniuerſam Eccleſiæ communitatem. Et hic iacet Lepus: non eſt hac illàcque amplius vagandum. Vnde ipſamet gloſſa veritate inducta, dicit quòd Papa non poteſt ſtatuere, quòd noo poſſit iudicari de hæreſi: hoc enim ideo verum eſt, quia diuino non humano iure iudicium hoc in caſu hæreſis ſtatutum eſt: nam iuris humani Papa eſt Dominus.

¶RATIO Autem in oppoſitum allata non cõcludit oppoſitum: quoniam opus humanũ indifferens ſubiici humanæ legi, poteſt intelligi dupliciter. primò quo ad modum fiendi: & ſic eſt verum. Secundò, quo ad ipſum fieri ſecundum ſuam ſubſtantiam. Et ſic eſt falſa: vt patet de abſciſsione ligni vel ferri, præcidi ſiquidem poteſt bene & male moraliter, & lege humana determinari poteſt, quando bene & quãdo male: ſed non ſpectat ad humanam legem, ſi poteſt vel non poteſt præcidi, ſed ad naturalem potentiam præciſoris & diſpoſitionẽ ſubiecti cædendi. Vnde in propoſito humanæ legi ſubiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut diſſoluitur: ſed ſi poteſtas iſta poteſt exire in actũ ex altiori pendet principio. Nam nõ poteſt exire in actum coniunctionis niſi vacante ſede: & tunc in ſubiectum diſpoſitum, ſcilicet Chriſtianum voluntarium. Depoſitionis verò niſi diſpoſito ſubiecto, aut per receſſum à Chriſtianitate, aut per receſſum à voluntario, vt patet de Papa hæretico vel renuntiante. Propter quod non poteſt lex humana ſtatuere, quòd coniunctio papatus & Petri, quando eſt mala propter alia crimina ab hæreſi, diſſoluatur: noo poteſt, dico efficaciter ſtatuere coactiuè: quia Papa criminoſus poſſet illam legem tollere: cùm par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

¶ *Quot caſus criminum ſint diuina lege ſtatuit. & poſſit Concilium Papam deponere.*

QVIA igitur ad ſolam diuinam legem ſpectat determinare caſus depoſitionis Papæ, in ipſa, & ex ipſa ſcrutari oportet, quot ſint caſus depoſitionis Papæ. Et vt probabitur, ſolus caſus hæreſis eſt à lege diuina, in quo Papa poteſt deponi ab Eccleſia, ſiue autoritatiua, ſiue miniſteriali poteſtate non curando in propoſito.

¶Probatur hoc tripliciter, ſcilicet ratione ex principiis theologicis certis, & autoritate ſacrorum doctorum, & diffinitione ſacræ ſcripturæ. Ratio eſt iſta. Conſtat, quòd ſecluſo Papa, in Eccleſia eſt poteſtas electiua Papæ, ſeu applicatiua papatus ad Petrum, quomodocunque vocetur, habet pro obiecto coniunctionẽ perſonę, & papatus in fieri & in diſſolui. vt patet de actu electiõis, quo Petrus fit papa. & de actu depoſitiõis, quo Petrus papa hereticus incorrigibilis deponitur. Conſtat etiam, quòd ad hoc ꝙ Petrus fiat Papa efficaciter, ita quòd ſit Papa, & conſequenter ad hoc quòd poteſtas illa Eccleſiæ exerceat actum conſtructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ diſpoſitiones requiruntur in Petro de neceſsitate ſimpliciter, aliqua ad bene eſſe. Requiſitæ de neceſsitate ſimpliciter ſunt duæ, ſimpliciter eſſe voluntarium, & eſſe Chriſtianum. nunquam enim aliquis quantumcunque electus, eſt papa, niſi conſentiat: & ſimiliter non eſt papa, niſi ſit membrum Chriſti. Secunda diſpoſitio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratiæ preſupponit ordinem naturæ, prima diſpoſitio exigitur de iure naturæ. Requiſitæ autem diſpoſitiones ad bene eſſe, ſunt boni mores, ſcientia eccleſiaſtica, charitas, experientia regiminis, & huiuſmodi. ſine his enim Petrus ſi eſt electus & acceptat, eſt papa: quamuis ineptus & malus. Conſtat etiam, quòd quia facilius eſt deſtruere quàm conſtruere duabus ſimul requiſitis neceſſariò conditionibus ad conſtructionem, quæcunque earum deficiat, ſolui poteſt coniunctio iſta. Nanque ſi Petrus non vult amplius eſſe Papa, poteſt renuntiatione diſſolui coniunctio iſta: & diſſoluitur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Celeſtino. Et rurſus, ſi Petrus papa labitur in hæreſim incorrigibiliter, poteſt deponi inuitus, ex quo deſiit quantum eſt ex ſe eſſe membrum Chriſti: ſicut in primo caſu deſiit eſſe voluntarius. Hęc omnia certa ſunt, ex quibus neceſſariò ſequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ non ſunt neceſſariæ ſimpliciter, ſed ad bene eſſe, non propterea ſit diſpoſitus, vt poſſit diſſolui coniunctio iſta, vt poſſit attingi Petrus à poteſtate depoſitiua. Nam diſpoſitiones illæ, quæ non requirũtur in ſubiecto ad hoc quòd vniatur efficaciter formæ, ſed tam cum eis, quàm cum ſuis contrariis vniri poteſt formæ, & conſtituere compoſitum, non ſunt tales vt earum contrariæ pertineant ad diſſolutionem compoſiti. Quod eſt dicere, quòd ſi Petrus ſceleratiſsimus & criminoſiſsimus, ſcandaloſus, & incorrigibilis, Chriſtianus tamen & conſentiens, fit & eſt Papa, ſi eligatur oportet, quòd huiuſmodi crimina ſuperuenientia Petro iam papæ aut perſeuerantia, etſi reddant ipſum malum papam, & non ſolùm malum hominem vt prius, non tamen reddunt ipſum deponibilem. Ex quo enim ad bene eſſe papæ requiritur bonitas, & non ad eſſe papam, conſequens eſt, quòd malitia ad malè eſſe papę & non ad nõ eſſe papæ ſpectet: ac per hoc ſicut non ſpectat bonitas ad eſſe, quod eſt effectus electionis, ita malitia non ſpectat ad non eſſe, quod eſt effectus depoſitionis. Ex his patet ratio, & poteſt formari breuiter ſic. Sola contraria conditionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe papæ reddunt papam deponibilem: ſed inter crimina infidelitas contrariatur condicionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe papæ: ergo ſola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propoſitio patet ex hoc, quòd depoſitio eſt nõ eſſe Papę, & vnumquodque in ſuo eſſe perſeuerat, ſi contrarium non ſuperuenit. Nunquam enim homo deſineret eſſe, ſi non ſuperueniret aliquod contrarium illi eſſe: & ſimile eſt in aliis. Secunda autem propoſitio probata eſt: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requiſitis ad bene eſſe papæ. Hanc rationem vellem in ſtatera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶AVTORITATES Sanctorum ſunt in primis Anacleti papę & martyris: & habetur ſeptuageſimanona diſtinctione canone, electionem. Si nanque papa poſſet propter crimina deponi, ſicut alij Epiſcopi, fruſtra dixiſſet, quòd electionem ſummorum Pontificum ſibi Dominus reſeruauit. Deinde Bonifacij papæ & martyris. & habetur quadrageſima diſtinctio. capit. ſi papa. Niſi, inquit, à fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præſumit. Vbi ſolùm infidelitatis crimen ſubiicit iudicio, à quo papa poteſt iudicari: quem conſtat eſſe vniuerſalem Eccleſiam, ſeu Concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Euſebius papa, (& habetur ſecunda quæſtio. ſeptima. in cap. oues) dicit, Oues quę ſuo Paſtori commiſſę ſunt, eum nec reprehendere niſi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accuſare poſſunt. Sanctus Anterius papa & martyr, (& habetur nona quæſtione tertia, in ca. facta) inquit, Facta ſubditorum iudicantur à nobis: noſtra verò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod ſubdit, Deteriores ſunt (qui vitam, moreſque bonorum corrumpunt.) his qui ſubſtantiam aliorum prædiaſque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæſtione tertia, canon. Epiſcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Eccleſia ſua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocentio ſecundo ſcribens, inquit, Quis faciet mihi iuſtitiam de vobis: ſi haberem iudicem, ad quem vos trahere poſſem, iam nunc oſtenderem vobis, vt parturiens loquor quid mihi imminet. extat quidem tribunal Chriſti, ſed abſit vt ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4. ſentent. diſtinctio. decimanona quæſtio. ſecunda. articulo 2. quæſt. 3. ad ſecundum, dicit. Quamuis Prelati ſint corripiendi à ſubditis, non tamẽ eſt pœna infligẽda, ſed recurrendum eſt ad

inducerct hæreſim in Eccleſiam vniuerſalem, quò maiùs nocumentum inferri nequit. Si verò loquimur in iſto, qui non docet hæreſim, & benè gubernat & diſpenſat, hoc eſt per accidens: & ideo deſpiciendum. Ad aliam probationem, ſcilicet quod non inuenitur in Scriptura ſacra expreſſum, quòd magis ſit pro hæreſi Papa deponẽdus, quàm pro alio crimine iam patet reſpõſio, quòd non inuenitur quod magis pro hoc quàm pro alio, ſed inuenitur in ſacra Scriptura, quod pro ſola hæreſi eſt deuitandus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde nõ eſt verum quòd ſit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonũ, niſi ſicut explanantibus, quomodo etiam articuli fidei ſunt relicti doctoribus & canonibus ſacris. Sed ſicut articulos fidei declarare non mutare poſſunt doctores & canones, ita legem hãc diuinam declarare non mutare, addendo aut ſubtrahendo poſſunt. Ad tertiam probationẽ dicitur, quòd illa maxima, qui poteſt in maius, poteſt in minus, ſi philoſophicè diſcutienda eſt, inuenitur falſa, tam de actu, quàm de obiecto, quam de effectu. Intellectus enim qui poteſt in actum maiorem, ſcilicet intelligere, non poteſt in actum minorem, puta odorare. Similiter viſus qui poteſt in obiectum maius, puta lucidum, non poteſt in obiectum minus, puta ſonum. Virtus quoque generatiua hominis poteſt in effectum maiorem ſcilicet hominem (homo enim generat hominem) & tamen non poteſt in effectum minorem, puta Leonem. Si autem politicè diſcutienda eſt, (vt Innocen. 3. in dicto capit. ex parte, inducit ſub aliis verbis: ſcilicet cui conceſſum eſt maius, minus quoque conceſſum eſſe videtur) dicitur quòd intelligenda eſt cæteris paribus: modò autem cætera non ſunt paria, quia in crimine hæreſis (quod eſt maius crimen) ſubiectum mutauit Chriſtianitatis ſtatum, in aliis verò criminibus minoribus ſubiectum permanet in eodem Chriſtianitatis ſtatu. Et hæc eſt vera reſponſio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicij, negatur minor: quia maius eſſet iudicare Papam in ſtatu Chriſtianitatis de adulterio, quàm iudicare ipſum à Chriſtianitate ruentem de hæreſi: quia in primo attingitur ſuperior ſtatus gradus, quam in ſecundo, vt patet.

Qui poteſt in maius poteſt in minus, ſi philoſophicè eſt falſa tã de obiecto, quam de effectu honoris: vera eſt vera cæteris paribus.

¶ Ad ſecundam rationem (ex parte actus, ſcilicet actus) dicitur, quòd fallacia cõſiſtit in hoc, quòd aliud eſt auferre gladium, reſiſtere, impedire, & huiuſmodi: & aliud eſt facere ipſamet autoritatiuè. Auferre nanque gladium de manu furioſi, reſiſtere tyranno, impedire oppreſſorem, & huiuſmodi, cuilibet licet, & debitum eſt vt actus virtutis, ſed facere iſta autoritatiuè, ſoli ſuperiori licitum eſt. Vnde licet cuilibet liceat vim in ſe & in proximũ vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et ſimiliter quamuis quilibet licitè poſſit Papam inuaſorem, ſe defendendo, occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiuſmodi argumenta & ſimilia non concludunt autoritatem iudicis ad puniendum, ſed cuiuſlibet priuati debitum ad reſiſtendum, impediendum, defendendúmque: niſi quis adeò deſipiat, vt dicat quemlibet eſſe iudicem cuiuſlibet. Reſiſtendum eſt ergo etiam in faciem Papæ publicè dilanianti Eccleſiam. verbi gratia, quia non vult dare beneficia eccleſiaſtica niſi pro pecunia, aut commutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia neganda eſt poſſeſſio talium beneficiorum his qui emerunt, & allegãda eſt cauſa ſimoniæ etiam cum Papa commiſſæ: & ſine dubio principes ſeculi & clarius gladium de manu furioſi ſic cum modeſtia tollerent. Multæ quoque ſunt viæ, quibus abſque rebellione principes mundi & prælati Eccleſiæ, ſi vellent vti, reſiſtentiam, impedimentumque abuſus poteſtatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant niſi quaſi ſomniando, cur côqueruntur quòd non poteſt deponi? cur opponũt, quod poteſtas data eſt in ædificationem, & non in destructionem? Abuſui nanque poteſtatis, qui deſtruit obuiam eant congruis remediis, non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando illuſtres ad increpandũ exemplo Pauli, & præcepto eiuſdẽ (Dicite Archippo, Vide miniſteriũ quod accepiſti in Domino, vt illud impleas ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abuteretur poteſtate.

¶ In reſponſione tamen ad quintum habebis vltimam ſatisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiam rationem ex parte ipſius Papæ, dicitur, quòd etiam eſt falſa: nam aliud eſt purgatio ad remouendum ſcandalum, & aliud eſt purgatio ipſa coram iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad ſecundam non: vnde Damaſus nõ coram generali Concilio, ſed coram quadraginta Epiſcopis ſe purgauit, vt patet ſecunda quæſtione ſeptima: nos ſi competenter. Et Gregorius ipſe teſtatur, quòd ex humilitate exhibuit ſe ad iudicium: vt patet ſecunda quæſtione ſeptima. capitulo Petrus. vbi ipſe Gregorius dicit. Petrus poteſtatem regendi acceperat: & tamen idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factę, cur ad Gentes intraſſet, non ex poteſtate officij (qua poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum nõ accuſent, nec reprehendant) Sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum ſanctum, reſpondit. vbi apparet, quòd ipſe imitatus eſt, Petrum Apoſtolum, non vtendo poteſtate ſua, & quòd potuiſſet illa vti.

¶ Ad quartam ex parte Eccleſiæ vt ſponſæ, breuiter dicitur: primò, quòd Papa non poteſt inuitam Eccleſiã deſerere: quia non poteſt iuri Eccleſiæ renunciare: Prælatus enim eſt propter Eccleſiam, & non econuerſo: vt ſuper Epiſtolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

¶ Secundò, quòd non eſt par ratio ex vtraque parte: quia Eccleſia eſt ſubdita Papæ & non econuerſo. Nec etiam in lege Moyſi vxor poterat dare libellum repudij viro. Nec eſt periculum de ipſius dilaniatione: quia ſcriptum eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Ex parte verò Eccleſiæ vt communitatis liberæ, breuiter dicitur, quòd licet ſit libera libertate gratiæ, eſt ſubdita tamen ſecundum iuriſdictionem Papæ. Vnde ipſa Eccleſia non abdicauit a ſe poteſtatem ſupra Principem: ſed Ieſus Chriſtus Dominus Eccleſiæ non ſubiecit eam ipſius communitati Eccleſiæ, ſed ſuo vicario: & proptereà nihil poteſt ſupra ſuum principem. Non ſic eſt de aliis communitatibus, de quibus aſſeritur Ariſtot.

¶ Ad quintã, (ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediatè, & perfecti operis,) dicitur, quòd Deus perfectè Eccleſiæ corpus fecit, diſpoſuit, ac ordinauit: ita vt ordinatiſſimum optimè extet, & nihil opportunum deſit illi. Et cum dicitur, Ergo eſt relictum Eccleſiæ remedium contra Papam fidelem crimino ſum, &c. concedendum eſt. Sed cum infertur, Ergo Eccleſia poteſt illum incorrigibilem deponere, membrum illud abſcindere & huiuſmodi, reſpondetur, quòd eſt ſophiſma conſequẽtis a Superiori ad ſuum inferius affirmatiuè: a prouiſione & remedio cõmuni ad hanc prouiſionem, ſeu hoc remedium, ac ſi non eſſet alia prouiſio & aliud remedium. Dicendum eſt enim, quòd Ieſus Chriſtus altioris ordinis remedium reliquit in Eccleſia ad repellendum ſui proprij vicarij incorrigibile ſcandaloſumque regimen. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd ſicut in naturalibus diuina ſapiẽtia inferiora per media, & media per ſupremas cauſas ſecundas gubernat: ita in ſupernaturalibus, (inter quæ eſt ordo gratiæ fidei & Eccleſiæ ſuper illã fundatæ,) inferiora per media, & media per ſupremas cauſas ſecundas ſupernaturales gubernat. Rurſus cum cauſæ effectibus proportionatæ ſint, vt ſuperioribus effectibus ſuperiores cauſæ reſpondeant, & inter cauſis ſecundas prouidentia humana Eccleſia autoritate fulta, inferioris ordinis cauſa ſit, quàm oratio, quæ in ſupremo ordine ſecũdarum cauſarum locata eſt à Deo, (quod ex eo patet, quòd tota creatura corporea & incorporea ſubiecta eſt illi) & prouiſio ſupra Papam fidelẽ ſit inter ſupremos effectus in Eccleſia: conſequens eſt, quòd ſapientiſſimè Deus diſpoſuit remedium in Eccleſia ſupra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui ſubiecit reliquum Eccleſiæ, ſed orationem. Nec eſt minus efficax cauſa ſecũda oratio Eccleſię pro ſe petens neceſſaria ad ſalutẽ perſeueranter, quàm prouidentia humana: cũ conſtet quod cuiuſlibet particularis perſonæ oratio pia perſeuerans, petens neceſſaria ad ſalutem pro ſe eſt cauſa efficaciſſima, & infallibilis: vt diffuſè habes in tertio contra Gent. à beato Thoma. cap. 95. & 96. Vnde ſi neceſſarium eſt ad ſalutem Eccleſię, quòd Papa talis auferatur, ſine dubio oratio ſic conditionata, auferret illum de medio. Et ſi non eſt neceſſarium, quòd auferatur, quid cauſamur bonum Dominũ, qui negat quod volumus, & tribuit, quòd nollemus? Si eſt neceſſaria eius ablatio, non poteſt non auferri ab eo rogato, qui promiſit, quòd nihil deeſſet timentibus eum. Si non eſt neceſſaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano vtilis, & neceſſaria creditur, cur præponis te Deo volens illum deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit Ieſu Chriſti vicarius. Nõ dico hoc ego, ſed Dominus, qui Lucæ decimooctauo docet, quòd Deus moltò magis quàm homo faciet citò vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe. Conſtat enim Eccleſiam electos claudere, & vindictam hanc, quia ipſi ſoli Domino reſeruata eſt, ab ipſo præ cæteris faciendam. Non dormitat neque dormit, cuſtodiens Iſrael, qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione ſurgens ſubuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechiã liberauit, Aſſueri cor mutauit Nabuchodonoſor prædicatorem ſuum fecit: Anaſtaſium ſecundo, oratione Eccleſiæ percuſſit. Leonem etiam Papam (ſeu Liberium apud alios) Hilarij orationi ſubiecit: qui etiam omnia temporalia bona ſuperadiicienda promiſit: qui denum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quaſi eſt illud, Putaſne Filius hominis veniens: inueniet fidem in terra? nam prouiſio illius tam excelſæ, & tam efficacis cauſæ ſecundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia noſtra puniri Papam, non diuinæ prouidentiæ ſoli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, niſi quia prouidentiam humanam prætulerunt orationum efficaciæ? quare hoc dicant, niſi quia animalis homo non percipit quæ Dei ſunt? quare hoc dicunt, niſi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium ſuum? Quò fit, vt ſi incorrigibilis exiſtimetur quandoque Papa in propriis vitiis, manentes ſubditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium

adhib.

adhiberi procurantes, niſi fortè, vt ſomniantes abſque fide, & facto ſuo adimpleant Scripturas (quod ſcilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio ſanctus, animo diabolus) & detur ac conſeruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationum noſtrarum eſſe Spiritus ſanctus in Pſalmo teſtatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & miſericordiam ſuam a me.glo. Quia non eſt amota oratio.ſecurus eſto, quia non auferetur miſericordia. Verùm ita ſtolidi ſumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolumus ſeminare, & velimus metere. Aut Chriſtiani non nominentur, aut Chriſti prouiſionem amplectamur: & ſic phreneticum, furioſum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptorémque Eccleſiæ (cùm contingeret talem præeſſe) ſuperabimus. Sed qui noſmet non ſuperamus noſtris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri poſſumus, quod aliorum malorum vitam non ſuperamus orationibus, quæ non ſolum tectum non tranſeunt, ſed nec orātium capita propria penetrant? Et quod peius eſt, olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quam diuinum officium, nihil tam celeriter perſoluitur, quam Miſſa. Tempus diuini officij & Miſſæ, onerofum eſt valde: loci autem & negotia accommoda ſecularia diſtinctè dicuntur & repetuntur, & abſque temporis menſura delectant. Vnde concluditur, quòd aut abſciſio Papæ fidelis & incorrigibilis poſt humana remedia eſt in veritate neceſſaria ad ſalutem Eccleſiæ: & oratio fit ſine intermiſſione ab Eccleſia: & ſic habetur certa, & multo celſior, ac efficacior prouiſio, quā ſi autoritas deponendi humanę eſſet prouidentiæ delegata. Aut non eſt neceſſaria, vel non fit oratio vt debet. & tunc nullus eſt querelæ locus, ſi io non neceſſarius abeſt prouiſio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram neceſsitatem deberet illa vti autoritate, ſi eam haberet, vel ſi noſipſi cōceſſo remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiam non ſit abbreuiata manus Domini, vt non poſsit ſaluare citra omnimodam neceſsitatem: nec aggrauatæ ſint aures eius, vt non exaudiat citra neceſsitatem. ſed iniquitates noſtræ ſunt, quæ diuidunt inter nos & Deum noſtrū, & multas malas actiones in rectoribus noſtris procurāt: vt Hiero. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. c. ex merito. dicunt. Et ſi contra hæc inſtetur: Quia oratio comune eſt remedium omnibus occurrentibus malis: in hac autem re proprium quæritur remedium, ſicut in cęteris rebus, vltra communem cauſam propria aſsignanda eſt: videtur, quòd ſupremæ cauſæ quamuis ſint cauſæ communes reſpectu inferiorum, ſunt tamen propriæ reſpectu ſuperiorum effectuū. & propterea oratio quia eſt inter ſupremas cauſas ſecundas ſupernaturales reſpectu inferiorum eſt cauſa communis: reſpectu autem ſummorū effectuum (qualis eſt exterminatio Papæ fidelis, vtpote effectus reſeruatus Deo) eſt cauſa propria & remediū propriū, vltra quod ſunt multa alia humana adminicula, quæ ſcripſit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de Eccleſia. ca. 106. Cum his tamen omnibus memento, quòd peſsimus Papa fidelis toleratus à Deo, non poteſt totum corpus Eccleſiæ inficere, aut in perniciem ducere, & huiuſmodi: vt argumenta autumant in ſimilitudinibus corporum, & huiuſmodi. Nam Deus non poteſt ſeipſum negare: de quo ſcriptum eſt, Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiā cum tentatione prouentum.

¶ Ad ſextam, quantum ad geſta Concilij Conſtantien. iam dictum eſt, quòd Concilium perfectum ſecundum pręſentem ſtatum Eccleſiæ poteſt deponere incertum Papā: nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad geſta Concilij Baſilien. reſpondet vniuerſalis Eccleſia, quæ Eugenium à Concilio depoſitum adorauit, & adorat vt Papam, olim in perſona ſua, & poſt in ſucceſſore Nicolao, quem ipſe eodem anno creauerat Cardinalē, & ſic deinceps. Et hæc reſponſio facti teſtatur quantum delirent, qui Papam Concilio ſubmittūt. Ad priſcorum temporum geſta dicitur, quòd licet multi legātur depoſiti Pontifices ſummi, aut nō erant indubitati Pontifices ſummi, aut defacto non legitimè depoſiti, ſunt, vt in c. 103 ſecundi libri de Eccleſia, domin. Ioan. de Tur. Cre. manifeſtat diffuſè. Ad autoritatem gloſſæ, & plurium Canoniſtarum ſequentium illam, dicitur, quòd gloſſa eſt cōtra textum, quia textus excipit ſolam hæreſim, & ipſa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium ſcandalizans incorrigibile: quia ſcilicet contumacia eſt hæreſis. Cōſtat enim quòd lato vocabulo cōtumacia hæreſis dicitur, ſicut & ſimonia: nec æquiparāda eſt veræ hæreſi, quæ mutat ſtatum Chriſtianitatis. Et quamuis gloſſa quia ſobriè loquitur dicens, Credo, &c. mereatur veniam, aſſertores tamen illius documenti ſuper illam ſe fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinā tam leuiter mouentur, neſcio excuſare. Canoniſtarum autem autoritas in hac, (quia principaliter eſt theologica) parua eſt. nec maior ratione ſuper qua ſe fundant. non ſic eſt de autoritate Sanctorum, qui Spiritu ſancto inſpirati loquuti creduntur. Rurſus ſecundum ipſoſmet Canoniſtas, in materia fidei magis ſtandum eſt antiquorum, quàm modernorum autoritati: licet in his quæ iuris ſunt quāto iuniores, tantò perſpicaciores. Cum igitur hæc ſit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratione naturali, ſed ſola diuina reuelatione ſcibile, in quæſtione eſt) conſequens eſt vt ſanctorum autoritas ſacræ Scripturę innixa omnibus Conciliis & Theologorum vniuerſitatibus, ac Canoniſtis poſterioribus, imò quaſi modernis ponenda ſit.

¶ Ad ſeptimam ex parte iudicij humani dicitur, quòd cōditiones iudicij humani ſunt duplices: quædā ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædā à iure poſitiuo. Inter quas hęc eſt differentia: quia illæ quæ ſunt ex iure poſitiuo non poſſunt in inuitū Papam exerceri, quia non ſubeſt poſitiuo iuri. illæ verò. quæ ſunt à naturali vel diuino iure, habent etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino ſtatuta eſt forma iudicij humani circa hæreticum, vt poſt primam & ſecundam monitionem euitetur: ac per hoc (vt dictum eſt) poteſt contingere vt Papa fidelis nunc: ſed bis relapſus deponi poſsit & debeat. Ex iure etiam naturæ eſt, vt homo videat quæ foris ſunt, ac per hoc propter actus manifeſtè hæreticales & verba manifeſtè ſeriò hæretica cognita, &c. ſic facta & dicta vt humano iudicio corde conſentiente facta ſint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipſo quoque diuino iure eſt, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: vt patet Matth. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra ſe creditur ſi eſt ſani capitis, & cætera. Vnde ex non ſuſpectis, &c. teſtibus conuictus quis de dānata & nota, &c. hæreſi, hæreticus iudicabitur. & ſimiliter ſi ſua ſponte ſe confitetur hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hereticus. Ex iure autem poſitiuo contumax & perſeuerans per annum, ſiquis alius eſt eiuſmodi, præſumitur hæreticus. Vnde primi duo caſus non habent locum in Papa, qui non poteſt excommunicari, nec iuri poſitiuo ſubiicitur: ſed ſeruanda eſt lex ab Apoſtolo Paulo in ſacra Scriptura tradita. Similiter ſi timore mortis certo vel probabili ſecundum humanum iudicium abſque interiori conſenſu geſta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apoſtolus, qui ſolo verbo negauit Chriſtum, quia fides eius non defecit, ſed charitas (teſte Ieſu Chriſto dicente, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) conuerſus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmaturus inſtituit fratres ſuos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam ſolo exteriori actu peccaſſe videtur) deponendum non cenſuerunt. diſt. 21. nunc autem. Ex caſibus autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram Eccleſia verò in fidelis deponitur, non conſtituitur alius caſus quàm caſus infidelitatis. Nam nihil refert eſſe & apparere ſufficienter quòd ita ſit ſecundum humanum iudicium coram Eccleſia, quæ nō videt niſi quæ foris ſunt: nec verius iudicium ab Eccleſia exigit Deus, qui naturam hominis iúſque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia ſubiectio Papæ ad Concilium habetur, ſed illa ſola quę dicta eſt, ſcilicet in caſu hæreſis propriè ſumptæ. Et ſic, Si ſit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAP. XXVIII.

¶ Sex caſuum ſolutio quod in nullo euentu Papa abſque ſua culpa ſubeſt Eccleſia ita quod deponi poſsit.

VT PROMISSA perficiantur, ſupereſt diſcutere, an in aliquo euentu ſine culpa Papæ, ſubſit Papa Eccleſiæ, ſeu Concilio vniuerſo, ita quòd poſsit deponi. Inuenio ſiquidem notatos ſex caſus, in quibus Eccleſia ſine culpa quidem Papæ, ſed non ſine cauſa deponere poteſt Papam.

¶ Primus eſt cùm coram vniuerſali Eccleſia teſtibus comprobaretur, quòd Papa, qui diu detentus erat a Saracenis, iam obiit, & Concilium determinat noui Papæ electionem: & ſic ſit, decernendo quòd pro bono Eccleſiæ etiam ſi viueret ille nouus ſit Papa, poteſt enim ipſum captiuum ſine ſpe reditus deponere.

¶ Secundus eſt, cùm propter indiſpoſitionem corporalem, (puta dementiam,) eſſet Inutilis, & Concilium per eum congregatum, dum ſanæ mentis eſſet, decerneret alterum Papam creandum.

¶ Tertius eſt, quando cardinales omnes ſtatim poſt canonicā electionem Petri in Papam morerentur. ita ꝙ non poſſent publicare electionem, tunc Eccleſia cum non teneatur iſtum acceptare, alium eliget: & ſic iſtū deponet: quia duo ſimul eſſe non poſſunt.

¶ Quartus eſt, quando Cardinales etiā viuentes non poſſint facere fidem de electione ſua canonica in vnum: vt videtur accidiſſe in ſchiſmate magno ab Vrbano 6. vſque ad Marti. 5. tūc Eccleſia deponit nolentes renuntiare: vt in Concilio Conſtan. factum eſt.

¶ Quintus eſt, quando propter communem errorem, aut æſtimationem ſubditorum aut ipſorū malitiam generalem: præſumitur quòd nunquam pręſtabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati ſunt obedire: vt ſi fortè Gręci vellent ad vnitatē Eccleſię redire, dummodo tollerë-

rur

tur Papa iā exiſtēs,& nouus ritè canonicè crearetur. Et conſertur hoc ex autoritate Iuriſtarū dicentiū religioſum profeſſum poſſe vxorē ducere pro ſalute magnæ gentis, aut conuerſione ad fidem.

¶Sextus eſt, quando Papa verus iuramento vel voto ſeipſum ad ceſsionem obligaſſet, ſed differret adimplere in ſcandalum populorum putantium ex tali facto Papæ, quod nec ipſi votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Ioan. 23. contigiſſe videtur in principio Concilij Conſtantienſis.

¶SED EX NVLLO euentu Cōcilium poſſe deponere Papam, quamuis ex hoc haberi poſsit, quod ſupra dictum eſt: ſcilicet quòd euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi ſubſunt, non in his, quæ ſolius diuini ſunt iuris, (qualis eſt autoritas immediatè à Chriſto tradita, quæ ad depoſitionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen ſingulos, idem apparebit inconcuſſum permanere.

¶In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine eſt, quòd nulla exiſtente ſpe reditus, & nullo patente acceſſu, poteſt per Concilium deponi. Quod primitiuæ Eccleſiæ geſtis nō conſonat: quia Petro ſeruato in carcere, & ſine humana ſpe reditus ac acceſſus ad eum (quia inter tot milites vinctus catenis, poſt tot cuſtodias erat) nō depoſitio tractabatur, ſed oratio fiebat ſine intermiſsione ab Eccleſia ad Deū pro eo: & ſic per Eccleſiæ orationem liberatus eſt. Secundum, quòd conſtito per teſtes de morte, licet non ita fuerit, poteſt eligi alter. Et hoc non aliter verum eſt, quàm quòd conſtito per teſtes, quòd maritus Marthæ mortuus eſt, licitè ipſa Martha nubit alteri, filióſque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui ſolus eſt verè maritus) redire eā oportet, alioquin adultera eſſet. Sic nanque eſſet in caſu hoc, redderetur quippe Papæ viuo ſpōſa ſua, etiā non venienti (quia vbique præſens eſt) & ex humano errore electus Papa ceſſaret.

¶In ſecundo euentu de dementia perpetua, dicitur quòd Papa non poteſt deponi: ſed ſi conſtat de dementia perpetua, cùm ſit mortuus vita rationali, ſecundum quam homo eſt ſubiectum papatus ſine Concilio generali poſſunt Cardinales procedere ad alterius electionē: vtpote ſede vacante in veritate non minus quàm cùm ſedes vacat per renuntiationem.

¶In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur quòd cùm Eccleſia videat ſolùm quæ foris ſunt, ſi electio Papæ nō conſtat Eccleſiæ ſufficienter, tunc nullus eſt Papa certus Eccleſiæ: & propterea Eccleſia non deponit Papam in foro ſuo, licet deponat Papam in foro conſcientiæ. Hoc autem nō ſolùm poſſe ſed debere Eccleſiam facere, ex eo patet, quòd ille poſſet eam decipere dicendo ſe electum, & tamen non eſſet. Vnde euentus iſte & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferūt niſi quòd Papa incertus Eccleſiæ poteſt deponi: quod gratis conceditur. Sed non eſt quæſtio de hoc, ſed de Papa certo: paria enim apud Eccleſiam ſunt non eſſe & non apparere.

¶In quinto euentu rebellionis cōmunis, dicitur ꝙ quia non ſunt facienda mala vt eueniāt bona, nec periculis humanis ſubueniendum eſt vſurpatione diuinæ autoritatis, nec debēt mali ex iniquitate reportare cōmodum cum iniuria innocentis, non poteſt Papa deponi. Si enim boni faciant quod in ſe eſt, & orationi vacent ſine intermiſsione, omnem ſolicitudinem ſuam in eum proiicientes, cui eſt cura de Eccleſia. impoſsibile eſt vt deſit diuinum adiutorium: ſcriptum eſt enim, Timete Dominum omnes ſancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum.

¶In ſexto euentu dilatæ ceſsionis poſt votū & iuramentū breuiter dicitur, quod licet ipſe teneatur ex voto & iuramento cedere: Eccleſia tamen non poteſt ipſum ad hoc cogere inuitum quia poteſtatem coactiuam ſuper fidelem Papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentū Papa tenetur ad hoc. ergo poteſt ad illud per Eccleſiam cogi. patet nāque quòd tenetur ad ſolicitè vigilandum ad non fornicandū & infinita alia, & tamen non poteſt cogi ab Eccleſia: vt in canone, ſi Papa. diſtinctione quadrageſima patet. Quibus autem ſcandalum præbetur de ſuo periurio & voto facto, & aliis huiuſmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: quæ dicunt facite, ſecundum verò opera eorum nolite facere.

¶Et ſic patet ꝙ Papa ordinaria poteſtate à Ieſu Chriſto tanta donatus eſt cùm ipſius eſt inſtitutus vicarius, vt ei Apoſtoli, Eccleſię ſingula membra & cōmunitas ſubiecta ſit: ipſe verò ſoli ipſi Ieſu Chriſto ſubiectus viuat, ſic vt in nullo euentu nullóque caſu niſi hæreſis propriè ſumptæ iudicari aut deponi poſsit, niſi ab ipſo domino Ieſu Chriſto. Pro cuius fide, Eccleſia & apoſtolica ſede, hæc ipſo donante, ſcripſi. Ro. die xij. Octobr. anno ſalutis milleſimo quingēteſimo vndecimo, ætatis verò meæ quadrageſimotertio. Rogóque lectores omnes, vt ſoli veritati intenti paſsiones, ſectas paternáſque traditiones, caſus, volūtarias gloſſas omnémque nebulam à mentis acie abiiciant: & ſic cenſores ſe exhibeant rectos. Ad Dei, & glorioſæ virginis Mariæ, & Apoſtolorum Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOlogiæ primæ de comparata autoritate Papæ & Concilij,

SVMMARIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ. quo communitas Eccleſiæ ſupra Papam in poteſtate exponitur.*

2 *Examē fundamēti iuris diuini, quo etiā cōmunitas Eccleſiæ Papæ in poteſtate præfertur. & pro quo Eccleſia ſumitur, cum dicitur, Dic Eccleſiæ.*

3 *Diſcuſsio quid ſignificet Eccleſia cum dicitur, Dic Eccleſiæ.*

4 *An Dominus immediatè dederit poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.*

5 *Quomodo Eccleſia habeat poteſtatē iuriſdictionis, quæ in verbis Domini cōtinetur: an ſcilicet ratiōe ſuæ totalitatis, an ratione partis.*

6 *Quomodo intelligi poßit quod Eccleſia ratione ſuæ totalitatis poteſt habere & habet quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI THOMAE de Vio Caietani Cardinalis, tit. S. Xiſti, de Comparata autoritate Papæ & Concilij Apologiæ, Pars Prima ad Eundem in Sex Capita diuiſa.

¶Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis eſt.

CHARITAS IESV CHRISTI, ſanctæque eius Eccleſiæ, reuerendiſs. in Chriſto pater, protector & domine cogit me virum periculoſū eneruatorem eccleſiaſticæ poteſtatis, falſarium, adulatorem atque blaſphemum, ad hac quidē exemplum illius ſequi, qui cùm malediceretur nō maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opuſculo de comparatione autoritatis Papæ, & Concilij per me edito, tuæque reuerendiſsimæ dominationi dicato contentam pro veritate reſpondere.

¶Et licet plura obiecta ſint, quę à viris doctis, pro quibus ſolis opus illud ſcripſiſſe me ibi ſum cōteſtat⁹,) facile ſoluerētur: quia tamen ſapientibus & minus ſapientibus debitores ſumus, qui parati eſſe debemus omni poſcenti nos rationē reddere de ea, quæ in nobis eſt fide: ideo reſponſiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ ſunt. Viſus eſt autem conueniens ordo, ſi obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque ſoluantur, erunt ſiquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint ſermonis formalis, & ſubiectæ materiæ, meditentúrque diutius, antequàm ſententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tāta de qua agitur, in diſputationem dialecticam, aut etiam ſophiſticam deducatur. Et quoniam communia ſingulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius ſecundum vires repetenda ſunt rei huiuſmodi fundamenta. Sciendum itaque eſt, quod cùm iura poſitiua ab eccleſiaſtica ſint condita poteſtate, & in qua homem verſetur ipſius autoritatis eccleſiaſticæ ſubiectum, non ex iure poſitiuo, ſed naturali vel diuino, aut vtroque veritas pendet vt ex cauſa, à poſitiuo autem iure vt a teſte. Et ſecundum luminis mihi conceſsi facultatem duo ſola ſunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuerſa moles doctrinæ extollentis communitatem Eccleſiæ ſupra Papam in poteſtate, ſic quòd Papa ſit illi ſubditus, ſuſtinetur, quæ ſi euulſa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractanda ſunt ſex capitulis: deinde ſigillatim ſingulis iuxta propoſitum ordinem reſpondendum.

CAP. I.

¶In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igitur iure ſtabilitur autoritas communitatis Eccleſiæ ſupra Papam in hoc, quòd de iure naturæ eſt, quòd cōmunitas perfecta, & libera eſt, ad quam ſpectat prouidere ſibi de principe: & tueri ſe contra eum quādo in deſtructionē vtitur poteſtate, & cogere, punire, ac amouere illum quādo demeretur. Huic enim principio ſi adiungatur, quòd Eccleſia vniuerſalis eſt communitas perfecta & libera, & quòd ordo gratiæ inſtitutus à Ieſu Chriſto nō tollit, ſed perficit naturā: manifeſtè concluditur, quòd ad Eccleſiam vniuerſalem ſpectat prouidere ſibi de Papa, & tueri ſe contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuerſaliter eſſe ſupra illum.

¶HAEC RATIO quamuis in capit. 27. ſoluta ſit, ex eo quòd Dominus Eccleſiam non reliquit in hoc liberam: altius tamen eadem tractādo dicimus, quod natura regiminis cùm ſit multiplex ex ipſo naturę fonte (nā quoddā naturaliter in vno: qui eſt naturale caput cōmunicationis illi⁹, reſidet: vt patet in regimine domus; cuius autoritas, naturaliter in patreſamilias eſt, quoddam vero

natur

naturaliter in ipſa cōmunitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, ſecluſo omni ſuperadduto dominio) eccleſiaſticum regimen cùm domeſticum & ciuile complectatur (iuxta illud Apoſtoli ad Epheſios quarto, Eſtis ciues Sanctorū & domeſtici Dei) ac per hoc altius quid ſit, non ex diuinæ potentiæ immenſitate, nec ex diuinæ ſapientiæ, iuſtitiæ aut bonitatis decentia (quoniam non eſt impoſsibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum poteſt quicquid vult) qualis naturæ ſit, ſed ex ipſa natura facti contemplandum eſt. Sicut enim domeſticum regimen & politicum ex ipſis diffinimus, ita oportet eccleſiaſtici regiminis naturā ex ſeipſo ſpeculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis ſicut & aliarum rerum, ortæ rei naturam oſtendit, libet intueri quòd eccleſia nō a ſingularibus aut à communitate, ſed a capite homogeneo Ieſu Chriſto initiū ſumpſit originis, perfectionis & poteſtatis, propter quod Eccleſię ſuę dixit Ioan. 15. Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Natura igitur eccleſiaſtici regiminis ab ipſa ſua natiuitate eſt: non vt in communitate ſit nec vt a communitate ad vnum, vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) ſed vt in vno certo principe ſuapte natura ſit. Et cùm princeps iſte vnus atque idem dominus Ieſus heri, hodie, & in ſecula viuat & regnet, ſecundum naturalis iuris conſequentiam oportet, vt ad ipſum principem non ad communitatem Eccleſiæ ſpectet in ſua abſentia ordinare de vicario, non communitatis Eccleſiæ (quę vtpote ſerua nata, principandi iure caret.) ſed ipſius principis naturalis Domini communitatis Eccleſiæ. Et hoc ipſum Saluator noſter per ſemetipſum exequi dignatus eſt, dum Petrum Apoſtolum ſolum inſtituit ſuum vicarium poſt reſurrectionem, antequàm cœlos aſcenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quòd ſicut princeps Eccleſiæ non à cōmunitate Eccleſiæ naturaliter autoritatem habet, ita illius vicarius non ab Eccleſiæ communitate, ſed a Ieſu Chriſto autoritatem naturaliter habet.

¶ Patet ergo primò, quòd Eccleſiæ communitas ſecundum propriam naturam conſiderata, non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectet prouidere ſibi de principe: ac per hoc nec ad ipſam ſpectat ſuapte natura punire, deponere, & alia huiuſmodi contra principem ſuum: quia ſerua (vt dictum eſt) nata eſt.

¶ Patet ſecundò, quòd Eccleſiæ communitas ſecūdum propriam naturā ſumpta non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectet inſtituere aut deſtituere vicarium ſui principis, qui vocatur Papa. Et ſi Eccleſia communitas poteſtatem aliquam habet in diſponendo de vicario principis, quæcunque ſit illa, non habet illam ex ſua natura, ſed aliunde.

¶ EX HIS autem facilè patet euulſum eſſe fundamentū iuris naturalis pro poteſtatem Eccleſiæ ſupra Papā, quoniam falſum aſſumit dicendo Eccleſiam eſſe communitatem liberam quo ad ius principandi: licet ſit ſummè libera libertate gratię, quin potius ex ipſo naturæ iure ſuppoſita Eccleſiæ natura, quam Deus illi ſtatuit, oppoſitum ſequi mōſtratum eſt: Vnde ordo gratiæ non tollit in Eccleſia naturæ ordinē, qui ibi natus eſt eſſe. Non enim in Eccleſia natus eſt eſſe ordo talis, vt eius ſit ius principatus, & a gratiæ ordine tollatur: ſed in Eccleſia ex ſua natura natus eſt ordo talis vt ius principatus ſit non in ſe, ſed in domino ſuo naturali. Et hunc naturæ ordinem in Eccleſia, conſequens eſt quòd gratia non tollat, ſed perficiat: & Ieſu Chriſti ſapientia diſponens omnia ſuauiter complectatur.

¶ Facilè quoque patet ex hac radice prouenire, quòd omnia, quæ inducuntur, conuenire alicui corpori myſtico ad ius principatus ſpectantia, non ſpectant ad communitatē Eccleſiæ ex ſua natura. Dico autem ad ius principatus ſpectantia, propterea quæ ad priuatas perſonas ſpectant: vt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladiū de manu furioſi, & ſi quid eiuſmodi eſt. hæc ſiquidem diſcernendo non fallemur. Signum autem infallibile ſeruitutis Eccleſiæ cōmunitatis, quo ad ius principatus eſt, quòd non poteſt ſibipſi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim poſſe cōmunitatem liberam, manifeſtum eſt. Poteſt enim & per ſeipſam regere, poteſt & triumuiratum inſtituere, & alia huiuſmodi, etiam ſupra Regem quem eligunt, quod Eccleſiam non poſſe manifeſtè liquet: alioquin poſſet aut in pluribus ſimul locare poteſtatē iuriſdictionis Papæ, aut officium aliquod ſupra Papam quo ad iuriſdictionem & regimen Eccleſiæ inſtituere in vno vel pluribus ſuppoſitis, ſic & à talibus nominandis, quod loco ipſius communitatis Eccleſiæ Eccleſiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum ſupra ipſam Eccleſiæ naturā, non inſtituit Eccleſiam ſupra Ieſu Chriſti vicarium: perſcrutandum eſt, an aliunde ex iure ſcilicet diuino Eccleſiæ communitas hoc habeat ius.

CAP. II.

¶ In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo Eccleſia ſumitur, cum dicitur, Dic Eccleſiæ.

ETLICET hoc à multis affirmetur, & in Conſtantienſi atque Baſilienſi Conſiliis diffinitū ſit, quòd ab ipſo principe Ieſu Chriſto Eccleſiæ communitas habet immediatè poteſtatem ſupra Papam ipſius principis vicarium, nullibi tamen in ſacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi aſſeritur: niſi Matthæi decimooctauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & ſubdit, Dic Eccleſiæ: & ſi eccleſiam nō audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quęcūque ſolueritis ſuper terrā, erunt ſoluta & in cœlo: & quæcunque ligaueritis ſuper terram, erūt ligata & in cœlo. In his enim verbis patet, quòd Eccleſiæ non alicui eius membro (Eccleſia enim non aliquod membrum, ſed collectionem eorum ſignificat) datum eſt vt audiat, excommunicet, liget, ſoluat omnem fratrem: & quæcunque ſuper terram. Pluraliter quippe ſubiectum eſt, Quæcunque ſolueritis, ad oſtendendam Eccleſiæ autoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, quòd Eccleſia habet immediatè autoritatē a domino Ieſu Chriſto. Per ſeipſum quippe hoc dixit Eccleſię, nō minus quàm Petro cùm dicit, Paſce oues meas: &, Quicquid ſolueris ſuper terram, &c. Apparet ſecundò, quòd quum vicarius principis huius ſit frater cuiuſque fidelis (iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres eſtis) ꝙ ſi peccauerit in me, poteſt denuntiari Eccleſiæ, & procedit ſecundum ſubſequentia. Apparet tertiò, quia eiuſdem poteſtatis eſt eſſe ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum ſingulorum membrorum Eccleſiæ, & ordinare de illis. quòd ex hoc eodem textu Eccleſiæ communitas inſtituta eſt ſimpliciter ſuperior ad ordinandum de vicario Domini & aliis Eccleſiæ membris.

¶ HAEC RATIO quāuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac ſoluta ſit, altius tamen & latius (ſi fieri à me poteſt) repetēda eſt: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoſcim9 ex terminis, examinemus primo quomodo oportet hic ſumi Eccleſiā, quum dicitur, Dic Eccleſiæ: & ſi Eccleſiam non audierit, &c. Oportet nanque ſermonem hunc verificari de Eccleſia, aut vniuerſaliter, id eſt de omni Eccleſia: aut ſingulariter de Eccleſia vniuerſali, ſeu de Eccleſia ſimpliciter, aut de aliqua determinata Eccleſia, aut de Eccleſia indiſtinctè nō determinādo hāc vel illā. Cùm enim ſermo ſit de Eccleſia in actu audiēdi & iudicādi, ali9 mod9 eſſe nō poteſt, quo de Eccleſia hoc verificetur. Oportet eñ aut omnibus, aut alicui Eccleſię, aut toti vniuerſali Eccleſię cōpetere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd non ſingulariter de ſola vniuerſali Eccleſia ſermo ſit, ex hoc conuincitur quòd preceptū hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, nō me obligat ad recurrendum ad vniuerſalem Eccleſiam. Non enim oportet vt peccāte in me fratre meo, & poſt adhibitos teſtes incorrigibiliter pnitioſo, dicā Concilio vniuerſalis Eccleſiæ, vt patet. Et tamē ſi ſermo iſte eſſet de ſola vniuerſali Eccleſia, pręceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum Eccleſiæ vniuerſali iuxta hunc ſenſum. Eſſet enim ſenſus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Eccleſiæ vniuerſali.

¶ Amplius, Si in hoc text. data eſt poteſtas Eccleſię vniuerſali, cùm non ſit ei data maior intēſiuè poteſtas quam Petro vtrique enim eadē poteſtas data eſt, dum vtrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel ſolueris ſuper terram, &c. quomodo Eccleſiæ communitas maiorem ſibi quàm Petro poteſtatem iuriſdictionis vſurpat? Quomodo rurſus Chriſtus æterna ſapientia duas æquales intenſiuè poteſtates in Eccleſia abſque tertia ſupra ambas inſtituit? mutuò enim ſe impedient: cùm par in parem non habeat imperiū. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas vt aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria ſimul? Non igitur eſt ſermo præſentis textus de ſola Eccleſia vniuerſali.

¶ Et per idem patet, quòd non eſt ſermo de Eccleſia ſimpliciter: vt diſtinguitur cōtra Eccleſiam talem (vt puta Mediolanēſem Bononiēſem, &c.) hoc enim nihil aliud eſt dicere, quàm quòd eſt ſermo de Eccleſia vniuerſali, quod excluſum eſt. Et quia nō eſt maior ratio de vna Eccleſia quàm de alia: ideo patet quòd nō eſt ſermo de aliqua Eccleſia determinate, nec de omni collectiuè aut diſtributiuè propter prędictam rationem: quia non teneor denūtiare omnibus Eccleſiis peccātem in me fratrem: ſed ſermo eſt de Eccleſia indiſtinctè ſeu indefinitè. Ita quòd Eccleſiæ datum eſt iudicium fratris peccantis, non determinando hanc vel illam. Et quoniam actiones ſunt ſingulariū, & actor ſequitur forum rei, determinatur in qualibet Eccleſia à fratre peccante, ad Eccleſiam, ſcilicet fratris peccantis. Ita quòd ſenſus literalis illius textus eſt, Si peccauerit in te frater tuus, dic Eccleſiæ illius: & ſi illā non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum abſque vllo incōuenienti, & communi animi conceptione ac conſuetudine Eccleſiæ roboratur: diſponit nāque ſic intellecta doctrina Domini omnia ſuauiter. Nec fallaris malè intelligendo Eccleſiam peccantis fratris: quoniam Eccleſia illius eſt non ſola ſua propria, ſed quæcunque alia iuriſdictionem habens ſuper illam, vt patet.

Cap.

CAPVT III.

¶*Quid ſignificet Eccleſia cum dicitur dic Eccleſiæ.*

DE HOC rurſus vocabulo Eccleſiæ videndum eſt quid ſignificet in hoc textu, quum dicitur, Dic Eccleſiæ. Et ne in multitudine expoſitionum vagi æſtimemur, admittatur Eccleſiam propriè ſumi pro côuocatione, ſeu collectione fidelium. Aiunt autem iſti quòd Eccleſia hoc in loco ſignificat cômunitatem fidelium non in ſeipſis, ſed in prælatis eorum, ſiue Papa interſit, ſiue non.

¶Sed quòd hic non ſit ſenſus literalis, ex eo patet, quòd in vna & eadê ſignificatione oportet intelligere in hoc textu Eccleſiæ nomen reſpectu cuiuſcunque peccantis Eccleſia ſit. Quum enim, vt ex dictis patet, indiſtinctè dictum ſit, Dic Eccleſiæ peccâtis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de vniuerſali quàm particulari, aut econtra oportet vniuocè ſignificare Eccleſiam quum applicatur ad vniuerſalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Conſtat autem quòd non denuntiandus eſt frater Eccleſiæ illius id eſt communitati, ſiue Epiſcopus interſit, ſiue non. Ergo cùm præcipitur dicendum Eccleſiæ indiſtinctè, non intelligitur communitas, ſiue caput velit eſſe, ſiue non.

¶Vnde ſciendum eſt, quòd licet ex vi vocabuli, Dic Eccleſiæ, ſignificet, Dic côuocationi, proculdubio fidelium, excontextu tamen literæ (quia ſubditur Amen dico vobis, quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c.) ſumitur quod nô de quacunque côuocatione fidelium, ſed de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediolan. ſine eius prælato haberet à Domino poteſtatem iudicandi, &c. Perinde ergo eſt, Dic Eccleſiæ, & Dic autoritatiuæ conuocationi. Conſtat autem inductiuè in ſingulis Eccleſiis quòd autoritatiua conuocatio non eſt, vbi Prælatus illius conuocationis deeſt. igitur nec autoritatiua, conuocatio omnium fidelium eſt, vbi omnium fidelium paſtor & rector, qui eſt Papa, deeſt omnino, ſcilicet tam per ſe quàm per alium. Et eſt ſermo de autoritatiua conuocatione, ſeu Eccleſia ſimpliciter & abſolutè, & non ſecundum quid ſeu reſpectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ. &c. inquirimus ſiquidem nunc ſuperioritatem ſimpliciter & abſolutè.

¶Explanatur autê amplius quod dicimus, ſcilicet quòd in nomine Eccleſiæ in hoc textu clauditur illius Eccleſiæ prælatus. Quia ſi non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quòd communitas fidelium in Eccleſia aliqua particulari habeat etiam inuito Epiſcopo à Domino iuriſdictionis poteſtatem excommunicandi, &c. aut quòd non de communitate ſit dictum. Dic Eccleſiæ, & ſimiliter quòd non eſt ei dictum, Quæcunque ſolueritis ſuper terram &c. Sequela patet: quia Eccleſiæ data eſt autoritas, & ſi nomine Eccleſiæ intelligitur communitas, ipſa communitas velit nolit, Epiſcopi autoritatem habet: & ſi non habet, relinquitur quòd ipſa non ſignificatur Eccleſiæ nomine, hoc in loco. Primum autem horum aſſirmari non poteſt: ſecûdum igitur eſt verum. In cuius ſignum, ſacrorum doctorum ei conſonat gloſſa, Dic Eccleſiæ, id eſt Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim ſenſum etiâ ipſe, qui eſt Papa, dicere poteſt crimê alterius Eccleſiæ, id eſt autoritatiuæ conuocationi: vt Nicolaus papa 11. quæſtione 3. cap. præcipuè, Lothario regi comminando ſcribit. Nec obſtat, quòd ipſemet ſit illius caput: quia hoc eſt per accidês, ſcilicet, quòd denuntians, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eâdem perſonam. Et ſi benè contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus autoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilij vigor, ex autoritate autem Prælati autoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit ſermonem ab Eccleſia ad Prælatos: cùm enim prius de Eccleſia dixiſſet, Dic Eccleſiæ: & ſi illam non audierit, &c. nô ſubdidit, Amen dico vobis, quicquid ſoluerit Eccleſia ſuper terram: ſed ſubdidit, Amen dico vobis, quicquid ſolueritis, inſinuans per hoc communi quidem côuocationis Concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem autoritate ſoluendum ligandúmque (iuxta concluſa) per Eccleſiam eſſe. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus Eccleſiis, de quibus indiſtinctè dixerat, Dic Eccleſiæ.

CAPVT IIII.

¶*An Dominus per illa verba Matth 18. dederit immediatè poteſtatem Eccleſiæ. & quantum ei dederit.*

QVAMVIS autem ex Eccleſiæ in hoc textu ſuppoſitione, & ſignificatione manifeſtû ſit, quòd ad Eccleſiam vniuerſalem nô reſtringitur præſens litera, ſed quòd indiſtinctè de Eccleſia eſt ſermo: adhuc tamen obſcurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiæ indiſtinctè, & quantam autoritatem eidem dederit. Eſt autem ratio obſcuritatis in primo: quia ſi dominus dedit immediatè poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiæ fratris peccâtis in me: quum quælibet Eccleſia ſit talis, ſequitur quòd quælibet Eccleſia habeat immediatè poteſtatê iuriſdictionis à Domino, quod nò benè ſonat: ſi autem non dedit omni Eccleſiæ fratris peccantis in me, quum nô ſit maior ratio de vna quàm de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obſcuritatis in ſecundo eſt: quia æqualem poteſtatem continent verba dicta in hoc textu Eccleſiæ: & verba dicta Petro, ſcilicet, Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Non conſonat autem æquales eſſe in Eccleſia Dei poteſtates iuriſdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam ſupra ſe: principatuum enim pluralitas mala eſt.

¶PRINCIPIVM autem huius claritatis ſumêdum puto à deſtructione ſenſus opinati, vt vel ſic veritas eluceſcat. Dicendum eſt ergo primò, quòd ipſum dominû dare immediatè poteſtatem illam, Quæcûque ſolueritis, communitati vniuerſalis Eccleſiæ repugnat ordini inter Papam & Eccleſiam: quia: (vt dictû eſt,) ponit duas æquales intenſiuè poteſtates iuriſdictionis in Eccleſia, non habentes tertiâ ſupra ſe in eadem Eccleſia, à Domino immediatè ordinatas: ſcilicet communitatis Eccleſiæ vniuerſalis, & Papæ. Patet ſequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vbi (vt dictû eſt) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc ſit ſecundum ſe inconueniens: maius tamê oſtenditur, ſi attêdamus quomodo Chriſtus æterna ſapientia, principatuum pluralitatem in Eccleſia inſtituit, quomodo mutuò ſeſe impedirent duæ poteſtates, quomodo perplexæ eſſent oues Chriſti, vel liberæ contraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad côtraria: quod eſt impoſſibile. Et quod amplius eſt, ſi hæc etiam poneretur data immediatè poteſtas vniuerſali Eccleſiæ vnde ſibi poteſtatem ſupra papam habentê æqualem cômunitas Eccleſiæ vendicaret: cùm par in parê non habeat imperium. Quum enim poteſtas intenſiuè æqua ſit qua ratione Eccleſia ſupra papâ. quia mêbrum eius iuriſdictionem haberet, quia dictum eſt, Si peccauerit, &c. Dic Eccleſiæ: eadem ratione quia Eccleſia eſt ouile papæ, quia dictum eſt: Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Papa ſupra Eccleſiæ communitatem iuriſdictionem haberet, aut neuter ſuper alterû.

¶Dicendum eſt ſecûdò, quòd ipſum dare immediatè poteſtatem illam, Quæcûque ſolueritis. &c. cômunitati cuiuſcunque Eccleſiæ, repugnat conſuetudini Eccleſiæ. & eſt ſemper ſermo de communitate Eccleſiæ, vt aduerſarij intelligunt: ſcilicet ſiue prælatus adſit, ſiue non omnino. Patet hoc ex communi Eccleſiæ conſuetudine, quia talis communitas inuito ſuo Epiſcopo, & Papa nô poteſt abſoluere & ligare: quæ tamen poſſet ſi à Domino immediatè haberet poteſtatem communitas cuiuſque Eccleſiæ.

¶Dicendum eſt tertiò, quòd ipſum dare immediatè poteſtatem, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erût, &c. in ſua amplitudine, vt ſonat cuicunque Eccleſiæ autorizatæ proprio capite, niſi cuius proprium caput eſt Papa, repugnat Eccleſiarum ordini eſſentiali, & earum profeſſioni. Ordini quidem: quia ſi ex hoc loco ſumma autoritas cuicûque eccleſiæ autorizatæ proprio capite (vt Dominus loquitur) indiſtinctè data aſſeritur a Domino immediatè oportet dicere duo. primò, quòd quælibet Eccleſia immediatè habet autoritatem à Domino. Secundò, quòd quælibet Eccleſia habet æqualem intenſiuè à Domino poteſtatem iuriſdictionis: quamuis extenſiuè vna excedat alteram, & vniuerſalis Eccleſia omnes. Et conuincitur ſequela vtriuſque: quia Eccleſiæ indiſtinctè, immediatè & inæqualiter datum eſt, (vt patet in litera & ex dictis. & non magis vni quàm alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc ſequitur vlterius vtraque pars contradictionis: ſcilicet, quòd vna Eccleſia eſt ſuperior ſimpliciter, & non eſt ſuperior ſimpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet Eccleſia habet à Domino in ſuos poteſtatem, ſequitur quòd Eccleſia vna, puta vniuerſalis, eſt ſuperior ſimpliciter qualibet eccleſia particulari (vtpote eius membro) ac per hoc poteſt diſponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius poteſtate, irritando ſi ſecus factum fuerit. Ex eo verò quòd quælibet Eccleſia habet à Domino immediatè poteſtatem æqualem intenſiuè, ſequitur quòd Eccleſia vniuerſalis non poteſt aliquid ſubtrahere poteſtati iuriſdictionis Eccleſiæ particularis: poteſtas enim data alicui à principe, non poteſt ab inferiori auferri. Et conſequenter ſequitur, quòd Eccleſia vniuerſalis non eſt ſimpliciter ſuperior ſecundum poteſtatem iuriſdictionis reſpectu Eccleſiæ particularis: ſuperioris enim poteſtatis iuriſdictionis ſimpliciter eſt poſſe irritare inferioris actû, ſi hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ ſequuntur ex æqualitate intenſiua poteſtatis iuriſdictionis in qualibet Eccleſia (vt puta quòd ſubditus non tenetur magis vniuerſali quàm particulari obedire, quòd par in parem habet imperium, quòd quicquid ab vna ſit, à reliqua poteſt impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducenda. Profeſſioni autem Eccleſiarum hoc repugnat: quia Papa reſeruante, vel prohibente, &c. Eccleſiæ reliquæ poteſtatem iuriſdictionis in reſeruatis prohibitis. &c. ſe non habere confitentur: quod non vere dicerent ſi illam

poteſtatem à Domino immediatè accepiſſent. Et eſt ſermo ſemper in huiuſmodi de dare ordinario iure poteſtatem.

¶EX QVIBVS Omnibus collige, quum hæc poteſtas tam ampla ſoli Petri Eccleſiæ cõueniat, & hæc verba nõ ſoli Petri Eccleſiæ dicta ſint, quòd per hæc verba aut nulla ordinaria poteſtas iuriſdictionis data eſt, aut non tam ampla vt eſt illa data Petro. Et verè ſic eſt. verba ſiquidem Domini manifeſtè continent poteſtatem iuriſdictionis in Eccleſia (nec hoc vertendum eſt in dubium) ſed non cõtinẽt quòd per ipſa data ſit à Domino talis poteſtas, vt diſcurrendo per ſingula, & ratione manifeſtatur. Diſcurrẽdo quidem per ſingula: nam per illud verbum, Dic Eccleſiæ, nulla datur poteſtas, ſed præcipitur denuntiatio. perinde enim eſt, Dic Eccleſiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iuriſdictionem, ſed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: quum perinde ſit, ac ſi iudicem non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, manifeſtè patet nullam dari poteſtatem, ſed in caſu pertinaciæ euitationem illius à Domino indici. Per illud demum, Amen dico vobis, quęcunque ſolueritis, &c. nullam etiam dari tunc poteſtatẽ ex eo patet, quod nec Petro ex eiſdẽ verbis ſcilicet, Quicquid ſolueris, &c. vlla data eſt tunc poteſtas, ſed poſt reſurrectionem Domini, quum dictũ ei eſt Paſce oues meas. Ratione autem. Nam poteſtas iuriſdictionis contenta in his Domini verbis, aut eſt data tunc Eccleſiæ, cui Dominus loquitur, aut nõ eſt data: inter hęc enim cum cõtradictoriè opponantur, nõ datur medium. Si non, habetur intentum. Si eſt data tunc Eccleſiæ, ergo cuilibet collationi ſeu cõuocationi fidelium cui Eccleſiæ nomen verè cõuenit, data eſt à domino immediatè poteſtas illa iuriſdictionis: hoc autem ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno, dicentiũ quòd vbi ſunt fideles cõgregati in nomine Domini, ibi eſt poteſtas, eo q poteſtas ſequitur ſanctitatem perſonæ: ſolùm enim differt ab ea ſecundum vnum & multa. Sequela autẽ patet: quia Dominus indiſtinctè de Eccleſia loquens, ad quamcunque Eccleſiã peccantis fratris præceptũ ſententiãmque extendit. Conſtat autem collectionẽ, ſeu cõuocationem fideliũ ſine prelato aliquo inter eos Eccleſiæ nomen verè habere. Et confirmatur, quòd de talium collectione oporteat iſtos concedere Eccleſiam ibi dici: quia quod eſt, non fit, & habẽti non datur quod habet. ſi ergo Eccleſia per hæc fit habens poteſtatem, ipſa non habet illam. ergo illa collectio in ſermone eſt quæ nõ habet autoritatem, ſed hinc accipit. Et cùm non ſit maior ratio de vna quàm de alia: ſequitur idẽ quod prius, ſcilicet quòd quælibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit autoritatẽ iuriſdictionis. Si dicatur, quòd Eccleſiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tũc currit ratio prius dicta de ordine eſſentiali Eccleſiarũ. Et obſtat ipſum dare: quia habenti non datur: & quod eſt poteſtatem habens, non fit poteſtatem habens.

¶QVIA Igitur ex prædictis patet, quòd autoritas iuriſdictionis in verbis Domini cõtinetur: & non eſt per hæc verba data, dicendũ eſt, quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptũ de correctione fraterna, denũtiatione illiúſque ordine, efficaciã eccleſiaſticæ poteſtatis iuriſdictionis ad literã expreſsit per illa verba, Si Eccleſiam non audierit, &c. &, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c. oſtendit enim tantæ efficaciæ Eccleſiæ eſſe ſentẽtiam, vt indubiè à nobis ſeruãda, & in cœlo rata ſit. Et hoc ſolùm per illa verba Dominus fecit: poteſtatẽ enim Eccleſiæ alias ſupponebat. Et poteſt admitti, quòd promiſit illam per illa verba, Quæcũque ſolueritis, ſed ad vtrũque horum ſcilicet quòd poteſtas ſuppoſita eſt & promiſſa ſat eſt, ſi quãdoque data eſt: & ſimiliter quo ad modum, ſi mediatè, vel immediatè data eſt. Petro ſiquidẽ, ac per hoc eius Eccleſiæ immediatè poteſtatem dedit poſt reſurrectionẽ dicẽs, Paſce oues meas, reliquis verò Eccleſiis mediatè Petro ſecũdum curſum ordinarium: quamuis diſpenſatiuè mediatibus aliis Apoſtolis, quibus poteſt cõcedi hoc eſſe permiſſum. Eſt ergo ſenſus literalis verborũ Domini, quòd tanta eſſet futura Eccleſiæ cuiuſque autorizate poteſtas in ſibi ſubditis vt ſic, vt ſentẽtia eius & corã hominibus & in cœlo eſſet valida. Et hic ſenſus eſt amplectendus: vtpote cui omnia conſonãt, & ſeries textus, & ſenſus verborum: vt autoritates Sanctorũ, & conſuetudo Eccleſiæ, & euitatio omnium incõuenientium: quę omnia propter iam dicta hic & in libello illo proſequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & quòd promiſsioni Domini ſufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinariè, & mediantibus aliis Apoſtolis per viam legationis omnibus Eccleſiis fecit.

CAPVT V.

¶ Quomodo Eccleſia habeat poteſtatẽ iuriſdictionis, quæ in verbis Domini continetur, an ſcilicet ratione ſua totalitatis an ratione partis.

QVIA Autem conſtat Eccleſiam, de qua Dominus loquitur, habere poteſtatẽ iuriſdictionis quãtumcunque per illa verba non ſit ei data & variis modis intelligi hoc poteſt, opportunum videtur diſcutere modum, quo poteſtas iuriſdictionis eſt in Eccleſia.

¶Sciẽdum igitur eſt, quòd dupliciter poteſt intelligi Eccleſiã ad literam cui peccatum fratris peccãtis dicendum mãdat Dominus habere poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori. (de quo eſt ſermo.) iuxta duos modos, quibus de Eccleſia, quæ quoddam totũ ſignificat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: ſecundò ratione ipſius totalitatis ſeu totius. Sicut de homine, qui etiã quoddã totum eſt, dicimus quòd videt, quòd audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurẽ, &c. & rurſus dicimus de eodem, quòd perfectiſsimum eſt animalium, quod eſt animal politicũ, & huiuſmodi: & verificatur ratione ipſius totius, vt patet. Et quidẽ quòd de Eccleſia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quòd habet poteſtatẽ iuriſdictionis ſoluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non eſt: & ſic ſolùm, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari poteſt ſermo Euãgelij, quòd Eccleſia habeat poteſtatem. Quòd autẽ de Eccleſia ratione ipſius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari poteſt. Primò accipiendo Eccleſiam quaſi totum homogeneum, id eſt ſimilis naturæ per totum prout Eccleſia eſt collectio fidelium: omnes enim fideles inquãtũ fideles, vnius ſunt naturæ. Et ſic eſſet ſenſus, quòd Eccleſia, id eſt collectio fidelium, habet poteſtatem iuriſdictionis, &c. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, Dic Eccleſiæ, ſequitur quòd cum in fide non ſit differentia ſexus & ſtatus, quòd Eccleſia laicorũ & fœminarum haberet iuriſdictionem in foro exteriori. Et tenet ſequela, tum quia omnes fideles ſunt eiuſdem naturæ: tum quia ſi cotingat in aliqua Eccleſia mori clericos omnes remanet ibi verè Eccleſia in hoc ſenſu, id eſt, collectio fidelium: & conſequenter ſecũdum iſtam phantaſiam illa haberet poteſtatem excommunicandi. Imò ſi bene cõſideretur ſumendo Eccleſiam vt totum homogeneum: quoniam fides ſola eſt eius natura, accidit illi toti, quod aliqua eius pars ſit ſtatus clericalis: quia in illo toto vt ſic poteſtas ponitur. Secundò ergo poteſt intelligi, ſumendo eccleſiam vt totum heterogeneum, id eſt diſsimilis naturæ, prout eccleſia cõſtat ex omnibus membris officialibus (puta epiſcopo, Sacerdote, Diacono, vel aliis quomodo libet aſsignãdis membris) hoc enim totum eſt quaſi corpus conſtans ex oculis, manibus, &c. Et ſic eſſet ſenſus, Dic Eccleſię, id eſt conuocationi integrę membrorum Eccleſiæ. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, quòd ipſum totũ ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem iuriſdictionis, obſtant tria. primò q æqualis poteſtas intenſiuè poneretur in qualibet Eccleſia: quoniã vna tantũ poteſtas, à Domino nominata eſt, & non magis de vna quàm de alia Eccleſia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secũdò, quòd eſſet maior intẽſiuè poteſtas in eccleſia, quàm illa, Quodcũque ligaueris, &c. Et tenet ſequela, quòd poteſtas totius Eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis ponitur ſuperior, etiam reſpectu papatus. Falſitas autem cõſequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, ſcilicet, Quæcunque ſolueritis, &c. Tertiò, quòd nõ eſſet data à Chriſto immediatè, Matt. 18. quod tamen eſt totum fundamentum iſtorum. Et tenet ſequela: quia tunc non erat inſtitutum ſacramentum ordinis, quod conſtat eſſe inſtitutum ſimul cum Euchariſtiæ ſacramẽto, Pridie quàm Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tũc Eccleſię, id eſt communitati Sacerdotum, Diaconorum & Epiſcoporum (qui integrant generale Conciliũ) poteſtatem iuriſdictionis: quia nõ erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Epiſcopi, nec Clerici: non enti autem nil datur. Et ſi dicatur, quòd Dominus tunc non dedit, ſed promiſit ſe daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, quòd nullibi in ſacra Scriptura habetur, quòd Dominus per ſemetipſum immediatè Eccleſiæ communitati poteſtatem iuriſdictionis dedit. Et ſi inſtetur: quia quod promiſit ſeruauit: patet reſponſio, quòd non promiſit per ſemetipſum immediatè ſe daturum (vt patet in litera) & ideo nõ oportet, quòd hoc obſeruauerit: ſatis namque feciſſet promiſſioni ſuæ ſicut in veritate de facto verificauit illa verba ſua mediante Petro in vniuerſis Eccleſiis. Quia igitur de Eccleſiæ communitate quomodolibet ſumatur, non verificantur ratione ſuæ totalitatis verba Domini Matt. 18. in quibus totum ſit fundamẽtum ex autoritate Scripturæ, tota aduerſariorum opinio ſtat in hoc, quòd communitas Eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem immediatè à Domino: conſequens eſt vt verba Domini verificentur de Eccleſia ratione partis (puta capitis) vt prædictum eſt. Et propterea communis animi conceptio fidelium eſt, Dic Eccleſiæ, id eſt, Prælato eccleſiaſtico, ratione cuius Eccleſia ipſam poteſtatem habet.

CAPVT VI.

¶ Quomodo poteſt (condeſcendẽdo multorum ſenſui) intelligi quod Eccleſia ratione ſua totalitatis, habere poteſt & habet quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.

OBSERVANDVM Quoque eſt, ne fallamur, videntes quandoque autoritatem iuriſdictionis eccleſiaſticę in Eccleſia ratione ſuę totalitatis, & propterea falſa iudicemus prædicta. Non enim docuimus aut docemus non cõuenire Eccleſiæ poteſtatẽ quandoque ratione ſuæ totalitatis, ſed ſic non eſſe datam ei à Domino

Ieſu

Ieſu Chriſto immediatè per illa verba Matthæi 18. Nô nego enim quod Epiſcopi orientales côuenientes, poſſint ſimul quaſi vnum corpus & vnam autoritatem ex ſuis conficere, ſed etiam ſingulos ſubiiciendo illi: & ſic illa poteſtas in toto illo corpore ratione ſuę totalitatis exiſtens, ſtatuet ſupra illas Eccleſias, actúſque iuriſdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa poteſtas, niſi quod ex poteſtatibus ſingulis, & illarũ ſubiectis conſurgere poteſt. Propter quod ſi eſſet aliquid reſeruatum Romano Pontifici, non poſſet poteſtas illa abſoluere ab illo.

¶ Et ſimiliter omnes vniuerſi orbis Prælati, mortuo ſummo Pôtifice, vel ſine illo, ſi conuenirent communicando in vnũ corpus, & vnanimes in conſtituêdo, côſtituerent in tota ſynodo illa poteſtatem vnã ſuper omnes Eccleſias, his tamẽ exceptis, quæ ſummi Pôtificis ſunt propria. Simili quoque modo, quum Papa, cùm reliquis prælatis orbis Concilium celebrando ſimul cum eis côſtituit, abſoluit, damnat, &c. communicãdo cum aliis, quaſi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & ſimilibus non eſt aliqua poteſtas immediatè data à domino Ieſu Chriſto ipſi communitati primo: nec eſt aliqua extranea poteſtas à poteſtatibus partialibus, ſed velut poteſtas totalis conſurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: ſcilicet, vt vna forma ſeparata ab alia, vt forma Solis à formis mixtorum, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita poteſtas papæ differt ab aliis primo modo: & poteſtas ſynodi differt ab his ex quibus accumulatur, ſecũdo modo. Et iſta poteſtas in tota ſynodo per viam cômunionis ſeu accumulationis in communi à ſingulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipuè principi videtur, qui nunquam totam ſuam autoritatem accumulare in communi intelligitur, ſed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius ſignũ non intelligitur, ſe ſubiicere ſynodi poteſtati coactiue, quantumcunque ſtatutis ſynodi conſentiat, cômunibus Eccleſiæ perſonis. Et ex hoc patet, quòd ſi tota Eccleſia, ſecluſo Papa, aliquem præficeret curæ Eccleſiæ, ille eſſet ſubditus Papæ, nec poſſet à caſu papali abſoluere: quod non eſſet, ſi Eccleſia haberet vniuerſalem, & plenam poteſtatem immediatè à Chriſto ratione ſuæ totalitatis, ſecluſo Papa. Et ſimiliter Papa poteſt quantum eſt ex poteſtatis autoritate, tollere ſtatuta Concilij generalis, etiam de conſenſu, & autoritate ſua facta: quod non eſſet ſi Eccleſia integra ratione ſuæ totalitatis haberet poteſtatem vniuerſalem, & plenam à Domino Ieſu Chriſto. Ex omnibus autem dictis euulſam iam eſſe radicem ex iure diuino opinatam poteſtatis Eccleſię ſupra Papam, liquidò apparet.

TRACTATVS SECVNDI
Apologiæ ſecunda pars in nouem & viginti capita diuiſa.

SVMMARIVM.

1 *Reſponſio ad obiectionem contra illud, quod Dominus Eccleſiæ regimen ſic ordinauit, vt ſummum Pontificem inſtituerit: à quo via ordinaria in reliquum Eccleſiæ poteſtas deriuaret: & quod Apoſtolis aliis via præuentionis gratuita poteſtatem dedit.*

2 *Reſponſio ad obiectiones contra illud: quod Papa eſt caput vniuerſalis Eccleſiæ & non ſolum ſingulorum membrorum.*

3 *Reſponſio ad obiectiones contra illud: quod Côcilium autorizatum à Papa non eſt maioris autoritatis, quàm ipſe Papa.*

4 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud. Si communitas Eccleſiæ ſecluſo Papa haberet poteſtatẽ ſupra Papã, Eccleſiæ regimẽ eſſet populare.*

5 *Reſponſio ad obiectiões cõtra illud, quod Papa eſt ſupra cõmunitatẽ totius Eccleſiæ ex illa autoritate. Paſce oues meas. & quod Papa eſt paſtor vniuerſalis Eccleſiæ & non ſolum ſingularum ouium.*

6 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud ex illa autoritate, fiet vnũ ouile & vnus paſtor, quod Papa eſt paſtor illius ouilis, & nõ econuerſo.*

7 *Reſponſio ad obiectiones contra illud. Non minus Papa eſt paſtor Eccleſiæ catholicæ, quàm quilibet Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ, inferendo ex hoc ſuperioritatem Papæ ad Eccleſiam.*

8 *Reſponſio ad obiectiones contra illud Papa habet ſupremam poteſtatem in Eccleſia, ergo eſt ſuper vniuerſalem Eccleſiam.*

9 *Reſpõſio ad obiectiões cõtra illud. Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti, ergo nullã habet in terris poteſtatẽ præeẽſe. &c.*

10 *Reſpõſio ad obiectiões ſeptẽ cõtra illud Papa poteſtas eſt ſupra Eccleſiam vniuerſalẽ, & Conciliũ generale, vt diſtinguitur cõtra Papã.*

11 *Reſpõſio ad obiectiões cõtra illud quod Cõſtan. Conciliũ pro tempore, quo fecit decreta de poteſtate ſynodi, nõ erat verũ Côciliũ vniuerſalis Eccleſiæ & quod Baſilien. Concilium errauit illud ſequendo.*

12 *Reſpõſio ad obiectiones cõtra gloſſam datã ad illa verba Auguſtini, Quãdo Petrus claues accepit, Eccleſiã ſignificauit: quod per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & ſucceſſoribus datas eſſe.*

13 *Reſponſio ad nouem obiectiones contra illud, quod Papa non poteſt errare errore iudiciali in fide, quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide.*

14 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illam rationem, quare Papam non poteſt errare in fide: quia ſcilicet eſſet error vniuerſalis Eccleſiæ, quia tenetur ſequi diffinitionem Papæ in fide.*

15 *Reſponſio ad obiectiones contra expoſitionem illius verbi Hieron. Si autoritas quæritur, orbis eſt maior vrbe.*

16 *Reſponſio ad obiectionem contra multas autoritates ex libro Decretorum quibus probatur Papam non habere ſuperiorem in terris.*

17 *Reſpõſio ad ſeptẽ obiectiões cõtra illud quod Eccleſiæ Dei ſecluſo Papa non eſt data poteſtas papalis, aut ſuperior papali in Euangelio Matth. 18. & quod in Eccleſia huiuſmodi non eſt talis poteſtas.*

18 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod ex miſſum eſſe, non ſequitur eſſe ſubditum.*

19 *Reſpondeo ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit. iuncto c. tria. habetur, quod Hier. autoritas innixa ſacræ ſcripturæ præualuit Concilio.*

20 *Reſponſio ad obiectionem contra hoc, quod ex autoritate decret. de elect. in c. ſignificaſti. dicitur quod Cõcilia à Papa habẽt autoritatẽ.*

21 *Reſponſio ad obiectiones multas contra illud quod Concilium generale legitimè congregatum poteſt errare diffiniendo, Papa abſente vel non conſentiente.*

22 *Reſponſio ad plures obiectiones contra illud, quod poteſtas applicatiua papatus ad perſonã, ſeu poteſtas electiua Papæ, eſt regulariter & principaliter in Papa, & non niſi in caſu in Concilio.*

23 *Reſpõſio ad obiectiões cõtra illud, quod in Eccleſia eſt poteſtas autoritatiua ſuper coniunctionẽ Petri & papatus nõ autẽ ſuper Papam.*

24 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud quod Papa poſſet committere poteſtatem depoſitiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*

25 *Reſponſio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate ſola poteſt Papa deponi: quia ſcilicet ſola infidelitas inter crimina contrariatur ad eſſe Papæ.*

26 *Reſponſio ad obiectiones cõtra illud, quod ex Sacra Scriptura ſolus caſus hæreſis excipitur ab impunibilitate Papæ reſpectu Eccleſiæ.*

27 *Reſponſio ad obiectiones contra hoc, quod in ſolo caſu hæreſis Papa ſubiicitur Eccleſiæ, ita quod poſſit deponi.*

28 *Reſponſio ad obiectiones contra illud quod propter ſcandalum nõ eſt præſcindendum caput iuxta Domini ſententiam. Matth. 18.*

29 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod Deus optimè prouidet Eccleſiæ, diſponens quod orationis remedio contra malum Papam vtetur, non autem depoſitionis poteſtate.*

IN NOVEM ET VIGINTI CApita Apologiæ ſecundæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

ET SIC CVM VTRIVSQVE IVRIS, naturalis, ſcilicet & diuini fundamentum ademptum ſit, ad ſingula obiecta deſcendendum eſt.

CAP. I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinaſſe ſic Eccleſiæ regimen, vt Petrum ſummum Pontificem inſtituerit, à quo via ordinaria in reliquum Eccleſiæ poteſtas deriuaret: & quòd ipſe Dominus via præuentionis gratuitæ Apoſtolis aliis poteſtatem dedit.

¶ OBIICITVR contra, in Eccleſia fuit poteſtas electiua Papæ antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Chriſtum cùm fecit Petrum ſummum Pont. præueniſſe Eccleſiam & id ex gratia Petro côtuliſſe quod Eccleſia potuiſſet ordinare ex Chriſti inſtitutione, quàm quòd præuenerit Petrum, dando Apoſtolis poteſtatem. Antecedens probatur: quia poteſtas electiua eſt in Eccleſia à Chriſto, Matth. 18. &c.

¶ RESPONDEO. Quòd aſſumptum eſt falſum: nam, cum electio Papę ſit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuſcuiuſque principis viui & præſentis ſpectet ad ipſum principem: conſequens eſt, vt cùm Dominus vſque in diẽ aſcẽſionis, vt princeps pręſens fuerit in Eccleſia, ad ipſum ordinariè ſpectabat tunc electio ſui vicarij. Nec vnquam inuenitur quòd in Matt. 18. ca. nec alibi Dominus dederit Eccleſiæ ius eligendi ſuum vicarium ipſo præſente, Vnde Dominus non præueniendo, ſed inſtituendo & exequendo quod promiſerat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cælorum, &c. & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus paſtor, Petrum papam, & papatũ ſimul inſtituit. Rurſus, (vt per antedicta patet,) Matth. 18. poteſtas electiua Papæ non eſt data Eccleſiæ. Quomodo autem & vnde poteſtas electiua Papæ ſit in Eccleſia, inferius in capitulo 22. dicetur.

¶ Et aduerte hic, quòd præuẽtio, quam ego dixi ſuper ipſius Eccleſiæ, & Sãctorum determinatione fundatur. Quòd enim à Petro ordinariè poteſtas in reliquum Eccleſiæ corpus deriuãda ſit, Leo in ca. ita Dominus, diſt. 19. manifeſtat. Quòd etiam Dominus ipſum ordinaria via inſtituerit, ex hoc quòd nõ ipſum ſolũ, ſed in ipſo omnes ſucceſſores ſuos inſtituit habetur: hoc enim ſtatuẽtis, non præuenientis eſt: ſicut per oppoſitum, quia reliquos Apoſto-

los in proprijs tantū perſonis, & nō in ſucceſſoribus ſuis legatos vniuerſales fecit, ad præuētionem gratuitā ſpectat. Hæc enim Eccleſia ſatetur Petri ſolius ſucceſſorē vniuerſali poteſtate cognoſcens. Et per hoc etiam patet non fuiſſe in Eccleſia ante inſtitutū Petrum papam, poteſtatem electiuam papæ. Nam tantam poteſtatem habet nunc quantam tunc: quum Papa non poſsit illam auferre, & Dominus qui inſtituendo dederat, eam ſtatim non diminuerit præueniendo ſecundū illos in inſtitutione Petri. Quemadmodum igitur poterat tūc quemlibet alium Epiſcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, poteſt alium Epiſcopum, quam Romanum Papam inſtituere. Et ſic Rom. Pontifex recognoſcere debet ſe prælatum cæteris ab Eccleſia, hoc illi concedente, non auferendo, ſaltem: cuius tamen oppoſitum docet Pelagius in cap. quamuis. diſtinct. 21. Sancta Rom. Eccleſia catholica & apoſtolica, nullius ſynodicis conſtitutis cæteris Eccleſijs prælata eſt, ſed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶ Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc poteſtatem electiuam Papæ vniuerſali Eccleſiæ, qua præſumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vſurpauerunt ſibi hanc poteſtatem electiuam Papæ tāto tempore antequam inſtitutū aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus? qua cōſcientia tot ſancti viri electionem toti Eccleſiæ a Chriſto commiſſam irrequiſitis alijs à pauciſsimis tractauerunt, fecerūt, acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit ſermo: hæc autem dicta ſunt ad oſtendendam falſitatem aſſumpti in hac obiectione.

CAPVT. II.

DIXI In capit. 4. eiuſdem, quòd præualuiſſet ſententia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis propriè in cap. 3. tractabitur.

DIXI In cap. 6. eiuſdem, Papam eſſe caput Eccleſiæ vniuerſalis non ſolùm ſingulorum membrorum vt inimici veritatis gloſſant.

¶ OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falſum eſt Papam eſſe caput Eccleſiæ vniuerſalis collectiuè ſumptæ, Tum quoniam Eccleſia non eſt Petri, ſed Chriſti: iuxta illud Matth. 16. ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, non tuam. Tum quia Papa eſt miniſter Eccleſiæ, non Dominus: Eccleſia autem eſt cui miniſtratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat. Tum quia omnes autoritates dicentes Papam eſſe caput Eccleſiæ, intelliguntur de Eccleſia pro ſingulis Eccleſijs particularibus, reſpectu quorum eſt caput miniſteriale, & non pro tota Eccleſia collectiuè.

¶ Secundò, Quia licet concedatur Petrum eſſe caput miniſteriale etiam totius Eccleſiæ vniuerſalis: nō tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo ſaluari: & ſpecialiter ſuperioritatem in autoritate reſpectu totius reſidui. Et hoc præcipuè, quia tota Eccleſia nō dicitur corpus Petri, ſed corpus Chriſti: vt patet ad Rō. 12. Et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni, non tamē propterea eſt regno congregato ſuperior, ſed quolibet eius parte.

¶ RESPONDEO. Et ad primi quidem probationem primam, quòd Eccleſiam non eſſe Petri ſed Chriſti, non arguit Petrum non eſſe caput eius: ſed Petrū non eſſe caput illius ex ſe, ſed loco Chriſti: vt patet. Ad ſecundam verò probationem, quòd Petrum eſſe miniſtrum Eccleſiæ, vt cui miniſtrat, nō eſt eſſe inferiorem poteſtate, ſed exercitio: vnde ipſe Dominus de ſeipſo dicit, quòd venit miniſtrare, & Papa vocat ſe ſeruum ſeruorum Dei: & ſic eſt in veritate. Eccleſiam autem eſſe maiorem Papa vt finis eſt maior eo quod eſt ad finē, verificatur quòd eſt eſſe melius: in his enim, quæ non mole magna ſunt idem eſt maius quod melius ſecundum Auguſt. papatus ſiquidem eſt propter Eccleſiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quod Papa non eſt Dominus, ſed miniſter, & Eccleſia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra poteſtatem capitis contra quem tenditur. Ad gloſſam demum communem, dicitur quòd licet multæ autoritates poſſent ſic gloſſari, non omnes tamen ſunt illius capaces: vt in libro oſtēſum eſt.

¶ Ad ſecundum autem dicitur quòd Eccleſiā non eſſe corpus Petri, ſed Chriſti, verum eſt: quia Chriſtus non ſolùm caput myſticum eius, ſed myſticum ſuppoſitum ipſius eſt: vt patet ad Epheſ. 1. Vbi de Chriſto duo dicūtur quòd eſt caput Eccleſię, & quod Eccleſia eſt corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expreſſè dicitur, Sicut enim vnum corpus eſt, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, vnum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus. Ex hoc autem, quòd Eccleſia eſt corpus Chriſti & nō Petri, non ſequitur quòd Petrus nō ſit caput loco Chriſti, ſed quòd Petrus non ille qui operatur per mēbra huius corporis, ſed Chriſtus, qui per Petrum & cæteros operatur. Et ſimiliter non ſequitur, quod illud caput loco Chriſti non ſit ſuperius autoritate reſiduo corporis Chriſti, vt manifeſtè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd ex eſſe qualitercunque caput alicuius multitudinis, ſequatur poteſtas iuriſdictionis ſuper illa multitudine, cùm multipliciter aliquid poſsit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem eſt ſic caput, quod eſt Paſtor, Epiſcopus, & rector totius Eccleſiæ, & non ſolùm ſingularum: vt autoritatibus & ratione ibi probatum eſt. Dicitur ſecundò, quòd ſicut Rex eſt caput regni, ita ſuperior eo, & propterea rex qui depēdet a regno collectiuè, nō eſt caput illius. & ideo nō eſt ſuperior eo, ſed ſingulis partibus. Rex autem qui etiā a regno collectiuè non dependet (vt eſt Rex regum) eſt caput etiam totius congregati, & ſuperior eo. Vnde arguere ab eſſe caput in Rege dependente à regno, ad eſſe caput in papa, nō eſt rectū: eo quod Papa non dependet à regno Eccleſiæ, nec vices Eccleſiæ gerit ſicut Rex talis vices regni: ſed ſolius Ieſu Chriſti vicarius eſt.

CAPVT III.

DIXI In eodem capitulo ſexto quòd poteſtas electiua ipſius Papæ, in Papæ poteſtate eſt. Sed quia in capitulo vigeſimoſecūdo, latius tractatur, ibidē obiecta ſoluētur.

DIXI In eodē capit. 6. quòd nō eſt maioris autoritatis Concilium autorizatū a Papa, quam ipſe Papa.

¶ OBIICITVR Cōtra. Primò ex gloſſa in c. legimus. 93. diſtinct. Statuta Concilij generalis præiudicant ſtatutis Papæ, ſi contradicant.

¶ Secundo, quia conſtitutum Calcedonenſis Concilij præualuit reclamationi Leonis de Conſtantinopolitana ſede: vt patet in cap. antiqua. de priuilegijs. & 22. diſt. renouantes.

¶ Tertiò, q̄a cōſuetudo gn̄alis Eccleſię pōtificale ſtatutū abrogat.

¶ RESPONDEO. Et de gloſſa primò dico, quòd ipſamet non aſſertiuè dicit illam ſententiam, ſed argumētum ad illam dicit: vt patet etiam ex ſeipſa in cap. nemo. q. 9. ad quam ſe remittit.

¶ Secundò dicitur, quòd verificatur de ſtatuto Concilij ſuperuenientis ſtatuto Papæ: quoniam quemadmodum ipſemet Papa ius condendo priori contrarium, illud tollit (vt patet in cap. licet, in ſexto) ita etiam Concilij autorizati a Papa conſtitutio, Papæ conſtitutionem priorem contrariam tollit.

¶ De vigore autem Concilij circa ſedem Conſtantinopolitanam, dicitur quòd non concludit ſuperioritatē Concilij ſupra Papam, ſed tolerantiam Papæ. Videmus enim continuè prælatos cedere multitudini magnatū: quamuis ſi poteſtate vti vellent, cōpeſcere poſſent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imo ibi humilis eſt loquutio dicentium, Petimus, &c.

¶ De vi autem conſuetudinis vniuerſalis dicitur, quòd ſi hoc cōcluderet Eccleſiam ſupra Papam: concluderet etiam Eccleſiam ſupra ſeipſam Eccleſiam: quoniā etiam ſtatutum vniuerſalis Eccleſiæ, generalis conſuetudo abrogat: vnde abrogatio huiuſmodi nō ſit poteſtatiuè, ſed executiuè ex parte Eccleſiæ, & negatiuè ex parte principis: quia ſcilicet non cogit.

CAP. IIII.

DIXI In eodem ſexto capit. quòd, ſi Eccleſia, hoc eſt communitas Eccleſiæ, ſecluſo Papa, haberet poteſtatem ſupra Papam, quòd Eccleſiæ regimē eſſet democraticum, ſeu populare: in quo tota autoritas apud nullum reſidet, ſed in tota communitate.

¶ OBIICITVR Contra ſequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo ſit vnicus toto reſiduo ſuperior: quia tunc non eſſet in ciuilibus aliquod regimen regale: ſed quia eſt vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari ſuperior.

¶ RESPONDEO Quod ſequela eſt optima formaliter intellectis terminis: quia, ſi in tota communitate ſola eſt autoritas: ergo vt ſic conſtituit regimen populare: quamuis inquantum aliquem vnum præficit, conſtituat aliam ſpeciem regiminis. Rurſus ſequela eſt optima de ſupremo regimine Eccleſiæ de quo eſt quęſtio: quoniam, ſi in tota cōmunitate & ſola eſt vniuerſalis Eccleſiæ poteſtas, ſummum regimen, ſummúmque tribunal eiuſdē, ad quod omnia reſoluēda ſunt, eſſet populare (vt patet) quicquid eſſet de regimine medio per vnū. Vnde, ſi in regno aliquo populus eſt ſupra regem, manifeſtè ſequitur, & quòd communitas populi vt ſic regimen eſt populare, & quod ſummū tribunal eſt populare: quamuis exerceat per aliam regiminis ſpeciem (puta per regale) ſupra alios iuriſdictionem ſuam communiter. Nihil igitur obſtant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio, ſtat ſupremum, populare, de quo eſt quæſtio, & formalis ſermo.

CAP. V.

DIXI In cap. ſeptimo, probando quòd papa eſſet ſupra communitatem totius reliquæ Eccleſiæ, ex illa autoritate, Paſce oues meas, &c. quòd papa eſt paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, & non ſolùm ſingularum ouium.

¶ OBIICITVR Reſpondendo dupliciter. Primò per interemptionem negando ſcilicet hoc. Secundo per limitationem, quòd Papa eſt paſtor totius Eccleſiæ quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi Dei & ſacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, ſicut actus iuridici.

¶ RESP

¶RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in ſeptuageſimo cap. ratione monſtrabitur: nunc autoritate inducta oſtenditur. Quum Dominus dicit, Paſce oues meas, illimitatè admittitur: ergo non eſt limitandum ad ſingulas & non omnes, vt negatio iſta limitat: nam ſingulæ, & omnes ſuæ oues ſunt. Secunda autem reſponſio aut nihil dicit, aut ſeipſam interimit. Nam dupliciter poteſt intelligi concesſum: quòd Papa eſt paſtor totius Eccleſiæ quantum adminiſtrandum verbum Dei & ſacramenta. primò autoritatiuè: ſecundò miniſterialiter, reſpectu totius Eccleſiæ. Si autoritatiuè, ergo ipſe verè ſuperior tota Eccleſiæ communitate eſt: nam autoritatiuè paſcere verbo Dei & ſacramẽtis, eſt actus ſuperioris abſolutè reſpectu illius, qui ſic paſcitur, vt patet inductiuè: & ſic reſponſio interimit ſeipſam. Si autem miniſterialiter, ergo non habet Papa ex ſe in paſcendo plus quàm in actibus iuridicis: poteſt ſiquidem, & actus iuridicos omnes vt miniſter Eccleſiæ cõmunitatis apud iſtos: & ſic reſponſio nihil dicit. Eſt ergo Papa verè paſtor autoritatiuè vniuerſalis Eccleſiæ, & ſingularum perſonarum eius in iudicio, & iuſtitia & verbo Dei, &c. vice illius qui paſcit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

DIXI in eodem ſeptimo cap. ex illa autoritate, Fiet vnum ouile & vnus paſtor, quòd Papa eſt paſtor illius ouilis, & non econuerſo.

¶OBIICITVR, Quòd Chriſtus dixit Petro, Paſce oues meas, non tuas: & quòd Chriſtus dedit poteſtatem ouili ſupra paſtorem.

¶RESPONDEO, Quod Petrum eſſe paſtorem ouium nõ ſuarum, ſed Chriſti, concludit ipſum eſſe paſtorẽ non ex ſe, neque loco Eccleſiæ communitatis: vt obiicientes dicũt: quoniam oues, nec ſunt Petri, nec ſunt cõmunitatis Eccleſiæ, ſed loco Ieſu Chriſti, cuius ſolius ſunt oues ꝓpriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur niſi ꝙ Petrus præeſt ouili non ſuo, ſed Chriſti: non ex ſe, ſed loco Chriſti. Quod autẽ additur, Chriſtũ dediſſe autoritatẽ ouili ſupra paſtorem, volũtariè dicitur, & ipſis verbis Domini diſſonat & repugnat Diſſonat quidem, quia ouile illius paſtoris Eccleſiã conſtituit. regulare eſt autẽ vt paſtor præſit ouili, & non ecõtra. Repugnat autem, vt ibidem deductum eſt: quia non fieret vnus paſtor iuxta verbum Domini, ſed duo: ſcilicet Petrus & ipſum ouile. Et, quia de Petro voce Domini conſtat dicentis, Paſce oues meas, & quòd vnus tantùm ſit, eiuſdem autoritate Domini patet: conſequens eſt vt alter paſtor fictus ſit contra Domini ſententiam.

CAPVT VII.

DIXI in eodem ſeptimo cap. quod non minus Papa eſt Epiſcopus Eccleſiæ Catholicæ, quàm quilibet Epiſcopus ſuæ Eccleſiæ: ex hac propoſitione inferendo ſuperioritatem eius ſuper Eccleſiam catholicam, & non ſolùm ſuper ſingula membra, ſicut eſt in aliis Epiſcopis reſpectu ſuarum Eccleſiarum.

¶OBIICITVR contra ſimilitudinẽ. Tum quia Epiſcopus particularis gerit vices vniuerſalis Eccleſiæ: quæ eſt ſupra ſuam communitatẽ. Tum quia Eccleſia particularis, cui pręficitur Epiſcopus, habet ſuperiorem in terris, qui pręficit illum Epiſcopum.

¶RESPONDEO, Et primò, quòd ratio nõ fundatur ſuper ſimilitudine: ſed ſuper proprietate huius ſententiæ, Papa eſt Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ: quamuis declaretur ex ſimili, imò eadem ratione in aliis Epiſcopis, Ambr. eſt Epiſcopus Eccleſiæ Mediolanen. &c. Vnde, cùm ex iſta propoſitione formaliter intellecta, Papa eſt Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ, ſequitur ipſum eſſe Epiſcopum communitatis Eccleſiæ ſatis habetur intentum.

¶Obiecta autem afferunt diſsimilitudinem, in non cauſa vt cauſa. nã in eo, quod eſt eſſe Epiſcopũ catholicę, vel talis Eccleſię poteſt conſiderari quid importet eſſe Epiſcopum, & poteſt conſiderari à quo fiat Epiſcopus. Et obiecta quidẽ procedũt cõſiderãdo à quo fiat, vel fieri debeat Epiſcopus: ratio autem procedit conſiderado quid eſt eſſe Epiſcopum. Conſtat autem, ꝙ ad iudicandum de naturis rerum, cauſa formalis, & quod quid eſt concludit efficaciter vndecũque fiant effectiuè: ſiue enim homo fiat à Deo, vt Adã, ſiue ab alio homine, vt nos: vnius naturæ ſumus. Et ſimiliter ſiue Epiſcopus ſit à Papa, ſiue ab vniuerſali Eccleſia, ſiue habeat ſuperiorẽ, ſiue nõ: vnius naturæ eſt, inquantũ Epiſcopus: quàuis alterius naturę ſit, inquantũ ſubditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de Epiſcopo vt ſic loquitur: obiectiones autẽ de Epiſcopo, inquantũ ſubditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cùm Papa ſit verè Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ, ſequitur, vt ibidẽ dixi, ꝙ eſt primò Epiſcopus ipſius Eccleſiæ catholicæ, & ſecũdario ſingulariũ. Tamen quia nõ minus eſt ipſe catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus, quã Ambr. Epiſcopus Eccleſiæ Mediol. eſſet enim longe minus, ſi non eſſet Epiſcopus totius, ſed ſingulorũ mẽbrorum tãtùm. Tum quia actus proprius Epiſcopi, qui eſt ſuperintendere, primò fertur ſuper bono ipſius catholicæ Eccleſiæ, & ſecũdario ſuper bono ſingulorũ: vt patet ex hoc, quòd Papa ad hoc tenetur ſub peccato mortali ex hoc quòd eſt Papa: conſtat autem poteſtates per actus proprios cognoſci. Nec ad hoc video reſponſionem: niſi diceretur, quòd Papa habet hunc actum, inquantũ gerit vices vniuerſalis Eccleſiæ, cui primò conuenit, iſte actus, & ex eius cõmiſſione conuenit Papæ. Sed hæc reſponſio poteſt dupliciter intelligi. Primò, quòd Papa habeat hunc actum dependenter ab Eccleſia: ſicut Rex creatus à regno, & in hoc ſenſu falſa eſt: quia ſic Papa eſſet vicarius Eccleſiæ, & non immediatè ipſius Ieſu Chriſti: quod demonſtratum eſt eſſe falſum, & amplius monſtrabitur. Secundò poteſt intelligi quòd Papa habet hunc actũ ex ſuo officio: ſupplendo id, quod Eccleſiæ conueniret, ſi non eſſet ſubdita Et in hoc ſenſu eſt vera reſponſio: ſed nihil obſtat rationi, vt patet.

CAPVT VIII.

DIXI in eodem ſeptimo cap. quòd Papa habet ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei: & ex hoc deduxi ipſam eſſe ſupra vniuerſalem Eccleſiam.

¶OBIICITVR gloſſando. primò, ꝙ poteſtas Papæ dicitur ſuprema reſpectu poteſtatũ particularium, non autem reſpecto poteſtatis cõmunitatis totius Eccleſię.

¶Dicitur ſecũdò, quod ex hoc quòd ponitur ſuprema poteſtas in Papa, & ſuprema poteſtas in Eccleſia, nõ ſequitur, quòd ſint duæ ſupremæ poteſtates in Eccleſia Dei: quia poteſtas Papæ eſt propter Eccleſiam: iuxta illud, Poſuit vos Deus regere Eccleſiam, vbi autẽ vnum propter alterum, ibi vnũ tantum: vt patet in Topicis.

¶RESPONDEO, Et gloſſa quidẽ allata repellitur ex magna differentia inter ſecundũ quid & ſimpliciter. De Papa aſſeritur ſimpliciter, quòd habet ſupremam poteſtatẽ in Eccleſia Dei, vt patet in tex. allegato ibi, gloſſa autẽ ponit Papam habere poteſtatem ſupremam ſecundum quid, quia in reſpectu ad aliquas, & nõ ad omnes poteſtates in Eccleſia Dei. Repellitur quoque ex literali expoſitione illius ſuperlatiui ſupremam: poteſt enim exponi negatiuè & poſitiuè, id eſt non habens ſuperiorem, & omni alia ſuperior. & vtroque modo repugnat gloſſæ illi.

¶Quod autẽ obiicitur ſequelæ, nihil eſt: quoniam ſi communitas Eccleſiæ eſt tantæ poteſtatis, quòd Papa ſubeſt ei, oporteret ꝙ obiectum propriũ poteſtatis Eccleſiæ, & obiectum propriũ poteſtatis Papæ ſe hebeant ſecũdũ ſupra, & ſub proportionaliter, ſicut ipſæ poteſtates. Et hoc etiam eſt manifeſtũ ex eo, quod cõmune bonum Eccleſiæ totius eſt proprium obiectũ poteſtatis cõmunitatis Eccleſię: bonum autem ſingulorũ eſt proprium obiectũ poteſtatis Papę conſequenter loquendo quia poteſtas ſua propria ſecundũ illos eſt primò reſpectu ſingulorum. & reſpectu boni cõmunis totius, Papa non intromittit ſe, niſi vt vtẽs poteſtate Eccleſiæ, vt inſtrumentum illius. eſſent ergo veriſsimæ duæ poteſtates ſupremæ, & ſubordinatæ ſimul: quod eſt ridiculum.

¶Ad id verò quod dicitur: Poteſtas Papæ eſt propter Eccleſiã, dicitur quòd ſecũdum veritatem eſt verũ. & nihil iuuat: ſed ſecundum hypotheſim eorum non eſſet propter. Eccleſiam eodẽ modo formaliter ſumptam propter quam eſſet poteſtas illa Eccleſiæ: quia iſta propter Eccleſiam collectiuè, illa verò propter Eccleſiam diſtributiuè. Vnde cùm regula ex vnitate obiecti non obſtet. & poteſtas non ſit propter poteſtatem, ſed ſub poteſtate: non video quomodo obſtet regula Topica.

CAPVT IX.

DIXI in eodẽ ſeptimo cap. quòd Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti: ergo nulla habet in terris poteſtatem priorem ſe: & inde intuli, Eccleſiam non habere immediatè ordinariam autoritatem à Chriſto, & Papam non mediante Eccleſia habere autoritatem, &c.

¶OBIICITVR Gloſſando, quòd Papa dicitur immediatè vicarius Chriſti: quia poteſtas vicariatus ſui eſt immediatè inſtituta à Chriſto & Eccleſiæ collata: & non propterea quòd habeat a Chriſto non mediante Eccleſia. ita quòd Papa eſt immediatus vicarius Chriſti, ſicut apud Apoſtolum, Reges ſunt miniſtri Dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo fiunt.

¶RESPONDEO, Et gloſſa quidem repellitur ex differentia inter medium in inſtituendo principatũ. & medium in principando: differunt enim hęc ſicut cælum & terra. Et eſſe immediatum, vel mediatum vicarium non attenditur ſecundum inſtitutionem ſolam, ſed ſecundum ipſum principaliter. Declaro ſingula breuitatis cauſa in exemplis, Chriſtus inſtituit abſque medio poteſtatem epiſcopalem & ſacerdotalem, inſtituit mediante Eccleſia poteſtatem ordinũ minorum, & ſubdiaconatus ſecundũ aliquos: in illis eſt medium in inſtituẽdo, in illis non. Papa inſtituit legatum, qui committit vices ſuas alteri: legatus principatur ſub Papa abſque medio: vicarius autem legati cùm medio in principando: dependet enim principari huius a principatu legati. & non ſola electio ipſius. Ex his autem liquet quale mediũ negatur, quum abſolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quod, ſcilicet negatur mediũ in principãdo, vt patet inductiuè. Vnde cùm Papa abſolutè, & abſque limitatione aliqua aſſeratur proximus,

& immediatus Chriſti vicarius, negatur medius principatus inter Chriſtũ & Papam inferior Chriſto & ſuperior Papa, cuius vices gerit Papa. Si enim medius principatus talis eſt, vt iſti concedunt ponentes Eccleſiæ totius communitatem eſſe talem principatũ licet Papa poſſet dici vicarius Chriſti: non tamen poteſt verè dici ſimpliciter & abſolutè immediatus vicarius Chriſti: ſed immediatè vicarius Eccleſiæ, & mediatè ipſius Chriſti. Immediatio autem inſtitutionis poteſtatis Papæ à Chriſto, nõ facit ipſum Papam Chriſti vicariũ immediatum, niſi ſecundum quid ſcilicet ſecundum poteſtatis inſtitutionem: ſic enim quilibet Epiſcopus poteſt dici immediatus vicarius Chriſti: quia cuiuſlibet poteſtas immediatè eſt inſtituta à Chriſto. Conſtat autem ꝙ aliud intendit determinatio Eccleſiæ & Sancti patres, cùm aſſerunt Papam immediatum eſſe vicarium Chriſti. Vnde ratio ſtat in ſuo robore.

¶Ad id verò quod additur de ſimili in Regibus, dicitur, quod nõ dicuntur proximi & immediatè miniſtri Dei: ſed vices multitudinis gerendo, Dei miniſtri proculdubio ſunt. Longè autem aliter eſt de Papa, qui non gerit vices multitudinis, ſed Ieſu Chriſti. Et ſcito, quod inter Regem creatum à populo, vt Saul (vt ſtando in naturali iure fit) & Regem datum à Deo, vt Dauid: & Papam factum à Chriſto, vt Petrus: & Papam electum ab Eccleſia, vt reliqui: tanta eſt in præſentando populum differentia, quòd Rex tam creatus à populo, quàm datus à Deo, populum & eius poteſtatem repræſentat: licet nanque in fieri differant inter ſe, quia alter à populo, alter à Deo præficitur: in natura tamen officij & poteſtatis non diſtinguuntur. Nam quemadmodũ organum naturale (putà manus) fit à Deo miraculosè, perinde eſt ac ſi eſſet à natura: ita organũ politicum, puta Rex cùm eſt à Deo perinde eſt ac ſi eſſet à populo. & propterea eius poteſtatẽ vtroque modo factus repræſentat & exercet: illiúſque vices gerere dicitur, & non Dei immediatè. Papa autem ſiue à Chriſto immediatè, ſiue miniſterio Eccleſiæ mediante factus, eiuſdem etiam eſt naturæ & poteſtatis: & nõ repræſentat poteſtatem populi eccleſiaſtici, nec ipſum: ſed Dominum Ieſum Chriſtũ immediatè, ex illius ſolius vices gerit immediatè. Et ratio diuerſitatis in Rege & Papa eſt: quia poteſtas regia naturali iure eſt in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regẽ: poteſtas autem Papalis ſupra naturam eſt, & diuino iure in perſona vnica, nõ in cõmunitate primò eſt: ſtatuẽte Chriſto, Ioan. 10. formã ſupremi eccleſiaſtici Regis in vnica perſona, cum dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnũ ouile, & vnus paſtor: & determinante eodẽ talẽ formã ad perſonã Petri in ſua perpetua ſucceſsione, Ioannis vltimo, cum dixit illi, Paſce oues meas. Vnde Papa ſolius Chriſti vicarius eſt, & non Eccleſiæ. & propterea diffinitum eſt per Eccleſiam, ꝙ Papa in Beato Petro officium ſuũ vniuerſale ſuſcepit, vt patet ex allatis in libello, &c.

CAPVT X.

DIXI in eodem ſeptimo capitulo, concluſionẽ hanc, Papæ poteſtas eſt ſupra Eccleſiam vniuerſalem & Concilium generale, vt diſtinguitur contra Papam.

¶OBIICITVR Primo autoritate Auguſtini in epiſtola ad Glorium Eleuſium, Felicem Grammaticum, &c. quæ inter Epiſtolas eſt 162. vbi loquens de depoſitione Cæciliani Carthaginen. Epiſcopi, dicit, Ecce putemus illos Epiſcopos qui Romæ iudicarunt: non bonos iudices fuiſſe: reſtabat adhuc plenarium Eccleſiæ vniuerſale Concilium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari: vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur, &c. & inter Epiſcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadem Papam: vt patet ex epiſtola illa. Ex quibus verbis manifeſtè ſequitur, quòd à Papa & Concilio ſimul particulari, poteſt appellari ad Concilium vniuerſale, & ſententia eiuſdem ſolui.

¶Secundò, autoritate octauæ ſynodi, cap. vigeſimoprimo, cuius pars habetur vigeſimaſecunda diſtinctione, in capitulo diffinimus. vbi dicitur, Vniuerſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæſtionem de Rom. ſed exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter ſententiam in Romanum Pontificem dicere. Ex quo patet quòd licet omnem quæſtionem de Romana ſede diffinire habeat ſynodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶Tertiò, autoritate Damaſi Papæ, quæ ponitur inter epiſtolas Ambroſij, epiſtola ſeptuageſimaſecunda, vbi Damaſus dicit reſpõdendo, Cùm huiuſmodi fuerit Concilij Capuẽſis iudicium, vt finitimi Bonoſo atque eius accuſatoribus iudices tribuerint, aduertimus ꝙ nobis iudicandi forma cõpetere nõ poſſet. nam ſi integra eſſet hodie ſynodus, rectè de his quæ veſtrorum ſcriptorum comprehendit ſeries, decerneremus. Veſtrum eſt igitur, qui hoc recepiſtis iudicium, ſententiam ferre: vicem enim ſynodi recepiſtis, quos ad examinandum ſynodus elegit. Et infrà, Vos enim, vt ſcripſimus, totius ſynodi vice Dei decernitis: nos quaſi ex ſynodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifeſtè patet primò ꝙ Papa dicit ſe non poſſe de illa cauſa cognoſcere: de qua poſſet ſi ſynodus adhuc eſſet integra, id eſt, nihil commiſiſſet. Secũdò, ꝙ Papa cõfitetur nõ ſolùm Conciliũ eſſe in eo in iudicãdo ſuperius ſed etiã deputatos per Conciliũ, in ea cauſa in qua deputati ſunt.

¶Quartò, autoritate canonis in capit. ſi duo. diſtinct. 79. vbi dicitur, quòd ſi duo contendunt de papatu, Concilium eſt iudex: ergo habet ſuperioritatem in vtrunque: nullus enim eſt alterius iudex ordinarius, quin ſit iuriſdictione ſuperior.

¶Quintò, ratione. Papa & reliqui prælati quidquid iudicant, &c. faciunt vt miniſtri Eccleſiæ, nõ ſolùm finaliter (id eſt, propter Eccleſiam) ſed effectiuè autoritate Eccleſiæ: ergo in Eccleſia eſt primò autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur ſecundum intenſionem Eccleſiæ. Sequela autem eſt manifeſta: & cõfirmatur, quia ſuffragia, quibus priuatur excommunicatus, & indulgentiæ non ſunt prælatorũ, ſed Eccleſiæ. Et confirmatur iterum: quia ſicut Deus cõdens humanum genus, dedit, poteſtatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non vni, ſed communitati, &c. ita regenerans idem ad finem ſupernaturalẽ, dedit poteſtatem ſpiritualis regiminis ad illum finem cõmunitati Eccleſiæ, &c. Et ſicut quãdoque prouidit populo, dando principem, vt Moyſem: ita prouidit Eccleſiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertiò: quia aliter politia eccleſiaſtica nõ eſſet ita bene ordinata ſicut ciuilis: nam iſta põt prouidere ſibi, principe poteſtate abutẽte in deſtructionẽ: Eccleſia autem non poſſet ſi nõ eſſet ſuperior Papa. Et confirmatur quartò: quia ipſe Papa eſſet miſerabilior cæteris, ſi à malo cõpeſci non poſſet. Et confirmatur quintò: quia Papa eſt Eccleſiæ filius, ac per hoc ſubditus. Antecedens patet ex Ambroſio in libro de Symbolo, Nõ habebit ibi Deum patrẽ, qui noluit habere Eccleſiam matrẽ. Sequela patet Prou. 10. Stultus deſpicit matrẽ ſuam.

¶Sextò etiã ratione, Si Papa habet poteſtatem ſuper totum reſiduum Eccleſiæ collectiuè, ergo poteſt aliquem actum iuriſdictionis in illud totum etiam inuitũ exercere: ſed hoc eſt falſum: quia non poteſt illud totum excommunicare aut interdicere: nec ad aliquid ipſo renitente obligare: vt patet per illud Auguſt. Leges inſtituuntur cùm promulgantur: firmantur cum moribus vtentium comprobantur. diſtinct. 4. ca. in iſtis.

¶Septimò: quia poteſtas eccleſiaſtica prius tẽpore eſt in eccleſia, quã in aliquo ſummo Pontifice: quia illa fuit inſtituta & Eccleſiæ collata Matt. 18. iſta autẽ Ioan. vlti. Petro data eſt. Et ideo ſi Chriſtus Petrum papam non inſtituiſſet, potuiſſet hoc eccleſia facere: committẽdo ei ſuam poteſtatem: nec potuiſſet illam ab eo auferre niſi ex cauſa rationabili: ſicut populus poteſt reſpectu Regis.

¶RESPONDEO, Ex autoritate illa Auguſtini nõ ſequitur Concilium eſſe ſupra papam, ſed dupliciter argumentũ ex illa deficit. Primò: quia æquiuocat de Cõcilio. nam quæſtio noſtra eſt de Concilio diſtincto cõtra papã, ſeu ſecluſo papa, quod eſt Conciliũ acephalũ. Auguſtinus autẽ loquitur de vniuerſali concilio cum papa, vt patet ex hoc, quòd ponit præſentiam iudicũ, id eſt Epiſcoporũ, qui iudicauerãt. Conſtat autẽ quòd non licet arguere à cõcilio, ad concilium acephalum. Secundò deficit: quia ex hoc, ꝙ reſtabat refugiũ concilij vniuerſalis, infertur ſuperioritas: eſt enim hic ſophiſma conſequentis. Poteſt enim recurſus iſte haberi propter multas cauſas, ſcilicet excluſionẽ ſuſpitionis, pleniorẽ diſcuſſionẽ, maiorem ſapientiam, perſonalem tractatũ & quicquid eiuſmodi eſt: vt patet ex continua conſuetudine appellantiũ ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum, & cauſam per alios tractaturum iudices, &c. Et hoc conſonat literali ſenſui Auguſtini: vbi propter præſentiam omniũ prælatorũ potuiſſet cauſa ita diſcuti, vt etiã iudices qui primò in partibus, & qui ſecũdò Romæ iudicarũt, perſonaliter præſentes rationes iudicij conferre potuiſſent, & vniuerſali omnium iudicio decerni, & etiã diſſolui prius malè iudicatum. Ad nihil enim horũ exigitur maior autoritas intenſiuè, quàm papæ: ſed ſua ſufficit cum maiori diſcuſsione, ſapiẽtia, &c. vt quotidie videmus. Eſt etiã cũ his omnibus in cõcilio vniuerſali maior autoritas extẽſiuè, & maior ſolẽnitas iudicij: quæ omnia ſentẽtiã eius omni exceptiõe maiorẽ reddere videtur.

¶Ad ſecũdam ex autoritate octauæ ſynodi, dicitur ꝙ malè exponuntur verba ſynodi, dicẽdo ꝙ ſynodus negat modum iudicãdi papam (ſcilicet audacter) & non iudicium ipſum. Et quòd hæc expoſitio ſit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitiũ audaciæ, aut importat autoritatem. Si primũ, cùm illud ſit vitãdum reſpectu cuiuſcunque, & non ſolùm reſpectu papæ, ridicula eſſet deciſio ſynodi, ꝙ ipſa non debet vitioſè, vel ex paſsione iudicare papam, &c. ſi ſecundũ haberetur contrarium expoſitionis allatæ. Vnde literalis ſenſus eſt, quòd dicere ſententiã in Romanũ pontificẽ eſt audaciæ vitium: illa ſiquidem negatio præpoſita nõ modum ſolùm, ſed totum negat. Dicendo igitur. Non tamẽ audacter dicere ſententiã in Romanũ Pontificem, ſignificat quòd non niſi audacter dicere poteſt ſententiam in Romanum Pontificẽ. Sicut cũ dicimus, quòd de manifeſtis licet nobis iudicare. de cordis autẽ occultis non licet nobis temere diffinire. non intẽdimus negare modum diffiniendi tantũ (puta temere.) ſed intendimus determinare, quòd ipſa diffinitio de occultis cordis eſt temeraria: Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papã: ſicut ly Te-

mere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppoſitum eius quod arguentes intendunt. In cuius ſignum, ſynodus dicit ſibi competere audientiam & progreſſum in quæſtione de Papa cum reuerentia, & de ſententia ſubdidit illam negatiuam, quam non ſubiunxiſſet, ſi etiam ſententia cum reuerentia ſibi competeret, ipſa quippe diſtinctio expoſitionis confutatæ defectum oſtendit. Cùm autem legeris hæc, memento quòd ſermones morales de his ſunt, quæ regulariter accidunt. In caſu quippe hæreſis pertinacis in Papa, ſynodi iudicium depoſitiuum Papæ abſque audacia eſſet.

¶ Ad tertiam ex autoritate Damaſi, dicitur, quod neutrum deductorum ex illa autoritate ſequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, ſed formam iudicandi ſibi competere poſſe. Et huius negationis cauſam reddit, non impotentiam aut ſubiectionem ſuam, ſed indecentiam: vt patet in illis verbis. hoc autem familiare eſt principibus. Quin etiam ſi dixiſſet ſe non poſſe iudicare, verum dixiſſet, & à conſuetudine principum non receſsiſſet: qui ea ſe negant poſſe facere, quæ indecenter facerent ſi exaudirent. Conſtat autem, quòd indecens eſt determinationes Concilij etiam prouincialis ſoluere: quantò magis Concilij generalis, quorum decreta etiam Papam in foro conſcientię ligant, non minus quam propria? vnde, & ſecundum ſacros canones ad Romanum Pontificem præcipuè ſpectat ſeruare ſtatuta Patrum. Et ſi notaueris eandem autoritatem, contra arguentes facit: pro quanto inſinuat excellentiam ſuam tantam, quod cum quaſi ex ſynodi autoritate iudicare non conuenit.

¶ Ad quartum ex autoritate Canonis, dicitur quod gratis conceſſum eſt, quòd Papa incertus ſubditur Concilio. Duobus enim contendentibus incertis, iudicat Eccleſia: ſed ſi alter eſſet certus & indubitatus, Eccleſia non iudicaret, ſed adiuuaret certum obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶ Ad quintum ex ratione, quia prælati ſunt miniſtri Eccleſiæ, dicitur quòd prælati dicuntur miniſtri Chriſti & Eccleſiæ. Chriſti quidem & effectiuè (quia ab illo habent ſuam poteſtatem effectiuè) & ſuppoſitaliter, miſticè tamen: quia omnes prælati ſunt velut membra Chriſti iuxta illud Auguſt. ſuper Ioan. Si præpoſiti Eccleſiæ paſtores ſunt, quomodo vnus paſtor eſt, niſi quia ſunt illi omnes vnius membra paſtoris? Eccleſiæ autem integræ (id eſt cum capite ſuo, quod Chriſtus eſt) miniſtri etiam dupliciter dici poſſunt, ſcilicet effectiuè ratione partis, ſcilicet capitis, à quo habent prælati autoritatem & integraliter quia ſunt membra Eccleſię reliquæ à capite, non vt ſuppoſiti, ſed vt corporis myſtici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis Eccleſiæ abſolutè, non de iſto ordinato & inſtituto ab illo: ſic enim eſſet quæſtio de illo alio, & ſic de aliis. Ex quibus patet, quòd prælati Eccleſię propriè loquendo, non ſunt miniſtri Eccleſiæ effectiuè, niſi ratione capitis, ſcilicet Chriſti: & conſequenter non ſunt miniſtri Eccleſiæ vt dominæ, niſi ratione capitis: propter quòd Paulus dicit, Si quid ego donaui, in perſona Chriſti. & rurſus, Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti. Ex hoc autem quòd miniſtri Eccleſiæ dicuntur agere ſecundum intentionem Eccleſiæ, non plus habetur quàm dictum eſt. quia, ſcilicet agunt ſecundum intentionem Eccleſiæ in capite, & in corpore ab ipſo capite diffuſam. Quãuis hoc poſsit etiam intelligi ſecundum intentionem Eccleſiæ, id eſt ſecundum intentionem Eccleſiaſtico officio debitam: hac enim intentione confici, & conferri dicuntur ſacramenta. &c.

¶ Ad primam confirmationē, quia ſuffragia ſunt nō prælatorum, ſed Eccleſiæ dicitur, quòd falſum eſt ſuffragia non eſſe prælatorũ, vt diſpenſatorum: quamuis ſint Eccleſiæ integræ vt proprietariæ: ſed hoc nihil aliud concludit, niſi prælatos ab Eccleſia integra ratione capitis poteſtatē habere. Vnde omnia deficiũt ob æquiuocationem ad propoſitum ab Eccleſia integra ad Eccleſiã, vt diſtinctam contra caput. Ad ſecundam cõfirmationem de ſimilitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur ꝙ apertiſsimè cõſtat falſum aſſumi, & diſsimiliter Deum inſtituiſſe. Nam in ordine ad finem naturalem poteſtatem cõmunitati indidit, & non vni, in ordine autem ad finem ſupernaturalem poteſtatē dedit vni, & non cõmunitati, præfecit enim Ieſum Chriſtum, ſecundum ꝙ homo eſt, in principem & caput omnis Eccleſiæ, vt patet, & hoc non præueniēdo ſicut in ciuilibus, ſed inſtituēdo, vt patet. Et ſcito, quòd argumētum deficit ex eo, ꝙ non attendit ordinem primarium regenerationis humanę, ſicut attendit primarium ordinem conditionis humanæ: ſed declinat ad ordinē ſecundarium Eccleſiæ, qui eſt in tēpore abſentiæ principis, qui abiit in regionē longinquam accipere ſibi regnũ & reuerti. Quę declinatio manifeſtè defectiua eſt: quia primariũ in vno, primariũ in altero reddēdum proportionaliter eſt. Hic autem ſecũdarius ordo in Eccleſia naturam ſi ſequitur principalis, abſque omni cõtradictione optimus videtur. Sic autē poteſtas in vno principis vicario nõ in communitate locanda eſt, & locata ab ipſo principe in Petro. Vnde patet, quòd non præuenit princeps Eccleſiã, ſed ſuapte natura ordinē regiminis ſpiritualis proſecutus in Petro & eius ſucceſſoribus vicariatum ſuum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quòd optimè prouiſum eſt politiæ ſpirituali in ſuo naturali principe, qui peccare nõ poteſt, in ordinatione autē vicarii illius optimè quoque prouiſum eſt, dũ ſuauis diſpoſitio ſeruata eſt. Supernaturale nanque regimē (quale eſt Papatus) ſuaptè natura ſupernaturalem defenſionē & remediũ ſibi vendicat: quale Dominus Ieſus Chriſtus ſibi autoritatiuè reſeruãdo electionē, & Eccleſiæ reliquæ miniſterio orationum inſtituit. Hoc enim ſuauè & efficax eſt remediũ, vt in loco ſuo inferius amplius monſtrabitur. Vnde falſum eſt Dominũ Ieſum Chriſtũ minus bene ordinaſſe politiã Eccleſię etiã ſub ſuo vicario quam Politiã ciuilē in humanis, quoniã vtrobique non idem, ſed proportionale remedium contra malum principem datum eſt. Ita ꝙ Eccleſia poteſt ſe & contra illũ tueri, & deponere votis & operibus Eccleſiæ proportionatis, ſcilicet orationibus, ieiuniis, eleemoſynis, hæc enim efficaciora ſunt cęteris cauſis ſecũdis: quia ſuperiores ſunt reliquis, & propriæ vniuerſali ſaluti Eccleſię, ſed non omnes capiunt verbũ iſtud. Ad quartã confirmationē, dicitur quòd immediatè ſuſceptus ſub cura Chriſti viuentis, & ſpecialiter de ipſo curam habentis, nõ eſt miſerabilior cunctis, niſi ratione ſeruitutis vniuerſalis & periculi maximi, & huiuſmodi. talis autē eſt Papa, qui nõ poteſt coactiua pœna puniri, ſed tenetur ex amore liberè operari. Fœlicitatis enim quædã inchoatio eſt non miſeriæ, eſſe in ſtatu in quo nõ ſicut ſeruus ſub lege, ſed ſicut liber in gratia conſtitutus homo adhuc mortalis eſt poſitus: vt in Papatu contingit. Ad quintũ dicitur, quod Papa inquantum ſingularis perſona eſt filius Eccleſiæ, quia regeneratus, nutritus & inſtructus ab Eccleſia ſicut cæteri, inquantum autem Papa, eſt filius Eccleſiæ integræ, hoc eſt cum ſuo capite, & pater non filius reliquæ Eccleſiæ. ſed in his & ſimilibus aduerte tu, cui hæc & ſimilia obiiciuntur, ne æquiuocatio de Eccleſiæ vocabulo te fallat, vt ea, quæ dicuntur de Eccleſia integra (ſiue cum capite ſiue cum vices capitis habente) ad Eccleſiæ communitatem ſecluſo capite applicata ſuſcipias: hæc enim te deciperent.

¶ Ad ſextum argumētum principale dicitur cũ Apoſtolo. Quòd omnia mihi licent, ſed non omnia expediũt: & rurſus: Omnia poſſum, ſed nõ omnia ædificant. Cõceditur igitur, quòd papa poteſt quãtum ex poteſtatis ſuæ autoritate eſt, actum iuriſdictionis etiã in inuitam Eccleſiam reliquam exercere: ſed non expedire: ſi non ædificaret. Nec valet argumentum. Non poteſt illam excõmunicare, ergo non poteſt aliquē actum iuriſdictionis in inuitam exercere: vt patet. Ad probationem autē ex autoritate Auguſtini dicitur, ꝙ potius probat oppoſitũ. Si enim leges inſtituuntur cũ promulgantur, Papa promulgando legem in totam Eccleſiã inſtituit abſque Eccleſiæ conſenſu: poteſt igitur ipſe ſolus inſtituere legē in illam. Firmitas autē ex conſenſu vtentiũ, non ex parte autoritatis, ſed exequutionis ſe tenet. Quod conuincitur ex eo, ꝙ ſtatutũ vniuerſalis Concilij integri etiam conſenſu vtentium firmatur, ita quòd non ligat quando eſt à diſſenſu vtentiũ infirmatum: & tamē nullus dubitat vniuerſale Concilium integrum firmitatem autoritatis legibus ſui dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex diſſenſu vtentium etiam ab ipſis legiſlatoribus negatiuè, pro quanto tolerando diſsimulant, & implicitè reuocant quod fecerunt. Et merito: quia lex (vt dicitur diſt. 4. cap. erit) debet eſſe patriæ, loco, temporique conueniens.

¶ Ad ſeptimũ dicitur, ꝙ falſum aſſumitur: nam poteſtas eccleſiaſtica primò fuit in primo ſummo Põtifice domino Ieſu Chriſto, qui Põtifex aſsiſtēs futurorum bonorũ, æternam redemptionē inuenit. Falſum quoque monſtratũ eſt eſſe ꝙ Dominus per illa verba quæ habentur Matth. 18. poteſtatē eccleſiaſticã dederit Eccleſiæ, quamuis promiſerit ei ſuper ſuos ſubditos: vt ſuperius diffusè diſcuſſum eſt. Aequiuocatio demũ incidit iã dicta ab Eccleſia, ad Eccleſiã ſecluſo capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo afferuntur (ſcilicet ꝙ Eccleſia potuiſſet inſtituere Petrũ Papam) quàm falſa ſint, ex ſupradictis patet: quia ſi potuit Eccleſia vnquã inſtituere Papatũ in vno & eius ſucceſſore, vt Chriſtus fecit, poſſet quoque illũ inſtituere in triumuiratu, vel aliquo huiuſmodi: quia eiuſdem eſt inſtituere, & inſtituta mutare pro loco & tempore.

CAP. XI.

DIXI in 8. cap. quòd Concilium Conſtantiēſe pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de poteſtate ſynodi, non erat verum Concilium vniuerſalis Eccleſiæ. Et quòd Baſilien. errauit illud ſequendo.

¶ OBIICITVR dupliciter. Primò quòd blaſphemaui. Secundò, quia Concilium Cõſtantienſe ſub obedientia Ioannis 23. erat verum Concilium vniuerſale: quia ſuccedebat Concilio Piſano, in quo fuerat vnio Eccleſiæ, depoſito vtroque Papa (ſcilicet Grego. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui ſucceſſit Ioan. 23. qui congregauit illud Conſtantienſe Concilium.

¶ RESPONDEO. Et primò quo ad Conſtãtiēſe cõcilium. ¶ Si ego blaſphemo, quare Gregorius 12. qui expreſsè recuſauit in actu vnionis Eccleſiæ recognoſcere Concilium illud pro tunc, vt Conciliũ illud, non blaſphemus, ſed vir pacis, & Eccleſię amator

habitus eſt?vt patet in geſtis eiuſdem Concilij. ſeſsione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis Eccleſiæ recuſationem talis pro tunc Concilij volens & faciens, non blaſphema, ſed catholicæ vnitatis ſtudioſa eſt habita? vt patet in ſeſsione 20. & 22. Quare Sigiſmundus Imperator, qui præſedit illi Concilio, vt ſatisfieret recuſationi illius Concilij, non blaſphemus, ſed defenſor Eccleſiæ habetur? Quare demũ ipſummet tunc Conſtantien. Conciliũ, cùm negauit facto ſeipſum eſſe Concilium non ſemel, ſed bis (primò in acceptando præſidentiam Imperatoris, & autorizari ſe in Concilium à Gregorio 12. ſecundò in acceptando ſe conuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illam) non blaſphemauit? Et ſi potiꝰ ſcandalum permitti debet à qualibet ſingulari perſona, quã veritas deſeratur, quomodo Concilium vniuerſale à ſpirituſſancto rectum, potius veritatem deſerui: ſeipſum facto negans, quam ſcãdalum permittere voluit iam natum? Ex his autem rectè conſideratis patet, quòd Concilium illud non reputauit ſeipſum certum & indubitatum Cõcilium illo tempore: & propterea huiuſmodi negationes admittebat dans operam vt vnum certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite: vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, ſi dubia & incerta pro dubiis incertiſque habui? nihil enim dixi aliud in ſententia. Nam dubia & incerta pro vera autoritate refutari conſtat, veritatiſque autoritatem eis tribuere nephas eſt.

¶ Ad ſecundam obiectionẽ de ſucceſsione ad Cõcilium Piſanum, dicitur, quòd nec illud Concilium cõſtat fuiſſe certũ & indubitatũ: vt cæteris omiſsis patet ex duobus. Primò: quia aſſertio iſta reuocaret antiquum ſchiſma: quid enim aliud eſt dicere, Concilium illud Piſanũ cum Alexãdro 5. certum & indubitatum, quàm certè & indubiè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum ſuis obedientiis? Hoc autem eſt redire ad illud ſchiſma. Secundò: quia ipſum Conſtan. Cõcilium ſub obedientia Ioan. 23. licet crediderit ſe eſſe vniuerſale Conciliũ ſuccedẽs Piſano, nõ tamẽ hoc pro certo & indubitato tenere ſe cõteſtatũ eſt facto ſuo: vt patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, quòd ſine Papa diffiniuit: & propterea ſi fuiſſet etiam tota reliqua Eccleſia repræſentatiuè potuiſſet errare, nec fuiſſet Cõcilium generale perfectũ ſimpliciter: vt patet in libello.

¶ Quo ad Concilium verò Baſilien. vniuerſalis Eccleſiæ reſponſionem replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ vniuerſale ex Orientali etiam Eccleſia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blaſphemaui, quis excuſat Eccleſiam à blaſphemia?

CAPVT XII.

DIXI In cap. 9. gloſſando verba Aug. Petrus quando claues accepit, Eccleſiam ſignificauit, & ſimilia quæ in hoc ſenſu dicta ſunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & ſucceſſoribus data hæc ſunt: & propterea in perſona Eccleſiæ dicitur Petrus ſuſcepiſſe hęc.

¶ OBIICITVR, Quòd non ſit iſte ſenſus intentus ab Aug. quia ſequeretur, claues datas eſſe Eccleſiæ finaliter, & non formaliter. cuius oppoſitum vult ibi Aug.

¶ RESPONDEO, Quòd ſequela nõ tenet: imò ſequitur ex illo ſenſu claues eſſe datas Eccleſiæ formaliter: tũ quia quod datur capiti formaliter, verè etiã datur corpori, cuius eſt illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quamuis corpori mediante capite, conſtat datum eſſe toti formaliter ſic autem eſt in propoſito, vt patet. Sed argumentũ præter hoc fallitur in æquiuoco de Eccleſia: ab integra Eccleſia in terris, capite ſcilicet & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Eccleſiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrũ, cuius Papa ſit vicarius: quod eſt fictitium. Firmatur autem ſenſus à me aſsignatus, ex eo quòd expoſui Augu. ex ipſomet Aug. inquit enim in lib. de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos, Eccleſiæ catholicæ perſonã ſuſtinet Petrus: huic enim Eccleſiæ claues datę ſunt cum Petro datæ ſunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Paſce oues meas. Hæc ille. Conſtat enim quòd Petro vt diſtincto ab aliis, & pro ſe & ſucceſſoribus datus eſt Papatus, per illa verba, Paſce oues meas, Ioan. vlt. Et Aug. idẽ iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Eccleſia diffuſi Auguſt. dicebat quòd perſonam Eccleſiæ gerebat.

CAPVT XIII.

DIXI In eodem capit. 9. quòd Papa non poteſt errare errore iudiciali in fide, quamuis poſsit errare perſonaliter: quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo. & S. Thom. poſt dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

¶ OBIICITVR. Primò, quia duo ſummi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Aſſumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in communi nec in particulari, alter oppoſitum: vt eſt videre in eorum extrauagantibus.

¶ Secundò. Quia Innocentius tertius, & Celeſtinus determinauerunt contraria ſuper illa propoſitione, Vno cõiugum ad hæreſim tranſeunte alter qui remanet in fide, poteſt ad ſecũda vota tranſire: vt patet in cap. quanto, de diuortiis & gloſſa ibidem.

¶ Tertiò, Quia aliqui ſtatuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui conſtituit vt ſubdiaconi Siciliæ à ſuis vxoribus abſtinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio ceſſarent: quam conſtitutionẽ quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregorius primus eius ſucceſſor: vt patet in diſtin. 31. cap. ante triennium. in textu & gloſſ. ſicut enim potuit iudicialiter ſtatuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quartò, Quia ſequeretur quòd ſummus Pontifex non poſſet fieri hęreticus circa propoſitiones nondum determinatas, vt erat articulus de proceſsione Spirituſſancti a Filio. Et tenet cõſequentia: quia non poſſet eſſe pertinax contra ſuupſius determinationem. Sequeretur etiam quòd determinatio etiam ſolius ſummi Pontificis ligaret ſuum ſucceſſorem. Sequeretur etiam, ꝙ Papa verè hæreticus malè iudicari poſſet: quia decideret obiecta contra eum eſſe intelligenda in aliquo ſenſu ſuæ aſſertioni conſono.

¶ Quintò, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum eſt, quòd ſententia Ioannis Euangeliſtæ præualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quòd Papa non poteſt errare in iudicio fidei. hæc enim contradicunt, quia non præualuiſſet ſententia Ioannis, ſed tantum fuiſſet ſtandum ſententiæ Clementis Papæ quantum ſententiæ Ioannis, imò & plus: quia apud Clementem fuiſſet vltima deciſio fidei iuxta hic dicta, ſicut apud Petrum ſi adhuc ſuperuixiſſet.

¶ Sextò, Quia fruſtra fuiſſent congregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hæreſiarchas, puta Nicenum, Conſtantinopolitanum Epheſinum & Calcedonen. Et tenet conſequentia: quia ſuffeciſſet ſolius Papæ deciſio: imò apud aduerſarium tantæ eſt poteſtatis ſolus Papa in diffiniẽdo, ſicut aggregatum ex ipſo reſiduo.

¶ Septimò ex Occham, Quia Innocentius tertius (vt habetur extrà qui filij ſint legitimi in ca. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium ſecunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur. in nouo teſtamento debeat obſeruari. Quæ verba ſi vniuerſaliter ſecundum literalem ſenſum intelligantur, hæreſim ſapiunt: quia cæremonialia ibidem in cap. 13. & 14. non ſunt ſeruanda. Si verò miſticè intelligantur, nihil ſpeciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia myſticè ſeruãda ſunt: vt legitur diſtinct. 6. cap. his itaque.

¶ Octauò ex eodem, Quia nonnulli ſummi Põtifices inueniũtur diffiniuiſſe ſe in temporalibus habere ſupremam poteſtatem, cæteri verò oppoſitum.

¶ Nonò, Quia non eſt veriſimile, quòd homini potenti in iis quæ ſunt fidei errare, commiſerit Deus vltimam fidei deciſionem.

¶ RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quòd falſum aſſumitur, ſcilicet quòd vnus Papa, ſcilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in cõmuni. Nam manifeſtè Nicolaus (vt patet in 6. de verborum ſignificatione exiit qui ſeminat) dicit, Egit nanque Chriſtus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma ſicut interdum in fuga patet & loculis, ſed vtrunque perfectè perfectus exiſtens, vt perfectis & imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet. Hæc ille. Vbi manifeſtè patet, quòd Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid. valet enim ſequela, Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid, vt imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet: ergo aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum eſſe, tenere quòd Chriſtus & Apoſtoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit ſacræ Scripturæ veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

propter duas in ſe naturas. duo operum genera operatus eſt Chriſtus.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd neuter illorum Põtificum diffinitiuè determinauit. Nam de Celeſtino in cap. quanto. de diuortiis, Innocentius dicit, Licet quidam prædeceſſor noſter ſenſiſſe aliter videatur: & de ſeipſo ſubiungit, reſpondendo oppoſitum, Non credimus quòd in hoc caſu is qui relinquitur, viuente altero, poſſit ad ſecundas nuptias conuolare. Vbi verba ipſa (videlicet videtur aliter ſenſiſſe, & Non credimus) oſtendunt quòd non diffiniendo in materia fidei loquuti ſunt.

¶ Ad tertium dicitur, quòd Pelagius, ſi ſtatuit illud, nihil contra, ſed ſupra Euangelium ſtatuit. Quod manifeſtè patet ex hoc, quòd ſtatutum illud ſuos obſeruatores aut in bono ſupererogationis locabat, ſi continerent: aut in nullo malo, ſi non cõtinentes ſe ſuſpendebant ab officio: vt quidam ſubdiaconus fecit.

¶ Eſt autem hic aduertẽdum, quãtum creſcat infamia per diuerſa ora paulatim: nam ſanctus Gregorius de hoc ſtatuto loquẽs dicit, & quòd diaconus autoritate tamen Papæ hãc prohibitionem fecit (vt patet. 27. q. 2. c. multorum) & quod ſibi durum ac incompetens videtur, vt patet in cap. ante triennium. diſtinct. 31. Gloſſa verò ibidem auget, dicens, quòd Pelagius hoc fecit, & quòd illa conſtitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quòd Romanus Pontifex ſtatuit contra Euangelium.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicitur, Nequãdo primam ſequelam, ſcilicet quòd papa non poſsit eſſe in non deciſis hæreticus. Nam ſi ille, qui eſt papa, tenuiſſet pertinaciter, Spiritum ſanctum non procedere à Filio, etiam ſi ab Eccleſia ſic determinaretur, fuiſſet hæreticus. Per accidens autem eſt, quòd ab ipſo vel alio determinatio Eccleſiæ fieret, ſtandum eſt enim in formalibus & per ſe, & non declinandum ad ea, quæ ſunt per accidens in quacunque ſcientia. Ex hoc patet reſponſio ad ſecundam ſequelam. Nam determinatio vnius papæ in materia fidei ligat per ſe omnes perſonas Eccleſiæ. quarum ſunt actus credendi. & ſic perſona propria & ſucceſſoris ligatur ad tenendam determinationem ſemel factam de fide. Ad tertiam autem ſequelam dicitur, quòd cum id quod imputaretur papæ pro hæreſi, non eſſet deciſum adhuc per Eccleſiam, & ipſe non teneret hoc pertinaciter: ſed defenderet eſſe conſonum ſacræ Scripturæ & fidei Eccleſiæ, non eſſet hæreticus formaliter, etiam ſi materialiter erraret in his quæ ſunt fidei. Et propterea non ſequitur, quòd papa malè poſſet iudicari de hæreſi in caſu quo iudicandus eſt, ſcilicet de hæreſi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad iſtum vel illum ſenſum.

¶ Ad quintũ dicitur, quòd nulla eſt cõtradictio in dictis meis allatis. Nam bene ſimul ſtat tam Ioannem quàm Clementem non poſſe errare, & tamen alterum eſſe ſupra alterum: poſſunt enim eſſe duo omnino recta ſubordinata: vt patet apud omnes de Eccleſia vniuerſali præſenti, & de ſacra Scriptura. Dicendo autem, quòd ſententia Ioannis præualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, niſi quòd Clementis ſententia ſubordinata erat ſententiæ Ioannis. Ad id verò, quòd adiungitur, quòd ſequeretur oppoſitum huius, negatur ſequela. Nam cùm dicitur, quòd ad Papam ſpectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu ſuo ſcilicet ſub ſacra Scriptura, cuius autor eſt Spiritus ſanctus. Et, quia Ioannes Euangeliſta in doctrina fidei locum ſacræ Scripturę tenebat (ſicut Euangelium ſuum hodie tenet) ideo non ſequitur quòd magis Clementis quam Ioannis eſſet ſtandum ſententiæ: ſed econtrario. Et ex hoc patet reſponſio ad ſimile allatum arguendo de Clemente & Petro, quòd ſcilicet non eſt eadem de vtroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, ſed apoſtolatus, locum etiam ſacræ Scripturæ tenebat, ſicut nunc tenent Epiſtolę eius, & hunc ſenſum expreſsè aperui in libelli illius loco allegato dicens, Præualuiſſet ſententia Ioannis ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, ſicut modò præualet Euangelium Ioannis ſententiæ cuiuſcunque papæ & totius Eccleſiæ.

¶ Ad ſextum negatur ſequela: quòd ſcilicet fruſtra fuiſſent Cõcilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter poteſtatem intenſiuam, ſed extẽſiuam, & propter diſcuſſionem & collationem cum multitudine vniuerſali ſapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem ſequelę procedit, ac ſi propter habendam ſolam autoritatem intenſiuam Concilium congregandum eſſet: quod falſum eſt. Nam licet papa ſolus tantæ intenſiuæ ſit autoritatis, quantæ ipſa cum reſiduo: non tamen tantæ extenſiuæ non tamen tantæ ſapientiæ, nõ tamen tantæ acceptationis indubitatæ ab omnibus (vt patet de ipſis oppoſitum ſentientibus) non tamen tantæ ſolennitatis (quæ animos humanos communiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ corã Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad perſuadendum quòd à Spiritu ſancto regitur, errare non poteſt. Oportet enim ea quæ totam Eccleſiam tangunt in ſingulis ſic fieri, vt acceptabilia facillimè omnibus ſint: & ad hoc multum valent vniuerſalia Concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

¶ Ad ſeptimum dicitur, quòd quia duæ ſunt leges diuinæ (ſcilicet vetus & noua) & noua eſt ſecũda ordine generationis, ideo vocabulum illud, ſcilicet ſecunda lex, nouæ legi cõuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentũ ex conuenientia vocabuli ſumpſit Innocentius. Et hoc expreſsit, ne intelligeretur quod abſolutè cõcluderet, ſed quantum eſt ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, nõ auget (vt patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac cõuenientia quandam perſuaſionem intendebat, qua mandata in Deuteronomio, nõ ad literã, ſed proportionabiliter ſecundum conuenientiã ad tẽpus gratiæ ſeruãda erant, quãdo, vbi, &c. expediret. Vnde ipſe mandatũ vnum iudiciale ex Deuteronomio aſſumẽs, & tractãs, non ad litterã, ſed iuxta conuenientiã ad ſacerdotium Petri expoſuit. Nec obſtat ꝙ omnia veteris teſtamẽti hoc modo ſeruari poſſunt, cõceditur enim ꝙ nihil ſpeciale de Deuteronomio intendebat, niſi perſuaſionem ex conuenientia nominis.

¶ Ad octauum dicitur, ꝙ quia poteſtas Papæ directè eſt reſpectu ſpiritualium ad ſupremum ſimpliciter finẽ humani generis: ideo ſuæ poteſtati duo cõueniunt, primò, quòd nõ eſt directè reſpectu temporalium: ſecundò, quòd eſt reſpectu temporalium in ordine ad ſpiritualia: hoc enim habet ex eo, quòd ad ſupremum finẽ omnia ordinari debẽt, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius intereſt ad illum finẽ omnes dirigere: vt eſt Chriſti vicarius. primum autem ex natura ſuæ poteſtatis conſequitur. Ex his autem ſequitur, quòd vtrunque verè poteſt determinar, de Papa, & ꝙ habet ſupremam poteſtatem in temporalibus: & quòd nõ habet ſupremam poteſtatẽ in temporalibus: quoniam vtrunque verum eſt ad ſanum intellectum. Affirmatio nãque eſt vera in ordine ad ſpiritualia: negatio verò eſt vera directè, ſeu ſecundum ſeipſa temporalia. Vnde nihil ex vtraque deciſione erroris accidit. Aduerte tamen, ꝙ quia aliud eſt determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod eſt fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum eſt. ſecundum autem determinare de quæſtionibus, quæ in rebus creditis accidũt, & conſtat, quòd cùm determinatur quæſtio aliqua ſecundo modo non determinari dicitur de fide, ſed de tali vel tali materia: ideo, cum dicitur, quòd Papa non poteſt errare in iudicio fidei, non accipio dictum eſſe niſi de iudicio fidei formaliter, quando, ſcilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, niſi prima apparenter: ne tamen fingere videar, ſigillatim ſolutæ ſunt omnes.

¶ Ad nonum dicitur, ꝙ non veriſimile, ſed verum & humanæ diuinæ que rationi & autoritati conſentaneũ eſt, vt homini potenti errare ſecũdum ſeipſum, nõ autem vt directo à Spiritu ſancto, Deus vltimam fidei deciſionẽ ſub ſacra ſcriptura cõmiſerit. Cum enim nõ ſit differentia apud Deum in vno & in multis ſaluare, & omnes in Cõcilio præſentes ſecundũ ſe & proprias vires cõſiderati, poſsint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiã vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad aſsiſtẽtiam Spiritusſancti recurratur, magis atteſtatur aſsiſtentiæ Spiritusſancti & eius virtuti, ſalus fidei per vnũ quã per totũ Conciliũ: hoc enim humanę ſapientię opus eſſe videtur (propter omnium Patrum cõcurſum) illud autẽ ſolius Dei opus eſt & apparet. Vnitas quoque fidei vnitatem quoque iudicis cui præ eſt toti Eccleſiæ expoſcit: vt in Secunda ſecundæ, q. 1. art. vlt. diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

DIXI in eodem 9. ca. rationẽ, quare Papa non poteſt errare in iudicio fidei, quia hic error eſſet error vniuerſalis Eccleſiæ: quia tenetur ſequi diffinitionem Papæ in fide, afferens ad hoc autoritatẽ ſancti Thomæ, & poſt Decretalis in cap. maiores. & Ieſu Chriſti, Ego rogaui pro te, Petre.

¶ OBIICITVR Negãdo, ꝙ Eccleſia de neceſsitate tenetur credere ſententiæ diffinitiuæ Papæ in materia fidei: & dicendo, ꝙ ſicut Papæ præcipienti contra Euãgelium, non eſt obediendũ, ita nec ſentẽtię erroneæ in fide. De autoritate S. Thomæ, nõ eſt cura.

¶ Ad capitulum, maiores. dicitur dupliciter, primò, quòd non pro vltima & neceſſariò credẽda determinatione habenda, ſed regulariter ad papã eſt recurrendum, quia regulariter non eſt Eccleſia congregata. Secundò (& in idem redit) quòd referendæ ſunt ſummo pontifici cauſæ fidei, vt conuocet Concilium: quia ad ipſum ſpectat congregare illud.

¶ Ad verbũ Domini, Ego rogaui pro te, Petre, dicitur quòd non pro ſola perſona Petri, aut ſucceſſoribus orauit Chriſtus ne deficeret fides eius, ſed pro vniuerſali Eccleſia per Petrũ repræſentata.

¶ RESPONDEO, Negationem illam conſuetudo Eccleſię autoritatẽſque ſanctorum confutant, & ignis experiẽtia comprobaret, ſi quis nõ teneret, quod ſola Rom. Eccleſia determinaretur, hęreticum eſſe, vt patet, extrà, de hereticis. ad abolendam in textu & gloſſa. Et hæc reſponſio manifeſtat, ad quid fateantur ipſimet ſe declinare oportere, defendendo ſubiectionem Papæ in aliquo corpori Eccleſiæ, vel Concilij.

¶ Quod autem additur, quòd ſententiæ erroneæ, ſicut nec pręcepto diabolico adhærendum eſſet, veriſsimum eſt, ſed nihil obſtat: quoniã ex his nihil aliud quàm cõditionalis veritas habetur, ſcilicet ſi determinaret erroneè, ſi præciperet contra Euangeliũ, non audiretur. Hoc enim non ſolùm de Papa, ſed de Angelis ſanctis veriſsimum eſt, iuxta illud, Si Angelus de cælo Euangelizet aliud, &c. anathema ſit. Ex his enim conſequitur, quòd antecedens, aut conſequens poſsit eſſe verum, vt patet.

¶ Quòd autoritas ſancti Thomæ paruifiat, nõnihil eſt: quoniam Eccleſia non paruifacit. Sed eſto, quòd ſanctus Thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiã paruifient. Hieron. quoque dicens ad Damaſum (vt habetur 24. quæſtione 1. canone, hæc eſt fides) ſi hæc noſtra cõfeſsio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, ſe imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hęreticum comprobabit, manifeſtéque in his verbis cõteſtans, ꝙ ex approbata fidei cõfeſſione à Papa aliquis obſtãs nõ catholicus ſit, paruipẽdendus erit.

¶ Ad expoſitionem verò dictam de cap. maiores. dicitur, quòd literæ contradicit. Nam textus cauſam quare ad Petri ſedem ſit recurrendum, aſsignat veritatem Petri in confitendo fidẽ & indefectibilitatẽ eius in eadẽ propter orationẽ Chriſti. Ex hac enim cauſa manifeſtè ſequitur, quòd ideo ad Papã referendas eſſe maiores cauſas dicitur, quia ipſe cõſtitutus eſt indefectibilis iudex in fide.

Et quia eum, qui certus eſt, amplius certificari nõ oportet, ſequitur ꝙ ſententia papæ in fide eſt finalis determinatio & neceſſariò credenda, ſecundum illam Decretalem. & ſic vtraque expoſitio ruit. Quòd autem de oratione Chriſti pro Petro dicitur, poteſt bene & malè intelligi. Malè quidem, ſi intelligatur quòd Chriſtus pro eccleſia, ſiue cũ papa ſiue ſine papa oraſſe ſe dixerit: quoniam expreſsè Chriſtus dixit hæc verba Petro, vt diſtinctò ab aliis, vt patet ex contextu, inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticũ: ego autem rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua: & tu aliquãdo conuerſus confirma fratres tuos. Vbi manifeſtè patet, quòd diſtinguit tẽtationis actum ab oratione quo ad hoc, quòd communiter expetiti erant, & tamen ipſe ſingulariter pro Petro rogauerat, dicens. Expetiuit vos, ego autẽ pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commiſit vt confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem ſi intelligatur Dominũ oraſſe pro Petro & aliis, diuerſimode tamẽ. Pro Petro quidem immediate, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in ſeipſo Petro, pro aliis autem in Petro ipſorum capite. Et in hoc ſenſu magis confirmatur intentum noſtrum: vt patet. Et vt vnico verbo dicam, ſi hæc autoritas de Petro & ſucceſſoribus verificatur (vt dictũ cap. maiores affert) ſatis habetur intentum quòd Petri ſedes non poteſt errare in fide propter Chriſti orationem. Et cùm hoc non ſit verum de errore perſonali, ſequitur quòd verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI in eodem 9. cap. exponendo illud Hiero. Si autoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe. quod verum eſt quo ad multa: puta merita, virtutem, ſcientiam, &c. in propoſito vigorem conſuetudinis, &c.

¶ OBIICITVR, tu gloſſas de maioritate meritorũ, & Hierony. non dicit, ſi merita quærantur, ſed ſi autoritas quæratur: & ſic de maioritate poteſtatis, non meritorũ loquitur.

¶ RESPONDEO, ſatis diminutè gloſſa mea adducitur, nam, (vt patet in libello) ego dixi quòd dictum Hiero. verum erat quo ad multa: puta, meritum, ſcientiam, &c. & ꝙ in propoſito & ad literam Hiero. loquitur de vigore conſuetudinis: & obiectio in ſolis meritis ſe ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad autoritatem conſuetudinis plurimum valent: quoniam cõſuetudo non virorum malorum, ſed virorum ſanctorũ, maximæ eſt in Eccleſia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea ſtando etiam in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: vt quia orbis maior eſt vrbe in autoritate conſuetudinis, propter maiora merita orbis quàm vrbis, ideo conſuetudo orbis, qua diaconi ſubeſſe, non præeſſe conſueuerunt imitanda eſt. Et ſic dicendo, ſi autoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat ſermo, ſcilicet de loco diaconorum, maioritatem meritorum non poteſtatis in cauſam autoritatis afferebat. Facilè tamen contendentibus in verbis dici poteſt, quòd orbis autoritas maior eſt extenſiuè, non intenſiuè autoritate vrbis, & ſimiliter poteſtas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. decretorũ, quòd Papa non habet ſuperiorem in terris.

¶ OBIICITVR duabus gloſsis. Prima eſt, ꝙ intelligitur hoc in criminibus non ſcandaloſis Eccleſiæ. Secunda eſt, quòd intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad ſuperiorem ſummi Pontificis, Concilium, ſcilicet recurſus haberi non poteſt.

¶ RESPONDEO, quòd prima gloſſa eſt volũtaria & falſa, Voluntaria quidem, quia Eccleſiæ Canonũ, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falſa autẽ, quia fit exceptio de ſolo crimine fidei: Conſtat enim quòd ab vniuerſali cum vna exceptione facta non niſi falſo alia exceptio fit. Cum ergo ſolũ infidelitatis crimen exceptũ ab vniuerſali ſit, reſtat vt alia crimina omnia incluſa ſint. Secunda autem gloſ. manifeſtè falſa cõuincitur ex eo, quòd etiam de crimine hæreſis papa diceretur non habere ſuperiorem: quoniam regulariter Concilium non eſt congregatum. Tertia autem gloſſa quòd autoritates iſtæ ſunt ſummorum Pont. qui vt in pluribus fimbrias ſuas nimis extendentes, ſibimet tribuerunt quòd Eccleſiæ eſt propriũ: quia non procedit de Theologiæ aut ſacrorum Canonũ, &c. autoritate: quam bene ſonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales ſummorum Pontifi. in Eccleſia ſunt. Et tantò plus, quantò multorũ ſanctorum Pontificum autoritates refutandæ ſic eſſent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Euſebio, & aliorum ſanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illuſtribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd Eccleſiæ Dei, ſecluſo Papa non eſt data poteſtas papalis, aut ſuperior papali in Euãgelio Matth. 18. & quod in Eccleſia huiuſmodi non eſt talis poteſtas.

¶ OBIICITVR, quòd Dominus ibidem dixit, Si Eccleſiam nõ audierit, &c. per hoc enim Eccleſiæ iuriſdictionem oſtendit in effectu, ſcilicet in pœna excommunicationis, & ſubdidit in plurali numero, Quæcunque ſolueritis, &c. per hoc enim oſtendit, quod pluribus in Eccleſia nomine contentis, dabat illam poteſtatem.

¶ Affertur etiam ad hoc vſus primitiuæ Eccleſiæ, quando Act. 15. diffinitum eſt ab Eccleſia. Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

¶ Affertur tertiò autoritas Gregorij, quæ ponitur in cap. ſicut ſancti. vbi Gregorius fatetur ſe quatuor Concilia illa, ſcilicet Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Calcedonen. tenere ſicut Euangelium: & ſubdit cauſam, quia dum vniuerſali ſunt conſtituta conſenſu, ſe & non illa deſtruit quiſquis præſumit abſoluere quos ligant, aut ligare quos abſoluunt. Ecce, quòd non dicit, quòd ſummi Pont. ſed vniuerſali conſenſu: nec quos Pontifex ligat, ſed quos illa ligant.

¶ Quartò, ad hoc eſt canon, decreuit 80. diſt. vbi dicitur, Decreuit ſancta ſynodus & non dicit, decreuit ſummus Pontifex.

¶ Quintò, capitulum. nimis. de iureiurando: vbi autoritate ſancti Concilij, non propria ſummus Pontifex præcipit.

¶ Sextò, Eccleſia poteſt elargiri indulgentias. ergo habet claues iuriſdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de theſauro Eccleſiæ & non Papæ: ergo a fortiori Eccleſia poteſt diſpenſare.

¶ Septimò, Eccleſia poteſt condere canones latæ ſententiæ, depoſitionis, excommunicationis: ergo Antecedens patet de Concilio Carthaginen. in cap. placuit. 8. quæſt. 1. & habetur extra de clericis non reſidentibus, in cap. ex geſtis.

¶ RESPONDEO, Et vt his & ſimilibus reſpondendi via detur, quatuor pũcta pre oculis ſemper habẽda in hac materia & huiuſmodi autoritatibus aſſigno. Primum eſt, aliud eſt Eccleſiam ſeu ſynodũ habere poteſtatẽ plenariam ratione partis (puta capitis, ſicut homo videt, audit, &c.) & aliud eſt Eccleſiam, ſeu ſynodum habere eandem ratione ſuæ totalitatis. Et propterea cauendum eſt, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Secundum eſt, Aliud eſt Eccleſiam ſeu ſynodũ habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eam habere immediatè a Domino Ieſu Chriſto. Et propterea cauendũ eſt, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Tertium eſt, Aliud eſt eccleſiam, ſeu ſynodum habere poteſtatem: & aliud eſt eandem habere poteſtatem talem, ſcilicet coactiuam reſpectu talis, ſcilicet vicarij principis ſui: potentia enim actiua, cum dicatur non abſolutè, ſed reſpectu paſsiuæ, (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria poteſtas pleniſsimè eſt, quando reſpectu ſubiectorum omnia poteſt. Cauendum eſt propterea ne à primo in ſecuodum oratio declinet. Quartum eſt, Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eccleſiam, ſeu ſynodum acephalem ſeu truncam habere eandem. Et propterea cauendum eſt, ne à primo in ſecuodum oratio declinet.

¶ Ex his ſiquidem quatuor ſapienter diſpẽſatis, vniuerſa queſtionis iſtius argumenta facilè eluceſcent: ſic, vt nullũ fortè obſcurũ relinquatur. Ad ſingula tamen deſcendendo reſpondetur. Et ad verba Domini, Mat. 18. dicitur (vt iam probatum eſt) ꝙ Dominus non dat ibi eccleſiæ autoritatem, ſed ſignificat eam habiturã poteſtatẽ: non explicando ibi quomodo habitura ſit, & an ſecũdum ſe totã primò, an ratione partis: hoc enim non negamus, ſed docemus. Verba quoque illa in numero plurali nõ cogũt ad autoritatẽ eccleſię ratione ſuæ totalitatis, imò abſque determinatione ad hunc vel illum modũ poteſtatis eccleſiæ, ſcilicet ratione totius, vel partis oportere intelligi: ex hoc conuincitur, ꝙ vtroque modo verificari poſſunt: vt patet ex dictis. conſtat enim euidenter quòd cõmune duobus abſtrahit ab vtroque. Poteſt igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem eccleſiarum futurã, & ad pluralitatem conuenientium in eccleſia, ad conferendum, diſcutiendum, probãdum, &c. & ad pluralitatẽ accumulantium ſuas autoritates in cõmuni: propter quod ex illa litera nihil habetur obſtãs dictis.

¶ Ad ſecundum ex primitiua eccleſia, dicitur, quòd gratis cõceditur eccleſiam ſtatuiſſe, ſed an poteſtate partium (puta trium Apoſtolorum) an cõmunicatis per accumulationem in cõmuni, an aliquo alio modo (puta a Chriſto immediatè, vt iſti falſo putãt) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex iſta autoritate, & cæteris ſubiunctis, & ſimilibus, nec habetur iſta affirmatiua, ſcilicet eccleſia, ſeu ſynodus habet immediate a Chriſto poteſtatẽ, nec habetur iſta negatiua, Synodus non habet poteſtatem à Domino mediãte papa. Et de affirmatiua quidem ex eo conſtat: quia, cum multipliciter poſsit verificari ſynodum habere poteſtatẽ, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, niſi quod ſynodus habet poteſtatem, oportet hoc ſit communiter intelligi, vt a ſingulis huiuſmodi ſenſibus determinatè abſtrahat. De negatiua autem ex eadem radice conſtat: quia ſcilicet ſynodum habere poteſtatem, non oportet quòd intelligatur determinatè ad illum modum, quo excludatur habere poteſtatem à Domino mediante papa, (vt contingit quando per accumulationem eccleſia habet poteſtatem) quia omnes partiales poteſtates ſunt à Petro, & communicatio poteſtatis

ſtatis ſuę cum aliis ab eodem eſt, qui ſolus à Domino, vt pote eius vicarius immediatè poteſtatem habet: & ratione eius ſolius ſynodus integra poteſt verè dici, quòd habet immediatè poteſtatem à Chriſto domino.

¶ Ad autoritatem Gregorij dicitur, quòd cauſa reddita à Gregorio manifeſtè fauet intento noſtro: quoniam non reddit pro cauſa autoritatem immediatè datam à Chriſto, ſed vniuerſalem conſenſum: ac per hoc etiam ipſius ſummi Pontificis, qui caput eſt & propterea ſeipſum negaret Papa, illa negans. vt ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quod diximus, quòd autoritas ſynodi includit caput: alioquin non faceret vniuerſali conſenſu quæ facit. Et innuitur quòd poteſtatem habet à ſuis partibus: ad quarum negationem deducitur negãs illam. Et rurſus ex hac autoritate nihil aliud habet, niſi quòd ſynodus habet poteſtatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet reſponſio ad quartum.

¶ Ad quintum verò dicitur, ꝙ cum ſynodus integra habeat poteſtatem vniuerſalem, quocunque id modo contingat, & autoritas, quæ eſt ipſius papæ abſolutè, & vt propria ſit ipſius ſynodi pro tunc, & vt cõmunicata, quẽadmodum quilibet alius poſſet verè dicere autoritate ſacri Concilij, ſtatuto, &c. ita ipſe papa, cùm nõ ſit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, ꝙ affirmat ſe ſynodi autoritate facere, negat ſua ſe autoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia autoritas ſynodi de neceſſitate claudit in ſe autoritatẽ capitis. Neque rurſus per hoc, quod affirmat ſynodi autoritate ſe facere, affirmat ſe aliena autoritate facere: licet enim ſynodus ſit aliud à Papa, ſicut eccleſia alicuius Epiſcopi differt ab Epiſcopo non tamen oportet, ꝙ poteſtas eccleſiæ ſit aliud à poteſtate Epiſcopi, ſed vna & eadẽ poteſt eſſe vtriuſque diuerſimodè: Epiſcopi vt propria, eccleſiæ vt cõmunicata. Et per hoc etiam patet, ꝙ per hoc quòd affirmat ſe ſacri Cõcilij autoritate facere non propterea affirmat ſe minorẽ in autoritate. Et quãuis hæc ſatisfaciant, veruntamen condeſcendẽdo multorum ſenſui, ſcito ꝙ dupliciter papa poteſt dici minor ſynodo ſecundum poteſtatem, ſcilicet extenſiuè, & quaſi intenſiue ſecũdum quid: extenſiuè quidem, quia ſynodus integratur ex tot poteſtatibus tantæ multitudinis, intẽſiuè verò ſecundum quid, hoc eſt ſecundum illam partem poteſtatis, quã communicat papa Cõcilio, quaſi proportione ſua. Papa enim præſens ſynodo non intelligitur (vt prædictum eſt) totam ſuam poteſtatem totaliter ſynodo cõmunicare, ſed tantum ſuæ poteſtatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & ſic ex eo poteſtatis papæ & reliquis poteſtatum aliorum ſit vna poteſtas, quaſi intenſiuè maior, quam id poteſtatis papalis ſolũ eſſet. Et hæc maior poteſtas intelligitur eſſe in tota ſynodo tanquã in ſubiecto. Dixi autem quaſi intẽſiuè: quia poteſtas illa papalis, eo quòd cõmunicatur vt limitata ſic, vt cùm aliis poteſtatibus poſſit velut quædam ſingularis poteſtas accumulari: intelligitur & ſuperari à tota, pro quanto tota poteſt vniuerſale ſtatutũ condere, diffinire, &c. quod illa vt ſic non poteſt per ſeipſam ſolam. Sed quoniã tota poteſtas ſynodi non plus poteſt quàm ex ſingulis huiuſmodi poteſtatibus habeat: ideo non ſimpliciter, ſed quaſi intenſiuè maiorẽ appellaui. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare poteſtatem legatorum papæ in ſynodo, quando per legatum papa ſynodum celebrat, & videbis clarè, quòd quia papa tunc non erit legatum illum in papam: ſed poteſtatem committit quantam oportet pro ſynodo haberi, ex ſola præſentia papæ in ſynodo nõ habetur quòd plus ſuæ poteſtatis ſynodo impartiatur quàm oporteat, quamuis maior dignitas, & infallibilis aſſiſtentia Spiritusſancti in ſynodo quo ad ea quæ ſunt fidei, præſentiã papę per ſeipſum conſequantur. Vnde quamuis non cogamur, poſſumus tamen dicere quòd papa tãquam minor extenſiuè & ſecundum quid intenſiuè ſynodo, autoritate ſacri Concilij dicitur facere, quod tamen de plenitudine ſuæ poteſtatis poſſet & facere & tollere. Et, quoniã verba prædicta (ſcilicet facere autoritate ſynodi vel Concilij) in papa habent ſpeciem minorationis, ideò à ſacris Canonibus non ſunt extenſa: ſed more ſimilium locutionũ ſunt piæ interpretationi relicta, & quaſi correcta, dum papa in Concilio dicit, Statuimus ſacro approbante Concilio: approbare enim commune eſt poteſtati, ſapientiæ, conſenſui: nec ſuperioritatem, nec æqualitatem poteſtatis in approbantibus exigit: vt patet.

¶ Ad ſextum dicitur, quòd licet eccleſia integra poſſit dare indulgentias, &c. & eius ſit theſaurus meritorum, vnde fiunt indulgentiæ: vt propter cuius vtilitatem eſt, non tamen eius ſunt vt dominæ: quoniam ipſa eſt ſerua Domini Ieſu, & quicquid acquirit ſeruus acquirit domino ſuo: & ipſi dictum eſt, Cùm feceritis quæcunque mandauero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vnde non magis ad eccleſiam, ſed ad vicarium Domini ſpectat diſpenſatio theſauri in vtilitatem eccleſiæ, pro qua eſt.

¶ Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, ſynodum quæ verè ſynodus eſt, ſcilicet integram poteſtatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non eſt quæſtio, ſed de modo habendi: vt patet ex dictis. Et hæc ſufficiant ad ſimilia.

CAPVT XVIII.

DIXI in eodem 11. cap. quòd ex hoc, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum ad Ioannem & Samaritanos, non poteſt inferri eos ſubditos eſſe apoſtolis, quia ex Miſſum eſſe, non ſequitur, Subditum eſſe. vt patet de Spiritu ſancto.

¶ OBIICITVR, Iſta conſequentia eſt optima, Spiritusſanctus mittitur à Filio, ergo eſt ab eo, vel eo inferior: & ſic oportet fateri, quòd Petrus eſt ab Eccleſia. ex quo non eſt inferior.

¶ RESPONDEO, Quod conſequentia illa, quæ vocatur optima, non eſt verè optima, cùm non ſit bona gratia materiæ, quoniam Spiritusſanctus mittitur à ſeipſo, (vt patet in primo ſententiarum diſt. 16.) & tamen non eſt à ſeipſo nec inferior ſeipſo. Et ſimiliter Filius mittitur à ſeipſo, imò etiã filius mittitur à Spiritusſancto, qui eſt à Filio: vt patet in eodem libro diſtinct. 15. Et quia conſequentia non eſt bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus eſt inferior eccleſia, vel eſt ab eccleſia.

CAPVT XIX.

DIXI in eodem cap. 11. quòd ex 36. q. 2. c. placuit iuncto can. tertia habetur, quod Hieronymi autoritas innixa ſacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶ OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum Concilij intelliguntur pro diuerſis temporibus: & quòd verba Gratiani ibidem inter paleas computanda ſunt.

¶ RESPONDEO, Quòd licet certum ſit, quòd Hieronymus abſolutè & non ſecundum hoc vel illud Concilium futurum loquatur, & quòd Cõcilium generale poſſet prohibere quod non eſt abſolutè prohibitum, verba tamen Cõcilij non tanquam conſtituentia, ſed declarantia ius, ſumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd non poſſet ſtatuere. Veruntamen quicquid de hoc ſit, ſatis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur ſiue autoritate Gratiani, ſiue quacũque alia, quòd Hieronymi autoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilij autoritatem ſeruat Eccleſia.

¶ Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obſtat: quia oportet quòd ab aliis & non ab ipſis ſolis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI in eodẽ c. 11. ex autoritate Decretalis de electione in c. ſignificaſti, ꝙ Concilia à papa autoritatem habent.

¶ OBIICITVR, Dicendo, quòd illud eſt intelligendum de Concilio quantum ad ſuum congregari, quia regulariter autoritate Romani Pontificis congregatur: ſed ex quo congregatum eſt, ſiue autoritate Romani Pontificis, ſiue aliàs habet immediatè autoritatem à Chriſto.

¶ RESPONDEO, Quòd expoſitio iſta repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere Concilia à Rom. eccleſię autoritate, quòd facta ſunt, & quòd robur acceperũt. & primum, vt patet, refertur ad ipſum Congregari: ſecundum autem niſi ſuperfluat, ad autoritatem congregati. Et cõuincitur hanc eſſe abſque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem, quare Conciliorum legibus Apoſtolica ſedes non ſubeſt. Si enim dependerent Concilia tãtum in congregari à papa, ex quo leges faciunt poſtquam congregata ſunt, nihil valeret ratio aſſignata ad intentum inferẽdum. Patet nanque manifeſtè quòd ex hoc, quòd Concilia regulariter non congregantur niſi per papã, non ſequitur, Ergo non præfigunt legem papæ: quia ſtat, quòd congregata præfigant legem, ſi congregata non pendent ab ipſo.

CAP. XXI.

DIXI in eodem 11. c. quòd Cõcilium vniuerſale legitimè congregatum errare poteſt diffiniendo papa abſente, aut non cõſentiente: & quaſi dixi quòd poteſt errare eodem modo in his, quæ ſunt fidei.

¶ OBIICITVR, Quia ad Conciliũ generale ſpectat determinatio eorum, quæ ſunt fidei: & ipſi promittitur, Quod docebit vos Spiritusſanctus omnem veritatem.

¶ In cuius ſignum Act. 15. ponitur Spiritusſanctus præſidẽs Concilio Apoſtolorum, cùm dicitur, Viſum eſt Spiritusſancto & nobis: & non dixerunt, Viſum eſt Petro & nobis.

¶ Hoc ſatis innuere videtur Auguſt. Euangelio non crederem, niſi me autoritas eccleſiæ admoneret.

¶ Et in ſexta ſynodo (vt patet diſt. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic ſanctæ ſynodo, vt ammodo cõfirmata & rata ſint canonum Apoſt. 85. capitula. Hoc quoque deduci poteſt ex illo, Ecce, ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, hoc enim ſucceſſoribus Apoſtolorum dicitur. Concilium enim generale repræſentat Concilium Apoſtolorum & Seniorum.

¶ Hoc idem patet ex eo: quòd quilibet fatetur ſe credere in vnam ſanctam eccleſiã catholicam: ex hoc enim ſequitur, ꝙ ad eam vltima deciſio eorũ, quę ſunt fidei, ſpectat. Cùm enim papa fatetur ſe credere in vnã ſanctam eccleſia, nõ dicit ſe credere in ſemetipſum.

¶ Præ

¶Præterea, Eccleſia vniuerſalis non poteſt errare in fide:& Conciliũ gaudet eodẽ priuilegio, quo Eccleſia repræſentata ſicut eadem poteſtate. Imò cum Eccleſia, vt diſperſa nullũ actũ iuriſdictionis exercere poſsit, nec aliquid ſententialiter diſfinire, infallibilitas in diffiniendo ei cõpetere debet, vt cõgregatæ in Cõcilio.

¶Et ſi dicatur, quòd papa repræſentat Eccleſiam ſicut Cõcilium, diceretur quòd papa repræſentat Eccleſiam remotè, Concilium autem propinquiſsimè: quia in eo eſt aliquis de qualibet Eccleſia ſaltem ſufficienter vocatus: & priuilegium Eccleſiæ tranſit in Concilium immediatè, eam repræſentans. non autem in ſummum Pontificem.

¶RESPONDEO, hæc obiecta dupliciter deficiũt:& primus defectus communis eſt omnibus, ſecundus autẽ quibuſdam obiectionibus cõmunis. Defectus omnium obiectionũ eſt, quia à Concilio declinant ad Conciliũ, ſecluſo Papa. Ex cuius proprio priuilegio (Conciliũ quippe generale ſine papæ conſenſu nõ diffinit) conſtat quòd non vniuerſali conſenſu diffinitio illa facta eſt, cùm papa ſupremũ in Eccleſia Dei teneat locum, officiũ, & regimen etiam vniuerſale. Quod autem vniuerſali conſenſu diffinitum non eſt, proculdubio à Concilio vt Eccleſiã vniuerſalem repræſentat, diffinitum non eſt. Dico igitur, quòd propoſitio dicẽs, quòd Cõcilium generale nõ poteſt errare in iudicio fidei, eſt vera ſimpliciter & abſolutè de Cõcilio iudicante in fide cum papa, & non eſt vera de Concilio Acephalo. Et hæc reſpõſio ſufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam concluſionẽ: ſed quantũ ad vim ipſarum obiectionũ, in ſpeciali dicitur. Et ad primã quidem, quòd ad Concilium generale ſpectat vltima deciſio fidei, dicitur quod hoc verificatur de Cõcilio ratione capitis, ſicut de homine quòd videt ratione oculi. Et quòd hoc ſit verũ, patet de Cõcilio Ariminenſi & Epheſino ſecundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, ſecũdum autem etiam errauit in fide cum Euthicete.

¶Et quod ampliùs eſt notandum, iſtud ſecundum fuit etiam autoritate apoſtolica congregatum: & in neutro conſenſit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Epheſino quidem ſecundò clarè patet ex multis epiſtolis Leonis, & geſtis Calcedonen. ſynodi. De Ariminen. verò patet ex Rufino in eccleſiaſt. hiſtoria, & in hiſtoria tripartita, li. 5. ca. 39. Ex effectu igitur manifeſtũ eſt, quòd verbum Domini, Spiritus ſanctus docebit vos omnẽ veritatem, non dictum eſt Concilio diſſentienti à Papa, quamuis legitimè congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant, & à ſenſatis non recedat iudicium.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd etiam ſi Concilium illud Apoſtolorum, &c. fuiſſet Conciliũ generale nihil aliud haberetur, niſi quod Concilio integro cum Petro præſente & primo Spiritus ſanctus præſideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum ſit, & quod non fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶Ad tertium patet etiam, quòd Augu. dixit, Niſi autoritas me admoneret Eccleſiæ, & non dixit Eccleſiæ acephalæ.

¶Ad quartum fateor me non videre quid probet, niſi contra afferentes, quia canones Apoſtolorum quamuis à ſynodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celſitudinem poteſtatis ſynodi quam illi intendunt.

¶Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de Eccleſia vniuerſali, quæ nunquam deficiet: hæc enim eſt, quæ ſuccedit Apoſtolis, & alijs quibus Dominus loquebatur. Ab Eccleſia autem vel etiam Concilio eam repræſentante, ad Concilium acephalum, non valet argumentum.

¶Ad ſextum dicitur, ꝙ antecedens aſſumptum ex articulo fidei de vna ſancta Eccleſia poteſt dupliciter legi, ſcilicet cum præpoſitione, In (dicendo, Credo in vnam ſanctam Eccleſiam catholicã) & ſine illa præpoſitione, quòd melius iudicat diuus Thomas, dicẽdo, Credo vnam ſanctam Eccleſiam catholicam. Et ſiquidem dicatur, Credo in vnã, &c. ſumitur Eccleſia pro Eccleſia integra, corpore ſcilicet & capite, quod eſt Chriſtus dominus: ratione cuius in Eccleſiam dicimur credere. Et tunc optimè valet conſequentia: ergo ad huiuſmodi Eccleſiam pertinet vltima deciſio fidei, & ꝙ papa non dicitur credere in ſemetipſum. Sumi quoque poteſt pro Eccleſia in terris, vt iungitur Spiritui ſancto, ratione cuius dicimur credere in Eccleſiam, vt diuo Thomæ placet. Et ſic etiam patet ꝙ optimè valet conſequentia, quòd ad Eccleſiam catholicam iunctam Spiritui ſancto, vt ſic ſpectat vltima deciſio fidei, & quod papa non dicitur propterea credere in ſeipſum, ſed in Spiritum ſanctum, vt eſt Eccleſiæ rector, ſed non valet vlterior conſequentia, ergo Eccleſiæ acephalæ. Si autem legatur ſine præpoſitione, tunc dicitur vt ſupra, quòd creditur vna ſancta catholica Eccleſia: ſed non valet, ergo Eccleſia acephala. Et conceditur quod ad vnam ſanctam Eccleſiam catholicam ſpectat vltima deciſio fidei, ſicut & poteſtas iuriſdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo Eccleſiam dicitur credere ſeipſum, ſed dicitur credere officium ſuum & aliorum. in cuius ſignum a fide deuiaret, ſi non crederet officium ſuum.

¶Ad ſeptimum dicitur primò, ꝙ Cõcilium etiam integrum non admitto gaudere de neceſsitate priuilegio perſonali Eccleſiæ (quale eſt eſſe ſemper in eccleſia fidem formatam.) quoniã de eccleſia hoc conſtat, de Concilio autem nullibi inueniſſe me fateor autentica autoritate firmatum, quãuis rationabile ſit de facto ita eſſe, quòd ſcilicet in aliqua perſona Concilij ſit fides formata. Dicitur ſecundò, quòd nõ poſſe errare in fide iudicialiter eſt priuilegium eccleſiæ ratione capitis, ad quod ſpectat iudiciũ. Et ideo non eſt priuilegium Eccleſiæ acephalæ, nec Eccleſiæ, id eſt collectionis fidelium, ad quã non ſpectat poteſtas iuriſdictionis, quam tamen eccleſiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repreſentat, & cui promiſit Dominus quòd ſecum eſſet. Et ex hoc patet quantum deficit argumẽtum illud. nam procedit, ac ſi Eccleſiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non poſſe errare iudicialiter: cum conſtet quòd ſicut iuriſdictio cõuenit Eccleſiæ ratione capitum, ita actus iuriſdictionis. Et quia actus iſte, ſcilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuerſalem Eccleſiam, ideo conuenit Eccleſiæ ratione capitis, cui commiſſa eſt cura vniuerſalis Eccleſiæ: ſicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quòd Concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non perſonæ, quo gaudet Eccleſia, & eodem modo, ſcilicet ratione partis, puta capitis: & ſimiliter gaudet eadem poteſtate, & eodem modo: ſed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab Eccleſia: cui etiam hoc non conuenit niſi ratione capitis, ſed à Domino Ieſu, cuius caput vices gerit.

¶Quod autem dicitur de repræſentatione immediata & remota duo importat, ſcilicet repræſentationem eccleſiæ per papam & Concilium, & modum repræſentandi. Et quo ad repræſentationem dicitur, quòd inter papam & Cõcilium tanta eſt in hoc differentia, quòd Cõcilium repræſentat vniuerſalem eccleſiam integrã (hoc eſt corpus cum capite) proportionaliter: ſic quòd caput Concilij repræſentat Chriſtũ caput eccleſiæ, & corpus Concilij corpus eccleſiæ. Et hic eſt verus & indubitatus ſenſus, quo Concilium vniuerſalem eccleſiam repræſentare dicitur, & à Domino immediatè poteſtatem habere. Eccleſiam autem in terris poſitam Concilium integrũ quo ad poteſtatẽ repræſentare dicitur, pro quanto omnis eccleſiæ poteſtas in eo inuenitur per ſeipſam, vel in ſua vicaria. quo ad vota vero, quia intelligitur in ipſum conſentire omnium perſonarum eccleſiæ vota: vt patet ex autoritate Gregorij ſuprà inducta. papa autem vniuerſalẽ eccleſiam integram & in terris eccleſiæ poteſtatem & vota difformiter repræſentare inuenitur, nam caput Dominum, ſcilicet Ieſum Chriſtũ participatiuè, papatum in ſeipſo formaliter, reliquæ eccleſiæ poteſtatem & vota eminenter repræſentat. De differentia autem obiiciendo tacta, totum oppoſitum eſt: quia dum ratione prælaturæ Concilium eccleſiam repræſentare dicitur, & ſolus papa immediatè à Chriſto prælatus eſt, reliquum autem eccleſiæ corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quòd papa, immediatius repræſentat eccleſiam, quam Concilium: quia papa, mediante ſolo Chriſto, Concilium autem mediante Chriſto & Papa.

CAPVT XXII.

DIXI in capit. 13. Quòd poteſtas applicatiua papatus ad perſonam regulariter & principaliter eſt in papa, & non niſi in caſu in Cõcilio, ſeu eccleſia, & in ca. 6. idem ſub alijs verbis, ſcilicet quòd poteſtas electiua papæ in papæ poteſtate eſt. Et attuli ad hoc vtrobique, duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. quæſt. 1. ca. ſi Petrus. Secundum ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus ſit irritus.

¶OBIICITVR Contra quatuor, ſcilicet contra hoc, quòd talis poteſtas eſt in papa: & contra hoc, in caſu tantum eſt in Eccleſia ſeu Concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶Primò ergo arguitur contra primum ex Occham. Si poteſtas electiua papæ eſſet in poteſtate papę, ſequeretur, quòd papa poſſet relinquere eccleſiam abſque poteſtate electiua: quod eſt impoſsibile: ergo. Et tenet ſequela, ponendo quòd mortuis, vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. Et ſi dicatur, quòd in tali caſu deuoluitur ad eccleſiã: contrà, quia tunc ſequeretur quòd eccleſia eſſet ſuperior papa: quod tu negas. Et tenet ſequela, quia nunquam poteſtas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, niſi ſit ſimpliciter & abſolutè ſuperior. poteſtas enim papalis non deuoluitur ad Epiſcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, ſed econuerſo. Præterea, ſi eccleſia in illo caſu habet poteſtatem electiuam, quæritur a quo habet immediatè: cum à ſeipſo non habeat. Si dicatur a Chriſto, difficile erit reperire in ſacris literis fundamentum, in quo poſsit ſtabiliri quòd in illo caſu habeat, & non regulariter.

¶Secũdò principaliter arguitur ex Armachano. Nõ eſt veriſimile, ꝙ Dominus voluntati vnius hominis commiſiſſet poteſtatem

elect

electiuam ſummi Pontificis:quia poſſet euenire,quòd vna progenies diceret, Hæreditate poſsideamus ſanctuarium Dei:dum quilibet in fine vitæ ſuum conſanguineum ſubrogaret.

¶ Tertiò , quia ſequeretur, quod etiam poteſtas deſtitutiua Papæ in caſu hæreſis,quo deponi poteſt,eſſet in Papa : & ſic par in parem haberet imperium. Et rurſus quòd Papa poſſet conſtituere quòd Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi poſſet. Et tenet ſequela:quia per eaſdem cauſas habent generali & deſtrui poteſtates iſtæ.

¶ Quartò , ſi in Papa eſſet poteſtas electiua Papæ , vel ergo eſt in eo poteſtas illa ſic , quòd per ſemetipſum poteſt ſucceſſorem eligere vel ſolum , quia aliquibus poteſt illam poteſtatem communicare.Hoc ſecundum nihil habet apparentiæ.Ex primo autem ſi concedatur, ſequitur hoc inconueniens , quòd eſſet in poteſtate duorum facere quòd alternatis vicibus quilibet per annum in ordine ſuo eſſet ſummus Pontifex,more Annæ & Caiphæ.Et patet conſequentia:quia vnus Papa pro ſua voluntate poteſt eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter reeliget eundem, & ſic deinceps.

¶ Quintò , Chriſtus non contulit Papæ aliquam poteſtatem perniciosam Eccleſiæ:ſed(vt habet gloſſa in ca.ſi Petrus) hoc eſt perniciosum , quòd aliquis eligeret ſibi ſucceſſorem : ergo Chriſtus non contulit illam poteſtatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatã, dicitur primò,quòd Petrus non inſtituit Clementem,ſed in ſubstituendum ordinauit. Dicitur ſecundò , quòd hoc fecit inſtinctu Spiritusſancti : quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertiò,quòd Papa in caſu neceſsitatis, quo electores non poſſent congregari,& pro occurrenti periculo opus ſit paſtore,poteſt Papa moriens inſtituere ſucceſſorem.

¶ Contra rationem autem , ex hoc quòd Papa ſtatuit circa actum electionis etiam electores determinando &c. dicitur quòd Papa non dedit poteſtatem electiuam Cardinalibus , ſed Eccleſia vniuerſalis in ſexta ſynodo in cap. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa non propria autoritate , ſed ſanctorum Patrum ſtatuit. Et propterea vbi Cardinales poteſtate ſibi tradita abuterentur manifeſte , vniuerſitas fidelium poſſet eos priuare poteſtate electiua Papæ,& aliis eam committere.

¶ RESPONDEO.Et primò declaro ſenſum verborum meorum in libello illo.ſecundò quid in hac materia mihi videtur:tertiò,ſatisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquam dixi , quòd Papa poteſt ſibi eligere ſucceſſorem, nec quòd poteſtas electiua Papæ ſit in Papa formaliter , nec quòd poteſtas applicatiua papatus ad perſonam ſit in Papa formaliter:ſed dixi quòd huiuſmodi poteſtas eſt in Papa regulariter:& principaliter.Conſtat nanque apud viros doctos quòd multa ſunt in poteſtate ſuperioris quæ nõ ſunt in illo & eius poteſtate formaliter. & quæ etiam nõ poteſt per ſeipſum immediatè facere. Sunt enim in intelligentiis,(quas Angelos dicimus)formæ inferiorum : & eorum poteſtates,non tamen formaliter, nec ſic quòd poſsint earum actus per ſeipſas exercere, ſunt in corporum cœleſtium poteſtate formæ elementorum & eorum poteſtates,non tamen formaliter nec ſic quòd eorum opera poſsint per ſeipſa exercere.Stat igitur,quòd huiuſmodi electiua poteſtas ſit in Papa regulariter & principaliter : & non ſit in eo formaliter nec poſsit per ſeipſum huiuſmodi poteſtatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc ſenſu , quòd poteſtas electiua eſt in poteſtate Papæ virtualiter,ſeu eminenter,& hoc quo ad modum eſſendi,& quòd eſt in poteſtate papæ regulariter, id eſt ordinario iure, ad differentiam eccleſiæ viduæ:in qua eſt eiuſmodi poteſtas in caſu, & principaliter ad differentiam eiuſdem Eccleſiæ, in qua eſt ſecundario: pro quãto in caſu poteſt nõ ſolùm eligere, ſed facere electores & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

Quomodo electiua poteſtas principaliter & regulariter ſit in papa nõ tamẽ poteſt ſibi eligere ſucceſſorem.

¶ Quo ad ſecundum:quia eius eſt potentia,cuius eſt actus(vt dicitur in De Somno & vigilia,& electionis papæ actus ſimpliciter & abſolutè nõ eſt papæ,ideo poteſtas electiua papæ nõ conuenit formaliter papę.Probatur minor,Electio papæ eſt actus factiuus, quantum ex ſe eſt tũc papę:ergo repugnat ei,quod præſupponat pro tunc papã.Et tenet conſequẽtia:quia quod fit,non eſt:ſi enim eſſe,iam non fieret. Tunc vltra,Ergo elector papæ nõ eſt papa. & tenet ſequela:quia elector præſupponitur ſecũdum naturam electionis & eſt ſimul tẽpore cum electione. Tunc vltra,Ergo actus electionis papæ nõ eſt papæ.& tenet ſequela:quia electio papę eſt actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet,ꝙ poteſtas electiua papæ,cuius actus ſimpliciter & abſolutè eſt electio factiua ex natura ſua tũc papæ,non eſt in poteſtate papæ formaliter.Et cõfirmatur autoritate cõſuetudinis eccleſiaſticæ,qua fit,vt electiones Paſtorum non fiant niſi vacationis tempore,necnon diuinæ ſapientiæ ſuauiter omnia diſponentis : quæ dixit , Sufficit diei malitia ſua:craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi.In ſubiecto igitur opportuni tẽporis quo poteſtas electiua eligere debet,locata eſt formaliter,& non in papa:qui ſolùm præueniendo ſolicitudinẽ craſtini diei eligere poſſet : vt patet. Subiectum autem huiuſmodi electiuæ poteſtatis formaliter(iuxta Peripateticam & Apoſtolicam ſimul autoritatem,qua inuiſibilia ex inuiſibilibus cognoſcenda a nobis ſunt)ex ipſius electionis actus exercitatione intelligandum eſt. Apparet autem abſque omni ambiguitate,ꝙ electio papæ ad Romana Eccleſiam ſpectat cõputando intra Romanam eccleſiam Epiſcopos & Cardinales , qui velut ſuffraganei Romani Archiepiſcopi introducti videntur. Et propterea ceſſante omni humano ſtatuto certiſque exiſtentibus Eccleſię Romanę mẽbris, in eadem regulariter eſt poteſtas electiua papę non minus quam in cæteris Eccleſiis poteſtas electiua ſuorum Epiſcoporum.Ex eo enim quòd Chriſtus,Dominus Romanam eccleſiam elegit in Petri eccleſiam propriã,dum ipſi ne ex Roma,ſicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit(dicens, Venio Romam iterũ crucifigi)Eccleſiæ Romanæ poteſtatẽ electiuam papæ non poſitiuè, ſed negatiuè,hoc eſt oppoſitum non ordinãdo conceſsiſſe dicitur.In caſu autem incertorum electorum , Eccleſiæ vniuerſali eandem poteſtatem eadem ratione (quia ſcilicet eſt Epiſcopus vniuerſalis eccleſiæ)& eodem modo,ſcilicet negatiuè deoſſe intelligitur. Ex ſtatuto autem humano,apoſtolica autoritate contractũ per viam determinationis poſitiuę eſt ſubiectum poteſtatis electiuę ad Cardinales Romanæ eccleſiæ ſolos.papa enim ex eminentia poteſtatis,curiæ ac regiminis vniuerſalis,poteſt de electiua poteſtate decernere:ipſamque ſic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendo, irrita ſit in ſuo opere & ſubiecto : vt patet in geſtis ipſorum Pontificum,& obſeruatione eccleſiæ.Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertium,reſpondeo obiectis pro quanto militant aduerſus hæc.dicitur ad primum,quòd impoſsibile eſt eccleſiam relinqui abſque papa & poteſtate electiua papæ:quoniã decedente papa abſque vllo decreto de hoc negatiuè relinquit poteſtatem electiuam eccleſiæ Romanæ:ſicut Linus ſucceſſor Petri immediatus electus creditur.Reſponſio quoque data,quòd per viã deuolutionis poteſtas applicatiua papatus ad perſonã eſſet in eccleſia vniuerſali in caſu,pro quanto ex meo libello aſſumitur,non intelligitur de deuolutione propter negligẽtiam, contra quam obiicitur, ſed cõmuniter.& propterea non ſic arctatur Deuolutionis vocabulum,quin ſiue deuolutionis ſiue ſucceſsionis,ſiue ſuppletionis, ſiue cuiuſcunque alterius modi in hac ſententia viam includat. Vnde non ſuper negligentia electorum,ſed ſuper defectu ordinariorum electorum fundaui:& in tali non in alio caſu ibi dicta intelligo. Exiſtentibus ſiquidem certis electoribus , qui hodie ſunt Cardinales, non ſuccedit Romana eccleſia vniuerſalis : defunctis autẽ omnibus Cardinalibus Romana eccleſia , à qua Linus eſt electus ante humana iura nobis nota,immediatè ſuccedit.Quia tamen pars clauditur in toto, & in eccleſia vniuerſali clauditur eccleſia Romana,ſi Conciliũ generale cum pace Romanæ eccleſiæ eligeret in tali caſu papam, verus papa eſſet ille qui electus ſic eſſet.A quo autem eccleſia Romana , aut eccleſia vniuerſalis haberet in caſu poteſtatem electiua papæ,& non regulariter,facilè patet.Nam conſtat quòd haberet a Chriſto & eius vicario negatiuè: quia, ſcilicet neuter ordinauit oppoſitum , & Chriſtus Dominus ſtatuit Petrum in ſucceſſoribus perpetuum. Stare ſiquidem hoc ſecundo , cùm ſucceſsio carnalis in nouo teſtamento cõcilio caſtitatis,maximè conuenienti perfectiſsimo ſtatui(qualis papę eſt) diſſonet,volũtaria quoque quaſi adoptio vel inſtitutio ſucceſſoris ſuam eccleſiæ diſpoſitioni aduerſetur : via electionis perpetuandus relinquitur ſucceſſor Petri.procul dubiò ab eccleſia ſua , quæ quia eſt Romana & vniuerſalis,niſi ipſe papa determinet,qui Romanam & vniuerſalẽ eccleſiã repræſentent in eligendo, determinationi ipſius Petri & Domini,qua facto.morte , ſcilicet Petri in Epiſcopatu Romano determinatũ eſt,ꝙ Eccleſia Romana repręſentet Eccleſiã vniuerſalẽ in electiua poteſtate (vt patet ſi ſecludamus omne ius poſitiuũ per intellectum & aſpiciamus ad Eccleſię antiquæ conſuetudinẽ) ſtandum eſt. Vnde non oportet ſolicitari de autore poteſtatis electiuæ in caſu,& nõ regulariter in Eccleſia.

¶ Ad ſecundũ dicitur,ꝙ non eſt cõtra ſenſum declaratum .Argumentum tamen non eſt oſtenſiuum nec ducens ad inconueniens ex natura poteſtatis:ſed ex abuſu ex quo ſi liceret arguere,neſcio quæ poteſtas vniuerſalis rectè committi poſſet vni homini.

¶ Ad tertiũ dicitur,quòd quia quælibet poteſtas Eccleſiæ eſt inferior poteſtate papæ cui reliquæ ſubiacent poteſtates, nullum inconueniens video concedere quòd in papæ poteſtate eminenter continetur poteſtas etiam depoſitiua papæ hæretici,& quòd poſſet conſtituere,& quòd a collegio Cardinalium poſſet deponi in caſu quo deponendus eſt. Nec ſequitur quòd par in parẽ habeat imperium:quia non ſupra papam , ſed ſupra coniunctionem papatus cum perſona exercet imperium, in ſtatu in quo coniũctio illa eſt in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur,quòd propriè loquendo,neutro modo eſt poteſtas electiua in papa : ſed quia poteſt determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum reſpondere:quod tamen ex abuſu poteſtatis ſequeretur.

¶ Ad quintum dicitur,quòd non poteſtas : ſed abuſus poteſtatis,

ſi data eſſet à Chriſto : eſſet pernitioſus. Ad obiecta verò contra rationem ex facto Petri, dicitur, quòd prima gloſſa videtur contra textum dicenté, tradente ſibi Petro, & non dicit ordinante. quòd ſibi traderetur. Secunda verò gloſſa acceptari poteſt quamuis non ſit autentica : præſertim quia mortem non inſtinctu Spiritu ſancti, ſed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem gloſſa ſi acceptatur, eminentiæ poteſtatis papæ fauet, vt patet: ſed quomodo tunc fuerit talis neceſſitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta ſecundam gloſſ. inſtinctu Spiritus ſancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia poteſtatis (propter quod diſſolutum à Spiritu ſancto dicitur factum Petri, non ſemper erunt Petrus & Clemens) vel potius quàm tanquam incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Eccleſia Linum & Cletum reputans ſummos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit Eccleſiam Romanam ante Clementem, teſtari videtur, quòd veba illa Ioannis Papæ tertij tanquam narratiua crediti facti accipienda ſint, & non vt autorizantia factum quod narratur. propter quod autoritate illa vtimur, Vt valeat quantum valere poteſt. Accedit ad hoc verſus in gloſſa ibidem de Clemente dicens.

¶ *Diſputat hoc mundus quartus fuerit'ne ſecundus.*

¶ Ad obiecta demom contra rationem ex hoc, quòd papa ſtatuit de electoribus papæ, dicitur quòd manifeſtè conſtat ex illo can. in nomine Domini, quòd propria autoritate papa illud ſtatuit in ſynodo : vt patet ex illis verbis, Venerabilis Pontifex decernens autoritate apoſtolica, inquit, Mirum eſt autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam conſtructionem in ſequentibus, (vbi dicitur, Quapropter inſtructi prędeceſſorú noſtrorú, aliorúmque ſanctorum Patrú autoritate, decernimus, vt obeúte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa nó propria, ſed ſanctorum patrú autoritate ſtatuit : cum ly autoritate, determinet ly Inſtructi, & non ly Decernimus, vnde ſolidum ſtat, quòd Papa autoritate propria ſtatutum illud fecit. Quamuis etiam omnia ſtatuta de electione papæ, quòd ſummus Pontifex etiam in ſynodo fecit propria autoritate fecerit: & ſancti Patres in ſynodo congregati nihil poſſint ſine autoritate Rom. Pontificis ſtatuere. Hæc quoque ex autoritate papæ fieri cóprobantur, dum ſtatutum Gregorij decimi cum Concilio Lugdunen. (quod habetur in ſexto de elect. vbi periculum: diſponens de electione Papæ reuocatum per Adrianú & Ioan. 19. ac deinde reaſſumptum Celeſtinum quintum & Bonifacium octauum) robur autoritatis habet: vt glo. in eodé c. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione papæ, à papa non à Concilio generali factum eſſe patet, in clemétinis de electione. Multa quoque circa electioné papæ ſtatuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouiſſimè Iulius 2. qui viuit & regnat, ſtatutum nouum edidit de electione Papæ abſque Concilio generali. Vnde negare huiuſmodi poteſtatem in papa, eſt negare ſenſum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quòd in eccleſia Dei eſt poteſtas autoritatiua ſuper coniunctionem Petri & papatus, non autem ſuper Papam.

¶ OBIICITVR contra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundò, quia contrariantur hæc duo inter ſe. Tertiò, quia falſum eſt, quòd poteſtas depoſitiua Papæ quæ in Eccleſia, non ſit autoritatiua ſupra Papam.

¶ Primum oſtenditur ſic, In c. 6. & 13. dictum eſt, quòd poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad hanc vel illam perſonam eſt in ſolo papa, nunc dicitur, quòd poteſtas autoritatiua ſuper coniunctionem eſt in Eccleſia. ergo contradictio.

¶ Secundum autem oſtenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim poteſtatem ſuper hominem, non eſt habere poteſtatem ſuper animam, nec ſuper corpus, ſed ſuper ſeparationem animæ à corpore, cùm nihil aliud faciat occidés hominem. Quid ergo aliud eſt habere poteſtatem autoritatiuam ſuper Papam, quam poſſe papatum ab ipſo autoritatiuè ſeparare?

¶ Tertium autem (quòd ſcilicet Eccleſia autoritatiua ſuper papam ipſum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia aliter Papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non comparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum reſpondere. Secundò, Omnis actus punitiuus perſonæ ratione proprij peccati eſt ab habente iuriſdictionem ſuper eum qui punitur. Tertiò arguitur ad hominem, meipſum ſcilicet, Eccleſia poteſt excommunicare papam hæreticum antequam deponat: ergo habet autoritatem iuriſdictionis ſuper papam. patet ſequela, & antecedens ex te eſt: quia quum tu dicas hanc cóſequentiam eſſe bonam, non eſt excommunicatus ipſo facto, ergo non eſt depoſitus. & iſta erit bona, Non poteſt excommunicare: ergo non poteſt deponere. & iſta, poteſt deponere. ergo poteſt excommunicare.

¶ RESPONDEO, & ad primum dicitur, quòd nulla eſt in dictis meis contrarietas: quoniam ſuperius de autoritate eminentiæ erat ſermo, vbi Eccleſiæ poteſtas papæ poteſtati comparabatur. Vnde dictum eſt ibi, quòd papa eſt moderator & director poteſtatis Eccleſiæ, & non econuerſo: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam poteſtatis ſpectat. Hic autem ſermo eſt de autoritate efficaciæ, dum dicimus, quòd poteſtas Eccleſiæ autoritatiuæ poteſt ſuper coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud ſonat, niſi quòd talis poteſtas tanquam ſuperior coniunctione illa poteſt efficere illam: agens enim vt ſic, præſtat eo quòd ſit vt ſic. Cùm hoc namque patet bene ſtare, quòd poteſtas applicatiua poteſtatis eccleſiaſticæ, ſecundum eminentiam eſt in ſolo Papa.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd hæc duo, ſcilicet poteſtas eſt ſuper coniunctionem, & non ſuper papam, in nullo repugnant inter ſe, quia diuerſa ſunt. Et papa ſignificat aliquid maius coniunctione: quoniam ſignificat formam papatus, ſicut dominus formam dominij. Propter quod retorſio exempli de homine nihil valet. nam non conuenit papę ſignificatú æquiparare ſignificatio hominis & ſimile de vtroque ferre iudicium: quia homo ſignificat formaliter compoſitum ex anima & corpore, papa verò ſignificat formaliter purum papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totum petrus papa ſe habet vt ly homo, & conceditur, quòd poteſtas illa poteſt ſuper Petrum papam ratione ſubiecti (vt in libello dicitur) non autem ſuper papam : quia non poteſt ex parte formæ. Vnde patet nullam eſſe repugnantiam, & quòd aliud eſt poſſe ſuper papam, & aliud ſuper Petrum papam : ſicut aliud eſt poſſe ſuper compoſitum & aliud ſuper formam.

¶ Ad primum autem cótra tertium hoc, ſcilicet quòd poteſtas Eccleſiæ non eſt ſupra papá, reſpondetur, quòd Petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quæ ſunt neceſſaria ad iudiciú depoſitionis ipſius : vt in libello ca. 21. expreſſè dictum eſt, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quòd Petrus papa hæreticus ratione ſubiecti ſic diſpoſiti, ſubditur poteſtati depoſitiuæ Eccleſiæ, & in omnibus neceſſariò præambulis & conſequentibus. Nec ex hoc ſequitur, quòd poteſtas Eccleſiæ ſit ſupra papam, ſed ſupra Petrum papam, ſic depoſitum in hoc tantum. Et per hoc patet ſolutio primi & ſecúdi. Ad tertium verò dicitur, quòd (vt patet in capit. 19. libelli, vnde impoſitum eſt mihi quòd dicam illam conſequentiam bonam) nunquàm ego dixi hoc, nunquá ſomniaui connexioné inter excommunicationem & depoſitionem: imò oppoſitum expreſſè ſenſi, Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur à iudicio humano, nó incurritur ipſo facto ex ſolo peccato interiori putè intuli duo, ſcilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd ſi ex hac radice ſequitur nó eſſe excommunicatum, multò magis ſequitur non eſſe priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuriſtas, ſicut hic. Argumentum autem procedit contra dicétem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depoſitionis: & ideo non eſt ad propoſitum.

CAP. XXIIII.

DIXI in ca. 21. quòd papa poſſet committere poteſtatem depoſitiuam papæ hęretici collegio Cardinalium.

¶ OBIICITVR quod non poſſum ſic dicendo ſuſtinere, quin par in parem habeat imperium.

¶ RESPONDEO, quòd facillimè patet ex hoc non ſequi parem in parem habere imperium : quia poteſtas depoſitiua non eſt ſupra Papam, ſed ſupra coniunctionem Petri cum papatu: quæ in coniunctio non eſt par papæ. Quare auté huiuſmodi poteſtas depoſitiua papæ, quanquá minor papatu, non ſit auferibilis ab Eccleſia à papa, in promptu cauſa eſt: quia diuino iure illi conuenit contra papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate ſola poteſt deponi, quia ſola infidelitas inter crimina contrariatur ad eſſe papæ.

¶ OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

¶ Primò, quia falſum eſt quòd fides requiratur ad eſſe Papæ, cum papa ſi fiat hæreticus, adhuc ſit papa apud me: ſufficit enim character baptiſmalis.

¶ Secúdò, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, quòd pro hęreſi deponi non poſſet: quia hæreſis non opponitur ad eſſe papæ.

¶ RESPONDEO, quòd ratio mea non eſt intellecta vt eſt, ſtudioſè náque non poſui inter códitiones requiſitas ad eſſe papę fidem, ſed Chriſtianitatem, vt excluderé hanc obiectionem. Nec aſſumpſi, quòd infidelitas ſola inter vitia contrariatur fidei, ſed Chriſtianitati, ſeu conditioni requiſitæ ad eſſe papæ, vt patet in libello, Conſtat enim Chriſtianitatis ſtatui (qui membrum Chriſti conſtituit) ſolam infidelitaté inter vitia opponi, & quòd Chriſtianitas requiritur neceſſariò ad eſſe papæ. Et in libello eodem, ca. 27. clarè manifeſtaui differentiam inter Chriſtianitatem & fidem : & quòd Chriſtianitas eſt ſtatus quidam Eccleſiaſticus ex charactere & fide conſtitutus. Sed vt melius vis rationis perſpiciatur, ex concluſione intenta & directa oppoſitione infidelitatis, conſiderandum eſt, quòd non eſt intenta, aut deducta concluſio

ex

ex illa ratione, quòd Papa habet non eſſe propter infidelitatem, ſed quòd eſt diſpoſitus propinquiſſimè ad nõ eſſe: quod ſignificat concluſio dicens, quòd eſt deponendus. Et propterea non oportet, quòd infidelitas ſic opponatur Chriſtianitati, quòd auferat totaliter eſſe Chriſtianum. ſi enim hoc tolleret, non deponendũ, ſed depoſitum Papam inferret, ſed ſat eſt, quòd opponatur Chriſtianitati ſic, quòd conſtituat Chriſtianũ hominem, quantum eſt ex parte hominis in non eſſe Chriſtianitatis. Per hoc ſiquidem non eſſe Chriſtianitatis in Petro Papa, conſtituitur Petrus Papa in eſſe deponibili: quia per tale nõ eſſe eſt diſpoſitus ſic vt deponi poſſit, vt patet ex di[illegible]is in libello. Et manifeſtatur ex officio Papæ, cùm enim Papę officium ſit paſcere doctrina & opere, cùm habet fidem formatam velut ſanus viuit in papatu: cùm autẽ habet fidem informem ob perditam charitatẽ, non paſcit amplius exemplo, ſed doctrina tantùm: ac per hoc velut æger in papatu eſt. Si demum etiam fidem omnino amiſerit, iam nec doctrina paſcere potens eſt, & quaſi mortuus ſicut in extremis vitæ cõſtitutus, ad omne opus inualidus diſpoſitus eſt, vt morte depoſitionis auferatur a vita papali. Vnde patet reſponſio ad primum: quia non obſtat rationi, quòd infidelitas ſtat cum eſſe Papæ: vt patet ex dictis. Et potes eandem ſententiam vnico verbo dicere, quòd fides eſt neceſſaria ad eſſe Papæ ſimpliciter, quamuis non ſit neceſſaria ad eſſe Papæ ſic, ſcilicet quaſi mortui: imò ex hoc quòd conſtituit Papam in eſſe Papæ ſimpliciter, & eius oppoſitum conſtituit in eſſe Papæ quaſi mortui: manifeſtè ſequitur, quòd conſtituit Papam in eſſe deponibili.

¶ Et per hoc patet ſolutio ſecundi: hæreſis enim nõ ſtat cum eſſe Chriſtianum ſimpliciter, nec cum eſſe Papam ſimpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriuſque eſſe. Sed quia conſtituit non eſſe Chriſtianum quantum eſt ex parte hominis, ideo conſtituit diſpoſitum ad non eſſe Papæ: quoniã eſſe Papam ſimpliciter ſupponit eſſe Chriſtianum ſimpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac ſi inferret non eſſe Papæ ſic, quòd eſſet depoſitus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in ſtatera poſita, vt deſiderare me dixi.

CAP. XXVI.

DIXI in eodem 26. ca. iuncto 25. quòd ex ſacra Scriptura ſolus caſus hæreſis excipitur ab impunibilitate Papæ reſpectu Eccleſiæ.

¶ OBIICITVR, quia in ſacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminoſum eſſe ſeparandum, vt patet primæ ad Corinthios ſeptimo. Si is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibũ ſumere. Et Dominus Matt. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa eſt contumacia, eſſe excommunicandum. Et gloſſati fuerunt hi textus de ſubditis in terra, ſimiliter gloſſabũtur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, ꝙ quandiu bene docent & remanent Prælati ſunt audiendi.

¶ RESPONDEO, quòd quum ſacra Scriptura tota ſit ab vno autore, (qui eſt Spiritusſanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non eſt gloſsis, ſed textui attribuẽdum quum ex coniunctione diuerſorum locorum Scripturæ, ſenſus vnus colligitur: ſic autem eſt in propoſito. Quum enim propter hæreſim maximè & propter alia etiam crimina ſint diuino iure vitioſi multi ſeparandi ab Eccleſia, & exceptio fiat de ſolis prælatis ab ipſo diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifeſtè colligitur abſque noſtris gloſsis, quòd reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro ſola infidelitate diuino iure ſeparandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis eſt prælatis & ſubditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato. loquens autem de aliis criminibus, prælatum ſimpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad reſponſionẽ verò datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus eſt prælatus Matt. 23. Super cathedrã Moyſi. & 1. Pet. 2. Obedite præpoſitis diſcolis) dicitur quòd reſponſio illa, ſcilicet quandiu bene docent & ſunt prælati, poteſt bene & malè intelligi. Bene quidem ſi ſit ſenſus, quòd quandiu per ſe bene docent & ſunt prælati. Et ſic nihil obſtat propoſito, quoniam fides Chriſti eſt, qua ſit doctrina, & quæ ſuſtinet prælatum in eſſe ſimpliciter, ac per hoc quandiu habent fidem, habent vnde per ſe rectè doceant. & ſint prælati, quantum eſt ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem ſi ſit ſenſus, quòd non dicitur prælatus tolerandus, ſed ſi toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus ſit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eiſdem quam tolerare (vt patet) conſequens eſt, quòd mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinę, claudat in ſe mãdatum de toleratione ab eiſdem, quibus obedientiam indidit. Et ſic autoritas iuris diuini allata efficax ad propoſitum reſtat, ſupra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. capitul. concluſiuè, quòd in ſolo caſu hæreſis Papa ſubiicitur Eccleſiæ, ita quòd poſſit deponi.

¶ OBIICITVR, primò, quia in epiſtola Clementis ad Iacobum ex ore Petri Apoſtoli ordinatur, quòd Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Eccleſia ſiquidem non ſpernit i[illegible]m epiſtolam, quòd ſufficit.

¶ Secundò, quia cùm Eccleſia in caſu hæreſis ſit iudex Papæ, & talem poteſtatem nõ habeat niſi Matt. 18. & ibi non cõmemoretur magis peccatũ hæreſis, quàm quodcunque aliud cũ contumacia, ſequitur quòd non ſolùm in caſu hæreſis Eccleſia ſit iudex Papæ.

¶ Tertiò, quia ſi vicarius regis abſentis tyrannicè regeret, communitas poſſet illum deponere: ergo Eccleſia poteſt deponere vicarium Chriſti Domini, ſi tyrannicè regat.

¶ RESPONDEO, quod Epiſtola illa eadẽ facilitate reiicitur, qua recipitur: imò maiori reiicitur, vt patet ex oppoſito decreto 40. diſt. ſi papa, vbi manifeſtè ꝑpter negligentiã papa nõ iudicãd' dicitur, quãuis pernitioſam. vnde nõ ſufficit illius autoritas.

¶ Autoritas autem Domini ſecundo loco allata, poteſtatẽ Eccleſiæ ſupra ſubditos ſibi vt ſic manifeſtat. Et propterea cum papa ex aliis locis ſacræ Scipturæ nõ ſit ſubditus Eccleſię niſi in caſu hæreſis, conſequens eſt, vt ex illa ſententia Domini non habeat Eccleſia poteſtatem ſuper eũ, quia eſt papa, niſi in caſu hæreſis: quod enim ibi non eſt expreſſum, ſufficit alibi inueniri declaratum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ſimilitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet poteſtatem deponendi principem, & regem, ſcilicet, ſi tyrãnicè regat: & ideò non eſt mirum, ſi poteſt deponere etiam Vicarium illius. Eccleſia autem ſerua eſt principis ſui Ieſu Chriſti. Secundò, quia Rex purus homo abſens ſupponitur, & ſolum per vicarium gubernare: Rex autem noſter ſic abſens eſt corpore, vt per ſeipſum audiat querelas contra Vicarium ſuum ab Eccleſia & membris ſingulis: & propterea non eſt ab Eccleſia eius vicarius deponendus, ſed recurrendum eſt ad principem audientem, & optimum vt deponat.

CAP. XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. ꝙ propter ſcandalum nõ eſt præſcindendum caput iuxta Domini ſententiam Matt. 18.

¶ OBIICITVR, Quòd licet non ſit auferendum caput totaliter ſic, quòd nunquam ſit futurum aliquot caput: tamen auferendum eſt iſtud caput: ſine quo in corpore remanet vita, imò quod corpus inficit quantum eſt ex ſe.

¶ RESPONDEO, Quòd ex verbis Domini, negatiuè tamen (vt in libello dictum eſt,) ſumitur ꝙ nec totaliter, nec hoc caput præſcindendũ eſt: quoniam expreſsè dicitur, ſi manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen ſiquidem adiunctum oſtendit, quòd de membro hoc loquitur: & conſequenter de capite iſto negatũ accipimus ꝙ præſcindatur. Falſum quoque eſt, ꝙ ſine iſto capite ſit vita, quum ipſum loco Domini ſaluificet Eccleſiã, vt in c. ſi Papa. diſt. 40. dicitur. Nec inficit hoc caput, ſed rectè docet: quãuis abuſus poteſtatis capitalis in iſto inficiat quantum eſt ex ſe, Eccleſiã: non hoc caput: ſed abuſus illius in culpa eſt: & non eſt præſcindendum caput, ſed illius abuſui congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 27. Quòd Deus optimè prouidit Eccleſię, diſponens, quòd orationis remedio contra Papam malum vteretur, non autem depoſitionis poteſtate.

¶ OBIICITVR tripliciter. Primò, quia minus benè inſtituta eſſet politia eccleſiaſtica, quàm ciuilis. Et tenet ſequela, quia ciuilis poteſt principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, eccleſiaſtica autem non poſſet.

¶ Secundò, quia Deus ademiſſet cõmunitati Eccleſiæ poteſtatem ſibi naturaliter conuenientem, & neceſſariam ad pacificam conuerſationem, qualis eſt poteſtas depoſitiua principis in caſu tyrannidis. Et tenet ſequela: quia talis poteſtas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶ Tertiò, quia quum Deus opportunius remediũ, quàm orationẽ eccleſiæ potuerit inſtituere (ſcilicet poteſtatem depoſitiuam) dicere non aliud remedium quàm orationes reliquiſſe, eſt dicere politiam eccleſiaſticam non benè inſtitutam, & effectam ſeruam ſtrictiſſima ſeruitute.

¶ RESPONDEO, Quòd Deus longè melius & eminẽtius inſtituit eccleſiaſticã rempublicã, quàm ciuilẽ: quoniã illam inſtituit cũ proximo & homogeneo capite viuo in perpetuũ ſine potẽtia errandi, præſente ſpiritualiter votis omniũ, & ſingulorũ vbique. hæc enim eſt inſtitutio reipublicæ Chriſtianæ ſimpliciter. De inſtitutione autem ad tẽpus, ſcilicet corporalis abſentiæ principis noſtri, dicitur etiã, ꝙ optima eſt, quãdo conſonat primariæ inſtitutioni. Et quoniã Reſpu. Chriſtiana ſecũdũ ſuã primariã inſtitutionẽ ſerua eſt nata: & tota poteſtas eſt in ſuo principe naturali, ideo optimè cõſona inſtitutio ad tẽpus eſt, vt nõ cõmunitati, ſed vicario principis poteſtas plena cõmittatur, (vt prędictũ eſt,) & quòd

reſpub

Maximā orationis virtutem ne cogitare poteſt.

reſpublica quandiu Vicarius principis ſub principe eſt ſimpliciter (quod fit per eſſe Chriſtianum) ſimpliciter recognoſcat principem viuum,& recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et ſcito quòd contingit homines in hac re falli quaſi à negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papā contingat multis modis ſcilicet per prouidentiam humanam, & per orationem Eccleſiæ perſeuerantem,& neutro modo opus ſit niſi in caſu veræ neceſsitatis,ex hoc quòd Eccleſiç non eſt conceſsū quòd poſsit deponere per viam prouidētiæ humanæ:non ſequitur eccleſiæ non eſſe conceſſum, quòd poſsit deponere Papam: quoniam alia via, ſcilicet orationis perſeuerantis, infallibiliter poteſt: quæ enim per amicos poſſumus,per nos aliqualiter poſſe teſtatur Philoſophus,quantò magis quæ per patrem poſſumus?

¶AD PRIMVM ergo negatur ſequela:& ad probationem dicitur,quòd vtraque politia(ſcilicet tam ciuilis quàm eccleſiaſtica)poteſt deponere tyrannicè regentem ipſam, ſed diuerſimode: quia ciuilis perfecta & libera poteſtatiuè & per prouidentiā humanam: eccleſiaſtica autem per poteſtatem ſui patris per orationis perſeuerantiam,quando verè oportet. Et hic modus quidem excellentior,& non potens errare,ſicut primus,& melior,& propterea non minus bene, ſed melius prouiſum eſt eccleſiaſticæ reip.de modo abiiciendi à ſe malum miniſtrum quàm ciuili.

¶Ad ſecundū negatur etiam ſequela:quia communitas Chriſtiana nata eſt ſerua, ac per hoc naturali iure ſibi non cõpetit poteſtas ſuper principē ſuum:& conſequenter nec ſuper principis vicarium,niſi à principe ſibi concedatur. Vnde licet verum ſit quòd eccleſiaſtica communitas diſtincta contra principem non habeat ſuper principem & eius vicariū tyrannizantem autoritatiuā poteſtatē,non tamen adempta eſt ſibi à Chriſto, aut quocūque alio modo,ſed ex natura ſua:quia ſerua nata eſt,cõtraxit hāc negationem. Ad tertium autem dicitur,quòd non fuiſſet opportunius remedium prouidentia humana,quàm oratio eccleſiæ perſeuerans. Tum quia prouidentia humana falli poteſt (cogitationes ſiquidē mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ noſtræ) oratio autem Eccleſiæ perſeuerans falli non poteſt. Deponeremus fortè, quando non oportet,non prçuidētes futura,nec occulta ſcrutātes. Oratio autē Eccleſiæ perſeuerans non deponet quando non oportet:quia bonus dominus negat quod volumus,vt tribuat q̃ mallemus. Tum quia facilior,minus impedibilis, & efficacior cauſa eſt oratio Eccleſiæ perſeuerans pro ſe in neceſſariis ad ſalutē Eccleſiæ,quàm tota omnium hominum prouidentia:hęc enim difficile conſonat,potentia impediri poteſt,& omnia ſubiecta non habet: de ſcripta autē oratio facilè conſonat, non poteſt potentia aliqua humana impediri, & omnia ſub Deo ſubiecta habet. Mirum eſt autem de ſubiunctis ſcilicet q̃ dicere Deum ſolum orationis remedium reliquiſſe, &c. ſolum enim hoc remedium tanquam ſupremum & efficax ſimpliciter relictū dicimus exiſtentibus multis aliis remediis per viam admonitionis,&c. Mirum autē dico,quia quum naturaliter ex eiſdē tueamur,ex quibus ſumus & conſeruamur,& Chriſtiana reſpub.ex oratione ſit adaucta, & in voo ouili cõſtituta (dicente Patre ad Chriſtum, Poſtula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam) & ex oratione conſeruetur (dicente Chriſto ad Petrū. Ego rogaui pro te,vt non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda eſt, contra tyrannicè regentem. Mirum dico,niſi quis putet orationem Eccleſiæ perſeuerantē pro ſe in vera ſui neceſsitate poſſe deficere,q̃ propriè infidelitatem eſſe,ſi infidelitas non eſt paruulo meo iudicio videtur, diuinæ ſiquidem prouidentiæ, quam in ſpecie de Eccleſia ſua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in neceſſariis, quomodo Deus qui dedit ſemetipſum Eccleſiæ,deficiet illi in neceſſariis,ſeruatis ex parte Eccleſiæ ſeruādis: vt patet ex deſcriptis cõditionibus orationis? Mirū demum dico,quoniam ſi efficax hoc orationis Eccleſiæ,&c. remediū indubiè creditur,cur inſufficienter prouiſum Eccleſiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hūc modum excludendi papam tyrānum ab Eccleſia ſatisfit omnibus quæ obiiciuntur de corpore reſpectu membri cõtagioſi, & ſimilibus. ad omnia ſiquidem ſat eſt oratio perſeuerans Eccleſiæ. Pro cuius zelo hanc reſpõdendi curam ſuſcepi:arbitratus quibuſdam licet non omnibus friuolis obiectis reſpondiſſe,vituperandū non eſſe hac vice. Rogo igitur lectores,vt æquos ſe præbeāt interpretes aut cēſores:nihil enim hic aut alibi mihi, ſed rationi vel autoritati allatæ tribui volo: hoc etiam vbique & ſemper ſub ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ correctione. Romæ die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti,Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX. DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI, LIBELlus Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti.

ILLVSTREM ſapientibus ſententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatiſsime, qui ea,quæ à ſeipſis manifeſta ſunt,ab his quæ per alia nota fiunt,non diſcernentes, nodum (vt aiunt) in ſcirpo quærunt: & meridiana in luce cæcutientes,offendunt. Obnubilandi ſiquidem euangelicam claritatem tanta eſt licentia his,qui ſua nõ ſunt ſorte contenti,vt Eccleſiæ vultus,licet ſereniſsimus,nouitatum inuolucris perturbetur:quippe quorum ſtudium eſt certa & lucida in quæſtionem vertere,ac obſcura aliis reddere. Ea propter Petri,ſucceſſorúmque eius Romanorum Põtificum principatus (tot ætates,tempora,atque æuitates tranquilla poſſeſsione obtenti) ius euangelico Sole fulgens,impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in ſacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre ſic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis ſplendoribus vniuerſæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica Eccleſia tibi credita,Pater benigniſsime,lucubratiunculam hanc pro rudioribus,ne obſcuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis inſtitutione & autoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid,quomodo,& quo ordine tractandum eſt.*
2 *Petri perſonæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſa ſunt claues.*
3 *Perſonæ Petri in ſe,& nō ſolū in perſona Eccleſiæ promiſſas eſſe claues.*
4 *Verba Chriſti, Tibi Petro dabo, non in perſona omnium Apoſtolorum dicta eſſe.*
5 *Apoſtolis aliis non eſſe aliàs collatum quod Petro.*
6 *Solum Petrum accepiſſe claues,conſonat ei quod eſt, Eccleſiam accepiſſe claues.*
7 *Promiſſum eſſe Petro totius Eccleſiæ pontificatum in antedictis promiſsionibus.*
8 *Perſonæ Petri quàmuis charitate qualificata dictū eſſe, Paſce oues meas.*
9 *Soli Petro ita quod non aliis Apoſtolis dictum eſt, Paſce oues meas.*
10 *Petro ſoli vniuerſam commiſſi Eccleſiam per hæc verba Chriſti, Paſce oues meas.*
11 *Petro per hæc verba Paſce oues meas,commiſſum à Chriſto pontificatum totius Eccleſiæ.*
12 *Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in Pontificatu Eccleſiæ catholicæ.*
13 *Romanum Pontificem ſuccedere Petro in pontificatu totius Eccleſiæ.*
14 *Autoritates ſanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes Romanū Pontificem ſucceſſorem Petri pontificatum ſuper totam Eccleſiam à Chriſto inſtitutum à Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de Vio Caietani Cardinalis S. Xiſt. de Romani Pontificis inſtitutione & autoritate in Quatuordecim capita diuiſus.

Quid,quomodo,& quo ordine de Romani Pontificis inſtitutione tractandum eſt.

PRINCIPATVS Romani Pontificis ſuper vniuerſas Chriſti Eccleſias,quāuis quæſtionibus multis pulſatus fuerit,noſtro tamē propoſito vnica inueſtigatione abſoluēdus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium an Rom. Põt. ſit de facto caput Eccleſiæ: nec an idem poteſtatē habeat à Deo eo modo quo iuxta Apoſtolum Ro.13. Nõ eſt poteſtas niſi a Deo,& quę à Deo ſunt ordinata ſunt

ſunt:& ſicut poteſtas regia in veteri teſtamento erat à Deo:iuxta illud primi Reg.8. Audi vocē eorum,& conſtitue ſuper eos regē. eiuſmodi enim omnia aduerſariorum multi affirmāt. ſed vertitur in quæſtionem,an a Chriſto inſtitutus fuerit Rom.pontifex ſuper omnes Eccleſias principatus in beato Petro : ita quòd inſtituerit Chriſtus Petrum cum eius ſucceſſoribus ſuum vicarium ad gubernandum omnes Chriſti Eccleſias. Quo fit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum,ſeu Romanum Pōtificem fuiſſe, ſeu eſſe caput omnium Eccleſiarum, à præſenti ſecreta ſint intentione:& ea duntaxat afferenda ſint ex quibus Chriſtum Dominum contuliſſe huiuſmodi principatum Petro ſoli habetur.

¶QVIA verò ex ſacris literis pendet omnis quæſtionis huius veritas,& duo ſunt præcipui textus,ſcilicet Matth.16. & Ioā.vlt. expreſsè de hoc myſterio loquentes : ideo primò iuxta vtrunque textum inueſtigandum eſt an ſoli Petro verba Chriſti dicta ſint. Secundò,an per hæc ſoli Petro Pōtificatus totius Eccleſiæ à Chriſto commiſſus ſit. Tertiò,an hic totius Eccleſiæ Pōtificatus Petro à Deo commiſſus , ſit ab eodem Domino datus ſucceſſori Petri. Quarto an ſit à Chriſto hic Pontificatus datus Rom. Pontifici,vt Petri ſucceſſori. vt autem primi clara ſit ſolutio , Matthæi textus prius diſcutiendus ſic eſt:vt in primis tractetur opinio dicentium verba Chriſti non Petro, ſed perſonæ qualificatæ, deinde dicentium non Petro,ſed Eccleſiæ:poſtea dicentium Petro & Apoſtolis aliis , demum negantium ſoli Petro , quia Eccleſiæ , dicta eſſe. Multifariam ſiquidem obnubilare conati ſunt dominicam promiſsionem Matth.16.relatam, Tibi dabo claues,&c. Quidam nanque adeò reſtrinxerunt verba hæc,vt perſonam etiam Petri ab illis eximerent,& ad ſolum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam reſtringentes & eximentes Petri perſonam, ad ſolam Eccleſiam in Petro ſignificatam Chriſti verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promiſsionem ad alios Apoſtolos: ita quòd Petro in perſona omnium Apoſtolorum dicta accipiūt. Sed & nonnulli ſunt admittentes ſoli Petro hæc dicta : principatus tamen ſingularitatem collatam Petro negant:eò quòd ſimilis poteſtas aliis Apoſtolis à Chriſto collata alibi legitur , puta Matthæi 18. Quæcunque alligaueritis ſuper terram:& alibi. Hæſitant denique aliqui,quo pacto ſoli Petro claues datas eſſe verificatur, & tamen datas quoque Eccleſiæ eſſe claues omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata ſunt quinque hæc,ſigillatim tractanda ſunt. Præponendo vbique rationes dubitandi,vt oppoſita iuxta ſe magis eluceſcant.

CAPVT II.

¶ Petri perſonæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſæ ſunt claues, &c.

NON deſunt dogmatizantes pontificiam poteſtatem homini non immediatè collatam , ſed dono virtutis mediante : ita quòd perdito virtutis dono,perire ſimul pontificiam poteſtatem neceſſe ſit , tanquam virtus gluttinum quoddam ſit iungens homini pontificatum. Quo fit,vt horum iudicio claues non Petri perſonę,ſed eius dono collatæ ſint in aliquo ſingulari miniſtro, puta ſacerdote,ſeu iuſto quocunque.

¶ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens , Beatus es proculdubio in ſpe veræ fidei , non inchoaſſet enim à Simonis beatitudine niſi ad ſubſequentem pontificatum ſpectaret huiuſmodi beatitudo : nihil enim impertinens dixiſſe Chriſtum decet.

¶Secundò, ex eo quòd Dominus adiungit , Simon Bariona , hoc eſt filius columbæ:vt Hiero.exponit. Quorſum enim Petrus accepturus pontificatum,filius columbæ prænominatur, niſi vel eius ſimplicitas columba ſignificata:iuxta illud, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbæ:vel Spiritusſanctus,qui columba deſignatur , eo quòd in ſpecie apparuit in Chriſti baptiſmo:ad eccleſiaſticum principatum pertineret.

¶Tertiò ex ratione ſubiuncta , Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi,ſed Pater meus qui in cælis eſt. Monſtrant enim hæc non à carne & ſanguine , ſed diuina reuelatione inſtruendum eſſe qui aliis præficitur in Chriſtiana fide erudiendis.

¶Quartò,ex eo quòd Dominus addidit, Tu es Petrus:& non dixit, Tu vocaris Petrus,vt gloſſ.ibi notat, ob fortitudinem fidei,& confeſsionis conſtantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera ſpectant, quæ vt dictum eſt aut impertinenter præpoſita ſunt , aut ad principatum tunc ſubſequenter promiſſum opportuna media ſunt.

¶Vnde & quinto arguunt ex ſubiūcta prima promiſsione, Super hanc Petram ædificabo Eccleſiā meam. Quum enim iſta ſit prima promiſsio Petro facta,quoniā vt Cypria. Hiero.& Aug.exponunt per hanc Petram demonſtratur ipſe Petrus:inquit enim Hiero.ſuper Matth.ædificabo Eccleſiam meam ſuper te:& Augu.in lib.retract. refert ſeipſum dixiſſe, quòd in Apoſtolo Petro tanquam in petra ædificata eſt Eccleſia : nec retractat hanc ſententiam. Cypr. quoque vbi ſupra dicit,Loquitur Dominus ad Petrum,Ego dico tibi:quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:ſuper vnum ædificat Eccleſiam,&c. Quum inquam hæc ſit prima promiſsio facta Petro,& hæc promiſsio nō immediatè,ſed mediante dono firmitatis , & ſoliditatis ad perſonam Petri pertineat vt ipſa Domini verba teſtantur,dum non dicit, Super te,ſed ſuper hanc Petram, hoc eſt, ſuper te petram ædificabo Eccleſiam meam:conſequens eſt,vt ſubſequentes quoque promiſsiones intelligantur factæ perſonæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius columbæ,& beatus,&c. Et confirmatur : quia iſta promiſsio non ſolùm eſt prima, ſed principalis : nam præcipuum donum Petro collatum eſt eſſe fundamētum Eccleſiæ. Ex hoc autem quòd hæc promiſsio eſt prima,& principalis:conſequens eſt,vt aliæ promiſſiones conſequentes ſequantur naturam principalis : ac per hoc nulla promiſsio eſt facta perſonæ humanæ , niſi mediante dono virtutis:quod erat intentum manifeſtandum.

¶NON eſt difficilè catholico doctori monſtrare falſam eſſe relatam ſententiam,dubitando ad damnata in conuenientia. Nihil enim aliud eſt huiuſmodi dogma, quàm hæreſis quorumcunque dicentium in malis miniſtris non inueniri eccleſiaſticam poteſtatem clauéſque Eccleſiæ in ſolis , & omnibus iuſtis habere Eccleſiámque es ſolis iuſtis conſtare:quæ omnia reprobata,& damnata eſſe conſtat. Verùm, ne hæretici cauſentur ſe opprimi autoritate prælatorum,& non euangelij,ex ipſo Euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda eſt ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas eſſe in hoc Domini ſermone ad Petrum partes:quarum prima ſecundum planum Euangelij cōtextum,ac ſenſum ad confeſſionem,quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, niſi reuelatæ confeſsionis actorem fructum ſeu præmium: & perſonam,ſeu perſonæ conditionem,cui reuelatio facta eſt. Dicendo, Beatus es,fructum,ſeu præmium pronūtiat:dicendo,Simon Bariona , perſonam ad literam , ſeu conditionem perſonæ myſticæ, puta ſimplicitatem, ſeu ſpiritualitatem aperit. & dicendo , Quia caro & ſanguis non reuelauit,ſed Pater meus,actorem reuelationis monſtrat : tota ergo prima pars ſermonis ad reuelatam confeſsionem ſpectat,& non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas,vide ſingula. Meritò ex accepta reuelatione Simō beatus dicitur:quoniam,ſi ſecundum philoſophiam beatus in hac vita eſt qui ad cognitionem ſupernarum ſubſtantiarum peruenit, & ſecundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in ſpe veræ fidei conſiſtit(iuxta illud, Beati qui non viderūt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit , quum ad cognoſcendum Trinitatis myſterium peruenit , non innixus reuelationi aliis factæ(vt nobis contingit)ſed reuelationi ſibiipſi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum perueniſſe teſtatur verba Petri: teſtatus eſt Dominus:cōfeſſus eſt enim Petrus,Tu es Chriſtus filius Dei viui. confeſſus fuerat olim Nathanael , Tu es filius Dei: Ioannis primo.confeſsi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es,Matthæi decimoquarto.confeſſus fuerat,& Petrus in perſona omnium,Et nos credimus & cognouimus,quia tu es Chriſtus filius Dei , Ioannis ſexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium appoſuit , niſi nunc : quia nunquam confeſſio facta fuerat quòd eſſet filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit,adiungendo illud adiectiuum, Viui.hoc enim dupliciter poteſt intelligi : primò , vt ſit adiectiuum determinans ſuum ſubſtantiuum abſolutè:vt ita dictum ſit Dei viui, tanquam dictum fuiſſet. Dei veri,aut Dei omnipotentis:& ſic per accidens adiungeretur Petri confeſsioni ad maiorem expreſsionem , Veri Dei,ad differentiam deorum lapideorum,ſeu mortuorum:vt Saturni,Iouis,& reliquorum. Alio modo, vt determinet ſuum ſubſtantiuum,ſcilicet Dei in ordine ad filium,cuius enūtiatur Pater, dum dicitur, Filius Dei viui:& ſic per ſe,& eſſentialiter apponitur confeſsioni Petri, & conſtituit Petri confeſsionē eſſe per ſe eſſentialiter,ac formaliter,veram, & altiſsimi ſenſus:ſignificatur ſiquidem hinc pleniſsimè,& formaliter modus quo Chriſtus eſt filius Dei,ſcilicet quòd eſt naturalis filius Dei. Et ne altitudo ſenſus ſententiam claram obumbret , manifeſtatur quod dicimus ex differenti filiatione noſtra & Chriſti:commune nanque eſt Chriſto & nobis,quòd ſumus filij Dei, (ſecundum quòd de nobis ſcriptum eſt Ioannis primo, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri)ſed nos ſumus filij Dei,quia vult,iuxta illud Iacobi primo, Volūtariè enim genuit nos verbo veritatis:Chriſtus autem eſt filius Dei,non quia vult , ſed quia eſt. Ratio ſiquidem quare Deus nos genuit filios, eſt ſua voluntas , qua elegit nos:ratio autem quare Deus genuit Chriſtum,eſt ſua eſſentia,qua genuit vnigenitum Deum , qua & ipſe Deus eſt.

Profundiſſima fidei Petri expoſitio qua Chriſtum expreſsit dicens. Beatus es: & ex his verbis, tu es Chriſtus, tu es filius Dei viui, id eſt filius Dei naturalis, & confeſſionis patris & Spiritus ſancto, quo Chriſt. cōfeſſus eſt.

¶Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus eſt eſſe : vt dicitur ſecundo de Anima) ſignificatum eſt per Deum viuum:ex eo nanque,quòd viuere viuentibus eſt eſſe , idem eſt , Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei inquantum eſt. Meminit tamen Petrus non Dei eſſe,neque Dei,

natura, ſed Dei viui: quoniam cuicunque eſt Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua eſt, nec ea ratione qua res naturalis eſt, ſed ea ratione qua viuit. Quod ſi altius perſpicere cupis, iunge hæc ſimul, ſcilicet Filius Dei viui: quum enim conſtat ex vna parte filium ſonare genitum talem qualis eius parẽs eſt, & ex altera parte parentem ſignificari Deum viuum: ſi cointellecta fuerit philoſophica traditio, ſcilicet naturaliſſimum operum eſſe omnibus viuentibus facere tale quale ipſum eſt (vt habetur ſecundo de Anima) manifeſtè videbis quòd dicendo Filius Dei viui ſignificatur naturalis filius Dei: ex eo enim quòd filius Dei ponitur genitus a Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei, inquantum eſt viuus, ponitur, quia naturaliſſimum opus viuẽti quatenus viuens eſt, genitus ſignificatur. Acutiſſimè ergo & formaliſſimè, Petri confeſſio Chriſtum non adoptiuum Dei filium, ſed naturalem Dei filium manifeſtat, dicendo Chriſtum Filium Dei viui. Et ſi altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac reſponſione claudi non ſolùm duas Trinitatis perſonas Filiũ ſcilicet & Patrẽ, & rationem ac modum generationis, ſcilicet quòd ille naturalis Pater & ille naturalis Filius (vt declaratum eſt) ſed ſubſtantialitatem, coæternitatem ac coæqualitatem vtriuſque. nam ex eo quòd naturalis Filius eſt talis qualis eſt Pater, & Chriſtus dicitur Filius Dei viui, ſignificatur quoque quòd ipſe eſt Deus viuus: & quum non ſint multi dij, conſignificatur quòd eſt vnus Deus cũ Patre, ac per hoc conſubſtantialis, coæternus & coæqualis. Nec Spiritusſancti perſona omiſſa eſt, Chriſtus enim ſonat vnctum Spirituſancto, vt ipſemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit vt hac confeſſione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis myſterium docuerit, quam Ioannes dicendo, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, &c. immò licet Ioannes ſpiritualius, dum ad immaterialem, intelligibilémque gradum penetrauit, Petrus tamen perſonas nominibus proprijs Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generãdi clarius ſignificauit, dicens, Tu es Chriſtus filius Dei viui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus aſſirmatur. Ad hunc tam altum huius confeſſionis ſenſum attendiſſe inuenies Origenem, Chryſoſt. atque Hilar. hunc tam altum iſtius confeſſionis ſenſum teſtatur Eccleſia quotidiana veneratione repetens prima diei hora Chriſte fili Dei viui, &c. Meritò quoque ad eandem reuelationem ſpectat Bariona. dupliciter ſiquidem vt Hieronymus dicit, poteſt intelligi: vel legendo, Bariona id eſt, filius Ionæ (Bar enim idem ſonat quòd filius) vel quòd vitio ſcriptorum detracta ſit media ſyllaba, quum deberet legi Bar ioanna: id eſt filius Ioannis: Simon ſiquidem creditur à multis filius Ioannis: ſecundum tamen veritatem filius fuit Ionæ: vt patet Ioan. primo. Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas. licet vitio ſcriptorum Latinorum Latini codices ſint corrupti. Eſt ergo primus ſenſus, myſticus tamen, Tu es filius Iona, id eſt columbæ, ſecundus autem literalis, Tu es filius Iona ſeu Ioanna. Vterque autem ſenſus propoſitum fouet: nam ſi filius exponitur columbæ, ſimplicitatem ac ſpiritualitatem perſonæ ipſius Petri tanquam habilis ad reuelationem ſuſcipiendam indicat: ad reuelationem nanque diuinam ſuſcipiendam ſimplicitas & ſpiritualitas maximè præparant: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit quæ ſunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum ſecundo. Si autem filius Iona vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confeſſæ veritatis valde ſpectat: quoniam pertinet ad hæc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipſius nõ Petri, ſed Simonis meminit: vt ſubiungendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus: ex hoc ipſo quòd patrem ſuum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ ſeu Ioannis: quia nõ pater tuus ſecundum carnem, & ſanguinem reuelauit tibi. ſed Pater meus, qui in cælis eſt: ex hoc inquam ipſo eruditus quiſque intelligat patrem, qui in cælis eſt, ita eſſe naturaliter patrem meum, ſicut Ionas eſt naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chryſoſt. dicẽs, Vanum eſt dicere, Tu es filius Ionæ vel Ioanna, niſi vt oſtẽdat, quoniã ita naturaliter Chriſtus eſt filius Dei, ſicut Petrus filius Ionæ: eiuſdem ſubſtantiç cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem noſtrum cõmendare Petri confeſſionem manifeſtando illius actorem & præmiũ, &c. vt Petri cõfeſſio vera habeatur: & ſic ipſe verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confeſſione, non a carne & ſanguine, ſed a cæleſti patre deriuata: niſi enim hoc manifeſtaſſet, confeſſionem Petri vt humanum verbũ acciperemus: nunc autẽ vt à Deo prolatã ſententiã habemus. Ex quibus omnibus clarè patere poteſt, quòd hucuſque nihil ad principatum Petri pertinens dictum eſt. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum ſermonis, circa illius confeſſionem verſatur: & ad probationem fidei de ſeipſo Chriſto filio Dei viui pertinet: ſecunda autem ad Petro promittendum conuertitur: vnde & inchoat a reddendo vices ipſi Simoni Petro, Et ego dico tibi. tanquam diceret (vt Hieronym. notauit) Tu mihi dixiſti, Tu es Chriſtus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & ſuper, &c. Vbi aduerte non ſolum diuerſas, verum non vnius, ſed diuerſorum generum promiſſiones Petro factas eſſe. nam prima promiſſio conſtructionẽ reſpicit Eccleſiæ, Aedificabo Eccleſiam meam: ſecunda autem autoritatem, Dabo claues regni cælorum. & quodcunque ſolueris, &c. illa ad Eccleſiæ ſubſtantiam, iſta ad officium reſpicit: tantúmque inter ſe differunt, quantum eſt inter ſubſtantiam & officium diſtantiæ. Et licet in prima promiſſione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Chriſtum vel Petrum, vel confeſſionem Petri, vt Chryſoſtom. exponit: ſi tamen ſubtilius perſpexerimus vnicus eſt ſenſus literalis: hoc eſt, quòd per hanc petram demonſtratur Petrus. Auguſt. enim in libro primo retractationum cap. 21. lectoris iudicio relinquit quæ duarum ſententiarum ſit probabilior. Petrúſne, an Chriſtus demonſtretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipſo Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonſtrari: vt patet ex eo quòd Dominus dixit, ſuper hanc petram ædificabo. Si enim ſeipſum demonſtraſſe, non dixiſſet, Aedificabo, ſed ædifico: quoniã tunc verè ſuper ſeipſum ædificabat faciendo de Simone Petrum: ſuper Petrum autem nõ tunc ſed poſt reſurrectionem ædificare cœpit. & propterea dixit in futuro, ædificabo: ac ſi apertè diceret, Te quem nunc facio Petrum, poſtea faciam fundamentum Eccleſiæ meæ. Confirmatúrque hic ſenſus, quia aliter impertinenter præmiſiſſet, Tu es Petrus quũ tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangeliũ inſinuet: quum Dominus quaſi reddens vices Petro (vt prædictum eſt) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tã magnum ſonaret eſſe Petrum, aut quorſum, Tu es Petrus, niſi ſubſequenter demõſtraretur Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam? Vnde Hieron. exponẽs hunc locum ait, Secundum autem metaphoram petræ rectè dicitur ei, ædificabo Eccleſiam meam ſuper te. Expoſitio autẽ Chryſoſto, de confeſſione Petri, in idem redit: quoniam confeſſio fidei in idem redit cum ſoliditate ſeu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non enim differt ab ea niſi tanquam actus ab habitu. & rurſus conſtat quòd Eccleſia magis habet pro fundamento fidẽ, quàm fidei confeſſionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram, demonſtratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hãc petram, id eſt, in te petram, in te ſoliditatem fidei, in te Chriſtũ creditum, in te Chriſtum confeſſum: vt complectaris omnes ſanctorum expoſitiones. nam ſingulç veræ quidem ſunt, ſed partem tantum veritatis explicarunt: fidem ſeu fidei confeſſionem, aut Petrum, vel Chriſtum exponẽtes. Quum autem vtrunque ſimul iungitur, ita quòd & Petri perſonam & Chriſti ſeu fidem ſimul ſignificari exponitur, integra veritas, integer ſenſus habetur literæ dicẽtis non ſuper petram, ſed ſuper hanc petram. Indiuiduatur ſiquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia eſt in hoc demonſtrato ſuppoſito: ſicut quòd licet aliud in Petro exiſtens indiuiduatur: & fit hoc quia eſt in ipſa Petri perſona.

Fuit Petrus Ionæ vel Ioannis filius.

Fides magis quàm confeſſio Eccleſiæ fundamentum eſt.

¶ Hoc igitur integro ſenſu literali patefacto & admiſſo, & amplius aperiendo, ſcito ex Euangelio omnes promiſſiones Petro factas conuenire in hoc quòd omnes ſunt factæ vnicæ perſone ipſius Simonis, qui dicitur Petrus: cui dictum eſt, Tu es Petrus. Manifeſtatúrque ſic eſſe primo de prima promiſſione, & deinde de ſecunda. In prima promiſſione tria reſpice. Primò, Tu, ſecundò, es Petrus, tertiò, ſuper hanc petram. Es pronomine, Tu, demonſtratur perſona illa cui Chriſtus loquebatur: perſona, dico, nõ qualitas aliqua. nam conſtat pronomen, Tu, demonſtrare ſubſtantiam ſine qualitate etiam apud grammaticos. Rurſus ex pronomine, Tu monſtratur vnica perſona: vt patet. Ex cõiunctione propterea huius quod eſt eſſe Petrũ ad ly, Tu cùm dicit, Tu es Petrus, ſignificatur apertè aſſirmari à Domino illam vnicam perſonam eſſe Petrum: & quia per hanc petram demonſtrat illam eandem petram quam tũc pronomine demonſtratiuo mõſtrabat. Tu es Petrus. Significantiſſimè ſiquidẽ ille articulus hanc exprimit eandẽ monſtrari petram, de qua tunc erat ſermo, quæ & per pronomẽ, Tu es Petrus, monſtrabatur: & hoc tantò clarius, quãtò nulla alia petra tunc monſtrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Eſſe igitur futurũ Chriſti Eccleſiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur perſonæ monſtratæ pronomine, Tu oportet intelligere, quod eſſe Chriſti Eccleſiæ fundamentum permittitur vnicæ perſonæ demõſtratæ per, Tu: cui tunc datũ eſt quòd eſſet Petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus. Et ego dico tibi, nõ beatitudini tuç, non filio colũbæ, non filio reuelationis: ſed tibi. De ſecunda autem promiſſione clariſſimè patet: quia exprimitur pronomen demonſtratiuum ſubſtantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc valdè notare: quoniam hinc commenta hæreticorum ſchiſmaticorum ſpecie tenus ſancta, ſed re venenoſa confutantur: aiunt enim, Super petram, id eſt, fidei firmitatem Eccleſiam fundatam. Verum dicunt ſed diminutum: quoniam Dominus dixit quidem, ſuper petram: ſed non hoc ſolùm dixit, ſed addidit articulum, hanc dicens, ſuper hanc petram: quam proculdubio tunc monſtrabat, dicens, Tu es Petrus: ſi enim ſuper fidei ſolidũ abſolutè ędificaturus eſſet, nõ dearticulaſſet ſoliditatẽ ad perſonã illã. Sed ſchiſmatici perſonalis fundamenti vnitatem

Promiſit Chriſtus Petro illum eſſe futurum eccleſiæ fundamentum non abſolutè, ſed vt petra.

tatem à Chriſti Eccleſia tollere,per hæc commenta nituntur,Dominus autem hos omnes præueniēs, ſermonem ad Simonem Petrum ſub pronomine direxit,inchoās, Et ego tibi dico.& ſubdēs, Tu es Petrus tu,non beatitudo tua, aut aliquid eiuſmodi:tu,non vos , vt vnitas fundamenti Eccleſię , vnitas quoque perſonalis à Chriſto affirmata intelligatur:dū dicitur, Tu es Petrus,tu vnus es Petrus futurus poſtea fundamentū:quādo ſuper hanc petrā,id eſt te Petrum ædificabo Eccleſiā meam. Duplex autē aduertenda eſt inter has promiſsiones differentia prima eſt, quòd eſſe fundamentū Eccleſię non promittitur perſonę Petri abſolutè,ſed quatenus eſt Petrus ſeu petra:claues autem regni cęlorū promittūtur perſonę Petri abſolutè. Et habes hanc differentiā ex Euangelio:dum de primo dicitur, Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſia meam non dixit,Super te ædificabo Eccleſiam mea : per hanc enim petram demonſtrauit totum quod dixerat, Tu es Petrus:nā petram reddidit ad ly Petrus, & articulū hanc reddidit ad pronomē, tu, tanquā ſi diceret,Tu es Petrus,& ſuper te Petrū ædificabo Eccleſiam meam.De clauibus autem regni cælorum nō dicitur, Et tibi Petro,neque huic petrę,ſed ſimpliciter & abſolutè,Tibi dabo claues,monitās per hoc,quòd dixit,tibi,quòd perſonę nō qualitati per petrā ſignificatæ,puta fidei promittebat claues : perſonæ ergo qualificatę promiſſum eſt fore Chriſti Eccleſiæ fundamentū:perſonæ verò nudæ promiſſæ ſunt claues regni cælorū. Altera differentia eſt, quòd in prima promiſsione Petro promittitur Eccleſiā ſuſtinendi officium,non ſe Petro,ſed Chriſto actore:nā non dixit, Et ſuper hanc petram ædificabis Eccleſiam meam:ſed dixit,Super hanc petram ædificabo Eccleſiā meā:tanquām ſi diceret, Tu ſuſtinebis tanquam petra me ædificante Eccleſiam meam ſuper te petra. In promiſsione verò clauium aperiendi officium,& claudēdi non ſibi reſeruauit Dominus,ſed ſe daturū claues promiſit:vt ille cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cælorum. Hæ ex Euangelij pleno ſenſu differentiæ conſtāt. Ex quibus euidēter colligitur differentia inter officium Petri quo ad poteſtatē vtendi clauibus,& ſoluendi,atque ligandi, & officium eiuſdem ad ſuſtinendam Eccleſiam in fide:dum officium clauium homini cōmittitur:officium verò ſuſtinendi Eccleſiā in fide ad Chriſtū vt actorem,ad petram vt rationem ſuſtinēdi,ad hominem verò Petrum, vt fundamentum ſuppoſitūmque ſpectare dicitur.Oportet ſiquidem hæc diligentius contemplari vt ſciamus hinc rationem reddere poſcētibus nos de ea,quæ in nobis eſt fide:ex his enim facilè eſt perſpicere,quòd claues regni cælorum nō ſunt datæ ſanctitati ſeu iuſtitiæ hominis , ſed promiſſæ ſunt homini futuro paſtori ouium Chriſti.Si quis autē cōtra huiuſmodi exactā expoſitionem verborū Euangelij obiiciat,eo quòd Petrus non fuit ex tunc re,& nomine Petrus quoniā nō perſeuerauit ſolidus, ac firmus in fide, ter ſiquidem poſtea dominum negauit:ac per hoc verba Domini ſonantia in præſenti.Tu es Petrus,non ſunt ſic exactè intelligēda: aduertat ſic obiiciens ſe falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis.Petrus quidē ex tunc factus eſt firmus in fide, dicente Chriſto.Tu es Petrus:vt Hieron.teſtatur,exponēs, Et ego tibi dico,non ſermone caſſo &,nullum opus habēte,ſed dico tibi, quia meum dixiſſe feciſſe eſt,quia tu es Petrus.Nec deficit negando Dominum in fide,quæ in corde eſt,quamuis defecerit in confeſsione fidei : horum enim diſtinctio à Paulo Apoſtolo manifeſta eſt ad Rom.10.Corde creditur ad iuſtitiam,ore confeſsio fit ad ſalutem. Teſtatur ſiquidem Dominus Petrum non defeciſſe in fide, Luc.22.dicens,Ego rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua:conſtat enim Chriſtum in omnibus exauditum fuiſſe pro ſua reuerentia, vt dicitur Hebr.cap.5.Defeciſſe autem ipſum in charitate,& periurium manifeſtat,& Dominus teſtatur ſubiungens, Et tū aliquando conuerſus confirma fratres tuos:auerſus enim fuit à charitate Chriſti non à fide,perſeuerauit ergo ſemper Petrus.

Collige omnia.

¶HIS PRAEMISSIS Ad obiectiones in oppoſitū dicendū eſt. Et circa tres primas non oportet inſiſtere,quia iam declaratum eſt, quòd impertinentes ſunt:nam ad confeſsionem Petri ſpectant omnia,quæ in eis afferūtur. Ad alias verò obiectiōes,ex illis verbis,Tu es Petrus & ſuper hāc petrā ædificabo Eccleſiā meam, dicitur quòd hæc quidē ſpectant ad pontificalem gradum,nō ſecundum officium clauium,ſed ſecundum officiū fundamenti. Et ex propoſito Dominus dixit,Nō tu vocaberis Petrus,ſed tu es Petrus vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine : hoc es ſolidus , firmus,cōſtans,&c.in fide tanquā petra:vt Leo,Greg.Bedáque expoſuit. Nec ex his aliud poteſt inferri,niſi quòd ſoli habēti fidē conuenit eſſe fundamētum ſuſtinendi Eccleſiā in fide,quòd gratis concedimus:nam ex hoc non habetur,quòd eſſe fundamentum mediante charitate,ſeu iuſtitia conueniat Petro,ſed mediāte fide. Et econuerſus hinc non habetur, quòd eſſe fundamentū promiſſum ſit fidei ſimpliciter & abſolutè:ac per hoc promiſſum ſit cuicūque in quo inuenitur fides:quoniam Chriſtus non dixit,Et ſuper petram,ſed dearticulauit eam ad perſonam adiungens ly,hanc,dicendo,ſuper hanc petram:procul dubio enim petra tunc demōſtrata per præmiſſa verba,Tu es Petrus,repetitur:vt qui modo eſt Petrus futurum ſit fundamentum.Quocirca clarè patet,quòd ſicut ſolus Simon demonſtratus eſt dicendo,Tu es Petrus, ſolus quoque repetitus eſt Domino. Et ſuper hanc petrā ædificabo Eccleſia meam. Nulla ergo promiſsio facta eſt dono virtutis abſolutè:ſed ſola prima inter eas : ſcilicet ædificatio Eccleſiæ facta eſt dono fidei, non in quocunque,ſed in perſona futuri paſtoris ouium Chriſti.

Ad tres primas obiectiones. ad alias.

¶Ad confirmationem autem inferentē ſimile eſſe iudiciū de officio clauium & officio fundamenti:reſpondetur,quòd ex dictis entibus verbis Domini manifeſtè declaratum eſt non eſſe ſimile de vtroque iudicium.Et licet acceſſorium ſequatur naturā principalis cæteris paribus vbi tamē (vt in propoſito) maxima eſt in cæteris diſparitas:non oportet ſecundarium aſsimilari principali. Manifeſtatur autem maxima diſparitas in hoc,quòd in officio fundamenti homo ſe habet quaſi totaliter paſsiuè, dicēte Chriſto, Ego ædificabo ſuper te Petro:in officio autem clauium non dixit,Ego aperiam,aut claudam,ſed abſolutè , Tibi dabo claues regni cælorum.Non eſt propterea mirum,ſi aliter promiſſum eſt fundamenti officium,& aliter officium clauium:illud mediante firmitate fidei,iſtud homini abſolutè. Cōſentanea eſt autem huiuſmodi differētia à Chriſto inſtituta humanę etiā rationi:nam vſus clauium ſiue rectus ſiue abuſus fuerit,non in vniuerſalem redundat Eccleſiam : officium autem ſuſtinendi fidem ſi aberraret, Eccleſiā vniuerſalis rueret:de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Promiſſæ ſunt ergo claues regni cælorum non dono virtutis (vt hæretici fingunt) ſed perſonæ Simonis Petri,futuri paſtoris ouium & agnorum Chriſti.

Ad confirmationem.

CAPVT III.

¶Perſonæ Petri in ſe , & non ſolum in perſona Eccleſiæ promiſſas eſſe claues.

NON longè à prioribus recedunt affirmantes claues regni cælorum non Petro,ſed Eccleſiæ à Chriſto promiſſas,dicente. Tibi dabo claues regni cælorum : tanquam dixerit , tibi, hoc eſt Eccleſiæ ſignificatæ per te,non tibi, dabo claues regni cælorum. Nam iſtis cum prioribus commune eſt , & eximere Petrum ab hac Domini promiſsione , & nulli ſingulari homini datas eſſe claues,ſed dono Dei promiſſas eſſe claues : ſolùm in hoc differunt , quòd priores dono Dei in quolibet iuſto, aut ſaltem in quolibet ſacerdote,iſti dono Dei in Eccleſia inuento claues datas aſſeuerant eo quòd Petro non vt vni homini, ſed vt perſonam gerebat Eccleſiæ Chriſtum dixiſſe contendunt,Tibi dabo claues regni cælorum:nituntúrque hoc multis argumentis aſtruere.Vnde primò arguunt,Chriſtus exponit ſeipſum in Euāgelio,cui loquatur & cui tradat claues dicens , Beatus es Simon Bariona,caro & ſanguis non reuelauit , ſed pater meus qui eſt in cælis. Vbi apertè Petrus in hac perſona non eſt Petrus , non eſt caro , neque ſanguis , non Simon Bariona,omnino Petrus extra hominem ponitur:& iam non eſt vlla perſona per ſe,ſed reuelantis Patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ ſunt claues,ſed ſoli Eccleſiæ, quia de nullo priuato homine certi ſumus habeat nécne reuelationem Patris : Eccleſia autem ipſa eſt de qua dubitare non licet:ipſa eſt ergo ille Petrus auditor reuelationis,& acceptator clauium.

¶ Secundò,ex cohærentibus.Chriſtus enim poſt glorioſam iſtam Petri commendationem,quum ei Petrus prohibuit ne moreretur reprehendit Petrum,Vade poſt me Satana:non enim ſapis ea quę Dei ſunt.Vt ex ſubſequuta poſt commendationem vituperatione clarum fiat illum ſuperiorem Petrum qui claues accepit,nō fuiſſe Petrum filium Bariona , ſed Eccleſiam filiam Dei : quæ verbo Dei genita:verbum Dei audit & confitetur perſeueranter in finē: non aliquando non ſapiens quæ Dei ſunt,nec vnquam retrò abire iuſſa ſicut Petrus.

¶Tertiò,ex eo quòd Chriſtus dixit,Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:hoc eſt,ſuper fidem à Petro totius Eccleſię perſona confeſſam:ac per hoc in qualibet Eccleſia vbi eſt fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipſe Petrus petra fuit in eadem perſeuerans confeſsione : quoniam mox poſt acceptas claues errauit:& tamen non ſunt ei claues rurſum allatæ: quare non in ſua,ſed Eccleſiæ perſona eas accepit.

¶Quartò,Quando papa eligitur, an ſecum affert claues vel nō?ſi affert,ergo erat papa antequam eligeretur:ſi non affert à quo accepit?nunquid ab Angelo de cælo?nónne ab Eccleſia?Item, quādo papa moritur cui relinquit claues , niſi Eccleſiæ à qua accepit? quid igitur poteſt dici contra hanc euidentiſsimam experiētiam optimam Euāgelij interpretem claues , nec Petro nec ſucceſſori, ſed ſoli Eccleſiæ datas?à qua tanquam miniſter accepit vſurus eis ſacerdos in qualibet Eccleſia.

¶Quintò,formatur argumentum ſimilis formæ argumento,quo Paulus Ro.4.& Gal.4.vtitur dicens,quòd ſicut Abrahæ ex fide reputata eſt iuſtitia:ita & omnibus,qui credūt reputabitur ad iuſtitiā.Quare etiā hic ſimiliter:ſi Petro habenti reuelationem Patris,

& Chriſtum confitenti claues dantur:ita neceſſe eſt homini ſimiliter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas eſſe: quòd nulli niſi Eccleſiæ conuenire poteſt: quum nullus ſingularis fidelis conſtanter certo, ac perſeueranter habere poſſit hanc confeſſionem: vt etiam de ipſo Petro patet.

¶ Sextò, quia non ſolùm (vt Aug. primo li. de doct. Chriſtia. ca. 17. teſtatur) has claues Chriſtus dedit Eccleſiæ ſuæ vt quæcunque ſolueret in terra ſoluta eſſent & in cœlis: ſed etiā, vt ipſe teſtatur ſuper Ioan. Petrus Apoſtolus propter apoſtolatus ſui primatū Eccleſiæ gerebat figurata generalitate perſonā, in perſona ergo nō ſua, ſed Eccleſiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit. Quod enim ad ipſum Petrū propriè pertinet, (nam vnus homo erat gratia vnus Chriſtianus) abundātiore gratia vnus, idémque primus Apoſtolus: ſed quando ei dictū eſt, Tibi dabo claues regni cælorū, vniuerſam ſignificabat Eccleſiam. Confirmatúrque eadem ſententia ex verbis eiuſdem Aug. Pſal. 108. Sicut quædam dicuntur quæ ad Apoſtolū Petrū pertinere videntur: neque tamen habent illuſtrem intellectum, niſi quum referuntur ad Eccleſiam: cuius ille agnoſcitur in figura geſsiſſe perſonā propter primatum, quē in diſcipulis habuit: ſicut eſt, Tibi dabo claues regni cælorum ita Iudas perſonā ſuſtinet inimicorū Chriſti. Ex his enim verbis apparet Petrū nō in ſua, ſed Eccleſiæ figurata perſona claues ſuſcepiſſe, dum hic dicitur nō haberi illuſtrē intellectū, niſi ad Eccleſiam referatur: & ibi contra perſonales conditiones Petri aduerſatiua coniunctione ſubditur: ſed quando ei dictū eſt, Tibi dabo, Eccleſiam ſignificauit. Et cōfirmatur rurſus autoritate Euangeliſtæ deſcribentis interroganti Chriſto, Quē dicunt homines eſſe filium hominis? nullū certum diſcipulum reſpondiſſe opiniones, quæ de eo erant. interrogāti verò de ſe Apoſtolos, vnū certum Petrum reſpondere, & conſtanter abſoluere, ac pronuntiare fidei confeſsionē, vt veram Chriſti cognitionem in vnitate & firmitate conſiſtere, nō multorum opinionibus velut arundinē agitari doceret. Tenet ergo Petrus eccleſiæ vnitatis figuram. Accedit ad hæc Cypriani autoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dicentis, Quamuis apoſtolis omnibus poſt reſurrectionē ſuam parem tribuat poteſtatem: tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem autoritate ſua diſpoſuit: hoc vtique erant cæteri Apoſtoli quod Petrus fuit, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis: ſed exordium ab vnitati proficiſcitur, vt Eccleſia Chriſti vna monſtraretur. Vnde non vnus, ſed vnitas claues accepit, vt atteſtantur etiam capitula, omnibus. & quodcunque. 24. quæſt. 1. ex Hieronymo & Auguſtino.

¶ AD EVIDENTIAM horum conſiderandum eſt, vnum dici à ſanctis: ſcilicet Petrum ſignificaſſe Eccleſiam, quum claues accepit. Duo autē exponi ſeu deduci: primum eſt, Eccleſia accepit claues, quum Petrus claues accepit: ſecundum eſt, quòd perſona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter cōtingit hic errare, vel negando primum, vel affirmando ſecundum. Et negare quidem Petrum Eccleſiā ſignificaſſe, eſt contradicere expoſitioni ſanctorum. Affirmare autem Eccleſiam ſic accepiſſe claues, ꝙ perſona Petri nō acceperit, error eſt pluſquā hæreticus: quoniā Euangelica per hoc negatur hiſtoria, & hiſtoria in parabolā vertitur. Parū dixi, quoniā omnis etiā veteris teſtamenti hiſtoria in parabolam verteretur. Declaro ſingula: ſi enim Petro nō in perſona propria, ſed ſolùmodo in perſona ſignificatę per eū eccleſię promiſſæ ſunt claues, quū dictum eſt ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & nō narratur hiſtoria, ſed parabola, quū dicitur, Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit Diſcipulos ſuos cū reliquis quæ ſequūtur. Et eadē licentia qua hæc hiſtoria vertitur in parabolam, omnis alia hiſtoria non ſolùm noui, ſed etiam veteris teſtamenti in parabolam verti poteſt: ſcriptum eſt enim, Omnia in figurā cōtingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat eccleſiæ, parabolicus ponitur, & nō in propria perſona circa claues, parabolam quoque neceſſe eſt fateri de Martha & Maria, quæ figurā gerebant vitæ actiuæ & contemplatiuæ: parabolæ quoque erunt reſuſcitationes trium mortuorum à Chriſto: quia figuram gerebant trium generum peccatorū ſpiritualiter reſurgētium: quinimo & mors Chriſti & reſurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato: iſta nos in nouitate vitæ ſignificat: & breuiter vniuerſa fuit rerū geſtarū fides in ſacra Scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata ſentētia eſt, dupliciter aliquid ſignificari: vno modo per modū parabolæ (ſicut filius prodigus ſignificat peccatorē, & operarij conducti ad vineam, ſignificat cultores Dei in Chriſti eccleſia, & ſic de aliis) alio modo per modum rei geſtæ: ita ꝙ res verè geſta ſignificat rem aliam: ſicut tranſitus Hebræorum per mare rubrum ſignificat tranſitum noſtrum de vitiis ad virtutē: & aduentus Magorum adorantium Chriſtum, ſignificat viatorum progreſſum ad cæleſtem patriam. Inter hos autem ſignificandi modos hæc eſt ad propoſitū diſparitas, quòd in parabolica ſignificatione nulla eſt cura de ſignificantibus perſonis ſecundum ſeipſas: quoniam ad ſignificandum tantùm deſcribuntur: quemadmodum apud Poëtas fit in comœdiis & tragœdiis.

Clauis intelligendæ Scripturæ diuinæ.

Quum autem res geſta ſignificat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem, quæ geritur, & ad perſonas ſecundum ſeipſas: quia ſenſus literalis in hoc cōſiſtit, ex quo ſolo ſecundū Diony. & Aug. efficax trahitur argumentū. Vnde oportet primò verificare in hiſtoriis res geſtas & dictas de perſonis ſecundū ſeipſas ad veritatē fidei: & deinde poteſt ſuperaddi ſenſus ſpiritualis, quo res geſta ſignificat aliā, quo perſona hiſtorica figurat aliquid aliud: & hoc ad ædificationem Chriſti fidelium: nō ad comprobandum ea fidei, quæ in controuerſiam veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatem fidei ſaluandā ſenſum hiſtoricum tenere, & perſonam Petri non vertere in perſonam parabolicam, quum de fidei agitur hiſtoria, & ſenſus literalis inueſtigatur Euangelicæ hiſtoriæ quando venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit primò ac ſecundò, audiuit reſpōſiones primò Diſcipulorum, deinde Petri: reſpondit Petro, dixit, promiſitque claues regni cælorum. Et firmata veritate ſenſus literalis, quòd perſonæ Petri dictum promiſſúmque eſt. ſuperaddere licet ſenſum myſticum, quo Petrus figurat Eccleſiam, ſicut apparet in ſimilibus, puta in ſignificatione vitæ actiuæ per Martham (cui dictum eſt, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictum eſt, Optimam partem elegit, quæ nō auferetur ab ea: & ſic de aliis. Patet ergo Petro in perſona Eccleſiæ promiſſas eſſe claues, verum eſt ſic vt perſonæ ipſius Petri primò, & ad literam promiſſæ ſunt: quia illud verificatur ſecundum ſenſum myſticum, hoc autem ſecundum ſenſum literalem.

¶ AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, clarū ex antedictis eſſe verba illa Domini (Beatus es Simon Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus) non ad Petri primatum, ſed ad ipſius confeſsionem, & confeſsionis fructum ſpectare: & propterea tanquam impertinentia longè ſunt à propoſito ſecundum literalem ſenſum. Has autem Petri conditiones trahere myſtica interpretatione ad Eccleſiam, quamuis ſuſtineri poſsit, intolerabile tamen eſt. vt ſenſus myſticus excludat literalem, Petrus excludat ſeipſum, auditor excludat eum, qui audit, & Simō Ioannis vertatur in parabolicam perſonam.

Myſticus ſenſus in literali fundatur vt in primo.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, ſaluò interpretari fidē, cur poſt tantam cōmendationem Petrus reprehenſus fuerit: nam ſecundum planum literæ ſenſum commendatur primò perſona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprij ſenſus, neutrum autem ſecundum hiſtoriæ fidem ſpectat ad alium quàm ad Petrum: quoniam tam commendatio quam reprehenſio perſonalis fuit. Secus autem eſt ſecundum ſenſum myſticum: quo quilibet proprij ſenſus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinæ reuelationis ſectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc Petram demonſtrari ad literam fidem in hoc, id eſt Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non ſequitur, quòd cuilibet partiali eccleſiæ, vbi eſt fides, æqualiter datę ſint claues: ſed ſufficit cuilibet fideli eccleſiæ datas eſſe in totius eccleſiæ capite, quod eſt hæc petra, ſuper quam Chriſtus ædificat eccleſiam ſuam. Et ad confirmationem dicitur, quòd licet Petrus errauerit, non tamen deſiit eſſe petra: tum quia per illa verba, quę obiiciuntur, Abſit à te Domine, non erit tibi hoc, Petrus, nec fidē nec charitatem perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Satana: vt tentatori dixerat, ſed modificauit dicens, Vade poſt me Satana. tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictum eſt, quum poſtea Chriſtum negauit fidem non perdidit, ſed petra fidei perſeuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit, Chriſtus iterum ipſum in Apoſtolico gradu reſtituit, dicens, Confirma fratres tuos.

Vade poſt me ſatan conuenienter dictū eſt Petro nō Vade ſatan.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neque ſecum claues affert neque ab eccleſia illas accipit: ſed à Chriſto, non noua traditione, ſed antiqua illamet, qua tradidit Petro. Eccleſia ſiquidem miniſterio electionis perſonam deputat, quæ Petro ſuccedat: Chriſtus autem ipſe in beato Petro cuilibet ſucceſſori claues tradidit, & propterea vana eſt quæſtio, à quo accipit, aut cui relinquit moriens: verbum enim Chriſti ſemper viuum dat claues cuilibet ſuccedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum eſſe ſimilis formæ, ſed diſsimilis materiæ: & propterea non tenere. Iuſtitia ſiquidem & fides bona ſunt animæ, ad vtilitatē ipſius credentis & iuſti: claues autē poteſtatem ſignificant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iuſtitiam, ſicut Abrahæ: non tamen cuilibet credenti & confitenti Chriſtum, immò nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet claues: id eſt, poteſtatem aperiendi & claudendi aliis: ſicut nec cuilibet imitāti fidē Abrahæ datur, quòd ſit pater multarum gentium, quòd in ſemine ſuo benedicantur omnes gentes, quæ tamē Abrahæ credenti data ſunt. Quòd autem additur, nulli Eccleſiæ conuenire poſſe conſtanter, certò ac perſeueranter habere Petri confeſsionem, ſi ad ſingulares perſonas refertur Paulus Apoſtolus ad Romanos octauo, confutat dicens. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti, tribulatio, an anguſtia, &c. & ſubdit, Certus

ſum

ſunt enim,&c.loquens ad literam de electis. Quòd ſi non contra rem. ſed contra notitiam noſtrum arguitur : quia nos neſcimus quis perſeuerabit,facilè ſatisfit per hoc,quòd Deus ſuauiter diſponens omnia , non exigit ab homine maiorem certificationem ea. quæ eſt fidei & humani moris,à fructibus,ſcilicet eorum cognoſcendo homines.

¶ Ad ſextum dicitur verum eſſe & ꝙ Eccleſiæ datæ ſunt claues, & ꝙ Petrus perſonam Eccleſiæ figuratè gerebat , & quòd vnitas Petri vnitatē Eccleſiæ ſignificauit.Sed in hoc falluntur argumenta,quòd ex his veritatibus in aliam veritatem inſurgunt.hæ ſiquidem veritates non cōtrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria perſona accepit claues:ſunt hæc enim omnia ſimul vera. Et primum quidē & vltimum,vt ſexto patebit ca.ad veritatē ſenſus literalis ſpectant : quoniā ad literam Petrus in propria perſona ſic accepit claues , quòd etiam Eccleſia accepit eaſdem. Reliqua autem ad myſtici ſenſus veritatem ſpectant : ſecundum ſpiritualem ſiquidem ſenſum,vnus Petrus vnitatē Eccleſiæ ſignificat, & vniuerſalem Eccleſiam repræſentat. Vnde Cypria. Hieron. & Auguſt.dicta,quæ obiiciendo allata ſunt.veriſsima ſunt,ſed iuxta ſenſum myſticū.Sed non aduerſantur ſenſui literali:quo(vt Euangelica teſtatur hiſtoria)ipſe Petrus in propria perſona,cui reuelatio facta eſt,reſpōdit,clauiúmque promiſsionē accepit.Ad clariorem tamen notitiam habendam verborum Auguſtini duplicem Euangelij ſenſum:hoc eſt.literalem(quo verificatur,Tibi,id eſt Petro,dabo claues regni cælorum.)Et myſticum quo verificatur tibi, id eſt Eccleſiæ ſignificatæ per te dabo claues regni cælorū eſſe ab Auguſt.comparatum non penes verū vel falſum,ſed penes clarum vel minus clarum. Ad ſenſum ſiquidem myſticum ſpectat, quòd Petrus gerat in figura perſonā Eccleſiæ:ſicut ad ſenſum myſticum pertinet,quòd Iudas gerat perſonam inimicorum Chriſti: ad literam autem ipſe Iudas erat Chriſti inimicus , & ipſe Petrus eſt cui promiſſæ ſunt claues.Vnde Auguſtin.quia ſenſus myſticus clarior eſt,quàm ſenſus literalis,in propoſito(vt teſtātur tot quæſtiones,quæ circa ſenſum literalem emergunt) & ſenſus myſticus ita eſt omnibus manifeſtus.vt etiam vulgares ſciāt claues eſſe Eccleſiæ,comparauit ſenſum literalem(iuxta quem claues promiſſæ ſunt perſonę Petri futuri paſtoris totius Eccleſiæ)ad ſenſum myſticū.iuxta quē claues promiſſæ ſunt Petro in figura Eccleſiæ : & dixit, quod myſticus ſenſus eſt clarior:hoc enim ſonāt illa verba: Non habent illuſtrē intellectum,niſi ad Eccleſiam referantur, cuius ille geſsit in figura perſonam. Negauit ſiquidem illuſtrem, & non negauit verum intellectum niſi ad Eccleſiam referātur:conſtat enim illuſtre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Auguſtinum patet ex contextu:volens enim exponere Pſalmum illum, Deus laudem meā,partim de Iuda, partim de populo Iudæorum inimico Chriſti,præmittit,ſi autem de tali genere malorum,id eſt inimicorum Chriſti ingratorum Iudæorum, omnia mihi videtur poſſe clarius aperiri:& ſtatim ſubdit verba allata, vbi clarè videre quilibet poteſt non derogari veritati ſenſus literalis(quo perſonę Petri ſunt claues promiſſæ)ex hoc quòd ſenſus iſte non eſt ita clārus ſicut myſticus:neque enim ſolus eſt textus iſte talis,ſed innumeros habet in ſacra Scriptura ſodales : quorum ſenſus illuſtris nō niſi myſticus eſt.Allata quoque verba Augu.ſuper Ioā.non negant Petro ſecundum propriam perſonam dictum eſſe, Tibi dabo claues:ſed affirmant,Petro in perſona Eccleſiæ figuratiuè dictum eſſe,Tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione non ſequi negationem illius alterius veritatis ſatis patet. Ad vim autē,quæ fit in coniunctione aduerſatiua,reſpōdetur ꝙ coniunctio illa augmentatiua , eſt iuxta frequentatiuum loquendi vſum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, ſed officio bonum ciuem:& ſimilia.Tanquam enumeratis Auguſtin. quibuſdam perſonalibus Petri conditionibus,auxerit cōditionem Petri, tranſeundo ad extenſionem eius in vniuerſam Eccleſiam ſignificatiuè,cum qua ſignificatiua conditione ſtat, quòd per proprietatem paſtoralis officij idem Petrus ad vniuerſam ſe extendat Eccleſiam : quamuis hoc non ſit ibi ab Auguſtino explicatum, qui de Petro & Ioanne myſticè tractabat , vt ille actiuæ , iſte contemplatiuæ vitæ perſonam gerebat. Vnde quum infertur,quòd non vnus,ſed vnitas claues accepit,pro quanto affirmatur vnitatem claues accepiſſe, verum dicitur,ſicut verum eſt Eccleſiam accepiſſe claues:quatenus verò negatur vnum Petrum accepiſſe claues , aut falſum dicitur, aut piè exponendum eſt.Nam ſi ideo negatur vnus,vt negetur Petrus, falſum dicitur contra Euangelicam hiſtoriam:ſi autem ideo negatur vnus , vt negetur ſolitudo perſonalis , hoc eſt , vt Petrus non acceperit claues ſecum ſepeliendas,ſed vt in ipſo Eccleſia vſque ad finem ſeculi duraturas claues acceperit,verum dicitur:ſic enim nō vnus,id eſt,pro ſe tantùm,ſed vnitas Eccleſiæ in illo vno claues accepit.In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua iſta. Non vnus claues accepit.Et ex iis quæ diximus,ſoluendas ſimiles obiectiones relinquimus:vt non ſit opus omnia, quæ obiici poſſunt,afferre Reliqua ex Cypria.allata de paritate Apoſtolorum,inferius loco ſuo patebunt.

CAPVT IIII.

¶ Verba Chriſti,Tibi dabo claues,Petro non in perſona omnium Apoſtolorum dicta eſſe.

EXCLVSIS prioribus erroribus,tractanda eſt eorum opinio qui Petro intelligunt in perſona omniū Apoſtolorum dictū à Chriſto,Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini : nam non Petrum ſolum , ſed communiter omnes interrogauit , Vos autem quem me eſſe dicitis?

¶ Secundum ex perſona Petri , quia Petrus primus omnium erat Apoſtolorum,& perſonam omnium induit,pro omnibus reſpondendo. Vnde Chryſ.dicit omnibus diſcipulis interrogatis,Petrus tanquam os Apoſtolorum & caput pro omnibus reſpondet. Et confirmatur : quia niſi in perſona omnium Petrus reſpondiſſet, fuiſſet expectanda aliorum reſponſio:aut rei fuiſſent alij Apoſtoli omiſſæ reſponſionis ad interrogationem Domini , Vos autem quem me eſſe dicitis.

¶ Tertium ex fructu:quia claues regni cælorum datæ ſunt omnibus Apoſtolis.

¶ Quartum ex communibus,quia Chriſtus dixit , Quod vni dico,omnibus dico.

¶ ANTEQVAM autem ad hæc reſpōdeatur, ex plano ſenſu tex.Euang.monſtrandum eſt directa eſſe hæc domini verba ad Petrum ſolum.Patet ſiquidem hoc primò ex principio ſermonis Dominici ad Petrum,quum dixit,Beatus es Simō Bariona:hoc enim non poteſt referri verè ad omnes. Tū quia exprimitur proprium nomē Simonis.& explicatur cuius ſit ſecundū carnē filius dicendo,Bariona,id eſt filius Ionæ. Tū quia falſum hoc fuiſſet de Iuda: quoniam non credidit in Chriſtū.vt teſtatur Io.6. cap.refert Dominum dixiſſe.Sed ſunt quidā ex vobis,qui non credunt:& ſtatim ſubdit rationem dicti,Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent credentes , & quis traditurus eſſet eum. Et rurſus in calce eiuſdem cap.dicēte Petro pro 12. Apoſtolis:Et nos credimus & cognouimus,quia tu es Chriſtus filius Dei:reſpondit ei Ieſu , Nónne ego vos 12.elegi,& ex vobis vnus diabolus eſt?nō poteſt ergo verificari quod ad omnes Apoſtolos dictū ſit, Beatus es:quum vnus eorum non crederet,& diabolus eſſet.Secundò ex ſubiuncta ratione:quia caro & ſanguis nō reuelauit tibi ſed pater meus qui eſt in cęlis. Nam ex his Domini verbis conſtat,Petro reuelationem factam eſſe a cæleſti patre,ita quòd hoc negare eſſet contrarium fidei:ſed non propterea hinc cōſtat aliis Apoſtolis huiuſmodi reuelationem eſſe factam:ſcriptura enim hoc non tradit,& propterea eadem facilitate contemnitur,qua affirmatur. Cōſtat igitur hinc quod ad Petrū verba diriguntur,& non cōſtat,quòd ad alios extenduntur.Tertiò ex ſubiūcta affirmatione.Tu es Petrus:monſtrat enim & pronomē,tu , & nomē ſibi prius impoſitū a Chriſto Io. 1.Tu vocaberis Cephas,quod interpretatur Petrus. quod ad ſolū Petrū ſermo dirigitur. nam ſi per pronomen demonſtratiuum ad ſenſum,adiūctis & nomine proprio a natiuitate, ſcilicet Simō,& nomine patris carnalis, & nomine quo ſolus cognominatus eſt à Chriſto a principio diſcipulatus,ſcilicet Petrus & interiori dono reuelationis(quod non cōſtat aliis fuiſſe cōceſſum)nō ſufficienter ſignatū eſt quòd ad ipſum ſolùm eſt ſermo:quibus quæſo verbis deſcribendū fuit ab Euangeliſta,quod ad ſolum Petrum erat ſermo?Et cōfirmatur:quia eodē pronomine demonſtratiuo ad ſenſum vſus eſt Dominus ſubiungēs,Et tibi dabo,&c.Et cōfirmatur ex eo,quòd nō pluribus nec maioribus circūſtantiis deſcribūtur & nominantur a notariis perſonæ hæredes, aut legataria, quàm perſona Petri in hoc textu deſcripta ac nominata eſt:vt patet colligendo , Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum.Ex verbis igitur & ex ſenſu verborum clara luce patet,ſoli Petro dictum eſſe,Tibi dabo claues,&c.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitū dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes,non cogi reliquū ſermonem dirigi ad omnes frequēter enim diuertitur ſermo a pluribus ad vnum,aut econuerſo. Mater ſiquidem filiorum Zebedæi petiit,vt ſederent duo filij ſui,vnus ad dexterā,& alter ad ſiniſtrā: Dominus autē ad filios reſpondendo,ſermonē dirigit,Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?Et ſi diligēter perſpectus fuerit euāgelicus tex.ipſa cōuerſio ſermonis atteſtatur,quòd non omnē ſermonē ad omnes dirigebat:inquit enim Matthæus quòd primò & ſecundò interrogauit diſcipulos cōmuniter. deinde ad Petrū ſermonē vertit.& rurſus ad diſcipulos ſermonē conuertit: nā ſubditur,Tunc pręcepit diſcipulis ſuis,vt nemini dicerēt quia ipſe eſſet Ieſus,&c.Si enim totus iſte ſermo ad omnes fuiſſet directus nō narraſſet Euāgeliſta huiuſmodi variam conuerſionē ſermonis.Nec officit,quod cōmunis Petro & aliis cauſa effecta Domini interrogatione ſit,cum hac enim cōmunitate ſtat,ꝙ appropriata ſit Petro,nam in maiori cauſa,communis.ſcilicet tentationis,ſolius Petri ratio habita eſt.vt ipſe Domin⁹ teſtatur Lucę 22.

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribaret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expetitos à Satana: & tamen Dominum pro ſolo Petro oraſſe: Oraui, inquit, pro te, non pro vobis: imò alios Petro commendauit.

Vnū pro multis reſpondere tripliciter cōtingit.

¶ Ad ſecundā obiectionem ex perſona Petri dicitur, quòd gerere perſonam communem, ſeu reſpōdere pro omnibus Apoſtolis, poteſt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commiſsionis, puta quia Apoſtoli commiſerunt Petro vt in perſona omnium pro omnibus reſponderet. Vel per viam ratificationis: vt quia reſponſio data à Petro, grata fuit cōmuniter Apoſtolis, vtpotè congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret perſonam communem ex officio, ex eo patet quòd nondum erat conſtitutus paſtor eorum: neque propriè erat caput eorum, niſi ſicut primus inter canonicos poteſt dici caput canonicorum. Similiter ꝙ non ex commiſsione Apoſtolorum reſponderet, nō ſolùm ex eo patet ꝙ huiuſmodi commiſsio voluntariè affirmaretur (quoniam ex Scriptura non habetur) ſed ex eo coniungitur, quòd Dominus expreſsè teſtatur, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus. Vbi excludit non ſolùm omne humanum conſilium, ſed etiam diſciplinam, & ex ſenſibili auditu doctrinæ ipſius Chriſti, dū interiori ſpirituali reuelationi Patris, qui in cælis eſt, Petri notitiam, quā Chriſtū Filium Dei viui confeſſus eſt, attribuit. Si enim ex conſultatione cū alijs Apoſtolis reſponſum dediſſet, non ſibi dictum fuiſſet, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi: quum inter eos eſſet cōſanguinitas & carnalis propinquitas & ſimiliter non fuiſſet recurſum ad auctorem omnino ſpirituale & deſignatum tam à remotis, ſcilicet in cælis. Hæc enim omnia manifeſtè teſtantur Petri cōfeſsionem nō ex Apoſtolorum commiſsione, ſed ex interiori ipſi Petro facta reuelatione proceſsiſſe. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præpoſita Domini interrogatione prima Diſcipulorum (quem dicūt homines eſſe filium hominis?) quia reſponſio fuit cōmunis, Euangeliſta dicit, at illi dixerunt: in ſecunda verò interrogatione eorūdem (Vos autem quem me eſſe dicitis?) quia reſpōſio propria fuit Petro, Euangeliſta dicit: Reſpondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rurſus ex Ioan. 6. cap. Vbi differētiam apertè notare poſſumus inter Petrum in perſona omnium loquentē vel in perſona propria: nam ibidem loquens Petrus in perſona omnium Chriſto Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? reſpōdit ei Simon Petrus in perſona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei. Et ſubdit Euāgeliſta, Reſpondit ei Ieſus, Nōne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Vbi conferendo textū Ioānis textui Matthæi, apertè apparet, quum tūc apud Ioannē in perſona omniū Petrus reſpondit, loquutus eſt in numero plurali primæ perſonę, dicēs, ad quē ibimus? & nos credimus & cognouimus, & ſimiliter Dominus reſpōdit non Petro: ſed eis, hic verò apud Matth. omnia ſunt in numero ſingulari cū pronominibus demonſtratiuis ſolius Petri, tam in reſpōſione Petri, quā in replicatione Domini, & promiſsionibus ac aſſertionibus, Tibi, inquit, dabo, nō vobis: quodcunq; ligaueris non quodcūque ligaueritis: tu es Petrus, non vos eſtis Petrus vt patet in litera. Huiuſmodi enim differentia manifeſtat ꝙ Petrus ex proprijs intus à cæleſti Patre habitis ſolus reſpondet, ſolúſq; à Chriſto monſtratur. Nec putes propterea hanc eandē eſſe lectionē apud Matthæum & Ioannem: quoniam iſta Matthæi fuit poſtea, quæ referuntur à Ioāne. Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit poſt miraculum de quinque panibus, & in Capernaum: vt ibidem apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non ſolùm poſt miraculum de quinq; panibus, ſed etiā poſt aliud miraculū de ſeptem panibus: vt patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæſareæ Philippi. Dicēdum eſt ergo, quòd reſpōſio Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur fuiſſe in perſona omniū, ſicut frequenter cōtingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primo bene reſpōdente, ab omnibus, vt rata habetur reſponſio, & pro omnibus reſpondiſſe primū frequentiſsimo vſu dicimus. Et ſic intelligenda ſunt verba Chry. & glo interli. & quoruncunq; aliorum dicentium, quòd Petrus reſpōdet pro omnibus: erat enim os omnium tanquā ratificatū ab omnibus. Vnde Chry. Homel. 55. ſuper Matt. ſubdit: Solus Petrus reſpōdet: & cōfeſtim præſiliuit, ac præueniens ait, Tu es Chriſtus, &c. Vbi vides non conſilio aut commiſsione aliorum reſpondiſſe, ſed præueniſſe. Et Aug. de verbis Apoſtoli ſermone 32. ait, reſpōdit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrū reſpōdiſſe pro omnibus, non ex cōmiſsione omnium, nō ex officio, ſed ex vnitate omnium: quia ſcilicet omnes erant fratres, & ꝙ primus eorum optimè reſpondit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimes quòd ab vno bene dicitur, ab omnibus ratū habetur, & vt ab omnibus dictum ſumitur. Et hinc patet reſponſio ad confirmationē ſubiunctam ex eo enim, quòd Chriſtus Petri reſponſionē approbauit & commendauit, Petrúmque beauit, ac illi tot promiſit, vanum ap-

Quo intelligatur Petrum reſpondiſſe primo pro omnibus Apoſtolis eū ipſum ſeorſum interrogaret, Vos autē quē me eſſe dicitis?

Ad cōfirmationē.

paret expectationem ingerere, vt audiantur alij. quis enim aliud dicturus eſſet quam quod diuinitus reuelatum, & ſic remuneratum videt. Vnde nec remanſerunt non reſpondentes alij: quia gratam eis eſſe Petri reſponſionem ſuffecit. Inſinuatur autem Petri reſponſionem alijs Apoſtolis gratam fuiſſe non ſolum ex hoc, ꝙ eſt rationi conſentaneum iuxta humanum morem: ſed ex ſubiunctis ſtatim Euangeliſtæ verbis, Tunc præcepit Diſcipulis ſuis, vt nemini dicerent, quia ipſe eſſet Ieſus. Hoc ſiquidem præcepto monſtratur Diſcipulos Petri conceſsionem tenuiſſe: ideo enim ne alijs dicant inhibentur.

Ad tertium.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd ſi intendit argumentum promiſſas per verba hæc omnibus Apoſtolis claues, principiū petit: hoc enim eſt quod probandum erat. Si verò intendit: quod per alia verba Dominus Apoſtolis alijs claues regni cælorum tradiderit ad ſequens ſpectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad quartum.

¶ Ad quartam obiectionē dicitur, quòd autoritatem illam, Quòd vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamen vbicunque inueniatur, dicitur quod ad literam intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcus teſtatur in ſimili c. 8. Quod vobis dico omnibus dico: vigilate. Poteſt nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quòd vni do omnibus do: aliud eſt enim dicere, & aliud dare: præſens autem ſermo non de dicere, ſed de dare eſt: inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum: & propterea autoritas non eſt ad propoſitum. Ex quibus omnibus patere poteſt, quod ex his Domini verbis Matth. 18. ſolus Petrus promiſsionem accepit clauium regni cælorum.

CAPVT V.

¶ Apoſtolis alijs non eſſe alias collatum quod Petro.

QVAMVIS fateantur multi præmiſſum textū Euangelij ad ſolū Petrum pertinere, affirmāt tamen nonnulli totum hoc, quod Petro promiſſum eſt, datū eſſe a Chriſto alias reliquis Apoſtolis, idque verum eſſe multis affirmant argumētis ex ſacra Scriptura. Primo Matth. 23. Apoſtolis communiter dicitur, Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cælo. Vbique apparet poteſtatem prius Petro promiſſam, ad omnes extenſam eſſe.

¶ Secundò, Ioan. 20. Apoſtolis communiter exhibētur claues Petro promiſſæ dicendo, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.

¶ Tertiò, Ioan. quoque 20. Apoſtolis cōmuniter dicit Chriſtus, Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et ſimiliter Mar. vlt. & Matt. vlt. omnes cōmuniter miſit ad docendū, prædicandū, &c. Deinde manifeſtatur idem ex facto: nā Act. 8. Petrus miſſus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apoſtolis, qui erant Hieroſolymis. Et Act. 15 in ſynodo de legaliū obſeruatione pręſente Petro Iacobus dedit ſententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt Paulo & Barnabæ ſocietatis. Ex quibus geſtis æqualitas cōprobatur Petri & aliorū Apoſtolorū.

¶ Afferuntur demum mille autoritates Sanctorū ſonantes æqualitatem Petri & aliorum Apoſtolorum, vt eſt illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus dicentis, quòd parē poteſtatē omnibus Apoſtolis tribuit: & hoc vtique erat cęteri Apoſto. quod Petrus fuit, pari cōſortio prędit & honoris & poteſtatis. Et illa Hierony. contra Iouin. lib. 1. c. 14. At ſi tu dicis, Super petrū fundatur Eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſt. fiat, & claues regni cælorum cūcti accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſię fortitudo ſolidetur. Et quæcunque aliæ ſimiles.

¶ AD EVIDENTIAM Horum, ſcito ex Euāgelico textū duo inueniri ſingulariter promiſſa Petro. quibus Orig. addidit tertium. Primū eſt, Super hāc petrā ædificabo Eccleſiā meam. hoc enim ſoli Petro promiſſū legimus. Secūdum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum, quod nulli alij inuenitur promiſſum. Tertium ab Orig. notandum eſt, quod Petro dicitur, Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit &c. in numero plurali: & ſimiliter, Quodcūque ſolueris ſuper terram, &c. Apoſtolis autem cōmuniter dicitur, quòd erunt ligata, aut ſoluta in cælo in numero ſingulari. Et rationem ſubdit: quia non ſunt tantæ perfectionis, ſicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promiſsiones Petro factas, primę ab alijs differētia clara eſt: illa cōſtat aliud ſignificari per ſore Eccleſiæ fundamentū (quod explicat, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meā) & aliud per habiturum claues, & ſoluere & ligare. Sed differētia inter ſecundam (id eſt inter claues regni cælorum) & tertiam ac quartā (hoc eſt ligare & ſoluere) nō eſt vſquequaque nota apparet ſiquidē iuxta literæ ſuperficiē per claues poteſtatem, per ligare autē & ſoluere explicates eſſe actus poteſtatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto ſcilicet ad cælorum regnum pertingerent. Huiuſmodi enim efficacia manifeſtatur dicendo, Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, & quia pluraliter cælorum regnum præmiſerat, ideo pluraliter dixit in cælis. Et iuxta hunc ſenſum promiſsio clauium a promiſsione

ſuluen

ſoluēdi & ligandi differūt, ſicut promiſsio poteſtatis à promiſsione actuū illius explicatiua. Sed hæc vera quidem, ſed non totam continent Euangelij ſententiam. Quod vt plenius intelligas, ſcito duplicis generis inueniri actus clauium, quidam enim ſunt actus adæquati ipſis clauibus, quidam verò minores ipſis. Illi ſunt velut actus totales. iſti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus ſunt, aperire, & claudere: partiales autem ſunt, ligare, & ſoluere. Declaro ſingula. Quòd aperire, & claudere ſint actus adæquantes claues, & voces ſonant, & officium clauium clariſsimè teſtatur, claues enim ſolummodo ad aperiendum & claudendum ſunt. Nec deſunt Scripturarum teſtimonia tā ex veteri quàm ex nouo Teſtamento. Eſa. enim 22. quum dictum eſſet: Et dabo clauem domus Dauid, ſubditur, Et aperiet, & claudet: & ſimiliter Apoc. 3. idē repetitur. Quòd verò ſoluere & ligare ſint actus clauium doctores omnes teſtantur. Quòd autem ſint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quòd ſoluere & ligare ſe habēt ad aperire & claudere, vt partes ad totū: omnis enim, qui ſoluit aliquem, aperit illi regnum cælorum: ſed non omnis qui aperit alicui regnum cælorum, ſoluit illum: & ſimiliter omnis qui ligat claudit, ſed non omnis qui claudit, ligat.

¶Et ne per multa diutius vagemus, ſed ſolida ratio ſimul cum veritate pateat, ſoluere & ligare actus ſunt iudiciales, ſiue in ſacramēto pœnitētiæ, ſiue in foro eccleſiaſtico, aperire & claudere actus ſunt ſuperiores, comprehendentes ſub ſe & actos iudiciales, & actus nō iudiciales: vtriſque enim clauditur & aperitur regnū cælorum. Et quidē, quòd cælorum regnum multi claudant aliis abſque vinculo iudiciali, teſtatur Dominus Lucę 11. dicens, Væ vobis legiſperitis, qui tuliſtis clauē ſcientiæ, ipſi nō introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis. Quòd verò regnū cælorum aperiant abſque actu iudicij, magiſtra rerum experientia monſtrat: dum paſtoris prouidētia, gubernatione, ordinatione, doctrina, diſpēſatione, commutatione, &c. cōtinuè aperitur Eccleſiæ regnum cælorum. Differt ergo promiſsio clauium (Tibi dabo claues regni cælorū) à ſubiunctis duabus reliquis (Et quodcūque ligaueris, & quodcunque ſolueris ſecundum rē promiſſam, nō ſolùm ſicut poteſtas ab actibus, ſed ſicut poteſtas ab actibus inadæquatis, ſeu minoribus & partialibus: ita φ quum promiſſæ ſunt claues Petro, promiſſa eſt poteſtas aperiendi & claudendi regnum cælorū: quum autem promiſſum eſt eidē, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque ſolueris explicata eſt clauiū efficacia in actibus minoribus vt perciperemus φ ſi partialium actuum tanta eſt efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cælos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum: promittendo autē actus ſoluendi & ligandi non promittitur totum, ſed promittitur actus partialis. Et propterea ex hoc, quòd ſoli Petro promiſſæ ſunt claues regni cælorū, fateri oportet ſoli Petro promiſſam eſſe poteſtatem aperiendi & claudendi regni cælorum: nō φ ſolus aperire & claudere poſsit cælorum regnum: nā vt prædictum eſt, quicūque ſoluit aliquem, aperit illi regnum cælorum, ſed quia ſolus poteſt quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cælorum, nō iſtis vel illis, ſed Eccleſiæ ædificatæ ſuper eum a Chriſto. Hunc ſenſum, hancque differentiā ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur: primò ex interpoſita ſemper, cōiunctione copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus & ſuper hāc petrā, &, tibi dabo claues, & quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris: diuerſitatē enim promiſſarum rerum cōiunctio copulatiua inſinuat. Secūdò, quia Dominus nō dixit, & quicūque aperueris, & quicūque clauſeris, ſed dixit, quodcūque ſolueris, & quodcūque ligaueris. Si enim claues exponere voluiſſet per adæquatos procuidubio actus (qui ſunt aperire & claudere) exponendæ erant: ſed vbi ad ligandum & ſoluendum deſcendit, manifeſtauit ſe non exponere claues, ſed ad minores actus clauiū tranſire. Tertiò, ex eo quòd nunquam Apoſtolis promiſit, aut dedit claues regni cælorum, vel illarū adæquatos actus, ſcilicet aperire & claudere regnum cælorum: ſed de partialibus actibus clauium locuius legitur cum Apoſtolis: & dicendo, Quæcūque alligaueritis

Inſtātia. ſuper terram, &c. dicendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. Et ſi inſtetur, quòd nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promiſit: quia claues quidem illi promiſit, ſed nunquam promiſit φ aperiret & clauderet. Abſit à diuina ſapientia, vt ſilentio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius eſſent claues, vt aperiēdi & claudēdi, explanauit procuidubiò actus adæquatos clauium, qui ſunt aperire & claudere. Conſtat autem ideo appoſuiſſe, regni cælorum, vt exponeretur, φ claues ſont regni cælorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipſo igitur, φ promiſit ſoli Petro claues regni cælorum, promiſit ſoli Petro adæquatos actus clauium ſeu, quod idem eſt claues ſecundum actus adæquatos clauibus. & poſt hanc promiſsionē deſcendit ad actus iudiciarios, Et quodcūque ligaueris, Et quodcunque ſolueris: vt prædictū eſt. Ex Euangelico igitur textu duæ euidēter reſtant ſoli Petro promiſsiones: hoc eſt fore fundamentum Eccleſiæ, (ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam) & dandas ei claues regni cælorum: Et tibi dabo claues regni cælorum.

Oppoſitio cōtra primā promiſsionē. Prima oppoſitio cōtra ſecundā promiſsionē.

¶Nec carent hæc obiectionibus. Nam cōtra primam promiſsionem opponitur aut ſolùm Chriſtum eſſe fundamentum Eccleſiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter illud quod poſitū eſt, quòd eſt Chriſtus Ieſus) aut ſi multiplex fundamentum admittitur, non ſolus Petrus eſt Eccleſiæ fundamētum, ſed etiam alij Apoſtoli iuxta illud ad Ephe. 2. Super ædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum: & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum.

Secunda.

¶Contra ſecundū verò opponitur primò, Si promiſsione clauiū promittitur tota poteſtas, cur poſt totum promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, &, Quodcūque ſolueris? fuiſſet enim hæc promiſſa in toto. Secundò, Si ſoluere & ligare ſunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. & diſt. 4. ſen. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui ſunt ligare & ſoluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertia.

¶Tertiò, Cur claues, apoſtolicæ in ordinatione presbyterorū dari affirmātur, ſi illis non conferuntur niſi minores actus clauium?

Quarta.

Quartò. Cur claues dicuntur claues Eccleſiæ, & non dicuntur claues Petri, ſi ſoli Petro primò datæ ſunt?

Ad obiecta cōtra primam promiſsionem.

¶Non eſt autē difficilè his ſatisfacere. Et obiectis quidem contra primam promiſsionē Petro factam, vt foret fundamentum Eccleſiæ, reſpondetur, φ eſſe Eccleſiæ fundamentum ſimpliciter, id eſt totaliter propriū eſt Chriſto: eſſe autem fundamentū Eccleſiæ ſecundum aliquod tempus, vel ſecundum aliquam rationem particularem, cōmunicatum eſt aliis. Et ſanctis quidem quibus reuelata eſt doctrina fidei pro Eccleſia, cōmunicatum eſt eſſe fundamentum ſub rationibus Apoſtolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promiſſum eſt fore fundamentum ſecundum rationem paſtoris totius Eccleſiæ Chriſti: ſecundum quam rationem non conuenit aliis Apoſtolis eſſe fundamentum. Et propterea diuerſimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo. de Chriſto enim dicitur cum excluſione aliorum (Fundamētum aliud nemo poteſt ponere, &c.) de Apoſtolis verò & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, id eſt Chriſti: dū & ad Epheſ. 2. adiungitur, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. (vbi Aug. dicit, Ne Apoſtoli vel Prophetæ, in quibus fundata eſt ciuitas, ſe tenerent in ſe, in Chriſto totum innititur primo fundamento: quod fundamentum in ſummo eſt non imo, vt in corporali fabrica.) Et Apoc. 21. ſubiungitur. Et agni id eſt Chriſti. De Petro verò adiungit ipſe Chriſtus, ædificabo Eccleſiam meam, vt oſtendatur ex Chriſto principaliter pendere Eccleſiæ ædificium.

Ad primū contra ſecundam promiſsionē.

¶Ad quæſita verò circa promiſſas claues reſpōdēdo, dicitur ideo poſt promiſſum totum per claues, promiſſas quoque eſſe partes per, Quodcunque ligaueris, &, quodcunque ſolueris, vt monſtraretur diuerſitas rerum promiſſarū. (Si enim ſub vnica promiſsione omnia comprehenſa eſſent abſque coniunctionibus copulatiuis, aut ſolæ claues promiſſæ fuiſſent, adæquatas putaſſes, & exhauſtas claues per hæc duo, Quodcūque ligaueris, &, quodcunque ſolueris. Nunc autem, quia tam apertè promiſſarum rerum diuerſitas monſtrata eſt, exprimendo ſingula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promiſſum eſt Petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quòd promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcunque ſolueris, &c. ſed per hoc promitti aut dari tantùm quòd tertio & quarto loco promiſſum eſt & Petro.) Et inde videres manere primas promiſsiones apud Petrum ſolùm.

Ad ſecūdum.

¶Ad ſecundum verò quæſitum reſpondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant: vt patet in tex. Magiſtri ſent. tam in principio di. 18. (vbi affertur Amb. dicens, Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus) quàm in principio diſt. 19. vbi dicitur, Dantur hæ claues per miniſterium Epiſcopi in promotione ſacerdoti): quum enim ſacerdotalem recipit ordinem ſimul, & has claues recipit. Et per hoc ſoluitur tertium quæſitum.

Ad tertiam. Ad quartam.

¶Ad quartum, autem quod non de re, ſed de nomine eſt, & propterea extraneum quodammodo eſt, reſpondetur quòd claues dicuntur & Eccleſiæ & Petri: ſolus enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum. Et petri quidē ſunt vt capitis vtentis, vt per quem ad Eccleſiam deriuantur: eccleſiæ autem ſunt & vt finis (quia propter Eccleſiam Petrus habet claues) & vt vtentis in ſuis epiſcopis & ſacerdotibus: ita tamen quòd ſecundum earum totalitatem Eccleſia vtitur illis in ſuo capite, ſecundum autem partiales vſus vtitur in Epiſcopis & aliis miniſtris. Remanet ergo ſolida ſententia dicta.

Ad primū principale.

¶AD PRIMVM autē argumentorum in principio allatorū, dicitur Dominū per illa verba, Quæcūque alligaueritis ſuper terrē, &c. non adæquaſſe promiſsiones, quatuor factas Petro, ſed ſolas duas vltimas, vt litera ipſa teſtatur. Et propterea nō dixit Dominus, Dabo vobis, aut Eccleſiæ claues regni cælorum: quum tamen dixiſſet Petro corā eiſdem, Tibi dabo claues regni cælorum.

Vnde ex hoc ipſo, ꝙ aliis Apoſtolis Dominus dixit, Quæcunque alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifeſtè habetur quòd non totum quod promiſerat Petro repetiit in poteſtate aliorum, tanquam Petro totum, aliis verò partes commiſſurus.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum verò dicitur, ꝙ poſt reſurrectionē dicēdo, Quorum remiſeritis peccata, &c. datę ſunt quidē Apoſtolis claues, ſed non in ſua totalitate: quoniā datæ ſunt tantum claues ordinis, vt cōmuniter Doct. dicunt & bene. Vnde ad literam quum dicitur, Quorum remiſeritis: cōſtituitur iudex eccleſiaſticus in ſacramēto pœnitētiæ, quantum eſt ex parte ordinis: quum verò Matt. 18. dictū fuit eiſdē. Quæcūque alligaueritis ſuper terrā, ſermo erat de iudicio eccleſiaſtico in foro iudiciali. Vnde & cōmuniter dicitur & bene, ꝙ tunc ſermo fuit de actibus clauium iuriſdictionis: poſtea autē de actibus clauium ordinis. Et quoniā (vt declaratū eſt) neutrum iudicium etiam ſimul ſumptum adæquat claues Petro promiſſas, ſed ſoluere & ligare in vtroque foro partiales ſunt actus clauium Petro promiſſarū: ideo per vtrāque poteſtatē ſimul nō adæquatur poteſtas Petro promiſſa. Vnde diſputationibus vacantes, caueāt à ſophiſtis, opponentibus claues ordinis & claues iuriſdictionis adæquare claues Eccleſiæ. Venenum latet hic: quoniam, propriè & formaliter loquendo, claues Petro promiſſæ ſuperiores ſunt & clauibus ordinis, & clauibus iuriſdictionis & propterea Dominus nō per actus ordinis aut iuriſdictionis eas expoſuit, ſed per regnū cęlorū proculdubio aperiēdum vel claudendum. Ita quòd perſpicacius intuendo (vt prædictum eſt) Domini verba, Tibi dabo claues regni cęlorum. per illā particulam, regni cęlorum, expoſuit claues per actum adæquatū ſcilicet aperire vel claudere: regnum enim cælorum aperiēdum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi ſecum fert: conſtat autem, quòd aperire & claudere regnum cęlorum, actus ſunt lōgè ſuperiores omnibus actibus iudicialibus tam clauium iuriſdictionis, quàm clauiū ordinis. Importunè denique inſtātibus nouas nunc inferri Eccleſiæ claues: hactenus enim nō ſunt auditæ niſi claues ordinis & claues iuriſdictionis. Vnde nūc tertiæ claues in Chriſti Eccleſia? Reſpondetur, me non inueniſſe, aut fingere nouas claues re, aut nomine: ſed ſi æqua lance librare fas eſt, hæc cum obiectis, inueniētur obiiciētes ſeipſos arguere. nam neque claues ordinis, neque claues iuriſdictionis tradidit ſacra Scriptura, ſed doctores explicarunt: claues autem regni cęlorum Chriſtus Dominus ore proprio conſecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor, non nouitates introduco: ex ipſis Domini verbis iuxta ſenſum literalē perſpicacius intellectum manifeſto quæ dico. Oportet autem arguentes conſiderare ſubtilius Doctorū ſenſum, & vel ex hoc ipſo quòd doctores diſtinguunt regni cęlorum claues in claues ordinis & claues iuriſdictionis, intelligere ſuperiores eſſe claues regni cælorum vtriſque, & vtraſque ſignificare partes clauiū regni cælorum, ac per hoc claues regni cælorum ſignificare totum maius & ſuperius ſuis partibus, quum ſimpliciter, & abſolutè dicuntur, vt Petro promiſſæ ſunt: quoniam verò ad partes applicantur, ſignificare tam claues ordinis, quàm claues iuriſdictionis: vtræque enim claues regni cælorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit diſcernere quādo doctores de clauibus regni cælorum abſolutè, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem vel iuriſdictionem loquuntur.

Claues eccleſiæ. Petro, & cæteris collata, non eadē prorſus ſunt.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dicitur, quòd ipſa Domini verba teſtantur quòd de apoſtolatus autoritate ſermo eſt. quum dicitur ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apoſtolatū ſpectat: iuxta illud Ioannis 13. Non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque Apoſtolus maior eſt, eo, qui miſit illum: & propterea hinc non habetur niſi paritas apoſtolatus. Et ſimiliter per alios textus, quibus miſſi ſunt pariter ad docendum & prædicandum, &c. non habetur niſi paritas quo ad huiuſmodi commiſſiones: Petro autem ſupra hæc omnia promiſſum eſt, & quòd foret Eccleſiæ fundamentum, & quòd ſibi darentur claues regni cælorum.

Ad autoritatem. Act. 8. ¶ His autē quæ ex geſtis Apoſtolorum adducuntur, facillimè ſatisfit. Docent ſiquidem concorditer Theologi in primo ſententiarum non oportere miſſum minorem eſſe mittente, neque etiam eſſe ab illo: nam Filius miſſus eſt à Spiritu ſancto, quo non eſt minor: & à quo non eſt. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apoſtolos ſe gereret, vt vnus ex illis: & non volebat vti poteſtate quam habebat: & propterea tanquam vnus ex Apoſtolis ab eiſdem cum Ioanne miſſus eſt. Patet autem manifeſtè huiuſmodi Petri humilitas Act. 11, quum aduerſus illum diſceptabant alij fideles ex circumciſione: quod & Gregorius, & habetur 2. quæſt. 7. cap. Petrus. notauit dicens, Petrus poteſtatem regni acceperat & tamē idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factæ, cur ad gentes intraſſet, non ea poteſtate officij qua poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant, ſed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum ſanctum reſpondit.

¶ Et per hæc poſſet ſimiliter dici in ſynodo de obſeruatione legalium, Petrum ſe habuiſſe vt vnum Apoſtolum. Veruntamen ſi res geſta rectè notetur, non fuit Petrus conſultatus, nec ſoli Apoſtoli: ſed Apoſtoli & presbyteri in Hieruſalem, & propterea concluſio nec à Petro, nec à Iacobo facta eſt, ſed ab Apoſtolis & Senioribus cum omni Eccleſia ſcribentibus tamen nomine Apoſtolorum & ſeniorum. Vnde falſum eſt, quod Iacobus ſententiam protulerit: quoniam ſententia concluſio eſt quam conſtat ab omnibus factam: ſed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde eſt ac ſi dixiſſet. Hoc eſt iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, ſed reſpondens: ſic enim legimus. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus: imò Petrus paſtoris perſonam in principio geſſiſſe videtur, quoniam ipſe primus ſurgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Legimus enim ſic, Quum autem conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit, &c. vbi mōſtratur Petri autoritas. Quòd dexteras demum ſocietatis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Epiſcopos non ſolùm, vt ſocios, ſed vt fratres habens.

¶ Ad autoritates denique Doctorum ſanctorū, ſonantes æqualitatē Petri & Aliorum Apoſtolorum, dicitur verificari de paritate eorum ſecundum apoſtolatū: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apoſtolica. Et ſi inſtetur, ſub poteſtate apoſtolica comprehendi poſſe omnia, quæ Petrus poterat: in promptu reſponſio eſt ſatisfactiua, quòd dato quòd vera eſſet huiuſmodi comprehenſio: ex ea tamen non ſequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum: eſſent enim eorū poteſtates æquales quo ad res, quas facere poſſent: ſed non eſſent æquales extenſiuè, neque quo ad modum. Apoſtoli ſiquidem poteſtatem à Chriſto acceperūt, vt Apoſtoli, hoc eſt, vt legati: Petro autem, ſupra apoſtolatum promiſſa eſt (vt infra manifeſtabitur) poteſtas vt ordinario paſtori Eccleſiæ. Et hinc patet tam ſuperior gradus atque vnitas poteſtatis Petri quàm maior extenſio: quoniam extendebat ſe ad ipſos etiam Apoſtolos vtpote Chriſti oues. Nec paruifacias differentiam penes modū habendi: magni ſiquidē lapſus periculum eſt ſi confundantur. Aliud quippe eſt habere claues vt Apoſtolos, & aliud habere claues vt caput & paſtorem etiam ipſorum Apoſtolorum: illud nō derogat Petri ſingulari excellentiæ: hoc autem ipſum Petrum ſuper omnes ſtatuit, omnibúſque præficit Apoſtolis ac toti Eccleſiæ. Ad horum differentiam modorum ſpectat, quòd Dominus ſoli Petro claues promittit, aliis autem non dat claues, ſed ea quæ ſunt clauium, legat aut tribuit: ſiue Matth. 18. ſiue Ioan. 20. ſiue Matth. & Mar. vltimo, ſiue Luc. 22. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum. Et vt allatæ primum autoritates manifeſtentur, patet Cyprianum ita pares fateri Apoſtolos vt tamen ſuper vnū Petrum ædificari dicat Eccleſiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate ſua Dominum diſpoſuiſſe dicat vnitatem eccleſiaſticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Chriſti apud Matth. Tu es Petrus, &c. ſoli Petro relinquens, ad alium ſe transfert locū, vbi ſimilia Apoſtolis data narrantur, tria numerans. Primò fundari Eccleſiam ſuper Apoſtolos omnes: hoc enim fieri promulgatum eſt ad Epheſ. 2. Superædificati ſuper fundamētum Apoſtolorū: ſecundū verò quòd ſcilicet cuncti Apoſtoli claues regni cęlorum accipiant, Matth. 18. Quæcunque alligaueritis: & Io. 20. Quorum remiſeritis habetur, tertium autem & ex ęquo ſuper eos Eccleſię fortitudo ſolidetur, & ex relatis textibus: ſcilicet Matth. & Mar. vlt. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex aliis ſimilibus textibus ſumptum eſt: vnde patet ex iam dictis æqualitatem Apoſtolorum quatenus Apoſtoli ſunt & in fundando Eccleſiā & in clauibus iuriſdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorū & vitæ, Eccleſiæ fortitudinem ſolidantiū (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri ſingulari autoritati, qua ſolus cunctę præponitur Eccleſiæ. Vnde & Hier. ibi ſubiūgit ſtatim, Propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite cōſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio. Vbi manifeſtè vides ita ex æquo apoſtolatus pares dixiſſe Apoſtolos, vt tamen Petrus electus & cōſtitutus à Chriſto ſit caput omniū: hoc ſiquidē eſt quod tuemur. Hoc ad differentiā modi habēdi ſpectat, quoniā hinc habes omnes hæc habuiſſe vt Apoſtolos, præter hunc autem modum, Petrum ſingulariter habuiſſe vt caput omniū. Ex duabus autē his autoritatibus declaratis facilè eſſe putamus reliquas rectè interpretandas iuxta ſenſum prædictarū. Manifeſtatur autē hunc eſſe verum ſenſum doctrinę ſanctorum tripliciter. Primò, ex eo quod pares dicūt Apoſtolos: non ſolū poteſtate, ſed honore: quod niſi ad Apoſtolatū referatur, cōſtat eſſe falſum: quū Petrus primatū honoris manifeſtè habuerit ſecundū omnes. Secūdò ex textibus euangelicis, quos Sancti afferūt ad probandā huiuſmodi æqualitatē: afferunt enim iſtos quos nunc diſcuſſimus: ex quibus cōſtat non plus haberi, quam ęqualitatem ſecundum Apoſtolatū. Tertiò ex ratione, qua vtūtur: quia ſcilicet Petrus in perſona Eccleſiæ vnus accepit claues, &c. vt vnitas Eccleſię hinc probaretur. Vbi propter ſchiſmaticos ſiſte pedē: & ſcito dupliciter poſſe intelligi vnitatem Eccleſiæ per Petri vnitatem commendatam, primò, vt ſignificata ſit Eccleſiæ vnitas in Chriſto capite vno, vnitatéque articulorum fidei, ſacramētorum

Eccleſiæ & ſpei ac charitatis. Secundò, vt ſignificata ſit Eccleſiæ vnitas ſimpliciter & abſolutè vnitæ in capite vno Chriſti in terris vicario, Petro, Scilicet. Primum ſenſum eligunt ſchiſmatici ex Sanctorum vera ac ſancta doctrina, ſæpe vnitatem Eccleſiæ per ea quæ in primo numerantur, ſenſu explicante: verè quidem, ſed non totaliter, niſi ſub vnitate capitis ſcilicet Chriſti intelligatur ipſe Chriſtus in ſe & in ſuo in terris vicario, ipſe Chriſtus vt caput: Petrus autem vt vicecaput. Quod propterea quandoque tacitum eſt: quia acceptato capite, intelligi conſuetum eſt acceptari ipſum in ſe & in ſuo vicario, dum abſens fuerit.

¶ Secundus autem ſenſus. (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis eſt, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad deſignandam vnitatem Eccleſiæ in ſuo capite cœleſti, Ieſu Chriſto, non congruit vnitas Petri, ſed & ſufficiebat & decentiſsimè congruebat vnitas ipſius Chriſti: quam Dominus hic non tacuit, ſed expreſsit dicens, Ego dico tibi: & rurſus: Aedificabo Eccleſiam: & iterum, Dabo claues. diuinam autem ſapientiam, quæ eſt Chriſtus, (diſponentem omnia ſuauiter, cõuenientiſsimè per vnitatem Petri, vnitatem Eccleſiæ in capite terreſtri loco Chriſti ſignificare nullam habet difficultatem. Secundò, ex eo quòd hiſtoriæ fides periclitaretur: nam quaſi ſimilis eſſet Petrus in his paruulo, quem Matth. 18. aduocãs ad ſe Dominus ſtatuit in medio diſcipulorum dicens, Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus. &c. ſicut enim paruulus ille aſſumptus eſt ad exemplũ ſeu ſimilitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus eſſet ad exemplum, ſeu ſimilitudinem vnitatis: ac per hoc ſicut ad fidem hiſtoriæ curæ non eſt, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum Eccleſiæ eſſet, an fuerit Simon Petrus, cui dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Eccleſiæ aures offendit. Sanctorum propterea ſenſus eſt, quòd ſecundùm hiſtoriæ fidem res ita geſta eſt, quòd vni Simoni Petro claues ſunt promiſſæ, vt res rẽ ſignificaret, vt vnus Petrus primò accepturus claues vnitatem ſignificaret Eccleſiæ. Tertiò, ex eo quòd oportet ſaluare nõ ſolùm ſignificationem ſed etiam deriuationem: hoc eſt non ſolùm vt vnitas Eccleſiæ ſignificetur per vnitatem Petri, ſed etiam vt vnitas Eccleſiæ proficiſcatur ab vnitate Petri: vt Cyprian. in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: ſuper vnum ędificat Eccleſiam. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parẽ poteſtatem tribuat: dicens, Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum ſanctum: tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem autoritate ſua diſpoſuit. Vbi manifeſtè vides ex hoc, quòd Dominus autoritate ſua diſpoſuit originem vnitatis Eccleſiæ ab vno incipientem: non ſolam ſignificationem vnitatis ab vno, ſed deriuationem vnitatis ab vno aſſertam. Nam ad ſignificãdam autoritatem non erat opus: ſed ad hoc quod initiũ habeat Eccleſiæ vnitas ab vno Petro, autoritate Chriſti opus fuit: poterat enim ſi voluiſſet inſtituere vnitatem Eccleſiæ à multitudine Apoſtolorum proficiſci. Quartò, quia vnitas Eccleſię catholicæ non ſolùm opponitur hæreſi ſed ſchiſmati. Si verò vnitas Eccleſiæ attenderetur ſolùm penes vnitatem cæleſtis capitis, illiúſque ſacramentorum, ac rei ſeparatæ, creditæ & amatæ, vnitas Eccleſiæ non opponeretur ſchiſmati: nam cum huiuſmodi vnitate ſtat ſchiſma: vt patet ex eo, quòd ſchiſmatici habentur qui ab vnitate Apoſtolicæ ſedis ſeparati ſunt. Ex hoc igitur, quòd vnitas Eccleſiæ per Petrum vnum ſignificatur, non excluditur, imò magis ex modo quo per Petrũ ſignificatur, includitur, quòd Petrus vnus claues accepit, vt Eccleſiæ vnitatem non ſolùm ſignificaret, ſed etiam inchoaret ac conſeruaret. Et ſi perſpectum acutius fuerit hoc, quòd eſt Eccleſiæ vnitatem accipere claues, verius perfectiúſque & fit, & ſignificatur accipiendo claues in ſuo vno capite Petro, quàm ſi non in Petro, ſed abſolutè Eccleſia illas acciperet: quoniam vnitas capitis claues accipiens, vnitatem Eccleſiæ non ſolùm ſignificat, ſed conſtruit, ſicut & conſeruat: quibus omnibus careret Eccleſia ſi de vno non fuiſſet illi capite prouiſum à Chriſto Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum autoritates rectè intelligere queas.

CAPVT VI.

¶ Solum Petrum accepiſſe claues, conſonat ei, quod eſt Eccleſiam accepiſſe claues.

Oppoſitio 1ma. Confirmatio.

OCCVRRIT Poſt præmiſſa ſatisfaciendum his, qui quærunt quónam pacto ſtant hæc duo ſimul, Solus Petrus accepit claues, & Eccleſia accepit claues. Apparet enim, quòd ſi ſolus Petrus ergo non Eccleſia: & ſi Eccleſia ergo non ſolus Petrus. Augetúrque quæſtio ex Auguſti. verbis ſuper Ioan. recitatis 24. quæſtione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cęlis: ſi hoc Petro tantùm dictum eſt, non hoc facit Eccleſia: ſi autem & in Eccleſia fit, Petrus, quando claues accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit.

¶ HVIC ENIM Quæſtioni ſatisfieri, facilè poteſt ab exercitatis in ſacris literis: ac ſcientibus has duas veritates ſic connexas, quòd ſecunda non ſolùm cõſentit primæ, ſed præſupponit & dependet à prima, ſecundùm Sanctorum doctrinam. Conſiderandum ſiquidem eſt Eccleſiam catholicam dupliciter referri ad Petrum, ſcilicet vt ſignificatã & vt inchoatam: Petrus enim & ſignificauit Eccleſiam vniuerſalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium eſt corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propoſitum eſt differentia. Prima eſt, quòd ſignificatio pertinet ad ſenſum myſticum, quo Petrus ſignificat Eccleſiam: inchoatio autem pertinet ad ſenſum literalem, quo inſtitutus eſt Petrus paſtor totius Eccleſiæ. Secunda eſt, quod penes ſignificationem non attenditur dependentia rei à re, ſed dependentia ſignificationis à ſignificante: penes inchoationem autem attenditur depẽdentia rei à re, hoc eſt corporis à capite. Vnde Eccleſia dupliciter accepit claues in Petro: nam & accepit eas vt ſignificata in Petro, & accepit eas, vt inchoata in Petro: & ſecundũ vtrunque accipiẽdi modum oportet præſupponere hanc priorem veritatem ad literam, ſolus Petrus accepit claues. Ad ſignificationem ſiquidem ſpectando, quum ſignificatio iſta non ſit per modum parabolæ, ſed per modum rei geſtæ (quia non Petrus parabolicus, ſeu parabolicè accipiens claues: ſed Petrus ſecundum rem geſtam ſignificat vniuerſam Eccleſiam) oportet fateri vnum ſolum Petrum ſecundum hiſtoriam accepiſſe claues: vt ex re geſta ſignificetur vnam ſolam Eccleſiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambroſ. Certum eſt quòd Eccleſiæ vtrunque ius, ſcilicet ſoluendi & ligandi licet, hæreſis vtrunque non habet. Si enim ſolus Petrus ſecundum hiſtoriam non accepiſſet claues: nequaquam per modum rei geſtæ figurã gereret vnius ac ſolius eccleſiæ vniuerſalis. Dependet ergo catholicæ eccleſiæ ſignificatio figurata in Petro ex veritate rei geſtæ, quòd ſolus Petrus acceperit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque ſpectetur: nulla eſt opus declaratione, quoniam manifeſtum valde eſt corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in ſuo capite: & ideo ſolùm Petrum accepiſſe claues eſt ſolam eccleſiam, cuius Petrus eſt caput, accepiſſe claues in ſuo capite. Quocirca ſolùm Petrum accepiſſe claues, non excludit, ſed infert vniuerſalem eccleſiam illas accepiſſe, vt ſignificatam & inchoatam in Petro. Eſſe autem hanc ſanctorum doctrinam, perſpicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis vbi vtrunque modum, ſcilicet ſignificationis per modum rei geſtæ, & originis eccleſiæ à Petro docuit: dum dixit, Super vnũ ædificat eccleſiam, & ſubdit, Et vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientẽ autoritate ſua diſpoſuit. Et rurſus exordium ab vnitate proficiſcitur, vt eccleſia Chriſti vna monſtretur: vt prædeclaratum eſt. Auguſtini autem verba inducta eundem confirmare ſenſum patet ex duobus. primò ex eo quòd aduerbio tantùm vtitur ad excludendam extenſionem Petri ad eccleſiam: dixit enim, Si Petro tantùm, perinde ac ſi dixiſſet, Si Petro ſecundum ſeipſum tantùm: & non ſecundum quòd ſe extendit ad eccleſiam ſignificandam vel figuratè vel connotatiuè, vt caput ſignificat corpus, cuius eſt caput. Vnde non intulit Auguſt. ex ſecunda veritate, ſcilicet eccleſia habet claues, negationem primæ, ſcilicet ſolus Petrus accepit claues, ſed expoſitionem ipſius, ſcilicet quòd Petrus accipiens claues ſignificauit eccleſiam: perinde ac ſi dixiſſet, quòd non accepit ſecundum ſeipſum tantùm, ſed vt extẽditur ad eccleſiam vniuerſam ſignificando illam: hic enim planus eſt ſenſus verborum Auguſtini. Secundò, ex eo quod ſubiungit, Si ergo in perſona Petri ſignificati ſunt in eccleſia boni, & in Iudæ perſona ſignificati ſunt mali in eccleſia. Hinc enim patet, quòd de ſignificatione per modum rei geſtæ loquitur: nam Iudam inter Apoſtolos ſignificare per modum rei geſtæ malos in eccleſia, dubium non eſt.

Accepit Petr' claues verè est historicè, nunquam caput Eccleſia nõ in Petro ſed in capite corpus, et ſed in quo inchoauit, & ſignificauit fuit.

¶ Intendit ergo Auguſtinus Petrum ſecundum rem geſtam accipientem claues, inferre eccleſiam quoque per ipſum ſignificatam accipere claues. Modus autem quo eccleſia per Petrum vſque ad conſummationem ſeculi accipit claues, eſt ſuauiſsimè diſpoſitus à diuina ſapientia: nam vniuerſalis eccleſia ſicut diſtribuitur in caput & membra, ita diſtribuitur in ſuaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per ſucceſsionem, in membris autem per participationem. In capite nanque habet claues regni cælorum ſecũdum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc eſt partialibus eccleſiis, claues habet ſecundum actus ordinis, & partialis iuriſdictionis.

Modus autoritatis clauiũ ſuſceptæ ab eccleſia ex Petro eſt in capite per ſucceſſionẽ quàm in membris per participationem.

¶ VNDE PATET oppoſitum eſſe eius quod apparebat proponendo quæſtionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cælorum, ſocij compares excluduntur: non illius corpus eccleſia, non illius ſucceſſor excluditur: imò tam Eccleſia quam ſucceſſor in ſolo Petro includitur: quia ex hoc quòd ſolus Petrus accepit claues regni cælorum, infertur eaſdem accępiſſe eccleſiam inchoatã, ac ſignificatam in ſuo capite: ac propterea eandem ſemper claues habere in capite quidem per ſucceſſio-

Ad obiectionem.

nem, in membris autem per participationem: vt ſic verè vnum ſit corpus tota Eccleſia ſub vno capite. Nec fallaris antiqua ſchiſmaticorum inuectione in catholicos, tanquã monſtra fingentes, dum Eccleſiæ caput Petrum dicimus: quandoquidem Chriſtus eſt caput corporis Eccleſiæ (vt dicitur ad Coloſ. 1.) & ſi Petrus quoque caput Eccleſiæ ponitur, duo capita vni corpori non ſine monſtro iunguntur. Frigida ſunt hæc: quoniam Petrus alia ratione caput Eccleſiæ dicitur, ab ea ratione, qua Chriſtus eſt caput Eccleſiæ. Chriſtus enim eſt caput ratione ſuipſius, Petrus autem ratione Chriſti. Vnde Chriſtus eſt ſimpliciter & abſolutè caput Petrus autem ideo caput, quia eſt vicecaput: eſt enim loco Chriſti in cælis reſidentis, caput in terris. Vnde totius eccleſiaſtici corporis vnum tantum ponitur caput ſimpliciter & abſolutè, id eſt Chriſtus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, ſed vicecaput conſtitutus eſt. Vnde nulla interuenit monſtruoſitas in eccleſiaſtico corpore, niſi apud nolentes intelligere eccleſiaſtica nomina in ſenſu, in quo dicũtur omnibus ferè manifeſto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiuſmodi obuiationibus commune eſſe vnum errandi iter: inter omnes ſiquidem diſcuſſas poſitiones prima ex affirmata iuſtitiæ qualitate, negauit ſubſtantiæ perſonam: ſecũda ex affirmata Eccleſia ſignificata, negauit perſonam Petri ſignificantem: tertia ex affirmata Petri principalitate negauit eius ſingularitatem: quarta ex affirmato communi parique Apoſtolatu negauit vnitatem paſtoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis Eccleſiæ clauibus, negauit ſolum Petrum accepiſſe claues, ſexta ex affirmatio vnico Eccleſiæ capite Chriſto, negauit Petrum eſſe caput loco Chriſti. Et ſimile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Paſtoris, negabitur perſona Paſtoris ſine charitate, & ex affirmato paſcendi opere, negabitur Paſtoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

¶ Promiſſum eſſe Petro totius Eccleſiæ Pontificatum in antedictis promiſſionibus.

QVATVOR Promiſſa eſſe Petro à Domino Matthæus euangeliſta in ſupra allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris, communicata quoque à Domino alijs Apoſtolis idem teſtatur: prima vero duo, Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum, propria Petro perſeuerauerunt. In quibus promitti Petro totius Eccleſiæ Pontificatum declarandum eſt poſtquam ambæ promiſſiones amplius dilucidatæ fuerint.

Dixit Chriſtus Petro Aedificabo Eccleſiã meã, non Eccleſias meas: nõ aliquam non omnem. non Eccleſiã non Eccleſias. non aliquid addẽdo. ſed. Eccleſiam meam.

¶ QVOCIRCA In prima promiſſione notãda ſunt ſex ſignificantius enim vide primò, Eccleſiam meam, non, Eccleſias meas: ſecundò, Eccleſiam meam, non aliquam Eccleſiam meam: tertiò, Eccleſiam meam non omnem Eccleſiam meam: quartò, Eccleſiam meam, non indefinitè: quintò, Eccleſiam meã, ſingulariter ſeu vnicam: ſextò, Eccleſiam meam, ſine additione aliqua. Attende ſigillatim, non dixit Eccleſias meas, ſed Eccleſiam meam, vt vna eccleſia ſignificaretur: quæ quiuis multas comprehendat partiales eccleſias non propterea ſcinditur, diuiditur aut multiplicatur eccleſia: ſed vnitate numerali retenta multas habet partes, ſicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apoſtoli ad Col. ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. & Cant. 6. Vna eſt colũba mea. Dixit non aliquam Eccleſiam meam, ſed Eccleſiam meam: vt non de parte Eccleſiæ, non de particulari aliqua Eccleſia, ſed de integra ſeu tota Eccleſia intelligeres, neque enim decebat diuinã ſapientiã aliquam Eccleſiam ædificare ſuper vnum Petrum & aliquã non: Dei ſiquidem perfecta ſunt opera. Nõ dixit, omnem Eccleſiam meam: tum quia multitudinem Eccleſiarum ſupponeret diſtributiuum ſignũ, contra Domini ſententiã Ioan. 10. Alias oues habeo, quę nõ ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnũ ouile, & vnus paſtor. Tũ quia ſingulare diſtribui vniuerſaliter, implicat contradictoria, niſi vniuerſalitas referatur ad partes integrantes ipſum, quod eſt extra propoſitum. & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes Eccleſiæ ædificatæ ſunt ſuper hanc Petram. Dixit, Eccleſiam meã: non indefinitè, vagũ relinquendo intellectum ad quęrendum quæ eſſet Eccleſia Chriſti ædificãda ſuper hanc Petram: ſicut dubium reliquit intellectum, quũ in cœna dixit, Vnus veſtrum me traditurus eſt: certificati enim ſumus per hęc verba, ꝙ vnica tota Chriſti Eccleſia ędificata eſt ſuper hãc petram, & nõ ſumus ſuſpenſi relicti. Dixit ergo, Eccleſiam meam: vt ſingularem vnicam ſolamque ſuam Eccleſiam integrã (de qua in ſymbolo dicitur, ꝙ eſt vna Eccleſia catholica) intelligeres. Vnde per ſolum pronomẽ, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna Eccleſia loquitur, quę eſt Chriſti Eccleſia ſine additione aliqua (quælibet nanque partialis Eccleſia vocatur Chriſti Eccleſia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Conſtantinopolitana, &c. Et hoc nõ ſolũ ſecũdum Modernũ vſum, ſed ſecundum ſacras Scripturas: vt patet in principio vtriuſque Epiſtolę ad Corint. vbi dicitur Eccleſiæ quæ eſt Corin. & in principio ad Gala. Eccleſiis Galatiæ: & ad Theſſal. Eccleſiæ Theſſal. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per Eccleſiã meã: idem ſcilicet quod intelligis per vnam Eccleſiam catholicam. Non deſunt tamen ſophiſticæ importunitates ex eo ꝙ quælibet particularis Eccleſia verè eſt Chriſti Eccleſia arguentes. De illa Eccleſia Chriſtus loquitur, de qua verificatur quòd eſt Eccleſia mea, id eſt Chriſti: ſed de qualibet particulari Eccleſia verificatur, ꝙ eſt Eccleſia mea: ergo de qualibet particulari Eccleſia Chriſtus loquitur, quum dixit, Super hanc Petram ędificabo Eccleſiã meam. Poteſt ſiquidem facilè detegi fallacia argumenti, ad rem ſpectando, & dicendo, quòd quælibet particularis Eccleſia eſt quidẽ Eccleſia Chriſti, ſed non tota, nec ſine additione aliqua, ſed talis, puta Mediolanen. nec ita eſt Eccleſia quin ſit pars Eccleſiæ: Chriſtus autẽ loquitur de Eccleſia integra, quæ non eſt Eccleſia talis, nec Eccleſia aliqua ſed eſt abſolutè ipſius Eccleſia. Nihilominus dicendum eſt, ꝙ eo modo quo quælibet Eccleſia eſt Eccleſia mea, i. Chriſti, illo eodẽ modo verificatur de ea ꝙ eſt ædificata ſuper hãc petram.

Obiectio

Solutio.

¶ Quòd vt plenius intelligas, perſpice differentiam in modo, quo Eccleſia catholica eſt Chriſti, & quo quælibet particularis Eccleſia eſt Chriſti: conueniunt ſiquidẽ omnes partiales Eccleſię cũ Eccleſia catholica in hoc, ꝙ ſunt Chriſti (nam quælibet partialis eſt Chriſti Eccleſia & Eccleſia catholica eſt Chriſti Eccleſia) ſed differũt in modo: quia Eccleſia catholica eſt Chriſti vt totum, quælibet autẽ Eccleſia eſt Chriſti vt pars. & propterea eccleſia catholica eſt ædificata vt totum ſuper hanc petrã: quælibet autẽ Eccleſia particularis eſt ædificata ſuper hanc Petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de Eccleſia particulari, quod eſt Eccleſia mea eodemmet modo verificatur de illa, quòd eſt ædificata ſuper hanc petrã, & propterea quia eſt Eccleſia mea vt pars. eſt quoque ædificata, vt pars ſuper hãc petrã. Eccleſia verò catholica, quia eſt Eccleſia mea vt tota, eſt quoque ædificata vt tota ſuper hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes ſe habet vt perfectũ ad imperfecta & vnitas & integritas eccleſiæ pari paſſu currunt: ideo verbum Chriſti ad literam intelligitur de eccleſia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis Eccleſia, vt pars vnius Eccleſiæ catholicæ ædificata ſuper Petrum ſicut ratione vnius Eccleſiæ catholicæ quælibet partialis eccleſia vocari poteſt a Chriſto Eccleſia mea, tanquã pars eccleſiæ catholicæ, nec aliter verificaretur: quoniam ſi ab vnitate Eccleſiæ diuiſa eſſet, non eſſet eccleſia Chriſti. Nec putes aduerſari hæc ſacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ ſonare videntur Eccleſiam Rom. ædificatã eſſe à Chriſto ſuper hanc petram. Appellatione ſiquidem Rom. Eccleſiæ, (vt multi putant) ex verbis Concilij Conſtantien. in condemnatione articulorũ Ioannis Vvicleſ, intelligitur quandoque Eccleſia catholica: & ſecundum hũc ſenſum nulla eſſet in propoſito quęſtio niſi de nomine. Sed quoniam ſenſus hic non conſonat intentioni ſcribentium de Rom. Eccleſia, intelligentium ipſius nomine quandam particularem Eccleſiam, diſtinctam cõtra alias particulares Eccleſias: ideo aliter dicendum eſt Rom. Eccleſiam ædificatam eſſe à Chriſto ſuper hanc Petram verificari, non per proprietatem, ſed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter eccleſiam Rom. & alias manifeſtatur: commune ſiquidem eſt cuilibet particulari Eccleſiæ eſſe partem. Et hinc fit quòd nõ per proprietatem verificatur de quacunque particuli Eccleſia, ſed tantummodo de Eccleſia catholica, quòd eſt ædificata ſuper hãc petram: de ipſa enim ſola ad literam loquitur Chriſtus, dicens, Super hãc petram ædificabo Eccleſiam meam: in qua tamen omnes partiales Chriſti Eccleſiæ clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. eccleſia ab alijs partialibus Eccleſiis propinquitate ad caput Eccleſiæ catholicę: nam Eccleſia Ro. in ſuo proprio capite non ſolũm proxima, ſed eadem facta eſt cum capite Eccleſiæ catholicæ: ex facto enim Petri vnus atque idem factus eſt Põtifex Rom. & Pontifex Eccleſiæ catholicæ: ſecundũ ſeipſam verò immediatè hæret Pontifici Eccleſiæ catholicæ. Alia autem quæcunque partialis eccleſia nec ſecundum ſeipſam immediatè iungitur paſtori Eccleſiæ catholicæ, nec ſecundũ ſuum caput coincidit cũ capite eccleſię catholicæ. Ob hanc igitur proximitatẽ & coniunctionem Eccleſiæ Rom. ad paſtorẽ Eccleſiæ catholicæ, appropriantur verba Chriſti ad Rom. Eccleſiã potius, quàm ad alias: non quòd illi ſint propria, ſed eccleſiæ catholicæ: vt dictum eſt. Promiſit igitur Dominus Petro prima promiſſione Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, futurum ipſum fundamentum Eccleſiæ catholicæ.

Claues regni cælorũ Petro promiſſa, plena ſunt Eccleſia poteſtas in quantum.

¶ PER SECVNDAM Autem promiſſionem, (Tibi dabo claues regni cælorum,) plenitudinẽ poteſtatis eccleſiaſticæ eidem promiſit: quòd tripliciter manifeſtatur. Primò, ex ipſa re ſignificata per claues regni cælorũ: poteſtate ſcilicet aperiẽdi & claudẽdi cęlorum regnũ, non his vel illis, ſed abſolutè: vt comprehendantur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cęlorũ poteſt. Huiuſmodi ſiquidem poteſtas quadruplex poteſtatis genus ſub ſe cõprehendit: hoc eſt iudiciariã tam in foro pœnitentię, quã in foro Eccleſię: quoniã omnis eccleſiaſticus iudex vtriuſque fori,

ſoluunt

generale de [illegible] quæ eſt [illegible]. *Gubernatiuam & eam quæ ad purgatorium extenditur.*

ſoluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum cælorum illi, qui ſoluitur vel ligatur. Poteſtatem quoque gubernatiuam Eccleſiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, inſtruendo, diſponendo, &c. eiuſmodi faciendo, nihil aliud fit quam aperitur vel clauditur regnum cælorum. Poteſtatem etiam ad purgatorium extenſam comprehendit: vbi nota quod licet Chriſtus non dederit Petro iudiciariam poteſtatem ſuper purgatorium: dedit tamē illi claues regni cælorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui ſunt in purgatorio. Et propterea de poteſtate iudiciaria loquens appoſuit locum: ſcilicet ſuper terram dicens, Quodcunque ſolueris ſuper terram, & quodcunque ligaueris ſuper terram: eximens per hoc eos, qui ſuper terram amplius non ſunt, à iudiciali poteſtate Petri. Loquens autem de clauibus regni cælorum: nullum exemit viatorem, cui per Eccleſiam poteſt aperiri vel claudi regnum cælorum ſed abſolutè & illimitatè dixit, Tibi dabo claues regni cælorum: vt poſſet Petrus cuicunque viatori regnum cælorum aperire poſitiuè, claudere verò ſaltem negatiuè. Hæc autem dicētes, nequaquam Auguſtinum, ſacróſque canones poteſtatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus: imò hinc quod dicimus, confirmamus nam Eccleſiaſtica cēſura in defunctos quatenus ſoluit aut ligat, ad id reſpicit, quod ſuper terram eſt, hoc eſt viuos, qui ligantur ne communicent, aut ſoluuntur vt communicent defuncto: quatenus verò aperit aut claudit regnum cælorum, ad defunctorum animas reſpicit, quibus verè hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria poteſtas ſuper terram, claues autem regni cælorum ad omnes viatores ſe extendunt. Poteſtatem demum imperatiuam vniuerſis ad Eccleſiam quomodolibet ſpectantibus in ordine tamen ad regnum cælorum: exigit ſiquidem recta ratio, vt poteſtas, quæ ſupremum ſortita eſt finē, reliquis omnibus imperet in ordine ad ſupremum finem: vt facilè manifeſtatur inducēdo tam in artibus, quam in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, ſuperiorem ſortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, principes ad ſuum finem, ac per hoc illis quatenus ad ſuum diriguntur finem, pręcipit. Conſtat autem regnum cælorum ſupremum eſſe finem, poteſtatique clauium Petro promiſſarum reſpondere: reliqua verò omnia temporalia ad hunc finem quādoque oportere diſponi. Sub hac igitur Petri poteſtate comprehenditur poſſe imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cælorum: nec enim huiuſmodi imperium aliud eſt quàm aperire & claudere regnum cælorum, vt de ſe patet. Ex re igitur promiſſa per claues regni cælorum, patet primò, quòd plenitudo poteſtatis Eccleſiaſticæ Petro promiſſa eſt à Chriſto. dicente, Tibi dabo claues regni cælorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi ſacræ Scripturæ. Iſa. quidem 22. de Eliachim ſummi Sacerdotis plena poteſtate dicitur. Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet. & non erit qui aperiat. In nouo quoque Teſtamento Apoc. 3. de Chriſti poteſtate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obſtat ſi obiiciatur, in textu Euangelij non haberi, quòd ſi Petrus aperiat, nemo claudit, & ſi claudat, nemo aperit: quia etſi non habentur hæc verba, habetur tamen idem ſenſus. Ex eo ſiquidem quòd de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cęlis: manifeſtè habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd nemo ſoluit, & ita ſoluit, quòd nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum eſt, conſtat ita eſſe ligatū quòd nemo ſoluit: & ſimiliter quod in terra ſolutum: in cælis quoque ſolutum eſt, cōſtat ita eſſe ſolutum, quòd nemo ligat. ex hoc autem ſufficienter habetur, quòd ita Petrus aperit regnum cælorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit: æquum eſt enim, vt non minus, ſed potiori modo poſsint claues Petri adæquatos ſibi actus, quàm actus minores exercere. Et aduerte, quòd verba illa Iſa. 22. dicta ſunt de Eliachim in perſona Chriſti: vt glo. ibi dicit. In cuius ſignum Ioannes Euangeliſta eadem repetit de Chriſto, tanquam monſtrans illum eſſe in Eliachim ſignificatum: & ipſemet Iſaiæ 10. cap. de Chriſto ſcripſerat, & factus eſt principatus ſuper humerum eius: vt oſtendatur clauis ſuper humerum eius principatus ſuper humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claues regni cælorum plenitudinem poteſtatis ſignificatam. Accedit autem ad hoc teſtimonium à conſuetudine: in ſignum enim ſummæ poteſtatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promiſsiones, quum ex prima Petrus futurus ſit fundamentum Eccleſiæ catholicæ (vbi in Petro officium ſuſtinendi Eccleſiam catholicam in fidei ſoliditate ſtatuitur, & pariter Eccleſiæ catholicæ autoritas inhærendi Petro vt fundimento imponitur: ædificationis enim ratio expoſcit, vt ædificium neceſsitatem habeat inhærendi petræ, ſuper quam fundatum eſt) ex altera verò Petro Eccleſiæ poteſtatis plenitudo pollicita ſit manifeſtè liquet promiſſum huiuſmodi verbis Petro Eccleſiæ catholicæ pontificatum eſſe: hæc enim duo præcipua eſſe in totius Chriſtianæ Eccleſiæ Pontifice conſtat. Ex Matthæi Euangeliſtæ igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangeliis, ac diſcuſsis, manifeſtatum credimus ſoli Petro Pontificatum Eccleſiæ catholicæ eſſe promiſſum à Chriſto.

Exclusio obiectionis.

CAPVT VIII.

¶ Perſona Petri quamuis charitate qualificata dictum eſſe Paſce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promiſsionibus ſoli Petro factis à Domino apud Mat. tractanda occurrit commiſsio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Paſce oues meas. Vbi ſicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt. hoc eſt, quòd perſonæ Petri, quòd ſoli dicta hæc intelliguntur ita quòd nunquam aliis cęteris ſimilia dicta ſunt, quòd tota Eccleſia paſcenda commiſſa eſt Petro, & quòd per hęc pontificatus Eccleſiæ catholicæ datus eſt Petro.

¶ Quoniam autē ſoluere neſcit, qui nodum ignorat, quæ rem dubiam reddere poſſunt, in horum ſingulis afferenda ſunt. Ex duobus in primis apparet, quòd nō perſonæ, ſed qualificatæ perſonæ dictū eſt, Paſce oues meas. Primò ex cognominatione Petri: dum appellatus eſt Simon Ioannis, hoc eſt obediēs gratiæ: neque enim fruſtra (vt Beda hic dicit) ſic eum Dominus appellauit: ſed ad hoc myſterium inſinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? vbi manifeſte amanti dixit, Paſce oues meas. Ex his enim apparet, quòd non perſonæ, ſed perſonæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipſius Chriſti dictum eſt, Paſce oues meas.

Primo. *Secundo.*

¶ HOC In loco obſeruandum eſt ne in extremos declinemus errores, ſed media incedamus via: quum enim de qualificatę perſonæ officio agitur quatuor occurrunt, ſcilicet perſona, qualitas eius, vſus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuerſa ſunt, hęretici tamen nolentes diſcernere inter poteſtatis vſum & rectitudinem vſus totum qualitati tribuunt: malos Chriſti miniſtros cognoſcere recuſantes: quia qualificati Chriſti charitate nō ſunt: tanquam poteſtas & rectus poteſtatis vſus idem ſint, vel ſaltem vtrunque qualitati, hoc eſt charitati cōmiſſum ſit: vnde latius aberrantes, cuilibet iuſto eccleſiaſticā arrogant poteſtatem. Stulti autem (quorum infinitus eſt numerus) rectitudinem vſus paruipendentes, ſi perſonæ eccleſiaſticam tribuunt poteſtatem, quicquid ſit de charitatis qualitate, feciſſe putant ſatis. Recta verò ac catholica ratio mediam amplectitur viā, perſonæ qualificatæ datam & dari debere eccleſiaſticam poteſtatem cenſens: ita tamen ratione, vt perſonę poteſtas ſeu poteſtatis vſus, qualitati verò rectitudo vſus reſpondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum ſapienter qualificatæ perſonæ committitur, vt rectè vtatur eccleſiaſtico miniſterio: & ſi contingit malos eſſe miniſtros, Eccleſia ambiguitati aut fallaciæ periculo nō ſubſit, ſed per malos etiam bona ſuſcipiat. Et ſi ſapiens quicunque qualificatæ debet perſonæ committere rectum vſum officij, hoc maximè decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertiò à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quod exacta charitas bonitatem actus reſpicit & ipſa rectitudo ſeu bonitas actus charitati tribuitur: vt omnes communiter Doctn. ſonant. Patet autem actum optimum à Saluatore Petro committi dicendo, Paſce oues meas, ex ſingulis trium dictionum: paſcere enim eſt conferre nutrimentū, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicātur, & viuūt. Oues dixit, nō hædos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxurioſos, ſuperbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore ſubtracto amor Chriſti ratio paſcendi oues ſignificata explicetur. Ex quibus tribus ſimul iunctis perſpicuum ſit, quod actum optimum cōmittebat Petro dicens, Paſce oues meas: & quia (vt dictū eſt) actus optim⁹ nō poteſt niſi à charitate Chriſti prodire, ideo perſonæ qualificatæ charitate à Domino cōmiſſus eſt. Ex hoc autē non ſequitur (vt hæretici fingunt) quod qualitati commiſſum eſt paſtorale officiū: ſed charitati quidem commiſſa intelligitur bonitas, ſeu rectitudo vſus officij paſtoralis: ipſe autem vſus perſonæ commiſſus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua paſcat oues meas: ſed perſonam ter alloquitur dicens Paſce tu agnos, ſeu oues meas. Et ſicut apud Matthæum perſona Petri deſcripta eſt nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his ſingulariter Petro conuenientibus perſonam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non ſemel, ſed ter eodem nomine proprio & patris carnalis perſona Petri ſecūdum carnem deſcribitur, Simon Ioannis, ſeu Ionæ (vt correctiores codices habent) & ſecundum animam ex propria humiliatione, qua cor Chriſti ſcientiæ ſubmittit, ter repetens, Domine ſcis, quia amo te & ex propria contriſtatione, contriſtatus eſt Petrus, &c. vt ex his ſibi propriis, Petri perſonam aperte intelligeremus eſſe illam, cui Chriſtus dixit, Paſcę oues meas: ac proinde non dono charitatis, ſed perſonæ commiſſum officium paſtorale perciperemus: exacta autem charitatę intelligeremus charitati committi rectitudinem vſus officij paſtoral

Exclusio obiectionum. ſtoralis; nemo enim ſine charitate poteſt officio paſtorali rectè vti. Et hæc ſecundum literalem Euangelij ſenſum ſunt: ad myſticum verò ſenſum (vnde efficax non poteſt argumentum trahi) ſpectat quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Chriſtus non qualitati, ſed perſonæ Petri qualificatæ charitate dixit, Paſce oues meas: ac proinde ſi decidiſſet Petrus à charitate, non amiſiſſet paſtorale officium, ſed rectum vſum illius: quoniam à charitate pendet non officium, ſed rectitudo vſus: vt planum eſt apud quemlibet catholicum Doctorem, & ſolos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

¶ Soli Petro ita, quod non alijs Apoſtolis, dictum eſſe, Paſce oues meas.

QVOD Autem ſoli Petro dictum ſit à Chriſto, Paſce oues meas, textus ipſe clare manifeſtat, tum ea nomine proprio ſuo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione appoſita ad alios, Diligis me plus his: comparatiuum enim diuerſitatem monſtrat ipſius ad alios Apoſtolos præſentes, quibus comparatur. tum ex propria Petri paſsione, qua contriſtatus deſcribitur ex tertia interrogatione memor negationis Chriſti prædictæ ſibi olim ipſo parato mori: ita vt locus dubitationi nnn relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data poſt reſurrectionem Domini, & alijs Apoſtolis nec antea nec poſtea inuenitur ſimile quid dictum, reſtat vt omnino ſoli Petro dictum ſit, Paſce oues meas. Nec obſtat, quòd Eccleſia Apoſtolos omnes vocat paſtores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contuliſti præeſſe paſtores) quando hoc ad Apoſtolatum manifeſtè refertur: & propterea eo modo dicuntur paſtores Dominici gregis, quo ad Apoſtolatum ſpectat paſtoralis cura: vt autem Apoſtoli nomen teſtatur, paſtorale exercitium ad Apoſtolos ſpectat, vt ad legatos Chriſti: & ſic hoc eſt, vt legati Chriſti dicuntur paſtores dominici gregis. Petrus autem (vt ex ſupradictis & dicendis patebit) conſtitutus eſt, vt ordinarius paſtor etiam ipſorum Apoſtolorum: & hoc ſignificant Chriſti verba, Paſce oues meas.

CAPVT X.

¶ Petro ſoli vniuerſam committi Eccleſiam, per hæc verba Chriſti, Paſce oues meas.

VNIVERSAM autem committi Eccleſiam Petro per hæc verba, Paſce oues meas, ſophiſticè in dubium vertitur ex ſex.

¶ Primò, Quia non dicitur, Paſce oues meas omnes: ſi enim tota Eccleſia comprehenſa eſſet, dici debuiſſet, omnes oues meas. ſicut dictum eſt: Docete omnes gẽtes, Mat. vlti.

¶ Secundò, Quia nihil impoſsibile commiſſum eſt à Chriſto, vniuerſam autem per orbem Eccleſiam paſci ab vno eſt impoſsibile. Et ſi dicatur, quòd vnus per alios poſſet paſcere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Paſce, & non dicit fac paſcere oues meas. hoc enim etiam ethnicus poſſet facere, committere, ſcilicet aliis, vt paſcerent oues Chriſti.

¶ Tertiò, Quia peccaſſet Petrus ſi non omnes ſolus paniſſet, ſi omnes ſoli commiſſæ ſunt.

¶ Quartò, Quia Petrus, nullum Apoſtolum miſit: & quilibet Apoſtolus ordinauit Epiſcopos abſque Petri autoritate.

¶ Quintò, Quia confitemur Apoſtolos in diuerſas mundi partes tanquam ſuas portiones diſtributos.

¶ Sextò, Quia Petrus circuncíſionis tantum oues ſortitus eſt: vt patet ad Gal. 2. vbi dicit Paulus, Quum vidiſſent, quòd creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut & Petrn circunciſionis: qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circunciſionis, operatus eſt mihi inter Gentes.

¶ QVOD Manifeſtè autem exorbitent hæc à vero Euangelij ſenſu, nõ eſt difficile aperire, dicendo ſiquidem, Paſce oues meas: oportet aut omnes, aut iſtas, aut nullas, vel vagè oues cõmitti paſcendas. Et quidem quòd non has vel illas determinate commiſerit, verba ipſa teſtantur: ꝙ verò nullas, veritati aduerſatur, quòd autẽ vagè reliquerit, & Chriſti ſapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur, ſapienti enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non eſt vagam relinquere prouiſionem ſuam. Et cõſtat quòd ex hoc ipſo, quod ſolo pronomine Meas demonſtrat oues, nõ vagè, ſeu indefinitè loquitur, ſed ex hoc ipſo, ꝙ nullas ſuas eximit, omnes ſuas cõprehendit dicendo, Paſce oues meas. Et obſerua peruerſitatẽ exponendi, quãdo apud Matth. dicitur, Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, de omni Eccleſia Chriſti intelligendum putant, ne vnam ſolam Eccleſiam ſuper petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, Paſce oues meas, indefinitè exponunt, ne oues Chriſti ſub vno paſtore comprehendant. Ibi rem ſingularem, vnam ſcilicet Eccleſiam catholicam, contra omnem rationem diſtribuunt vniuerſaliter, hic res diuerſas, multas ſcilicet oues diſtribuere vniuerſaliter recuſant: vt hinc videas falſus eſſe eorum ſenſus: falſum enim etiam à ſeipſo diſſonat. Et per oppoſitum: quia verò omnia conſonant, Eccleſiaſticus ſenſus ſicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur Eccleſia catholica, vt comprehendantur omnes Chriſti particulares Eccleſię in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Chriſti ita intelliguntur explicatæ per pronomen meas: vt nulla relinquatur, quæ ſub pronomine, meas comprehenditur.

Ad primam. ¶ ET PROPTEREA Nõ oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur: quum dicitur, Paſce oues meas: ſicut Ioan. 10. omnes comprehenſæ ſunt Chriſti oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis: & rurſus, Oues meæ vocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuerſalis ſigni ſupplere effectum altiori ratione neceſſario appoſitum patet: & propterea non eſſe ſimile iudicium de hoc text. & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam ſuas: quàm non ſuas per electionem gentes docendas mandauit, hic verò, oues ſuas paſcendas cõmiſit ſufficiẽter, per ly meas, comprehẽdens omnes: vt ratione & teſtimonio Scripturæ monſtratum eſt clariſsimè conſtare ex eodẽ Euangeliſta. Et hinc confirmatur ſenſus catholicus: quoniam quod ibi Chriſtus promiſit: hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Eccleſiam promiſit, hic omnes oues commiſit. Et confirmatur rurſus ex verbis domini. Ioan. 10. Alias oues habeo, quę nõ ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus paſtor: ſi enim ex ouibus omnibus ouile vnum conſtare debet ſub vno paſtore, conſequens eſt: vt quum vnus paſtor inſtituitur, & dicitur, Paſce oues meas: illius vnius ouilis cura committatur. Dubitandũ enim forte fuiſſe ſi plura haberet Chriſtus ouilia, de quibus ſuis ouibus loqueretur: quum autem vnum tantum ouile ſe habere teſtetur, dubitari non poteſt, quas ſuas oues committat, niſi quis adeo deſipiat, vt de parte tantum ouilis curam committat. Et confirmatur rurſus hic ſenſus ex Sanctorum expoſitione: quorum autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commiſsionem ouium mundi Petro commendat, non alij.

Ad ſecundam. ¶ Ad ſecundam verò obiectionem dicitur, quòd non eſt impoſsibile, ſed neceſſariũ atque vtile, omnes Chriſti oues paſci ab vno, vt catholicæ Eccleſiæ capite. In hoc autem paſcendi modo, ſcilicet vt à capite catholicæ Eccleſiæ, clauditur quòd Chriſti oues diuerſis coadiuuantibus membris paſcuntur à capite: ſicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus aliis membris. Vnde non eſt dicendum, quòd Petrus paſcit: id eſt facit paſcere: ſed quòd ipſe vt caput per alia commembra coadiuuantia paſcit omnes Chriſti oues, quod non poſſe per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non eſt caput Eccleſia, fieri conſtat. Tantóque poſsibilius eſt à Petro paſci omnes Chriſti oues, quantò Petrus vicarius eſt Chriſti viuenti, regnantis & aſsiſtentis ad dirigendũ, inſpirandum atque adiuuandum.

Ad tertiam. ¶ Vnde patet ſolutio tertiæ obiectionis: commiſſum eſt enim Petro ſoli, non vt ſolus omni modo, ſed vt ſolus tanquam caput catholicæ Eccleſiæ paſcat omnes Chriſti oues. & propterea nõ peccat ſi per commembra adiuuatur ad paſcendum Chriſti oues, ſed peccaret ſi concaput Eccleſiæ catholicæ ſuſtineret.

Ad quartam. ¶ Ad quartam dicitur, Petrum nullũ miſiſſe Apoſtolũ quia præuẽtus eſt à Chriſto domino, qui miſit Apoſtolos, Io. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterant autoritate Apoſtolatus Epiſcopos ordinare abſque habita à Petro facultate.

Ad quintam. ¶ Ad quintam dicitur, quòd diſtributio Apoſtolorum ad apoſtolatus exequutionem ſpectat: & nihil penitus obſtat paſtorali officio Petri, ſicut in nullo eius autoritas imminuta eſt ex hoc, quòd Chriſtus Apoſtolos miſit, hoc enim ad legationem, illud verò ad exequutionem pertinet.

Ad ſextã. ¶ Et per hoc etiam ſoluitur ſexta obiectio: nam quantum ad exequutionem apoſtolatus Paulus loquitur: vt ipſa verba clarè teſtãtur, Qui operatus eſt in apoſtolatu. Cùm his enim diuerſis exequutionibus euidenter ſtat vnitas paſtoralis curæ apud Petrum.

CAP. XI.

¶ Petro per hæc verba, Paſce oues meas, commiſſum à Chriſto pontificatum totius Eccleſiæ eſſe

ECCLESIAE Totius põtificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

Primo. ¶ Primò, Quia paſcere non ſignificat principari aut eſſe primum.

¶ Secundò, Quia verbum Chriſti eſt vel exhortatorium vel præceptorium ad paſcendum, non ad ſubiiciendum oues. *Replica.* Et ſi dicatur, paſcere non poteſt niſi ſuperior, quid ad me? quære locum vbi verba ſunt conferentia Petro poteſtatem ſuper Eccleſiam: hic enim ſolummodo paſcere committitur.

¶ VERVM Difficile non eſt pontificatum monſtrare ſub his verbis datum. Paſcere ſiquidem Chriſti oues, actus eſt autoritatis in paſcente, vtilitatis in ouibus, finis in Chriſto. Eo nãque ipſo ꝙ Chriſtus ſuos vt oues paſcẽdas Petro commiſit, meridiana luce clarius patet, quòd ipſum præfecit aliis vt paſtorem ouibus.

Ad primam. ¶ Non oportet ergo aliũ quærere locum, vbi Petro poteſtas data eſt ſuper Eccleſiam: quoniam hic locus eam atteſtatur datam: niſi quis vſque adeo deſipiat, vt Petro dictum putet, Paſce oues meas, non officio paſtoris, ſed officio mercenarij. Quæ etiam inſipiẽtia

conſut

confutatur ex trina exactione charitatis Chriſti à Petro:cui enim amore Chriſti paſcẽdę oues cõmittuntur,procul abeſt amor mercenarius. Vnde etſi paſcere nõ ſignificat principari,ſignificat tamẽ actum eccleſiaſtici principis,& rurſus ſi non ſignificat principari, præſupponit tamen principatum,quia præſupponit priorẽ. Vnde & bene reſpondebatur,ꝙ paſcere non poteſt niſi ſuperior. Et quũ dicitur, Quid ad me?reſpondetur multũ profectò ex ipſa ratione cõnexorum:habent enim hoc vt altero collato reliquũ tributum intelligatur. Quo fit vt ſi paſcere non poteſt niſi ſuperior, cui datum eſt paſcere,datum quoque eſt eſſe ſuperiorem : vnde ex hoc etiam capite liquet, ꝙ non eſt alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus eſt ſuper Eccleſiam : quoniam hi clarè habetur.

Ad ſecũdam. ¶ Affirmamus autem Chriſti verbum præceptorium eſſe : nam ſi Apoſtolo Paulo væ eſt,ſi non euangelizauerit,multò magis Petro væ eſt,ſi non pauerit oues Chriſti. Sed non pręceptorium ſolummodo eſt Chriſti verbum,ſed inſtitutorium:nam,ſi in conditione primæ partis vniuerſi verbũ Dei inſtituit creaturas præcipuas,& ſimul propriũ earũ opus præcepit(iuxta illud, Statuit ea in æternum,& in ſeculum ſeculi,præceptũ poſuit,& nõ præteribit) par eſt,vt in creatione Chriſtianę Eccleſię primum eius membrũ eodem verbo perfecerit,præcipiendo ſummum põtificatus opus,& inſtituendo ipſum pontificatũ.Eo verò ipſo,quo Petro, vt paſcat Chriſti oues,committitur. Chriſtianus populus , vt oues iubetur ſe habere ad Petrum : fruſtra enim cõmitterentur oues paſcẽdæ à Petro,niſi vt oues exhiberẽtur eidem à communi Domino,Vnde neceſsitas nõ ſolũ paſtus,ſed ſubiectionis in verbis Domini ſignificatur,quũ dicitur,Paſce oues meas. Atteſtante etiam hoc Augu. hic exponente, paſcere non ſolùm docere , ſed regere,dum dicit, oues ipſas paſcendas, hoc eſt docendas regendáſque cõmittit. & Chryſoſt. Paſce oues meas,fratrum curam ſuſcipe.& gloſſa ex Alchuino,Paſcere oues eſt credentes in Chriſtu,ne à fide deficiant, confortare : terrena ſubſidia,ſi neceſſe eſt , ſubditis prouidere, & exempla virtutis cum verbo prædicationis impendere , aduerſariis obſiſtere , errantes ſubditos corrigere. Quocirca etſi paſcere non ſignificat principari : ſignificat tamen Chriſti oues regere, in quo clauditur principari.& ſi non ſignificat principari : trahit tamen ſecum principari,ſicut trahit ſecum requirere, reducere alligare,conſolidare,cuſtodire & ſanare:quorum meminit Dominus Ezech.34.vnde & Petrus princeps Apoſtolorum, & princeps ſuper plebem Chriſti conſtitutus dicitur : & iuxta Greg. verba ad Mauritium,Cura totius Eccleſiæ & principatus committitur.

¶ Et ſi quæratur quare Dominus cõmiſit põtificatum Petro non ſub vocabulo prælationis,ſeu autoritatis,vel dignitatis , ſed actus paſcendi ſuas oues?In promptu ratio eſt,& ex parte rei,quia prælatio,ſeu autoritas eſt propter paſcere oues Chriſti,& nõ econtra. Et ex parte appetitus regulãdi,quia non locus ſuperior, nõ dignitas,aut autoritas ambienda eſt,ſed paſtus ouiũ Chriſti appetẽdus in põtificatu,iuxta quod Apoſtolus poſtea dixit, Qui epiſcopatũ deſiderat,bonum opus deſiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ:dixerat enim ante paſsionem. Lucæ vigeſimoſecundo , Reges gentium dominantur eorum , & qui poteſtatem exercent in eos, benefici vocantur:vos autem non ſic : ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor. Hinc enim à miniſteriali actu paſcendi Chriſti oues ſignificauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & non æſtimandum niſi propter vtilitatem ouium Chriſti:cuius oppoſitum contingit in regibus & dominis gentium:qui ad hoc vt regnent & domini ſint omnia ordinant.

¶ Porrò commiſſum inter actus põtificios opus præcipuũ , Petri monſtrat pontificatum : paſcere ſiquidem electos præcipuus eſt Pontificis actus. Nam ſicut ad ſupremam diuinæ prouidentiæ partem ſpectat cura electorum (ad quorum fœlicitatem non ſolùm cæli motum ordinauit:teſtante Ioan.in Apoc.capit.6. Dictum eſt illis, vt requieſcerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conſeruorum eorum,ſed etiam ipſemet deſcẽdit de cælis,& homo factus crucifixus,mortuus,ſepultus &c.omnia ſuſtinuit propter electos)ita ad ſummã eccleſiaſticã curam, quã pontificatum vocamus ſpectare oportet,paſcere electos. Conſtat autẽ ſolos electos ſignificari,quum dicitur , Paſce oues meas : teſtante hoc ipſo Domino Ioan.10.dicente , Oues meæ vocem meam audiunt,& ego cognoſco eas,& ſequuntur me,& ego vitã æternam do eis,& non peribunt in æternum,& nõ rapiet eas quiſquam de manu mea. Nec propterea Petri põtificatus quaſi ad ſolos electos ſe extendat,reſtrictus eſt:ſed ſubordinatus electorum paſtui hinc eſt omnis circa alias pontificatus actus. Sicut enim ſecundũ vniuerſi ordinem vnicus cæli motus propter implendum numerum eſt electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos ſe extendit : & ſecundum ordinem gratiæ ſummæ bonus paſtor Chriſtus animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis , hoc eſt electis.& tamen eadẽ mors pro totius mundi vita fuit : ita in ſacris myſteriis ſummus pontificatus propter paſcendos eſt electos , & idem non electos comprehendit. Nec immeritò : quoniam eiuſdem eſt cura finis & diſpoſitio eorum , quæ ſunt ad finem:vita autem electorum finis eſt gubernationis aliorum. Omnia,inquit Apoſtolus ſecundæ,Timo.2.ſuſtineo propter electos,& ad Roma.8. Omnia electis donata teſtatur: & ſuper omnia bona Domini conſtituẽdi affirmatur electi Matth. 22 Nec ſilentio inuolutos propterea dixerim præſcitos:quoniam ſub agnorum nomine comprehendi aliquos præſcitorum non inconuenit : ſunt enim Chriſtiani multi imperfecti ſemper diſcentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes:quos Dominus paſcẽdos ſimul cum ouibus hoc eſt electis,commiſit Petro. Vnde bis commiſit agnos, & tertiò oues: non ſolùm quia imperfecti maiore egẽt cura, ſed vt ipſo numero diuerſitatem inſinuaret agnorum ſuorum,hoc eſt Chriſtianorum communem vitam ducentium, dum alij reprobi , alij electi ſunt. oues autem ſemel & vltimò committuntur : quia omnes Chriſti oues inter electos ſunt , & creſcens oratio ad ſummũ terminatur. Et quum omnes paſtorali Petri curæ committantur , ſoli agni & oues paſcendæ committuntur:lupi ſiquidem leones & vrſi commiſsi intelliguntur cauendi,fugiendi, aut exterminãdi. Vnde nullus à Petri põtificatu exemptus relinquitur:etiam ſi ſolùm fuiſſet illi commiſſum:Paſce oues meas:propter quas fiunt omnia,vtpote quibus omnia cooperãtur in bonum, vt Apoſtolus ad Rom.8. teſtatur. Fit autem rurſus huius excellentia commiſsi operis manifeſtior, diſcurrendo per paſtoralia pontificiaque opera:nam ſex illos actus paſtorales Ezech.34.poſitos,ſcilicet requirere ꝙ perierat,reducere quod abiectum erat,allegare quod confractum fuerat,conſolidare quod erat infirmum , ſanare quod erat ægrotum, cuſtodire quod pingue & forte ad paſtum ouium ordinari teſtatur Dominus,arguẽs de his paſtores dicẽs , Væ paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos,nõnne greges à paſtoribus paſcũtur?lac comedebatis & lanis operiebamini,&c. vbi rationem omiſsionis manifeſtè reddit ex eo & non oues , ſed ſemetipſos paſtores mali paſcant, tãquam omnium horum operum ratio ſit vacare ad paſcendum ipſas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Eccleſia fiũt tam in foro pœnitentiæ,quàm in foro contentioſo, ad paſcẽdas Chriſti oues ordinari nõ eſt dubiũ. Aperire demum & claudere regnum cęlorum ad paſtum ouium ſic ſpectãt, quòd aperire regnũ cælorũ eſt paſcere oues Chriſti claudere autem illud, ad paſtum earũdem ordinatur:qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonũ Conſtat igitur,ſi colligãtur cuncta ſignificata per hanc promiſsionẽ, Paſce oues meas, commiſſum Petro eſſe totius Eccleſiæ pontificatum. Nec vt noua hæc cudimus,ſed à patribus,quæ didicimus,proferimus,eorundẽ atteſtatione Petri pontificatum firmãtes:vt in vltim.patebit cap.

CAP. XII.

¶ Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in pontificatu Eccleſia catholica

FIRMATO Petri põtificatu Eccleſiæ catholicæ oportet de ſucceſſore eius tractare. Et vt intelligatur manifeſtè differentia inter catholicos & ſchiſmaticos , prænotandum eſt in quo conuenimus , & in quo diſſentimus Concorditer ſiquidem fatemur Petrum Apoſtolorum principem,&c.fuiſſe Rom. Pontificem , ſicut Iacobus Apoſtolus fuit Pontifex Hieroſolymit.& propterea quem libet Rom. Epiſcopũ ſucceſſorem eſſe Petri in pontificatu Rom.Eccleſiæ,ſicut quilibet Hieroſolymitanus Epiſcopus ſucceſſor eſt Iacobi in pontificatu Hieroſolymitanæ Eccleſiæ. Concorditer quoque affirmamus Hieroſolymitanum Epiſcopũ non ſuccedere Iacobo niſi in Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopatu:non enim ſuccedit Iacobo in autoritate apoſtolatus. Sed ſtatim diſſentimus, quum inferre conantur Ro. Pontificem non ſuccedere Petro niſi in Epiſcopatu Rom.Eccleſię:fatentur enim catholici Ro. Pontificem ſuccedere Petro non ſolùm in Epiſcopatu Rom.Eccleſiæ,ſed etiam in pontificatu Eccleſiæ catholicæ. Vbi ſi perſpicaciter ſcrutati fuerimus, videbimus duo ſupereſſe tractanda : an ſcilicet Petrus habeat diuino iure ſucceſſorem in põtificatu Eccleſiæ catholicæ,& an huiuſmodi ſucceſſor ſit Ro.Pontifex. Schiſmatici enim negant Ro. Pontificem Epiſcopum eſſe Eccleſię catholicę:& pernegat oportere inſtitutione diuina aliquem vnum ſuccedere Petro in regimine totius Eccleſiæ:& ante omnia negant Petrum inſtitutum a Chriſto Pontificẽ Eccleſiæ catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiuſmodi Petri pontificatum,ſupereſt vt primò an habeat aliquẽ ſucceſſorem,& demũ an ille ſit Ro. Pontifex, tractemus.

¶ ET IVXTA præfixum modum afferenda cenſuit argumenta,quibus contra vnicum Petri ſucceſſorem in pontificatu Eccleſiæ catholicæ inſurgitur. *Nam catholica Eccleſia ſitaloquio Petro ſucceſſor.*

Primo. ¶ Arguitur ergo primò ex coniunctis,Si hęc verba Chriſti ad Petrum,Tibi dabo claues regni cælorũ,Matt.16.&, Paſce oues meas Ioan. vlt.extenduntur ad ſucceſſorem,par eſt vt verba antecedentia concomitantia,& ſubſequentia dicta Petro à Chriſto, intelligantur quoque dicta non ſoli Petro,ſed ſucceſſori.ſed hoc cõſtat eſſe falſum:vt patet ſigillatim diſcurrendo. Nam apud Mat. Dominus præmittit, Tu es Petrus.& poſt ſubiungit reprehẽdendo Petrum,Vade poſt me Satana,quia non ſapis quę Dei ſunt,ſimiliter

apud

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his? & ſimilia côcomitanter interponûtur cum Petri reſponſionibus: & poſtea ſubiûgitur, Quum eſſes iunior, cingebas te, &c. nihil autê horum ſpectat ad ſucceſſorem ſecundum literalem ſenſum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Paſce oues meas, ſunt ad literã dicta Petro & ſucceſſori: ſed ſicut reliqua myſticè applicantur ad ſucceſſores, ita & hæc.

¶ Secundò ex ſimilibus, Verba Chriſti Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non ſunt ad literam dicta Petro & ſucceſſori: ergo nec iſta, Tibi dabo claues, &, Paſce oues meas, &c. ſunt dicta Petro pro ſe & ſucceſſore. Conſequentia tenet a ſimili præſertim quũ iſte reatus à ſacris Doctoribus afferatur pro ſoliditate ſucceſsionis Petri in fide. Antecedens verò manifeſtatur ex eo, quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, ſi enim de quolibet ſucceſſore hæc dicta ſint oporteret ſucceſſorem quemlibet auerſum quandoque eſſe vel fuiſſe, vt de ipſo poſsit verificari, & tu aliquando conuerſus: ſicut Petrus auerſus fuit negando Chriſtum cum periurio, & poſtea conuerſus confirmauit fratres ſuos.

¶ Tertiò ex aliis idem Petro à Domino dictis, puta, Antequã gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. &, Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth. 17. cur enim huiuſmodi ſoli perſonæ Petri ita ꝙ non ſucceſſori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, & Paſce, ad ſucceſſorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶ Quartò ex omiſsis, Nullibi ſiquidè dixit Chriſtus ſe loqui in illis verbis Petro pro ſe & ſucceſſore: quũ tamen debuiſſet hoc docere, quum hoc vt vnũ de neceſſario credibilibus proponatur Eccleſiæ: & ipſe Iſa. 5. dixerit, Quid eſt quod debui vltra facere vineæ meæ, & nõ feci ei? ſi enim totũ quod debitũ erat, effecit ſynagogę Iudæorum, multò magis totum effecit Eccleſię Chriſtianę.

¶ Et augetur hoc argumentũ ex hoc, quòd Dominus Matth. vlt. dicit, Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad cõſummationem ſeculi. Vbi quia ſe fore in toto hoc tempore cum Eccleſia nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi, manifeſtauit quòd ad diſcipulos pro ſe & ſucceſſoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quòd ſi Petro & ſucceſſori intendiſſet hæc dicere: explicaſſet aut inſinuaſſet ſucceſſorem, ſicut inſinuauit ibi ſucceſſores diſcipulorum.

¶ Quintò ex coapoſtolis. Quænam ratio eſt, vt nullus aliorũ Apoſtolorum habeat ſucceſſorem in Apoſtolatu, & ſolus Petrus habeat? Et rurſus quæ ratio eſt, vt Apoſtolorũ ſucceſſores ſint, & dicantur Epiſcopi (quos cõſtat eſſe æquales: vnde & fratres vocantur,) & vnus tantum Epiſcopus ſucceſſor ſit Petri ſuper totam Eccleſiam? Et rurſus vt prætactum eſt, quæ ratio ſuffert, vt Epiſcopus Hieroſolymitanus ſuccedat Iacobo in Epiſcopatu illius Eccleſię, & nõ in apoſtolatu: ſucceſſor autẽ Petri ſuccedat ei in apoſtolatu ac pontificatu totius Eccleſiæ? hoc enim non niſi humana ratione, aut voluntate factũ videtur: quũ Scripturæ deſit autoritas.

Primo. ¶ Deinde arguitur ducendo ad incõuenientia multa. Et primò, Si ad ſolum Petrum refertur Chriſti verbum: ergo non ad ſucceſſorem: & iterũ, ergo cum Petro claues venerũt & abierunt. Et probantur ſequelæ: quia non poteſt ad plures pertinere quod ad vnũ tantum dicitur. *Secundo.* Secundò. Quia ſi ad ſucceſſorem extenditur, ergo neceſſaria ratione, & ad alios Apoſtolos quia tunc erant præſentes ſucceſſores autem Petri nondum erãt. *Tertio.* Tertiò: quia ridiculum eſſet, quòd omnium Eccleſiarum idem Baptiſma, eadem Euchariſtia eadem Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentiæ Vnctionis, Matrimonij & reliqua ſacramenta, eadẽ fides, ſpes, charitas, gratia, mors, vita, gloria eſſet, vna hæc temporalis potentia vni tributa eſſet ſucceſſori Petri per Verbum Dei quod commune eſt omnibus. *Quarto.* Quartò ſi vnus Epiſcopus iure diuino cæteris præfertur, manifeſtè Hieron. in epiſtola ad Euandrum: quæ habetur 93. diſt. cap. legimus hæreſim docet, non ſolum ipſe, ſed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi Epiſcopos eoſdem eſſe cum preſbyteris. & Epiſcopos æquales eſſe. *Quinto.* Quintò: quia idem Hieron. ſuper epiſtolam ad Tim. & habetur 95. diſt. cap. olim dicit, Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſię conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quàm diſpenſationis dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores. & in communi debere Eccleſiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri ſucceſſor Epiſcopus maior eſt alus.

Non modo petro ſed ſucceſſoribus dictũ eſt. paſce oues meas

¶ AD HVIVS rei euidentiam conſiderandum eſt, triplici via manifeſtum fieri hæc Chriſti verba toties repetita Petro, non ſolùm pro ſe, ſed pro ſucceſſore ſuo dicta eſſe. Prima via ex ipſis verbis Domini, quũ dixit, Paſce oues meas, procedit. Ni dicendo, Paſce oues meas, vnũ ouium ſuarum paſtorẽ inſtituit (vt ipſa verba teſtantur, abſque vlteriori probatione) Paſtor autem ſignificat ordinarium rectorẽ ouium: vt patet tum ex ipſis nominibus Paſtoris & ouium, tum ex ipſa ratione paſcendi: tum quia oportet eum qui ordinariè gerit curam ouium, vel mercenariũ vel paſtorem eſſe ſed mercenarius non eſt: quia cùm videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eũ de ouibus qui mercenarius eſt: vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quòd is, qui ordinariè curam ouium gerit, paſtor eſt. Cõſtat autem paſtorem vtpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui paſtorale officium exercebat, ſed per ſucceſsionẽ oportere durare. Es hinc fit, vt inſtitutio paſtoris ſit inſtitutio perpetui officij: ac per hoc ꝙ in prima inſtitutione paſtori tribuitur, pro quolibet ſucceſſore eidẽ datur. Vnde ex hoc ipſo, ꝙ Dominus dicẽdo, Paſce oues meas, paſtorem totius Eccleſiæ inſtituit, paſtorale officiũ totius Eccleſiæ ſtatuit ex tunc & in ſeculum ſeculi. & conſequenter, quòd dedit tunc Petro, ſignificauit ſe dare cuilibet Petri ſucceſſori in Petro. Rurſus dicendo, Paſce oues meas, perpetuitatem paſtoris intelligendam ex alio capite monſtrauit: nam oues ſuas duraturas ſciebat, & dixit, vſque ad conſummationem ſeculi in præſentis miſeriæ ouili vno: & propterea eo ipſo quo ouibus in vno ouili duraturis vſque ad conſummationem ſeculi prouidit de paſtore vno, dicendo Petro, Paſce oues meas, ſignificauit ſe prouidere de vno paſtore vſque ad conſummationem ſeculi. Habemus ergo dupliciter ex ipſis Euangelij verbis à Domino inſtitutum eſſe quemlibet Petri ſucceſſorem paſtorem totius Eccleſiæ in ipſo beato Petro.

¶ Secunda via ex rationibus fundatis ſuper ſacra ſcriptura procedit, tum quia deſipientis eſt putare Chriſtũ prouidiſſe de paſtore ſuarum ouium pro parte tẽporis & ea minima qua, ſcilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vſque ad cõſummationem ſeculi, quo durant ſuæ oues. Tũ quia rationabile eſt, vt vniuerſalitas tẽporis cointelligatur vniuerſalitati locorũ: & proinde quia dicẽdo, Paſce oues meas, oues ſuas vbique terrarũ comprehendit, cõſequens eſt vt eaſdem pro quocunque futuro tẽpore cõprehendat. Tum quia Chriſtus ſynagogæ dicens, Quid vltra debui facere vineæ meæ. & nõ feci inſufficiẽter prouidiſſet Chriſtianæ Eccleſiæ conſtituẽs eam vnũ ouile ſine vno paſtore coęuo ouili: conuerſante cũ ouibus ſuauiter, hoc eſt ſenſibiliter ſecundũ modum ipſarum ouium: vtpote, quæ viuunt non ſola ſpirituali, ſed ſenſitiua natura: quum tamen de ipſo ſcriptum ſit, Attingit à fine ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, Sapien. 8.

¶ Tertia autem & ea optima pariter & certiſsima via procedit ex expreſſa diuina reuelatione facta Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbũ afferentur autoritates, manifeſtè habetur, quòd in hoc ſenſu à Sanctis innumeris, & à ſacris Concilijs vniuerſalibus intellecta eſt inſtitutio pontificatus Petri ſuper totam Eccleſiam à Chriſto facta. Certo autem certius eſt illum eſſe verum Scripturæ ſenſum, quem concorditer tradentibus Sãctis, vniuerſalis ſynodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur abſque omni hæſitatione quemlibet Petri ſucceſſorem inſtitutum in beato Petro eſſe paſtorem totius Eccleſiæ.

¶ AD PRIMVM ergo argumentũ in oppoſitũ de concomitantibus, dicitur, pręcedentia concomitãtia & ſubſequẽtia inueniri duplicia, vel pertinentia ad paſtorale officiũ, vel non pertinentia ad hoc. *Ad primum.* Et de non pertinentibus quidẽ ad paſtorale officiũ (quale eſt illud, Vade poſt me Satana: vt patet in ipſo Euãgelij textu) nõ oportet eſſe ſolicitũ an ſpectẽt ad ſucceſſorẽ: de pertinẽtibus autẽ dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officiũ paſtorale, eodẽ modo pertinent ad ſucceſſorem. Vnde, vt ad ſingula deſcendatur, quia verba præmiſſa apud Matt. Beatus es Simon Bariona, &c. non ſpectant ad pontificatum, ſed ad confeſsionẽ, quam fecerat Petrus (vt declaratum eſt,) nec ad ſucceſſorem pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius Eccleſiæ neceſſariò pertinet, ad ſucceſſorem quoque pertinere oportet: neceſſe eſt enim ſucceſſorẽ Petri eſſe Petrum, id eſt in fide ſolidum, vt ſuper hanc petram Chriſtus ędificet Eccleſiam ſuam. Difficultates autem, quæ circa hoc ſunt, in ſequẽti tractabuntur cap. Quod autẽ dicitur apud Ioannẽ, diligis me & amas me? quodãmodo ad paſtorale officiũ ſpectat, & quodammodo non. Nam rectitudo paſtoralis officij amorẽ Chriſti exigit, ipſum autem paſtorale officiũ ſine Chriſti amore poteſt & haberi & exerceri: & propterea amor Chriſti ad ſucceſſorem quoque ſpectat, quantũ ad rectitudinẽ vtẽdi paſtorali officio: nõ autem quantum ad habendum vel exercendum ipſum paſtorale officium. Et ſimiliter quod adiungitur, Quum eſſes iunior, licet cum Petro finitum ſit, quantum ad prophetiæ cõſummationem: quantum tamen ad inſinuatam præparationem animi paſtoralis ad ponendum animam pro ouibus Chriſti, & frequentem euentum perſecutionum, aut mortis pro Chriſti ouibus bono paſtori, ad ſucceſſoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad ſecũdũ dicitur, ꝙ verba illa dñi iuxta regulã de pertinẽtibus vel impertinẽtibus ad officiũ paſtorale (quia ad paſtorale ſpectat officiũ confirmare fratres) Petro pro ſe & ſucceſſore dicta intelliguntur. *Ad ſecundum.* Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autẽ Petro dixit, eo ꝙ ſuperbire poterat in his, q̃ promiſſa erãt à Chriſto. Et rurſus. Poſtquã me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cęteros: quũ te principẽ Apoſtolorũ deputauerim: hoc eñ decet te, q̃ mecũ robur es & petra eccleſię. Cyrill' quoq; hoc dicit, omiſsis cęteris venit ad Petrũ cęteris prelatũ. Nec ꝓpterea oportet quẽlibet Petri ſucceſſorẽ, cadere à Chriſti charitate: hęc eñ Dñi verba nõ neceſsitatẽ,

ſed

ſed poſsibilitatem auerſionis à charitate cum indeficientia fidei ſignificant: ſic vt ſi auerti contingat, conuerſus confirmet fratres ſuos. Indeficientia itaque fidei in Petro & ipſius ſucceſsione impetrata aſſeritur, confirmatio fratrum imponitur, auerſio poſsibilis ſignificatur, conuerſio prædicitur. Et hoc inſinuat aduerbium, Aliquando. ex hoc enim, quòd non ſemper, ſed aliquando conuerſus prædicitur, auerſio quoque, quod quandoque futura ſit, inſinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet ſucceſſorem auerti ſed ſat eſt & nimis etiam, quòd quandoque ſucceſſor aliquis auertatur à Chriſti charitate.

Ad tertium.

¶ Ad tertiũ patere poteſt iam ſolutio: nam ſola ea quæ dicta ſunt Petro pertinentia ad paſtorale officium, dicta ſunt ſibi pro ſe & ſucceſſore ad literam: reliqua autem ad literam dicta ſunt ſibi ſoli.

Ad quartum.

¶ Ad quartum (quod maximè vrgebat) iam patet reſponſio: ſignificauit enim Chriſtus ipſe in Petro, cuilibet eius ſucceſſori ſe loqui, eo ipſo q inſtituit eum paſtorem ouium ſuarũ, tum ex parte officij paſtoralis: tum ex perpetuitate ouium ſuarum: vt prædeclaratum eſt. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius ſucceſſorem, quam aperuerit apud Matth. in diſcipulis ſuis eorum ſucceſſores: ibi enim ex vno tantum capite, ſcilicet diuturnitate ſucceſſionem ſignificauit: hic verò ex duobus, ſcilicet & ex officio paſtorali, & ex perpetuitate ouium ſuarum: vt prædeclaratum eſt.

Ad quintum.

¶ Ad quintum dicitur, quòd nó eſt eadem ratio de ſucceſsione in apoſtolatu, & de ſucceſsione in pontificatu: Apoſtolus enim, vt ipſum nomẽ teſtatur, ſonat, ab alio miſſum, ſeu legatũ (iuxta illud Apoſtoli. 2. ad Cor. 5. Legatiõe pro Chriſto fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena iſta) nó eſt autẽ legatorũ vẽdicare ſibi ſucceſſores. ſed finitur legatio cum legato, niſi à domino alius mittatur. Paſtor autem ordinariũ officium ſonat: cuius eſt habere ſucceſſorem. & propterea Eccleſia non habet Apoſtolos qui ſucceſſerint in apoſtolatu Chriſti Apoſtolis, ſed habet Epiſcopos ſuccedentes Apoſtolis: nó quo ad apoſtolatus autoritatem, ſed quantum ad Epiſcopalem tam dignitatem, quam autoritatem. Vnde ſi formaliter & exactiſsimè loquendũ eſt, nec Petrus habet ſucceſſorem in apoſtolatu, tum quia apoſtolatum communem habebat cum reliquis apoſtolis. paréſque in apoſtolatu omnes fuerunt, ac per hoc par eſt ratio in apoſtolatus ſucceſsione de omnibus: tum quia experiẽtia teſtatur nullius Petri ſucceſſoris libellos quãtuncunque ſanctos inter ſacras eſſe Scripturas: vſque adeò, vt Epiſtola Pauli ad Philemonẽ, quamuis cõmendaritia vnius ſeruuli inter ſacras computetur Scripturas. Veruntamen quia ſucceſſor Petri ſuccedens ei in paſtorali officio ouium Chriſti (quod eſt põtificatus mundi) ex hoc ipſo ſuccedit in præcipuo apoſtolatus officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam Eccleſiam: hoc enim communiter Apoſtolis omnibus à Chriſto delegatum fuit: hoc Petro ſingulariter paſtorali officio datum eſt, hoc ſolus Petri ſucceſſor hæreditat: ex hoc ipſo quòd ſuccedit Petro in põtificatu Eccleſiæ catholicæ. Hinc igitur ſola ſucceſſoris Petri ſędes, vocatur, & eſt ſedes Apoſtolica. vtpote ea, in qua ſola autoritas gubernandi eccleſiam catholicam (quę inter facultates legatas Apoſtolis ſummum tenet locum) reſidet: hinc ſucceſſor Petri apoſtolicus, hinc eius dignitas ſeu officium apoſtolatus, hinc eius autoritas apoſtolica vocatur: vtpote complectens ſupremam omnibus Apoſtolis tributam autoritatem. Vnde ſolutio patet omniũ quæſitorum: & cur ſolus Petrus inter Apoſtolos habet ſucceſſorem in apoſtolica autoritate: quia ſcilicet ſolus inſtitutus eſt à Chriſto paſtor ouium ſuarum. Et quo pacto cum hoc ſtet Epiſcopos omnes ſuccedere Apoſtolis in Epiſcopali dignitate & autoritate, & quatenus Epiſcopos eſſe omnes pares: hoc enim nihil omnino obſtat veritati declaratæ. Et quare Epiſcopus Hieroſolym. non ſuccedit Iacobo in autoritate Apoſtolica, Epiſcopus autẽ Ro. ſuccedit Petro apoſtolica autoritate: quia ſcilicet Petrus autoritatem apoſtolicam habuit, etiã vt ordinarius paſtor à Chriſto inſtitutus ſuper vniuerſo ouili ſuo: Iacobus autem eam habuit tantum vt Apoſtolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, ſed Chriſti veri Dei inſtitutione ordinatum eſſe monſtratũ eſt: dum Petrum ſolum paſtorem ſuarum ouium inſtituit dicens, Paſce oues meas.

Solutio quæſitorum.

Ad primum & ſecundũ alla... torum.

¶ AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, reſpondendo ad primum dicitur, ſequelas nihil valere: Ad probationem autem (quia nó poteſt ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) reſpondetur ad innumeros ſucceſſores poſſe pertinere quod ad vnum tantum officialem inſtituendo dicitur: quoniam quod ſibi dicitur, cuilibet ſuccedenti intelligitur dictum. & propterea dictum Petro primo paſtori Chriſti ouium inſtituto cuilibet ei ſuccedenti in huiuſmodi officio paſtorali dictum eſt. Et eadem eſt ratio de promiſsionibus eidem factis.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum ſimiliter dicitur, ſequelam nihil valere: nec eſſe maiorem aut parem rationem, quòd extendantur hæc verba ad alios Apoſtolos, qui erant præſentes, quàm ad ſucceſſorem Petri: quoniam quilibet ſucceſſor, licet in ſeipſo tunc non eſſet: erat tamen in ipſo Petro, ſed eadem officij forma: quo conſtat modo non fuiſſe alios Apoſtolos in Petro: quoniam nullus ſub eadem officij forma fuit aut futurus fuit.

Ad tertium.

¶ Ad tertium dicitur, quòd non ridiculũ, ſed diuinæ rationi conſentaneum eſt, vt omnium Eccleſiarum communicantium in eiſdem ſacramentis, &c. ſicut eſt vnum numero ouile inſtitutum à verbo Dei communi omnibus, ita ſit vnus numero paſtor illius vnius ouilis inſtitutus ab eodẽ verbo de cõmuni omnibus. Hoc ſiquidem diligenter perſpectum, non eſt vni particulari Eccleſiæ aut perſonæ conſulere, ſed vnitati ouilis prouidere, ac per hoc ſicut vnitas ouilis communis eſt Eccleſiis omnibus particularibus, ita vnitas paſtoris ad omnium eſt vtilitatem Eccleſiarum. Et ſic optimè adimpletur quod Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 3. Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus ſiue Apollo, ſiue Cephas.

Ad quartum & quintũ.

¶ Ad quartum dicitur ſimul, & ad quintũ conſequentias nihil valere, vtpote ex impertinẽtibus ad propoſitũ deductas. Dicta ſiquidem à Hieron. in vtroque loco, impertinẽtia ſunt ad propoſitũ: vtpote quæ de Epiſcopis & presbyteris quatenus Epiſcopi & presbyteri ſunt dicuntur: ęqualitas nãque ſeu idẽtitas diuino iure inter Epiſcopos & pſbyteros, ſiue ſit, ſiue non ſit, nihil refert ad vnitatẽ paſtoris totius Eccleſię: nó enim ideo vnus eſt paſtor totius Eccleſiæ: quia Epiſcopus maior eſt presbytero: ſed ideo quia vnus eſt ſucceſſor Petri, ſiue presbyteratus, ſiue Epiſcopatus ſit maximus in Eccleſia Dei ordo. Aequalitas autẽ diuino iure Epiſcoporũ inter ſe quatenus Epiſcopi ſunt, nó eget probatione: quoniã illã aſſerimus, ſed impertinẽs eſt propoſito, quoniã nó ideo vnus eſt paſtor totius Eccleſiæ: quia vnus Epiſcopus eſt ſacratior altero (oẽs enim Epiſcopi ſunt æquales in epiſcopatus ordine, & nó eſt magis aut plus Epiſcopus ſucceſſor Petri quicũque alius Epiſcopus: ſicut nó eſt magis presbyter, quàm quicũque alius presbyter) ſed ideo vnus eſt paſtor totius Eccleſię, & reliquis prçlatus Epiſcopis atque presbyteris, quia vnus eſt ſucceſſor Petri. Vnde patet ex hoc, q diuino iure à Chriſto inſtituto vnus presbyter, ſiue epiſcopus Petri ſucceſſor cæteris Epiſcopis & presbyteris, imò toti eccleſię prçfertur, non ſequi Hier. & allatos à Hier. Petrum, Paulũ, Ioannem, Lucã, hæreſim docere: vt arguẽtes audent inferre, ſed prudens lector intelligit dicta horũ impertinenter deducta ad propoſitum.

CAP. XIII.

¶ *Romanum Pontificem ſuccedere Petro in pontificatu totius Eccleſia.*

SVPPOSITA Petri ſucceſsione, oportet monſtrare qs ſit ille ſucceſſor Petri in paſtorali cura totius eccleſiæ. habet enim proprias difficultates an is ſit Ro. epiſcopus.

Primo.

¶ OBIICITVR, igitur in primis ex parte tẽporis quia Rom. Ponti. natus eſt per multos annos poſt Petri põtificatum: quum prius Petrus ſederit Antiochiæ, & per multos annos ante abſque particulari aliqua ſede fuerit.

¶ Et cõfirmatur hæc ratio arguẽdo ſicut arguit Apoſtolus ad Ro. 4. vbi probat ex circunſtãtia tẽporis & facti Abraham nó ex circoncisione, ſed ex fide iuſtificatũ nulla alia ratione viſus, quàm q Abraham ante circuncisionẽ fuerit iuſtus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentũ, valet neceſſe eſt valere & hoc, ſcilicet Petrus quando claues accepit à Chriſto, nondũ erat Epiſcopus vrbis Romæ, ſed erat vnus inter Apoſtolos: ergo claues non ſunt ei datæ. ſecundum quod poſtea, vel factus vel mutatus eſt, vel loco, vel officio (ſicut Abrahæ non eſt iuſtitia reputata qualiſcunque poſt fidem factus fuerit) ſed prout fuit Apoſtolus tantùm.

Secundo.

¶ Secundò, Si Romanus Pontifex eſſet Petri ſucceſſor in cura totius Eccleſiæ (de hac enim ſucceſsione, ne contingat idem ſæpius replicari, ſemper loquimur niſi quãdoque explicemus de ſola ſucceſsione in epiſcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Chriſti ſpectantia neceſſariò ad ſucceſſorem Petri, ſed non de quolibet Romano Põtifice hæc verificari oportet: ergo Rom. ponti. non eſt ſucceſſor Petri. Probatur autem deſtructio conſequentis, ex eo q Romanus Põtifex poteſt labi in hæreſim, & ſic non verificabũtur de eo verba Chriſti, Tu es Petrus, id eſt in fide ſolidus: neque ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: quoniam ſoliditas fidei in ipſo, ſuper quam ædificãda eſt eccleſia: non inueniretur: nec, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: quę omnia ad ſucceſſorem Petri dicta eſſe monſtratũ eſt.

Tertio.

Tertiò, quia nó omnis Rom. põti. habet Chriſti charitatem, quam tamen tertiò Chriſtus exegit in inſtitutione officij paſtoralis: nó eſt ergo Petri ſucceſſor. qu. exactæ à Chriſto tunc in Petro charitati non ſuccedit.

Quarto.

Quartò, quia non omnis Romanus Põt. paſcit oues Chriſti, ſed multi eorũ paſcunt oues ſuas: dum ad propriã gloriam, autoritatem, vtilitatẽ, & alia huiuſmodi pontificatũ exercent. Dicente autẽ Domino, Paſce oues meas: ſignificauit Petri ſucceſſores, aut paſtores eſſe debere ouiũ Chriſti, ipſum amãtes & illas paſcẽtes. doctrina, iuſtitia, & aliis huiuſmodi: aut ſi non amãt & docẽt, nihil hoc verbũ ad eos pertinere: ac per hoc non eſſe Petri ſucceſſores.

Quinto.

Quintò, quia priſci Romani põt. recuſauerũt ſe vniuerſales appellari. Greg. enim ſenis epiſtolis hoc reprehendit: & narrat prædeceſſores ſuos hoc renuiſſe. Si enim Greg. cũ aliis noluit vocari Epiſcopus vniuerſalis, cõſequẽs eſt quòd non erat aut non ſe credebat vniuerſalẽ Epiſcopũ, idem autem ſonat Põtifex vniuerſalis, & Pontifex totius eccleſiæ. Non

ſucced

ſuccedit ergo Roma. Ponti. Petro in pontificatu totius Eccleſiæ.

Sexto. Sextò concilium Nicenum (vt ſcribitur libr.10.cap.6.hiſto.eccleſiaſt.) ſtatuit ſic. Et apud Alexandriam vel in vrbe Roma, vetuſta conſuetudo ſeruetur: vt vel ille Aegypti, vel hic ſuburbanarum Eccleſiarum ſolicitudinem gerat. Si enim Rom. Ponti. ſucceſſor eſſet Petri in pontificatu totius Eccleſiæ, non præſumpſiſſet Nicenum conciliũ fines ſuæ ſolicitudinis decernere in ſuburbanis Eccleſiis.

Septimo. Septimo, ſi Rom. Ponti. Chriſti inſtitutione preeſt toti Eccleſiæ, vt Chriſti vicarius generalis, ſequitur peccaſſe, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui non ſunt ſub Rom. Pon. obedientia. Et hinc ſequitur primò primiuã Eccleſiã totã erraſſe: quum adhuc non eſſet Rom. Pon. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres vſque ad 40. annos poſt Chriſtũ erraſſe: quum tunc non recognoſceretur Rom. Pon. vt paſtor totius Eccleſiæ. Sequitur poſtea Aſiam, Aphricã, atque Græciã in damnatione fuiſſe: vtpote non recognoſcentes Rom. Pont. vt omnium caput. Sequitur demum Chriſtianos, qui hodie ſunt in Perſide, India, Scithia, totóque Oriente, damnari: eo quòd non ſubſunt Rom. Pont. Manifeſtatur autem hos non recognouiſſe Rom. Pon. eo quòd non ab ipſo ſeu eius autoritate eorũ Epiſcopi ſunt inſtituti, eorum Concilia ſunt celebrata.

Octauo. Octauò, Hieron. de viris illuſtr. ſcribit, quòd Achatius Epiſcopus Cæſarienſis diſcipulus Euſebij Pamphili, impetrante Conſtantio Liberium Papam depoſuerit, & Felicem cõſtituerit. Conſtat autem hoc repugnare primatui Rom. Pont. ſi totius Eccleſiæ Antiſtes eſſet.

Nono. Nonò, Si vlla eccleſia eſt prima & mater omniũ Eccleſiarum, & à Chriſto Domino immediatè fundata non eſt alia niſi Eccleſia Hieroſolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanã: vnde exierunt omnes Apoſtoli & Epiſcopi ad vniuerſum orbem terrarum. In cuius ſignum ab omnibus Eccleſiis etiam Romana collectæ ſoluebantur Eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

Romanus Pontifex non diuina inſtitutione ſed facto Petri caput eſt vniuerſalis Eccleſiæ & Petri verè ſucceſſor.

§ AD HVIVS rei euidentiam conſideranda ſunt duo, primum vnde eſt, ſecundum vnde ſcitur Rom. Pon. ſuccedere Petro. Circa primum autem diſtinguendum eſt de ratione ſuccedẽdi & ratione ſuccedẽtis: nam ratio ſuccedendi eſt non Euãgelica inſtitutio, ſed ſubſequutũ factum Petri, quo Eccleſia Rom. appropriata eſt Petro appropriatione firmata. Declaro ſingula, cautum reddendo lectorẽ in primis, quòd aliud eſt ſuccedere Petro & aliud eſt ſuccedere Petro hunc, ſcilicet Rom. Pon. Ratio enim quòd Petrus habeat ſucceſſorẽ, inſtitutio eſt euangelica: qua Dominus in Petro paſtorale totius mundi inſtituit officiũ, vt in præcedẽtibus manifeſtatum eſt. Ratio verò, ꝙ Petro ſuccedat hic, hoc eſt Rom. Pon. non eſt inſtitutio euãgelica: tum quia euangelica voce nõ eſt Eccleſia Rom. appropriata Petro, ſed tota Eccleſia commiſſa ſibi, dũ dicitur, Paſce oues meas: & propterea ſi Petrus perſeueraſſet vſque ad finẽ, vt incepit abſque appropriatione alicuius particularis Eccleſię nec Rom. põt. nec aliquis alius particularis Epiſcopus eſſet Petri ſucceſſor: ſed migrante ad cælũ Petro fuiſſet vnus electus in Epiſcopũ catholicę Eccleſię, qui ſucceſſor fuiſſet Petri. Tũ quia ſi Petrus in ſede Antiochena, quam ſibi prius appropriauit, perſeueraſſet vſque ad mortem, non Rom. Pontifex, ſed Antiochenus ſucceſſor eſſet Petri. Tum quia ſi Petrus diſceſsiſſet ex Roma, non tantum locum, ſed ſede, ita quòd alibi ſedẽ elegiſſet, nõ ſucceſſiſſet Rom. Pontifex Petro, ſicut nec modo ſuccedit Petro Antiochenus: quia inde diſceſsit mutando non ſolùm locum ſed ſedem. Ex his enim patet, non ex euangelica inſtitutione ortum habere, ꝙ Rom. Pontifex ſuccedat Petro: euangelica ſiquidem inſtitutio de his mutationibus non ſe impedit: ſed ſubſequẽtibus factis diſponendũ hoc reliquit. Quo circa ex eo, quòd appropriatione firmata. Rom. Eccleſia Petri Pontificatui addicta eſt, inde ortum eſt, vt Rom. Pontifex Petro ſuccedat. Appropriationem autem firmatã dicimus, quia Petri morte firmata eſt: & quia Chriſti autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt Eccleſia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Baſilicis tradendis, quam habes in lib.5. Epiſtolarũ Ambr. poſt 32. Epiſtolam aſſerit, & ante ipſum in lib.3. de excidio Hieroſolymitano, cap.2. Egeſippus affirmat) volẽti Petro ex vrbe Roma diſcedere obuiàs Chriſtus iuſsit, vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romã iterum crucifigi, vt non nuda Petri mors Romæ, ſed mors iuſſa à Chriſto in vrbe Roma, firmaret Romanã ſedẽ in Petri ſucceſsione. Si ad ortum itaque atque initium ſucceſsionis Rom. Pontificis Petro ſpectes rationẽ ſuccedendi inuenies fuiſſe Eccleſiæ Rom. appropriationem ad põtificatum Petri, firmatam & Petri morte & Chriſti mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificem Eccleſię catholicę, nõ duos intelligas Põtificatus: non enim ſunt duo in actu, ſed in potentia tantũ, hoc eſt, quia potuiſſent eſſe duo: vt patet ex dictis. Vnde nõ ſe habẽt ſicut duo Epiſcopatus vniti: non erat ſiquidem in Rom. Eccleſia Epiſcopatus ante Petrum: ſed ipſe Petrus Rom. Eccleſiã euexit in põtificatum, non alium, quàm ſuum, quem ſecum vehebat: ita quòd põtificatus Petri, quem à Chriſto habuit relatum ad Eccleſiã catholicam, retulit ipſe Petrus ad Eccleſiã Rom. appropriando ſibi illam. Confert autem nonnihil hæc põtificatus vnitas ad hoc, vt idem ſit Romanus Pontifex, & Põtifex Eccleſiæ catholicæ: non ſolũ vnitate perſonæ, ſed idẽtitate põtificatus. In cuius ſignũ non dãtur Romano Pontifici duo pallia, ſed vnũ tantum: quum tamẽ plura dari conſtet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si autem de ratione ſuccedentis eſt ſermo, euãgelica inſtitutio, ratio inuenitur ſuccedẽtis. Rom. ſiquidem Pont. Petro ſuccedens autoritatem habet apoſtolicam ab euangelica Chriſti voce, Paſce oues meas: nam cuilibet Petri ſucceſſori, in Petro dixit Chriſtus. Paſce oues meas. Licet itaque Apoſtolicam ſedem Rom. eſſe Pont. initium habuerit ex appropriatione Eccleſiæ Rom. ad Petrũ: ex quo tamen firmatum ſic eſt eo ipſo quo aliquis verus eſt Rom. Pon. verus eſt Pon. Eccleſiæ catholicæ à Chriſto in beatum Petro inſtitutus. Manifeſtũ eſt igitur, Vnde Rom. Pon. eſt Petri ſucceſſor, ac totius Eccleſiæ paſtor. Scitur autẽ hoc diuina reuelatione facta, tum vniuerſali Eccleſię, tũ ſanctis Doc. innumeris, tum ſacris Concilijs. Nullus ſiquidem Chriſtianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Chriſtianę rationem ſpectãs (de quorum numero hoc conſtat per Decre. vnam ſanctam eſſe) cõteſtatum inuenitur à prefatis. Cõmunis Chriſtianorũ & olim & nunc & ſemper cõfeſsio fuit, eſt, & erit. Rom. Pont. ſedem ſolam eſſe ſedem Apoſtolicã: hoc autem nihil aliud eſt quàm fateri Rom. Pon. Petri ſucceſſorem eſſe rectorem catholicæ Eccleſiæ, nam in apoſtolica ſede (niſi quis propriã ignoret vocem) clauditur apoſtolica autoritas: in apoſtolica autem autoritate facultatem regendi totam Eccleſiam includi, intelligũt exercitati in ſacris literis. Et hoc vſque adeò eſt clarũ, vt concorditer dicatur Apoſtolicæ autoritati à Chriſto orbem cõmiſſum terrarum: ſic vt quilibet Apoſtolus vbicũque cõtingeret ipſum fore inſtituebat eccleſias, inſtituebat Epiſcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorũ etiam geſta teſtãtur. Vnde cũ 1. ad Cor. 12. dicitur, Poſuit Deus in eccleſia primum Apoſtolos: dicit glo. inter li. omniũ ordinatores & iudices: manifeſtans apoſtolicam autoritatem eſſe omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apoſtolicę autoritatis ſedem, cõfitemur velimus nolimus ſedem ordinatricẽ & iudicem omnium. Hanc autem eſſe intentionẽ confitentiũ ex eo etiam comperitur, quòd ſolam ſucceſſoris Petri ſedem Apoſtolicã confitemur. Extat ſiquidẽ Hieroſolym. ſedes, in qua Iacobus Apoſtolus ſedit, cuius ſucceſſor eſt Epiſcopus Hieroſo. cur ſedes illa in qua Iacobus apoſtolus ſedit (quæ prius tempore fuit, quàm quæcunque alia partialis ſedes) non eſt ipſa quoque ſedes apoſtolica, niſi quia in illa nõ eſt autoritas apoſtolica, & in iſta eſt? Nam ſi ex ſola ſucceſsione ad perſonam Apoſtoli affirmaretur, à Chriſti fidelibus ſedes apoſtolica, dubium non eſt, quòd multæ eſſent ſedes apoſtolicæ: & Hieroſo. ſedes eſſet apoſtolica, & Rom. ſedes eſſet apoſtolica. modò autem, quòd vnicam tantum nouit Chriſtianus populus ſedem apoſtolicam, eámque Rom. Ponti. ſedem eſſe plena voce confitentur, clarum relinquitur, per ſedem apoſtolicam intelligi ſedem autoritatis apoſtolicæ. Et cõfirmatur: quia ſicut in epiſcopali ſede clauditur pontificia autoritas, & in Archiepiſcopali ſede autoritas archiepiſcopalis, & in ſede patriarchali autoritas patriarchalis: ita in ſede apoſtolica clauditur autoritas apoſtolica. ac per hoc quemadmodum Chriſtianus populus ad huiuſmodi ſedes recurrẽs, ad dictas autoritates recurrere intendit: ita ad apoſtolicã ſedem recurrens, aut ipſam quomodolibet venerans, autoritatem apoſtolicam confitetur. Porrò in profeſsione ſedis apoſtolicæ clauditur eius diuinæ inſtitutionis confeſsio: nam quia ſecundum veritatẽ, Apoſtolica tam ſedes, quàm autoritas à ſolo Chriſto eſt vel eſſe poteſt, à quo ſolo poſſunt Apoſtoli fieri (neque enim minus eſt apoſtolicam ſedem ac autoritatem, quàm apoſtolum inſtituere: ſicut non minus eſt epiſcopalẽ autoritatem ac ſedem facere, quàm epiſcopum) neceſſe eſt vt qui apoſtolicam confitẽtur ſedem, à Ieſu Chriſto immediatẽ illius eſſe autoritatem fateantur, diuinóque proinde iure inſtitutam illam eſſe profiteantur. Et hinc habes ꝙ Doctores confitentes Rom. Pont. ſedem apoſtolicam aut apoſtolatum, aut autoritatem apoſtolicam fatentur Ro. Pontificem eſſe totius Eccleſiæ rectorem: quod notandum valde eſt, & ſecundum ſe, & ne oporteat ſæpe repeti in autoritatibus ſanctorum, &c.

§ ANTEQVAM autem autoritates adferantur, ad obiecta reſpondendum eſt. *Ad primum.* Ad primum ergo dicitur, nihil obſtare ſucceſſioni Rom. Pon. Petrum, quatenus Rom. Pon. fuit, natum eſſe poſt acceptas claues: ſufficit enim ſucceſſori natum eſſe ante mortem eius, cui ſuccedit. *Ad cõfirmationẽ.* Ad argumentum autem formatum ad ſimilitudinem argumenti Pauli Apoſtoli de iuſtificatione Abrahæ: reſpondetur militare illud non contra noſtram ſententiam, ſed potius contra arguentes. Manifeſtatur autem hoc diſtinguẽdo, ſicut in Abraham reputationem iuſtitiæ à iuſtitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iuſtitiam Abrahæ cõuenit ex fide, & non ex circũciſione poſtea ſubſequuta: ita Petro accepto clauium conuenit ex pontificatu eccleſiæ catho. (tunc enim datæ ſunt ei claues, quando factus eſt paſtor Chriſtiani ouilis) & nõ ex eccleſia Ro. ſeu Pon. Ro. poſtea ſubſequuto. Et ſimiliter quemad-

modum iuſtitia reputata Abrahæ, non eſt reſtricta ad ſtatū præputij, ſed eſt extenſa ad ſubſequutum ſtatum circuncisionis (dicente Apoſtolo ibidem: ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolum, &c.) ita acceptæ claues extenſæ ſunt ad ſubſequutum poſteà Petri pontificatum Rom. Rurſus quemadmodum Abrahæ iuſtitia reputata appropriata eſt ſubſequutæ circuncisioni, ſeu ipſi Abrahæ, vt poſtea pater factus eſt circuncisionis, ſic vt eius ſemen ex circunciſione prælatum ſit omnibus in cōſummatione iuſtitiæ promiſſionū, & benedictionū Abrahæ (dicente Apoſtolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius, qui eſt Chriſtus: quem conſtat ex circunciſione natum) ita acceptæ claues appropriatæ ſunt Eccleſiæ Rom. ſeu Petro, vt factus poſteà eſt Pon. Rom. ſic vt per ipſam aperiatur regnū cælorū omnibus cognationibus terræ. Vnde patet ꝙ ex huiuſmodi argumēto etſi habetur, quòd acceptio clauium non pertinet ad Petrum niſi ſecundū, quòd erat tunc quum accepit claues,) erat autem non ſolùm Apoſtolus, ſed paſtor ouium Chriſti) non tamen habetur, quòd acceptæ claues reſtrictæ ſint & concluſæ ad ſtatum illum præciſe: ſed ſubſequendo ſimilitudinem Abrahæ habetur, quòd claues acceptæ & extenſæ & appropriatæ ſunt ad Pōtiſ. Rom. ſecundū mutationem, qua & loco & officio, appropriata eſt Petro Eccleſia Romana.

Ad ſecūdum.

¶ Ad ſecundum dicitur, poſſe dupliciter intelligi ſucceſſorē Petri ſeu Rom. Pon. non poſſe eſſe infidelem ſeu hæreticū. Vel de ipſius perſona in ordine ad Eccleſiā catholicā: vel de ipſius perſona ſecundū ſeipſam. Et vtroq; modo verificatur: & vtrunq; expreſſit Dominus in Euāgelio. Fidem enim ſolidā in Petro & ſucceſſoribus ſuis ſecundū proprias perſonas, ſignificauit Dominus, & dicens, Tu es Petrus in præſenti: & dicēs, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, in futuro. Fidē verò eiuſdem in ordine ad Eccleſiam ſignificauit Dominus, & dicēs, Super hanc Petrā ædificabo Eccleſia meam: & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obſtat perſonæ Rom. Pontiſ. fidei ſecundum propriam perſonam, quod illa perſona poteſt eſſe hæretica: quoniā quamprimùm deſiuit eſſe fidelis, deſinit etiam eſſe Petri ſucceſſor ſecundum rei veritatem & apud Deū: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus eſt: vt dicitur Ioan. 3. quidquid ſit ſecundū forum eccleſiaſticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipſo, ꝙ ille homo qui vocatur Petri ſucceſſor, ex caſu à fide, iudicio etiam inuitus ſubiicitur Eccleſiæ manifeſtatur ipſum nō eſſe amplius Petri ſucceſſorē ſecundum veritatē. nam ſi verè eſſet Petri ſucceſſor, iudex eſſet totius Eccleſiæ, & non eſſet illi ſubiectus inuitus. Ex ſoliditate autē in fide perſonæ Rō. Pon. in ordine ad Eccleſiā, prouenit vt errare nō poſſit ſententialiter diffiniēdo de fide Chriſtiana: quoniam in huiuſmodi diffinitione conſtruitur fides vniuerſalis Eccleſiæ, & per eam ædificatur Eccleſia Chriſti ab ipſo Chriſto ſuper petram ſedis apoſtolicæ. Impoſſibile autem eſſe conſtat vniuerſalem Eccleſiam errare in fide. Libet autem intueri quàm ſuauiter cōmendata ſit huiuſmodi fidei diffinitio voce euangelica. fide ſiquidem conſtrui Eccleſiam conſtat, quum ſit (vt ad Hebræos 10. dicitur) ſperandarum ſubſtantia rerum: & ideo ędificandi & confirmandi actui reſpondet. vterque enim ſubſtātiam ædificij reſpicit. Sed quoniam fides donum Dei eſt, idcirco Chriſtus ſibiipſi attribuit ædificationem Eccleſiæ ſuper ſedem Apoſtolicam: dicēs. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meā, firmare verò fideles fluctuātes in ambiguitatibus & quęſtionibus, quæ circa fidē emergunt, quia miniſteriale opus eſt Petri & ſucceſſoris, ideo dicitur Petro & ſucceſſori, Confirma fratres tuos: quidquid enim agit ſedes Apoſtolica diffiniendo de fide, nihil aliud eſt quàm declarare quid ſub fide à Chriſto data continetur: ſic enim cōfirmat fratres ſuos. Vnde & in Calcedon. ſynodo dixerunt patres, quòd congregati in Cōſtantinopolitano Concilio doctrinam de Spirituſanct. tradiderunt: non quòd minus eſſet in præcedentibus, qui apud Nicæam congregati ſunt inferentes, ſed intelligendum aduerſus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apoſtolica ſede ſubſit etiam ipſe Rom. Pontiſ. ſicut ſubeſt fidei: non enim alicui propterea de nouo ſubiicitur, ſed quòd implicitè credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quòd fides ſufficienter explicata eſt, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati ſubeſſe. At ſi cuiquam mira in hac reſponſione dicta apparebunt: meminerit ſcriptum eſſe, Mirabilia teſtimonia tua, ſunt enim hæc Ieſu Chriſti teſtimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantâque diuinæ gratię aſſiſtentia ſuo in terris Vicario: quum Caiphę Pōt. ſynagogę minus legitimo ac perſecutori ipſius Chriſti aſtiterit ad prophetandū ratione pontificatus: teſtante Ioan. Euangeliſta, dum dicit, A ſemetipſo non dixit ſed quū eſſet Pontifex anni illius, prophetauit ꝙ Ieſus erat moriturus pro gente, Ioannis 11. Cur enim Ioanes hoc docuit, cur hoc reuelauit, niſi vt diuinam aſſiſtentiam peculiarem Pontifici eſſe reuelaret?

Ad tertium.

Ad tertium dicitur, quòd exacta trina dilectio à Petro rectitudinē reſpicit paſtoralis officij, & ꝓpterea qui nō ſuccedit Petro in dilectione Chriſti, nequaquā ſuccedit eidē in bonitate paſtoralis exercitij: ſed paſtor eſt officio & nomine, mercenarius autem ſtudio & exercitatione.

Ad quartum.

Ad quartum dicitur, quòd amare, & paſcere oues Chriſti, ſpectat ad ſucceſſores Petri ſub ratione commiſſi: & debiti: Chriſtus enim commiſit, vt paſceret oues ſuas. & ad hoc ſucceſſor tenetur, & ad hoc ſe obligauit ſuſcipiendo pontificatum. Vnde ſi nec amat nec paſcit, nō propterea locus iſte ad ipſum nō ſpectat: nam multū ad eum ſpectat paſcere Chriſti oues: ad quem ſpectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iſte paſcentem & amantē, quia exigit, vt amare & paſcere debeat. Et quamuis non amans nec paſcens indignus ſit paſtorali officio, & mereretur illo priuari: non eſſe tamen propterea priuatum ex vtroque teſtamento dicimus. Ezechie ſiquidem 34. reprehenduntur mali paſtores, qui non Dei gregem: ſed ſemetipſos paſcebant, appoſitis ꝓpheticis minis priuationis paſtoralis officij per ipſum Deum exercendę, paſtores tamen relinquūtur. Matth. quoque 23. Super cathedrā, inquit Dominus Moyſi, ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis ſeruate & facite, ſecundùm verò opera eorum nolite facere.

Ad quintum.

Ad quintum dicitur, Greg. prædeceſſorum veſtigia imitatum reſutaſſe ſe vniuerſalem appellari, ea ratione, vt ipſe millies dicit, quia ſi vnus vniuerſalis Epiſcopus dicitur, ſolus ipſe Epiſcopus videtur dici: & ſic cæteris Epiſcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quòd Rom. Pont. autoritas reſtricta ſit, & ad vniuerſalem non ſe extendat Eccleſiam: ſuperbum enim vocabulum, vtpote reliquorum Epiſcoporum iniuriam præſeferens, horruit Greg. & non rem Apoſtolicæ autoritatis extendentis ſe ad vniuerſalem Eccleſiam. Vnde poſt inferius ad Mauricium Imperatorem adferēda verba de Petri autoritate ſuper totam Eccleſiā, ſubiungit de Petro, Cura ei totius Eccleſiæ & principatus cōmittitur & tamen vniuerſalis Apoſtolus non vocatur. Vbi patet Gregor. ſimul affirmare curam totius Eccleſiæ, & negare vniuerſalis vocabulum. Propter quod poſteriores Pontifices Rom. rem tenentes, nec à Gregor. humilitate diſcedentes, vniuerſalis nomen à recto in obliquum tranſtulerunt. & ſubſcribunt ſe in hodiernum diem, Ego enim Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ.

Ad ſextū.

Ad ſextū dicitur, quòd aliud eſt loqui de autoritate, & aliud de executione: cum autoritate ſiquidem Rom. Pon. ſuper totam Eccleſiā. mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quę ad particulares aliarum Eccleſiarum curas pertinebant niſi caſus aliquis id exegiſſet. Et hinc mos fuit, vt Epiſcopi ab Archiepiſcopis cōfirmarentur, curā ab Epiſcopis darentur, & innumera ſimilia fiebant. Et hæc eſt illa vetuſta conſuetudo, cuius meminit Nicenum Concilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per ſuos legatos præſente de obſeruatione huiuſmodi vetuſtæ conſuetudinis ſtatuit. Ex hoc autem non ſequitur ſtatutum eſſe de autoritate Rom. Pon. aut læſam fuiſſe illius autoritatem: ſicut nec hodie minuitur, aut læditur Rom. Pontiſ. autoritas ex eo quòd in multis prouinciis Ro. Pont. obedientibus, huiuſmodi executiones per prouinciáles fiūt.

Ad ſeptimum.

Ad ſeptimum dicitur, quod Rom. Pontiſ. Chriſti inſtitutione eſſe prælatum cæteris, poteſt dupliciter intelligi. vel quo ad rationem initij: & ſic falſum eſt, iuxta ſuperius declarata. Vel præſuppoſita appropriatione Eccleſiæ Romanæ ad Petrum, & ſic veriſſimum eſt. & propterea conceditur ſequela, ſcilicet omnes peccare & peccaſſe, qui eum non cognouerunt vt prælatum.

Ad primā illationem.

Et quum infertur primo quòd primitiua Eccleſia erraſſet, negatur ſequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio Eccleſiæ Rom. ad Petrum: quę præſuppoſita Pon. Ro. præeſt omnibus. Sufficiebat ſiquidem tunc, quòd tota Eccleſia recognoſceret Petrum, vt totius Eccleſiæ paſtorem: poſt appropriatam autem Rom. Eccleſiam, oportet recognoſcere Rom. Pon. ſucceſſorem Petri paſtorem totius Eccleſiæ, non quatenus eſt Rom. Pon: ſed quatenus eſt ſucceſſor Petri per ſe, & formaliter loquendo.

Ad ſecūdam.

Ad tertiam.

Quū verò infertur ſecundū, quòd tot Martyres & Sācti ad quadringētos annos peccaſſent, quia nō recognouerunt Rom. Pont. reſpondetur falſum eſſe, huiuſmodi Martyres & Sanctos non recognouiſſe Ro. Pon. à principio enim Eccleſiæ Petrus recognitus eſt, & ſucceſſiuè Ro. Pon. ei ſuccedēs: vt ſubſequentes manifeſtent autoritates Sanctorum. Et ſimiliter quum tertiò infertur, Aſiam, Aphricam & Græciam erraſſe, quia non fuerunt ſubditæ Rom. Eccleſiæ manifeſtè erratur & quæ falſiſſima comprobantur inducuntur: plenum ſiquidem regiſtrum Greg. curis, Aſiæ, Aphricæ & Græciæ, teſtatur oppoſitum.

Ad quartam.

¶ Quod demum inducitur Chriſtianos hodie Orientales nō ſubeſſe Rom. Eccleſiæ (niſi de ſchiſmaticis ſit ſermo) falſum eſſe, ex geſtis in Cōcilio Floren. ſub Eugenio IIII patere poteſt: ſibi ſiquidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Rom. Pontificē vt paſtorem totius Eccleſiæ recognoſcere ſe confeſſi ſunt. Ad probationē autem ſubiunctā: quia nec Epiſcopi ibi à Papa inſtituūtur nec Cōcilia eorum Papæ fiunt autoritate, iam patet quid dicendū eſt, ſcilicet, ꝙ huiuſmodi exequutionum conſuetudo in quibuſcunque prouinciis, Papę nec tollit, nec lędit autoritatē. Verùtamē pluries noſtra ętate viſum eſt, ab Oriētalibus miſſum ad Ro. Pon. pro ſurrogādo Epiſcopo, ſeu cōfirmando electo: & tēpore Alexādri VI. & Iulij II.

Ad octauum.

Ad octauū dicitur, nos de iure diuino loqui: arguētes autem obiiciunt damnatum violentiæ factum: vt ipſamet verba Hier. teſtantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum

Liberij Felicem Arrianum ſubſtitueret, Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non eſt computandus: vt teſtatur Aug. in Epiſtola ad Generoſum: & eſt Epiſtola 165. Ibi ſiquidem Aug. à Petro. vſq; ad tūc tēporis Rō. Pon. Anaſtaſium ſingulos ſucceſsiuè recēſens, Liberio Damaſum ſucceſſorem ponit, non Felicem. Ad nonū dicitur Rom. Eccleſiæ appellatione intelligi poſſe, vel ipſum corpus Rom. Eccleſiæ ſecundum ſe, vel ſecundum ſuum caput: & ꝙ licet Rom. Eccleſia ſecundum reliqua eius membra non ſit prima, nec mater omniū Eccleſiarū, nec immediatè inſtituta à Chriſto: ipſa tamen eadem Eccleſia Rom. ſecundū ſuum caput Petrum ac Petri ſucceſſorem prima eſt ac mater & magiſtra omnium Eccleſiarum: & immediatè à Chriſto euangelica voce autoritatem ac firmitatem habens: vt prædeclaratum eſt. Vnde tam Canonū quàm Sanctorum ſententiæ Romanam Eccleſiā primam magiſtrā, matrémque Eccleſiarū omnium, aut a Chriſto Domino euangelica voce fundatam firmatámque ſonantes, verę ſunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc ſcripſerūt: vt ex eo patet, quòd eorum ſententia fundatur ſuper verbis Domini ad Petrū, qui caput fuit, & in ſuis ſucceſſoribus eſt Eccle. Rom. Vnde nihil obſtant huic primatui quæ de Hieroſolymitana Eccleſia afferuntur: nam illa nō fuit prior Petro: ſed ſubdita fuit Petro. Collectæ autē Eccleſiæ Hieroſolymitanæ non vt prælatæ, ſed vt indigenti ab aliis dabantur vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes ſunt ad propoſitum.

Ad nonū.

CAPVT XIIII.

¶ Autoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes, in Petro ac Rom. Pont ſucceſſore Petri, totius Eccleſia pontificatum inſtitutum.

RELIQVVM Eſt, vt illis quoque fiat ſatis qui neſciunt à priſcis Eccleſiæ Patribus in Aſia, Aphrica, & Europa veneratū eſſe Rom. Pont. vt totius Eccleſiæ patrem nō humana, ſed diuina ratione, ſcilicet quia in Petro inſtitutus eſt rector Eccleſię vniuerſalis. Afferendas propterea cenſui Gręcorum ac Latinorum antiquorum Eccleſię Patrum ac Doctorū ſententias non omnes, nec omnium, ſed tot vt ſufficiāt ad claram notitiam, ꝙ Rom. Pont. Petri ſucceſſor eſt, & habitus eſt ſemper in Petro inſtitutus Paſtor & rector totius Eccleſiæ. Et à Græcis incipiendo, Chryſ. homil. 55. ſuper Matt. exponens illud, Super hanc Petram: dicit, Petrum Eccleſiæ futuræ paſtorem conſtituit. Et infrà, Deus concedere ſolus poteſt peccatorum remiſsionem, & vt futura Eccleſia tot, tantiſque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat: cuius paſtor & caput piſcator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate ſuperet. hæc inquam omnia, quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur daturum. Et infrà, Hunc, ſcilicet Petrum, vniuerſo terrarum orbi Chriſtus præpoſuit. Et licet ſuperius gloſſauerit, ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, id eſt fidem atque confeſsionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego ſuper te ædificabo Eccleſiam meam. Et homil. vlt. ſuper Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Aliis omiſsis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negotiationis meminit, neque exprobat: tantum dicit, Si amas me fratrum curam ſuſcipias. Et infra, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum oſtendit. Quod ſi percunctaretur quomodo Iacobus Hieroſolymis ſedem acceperit, reſponderem hunc totius orbis magiſtrum præpoſuiſſe. Et infrà, tractans illud Domine hic autem quid dicit, Nam quum magna Dominus Petro communicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, martyrium prædixiſſet, & maiora &c.

Græci cognouerūt Romanū pōtificem Petri ſucceſſorem & eū venerati fuerunt.

Theophilus.

¶ Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, ait, Poſtquam me negato plorau eris, ac pœnitueris, corrobora cęteros: quum te principem Apoſtolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra Eccleſiæ. Et infrà, Quum eſſet Apoſtolus, denegauit ac iterum per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt eſſet Antiſtes mundi. Et ſuper Ioan. vlt. cap. ſuper illud, Quum ergo prandiſſent, ait. Finito prandio commiſsionem ouium mundi Petro commendabat non alij. Et ſuper illud, Sequere me, ait, In hoc quòd dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prelaturam ei inſtituit. Et infrà, ſuper illud, Donec veniam ait, Id eſt, dum hunc ſcilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me ſequere.

Cyrillus.

¶ Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Theſau. Sicut Chriſtus accepit à Patre ſceptrū Eccleſiæ gentiū, dux ex Iſraël egrediēs ſuper omnē principatum & poteſtatē ſuper omne quodcunq; eſt, vt ei cuncta curuentur: ſic & Petro & eius ſucceſſoribus pleniſsimè cōmiſit, & nulli alij quàm Petro Chriſtus quod ſuū eſt plenū, ſed ipſi ſoli dedit. Et rurſus, pedes Chriſti humanitas eſt, ſcilicet ipſe homo cui tota Trinitas pleniſsimā dedit poteſtatē: quē vnus triū aſſumpſit in vnitatē perſonę tranſuexit ad patrē ſuper omnē principatū & poteſtatē, vt adorēt eum omnes Angeli Dei, quē totū dimiſit per ſacramentū & poteſtatē Petro & Eccleſiæ eius. Et iterū, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanquā ipſi Domino Ieſu obediunt. Et iterū, ipſius Apoſtolici throni Romanorū Pontificū ſolius eſt reprehēdere, corrigere, ſtatuere, ſoluere, diſponere, & loco illius ligare, qui ipſum ędificauit. Maximus in Epiſtola Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominum ſyncerè receperunt: & vbique terrarum catholici veram fidē confitentes, in Eccleſiam Romanorū tāquam in Solem reſpiciunt, & ex ipſa lumē catholicæ & Apoſtolicæ fidei recipiūt.

Maximus.

¶ Cyrillus Patriarcha Hieroſolymitanus, ex perſona Chriſti loquens dicit Petro, Tu cum fine & ego ſine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè ſacramento & autoritate ero ſicut ſum & tecum.

Cyrillus.

¶ Concilium Calcedon. (vt in eius geſtis legitur) tempore ſancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo ſanctiſsimus Apoſtolicus & vniuerſalis. Et prius tēpore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur diſt. 21. nunc autē) quum Marcellinus Papa, & poſtea Martyr timore duct⁹ thurificaſſet idolis, ſynodus Epiſcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima ſedes non iudicabitur à quoquam. Et longe antè Anacletus Martyr Traiani tēpore natione Græcus, patria Athenien. ait Sacroſ. Rom. & Apoſtolica Eccleſia nō ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino & Saluatore noſtro primatū obtinuit: ſicut beato Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, & ſuper hāc petram ædificabo Eccleſiam meam: & tibi dabo claues, &c. vt habetur diſt. 22. Sacroſancta. Et rurſus, vt habetur diſt. 21. in nouo. idē dixit, In nouo Teſtamento poſt Chriſtum dominum a Petro ſacerdotalis cœpit ordo, quia ipſi primo pōtificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & ſuper hanc petram, &c. Et iterum, Electionem ſummorū Pontificum ſibi Dominus reſeruauit 79. diſt. electionē.

Conciliū Calcedonenſe.

Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, ſeu Conſtātij & Galeri, qui imperij gubernacula ſuſceperūt, poſt Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro, Ipſe eſt caput totius Eccleſiæ. cui Dominus ait, Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.

Marcellus.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prelatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quę breuitatis cauſa non duxi repetenda. In illis ſiquidem Petri pontificatus ſatis patet. vt declaratum ſuperius eſt.

Cyprianus.

¶ Ambr. in ſermone 47. de fide Petri Apoſtoli, & habetur diſt. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus paſtor tuēdum gregē accepit: vt qui ſibi infirmus antè fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipſe interrogationis tētatione nutauerat, cęteros fidei ſoliditate fundaret. Denique pro ſoliditate deuotionis Eccleſiarū petra dicitur: ſicut ait Dominus, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædific. Eccleſ. meam: petra enim dicitur, eo ꝙ primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tanquā ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagē molémque contineat. Et idē in hymno Dominicali Petrū petrā Eccleſiæ appellat, dicens, Hæc ipſa petra Eccleſiæ canente culpam diluit. Teſtatur ſiquidē Aug. in li. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum Amb. eſſe. Et in ſerm. 11. de mirabilibus: Hāc igitur ſolā Eccleſiæ nauē aſcēdit Dominus, in qua Petrus magiſter eſt conſtitutus: dicente domino, Super hāc petrā ædific. Eccleſiam meam. Quæ nauis in altū ſeculi iſtius ita natat, vt pereūte mūdo omnes, quos ſuſcipit. ſeruet illæſos. Cuius figurā iā in veteri videmus Teſtamēto. Sicut enim Noe arca, naufragāte mūdo cunctos, quos ſuſceperat incolumes reſeruauit: ita & Petri Eccleſia cōflagrante ſeculo, omnes quos amplectitur repręſentabit illęſos. Et ſicut tunc traſacto diluuio ad arcā Noe colūba ſignū pacis detulit: ita & traſacto iudicio ad Eccleſiā Petri Chriſtus gaudiū pacis referet: quia ipſe colūba, vel pax eſt. Et idem ſuper Epiſt. 1. ad Tim. ca 3. tractas illud, Vt ſcias quemadmodū oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui, &c. ait: Quum totus mūdus Dei ſit Eccleſia. tamē domus eius dicitur, cuius hodie rector eſt Damaſus: mūdus enim in præuaricatione eſt diuerſo turbatus errore: ideo illic neceſſe eſt dicatur eſſe domus Dei & veritas, vbi ſecundū voluntatē ſuā timetur. Et in li. de exceſſu fratris ſui nomine Satyri, narrat, cōmēdat ac tuetur cautelā ac ſapiētiā eiuſdē in peregrinis partibus percūctātis, ſi Epiſcopus eſſet catholicus hoc eſt cū Ro. Eccleſ. cōueniret: dicēs ca. 7. Aduocauit ad ſe Epiſcopū nec vlla putauit verā niſi verę fidei gratiā: percunctatúſq; ex eo eſt, vtrū nam cū Epiſcopis catholicis, hoc eſt cū Ro. Eccle. cōueniret. Cū Rō. dixit nō Hieroſolymitana nō Antiochena, nō Cōſtātinopolitana, &c. cur hoc niſi, quia Rō. cōmunis eſt omnib⁹ catholicis, proculdubio vt capiti: Simile ſiquidē apud Hieron. refugium inuenies, ſcribentem ad Damaſum Epiſtola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur meus eſt.

Ambroſius.

¶ Hieronymus, ſuper Matth. ait, Simoni, qui credebat in petram Chriſtum, Petri largitus eſt nomen: ac ſecundum metaphoram petræ rectè dicitur ei, Aedificabo Eccleſiam meam ſuper te.

Hieronymus.

¶ Rurſus ad Damaſum: & habetur vigeſimaquarta quæſtione prima, c. quoniam vetus. Ego nullum præmium niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, chatedræ Petri communionem

conſort

conſortior, ſuper illam Petram ædificatam Eccleſiã ſuam ſcio. Et infra, Quicunq; tecũ non colligit, ſpargit: hoc eſt qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt. Vbi nota Hier. pro eodẽ computare Chriſtum & Papam quantũ ad ea quæ ſunt fidei. de his enim eum loqui clarẽ patet videnti Epiſtolam 4. Item quoque 1. lib. cõtra Iouinianum ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite cõſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio. & loquitur proculdubiò de electione Petri non ab Apoſtolis, ſed à Chriſto: vt patet ex ſolutione ſubiũctæ mox quęſtionis, ſed cur non Ioãnes virgo electus eſt: ſoluit enim, Ne magiſter bonus, qui dixerat, Pacem meam do vobis, &c. in adoleſcentem, quẽ dilexerat, cauſam præbere videretur inuidiæ. Idem rurſus Epiſtola 2. ad Damaſum. & habetur 24. q. 1. Hæc eſt fides, ait, Si hæc noſtra confeſsio apoſtolatus tui iudicio comprobatur quicunque me culpare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hęreticum comprobabit. vbi quia vides, ex ſedis apoſtolicæ iudicio pendere eſſe, vel non eſſe catholicum, aut hæreticum ſummum Chriſti in terris tribunal agnoſcere potes: ad quod de fide iudicium ſpectare conſtat.

Auguſtinus. ¶ Aug. non ſolùm Petrũ principem Apoſtolorũ affirmat: ſed quũ conſuleretur ſedes Apoſtolica de fide cõtra Pelagianã, hæreſim à duobus Concilijs Carthagi. & Mileuitano ſubſcriptus inuenitur. Et reſpondẽte Innocẽtio Papa ad Carthaginẽſe quidẽ Conciliũ, Patrum inſtituta ſacerdotali cuſtodientes officio nõ cenſetis eſſe calcanda, quòd illi non humana, ſed diuina decreuere ſententia, vt quidquid de diſiũctis remotiſque prouinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, niſi ad huius ſedis notitia perueniret: vbi tota huius autoritate iuſta, quæ fuerit pronũciatio firmaretur: indéq; ſumerent cæteræ Eccleſiæ, velut de naturali ſuo fonte aquæ cunctæ procederent, Et per diuerſas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inemundabili ſordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret? Concilium verò Mileuitanũ, Quoties fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres & coëpiſcopos noſtros nõ niſi ad Petrum, id eſt ſui nominis & honoris autorem referre debere: velut nunc retulit veſtra dilectio, quod per totum mundum poſsit omnibus Eccleſiis in communi prodeſſe. Et idem ad Paulinum Epiſtola 106. referens hæc geſta, commendat Innocẽtij literas reſponſiuas, ſubiungens, Ad omnia nobis ille reſcripſit eodem modo, quo fas erat atq; oportebat apoſtolicæ ſedis Antiſtitem. Rurſus ſecundo lib. de Baptiſmo cõtra Donatiſtas cap. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrã cuilibet præfert Epiſcopatui, quũ comparando Cyprianũ Petro ait, Vereri debeo ne in Petrũ contumelioſus exiſtam: quis neſcit enim illum apoſtolatus principatũ cuilibet Epiſcopatui præferendum? ſed & ſi diſtat cathedrarum gratia vna tamen eſt Martyrũ gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Chriſtia. non longè verſus principiũ, decretales Epiſtolas apoſtolicæ ſedis inter canonicas habendas ſcripturas cenſet, dicens, In canonicis ſcripturis Eccleſiarũ catholicarum quàm plurium diuinarũ ſcripturarum ſolertiſsimus indagator, autoritatẽ ſequatur: inter quas ſanè illæ ſint, quas apoſtolica ſedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epiſtolas. Quid enim Decretales fidei, quas apud ſe habent, vel aliis miſit apoſtolica ſedes inter canonicas eſſe habendas ſcripturas affirmat, ſupponit proculdubio apoſtolicã ſedẽ non ſolùm cunctis prælatam ſedibus: ſed diuinam vtpote fidei magiſtram.

Gregor. ¶ Greg. in regiſtr. libro 4. Epiſtola 32. ad Mauricium Auguſtũ ait: Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quòd voce Dominica ſancto, & omnium Apoſtolorum principi Petro Apoſtolo totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt ipſi quippe dicitur, Petre amas me? paſce oues meas. Ipſi dicitur, Ecce ſatanas expetiit cribrare vos ſicut triticũ: & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Ipſi dicitur. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædif. Eccleſiam meã, & portæ inferi non præualebũt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorũ: & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque ſolueris, ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Ecce claues regni cæleſtis accepit: poteſtas ei ligandi & ſoluendi tribuitur. cura ei totius Eccleſiæ & principatus committitur.

Leo primus. ¶ Sanctus Leo primus In ſermone 3. de anniuerſario ſuæ aſſumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis cunctiſque Eccleſiæ patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multique paſtores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus. Magnum & mirabile, dilectiſsimi, huic viro conſortium potentię ſuæ tribuit diuina dignatio: & ſi quid cum eo commune cæteris voluit eſſe principibus, nunquam niſi per ipſum dedit, quicquid aliis non negauit.

Beda. ¶ Venerabilis Beda ſuper illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Ieſus dicit, Vidit cordis eius ſimplicitatem, animi ſublimitatem: cuius meritò cunctæ eſſet præferendus Eccleſiæ.

Bernar- ¶ Bernardus nõ ſolùm plures Ro. Pon. Ieſu Chriſti vicariũ & totius Eccleſiæ caput appellat: ſed in Epiſtola prima ad Eugeniũ Papam 237 in ordine Epiſtolarũ ait, Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt, locus Petri eſt, locus principis Apoſtolorũ, vbi ſteterũt pedes eius: locus illius eſt, quem conſtituit Dominus dominũ domus ſuę & principẽ omnis poſſeſsionis ſuæ: merito tali paſtori, tali nutritori cõmiſſa eſt Eccleſia, quũ adhuc tenera adhuc in cunabulis eſſet. Et in Epiſt. 242. ad Ro. quando diſceſſerũt a Domino Papa ait, Cur ſegeni terræ, cur dominũ cæli furore tam intolerabili, quàm irrationabili in vos pariter prouocatis, dum ſacrã & apoſtolicam ſedem diuinis regalibúſq; priuilegiis ſingulariter ſublimatã, auſu ſacrilego inceſſere, ſuóq; minuere honore cõtenditis? Et in Epiſt. 131. ad Mediola. de plenitudine poteſtatis apoſtolicę ait, Ro. Eccleſia valde clemens eſt, ſed nihilominus potens: fidele conſiliũ & omni acceptione dignũ, noli abuti clementia, ne potẽtia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitã ei reuerentiã exhibebo, & nihil amplius. Eſto. Fac quod dicis. quaſi exhibeas debitã, & omnipotentiã. Plenitudo ſiquidẽ poteſtatis ſuper vniuerſas orbis Eccleſias ſingulari prærogatiua apoſtolicæ ſedi donata eſt: qui igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Poteſt ſi vtile iudicauerit nouos ordinare Epiſcopatus, vbi hactenus nõ fuerũt: poteſt eos qui ſunt alios deprimere, alios ſublimare, prout ratio ſibi dictauerit: ita vt de Epiſcopis creare Archiepiſcopos liceat, & econtrario ſi neceſſe viſum fuerit. Poteſt a finibus terrę ſublimes quaſcunq; perſonas Eccleſiaſticas euocare, & cogere ad ſua præſentia: nõ ſemel aut bis, ſed quoties expedire videbit. Porrò in promptu eſt ei omnem vlciſci inobedientiã, ſi quis forte reluctari conatus fuerit.

¶ In geſtis concilij Conſtan. inter damnatos articulos Io. VViclef, & Io. Huſs reperiuntur hi duo, ſcilicet Petrus non eſt nec fuit caput ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, non eſt de neceſsitate ſalutis credere Rom. Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias. Et ſubditur, Error eſt, pro quanto negaret primatum ſummi Pont. ſuper alias Eccleſias particulares. *Conciliũ Conſtan.*

¶ Sãctus Th. in 4. cõtra Gen. c. 76. poſtquã multipliciter probauit vnũ Epiſcopũ prælatũ à Chriſto, toti Eccleſiæ, ſubdit, per hoc autẽ excluditur quorundã præſumptuoſus error, qui ſe ſubducere nituntur ab obediẽtia & ſubiectione Petri, ſucceſſorem eius Romanum Pon. vniuerſalis Eccleſiæ paſtorem non recognoſcentes. *Conciliũ Floren.*

¶ In cõcilio quoque vniuerſali Florẽtiæ ſub Eugenio 4. vbi Græcorum, Armenorũ, & Iacobitarũ cum Ro. Eccleſia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus ſanctã apoſtolicam ſedem, & Ro. Pon. in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Ro. Pont. ſucceſſorem eſſe beati Petri principis Apoſtolorũ, & verum Chriſti vicarium, totiúſque Eccleſiæ caput & omniũ Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere: & ipſi in beato Petro paſcẽdi, regendi & guberbandi vniuerſalem Eccleſiam a Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodum etiam in geſtis œcumenicorum Cõciliorum & in ſacris canonibus continetur. hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac ſynodo inuẽtam fuiſſe hanc diffinitionem, ſed ipſam contineri in aliorum vniuerſalium Conciliorum geſtis, & propterea hoc vnum Concilium ſufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiuſmodi veritatis.

¶ Prætereo turbã Canonum & doctorum (quam dinumerare nemo poteſt) idem ſententiũ. Tam euidenter ſiquidẽ ex his, quę attulimus, clarum eſt Ro. Pont. Petri ſucceſſorẽ, a Chriſto in Petro inſtitutũ eſſe totius Eccleſię paſtorẽ, vt locus dubitationi nullus relict⁹ ſit. Si quis autẽ poſt hæc hæſitãs inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cũ hæreticis ſeu ſchiſmaticis ſapit, aut certè Chriſtianus nõ eſt, ineruditus quippe valde & indocilis eſt quiſque certitudinẽ mathematicã in omnibus quærit, vt Philoſophi tradũt. Hęreticorũ atq; ſchiſmaticorũ proprium eſt ſacra vti ſcriptura, ſecundum ſenſum tamẽ quo ipſi faciunt illam ſonare. Chriſtianorũ autem, qui verè catholici ſunt, ſapientia ſacram ſcripturam intelligit ſecũdum ſenſum, quem ſancti Doctores, quem ſacra Cõcilia, apoſtolica autoritate roborata interpretãtur. Hũc ſciẽdi Chriſtianam veritatẽ modum quiſquis repellit Chriſtianus non eſt: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nã ſi licentia exorbitandi ab hac via ſi admittitur, Trinitatis vnã ſubſtantiam reuocare in dubiũ cum Ario fas eſt: ſpiritum quoq; ſanctũ procedere a filio ambiguum adhuc cum priſcis erit: panẽ in ſacramẽto altaris conuerti in corpus Chriſti dubitatur. Hęc enim omnia nulla alia via aut autoritate ſunt Chriſtianis reddita certa & indubia fide tenẽda, niſi interpretatione ſacræ ſcripturæ, iuxta Sanctorũ documenta, & ſacrorum Conciliorum autoritate apoſtolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propoſitum adſint, & Sanctorum doctrina cõformis in propoſito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, ſacrorúmque Cõciliorum cum Apoſtolica autoritate inueniatur definitio, omniſque Chriſtianorum ætas à Petro hucuſque in ſancta Eccleſia catholica hoc credidiſſe inueniatur, reliquorúmq; Doctorum teſtimonia innumera ſint: certũ ita redditur Ro. Pon. Petri ſucceſſorem in Petro a Chriſto inſtitutum totius Eccleſiæ paſtorẽ, vt certior fides haberi non poſsit, Amen.

¶ Romæ, anno Chriſtianæ ſalutis, 1521. ætatis verò propriæ 52. die 17. Februarij.

F I N I S.

TRACTATVS QVARTVS

De Attritione & Contritione in quatuor Quæſtiones diuiſus.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio poſſit fieri contritio.*
2 *Num Contritio debeat eſſe ſingulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur ſuorum peccatorum.*
4 *Num contritio non modo culpã, ſed pœnã debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INTENTIO Mea in ſubſequentibus, quæ ab autore tractanda erant ad perfectionem operis, eſt non aggredi ordinem per quæſtiones & articulos ſigillatim decidendo, quaſi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognoſco & fateor) ſed dubia aliqua vtilia necnon diſcuſsione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aſpirante gratia determinare. Seruabóque ordinem ſacramentorum ſuprapoſitum.

¶De partibus igitur pœnitentiæ in ſpeciali tractando primùm occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatem eius: quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoſcetur.

QVAESTIO I.

¶ *An attritio poſſit fieri contritio.*

ET PROPTEREA Quæritur primò an attritio poſsit fieri contritio. Videtur enim quòd non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quoniam contritio eſt a charitate, attritio autem eſt a voluntate ſine charitate. Tum quia imperfectio attritionis eſt de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui poſsit perfici per charitatem.

¶AD EVIDENTIAM Huius tria facienda ſunt, primò dicetur quid nominis: ſecundò manifeſtabitur quotuplex eſt tam attritio, quam contritio, tertiò reſpondebitur quæſito.

Contritio & attritio diſplicentiam, non dolorem, ſignificant, illa perfectam, hæc imperfectam.

¶Quo ad primum attritio ſonat imperfectam diſplicentiam peccati: contritio autem ſonat diſplicentiã perfectam peccati. Et eſt ſermo de peccato mortali. Notanter autem dico diſplicentiam, & non dico dolorem ſeu triſtitiam: quoniã contritio propriè ſignificat diſplicentiam quæ eſt cauſa triſtitiæ ſeu doloris, quãuis frequenti vſu dicatur, quod contritio eſt dolor, ſignificando cauſam ab affectu. Quanta autem differentia ſit inter diſplicentiam & triſtitiam, quæ eſt in voluntate, manifeſtat ſtatus cæleſtis patriæ: in qua ſanctis diſplicebunt peccata olim ab eis cõmiſſa, nullam tamen triſtitiam de eis habebunt. Ex hoc enim quòd in patria erit diſplicentia, & non erit triſtitia, manifeſtè patet quòd triſtitia ipſa, quæ eſt in voluntate, non eſt eſſentialiter diſplicentia, ſed ad diſplicentiam ſequitur triſtitia in iis, qui ſunt triſtitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes ſuperius ab Autore in q. 84. art. 4. Hæc de primo.

Contritio & attritio duplex perfecta atque imperfecta.

¶Quo ad ſecundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppoſitã cognoſcitur: ideo inchoandum eſt à contritione, quæ eſt diſplicentia perfecta. Ex tribus ſiquidem conſtat huiuſmodi perfecta diſplicentia: primũ eſt ipſa diſplicentia peccati: ſecundùm eſt propoſitum de cætero non peccandi mortaliter: tertiùm eſt quòd ſit charitate informata. Et ſiquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio eſt: quoniam diſplicentia communis eſt vtrique. Si verò defecerit ſecundũ quid (puta quia adeſt peccati diſplicentia modica: ſeu leuis) tunc attritio eſſe poteſt, verum vſque ad quem terminum quãtitas diſplicentiæ limites habeat, ita quòd ibi ſint cõfines attritio & contritio, in tertia cõditione declarabitur. Si verò ſecunda defecerit conditio (ſcilicet propoſitũ de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere poteſt. Vel per poſitionem contrarij propoſiti in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per poſitionem contrarij habitualiter tantùm: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare ſtatũ ſuum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vſurariis, cõcubinariis, & aliis ſimilibus: qui confitentur peccata ſua, diſplicétque eis peccaſſe, habéntque velleitatem relinquendi peccatum, nõ tamen deſerunt concubinatũ, aut reſtituunt vſuras, &c. Et hæc diſplicentia cum huiuſmodi velleitate attritio dici poteſt, vel per negationem propoſiti expliciti puta quia pœnitẽs eſt ſic diſpoſitus quòd diſplicent ei peccata præterita, & nõ intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam cõfuſo cauere a peccatis: ita quòd duo prima, ſcilicet affirmatio diſplicentiæ & negatio intentionis peccandi habẽtur explicitè: tertiũ autem, ſcilicet affirmatio propoſiti de cætero non peccandi mortaliter, non niſi in confuſo habetur: pro quanto in voluntate nõ peccandi confunditur & tempus proximè futurum, & totũ tempus vitæ ſuæ: ad quod non explicitè extendit ſe hoc debile propoſitũ, de quo eſt ſermo. Et talis diſplicẽtia forte eſt valde communis: & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectũ verò tertiæ conditionis aduertendũ eſt, quod in conditione illa clauduntur duo, quorũ vnum eſt in poteſtate noſtra, & de eo certi eſſe poſſumus, alterum eſt ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum eſt diligere Deum ſuper omnia: Secundum eſt, quòd huiuſmodi diligere ſit informatum charitate diffuſa à Spiritu ſancto in cordibus filiorũ Dei. Et ſi quidẽ defecerit primũ (ſcilicet dilectio Dei ſuper omnia) attritio non contritio eſt: ſi verò primũ affuerit, cõtritio vocatur. Eſſe autẽ hanc dilectionem in poteſtate noſtra, ex eo patet: quod ſicut in poteſtate noſtra eſt cõſtituere nobis pro vltimo fine delectationẽ venereã, aut lucra, aut regnũ: ita in poteſtate noſtra eſt habere Deum ita vt beatitudo eſt Sanctorũ, pro vltimo fine: ita quòd intendamus & deliberemus præferre ipſum in voluntate noſtra omnibus, quæ deſiderari haberíve poſſunt. Quòd etiã huiuſmodi dilectio exigatur ad contritionẽ, & diſtinguat ab attritione, ex eo patet, quod ſine huiuſmodi dilectione nõ poteſt eſſe informatio charitatis: ſubſternitur enim huiuſmodi dilectio acquiſita charitatis formationi, & tũc tam ſapiẽtes, quã boni fideles, tã ſeipſos, quam alios habent pro contritis, quũ hæc dilectio teſtimoniũ perhibet. Quod demum huiuſmodi tam dilectio, quàm contritio poſsit eſſe ſine charitate, ex eo patet, quòd multi ſciunt ſe habere hanc dilectionẽ, & neſciunt ſe eſſe in charitate. Si enim huiuſmodi tam cõtritio, quàm dilectio nõ poſſet eſſe informis manifeſtẽ ſequeretur, quod ſcire poſſemus euidẽter, nos eſſe in Dei gratia: quia euidẽter certi ſimus de nobiſipſis quòd habemus hanc voluntatem deliberatã præferendi omnibus Deũ, &c. Et hæc eſt dilectio ſimilis charitati infuſæ intantũ quòd propter ſimilitudinẽ actuũ cenſet diuus Thomas non diſcerni à nobis, an dilectio noſtra, qua Deũ diligimus & proximũ, ſit ex infuſa gratia, vel non? Et ab hoc amore prouenire poteſt quod Apoſtolus ait, Si diſtribuero facultates meas in cibũ pauperum, & ſi tradidẽro corpus meum ita vt ardeam: charitatem autem nõ habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quãtitatis tã diſplicentiæ peccati quam propoſiti non peccãdi: quantificatur enim vtrunque horũ ex quantitate amoris Dei: ita quod ſicut amor Dei eſt ſuper omnia amabilia, ita propoſitũ vitãdi peccati debet eſſe ſuper omnia euitabilia, & ſimiliter diſplicentia peccati ſuper omnia odibilia. Ac per hoc diſplicentia peccati modica, quæ non peruenit ad diſplicentiam cõtritionis, eſt illa qua minus odio habemus peccatum, quam aliquod aliud dãnum, & ſimiliter propoſitum illud eſt debile ac deficiens à propoſito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quam à peccato mortali. Si poſtremò deficiat charitas ſtantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum eſt, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui ſine charitate contritionem non nouerunt.

Quanta oporteat eſſe peccatorum diſplicẽtia in cõtritione.

¶Ex quibus omnibus colligere poſſumus duplicẽ eſſe attritionẽ & duplicem contritionem. Prima attritio eſt, diſplicentia peccati cũ velleitate nõ peccãdi, in ſtatu tamẽ peccati: & hæc eſt attritio meretricum, vſurariorum, & aliorum huiuſmodi: & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio eſt diſplicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuſo. & hæc eſt attritio pœnitentium, qui ſic in confuſo, tam totum tempus futurum, quam comparationẽ peccati ad alia odibilia, quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate ſua habent: & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima verò cõtritio eſt acquiſita diſplicentia peccati ſupra omne odibile, cum propoſito vitãdi peccatum ſupra omne vitabile, ex amore Dei ſupra omne amabile: & hæc vocatur cõtritio informis. Secunda autem contritio eſt hæc eadem diſplicẽtia cum dicto tam propoſito, quàm amore, charitate informata: & hæc vocatur cõtritio formata. Hæc de ſecundo.

CONCLVSIO.

¶ *Quanquam de attrito poſſit fieri contritus, attritio tamen imperfectorum & impœnitentium contritio fieri non valet: & informis contritio quæ perfecta attritio dicitur Dei munere fit contritio.*

¶Quo ad tertiũ, prænotandum eſt, quòd aliud eſt quærere an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat cõtritio. Prima enim quæſtio clara eſt: quoniã cõſtat multos peccatores paulatim ad pœnitẽtiam conuerti, & ex imperfecta diſplicentia ac ex imperfecto propoſito imperfectóque Dei amore ad perfectionẽ cõtritionis deduci, ita vt verè contritionem charitate informatam aſſequantur. Secunda autem quæſtio (de qua eſt ſermo) non eſt vſquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali ſatis occulta videtur. Veruntamen dicendum eſt, quòd attritio impœnitẽtium non poteſt fieri cõtritio. Quod probatur non ſolùm, ex eo quod velleitas non eſt idem actus cum volũtatẽ deliberata. & ſimiliter diſplicentia proportionalis velleitati non eſt idẽ actus cum diſplicentia proportionali voluntati deliberatæ, ſed præcipuè ex eo quod actus vnius ſpeciei non trãſit in actũ alterius

alterius ſpeciei:diſplicentia autē ſummi odibilis, quæ eſt cōtritio & diſplicentia odibilis,non ſummi,quæ eſt attritio differunt ſpecie:quia ſummū odibile ex ſuo genere ſpecie differt ab odibili nō ſummo:& hoc tā in genere mali,quàm in genere odibilis.Et hæc intellige formaliter,id eſt quia attritio eſt diſplicentia peccati ſub ratione nō ſummè odibilis,cōtritio autē ſub ratione ſummè odibilis.Cui enim offenſa Dei eſt ſummè odibilis , illi Deus eſt ſummè amabilis.& a quo Deus nō ſummè amatur,illi offenſa Dei nō eſt ſummè odibilis.Attritio quoq; imperfectorū non fit contritio eadem ratione,qua cognitio confuſa nō fit cognitio diſtincta:ſed ſicut cognitio confuſa approximat intellectum ad cognitionem diſtinctam : ita diſplicentia confuſa, quæ attritio dicitur,ducit & appropinquat voluntatem ad diſplicentiam diſtinctam , quæ eſt cōtritio.De acquiſita autem contritione, quæ contritio informis dicitur dicendum eſt,quòd poteſt fieri cōtritio formata:quoniam poteſt continuari idem numero actus acquiſitæ contritionis vſque ad charitatis infuſionem incluſiuè,& ſic charitate informari. Et quia huiuſmodi contritio antequā informetur charitate, vocatur etiā quādoque attritio:ideo hoc tertio modo ſumpta attritio poteſt fieri cōtritio.Et hoc iam habere potes à diuo Tho.ſuperius in q.89.vbi dixit,quod cōtritio eſt vltima diſpoſitio ad charitatē.

¶ Sed occurrit hic non diſſimulandum dubiū, per quid,ſeu quomodo huiuſmodi attritio ſeu cōtritio acquiſita ſit vltima diſpoſitio ad gratiā.Eſt enim quādoq; nō vltima diſpoſitio:vt patet ex eo quod poteſt eſſe informis.Si enim ſemper eſſet vltima diſpoſitio,quum Deus tam in naturalibus,quàm in gratuitis dat ſemper vltimò diſpoſitis formā,pro qua ſunt vltimò diſpoſita,ſequeretur ꝙ homo habēs huiuſmodi cōtritionem acquiſitā certus eſſet ſe eſſe in gratia Dei.Quandoq; autem eſt vltima diſpoſitio:vt diuus Tho.dixit,& ratio approbat:quia gratia perficit naturā,ac per hoc rationabile eſt , vt a nobis acquiſita diſplicentia peccati ſuprema, perficiatur quandoque gratuita charitate.Si dicatur,quòd huiuſmodi tranſitus fit per motū intenſionis,ita quod acquiſita huiuſmodi perfecta diſplicētia peccati,ſi eſt remiſſa eſt attritio , & non habet rationem vltimæ diſpoſitionis ad charitatem:ſi autē intenditur & creſcit,eſt cōtritio & vltima diſpoſitio ad charitatē:vt ſic verificetur quaſi cōmune dictum,quòd contritio & attritio differunt ſecundū magis & minus.Contra:Nam loquēdo de attritione tam impœnitentium quam imperfectorū, cōſtat quòd differt à contritione non penes obiectum materiale:quia vtriuſq; materia eſt peccatum mortale, ſed penes obiectum formale:quia contritio attingit mortale peccatū ſub ratione ſummi odibilis:attritio autem tam impœnitentiū, quàm imperfectorū attingit mortale peccatū non ſub ratione formali ſummi odibilis.Et propterea neutra differt à contritione penes magis & minus tum quia differentia ſecundū magis & minus, non eſt differentia formalis: tum quia quantumcunq; creſceret diſplicentia mortalis peccati extra formalem rationē ſummi odibilis,nunquam eſſet contritio. Tertio verò modo ſumpta attritio,nec penes materiā , nec penes rationem formalē obiecti differt à cōtritione acquiſita:quia ſunt reſpectu eiuſdem mortalis peccati,& ſub ratione ſummi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus,ex eo patet , ꝙ minimus gradus huiuſmodi diſplicētiæ ſufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorū. Quod ex Eccleſiæ teſtimonio cōprobatur:credimus enim omnes tam noſmetipſos quam alios eſſe in charitate, quum ad huiuſmodi diſplicentiā quantumcunque remiſſam peruenimus. Vnde nec eſt verum cōtritionē & attritionem differre ſecundū magis & minus in eadem ſpecie, licet ſit verum ſecūdū magis & minus in diuerſis ſpeciebus:ſicut album habet magis de luce,quàm viride.Nec allata reſpōſio ſatisfacit quæſito.Aliter ergo dicendū mihi videtur , quod gratuita Dei motio eſt,quæ huiuſmodi acquiſitam contritionē efficit vltimam diſpoſitionem ad gratiam ſeu charitatem:ita quòd ex hoc ipſo,ꝙ Deus non per aliquod ſuperadditum donum habituale ſed per gratuitam dilectionē,qua dignatur vti noſtra acquiſita contritione:vt diſpoſitione vltima ad ſuum proprium opus, quod eſt charitas,quæ infunditur, transfertur noſtra cōtritio in fore vltimam diſpoſitionem pro gratia habituali : iuxta illud Hiere. Ad Deum poſtquam conuertiſti me,pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

¶ AD ARGVMENTA in oppoſitum , pro quāto contra attritionem tertio modo dictam militant,reſpondendo dicitur:ꝙ quidquid ſit de diuerſitate penes principia in eſſe naturæ, diuerſitas tamen principiorū in genere moris,ſeu meriti non infert vnū eundémq; actū non poſſe eſſe ſine tali principio, & cū tali principio:vnus nanq; & idem actus exterior,qui a principio non fuit bonus moraliter,poteſt eſſe bonus moraliter in proſequutione.Et ſimiliter in propoſito contritio acquiſita, quæ à principio nō eſt meritoria,poteſt in ſui proſequutione fieri meritoria,ſuperueniēte charitate : nec oportet reinchoare actum , quo ad ſubſtantiam actus , ſed ſufficit quòd inchoetur actus quo ad eſſe meritorium: Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate , eſt ſermo formalis:hoc eſt non de actu ſimpliciter, ſed inquātum eſt meritorius : & proptereà ſtat actum eſſe ſimpliciter inchoatum ſine merito & charitate , & eundem continuari cum merito , & inchoari a charitate ſecundum eſſe meritorium.

¶ Ad ſecundum dicitur , quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium,quam imperfectorum ſit de illius ratione , quia penes defectum obiecti formalis attenditur : imperfectio tamen contritionis acquiſitæ,quæ attritio tertio modo vocatur, non eſt de ratione illius quoniam penes ſolam negationem potentis ſuperuenire diuini doni attenditur:non enim informitas huiuſmodi contritionis , ſeu attritionis eſt magis de ratione ipſius , quam informitas fidei ſit de ratione fidei. Et propterea ſicut actus fidei informis poteſt in ſui proſequutione formari charitate , ita actus acquiſitæ contritionis poteſt ſuperueniente charitate imperfectionem ſuæ informitatis deſerere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod ſit ... ſingulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis,an exigatur ad contritionem, quòd ſit ſingulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quòd ſic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare confeſſionem:confeſſio autem comprehendit omnia mortalia : vt patet in cap.omnis vtriuſque ſexus.ergo.

¶ Tum quia hæc eſt differentia inter pœnitentiam mortalium,& pœnitentiam venialium:quod ad remiſſionem venialium ſufficit virtualis diſplicentia:ad remiſſionem autem mortalium exigitur, vt homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur. Et confirmatur hoc autoritate diui Tho. ſuperius in calce corporis primi ar.q.87. dicentis quòd diſplicentia virtualis non ſufficit ad remiſſionem peccati mortalis , niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem.

CONCLVSIO.

¶ Non oportet contritionem qua ad ſacramentum pœnitentiæ ordinatur terminari formaliter ſed virtualiter tantum ad omnia & ſingula peccata mortalia.

¶ AD HVIVS euidentiam ſciendum eſt, quæſtionem hanc poſſe intelligi tripliciter.Primo an exigatur,ꝙ ſingulis ſecundum numerum peccatis mortalibus reſpondeant totidem cōtritiones. Et ſic intellecta quæſtio, facilè ſoluitur negatiuè:quoniā nec quo ad actum diſplicentiæ,nec quo ad actum cōfeſſionis,nec quo ad actum ſatisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinem actuum peccatorum:vnicus ſiquidē ſatisfactionis actus poteſt ſatisfacere pro multis mortalibus cōmiſſis. Et ſimiliter vnica enuntiatione poteſt quis ſimul confiteri mille mortalia:dicendo,Percuſſi millies. Et ſimiliter vnica diſplicentia poteſt reſpondere mille peccatis, non minus quam confeſſio & ſatisfactio.Tum quia ridiculum eſt ita velle adæquare numerum cōtritionum numero peccatorum,tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus conſiſtat virtus:quaſi non poſſit vna perfecta diſplicentia æquiualere decem millibus imperfectis : quum tamen etiam in ſenſibilibus videamus , quòd vnum numiſma aureum æquiualet mille æreis.

¶ Secundo verò modo poteſt quæſtio intelligi,an ſingula peccata mortalia in ſeipſis,ſeu formaliter attingi debeant à cōtritione:ita quòd nō ſufficiat homini diſplicere ſibi in generali quæcūq; cōmiſit contra Deum,ſed exigatur,vt diſpliceat ſibi in ſpeciali peccata a ſe patrata:puta decem adulteria , centum furta, mille blaſphemiæ,&c.& hoc quo ad peccata,quorum memoria ſubeſt.

¶ Et ſic intellecta quæſtio,dupliciter examinanda eſt. Primò , de cōtritione relata ad ſacramentū pœnitentiæ:deinde de contritione abſolutè. Multum enim refert ſic vel ſic loqui , quoniam contritio relata ad ſacramentum pœnitentiæ,ſub euangelica lege incæpit:contritio autē abſolutè,poſt Adæ peccatum,& ante ſcriptā legem , & ſub lege Moyſi, omnibus peccatoribus neceſſaria fuit.

¶ Si igitur contritio relata ad ſacramentum pœnitentiæ , exigat quòd terminetur ad ſingula mortalia formaliter,ſeu in ſeipſis, oportet quòd hoc habeat vel ex ſatisfactione,vel ex cōfeſſione, vel ex ſeipſa,vel ex abſolutione ſacerdotali : plura enim in ſacramēto pœnitētiæ non inueniūtur.Sed nō cōuenire ſibi ex ſatisfactione, patet ex hoc ꝙ vna ſatisfactio virtualiter poteſt adæquare multa mortalia.Quod nec etiam ex confeſſione,ex eo patet quòd ratio quare confeſſio exigit ſingula mortalia,pro materia eſt.quia confeſſio fit humano iudici,qui nō poteſt iudicare,niſi de cognitis:incognita autem ſibi vt iudici remanerent quæcunque nō eſſent à pœnitente in ſeipſis explicata.Quæ ratio non habet locū in contritione,quæ Deo offert cor:qui non penſat quantū aut quot, ſed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur , Dimiſſa ſunt ei peccata multa . quoniam dilexit multum : & non dixit quo-

niam diſplicuerunt ei multa. Quòd etiam hoc non proueniat ex abſolutione, manifeſtat vnica abſolutio: quæ ſimul fit abſque explicatione ſingulorum. Quod demum cõtritio nõ habeat hoc ex ſeipſa, ex eo patet, quòd cõmunis doctrina tenet ſufficere poſt ſingulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifeſtè habetur, quòd licet aggregatũ ex cõtritione & attritione ſeu attritionib' terminetur ad ſingula mortalia in ſeipſis: ipſa tamẽ contritio non terminatur ad ſingula mortalia in ſeipſis, ſeu formaliter, ſed tantum virtualiter.

¶ Et ſi dicatur, quòd contritio ſequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeſte patet nihil valere illationem hanc, ſed deſtruere commune dictũ: quoniam hinc non ſequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionũ, ſed virtualiter tantum: ſicut non formaliter, ſed virtualiter claudit in ſe attritiones. Et falſum eſſet quòd contritio ſequens eſſet vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quòd propriè loquendo, contritio relata ad ſacramentũ pœnitentiæ, non exigit quòd terminetur formaliter ad ſingula mortalia, ſed ſufficit φ terminetur ad ea virtualiter. Si autem ſpectemus ad cõtritionẽ ſimpliciter & abſolutè, dicendũ eſt, quod nõ exigit determinari formaliter ad ſingula mortalia peccata, ſed exigit virtualiter attingere ſingula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere ſingula: quia per hoc ſimpliciter & abſolutè differt cõtritio remittens peccata venialia à contritione remittente peccata mortalia. Ad remiſſionẽ ſiquidẽ peccatorum mortaliũ, exigitur quòd contritionis diſplicentia ſit adeò perfecta extenſiuè, quòd formaliter, aut virtualiter attingat omnia & ſingula mortalia, quorũ pœnitẽs eſt reus: & hoc manifeſtatur ex eo, φ impium eſt dimidiam à Deo ſperare veniã mortalium peccatorum. Ad remiſſionem autem venialium nõ exigitur hæc extenſiua perfectio: poteſt ſiquidem vnum peccatũ veniale dimitti ſine alio. & illa tantum venialia remittuntur, ad quę diſplicentia venialis ſe extẽdit. Probatur ergo declarata concluſio, ex eo quòd contritio generalis virtualiter ſe extendens ad omnia mortalia, ſufficit ad remiſſionẽ eorum concurrente charitate, &c. Probatur hoc. quia in inſtãti fit iuſtificatio impij, & cõuerti poteſt peccator ad Deũ. ſcriptum eſt enim, In quacunq; hora ingemuerit peccator, &c. Et ſi fortè obiiciatur contra hoc, dicendo, φ huiuſmodi momẽtanea ac generalis contritio fert ſecũ propoſitum ſpecialis cõtritionis de ſingulis mortalibus in ſeipſis, ſicut Baptiſmus flaminis fert ſecũ propoſitũ baptiſmi fluminis: & ideo cõtritio illa generalis vtpote imperfecta: cõcurrit ad remiſſionẽ peccati, vt tẽdens ad contritionẽ ſpecialem, quæ eſt perfecta. Aduertat hæc obiiciens, quòd voluntariæ opponitur iſte ordo cõtritionis perfectæ virtualiter ad contritionẽ perfectã formaliter: tum quia nec ea ſacra ſcriptura, nec ex ſacris Doctoribus traditur, cõmuni ſentẽtiæ ſuperius recitatæ aduerſatur: nã ſi contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectã formaliter, ſequeretur quòd poſt omnes attritiones in ſpeciali ſubſequuta vna cõtritio generalis perfecta virtualiter, nõ ſufficeret ad ſalutem: quoniam exigeretur, quòd poſt generalem contritionem perfectam virtualiter, ſequeretur contritio ſpecialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert ſecum propoſitũ perfectæ formaliter, oporteret poſt illã hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, φ aliud eſt dicere contritionẽ generalem perfectam virtualiter coëxigere ante vel poſt deteſtationes ſpeciales peccatorũ mortaliũ in ſeipſis: & aliud eſt dicere contritionẽ generalem perfectam virtualiter, coëxigere ante vel poſt contritiones ſpeciales peccatorũ in ſeipſis. Nos enim hoc ſecundũ dicimus eſſe falſum tam nunc, quam omnibus præteritis tẽporibus primũ autem ſacri Doctores tradunt. Et verũ proculdubio eſt tempore euangelicæ legis: in quo contritio fert ſecum propoſitũ confeſſionis ſacramẽtalis, ratione cuius exiguntur ſpeciales deteſtatione peccatorum: ſiue vt præcedentes cõtritionem generalem virtualiter perfectã (vt contingit illis, qui ſuſcipiendo actualiter ſacramentũ pœnitentiæ fiunt de attritis cõtriti) ſiue vt conſequentes ſæpe dictam contritionem, vt cõtingit illis qui ex toto corde ſtatim conuertũtur ad Deum habẽtes virtualiter ſaltem propoſitum cõfitendi ſuo tempore peccata ſua. Verũ autem hoc ſacrorũ Doctorũ dictum, verum etiã ſit de contritione ſimpliciter & abſolutè ex dictis apparere poteſt, quòd non. Nulla ſiquidẽ apparet ratio cogens ad huiuſmodi deteſtationes ſpeciales ſecluſo ſacramento pœnitentiæ: nam & voluntas poteſt perfectè mutari & exercitari in neceſſariis virtutũ actibus & pro peccatis poteſt perfectè ſatisfieri abſq; huiuſmodi ſpecialibus deteſtationibus: vt patet ponendo peccatorem pœnitentẽ, qui totum ſe diuinæ dilectioni, eleemoſynis, ieiuniiſque daret: hic enim, priſco tempore perfectè ſatisfeciſſet pro peccatis abſque tot deteſtationibus. Et hinc patet quid dicendũ ſit ad quæſtionẽ tertio modo intellectam: ſcilicet an cõtritio exigat quòd terminetur ad omnia & ſingula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis ſiquidem patet reſpondendum eſſe affirmatiuè: quoniam non curando de modo, hoc eſt an formaliter vel virtualiter, certum eſt oportere ſub contritione cõprehendi omnia mortalia peccata commiſſa, ſiue ſint ſibi cognita, ſiue incognita: quoniam (vt dictum eſt) impium eſt à Deo dimidiam ſperare veniam.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppoſitum dicitur, quòd propriſſimè loquendo, contritio reſpondet abſolutioni, & deteſtationes reſpondent confeſſioni: & propterea deteſtationes ſunt æquales numero actibus confeſſionis: & ſæpe ſunt ſimul tempore, quando ſcilicet pœnitens ſimul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio ſecundum anneaas deteſtationes adæquat confeſſionem quo ad modum attingendi peccata, ſcilicet in ſpeciali, & non conuenit hoc contritioni ſecundum ſe.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd aſſumptum verum eſt de pœnitentia ſeu contritione relata ad ſacramentum pœnitentiæ: & ſimiliter intelligenda ſunt verba diui Thomæ.

¶ Poteſt quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò explicatam inter perfectionem diſplicentiæ requiſitam ad remiſſionem mortalium & requiſitam ad remiſſionem venialium, quòd remiſſio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, ſic quòd actualiter homo huiuſmodi diſplicentiam perfectam extenſiuè ad omnia & ſingula mortalia habeat: remiſſio autem venialium non requirit huiuſmodi extenſiuè perfectam diſplicentiam. Sed cùm hoc quod aliquis in ſolis venialibus conſtitutus non habuerit generalem diſplicentiam de omnibus ſuis venialibus, ſtat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo ſi occurrerent, diſplicerent contrariantia venialia, conſequatur remiſſionem venialium illorum, quæ diſplicerent: quod non ſufficere dicitur ad remiſſionem peccati mortalis, niſi obliti: quia (vt dictum eſt) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remiſſionem mortalium.

QVAESTIO III.

¶ An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum ſuorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum ſuorum. Et quia quæſtionẽ hanc diſcuſſimus in quolibetis noſtris, ideò quære ibi. ſat ſit hic ſcire partem negatiuam eſſe veram.

QVAESTIO IIII.

¶ An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat nõ ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quòd non. Tum quia ad remiſſionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, ſcilicet ſatiſfactio. non ergo ad illam ordinatur contritio, niſi quatenus fortè habet ſatisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio ſufficiens ordinatur per ſe ad remiſſionem culpæ: nec apparet vnde habeat quòd pœnam ſenſus remittat.

CONCLVSIO.

¶ Contritio non modo culpam ſed pœnam damni delet, non autem pœnam ſenſus niſi æternam: charitate autem formata pro gradu ſua quantitate omnem pœnam delere poteſt

¶ AD HVIVS Euidentiam ſciendum eſt, duplicem eſſe modum dicendi de hac re: quamuis omnium ſententia in idem tandem concurrat. Primus eſt, quòd alia eſt pœna, quæ debetur incontrito, & eſt alia, quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perſeuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici poteſt, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter verò dicendi modus eſt, quòd contritio non tollit totam pœnam, ſed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus eſt pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, ſcilicet & dicẽdo pœnam deberi contrito, nam non niſi per accidens hoc verificatur. Contritio enim vt ſic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, vt patebit, non alia pœna eſt quæ vtrique, ſiqua contrito alicui debetur, & inferendo, quòd dici poteſt totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, vt patebit, pars quædam pœnæ ſibi prius debitæ communiter remanet (ſcilicet pœna ſenſus) abſque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem eſt quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quòd Dei miniſter ſacramentum adhibendo ſignificat: exterior enim

ſacram

ſacramentalis actus ſignificat interiorem Dei operationem. Sed ſacramentalis actio in ſacramento pœnitentiæ nõ ſignificat commutationem, ſed abſolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non eſt commutatio, ſed abſolutio.

¶ Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendũ eſt, in pœna inferni inueniri tria: pœnã damni, pœnam ſenſus & æternitatem pœnæ: iuxta tria quæ ſunt in peccato mortali. Per peccatum ſiquidem mortale fit auerſio ab incommutabili bono, cui reſpondet pœna damni, ſeparans animã a Deo, & fit conuerſio ad commutabile bonum, cui reſpondet pœna ſenſus: & conſtituitur inimicus Dei, cui reſpõdet æternitas pœnæ, inimicus enim quia eſt hoſtiliter exterminandus, eſt æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ ſeparationem a Deo ponebat, & quia per eandẽ charitatem amicus Dei conſtituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non eſt æternaliter puniendus. Et ſi nihil aliud efficit contritio, remanet cõtritus obligatus ad pœnam ſenſus, ad quam prius tenebatur: ſed nõ æternaliter ſuſtinendam, ſicut prius tenebatur. Et ſic licet cõtritus perſeuerans nunquam ad infernum iret, paſſurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno ſuſtinenda ab ipſo erat: ſcilicet ad pœnam ſenſus.

¶ Vbi vides, quòd non eſt alia pœna, quæ debetur alicui cõtrito, ab illa, quæ ſibimet incontrito debebatur: ſed eſt illamet pœna ſenſus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem: ſed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra ſecundum modum dicendi.

¶ Vt autẽ reſtans dubitatio (an, ſcilicet contritio remittat pœnam ſenſus) ſoluatur, ſciendum eſt, quòd hic certa ſunt duo. Primũ eſt, quòd quantò contritio eſt maior, tantò plus tollit de pœna ſenſus peccato debita. Secundũ eſt, ꝙ tanta poteſt eſſe contritio, quòd tolleret totã pœnam ſenſus. Ambiguũ verò eſt, an quantulacunque contritio charitate informata (de tali enim eſt ſermo) tollat aliquid de illa pœna ſenſus: multi enim vidẽtur de hoc dubitare, mihi autẽ apparet ꝙ pars affirmatiua eſt vera propter duas rationes: quarũ qualibet verificata ſufficiens eſt. Poteſt enim cõtritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte pœnã ſenſus. Primò ex pœnalitate ſibi annexa, diſplicẽtia enim cõmiſſi criminis non fert ſecum neceſſario pœnalitatẽ: quum ſit in patria, vbi nulla eſt pœnalitas: ſed in ſubiecto ſuſceptiuo doloris ſeu pœnæ, fert ſecũ naturaliter diſplicentia pœnalitatem quandã, dolemus enim cõmuniter de noſtris, quę nobis diſplicẽt. Et quoniã huiuſmodi pœnam parere, contritioni conueniret ſecluſa relatione ad ſacramentum pœnitentiæ: ideo ſecundum hoc caput dicendũ eſt, ꝙ contritio qualibet ſimpliciter, & abſolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ ſenſus: habet enim ſatiſfactoriã vim pœna volũtarie aſſumpta ſecundũ Deum. Secundò ex merito paſſionis Chriſti: eſt enim paſſionis Chriſti meritum remiſſiuum ſuis membris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus prout illis cõiungitur. Quòd primo apparet in Baptiſmo: vbi quia paſſio Chriſti totaliter comunicatur baptizato, quaſi ipſe baptizatus paſſus eſſet, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in ſacramento pœnitentiæ actualiter ſuſcepto, dum ex vi ſacramẽti cõmunicatur meritũ paſſionis Chriſti ad remiſſionem aliquantæ ſaltẽ pœnæ ſenſus. Et quia coniunctio ad meritũ paſſionis Chriſti conuenit contritioni nõ ſimpliciter & abſolutè, ſed relatæ ad ſacramentũ pœnitẽtiæ: ex hoc quòd contritio fert ſecum votũ ſacramenti pœnitentiæ, coniungit merito paſſionis Chriſti per ſacramẽta nobis cõmunicato. Et ſecundũ hoc caput dicendum eſt, ꝙ quæcunque noſtra contritio tollit aliquid pœnæ ſenſus ex merito paſſionis Chriſti, nã rationabile eſt, ꝙ plus pœnæ tollat charitas extenſa ad ſacramentum, quam non extenſa ad illud: ſed charitas nõ extenſa ad ſacramentum (qualis erat antiquorũ pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidẽ charitatis, & pœnam damni: & æternitatẽ pœnæ. ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, vel in parte pœnã ſenſus: ergo charitas pœnitentiũ in noua lege, quæ eſt charitas extenſa ad ſacramentũ pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propoſitio clara eſt. Maior autẽ facilè ſuadetur ex eo, quòd pœnitentiæ ſacramentum actualiter exhibitum, eſt proculdubio remiſſiuum pœnæ ſenſus in toto, vel in parte: ex hoc enim conſequens eſt, vt idem ipſum ſacramentum in voto charitatis exiſtens apud contritum, aliquid huiuſmodi pœnæ remittat. Simile enim quid perſpicimus in baptiſmo: ꝙ ſcilicet id quod operatur Baptiſmus exhibitus, operatur etiã in voto charitatis habitus nõ ita copioſè. Nec excluditur maioris huius veritas: ſi dicatur, quòd charitas extenſa ad ſacramentum, habet ex extenſione ad ſacramentum, quòd tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium abſolutè. Nam hoc non eſt charitatem extenſam ad ſacramentum efficere plus, ſed eſt efficere pluribus rationibus vnum & idem extensè ſiquidem charitas ad ſacramentũ duplici ratione tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, ſcilicet ex vi charitatis, & ex vi ſacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque eſſe debeat, quòd huiuſmodi extenſa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad vim ſacramenti ſpectat. Ex quibus omnibus patet dicendum eſſe ad quæſitum, quod contritio ratione charitatis, qua formatur, non ſolùm tollit culpam, ſed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ ſenſus: & ratione ſacramenti in voto tollit rurſus aliquid pœnæ ſenſus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. contra Gen. poteſt eſſe huiuſmodi coniunctio contriti ad meritum paſſionis Chriſti, quòd tolleret totam pœnam ſenſus.

¶ AD PRIMVM ergo argumentum in oppoſitum, dicitur, quòd ſatiſfactio diſtincta eſt a contritione ſecundum ea: quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur paſſioni Chriſti, vt non ſit opus ſatiſfactione ad arbitrium ſacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quam lex moralis ſecundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunq; contritio tollat aliquid pœnæ ſenſus, interque capita coniunctio ad meritum Chriſti pręcipuè perſpici debet: quoniam illud eſt de ratione contritionis annexus autem dolor quaſi vicem ſatiſfactionis tenere videtur.

TRACTATVS QVINTVS

De Confeſſione, in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num omnes teneantur ad confeſſionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, & in ſolo corde latẽtia ſint neceſſario confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri ſingulas ſpecies ſingulorum peccatorum.*
4 *Num peccata ſemel inter confeſſa ſubſecuta abſolutione, & ſatiſfactione poſſint iterum fructuoſe confiteri.*
5 *Num informis confeſſio ſit iteranda.*

QVÆSTIO I.

¶ *An omnes teneantur ad confeſſionem.*

DE CONFESSIONE Quæ ſecunda eſt pars pœnitẽtiæ, quæritur primò circa eius neceſſitatem, an omnes teneantur ad confeſſionem. Et eſt ratio dubitãdi: quia nonnulli ſunt viuentes abſque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quòd ſic: quia extrà, de pœnitẽ. & remiſ. expreſsè dicitur, Omnis vtriuſq; ſexus quum ad annos diſcretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, ſequeretur quòd Eccleſia in hoc ſtatuto præſupponeret omnes fideles ſingulis annis peccare mortaliter. Et patet ſequela, ſi ſola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rurſus confirmatur, ex hoc quod abſque diſtinctione aliqua omnis vtriuſque ſexus ibidem obligatus eſt ſemel in anno ad confeſſionem, & ad communionẽ in Paſcha: ſed conſtat, quod omnis vtriuſque ſexus &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehenditur ſub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriuſque ſexus, &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehenditur ſub illo præcepto quo ad confeſſionem.

CONCLVSIO.

¶ *Ex vi ſacramenti, & Eccleſiæ inſtitutione non tenentur confiteri, niſi mortalia peccata Chriſti fideles.*

¶ IN OPPOSITVM eſt, ꝙ nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæſtionem reſpondetur diſtinguẽdo & benè, de neceſſitate, vel ſacramenti, vel præcepti eccleſiaſtici. Et dicitur, quòd de neceſſitate ſacramenti, nullus tenetur confiteri, niſi peccatum mortale certum, vel dubium: quia poſt Baptiſmũ non poteſt aliter remitti mortale peccatum, niſi per ſacramẽtum pœnitẽtiæ in re vel in voto. De neceſſitate autẽ præcepti Eccleſiæ duplex eſt opinio. Vna eſt, ꝙ carens peccato mortali tenetur cõfiteri ſemel in anno aliquod veniale, vt ſic impleat Eccleſiæ præceptũ. Altera eſt, quòd carens peccato mortali non tenetur cõfiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur ſub Eccleſiæ præcepto.

¶ Et licet prima opinio ſit tutior, ſecũda tamen eſt verior imò ſola vera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio enim eccleſiaſtici præcepti non eſt præcipere cõfeſſionem, ſed præceptam diuino iure confeſſionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea ſub Eccleſię præcepto non alia comprehenditur confeſſio, quàm illa, quæ a Chriſto eſt præcepta: ſed a Chriſto non eſt præcepta, niſi confeſſio mortalium: ergo ab Eccleſia ſola peccatorum mortalium, confeſſio præcepta

eſt. Secundò, & eſt confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipſius ſtatuti, dum dicit, Omnia ſua peccata. non enim hoc poteſt intelligi de peccatis venialibus: quum conſtet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confeſſionem oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confeſsionis, ſcilicet quod ſunt omnia ſua peccata, clarè patet quòd de ſola cōfeſsione præcepta ex diuino iure eccleſiaſticū ſtatutum loquitur: eſt enim materia confeſsionis a Chriſto præcepte omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confeſsionis venialium non cōprehendit omnia pœnitentis peccata.

¶ Tertiò patet idem ex pœna ſubiuncta: ſcilicet quòd viuus arceatur ab ingreſſu Eccleſiæ & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Huiuſmodi enim pœnæ nō ſunt à pia matre Eccleſia perfectioribus viris, quales ſunt viuētes ſine peccato mortali, pro omiſsione confeſsionis venialium, ad quam alij non tenentur infligendæ: quinimò ex hoc ſequeretur, quòd meliores eſſent deterioris conditionis. Quartò patet idem ex ſubiuncta cauſa frequentis publicationis dicti ſtatuti ſcilicet, ne quiſquam ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Hoc enim in huiuſmodi confeſsione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de ſta. mona. vbi menſtrua confeſsio nigris monachis imponitur, abſque explicatione materiæ. non enim dicitur quòd confiteantur omnia ſua peccata, vt ex hoc intelligatur aſtringi illos, etiam ſi mortali peccato careant ad confeſsionem ſemel in menſe, vnde non ſupradicta, ſed pœna regularis diſciplinæ ſubiungitur imponenda temerario violatori: ſicut enim religioſi ex ſuis ſtatutis obligantur ad alia quæ abſolutè ſunt bona ſuper erogationis: ita obligantur ad confeſsiones ſtatutas, etiam ſi mortali careant peccato. In cuius ſignum puniuntur in religionibus qui ſtatutis diebus non confitentur: quantumcunque nullum habeant mortale.

¶ AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confeſsionis explicata per ly, omnia ſua peccata, reſtringit ly, omnis vtriuſque ſexus, ad indigentes cōfeſsione: ac per hoc excipit omnes carētes mortali peccato: ita quòd ſenſus eſt, omnis vtriuſque ſexus indigens confeſsione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur quòd falſum aſſumit ſeu ſupponit: ſcilicet nullum excipi ab illa vniuerſali, omnis vtriuſque ſexus, &c. imò ideo Eccleſia appoſuit ly omnia ſua peccata, vt exciperet multos, quos credit ſine peccato mortali vitam ducere. Ad ſecundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo ſubiecta, enunciatio illa, qua omnis vtriſque ſexus confiteri & communicare præcipitur, eſt enunciatio non vna, ſed plures: licet ſecundum vocem ſit vna. Vnde ſenſus primæ eſt, omnis vtriuſque ſexus indigens confeſsione, omnia ſua peccata confiteatur, &c. Senſus verò ſecundæ eſt, Omnis vtriuſque ſenſus communicet in Paſcha, &c. Et ratio diuerſitatis iam dicta eſt: quia ibi explicatur materia reſtringens ly omnis vtriuſque ſexus reſpectu confeſsionis, & non reſtringens reſpectu communionis.

QVAESTIO II.

¶ An peccata mortalia totaliter occulta (vt ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſario confitenda.

CIRCA materiam confeſsionis quæritur ſecundò, an peccata mortalia totaliter occulta (vt ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſariò confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non ſunt de neceſsitate eccleſiaſtici præcepti: non poteſt enim Eccleſia de huiuſmodi occultis ſecundum ſe præcipere aut iudicare. Et ſi datur, quòd occultorum confeſsio cadit ſub præcepto Eccleſiæ indirectè, ſcilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur ſingulis annis alia peccata confiteri tenetur quoque ex conſequenti peccata cordis ſingulis annis confiteri, vt confeſsio omni anno ſit integra. Hæc inſtantia nihil valet: quoniam poſito homine, qui ſola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, ſequeretur, quòd illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶ Tum quia huiuſmodi occultorum confeſsio non eſt de neceſsitate ſacramenti: quoniam ſola illa peccata ſunt de neceſsitate ſacramenti, quæ ſub iudicio homini commiſſo à Chriſto comprehenduntur: ſed nullum iudicium commiſſum homini à Chriſto extendit ſe ad huiuſmodi occulta: ergo occulta hæc, non ſunt de neceſsitate confitenda. Maior patet quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commiſſum eſt à Chriſto, & non Angelis, aut quibuſcunque alijs, Minor verò probatur autoritate Apoſtoli, Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudicium commiſſum eſt: homini a Chriſto: alterum ſecundum poteſtatem iuriſdictionis (& hoc non ſe extendit ad huiuſmodi occulta: & de hoc loquitur Apoſtolus) Alterum ſecundum poteſtatem ordinis & hoc extendit ſe ad occulta: & eſt iudicium quod exercet Eccleſia per ſuos miniſtros in foro pœnitentiali. contrà dupliciter. Primò: quia iudicium pœnitentiale licet exigat poteſtatem ordinis exigit quoque poteſtatem iuriſdictionis: quoniam ſolus ſacerdos ordinariam vel delegatam iuriſdictionē habens, & miniſter huius ſacramenti, vt patet in cap. omnis vtriuſque ſexus, eſt alius. Secundò: quia vnumquodque recipitur in alio ſecundum modum recipientis: ac per hoc iudicium ſecundum poteſtatem ordinis a Chriſto commiſſum homini ex hoc ipſo, quòd homini commiſſum eſt, modificari oportet ſecundum conditionem ipſius hominis, quæ eſt non ſe extendere ad occulta cordium: hæc enim ſoli Deo ſunt reſeruata, non in minus iudicando, quam in cognoſcendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quum apud ipſum Dominum Ieſum Chriſtum reſideat vtraque poteſtas, ſcilicet ordinis & iuriſdictionis, non diminutè, ſed pleniſsimè. & vtraque inueniatur Eccleſiæ ſuæ commiſſa non imperfectè, ſed lauiſsimè (vt de poteſtate iuriſdictionis patet Matthæi decimooctauo, & de poteſtate ordinis Ioannis vigeſimo) ſicut poteſtas iuriſdictionis ex hoc ipſo, quòd commiſſa eſt homini, non extendit ſe ad occulta omnino, ita poteſtas ordinis ex hoc ipſo, quòd commiſſa eſt homini, non debet ſe extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶ Non modo manifeſta peccata mortalia Chriſti fideles confiteri tenentur ſed quæ ita occulta ſunt, vt ſolo corde peccata ſint.

¶ AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, ſciendum eſt, quòd licet quidam ex huiuſmodi fortè rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non eſſe neceſſariò confitenda ſacerdoti, ſed ſoli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiæ confeſsionis, ſeu (quod in idem erit) iudicij pœnitentialis. quum enim Dominus pœnitentiale iudicium inſtituerit ac commiſerit poſt reſurrectionem ſuam, dicens Ioannis vigeſimo Apoſtolis iam ſacerdotibus, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt: & materiam iudicij explicauerit quo ad ſubſtantiā tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata. & non poſsit intelligi ita nudè, vt ſonat litera (quoniam certum eſt, quod per huiuſmodi cōmiſsionem non poſſunt nec potuerūt miniſtri noui Teſtamēti remittere peccata eis totaliter incognita, incōfeſſa, obſtinata) oportet aliquas ſubintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præſupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholicæ Eccleſiæ ſenſu ſubintelligitur, ſpontanea cōfeſsione ad vos delata: ita quod ſenſus eſt, Quorum remiſeritis peccata ſpontanea confeſsione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis eſſe peccata ſpontanea reorum confeſsione delata: hæc eſt enim formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam, ſe extendit, & extra quam non ſe extendit pœnitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & ſola remittere vel retinere poteſt. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij, habetur facilè quod peccata quantūcunque occulta, ſunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, cōprehenduntur ſub iis, quæ ſunt ſpontanea confeſsione detegenda: nullum enim eſt ita latens, quod non poſsit eius, qui commiſit, confeſsione ſpontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipſis verbis Domini. Differenter ſiquidem ſignificauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis ſeu poteſtatis ordinis, & materiam iudicij ſecūdum poteſtatem iuriſdictionis: quoniam reſpectu poteſtatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens. Quorum remiſeritis peccata: reſpectu verò poteſtatis iuriſdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus &c. Ex qua differentia docuit nos diuina ſapiētia, a materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in ſua primaria ſede reſidens. hoc eſt peccatum cordis: ſub materia verò poteſtatis iuriſdictionis non comprehendi peccatū omne, ſed exterius tantùm, quod ſolum poteſt alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, niſi pro quanto eſſet ratio exterioris commiſsionis vel omiſsionis.

¶ Secundò, ex ratione proprij finis ipſius cōfeſsionis, ex quo ſitie ſumitur formalis ratio eiuſdem confeſsionis, quatenus eſt actus pœnitentiæ ordinatur enim confeſsio ad ſubiiciendum voluntariè reum miniſtro Dei offenſi: vt ad arbitriū ipſius recompenſet. Et hinc cōfeſsio ipſa quæ eſt actus veritatis, fit actus pœnitētiæ: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, ſeipſum accuſat ac ſubiicit ad recompenſandum non de quibuſdam ſic, & de quibuſdam non ſed omnes accuſando offenſas, vt de omnibus arbitrari poſsit miniſter offenſi. Hoc autem conſtat, quòd non fieret ſi omnino occulta peccata cordis non accuſarentur: vt igitur de peccatis cordis poſsit ad arbitrium offenſi recompenſare oportet peccatorem offenſas cordis ſubiicere ipſius Dei offenſi iudicio, in perſona ſui miniſtri.

¶ Tertiò, ex vſu Eccleſiæ. Nam communis animi conceptio Chriſtianorū eſt peccata omnia ſiue occulta, ſiue manifeſta oportere

in ſacr

in ſacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc eſt determinatio generalis Concilij primò Lateranenſis ſub Innocentio 3. Vbi dicitur, quòd omnis vtriuſque ſexus confiteatur peccata ſua omnia nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. ſub Eug. 4. Vbi dicitur omnia ſua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd Eccleſia poteſt præcipere & præcipit ſingulis annis confiteri omnia ſua peccata mortalia, etiam ſi ſolùm peccatum cordis occultiſsimum haberet: non quia ipſa habeat iudicare de occultis, ſed quia ipſius eſt determinare præcepta Chriſti ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Chriſto confeſsionem cuiuſcunque mortalis peccati poſt Baptiſmum, ſiue peccatum ſit ſolum in corde, ſiue ad extra prodiens, Eccleſia determinans tempus confeſsionis ad ſingulos annos, obligat ad confitendum ſingulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, ſiue occultum, ſiue non. Nam determinatio Eccleſiæ non minuit aut reſtringit materiam confeſsionis præceptæ a Chriſto: ſed tempus tantum confeſsionis determinat, relinquens materiam in ſuis limitibus.

¶Ad ſecundam verò dicitur, quòd reſponſio ibi data vera eſt. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quod concurſus poteſtatis ordinis & poteſtatis iuriſdictionis, no tollit aliquid a poteſtate ordinis: & ideo cum hoc quòd poteſtas ordinis extendit ſe ad occulta cordium peccata, ſtat quod cum ea cōcurrat poteſtas iuriſdictionis, quæ ſecundum ſe ad huiuſmodi occulta nō ſe extendit. Et ſi perſpicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentiale poteſtas ordinis concurrit, directè reſpiciens ipſa peccata: poteſtas autem iuriſdictionis concurrit directè reſpiciens perſonam peccatoris: vt ſcilicet peccator ſit ſubditus ſacerdoti, vt habeat poteſtatē ordinis, in quem exerceat actū ſuum remiſsionis, vel retentionis peccatorum. Ad ſecūdam verò dicitur, quod quia omne iudicium homini commiſſum intelligitur de cognitis, & diuerſus eſt inſtitutus a Deo modus cognoſcendi in vtroq; iudicio: ideo ex huiuſmodi inſtituta diuerſitate modi cognoſcendi, prouenit diuerſitas iſta: ſcilicet quod iudicium pœnitentiale extēdit ſe ad omnino occulta peccata, iudicium verò iuriſdictionis purè extendit ſe ad externa tantùm: ideo non eſt miranda diſparitas vtriuſq; poteſtatis in homine. Quod enim iudicium omne commiſſum homini à Chriſto intelligatur cum cognitione cauſæ, probatione non eget: quum non ſit delegatum purum miniſterium, ſed commiſſa ſit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, abſoluendo vel ligando. Quod etiam diuerſus modus cognoſcendi ſit vtrobique a Chriſto inſtitutus, patet: nam modus cognoſcendi in poteſtate iuriſdictionis eſt cognitio per teſtes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoſcēdi in iudicio poteſtatis ordinis, eſt ſpontanea confeſsio ſecreta, &c. vt vniuerſalis Eccleſia teſtatur. Quòd demum ex hac diuerſitate modi cognoſcendi, proueniat differētia dicta inter materiam, & materiam, ex ſupradictis clare patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum ſpontanea rei confeſsione accuſandum eſt materia iudicij pœnitentialis, concluſum eſt ſub hac materia comprehendi peccatum cordis, quantumcunque occultiſsimum & per oppoſitum, quia ſolum peccatū teſtificabile eſt materia iudicij exterioris: ideo peccata in ſolo corde manētia exempta remanent a materia eccleſiæ iuriſdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodque recipi in alio per modum recipientis: admittatur. Et quum infertur, ergo iudicium ſecundum poteſtatem ordinis commiſſum homini, modificatur ſecundum cōditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo: quoniam nullum actum commiſit Chriſtus miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem ſecundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & diſcernere inter ea, & interrogare circunſtantias peccati & peccatoris, & retinere ſeu remittere, facit humano more, vtendo diuina poteſtate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non ſe extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quod iudicium ſe extendat, prouenit enim ex modo accuſandi quo reus tenetur ſe accuſare, ſcilicet ſpontanea confeſsione. &c. & hoc quia Chriſtus ſic inſtituit. Cognoſcere autem & iudicare de occultiſsimis ſpontanea confeſsione accuſatis, non excedit modū conditionis humanæ vtentis poteſtate diuina. Vnde ad confirmationem & ſimili ratione in poteſtate iuriſdictionis, dupliciter dici poteſt (vt patet ex dictis) quòd non eſt ſimilis ratio de vtriuſque poteſtatis iudicio. Primò, quia modus cognoſcendi in vtroque iudicio eſt ex diuina inſtitutione diuerſus. Secundò, quia ipſe Dominus expreſsit diuerſimode vtriuſque materiam, dum vnius materiam dixit peccata abſque limitatione aliqua; alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

¶ An oporteat confiteri ſpeciali ſingulas ſpecies, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rurſus confeſsionis quæritur tertio, vtrùm oporteat confiteri in ſpeciali ſingulas ſpecies, & numerum certum peccatorum. Et eſt ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunſtantia varians ſpeciem peccati mortalis, eſt neceſſario confitenda: ergo a fortiori quælibet ſpecies mortalis peccati eſt exprimenda. Et ſimiliter numerus peccatorum, quum non ſit circunſtantia peccati, ſed multiplicatio eiuſdem, neceſſario eſt exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accuſare ſe de decimo, quam de viceſimoſecundo peccato vel econuerſo. Et confirmatur, quia ſi non omnes ſpecies & omnia ſingularia oportet exprimere, cōſequens eſt quod aut nulla ſpecies nullaque ſingularia, aut quædam ſpecies & quædam ſingularia ſic & quædam ac quædā non, neceſſe eſt explicari. & quum non poſsit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam ſic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognoſci a confeſſore ad hoc, vt poſsit ſuo arbitrio adæquare pœnam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitens quam quòd ſubmittit ſe ſacerdoti in perſona Chriſti ad recompenſandum ſecundum illius arbitrium. ſed confeſſor non poſſet arbitrari de æqualitate recompenſationis: niſi cognoſceret diuerſitatem offenſarum, quæ in diuerſitate ſpecifica conſiſtit, & numerum peccatorum: quoniam recompenſa adæquans centum offenſas, non adæquat mille. & ſic de aliis, ergo.

¶PRO PARTE autem negatiua videtur eſſe vſus maioris fortè partis confeſſorum, ac pœnitentium non curantium de huiuſmodi ſubtili diſcuſsione. Et confirmatur ratione: quia huiuſmodi diſcuſsio eſt moleſta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et moleſta quidem ſatis patet expertis. Quod verò ſit inutilis, ex eo patet, quod tam cum huiuſmodi diſcuſsione, quam ſine ea pœnitētibus prouidetur eodem modo. Quod autem ſit impeditiua maioris boni, teſtatur experientia: quoniam & confeſſores circa huiuſmodi diſcuſsionem ſoliciti impediuntur a multorum confitentium audientia, dum forte totum tempus conſumūt circa vnum: & pœnitentes minus deuote confitentur implicati huiuſmodi diſcuſsionibus.

CONCLVSIO.

¶ In ſalutari pœnitentiæ iudicio confiteri oportet ſingulas peccatorū ſpecies & numerum certum prout expediens ad ſalutem, & peccatori poſsibile fuerit omni ad hoc diligentia præmiſſa.

¶AD HVIVS quæſtionis euidentiam ſciendū eſt, duplex eſſe iudicium: quoddam eſt cuius actus eſt propter ſeipſum intentus: quoddam verò, cuius actus eſt propter aliud. Ad primū iudicium, quia ſpectat facere iuſtū abſolute, pertinet quoq; cognoſcere ſingula peccata, vt ſingula poſsit adæquare puniēdo. Ad alteru vero iudiciū, quia non tendit ad punitionē ſecundum ſe, ſed in ordine ad alium finem, puta bonum cōmune: ſicut ſufficit punire prout expedit illi fini, ita ſufficit cognoſcere quātum opus eſt ad illum finem. Inter præſentis autem vitæ tempus & futuræ hoc intereſt, quantum ad iudicium, q nullum præſentis vitæ iudicium tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed vt medicinalem, eo q præſentis vitæ tēpus non eſt tempus punitionis, ſed in quo pœnæ ſunt medicinæ: vel ipſius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ eſt id, quod ad punitionē ſecundum ſeipſam tendet: quoniam ad adæquādam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonū puniti, nec ad cautelam aliorum, ſed vt reus patiatur quod meretur.

¶Nec putet aliquis iudiciū quod in foro pœnitentiali exercetur, locari debere ſub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc eſt magis diuinū, quàm humanum & confeſſor in tantū perſonā Dei in actu illo tenet, vt neſciat ipſe quod ſcit, vt Deus. Falſa eſt imaginatio iſta. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præſentis vitæ tempus ſpectat, ac per hoc non eſt exemptum à communiſsima ratione iudicij præſentis vitæ. Tum quia Saluator noſter hoc atteſtatur, dicēs, Io. 3. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mūdum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Hinc enim apparet, q Chriſtus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundū per miniſtros ſuos, hoc eſt ad iudiciū ſecundum ſe exercendū, ſed ad ſaluandū, hoc eſt quantum ad pœnitētiæ ſacramentum ſpectat, ad iudicium ſalutare per ſuos iudicēs exercendum: Idem eſt autem iudicium ſalutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum ſpectat proculdubio, ad quem ſpectat ſacramentum pœnitentiæ. Eſt igitur pœnitētiale iudicium non iudicium abſolutè, ſed iudiciū ſalutare, ſeu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionē ſecundum ſe, ſed in ordine ad ſalutē, non aliorum, ſed ipſius rei ſolius.

¶Et quia hoc propriè eſt officiū confeſſoris, idèo hinc perſpicere oportet, quanta debet eſſe cognitio peccatorū: oportet enim tantum manifeſtari peccata, quantū exigit huiuſmodi ſalutare iudicium. Si enim ad hoc ſalutare iudiciū exigitur manifeſtatio omnium, & ſingularū ſpecierū, & certi numeri ſingularium, conſequēs eſt, q oportet pœnitentem hæc explicare iuxta poſsibilita-

tem ſuam:ſi verò huiuſmodi diſcuſsio non exigitur, conſequẽs eſt quòd non oporteat pœnitentem hæc explicare. Et ſi hæc negatiua admittitur, conſequens eſt vt declaretur, quæ & quãta diſcuſſio exigitur ad hoc ſalutare iudiciũ. Dicamus igitur, ꝙ iudicium huiuſmodi claudit in ſe duo, ſcilicet eſſe iudicium, & eſſe ſalutare: ita ꝙ ſecundũ eſt finis primi. & propterea ex ſecundo manifeſtandum eſt primum: tantum enim debet concurrere de eo quod eſt iudicij, quantum expedit vel ſaltem opus eſt ad hoc, vt iudicium ſit ſalutare pœnitenti. Et quia ſalutare pœnitenti iudicium a iudicio abſolutè differt (vt dictũ eſt) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio abſolutè intẽditur ad punitionẽ ſecundum ſe, in iudicio verò ſalutari intenditur punitio ſalutaris pœnitenti: conſequens eſt vt differentia quoque ſit quo ad cognitionem. Nam quia punitio ſecundum ſe cõſiſtit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio abſolutè cognoſcere exactè culpas omnes & ſingulas: vt adæquari illis poſsit pœna. Et quia punitio medicinalis conſiſtit in cõmenſuratione pœnæ ad pœnitentẽ & illius ſalutẽ (ſicut medicina conſiſtit in cõmenſuratione tã ad infirmũ, quam ad ſanitatẽ acquirendam) & cõmenſurata pœna tam pœnitenti, quam ipſius ſaluti abſque exacta cognitione omnium & ſingularum culparum rectè iudicatur, atque imponitur (vt patet quãtum ad peccatorũ ſpecies de ſuperſtitionis ſeu diuinationis, & ſimilium ſpeciebus) abſque diſcuſsione harum, commenſurata tam pœnitenti, quam eius ſaluti punitio atq; prouiſio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo quod medicinalis tam punitio, quam prouiſio idem habet iudicium, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius & ſi incertus relictus ſit an duobus dẽptis, vel adiunctis: & ſimiliter ſi certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem ſupra centum: & ſic de alijs. Hæc enim & ſimilia manifeſtant quòd ſalutare iudicium nõ exigit exactam omnium, & ſingularum culparum cognitionem: ſed ex ſua formali ratione exigit omnes & ſingulas mortales culpas cognoſci vſque ad hoc, quòd notum fiat confeſſori, quæ, qualis, & quanta pœna commenſurati debeat huic pœnitenti rectè diſpoſito, & illius ſaluti. Dico autem rectè diſpoſito: quia licet aliquis pœnitens ſit minus deuotè diſpoſitus, ac per hoc cõmenſurata ſit indiſpoſito pœnitentia erit fortè oratio dominica ſemel: manifeſtatio tamen peccatorum in iudicio ſalutari debet perducere confeſſorem ad cognoſcendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet ſibi commenſurari, ſi eſſet rectè diſpoſitus. huiuſmodi enim indiſpoſitio pœnitentis: quia eſt per accidens, non variat id quod per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium ſalutare non requirit cognitionem exactam omnium & ſingulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. ſub formali nanque ratione iudicij medicinalis poteſt materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Species quæ peccatorũ, & quæ genera oportet cõfeſſorem in ſalutari pœnitentia iudicio cognoſcere.

¶ Et quoniam practica nimis eſt & valde communis notitia de confeſsione, idcirco ad particularia deſcendendo dicimus, quòd ſpecies peccatorum mortalium ſunt in duplici differentia. Nam quædam ſunt, quarũ diuerſitas diuerſitatem iudicij ſalutaris inducit: aliter enim iudicandus eſt pro ſua ſalute blaſphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales ſunt ſpecies peccatorũ, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædam verò ſpecies ſunt quæ nullam videntur facere in ſalutari iudicio differentiam, vt ſunt ſpecies diuinationis: idem eſt enim iudicium pœnitentiale ſi quis aqua vel terra abuſus fuerit: & ſic de alijs, & huiuſmodi videntur eſſe ſpecies gulæ, & vniuerſaliter omnes latentes: quas fortè vix doctores diſcernunt. Et propterea explicare primas peccatorum ſpecies in confeſsione oportet: ſecundas verò ſufficit explicare in generibus ſubalternis: puta peccaui in necromantia: & ſic de alijs.

¶ Circa numerum verò peccatorum ſciendum eſt, quòd dupliciter accuſandus occurrit. primò ſecundum ſe, ſecundò vt circunſtantia peccatoris. Et ſecundum quòd eſt circũſtantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio ſalutari: & quodãmodo nõ inducit: nam aliter iudicandus eſt & medendus qui ſemel tantum, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodẽ modo iudicatur ac medetur ſi millies, & ſi centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia teſtatur. Secundum ſe autem numerus peccatorum accuſandus venit, non vt facit differentiam in iudicio abſolutè, ſed vt facit differentiam in iudicio ſalutari: & propterea ſi neſcitur, ſufficit explicare illũ craſſa quadam æſtimatione: nam ſalutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commiſit quis furtum multoties: videtur ſibi quòd parum plus aut minus fuerit, quam vigeſies, non eſt opus ſolicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19. ſed ſat eſt, ita confuſè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunſtãtiam peccatoris, quam ſecundum ſe, ſi certus non eſt (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodam veriſimili numero: vel quum conſuetudo peccandi præceſsit, explicato tempore, puta quod per decẽnium fuit in hac mala cõſuetudine & frequẽtia delinquendi, puta quod quotidie aut ferè ſeu quouis alio modo multitudine maxima ſeu frequentia manifeſtata aperiendus eſt. Nec oportet in huiuſmodi numeris pœnitentem aut confeſſorem multum ſolicitari: quoniam par eſt ſalutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet ſolicitudo circa hoc: magis enim debet manifeſtari frequentia cum pronitate, quàm indagari veriſimilis certus numerus. puta ter centum, ſeu mille, &c. Vnde ſi meretrix audienda eſt ad pœnitentiam conuerſa, facillimè poteſt quo ad hæc expediri, narrando diſcurſum vitæ ſuæ in annis meretricis: nec oportet ſolicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, ſed ex diſcurſu vitæ ſuæ diſcretè manifeſtato arbitretur & medeatur prudẽs confeſſor. Hæc ſunt quæ ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in confeſsione. Quibus ſi adiunxeris, quod ex parte pœnitentis tenetur reus ipſe accuſare ſe de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum eſt, quod pœnitẽs debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc ſub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quòd explicare ſpecies, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur a pœnitente, aut confeſſore ad occultandum aliquid, ſed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et ſic dicendo euitatur error putantium, quòd ſufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quod pluries furatus ſum. hoc enim non ſufficere manifeſtè patet, ex eo ꝙ aliter iudicandus eſt & medendus qui bis tantum, & qui centies furatus eſt. Et vitatur moleſtia ac ſolicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media ſiquidem via incedendum eſt, vt ſalutaris iudicij ratio habeatur: quod medium eſt inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæſiui aliqualiter eſt vera: & autoritati Doctorum & viui confeſſorum ac pœnitentium ſimul defertur.

¶ AD OBIECTIONES Tamen primò allatas: pro quãto contra concluſa militant reſpondendum eſt. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quòd intelligitur quando certus eſt numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus eſt de numero peccatorũ, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: de incerto autem numero in ſolis fortè verbis ab aliquo Doctore diſcordare credimus. De ſpeciebus verò dicitur, quod de communiter notis ſpeciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Eccleſia Dei milleſimus quiſque confeſſor, non errans: quum huiuſmodi latentes ſpecies rariſsimis ſint manifeſtæ.

¶ Et per hoc patet ſolutio ſequentis obiectionis & ſuæ confirmationis: nam non dicimus quædã ſingularia eſſe confitẽda, & quædam non: nec dicimus quaſdam ſpecies peccatorum eſſe manifeſtandas, & quaſdam occultandas: ſed dicimus alio modo aperiri quaſdam ſpecies, ſcilicet communiter notas: & alio modo aperiri quaſdã alias ſpecies, ſcilicet quarum diuerſitas eſt latens: illas in ſpeciali, iſtas in vna earum, ſeu aliquo huiuſmodi. Et ſimiliter dicimus omnia ſingularia confitenda: ſed non eodem modo, nam certa in numero certo incerta autem non, exceſsiuæ tamẽ multitudinis in numero veriſimili (etiam ſi aliqualiter craſſa fuerit æſtimatio) ſeu frequẽtia idem inſinuante: incerta autẽ exceſsiuæ multitudinis ſufficit in confuſo ſignificare, vt prudens confeſſor intelligat. Et ratio diuerſitatis eſt diuerſa habitudo ad ſalutare iudiciũ: hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confeſſores ſunt æqualis perſpicacitatis ac prudẽtiæ: adeo aliquis applicandi modus ſufficit apud aliquem confeſſorẽ, perpendentem inde totum quantũ ſufficit ad iudicium ſalutare, qui alteri non ſufficeret. Similis quoque accidit quandoq; diſparitas ex parte pœnitẽtium, quibuſdam ſcientibus ante confeſſoris oculos breuiſsimè & clarè omnia ſua peccata, vt ipſimet ſciunt proponere: quibuſdã autem inuoluẽtibus, aut laborantibus in ſingulorum explicatione.

¶ Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur ꝙ, vt iam dictum eſt, adæquare pœnam culpæ contingit dupliciter, vel ſimpliciter propter ſe vel quodamodo in ordine ad aliud. Et ꝙ primo modo exigit exactam cognitionẽ cuiuſque tam culpæ, quam pœnæ: quia in æqualitate pœnæ ad culpam conſiſtit. ſecũdo autẽ modo non exigit exactam cognitionẽ culpæ & pœnæ: quia non cõſiſtit in vtriuſque æqualitate, ſed exigit cognitionẽ commenſurationis pœnæ ad finẽ. Et quoniã primo modo non eſt actus iudicij præſentis vitæ: ideo ad confeſſorẽ nõ ſpectat actus iſte:) & quum potẽtia ſit propter actum, non eſt opus vt confeſſori ſic exactè nota fiãt peccata, vt poſsit pœnã culpæ adæquare ſimpliciter & abſolutè. Sed quia ad confeſſorẽ ſpectat commenſurare pœnam pœnitenti in ordine ad ſuam ſalutẽ (quoniam hic eſt actus iudicij ſalutaris ſibi commiſsi) & huiuſmodi commẽſuratio in quadã proportione media inter pœnitentẽ & illius ſalutem conſiſtit: ſicut medicinam oportet eſſe proportionatam & ſanitati recuperãdæ & infirmo (ſunt enim medicinales pœnæ præſentis tẽporis) ideo & vera eſt Doctorum ſententia dicentiũ ꝙ confeſſor debet poſſe

adæquatam pœnitentiam arbitrari, ſaluatur enim commenſurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum eſt, quod peccatorum notitia non exacta ſufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confeſſore.

QVAESTIO IIII.

¶ An peccata ſemel ritè confeſſa ſubſequuta abſolutione & ſatisfactione, poſsint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVAERITVR Quartò adhuc circa materiã confeſsionis, an peccata ſemel ritè cõfeſſa, ſubſecuta abſolutione & ſatisfactione, poſsint iterum fructuosè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma ſacramenti eſt iterabilis ſuper eadem numero materia: peccata autem ſunt materia in hoc ſacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet ſaluari veritatem efficacem in formis ſacramentorum, quæ in hoc caſu non ſaluaretur: falſum nanque diceret ſacerdos, dicendo, Abſoluo te a peccatis tuis, &c. quoniam non abſoluitur niſi ligatus. hic autem præſupponitur abſolutus.

¶ Tertiò, quia hoc ſacramentum quum miniſtretur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in propoſito non haberetur, ſi confitens denuò, peccata alias confeſſa ſolummodo exprimeret: lateret enim confeſſorem illum eſſe alias ab his abſolutum: ac per hoc lateret ipſum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum aſtringi vel non aſtringi: quod eſt inconueniens.

¶ Quartò, quia ſi replicatio confeſsionis eorundem eſſet fructuoſa, ſequeretur quod aliquis eidem confeſſori replicando ſolummodo in communi confeſsionem, puta, dico meam culpam de his, quæ alias dixi, &c. fructuum ſacramenti perciperet: & ſic in vno die centies replicando, centies fructum ſacramenti perciperet: quod eſt ponere ſacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudiciũ ſemel latum ſine errore à confeſſore, Deus ſic ratificat, quòd eſt irreuocabile. Ergo rationabile eſt, inquit, Scotus quod etiã ſic ratificet quod ſit irreiterabile, quo ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ videmus in foro litigioſo: nam ſententia diffinitiua abſolutoria accuſati innocentis, non replicatur: nec ſi replicaretur, abſolueret: quia non eſt amplius obligatus, vt abſolui poſsit.

CONCLVSIO.

¶ Non tantum licet peccata ſemel confeſſa pluries confiteri, ſed ex vi ſacramenti ſi ritè confiteatur peccator, maximam aſſequitur vtilitatem quo ad pœnæ remiſsionem & gratiæ augmentum.

¶ IN OPPOSITVM videtur eſſe communis opinio. Ad euidentiam huius ſciendum eſt contineri hic duo quæſita, ſcilicet an iterare eorundem confeſsionem ſit licitum, & an ſit fructuoſum. Et eſt ſermo de confeſsione non mixta, quæ ſcilicet continet quædam peccata alias confeſſa, & quædam nunquam cõfeſſa: ſed de confeſsione continente ſolummodo alias confeſſa. Et ſimiliter eſt ſermo de fructu ex parte ſacramenti, ſeu clauium, & non de fructu ex parte pœnitentis, ſcilicet erubeſcentia & ampliori ſatiſfactione & huiuſmodi. Nullus enim dubitat huiuſmodi erubeſcentiam ac ſatiſfactionem eſſe fructuoſam: & ſimiliter nullus dubitat confeſsionem illam eſſe licitam & fructuoſam, ſaltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quæſito non memini legiſſe me aliquem tenentem eſſe illicitum iterare eorundem puram confeſsionem. Et quæ circa hoc ingerere poſſent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur. ex quorum ſolutione manifeſtum erit, licitum eſſe eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quam in ſecundo quæſito adducemus hoc idem concludit, ideo traſeo ad ſecundum quæſitũ. In quo inuenio Sco. in 4. ſent. diſt. 18. reſpondendo ad primum, tenere partem negatiuam eſſe probabiliorem: ita quòd ſentit iteratam confeſsionem non eſſe fructuoſam ex parte clauium, hoc eſt nec remittere culpam (quæ iam dimiſſa ſupponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum ſua confirmatione. Sed reuera non ſolùm minus probabilis, ſed falſa eſt eius opinio. Quod ſic patet: Quicunque ſuſcipit quodcũq; Eccleſiæ ſacramentũ ritè ac dignè, concurrentibus omnibus requiſitis ad ſacramentũ (puta forma, materia. partibus omnibus, miniſtro idoneo, &c.) non ſolùm licitè recipit ſacramentum, ſed etiam recipit fructum ſacramenti: ſed in caſu propoſito pœnitens ritè ac dignè ſuſcipit ſacramentum, &c. ergo eſt illi fructuoſum ſacramentum: quod eſt intentũ. Maior eſt per ſe nota: poſitis enim omnibus tam ex parte agentis, quàm ipſius ſacramenti, quàm ſuſcipientis, non eſt intelligibile, regulariter loquendo, non eſſe fructuoſum ſacramentum. Et patet inductiuè in ſingulis ſacramentis. Minor autem facilè patet diſcurrenti per ſingula requiſita ad ſacramentum pœnitentiæ, tam ex parte miniſtri, quàm ſuſcipientis, quàm ipſius ſacramenti. Vnde dicendum eſt, quòd fructus iteratæ confeſsionis, præſuppoſito fructu primæ, eſt augmentũ gratiæ & remiſsio aliquantæ pœnæ ſi tota, prius non eſt remiſſa. Similem enim fructum habet prima confeſsio, ad quam heri cõtritus hodie acceſsit: augmẽtauit enim gratiã, & remiſit aliquantam partem temporalis pœnæ, ſi pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primum militant quæſitum, reſpondendo dicitur, quòd materia ſacramẽti pœnitentiæ exiſtente duplici, ſcilicet remota, & propinqua (nam remota eſt peccatum: propinqua verò eſt ipſe actus pœnitentis ſcilicet confeſsio) non inconuenit ſuper eadem materia remota, diuerſa tamen exiſtente materia propinqua, iterari formam ſacramenti. Et propterea quia confeſsio non eſt eadem: licet ſit eorundem peccatorum, poteſt licitè replicari forma. imò rectè loquendo, ſicut materia propinqua eſt alia numero, & non eſt replicatio eiuſdem: ita forma eſt alia numero, & non eſt replicatio eiuſdem.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd hoc argumentũ petit difficultatem communẽ huic quæſito, & alteri quæſito, quid ſcilicet ſoluit quando totaliter contritus & ſolutus à culpa & pœna accedit prima confeſsione ad ſacramẽtum pœnitentiæ, eadem eſt enim vtrobique difficultas. Et eadem reſponſione ſatisfit vtrique, dicendo, quòd quia ſacramentum eſt exterius ſenſibile ſignum, ſecundum ea, quæ exterius geruntur, ab Eccleſia iudicatur & miniſtratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata ſua, vt expiabilia ac vt ea, quibus ſeipſum alligauit: ideo Eccleſiæ miniſter abſoluit, id eſt ſacramentum abſolutionis impendit licitè profitenti alligationẽ. Et quia in ſacramẽto efficitur intus quod ſignificatur extra, ideo intus communiter fit abſolutio peccati, ſaltem quo ad aliquam partẽ pœnæ. Et licet hoc ſufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges reſpiciunt: ſubiungendũ tamen eſt ſtringentibus caſum ad immunes etiã a pœna, quòd ipſa gratia augmentata, quæ per ſacramentalem abſolutionem confertur, habet rationem magis abſolutorij. Quia enim ſacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quòd ſit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas conſiſtit non ſolùm in culpa, & vocata pœna ſiue æterna, ſiue tẽporali, ſed in multis alijs malis (vt clarè patet in augmento vulnerum originalium) ideo abſolutio ſacramentalis, non ſolùm extendit ſe ad culpam, & pœnam ſed ad alia ex peccato actuali incurſa mala. Ita quòd gratia per ſacramentalem abſolutionem ſignificata & collata, quatenus eſt ſacramentalis huius ſacramẽti eo ipſo, quòd extenditur ad amplius ſanandum à morbo peccati actualis, habet rationem magis abſolutorij à peccato, ſicut gratia baptiſmalis, ſi baptizaretur quis plenè prius conſequutus baptiſmalem gratiam ex baptiſmo flaminis, eſſet magis ablutiua à peccato, dum à peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet ſiquidem Chriſtiano ſicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, ſana Domine: & amplius, Abſolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu ſacramenti pœnitentiæ doctrinam. Vide ſuperius diuum Tho. in articulo 1. quæſtione 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, ſcilicet non ſunt ſufficienter per pœnitentiam ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his, ſacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum ſe extendere, ſi ignorantia, aut negligentia ex parte noſtra non impediat ſufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia confeſsio fit de actibus peccatorum, & nõ de eſſe ſub peccato (debemus enim confiteri, quòd fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel ſub peccato non ſimus, ſub cõfeſsione non cadit) ideo ſatis eſt confeſſori cognoſcere pœnitentẽ confitẽtem ſe perpetraſſe tale peccatum, & paratum ad pœnitentiam, &c. ſufficit enim quòd ſubiiciat ſe iudicio, accuſando ſeipſum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiam egiſſe de talibus peccatis, pertinet ad circunſtãtias alleuiantes ſententiã iudicis, quas cõſtat non eſſe opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus ſacramenti effectus eſt gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia ſacramenti illis ſolis conuenit, qui ſeipſos paratos reddũt ad gratiæ augmentum. Et propterea non ſequitur, quòd fructus ſacramẽtorum exponat ea ridiculo: non ſunt enim frequentanda quantumcunque fructuoſa ſint, niſi à diſpoſitis ad præcipuum eorum effectum: communiter autem huiuſmodi diſpoſitio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quòd ſequela nihil valet: quoniam irreuocabilitas ſententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuoſitas autem ſuppoſita iterabilitate præ ſe fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, ſi non vult, aut non poteſt virtutem dare ſimilem iterato iudicio. iudicij autem ſi iudicium ipſum ſecundum ſe non eſt virtuoſum, quale eſt humanũ iudicium in foro litigioſo. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem. Notanter autem dixi, ſuppoſita iterabilitate: quoniam ex hoc ipſo, quòd Deus iterabile inſtituit ſacramentum pœnitentiæ ſuper eiſdem peccatis, conſequens eſt, vt fructuoſum replicet. Secus autem eſt in non iterabilibus ſacramentis: huiuſmodi enim eo ipſo quòd ſunt non iterabilia, vana ſunt, ſi iterantur.

QVAEST

QVAESTIO V.

¶ An confeſſio informis ſit iteranda.

CIRCA Qualitatem confeſſionis quæritur an confeſſio informis ſit iteranda? videtur enim quòd ſic. Primò quia inſtrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin inſtrumenti ratio non ſaluatur: ergo iudicium pœnitentiale oportet à miniſtro exerceri, prout mouetur à Deo: ſed confeſſione exiſtente informi non exercetur iudicium pœnitentiale ſecundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium, vt inſtrumentum motum à Deo principaliter abſoluente.

¶ Secundò, Confeſſione exiſtente informi, deeſt vna pars ſacramenti, quæ eſt contritio: ergo ſacramentum non valet: ſed eſt iterandum: vt patet in aliis ſacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confeſſione exiſtente informi, neceſſe eſt peccatum aliquod mortale ſubtrahi a materia abſolutionis, ac per hoc neceſſe eſt confeſſionem non eſſe integram & conſequenter eſſe reiterandam. Aſſumptum probatur, tum quia communiter confeſſio informis accidit propter aliquid non explicatum in confeſſione. Tum quia peccatum illud, quod dum abſolutio fit a pœnitente committitur, irreuerenter ſuſcipiendo ſacramentum, non eſt materia abſolutionis: quoniam non poteſt ſimul pœnitens peccare & abſolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus ſacramenti pœnitentiæ eſt remiſſio peccati ex coniunctione paſſionis Chriſti per ſacramentum ad pœnitentem: ſed confeſſione exiſtente informi non fit huiuſmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiuſmodi ſacramentum, & conſequenter iterandum eſt.

¶ IN OPPOSITVM eſt autoritas diui Tho. in 4. ſen. diſt. 17.

CONCLVSIO.

¶ Informis illorum confeſſio. & ſi illis diuina non abſit gratia, ſi fecerunt quod in ſe eſt, non eſt infructuoſa, ſed valida.

¶ Circa hãc difficultatem (quæ propter diuerſas opiniones adhuc ſub iudice videtur eſſe) ſciendum eſt, quòd vitadi ſunt duo extremi errores. Alter eſt, quòd omnis confeſſio informis eſt valida, ita vt non ſit iteranda: clarè ſiquidem patet confeſſionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, eſſe informem & reiterandam. Alter eſt, quòd nulla confeſſio informis eſt valida, ita quòd non ſit iteranda. Nam clarè conſtat neſcire nos an aliqua noſtra confeſſio fuerit formata, quia neſcimus nos eſſe in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuo confitendorum: quum tamen oportet nos eſſe ſolicitos ad pluries confitendum, vt quandoque fieret confeſſio formata: & ſic nũquàm finis imponendus eſſet confeſſioni, vt tutior pars eligeretur: quod conſtat vniuerſalis Eccleſiæ aures offendere. Ex vtroq; autem errore perſpiciendum eſt, quòd non ad ipſam informitatem, ſed ad informitatis cauſam reſoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confeſſionis: ex eo enim, quòd aliqua informis confeſſio eſt valida, & aliqua non eſt valida, non ex ipſa informitate, ſed aliunde, puta ipſius informitatis cauſa prouenire debet, quòd aliqua ſit valida, & aliqua non. Et quoniam cauſa hæc ſe tenet ex parte pœnitẽtis cuius duo ſunt actus vſque ad abſolutionem, ſcilicet contritio & confeſſio: ideo hinc ſcrutandum eſt quid veri appareat. Ex parte igitur confeſſionis certum eſt confeſſionem ex propoſito non integrã propter verecundiam, aut aliquid huiuſmodi, eſſe inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla eſt quæſtio.

¶ Ex defectu autẽ contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius eluceſcat, diſtinguendus eſt cõtritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus eſt ipſa abſentia charitatis: qui enim ſunt ita attriti, quòd dolent de præteritis omnibus, vt de ſummo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt ſummum vitabile, ſi confeſſionem ſubeunt informem, non tenentur iterare confeſſionem, ſed eſt eorum confeſſio valida. Nec alia hoc eget probatione, quàm ſuperius adducta ex vniuerſalis Eccleſiæ teſtimonio: omnes enim ſapientes & timorati viri ſic diſpoſitis mandant imponendum eſſe confeſſioni finẽ. In inferiori autem gradu contritionis, ſunt ſic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamẽ aſcendunt vſq; ad hoc, vt doleant de eis tanquã ſummo odibili: & ſimiliter proponũt cauere de futuro non tamen tanquã à ſummo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò ſine diſcuſſione talis defectus: quia ſcilicet non diſcutit pœnitens dolorem ſuum de commiſſo mortali, an ſit tanquam de ſummo vitabili, & ſimiliter propoſitum ſuũ vitandi mortale, an intendat vitare tãquam ſummum vitabile: ſed occurrit tantùm ei dolere de peccato & cauere de futuro (ſicut ſi offendiſſet vnum hominem & doleret de offenſa præterita & intenderet amplius illum non offendere) in eius tamen animo non ita dominatur effectus iam vitandi offenſam in futuro, quàm deteſtandi commiſſam in peccato, vt pro ſummis malis hæc habeat. De horum numero vtinam non maxima pars Chriſtianorum pœnitentium ſit, quos non ſicut primos puto virtute clauſum de attritis regulariter fieri contritos: ſed in ſua attritione abſolui & communicare. Cuius ſignũ eſt, quòd charitas ſicut poſitiuè præfert Deum omni amabili, ita facit apud habẽtem ipſam offenſam Dei odibiliorem omni odibi, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, ſi eſt: & ſi hæc non operatur, non eſt charitas Dei. De iſtorum confeſſione intelligo doctrinam diui Thomæ quòd confeſſio informis per defectum contritionis eſt valida, ita vt non ſit iteranda: & erit eis fructuoſa quando aſcendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro ſummo odibili & ſummo vitabili, & confitebuntur fictionem ſuam hanc, qua vt contriti ſacramentum ſuſceperunt: quum in veritate contriti non eſſent. Quare autem huiuſmodi confeſſio ſit valida, inferius declarabitur. Si verò huiuſmodi attriti animaduerterint, ſe non eſſe contritos, ſimile eſt de eorum confeſſione iudicium & de confeſſione illorum qui ſunt in tertio gradu: de quibus modò ſubiungimus, quòd in infimo loco attritorum ſunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingũt, aut ſaltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo ſpectent: dolor de peccato, & propoſitum cauendi de cætero, infimi proculdubio ſunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos eſt etiam latitudo, non ſolùm ſecundum gradus doloris & velleitatis, ſed etiam ſecundum differentiam percipientis, vel non percipientis ſtatum proprium: & ſimiliter ſecundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confeſſione plenè ſeipſum. Nam qui huiuſmodi ſtatum ſuum non percipit, ac per hoc non explicat cõfitendo, integrè quidem confitetur quantum eſt ex intentione: qui autem percipit & cõfitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit ſibi hoc quaſi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intẽtione confitetur, ſecus autẽ ſi nollet hoc confiteri: tunc enim ex propoſito dimidiaretur confeſſio. Et ſimiles diſtinctiones fieri poſſunt de attritis in ſecundo gradu poſitis. Quocirca de omnibus dicitur, quòd quũ ex propoſito tacetur peccatum ſacrilegij ex tali ſtatu pœnitẽtis conſurgẽs confeſſio non eſt valida, ſed iteranda: deeſt ſiquidem confeſſioni non ſola contritio, ſed integritas ex propoſito. Quando verò confeſſio ex propoſito eſt integra, omnium confeſſio videtur valida ita quòd non eſt neceſſariò iteranda. Quamuis differentia ſit inter eos, quo ad vitandum ſacrilegij peccatum: quoniam percipientes ſtatum ſuum malum, & confitentes eundem, putantẽſque ſe nõ ſacrilegio, ſed bono operam dare, rogando confeſſorem, vt eos abſoluat, excuſantur, ſi bona fide cum ſacerdote docto id tractẽt, à ſacrilegij peccato. Nec obſtat, ſi dicatur, quòd iſta eſt ignorantia iuris diuini: quoniam in huiuſmodi, quę ſunt iuris diuini poſitiui, excuſantur indocti, quando a doctoribus iudicibus ſic erudiuntur: ſtatuit enim Deus leges ſuas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apoſtolus, mulierem à viro ſuo interrogare iubet, ſi quid voluerit ſcire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiuſmodi malum ſtatum ſuum, neſcio excuſare a nouo ſacrilegij peccato: deberent enim ſaltem ſacerdotis arbitrio iudicandos offerre ſeipſos in his, quæ cõmuniter pœnitentes noſſe & confiteri conſueuerunt: communiſſimum autem eſt pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem ſuam de non cauendo de cętero: hoc enim etiam mulierculæ & ſciunt & ſeruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorũ omnium integra quidem, ſed informis confeſſio eſt valida, ita quòd non eſt iteranda, aſſignatur a diuo Tho. quia ſacramentum pœnitentiæ verum inuenitur & fructuoſum non tunc, ſed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur ſacramentum, non ſolùm ſecũdum illorum opinionem, qui negant contritionem eſſe partẽ ſacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deeſt huic ſacramento niſi contritio: ſed etiam tenendo contritionem eſſe partem ſacramenti pœnitentiæ, manifeſtatur ex eo quòd contritio non ſecũdùm ſe, ſed relata ad confeſſionem (hoc eſt vt eſt ſpõtanea voluntas recompenſandi ad arbitrium ſacerdotis) pars ſacramenti eſt poſita ſuperius à diuo Thoma. Hæc autem in propoſita cõfeſſione inuenitur, dum quilibet ſpontè eligit ſubmittere ſe iudicandum ſacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad ſacramentum huiuſmodi, omnes partes eius, quæ ſe tenent loco materiæ, & forma & miniſter debitus, conſequens eſt vt ſit verum eccleſiaſticũ ſacramentum. Quod autem exiſtente vero ſacramento, informitas non pariat reiterationem, ſed fructum futuro tempore, a diuo Thoma probatur: quia ſic eſt in aliis ſacramentis, & verè ſic eſt de Baptiſmo, Confirmatione, Ordine. &c. Nec obſtat, dicere quòd hoc verificatur in iſtis ſacramentis, quia non ſunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens ſe habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri poteſt, quòd non oportet iterari, etiam ſi eſſet iterabile: ex eo nanque quòd ſacramentum eſt propter fructum eius: & fructus eius poteſt in futurum haberi ſine ipſius iteratione optimè ſequitur, quòd non oportet ſacramentum ipſum iterari. Amplius extrema vnctio eſt ſacramentum iterabile: & tamen

men, ſi incontritus ſuſcipit quis extremam vnctionem, & poſt horam côteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniã ſi careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremã vnctionem, ob ſuam incontritionem Eccleſia non negaret: quam tamen negat, dum ſuper eundem morbum, &c. ordinat non repetendã. Ex hoc ergo, q̃ informiter ſuſcipiens ſacramenta, ſiue iterabilia, ſiue non, ex ipſa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quãdoq; addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum ſacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari ſacramentũ. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipſam ſacramenti vim ritũmque Eccleſiæ. Auguſtinus enim primus hoc docuiſſe videtur de Baptiſmi fructu: diuus Thomas ad alia ſacramenta hoc extendit: & Eccleſiæ ritus hoc videtur ſemper ſeruaſſe: fructu quoque extremæ vnctionis atteſtante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus ſapere quàm oportet.

¶AD PRIMVM In oppoſitũ dicitur, quòd ſacerdote præſumente ſoluere impœnitentem, ſacramentale iudicium exercetur, vt Dei inſtrumentum quodammodo non, & quodammodò ſic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam ſacrilegè exercetur: quo ad ſubſtantiam verò ſacramenti, à Deo procedit ſimpliciter & abſolutè. Et quia ſacramentum ſecundum ſe eſt fructuoſum, ideo à Deo procedit vt ſacramentum fructuoſum ſortiturum effectum, quando ſuſcipiens eſt diſpoſitus. Et licet tempus diſpoſitionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extenſum intelligimus ad tunc, vel poſtea, quando erit diſpoſitus: vt in Baptiſmo contingit, ideo non oportet ſacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd in côtritione duo ſunt: ſcilicet velle recõpenſare, & charitas informans illud velle. Et reſpectu quidem ſacramenti pœnitentiæ abſolutè, ſufficit côtritio quo ad primum, reſpectu autẽ eiuſdem fructuoſi in ipſius præſentia, côcurrit contritio etiam quo ad ſecundũ: & hoc ſolùm deeſt in propoſito. Vnde nulla pars ſacramenti vt neceſſaria eſt ad ſacramẽtum, deficit: quamuis deficiat vt neceſſaria ad ſacramẽti effectũ nunc.

¶Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per ſe obiecto iudicantur, ille ſolus dimidiat confeſsionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in propoſito ſupponatur, confeſsionem eſſe ex intentione integram, licet materialiter non ſit integra, non ſequitur, confeſsionem eſſe iterandam. Aduerte tamen hic, quod ſicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalẽ ſui generis (vt patet in detractione, côtumelia, & huiuſmodi: contingit enim tam grauiter abſque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipſa magna læſio incurſa minus æſtimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita poteſt côtingere quòd ex nulla aut tam craſſa & ſupina conſcientiæ diſcuſsione: aliquorum peccatorum mortalium confeſsio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiationis incurſus ille, qui pro nihilo æſtimatus eſt, intentus fuerit. Vnde tales ad reiteradam confeſsionem inducendi ſunt. In quorum numero videntur eſſe illi, qui cum ſola velleitate abſtinendi à peccato confitentur & abſoluuntur, tacentes huiuſmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & conſueuerunt explicare.

¶Ad quartum dicitur proportionaliter ſicut ad primum, quòd licet ſacrilegè, ſacramentum tamen coniunctionis fructuoſæ ſecundum ſe paſsionis Chriſti ad pœnitentem exercetur: cuius fructus etſi non tunc, quando tamen erit diſpoſitus pœnitens, percipietur, vnde non fuit ſacramentum vanum, quòd Deus adeò acceptat, vt non exacta repetitione ſacramentalem gratiam conferat, quamprimũ pœnitens fuerit diſpoſitus, quam per ſacramentum præſens erat daturus, ſi tunc pœnitens fuiſſet diſpoſitus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali in duas Quæſtiones diuiſus.

1 *Num pœnitentialis ſatisfactio de aliàs debito fieri poſſit.*
2 *Num pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio ſi exoluatur in peccato mortali ſit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶*An ſatisfactio pœnitentialis poſſit eſſe de aliàs debito.*

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an poſsit eſſe de alias debito. Et videtur, quod non, primò ex ipſa ratione ſatisfactionis. nam ſatisfacere eſt facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, ſi alias, id quod fit eſſet debitum. minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex ſimili in reliquis ſatisfactionibus.

¶Secundò, quia ritus Eccleſiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiuniis & orationibus, quæ ſunt in præcepto.

¶Tertiò, quia ſecundum Anſelm lib. Cur Deus homo, per illa fit ſatisfactio, quæ non poſſent ab homine exigi niſi peccaſſet: ſed præcepta poſſent ab homine exigi, etiam ſi non peccaſſet: ergo de præceptis non poteſt fieri ſatisfactio pœnitentialis.

CONCLVSIO.

¶*Poteſt homo pro peccatis ſuis ſatisfacere ex operibus aliàs Deo debitis, vel ex præcepto diuini iuris, vel poſitiui.*

¶IN OPPOSITVM eſt, quòd in caſu quo martyrium eſt in præcepto, ſatisfactio per illud fit: non derogat ergo ſatisfactioni pœnitentiali eſſe alias debitum.

¶Ad huius euidentiã ſciendum eſt plures tenuiſſe doctores partem negatiuam quæſtionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monſtranda eſt, aſſumẽdo pro fundamẽto, quòd vnum & idem opus à diuerſis directum ſeu aſſumptum principiis, multiplicis eſt efficaciæ in bis, quæ ſunt iuſtitiæ mixtæ, qualis eſt inter hominem & Deum. Sub qua conſtat comprehẽdi ſatisfactionem pœnitentialem: quoniam nulla noſtra ſatisfactio eſt ſufficiens ſecundũ æquiualentiam exactam à pura iuſtitia, ſed ſecundũ diuinam acceptationem. probatur ergo primò in ſeniiuni ſic: eadem pœna ſi à minori charitate procedit, eſt minus ſatisfactoria, & à maiore charitate procedens eſt magis ſatisfactoria: ergo pœna aliàs debita, ſi procedat à maiore charitate, vel a virtute clauium, erit plus ſatisfactoria, quàm ipſa ſecundum ſe, vt erat alias debita: ergo pœna alias debita poteſt aſſumi in ſatisfactionem pœnitentialem. Aſſumptum eſt notum, & approbatum de excellentia ſatisfactionis in paſsione Chriſti propter excellentiſsimam illius charitatem, à qua procedebat. Conſequentia autem eſt per ſe euidens, & tantò euidentior, quantò in ſatisfactione pœnitentiali plus penſatur quantitas ex diuina acceptatione, quam ſecundum ſubſtantiam operis ſeu pœnæ, quam pura iuſtitia conſideraret.

¶Præterea vnum & idem opus cum hoc quòd eſt alias debitum Deo, eſt meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo poteſt eſſe etiam ſatisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Aſſumptum patet: quia honorando parentes (quod eſt opus præceptum) mereor ſi ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Conſequentia probatur, ex eo quod ratio alias debiti non minus officit ad conſtituendum ius futuræ mercedis, quàm ad conſtituendum ius recompenſandi peccatum debitum: opus ſiquidem alias debitum, ſi poteſt cum hoc efficere, vt exigente iuſtitia merces ſibi debeatur, tam excellẽs qualis eſt æterna fœlicitas, multò magis ſufficiens eſt, vt conſtituat ius ſoluti pretij debiti tam minimi, quale eſt temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus exiſtentibus virtutibus, ſcilicet charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus alias debitus poteſt ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis ſortiri: cur non aſſumptus à pœnitentia vim ſatisfactoriam ſortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca eſt in ſatisfactione? an fortè plus iuſtitiæ locum habet in amico circa ſolutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶Præterea, ad particularia deſcendendo, & diſcurrendo per conſilia, quãdo ſunt in præcepto, idem apparet: in caſu enim quo tenetur quis eleemoſynã facere, cur non poteſt pœnitens ordinare illam pro ſatisfactione pœnitentiali? & ſimiliter in caſu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel eſurire, aut ſitire, periuriam pati, aut huiuſmodi aliquid, eſſet in præcepto, quis ſapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in ſatisfactionẽ, aut neget ſolui per hæc pœnã debitã pro peccatis? an fortè huiuſmodi opera debita ex præcepto, poſſunt ab ipſo quidem pœnitẽte aſſumi in ſatisfactionem pœnitentialem, ſed per confeſſoris miniſterium non poſſunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim Eccleſiæ clauibus eſt derogare, maiorẽmque virtutem humanæ intentioni, quam Chriſti clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam poſsit pro ſatisfactione aſſumere, ad quæ claues nõ ſe extendunt: quod à fidelium æſtimatione longè ſit. In cuius ſignũ laudabilis multorũ confeſſorũ conſuetudo antiqua, abſoluẽdo pœnitentẽ dicit, Quicquid boni feceris & facere intẽdis, & mala quæ ſuſtines, & ſuſtinebis, ſint tibi in remiſsionẽ peccatorũ, &c. & nõ dicit, Quicquid ſupererogationis boni feceris, aut mali ſuſtinebis.

¶AD PRIMVM ergo in oppoſitũ dicitur, quòd aliud eſt loqui de ſatisfactione infra limites puræ iuſtitiæ, & aliud eſt loqui de ſatisfactione ſapiẽte magis naturam amicitiæ quàm iuſtitiæ: argumentum enim procedit de ſatisfactione infra limites iuſtitiæ concluſa, de qua non eſt hic ſermo. Vnde & pœnitentia poſita eſt a diuo Thoma differens à iuſtitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offenſi & offendẽtis, quòd amicitiæ, magis eſt, quàm iuſtitiæ.

¶ Ad ſec

§ Ad ſecundum dicitur, quia eccleſiaſticus miniſter homo eſt, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitētis charitas,) ideò prouidè ad tutiorem partem iudicium ſuum declinat: & id quod eſt amicitiæ prætereiens, ad id quod eſt iuſtitiæ ſe conuertit. Et quoniam ex parte iuſtitiæ ſatisfactio habet, quòd ſit de non aliàs debito, ideò confeſſores non imponunt ieiunia aliàs debita, ſed opera ad quæ aliàs pœnitens non tenetur: cum quo ſtat, quòd ſi opera, ad quæ aliàs pœnitens tenetur, imponeret in ſatisfactionem peccatorum, prodeſſet ſaltem virtute clauium pœnitenti ſatiſfactio huiuſmodi ex charitate adimpleta.

§ Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propoſitum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, niſi quòd ſatisfactio ſit per pœnalia: hæc enim ſunt quæ ſi homo nō peccaſſet, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla eſt quæſtio: ſed an huiuſmodi pœnalia ſint ſatisfactoria, ſi ſint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Veruntamen ſcito, quòd opus hoc, quod eſt honorare parentes (quod etiam ſi homo non peccaſſet, præceptū fuiſſet) ſi in præſenti ſtatu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus eſt pietatis eſſet meritorium, vt eſt à charitate, & gratiarum actio Deo, vt eſt à ſuperexcellenti gratitudine vocatur religio, & eſſet ſatisfactorium, quatenus eſſet à pœnitentia: & ſimile eſt in aliis. Vnde habes, quòd etiam per ea quæ ſi homo non peccaſſet, eſſent exacta, alio tamen modo poſt peccatum exercita ſatisfactio ſit.

QVAESTIO II.

§ An pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda.

SECVNDO circa ſatisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda. Videtur enim quòd non.

§ Primò ex ipſa ratione iuſtitiæ. Ex quo enim ſecundum plenam iuſtitiam punitiuā ſemel impoſita eſt pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, niſi pœna temporalis: & illa ſoluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præciſè correſpondeat ſecundùm legem abſciſsio manus non debet ſecundum iuſtitiam manu abſciſſa exigi maior punitio: ergo à ſimili ſi quis remanet debitor præciſè temporalis pœnæ (puta quatuor dierum) non debet ſecundum diuinam iuſtitiam illa ſoluta plus exigi.

§ Præterea, Si huiuſmodi ſatisfactio extra charitatem dicatur non ſufficere, ſententia nimis dura & occaſio peccandi videtur: quoniam pœnitens quum hoc audierit, poſt lapſum in peccatū mortale non proſequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter: & ſic incidet in nouum peccatum mortale, trangrediendo præceptum Eccleſiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus talis ratio, Si poſt lapſum non exequatur quis ſatiſfactionem priſtinam ſibi impoſitam peccat mortaliter: ergo ſi exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: ſed non facit actum obedientiæ niſi inquantum illud eſt ſibi impoſitum, tanquam pars ſatisfactionis: ergo, &c.

§ Præterea, Sequitur aliud inconueniens, ſcilicet quòd huiuſmodi peccator ſi damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis ſemel dimiſsis: ac per hoc dimiſſa peccata redirent ſimpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius ſequitur, quòd ita æternaliter puniatur quis pro peccatis dimiſsis, ſicut pro non dimiſsis.

CONCLVSIO.

§ Quanis pœnitentialis ſatisfactio à confeſſore pœnitentibus impoſita, in foro militantis Eccleſiæ, quamuis extra charitatem fiat, ſufficiens tamen eſt. & ſi pro tunc non valeat, valere tamen incipiet charitate accedente ad illum, qui ad cor aliquando redebit.

§ IN OPPOSITVM eſt, quòd ſatisfactio mortua non eſt ſatisfactio, ſicut nec homo mortuus eſt homo. Hæc quæſtio ſub iudice ab omnibus cōmuniter videtur derelicta, quū ipſe Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius ſunt argumenta inducta) non audeat eam aſſerere: ſed dicat ſe abſq; præiudicio loqui in 1. quæſtio. diſt. 15. 4. ſentent. & diuus Tho. varia videatur ſentire: Durandus ſoluat ad vtranq; partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam rectum, eſt iudex ſui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd ſecūdùm omnes nulla noſtra pœnitētialis ſatisfactio apud Deum eſt ſufficiens ſine charitate: quia nulla eſt ſufficiens ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, ſed quæcunque eſt ſufficiens, ex diuina acceptatione eſt ſufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per ſe, abſq; diuerſione ad ea, quæ ſunt per accidēs, aut extranea: alioquin doctrina magis erit volūtarium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autē principio maniſeſtè deducitur, nullam ſatisfactionem ſufficere niſi charitas reddat eam acceptabilē: nec oportet in hac deductiōe laborare: ſed tantūmodo ſubſumere, ſed hæc eſt ſatisfactio: ergo. Vnde quum reliqua iſta de qua quæritur ſatiſfactio, ſit verè ſatisfactio pro peccati pœna, & nulla habeat conditionem diminuentem rationem ſatisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiuſmodi ſatisfactionem à communi regula ſatisfaciēdi: aut enim oportet negare illud vniuerſale ac commune principiū, aut illo conceſſo oportet vniuerſaliter dicere, nullam ſatisfactionem pœnitentialem ſufficere niſi ſecundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex caſu ſimili, ponendo hominem poſt contritionem ſuorum peccatorum, & aliquot dies pœnitētiæ, citra tamen confeſsionem, relapſum & nihilominus proſequi actus pœnitentiales pro peccatis priſtinis. Hoc enim ſic ſe habente, quæratur an huiuſmodi actus pœnitentiales poſt relapſum ſint ſatisfactorij, an non. Si dicitur quòd ſunt ſatisfactorij, ſequitur quòd nō oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iuſtitiam claue non errante, &c. quum in hoc caſu huiuſmodi determinatio per claues non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis Doctorum ſententia. Si verò non ſunt ſatisfactorij, quum ſola temporalis pœna pro priſtinis peccatis in vtroq; caſu remanſerit ſoluenda, nulla eſt ratio, quare ſolutio vnius extra charitatem valeat, & alterius nō: ſi enim iniuſtum eſt plus exigere in primo caſu, iniuſtū quoque eſt plus exigere in ſecundo: quoniam ſecundum diuinam iuſtitiam vtrobiq; debitum ſolius pœnæ temporalis remanet. Et ſi illa ſoluitur extra charitatem, nullius reſtat pœnæ debitum: ſi autem charitas exigitur ad hoc, vt ſolutio ſit ſufficiens, neutrius ſolutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla ſatisfactio pœnitentialis eſt ſufficiens niſi ſecundū diuinam acceptationē, quam conſtat (vt ſæpe dictum eſt) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipſo modo remiſsionis peccatorū. Fit enim remiſsio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit: vt peccator ex proprio demerito hoſtiliter puniendus, amicabiliter corripiēdus reſtet: hoc eſt enim auferri reatum pœnæ æternæ, & tranſire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem quòd peccator de hoſtiliter puniendo, tranſit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, ſequitur quòd niſi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam ſoluetur: quia quòd amicè debeo nunquam exoluo niſi amicè tribuam.

§ Ex eodem quoq; principio deduciter, exceptionem aliā de ſatisfactionibus relinquētibus poſt ſe effectum, non eſſe vſquequaque veram: ſed ex famoſa apparētia humanáq; compaſsione proceſsiſſe videtur diſtinctio inter ſatisfactiones relinquentes poſt ſe effectum, & ſatisfactiones non relinquentes poſt ſe effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ ſint mortuæ, effectus tamen primarū remanens poteſt viuificari per ſubſequentem charitatem: & ideo primæ non ſunt reiterandæ, ſecundæ autem quia totaliter tranſierunt, ſunt reiterandæ. Fauorabilis ſiquidē magis, quam vera videtur interpretatio hæc. Nam opus ſatisfactorū relinquens poſt ſe effectum (puta ieiunium, vel eleemoſyna extra charitatem) ſi eſt ſic per ſequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex ſacramentalitate ſola. & hoc nō: quia ſic etiam conueniret ſatisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipſæ etiam ſunt ſacramētales. Vel hoc habet ex relicto effectu ſolo: & hoc non: quia hoc conueniret ſimilibus ſatisfactionibus factis ante contritionem & confeſsionem: quod omnes negamus, dicentes cum Auguſtin. quòd peccator non eſt dignus etiam pane quo veſcitur: & cum Apoſtolo, Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque ſimul, ſcilicet ſacramentalitate & effectu relicto & hoc non: tum quia ad hoc, quòd opus ſacramentale ſortiatur effectum per ſequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: vt de confeſsione inſormi patet. Tum quia huiuſmodi relictus effectus non eſt ſacramentalis: quoniam non eſt effectus operis ſatisfactorij, vt eſt ſacramentale, aut morale, ſed ſecundum naturam operis: afflictio enim carnis nō eſt effectus ieiunij, vt eſt actus moralis, aut ſacramētalis, ſed vt eſt ſubtractio cibi. Et ſimiliter diminutio boni exterioris non eſt effectus eleemoſynæ, niſi ſecundum naturam operis: puta quia ſubtrahit illud à ſe: vnde effectus iſte eſt valde remotus à ſacramentalitate. Tum quia vacillans, aut claudicās inueniretur hoc verum: nam non eſſet verum vniuerſaliter, ſed in ſolo illo caſu quo relictus effectus duraret vſque ad aduētum nouæ charitatis: vt ſic inuentus poſsit à charitate viuificari. Nam ſi non perduraret, non poſſet per illā viuificari pluſquam trāſitoria quæ præterit oratio. & ſic ſi quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pœnitētiam peregiſſet, & debilitatis ſeu afflictionis derelictus effectus non duraret, poſt duos menſes (qui interim pœnitens bene ſe confortauit) & noua charitas non fuiſſet recuperata vſque ad quartum menſem, iteranda eſſent prædicta ieiunia.

§ Quia igitur neutra via ſolidè fundata videtur, occurrit media via incidendum, dicendo tria. Primum eſt, quòd omnis pœnitentialis ſatisfactio à confeſſore impoſita etiam ſi extra charitatem fiat, ſufficiens eſt quo ad forum militantis Eccleſiæ. Probatur

hoc

hoc: quia ſatiſfactio huiuſmodi eſt ſacramentalis: eſt enim tertia pars ſacramenti, ac per hoc ſatiſfacit Eccleſiæ, ſi eſt informis, ſicut confeſsio informis. Et hinc oritur, vt nõ ſolùm ieiunia & eleemoſynas, verum etiam orationes non ſit ſolita Eccleſia, iterum imponere pœnitẽtibus, qui eas ſemel ſoluerunt, quáuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non eſt timor, & adinuenerint quandam momentaneam ſatiſfactiunculam pro pœnitentia ſacramentali: & deinde arbitrantur, quaſi condignam pœnitentiã, quæ aut non eſt pœnitentia ſacramentalis, aut ſi eſt, vanum monſtrat eorum timorẽ. Nec hoc facere ſunt edocti à ſancta catholica Eccleſia, & propterea reprehenſione magis dignum eſt, quàm vſu. Secundum eſt, quòd quæcunque ſacramentalis ſatiſfactio ſi extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex ſuprà dictis ſatis probatum eſt, & à Magiſtro ſen. multis autoritatibus in 4. diſt. 4. c. firmatur. Tertiũ eſt, quòd omnis ſatiſfactio ſacramentalis ſi extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus ſacramentale vtpote opus Dei recedente fictione ſortitur effectum (vt de Baptiſmo, confeſsione, & extrema vnctione dictum eſt) ſatiſfactio autem ſacramentalis pars ſacramenti eſt, vimque habet ex clauibus: ergo, ſi eſt informis, ſortietur poſteà recedente fictione effectum. An autem totũ effectum ſortiatur poſtea quem ſortita fuiſſet ſi in charitate peracta eſſet, non facilè dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum ſatiſfactionis effectum ſortiatur poſtea: quia ſacramentalis ſatiſfactio plus ſe tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc eſt ſacramenti. Cuius oppoſitum accidit in aliis vt patet in Baptiſmo, in quo totũ opus eſt Dei, & hominis eſt ſolum miniſterium: in ſatiſfactione verò ſacramentali opus eſt præcipuè pœnitentis, & tam parum habet ſacramenti, vt multi Doctores negent ipſum eſſe partem ſacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd ſatiſfactio ſacramentalis informis aliquem effectum poſteà ſortiatur ex illa parte quia ſacramentalis eſt non totum autem ex illa præcipua ſui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶AD PRIMVM Ergo in oppoſitũ dicitur, quòd obiectio confecta eſt ex lana & lino, quoniam orſa eſt ex amicitia, & contexta eſt ex mera iuſtitia. Supponit enim pœnitentem ſecundum meram iuſtitiam debere pœnam ſolummodo tẽporalem, & cum hoc reconciliatum eſſe ex gratia, quaſi poſt reconciliationem ſatiſfactio ſit ſufficiens ſecũdum æquiualentiam ſimpliciter, & non ſecundum acceptationem. Et quonia ſatiſfactio ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, non conſonat ſatiſfactioni amicabili & poſſibili inter hominem & Deum: ideo, vt prædictum eſt, repetitur dicendo ſatiſfactionem impoſitam tẽporalem pro pœna peccati ſiue impoſita ſit à ſacerdote, ſiue non, eſſe amicabiliter ſoluendam: & ſi amicabiliter non ſoluitur, nunquam ſoluitur. Et propterea quæ de mera iuſtitia & humanis punitionibus adducũtur extra propoſitum ſunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iuſtitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de ſatiſfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas ſecundum acceptationem Dei offenſi.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd ſententia hæc non eſt dura, ſed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec eſt occaſio peccandi niſi ſorde accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipſam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in paſchate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo ſi communicat, bene facit obediendo. Quod patet eſſe ridiculum.

¶Et quia multiplicare inconuenientia, non eſt ſoluere, dicitur ſecundò, quòd huiuſmodi rationi in quacunq; materia fiat reſpondendum eſt ſic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo ſi exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur ſequela: quoniam & communicando & non communicando in Paſchate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittẽtis pœnitentiã iniunctam à confeſſore pro mortalibus, quòd nulla ratione apparet omiſsionem huiuſmodi eſſe peccatum mortale, vt patet diſcurrendo per omnia concurrentia ad huiuſmodi actum, iniuncta ſiquidè a confeſſore pro mortalibus ſatiſfactio, quatuor habet capita. primum eſt, quòd eſt iudicata & præcepta à Chriſti vicario: & hinc ſatiſfactio fit actus iuſtitiæ cuiuſdam & obedientiæ: & hinc ſatiſfactionis omiſsio non habet peccati mortalis rationem, ſi deſit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abiiceret gratiam iudicij facti. Secundum eſt ex parte pœnitentis, quod eſt actus pœnitentiæ & charitatis. & hinc nulla eſt in omiſsione ratio peccati mortalis, niſi actus iſte iuſtitiæ, pœnitentiæ & charitatis ſit neceſſarius ad ſalutem. Quod conſtat eſſe falſum: quia actus iſte non eſt neceſſarius ad dilectionem Dei, aut ſuiipſius, aut proximi: quoniam verſatur circa ea, quæ ſunt ad finem ſcilicet ſolutionem pœnæ temporalis: quam poteſt pœnitens reſeruare ſibi in purgatorio abſque mortali offenſa Dei: tertium eſt ex parte finis, quod eſt expiatiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, vt nunc mõſtratum eſt, non habet omiſsio, q; ſit mortale peccatum, ſed quòd ſit reſeruatio luendæ pœnæ. Quartum eſt, quòd eſt pars ſacramẽti: & hinc, quòd omiſsio non conſtituat ſacrilegium, ex eo apparet, q; Eccleſia vtitur pœnitentiæ ſacramento quandoque abſque hac tertia parte (vt patet de pœnitentibus in fine, quibus no imponitur ſecundum canones ſatiſfactio) & ex eo quod ſi quis ſua ſpõte ante confeſsionem ſatiſfeciſſet, non eſſet imponenda ſatiſfactio aliqua a confeſſore. Nec deſunt dicentes poſſe pœnitentem malè paratum ad ſuſcipiendam ſatiſfactionem in hac vita, abſolui reſeruata ſatiſfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omiſsio huius partis ſacramenti non eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Vnde quum ſatiſfactio à confeſſore, non imponatur, niſi vt deſcripta eſt, & vt ſic illius omiſsio non habeat ex ſuo genere rationem peccati mortalis, concludendum eſt peccare quidem omittentem iniunctam ſatiſfactionem (quum agat præter obedientiam & alias virtutes) nõ tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec cõtra obedientiam, charitatémve omittat.

¶Ad tertium dicitur, quòd diſtinctio inter per ſe & per accidens euitat hæc inconueniẽtia: pœnam ſiquidem temporalem fieri per ſe æternam eſt inconueniens: per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem eſt in propoſito: quoniam tẽporalis pœna amicè ſoluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè ſoluitur. Vnde nec propterea redeunt ſimpliciter dimiſſa peccata, nec æquè punitur pro peccato dimiſſo & pro non dimiſſo: ſi enim redirent ſimpliciter deberetur per ſe pœna æterna: & ſimiliter peccato non dimiſſo deberetur per ſe pœna æterna. In propoſito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidẽs: non tamen ſicut in pœna venialium: ratio enim proxima æternitatis pœnæ perſeuerantium venialium in inferno eſt æternitas culpæ: perſeuerante enim culpa ſemper debet perſeuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnæ in propoſito eſt defectus acceptabilitatis: quia ſcilicet ſolutio pœnæ nunquam eſt acceptabilis, quia nunquam ſoluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum eſt Quæſitum.

QVAESTIO VNICA.

¶An ſacramenti pœnitentiæ miniſter poſsit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione.

CIRCA Miniſtrum ſacramenti pœnitentiæ quæritur an poſsit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione. Et eſt ratio dubij. Tum quia confeſſor ſummi pontificis miniſtrat ei ſacramentum pœnitentiæ ſola poteſtate ordinis: quum poteſtatem iuriſdictionis ſuper eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quòd ſola poteſtas ordinis ſufficit ad abſoluendum à peccatis venialibus. tum quia videtur etiam communiter dici, quod poteſtas ordinis ex ſe, ſe extenderet ad omnes abſoluendos, niſi per Eccleſiam eſſent limitatæ iuriſdictiones.

CONCLVSIO.

¶Sacerdos ſola ordinis poteſtate fultus non eſt idoneus ſacramẽti pœnitentiæ miniſter ſed neceſſaria eſt illi iuriſdictionis autoritas à ſuperioribus ſibi collata.

¶IN OPPOSITVM eſt decretũ omnis vtriuſque ſexus.

¶Ad euidentiam huius ſciendum eſt, quòd licet multa Doctorum verba ſonare videantur, ſolam ordinis poteſtatem quãdoque ſufficere ad hoc ſacramentum, ſecundum tamen rei veritatem nunquam ſufficit, ſed ſemper exigitur vltra poteſtatem ordinis, autoritas iuriſdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non ſolùm per Eccleſiam determinatum eſt, ſed ex ipſa ſacramenti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. ſub Eugenio 4. quòd miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos habẽs autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd ſacerdos ſola ordinis poteſtate fultus, non eſt miniſter huius ſacramenti. Et quum in propoſito non habeat locum diſtinctio illa de miniſtro ex officio vel in articulo neceſsitatis ſicut in Baptiſmo, oportet dicere, quòd ſi ſacerdos ſola ordinis poteſtate abſoluat, ſacramentum nullum eſt: quia deficit miniſter. Eſt quoque ſacramentum hoc ex ſua natura iudiciale: quoniam forma eius conſiſtit in actu iudicis, vt ſic, actus autem iudicialis, etiam ſi fingendi detur licentia, non poteſt intelligi exerceri, niſi in ſubditum: igitur non ex Eccleſiæ conſtitutione, ſed ex ipſius ſacramenti iudicialis natura exigitur poteſtas iuriſdictionis in hoc ſacramento. Dupliciter autem contingit haberi poteſtatem iuriſdictionis: primò ex parte principij iudicandi, ita, quòd poteſtas ipſa iuriſdictionis, ſit prin

ſit principium iudicij: ſicut in naturalibus calor eſt principium calefaciendi, & in politicis poteſtas principis eſt principium puniendi, & in eccleſiaſticis poteſtas pontificia eſt principium excommunicandi & huiuſmodi. Alio modo inuenitur iuriſdictio ex parte eius, qui iudicandus eſt: ſicut contingit in iudicio arbitrorum à partibus tantum poteſtatem habentium, ex hoc ipſo quòd illis ſe ſubmittunt in illa cauſa. In miniſtro verò ſacramenti poenitentiæ quum ordinaria vel delegata a ſuperiori poteſtate eſt miniſter, licet inueniatur poteſtas iuriſdictionis primo modo, ad miniſtrandum tamen ſacramentum poenitentiæ, ſufficit poteſtas iuriſdictionis ſecundo modo. Et ratio eſt: quia ſacramentalis abſolutionis principium non eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed poteſtas ordinis: poteſtas autem iuriſdictionis concurrit quo ad hoc ſolum, quòd facit de peccatore ſubditum: vel ſimpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunque poteſt ſe ſubijcere in foro poenitentiali cui vult, non egeat aliundè iuriſdictione in miniſtrante ei hoc ſacramentum.

¶ET PER hoc patet reſponſio ad primum: ex hoc enim quòd ſummus Pontifex nulli in terris ſubditus eſt, poteſt ſeipſum ſubdere in foro poenitentiali cuilibet ſacerdoti, nec confeſſor ille habet, propriè loquendo, poteſtatem iuriſdictionis ſuper Papa poenitente, a Chriſto, vel Eccleſia, vel ab ipſo Papa tanquam a ſuperiore: ſed ex hoc ipſo quòd Papa ſe ſubdit illi. Et hic modus iuriſdictionis reductiuè ſpectat ad iuriſdictionem delegatam: quamuis propriè non ſit delegata.

¶Ad ſecundum dicitur, quod quia quo ad peccata venalia quilibet eſt liber reſpectu ſacramenti poenitentiæ (eo quòd nullus tenetur cōfiteri venialia) ideo ſatis rationabile eſt, quòd quilibet poteſt ſe ſubdere cui vult ſacerdoti pro ſacramento poenitentiæ venialium. Et ſic inuenitur hic non ſola poteſtas ordinis, ſed poteſtas iuriſdictionis reductiuè: quę quia non eſt propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd ſola poteſtas ordinis miniſtrat ſacramentum venialibus: quum tamen ſecundum veritatem ſi nullo modo iuriſdictio interueniret, nullum eſſet peccatum, vt dictum eſt. Caue tamen ne huiuſmodi iuriſdictionem extendas ad abſolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incurſa: nam quia excommunicatio minor vinculum eſt introductum à poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium iudicij, impoſsibile eſt quòd ſine huiuſmodi poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium actuum iudicialium, abſoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum poſsit à quocunque ſacerdote poenitentiæ ſacramentum ſuſcipere ex hoc ipſo, quòd ſe ſubdit illi: non poteſt tamen a quocunque ſacerdote abſolui ab excommunicatione minori: ſed ſi illam habet, oportet prius a proprio ſacerdote ab illa abſolui.

¶Ad tertium dicitur, quòd illud dictum poteſt dupliciter intelligi: vel vt omnes ſacerdotes a principio ex hoc ipſo, quòd erant ſacerdotes poterant omnes abſoluere: vel quod omnes ſacerdotes inſtituebantur non ſolùm ſacerdotes cōmunes: ſed iudices communes in foro poenitentiali. Primus ſenſus eſt falſus: quia de neceſsitate ſacramenti iudicialis eſt iuriſdictio. Secundus ſenſus eſt verus, ſuppoſita veritate dicti, quoniam ante diſtinctiones parochiarum &c. ſacerdotes vtranque poteſtatem accipiebant: ita quòd tunc erāt & ſacerdotes communes & iudices communes, poſtea autem ordinantur quidam ſacerdotes communes, ſiunt autem iudices proprij, aſsignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur ſacerdotes communes qui nunquam ſiunt iudices, nec communes, nec proprij: vt patet de his, qui non ſunt expoſiti ad audientiam confeſsionum, nec aliquis ſe ſubdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum Theſauro in quatuor Quæſtiones diuiſus.

1 *Num aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciā indulgentiarum.*
2 *Num, & quibus ſatisfactionibus & meritis conſtet theſaurus indulgentiarum.*
3 *Num ſatisfactiones, ex quibus eſt theſaurus indulgentiarum, ſint Chriſti meritis, & ſanctorum.*
4 *Num theſaurus indulgentiarum ſubdatur papa abſque ſacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias poſt tractatum quendam alias editum, & plures quæſtiones in ſecundo quolibet. poſitas, iam tertio ſcribendum occurrit tripertita conſideratione. Primo de theſauro. Secundo de cauſa. Tertiò de ſuſcipientibus.

¶Circa theſaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundò, ex quibus conſtat dictus theſaurus. Tertiò quorum ſint vel fuerint repoſita in dicto theſauro. Quartò, an dictus Theſaurus ſubſit diſpenſationi ſummi Pontificis.

QVAESTIO I.

¶*An theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.*

CONCLVSIO.

¶*Non minus neceſſarius eſt ad indulgentiarum efficaciam aliquis theſaurus meritorum Chriſti, quàm ſacramentorum.*

CIRCA Primū (an theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgētiarum) ſciendum eſt, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur. vel ex eo quòd creditur Papam poſſe facere effectum indulgentiæ autoritatiuè, ſicut poteſt abſoluere ab excōmunicatione: ſic quòd ita poteſt abſoluere à debito poenarum temporaliū, quas poenitentes pro ſuis debent peccatis, ſicut poteſt abſoluere à vinculis ſuſpenſionis, interdicti & huiuſmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non eſſe aliud, quàm ſolutionem eccleſiaſtici vinculi, quo poenitens alligatus eſt ad iniunctas poenitentias. Ex vtraque ſiquidem opinione ſequitur nullo opus eſſe theſauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifeſtè patet.

¶Prima autem opinio eſt Franciſci Maironis in 4. diſt. 19. Et fundatur ſuper verbo Chriſti, Quodcunq; ſolueris ſuper terram, &c. Hinc enim vult Papam veluti principem Chriſtianæ Reipub. conſtitutum: & poſtea ex regulari poteſtate principum, qua quilibet princeps habens plenariam poteſtatem, poteſt remittere debita peccatoribus in ſua politia, infert Papam poſſe remittere debita poenarum temporalium, quas poenitēs tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmatúrq; hoc, inducendo quòd ſacerdos abſoluendo trāsfert poenam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primò in hoc, quòd non diſtinguit inter forum poenitentiale & forum extrinſecæ iuriſdictionis eccleſiaſticæ: Papa enim, licet ſit quaſi princeps in foro eccleſiaſticæ iuriſdictionis exterioris (cuius ſignum eſt, quod eſt ſolutus eccleſiaſticis poenis & legibus, vt princeps) in foro tamen poenitentiali eſt ſubditus: vnde & poteſt ſolui & ligari à ſacerdote in foro poenitentiali, & poteſt & debet ſibi negari abſolutio, ſicut & reliquis ficte accedentibus ad ſacramentum poenitentiæ: poena autem temporalis pro peccatis actualibus poſt contritionem & confeſsionem debita non ſpectat ad extrinſecum forum, ſed ad forum poenitentiale. Quod etiam ex eo patet, quod eſt eiuſdem rationis cum ſuis alijs partibus, quæ remiſſę ſunt ex virtute clauium, vel per ſatisfactionem poenitētialem, vnde quo ad hoc non habet Papa a Chriſto poteſtatem tanquam princeps, ſed tanquam miniſter. Secundò errat in hoc quod non diſcernit inter cauſas debitorum. nam ſi princeps non poſſet remittere cauſam debiti, nec ipſum debitum remittere poſſet. Vnde quum Papa non poſsit remittere cauſam debiti (quoniā cauſa debiti eſt peccatum. Papa autem non poteſt etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad poteſtatē principatus eius ſpectat remittere poenam ex peccato debita. Tertiò errat non diſcernens modū potentiæ: aliud eſt enim Papam poſſe remittere huiuſmodi poenas. Dato enim, quòd Papa poſsit ſicut rei veritas eſt quòd poteſt ex illo Chriſti verbo, Quodcūque ſolueris, &c. non tamē ſequitur, poteſt hoc tali modo, puta ſolo iuſſu: ſtat enim quòd poteſt hoc alio modo, puta per eccleſiaſtici theſauri diſpenſatione. Et hoc patet in ſimili: nam ſicut Chriſtus dixit Petro, Quodcunque ſolueris, &c. ita dixit diſcipulis, Quorum remiſeritis peccata, &c. & ſicut nō valet, Diſcipuli ſeu ſacerdotes poſſunt remittere peccata, ergo poſſunt ſolo iuſſu ſeu autoritate: (ſed ſtat, quòd poſſunt alio modo, ſcilicet miniſtrando ſacramentū poenitentiæ) ita non valet, Papa poteſt quodcunque ſoluere ſuper terram: ergo ſolo iuſſu ſeu autoritate hoc poteſt: ſtat enim quòd hoc poſsit diuerſimode, quo ad exteriora quidem ſolo iuſſu, quo ad intima vero, peccata ſcilicet & eorum poenas, apud Deū mediante ſacramento, quo ad peccata: mediante vero diſpenſatione theſauri, quo ad dictas poenas. Nec ſacerdos aliter quam per ſacramentum transfert poenam æternam in temporalem.

¶Secunda autē opinio verborū ſonum habens pro ſe (pro quanto indulgentiæ ſonant pro iniunctis poenitentiis) fundatur ſuper hoc, quod poena debita a poenitente apud diuinā iuſtitia eſt reſeruata ſuperiori tribunali, ſcilicet ipſius diuinę iuſtitię: ac per hoc non poteſt ab inferiori (qualis eſt Papa) remitti. niſi papa poſſet ſupra ius diuinum: quod conſtat eſſe falſum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primò diminutiſsimè exponendo remiſsionem iniunctarū poenitentiarū, dum exponit pro remiſsione ſolius vinculi: quum etiam ipſa verba ſonent remiſsionē ipſarum iniunctarum poenitentiarū, & non ſolius vinculi iniūctionis: nō enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionē, ſed quòd relaxamus iniūctas poenitentias. Secūdò, quod impietatem tribuit Eccleſiæ: nam ſi indulgētia liberaret à ſola iniunctione poenitētiæ, impiè ageret Eccleſia dando indulgētias: quoniā abſoluendo a vinculo iniūctionis, trāſmitteret poenitentes ad poenas purgatorij, à quibus liberati

fuiſſent

fuiſſent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas eſſet, dicere ſe facere gratiam dando indulgentiam. Tertiò errat in hoc, quòd non diſcernit inter poſſe remittere miniſterialiter, & poſſe remittere autoritatiuè. Licet enim Deo debita ſolus Deus autoritatiuè remittere poſsit: homo tamen miniſter Dei, diuina autoritate ſibi conceſſa poteſt Deo debita remittere miniſterialiter, nec ſolùm debita pœnarum, ſed etiam debita culparum: vt patet in ſacramento pœnitentiæ. Nec hoc eſt poſſe ſupra ius diuinum: ſed eſt miniſterialiter ſuogi autoritate diuina.

¶HIS IGITVR excluſis opinionibus, quia ex fine neceſsitas medij ſumitur, finis autem & effectus in huiuſmodi coincidunt: (ſanitas enim eſt finis, & effectus medicinæ) ideo ſtabiliendus eſt effectus indulgentiarũ ex his quæ certa ſunt. Et quoniam certum eſt omni hoc atteſtante Eccleſia, indulgentias ſuccedere loco iniunctarum pœnitentiarum, conſequens eſt, quòd idem eſt effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ ſatisfactionis pœnitentialis. Conſtat autem quòd per iniunctam ſatiſfactionem pœnitentialem digne exequutam ſoluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iuſtitiam (hoc enim vniuerſalis credit Eccleſia) igitur per indulgentiam loco ſatisfactionis ſuccedentem, ſi veraciter ac dignè acquiſita fuerit, ſoluetur quoque tantum de pœna temporali pro actuali peccato debitæ apud diuinam iuſtitiam, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquiſita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum ſit per Eccleſiam Romanam id quod communis doctorum opinio ſentiebat, ſcilicet effectum indulgentiarum eſſe remiſsionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iuſtitiam: ſed hinc ſumenda eſt neceſsitas quæſiti theſauri. Vnde conſiderandum eſt, quòd remiſsio peccatorum, vt tota clamat ſcriptura, effectus eſt paſsionis Chriſti: ita quòd cuicunq; remittitur peccatum, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam ex virtute paſsionis Chriſti remittitur. Credimus autem in huiuſmodi remiſsione ſicut & in vniuerſis viis Domini non ſolùm miſericordiam, ſed etiam iuſtitiam inueniri: miſericordiam quidem in hoc, quòd miſeriam peccatoris computat Chriſtus quaſi ſuam: iuſtitiam verò in hoc, quod meritum ac paſsio Chriſti communicatur peccatori, quaſi peccator ipſe pateretur: vt ſic peccator debitum Deo ſoluat de ſuo, nõ per ſeipſum: ſed per Chriſti commorionem acquiſito: vt patet in Baptiſmo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remiſsio, quia pleniſsimè commoritur & conſepelitur Chriſto baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remiſsionem peccatorum, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam per ſacramenta habendam, exigitur theſaurus aliquis, puta meritorum paſsionis Chriſti remanentium in diuina acceptatione: ergo a fortiori ad remiſsionem peccatorum quoad pœnam tantùm per indulgentiam, exigitur aliquis ſimilis theſaurus. Antecedens patet diſcurrendo per ſacramenta, & Eccleſiæ doctrinam, quam diximus. Conſequentia verò ex ſe eſt ſatis euidens: quoniam omnis ratio expoſcit quòd diuina prouidentia ſi ſubijcientibus ſe ſacramentis ordinauit, nõ remitti pœnam peccatorum, niſi computando pœnam Chriſti pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, niſi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem ſubmittere ſe indulgentiis, multominus eſt, quàm ſubmittere ſe ſacramentis. Eſt igitur ad efficaciam indulgentiarum theſaurus aliquis neceſſarius, non minus quam ad efficaciam ſacramentorum.

QVAESTIO II.

¶Ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA ſecundum quæſitum (ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgẽtiæ) ratio dubitandi eſt: quoniam interdum merita, interdum paſsiones, interdum ſatisfactiones dicuntur eſſe ea, quę ſunt in hoc theſauro repoſita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per ſatisfactiones ſuperfluas.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum theſaurus, ſatisfactionum theſaurus eſt ſuperfluarum, quæ per pœnalia opera & meritoria fiunt, quæ ſuperflua ſunt.

¶AD CVIVS euidentiam non aliunde quã ex fundamento prius poſito procedendum eſt, ex hoc, ſcilicet, quòd indulgentiæ ſuccedunt loco pœnitentialium ſatisfactionũ. Hoc enim dictum oportet cum grano ſalis ſumere. In pœnitentiali ſiquidem ſatiſfactione dignè exequuta (puta ieiunio) cõſiderandũ eſt quadruplex officium, habet enim huiuſmodi opus quatuor officia, ſcilicet, bonificandi, medendi, merendi, & ſatiſfaciendi. Nam ex eo quòd eſt opus bonum, bonificat operantem, & diſponit illum ad alia bona opera. ex eo verò quod eſt tale opus (puta ieiuniũ) medicina præbet cõtra carnis concupiſcentiam, ſicut eleemoſyna contra auaritiam, &c. ex eo autẽ quòd a charitate procedit, meritoriũ eſt vitæ æternæ & ex eo demum q́ pœnale ſatisfactorium eſt pro pœna tẽporali pro peccato debita. ſoluitur enim pœna abſq; omni contradictione per opus pœnale vt ſic: indulgẽtia autẽ non ſuccedit loco ſatiſfactionis pœnitentialis, niſi quo ad vltimũ officiũ quod eſt ſatiſfacere: nã ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur: ſed ſolummodo ſoluit pœnam quã per pœnitentiam ſoluiſſet. Et propterea doctores conſulunt, aſſequẽtibus indulgentias adimplere nihilominus ſuas pœnitẽtias, & meritum longe melius eſſe prædicant quam indulgentias. Nec propter hoc tamen vilipendendæ ſunt indulgentiæ: quoniã ſalutares ſunt tollendo pœnam quæ impediret ingreſſum cæleſtis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniã ſi indulgentiæ mixtum cointelligatur opus ſanctũ, quo acquiritur indulgẽtia, puta eleemoſyna, aut aliquid huiuſmodi, ſic mixta intellecta indulgẽtia melior eſſe poteſt, quam ſatiſfactio pœnitentialis. Nam nullũ officiorum inuentorum in ſatiſfactione pœnitentiali ſibi deficit: eſt enim dignè data eleemoſyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonũ, & diſponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam cõtra cupiditatẽ pecuniæ, & eſt meritoria vitæ æternæ, & eſt ſatiſfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc ſuperuenit ſibi ſolutio pœnæ, ſeu ſatiſfactio per indulgentiã. Ex hoc igitur, quod indulgentia pura ſuccedit ſatiſfactioni pœnitentiali ſolũmodo quo ad vim ſatiſfactiuã, manifeſte ſequitur, quòd theſaurus indulgentiarum, theſaurus eſt ſatiſfactionum, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur theſaurus paſsionũ & meritorum, quatenus ſatiſfactoria ſunt. Rationabile autẽ, vltra dicta, in præcedenti articulo monſtratur eſſe, debere eſſe theſaurũ hunc theſaurum ſatiſfactionum, ſeu meritorum, quatenus ſatiſfactoria, ex eo quòd vnus pro alio & in tẽporalibus, & in ſpiritualibus ſatiſfacere poteſt: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio. ſunt igitur ea quæ ſunt repoſita in hoc theſauro ſatiſfactiones. Quòd autẽ non quæcunq; ſatiſfactiones, ſed ſolę ſuperfluæ in eodem reconditæ ſint, ex eo patet, quòd ſatiſfactiones illæ, quibus ſatiſfacientes indiguerunt pro ſeipſis, iam ceſſerũt in ſolutionẽ pœnarum debitarum pro proprijs peccatis. & propterea non poſſunt pro alijs ſoluere. Et ſimile eſt iudiciũ de ſatiſfactionibus quæ pro quibuſdã determinatè oblatæ ſunt: ſunt enim & ipſæ ſortitæ ſuum effectũ. Quia igitur oportet ſatiſfactiones in theſauro repoſitas pro alienis pœnis ſoluẽdis offerri poſſe, oportet huiuſmodi ſatiſfactiones eſſe ſuperfluas, ita quòd nec pro his qui illas egerunt, nec pro alijs hactenus ſatiſfecerint: hoc enim eſt merita ſeu opera eſſe ſuperflua, quo ad officium ſatiſfaciendi.

¶OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc theſauro, puta quòd non ſolùm ſint ſatiſfactiones ſuperfluæ, ſed etiam non plenè remuneratæ, in ſequenti articulo monſtrabuntur vanæ. Et ideo concludendum eſt, theſaurum indulgentiarum eſſe theſaurum ſuperfluarum ſatiſfactionum, ſeu meritorum, quatenus ſuperfluũt quo ad officium ſatiſfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

¶Quorum ſint ſatiſfactiones ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum theſaurus ſatiſfactionum & meritorum Chriſti, & ſanctorum theſaurus eſt.

CIRCA tertium de theſauro quæſitũ (ſcilicet quorum ſint huiuſmodi ſuperfluæ ſatiſfactiones) dubitandi ratio eſt: quia dicitur, quod ſunt Chriſti & Sanctorum: multis tamẽ doctoribus aduerſantibus. Dum quidam nec in Chriſto, nec in Sanctis ſuperfluas cõcedunt ſatiſfactiones: quidã autem etſi in Chriſto concedant, de Sanctis tamẽ dubitant. Franciſcus igitur Maronis in quarto diſtinct. 19. negat omni ex parte hunc theſaurũ dicit nulla eſſe Chriſti ſuperflua merita: quoniã omnia ſunt plenè ſibi remunerata iuxta illud: Exinaniuit ſemetipſum, factus obediẽs vſq; ad mortẽ, propter quod & Deus exaltauit illũ, & dedit ei nomẽ, &c. Durandus verò in quarto diſtinct. 20. Chriſti quidẽ ſuperflua merita in theſauro hoc affirmat, de ſanctorũ verò ſuperfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima cõmuni ſibi & Franciſco: quia merita Sanctorum ſunt pleniſsimè remunerata, imò vltra cõdignum: quoniam non ſunt condignæ paſsiones huius tẽporis ad futuram gloriam.

¶Secũdò, quia ad hoc quòd ſatiſfactio vnius valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicans ſatiſfactionẽ illam ad alium: de nullo autem ſanctorum autenticè conſtat, quòd habuerit intentionem ſatiſfaciendi pro nobis: non igitur ſanctorum ſunt merita ſatiſfactoria, ex quorum theſauro fiunt indulgentiæ.

¶Sed horũ opinio tam in rationibus, quam in cõcluſione, falſa & irrationabilis inuenitur. Et a Chriſto inchoãdo, falſiſsimũ eſt Chriſti merita eſſe remunerata: quũ Chriſtus meruerit nobis, & cõtinuè remuneretur in mẽbris ſuis: vt patet in baptizãtis, q̃ nõ proprio, ſed Chriſti merito ad cæleſtem perueniũt patriã. A rationi-

quoque hoc alienum eſt:quoniam Chriſtus eſt caput myſtici corporis, quod eſt Eccleſia,ac per hoc gratia eius eſt gratia capitalis, & proinde meritum eius ita ſe habet ad membra eius,ſicut meritum priuati hominis ſe habet ad corpus ſuum:& propterea ſicut quilibet homo meretur nõ ſolùm animæ, ſed etiã corpori ſuo:ita Chriſtus non ſolùm ſibi,ſed aliis meruit. Imò maios quid meruit nobis,quàm ſibi : quia nobis meruit beatitudinem,quam ſibiipſi non meruit:ſed ſine merito à principio conceptionis ſuæ habuit. Autoritas autẽ Apoſtoli non dicit, merita Chriſti fuiſſe plenè remunerata in ſeipſo , ſed duo illius præmia narrat,ſcilicet exaltationem ipſius , & excentiam ſui nominis , meruit enim præter hæc multa alia Chriſtus , vt patet ex ſupradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda ſunt.Primum non curãdo de proprietate vocabuli:ſed cõmunicãdo in vocabulis cũ arguẽtibus:deinde propriè loquẽdo de remuneratione. Loquendo ſiquidẽ de remuneratione cõmuniter,ſiue ſit propriè remuneratio,ſiue non, diſtinguendũ eſt,ꝙ merita Sanctorũ quo ad aliquid,ſunt totaliter remunerabilia in ipſis Sãctis:quo ad aliquid verò non ſunt totaliter remunerabilia in ipſis ſanctis : & quo ad hoc ſuperfluunt in ipſis Sãctis & ponũtur in theſauro remanẽtia in diuina acceptatione,remuneranda in aliis.Merita ſiquidẽ Sanctorum, licet ſecundum reliqua officia ſua poſsint remunerari in ipſis Sanctis : ſecundum tamen hoc officium,quod eſt ſatisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita,remunerari non poſſunt in ipſo Sancto ſi non eſt debitor alicuius tẽporalis pœnę pro ſuo peccato actuali:ex hoc enim ipſo, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ,neceſſariò ſequitur ꝙ non ſit capax talis remunerationis ſcilicet quòd ſatisfactio ſua valeat ſibi abſolutionem pœnę pro ſe.Si ſupponamus ergo(quod poſtea probabitur) Sanctos plus ſatisfeciſſe,quam pro proprius peccatis erãt debitores : oportet cõſequenter dicere,quòd ſatisfactiones ſuæ inquantum excedũt ſua debita,nõ ſunt remuneratę io ipſis Sanctis:quia ipſi non indigebant ſolutione pœnarũ:quæ eſt ſeu dicitur remuneratio ſatisfactionis,abuſiuè(vt dictum eſt)de remuneratione loquẽdo.At ſi propriè loquendum eſt de remuneratione dicẽdum eſt , quòd merita Sanctorum omnia ſunt pleniſsimè remunerata ſibi:ita quòd etiã ipſe eis ſuperfluæ ſatisfactiones ſunt pleniſsimè remuneratæ, vel remunerandæ in ipſis Sãctis:quoniam quicquid inde meruerunt,totũ eorum erit,ſiue ſit præmium eſſentiale ſiue accidentale. Sed pleniſsima remuneratio non minuit vim ſatisfactiuam pro aliis:quoniam ſoluere pro ſe vel alio, nõ eſt meritum aut merces,aut remuneratio quæcunq; :actus enim ſatisfaciendi, qui à Sãctis proceſsit,pro quãto fuit meritorius remuneratus eſt vita æterna,&c.Et rurſus pro quanto fuit tale opus pœnale ſibi, remuneratus eſt gaudio accidẽtali:gaudebit enim de hoc,ꝙ plus paſſus eſt, quàm peccata ſua demeruerint:vnde & laureola datur qoibuſdam generibus operum ex ipſa executione. Sed propter huiuſmodi & quaſcunque alias remunerationes non perdit actus ille officium ſuum,quod eſt ſoluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni:amò quũ continget ſuperfluam ſatisfactionẽ Laurentij ſoloere pro pœna debita Ioãni pœnitenti,gaudium quoddam accidentale Laurẽtius in cælo habebit de hoc ꝙ ſatisfactio ſua ſoluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiuſmodi ratione ſuper plena remuneratione meritorum fundata , error in hoc, quòd ſatisfacere , ſeu ſoluere pœnã temporalem pro actuali peccato debitam,inter remunerationes,ſeu remunerabilia cõputatur:quum longè ſit à genere tam meriti,quàm mercedis,vt etiã atteſtãtur doctores,tenentes huiuſmodi reſiduas pœnas ſi cõtingat inueniri in damnans,poſſe ſolui in inferno:vbi conſtat nõ inueniri meritum aut mercedem. Atteſtatur etiã & communis doctrina,tenẽs in purgatorio ſolui huiuſmodi pœnas:& tamẽ in huiuſmodi ſolutione non mereri neque remunerari. Quia ergo pleniſsima remuneratio quantumcunque vltra condignũ,non tollit à meritis Sanctorum ſuperfluens officium ſatisfaciẽdi pro pœna temporali actualium peccatorũ:ſi conſtat Sanctorũ merita plus eſſe ſatisfactoria, quã ipſi eſſent debitores, nihil obſtabit ratio de plena remuneratione. Quod autem ſancti plus ſatisfecerint,quã demeruerint,teſtatur Iob 6.c.dicens,Vtinam appenderentur peccata mea,quibus iram merui,& calamitas,quam patior in ſtatera: quaſi arena maris hęc grauior appareret.Vbi clare liquet Iob plus paſſum fuiſſe,quam pro peccatis ſuis debuerit pati:in ſuperabundantia ſatisfactionum:vt patet ex antedictis.Simile autem eſſe de multis aliis iudicium nemo dubitat De intentione verò Sanctorum,quòd ſcilicet fuerit pati pro nobis,teſtatur Apoſtolus ad Coloſ.1. dicens , Adimpleo ea quæ ſunt paſsionum Chriſti , in carne mea pro corpore eius quod eſt Eccleſia.Vbi manifeſtè patet,diuinam prouidentiam diſpoſuiſſe paſsiones aliquas in carne Sanctorum,ſpectare ad complementum paſsionum Chriſti pro corpore eius quod eſt Eccleſia. & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere ſuis paſsionibus ſuperabundantibus.

¶EX QVIBVS omnibus patet,argumenta ſupradictorum doctorum falſa eſſe.De concluſione autem non eſt amplius dubitandum : quoniam iam per Romanam Eccleſiam determinatum eſt indulgentias fieri ex theſauro ſuper abundantiarum meritorum, ſeu paſsionum Chriſti & Sanctorum.Quæ etiã concluſio quo ad ſuperabundantiam paſsionum Chriſti pro nobis fundamentũ habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.non pro noſtris autẽ tantùm,ſed totius mundi.Ex qua autoritate patet paſsionem Chriſti ſufficienter ſatisfacere pro toto mundo:ac per hoc quũ exequutiuè pro paucis tantu ſatisfaciat, infinitũ theſaurum ſatisfactionũ Chriſti ſupereſſe in ſacramentis: quibus eadem Chriſti paſsio ſatisfacit. De ſanctorum autem ſuperabundãtibus meritis quo ad officium ſatisfaciendi pro nobis, fundamentũ eſt in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apoſtolo. Vnde apparet quam rationabiliter Eccleſia Rõ. determinauerit. ¶Et ſi quæratur , ad quid vtilis erit tãta ſuperabondantia ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum,quãta ſecundum prædicta ſupererit poſt vniuerſale iudicium,quãdo nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius ſoluere poterit pœnã pro peccato debita: dicendum eſt, quòd hoc ipſum quod eſt merita Chriſti & Sanctorum vt ſatisfactoria,tam excellenter ſuperaſe omnes quæ ſoluendæ fuerant,pœnas,non eſt vanum:ſed ad gloriam Chriſti & Sanctorum,& ad commẽdandam libertatem ſaluationis electorum. Hæc enim ſuperabundantia meritorum atteſtatur quòd non ex inſufficientia ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum damnati ſunt reprobi,quaſi ſolis electis illa ſuffeciſſent,ſed ex propria iniquitate damnati ſuot reprobi,pro quibus ſufficiens remanet ſatisfactio,ſi diuina miſericordia ad illos eam applicare vellet.

¶Si autem quæritur,ad quid ſuperabũdans ſatisfactio Sãctorum ponitur,quum Chriſti ſatisfactio ſufficiẽtiſsima ſit pro toto mũdo:reſpondendum eſt,hoc propterea eſſe , vt Chriſti membra ſimillima eſſent capiti:videmus enim diuinam prouidẽtiam diſpoſuiſſe,quòd Chriſti membra præſertim præcipua, ſibi aſsimilarẽtur quantum fas eſt.Vnde ſicut ſunt Sacti quidam aliorum curatores,quidam aliorum doctores,quidam qui pro aliis merentur, de congruo tamen : quidam qui pro aliis impetrant : ita quidam ſunt alienarum pœnarum ſatisfactores : ita vt aſsimilentur Chriſto etiam in hoc quòd pro aliis paſſus eſt,dum & ipſi qui patiuntur,plus quam demerentur,pro aliis ſatisfaciunt.

QVAESTIO IIII.

¶An hic theſaurus ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter. quam per ſacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de theſauro quæſitum(an ſcilicet theſaurus hic ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter, quàm per ſacramentorum collationem) ambiguitas magna eſt:quoniã conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento,ſpectat ad claues excellẽtiæ,quas cõſtat non eſſe cõmunicatas Papæ,ſed reſeruatas ſoli Chriſto : remiſsio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ eſt effectus ſacramenti:quoniam hoc ſit per Baptiſmum , & per tertiam partem ſacramenti pœnitentiæ,quæ eſt ſatisfactio.

CONCLVSIO.

¶Aliter quàm per ſacramenta diſpenſari poteſt indulgentiarum theſaurus à Papa & cæteris Eccleſiæ prælatis.

¶IN HAC Quæſtione ſciendum eſt,totam difficultatẽ conconſiſtere non in hoc,an theſaurus iſte ſit diſpẽſabilis per Papam, ſed in hoc , an aliter quam per ſacramentorũ collationem poſsit Papa theſaurum iſtum commonicare : quoniam nulla autoritate Scripturæ,nullãve ratione haberi videtur, quod diſpenſatio talis ſit credita Petro. Autoritates ſiquidem illæ,Quodcunque ſolueris ſuper terram, & quorũ remiſeritis peccata : intelliguntur proculdubio ſecundũ ſubiectam materiam , vt ſcilicet ea, quæ ſpectant ad remiſsionem peccatorum , commiſſorum ſint ſoluenda & remittenda mediantibus ſacramentis. Ratio quoque communiter allata , ſcilicet quòd communia bona Eccleſiæ ſunt diſpenſabilia per præſidentem Eccleſiæ:eandem patitur difficultatem. Declaratur enim,quòd communia Eccleſiæ bona ſpectantia ad remiſſionem peccatorum , ſunt quidem diſpenſabilia per præſidentem Eccleſiæ, ſed nõ quomodolibet:ſed certo modo,hoc eſt per collationem ſacramentorum.Ratio demum ducens ad inconueniẽs, puta quòd ſuperfluæ ſatisfactiones Sanctorum fruſtra repoſitæ eſſent in theſauro:quia illæ non communicantur per ſacramẽta, ſicut ſatisfactiones Chriſti,nec poſſunt diſpẽſari ſine ſacramentis: ergo vanè ſunt in theſauro Eccleſiæ. Hæc inquam ratio facilè ſoluitur, dicendo quòd ſunt in theſauro Eccleſiæ,vt à Chriſto diſpẽſentur membris Eccleſiæ militãtis,& quòd hoc ſit quotidie,dum meritis Sanctorum petimus remiſsionem peccatorum , & exaudimur. Ita quòd ſecundum has difficultates , huius theſauri diſpenſatio aliter,quàm per ſacramẽtum, reſeruata videtur ſummo Sacerdoti Chriſto, qui ſolus nouit merita cauſarum circa remiſsionem peccatorum.

¶LICET Autẽ difficilis ſit notitia quæſtionis huius:quia tamen vniuerſalis Eccleſia facto declarauit,Eccleſiæ prælatos poſſe

huiuſmodi

huiuſmodi theſaurum, ſine ſacramentis diſpenſare (dum Epiſcopi omnes indulgentias dant nō crudeliter loco ſolius vinculi iniunctionis trāſmittendo ad pœnas purgatorij, ſed gratioſè loco ipſarum ſatisfactionū iniunctarū: ex hoc enim, vt in ſuperioribus manifeſtatum eſt, oportet dicti theſauri diſpenſationem interuenire: quū non poſſint aliter fructuoſæ huiuſmodi indulgentiæ ſuccedere pœnitentiis iniunctis) ideo abſq; heſitatione aliqua etiam, ſi nulla adeſſet ratio, fatendum eſt dicti theſauri diſpenſationē, non ſolùm per ſacramenta, quo ad merita Chriſti, ſed aliter quam per ſacramenta quo ad merita Chriſti, & Sanctorum cōmiſſam eſſe prælatis Eccleſiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatendū eſt, quantò per Leonem 10. determinatum eſt. Suffragatur autem huic veritati ratio, tantò acceptabilior, quātò magis ſoluit omnes difficultates accidentes in hac re. Eſt autem ratio hæc, Cōmunia præſentis Eccleſiæ bona communicabilia aliter, quàm per ſacramenta, ſunt à Præſidente Eccleſiæ diſpēſabilia aliter, quam per ſacramenta: ſed merita Chriſti & Sanctorum vt ſuperabundanter ſatisfactoria, ſunt communia bona præſentis Eccleſiæ communicabilia aliter, quàm per ſacramēta: ergo ſunt à Præſidente Eccleſię diſpenſabilia aliter quam per ſacramēta. Maior propoſitio nullam videtur habere inſtantiam. Minor autem ex ſupradictis clara eſt, excepta vltima particula, ſcilicet, ꝙ hæc bona ſint cōmunicabilia aliter, quam per ſacramenta. Quæ particula manifeſtatur ex eo, ꝙ hæc eadem bona potuiſſent ſi voluiſſent Sancti cōmunicare, non per viam ſacramenti aliis membris Eccleſiæ in particulari: ex hoc enim ꝙ ipſi potuiſſent hoc efficere aliter, quā per ſacramenta, ſequitur, ꝙ ſatisfactiones illæ ſuapte natura ſunt communicabiles aliis aliter, quam per ſacramenta. Hinc quoque monſtratur validam eſſe ad propoſitum autoritatem illam, Quodcunq; ſolueris: nam verus illius intellectus eſt, Quodcunque ſolueris eo modo, quo illud eſt ſolubile, & ſic in omni materia currit, & ad propoſitum efficax inuenitur. Eſt enim ſic practicanda. Quodcunq; per ſacramentū ſolubile, ſolueris, per ſacramentū: & ſimiliter, Quodcunque aliter, quam per ſacramentum ſolubile, ſolueris etiam aliter, quam per ſacramentum, &c. Et ſic ſubſumendo, quòd pœna temporis pro actuali peccato debita, eſt ſolubilis & per ſacramentum & per alienam ſatisfactionem ſine ſacramēto applicatam, infertur quòd huiuſmodi pœna poteſt à Petro ſolui, non ſolùm per ſacramentum, ſed etiam per alienam ſatisfactionem ſine ſacramento applicatam. Per hoc etiam ſaluatur ratio communis de poteſtate Præſidentis Eccleſiæ: quoniam vera eſt reſpectiuè intellecta, hoc eſt, quòd bona communicabilia per ſacramēta ſolùm, poteſt per ſacramenta cōmunicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per ſacramenta communicare. Illud verò quod gloſſando, ſeu reſpondendo dicitur, ea quæ ſpectant ad remiſſionem peccatorum commiſſa eſſe prælatis Eccleſiæ mediantibus ſolummodò ſacramentis. Verum eſt de ſpectantibus ad remiſſionem peccatorum ſimpliciter: non autem de his quæ ſpectant ad remiſſionem peccatorum ſecundum quid. de quorum numero eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præſupponit enim peccatum ſimpliciter remiſſum, & ſecundum minimom quid tantùm, puta temporalem pœnam remittendum.

¶ET PER hoc patet ſolutio principalis argumenti. Nā ſine ſacramento conferre ſacramenti effectū ſimpliciter, ſeu totalem, ſpectat ad claues excellentiæ: conferre autem ſine ſacramento id, quod partialiter poteſt eſſe effectus ſacramenti, poteſt pertinere ad claues miniſterij. Sic autem eſt in propoſito: quoniam remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, nullius ſacramenti eſt ſimpliciter, ſeu totalis effectus: licet ſit partialis Baptiſmi effectus, & poſſit eſſe partialis aliorum ſacramentorum effectus & poſſit etiam ſine ſacramento effici, & ſine actu clauium. Quia conſtat, quòd poteſt, vel per proprios actus pœnitentis, vel per amicorum ſatisfacientium pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat ſeipſum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis ſuis: vel amicus ſimilia facit, vt pro amico ſatisfaciat.

TRACTATVS NONVS, DE cauſa indulgentiarum in duas Quæſtiones diuiſus.

1 Num neceſſaria ſit aliqua rationabilis cauſa indulgentiarum.

2 Nū cauſa in bulla indulgentiarū expreſſa ex hoc ipſo ſit rationabilis.

QVAESTIO I.

¶ Vtrum neceſſariò requiratur rationabilis cauſa indulgentiarum.

CIRCA cauſam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an neceſſariò requiratur cauſa rationabilis: ſecundum, an cauſa expreſſa in bulla, ex hoc ipſo, quòd eſt expreſſa, ſit rationabilis.

CONCLVSIO.

¶ Indulgentia tam ſecundum ſe, quàm ſecundum ſuam quantitatem non ſubiacent libero imperio voluntatis prælatorum, niſi adſit rationabilis diſpenſandi cauſa.

¶CIRCA PRIMVM, videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiſcretæ, licet peccet concedens, ſunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiſcretæ, quæ ex cauſa non rationabili procedunt.

¶Præterea diſpenſatio miniſteriorum Dei in Eccleſia præſenti, eſt valida etiam ſine cauſa rationabili facta: ergo diſpenſatio indulgentiarum etiam ſine cauſa rationabili facta, debet eſſe valida. Antecedens patet in promotione indignorum: ſi enim indigni aliqui promoueatur ad epiſcopatum, prioratum, Abbatiam, &c. quamuis promotor peſſimè diſpenſet huiuſmodi miniſteria: facta tamen tenent. Conſequentia verò probatur: quia ſicut credita eſt Papæ diſpenſatio indulgentiarum, ita & diſpenſatio miniſteriorum Dei: iuxta illud, Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores miniſteriorum Dei.

¶IN OPPOSITVM autem eſt, quòd indiſcretæ indulgentiæ eneruant ſatisfactionem pœnitentialem, vt dicitur extra, de pœnit. & remiſ. cap. quum ex eo. non eneruarent autem, ſi eſſent validæ, ſed ſupplerent, adimplentes in veritate, quod per ſatisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶IN hac quæſtione aliquid ſupponitur, & aliquid quæritur, ſupponitur enim cum doctrina communi, ꝙ vnum requiſitorum neceſſario ad efficaciam indulgentiæ eſt cauſa rationabilis. Quod etiam manifeſtatur, ex eo quòd ſi daretur indulgentia ob cauſam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) conſtat quòd indulgentia eſſet nulla. Hoc autem ſuppoſito in quæſtionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis cauſa, ita neceſſario quòd ſine illa indulgentia non eſt valida ita ad efficaciam tantæ indulgētiæ (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur ſimili neceſſitate rationabilis cauſa tātæ quantitatis indulgētiæ, ita quòd ſine huiuſmodi rationabili cauſa tanta quantitas indulgentiæ eſt inualida.

¶Ex communibus autem applicatis ad hoc, non eſt difficile concludere partem affirmatiuam veram, ſcilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis cauſa quantitatis indulgentiæ, ita quod ſine illa non eſt valida. Nam ſi vt ſupponitur & communiter conſitemur, rationabilis cauſa eſt ſic neceſſaria ad indulgentiam, neceſſario ſequitur, quod ad tantam indulgentiam eſt etiam ſic neceſſaria rationabilis cauſa illius quantitatis. Et probatur ſequela inductiuè.

¶Verum ad minus cōmunia deſcendēdo conſiderandū eſt, quòd licet poteſtas Papæ ſuper comunia Eccleſiæ bona tam ſpiritualia quam corporalia ſit diſpenſatiua: iuxta illud Apoſtoli, Diſpēſatio mihi credita eſt: res tamē ſubiectę huiuſmodi poteſtati, diuerſimode illi ſubduntur & diuerſimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propoſitū ſpectat, diſtinguēda ſunt in duo genera, ſcilicet validorum ex ſolo imperio, vel non validorum ex ſolo imperio: ſunt enim quædā in Dei Eccleſia: quæ quamuis ad hoc quòd rectè fiat, vltra Pontificis imperium exigat rectam regulam voluntatis imperantis, ſi tamen abſque recta regula ſolo Pontificis imperio fiat, valida ſunt, de quibus iura dicūt, ꝙ multa fieri prohibentur, quæ tamē facta tenēt. De quorum numero ſunt diſtributiones beneficioru, diſpenſationes matrimoniorum in canonibus diſpēſabilibus & ſimilia. Secundum autem genus, ſcilicet inualidorum, ex ſolo imperio, adhuc ſubdiſtinguitur: nam quędā inualida ex ſolo imperio, attingi cum hoc poſſunt à Pontifice verbo & opere per viā facti: quædā vero ſunt inualida ex ſolo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non poſſunt opere, ſed verbo tantùm. In primo mēbro huius ſubdiuiſionis continetur dilapidatio bonorū eccleſię. ſi enim Pōtifex pro ſuo libito Eccleſiæ terras, &c. donaret, donatio eſſet inualida: quoniā ipſe nō eſt dominus bonorū Eccleſię. & ſi facto & bullis poneret eos, quibus donauit in poſſeſſionē, nō propterea trāſferret dominium rerum illarum in illos. In ſecundo autem mēbro continetur diſpēſatio votorum. ſi enim votum caſtitatis ſolo imperio à Papa diſpenſetur; conſtat diſpenſationem eſſe nullam: & circa voti vinculū propterea per viā facti nullum actum Pontifex haberet niſi verborū. executio enim cuiuſcūq; operis Pōtificij ex ſolo imperio emanans, nō attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur exiſtentibus generibus rerū ſubiectarum diſpenſatiuæ poteſtati Pontificis, facile patere poteſt quod primū genus dupliciter à poteſtate pōtificia attingitur, ſcilicet diſpenſatione regulata, & diſpēſatione non regulata. Secundum autem à poteſtate quidem pōtificia vnico modo attingitur, ſcilicet diſpenſatione, hoc eſt rationabili operatione: ſed ab ipſo Pontifice aliter de facto attingitur, puta diſſipatione, dilapidatione, &c. Tertium verò ſola diſpenſatione: id eſt rationabili operatione (ſecluſis verbis, ſicut & in ſecundo) attingi poteſt tam à poteſtate pontificia, quam ipſo Pontifice. In quo autem horū generum indulgentiæ contineantur, facilè eſt diſcernere. Quòd enim non ſint ſub primo genere (quæ, ſcilicet ſunt valida ex ſolo imperio) ex eo patet, quòd Papa non poteſt dare indulgentias, hac ſola ratione, quia vult: & ſi pro ſolo libito daretur indulgentia, non eſſet valida: vt ex communi doctrina ſupponimus, &

aliqualiter probatum eſt. Et iterum probatur,ex hoc quòd communia Eccleſiæ bona temporalia non poteſt Pontifex donare donatione valida,ex hoc ſolo quia vult:non minus enim pretioſa ac chara Eccleſiæ ſunt bona communia ſpiritualia quam temporalia: & propterea ſi illorum donatio ex ſolo imperio eſt inualida, multò magis inualida erit horum effuſio ex ſolo imperio.Nec ſoluitur hæc ratio,dicendo,quòd donatio tẽporalium eſt cum damno Eccleſiæ:donatio verò horum ſpiritualium eſt ſine damno Eccleſiæ:nam habere damnum annexum,vel carere annexo damno, per accidens, ſe habet ad poteſtatem diſpenſatiuam: vt patet ex hoc, quod etiam in quibuſdam habentibus annexum damnum Eccleſiæ,donatio ex ſolo imperio eſt valida:vt atteſtatur diſtributio prælationum.Vnde non penes damnum,vel non damnum attenditur vis poteſtatis diſpenſatiuæ.

¶ Quia igitur communia Eccleſiæ bona ex quibus efficaces ſunt indulgentiæ,non continentur ſub primo genere, & à ſecundo genere ex hoc diſtant,quod per viam facti nullum operis ſolius verbi actum Papa habere poteſt circa illa(non enim poteſt transferre poſſeſſorium de facto horum bonorum ſicut poteſt reſpectu temporalium)reſtat,vt ſub tertio genere theſaurus cootineatur indulgentiarum.Ex quibus poteſt formari talis ratio,Theſaurus indulgentiarum oon poteſt veraciter attingi a poteſtate pontificia,niſi actu veræ diſpenſationis:ergo tam indulgentia,quam tanta indulgentia data ſine cauſa rationabili tantæ indulgentiæ eſt inualida. Antecedens probatum eſt,& ſupponitur ſecundum communem doctrinam. Conſequentia verò quo ad ſecundam partem probatur: tum quia eiuſdem rationis eſt actus dans indulgentiam & dans indulgentiam tantam:ac per hoc ſi ſolus actus veræ diſpenſationis poteſt attingere theſaurum indulgentiæ, ſolus etiam veræ diſpenſationis actus poterit attingere theſaurum tantæ indulgentiæ:tum quia ſi quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quàm per veram diſpenſationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij ſeu liberæ donationis reſpectu talis quantitatis:& tunc aut iſte actus attingit theſaurum via facti, aut via iuris:non via facti, quia ad iſtum theſaurum nullus eſt humanus acceſſus per viam facti: nec via iuris, quia de iure ſola diſpenſatio credita eſt Papæ. Sicut ſunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex cauſa rationabili non fiunt,ita non eſt valida tanta indulgentia,puta mille annorum,niſi fiat ex cauſa rationabili tantæ quantitatis:ſcilicet mille annorum.

¶AD PRIMVM autem in oppoſitum dicitur,quòd ſententia illa ſcilicet indulgentiæ indiſcretæ ſunt validæ, verificatur de indiſcretis quo ad euentú:non autẽ de indiſcretis quo ad cauſam. Sunt enim indulgentiæ indiſcretæ ratione euentus,quãdo indulgentiæ alias bene cõceſſę pariunt propter earũ multitudinẽ quaſi contemptum,aut ipſarum aut ſatisfactionum pœnitentialium:& tales ſunt validæ. Sed ſi ſunt indiſcretæ, quia carent rationabili cauſa,aut omnino, aut quo ad tantã quantitatem, ſunt inualidæ.

¶ Ad ſecundum iam patet reſponſio ex dictis:nam miniſteria ſunt in alio genere diſpenſabilium & indulgentiæ ſunt in alio diſpenſabilium genere: illorum enim efficacia ex ſolo pendet imperio, horum autem efficacia abſque vera diſpenſatione eſſe nequit. Et propterea non eſt ſimilis ratio.

QVAESTIO II.

¶ An ex hoc ipſo. quod in bulla exprimitur aliquid pro cauſa indulgentia. ſit rationabilis cauſa tanta indulgentia.

CIRCA Secundum de cauſa rationabili indulgentiarum quæſitum (an ex hoc ipſo quòd in bulla exprimitur aliquid pro cauſa indulgentiæ, ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio Eccleſiæ eſſet falſa. Secundò,quia doctrina Romanæ Eccleſiæ periclitaretur. Tertiò,quia non eſſet vniuerſaliter vera illa communis ſententia,indulgentiæ tantum valent quantum ſonant. Quartò,quia aliter deciperetur Populus ab Eccleſia:audiens tantam indulgentiam pro tali opere,& exequens illud,vt habeat indulgentiam,& tamen non acquireret illam in veritate.

Quamquã indulgẽtiarum cauſa in bulla expreſſa niſi manifeſtus ſit error ſit rationabilis: tamen tamẽ indulgẽtia non oportet ĩ veritate eſſe rationabilem.

¶QVAESTIO hæc nõ eſt mota propter difficultatẽ,quam in ſeipſa habeat,ſed ad excitandos illos qui ſciunt in vniuerſali, & deficiunt in ſingulari.Vnde diſtinguendo de rationabili præſumpto, vel verò duo dicenda ſunt. Primum, Cauſa indulgentiæ expreſſa in bulla niſi manifeſtus ſit error, eſt ſemper rationabilis, loquendo de rationabili præſumpto:nam ſicut ſententia à iudice lata,niſi errorem contineat manifeſtum,præſumitur iuſta: ita cauſa à principe expreſſa in diſpẽſationibus pręſumitur rationabilis,niſi vt dictum eſt,error ſit manifeſtus. Secundum eſt, Cauſam indulgentiæ tantæ expreſſam in bulla, nõ oportet eſſe rationabilem in veritate. Et ratio in promptu eſt multiplex:tum quia Papa poteſt in iſtis errare, quum non ſit hæc ſententia iudicialis de his, quæ ſunt fidei. Vbi ſcito,quòd licet acceſſus ad indulgentias & earum ſuſceptio ſit quædam Chriſtianæ fidei profeſſio,fides tamẽ Chriſtiana eo modo,quo eſt de indulgentiis,non eſt de hac vel illa indulgentia. Sed ſicut fides noſtra circa Euchariſtiæ ſacramentum eſt,quòd ſub hoſtia ritè conſecrata cõtinetur corpus Chriſti,non autem eſt,quòd iſta hoſtia ſit ritè conſecrata, neque eſt quòd ſub hac hoſtia,quæ proponitur adoranda, continetur corpus Chriſti (quoniam vtrunque eorum poteſt eſſe falſum: fidei autem Chriſtianæ non poteſt ſubeſſe falſum)ita circa indulgentias nõ curando pro nunc quomodo ſpectent ad fidem, fides noſtra eſt quòd indulgentiæ ritè datæ ſunt validæ:& non ſpectat ad fidem,an iſta indulgentia ſit ritè data, an iſta cauſa eius ſit rationabilis, an iſta indulgentia ſit valida.Et ſimile eſt de aliis ſingularibus: quoniam hæc omnia poſſunt eſſe falſa:& proptereà non ſpectant ad fidem noſtram, ſed ad humanam opinionem ſeu credulitatem, quæ eſt de his ſingularibus,& poteſt falli.Et propterea acceſſus ad indulgentias,in communi quidem eſt quædam fidei profeſſio: ſed acceſſus ad iſtam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex cauſa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius cauſæ, & huiuſmodi tanquam ex cauſa proxima. Et quia effectus ſequitur conditionem cauſæ proximæ ſicut cõcluſio minorem ſeu deteriorem præmiſſam: ideo poteſt concurſus iſte falli abſq; Chriſtianæ fidei detrimento. Tum quia non ſolùm poteſt Papa errare in huiuſmodi, ſed etiam facilè poteſt errare, ſicut & in aliis ſimilibus actibus. Dare ſiquidem indulgentias,conſiſtit in actibus abſolutionis & diſpẽſationis:abſoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentiis,& diſpenſatur theſaurus meritorum Chriſti & ſanctorũ:ſed tã in actu abſolutionis, quàm in actu diſpẽſationis facilè cõmitti poteſt error, etiam ex propoſito:vt patet in diſpẽſatione votorum, & in diſpenſatione bonorum tẽporalium Eccleſię,& miniſteriorum eccleſiaſticorũ,& in abſolutionibus à cenſuris & iuramentis in præiudicium aliorum,&c. ergo in hoc quoque ſingulari facto quo dat indulgentiã, ſeu exprimit talẽ cauſam pro tanta indulgentia,errare facilè poteſt.Nec eſt recurrẽdum ad Spiritusſancti aſſiſtẽtiam, & proptereà piè deberet credi,ꝗ non poteſt Papa in iſtis errare.Nam in maiori cauſa permiſit Spiritusſanctus Romanos Pontifices errare, ſcilicet in cauſa ſpectante ad ſacramentũ matrimonij:in qua (vt habetur extrà,de ſponſa duorum in c.licet)Alexander 4.dicit,quamuis aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquãdo iudicatũ,quòd longè plus eſt quam dare indulgentiam indiſcretã ex cauſa:tum quia erat cauſa ſacramẽtalis:tum quia iudicialiter actum eſt:indulgentiæ autem poſſunt dari paſſim ſine cõſilio & ſine meditatione:ac per hoc ſine diſcretione.Quamuis igitur nõ ſpectet ad ſubditos, diſcutere & iudicare de pontificiis indulgentiis, aut cauſarũ meritis:dubium tamen non eſt poſſe etiam per Papam dari indulgẽtias indiſcretas,& quo ad cauſam,& quo ad euentum.

¶AD PRIMVM Ergo in oppoſitũ dicitur,quòd prædicatio Eccleſiæ quo ad indulgẽtias,tripliciter ſe habet. Primò narratiuè:prout ſcilicet narrat contenta in bulla:& hic nulla eſt falſitas quoniam narratio eſt.Secundò doctrinaliter:& hic ſubdiſtinguitur.Vel docendo doctrinam fidei, & ſic etiam nullũ eſt periculũ falſitatis:quoniam ſicut fides non ſe extendit ad iſtã indulgẽtiam aut iſtã cauſam iſtius indulgentiæ,ita nec doctrina Eccleſiæ extẽdit ſe ad hæc ſingularia. Vel docendo opiniones doctorum:& ſic poteſt prædicare falſa ſi opinio prædicata eſt falſa: & proptereà ad præſeruandam prædicationem ab huiuſmodi falſitate, debent prædicatores, aut opinatiuè aut recitatiuè opiniones prædicare.

¶ Ad ſecundum dicitur,quòd aliud eſt loqui de doctrina Romanæ Eccleſiæ,ſeu Romani Pontificis, & aliud eſt loqui de operibus eiuſdem Docuerunt ſiquidẽ Romani Pontifices multi indulgentias ex cauſis rationabilibus dari: in quã doctrina continetur quòd etiã tanta indulgentia debet procedere ex cauſa rationabili tantæ quantitatis,vt ſuperius deductũ eſt.Factum autem,quod in bullis indulgentiarum continetur, ſi quandoque periclitaretur non propterea Romanæ Eccleſiæ doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertiũ dicitur dupliciter.Primò quòd illa ſententia communis intelligitur negatiuè,hoc eſt non plus valent quam ſonãt:diuulgata enim videtur ſentẽtia illa ad excludendas extenſiones indulgentiarum ad ea quæ ſub earum tenore non continentur.Secundò dicitur,quòd vera eſt de indulgentiis diſcretis:non autem de indiſcretis quò ad cauſam. Poteſt & tertiò dici,quòd vera eſt in foro exteriori:in quo ſtatur præſumptionibus iuris.

¶ Ad quartũ dicitur,quòd populus poteſt quidẽ decipi in huiuſmodi:ſed non decipitur ab Eccleſia.ſicut etiam poteſt decipi adorando hoſtiam propoſitam à ſacerdote in miſſa.Si cõtingeret autem huiuſmodi populũ falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus,aut ab indiſcreto facto dantis indulgentiã,vel ab omnibus ſimul:& non ab Eccleſia ad cuius doctrinam non ſpectant hæc ſingularia,ſicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS DE Suſcipientibus indulgentias, in duas quæſtiones diuiſus.

1 ¶ *Num præter gratiam ex parte ſuſcipientis neceſſaria ſit aliqua diſpoſitio.*

2 ¶ *Num tempore, quo ſit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.*

QVAESTIO I.

¶ *An præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis indulgentias aliqua alia diſpoſitio.*

CIRCA Suſcipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis aliqua alia diſpoſitio. Secundum eſt, an tempore quo ſit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

¶ ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua eſt autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam ſufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in ſuſcipiente, pietatem in cauſa.

¶ In oppoſitum eſt, quod ad plenariam remiſſionẽ pœnæ per viã ſacramenti pœnitentiæ, nõ ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis: ergo nec ad plenariam huiuſmodi remiſſionem per viam indulgentiæ ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis. Antecedens eſt clarũ: alioquin quilibet confeſſus in gratia, conſequeretur plenariam remiſſionem pœnæ. Cõſequentia verò probatur: tum quia ſacramentũ eſt potius, quàm indulgẽtia: & diſtributor theſauri per ſacramentum eſt longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

CONCLVSIO.

¶ *Indulgentiarum theſaurus illis minimè prodeſt qui tametſi ſint in gratia conſtituti, negligunt tamen per ſeipſos ſatisfacere: Vt autem illis proſint, neceſſaria tamen illis eſt, præter gratiam quam habet diſpoſitio, & ſolicitudo ſatisfaciendi per ſeipſos, quantum ſibi poſſibile fuerit de iniunctis pœnitentiis.*

¶ IN HAC Quæſtione, quia difficile admittitur oppoſitum eorum, quæ conſueuimus, cenſorem deſidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur ſiquidem mihi rationabiliter dici quòd nõ ſufficit ſola gratia ex parte ſuſcipientis ad veraciter conſequendam indulgentiam coram Deo. Sunt ſiquidem confeſſi in gratia duplicis ordinis: quidã ſoliciti ad ſatisfaciendũ per ſeipſos pro peccatis ſuis, quidam negligentes ſatisfacere per ſeipſos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confeſſoribus ſibi imponi, parati eas implere: vel ſponte illas aſſumunt, dum continuè ſtudent per ſua ſancta opera ſatisfacere, ieiunãdo, orando, eleemoſynas dando, & c. ad hoc. Secundi verò paruiſſimam pœnitentiam aut rogant, aut læti ſuſcipiunt: & quum illam impleuerint (quàm ſciunt eſſe minimam) non curant amplius de ſatisfaciendo, reputantes ſibi ſufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi ſunt, quibus indulgentiæ nõ proſunt, iudicio meo. Et ratio quę me mouet eſt: Nullus indignus aliena ſatisfactione pro pœna ſibi debita, cõſequitur veraciter fructũ indulgentiæ: ſed quilibet in gratia conſtitutus negligens ſatisfacere per ſeipſum, eſt indignus aliena ſatisfactione pro pœna propriis peccatis debita: ergo nullus conſtitutus in gratia negligẽs ſatisfacere per ſeipſum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propoſitio intelligentibus terminos eſt euidens: indulgentia enim per ſatisfactionem alienam (hoc eſt Chriſti, & Sanctorum) parit fructum, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc ſi eſt aliquis indignus aliena ſatisfactione, indignus eſt indulgentia. Indignos autem indulgentia non conſequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifeſtum eſt, vt probatione non egeat, apud intelligentes, diſtributionem diuinorum donorum in ſolis diſpoſitis habere locum: conſtat autem indignos non eſſe diſpoſitos, & diuina operatione remiſſiones fieri pœnarum per indulgentias humano miniſterio rite conceſſas.

¶ Ad euidẽtiam autem minoris prælibãda ſunt duo: primum eſt, quòd ſatisfactio pro pœna tẽporali, actuali peccato debita, eſt onus perſonale: tenetur enim ipſe qui peccauit, facere ſatis. Secũdũ eſt, quòd licet tam contritio quã cõfeſſio ſit ita perſonalis, quòd non poſſit per amicũ ſuppleri, ſatisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quę cõputantur amici, ita eſt onus perſonale, quòd capax eſt amicabilis adiutorii. Quibus præmiſſis probatur minor primò ſic: Indignus amicabili adiutorio eſt indignus aliena ſatiſfactione, ſed cõſtitutus in gratia, negligẽs ſatisfacere per ſeipſum indignus eſt amicabili adiutorio: quoniã amicitiæ ratio poſcit, quòd amicorũ ſit idẽ velle & idẽ nolle: & propterea, ſi ego pro meipſo nolo ſatisfacere: par eſt vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligẽte ſatisfacere, ipſe pro me pateretur. Poſſentque rectè huiuſmodi negligentes, quærentéſque per indulgẽtias ſatisfacere, verbo Domini reprehẽdi, Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominũ, id eſt amicorum: digito autem ſuo nolunt mouere ea. Nec obſtat quòd Sancti iam paſſi ſunt: quoniã ſimilis eſt ratio de paſſionibus præteritis & futuris, quia illis ſolis proſunt præteritæ, pro quibus pauẽdum fuerat: & ideo ſi pro huiuſmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec poſtea quòd paſſi ſunt illis amicorũ proſunt paſſiones. Secundo probatur eadem minor ſimiliter ex habitudine ad communem Eccleſiæ theſaurũ: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunq; rationabilis adeſſet quãdoque cauſa diſpenſandi communem theſaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen ſoluere, indigni cenſerẽtur adiutorio theſauri: ex eo enim, quòd poſſunt de ſuo ſoluere, & nõ curant, indignos ſe reddũt tali ſubleuamine. Et niſi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniã alii horũ exemplo ad ſimilem negligentiã prouocarentur: legis autem eſt facere non negligentes, ſed virtuoſos. Quum igitur Eccleſia ſit a Deo ordinata, abſurdum non eſt, vt ſpiritualis diſpenſatio theſauri, negligentes ſatisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè eſſet eneruare ſatisfactiones pœnitentiales. Non proſunt igitur indulgentiæ conſtitutis in gratia negligentibus ſatisfacere per ſeipſos: quoniam indigni ſunt indulgentia, ſed oportet vltra gratiam diſpoſitos ipſos eſſe, vt digni ſint alienis ſatiſfactionibus: ſiunt autẽ digni per hoc, quòd ſunt parati per ſeipſos ſatisfacere. ſic enim ſunt digni amicabili adiutorio ad ſatisfaciendum parati autem ad ſatisfaciẽdum per ſeipſos ſunt, non qui negligunt per ſeipſos ſatisfacere, ſed illi ſoli, quorum voluntas ſic eſt ad ſatisfaciendum parata, quòd non retardat opus niſi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgẽtiæ, quum dicitur, Verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per excluſionem contrarii: quia ſcilicet nihil habet in ſuo animo contrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet exiſtens in gratia, eſt pœnitens, etiam ſi ſit negligẽs ad ſatisfaciendum. Vel per poſitionem virtualis pœnitẽtiæ: quia ſcilicet vis affectus pœnitẽtialis in eo ſecundum veritatem viget: & hoc modo pœnitẽs non eſt niſi ſolicitus ad per ſeipſum ſatisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè pœnitentibus, niſi ſuperfluè, ſeu ad maiorem expreſſionem appoſitũ ſit ly Verè, denotat indulgentias non cõſequi pœnitentes negligentes, ſed pœnitentes ſolicitos, qui ſoli ſunt verè pœnitentes, ſignificante Participio actum pœnitendi: qui non inueniuntur apud negligentes, ſed apud ſolicitos. Manifeſtius quoque ſuadetur hoc idem ex alio verbo eiuſdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentiis: conſtat enim communiter, quemlibet pœnitentem paratum eſſe ad iniunctam pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptaſſet illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur alterum eſt, quòd indulgentia niſi noua forma detur, non abſoluit, niſi à pœnitentiis iniunctis. Alterum eſt quòd indulgentia non prodeſt, niſi parato per ſe ſatisfacere, primum enim horũ explicitè ſecundum autem implicitè (inquantum paratus ad ſatisfaciendum ſupponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hinc ſequitur primò, quòd fruſtrà faceret quis ſibi iniũgi magnas pœnitẽtias à confeſſore, non vt ipſas adimpleret, ſed vt per indulgentias ipſas exolueret: quoniam hoc non eſt eſſe paratũ ad ſatisfaciendum, ſed ad imponendum amicis iugum ſuum. Sequitur ſecũdò, quòd ſi forma indulgentiæ mutaretur, & ad nõ iniunctas extẽderetur pœnitẽtias, diſpoſitio tamẽ ſuſcipiẽtis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte ſuſcipientis eſſe paratum ad ſatisfaciendũ ſecundũ vires per ſeipſum: vt declaratum eſt. Nec intelligo hanc præparationem ad ſatiſfaciendũ ita ſtrictè, quin per aliquid ęquiualens, aut maius ſuppleri poſſit, vt patet ex hoc quòd contingit quandoque cauſam pro qua datur indulgẽtia tale, ac tãtum exigere opus vt excedat præparationem ad ſatisfaciendũ: puta ſi detur plenaria pro actu quo ſe exponit morti pro Chriſto, aut perpetuę mãcipationi alicuius pii ſeruitii, aut aliquo huiuſmodi: & tũc cauſa indulgẽtiæ ex parte cõcedentis tenet locum cauſæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte ſuſcipiẽtis ſupplet locũ diſpoſitionis reddentis dignũ amicabili ſatisfactione. Secus autẽ eſt ſi daretur plenaria pro viſitante aliquam Eccleſiam: nam dato quòd cauſa eſſet rationabilis ex parte concedẽtis, viſitatio tamen ipſa non ſupplet vicem præparationis ad ſatisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶ AD OBIECTIONEM Autem in oppoſitum dicitur, quantũ ad diuum Tho. ſpectat, quòd aliorum opiniones ſequutus eſt, vt ipſemet tria illa colligẽdo explicat in 4. ſent. diſt. 20. q. 1. art. 3. q. 2. Quantũ verò ad cõmunem doctrinã, quia nõ niſi opinatiua eſt (cũm bona reuerẽtia dictum ſit) non inconuenit ad inuentis ab ipſis aliquid noui ſuperaddi, quod ſub forma indulgẽtiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et ſcito, quòd iuxta hunc dicendi modum ſoluuntur omnes quęſtiones, tam de nimis largo Dei foro, quàm de omittẽdis ſuffragiis pro plenariè abſolutis in morte, quam de admiratione ſapiẽtum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Chriſti fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: ſicut nihil adimitur efficaciæ ſacramentorum ex hoc, quòd oportet accedentes ad illa

eſſe dignè diſpoſitos, ſi fructuoſà ſibi eſſe volunt: ſoli ſiquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

¶ An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

CIRCA ſecundum verò quæſitum de cauſa indulgentiarum, ſciendum eſt, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentiæ & tempus operis ſit vnum & idem, vt quum datur indulgentia viſitanti Eccleſiam. Et tunc non habet locum hæc quæſtio: quoniam conſtat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illam. Vel ita quòd aliud ſit tempus operis, & aliud ſit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia ſemel in vita & ſemel in morte ſuſcipientibus crucem: & tunc habet locum propoſita quæſtio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia abſque gratia tempore operis ſaluari poſſunt omnia requiſita ad fructum indulgentiæ: nam ſaluatur autoritas in dante, pietas in cauſa, gratia etiam ſolicita in ſuſcipiente tempore quo ſuſcipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiuſmodi opus pro ſe, quam pro alio, ſed ſi pro alio (puta exiſtente in purgatorio) opus hoc quis faceret ſine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præſuppoſito, vt quandoque fit, quòd poſsit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

CONCLVSIO.

¶ Eo tempore, quo fit opus indulgentiarum, neceſſarium eſt ſic operantem pro indulgentia conſequenda eſſe in gratia.

¶ IN HAC quæſtione videtur mihi non ſolùm tutior ſed longè rationabilior pars affirmatiua, ſcilicet ꝙ exigitur gratia etiam tempore operis. Probatúrq; hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & ſecundò exprimitur opus, non qualitercunque, ſed vt ipſa grana afficiat operantem: dicitur enim ſic omnibus verè pœnitẽtibus & confeſsis, qui viſitauerint talem eccleſiam ſeu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifeſtè patet, ex forma eccleſiæ conſueta haberi pœnitentiam ſeu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut theſaurus ciuilis non niſi pro ciuili cauſa diſpenſatur: Ita theſaurus vitalis non niſi pro ſola vitali cauſa diſpenſatur, ſed theſaurus indulgentiarum eſt theſaurus vitalis, vtpote ex paſsionibus viuis Chriſti & Sãctorum conſtans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro ſola vitali cauſa communicatur: ſed opus extra gratiam non eſt viuum, ſed mortuum: ergo pro eo theſaurus indulgentiarum non communicatur.

¶ Et confirmatur ex hoc, quod reliqua requiſita ad diſpenſationẽ theſauri indulgentiarum ſunt viua: viuunt enim qui paſsi ſunt Sancti, viuæ ſunt & paſsiones eorum, viuit & ſummus Sacerdos qui eſt vt principalis diſpenſator indulgentiæ, viuit particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet eſſe cauſam indulgentiæ: quæ eſt enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obſtat quòd Pontifex dãs indulgentiã, poſsit eſſe mortuus ſecundum vitam gratiæ: quoniam ipſe miniſter tantùm eſt, & velut inſtrumentũ Chriſti concurrit. Ad cauſam enim principalem reſpiciendum eſt, vt patet in ſimili: quum ſcilicet dominus in charitate exiſtens per reprobũ diſpenſatorẽ eleemoſynas diſtribuit: eſt enim opus illud viuum non obſtante ſpũituali morte miniſtri. Oportet ergo viuum eſſe opus pro quo datur indulgentia.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem in oppoſitum, dicitur falſum eſſe, quod ſine viuo opere omnia requiſita ad indulgentiam ſaluantur: nam pietas in cauſa claudit in ſe vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in cauſa, hoc eſt in opere, pro quo datur indulgentia: conſequens eſt quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipſa niſi ſit viua pietas, non eſt quum nulla ſit Chriſtiana virtus ſine charitate.

¶ Ad ſecundum dicitur: quòd opus mortuum ſicut nõ ſufficit ad indulgentiã pro ſe pro tempore, quo erit in gratia: ita non ſufficit ad indulgentia pro alio, exiſtente in gratia. Et ſi inſtetur, quòd eleemoſyna facta extra charitatẽ pro exiſtente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia: reſpondetur quòd eleemoſyna talis non valet pro defuncto per modum ſatisfactionis, ſed per modum ſupplicationis: ſcriptum eſt enim: Abſcondite eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orat pro vobis. Peccatorum autem ſupplicationes quandoque exaudiri Auguſt. teſtatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos ſcimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum ſupplicationis mortuæ non ſequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim ſatisfactionis viuæ ſupplicatio autem mortua, ſoli miſericordiæ innititur Dei, cui ſupplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS.

De modo tradendi ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶ Quomodo tradantur, vel ſuſcipiantur ſacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quam ordinis nihil mihi ſcribendum occurrit niſi circa ſacramentum ordinis cautos reddere ne pertinax quiſquam, aut leuis ſit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, ſi collecta fuerint quæ pontificales codices, quæue ratio autoritaſque doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & ſubdiaconatu Magiſter ſentent. in 24. diſtinctione 4. ſentent. dicit inſtitutos eſſe ab Eccleſia. De diaconatu verò ambiguum magis eſt: quia non conſtat ex actibus Apoſtolorum Diaconos altaris, ſed Diaconos menſarum & viduarum inſtitutos eſſe ab Apoſtolis Actuũ ſexto, quin potius oppoſitum ibi dicitur quoniã Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apoſtoli, Nos verò orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. Quocirca licet tunc nõ fuerint Diaconi altaris inſtituti, videntur tamen ab Apoſtolis inſtituti, licet neſciatur quando, & vbi. Iungit ſiquidẽ Diaconos Epiſcopis Paulus ad Philippenſes ſecũdo, dicẽs: omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cum Epiſcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheum tertio, deſcripto Epiſcopo, deſcribit qualis debet eſſe Diaconus. Et quia ambæ Eccleſiæ: ſcilicet Philippenſis & Epheſina (cuius erat Timotheus Epiſcopus) erant Eccleſiæ Gentium, in quibus non legimus vixiſſe in communi Chriſtianos: vt Hieroſolymis, ac per hoc non egebant Diaconis menſarum & viduarũ: ideo Diaconi altaris videtur eſſe iſti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Eccleſia: vnde diaconatũ ab Apoſtolis credimus cœpiſſe. Et quod magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nã ſecũdum antiqua pontificalia impoſitio manuum ſuper Diaconũ non habet certam verborum formam, niſi orationem illã: Emitte, quæſumus, in eos Sanctum ſpiritum, &c. quæ ſecundum noua pontificalia poſt impoſitionem manuum dicẽda eſt. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: ſed tñ non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod eſſet ſcriptũ, Diaconi ab Apoſtolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe poteſtatem legendi Euangelium, ſed vt creditur per impoſitionem manuum. Idem quoque apparet in ſubdiaconatu, in quo nullum pontificale habet niſi materiam ſine forma, ſcilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiuſmodi ordines ſacramentalia quædam videntur magis quàm ſacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum poteſt ordinatus actum aliquem, qui ſi ſine illo ordine fieret, eſſet nullus: vt patet diſcurrendo per ſingulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hanc rationẽ epiſcopatus videtur ordo: quia aliquem actum poteſt Epiſcopus, quia non Epiſcopo factus nullus eſt: vt confirmare, præſuppoſita veritate decretalis extra de conſuetudine, cap. quanto.

¶ HAEC Autem ſint collecta non ea ratione, vt nouã velimus ingerere doctrinam de ſacramento ordinis: ſed vt doctus quiſque percipiat incertitudinem materiæ, de qua eſt ſermo: & non velit plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem: hoc eſt, vt ſit contentus conſueto põtificali Eccleſiæ, in qua ordinatur. Et ſi aliquid fuerit omiſſum eorum, quæ ex nouis pontificalibus ſunt addita (puta quia non eſt datus ſubdiacono liber Epiſtolarũ cum illis verbis, Accipe librũ, &c.) non propterea ſuppleri oportet in alia ordinatione huiuſmodi omiſſum: huiuſmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat oppoſitum me alibi ſcripſiſſe, dum de ſimultate contactus in primo quolibeto ſcripſi. Hæc enim non aduerſantur illis: quoniam non niſi de his quorum contactus ſimul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus ſum.

¶ Tutius tamẽ eſſe conſtat ſequi antiqua põtificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo oſtenſio materiæ prius mandatur cum verbis, & poſtea tactus materiæ. Et certe mirum eſt, quum corrector ille mutauerit miniſtrum materię in acolytatu, ſcilicet Archidiaconum in Epiſcopum, vt tutiorẽ viam eligeret quòd in præcedentibus ordinibus labori Epiſcopi tantũ pepercit vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis ſiquidem põtificalibus diuerſimodè de minoribꝰ ordinibus habetur: nã alicubi de oſtiario & lectore habetur, Tradit ſibi claues vel librũ Epiſcopus, dicens, de exorciſta verò habetur: Accipiat librũ de manu Epiſcopi

dicentis

dicentis ſibi:de acolyto autem accipiat candelabrum,&c.de manu archidiaconi dicente ſibi Epiſcopo.Vbi apparet ſemper ſimultas formæ & materiæ: & quod materia non eſt monſtratio, ſed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impreſſo legis.

TRACTATVS DVODECImus de Contractu matrimonij in tres diuiſus quæſtiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramētum.*
2 *Num contractus matrimonij clandeſtinus ſit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem nec propter vitandam fornicationem ſit licitus.*

¶ *De ſacramento matrimonij Triplex quæſitum.*

CIRCA ſacramentum matrimonij pauca tractanda occurrūt.Et primò circa ipſum matrimonij contractum tria occurrunt dubia. Primum eſt, an matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramentum.Secundum,an contractus matrimonij clandeſtinus ſit quandoque licitus. Tertium eſt, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem,ſit licitus.

QVAESTIO I.

¶ *An matrimonium contractum per procuratorem, ſit ſacramentum.*

CIRCA primum ratio dubij eſt, quia matrimonium inter fideles verum & ratum eſt ſacramētum: contractus autem huiuſmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratum:ergo eſt ibi ſacramentum.

¶ Præterea, Coniugium inter infideles eſt ſacramentum, vt dicitur extra de diuortiis cap.gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiuſmodi quod eſt verum & ratum eſt ſacramentum.

CONCLVSIO.

¶ *Matrimonium per procuratorem contractum quanquam Eccleſiæ ſacramentum non ſit, veruntamen eſt tale coniugium ſic contractum, quod dirimit omnē contractum poſtea conſummatum. Et non niſi apoſtolica autoritate factum de conſenſu partium diſſolui poteſt.*

¶IN OPPOSITVM eſt,quòd nullum ſacramentum miniſtratur per procuratorem.Ad hoc dicuntur duo:primum directè reſpondendo quæſito, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorē non eſt ſacramentum Eccleſiæ.Quod manifeſtatur dupliciter. Primò,quia nullum ſacramentum ſuſcipitur per procuratorem:quia receptio ſacramenti eſt paſsio perſonalis, quum ſit intus quidem receptio gratiæ ſacramentalis,foris verò exigat aliquam in ſua perſona ſenſibilem actionem vel paſsionem, vt patet ex communi ratione in omnibus ſacramentis. Et confirmatur ex hoc,quòd ſacramentum pœnitentiæ non poteſt ſuſcipi per procuratorem: nam ſicut ſacramentum matrimonij conſiſtit in contractibus,ita ſacramentum pœnitentię conſiſtit in actibus iudicialibus: tam autem in iudicialibus quam in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem,niſi ratio ſacramenti: poteſt enim quis iudicari,abſolui,ligari per procuratorem, ſed non ſacramentaliter: & ſimiliter poteſt quis contractum facere de propria perſona per procuratorem,ſed non ſacramentaliter. Et confirmatur rurſus: quia ſi per procuratorem poſſet ſuſcipi ſacramentum,ſequeretur, quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges ſacramentum ſuſciperent,& nihil omnino a ſeipſis,aut miniſtro aliquo ſacramenti circa ipſos tunc fieret: quod non ſolùm eſt abſurdum,ſed non intelligibile, ſtante conſtantia ſacramenti ex materia & forma,&c. & vltra hoc ſequeretur,quòd dormiens peccaret mortaliter peccato ſacrilegij, ſuſcipiens ſacramentum in peccato mortali, ſi contigiſſet vt iuiſſet tunc dormitum in peccato mortali:non eſt ergo coniugium contratractum inter fideles per procuratores ſacramentum,donec coniuges ipſi coram ratificent contractum: quod tunc fit, quum coram poſiti primò manifeſtant ſibi inuicem ſe habere vt coniuges.

¶ Secundum eſt,quòd licet huiuſmodi coniugiū per procuratorem contractum nō ſit ſacramentum:eſt tamen verum coniugiū, dirimens quodcunq; aliud poſteà contractū conſummatū, multo magis quam primum coniugium inter infideles dirimit ſecundum:vt dicitur extra de diuor.c.gaudemus. Poteſt tamen facilius diſſolui de conſenſu partium apoſtolica autoritate matrimonium per procuratorē contractum, quàm per ſeipſos coniuges cōtractum: quoniam in illo deeſt ſacramentum,quod non deeſt huic.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem in oppoſitum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter,vel radicaliter,vel formaliter. Et quòd cōiugium fidelium per procuratores contractū eſt ratum in radice Baptiſmi,non autem eſt ratum ex forma ipſius ſacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo eſt ratum.

¶Ad ſecundam dicitur quòd vel eſt loquutio intranſitiua, vt dicatur ſacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo ſumitur ſacramentum: & non propriè, vt reſtringitur ad ſignificandum ſacramentum nouæ legis,de quo ſolo eſt noſtra quęſtio.

QVAESTIO II.

¶ *An matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus.*

CONCLVSIO.

¶ *Matrimonij contractus clandeſtinus nonnunquam licitus eſt, vbi abſunt omnia ſcandala.*

CIRCA ſecundū (an matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus) abſque argumentis dicendum eſt,quòd quū contractus clandeſtinus non ſit ſecundum ſe malus mortaliter, ſed ratione accidentium ex illo cōſequentium:ideo in caſu,quo ceſſarent omnia inconuenientia, licitum eſſet cōtrahere clandeſtinè, quoniam tunc etiam ceſſaret obligatio iuris poſitiui,quod propter huiuſmodi incōuenientia conſtat emanaſſe. Contingit autem de facto pluries caſus iſte quādo matrimonium contractum eſt in facie Eccleſiæ & conſummatum, & tamē fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens:puta quia præcognouerat conſanguineam vxoris. Tunc enim habita diſpenſatione per ſecretas vias poteſt & debet contrahi matrimoniū ſine teſtibus ad euitandum ſcandalum, imò nec coniungi debet impedimentum manifeſtare, ſed dulciter rogare vt pro conſolatione ſua velit ſe iterum acceptare in coniugem,& parte aſſentiente ſufficit.Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur:& nullum poteſt inconueniens ſequi ex huiuſmodi clandeſtino contractu.

¶AN VERO ante contractum in facie Eccleſiæ matrimonium accidere poſsit caſus, in quo licitus ſit contractus clandeſtinus,non mihi occurrit de clandeſtino per ſe,ſed poteſt contingere de clandeſtino per accidens, quòd ſit aut licitus, aut ſine mortali peccato. Licitus quidem, ſi contingeret carere teſtibus, & oportet contrahere: vt ſi in bello ſeu direptione ciuitatis ſalui fierent coniugati, poſſent perſonæ habiles contrahere & conſummare: vt vel ſic euaderent opprobria, &c. ceſſant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem eſt clandeſtinum matrimonium.Abſque mortali verò, vt ſi puella ſub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum damno debitæ ſibi dotis,aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere teſtes præſentes,contraheret cum viro grato, prudente,&c. ſciens quòd poſt factum publicabunt ipſa & vir contractum: & ſic præualebunt. Ex quo enim parati publicare,contrahunt præter intentum ex rationabili cauſa clam, excuſantur ſaltem a mortali.

QVAESTIO III.

¶ *An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, ſit licitus.*

CIRCA tertiū verò an matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationē ſit licitus:ratio dubij eſt,quia videtur ſacrilegiū,ſacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius ſacramenti coniugij eſt proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiſcentiæ.

¶In oppoſitum eſt coniugium inter beatam Virginem & Ioſeph, quòd neutrum finem habuit ex parte virginis.

CONCLVSIO.

¶ *Contrahere matrimonium non propter prolem nec propter vitandam fornicationem hominibus licet cum non hac tantum ſint matrimonij fine.*

¶AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimonium,multiplex finis poteſt inueniri:& quantū ad propoſitū ſpectat,quintuplex finis poteſt cōſiderari. Primus eſt finis iſtius cōtractus ratione actus:& hic eſt proles,vel remedium concupiſcētiæ:hic enim eſt finis coniugij mediante concubitu:vt patet.Secūdus eſt ipſius contractus ratione ſui: & hinc eſt mutua poteſtas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat poteſtatem ſui corporis. ſeu alter alterius.Tertius eſt eiuſdem contractus ratione ſacramenti & hic eſt ſanctificatio coniugum,vt vnuſquiſque poſsit vas ſuum poſsidere in ſanctificationē. Quartus eſſet, ſi contractus iſte ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum:puta ad aliquod maleficium. Quintus eſſet finis non contractus,ſed contrahentis tantummodo: hoc eſt quòd eſſet motiuum vt finis ad hoc,vt homo qui aliàs nollet contrahere matrimonium,applicaret ſe ad contrahendum matrimoniū.Verbi gratia,quum Dauid contraxit cum Abiſach Sunamite,non ordinauit coniungium ad calefaciendum ſe, ſed applicauit ſe ad contrahendum coniugium vt per mulierem que fieret,quum non eſſet alias diſpoſitus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus præmiſſis dicenda ſunt, ad quæſtionem motam, duo.

Primum directè reſpondendo quæſito, quòd contractus eſt licitus: quoniam ſufficit coniugio habere vtrumque finem ſuum proximum, finis autem proximus ipſius contractus ſecundum ſe, eſt mutua poteſtas corporum: quatenus verò ſacramentum, eſt ſanctificatio, & propterea, etiam ſi non intendant prolem, neque remedium concupiſcentiæ, ſed ſolummodò eſſe coniuges, ſecundum Eccleſiam, contractus eſt licitus. Et ſic inter ſenes, & quoſcunque non intendentes concumbere, poteſt licitè contrahi matrimonium.

¶ Secundum eſt, quòd communiter extranei, ſeu accidentes fines altero duorum modorũ contingunt: vel vt ratio non cõiugij, ſed coniugij cum tali: vel vt ratio applicationis ad contrahendũ coniugium. Ideo communiter huiuſmodi contractus ſunt liciti: quoniam vterque modus eſt licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipſius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens ſocero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum ſecundi, habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem ſæpe contingit, & clarus eſt omnibus: ſecundus autẽ amplius manifeſtatur exemplo & ratione. Simile quidem eſt, ſi ſacerdos aliquis nolet hodie celebrare, ſuperueniente autẽ amico, vt illi morem gerat, applicat ſe ad celebrandum: ita ſiquis non intenderet matrimonio coniungi, ſuperueniente autem vidua promittente maria & montes, vt ſibimet vtile faciat, applicat ſe ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illa habere cõiugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, ſed applicationis ad celebrandum ſeu ad contrahendum. Et hæc eſt ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ ET PER hoc patet reſponſio ad obiectionẽ in oppoſitum. Nam ſicut ſacerdos alias nõ celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans ſe ad celebrandum, non conſtituit per hoc amicum finem celebrationis, ſed applicationis ſuæ: ita qui propter bona temporalia aliàs non contracturus mouetur ad cõtrahendum coniugium, non conſtituit bonum illud extrinſecum finem coniugij, ſed mutationis ſuæ, qua de non volente contrahere factus eſt volens contrahere: coniugium verò ipſum ſuſcipit cum fine ipſius coniugij, etiam ſi de fine ipſius nihil cogitet: ſicut dictus ſacerdos celebrationẽ ordinat in finem celebrationis, etiam ſi nihil cogitet de fine. Eo ipſo nanque quod intendit coniugium, intendit ipſius finem, quamuis fortè ad illum non ſe diſponat: ſicut ſacerdos intendens celebrare, vult ea hoc ipſo finem celebrationis, quamuis fortè non ſe diſponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVSTERtius de Vſu Matrimonij in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num vſus matrimonij ante benedictionem ſit licitus.*
2 *Num vſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO I.

¶ An vſus matrimonij ſit illicitus ante benedictionem.

CIRCA Vſum matrimonij, dubium primò occurrit, an ſit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia fit contra ſtatutum ac conſuetudinẽ Eccleſiæ: vt patet 30. quæſt. 5. in pluribus cap.

¶ Tum quia quum ſine cauſa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem conſtat conſtituere peccatum mortale.

CONCLVSIO.

¶ Vſus matrimonij ante benedictionem quamuis mortale peccatum non ſit à venialitate alienum non eſt.

¶ AD HOC dicitur, q̃ licet quibuſdam viſum fuerit diſtinguendum de reddente, aut petente debitum: & ſimiliter de loco vbi eſt vel non eſt conſuetudo huiuſmodi benedictionis: & ſimiliter de cauſa an ſit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, ſimpliciter & abſolutè dicendum, q̃ huiuſmodi actus nõ eſt peccatum mortale. Et ratio eſt: quia nullũ apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expreſſe in fine c. noſtrates. enumeratis concurrentibus ad nuptias, ſubditur, quòd hæc omnia nõ ſeruare non eſt peccatũ. Conſuetudo quoq; non obligat ad mortale plus quàm ſtatutũ, & tantò minus hæc conſuetudo obligat, quãto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, conſummant matrimoniũ: alicubi verò (vt in Italia) pœna appoſita ab Eccleſia maritus conſummantibus matrimoniũ ante benedictionem, tam leuis eſt, vt teſtetur minimũ aut nullum eſſe peccatum. Ex parte verò benedictionis quum nulla fiat ſibi iniuria (quoniam nec contemnitur, ſed ſuſcipitur etiam cõſummato matrimonio) nec admiſcetur propterea aliquod falſum ſeu mẽdaciũ, quoniã nulla fit de virginitate ibi mẽtio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obſtat ſi dicatur q̃ canones præſupponunt virginitatem in benedicendis ſaltem in ſponſa: vt patet ibidem, cap. ſponſus. Quoniam hoc de congruitate, & ſecũdum communiter accidentia intelligitur: vt patet ea hoc quòd puella corrupta ante cõiugium ſecrete ab alio nihilominus licitè nuptialẽ benedictionem ſuſcipit. Ex parte demum finis ipſius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, ſcilicet ad ſolennem traductionem vxoris (quam cõſtat propterea omitti) & ad diuinã obtinendam benedictionem ipſorum coniugũ, quę etiam non omittitur. Ex quibus omnibus poteſt formari talis ratio: Actus cõiugij ante benedictionem, &c. quum nõ ſit illicitus niſi quia præuenit benedictionẽ antè debitam, non plus habet illiciti, quàm ea iniuria vel legis, ſeu conſuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipſius ſeu eius finis contrahat: ſed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum eſt, ergo non eſt peccatum mortale. A veniali autem peccato nõ excuſari matrimonij conſummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipſe ſtatutus lege vel conſuetudine non ſeruatur, dum ante benedictionem fit, quod poſt benedictionem agendum erat.

¶ AD PRIMVM autem in oppoſitum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum ſeu conſuetudo Eccleſiæ non ſeruatur, ergo eſt peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quam violare ſtatutum, ſeu conſuetudinem Eccleſiæ: quoniam nec omne ſtatutum, nec omnis conſuetudo Eccleſiæ obligat ad mortale.

¶ Ad ſecundum dicitur, falſum eſſe, q̃ vbi deeſt rationabilis cauſa violandi ſeu non ſeruandi ſtatutum & cõſuetudinem Eccleſiæ ibi eſt cõtemptus: ſtat enim quòd ex infirmitate ſeu concupiſcentia veniali fiat tranſgreſſio. & ſic communiter videtur accidere in huiuſmodi caſibus: Et proptereà quia communiter ea contemptu non fit, communiter non eſt peccatum mortale.

QVAESTIO II.

¶ An vſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quęritur an vſus clandeſtini cõiugij ſit illicitus mortaliter. Et eſt ratio dubij: quia ſi pars affirmatiua poneretur: aut hoc eſſet ratione annexi ſcandali, aut ratione inhibitionis Eccleſiæ: ſed ſcandalum tollitur, ſi vſus eſt occultus, inhibitio autem Eccleſiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti artic. concluſum ſit vſum coniugij ante benedictionem non eſſe peccatum mortale, quamuis ſit contra inhibitionem Eccleſiæ.

¶ IN OPPOSITVM Eſt, quòd vſus coniugij non legitimi eſt peccatum mortale: clãdeſtinum autem matrimonium quamuis ſit verum & ratum, conſtat non eſſe legitimum: ergo.

CONCLVSIO.

¶ Vſus coniugij clandeſtini malus eſt. & mortale peccatum, ſi aliqua turpitudinis & ſcandali ratio adſit. ſecus autem veniale eſſe poteſt.

¶ AD HVIVS Euidentiam recolendum eſt, in coniugiis dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malũ, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus ſeu conſanguineis quarti gradus. Vſus autem coniugij clandeſtini vtroq; modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Eſt ſiquidem malus, non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam ſciendum eſt, quod licet clandeſtinum coniugium cum ſuo vſu habeat omnia requiſita ad ſubſtantialia cõiugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum eſt ſecundũ ſe malum: ea naturali tamen hominis proprietate, qua eſt animal ſociale atque politicum, prouenit turpido in clandeſtino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo eſt animal ſociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipſius actus debeant ſic fieri vt ſint ſine offenſa. & periculo offendẽdi ſocietatem politicam: vſus autem clandeſtini coniugij annexũ habet ſcandalum vitæ ſocialis dum ſcitur commiſceri perſonas quę neſciuntur coniuges: nec etiam ſine ſcãdalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipſum verò coniugium clandeſtinũ annexum habet periculum offendendi vitã ſocialem: quoniam poſſet alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Eſt igitur tam clandeſtinum coniugium quam ipſius actus, etiam ſi prohibitio legis non eſſet de genere malorum moraliter, non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſibi annexa.

¶ Vtrum autem ſit mortale peccatum, conſiderandum reſtat ex vtroque principio: ſcilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte ſiquidem moralis iniquitatis diſtinguẽdum occurrit, & dicendum: quòd quãdo actus huiuſmodi habet annexã ſcandali turpitudinem, eſt peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, nõ eſt peccatum mortale. Et horum ratio eſt in promptu: quia ea quo ratio peccati mortalis conſurgit ex annexa turpitudine extante, illa ſit peccatum mortale: & illa non extãte, non eſt peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiuſmodi, ad differentiam vſus: quoniã frequens actus, qui vſum conſtituit, impoſſibile eſt, moraliter loquendo, quòd careat ſcandalo: nam frequẽs ſecreta cõuentio perſonarũ, quæ poſſunt eſſe cõiuges, ſemper eſt ſuſpecta. & experientia teſte videmus ſcandala

maxime

maxima ex huiuſmodi vſu prouenire. Ex parte autem inhibitionis Eccleſiaſticæ mortale peccatum videtur: quoniam Eucariſtus Papa (vt habetur 30. quæſtione 5. canone, aliter) damnat huiuſmodi coniugia: ita quod non coniugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes eſſe non dubitat. Quod quia verum eſſe conſtat in iudiciali foro, in quo clandeſtinum matrimonium non eſt matrimonium ex autoritate Papæ promulgatum, damnabilem conſtituit clandeſtini vſum matrimonij. Simpliciter igitur & abſolutè loquendo, vſus matrimonij clandeſtini peccatum mortale eſt: vtpote ſcandaloſus ſcandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamem. & à iure damnatus vt adulterium, ſeu fornicatio. Quocirca caueant cõfeſſores viduarum nobilium, ne conſulant fornicariè, vt contrahant clandeſtinum matrimonium, quaſi licitè deinceps ſatisfacturæ voluptati ſuæ cum clandeſtino coniuge. tum quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona, & multo minus vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vſu dicti coniugij. tum quia adiungitur periculum homicidij vtriuſque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus noſtra ætate: conſanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quam ſi fornicatio ſola fuiſſet.

¶AD OBIECTA Ergo in oppoſitum dicitur, quòd licet actus vnus ſeu aliquis poſsit eſſe ita occultus, quòd careat ſecundum ſe omni turpitudine ſcandaloſa: frequens tamen actus, vt dictum eſt, eſſe nõ poteſt: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo ſcandali: quia poſſet inde coniunx concipere, & ſic ſcandalum ſequeretur. Inhibitio autem Eccleſiæ non ſimiliter ſe habet ad vſum coniugij ante benedictionem, & ad vſum coniugij clandeſtini, quoniam primum ſimpliciter inhibet: ſecundum autem non ſolùm inhibet, ſed damnat vt ſtuprũ, ſeu fornicationem. Et ratio eſt diſparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc eſt, publicè præparabilis ſeu præparatus. vnde & coniuges conthorales dicuntur: clandeſtini autẽ coniugij actui non poteſt publicè torus præparari quum coniugium ipſum publicè habeatur tanquam non ſit, quum probari non poſsit. Ante benedictionem vero publicis coniugibus poteſt publicè torus præparari, imò & de facto millies præparatur & propterea actus coniugij clandeſtini meritò reprobatur ac damnatur: actus vero publici coniugij nõ reprobatur nec damnatur, ſed ſolius cæremoniæ defectu accuſatur: eſt enim præceptum cæremoniale de non prætereũdo benedictionem, de non vtendo vero clãdeſtino, eſt præceptum propriè ſubſtantiale. Et hinc ſequitur, quòd non ſolùm vſus ſed etiam actus vnus coniugij per ſe clandeſtini, etiam cum ſterili ſeu vetula, quæ non poteſt concipere, quantumcunque occultus eſt mortale peccatum, ſicut & ipſe contractus clandeſtinus propter damnationem Eccleſiæ damnantis omnem cõtractum & concubitum clandeſtinum in ſua ſpecie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clandeſtinum: & conſequenter niſi rationabilis cauſa ſubſit contrahendi clandeſtinè, aut clandeſtinè conſummandi, damnationem ſuæ ſpeciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVS-quartus de Delectatione moroſa in tria quæſita diuiſus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter ſit mortale peccatum*

2 *Num vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*

3 *Num voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſa.*

CIRCA Actum coniugij, quoniam multa ſcripſimus in commentariis præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quędam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranſeundum eſt. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione moroſa ſoluendo.

DVBIVM I.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter ſit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licitu conditionaliter, ſit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere ſi eſſet vxor ſua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & ſimilibus ſit peccatum mortale. Et eſt ratio dubij: quoniam pro parte negatiua eſt quòd delectatio eſt de actu licito, intantum quòd conſenſus in huiuſmodi actum non eſt peccatum: ſi enim conſenſus in actum non eſt peccatum, a fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua eſt omnis religioſa conſcientia, cauens huiuſmodi delectationem: vt peccatum mortale.

CONCLVSIO.

¶ Voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter eſt peccatum mortale, cum ſit de concubitu peccati mortalis.

¶AD HOC dicitur, quòd ſine dubio huiuſmodi delectatio voluntaria eſt peccatum mortale, quia eſt ſimpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam diſcernendum eſt inter conſenſum & delectationem: quoniam tam conſenſus, quam deſiderium ferri poteſt in obiectum vel abſolutè vel conditionaliter: poteſt enim quis deſiderare cibum abſolutè, & poteſt rurſus deſiderare ipſum ſub conditione: puta ſi non eſſet dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione conſequente actum exterius exercitum: nam poteſt quis deſiderare delectationem cibi & abſolutè & ſub conditione puta velle delectari in comedendo, ſi non eſſet dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria conſequens obiectum interius apprehenſum & concubitum ſiue abſolutè, ſiue conditionaliter, non poteſt diſtingui in delectationem cõditionalem, vel abſolutam: ſed ex hoc ipſo quòd meta huiuſmodi delectatio voluntariè, eſt ſimpliciter & abſolutè delectatio. Vnde cum aliquis deſiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id eſt ſi eſſet ſua, nũ peccat quoniam deſiderium obiectum habet rectæ rationi conſonum: ſed quum delectatur quis de huiuſmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipſa non eſt conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in eſſe: huiuſmodi autem delectatio ponitur in eſſe voluntariè. Et propterea delectatio ipſa non ſpectat ad obiectum deſideratum & cogitatum, quatenus eſt conditionale: ac per hoc redit ad naturam ſui generis: ſcilicet delectationis moroſæ de illicito concubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipſam delectationem conditionalem: ſequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu ſecluſa conditione, quę ſola faceret illum licitum. Et hoc eſt nihil aliud dicere, quam relinquerere illam in ſpecie delectationis voluntariæ de concubitu, ac ſi illa conditio non eſſet cogitata. & hoc eſt quod timoratæ conſcientiæ vtriuſque ſexus teſtantur.

¶ET PER HOC patet ſolutio ad obiectum: quoniam non eſt idem iudicium de conſenſu, & deſiderio in actum exteriorem illiúſque delectationem ſub conditione, & de præſenti delectatione voluntaria de eodem actu eadémque delectatione cogitata. Nec eſt verum, quòd præſens delectatio ſit de actu licito: quoniã non eſt de illo conditionaliter, actus autem non niſi conditionaliter eſt licitus.

DVBIVM II.

¶ An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito peccet mortaliter.

SECVNDVM Dubium eſt, an vidua quæ volũtariò delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et eſt ratio dubij ambiguitas ſcribentium.

CONCLVSIO.

¶ Voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non eſt peccatum mortale.

¶AD HOC Dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non eſt peccatum mortale. Et ratio eſt, quia eiuſdem moris eſt delectari de præſenti, præterito, vel futuro: huiuſmodi enim differentiæ non variant ſpeciem moris de bono in malum: & propterea ſicut ſimpliciter, & abſolutè, viduæ cõſenſu approbatiuo poteſt placere actus præteritus, ita poteſt delectari de illo. Et licet hæc ratio ſufficiat, manifeſtatur tamen ex ſimili: iudex enim functus officio, poteſt voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec ſolùm iuſtus poteſt delectabiliter memorari, verùm poteſt etiam delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autem eſt iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuſcunque alterius actus: memoria enim de iuſtis ſeu licitis, eodem more eſt delectabilis, quo & ipſa iuſta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen eſt hic, quod aliud eſt loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud eſt loqui de concomitantibus illã: nam ſtat quòd ipſa delectatio de actu præterito voluntaria immunis ſit ſecundum ſeipſam a peccato mortali: & tamen ipſamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem, conſequentem vellicitatem actus ſimilis præterito, aut conſequentem inſurgentem concupiſcentiam) ſit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiſcentiã carnis, motúſque qui etiam non præcipiente intellectu inſurgunt (vt experientia teſtatur) ideo ſi viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum conſenſum huiuſmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memoriis talibus) tenetur euitare huiuſmodi memoriam, ſicut tenetur fugere huiuſmodi pericula. Sine his tamen, huiuſmodi memoriæ communiter ſunt peccata venialia: quia carent pia neceſsitate & vtilitate.

DVBIVM III.

¶ An voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſa

TERTIVM eſt, An voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ. Et eſt ratio dubij, quia ſimile videtur iudicium de delectatione omnis ſenſus: ſed voluntaria delectatio de muliere tacta, ſpectat ad delectationem moroſam, ergo & de viſa.

CONCLVSIO.

¶ Delectabilis cogitatio de viſa pulchra muliere niſi in malum finem dirigatur, nullum peccatum eſt.

¶ AD HOC dicitur, quòd quum nulla ſenſatio naturalis ſit ſecundum ſe peccatum (quoniam eſt à natura ipſa, cum conſequente delectatione) proculdubio niſi mulieris viſus aut tactus ſit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipſa viſa aut tacta non eſt mala. Verùm inter tactus & alios ſenſus eſt quo ad propoſitum differētia in hoc quòd viſus mulieris pulchræ ſecūdum ſeipſum delectabilis, non eſt libidinoſus niſi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oſcula & amplexus, vt eſt ſecundum tactum talem delectabilis, eſt libidinoſus, ſicut & concubitus, niſi coniugij bono honeſtetur. Quoniam delectatio ſenſibilis ſecundum quendam tactum, ſcilicet oculorum, amplexum & huiuſmodi, eſt ſecundum ſe à natura ordinata ad venerea: delectatio autem viſus non eſt ſecundum ſe ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob ſolam delectationem exercitata ſint libidinoſa: viſus autem minimè. Et propterea ſicut ſenſibilis delectatio oſculorum, &c. extra coniugium illicita eſt, & ſecundum ſe mortalis (vt in commentariis præcedentis libri diffusè declaratum eſt) ita voluntaria delectatio de huiuſmodi cogitatis, mortale peccatum eſt delectationis moroſæ. Et per oppoſitū, quia videre mulierem pulchram, non eſt ſecundum ſe ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex ſuo genere nullum eſt peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de viſa muliere pulchra niſi otioſè vel ob malum fiat, peccatū nullum eſt. Et hæc ſimiliter intellige de huiuſmodi actibus ſecundum ſe: nam ſecundum annexa pericula iudicādum eſt iuxta canones periculorum: multi enim ex aſpectu mulierū corruerūt: vt patet de Dauid, &c.

¶ ET HAEC Sufficiant pro hoc libro ſuper tertia parte diui Tho. ac per hoc pro cōmentariis integris ſuper tota ſumma eiuſdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipſius diui Tho. vtilitatem autem Eccleſiæ. Sub correctione ſanctæ ſedis Apoſtolicæ (in qua nunc ſedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & ſcripta & ſcribenda omnia ſubmiſſa ſemper eſſe volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Chriſtianæ ſalutis milleſimo quingenteſimo vigeſimo, ætatis autem meæ quinquageſimoſecundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELlarium, *Tractatus de Indulgentiis, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xiſti.*

PROLOGVS.

SATIS conſtat, pater ampliſſime, inter eos theſauros qui ab apoſtolicæ poteſtatis throno ad animarum ſalutem per Eccleſiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas eſſe remiſſiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologię profeſſorum opiniones eſſe animaduerterem, libuit mihi pro mea conſuetudine qui omnes meas lucubrationes ad Eccleſiæ vtilitatem ſemper contuli, pro virili mea: id quoque in ſummam compendiúmque redigere: quid illud denique ſit quod tanquam ratum certúmque de huiuſmodi remiſſionibus habeamus. Noſtrum verò de hac re opuſculum tibi iure optimo dedicandum cenſui, tum ſequutus illorum morem qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te eſſe omnes gaudemus) libros ſuos nuncupare prægeſtiunt: vt ſub illorum auſpiciis honeſtati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia ſanctiſſimi Domini noſtri Leonis x. benignitate, in ſacrum Rom. Eccleſiæ Senatum acſcitus, inclytæ familiæ veſtræ in vniuerſum, ac ſeorſum & ſingulis veſtrum, tibique præſertim (quem præcipuum mihi patronum dominúmque elegi) & meipſum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos eſſe cognoſco. Addo etiam quòd quum tu Rom. Eccleſiæ vicecancellarius diuo ſuffectus ſis Laurentio, cuius eſt officium ſedis Apoſtolicæ tractare theſauros, ac diſpenſare iure quodam ſuo noſtrum hunc libellum, in quo agitur de ſpiritualibus Eccleſiæ theſauris, vt patronus ac præſes tibi vendicas & aſciſcis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipſum maximo tuo beneficio honeſtatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSquintus de Indulgentiis in Decem Capita diuiſus.

1 *Quæ à priſcis conſtant de indulgentiis.*
2 *Quid ſit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra aſſignatam indulgentiæ definitionem.*
4 *Quæſtiones tres contra aſſignatam definitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in tertio cap. poſita. num indulgentiæ ſpectent ad iuriſdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia ſit abſolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3. capit. quod indulgētia ſit de iniū. in pœnitētijs.*
8 *Reſponſio ad quæſtionem de indulgentiis cauſa 4. cap poſita*
9 *Reſponſio ad ſecundam quæſtionem de tempore veræ pœnitentiæ cap poſitam*
10 *Reſponſio ad tertiā quæſtionem 4. capit. poſitā de tēpore cōfeſſionis.*

CAP. I.

¶ Quæ à priſcis conſtant de indulgentijs.

DE ORTV Indulgentiarum, ſi certitudo haberi poſſet, veritati indagandæ opem ferret: verùm quia nulla ſacræ Scripturæ, nulla priſcorum doctorum Græcorum, aut Latinorum autoritas ſcripta hunc ad noſtram deduxit notitiam: ſed hoc ſolùm à trecētis annis Scripturæ commēdatum eſt de vetuſtis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias ſtationū inſtituit, vt in 4. ſen. diui Tho. habetur. Longè ſiquidem poſt Greg. legimus, quòd quidam indiſcretas & ſuperfluas indulgentias dabant: vt Innoc. 3. in ca. quum ex eo. extra de pœ. & re. dicit. Et per 40. fortè annos antè ab Alex. 3. propoſitam de indulgentiis datis ab Epiſcopis quæſtionē ſolutam inuenimus ibidē in c. quod autem. Ex verbis quoq; Inno. 3. in c. excommunicamus. extra de hære. §. catholici. apparet cōceſſam fuiſſe indulgentiam euntibus in ſubſidium Terræ ſanctæ. Et quamuis non inueniatur in iure, indubie tamen tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuiſſe indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte deciſa decretalis ad liberandum. extra de Iudæis.

¶ Ex his autem textibus nō ſolùm habetur, quòd indulgētiarum gratia antiqua eſt in Chriſti Eccleſia, & non noua adinuentio, ſed habentur clarè quatuor. Primò, quòd dare indulgētiam alicui eſt illum abſoluere. Secundò, ꝙ iſta abſolutio ſpectat ad forum pœnitentialem. Tertiò, quòd iſta abſolutio eſt a pœnitentiis iniunctis. Quartò, quòd quandoq; ſunt indiſcretæ. Et primum quidem eorum habetur expreſsè in dicto cap. quod autem. ab Alex. 3. reſpōdere Archiepiſcopo Cantuarien. quòd quia nullus poteſt ligari, aut ſolui à nō ſuo iudice, ideo indulgentiæ cōceſſæ ab aliquo Epiſcopo, non ſe extendunt ad non ſubditos ſibi niſi de cōſenſu propriorum iudicum. Hæc enim reſponſio clarè docet ꝙ quia indulgentia eſt abſolutio, ideo a proprio iudice vel de conſenſu proprij iudicis ab alieno poteſt fieri tantùm. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali ſub Inno. 3. in ca. quum ex eo. extra de pœ. & re. Quod enim ſpectet ad forū pœnitentialem inde habetur: quia ibi dicitur, quòd eneruat pœnitētialem ſatisfactionem indiſcreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentius, clarè ibi habetur. & ſimiliter, quod ſuperfluè & indiſcretè quandoque fiant.

CAPVT II.

¶ Quid eſt indulgentia.

Diffinitio.

PRINCIPIVM Igitur inueſtigandæ quidditatis indulgẽtiæ ex his quę cõſtant ſumẽdo, ab illius ſtabilito genere ex ſacris canonib⁹ ordinamur. Et dicamus, ꝙ indulgentia eſt quædam abſolutio: niſi enim per ſe & propriè indulgẽtia abſolutio eſſet, nõ redderetur per ſe rationẽ ius, quare indulgentia nõ prodeſt non ſubdito: quia ligari abſoluive nñ niſi ſubditus poteſt. Si enim ratio eſt per ſe, oportet indulgentiã conſiſtere in abſoluendo aut ligando: conſtat autem ꝙ indulgere non eſt ligare: igitur eſt abſoluere. Neceſſarium eſt autem aſſerere rationem canonis eſſe per ſe: quia ea quæ ſunt per accidens, repellũtur à qualibet ſciẽtia. Eſt igitur Eccleſiaſtica indulgẽtia (colligẽdo omnia certa ex ſacris canonibus) abſolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quãuis prima facie videantur hæc nõ ſufficere ad indulgentiæ diffinitionem: ſcrutando tamẽ ſingula ſubtilius, apparebit ſufficiẽs. Differt ſiquidẽ imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, ſub quo continetur abſolutio: eſt enim abſoluere ſicut & ligare actus iuriſdictionis. Et ex hoc indulgẽtia differt tã ab actionibus priuatis (puta quũ vnus orat, aut facit pœnitentiã pro alio aut ſeipſo) quàm ab actionibus communibus perſonis publicis & priuatis: puta cõpenſatione vnius ad alterũ, aut ſubuẽtione dãdo alicui pretium, vnde ſoluat creditori. Nullus ſiquidem horum actuum eſt actus iuriſdictionis: quilibet enim abſq; quacunq; iuriſdictione poteſt huiuſmodi actus exercere, nõ ſolũ in profanis, ſed etiam in propoſita materia: vt enim in 4. ſent. Theologi dicũt: Vnus homo exiſtens in charitate, poteſt facere pœnitentiã & ſatisfacere pro altero in charitate exiſtẽte. Quod Eccleſiæ cõſuetudine approbatur, ieiunia aliáq; opera ſatisfactoria eſſe pro pœnis debitis animabus in purgatorio exiſtẽtibus affirmante, ſi pro illis à perſonis in charitate exiſtentibus fiãt vbi patet opera ſatisfactoria priuatarũ perſonarũ abſq; vlla iuriſdictione Eccleſiaſtica compenſari pro pœnis animarũ quæ purgãtur, & pro pœnitentiis illis iniunctis ſatisfacere: & eſt quaſi pretium ꝙ priuatę perſonæ animabus donant, vnde quaſi ſoluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non eſt quicunque iuriſdictionis actus, ſed talis, ſcilicet abſolutio, ab actu diſtributionis, quo curã habens boni cõmunis diſtribuit illud partibus eiuſdem cõmunitatis: vt quũ diſtribuit princeps, aut cõmunitas honores Reip. inter ciues. Abſolutio enim eſt actus iudicis ad vnũ ſubditũ nulla habita ratione æqualitatis ad alterũ, vt patet etiã in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per cõfeſsionale aut indultum fit. Diſtributio antẽ vt patet 5. Ethic. fit ſecundũ æqualitatem proportionalem: quę ſine ratione ad alterum fieri non poteſt vni quũ hoc intelligi nõ poſsit: vnde quum vnus tantũ quandoq; honoratur in Rep. ſi iuſta diſtributione honor talis illi defertur, rationẽ illius habere ad alios eſt neceſſarium: & quantò aliis præſtat ſimpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monſtratur quoq; ex hoc, quòd indulgentia eſt abſolutio, & effectiua illius cauſa, ſcilicet iudex: actus enim iuriſdictionis operatio eſt iudicis: & per hoc monſtatur requiri tam autoritatẽ in dante indulgentiã (non enim eſt iudex ſine autoritate) quàm rationem: non enim pro libito, ſed ratione ſuadẽte abſoluit, aut ligat iudex niſi cuius voluntas lex eſt: quod ſoli Deo conuenit. Et materialis, ſcilicet ſubditus, in quem exercetur: non enim abſolui poteſt niſi ſubditus: vt Alex. 3. ad hoc propoſitum in allato canone dixit. Sed materia circa quã exercetur per ſubiunctã particulam monſtratur, quum ſubiũgitur, ab iniuncta pœnitentia. Eſt ſiquidẽ indulgentia ſubditi abſolutio quo ad iniunctã ſibi pœnitẽtiam non in foro contentioſo, ſed pœnitentiali, ita ꝙ li, in foro pœnitentiali determinat duo, ſcilicet abſolutionẽ & iniunctam pœnitentiam. Et eſt ſenſus ꝙ indulgentia eſt abſolutio in foro pœnitẽtiali à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, quia actus eſt iudicis, ad aliquẽ forum ſpectat, liquet autem ꝙ nõ contentioſi eſt fori, pœnitẽtialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim pœnitentialis ad eccleſiaſticum tantũ iudicem ſpectat: & propterea eccleſiaſticum oportet eſſe iudicẽ, qui indulgentiã concedit. Verùm quum pœnitentialis abſolutio ſecetur in eam, quæ eſt ordinis, quæ ſacramentalis eſt (vtpote ſacramentum pœnitẽtiæ perficiẽs ſacerdotis miniſterio) & eam quę eſt iuriſdictionis tantum, quæ à legatis & electis tãtum pontificibus exercetur: & illa directè & per ſe primò culpã reſpiciat (eſt enim abſolutio ab ipſo peccato) iſta autem culpæ remiſsionẽ præſupponat, & pœnam peccato debitam reſpiciat, non quamcunq;, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) ſed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commiſſo peccato eſt: ideo ad differentiam ſacramẽtalis abſolutionis remittẽtis culpam & æternitatem pœnæ ſubiunctum eſt in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta ſiquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non niſi tẽporalis eſſe poteſt, & remiſsionem culpæ præſupponit. Monſtratur nihilominus ex eadem particula qualitas ſubditi, cui confertur indulgentia: quòd ſcilicet ſit verè pœnitens & confeſſus. Nam quia in ſacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam ſacerdos, iniungendo pœnitentiam, niſi abſoluendo à culpa: & prius natura abſoluit, quàm ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem ſupponit remiſsionem culpæ abſolui autem à culpa ab eccleſiaſtico iudice nullus poteſt niſi verè pœnitens & confeſſus) ideo ex hoc ipſo, quòd indulgentia eſt abſolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monſtratur quòd recipiens indulgentiam debet eſſe vere pœnitens & confeſſus: atteſtante conſueta forma indulgentiarum: in qua dicitur verè pœnitentibus & confeſsis. Differt deinum indulgentia a remiſsione pœnarum iudicialium ad forum contentioſum ſpectantium per eandem particulam: ſcilicet iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia ſiquidem non liberat a pœnis iniunctis in foro contentioſo, & vſque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religioſos per indulgentiam non liberari à pœnitentiis ſibi iniunctis in capitulo, à ſuis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Eſt igitur Eccleſiaſtica (de qua eſt ſermo) indulgentia, abſolutio a à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAPVT III.

¶ Obiectiones contra aſsignatam rationem indulgentiæ.

QVESTIO.

¶ Num dare indulgentias ſpectet ad iuriſdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

¶ Contra illud in primis dictum: ſcilicet, dare indulgentias eſt actus iuriſdictionis, opponitur a Durando in quarto ſent. diſt. 20. Tum quia iuriſdictio exerceri poteſt in inuitum: indulgentiam autem nullus conſequi poteſt inuitus. Tamẽ quia nullus poteſt vti actu iuriſdictionis, in ſeipſum: indulgẽtia autem aliis data poteſt concedens vti ſicut alij. Ab aliis verò: tum quia Archiepiſcopus poteſt in tota ſua prouincia indulgentias dare, vt patet in cap. noſtro. extra de pœn. & re. & tamẽ conſtat Archiepiſcopum non habere niſi in articulis quibuſdam poteſtatem in ſubditos ſuffraganeorum: extra de offi. or. cap. paſtoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis exiſtentibus in Purgatorio: qui a iuriſdictione Eccleſiæ ſunt exẽpti, vtpote extra hanc vitam: & quos eccleſia non poteſt ligare, cui data eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi ſuper terram tantùm.

QVAESTIO.

¶ Num abſolutio potius quàm diſtributio, vel compenſatio ſit indulgentia.

¶ CONTRA aliud deinde dictum, ſcilicet quòd indulgẽtia eſt abſolutio, non compenſatio, aut diſtributio, opponitur communis tam theologorum, quàm canoniſtarũ doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vnigenitus. de pœn. & re. decernentium indulgentias fieri per modum diſtributionis, & compẽſationis, ſeu ſolutionis. Dicunt enim quòd theſaurus Eccleſiæ, in quo ſunt recondita merita Chriſti & ſanctorum, quatenus ſatiſfactoria ſunt non pro ſeipſis, diſtribuitur per indulgẽtias in Chriſti fideles, ita quòd pœnitentiæ noſtræ compenſantur per pœnas Chriſti & ſanctorum, dum ex theſauro illo conceditur cuique quaſi pretium pœnale, vnde ſoluat Deo debitam, pro ſuis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire ſententiæ, qua dicitur, quod indulgentia eſt abſolutio: quum longè diſtet actus abſolutionis iudicialis ab actibus his: quoniam iſti actus omnes ſunt actus non iudicij proprij, ſed communes tam publicis quam priuatis perſonis, excepto diſtributionis actu, cuius tamen differentia ab abſolutionis actu clarè liquet. Opponitur quoque, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur niſi quòd dare indulgẽtiam eſt actus iuriſdictionis in ſubditum: quòd quidem poteſt verificari ponendo, quòd eſt actus diſpenſationis, ſeu diſtributionis. Nam hic actus eſt iuriſdictionis, & ſuper theſaurum diſpenſandũ & ſuper eum, cui communicatur: quia commune bonum non niſi in partes communitatis diſtribuendum eſt: & ſic ruit tota diffinitio aſsignata. Poteſt quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur cauſaliter indulgẽtiam eſſe abſolutionẽ, quia cauſat abſolutionem, diſpenſatio namque theſauri dicti cauſat in illo, cui communicatur, abſolutionem, à pœna peccato debita, & à ſacerdote iniuncta. Et ſic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶ Num indulgentia ſit abſolutio ab iniuncta pœnitentia.

¶ CONTRA tertium demum dictum (ſcilicet ab iniuncta pœnitentia) obiicitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canoniſtis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis, pœnitentiis.

¶ Tum quia indulgentiæ tantùm valent quantum ſonãt: vt communiter tenetur: conſtat autem, quòd in plenariis indulgentiis non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur

pro

pro defunctis,non dantur pro inionctis;oam non præſupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfeciſſe, eos qui ſunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitentiam plenariam indulgentiarum conſequutus, accepit mandatum à Papa, vt non iniungeret pœnitentiam: vt refert Petrus de Pal.in 4.ſent.diſt.20.quæſt.4.in calce. Tum quia in forma plenariæ abſolutionis,quæ conceditur in morte, continetur reſtitutio ad innocentiam baptiſmalem,quæ non eſſet verè efficax,ſi ab iniuncta tantum pœnitentia abſolueret.

CAPVT IIII.

¶ Quæſtiones tres circa aſſignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num quæuis cauſa indulgentiæ ſit etiam cauſa quantæcunque.

SVNT Preterea circa dicta in ſuprapoſita diffinitione indulgentiæ tres quæſtiones.Prima omniũ difficillima eſt circa cauſam effectiuam indulgentię.Dictum eſt enim,quòd oportet dantem indulgentiam fultum eſſe autoritate & ratione.In dubium autem non paruũ vertitur, an quælibet rationabilis cauſa dãdi indulgẽtiam,ſit etiam rationabilis cauſa quantæcunq; indulgẽtiæ:an potius quædã ſit rationabilis cauſa tãtæ indulgẽtię(puta vnius anni)quę nõ eſſet rationabilis cauſa multò maioris indulgẽtię,puta viginti millium annorũ. Eſt autem ratio ambuiguitatis quia pro prima parte,hoc eſt ꝙ cauſa legitima indulgentiæ eſt etiam ſufficiens cauſa quantæcunq; indulgẽtiæ,extat autoritas diui Tho.in 4.ſent.diſt.20.expreſsè dicentis,ꝙ indulgentiæ ratio ſeu cauſa nõ exigitur ad menſurandam indulgentiam.Et probat hoc: quia eadem ſtante ratione Eccleſia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiam.Et tandem dicit, ꝙ licet dans indiſcretè indulgentias,ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitẽtiæ retrahãtur, peccet nihilominus conſequuntur homines plenam indulgẽtiam datam.extat(& quam continua experientia Romæ docet autoritas Eccleſiæ) dantis indulgentiam plenariam pro ſola viſitatione alicuius Eccleſ.ſine manibus adiutricibus:& in die ſancto Paſchę data benedictione à Papa ſuper plateas S. Petri.pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariã omnibus præſentibus.Si enim hæ cauſæ ſunt legitimæ cauſæ indulgentiæ plenariæ, nulla reſtat cauſa pia tã parua,quæ nõ ſit legitima cauſa quantæcunq; indulgentiæ.Extat & autoritas veritatis eccleſiaſticæ:ſecundum quam oportet indulgẽtias tantũ valere quantum ſonant:cõſtat autem, quòd ſonant ea quacunque cauſa etiam plenariam indulgentiã.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt: quia à ratione diſſonat indulgentiam exigere vltra autoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatem in cauſa, ita quòd ſine legitima cauſa indulgentia eſt nulla, & tamen quantitatem indulgentiæ non exigere aliquid ex parte legitimæ cauſæ.

¶Contra quoq; rationem eſt,quòd poteſtas Eccleſiæ quę nõ niſi miniſtri & diſpenſatoris eſt, nulla ratione diſpenſandi vtatur in quãtitate tã prætioſi theſauri. Et cõfirmatur:quia ſi in prophanis poſſunt Eccleſiæ miniſtri ita diſpenſare,vt diſpenſatio ſit nulla (vt ſi Papa donaret totũ ſtatum tẽporalem Eccleſiæ filio ſuo, quamuis eſſet rationabilis cauſa donãdi ſibi aliquid)multò magis videtur ꝙ errare poſſit in diſpenſando theſaurũ ſpiritualiũ bonorũ, ita vt diſpenſatio ſit nulla.vtriuſq; enim eſt diſpenſator nõ dominus,in ædificationem corporis Chriſti myſtici, non illius diſsipationem.Accedit ad hoc autoritas apoſtolica Clemẽtis 6. in dicta extrauagante, vnigenitus:de autoritate data à Chriſto diſpẽſandi hunc theſaurum,dicentis,Quem quidem theſaurum per beatum Petrum cæli clauigerũ, eiúſq; ſucceſſores ſuos in terris vicarios commiſit fidelibus ſalubriter diſpenſandũ:& propriis & rationabilibus cauſis, nũc pro totali, nũc pro partiali remiſsione pœnæ tẽporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quam ſpecialiter prout cũ Deo expedire cognoſcerent, verè pœnitentibus & confeſsis miſericorditer applicandũ.Vbi patet ꝙ non ſolùm rationabiles,ſed proprias oportet eſſe cauſas quãtitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶ Num & quomodo. & quando pœnitentia ſit neceſſaria pro conſequenda indulgentia.

¶SECVNDA Quæſtio eſt,an vera pœnitentia exigatur tẽpore,quo indulgẽtia cõceditur,aut opus exercetur, an extẽdatur ad tẽpus aliud.quo quis vult illa indulgẽtia vti. Verbi gratia quo ad conceſsionẽ, dat Papa quinque annos de indulgẽtia omnibus præſentibus,quum infrà miſſam in capella ſua ſingulis diebus dominicis aduentus & quadrageſimæ abſolutionem facit, ſi teneor tunc eſſe verè pœnitens,an ſufficiat quòd intẽdo verè pœnitere; & tunc,vt iſta indulgentia quinque annorum:Et ſimiliter quo ad exercitium operis,dat Papa quòd dicẽs ſeptem Pſalmos,vel dans tantam eleemoſynam, habeat plenariam remiſsionem ſemel in vita & ſemel in mortis articulo, an teneatur eſſe verè pœnitens tempore quo dicit ſeptem Pſalmos,aut dat eleemoſynam.

¶TERTIA Quæſtio eſt,an oporteat eſſe cõfeſſum, ita quòd nullum ſit in conſcientia mortale peccatum cõmiſſum non confeſſum tempore,quo acquirit quis,& vtitur indulgentia,an ſufficiat eſſe confeſſum ſecundum præceptum Eccleſiæ:hoc eſt ſemel in anno.Et eſt ratio dubij: quia hinc apparet quòd verba iudiciũ ſunt ſecundum iura interpretãda, ac per hoc quòd ſunt illo anno confeſsi. Inde verò apparet, quòd ſi non requireretur confeſsio alia ſufficeret dicere pœnitentibus: quoniam in vera pœnitentia clauditur propoſitum obſeruandi præcepta Chriſti & Eccleſiæ.

CAPVT V.

¶ Soluuntur obiectiones in 3 cap.poſita. contra hoc,quod dare indulgentiam, eſt actus iuriſdictionis.

NON EST Autem difficile ad obiecta, primò contra aſsignatã diffinitionẽ reſpondere. Falſum nanq; eſt quod Durandus dicit, omnem iuriſdictionis actum poſſe in inuitũ exerceri,quum abſolutio ſacramentalis ſit actus non ſolũ ordinis,ſed iuriſdictionis (vtpote a non proprio iudice ordinario, vel delegato facta nulla exiſtens) & tamen non poteſt exerceri in inuitum. Sed ꝙ nullus poſsit exercere actũ iuriſdictionis in ſeipſum abſoluendo & ligando ſe,verũ eſt:& propterea licet alij aliter ſentiant, concedo ego, quòd dans indulgentiã aliis,non acquirit illã:quia abſoluẽs alios, nõ abſoluit ſe.Nec tamẽ eſt deterioris cõditionis,quàm alij,quia & ſi non per iſtã viam:per aliam viam poteſt eandẽ indulgẽtiam conſequi,ſcilicet cõmittendo cõfeſſori ſuo:vt ſic abſoluat ipſum, ſicut ipſe abſoluit alios: hoc enim modo Papa ſubiicit ſe abſolutioni ſacramẽtali,& ſimiliter indulgentię eadẽ ratione Archiepiſcopi quoq; poteſtas ſuper totã prouinciã ea hoc ipſo,ꝙ in quibuſdã articulis affirmatur, manifeſtatur extẽdi ad dandas indulgẽtias in tota ſua prouincia:quandoquidẽ ille eſt vnus illorũ articulorũ,qui in iure numerãtur:vt Panor.ibidem ſcripſit. Defunctos autẽ in purgatorio exiſtentes, extra iuriſdictionem Eccleſiæ quidam negãt:eo quòd ſicut ſunt medij inter nos & beatos(dum nos viatores ſumus quo ad meritũ,vel demeritũ, & quo ad pœnam & præmiũ,& beati extra viam totaliter ſunt:qui purgantur autẽ quo ad meritũ,vel demeritũ extra viam,ſed quo ad pœnam, vel præmium in via adhuc ſunt)ita ſunt quodãmodo ſubditi vicario Chriſti viatoribus dimiſſo:vt ſicut quo ad punitionẽ adhuc ſunt in via ita quo ad releuationem à pœna adhuc ſubſunt iudicij viatorũ.Sed hęc opinio multa vera dicẽs non infert efficaciter intentũ:plus enim requiritur ad ſubditum iudici viatorum, quam adhuc participare aliquid de via.Exigitur enim ꝙ poſsit cauſa ſua quantũ ad illud quod ſapit viæ,cognoſci à iudice viatorum nullus enim poteſt eſſe iudex cauſæ omnino incognoſcibilis ab ipſo: cõſtat autẽ à Papæ cognitione omnino eſſe alienas cauſas exiſtẽtiũ in purgatorio:& ideo patet Papã nõ poſſe abſoluere,aut ligare exiſtẽtes in purgatorio.Manifeſtatur quoq; hoc idem ex verbis Domini: limitatis Petri poteſtatem ſuper terram:ita ꝙ licet effectus poteſtatis Petri penetret cælos, dicente Domino, Erit ligatum aut ſolutũ in cælis:iuriſdictionis tamen actus terminatur ad hoc,vt ſit ſuper terram dicente Domino, Quodcũq; ſolueris,aut ligaueris ſuper terrã.Scriptura autem ſacra mortuos non eſſe ſuper terrã vocat:vt patet Gen.42.vbi de Ioſeph tanquam de mortuo loquẽtes fratres & pater,introducuntur dicentes, ꝙ non eſt ſuper.Purgatoriũ rurſum nõ ſuper, ſed ſub terra eſſe ex eo patet ꝙ Chriſtus deſcendit ad inferos:vbi erat limbus Patrũ:neq; enim fas eſt credere ꝙ de purgatorio exeũtes animæ ante Chriſti mortẽ:& ad limbũ Patrum euntes, ad inferos à ſuperis deſcenderint: ſed econtra ex inferno inferiori ad infernum ſuperius aſcenderẽt: quum etiam ſecundum Philoſophos loca quanto ſuperiora,tanto nobiliora ſint.Quocirca nõ dat Papa defunctis indulgentiam autoritatiuè abſoluendo,ſed per modũ ſuffragij. quod etiam ipſæ Apoſtolicæ literæ atteſtantur, clarè apponentes illam clauſulam, per modum ſuffragij,quum pro defunctis dantur indulgentię.Et potes videre quòd ex hoc ipſo diuerſo modo dandi indulgẽtiam viuis & defunctis,inſinuatur intentum:nam ex eo quòd non audens Eccleſia defunctis autoritatiuè remittere pœnas ſicut viuis, ſuffragantis perſonam induit,concedendo defunctis indulgentiã, monſtratur quòd indulgentia ſimpliciter & abſolutè remiſsio eſt autoritatiuè ab Eccleſia facta. Niſi enim eſſet autoritatiua remiſſio,ex applicatione eccleſiaſtici theſauri non oporteret ad ſuffragij modum deſcendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Eccleſia non niſi ſuffragari poteſt.

Papa poteſtas in defunctos extenditur per modum ſuffragij.

CAPVT VI.

¶ Solutio obiectionum in tertio cap.contra hoc quod indulgentia eſt abſolutio

AD EVIDENTIAM autem ſpecificæ naturæ ipſius indulgẽtię oportet noſſe duo cõcurrere ad indulgentiã,abſolutionem a pœnitẽtia iniuncta & diſpenſationẽ ſpiritualis theſauri, applicando pœnam Chriſti & ſanctorũ ad hunc,cui datur indulgẽtia.Et primum quidem probatum eſt ex canone Alex.3.ſecundum autẽ non ſolùm ex cõmuni Sanctorum doctrina ſed ex allata extrauagante Clemẽtis ſexti patet.Verũ multũ intereſt ad naturã indulgẽtię cognoſcẽdã an primũ indulgẽtia ſit abſolutio,an diſpẽſatio. Nã ſi indulgẽtia primò cõſiſtat in abſolutione,diſpẽſatio theſauri

acceſſoriè concurrit ad indulgentiam:vt quia Eccleſia non poteſt liberè relaxare debitam Deo pœnā pro peccato in illum cōmiſſo, ad hoc, vt remiſsio ſua ſit efficax : iungit abſolutioni diſpenſationem pœnarū ſolutarum à Chriſto & Sanctis,applicando aliquid earum huic,& aliquid illi:vt ſic & remiſsio fiat efficax ex adiūcta ſatisfactione Chriſti & Sanctorū pro iſtis quibus indulgētia datur,& Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autē primùm indulgentia ſit diſpenſatio prędicti theſauri,abſolutio ab iniuncta pœnitētia acceſſoriè cōcurrit ad indulgentiā:ex eo nanque ꝙ applicatur mihi per indulgentiam tātum de pœna recondita in theſauro,ſequitur ꝙ ſum abſolutus ab æquiualenti pœna, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere.Quid autem horum verius ſit,non ex ratione,ſed ex facto pendet.nā rationi conſentaneum eſt, quòd Eccleſia vtroq; modo poteſt indulgentias facere:ſed an de facto indulgentias altero tātum,& quo aut vtroq; modo faciat,ſcire oportet ſi indulgentiæ natura cognoſcenda eſt. Apparet autē prima facie inſpicientibus doctores & dictā extrauagantem Clementis, primū in indulgētia locū tenere, diſpenſationem Eccleſiaſtici theſauri , & abſolutionē acceſſoriè comitari. conferenti verò poſteriores indulgentias priſcis, apparet Eccleſiā olim fuiſſe viā indulgentiis principaliter per modū abſolutionis, quā neceſſariò comitatur diſpenſatio theſauri : à tempore autem Bonifacij 8.primi autoris perennis Iubilæi vſam fuiſſe, principaliter indulgētiis diſtributione theſauri: & comitāter abſolutione à pœnitētia:quoniā tāta abundātia indulgētiarū plenariarū quanta vix credi poteſt paſsim data:ſuper hoc fundari videtur.Et ſecūdum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris canonibus, quā aſsignauimus,nō eſt diffinitio indulgētiæ quæ modo fit ab Eccleſia Ro.ſed illius quę olim fiebat:quoniā ſacri can.loquūtur de Indulgentia,quæ erat cōſueta in Eccleſia,& nō de illa,quæ poterat inueniri de nouo.Sunt enim diuerſarū rationū iſtæ & illę quo ad naturas: quāuis ſint vnius & eiuſdem rationis quo ad vltimū effectū qui eſt remiſsio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et ſic dicēdo cōcordia fieret inter noua & vetera.Sed hęc opinio ponēs de facto indulgētias diuerſarū rationū in Eccleſiā,diſſonat ab vſu Eccleſiæ & Doctorū.nā Bonifacius ipſe 8.indulgentiā Iubilæi inchoat ab indulgentiis magnis cōceſsis a prioribus,manifeſtās per hoc ſe ſectari veſtigia prædeceſſorū.Rom.quoq; Pont. in hodiernum vſq; diem indulgētias tot annorū,adiūctis tot quadragenis dando coram ſe in capella pōtificia,teſtantur apertè ſe modo priſcorū dare indulgentias : & apponendo ſemper explicitè clauſulā illā ſcilicet,In forma Eccleſię cōſueta,nulli dubitationi relinquūt locū ꝙ antiquam intendunt ſequi indulgentiæ formā,& non inducere indulgentiā alterius rationis.Doctores quoq; omnes ſiue Theologi ſiue Canoniſtę quantū hactenus memini me vidiſſe,de indulgētia,vt de vna quadā eccleſiaſtica actione & nō vt de actionibus diuerſarū rationū tractāt.Vnde vnius rationis de facto eſſe indulgentiā nunc & olim colligimus: & ipſam primò eſſe abſolutionē comitatā applicatiōe theſauri ad hūc, cui datur indulgētia, & nō ecōtra : hoc eſt ipſam eſſe applicationē theſauri ad hūc comitatā abſolutione ipſius canō ſæpe dictus Alexandri 3. mōſtrat & cōuincit.Nā ſi principaliter natura indulgētiæ cōſiſteret in diſpēſatione & applicatione theſauri eccleſiaſtici ad hūc poſſet Epiſcopus Bono.indulgentiā concedere alieno : quoniā ad cōmunicandū alicui theſaurum non exigitur aliquis actus iuriſdictionis ſuper illū,ſed ſufficit autoritas ſuper theſauri diſpenſatione:vt patet in diſpēſatione theſauri temporalis.Abſolutio autem à pœna, per viā ſequelæ comitaretur abſq; aliquo alio actu iuriſdictionis: quia iam exoluiſſet pœnam debitam,ex pœna Chriſti & ſanctorū ſibi communicata,ac per hoc alienus,qui ſolùm ad 40.dies pœnitentiæ teneretur,ab Epiſcopo Bonon.per indulgentiā 40.dierum ſic abſolueretur , ꝙ ſaltem corā Deo ad nullam pro peccato pœnam teneretur,cuius oppoſitum in canone habetur,dum dicitur, quòd alieno nō prodeſt indulgentia niſi de cōſenſu proprij iudicis.At ſi quis dixerit,quòd quia indulgētia liberat eum, cui datur pœna & corā Deo & corā proprio iudice , quia liberat ab iniuncta pœnitentia:& alienus Epiſcopus licet cōmunicando pœnam theſauri non ſubdito pœnitentiam iniunctā pro illo exoluat corā Deo,nō tamē corā proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiā iniunctam obligatus coram proprio iudice(ſicut ſi ſine indulgentia aliqua per alia opera ſatisfactoria totam pœnam exoluiſſet peccatis ſuis debitā,& pœnitētiam iniunctam à ſacerdote non peregiſſet,remaneret obligatus in foro Eccleſiæ ad pœnitentiā iniunctam peragendam) idcirco Alexander 3.dicit quòd indulgentia non ſubdito nō prodeſt,ſcilicet in foro Eccleſiaſtico, in quo iura fiunt.Aduertat ſic dicens quòd ſi indulgentiæ natura principaliter conſiſtit in cōmunicatione theſauri exoluētis pœnā corā Deo,& abſolutio iudicialis comes ponitur, nō debebat conſultus Alexander reſpondere negatiuam ſimpliciter & abſolutè, dicendo ꝙ non prodeſt niſi de licētia proprij iudicis:ex quo oppoſitū verum eſt ſimpliciter & abſolutè:quia vnaquæque res ſimpliciter & abſolutè iudicatur ſecundum ſuam naturam, & nō ſecundum concomitantia. Imo hęc ipſa reſponſio monſtrat intentum:quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad Eccleſiam & Deum,ſcilicet diſpenſatione & communicatione theſauri pœnam debitam exoluentis coram Deo : altero pertinente ad Eccleſiam tantū,ſcilicet iniunctæ pœnitentiæ ſolutio in foro Eccleſiæ)ſi indulgentia eſt principaliter & eſſentialiter illa theſauri communicatio , debebat affirmari:quòd prodeſt non ſubditis, ex quo illā quo ad principale & eſſentiale cōſequuntur. Et quia negatum eſt illis prodeſſe, dicimus inde quòd indulgētia principaliter & eſſentialiter eſt abſolutio , quā quia non ſubditus cōſequi nequit,ideo indulgētia ab alieno non ſibi prodeſt tā quo ad Deū, quàm quo ad Eccleſiā. Et hic eſt planus ſenſus illius decretalis abſq; extorſione aliqua vt patet intuēti. Eſt igitur indulgentia qua de facto olim vſa eſt,& nunc vtitur Eccleſia vnius rationis : & eſt principaliter ac eſſentialiter abſolutio iudicialis in foro pœnitētiali, annexam habens cōmunionem theſauri paſsionum Chriſti & Sāctorum.Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ,quando per viam commiſsionis fit.Cōceditur ſiquidem quòd poſsit plenariè abſolui in vita & in morte:cōſtat enim quòd non eſt ſermo de abſolutione ſacramentali,ſed ſpectante ad indulgentias:& cōſtat quòd per modum & verbum abſolutionis confertur. Et conſtat quòd eiuſdem eſt rationis indulgentia collata ſine miniſtro medio abſoluente, cùm Papa dat indulgentiam præſentibus,aut viſitantibus, &c.& quum per miniſtrū medium concedit quòd ſemel in vita , & ſemel in morte plenariè abſoluatur.Tenet igitur abſolutio primùm in indulgentiæ ratione locum.

¶AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorū Rom.Pontificum, dicitur,quòd non contrariatur doctrina hæc aſsignatæ diffinitioni:quonia non docet principaliter indulgētiā eſſe applicationem theſauri:ſed docet vnde eſt valor,& efficacia indulgētiæ ad remiſſionē pœnæ Deo debitæ pro peccato videlicet ex theſauri ſpiritualis diſpenſatione. Et ad hanc efficaciā ſpectat modus ſolutionis,compēſationis, diſtributionis, communionis,diſpēſationis & ſimiliū,quum dicitur quòd indulgentiæ valent,aut dātur per modū diſpenſationis, & huiuſmodi, & non ſpectant hæc ad principalē actum indulgētiæ,qui eſt iudicialis in foro pœnitentiali abſolutio : propter quē exigitur quòd indulgentia fiat a proprio iudice:& ſi eſt nō a proprio iudice facta,nulla ſit:vt ex ſæpe dicti Alexādri 3.canone patet.Nec ſuſcepit canon ille obiectam prius expoſitionem,ſcilicet,ꝙ indulgētia eſt diſtributio inter ſubditos:quoniā diſtributio arctata ad ſubditos vt partes cōmunitatis,eſt actus iuſtitię diſtributiuæ,exigēs ęqualitatem proportionalem in ſua forma:vt patet in 5.Eth.quod alienum conſtat eſſe ab indulgētia ex ipſo Eccleſiæ vſu tam moderno,quàm antiquo.Refutat quoque alteram dictus canon,deinde obiectam expoſitionem,ſcilicet quòd ſat eſt illi, quòd indulgētia eſt abſolutio cauſaliter:hoc eſt,quòd eſt diſpenſatio theſauri cauſans abſolutionem:quoniā ſi ſic eſſet,nō eſſet opus proprio iudice ad conſequendam remiſsionem pœnæ peccato debitæ ab alieno Epiſcopo indulgentiam concedente, quandoquidē abſolutio per viā ſequelæ comitaretur ex applicatione theſauri facta à potenti diſpenſare theſaurum.Diſpenſatio ſiquidē theſauri non exigit iuriſdictionē ſuper perſonis,quibus donatur, ſed ſuper theſauro:ſat enim eſt perſonis illis,vt ſint capaces cōmunionis illius,quę quidem capacitas in propoſito conſiſtit in hoc,ꝙ homo ſit verè pœnitēs & confeſſus.Vrgētq; tantò magis canon iſte,quantū crederetur indulgētiam valere ad remittendas pœnitentias non iniunctas:cōſtat enim ꝙ reſpectu non iniunctarū pœnitentiarum nullus requireretur proprij iudicis conſenſus, ſi indulgentia eſſet eſſentialiter communicatio theſauri. Cōmunicato ſiquidem mihi ab alieno Epiſcopo theſauro,corā Deo ſoluiſſem , & coram proprio iudice non remanerē ligatus , quippe qui nō eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiā.Quia igitur hoc eſt falſum,reſtat vt indulgētia ſit eſſentialiter abſolutio : cui annectitur diſpenſatio Eccleſiaſtici theſauri ad hoc,vt abſolutio à pœna , ſit efficax,non ſolùm quo ad Eccleſiā,ſed etiā corā Deo.Et ſi perſpicaciter intuiti fuerimus ordinē manifeſtati vſus theſauri ad vſum indulgentiæ,videbimus ex eo intentum, ſcilicet quòd indulgentia eſt eſſentialiter abſolutio. Nam quum viderent Doctores Eccleſiam abſque ſacramētali medio remittere pœnas peccatis confeſsis debitas,nec ab eccleſia instructi eſſent quomodo huiuſmodi remiſsiones valerēt , ſupponētes Eccleſiam abſoluere a vinculo pœnitētiarum,in varias inciderunt opiniones de efficacia huiuſmodi remiſsionis,ſeu abſolutionis:quibuſdā neſcientibus hunc Eccleſiæ militantis theſaurum:opinātibus abſolutiones has in foro tantū militantis Eccleſiæ liberare à pœnitentiis, aliis non curantibus de hoc theſauro,putātibus ex poteſtate data Petro poſſe Papā remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita ꝙ nec hic, nec alibi oportet illas exoluere , aliis dicentibus, ꝙ abſolutio ſeu (quod idem eſt)remiſsio efficaciā habet etiā coram Deo ex applicato theſauro paſsionis Chriſti & Sanctorū:quorū dogma approbari meruit ab Apoſtolica ſede.Hæc ſi quidem manifeſtant,quòd

pro

biliter & conſequenter loqui debet, ideò cum bona tantorum Doctorum venia omittenda eſt. Et dicendum eſt cum ipſis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt appareret, mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitentiæ, & tempus confeſsionis eſt vnum, & idem ad capeſcendam indulgentiam, quamuis diuerſa ratione neceſſarium, quia vera pœnitentia exigitur ex diuino, & humano ſimul iure, confeſsio autē exigitur ex humana tantùm autoritate: quia, ſcilicet ſtatuta eſt ſic indulgentiæ forma ab Eccleſia, vnde Papa dare poſſet indulgentiam abſque actuali confeſsione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confeſsis non ſecundum formam iuris, aut præceptum Eccleſiæ ſimpliciter & abſolutè, ſed anno illo voluntarium eſt, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec ſurda pertranſeundi ſunt aure, detrahentes huic, quamuis exiguæ vigiliæ, vanitatis eam accuſantes, eo quòd cras exiſtimantes quæſtum pietatem, apoſtolicas pulſabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias, confeſsiſque anno illo modò verè pœnitentes ſint conferri obtinebunt. Audiant hi primum, non fruſtra fuiſſe tantillum laborem, ſi occaſionem tanti fructus Chriſtiano populo contulerit: neque enim ea ſcripſimus ratione, vt alios dirigeremus, ſed inter certa ambiguáque diſcernere ſat fuerit. Percipiant deinde pias deuotáſque fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas ſecundum ſacros canones à confeſſoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex paſsione Chriſti & Sanctorum ſoluant Deo pœnitentias, quas prompto animo à ſeipſis peragendas poſtulauerunt, atque ſuſceperunt. Redirent ſiquidem hoc pacto aurea pœnitentium Patrum ſecula.

¶ Et hæc de indulgentiis dicta ſecundum proprij ingenioli vires, ſaluo omnium melius ſentientium iudicio, ſufficiant. Romæ anno ſalutis 1517. pontificatus S.D.M. Leonis XI. quinto: ætatis verò meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xiſti, vigintiſeptem Quæſtionum Opuſculum.

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS, De Indulgentiis in ſex Quæſtiones diuiſus.

1 ¶ *Nũ indulgentia fiant de theſauro meritorũ Chriſti & ſanctorũ.*
2 ¶ *Num dare opera ad conſequendas indulgẽtias ſit imperfectionis.*
3 ¶ *Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda peccet.*
4 ¶ *Num indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentijs abſoluat à pœna debita peccatis apud diuinam iuſtitiam.*
5 ¶ *Num indulgentijs liberentur defuncti à pœnis purgatorij.*
6 ¶ *Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio.*

QVESTIO. I.

¶ *De theſauro indulgentiarum.*

VTRVM Indulgentiæ Eccleſiæ fiant de theſauro meritorum Chriſti & ſanctorum. Et videtur, quòd non. Primò, quia indulgentia non eſſet indulgentia ſeu remiſsio, ſed ſatisfactio & perſolutio vſque ad nouiſsimum quadrantem per aliorum opera.

¶ Et ſequitur vlterius, quod omnes negant, ſcilicet quòd concedens oneret ſe ad ſatisfactionem. Et probatur ſequela: quia ſic Papa non remitteret ſed ſatisfaceret per alios.

¶ Secundò, quia ſic virtute clauiũ non fieret abſolutio, ſed tranſlatio operum, contra verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris. Et vlterius idem per claues ageretur, quod de facto fit: quia ſi ſunt opera Sanctorum in theſauro Eccleſiæ, non permittuntur otioſa à Spiritu ſancto, ſed de facto ſuccurrerent quibus poſſunt.

¶ Tertiò, Nulla Sanctorum opera ſunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam: tum quia ſecundum hoc ſi pererogationis non remunerarentur in Sanctis, ſed in nobis: ac per hoc minora eſſent remunerata & maiora non. Et ſi dicatur, quòd eadem opera ſunt etiam in ipſis Sanctis remunerata: ergo nulla ſunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quartò, Nullus Sanctorum ſufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt ſuperabundans, ergo nihil reliquerunt pro indulgentiis. Antecedens probatur primò per illud Chriſti, Quum feceritis omnia quæ ſcripta ſunt, dicite, Serui inutiles ſumus: ſed ſeruus inutilis non vltra, ſed citra feciſſe intelligitur. Secũdò, per illud Matth. 25. quod ſapientes virgines noluerunt communicare de oleo ſuo, timentes ne ipſis deficeret. Tertiò, omnis Sanctus debitor eſt Dei diligendi quantum poteſt, imò vltra quam poteſt: ſed nullus id fecit aut potuit, ergo.

¶ Quartò, Sancti per Martyrium (quod eſt opus perfectiſsimum) non faciunt vltra quam debent, imò vix faciunt quod debent, ergo multò minus in aliis operibus plus fecerũt quàm debuerunt.

¶ Quintò, quia ſine ſcripturis, doctoribus atque rationibus oppoſitum dicitur.

¶ PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorum. Primò Auguſt. omnibus ſanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita noſtra, ſed qui confitentur debita, non ſuperabundant: ergo.

¶ Secundò authoritate Hieron. tractantis contra Pelag. illud, Beatus vir, cui nõ imputauit Dominus peccatum: infrà, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo eſt ſanctus, ſi pro impietate ſua orat? Et ſi eſt impius, non ſanctus. Itaque ſancti per orationem & confeſsionem ſuæ impietatis merentur ſibi non imputari peccatum.

¶ Tertio, Aug. lib. 1. retra. ca. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid nõ impletur, ignoſcitur. Negat enim ſanctos impleſſe perfectè mãdata Dei, dicẽs magis ignoſcẽte Deo quã implete.

¶ Quartò, Auguſt. confeſ. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, ſi remota miſericordia iudicetur: iuxta illud Iob: ſi etiam iuſtum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶ Quintò, ſecundum Auguſt. nullus ſanctus in hac vita ſine peccato fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita ſanctorum nulla ſunt ſuperflua.

¶ Et ſi dicatur quòd ſanctis habentibus aliquod veniale potuerunt plura facere, quàm debuerunt. contra, Opus bonum optimè factum eſt veniale peccatum: ergo ſemper minus, quàm debuerunt fecerunt, & peccarunt. Antecedens eſt ex Auguſt. vbi ſupra, Omnia mandata implentur, &c.

¶ DEINDE arguitur, ꝙ dato quòd ſint ſuperflua ſanctorum merita, nõ prodeſſent: quia vnuſquiſque propriam mercedẽ accipiet ſecundũ proprium laborem, non ſecundũ aliena, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec dignè ab Eccleſia expenderentur: quia ſolutio pœnæ eſt viliſsimũ Eccleſiæ donũ. Nec piè Eccleſia ageret relaxãdo pœnas: caſtigare enim alios potius eſt pietatis, quã remittere pœnas.

¶ DENIQVE probatur, quòd merita Chriſti nõ ſint theſaurus indulgẽtiarũ. Primò, quia aſſertio illa eſt ſine autoritate Scripturæ. Et ſi afferatur autoritas Rom. Eccleſiæ remaneret periculum exponendi Eccleſiam hæreticorum irriſioni: dum non poſſemus reddere rationem de hac, quæ in nobis eſt fide, atque ſpe.

¶ Secũdò, quia locum habent primò inductæ rationes etiam hic, ſcilicet quòd indulgentiæ non eſſent indulgentiæ, ſed ſatisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales ſatisfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, ſed eneruatur. Et ſimiliter claues non ſoluerent, ſed transferent pro alio: impium eſt autem dicere claues non ſoluere: ſi ſoluunt totum tollunt, non transferunt. Et ſimiliter merita Chriſti de facto idem operantur, quia non ſunt otioſa.

¶ Tertiò, quia inſignis fieret irreuerentia meritis Chriſti, ſi ſolùm pro pœnæ relaxatione expenderẽtur cùm ipſe per ea fuerit exemplum omnium martyrum, viliſsimum quippe eſt remiſsio pœnæ.

¶ Quartò, ſanctus Tho. & Bonauen. dicunt opera noſtra bona meliora eſſe quàm indulgentias, & merita Chriſti expẽdi per indulgentias. Et merita Chriſti eſſe multò meliora bona, quàm opera noſtra bona, conſtat: ergo ꝙ meliores ſunt indulgentiæ quã noſtra opera bona, quod eſt contrarium primæ propoſitioni. Aut ergo indulgentiæ non ſunt merita Chriſti: aut omiſsis omnibus indulgentiæ ſectandæ ſunt, ſcilicet Chriſti merita.

¶ Quintò, Conſulitur cõmuniter à doctoribus, quòd poſt indulgentias nihilominus ſit ieiunandũ: quia nemo ſit vtrum odio, vel amore dignus ſit. Tunc ſic, aut iſta ſententia eſt impia in Deum & Eccleſiam: aut merita Chriſti non ſunt theſaurus indulgẽtiarum. Primò, quia ſic claues Eccleſiæ nihil faciũt certi: quod eſt blaſphemia: & indulgentia eſſet incerta donatio: ac per hoc impia illuſio ab Eccleſia fieret, aut poſt indulgẽtiam ex meritis Chriſti & ſanctorum deberet quieſcere ab operibus ſuis. Secundò, quia ſi per indulgentias impenduntur merita Chriſti & adhuc incertus ſum de remiſsione peccatorum, aut credo opera Chriſti applicata & donata mihi eſſe ſufficientia ad remiſsionem aut dubito. Si credo, iam non eſt amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quàm Chriſti opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Chriſti nulla proportione bonitatis excedunt opera noſtra: ac per hoc aut ipſa non ſunt theſaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendæ ſunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, niſi iniuria fiat meritis Chriſti. Sextò, quia ipſa appoſitio meritorum & ſanctorum nimis conſonat, quaſi merita Chriſti non ſufficiant.

¶ Septimò, Nulli datur gratia cõtritionis, quin ſimul ei dẽtur merita Chriſti, ergo ſine indulgẽtiis habet quis theſaurũ meritorum.

¶ Octauò, Si meritum Chriſti eſt theſaurus indulgentiarum, ergo remittet mortẽ eiúſque pœnas. Probatur ſequela: tum quia alioquin eſſet infirmus: tũ quia potens eſt remittere pœnã æternam.

¶ DEMVM arguitur, Si abſoluere in indulgentiis eſt diſpenſare theſaurum Chriſti, ergo aliæ etiam abſolutiones diſpenſabũt theſaurum Chriſti & præcipuè ab excommunicatione, quando quis particeps ſit meritorum Chriſti & Eccleſiæ.

¶ Præterea, ſi abſoluere in indulgentiis eſt diſtribuere theſaurum Chriſti, ergo ligare eſt includere, vel colligere theſaurum Chriſti: quod tamen non ſpectat ad poteſtatem clauium, quia ſine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

¶ Indulgentiarum theſaurus merita ſunt Chriſti & Sanctorum.

¶ IN OPPOSITVM Eſt ſententia ſacrorum doctorum.

¶ Ad euidẽtiam huius quæſtionis monſtrandũ eſt, merita Chriſti & Sanctorum eſſe theſaurum indulgẽtiarum: & qua ratione hoc notum ſit, & quid ſit, & propter quid ſit. Et quidẽ merita Chriſti & Sanctorum eſſe theſaurum indulgentiarũ, autoritate apoſtolica tenemus, in extrauaganti ſiquidem Clementis ſexti de pœn. & re. vnigenitus dicitur de theſauro meritorũ Chriſti. Quem quidẽ theſaurum per beatum Petrum cæli clauigerum, eiúſq; ſucceſſores ſuos in terris vicarios cõmiſit fidelibus diſpẽſandum: & propriis rationabilibúſq: cauſis nunc pro totali, nunc pro partiali remiſsione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quàm ſpecialiter prout cũ Deo expedire cognoſcerent: verè pœnitentibus & confeſsis miſericorditer applicãdum: ad cuius quidem theſauri cumulum beatæ Dei genitricis & omniũ electorũ merita adminiculũ præſtare noſcuntur. Hęc ibi: poſt multa de ſuperabũdantia meritorum dicta. Eſt autẽ ex duobus huius decretalis autoritas penſanda. Primò, ex decretis diſtin. 19. in canonicis: vbi epiſtolis decretalibus Romanorũ pontificũ primus autoritatis locus poſt ſacrãm ſcripturam decernitur: & ibidem cap. 1. vbi extrauagantes apoſtolicæ defenduntur. Secundò, ex eo, quòd de vna parte ſacramenti pœnitentię, ſcilicet ſatisfactione docet: conſtat nanque extrà de hæreticis, ad abolendam. nulli in materia ſacramentorũ licere diſſentire ab eo quod Ro. Eccleſia facit & pręدicat: credẽdum eſt igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum ſic eſſe. Nec ſomniauit aut finxit ſibi Ro. Eccleſia theſaurum iſtum indulgentiarum, ſed ex ſcripturæ ſacræ autoritate, certáq; inde ratione ſacrorum doctorum ſententia probata id habetur.

Meritũ à ſatisfactione di meriũ eſt. ¶ Ad cuius clariorem notitiam differẽtia inter meritũ & ſatisfactionem pręlibanda eſt. Meritũ condigni (de hoc enim ſermo eſt) appellatur opus, ex quo operans dignus eſt æterna beatitudine, ita ꝙ debetur ſibi illa: iuxta illud Apoſtoli, Bonũ certamen certaui, &c. & ſubditur, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Satisfactio autẽ appellatur voluntaria ſolutio pœnę: tũc enim debitor pœnæ facit ſatis iuſtitiæ, quando debitam pœnã exoluit: adæquando enim ſolutionem debito, ſatis proculdubio facit. Nec meritũ & ſatisfactio adeò à ſe inuicem elongãtur, vt non coëant ſæpè in vnum idémque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantũ habet opus bonitatis, tantum habet meriti: & quantũ habet mali pœnæ, tantùm habet ſatisfactionis. Verbi gratia, Ieiuniũ vt opus bonum eſt meritorium: idémq; vt eſt pœnale eſt ſatisfactorium. Hæc eſt formalis differentia inter meritum & ſatisfactionem. Eſt & alia differẽtia quo ad efficaciam ſeu fructum: nam meritũ non excedit perſonã quæ meretur ſolo Chriſto excepto, nullus enim poteſt mæreri fœlicitatẽ æternã alteri, ſed ſibi ſoli, excepto Chriſto, qui meruit ſuis electis. Et ratio aſsignatur, quia gratia Chriſto data eſt gratia capitalis ſeu vniuerſalis: gratia autem reliquorum, eſt gratia partialis: meritũ enim Chriſti & non aliorũ per ſacramẽta cõmunicantur nobis & nos ſaluat. Propterea Paulus dicebat, nũquid Paulus crucifixus eſt pro vobis aut in nomine Pauli Baptizati eſtis? Satisfacere autẽ poteſt vnus pro altero, vt patet quum vnus implet ſacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quòd ſanctorũ opera quatenus meritoria fuerunt, acceperũt mercedẽ ſuam in ipſis ſanctis: quoniã ipſis ſolis profuerunt: quatenus verò ſatisfactoria fuerũt, primum quidem ſoluerũt debitam pro illorum peccatis pœnã: deinde ſi plus pœnalitatis habuerunt, quàm pœna ipſorũ peccatis debita exigeret remanſit illud plus tanquam ipſis Sanctis ſuperfluum. Et hoc plus eſt illud, quod à quibuſdam vocatur irremuneratum in ipſis Sãctis nõ propter defectũ diuinæ largitatis, aut operis aut ipſius Sancti, ſed propter excellentiã ipſius perſonæ, quæ ſuperabũdanter paſſa eſt voluntariè. Ex eo nanque, ꝙ perſona patiens non habet propria pœnarũ debita pro peccatis, prouenit ꝙ ſatisfactiones ſuperfluæ non poſſunt in ipſis remunerari, ſeu rectius loquẽdo nõ poſſunt in ipſis habere effectũ ſolutionis. Et quoniã cõſtat Sanctos multos multò plus paſſos, quã ex peccatis ſuis debuerint pati: cõſequẽs eſt, vt multa ſatisfactoria remãſerint ſuperflua ipſis Sanctis. Patet autem Sanctos ſatisfactoriè plus exoluiſſe quã debuerant pro peccatis ſuis. Tũ quia beata Virgo nulla ſatisfactione pro ſuis peccatis eguit (quia nullum peccatum cõmiſit) & tamen ſatisfactoria multa ſubiit: eius enim vna cũctas illuſtrauit Eccleſias: & de ipſius dolore ſcriptũ eſt, Et tuã ipſius animã pertrãſibit gladius. Iob quoque teſtatur c. 7. Vtinam appenderẽtur peccata mea, quibus irã merui, & calamitas, quam patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Et quis eſt tã mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquoſq; tanta paſſos martyria, omnibus illis pœnis indiguiſſe, vt ſatisfacerẽt pro pœna peccatis ſuis debita? Superfluunt igitur multa ſatisfactoria Sãctis vltra ingens pelagus ſuperfluentis ſatisfactionis Chriſti, qui pro totius mũdi peccatis, vt Ioannes Euangeliſta teſtatur, ſatisfecit: vt etiam ex hoc patet, ꝙ ſi totus mundus poſt omnium peccata commiſſa baptizaretur, ſtatim meritorum ſatisfactione Chriſti euolaret ad cęlum. Et tamen conſtat, quòd tanta hominũ multitudo damnata indignam ſe reddens Chriſti ſatisfactione, ſuperfluere illam teſtatur, quæ pro omnibus ſufficeret. Quocirca ex meritis Chriſti & Sanctorum quatenus ſatisfactoria ſuperfluis, theſaurũ indulgentiarum conſtitui intelligito, ſi non vis errare. Et quidem ꝙ huiuſmodi opera Chriſti & Sanctorũ ſatisfactoria remanſerint, declaratum eſt: quòd verò remanſerint pro nobis, & quod remanſerint diſpenſanda per militantem Eccleſiam, manifeſtari oportet. *Multa merita Chriſti et Sãctorũ ſuperfuerũt quæ nobis cõmunicata, pro nobis ſatiſfacere poſſunt.*

¶ Et primum, ſcilicet quòd ad hoc remanſerint huiuſmodi ſatisfactoria, vt nobis cõmunicata, pro nobis ſatisfacerẽt tãquam ſi ipſi Sancti viuentes ea intentione feciſſent, vt pœnas noſtris peccatis debitas ipſi exoluerent, monſtratur, tum ex eo ꝙ non inania aut inutilia huiuſmodi ſatisfactoria eſſe debent: eſſent autẽ vt ſatisfactoria infructuoſa, ſi proprio fructu (qui eſt ſatisfacere) eſſent priuata, nõ per accidẽs, puta quia deſunt hi, in quibus fructificet per ſe: quia ſcilicet ſuapte natura omnia ſatisfactoria ſupererogationis eſſent infructuoſa: quia nec in ipſis operãtibus nec in aliis effectũ habere poſſent, eo ipſo ꝙ ſatisfactoria ſupererogationis ſunt. Tũ quia vnitas Eccleſiæ exigit, vt quælibet ſuorũ ciuiũ, quæ poſſunt eſſe vtilia reipublicę Chriſtianę, ordinata à Spirituſancto Eccleſiã regente, ſint ad vtilitatẽ ipſius Eccleſię. Conſtat autem ſatisfactoria ſupererogationis poſſe ad vtilitatẽ Eccleſiæ cedere: vt patet ex eo, quòd per propriam intẽtionem ipſorum Sanctorũ potuiſſent applicari hæc ad ſatisfaciẽdum pro iſto vel illo Eccleſiæ mẽbro, debente ſatisfacere pro ſuis peccatis. Conſentaneũ igitur rationi eſt, ꝙ hæc ſatisfactoria ſupererogatiuè facta à Sanctis, ad vtilitatem aliorum membrorũ Eccleſiæ ordinata ſunt. Vtilitas autẽ propria eorũ eſt ſatisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui fecerũt, ſatiſfacere non poſſunt, dixi autẽ vtilitas propria, quia non ex cõmunibus, ſed propriis iudicadũ eſt de rebus. Tum maximè, quia Paulus Apoſtolus ad Col. 1. hoc de ſuis ſatisfactoriis teſtatur dicens, Gaudeo in paſsionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionũ Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt Eccleſia. Vbi clare videre potes, intẽtionẽ adimplẽtis in propria carne paſsiones deficiẽtes paſsioni Chriſti ad cõficiẽdã mẽſam à Deo definitã pro Eccleſia. Idem autẽ eſt iudiciũ de Paulo & aliis Sanctis: vt ex Auguſt. ſuper Pſal. 68. afferente dictam Apoſtoli ſententiã, patet.

¶ Secundũ autem, ſcilicet quòd theſaurus iſte meritorũ, vt ſatisfactoria ſunt, diſpenſandus ſit per ſummum Pontificẽ, facilè manifeſtatur: quoniã cõmune omni Reip. eſt, vt illius princeps diſpenſator ſit cõmunium bonorum illius Reip. nam ſine omni cõtradictione, cui cura credita eſt ipſius Reip. eidẽ quoque credita intelligitur diſpenſatio eorum, quæ ad commune bonum illius ſpectãt. Huiuſmodi autem ſatisfactoria conſtat eſſe velut bona quædam communia ipſius Eccleſiæ: vtpote pro ipſa facta & relicta, vt patet ex dictis. Conſequens igitur eſt, vt ad eum qui totius Eccleſiæ curam habet, ſpectet diſpenſatio dicti theſauri. Et quia ſolus Petri ſucceſſor præeſt toti Eccleſiæ, ideo ad ſolum Ro. Pontificem ſpectat diſpenſare, non pro libito donare theſaurum iſtum. Et quoniã per indulgentias remittitur pœna temporalis debita pro ſatisfactione peccatorum (vt dicta extrauagans dicit) nec Papa poteſt illam remittere ſine ſacramento eccleſiaſtico, niſi applicãdo ſatisfactoria aliorum ad iſtum, cui remittit, ideo apoſtolica ſedes in dicta extrauagante. & ſacri doctores theologi Spirituſſancti lumine illuſtrante concludunt & rationabiliter dictum theſaurum diſpẽſari per indulgentias Chriſti fidelibus, qui per charitatem Chriſti membra ſunt. Vnde euidentiſsimè ſequitur, quòd indulgentia abſoluendo hunc à tanta pœna pro ſuo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto theſauro, de ſatisfactoriis quantum æquiualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & ſimul fit opus miſericordiæ, remittendo huic pœnam: & opus iuſtitiæ, applicando huic ſatisfactionem aliorum pro eo, ſic enim terreſtris Hieruſalem deſcendit de cælo per imitationem: quoniam vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmiſſa.

¶ AD PRIMAM obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd indulgẽtia ſecundũ diuerſos ſuos actus diuerſis rationibus exprimitur: nam ſecundũ ꝙ eſt abſolutio & remiſsio pœnæ, ſic iudicis actus eſt & dicitur, ſecundùm vero ꝙ eſt applicatio ſatisfactionis ad hũc, ſic diſpenſatio eſt & dicitur: & ſecundũ quòd efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iuſtitiam per applicatam ſatisfactionẽ, ſic opus iuſtitiæ eſt & dicitur. Vnde breuiter reſpondetur, quòd indulgẽtia, vt reſpicit hunc, cui conceditur, eſt remiſsio & relaxatio: quamuis vt reſpicit diuinam iuſtitiã, ſit ſolutio vſque ad minimum quadrantem. Eſt enim ſolutio ſed non ab hoc, & iſtud eſt maximæ gratiæ, quòd ſoluatur debitum meum non à me. Nec

hoc

hoc eſt mirum, aut nouum in myſteriis Eccleſiæ: quum etiam in Baptiſmo omnia donari gratioſè concedamus, eodem modo, ſcilicet vt omnia ſoluantur non per Baptiſmum, ſed per Chriſti meritum, quod illi per Baptiſmum communicatur. Celerius dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iuſtitiam miſericordiæ, vt peccatis noſtris parcere ſic voluerit, vt tamen per vnigenitum ſuum Filium ſuæ iuſtitiæ ſatisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non ſolùm debita remitteret, ſed ſatisfactorem daret. Nihil ergo ſecundum diuinæ ſapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac miſericordiæ, ex hoc ꝙ interuenit ibi etiam ſolutio per Chriſti & ſanctorum merita ſatisfactoria. Argumentum verò procedit, ac ſi hæc duo eſſent incompoſſibilia: quæ, vt dictum eſt, ſe conſequuntur ſecundum ordinem diſpoſitionis diuinæ: vt ex dictis clarè patet. Ad vlteriorem verò ſequelam (ſcilicet, ergo concedens obligat ſe ad ſatisfactionem) dicitur quòd nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo ſatisfacit per alios, reſpondetur quòd ad bonum ſenſum admittendo, quòd Papa dando indulgentias ſatisfacit per alios, hoc eſt, applicat aliorum ſatisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti ſequitur, ergo Papa obligat ſe ad ſatisfactionem: aliud eſt enim applicare hoic alienam ſatiſtactionem, & aliud eſt obligare ſe ad ſatisfaciendum pro illo ſicut aliud eſt volare, & aliud ſedere.

¶ Ad ſecundam negatur, quod ſic virtute clauium nihil fiat: fit nanque nõ ſolum applicatio operum ſanctorum ad iſtum, ſed & abſolutio iſtius à pœna pro peccatis ſuis debita fit: vnde & verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, ad literam adimpletur. Et ſimiliter negatur, quòd ſic virtute clauium nihil fieret: niſi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita ſanctorum, ſi ſunt, non relinquuntur a Spirituſancto otioſa, reſpondetur, quòd huiuſmodi ſanctorum merita ſatisfactoria ſunt facta pro Eccleſia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, niſi fuerint applicata ab ipſo Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur abſque applicatione: quia ſunt communia, nec ſunt otioſa: quia ad hoc ſuaptè natura ſunt ordinata, & applicata, vt nõ aliter operentur.

¶ Ad tertiam de operibus ſanctorum irremuneratis, dicitur quòd cõmunicando in abuſu vocabulorũ, hoc eſt, accipiendo irremuneratum, prout ſumitur à ſic dicentibus, hoc eſt non ſortita ſuum fructum in ipſis ſanctis. Sic inquã loquendo reſpondendum eſt, ꝙ opera bona ſanctorũ dupliciter ſumi poſſunt, ſcilicet vt meritoria: & ſic omnia ſunt remunerata in ipſis ſanctis, vel vt ſatisfactoria: & ſic ea quæ ſupererogauerunt, non ſunt remunerata in ipſis ſanctis: ſed relicta ſunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, ſcilicet nõ ſunt condignę paſſione huius temporis: quia de paſsionibus noſtris ſecũdum ſubſtantiam operis, ſeu, vt ſunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autẽ reſpicit opera & paſsiones vt ſunt ex charitate, ſeu gratia Dei. Nõ ſecũda, ſcilicet Deus pręmiat vltra condignũ, tum quia de pręmio operũ: vt ſunt meritoria, intelligitur ſententia illa: tũ quia non ex defectu largitatis præmiãtis, ſed ex excellentia ſancti operantis prouenit, ꝙ opus ſuum vt ſatisfactoriũ non remuneratur in ipſo Sãcto, hoc eſt nõ ſatisfacit pro ipſo: quia ipſe non eſt debitor pœnæ pro qua ſatisfactio fit. Nõ tertia, ſcilicet, ꝙ opera ſupererogationis nõ remunerarẽtur in ipſis ſanctis, ſed in nobis, &c. quoniã opera ſupererogationis vt ſunt meritoria, remunerantur in ipſis ſanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcunq; ſupererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi. Sed inquantum ſupererogant pœnalitates, ſic propter ipſorũ ſanctorum excellentiam nõ poſſunt in ipſis ſanctis remunerari. Vnde patet nullũ inconueniens ſequi, ſed omnia cõſonare, habet enim rectæ rationis ordo, vt quis prius pro ſe ſatisfaciat: & ſi ſupererogat ſoluendo quod nõ debet, nõ pro ſe ſed pro alio ſoluat. Nec ex hoc, ꝙ diximus eadẽ opera eſſe remunerata in ſanctis & in nobis, ſequitur, ergo nulla ſunt ſanctorũ opera irremunerata in ipſis. Nã quũ dicitur quædã eſſe ſanctorũ merita relicta irremunerata, non fit diſtinctio operũ, quaſi quædam fuerint eorũ opera remunerata, & quędam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & malè: ſed fit diſtinctio conditionũ etiam vnius & eiuſdẽ operis. Et eſt ſenſus, quòd opera ſanctorum inquantũ ſunt meritoria ſunt remunerata in ipſis ſanctis: inquantũ verò ſunt ſatisfactoria ſunt relicta irremunerata, quantum ad illud pœnalitatis quod ſupererogauerunt. Vbi patet abſque controuerſia omnia cõſonare.

¶ Ad quartũ dicitur, quòd vir ſanctus poteſt iudicari dupliciter: primò inquantũ operatur ex ſuo libero arbitrio, & ſic nullus ſanctorum impleuit ſufficienter in hac vita mãdata Dei. Alio modo inquantum operatur ex gratia diuina, & in exiſtente & aſsiſtẽte: & ſic quilibet ſanctus ſufficiẽter impleuit mãdata Dei in his quę obſeruaſſe eos laudamus. Et ſi contra hoc probationes aſsiſtẽtis afferantur, reſpondetur. & ad primam dicitur, quòd ſi verba Domini integrè afferãtur monſtrant oppoſitũ. nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcunq; præcepero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vbi vides, quòd dicendo Quod debuimus fecimus, mõſtrat eos impleſſe mãdata ſufficienter, alioquin non fecerũt quod debuerunt: nã debuerũt ſufficienter implere. Non eſt autem verum, ſeruum qui fecit quod debuit inutilem citrà feciſſe: quoniã ſi citra feciſſet, iam nõ feciſſet quod debuiſſet: Sed verũ eſt, quòd vt ſic nõ ſupererogauit: & proptereà inutilis dicitur: qui enim non facit niſi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex iſta autoritate nihil aliud habetur niſi quod ſancti ex hoc, quòd impleuerunt præcepta Chriſti, non ſupererogauerunt, cum quo ſtat, & quòd ſufficienter mandata Chriſti implere potuerunt, & ſupererogare, vt ſic nõ ſolùm fecerint quod debuerunt, ſed eſſent ſerui inutiles in domo Domini. Ad ſecundum dicitur quòd oleum, quod ſapientes Virgines timuerũt ſibi nõ ſufficere, ad meriti conſcientiam ſpectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falſum eſſe conſtat præceptum de Deo diligendo obligare hominẽ plus quam poſsit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum, pręcepiſſe aliquod impoſsibile. Falſum quoque eſt ſub præcepto de Deo diligendo, cadere ꝙ homo diligat quantum poteſt: intelligendo ſic, ꝙ ſi dilectionis aliquem actum poſsibilẽ ſibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus ſpectãt ad opera ſupererogationis: vt benè velle, & benè facere inimicis in particulari extra neceſsitatis caſum, perfectionis ſiquidem eſt hoc, nõ præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deũ ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc ſenſum, quòd nihil contrariũ diuinæ dilectioni in corde ſuo, in mente ſua, in viribus ſuis, &c. admittat. Intellectum autẽ præceptum illud de actuali dilectione, vt ſonat non quid agere hic debemus, ſed quo tendere debemus, monſtrat ſecundum Aug. vnde patet quòd ſancti impleuerunt hoc præceptum, & ſupererogauerunt.

¶ Ad quartã dicitur, ꝙ ſancti per martyriũ extra neceſsitatis articulum faciunt plus quàm debent: quia ſupererogant. Et rurſus in articulo neceſsitãte ad martyriũ pro confeſsione fidei, ſupererogant ſæpe quo ad ſatisfactionem: dum plus patiuntur voluntariè quàm pro peccatis ſuis debeant. Ad quintam dicitur, quòd doctrina hæc, ſuper ſcripturas & rationes & autoritates Rom. Eccleſiæ ſanctorúmque doctorum fundatur. Et non ſolùm temerariæ pręſumptionis eſt contrarium dicere, verum indiſciplinatæ mentis eſt non acquieſcere tot allatis, vltra autoritatem ſanctorum Tho. & Bonauenturæ, & infinitorum doctorum ſequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quàm philoſophia non quærere certitudinem mathematicam: ſed niſi rationi conſentaneæ, ſimúlque à communi doctorum ſententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere neceſſe eſt omnia.

¶ AD PROBATIONES Deinde ex autoritatibus ſanctorum reſpõdendo dicitur, quòd cùm hoc, ꝙ omnes ſancti aliquod peccati debitũ habuerunt, pro quo quandiu viuunt orare poſsũt. non quòd oporteat eos ſemper peccatũ habuiſſe coæuum, quandoque enim ſine omni peccato fuerunt, ſed quia quandoque peccauerunt, ſtat ꝙ multa ſupererogationis & meritoria, & ſatisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat ſibi peccata, fatetur ſe debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantum eſt ex parte noſtra: quamuis ſecus ſit ſi ſecundum adiũctam Dei gratiam ſancti iudicentur. Et ne ſæpius idem repetatur, diſtinguito, quòd ſancti, & ſua opera dupliciter iudicari poſſunt. Primò ſecundum ſe, & ſecundum proprias vires: & ſic ſunt ſemper debitores, & damnabiles, non implẽtes mãdata Dei: iuxta illud Iſaiæ, Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Alio modo ſecundum gratiam Spiritusſancti in ipſis & operibus ſuis, tam informantẽ, quam aſſiſtentẽ: & ſic implent mandata. & non ſunt debitores, ſed creditores, digni vita ęterna ex ipſis ſanctis operibus ſuis, nihil dãnationis habẽtes, &c. iuxta illud 1. Ioannis tertio, Omnis qui natus eſt ex Deo, nõ facit peccatũ, quoniã ſemen ipſius in eo manet: & nõ poteſt peccare, quoniã ex Deo natus eſt. Et illud Apoſtoli ad Ro. 8. Nihil dãnationis ex his, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et illud eiuſdẽ ad Tim. Bonum certamẽ certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię, quã reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vnde prudẽtis lectoris erit diſcernere, quando ſcriptura, vel ſanctorum doctrina loquitur de nobis aut operibus noſtris, ſecũdum quòd ſunt noſtra, & ſecundum ꝙ ſunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificãtur de nobis, & noſtris ſecundum ꝙ ſumus noſtri, vel ſunt noſtra: & rurſus ſimul infinita bona verificantur de eiſdem, vt ſunt diuinæ miſericordię, ac gratiæ: vt patet ex his ſcripturæ locis & multis alijs, quæ afferri poſſunt. Et hinc habes ſolutionẽ huius & ſequẽtiũ & ſimiliũ obiectionũ: nam cum hoc, ꝙ omnes ſancti ſunt ex ſe debitores, ſtat quòd ex diuina gratia operãdo, ſupererogant. Et ſimiliter, quòd ſunt impij ex ſe: & orando ex diuina gratia merẽtur nõ imputari ſibi impietatẽ. Et ſimiliter Deo ignoſcente, hoc eſt gratiam dante implent mandata: non homine ex ſeipſo implente. Et ſimiliter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et ſimiliter væ vitæ hominum laudabili, ſi ſine gratia (diuinę miſericordię effectu) iudicetur. Et ſimiliter ſi quid iuſti habuero ſecũdum humanam iuſtitiam iudicem

Bona ſanctorũ opera non ſũt ſatiſfactoria ſanctis ſuper fuerunt.

Ad ſanctorũ dicta.

meum deprecabor. Et ſimiliter omne opus bonum optimè factum, inquantum eſt ex nobis factum peccatum eſt, ſicut pannus menſtruatæ: ſed quatenus ex Dei gratia eſt, nullum peccatum, ſed meritorium & ſupererogatiuum bonum eſt. Vnde ſi in quinta probatione intenditur, quòd ſimpliciter & abſolutè & non ſecundum quòd ex nobis eſt, omne opus bonum optimè ex charitate factum eſt peccatum veniale, non reſponſione, ſed ſenſu aut igne opus eſt: nam ſecundum hoc beata virgo in omni opere ſuo peccauit venialiter, cui tamen Auguſt. dicit gratiam collatam eſſe ad peccatum ex omni parte vincendum. Ex hoc ſequitur contra Apoſtolum, indignitas operum ſuorum ad coronam ſecundum iuſtitiam diuinam. Et ex hoc ſequitur contra Ioannem Euangeliſtam, quòd etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet ſolutio omnium obiectorum ex autoritate Sanctorum.

¶AD OBIECTA Autem contra naturalē vtilitatē ex ſuperfluis Sanctorū meritis, reſpondetur. Et ad primū, Vnuſquiſq; propriam mercedem, & ſecundū proprium laborē, dicitur, ꝙ vt patet, de mercede loquitur: merces autem merito reſpōdet: & nos idē dicimus ꝙ quilibet ſibi ſoli meretur. Nos autē de pœnarū remiſſione loquimur, dicentes ꝙ vnus poteſt ſatisfacere per alium.

¶Ad ſecundum (quòd non digne expenderet illa Eccleſia) dicitur quòd digniſſimè expendit dum ſatisfactoria pro ſatisfactore expendit: neque enim poſſunt dignius expendi. Et licet remiſſio temporalis pœnæ in comparatione ad dona ſpiritualis gratiæ ſit vile donum: eſt tamen proportionatum & commenſuratum donum meritis Sanctorum, inquantum ſunt ſatisfactoria: quoniam vt ſic non niſi exolutiua temporalium pœnarum ſunt.

¶At tertium (quòd non piè ageret Eccleſia) dicitur, quòd piiſſimè mater Eccleſia filiis ſuis remittit, quos Deus ex rationabili cauſa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater caſtigare filium, ſed omnia tempus habent.

Ad eas quæ obiiciūt contra merita Chriſti.

¶AD OBIECTA Deniq; contra theſaurū indulgentiarū ex meritis Chriſti reſpōdetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quòd cum autoritate nō ſolius Ro. Eccleſiæ, ſed ſacræ ſcripturæ, Sanctorū & doctorū hoc dicitur. Et ſi ſolius Ro. Eccleſiæ autoritate diffinitiua diceretur, ſufficeret ad rationē reddēdā, de ea quæ in nobis eſt, fide nō minus, quā ſi autoritate generalis cōcilij diffinitū eſſet. Hæretici autē ſicut refutare poſſunt Ro. Eccleſiā, ita & Conciliū. Nec hoc ego ſomnio. ſed Hier. ad Damaſum Papā dicit, Si Apoſtolatus tui iudicio fuerit approbatū, hæreticū ſe experietur qui contradixerit. Et in Cōcilio Flor. ſub Eugenio 4. acceptat profeſſio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. Eccleſia & reprobamus quidquid reprobat Rom. Eccleſia.

¶Ad ſecundū iam dictū eſt niſi ad ſubiunctā ex canone autoritate malè allatam: quia textus non de indulgentiis, ſed de indulgentiis indiſcretis dicit, ꝙ ſunt eneruationes ratione indiſcretionis.

¶Ad tertiū ſimiliter dictū eſt & probatū, ꝙ nulla ſit irreuerentia.

¶Ad quartum dicitur, quòd opera bona dicuntur eſſe meliora indulgentiis, hoc eſt, effectibus indulgentiarum: & non meritis Chriſti & Sanctorum quæ non ſunt indulgentiæ, ſed ex eorū ſatisfactoria ſupererogatione eſt efficacia indulgentiæ. Vnde proceſſus illius argumenti aſſumit tot falſas propoſitiones, vel veras cauſaliter & non formaliter, vt non ſit mirū ſi ſeipſum interimit.

¶Ad quintū dicitur, ꝙ Conciliū illud piū eſt, ꝙ claues Eccleſiæ, ſicut & alia ſacramenta, facere aliquid certi vel nihil certi, poteſt intelligi dupliciter. Primò, quantū ex ſeipſis: & ſic dicitur quòd faciūt certū quid, & oppoſitū eſt impiū. Alio modo per accidēs, puta propter indiſpoſitionē materiæ, vel ſubiecti & ſic cōtingit non ſolùm claues Eccleſiæ, ſed & Baptiſmū non habere certū effectū: puta ſi adultus ſuſcipiat ablutionē occulto animo nō ſuſcipiendi Baptiſmū: tunc enim nec characterē recipit. Et ſi cum animo ſolùm peccandi mortaliter accedat, licet characterē ſuſcipiat, gratiā tamen non ſuſcipit. Et ſic eſt in propoſito: quia propter ambiguitatē de diſpoſitione ſubiecti dubitamus de effectu clauium in ſito: & cum hoc ſumus certi ꝙ claues habēt certiſſimū effectum in ſubiecto diſpoſito ad earū effectū: & ſimiliter indulgētia eſt certa donatio diſpoſitis ad illā. Vnde nulla eſt illuſio, ſi applicatur verè pœnitētibꝰ, nec inſufficiētia meritorū Chriſti & Sanctorū: ſed ex dubio de diſpoſitione ſubiecti quæ cōſiſtit in facto non hominis ſolius, ſed Dei miſerētis, donādo verā contritionē, prouenit ꝙ nō quieſcimus a noſtris pœnitētiis poſt indulgentias. Et quū ſecūdò adiungitur, Aut credo mihi merita Chriſti applicata per indulgentiam eſſe ſufficientia, aut dubito, reſpōdetur ꝙ plus oportet addere, ſcilicet ſuſcepta in me, ſeu participata à me, Credo enim indubiè merita Chriſti applicata per indulgentiam mihi, & participata a me, ſeu ſuſcepta in me, eſſe ſufficiēter exoluētia debitas a me pœnas temporales pro meis peccatis: ſed dubito an ſint à me participata, quia dubito an ego fuerim diſpoſitus pro participatione illorum, hoc autem dubium eſt ſanctum. Et rurſus ſi credo me participaſſe, volo etiam addere meas ſatisfactiones, non tanquam meliores ſatisfactione Chriſti: ſed quia melius eſt duplici via ſatisfacere, quàm vna tantùm. & plura bona ſunt ſatisfactio Chriſti & mea, quàm ſatisfactio Chriſti tantùm. Ad confirmationem dicitur, quod merita Chriſti non ſunt indulgentiæ, ſed cauſæ indulgentiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas conſequuntur Chriſti fideles, nihil aliud ſunt quam remiſſiones ſuarum pœnarum per merita Chriſti. Vnde ſicut remiſſiones pœnarum non ſunt præferendæ meritis Chriſti, nec præceptis Chriſti, aut Eccleſiæ ita nec indulgentiæ: & tamen cum hoc ſtare liquet, quòd remiſſiones fiant per merita Chriſti.

¶Ad ſextum dicitur, quòd appoſitio meritorum Sāctorum conſonat diuinæ diſpoſitioni, non quod inſufficiens ſit Chriſti ſatiſfactio, ſed vt plura ſint in Chriſti corpore myſtico ſatisfactoria. Sic enim docuit Apoſtolus: Adimpleo inquit ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea pro corpore eius, quòd eſt Eccleſia.

¶Ad ſeptimū dicitur, ꝙ non eſt hæc Eccleſiæ doctrina, vt theſaurus meritorū Chriſti & Sanctorū ita cōmiſſus ſit Eccleſiæ diſpenſationi per indulgētias, ꝙ ſine ipſius nō diſpēſetur a Chriſto ſummo Sacerdote. Sed iſta conſequentia nō valet, Theſaurus ille poteſt haberi ſine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: ſtat enim quod multis modis participari poſſit à Chriſti mēbris.

¶Ad octauū dicitur negando ſequelam, nō ex inſufficientia meritorum Chriſti: ſed propter diuinæ ſapientiæ diſpoſitionē ex parte Dei, qui non ordinauit theſaurū Eccleſiæ ad remittēdum pœnam mortis: & propter diſparitatē pœnarū ex parte noſtri. Pœnarum ſiquidem noſtrarū quædā ſunt pœnæ naturales, & quædam perſonales: hoc eſt, quædam conſequuntur nos propter peccatum naturæ, quod eſt peccatum originale, & quædam ſunt nobis debitæ propter actualia peccata noſtra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reſeruantur vſque ad renouationem naturæ, quæ in reſurrectione fiet ex merito etiam paſſionis Chriſti: quoniam ipſe mortem noſtram vtranque, ſcilicet animæ & corporis moriendo deſtruxit, & ideo non remittūtur per indulgentias: quoniam ſpectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præſens enim vita tempus eſt purgandi non naturalia, ſed perſonalia: vnde etiam in Baptiſmo perſona, non natura ſanatur. Et quia mors cum ſuis pœnalitatibus eſt pœna naturæ, ideo merita Chriſti per indulgentias applicata ad pœnam mortis non ſe extendunt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorū Chriſti, ſed ex natura pœnæ & ſtatus præſentis prouenit, quòd pœna mortis nō remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quòd remittūt pœnam æternæ mortis ſequitur, ergo & tēporalis mortis pœnam: tum quia æterna ſenſus pœna eſt de numero perſonalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud eſt loqui de meritis Chriſti ſatiſfactoriis abſolutè, & aliud de eiſdem, vt ſuperfluunt ſacramētis, vt per indulgentias diſpenſanda relinquuntur: ipſa enim abſolutè in ſacramētis tollunt pœnam damni & ſenſus æternam, potius per viam concomitantiæ, quam per ſatiſfactionis. Reconciliando quippe hoſtem in Dei filium adoptiuum, ſequitur quod non hoſtili pœna puniēdus eſt, quod eſt tollere pœnam æternam. Soli enim hoſtes exterminatrice pœna digni ſunt. Filij enim caſtigandi, purgandi ſuaptè natura relinquuntur. Theſaurus autem indulgentiarum Chriſti merita, vt ſatiſfactoria exhibet.

¶Ad demum obiecta cōtra hoc quòd abſolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur diſpenſatio theſauri meritorum Chriſti & Sanctorum, reſpondetur: Et ad primum dicitur, quòd non eſt par ratio de actu abſolutionis in indulgentiis, & de aliis abſolutionibus, ſiue cenſuris, ſiue aliis ſine ſacramenti exhibitione. Tum quia abſolutio iſta reſpicit tertiam ſacramenti pœnitentiæ partem, ſcilicet pœnitētialem ſatiſfactionem (ſupplet enim eam) Chriſti autem merita directè ad ſacramenta reſpiciunt: reliquæ autē abſolutiones non reſpiciunt partem aliquam ſacramenti alicuius. Tum quia abſolutio iſta eſt a pœna debita apud diuinam iuſtitiam in hac vita vel alia: aliæ verò abſolutiones ſunt a pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quòd ad iſtas remittēdas ſola poteſtas Papæ ſufficiat & efficiat: ad illas verò vltra poteſtatem in papa exigatur & diſpoſitio ſubiecti per verā pœnitētiam, & meritorum Chriſti diſpenſatio, non ad libitum applicatio: quoniam miniſtri non eſt remittere pœnas principali debitas, niſi diſpenſando. Sic enim nos exiſtimet homo (inquit Apoſtolus) vt miniſtros Chriſti: & diſpenſatores miniſteriorum Dei.

¶Ad ſecundum dicitur, quod ſicut in ſacramento pœnitētiæ claues reſpectu peccatorum actum quidem ſoluendi exercent poſitiuè, ligādi autem negatiuè quo ad clauem potētiæ, quamuis poſitiuè ad vtrūque ſe habeat clauis ſcientiæ, ita in indulgētiis inuenitur, quòd clauis ſcientiæ poſitiuè decernit ſolutionē & ligationem: clauis verò poteſtatis poſitiuè quidem abſoluit, negatiuè autem ligat: quia ligare hic ſicut & in peccatis, non eſt aliud quàm nō abſoluere ex iudicio & autoritate clauis ſciētiæ. Vnde non ſoluere abſolutè nō eſt actus clauis, qui eſt ligare: ſed ex iudicio clauis non ſoluere eſt ligare, qui actus eſt clauium. Et per hoc patet, quòd licet effectus ſolutionis & ligationis ſit ſine clauibus: ipſum

tamen

tamen ſoluere, vel ligare non eſt in militanti Eccleſia ſine clauium exercitio. Auguſtæ die 7. Octob. 1518.

QVESTIO. II.

¶ Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit imperfectionis.

QVAERITVR vtrum dare operam ad adquirendas indulgentias ſit imperfectionis. Et videtur quod ſic. Primò, quia actus non meritorius eſt imperfectionis: ſed acquirere indulgentiam, non eſt meritorium: ergo, &c.

¶ Secundo, quia indulgentię ſunt relaxationes pœnarũ debitarũ: perfectorũ autem eſt pœnas amplecti, non fugere: quoniã ſitiunt crucẽ Chriſti: vt de ſanctis Andrea, Laurẽtio, & Vincẽtio legitur.

¶ Tertiò, quia ſecundũ doctores ſacros, habens indulgentias melius facit ſi per ſeipſum adimplet iniunctã pœnitentiam, quam ſi propter indulgentias omittat illã: perfecti autem æmulantur chariſmata meliora: imperfectorum igitur eſt indulgẽtiis incumbere.

¶ Quartò, quia indulgentiæ non proſunt niſi ad relaxationẽ pœnarum canonicarum: ſed nõ niſi criminoſis publicè imponuntur canonum pœnæ, quia ſunt publicæ pœnitentiæ partes: ergo non eſt niſi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

CONCLVSIO.

¶ Operam dare indulgentijs cõmunis actus eſt perfectis, & imperfectis in charitate conſtitutis ſi pœnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxij ſunt.

¶ Ad huius euidentiam ſciendum, ꝙ indulgentiarum fructus proprius eſt ſatisfacere diuinæ iuſtitiæ, quia ad pœnam temporalem proprijs peccatis debitam ex pœnis Chriſti & ſanctorum, ſecundum traditionem Eccleſiæ Ro. vt patet in extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorum Pon. apoſtolicis literis. Hac autem ſuppoſitione facta (in alia quæſtione adhuc magis probanda, quam in tractatu de indulgentiis firmauerimus) cõſequenter dicendum eſt, ꝙ quum actus iſte, qui eſt ſatisfacere per aliũ non ſit ex ſuo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionem moralem annexam quoniam cum feruenti charitate & prõptiſsima voluntate per ſeipſum ſatisfaciendi, ſtat ꝙ tali modo, ſcilicet per ſanctorum pœnas velit ſatisfacere, & nihilominus operibus ſanctiſsimis tantò magis intendere, quantò liberior à debita pœna, & gratior eſſe debet propter hoc cumulatum beneficij. Sed eſt actus de genere bonorũ moralium: eſt enim appetitu recto appetibilis, vtpote ablatiuus impedimentorum ad cæleſtem patriã. Pœnæ peccatis enim debitæ impediũt ingreſſum ad æternã beatitudinẽ, vnde tãtùm oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibus debitis pro ſuis peccatis, liberę ab omni malo pœnę, omniũ bonorũ aggregatione perfectũ ſtatũ aſſequãtur. Nec ſolũ eſt moraliter bonus, ſed etiã meritorius, ſi fructuoſus eſt: quoniã nõ niſi exiſtẽtibus in charitate indulgẽtiæ proſunt, vt ipſa cõceſsionis forma mõſtrat) dicẽdo verè pœnitẽtibus) oẽs aũt actus humanos ex charitate procedẽtes meritorios eſſe cõſtat. Nec ſolùm eſt meritorius æternæ vitę, ſed cõſonus etiã perfectis viris: quoniã cõtinuẽ ſuſpirãtibus ad cęleſtẽ patriã, & cupiẽtibus diſſolui, & eſſe cũ Chriſto conſonat omnia recta acceleratiua cæleſtis ingreſſus: cõſtat autẽ exolutionẽ pœnarũ debitarũ pro peccatis acceleratiuam eſſe cæleſtis itineris: quoniã impedimenta ingreſſus ad felicitatẽ tollit. Omni igitur ex parte apparet, ꝙ dare operã indulgẽtiis, eſt actus cõmunis perfectis & imperfectis in charitate cõſtitutis, ſi pœnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxij ſunt. Et cõfirmatur quia omnibus quãtumcũque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita noſtra: in quorum numero conſtet eſſe debitum pœnæ pro peccatis, quod autẽ conſonat petere, conſonat & quærere. Conſonat igitur etiam perfectis quęrere debitum pœnę pro peccatis ſuis debitæ exolui per ſatisfactoria opera Chriſti & Sanctorum.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, ꝙ ſermo doctorũ dicentium indulgentias non eſſe meritorias, eſt formalis, & verus formaliter intellectus: hoc eſt, quòd indulgentia, vt ſatisfactoria, nõ eſt meritoria. Cõmune eſt enim ſatisfactorijs omnibus (ſiue per ſeipſum homo ſatisfaciat, ſiue per aliũ viatorẽ, vel ſanctum) ꝙ meritoria non ſunt formaliter ſumpta, hoc eſt, vt ſatisfactoria. Et ratio eſt in prõptu, quia ſatisfacere, non eſt aliud, quam liberari à debito. ex hoc autem, ꝙ aliquis à debito liberatur non meretur: vnde & in purgatorio quilibet ſatisfacit, & nemo meretur. Cùm hoc autem, quòd indulgentia, quo ad fructũ, ſatisfactionem per alium, hoc eſt, Chriſtũ, & ſanctos ſonat, nõ eſt meritoria, ſtat quòd aliquid facere pro indulgentia ſatisfactoria, ſit meritorium, non ſolùm ex genere operis (puta ſubuenire Eccleſiæ, aut orare (ſed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimenta ſui ingreſſus ad æternam vitam tollantur. Et hoc conſonare perfectis, manifeſtum eſt.

¶ Ad ſecũdam dicitur, quòd perfectorum eſt pœnas promotiuas ſui vel aliorum ad æternam vitã amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternę vitæ, nõ eſt perfectorũ iterare, ſed quã citius fieri poteſt, liberare ſe ab illis: vt expeditus ſemper inueniatur pro cæleſtis patriæ ingreſſu. Cõſtat aũt pœnas pro peccatis debitas eſſe ex propria culpa impeditiuas ingreſſus cæleſtis: & ideo perfectis per ſe, vel per alium citius ſunt exoluendæ.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd nihil obſtat dictis cõſilium de meliori bono: quòd, ſcilicet melius facit conſequutus indulgentiam, ſi per ſeipſum ſatisfacit. Nam proculdubio melius eſt duobus modis ſatisfacere, quàm vno, ſcilicet per alium, & per ſe, quàm per alium tantùm. Et rurſus, per alium ſatisfit ſolùm, ſed per ſeipſum, & ſatisfit & medela adhibetur: pœnitentia enim per ſeipſum impleta eſt, non ſolùm ſatisfactio, ſed medicina. Cum his enim ſtat, quòd perfecti æmulando chariſmata meliora, ſectentur etiam indulgentias, vt expediti ſint ad vitam æternam.

¶ Ad quartã dicitur, quòd multa falſa continet. Primum eſt, quòd indulgentiæ non proſint niſi ad relaxationem pœnarum, quæ per canones pœnitentiales impoſitæ ſunt: patet enim hoc eſſe falſum ex ipſa forma conceptionis, ſonantis remiſsionẽ pœnarum iniunctarũ: iniunctæ autem ſunt ſiue ſecundũ canones, ſiue ſecundum arbitriũ confeſſoris. Aliud falſum eſt ꝙ pœnæ canonum pro ſolis criminibus publicis imponi poſſunt: quum conſtet in foro pœnitentiali poſſe imponi: vt pro ſecretis ſecretè pœnitentiam agant. Aliud falſum ſubintelligitur, reprobatũ in alia quæſtione, ſcilicet ꝙ ſub pœna canonica nõ includatur etiã pœna ſimpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiã eſſe falſum: ꝙ nõ iudicat Deus bis in id ipſum: iudicaret autem bis, ſi ſemel per ſeipſum, & ſemel per ſuum vicarium tẽporalẽ pœnã ſatisfactoriã pro peccato exigeret, quod contingeret, ſi pœnitentia à ſacerdote ſecundũ canones impoſita, non euacuaret pro ſua portione pœnã ſatisfactoriã apud Deum. Et hinc eſt quartũ falſum, ſcilicet, ꝙ remiſsio pœnitentiæ iniũctæ adepta per indulgentias, nõ ſit remiſsio pœnę debitæ pro ſatisfactione peccati apud Deũ: vt in alia quæſtione manifeſtauimus. Quocirca cuicũque obnoxio pœnæ temporali pro ſatisfactione cuiuſque actualis peccati proſunt indulgentiæ, ſiue ſint iniunctæ ſecundũ canones, ſiue confeſſores arbitrio. Et etiam ſi non ſunt actu iniunctæ dũmodo Eccleſia ſeruatis ſeruandis in forma indulgentiæ etiã ad non iniunctas pœnitentias extẽdat illam: vt aliàs hoc, ſcilicet de non iniunctis, manifeſtabitur. Et quia tam perfecti quàm imperfecti, tam ſani, quàm infirmi, tam morituri, quàm diu victuri, tam impediti, quàm non impediti in charitate conſtituti, rei poſſunt eſſe alicuius pœnæ temporalis pro ſatisfactione ſuorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum qui voluerit earum particeps fieri, rarique videntur eſſe adeò ſatisfacientes per ſeipſos, qui non egeant indulgentiis: qui tamen tutius agunt ſi per indulgentias etiam à debitis ſe abſolui curent. Auguſtæ die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccet.

QVAERITVR vtrum occurrenti pauperi negans eleemoſynã, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccet. Et videtur quòd ſic.

¶ Primò, quia agit contra ordinem diuini præcepti: quo quis primò ſeruare tenetur præcepta, ſeu mandata Chriſti, quam acquirendis vacare indulgentiis: vtpote quia hoc non eſt mandatum, ſed voluntarium.

¶ Secundò, quia talis agit contra illud Ioan. Si quis viderit fratrẽ ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? primæ Io. 3. Et ſi dicatur quod ſola extrema neceſsitas obligat ad mortale: contrà, tum quia ſecundũ hoc charitas nunquam vel rariſsimè locum haberet operandi, tum quia quilibet in neceſsitate conſtitutus, vellet non ſibi expectari neceſsitatem extremam, ſed prius ſubueniri: ergo hoc idem ſeruandum eſt in aliis.

CONCLVSIO.

¶ Negans eleemoſynam, quando tenetur eam facere, vt ſeruet ad tempus indulgentiæ, peccat.

¶ AD euidentiam huius conſiderandũ eſt, ꝙ ad hoc, quòd aliquis actus humanus ſit peccatũ, nõ ſufficit negatio bonitatis maioris, alioquin nõ daretur gradus in actibus bonis, ſed ſoli ſummè boni actus effugerent rationẽ peccati. ſed exigit ꝙ ſit inordinatus: niſi enim à diuino ordine declinaret, peccatũ non eſſet. Deordinatio autẽ actus effuſiuæ pecuniæ ſicut & cęterarum moraliũ actionũ, tũc tantũ eſt, quũ vel non ſua, vel ad id quod nõ debet, vel quum non debet, &c. impẽdit pecuniã: niſi enim aliquid quod debuerat adeſſe, deſit aut quod debuerat abeſſe, adſit, peccati ratio nõ ſaluatur: quocirca ad debiti rõnẽ oportet ſpectare peccati iudicium. Et hinc fit, vt licet melius faceret q̃ pecunias ſuas in eleemoſynas daret, quã ſi expẽderet eas in humanis officiis defunctorũ, quę ſunt cõſolationes viuorũ: nõ tamẽ peccaret expẽdens eas pro honorabilibus exequiis, quia nõ tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarũ humanus iuxta ſtatũ perſonæ & patriæ morẽ nõ eſt deordinatus. Vnde in propoſito, quũ dare eleemoſynã ſit præceptũ affirmatiuũ, obligãs tantũ pro loco & tẽpore: ſi in caſu loquimur, quo præceptũ de eleemoſyna obligat, non eſt dubium ꝙ

negans illã, vt det pro indulgentia peccet non enim ſunt facienda mala, vt veniat bona. Si aũt ſumus extra caſum, in quo præceptũ de eleemoſyna obligat: quãuis pauper occurrat petẽs eleemoſynã, licitè poteſt quis omittere eleemoſynã & dare pro indulgẽtia nõ minus, quã poſſet illa ſimpliciter omittere, & quã poſſet pecuniam illam in vſus ſuos conuertere. Vnde Dominus Mariam à diſcipulis defendit, obiicientibus quòd pretioſum vnguentũ quo multis potuiſſet ſubueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmãs quòd bonum opus operata eſt. Vbi ex ſubiuncta ratione, Pauperes enim ſemper habebitis, &c. docuit, quòd concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro inſtante commoditate, licitum eſt omiſſo pro tunc maiori ex ſuo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim ſpectat, quòd pauperes ſemper adſunt, ipſe autẽ non ſemper.

¶AD PRIMAM Autẽ obiectionẽ dicitur ꝙ ordo præceptorũ ad conſimilia eſt in præcepto tunc tantũ, pro quãto præceptum affirmatiuũ obligat: extra tẽpus ſiquidẽ pro quo obligat, liberũ eſt cuiq; cõſilia ſequi. Sic autẽ eſſe in propoſito ſupponitur.

¶Ad ſecundã negatur, ꝙ talis agat cõtra doctrinam Ioan. Euang. quia Ioãnes loquitur pro quanto præceptũ affirmatiuũ obligat: certo autẽ certius cõſtat, ꝙ nõ quęlibet neceſsitas fratris viſa cõſtituit tẽpus, pro quo præceptũ eleemoſynæ obligat. Vnde gloſſa ibidẽ dicit in verbo neceſsitatẽ victus vel veſtit9. Multi autẽ ſunt pauperes habẽtes victũ & veſtitũ: vt patet de Gabelo apud Thobiã. Et rurſus gloſſa ibidẽ de ſubſtantia ſuperflua exponit, dicẽs, Si ſuperflua nõ potes dare fratri, animã tuã nõ potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioãnes de qualibet neceſsitate fratris, nec de quolibet habẽte ſubſtantiã huius mundi: ſed de ſuperfluã ſubſtantiã habente iuxta verbũ Domini: Quod ſupereſt, eleemoſynã date, Luc. 11. Nec propterea ego abundãs teneor huic pauperi dare, quãuis tenear dare eleemoſynã: ſi recta ratio moraliũ actuũ regula eſt. Vtrũ autẽ ſola extrema neceſsitas, tẽpus, ꝓ quo pręceptũ obligat determinet, alia quæſtio eſt: & alibi memini me ſcripſiſſe poſt S. Thomã, ꝙ quantum eſt ex parte neceſsitatis pauperis ſola extrema neceſsitas determinat tẽpus, pro quo præceptũ de eleemoſyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema neceſsitas nõ intelligitur, quando prope mortẽ homo eſt, tunc enim nõ poteſt ſibi ſubueniri, ſed quãdo eſt adhuc tẽpus vtiliter ſubueniẽdi, nec apparet alia via, qua illi ſubueniatur, ſi à me non ſibi ſuccurritur: tũc enim neceſsitas eſt extrema, licet lõgè ſit à morte. Rurſus licet neceſsitas nõ extrema non obliget ad peccatũ mortale omittentem eleemoſynam magna tamen neceſsitas viſa potẽti ſine ſuo incommodo ſubuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim ſecundum Philoſophos in actibus bonis, quod eſt prope mediũ, ad virtutis actum ſpectat ita in oppoſitis non ſolũ qui totaliter declinat, peccat, ſed etiam qui propè ad vitiũ appropinquat, & ſecundum Theologos non ſolũ qui contra præceptũ: ſed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter iſtam latitudinem, qua neceſsitas proximi viſa quandoq; ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifeſtè aſſeruit charitatem Dei non manet in illo. Quamuis aſſertiuè intellecta verba illa, ſecluſa ſuperfluitate bonorum, de extrema neceſsitate accipienda ſint, quoniã tunc tantùm debita negatur ſubuẽtio in notabile damnum proximi vergens: & propterea ſit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem neceſsitatẽ, aut ſubuentio non eſt ad hoc debita, aut non eſt illatiua damni notabilis proximo. & ſic non ſit contra charitatẽ debitam, ſed aut præter eam, aut nec præter nec contra illã. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia ſecundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locũ operandi, negatur ſequela, quoniã charitas etiã ſine præcepto operari poteſt & frequentiſsimè eleemoſynę opus operatur. Et quum dicitur ſecũdo, quia quilibet vellet ſibi extra neceſsitatẽ extremã ſubueniri: conceditur, ſed negatur ſequela: ergo ſubuentio eſt in præcepto. Non enim omne quod volumus nobis fieri, cadit ſub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim vellet nunqam ſibi mendacium dici non tamen propterea ſequitur ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & ſic de aliis. Auguſtæ die 7. Octobris. 1518.

QVAESTIO IIII.

¶Num indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentijs abſoluat à pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam.

QVAERITVR Vtrum indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentiis, abſoluat à pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam. Et videtur quòd non. Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, ſicut non obligant niſi in foro eccleſiaſtico, ita earum abſolutio non eſt niſi in foro eccleſiaſtico.

¶Secundò, quia pœnitẽtia voluntaria, de qua Chriſtus dicit, Pœnitentiam agite, eſt de præcepto Chriſti & de eſſentia pœnitẽtiæ ſpiritualis, ac omnino de neceſsitate ſalutis: & conſequenter non eſt in poteſtate ſacerdotis cuiuſq; dimittere illam. Eſt enim mortificatio paſsionum & crux portanda pòſt Chriſtum.

¶Tertio, quia poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt: ſed Papa non poteſt ligare niſi ad pœnam canonicam: ergo non poteſt abſoluere niſi a pœna canonica.

¶Quartò, Satisfactio ſacramentalis non dicitur ſatisfactio, quia ſatisfaciat pro culpa ſimpliciter, ſed quia ſatisfaciat ſecũdum ſtatuta Eccleſiæ: ergo abſolutio ab illa non eſt abſolutio à ſatisfactione ſimpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa ſatisfit per pœnam mortificationis propriè, & huiuſmodi.

¶IN OPPOSITVM Autẽ eſt comunis Eccleſiæ ſenſus.

CONCLVSIO.

¶Quicunque abſoluuntur per indulgentias ab iniunctis pœnitentijs, abſoluuntur à pœna debita peccatis ſuis apud diuinam iuſtitiam.

¶AD EVIDENTIAM Huius ſciendum eſt, ꝙ pœna canonica (hoc eſt iniuncta a ſacerdote in confeſsione ſacramentali) & pœna ſatisfactoria pro culpa ſecundũ diuinam iuſtitiam, non ſe habẽt ſicut duæ pœnæ, ſed ſe habẽt ſicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptum de confeſsione faciencla editum a Deo & ab Eccleſia, non præcipit duplicem confeſsionem, ſed ſe habet Eccleſiæ præceptorum ad diuinum vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcipit Deus, præcipit Eccleſia. ſed Deus præcipit, quòd confiteamur non determinando tempus, Eccleſia idem præcipiendo determinat tempus, ſcilicet in ſingulis annis: vnde vna & eadẽ eſt confeſſio præcepta à Deo & Eccleſia, Et proculdubio vnica confeſsione implet, qui licet præceptum Dei & Eccleſiæ: ridiculum quippe eſſet ſemel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur Eccleſiæ. Simile quid eſt videre in propoſito: nam pro peccato commiſſo (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo ſatisfacere, ſed non determinatè per iſtam vel illam pœna nam poteſt ſatisfacere per eleemoſynã, vel per ieiunium, vel orationẽ. Et pro eodem peccato tenetur ex iniũctione ſacerdotis imponẽtis ſatisfacere per determinatã pœnã, puta ieiunium ſeptem annorũ. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alterã ſatisfactoriã apud Deũ, & alterã ſatisfactoriã Eccleſiæ: ſed implendo iniũctã ab Eccleſia, ſatisfecit Deo & Eccleſiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (ſi impoſita a ſacerdote adæquat debitã ſecundũ diuinã iuſtitiã) vel pro parte illa quæ correſpõdet impoſitæ, ſi pœna impoſita minor eſt illa quæ ſecundũ diuinã iuſtitiam determinanda erat. Nec nęc volũtariè dicimus: ſed euidenter mõſtramus diſcurrẽdo per oẽs actus pręceptos ab vtriſq;, ſcilicet Deo & Eccleſia: vt patet in pręcepto de obſeruatione feſtorũ & pręcepto de obſeruatione ieiuniorũ. Vnum enim atque idẽ eſt quod à Deo Eccleſiáque pręcipitur, ab illo indeterminatè, & ab iſta determinatè: & dum Eccleſiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptũ iterum implẽdũ circa illud. Et ſimile eſt in aliis. Quocirca Deo Eccleſiaq; idem præcipiẽte, vnus atque idem actus ſit debitus duplici vinculo, ſcilicet Dei & Eccleſię. Et propterea putari poteſt, ꝙ ſi iniuncta pœnitẽtia relaxatur per indulgentiã, non remittitur pœna ſatisfactoria ſimpliciter & abſolutè, ſed ſolũ vt eſt debita ex vinculo Eccleſiæ & propterea remanet, vt eſt debita ex vinculo diuinæ iuſtitiæ. Sicut quũ Papa relaxat ieiuniũ alicui perſonæ, non concedit illi, ꝙ non impleat Dei, ſeu naturæ præceptum de ieiunio, ſed quòd non arctetur ex vinculo eccleſiaſtici pręcepti ad ieiuniũ. Et ſecundũ hanc viam ſicut ligat ſacerdos ad pœnã nouum adduciẽdo vinculum determinandóque per qualẽ quantámque pœnam ſatisfacere debet pœnitẽs: ita abſolueret per indulgentiã tollẽdo vinculũ Eccleſiæ & determinationẽ ad talẽ pœnã. Fallitur autem opinio hæc in hoc, quòd nõ diſcernit inter abſolutionẽ per viam indulgẽtię & abſolutionẽ per viam licentiæ. Abſolutio enim per viam licẽtiæ cõmunis eſt omnibus principibus eccleſiaſticis & ſecularibus: dum quilibet poteſt ſoluere, quæ ligauit, licentiã præbẽdo, vt nõ teneatur iuſſa a ſe adimplere: & de huiuſmodi abſolutione verificatur licentia ieiuniorũ & ſimilium. Sed quòd non ſit talis abſolutio per indulgentias, patet ex eo, ꝙ innititur illi priuilegio Chriſti, Quodcunque ſolueris ſuper terram: certum eſt enim abſolutionẽ conceſſam per hoc priuilegium, non eſſe illam, quæ cõmunis omnibus principibus eſt: ad quã nõ eſt opus priuilegio ſed ſtatim vt quis eſt princeps habet illã. Amplius abſolutio per modũ licentiæ, extendit ſe indifferenter ad ſingula poſitiui iuris: poteſt enim ita relaxare obſeruationẽ vnius præcepti iuris ſicut alterius: vt patet. Abſolutio autem Petro conceſſa ex priuilegio Chriſti habet pro materia ea, quæ regni cœlorũ ſunt (dicẽte Chriſto, Tibi dabo claues regni cęlorum) & ſpecialiter culpæ (vt patet ex verbo Chriſti: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Chriſti Matt. 18. Vbi quũ dixiſſet, Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus ſubdit, Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, &c. Amplius, ſi indulgẽtiæ nõ eſſent niſi relaxationes vinculi à ſacerdote vel canone impoſiti, decepta eſſet vniuerſitas fidelium, credentiũ non ſolum vinculũ, ſed ipſas pœnas remiſſas eſſe. Alio ergo modo

abſolu

abſolutionẽ per indulgentiã fieri, ex eo conuincitur, quòd indulgentia verè acquiſita, tenet cõmunis Eccleſiæ & doctorũ ſenſus ſatiſfeciſſe hominem illum, ac ſi pœnitentiã correſpondentem illi indulgẽtiæ perfeciſſet. Ex hoc enim manifeſtè ſequitur, ꝙ indulgentiæ abſoluẽdo ab iniunctis pœnitentiis abſoluunt non ſolũ à vinculo per ſacerdotẽ, aut canonem appoſito: ſed etiam a pœna temporali debita ſecũdum diuinam iuſtitiã peccato, quanta correſpondet illi acquiſitæ indulgentiæ. Nec eſt parui momenti ratio ſumpta a communi ſenſu Eccleſiæ & doctorũ ſacrorũ: ſed eſt tantæ autoritatis, vt non niſi temerè liceat ſentire oppoſitũ. Et cõfirmatur ſentẽtia hæc: quoniã ſic verè relucet operatio priuilegij Petro cõceſſi. Quodcunq; ſolueris ſuper terrã: abſoluere enim a pœnis peccato debitis in foro diuinę iuſtitiæ, nõ principis, non iuris humani, ſed diuinę eſt poteſtatis Petro cõmunicatę à Chriſto. Amplius, Clemens 6. tradidit expreſsè, ꝙ indulgentia remittit pœnã temporalem pro peccato debitã: vt patet in extrauagante ab orbe acceptata de Iubilæo quinquageſimo quoq; anno. & habetur in extrauaginum communium titulo, de pœ. & re. cap. vnigenitus. Non licet autem contra apoſtolicæ ſedis doctrinam ſentire.

¶AD PRIMAM ergo obiectionẽ dicitur, ꝙ pœna iniũcta ab homine, ſeu canone eſt duplex: quædã ſimpliciter appoſita ab homine, vel canone, vt excõmunicatio, carcer, & huiuſmodi, & hę nõ ligant niſi in foro Eccleſiaſtico. Quædã verò ſunt appoſitæ ab homine ſeu canone, & appoſitæ ſolùm quo ad quantitatẽ & qualitatẽ, vt ſuppoſitas pœnas euacuent. Et iſtæ obligant partim in ſolo foro Eccleſię, pro quãto non tenentur niſi in hac vita implere illas qualitates: & partim ſimpliciter apud Deũ pro quanto ſi non ſecundum iniunctas qualitates ſatiſfecit, tenetur ſatiſfacere apud diuinam iuſtitia in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuiſſet, ſi ſecundum iniunctas ſatiſfeciſſet. Vnde ſicut pœnitentia ſacramentalis obligat in foro Dei, ita abſoluit in foro Dei.

¶Ad ſecundã dicitur, ꝙ Eccleſia poteſt abſoluere per indulgentias à pœnis debitis ex pręcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit Eccleſia humana ſed diuina autoritate ſibi cõceſſa ex priuilegio, Quodcunq; ſolueris: Petrus enim vt vicarius, & miniſter Chriſti agit autoritate Chriſti. Nec miru ſi poteſt abſoluere a pœna debita ex præcepto Chriſti, & ad quã obligat interior pœnitentia, & quæ eſt de neceſsitate ſalutis, quia poteſt abſoluere à culpa: quæ tantũ excedit pœnã vt Iudæi dixerint, Quis pot peccata dimittere, niſi ſolus Deus? Sacerdos enim miniſterialiter abſoluit à culpa & remittit peccata confitentiũ ſibi: dicente Chriſto: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et multò magis poteſt Chriſti miniſter abſoluere à pœnis: quũ enim culpa & pœna impedimẽta ſint regni cælorũ (quia & nihil coinquinatum intrabit illud, & abſterget Deus omnẽ lacrymã, nec dolor erit vltra, &c.) Ad claues regni cælorum ſpectare neceſſe eſt vtrunque impedimentum tollere: alioquin aperire regnum cælorum fidelibus non ſufficerent. Cõſtat autem ſufficere in patiente diſpoſito, & reliquis concurrentibus requiſitis. Quocirca pœna ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de neceſsitate ſalutis æternæ habendæ implenda erat, per indulgentiæ abſolutionem verè acquiſitam ſublata, & deſinit talis homo ad illã obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine ſalutis æternæ, quia iam ſatiſfecit per aliam viam, ſcilicet per abſolutionem indulgentiæ, & hoc Chriſti autoritate per ſuum miniſtrum ritè exequuta. Quod autem dicitur, quòd pœnitentia, ad quam tenetur peccator, eſt crux Chriſti, & mortificatio paſsionũ iam à priſcis ſolutum doctoribus dicentibus, quòd pœnæ inquantum ſunt medicinæ paſſionum, non ſupplentur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentiis acquiſitis pœnitentiam agere, vt medicinam paſsionum noſtrarum: Inquantum verò ſunt ſatiſfactiuæ pro peccatis commiſsis, ſic ſupplentur per indulgentias. Et ſimiliter eſt diſtinguendum de cruce poſt Chriſtum portanda, & ſimilibus.

¶Ad tertiam dicitur, ꝙ propoſitio aſſumpta (ſcilicet poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt) eſt cum grano ſalis intelligẽda: quia etſi eſt par quantum ad materiam (quia vtrobiq; Dominus dixit, Quodcũq; ſicut enim dixit, Quodcũq; ſolueris, ita dixit, Quodcunque ligaueris) non tamen eſt par quo ad modũ. Nam & peccata ſacerdos miniſterio autoratiuo tollit, ita quòd abſoluendo facit de peccatore iuſtũ: non poteſt tamen miniſterialiter ligando facere de iuſto peccatorẽ. Ex hoc enim patet, ꝙ alio modo ſoluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & ſimiliter fas eſt, vt alio modo Pontifex liget, quã ſoluat pœnas. Abſoluit enim miniſterialiter & per ſacramentalem abſolutionem, & per indulgentias à pœnis ſecundum diuinam iuſtitiã debitis: ligat autem ad pœnam ſicut ad culpam. Nam ſicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius tranſgreſsio conſtituit peccatorẽ: ita ligat ad pœnam, vel non remittendo, vel agendo, vnde per ſeipſum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinã iuſtitiam. Sub hac autem diſtinctione dicitur ad minorem, ꝙ ſi ſermo ſit de poſſe quibuſuis modis Papa poteſt ligare ad pœnã canonicã, & non canonicã, hoc eſt abſolutè apud Deũ, (vt patet ex dictis) & ſimiliter abſoluere. Si verò ſermo ſit de poſſe tali modo, ſcilicet directè imponendo vel tollendo, ſic minor eſt falſa: quia non æqualiter ſe habent quo ad modum claues in ligando & ſoluẽdo. Poteſt enim directè abſoluere quod non poteſt directè imponere. vt in culpa.

¶Poteſt & nihilominus ad minorem aliter reſponderi dicendo, ꝙ in canonica pœna quæ in foro pœnitẽtiæ iniungitur in ſatiſfactionem, clauditur pœna debita peccato corã diuina iuſtitia: quoniã eadem eſt pœna ſuppoſita, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea ſicut ſacerdos ligãdo ad pœnã canonicam, ligat ad pœna ſimpliciter veſtitam qualitatibus appoſitis ab homine vel canone: ita abſoluẽdo ab huiuſmodi pœna canonica, abſoluit & à pœna ſimpliciter. Nã abſoluendo a pœna qualificata per hominẽ vel canonẽ, abſoluit & à pœna & a qualitate, qui enim abſoluit à toto, abſoluit a qualibet illius parte quia toto includitur pars. Et ſic dato ꝙ non liget niſi ad canonica, nec abſoluat niſi à canonica, adhuc habetur intentũ, ꝙ ligat & abſoluit in pœnã ſimpliciter debitam in ſatiſfactione pro peccato. Poteſt & tertiò dici ad eãdẽ, ꝙ quia actus & potẽtia diuidũt ens, & quodlibet genus entis, & ad idẽ propterea genus ſpectat homo in potentia & homo in actu & albũ in potẽtia & album in actu: & ſic de aliis: adeo etiã pœna canonica diuiditur in canonicam in actu, vel in potentia, & vtraq; infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et quòd Eccleſia nõ ſolùm poteſt ſuper pœnas canonicas in actu ſed etiã ſuper pœnas canonicas in potentia. Imò de facto Eccleſia per canones pœnitentiales & per arbitrium cõfeſſorum, nihil aliud facit quàm quòd pœnas debitas ſimpliciter pro peccatis, quæ ſunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibẽdo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Eccleſia ex hoc ipſo, quòd poteſt ſuper pœnas canonicas tam actu quàm potentia, poteſt ſuper omnem temporalem debitam pro ſatiſfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ ſunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc eſt ſunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, ſunt aut iniunctæ per ſacerdotẽ, aut poſſunt iniungi. Et propterea licet Eccleſia in indulgentiis non conſueuerit niſi iniunctas pœnas remittere, quia ita ſonant, poſſet tamen etiam non iniunctas remittere: ſequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Tho. aliorúmque doctorum.

¶Ad quartam dicitur, quòd ly ſimpliciter, in duobus ſenſibus ſumi conſueuit. Primò, vt æquiualeat ad ly totaliter, ſecundò, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus ſimpliciter, ſed cum additione dicitur albus dentes, non autem quia dicimus alibi ſine addictione aliqua, dicimur albi ſimpliciter. In propoſito ergo ſi Simpliciter ſumitur, pro Totaliter, ſic ſatiſfactio ſacramentalis quandoque ſatiſfacit ſimpliciter, & quandoque non ſimpliciter, ſed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc eſt manifeſtum. Si autem ſumitur pro ſine addictione, ſic ſatiſfactio ſacramentalis ſemper ſatiſfacit ſimpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè diſpoſitus: quia non ſolùm ſatiſfacit Eccleſiæ, ſed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correſpondet illi ſatiſfactioni ſacramentali. Nec hæc voluntariè dicimus, ſed probata efficaciter ſunt ex ſupradictis Auguſtæ die 29. Sept. 1518.

QVAESTIO V.

¶Num indulgentijs liberentur defuncti à pœnis purgatorij.

QVAERITVR vtrum ob plenariam indulgentiam cõceſſam pro defunctis, & acceptata à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio exiſtentes liberentur totaliter a pœnis purgatorij. Videtur enim quòd ſic: quia indulgentiæ tantùm donant quantum ſonant: ſed plenaria indulgentia ſonat remiſsionem omnium pœnarum: ergo, &c.

¶Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum ſolutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum ſolutionis plenariæ: ſed facta ſolutione integra alicuius debiti liber eſt debitor ab vniuerſo quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima à pœnis purgatorij.

¶Præterea, Doctorũ ſententia eſt, ꝙ cõcurrẽtibus tribus, ſ. autoritate in dante, pietate in cauſa, & gratia in recipiẽte, indulgentia valet: ſed hic concurrunt omnia. ergo. Et cõfirmatur ex autoritate prędicationis eccleſiaſticæ: multi enim prædicando hoc dicũt.

CONCLVSIO.

¶Non omnes defunctorũ animæ in purgatorio exiſtentes per indulgentias quas hic viuentes pro illis ſuſcipiunt liberantur. ſed quas ita hic viuentes ſe geſſere, vt diuinæ miſericordiæ placeret illos liberare.

¶IN oppoſitum autem eſt, quia ex hoc ſequeretur, quòd per indulgentias poſſet Pontifex expoliare Purgatorium.

¶Ad euidentiam huius difficultatis ſuppoſito (prout rei veritas eſt) indulgentias non niſi per modum ſuffragij prodeſſe defunctis, tria ſunt præmittenda: & poſtmodum reſpondendum quæſito. Primum præmittendum eſt de iſta indulgentia in ſe, quid ſit ple-

naria indulgentia per modum ſuffragij. Secundum eſt de modo ſeu via, quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium eſt de ipſarum animarum in Purgatorio diſpoſitione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primum, à quid nominis inchoando, quia ſuffragium auxiliū ſignificat, & in propoſito de eccleſiaſtico ſuffragio eſt ſermo modus ſuffragij modum eccleſiaſtici auxilij denotat: ita ꝙ indulgentia per modum ſuffragij ſignificat indulgentiam per modum eccleſiaſtici auxilij: hoc eſt per modū, quo nos per pia opera noſtra ſuffragamur, ſeu auxiliamur defunctis. Nequit autē intelligi modus ille ſuffragij niſi Eccleſiæ ſuffragia ꝑſpecta fuerint: quoniam ad horū ſimilitudinem indulgētia ſuffragij modum induit. Et quū trifariā noſtris operibus ſuffragemur defunctis (vel merēdo bonis operibus, de cōgruo tamen, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, vel impetrādo noſtris orationibus illā, vel ſatisfaciendo noſtris paſsionibus, ſeu pœnalibus operibus pro illis) & indulgentiā ſupponamus fieri ex theſauro ſuperabundantiū in Eccleſia paſsionū, ſeu pœnaliū operū, conſequens eſt, ſi ſingula ſingulis reddenda ſunt, vt indulgentia quæ pœnarū ſolutionem Eccleſiaſtica autoritate collatā ſonat, quū ad modum Eccleſiaſtici ſuffragij determinatur, nō cuiuſcunq; Eccleſiaſtici ſuffragij, ſed ſatisfactorij ſuffragij modū induat. Nam quum indulgentia, inquantum indulgentia, non ſit niſi meritoria, neq; impetratoria, ſed ſatisfactoria: conſentaneū rationi eſt, vt non induat modum ſuffragij meritorij, neque modum ſuffragij impetratorij, ſed modum ſuffragij ſatisfactorij: ita quòd indulgentia per modum ſuffragij, eſt conceſſa ex theſauro Eccleſiæ, opus ſatisfactorium per modū Eccleſiaſtici ſuffragij ſatisfactorij: hoc eſt per modum, quo noſtra ſatisfactoria ſuffragia opem fuerunt. Hæc de primo.

Indulgētia per modū ſuffragij proſunt defunctis diuina miſericordia & gratia.

¶ Quo ad ſecūdum, qua ſcilicet via indulgentia per modū ſuffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in ꝓmptu eſt, vnde manifeſtum fiat. Ex hoc enim ipſo, ꝙ indulgētia modū Eccleſiaſtici ſuffragij ſatisfactorij induit, vna eadem eſt via, per quā Eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiuſmodi) ad defunctorū animas perducuntur. & per quā indulgētia per modū ſuffragij ad illas ꝑuenit. Et via hæc nō eſt via iuſtitiæ, ſed via gratiæ ſeu miſericordiæ: quā vniuerſa Eccleſiæ ſuffragia diuina efflagitant gratia: qua hæc accepta ſunt pro animabus illis purgādis, quib⁹ ſuffragari intēdimus. Quod ex duobus ad propoſitū ſpectātibus declaratur. primò ex hoc, ꝙ pœnæ noſtrę (vt diuus Tho. docuit) ſunt alterius & deficientis rationis à pœnis animarū ſeparatarū: ſicut pœna pecuniaria eſt alterius ac deficiētis rationis à pœna ſeruitutis. Hinc enim fit, vt ſicut ſeruit⁹ pecunia non redimitur ſecundū iuſtitiæ rigorem, ſed ſecundum Domini acceptationē: ita pœnę animę ſeparatę pœnis noſtris nō redimuntur ſecundū iuſtitiæ rationē, ſed ſecundū diuinæ miſericordiæ diſpenſationem. Secundo ex hoc, ꝙ alter eſt forus noſter, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ ſeparatæ puniūtur: noſter eſt forus mitis, quaſi canonicus vel ciuilis: ille rigoroſus, quaſi ſanguinis & criminalis. Et ꝓpterea ſi quis hic ob debitā pecuniā in ſeruitutē redact⁹ eſſet (vt olim fiebat) aut clericus in forū ſanguinis decidiſſet: ſicut non ſufficeret amplius pecunia ad redimendū illum, nec pœnæ canonicæ ſufficerēt ad redimendam clerici vitā: ita nō ſufficiunt paſsiones noſtræ ad ſatisfaciendum pro pœnis animarū in Purgatorio, quæ tamē noſtræ paſsiones ſuffeciſſent ad ſatisfaciēdum pro eorundē delictorum pœnis in hac vita ſoluendis, antea ſcilicet quā in pœnas alterius rationis eſſent trāſlatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iuſtitiæ: qualis eſt forus, in quo puniuntur animæ ſeparatæ: ſpectant enim illarū pœnæ ad ſtatutū pœnarū inferni. Nec putes propterea Eccleſię ſuffragia ſatisfactoria pro defunctis eſſe vana, aut incerta, ſed ſcito eſſe vtilia & certa: ſicut etiā vtilia ſunt & certa ſuffragia orationū pro illis: quæ conſtat diuinæ miſericordiæ inniti. Bene ſiquidē nobiſcū, & cū illis agitē, ſi diuina gratia acceptatæ, Eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria ad releuamē animarū, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Nō eſt vobis via iuris aliqua adeūdi forū illum ad alicuius redemptionē, ſed gratia opus eſt. Manifeſtius quoq; fit quod dicimus, locū habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modū, quo cōceditur defunctis, & quo cōceditur viuis: nam defunctis conceditur per modum ſuffragij: viuis autem per modum abſolutionis: vt patet extra. de pœn. & re. cap. quod autem. Vbi videre potes, ꝙ eccleſiaſticus princeps vtrobique autoritatiuè habet actū diſpēſandi theſaurū Eccleſiæ, ſed reſpectu viuorū ſuperaddit actum abſolutionis, reſpectu verò defunctorum nullum addit propriè loquendo actū: largius tamen loquendo, addit actū modificationum ad ſuffragia eccleſiaſtica. Et meritò ſic fit: quoniā nos, qui viuimus, ſumus ſubditi Pōtifici, & pœnæ noſtræ ad forū præſentis vitæ ſpectant: & propterea ſeruatis ſeruandis: indulgentia ad viuos defert viam iuſtitiæ per iudicis actū, ſcilicet abſolutionem. Exiſtentes autē in Purgatorio (vtpote extra Eccleſiæ præſentis forum) à Papa abſolui nō poſſunt, ſicut nec ligari. & ideo indulgentia, quàm autoritatiuè ex theſauro Eccleſiæ cōfert illis per modū auxilij, ad eorū ſubeleuationem mittit confidēs in diuina miſericordia ꝙ acceptabitur ad ſubleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et eſt ſimile ac ſi ſit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus oēs ciues ære alieno grauatos, quorū aliq; ſub ſuo dominio, alij in alieno iā propterea ſeruituti addicti eſſent. In hoc enī caſu princeps ex publico ærario autoritatiuè nūmos diſpenſaret pro iſtis & illis ſed degētes ſub ſua iuriſdictiōe etiā iudicialiter abſolueret a debito: ad degentes autē alibi ſeruos nō poſſet niſi per modū auxilij ſubuenire cum pecunia illa, & alterius gratiā ac abſolutionem expectare. Simili modo Eccleſiaſticus princeps ex theſauro Eccleſiæ viuorū ac defunctorū pœnas pro peccatis debitas ſoluturus vtriſq; theſauri opes diſpenſat: ſed viuis applicat abſoluēdo illos, defunctis autē applicat auxiliādo, hoc eſt vt Eccleſię ſatisfactiua ſuffragia ad defunctorū liberationem dirigēdo. Notanter autem dico, Eccleſiæ: quoniā ſatisfactiones ex theſauro Eccleſiæ diſpēſati intelliguntur, ſi propriè loquendum eſt: nō ita vt ſint iſtorum, quibus cōceduntur, tanquā ipſimet opera illa feciſſent, aut illi, qui fecerūt feciſſent ſpecialiter pro illis: ſed tanquā eccleſię cōmunia ſuffragia appropriatur ſingularib⁹ perſonis. Eſt ſiquidē inter ſacramētorū & indulgētiarū efficaciā differētia ad propoſitū: in hoc ꝙ remiſsiō pœnæ per ſacramētū fit ex intētiōe ipſius Chriſti, cuius eſt ſacramēti operatio: ita ꝙ iſte ſuſcipiēs ſacramētū releuat à tāta pœna, ac ſi ipſe paſſus fuerit patiēte Chriſto: vt ſacramētū Baptiſmi teſtatur: docēte hoc Apoſtolo ad Ro. 6. & diuo Tho. in tertia par. q. 69. Per idulgētiā aūt, remiſsionē pœnę cōſequimur, tāquā Eccleſia pro nobis illa paſſa fuerit quā abūdātia paſsionū Chriſti & Sāctorū Eccleſiæ diſpēſatiōi credita intelligitur dona Eccleſię, vt cōmune ipſius Eccleſię bonū: ac ꝑ hoc per eccleſię rectores, vt ipſi⁹ Eccleſię ſunt, ex intētiōe Eccleſię applicāda his vel illis. Deuenerūt ſiq dē paſsiōes iſtę ad theſaurū eccleſiæ ex intētione Chriſti & Sāctorū ad cōmune eccleſię bonū in generali, & cōmiſſa ſunt, vt ex intētione eccleſię ad hos vel illos. Et hoc explicat in forma indulgentiarū pro defunctis, quū per modū ſuffragij procul dubio eccleſiæ cōcedit. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos nō iuſtitia, ſed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet, quòd indulgētiæ ſicut & alia comunia eccleſię ſuffragia omnibus in Purgatorio exiſtentibus pro quibus fiūt, proſint quoniā omnes tales inter valde malos & valde bonos medij ſunt: quibus ſecūdū Auguſtini doctrinā eccleſię proſunt ſuffragia. Si tamē diligētius perſpexerim⁹, oppoſitum apparebit, ſpectata Auguſtini doctrina in Enchiridio. & in libro de Cura ꝓ mor. agē. recitata a Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quòd Eccleſiæ ſuffragia ſaltem ſpecialia, & ſimiliter indulgentiæ, quæ vt ſpecialia ſuffragia ſubrogatur, illis ſolis defunctis pro ſunt qui in hac vita meruerūt, vt in Purgatorio hęc illis prodeſſent. Et quoniā fructus, quē ex ſuffragiis animæ quæ purgātur percipiunt, ad præmiū accidētale ſpectat, quum ſit pœnæ temporalis remiſsio: conſequens eſt quòd non ad eſſentiale, ſed accidentale meritū pertineat mereri in hac vita, vt ſuffragia proſint in alia vita. Et ſi his adiunxeris, quod huiuſmodi accidentalia merita non ſunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis: perſpicuū erit, ꝙ non omnibus in Purgatorio indulgētiæ & alia ſpecialia ſuffragia proſunt: quia nō omnes hic meruerunt, vt hęc illis poſsint prodeſſe: quamuis oēs hic meruerint, vt hæc illis poſsint prodeſſe: quia hoc ſpectat ad meritū eſſentiale. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam ęternam tandem eis exhibendam, meruerunt, vt Sanctorum cōmunione iuuari interim, & tandem frui poſsint. Videntur autē ad accidentalia hæc merita ſpectare, deuotio magna ad claues Eccleſiæ indulgētiæ donatiuas, miſericordia, ſolicitudo ad ſatisfaciendū pro peccatis, ſtudiū ad ſuffragandum defunctis, & ſimilia. Et cōfirmatur quod dicimus autoritate diui Thomæ dicentis in 3. par. q. 52. ar. 8. ad primum, quòd in deſcenſu Chriſti ad inferos non ſolum liberati ſunt illi, quorū tēpus purgationis aduenerat, ſed illi qui ob ſpecialē in hac vita deuotionē ad Chriſti aduentū, meruerunt, vt Chriſto viſitante liberarentur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributum, vt pœnæ remiſsio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, quod omnes, qui in Purgatorio ſunt, poſſunt Eccleſiæ ſuffragiis & indulgentiis iuuari: ſed de facto ſpecialibus ſuffragiis & indulgentiis non omnes iuuantur, ſed illi ſoli, qui hic meruerunt, vt illi iuuarentur. Communibus autem ſuffragiis piè puto omnes iuuari: plus tamen & minus ſecundum diuinæ diſpoſitionis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, ſatisfacere que propriis peccatis negligunt. & ſui ita ſunt, vt vix cum gratia diſcedant, alienos à fructu omnium ſuffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciſcente iuſtitia huiuſmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmiſsis facilè patet reſpōſio ad quæſitū. Liquet nāq; non omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgētiam illis conceſſam: tum quia multæ earum ſunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt

huiuſ

huiuſmodi indulgentiæ illis prodeſſent, tum quia non conſtat, ſi huiuſmodi indulgentia per modum ſuffragij coram diuina accepta ſit gratia pro illa anima.

¶AD PRIMVM ergo argumentum dicitur, φ indulgentię tantùm donant: quantum ſonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgẽtia plenaria ſonat remiſsioné omnis pœnæ pro peccato actuali iniũctæ. Et ſi extẽderetur ad nõ iniunctá, ſemper ſubintelligeretur modus ſuffragij: qui nõ minuit ratioñé plenarię, ſed apponit modum, quo indulgentia plenaria ſit auxilieris tantùm.

¶Ad ſecundum dicitur, φ indulgentia plenaria in præſenti foro eſt abſolute indulgẽtia: & ideo valet per modũ ſolutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forũ alterius vitæ, quia vt ſic induit modum ſuffragij, valet per modũ ſolutionis plenariæ, ſuffragando tantùm: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria ſolueret: nihil tamen fieret niſi abſolutio acceptetur à principe, cuius intereſt.

¶Quamuis poſsit etiam dici vltra plenariam ſolutionem requiri, quòd ad debitorem perueniat fructus ſolutionis, qui poteſt impediri ex hoc, quòd debitor non meruit in iſta vita quòd hæc plenaria ſolutio ei proſit: vt declaratum eſt.

¶Ad tertium dicitur, φ cõcurſus illorũ trium propoſito nihil officit: quoniã nõ eſt hic ſermo de indulgẽtia ſimpliciter, ſed de ipſa per modũ ſuffragij, qui modus licet nõ minuet indulgentiam, nec ipſius plenitudinem tollat: mutat tamen modum perueniendi ad eos, quibus prodeſt, quoniã ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum eſt, importat modus ſuffragij.

¶Ad cõfirmationem autem de prædicatoribus dicitur, φ prædicatores Eccleſiæ perſonam agunt dum prædicant Chriſti & Eccleſiæ doctrinã. Dum autem ex proprio ſenſu aut cupiditate dicunt ea quæ neſciunt, non agunt Eccleſiæ perſonã: & ideo nõ eſt mirum ſi in huiuſmodi verbis errant. Romæ 20. Nouembris 1519.

QVAESTIO VI.

¶Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio.

VTRVM Papa autoritate clauium det indulgẽtiam animabus in Purgatorio. Et videtur quòd non. Primò, quia poteſtas Petro data non niſi ſuper terram: eſt: dicente Domino, Quodcunque ſolueris vel ligaueris ſuper terram.

¶Secundo, quia ipſe ſtylus literarum indulgentiæ pro defunctis expreſsè habet, quòd per modum ſuffragij indulgentia animabus datur: conſtat autem ſuffragium non ſpectare ad poteſtatem clauium, ſed ad ſuffragantium auxilium.

¶Tertiò, quia hæc poteſtas non habetur ex ſacra Scriptura, nec ex ſacris canonibus: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Indulgentia debito modo fidelibus collata, ad clauium poteſtatem & autoritatem ſpectant.

¶IN OPPOSITVM videt autoritas literarũ apoſtolicarũ.

¶Ad euidẽtiam huius ſciẽdum eſt, quòd quum actus clauium ſit aperire, cõſequens eſt, vt actus clauium regni cælorũ Petro conceſſarum ſit aperire regnũ cælorum, procuIdubiò ingreſſuris in illud, quos conſtat oportere eſſe mẽbra Chriſti. Aperiri ſiquidem regnũ, quum nihil aliud ſit quã tolli impedimẽta ingreſſus ad illud, ſicut duplicia ſunt impedimẽta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cælorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc eſt ex peccato originali: & quædam impedimẽta perſonæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimẽta peccati originalis, aperuit Chriſtus per ſeipſum regnum cælorum per paſsioné mortémq; ſuam (in qua etiam portas abſtulit, vtpotè nunquã claudendas) & per Baptiſmum, in quo cæli aperti ſunt. Quo ad impedimẽta verò perſonalia (quæ, ſcilicet ex peccatis noſtris actualibus ſunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrũ aperire regnum cælorum ſtatuit. Et propterea ſicut ad poteſtaté clauium Petri ſpectat tollere perſonalé culpã per ſacramentum pœnitẽtiæ: dicente Domino, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri poteſtaté ſpectat tollere perſonalé pœnam, quæ ſcilicet, pro actuali culpa eſt debita. Vtraq; enim impedit ingreſſum hominis ad regnum cælorũ: alioquin claues nõ ſufficiẽter aperirent: dum nõ ſufficerent ad tollendum vtrunq; genus perſonalis impedimenti ad regni cælorum ingreſſum. Et periclitaretur illa vniuerſalis a Domino data autoritas, Quodcunq; ſolueris ſuper terram: nam ſi pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcunque ſoluendum extenderetur clauium ſubiunctus actus per dicta verba. Clauiũ igitur Petri actus, cùm ſit aperire regnum cælorum Chriſti membris, tollendo perſonalia culpæ & pœnæ impedimenta, conſequens eſt, vt quia indulgẽtiæ autoritate Eccleſiaſtica datæ ſeruatis ſeruandis tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad poteſtatem clauium pertineat. Et ſi his iunctum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiuſdem rationis ſunt quo ad cauſam & effectũ (quia omnes ſunt ab Eccleſiaſtica poteſtate diſpenſante theſaurum meritorũ Chriſti & Sãctorum, quatenus ſatisfactoria ſunt: & omnes tollũt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis ſecundum diuinã iuſtitiam debitam) conſequens erit quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad poteſtatem clauium ſpectet: ad quam ſpectat cõcedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc ex ipſo Romanę Eccleſię ſtylo in literis indulgentiarum pro defunctis. ubi enim ibi dicitur, & quòd apoſtolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipſa per modum ſuffragij opituletur animabus in remiſsionem ſuarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Eccleſia, quòd apoſtolica ſedes theſaurum meritorum Chriſti & Sanctorum pro animabus in Purgatorio diſpenſat autoritate clauium: ſola enim clauium poteſtas eſt apoſtolica autoritate ſuper aperiendo cælorum regno ex meritis Chriſti & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingreſſu regni cęlorum: vt patet. Et quod ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiã conceſſam transfert per modum ſuffragij, & non per modum abſolutionis: quo ſcilicet abſolutionis modo indulgẽtiam impedit viuis: vt patet extra de pœ. & re. cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia conceſſa viuis & defunctis hoc habet cõmune, quòd vtraque ex poteſtate clauium diſpenſante theſaurum meritorum pœnalium Chriſti & ſanctorum in remiſsionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtroſque, diuerſus eſt: quia ad viuos, qui illam conſequuntur veraciter, per modum abſolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter conſequuntur, per modum ſuffragij liberat.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quòd Papa non poteſt autoritatiuè abſoluere animas exiſtentes in Purgatorio: ſed aliud eſt abſoluere autoritatiuè illas, & aliud eſt diſpẽſare autoritatiuè theſaurũ Chriſti & ſanctorũ pro illis, vt per modum ſuffragij abſoluantur illæ. hoc enim Papa faciens, nõ excedit fines iuriſdictionis ſuæ: quia non ſoluit autoritatiuè per hoc ſub terra.

¶Ad ſecundũ dicitur, quod ſtylus literarum apoſtolicarum continet quidem modum ſuffragij, ſed non tantùm: quoniam continet cum hoc autoritatiuam conceſsionem indulgẽtiæ. Et per ambo monſtrat & autoritatem diſpenſandi, & modum ſuffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

¶Ad tertia dicitur, quòd hæc poteſtas ſatis habetur ex ſacra ſcriptura, dum ex ea habetur claues Petri: & ex conditrice canonum Romana Eccleſia explicatum eſt, quòd modis diuerſis claues aperiunt regnum cælorum Chriſti membris viuis & defunctis: vt patet ex dictis. Auguſtæ die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMUS de Contritione, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO I.

¶Num quando quis ſui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVAERITVR vtrum quoties recordatur quis ſui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et eſt ratio dubij: tum quia partem affirmatiuam multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. ſen. diſt. 17. q. 23. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrunt, quum precipuè in periculo mortis exiſtit, aut in aliquo ar. 4. c.

¶Tum quia ſicut quoties occurrit peccatum mortale vt a ſe cõmittendum, tenetur homo refutare commiſsionem, ita quoties vt à ſe commiſſum tenetur illud deteſtari.

¶Tum quia nec per momẽtum licitum eſt ſtare in peccato mortali: ac per hoc ſtatim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Eccleſiaſtici 21. Quaſi a facie colubri fuge peccata.

¶IN oppoſitum autem eſt. Tum quia ſequeretur, quòd quotieſcunque aliquis de commiſſo peccato occurrente ſibi atteretetur, peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, ſcilicet memoriæ peccati.

CONCLVSIO.

¶Memoria cõmiſſi peccati mortalis ſecundũ ſe non obligat ad contritionem pro tali tempore, ſed ſtatim, ſcilicet ſecundum ſuum effectum.

¶AD euidentiam huius dubitationis præmittendũ eſt φ non eſt hic quęſtio de peccato mortali ſemel cõtrito, quoniã hoc iam deletũ prima contritione eſt: & ſicut peccatũ ſemel ritè confeſſum nõ tenetur homo iterũ confiteri, eadẽ ratione de peccato ſemel contrito non tenetur homo iterũ conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipſum (vt dicit Naum primo) tam quo ad vindictã exteriorẽ, quam per confeſſorẽ exercet, quàm quo ad vindictam interiorẽ, quam per actum ipſius pœnitẽtis conterẽdo peccatũ, exercet: ſufficit enim ſemel cõtrito, φ nõ placeat ſibi cõmiſſa a ſe peccata. Et hoc ſiue cõtritio fuerit de aliquo mortali, ſiue in gene-

tali: dũmodo fuerit cótritio illa ſufficiẽs ad ſalutẽ vſq; ad tempus confeſsionis, qñ ſingula deteſtãdo in cófeſsione cóteretur in ſpeciali. Eſt autẽ cótritio generalis ſufficiens ad ſalutẽ ad cófeſsionẽ, illa, qua homo dolẽs de omnibus offenſis Dei mutat liberatẽ cor ad præponendũ Deũ omnibus, etiam propriæ vitæ, intẽdens congruo tẽpore cóſiteri. Et eſt ſermo de cótritione ipſius peccati ſecundũ ſe, non ſecundũ ſuum effectũ, qui eſt retardatio à fœlicitate, ratione cuius totum tẽpus præſentis vitæ eſt tẽpus contritionis: quia tẽpus peccato occupatũ irreparabile effectũ eſt pro fœlicitate. Nec eſt hic quæſtio de contritione in veritate, hoc eſt dolore charitate informato: quoniã, quũ nemo ſciat vtrũ amore, vel odio dignus ſit, ſi exigeretur certitudo veræ cótritionis, ſemper eſſet homo perplexus, aut nunquã ceſſaret obligatio contritionis. quod eſt falſum. Sed eſt quæſtio de cótritione quãtũ eſt ex parte pœnitẽtis, hoc eſt ꝙ quãtũ eſt ex parte conditionũ requiſitarũ ad cótritionẽ ex parte pœnitẽtis eſt vera contritio quamuis neſciat, an ſit charitate informata: quia neſcitur præſentia charitatis. Et ſimiliter eſt quęſtio de peccato mortali à ſe cómiſſo nũquã cótritio, ſiue ſecundũ veritatẽ, ſiue ſecundum æſtimationẽ.

¶ Quibus præmiſsis ſciendum eſt, præceptum habẽdæ contritionis & eſſe per ſe primò affirmatiuũ, & claudere in ſe præceptum negatiuum. Nã præcipit actum contritionis habẽdum, & per hoc eſt affirmatiuũ: & præcipit non eſſe retinẽdum odiũ Dei, in quod ex peccato mortali incurritur. & per hoc eſt præceptum negatiuum. Et propterea primò tractandum eſt de vinculo eius, quatenus eſt affirmatiuũ, & deinde quatenus eſt negatiuum, & demum quatenus eſt ex vtroq; mixtum. Præceptorũ igitur affirmatiuorum natura quum ſit obligare quidem ſemper, ſed nõ ad ſemper, ſed ad determinatum tempus, hoc eſt tẽpus neceſsitatis (vt diuus Thom. in 4. ſent. diſt. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) conſequens eſt vt præceptum de cótritione habenda non obliget niſi ad tẽpus vrgens ad contritionem, quod conſtat eſſe tempus tam mortis (quia ſumma eſt tunc neceſsitas cótritionis: quoniam nõ remanet amplius tempus pœnitendi) quam tempus ante ſacramenti cuiuſq; ſuſceptionem aut adminiſtrationẽ: quoniã niſi tunc eſſet cótritus, mortaliter peccaret ſuſcipiens ſacramentum, aut exercens actum, quẽ ſine peccato mortali oportet exercere. Tẽpus autẽ occurſus, quia ſcilicet memoriæ occurrit cómiſſum peccatũ etiã practicè (puta vt deteſtandũ, ſeu cóterendũ) nulla apparet ratione eſſe tẽpus neceſsitatis. quoniã cũ tali occurſu ſtat hominẽ ſe habere circa cómiſſum peccatum neutraliter, ac ſi nõ meminiſſet, ac ſi dormiret. Nã occurrẽte peccato cómiſſo, vt materia deteſtationis habẽdæ à me, poſſum ſimpliciter me habere, vel cóſentiendo in deteſtationẽ, vel aſpernando deteſtationẽ, vel nec amplectẽdo nec contemnẽdo: ſed vel nullũ actũ voluntatis circa illã exercẽdo: & tũc eſſem neuter. vel habẽdo actu velleitatis circa illã, puta quia vellẽ habere cótritionẽ, quãuis in veritate nõ velim, quia nõ intẽdo abſtinere, &c. Si occurrẽs ergo memoriæ nõ neceſsitat hominẽ ad articulũ aliquẽ, quo oporteat ipſum actũ aliquẽ exercere (quo pacto tẽpus neceſsitatis cóſtituit) & ſi rationẽ præceptorũ affirmatiuorũ perſpexerimus, apparebit occurſum nõ cóſtituere tẽpus neceſsitatis: nã in præcepto baptiſmi quãtũcunq; memoriæ occurrat baptiſmus, vt ſuſcipiẽdus cũ cómoditate oblata, nõ propterea obligatio fit pro tũc ad Baptiſmũ. Et ſimiliter in præcepto cófeſsiõis, & in præcepto eleemoſynæ de ſuperfluo, nõ tenet quis tũc cóſiteri, aut eleemoſynã dare, quãdo memoriæ occurrit cũ cómoditate parata, vt patet ibidẽ ex diuo Tho. Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occurſus exercẽdi actus cómodè, nõ cóſtituit neceſsitatis tẽpus cóſequẽs eſt, vt nec in præcepto cótritionis habẽdæ occurſus peccati, vt cóterẽdi cóſtituat tẽpus neceſsitatis. Oportet enim oppoſitũ dicẽtẽ rationẽ reddere, quare à cómuni regula occurrẽtis actus & materiæ cũ reliquis paratis in præceptis affirmatiuis excipiat occurrẽs contritionis cũ ſua materia actus: vt, ſ. ipſe ſolus habeat vim cóſtitutiuã tẽporis vrgẽtis ad ſeipſum exercendũ, reliquis hãc vim nõ habẽtibus. Et quia nulla apparet exceptiõis ratio, ſequamur gñalẽ regulã, tanquã cómunẽ huic & alijs præceptis affirmatiuis. Negatiua verò pręcepta obligãt ſemp & ad ſemper. prohibẽt enim mala, quæ nullatenus cómittẽda aut incurrẽda ſunt. Et licet oĩa negatiua præcepta cóueniant in obligatione ad ſemp, quo ad eſſe illicitũ: differẽtia tamẽ quædã inter ipſa præcepta exteio præcepti nomine eſt in obligatione ad ſemp quo ad actũ peccati. Nã negatiua præcepta de actibus peccatorũ obligãt ad ſemp nõ ſolũ quo ad eſſe illicitũ, ſed etiã quo ad actũ peccati: quia prohibẽt actũ peccati, puta mẽdaciũ, adulteriũ, blaſphemiã & ſimilia: quæ nõ ſolũ ſunt illicita, ſed quãdo adſunt peccati actus cómittit. Nullus enim trãſgredit præcepta hæc, Nõ mẽtieris, Nõ adulterabis, Nõ blaſphemabis, niſi qui mẽtitur, adulteratur aut blaſphemat actu exteriori, vel ſaltem interiori. Negatiua autẽ pręcepta de habituali ſtatu peccati obligãt ſecũdũ ſe ad ſemper ſolũ quo ad eſſe illicitũ, & nõ quo ad actũ peccati: quia non prohibẽt actũ peccati, ſed pſeuerãtiã in ſtatu peccati talis vel ſimpliciter. Præceptũ autẽ, verbi gratia, de nõ retinendo alienũ inuito Dño, dupliciter intelligi põt: primò, de detẽtione habituali: quæ nõ eſt actus, ſed effect⁹ peccati. & ſic nõ eſt præceptũ prohibẽs actũ aliquẽ. Quod patet ex eo, ꝙ qui abſtulit etiã ſi dormiat, retinet alienũ inuito Dño: ſed ꝓhibet pſeuerãtiã in ſtatu peccati talis. Similiter & pręceptũ nõ de retinẽdo habitualiter odiũ erga deũ, nõ ꝓhibet aliquẽ actũ, puta actũ odij diuini, ſed ſuppoſito, ꝙ homo peccãdo mortaliter odio habuerit Deũ, ac per hoc pſeueret vſq; ad cótritionẽ in ſtatu diuini odij nõ ſolũ paſsiuè, quia altiſsimus odio habet peccatores, ſed ꝙ peius eſt actiuè, quia perſeuerat in ſtatu peccati mortalis includẽtis in ſe diuinũ odiũ ꝓpter cótrarietatẽ ad dilectionẽ charitatis, prohibet perſeuerantiã in ſtatu peccati mortalis ſimpliciter: quo ſit, vt quia ſtatibus, ſicut habitibus, nõ meremur, nec demeremur, ſed actibus nullũ nouũ peccatũ cótra hoc negatiuũ præceptũ incurratur, niſi ſtat⁹ talis de nouo acceptetur: puta ſi de nouo cóſentiatur in perſeuerãtia talis ſtatus. Secũdò, de detẽtiõe actuali, quę nihil aliud eſt, quã cóſenſus efficax in detẽtionẽ habitualẽ, ſeu quę eſt effect⁹ peccati, & ſic præceptũ eſt prohibẽs actũ peccati. & cóſtat ꝙ obligat ſemper & ad ſemp, ſicut reliqua negatiua, & ſic ꝓpriè habet vim & nomẽ pręcepti: quoniã præcepta propriè de actibus ſunt. Diſcutiendo verò præceptũ contritionis, vt mixtũ eſt affirmatiuo & negatiuo, ſicut pręceptũ de reſtitutiõe, inuenim⁹, ꝙ obligat ad ſtatim habẽdã cótritionẽ, ſicut pręceptũ de reſtitutiõe obligat ad ſtatim reſtituẽdũ. Et ratio eſt: quia tẽpus huiuſmodi actuũ dilatũ annexã habet cótrarietatẽ ad virtutẽ. Reſtitutio enim dilata annexã habet retẽtionẽ alieni inuito Dño, quæ cótrariatur iuſtitiæ: & ſimiliter cótritio dilata annexã habet retẽtionẽ diuini odij, quæ cótrariatur charitati. Nec propterea huiuſmodi mixta præcepta exorbitant a cómuni regula præceptorũ affirmatiuorũ, ſed ſequũtur eã obligãdo tãtũ ad tẽpus neceſsitatis: nã implicatio inhibitæ cótrarietatis ad virtutẽ, determinat tẽpus neceſsitatis ad ſtatim: tẽpus quippe neceſsitatis exercẽdæ affirmationis eſt tẽpus ad actionẽ illã vrgẽs, ſic ꝙ niſi fiat, incurritur peccatũ. Sicut igitur pręceptũ de reſtitutione propter implicitã detentionẽ alieni obligat ad ſtatim reſtituẽdũ: ita pręceptũ de cótritiõe ꝓpter implicitã detẽtionẽ odij cótra Deũ obligat ad ſtatim cóterẽdũ. Et hęc ꝓculdubiò, eſt veritas.

¶ SED exurgit difficultas, Quãdo peccatur cótra hoc pręceptũ? Dicere enim, vt prima faciè apparet, ꝙ cótra præcepta affirmatiua obligãtia ad ſtatim peccetur ſtatim (puta cóſummato furto, ſi non ſtatim fiat reſtitutio, peccatur contra præceptũ reſtitutionis, omittẽdo ſtatim reſtituere: & ſimiliter cóſummato peccato mortali, agitur cótra pręceptũ contritionis, ſi nõ ſtatim cótritio habetur) irrationabile videt: quia huiuſmodi præcepta obligãt ad ſingula ſtatim, & non ad primũ ſtatim tantum, vt patet ex eo, ꝙ tranſacto primo, Statim, non abſoluitur a vinculo præcepti, ſed remanet ſemper obligatus ad ſtatim, donec adimpleat præceptũ. Si autẽ obliget ad ſingula Statim, ſequitur quòd infinities peccat mortaliter, non reſtituẽdo qui furatus eſt, & non reſtituit ſtatim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & reſtitutionem, ſi tandem ſit. Magis autem rationi conſentaneum eſt, vt contra huiuſmodi præcepta tunc ſolùm peccetur ex prætermiſsione temporis, quando non ſolum omittitur, ſed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad Statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertẽdũ eſt, quòd tripliciter inuenitur concurrere tẽpus vrgens ad exercitiũ præcepti affirmatiui. Primò, vt actus illius menſura ſimpliciter & abſolutè: ſicut tẽpus dici feſti determinat præceptũ de audiendo Miſſam, & Quadrageſima ieiunij præceptum. Secũdò, vt actus illius mẽſura ex præparatione ad alium: ſicut tempus præcedẽs ſuſceptionẽ vel adminiſtrationẽ ſacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrget abſolutè ad conterendũ, ſed ſi ſuſcipiẽdum, aut adminiſtrãdum eſt ſacramentum. Tertiò vt actus illius mẽſura ex connexione alterius actus: ſicut tẽpus ſignificatum per ly ſtatim, determinat præceptum reſtitutionis, quia actus differẽdi reſtitutionẽ habet annexum actum voluntariæ detẽtionis alieni interim. Inter hæc autẽ tempora differẽtia vna ad propoſitum inuenitur: quòd ſi tẽpus vrget ad actum, vt illius mẽſura abſolutè, adueniẽte illo tempore, ſi omittitur actus, ita quòd omiſsio vt voluntaria priuatè (quia ſcilicet potuit & ſciuit exercere actum illum puta audire Miſſam, & non audiuit) incurritur peccatũ omiſsionis contra pręceptum illud. Si verò tempus vrget ad actum, vt menſura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunque tempore, niſi ille alter actus, propter quem tẽpus vrget exerceatur, non fit contra præceptum: quantumcunque enim aliquis ſit adminiſtraturus ſacramentum niſi adminiſtret illud, aut proponat adminiſtrare illud in contritione, nunquam agit propterea contra præceptũ cótritionis: vt patet. Et ſimili modo eadẽ ratione quantũcunq; aliquis non conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat ꝙ cómiſsionis peccato incurrat detentionẽ diuini odij, non peccat mortaliter quãuis pſeueret in ſtatu peccati mortalis: ſicut qui nõ ſtatim reſtituit, niſi ad hoc deueniat, ꝙ cómiſsionis peccato incurrat detẽtionẽ alieni, nõ peccatur de nouo mortaliter. Cótra

præcepta nanque hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quum ſint negatiua, commiſsionis peccato oportet quòd agatur, ac per hoc ſi propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de reſtituendo vel côterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non eſt omiſsio affirmatiui, niſi alsit commiſsio contra negatiuum. Et hæc abſque omni ſcrupulo veritas amplectenda eſt.

¶ Ex his autem patet quid dicendum ſit ad motam quæſtionem principalê: patet nanq; ꝙ præceptum contritionis non determinatur ſecundû ſe ad tempus memoriæ, ſed ad ſtatim. Et propterea niſi memoria afferat vrgentê cauſam ad actum actualis deteſtationis odij Dei, non occurrit noua omiſsio contritionis, ſed antiqua perſeuerat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occurſus cômiſsi peccati vt deteſtandi, conſtituat tûc têpus neceſſariæ cômiſsionis ad detinendû odium Dei magis quam ſi non occurreret, niſi fortè aut ad diuinæ inſpirationis ſequelâ dicatur occurſum obligare (ſed aliud eſt præceptû de ſequela inſpirationis diuinæ, aliud de reſtitutiôis aut côtritionis têpore) aut occurſum, ſeu memoriam tanquâ appropriâs materiâ conſtituere dicatur tempus agendi: quia têpus agendi eſt, quando materia eſt præſens: ſed aliud eſt loqui de neceſsitate agendi, aliud de cômoditate, ſeu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberû, non conſtituit tempus neceſsitatis, ſed cômoditatis ad agêdum, nos autem, vt patet ex dictis, tempus neceſsitatis agêdi, ita ꝙ niſi agatur, nouum peccatum incurritur, quærimus. Vnde reſtat, vt recordatio peccati commiſsi quantumcunq; practica non obliget ad côtritionem, ſicut nec in præceptis aliis occurſus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria ſecundû ſe: nam ſi ſit ſermo de memoria ſecûdum ſuum effectum, quem vt in pluribus habet (quia ſcilicet parit aut deteſtationem, aut approbationem peccati commiſsi occurrentis) ſic obligat ad deteſtationem: quæ tamen poteſt eſſe attritio vel contritio, ne in approbationem lapſus fiat.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum dicitur quòd vox dicentium, ꝙ homo tenetur côteri, quado recordatur, verificatur ſecûdû id quod vt in pluribus videtur accidere: quia ſcilicet cômuniter practica memoria in nô dolête parere approbationê videtur. Diui autê Tho. verba ſi exactè librentur, nô dicunt hominê teneri ad contritionê, quando recordatur: ſed vnû quãdo determinant per alterû quando. Nam dicunt, quando peccata memoriæ occurrunt quum in periculo mortis exiſtit, aut aliquo articulo, vbi apparet quòd têpus memoriæ determinatur per têpus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obſtat quòd apponitur ly præcipuè: quoniam ly præcipuè, principalitatê denotat periculi mortis reſpectu alterius partis diſiunctiuę ſcilicet, aut alicuius articuli, &c. periculoſius enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non reſtat locus pœnitêtiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita quòd tempus memoriæ eſt quædam ratio conterendi: ſed quia non eſt ſufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuè periculû, aut articulus, &c. & redit eadem concluſio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatentur ſibi diſplicere commiſſa peccata, & dicunt, ſuam culpam, & confitentur quandoq; circa abſolutionem, & velleitatem habent ſtatus ſine peccato. Hi enim actus ſunt boni & diſpoſitiui ad pœnitentiam, adeò vt Eccleſia tales confeſsiones ſuſcipiendas dicit extra de pœ. & re. quod quidem. & tamen ſemper peccarent mortaliter, omittêdo contritionem, ſi tempus memoriæ eſſet tempus côtritionis: quum iſti actus nô ſint ſine memoria peccatorû. Nec obſtat, ꝙ iſti contriti nolunt ſuſcipere abſolutionem, dicentes ſe eſſe impœnitentes: quoniâ narrare ſe habituali volûtate eſſe perſeuerantem in ſtatu peccati, non eſt peccatû: quoniâ non approbatur: ſed narratur in pœnitêtia, nec proponit tunc meretrix peccare, ſed narrat tunc miſeriâ ſtatus ſui cum voluntate illius. Nolle autem abſolui, actus bonus eſt in diſpoſitio tunc ad abſolutionê.

¶ Ad ſecundam obiectionem dicitur, quòd etiam quando peccatum occurrit vt committendum, ſufficit non conſentire: nec tenetur homo diſſentire.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd licet nunquam ſit licitum ſtare in ſtatu peccati, non tamen de nouo ſemper peccat perſeuerans in ſtatu peccati: vt patet ex dictis. Romæ, 4. Martij. 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAuus de Confeſsione in quinque quæſtiones diuiſus.

1. *Num confeſſurus peccata ſua id potiſsimum debeat cogitare quod faceret, ſi non eſſet præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum.*
2. *Num præſumptionis ſit confiteri omnia venialia & mortalia.*
3. *Num circunſtantia dies feſti ſit neceſſario confitenda.*
4. *Num fides ad fructuoſam abſolutionem neceſſaria ſit.*
5. *Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſsio culpæ.*

QVAESTIO I.

¶ Num confeſſurus peccata ſua id potiſsimum debeat cogitare, quid faceret ſi non eſſet præceptum confiteri an etiam vellet confiteri. & exinde iudicare cor ſuum

VTRVM côfeſſurus peccata ſua, id potiſsimû debeat cogitare, quid faceret ſi nô eſſet præceptû côfitêdi, an etiâ vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuû. Et videtur quòd ſic: quia niſi paratus ſit confiteri ſecluſo præcepto, iam non ex amore nouę vitæ, ſed ex timore præcepti côfiteretur.

CONCLVSIO.

¶ Vana & inanis prorſus tentatio eſt cogitare quid facerent homines, ſi ſibi non fuiſſet præceptum confiteri.

¶ AD EVIDENTIAM huius conſiderandû eſt, ꝙ actuû humanorum eligibilium duplex eſt differentia. Quidam enim ſecundum ſe boni ſunt: & ideo eligibiles, vt diligere Deum, benefacere proximo, & alia huiuſmodi. Quidam verò ſunt propter aliud boni, & ſimiliter propter aliud eligibiles: vt ieiunare, peregrinari, & huiuſmodi, hæc enim nullus ſanæ mentis eligeret, niſi propter aliud, puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinum cultum & huiuſmodi. Actus autem iſte de quo eſt quæſtio (ſcilicet proponere ſibiipſi quid faceret ſi nô eſſet præceptû de confeſſione) conſtat quod non eſt ſub primo genere bonorû. Tum quia actus iſte ad malum & bonum eſt ſecundû ſe: eſt enim via ad bonum, ſi ad voluntatem bonam terminatur. & eſt via ad malum, ſi ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iſte non propter ſe, ſed propter diſcuſsionem præparationis perſonę exercetur ad inueniendû, an ſit impræparatus homo ad confitendum etiam ſecluſo præcepto. Reſtat ergo, vt ſi eſt eligibilis, ſit propter aliud eligibilis. In his autê, quę propter aliud eligenda recte ſunt, oportet duo côſiderare, alterum eſt, vt conſonent fini bono: alterum eſt, vt conſonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non conſonant morbo pellendo, vel quia proportionatæ nô ſunt complexionibus infirmorum, ſecundum rectam rationê repelli, &c. Et quidem, ꝙ actus iſte, ſcilicet proponere ſibiipſi quid facere ſi, &c. diſſonet a diſpoſitione infirmorum (quales credimus communiter eſſe confeſſuros peccata ſua) ex eo patere poteſt, ꝙ actus iſte nihil aliud eſt, quam têtatio periculoſa. Multi enim ſunt caſti, qui ſi tentarentur, virginitatê perderent: & multi abſtinent, qui ſi tentarentur, non abſtinerent, & ſic de aliis. Non côuenit autem infirmis periculum: ergo actus iſte non conſonat diſpoſitioni confitentiû. Quòd diſſonet etiam à fine, ſcilicet bono conſcientiæ ex eo patet: quod licet tentari vtile ſit ad bonum virtutis, tamen tentari à ſeipſo diſſonantiam importat ſecundum rectam rationê: quia eſt ſeipſum exponere abſque neceſsitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus noſtris Deum: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipſum tentare. Tum quia in cæteris vitioſum eſſe côſtat tentare ſeipſum: ergo & in hoc. Antecedens patet. quia malè faceret, quis ſi proponeret ſibi quid faceret, ſi mulierem in lecto. &c. haberet, & ſimiliter ſi regnum mundi vno mendacio poſſet comparare, & aliis ſimilibus conditionalibus ſeipſum tentaret. Tum quia officium Diaboli eſt tentare: & huiuſmodi conditionalibus decipere mentem humanâ. Amplius tentare ſe huiuſmodi conditionalibus eſt ſuperfluum: ergo peccatû. Antecedens probatur: quia perfecti non egêt hac ſe tentatione diſcutere: quoniâ ipſorû charitas eſt adeò radicata, vt dicere cû Paulo poſsint, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? certus ſum enim, ꝙ neq; mors neque vita &c. Infirmis autê ſufficit ſi teſtimoniû habent côſcientiæ ſuæ ꝙ Deum ſuper omnia amêt opere & veritate: hæc enim notitia humano more ſufficit hominibus ad accedêdû ad ſacramêta Eccleſię, quauis non in hoc iuſtificêtur. Et hæc in communi dicta ſint de huiuſmodi têtationibus côditionalibus: quas opera Diaboli eſſe teſtatur infinita multitudo peccatorum, quæ fierent, ſi huiuſmodi côditionales ſibi homines ꝓponerêt in variis & diuerſis materiis: inciderêt enim in velleitates innumeras, quæ proculdubio eſſent peccata mortalia, vt de ſe patet. Vnde laudabiliter refert prudens cuiuſdam reſpôſum ad conditionales huiuſmodi propoſitas, Scio quid facere deberem, ſed neſcio quid facerem. Optimè dixit: quia neſcimus, ſi diuina nobis tunc manus adeſſet ſuper caput noſtrû.

¶ Ad propoſita autê conditionalê ſpecialiter deſcendendo, apparet ꝙ multò vanior eſt. Tum quia præceptû de côfeſsione faciendo, eſt de ſecûdo ordine diuinorû præceptorum, ſcilicet de bono, quia præceptû: ac per hoc ſublato præcepto, nô teneret quis côfiteri. Sût enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædâ de ꝓhibitis, quia mala, & præceptis, quia bona: vt ſunt pręcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc enim ſunt præcepta, quia bona ſunt. Et ſimiliter de furto & falſo teſtimonio: ſunt enim hęc de ꝓhibitis, quia mala ſunt. Alia verò ſunt de bonis, quia pręcepta: vt præceptû de Baptiſmo, Baptiſmus enim niſi inſtitutus eſſet, nô eſſet de genere bonorum: & potuit inſtitui à Deo, ita quodcûq; aliud ſicut Baptiſmus: ſed ex quo inſtitutus eſt, bonus eſt. Et ſimiliter ſunt præcepta de malis, quia prohibita: vt ſunt contraria ſacramente

mentis,non baptizari enim,& non communicare,& huiuſmodi, nõ ſunt mala, niſi quia prohibita ſunt à Deo poſt tot temporum curricula,ſcilicet adueniẽte Chriſto:vt de ſe patet. Vnde ſi præcepta hæc ſecundi ordinis non eſſent;ſicut ſtultè,inaniter,& ſuperſtitioſè ageret, ſi quis ad Baptiſmum propter æternã ſalutẽ iret: ita ſi quis cõfiteretur,& alia quę nũc ſunt ſacramenta ageret. Et ſi conditionalem reſtringat, ꝙ ſacramẽto confeſsionis præſuppoſito,nullus eſſet obligatus ſub præcepto ad illud, tũc dicitur quòd inanis quoq; eſt iſta tentatio, quid tunc faceret:nam conſentiens in hoc quòd non cõnteretur,in nullo peccaret:quia non confiteri non eſt prohibitum, quia malum,ſed malum,quia prohibitum: & ideo ſublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non ſolùm ergo confeſſurus peccata ſua non tenetur ad tentandũ ſe tali propoſitione,quid faceret,ſi non eſſet præceptum confeſsionis: ſed debet alienus eſſe ab hac tentatione, & ſi fuerit ſibi ab alio illata,prudenter ſperare illam:vt prædictum eſt.

¶ AD obiectionẽ autem in oppoſitũ negatur ſequela:cum hoc enim ꝙ ſecluſo præcepto,non cõfiterer,ſtat,ꝙ ex quo video Deũ hoc præcipere,amo & præceptorẽ,& præceptũ,& finẽ præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex ſe clarè patet,& experiẽtia teſtat multa nos paterno præcepto impoſita ex amore implere, quæ niſi præcepta eſſent, non faceremus:vtpotè vel neſcientes Patris voluntatem,quæ per præceptum innotuit,vel ſcientes paternam amicitia,non offendi ſi illud omitteremus,vt eſſet in propoſito ſi cõfeſsio eſſet nõ ſub præcepto ſed ſub cõſilio. Falſum ergo ſignũ ad diſcuſsionẽ amoris aſſumeret ex hoc in ſimilibus,nõ operaretur quis ſine præcepto:ſed & in his quæ ſunt ſecundũ ſe bona vel mala,& ideo præcepta vel prohibita,non eſt tali diſcuſsione ideo examinandũ:quonia ſufficit homini habere cor paratũ ad implendum diuina præcepta ex amore Dei:non curãdo ſi Deus nõ præcepiſſet,& alia huiuſmodi incitamenta ad malũ. Plena eſt enim ſacra Scriptura, ꝙ eſt amandus,quòd præcepta ſunt ſeruanda:& nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut conſilium, ſeruare præcepta Dei, ſi Deus non præciperet. Auguſtæ die 8. Octobris, Anno Domini,1518.

QVAESTIO II.

¶ Num præſumptionis ſit confiteri venialia & omnia mortalia.

QVAERITVR Verũ ſit præſumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd ſic. Primò, quia impoſsibile eſt, vt quis omnia mortalia cognoſcat:ad impoſsibile autem nemo obligatur.

¶ Secundo:quia in primatiua Eccleſia ſolùm manifeſta mortalia confitebantur,vt patet primæ ad Cor.5. Si quis inter vos eſt fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebrioſus,aut rapax,cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et illud ad Galat.5, manifeſta ſunt opera carnis,&c.

¶ Tertio,quia nulla ſunt opera noſtra etiã bona,quin ſint peccata damnabilia,ſi Deus in iudicium intret nobiſcum:iuxta illud, Non intres in iudiciũ cum ſeruo tuo Domine:quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Itẽ, Omnis homo mẽdax:ergo,&c.

¶ Quartò,quia dum volumus omnia peccata confiteri,nihil miſericordiæ Dei relinquere volumus ignoſcendum:quia non confidere in eo,ſed in confeſsione noſtra cupimus, & ſecuri eſſe volumus,nec eius timere iudicium.

CONCLVSIO.

¶ Non vanum,ſed neceſſarium eſt pœnitentem omnia mortalia confiteri,humilitatis autem venialia.

¶ AD EVIDENTIAM horum,ſcito duo hic verti in dubium:& an omnia mortalia,& an omnia venialia cõfiteri,ſit præſumptionis. Et de primo quidẽ clarè patere poteſt, ꝙ non præſumptionis,ſed neceſsitatis ac virtutis eſt cõfiteri omnia ſua peccata mortalia. Nam ex ſexdecim conditionibus ad confeſsionem requiſitis ſecundum communem doctorum ſententiam, vna conditio neceſſaria eſt,quòd ſit integra quo ad peccata mortalia:non eſſet autem integra,ſi quædã mortalia eſſent confeſſa,& quædam non. Eſt autem huius ratio:quia peccata mortalia quæcunque ſimul in vno homine ſunt,ſic ſe habent,quòd ſunt conexa ex parte auerſionis à Deo, ita quòd vnum non poteſt remitti ſine reliquis omnibus:iuxta illud Auguſt. Impium eſt à Deo,dimidiam ſperare veniam. Et propterea ſicut in prima pœnitentiæ parte, quæ eſt contritio,neceſſariũ eſt,vt omnia mortalia concludatur (oportet enim hominem cõteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in ſecũda,quæ eſt confeſsio, oportet omnia contineri mortalia: ſic enim integrè homo ſubmittit ſe miniſtro Chriſti in confeſsione,ſicut ſubmiſit ſe integrè Deo per cõtritionem. Et ne alicui liceat ſentire contrariũ,affero textum rotundum de pœ. re. omnis vtriuſq; ſexus. Vbi expreſsè præcipitur ꝙ quilibet omnia ſua peccata ſolus confiteatur proprio ſacerdoti. Et quũ ly omnia nõ diſtribuat pro venialibus (vt tota Eccleſia atteſtat) reſtat vt diſtribuat pro mortalibus, quę ſunt materia neceſſaria cõfeſsionis, vt etiam ibi gloſſa dicit. Reſtringere autẽ ly omnia,ad manifeſta tantum,temeritatis eſt:quia ſine ratione & ſine autoritate, & contra communem ſententiam doctorum, rationique conſentanea ſit reſtrictio iſta. Imò in Concilio Floren. ſub Eugenio 4. declarata eſt iſta particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶ De ſecundo autem, ſcilicet confeſsione venialium, cogitari vix poteſt, quòd ſit actus præſumptionis;quum clare liqueat,quòd accuſare ſe in confeſsione de venialibus, eſt actus & humilitatis, & iuſtitiæ vindicatiuæ in ſeipſum ſeu pœnitentiæ. Et licet non ſic actus præceptus, eſt tamẽ conſultus:conſilium autem non datur de actibus præſumptuoſis,ſed de actibus virtutum,ſcilicet de bonis ſupererogationis. Teſtatur autem ſic eſſe communis bonorum religioſorum conſuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebrò. magnæ autem præſumptionis eſt arguere approbatos mores tot religioſorum ac religioſarum. Laudabilis ſiquidem mos hic vltra vim ſatisfactiuam,acquiſitiuam gratię ex virtute ſacramenti, habet vim conſeruatiuam hominis in gratia Dei:nam qui minima negligunt,paulatim defluunt.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur primò ꝙ Eccleſia non præcipit,quòd quilibet cognoſcat,ſed quòd cõfiteatur omnia ſua peccata mortalia,quorum memoriam habet:hoc enim conſtat non eſſe impoſsibile. Dicitur ſecundò negando,ꝙ ſit impoſsibile hominem omnia mortalia cognoſcere:peccatum quippe mortale,quum ſit voluntariũ,non ſecundũ primos motus, ſed ſecundum rationẽ deliberatam,nullam habet in ſe cauſam quare ſit impoſsibile,vt cognoſcatur ab eo,qui cõmiſit illud. Si enim impoſsibile eſt,vt omnia cognoſcant,aut hoc eſt, quia ſunt cognoſcibilia ſupernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non:aut quia ſunt adeò minimę entitatis,vt cognoſci nõ poſsint, & hoc nõtum quia aliqua nos cognoſcere cõceditur:tũ quia nõ eſt quęſtio de cognitione,quid eſt,ſed de cognitione an eſt:nã ſufficit pœnitentẽ cognoſcere,ꝙ ipſe cõmiſit talẽ actũ puta rapinã, licet neſciat diffinitiuè quid ſit rapina,tum quia actus humani deliberati cõtra Dei legẽ non ſunt tam minimæ entitatis. Aut hoc eſt,quia ſunt in quolibet infinita peccata mortalia,& hoc eſſe falſum patet,ex eo ꝙ a primo die,quo quis habuit vſum liberi arbitrij,vſque ad quęcunque diem ſuę cõfeſsionis, nõ fuerũt exercitati a quocũq; infiniti actus deliberati:vt patet. Aut hoc eſt, quia ſunt infinita non ſimpliciter,ſed illi qui cõmiſit:& hoc etiam non eſſe neceſſarium ex eo patet,quod multi ſunt, qui diarium operũ ſuorũ ſcribunt: ac per hoc finita ſunt eis omnia deliberata opera ſua contra legẽ Dei. Non eſt ergo impoſsibile hominem cognoſcere omnia ſua peccata mortalia:vel ſic quòd ſciat hæc eſſe mortalia,vel in ambiguis,quòd ſciat ſe cõmiſiſſe tale, de quo dubium eſt,an ſit mortale. Et ſcientia hæc ſufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia,quorum memoriam habet: & cõmunis eſt omnibus pœnitẽtialibus bene inſtructis. Obligat enim Eccleſia ad confitendũ omnia peccata mortalia, quorũ memoriã quis habet,facta ſecundum humanas vires collectione omniũ ſuorum mortalium,ſiue ſint manifeſtè mortalia,ſiue ſint ambiguè mortalia:tenetur enim omnia confiteri certa pro certis,& ambigua pro ambiguis. Sic enim abſque noſtra voluntaria gloſſa,ſanè patet planus ſenſus canonis omnis vtriuſque ſexus. ſic teſtatur communis mos pœnitentium atque confeſsiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec ſatisfacere credimus cõfeſsioni eum qui opinatur ſe conſenſiſſe in ſacrilegium, licet non ſit certus ſi non confitetur de illo conſenſu vt opinato.

¶ Ad ſecundam autem obiectionem dicitur,quòd ex neutro illorum textuum habetur,quòd in primitiua Eccleſia, ſola manifeſtè mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confeſsione:vt clarè patet.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd opera noſtra bona poſſunt dupliciter conſiderari. Primò,vt ex nobis ſunt:& ſic licet dicãtur damnabilia,pro quãto indigna ſunt Deo & felicitate æterna:nõ tamẽ ſunt damnabilia vt peccata mortalia:quoniam in veritate etiam, vt ex nobis ſunt, nõ ſunt peccata mortalia:ſed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur,non intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo Domine:quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens,quantũ eſt ex ſe. Et ad hũc ſenſum multa ſimilia inuenies ſcripta. Alio modo cõſiderãtur,opera noſtra vt ſunt ex Deo in nobis operate per ſuam gratiam,& deſtinante in vitam æternam: & ſic ſunt merita ex condigno æternæ felicitatis. Nec ſunt dãnabilia,ſed ſunt remunerabilia etiam ſecundum diuinã iuſtitiã,vt patet ex verbis Apoſtoli, Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quã reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex:nõ ſolùm autẽ mihi,ſed & his,qui diligunt aduentũ eius, vbi vides ſecundũ iuſtitiã a Deo iuſto iudice reddendam corona diligẽtibus ipſum Deum. Non ſunt igitur ignota nobis omnia noſtra mortalia:quia opera noſtra ſunt dãnabilia quatum eſt ex nobis. Oportet enim inſpicere ad opera noſtra bona ſimpliciter,vt ſũt in veritate qualificata.puta a charitate & gratia informata,&c. non ſecundũ quid (puta vt ſunt ex nobis) quando iudicari debent, ſi ſunt peccata,vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudéſque diuinas exercendas conſiderata, omnia noſtra vt ſunt

ex

ex nobis multum proſint:& nō ſolùm in nobis ſed etiam in beatis conſideratio hæc creaturæ vtilitatem ſeu nullitatem efficiat. Propterea enim de ſpiritibus beatis canit Eccleſia, Tremunt poteſtates. In Auguſta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num circumſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda.

QVAERITVR Verum circunſtantia diei feſti ſit neceſſariò confitenda. Et videtur quòd ſic. Quia circunſtantia repugnās ſpeciali præcepto, eſt ſpecialiter explicanda ſecundū omnes, ſed tempus feſtiuum repugnat præcepto de obſeruatione feſti: ergo. Minor probatur, tū autoritate Ambr. ſuper illud Lucæ 11. Archiſynagogus indignās, quia ſabbato curaſſet. lex enim inquit, in ſabbato nō hominem curare, ſed ſeruilia opera facere, id eſt peccatis grauari prohibet. Tū authoritate S. Tho. in Secunda ſecundæ q. 122. arti. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die feſto, quam qui aliquod corporale opus licitū facit: affertque ad hoc autoritatem Auguſtini in lib. de Decem Chordis.

CONCLVSIO.

¶ Non oportet confiteri circunſtantiam diei feſti illum, qui in feſto mortale quippiam commiſit.

¶IN OPPOSITVM Eſt multorū modernorum opinio, tenens circunſtantiam temporis feſtiui non eſſe neceſſariò confitendam, niſi in contemptum feſti peccatum fuerit.

¶RESPONDEO. In hac quæſtio. duæ ſunt opiniones. Vna eſt tenentium partē affirmatiuā, & hi mouētur ex ratione, quam tangit S. Tho. ſcilicet, quia quum in feſto prohibeatur omne opus ſeruile, & peccatū mortale ſit magis opus ſeruile, quam opus corporale (puta arare) magiſquam contrarietur peccatū mortale ſanctificationi ad quam ordinatur feſtū, quàm opus corporale: vt potē per ſe & directè excludens illam: conſequens eſt quod vtriuſq; prohibitio ſub præcepto cōprehendatur. Aliorū verò opinio oppoſitū ſentit: & hi mouentur ex eo, ꝙ ex ſolo ſenſu literali ſecundum Dionyſ. & Aug. poteſt trahi efficax argumentū. Opera autē ſeruilia prohibita in feſto ad literā ſunt opera corporalia, qui ſerui diſtinguuntur à liberis: & non peccata niſi myſticè: vt Sanct. Thom. expreſſè dicit in 3. ſenten. diſtinct. 37. artic. 5. quæſt. 2. ad 5.

¶Et quoniā hæc opinio rationabilior eſt, ideo ad eius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ quum obſeruatio feſti ad literam partim ſit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut eccleſiaſtico præcepto innaſci quicquid obligationis in ea eſt. Ex morali quidē præcepto ꝙ obligatio talis non proueniat: patet propterea quia nulla certa tēporis pars eſt, quā cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicādam cenſeat: quamuis enim morale ſit in hoc præcepto, ꝙ aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur: non tamen quòd hoc vel illud tempus. Vnde quū ſingulæ partes temporis poſſint ab hac dedicatione abſolui, quādocunq; peccatum committatur, nunquam tempus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: poteſt ſiquidē alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio eſt de opere corporali: ſolum enim peccatū omiſſionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex eccleſiaſtico autē mandato non prohiberi ſpecialiter peccata in die feſto, ex eo habetur, ꝙ eccleſia nō plus prohibet, quā id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, vt S. Tho. placet. Ex præcepto autē hoc ad literā ceremoniale triplex erat, ſcilicet certū tempus, puta dies ſeptem, & certus cultus, ſcilicet memoria creationis mūdi in ipſa quiete (quaſi quies ipſa eſſet ꝓfeſſio quædā diuinæ quietis à creādo) & determinatio operū, à quibus ceſſandū eſſet, ſcilicet ab operibus ſeruilibus. Ex nullo autē horū peccatū ſpecialiter prohiberi cōuincitur: ſed oppoſitū potius ratione ſuaderi poteſt. Tū quia, vt allegatū fuit: ad literā opera ſeruilia tantū ſunt opera, ad quæ ſeruos deputatos habemus. Tū quia ex hoc, ꝙ aliquod certū tēpus dedicat cultui Dei exteriori, nihil aliud ſequitur prohiberi niſi id, quod repugnat tali cultui illo tēpore exhibēdo: & hoc aut ratiōe cultus, aut ratione tēporis Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibēdo in die feſto: nō ergo cadit ſub hoc ſpeciali præcepto. Quòd enim macula, ei non cōtrarietur, patet, alioquin quilibet peccato mortali, exiſtēs, trāſgrederetur pręceptū hoc ſingulis diebus feſtiuis: quod ſuperſtitioſa adinuētione nō eſt inducēdū, cū his qui credūt cōtritionē eſſe in præcepto in die feſto. Tum quia finis præcepti nō cadit ſub præcepto. Tū quia præceptū de interiori cultu Dei (quo fide ſpe & charitate colit) ſub hoc pręcepto nō cadit, ſub quo cultus exterior includitur & determinatur: ſed Eccleſia videtur interioris cultus tempus determinaſſe, quando tempus ſacramenti pœnitentiæ & Euchariſtiæ decreuit. Tū quia nec Doctorum ſanctorum nec Eccleſiaſtica doctrina, aut conſuetudo hoc habet: quòd tamen ſi eſſet præceptum de iure eſſet poſitiuo: vt ex dictis patet.

¶Quòd verò actus moralis etiā non repugnet tali cultui: probatꝰ ex eo, ꝙ ſi cultui Dei exteriori certo tempore ſtatuto repugnaret peccatū mortale illo tēpore cōmiſſum, hoc nō eſſet quādoq; ſic, & quandoq; nō, ſed vniuerſaliter: ſed apertè videmus, ꝙ ſub pręcepto, quo Deꝰ quotidie colēdus à clericis horis canonicis ſtatuitur, nō cōprehendiꝰ ꝓhibitio ab actu peccati mortalis quocūq; tēpore, ergo nec in ꝓpoſito. Vterq; ſiquidē cultus exterior eſt, & eūdē habet finē. Et habēs aliqd mortale & aliquid ceremoniale, ſ. certū tēpus & certū cultꝰ modū, nec minus ſacer eſt ſecūdus primo, aut minus ſub præcepto cadēs. Nec obſtat ſi dicaꝰ nō eſſe aliqua certā horā diei ſub pręcepto taxata ad horas canonicas, ſicut totꝰ dies feſtꝰ deputatus eſt cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficacię ꝓceſſui facto: cuius vis nō cōſiſtit in determinatione tēporis actu iā præcepta, ſed poſſibili, vel ſuppoſita, ac ſi eſſet. Si enim eccleſia certas horas ſub præcepto deputaret horis canonicis exoluēdis, nō ꝓpterea abſtinere ab actu peccati mortalis ſub tali præcepto cōprehēderetur, ſed ſatisfieret tēporibus debitis horas exoluēdo: ſicut modo ſatisfit intra diē deputatū dicēdo, quantūcūq; alias peccet. Vnde quū eccleſia ceremoniale legis præceptū mutādo impleuerit, ꝓ die ſeptimo Dñicū diē, & ꝓ cultu Miſſam, & quietē in memoria reſurrectiōis Dñicæ determinādo, & ab operibus ſeruilibꝰ nō ſic arctè cōſueuerit abſtinere, cōſequēs eſt, ꝙ nō indicat ſpeciali pręcepto quietē a peccato in die feſto, ſed ope re corporaliter ſeruili. Et cōfirmatur, quia quū eccleſia nō iudicet de actibus interioribus (in quibus ſolis pleruq; cōmittiꝰ peccatū mortale) ſat eſt ſub eius prohibitione cōprehēdi illorū impedimētorū amotionē, quæ Eccleſiaſtici fori ſunt: quia vniuerſaliter non ſunt niſi opera ſeruilia corporaliter. Et quamuis magis repugnet ſatiſfactioni, quæ eſt finis huius præcepti, peccatū mortale quam opus corporale licitū ſecūdū ſe: quia tamē ſanctitas ipſa interior, quę finis eſt, ſub præcepto hoc nō cadit, cōſequēs eſt, ꝙ nec excluſio ipſius, quæ per peccatū mortale fit, ſub hoc præcepto cōprehendatur: ſi enim affirmatio nō præcipitur, ex ipſa non conuincitur, ꝙ eius oppoſita negatio prohibeatur, quāuis prohiberi poſſit.

¶AD EA verò quæ in oppoſitum obiiciuntur, reſpondetur. Et ad autoritatem Ambro. dicitur cum San. Thoma quod ſenſum myſticum, & non literalem tangit.

¶Ad autoritatē ipſius S. Tho. dicitꝰ dupliciter. Primò, ꝙ loquitꝰ de pręcepto quo ad ſuū finē, q ſub præcepto nō cadit, & nō de ipſo pręcepto abſolutè: in tantū enim dicit repugnare huic præcepto peccatū mortale, inquātū excludit ſanctitatē & applicationē ad diuina, quę eſt finis præcepti. Secūdò, ꝙ loquitꝰ de præcepto hoc indiuiſſimè, ſ. & literaliter & ſpūaliter intellecto, vnde eodē cōtextu de operibus ſeruilibus corporaliter & ſpūaliter, doctrinā tradit. Et tamē cōſtat ibidē in reſpōſione ad primū ceſſationē à peccato ſub ſenſu ſpirituali huius pręcepti claudi: & ſic non numerari inter præcepta decalogi, ſed tantū ſecundū ſenſum literalē, quātum ad id quod cōtinet de iure naturæ. Ex hoc aut ꝙ aliquid repugnat pręcepto huic myſticè, nō pōt trahi efficax argumētū, ſed rōnabilis exhortatio, vt & à peccādo in feſtis abſtineātur (ne de nobis dicatur, Populꝰ hic labiis me honorat, cor autē eorū lōgē eſt a me) & cōmiſſa cōfiteantur in fine cōfeſſionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus feſtis, quatenus reprehenſi tempora ſacra reuereantur. Mediolani, die vigeſimaquarta Aprilis, M. D.

QVAESTIO IIII.

¶ Num fides ad fructuoſam abſolutionem ſacramētalem neceſſaria ſit.

QVAERITVR verū ad fructuoſam abſolutionem in ſacramento pœnitentiæ exigatur fides qua pœnitens credat certiſsime ſe eſſe abſolutū à Deo. Videtur quod ſic. Primò, quia oportet fidem habere in verbum Chriſti, Quodcunq; ſolueris ſuper terram.

¶Secūdò, quia ſi per impoſſibile cōfeſſus nō ſit cōtritꝰ, aut ſacerdos non ſeriò, ſed ioco abſoluat, ſi tamen credat ſe eſſe abſolutū, veriſsimè eſt abſolutus: tāta res eſt fides in verbū Chriſti. Probatur aſſumptū ex eccleſiaſtica hiſtoria, quia beatus Athanaſius ludēs cū pueris, baptizauit eos, ſicut viderat fieri a ſacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander epiſcopus. Itē quidam mimus, vt placeret Imperatori, ludicro Baptiſmo eſt baptizatus.

¶Tertiò, quia nō ſacramētū, ſed fides ſacramēti iuſtificat: ſecundum illud Aug. Sacramentū abluit, non quia fit, ſed quia creditur.

¶Quartò, quia plus eſt a cōfitēte requirendū an credat ſeſe abſolutū, quam an ſit verè contritus: quia cōtritio nunquā eſt vera ſatis: quod ſi eſſet vera, non tamē certa, & ſi certa, non tamē ſatis: fides autē & verbū Chriſti ſūt certiſsima veriſsima, & ſufficiētiſsima.

¶Quintò, quia nō ſolùm attritus abſq; obice actualis peccati vel propoſiti, ſed etiam contritus accedens ad ſacramentum, a gratia conſequenda eſt alienus, niſi crediderit in abſolutionem: quia ſacramenta eſſent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶Sextò, quia ad ſacramentum pœnitentiæ accedit homo potens à Deo remiſſionem peccatorum: ſcriptum eſt autem, Quicquid orantes Petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans: ergo.

¶IN oppoſitum eſt communis Eccleſiæ ſenſus.

CONCLVSIO.

¶ Non eſt neceſſarium ipſum pœnitentem tunc habere fidem ſe eſſe abſolutum. quamquam credere oporteat abſolutionis beneficium per pœnitentiæ ſacramentum conferri.

¶AD

¶AD EVIDENTIAM horū ſciendum eſt nouitatem ſuperexortam eſſe, ꝙ huiuſmodi fides adeò exigatur, vt plus quam contritio requirēda ſit, & dānandi ſint omnes, qui nolunt confidere ſeſe abſolutos, donec certi ſunt ſe ſatis contritos. Fūdatur autē phantaſia illa, primò ſuper cōmuniſſimis Scripturæ autoritatib⁹ de fide ac ſpe in verbo Dei: puta, Memor eſto verbi tui, in quo ſpem dediſti: & ſimilia infinita. Secūdò ſuper cōmunibus de efficacia ſacramentorum, ſcilicet ꝙ fides eſt, quæ in ſacris operatur. Tertiò, ſuper ſpecialis Chriſti verbi ad propoſitū pertinentis efficacia certiſſima, Quodcūq; ſolueris ſuper terram, &c. Ex huiuſmodi ſiquidē efficaciæ certificatione deducitur oportere cōfitentem credere ſe abſolutum, ſi ſacerdos abſoluat, ſiue erret, ſiue non erret, ſicut etiā certus eſt ſe eſſe baptizatum, etiam ſi ſacerdos erraret, ipſum baptizādo. Adiungūt, ꝙ dicendo, Quodcunq; ſolueris, dedit poteſtatē: dicēdo, Erit ſolutū, excitauit fidem de effectu.

¶Nouam autem hanc inuentionem alienam eſſe ab Eccleſiaſtica doctrina, facilè patet diſtinguēdo de duplici fide, quā habere poſſumus: ſcilicet vel acquiſitā, vel infuſā. Nā ſi ſermo eſt de fide infuſa (quæ eſt vna de theologalibus virtutibus) cuius plena eſt ſacra Scriptura, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & per quā Sancti vicerūt regna, operati ſunt iuſtitiā, conſtat, ꝙ illa eſt neceſſaria ad ſacramentum pœnitentiæ: quoniam ipſius nō niſi Chriſti fideles baptizati capaces ſunt. Sed huiuſmodi fides, licet ad ſacramēta ſe extendat, vt patet in Symbolo: non tamē extendit ſe ad hæc ſingularia: puta quòd hoc ſit ſacramentum, & ꝙ in hoc ſit effectus ſacramenti: verbi gratia, tenemur credere vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum: ſed non tenemur credere, ꝙ dum iſte ſacerdos abluit Ioſeph adultum Iudæū, dicens, Ergo baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus ſancti, ſit Ioſeph verè conſecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intētione baptizantis vel baptizati poteſt occultè fuiſſe ſimulatio talis, quòd nō intēderit ille facere, quod facit Eccleſia, aut Ioſeph nō intēderit ſuſcipere Baptiſma, vt temporibus noſtris de facto cōtigiſſe ſibi quidam Iudæus coram me confeſſus eſt, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia poteſt eſſe, quòd Ioſeph cū propoſito deliberato fornicatione committendi Baptiſma ſuſceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicem poſuerit. Similiter poſſet dari exēplum de Euchariſtia: quamuis enim teneamur ex fide credere in Hoſtia ritè conſecrata, eſſe verum corpus Chriſti, non tamen ad fidem infuſam ſpectat credere, an iſta Hoſtia ſit ritè cōſecrata: tum propter intētionem miniſtri, tum etiā propter incertitudinem materiæ, & ſimiles particulares defectus humanos. Ratio autē vniuerſalis, quare ſub fide infuſa non cadant huiuſmodi particularia, eſt quia fidei infuſæ (vtpote diuinæ veritati innixæ) nō poteſt ſubeſſe falſum: eſt enim non minus circa verum, quàm quæcūq; ſcientia acquiſita, quæ nō niſi verorum eſt. Eſſet autē quandoq; circa falſum, ſi extenderet ſe ad hæc particularia, vt patet ex infinitis ſimilibus, quę poſſunt afferri in medium. Nō ſpectat igitur ad fidē infuſam credere abſolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipſo, ſed ad fidem ipſam infuſam pertinet credere abſolutionem ab eccleſiaſtico miniſtro ritè factam, efficacem eſſe, & in ſuſcipiēte dignè gratiam operari. Hac ſiquidem fide nullus poteſt errare, ſed credendo effectum in me vel in illo determinatè, poſſum errare: quia poteſt adeſſe impedimētum aliquod ex parte mei ſeu illius. Sicut in alijs ſacramentis credimus & verbo Dei & ſacramentis: & ſpecialiter efficaciam certiſſimam illius verbi, Quodcunque ſolueris ſuper terram, in ſubiecto diſpoſito: ſed non habemus infuſam fidem, quòd in me effectum ſortiatur, quòd ego ſim ſubiectū diſpoſitū: quia poteſt in me inueniri impedimentū ignotū. Ex quo autem non debet ſubeſſe falſum fidei (quæ non niſi verorum certiſſimorum eſt) excitatur, imò certificatur fides infuſa per illud verbum: Erit ſolutum in cælis, de effectu abſolutionis in ſubiecto diſpoſito, & non in me, qui fortè non ſum diſpoſitus: & ſic fides eſſet falſi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infuſa intellecta, quia ſequitur, quòd infuſæ fidei poſſet ſubeſſe falſum.

¶Si autē dicta opinio intelligatur de fide acquiſita, erronea quoque inuenitur: nam licet acquiſita fides circa huiuſmodi particularia verſetur (tali nanq; fide credimus hanc Hoſtiā ritè cōſecratam eſſe, & hunc ritè baptizatū, & ſimilia) ſed hæc fides nō eſt illa qua in verbo Chriſti confidimus, quæ in ſacramentis operatur, qua credimus efficax eſſe Chriſti verbum, Quodcūq; ſolueris ſuper terrā, & reliqua, quæ fidei ſunt Chriſtianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quę de fide infuſa loquuntur, nō poteſt acquiſita fides cōcludi nec poteſt fides iſta de obiecto (ſcilicet me eſſe abſolutū etiam per abſolutionē in effectu coram Deo) eſſe certa infallibiliter: quia quilibet eſt dubius in hac vita: ſecundum cōmunē legē neſcit, an ſit in gratia Dei. Nec aliquis eſt qui certus ſit ſe eſſe ſufficiēter diſpoſitū per gratiā Dei, quę per abſolutionē cōceditur: iuxta illud Iob 10. Et ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Amplius, fides iſta poteſt eſſe in ſchiſmatico vel hæretico alias bene confitente: eſſet igitur iſte verè abſolutus, ſi errans ſacerdos ipſum abſolueret, & cōſequenter iſte ſimul eſſet in gratia Dei (quia verè abſolutus corā Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus, vel ſchiſmaticus: quod eſt impoſſibile. Amplius, fides iſta eſt, qua quantum credis, tantum habes, cum fides iſta ſit opus humanum (quia iſta eſt acquiſita) conſequēs eſt vt in opere ſuę fidei confidētia ſuę pœnitentię conſiſtat: quod eſt alienum à Chriſtiana veritate. Amplius, Quum nec ex ſacra Scriptura, ſacris canonibus, Eccleſiæ traditione, ſacriſque doctoribus, diſpoſitionis iſtius neceſſitas in ſacramēto pœnitētiæ habeatur, & rationi aduerſetur, non videtur præſumptione aut ignorantia iſta excuſari.

¶AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt reſpōdeas, habeto præ oculis hāc diſtinctionē: ſcilicet vel ex parte ſacramētorum, vel ex parte ſuſcipientis. Et dicito, ꝙ fides certiſſima eſt, & eſſe debet etiam de effectu ſacramenti particulari in me, quātum eſt ex parte ſacramenti: ſed ex parte mei ſuſcipientis licitū eſt dubitare de illius effectu in me. Et hoc eſt quod Eccleſia docet dum in orationibus poſt cōmunionē petit ſacerdos, ꝙ ſuſceptū ſacramentū non ſit ad reatus pœnā, non ad iudicium, &c. Cōſequēter etiam docet omnē quantumcūq; credentem poſt confeſſionem & abſolutionem dicere, Domine non ſum dignus, &c. & nō aduertere ad diſtinctionē hāc quę eſt, vt puto, cauſa dictę nouitatis.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd in verbo Dei & Chriſti ſufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei. nec fides infuſa, qua credimus in Deum, &c. eſt de effectu horum verborum in me: vt dictum eſt.

¶Ad ſecundam dicitur, ꝙ peccat argumētum ſecundū non cauſam, vt cauſam, quo ad ſacramentum Baptiſmi. Nam non ideo alij fuerūt verè baptizati, quia credebāt ſe baptizatos, imò credebant fortè nihil recipere de gratia: ſed ideo Baptiſmus iocoſe factus eſt verè Baptiſm⁹, quia intētio iocoſa nō ad Baptiſmū, ſed ad exercitiū Baptiſmi refert. Simile eſt enim delectandi cauſa Baptizare & Baptizari, ſicut ſi auaritię cauſa quis baptizaret, aut baptizaretur: vtrobiq; enim eſt verum Baptiſma: quia delectatio & auaritia nō Baptiſmi: ſed ꝙ iſte exerceat, vel ſuſcipiat Baptiſmū, cauſa eſt. Secus autē eſſet, ſi intētio iocandi ad Baptiſmū referretur, ſic ꝙ nō baptizare: ſed ſimilitudinē Baptiſmi exercere, aut ſuſcipere, intēderet ioci aut auaritiæ gratia: tūc enim nullū eſſet Baptiſma. Quod autē aſſumitur, ꝙ nō cōtritus ſi abſoluitur credēs ſe abſolui, eſt verè abſolut⁹ niſi ſit ita attritus, ꝙ ſaltē virtute clauiū de attrito ſecūdū quoſdā fiat cōtritus: impoſſibile eſt. Nā ex eo ꝙ ponitur incōtritus, & virtute clauiū non factus de attrito cōtritus, oportet ꝙ aut ſua fide acquiſita ſit iuſtificatus, quod eſt erroneū: aut ꝙ ſimul ſit incontritus & abſolutus apud Deū, quod eſt impoſſibile.

¶Ad tertiā dicitur, ꝙ ſacramentū abluit, nō quia fit, hoc eſt nō ſecundū ſubſtantiā facti: ſed quia creditur, hoc eſt ſecundū virtutē creditā in eo, & nō quia creditur à ſuſcipiente, effectus ſuus in eo certiſſimè ab hoc. Et nota ꝙ nō dixit, quia credit miniſter aut ſuſcipiēs, ſed impersonaliter quia credit, hoc eſt propter rē creditā: nā niſi intēdat quis facere quod facit eccleſia, non baptizaret. In hoc autē quod eſt imitari in illo actu eccleſiā, includet res creditæ quāuis nec a ſuſcipiēte, nec à baptizāte: vt patet, ſi infidelis baptizaret infantē, aut adultū, dicentem, Valeat quantū valere poteſt.

¶Ad quartā dicitur, ꝙ aſſumptū nō ſolùm falſum, ſed & præſumptuoſum eſt valde, cōtra vniuerſalis eccleſię ritū: cōtritio enim eſt ſummè neceſſaria. Iſta autē fides acquiſita de effectu ſacramenti in ſeipſa eſt impoſſibilis: quia ſemp eſt, & debet eſſe ambigua, neq; eſt requirēda a cōfitente: qui niſi crederet ſe abſolutū, abſolutioni ſe nō ſubmitteret. Nec obſtat, ꝙ cōtritio ſit incerta: iuſsit enim Deus ipſe, vt cū noſtra hac incertitudine accedam⁹ ad ſacramēta. Quod aūt dicit, ꝙ nunquā eſt vera ſatis falſum eſt: vt patet in multis cū vera & ſufficiēti cōtritione cōfitentibus, quāuis incerta eis. Et quū ſubditur, ꝙ fides Chriſti eſt veriſſima & certiſſima & ſufficiētiſſima reſpondet ꝙ talis eſt de rebus ſubiectis fidei infuſę, ſed nō de impertinētibus ad ipſam, vt ſunt ex parte noſtri ſingulares ſingulorū effectus ſacramētorum. De his enim nec certa, nec incerta eſt fides infuſa: quia nō eſt eorū: eſt enim fides infuſa de gratia per ſacramēta certiſſimè cōferenda ſuſcipientibus dignè illa, vt in Concilio Florēt. ſub Eugenio III I. determinatū eſt. Et ex Apoſtolo aſſumptū eſt, dicēte, Qui māducat & bibit indignè, iudiciū ſibi manducat, & bibit. Vbi etiam Apoſtolus, ſecundū quid reputare ſe homo debeat dignū vel indignum, præmittit dicens, Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat. Vbi ex ſubiūctis, ꝙ ſi noſmetipſos iudicaremus, nō vtique à Domino iudicaremur, patet quòd probare ſeipſum eſt ſeipſum iudicare, cōtra ſe vindictam exercere: quod vocatur contritio communi vſu Eccleſiæ & doctorum: & propterea falſum ac temerarium eſſe conſtat, ꝙ plus eſt à pœnitente requirendū, ſi habeat credulitatem de effectu in ſe futuro ſacramenti: quàm de illius contritione: probare enim ſeipſum (quod eſt conteri) iuſſit Apoſtolus, iubet Eccleſia, exigunt omnes cōmuniter confeſſores. Credere autem ſe pœnitentem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma.

¶Ad quintam dicitur, ꝙ duorum, quæ ibi tangūtur, primū, ꝙ attritus non ponēs obicem, non conſequitur gratiam abſolutionis,

niſi

niſi credat (vt iam patet ex dictis) volūtariè dicitur, apponēdo nouellū, & impertinens accidens pro diſpoſitione neceſſaria ad gratiam Dei per abſolutionem ſacramentalem. Secundum autem, quòd contritio in damnationē ſunt ſacramēta, niſi credat ſe abſolui, non eſt reſponſione, ſed correctione dignū: quoniā ſacramentum pœnitentiæ ab Eccleſia ſufficienter traditum per confeſsionē, cōtritionē & ſatisfactionē, d inabile cōſtituit ſine quarto, ſcilicet certa fide effectus in ſuſcipiēte. Hoc enim eſt nouā Eccleſiā cōſtruere.

¶ Ad ſextā de oratione dicitur primò, quòd ratio digreditur ad accidentia, quæ ſunt extra eſſentiā ſacramenti: oratio enim cōſtat quòd à ſacramentis diſtinguitur, imò ponitur ſub ſatisfactione, quæ eſt tertia pars ſacramenti pœnitentiæ. Veruntamen de oratione ipſa etiam dicendum eſt, quòd fides de effectu orationis dupliciter haberi poteſt. Primò ex parte ipſius diuinę miſericordię, gratię, & potētiæ, prouidētię, promiſsionis, &c. & ſic fides debet eſſe in oratione abſq; hæſitatiōe aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo orat: & ſic niſi piè quandoq; dubitaret de effectu petito, plerunq; fides inueniretur falſa, vt patet in Paulo orante, qui abſque hæſitatione credendo, quòd acciperet id quod peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, vt ſtimulus carnis à ſe diſcederet, & non eſt cōſecutus effectum petitum: vt patet 2. ad Cor. 12. Hic enim patet quòd fides, quòd accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendam ſimpliciter & abſolutè, ſed quātum eſt ex parte diuinæ miſericordiæ, &c. alioquin eſſet quādoq; falſa, & Pauli fides fuiſſet falſa: poteſt enim aliunde ex aliqua ex parte noſtri ratione fieri, vt illud nō accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens præmittit, habēte fidem Dei, & ſubdit, Amen dico vobis, &c. oſtendens per hoc, quòd firmitas noſtræ fidei de effectibus particularibus debet eſſe de illis, quantum eſt ex parte Dei & non ex parte noſtri. In Auguſta Vindelicorum 16. Septembris, 1518.

QVAESTIO V.

¶ *Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſsio peccatorum.*

QVAERITVR Vtrum ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſsio culpæ. Et videtur quòd non. Primò, quia ſolius Dei eſt remittere culpam: vt omnis Scriptura & Eccleſia fatetur.

¶ Secūdò, quia culpa eſt remiſſa à Deo proponēti cōfiteri antequā pœnitens à ſacerdote abſoluatur: iuxta illud, Dixi, Cōfitebor aduerſum me iniuſtitiā meā, & tu remiſiſti impietatē peccati mei.

¶ IN OPPOSITVM Eſt, quòd ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ſecundum communem Eccleſiæ doctrinam.

CONCLVSIO.

¶ *Effectus ſacramentalis abſolutionis rite facta, & à debito miniſtro, debita forma, & ſuper debitam materiam eſt remiſsio peccatorū.*

¶ AD EVIDENTIAM huius quæſtionis, ſcito antiquā eſſe hanc quæſtionem: & in 18. diſtinct. 4. ſenten. tractari. Vbi quia obſcuræ ſatis ſunt autoritates antiquorū doctorum applicatæ ad hoc, Magiſter ſent. concludit ſacerdotem euangelicum abſoluere, hoc eſt declarare abſolutum a Deo, & ad Eccleſiæ cōmunionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit ſuper hoc effectu pacem animi: quoniam ante abſolutionem inquieta eſt anima de remiſsione ſuorum peccatorum, accepta autem abſolutione cum fide, quòd verè abſoluatur, fit ſecura anima de remiſsione peccatorum percepta, & in pace quieſcit, tantique fit fides de gratia præſenti miniſterio ſacerdotis, quòd peccatum maneret, niſi remiſſum crederet: non enim ſufficit remiſsio peccati & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

¶ Verùm ſi Domini verba diligētius perſpecta fuerint quū poteſtatem ſacramentalem dedit: aliter ſentiendū eſt, non enim dixit, Quorum declarauerītis remiſſa peccata, ſed dixit, Quorū remiſeritis peccata: & ſimiliter dixit, Quodcunque ſolueris. neq; dixit, Remittuntur eis, aut ſolutū erit, quo ad Eccleſiam: ſed ſolutū erit, in cælis, & remittūtur eis, ſimpliciter & abſolutè. Ideo ſi verba Domini ſunt vera in ſenſu proprio, conuincunt Eccleſiæ miniſtros habere poteſtatē remittendi peccata autoritate Chriſti: par enim ratio eſt, quòd verba hæc Domini ad ſacramentum pœnitentiæ ſpectantia in proprio ſenſu verificētur, & quòd verba eiuſdem ad ſacramentum Euchariſtiæ pertinentia (ſcilicet hoc eſt corpus meum) in proprio ſenſu verificentur. Nulla enim eſt ratio quare iſta in proprio ſenſu vera eſſe fateamur, & illa à proprio ſenſu aliena faciamus: præſertim quum maius miraculū ſit, quòd de pane fiat corpus Chriſti miniſterio ſacerdotis. Vnde ſi verba Euchariſtiæ à ſacerdote prolata vt vera ſint cōpulerunt vt fateamur hoc, id eſt cōtentū ſub hac ſpecie, eſt corpus meum, ſcilicet Chriſti: non minus compellitur ad verificandum hæc Domini verba, (Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis) in ſenſu proprio, credere quòd ſacerdotis miniſterio remittuntur peccata, abſoluuntur peccatores à culpis ſuis. Nec enim minus operatorius eſſe debet ſermo Chriſti per os ſacerdotis, dicentis, Abſoluo te à peccatis, quàm eiuſdem Chriſti ſermo per os ſacerdotis dicentis, Hoc eſt corpus meum, vterq; igitur operatorius eſt eius, quòd ſignificat ſeruatis ſeruandis, ſcilicet cōcurrente ex parte miniſtri autoritate (nō enim quilibet homo, ſed ſacerdos ordinariā vel delegatā autoritatē habens eſt miniſter ſacramentalis abſolutionis) & ex parte pœnitentis debita diſpoſitione, vt ſcilicet ſit abſolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hiero. dānatus: vt pro noſtro arbitrio dānare innoxios & abſoluere noxios poſſemus, ſicut etiam in ſacramento altaris non quamcunque materiam, ſed panis triticei tātum, conſecrari per illa verba, non diaconi, ſed ſacerdotis miniſterio prolata conceſſum credimus. In cuius ſignum Dominus quū daret poteſtatē remittendi, retinendíque peccata, præmiſit, Accipite Spiritum ſanctum ſubiungendo. Quorū remiſeritis peccata, &c. tāquam diceret, Spiritu ſancto dirigente, Quorum remiſeritis peccata, remittūtur eis, & nō ſpiritu veſtro inſtigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus ſanctus ad abſoluendum vel ligandū, quum ſeruatis vndique ſeruandis miniſter Chriſti abſoluit, vel ligat. Credendum eſt igitur & confitendum, quòd effectus ſacramentalis abſolutionis rite factē (ſcilicet à debito miniſtro, debita forma, ſupra diſpoſitam materiam, ſcilicet peccatorem confitentē dignum abſolutione) eſt peccatorum remiſsio, quam autoritatiuè quidē ſolus Deus facit: miniſterialiter autem miniſter ipſe Chriſti ſacramēto mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: non quòd prius Eccleſia remittat, quàm Deus, tāquam Deus Eccleſię iudicium ſequatur. Non enim dicit, Quorū remiſeritis peccata, remittūtur eis, in futuro: ſed remittuntur in præſenti: ad denotandum, quòd ipſa per miniſtrum remiſsio eſt vna atque eadem cum remiſsione, quam facit Deus. Illam quippe vnam & eandem remiſsionem peccati, quam ſacerdos miniſterialiter facit, & efficit Deus autoritatiuè: ſicut eandem conuerſionē panis in corpus Chriſti, quā ſermo Chriſti per os ſacerdotis operatur, efficit Deus autoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæſtio, hodie tamen determinata eſt in Concilio Florent. ſub Eugenio 4. Vbi dicitur, Effectus huius ſacramenti eſt abſolutio à peccatis. Abſolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rurſus, effectus ſacramenti huius, dixit, non effectus ſolius Dei. Et hinc patet, quòd ſacerdos abſoluendo ſeruatis ſeruandis, & in veritate abſoluit a peccatis, & per viam ſequelæ declarat pœnitentem abſolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remiſsione. Remanet enim ſemper ſecūdum communem legem peccator ambiguus de conſecuta ad Deū remiſsione: quia ſemper reſtat ambiguum nobis, an ex vel cum infuſa charitate ſacramentum ſuſceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, ſed error eſt: pro quāto efficaciam adimit ſacramento pœnitentiæ ſine credulitate effectus in ſeipſo, & nulli conferri veniam remittente ſacerdote dicit, Niſi credat ſibi remitti: & quod intolerabilius eſt, nec intelligibile, manere, ſcilicet peccatum etiā remiſsione facta, & gratia donata, niſi credat pœnitens peccatum remiſſum. Indigna nempe ſunt hæc non ſolùm eruditorum, ſed quorumlibet Chriſtianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem ſeruandum eſt illud Philoſophi, Quolibet proferente contraria, ſolicitum eſſe, ſtultum eſt. Conſtat enim Baptiſmum remittere peccata abſque tali ſuſcipientis credulitate: vt patet in infantibus. Conſtat omnes ferè tremore Domini refertos ſemper dubios de diuina in ſe gratia, & pœnitentiæ & Euchariſtiæ ſacramenta ſuſcipere, & ſic ambiguos perſeuerare. Imò & hoc ſacri doctores laudant: & eius oppoſitum præſumptioni communiter adſcribitur, aut ignorantiæ.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuerſus remittendi modus omnes huiuſmodi autoritates manifeſtat. Solus enim Deus peccata remittit autoritatiuè: cum quo ſtat, quòd miniſter euangelicus autoritatę à Deo conceſſa, peccata remittat miniſterialiter, mediante Chriſti ſacramento ad hoc ab ipſo Chriſto inſtituto.

¶ Ad ſecundā dicitur, quòd ſacramentalis abſolutio dicitur operari remiſsionē peccatorum dupliciter, vel in voto, vel in executione. Nam qui ante confeſsionem remiſsionem conſequitur, ex ſacramentali abſolutione in voto conſequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remiſiſti) proculdubio mediante confeſsione, ad quam tendens, Dixi, Confitebor: alioquin non oportuiſſet dicere, Dixi, confitebor: ſed ſat fuiſſet dicere, Dixi aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. Et ſi quidem ante abſolutionem conſequitur pœnitens remiſsionem peccatorum, per ſequentem abſolutionem augetur gratia remiſsiua peccatorum: ſi verò non prius conſequutus eſt veniam, conſequitur per abſolutionem, ſi tamen (vt dictum eſt) dignus abſolutione tūc eſt. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, ſed ab vniuerſa Eccleſia accipimus, cōfitente vnū Baptiſma in remiſsionem peccatorum: per omnia ſimiliter intelligēdo, vt diximus, ſcilicet quòd Baptiſma in executione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata nō remiſſa ex Baptiſmo in voto, & dignè ad Baptiſmum accedit: in quo autem remiſſa ex ſeipſo in voto inuenit, gratiam auget. Hæc enim varietas non ex defectu ſacramentorum, ſed ex varia diſpoſitione participantium ſacramenta prouenit. Auguſtæ, die primo Octobris, 1518.

TRACTATVS DECIMVSNONVS, de Excommunicatione, cuius eſt vnica.

QVAESTIO.

¶ Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

VTRVM excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur quod non. Primò: quia excommunicatio non tollit plus quàm Eccleſiaſtica autoritas iuriſdictionis poteſt cōferre: eſt enim excommunicatio actus poteſtatis non ordinis, ſed iuriſdictionis: quam non dedit Chriſtus maiorem in auferendo, quam in concedendo, quum ipſe ſit magis pronus ad interēdum bona quàm mala. Sed Eccleſiaſtica huiuſmodi poteſtas non poteſt dare fidem, ſpem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non poteſt tollere huiuſmodi participationem interiorem.

¶ Secundò, quia excōmunicatio communiter ſe habet ad iuſtam & iniuſtam: eſt enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Grego. dicit, & habetur 11. quæſtione tertia. ſententia Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta, eſt timenda. ſed excommunicatio iniuſta non priuat excommunicatum communione interiori, ſed ſolum exteriori: ergo excommunicatio ſimpliciter non priuat niſi externa communione fidelium. Et confirmatur: quia in ſacra Scriptura nunquam inuenitur excōmunicatio niſi pro priuatione ab externis actibus, ſeu cum ſola extrinſeca pœna, vt patet diſcurrenti per epiſtolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum niſi extrinſeca communio: nam quum tradebantur Satanæ, ſolùm extrinſecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non niſi voluntariè ergo dicitur, quòd excommunicatio priuet ſpiritualibus ſuffragiis Eccleſiæ.

CONCLVSIO.

¶ Excommunicationis ſententia communionem fidelium tollit tam intrinſecam quam extrinſecam quo ad communia ſuffragia, ablatam ſanctorum per charitatem communionem ſupponens.

¶ IN OPPOSITVM eſt Magiſter ſent. in 8. diſtin. 4. quem communiter doctores in hoc ſequi videntur.

¶ Ad euidentiam quæſt. huius ſciendum eſt, ꝙ oportet extremum vtrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria ſiquidē inueniuntur in cōmunione fidelium, quatenus fideles ſunt. Vnum eſt communio extrinſeca in ſimul orando, vt in conueniendo in eccleſia ad Miſſarum, aliorúmque diuinorum officiorum ſolennia. & hoc eſt vnum extremum. Aliud eſt Sanctoru communio, quæ fit per charitatem vniente Chriſti membra ſecundum fidem formatam capiti Chriſto, & reliquis Chriſti mēbris ſimilibus: & hoc eſt alterum extremum. Tertium eſt communio fidelium ſecundum communia ſuffragia, quæ in Eccleſia ex inſtitutione Eccleſiæ fiunt, vt patet in orationibus & Miſsis: & hoc eſt medium. Dupliciter ergo contingit in propoſito errare, vel dicēdo ꝙ excommunicatio aufert ſolam intrinſecam communionem, vel dicendo ꝙ excommunicatio tollit directè omnem communionē, vtrunq; enim eſt falſum: vt patet. Veritas autem eſt, ꝙ excommunicatio tollit extrinſecam & intrinſecam quo ad cōmunia ſuffragia communionem fidelium, & ſupponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de externa cōmunione non eſt dubium) videnda eſt primò differentia inter dictas duas communiones internas: & monſtrandum eſt deinde, ꝙ altera earum per excōmunicationem aufertur. Cōmunio fidelium quum conſiſtat in conferendo & recipiendo: oportet ꝙ interna etiam communio cōſiſtat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidē fit meritis, orationibus, atq; ſuffragiis apud Deū adiuuantibus & intercedentibus pro aliis. Receptio autem fit ſuſcipiendo ex aliorum ope, vel gratia, vel gratiæ augmētum, vel protectionē diuinæ aſsiſtentiæ a malis præſeruantis, vel ad bonum promouentis, & huiuſmodi. Verùm collationes horum ſpiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur cauſa. nam quandoq; oriūtur ex charitate immediatè: vt quū in charitate conſtitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitq; ſe pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel adiutoriū contra tētationes, & huiuſmodi. Vel ex charitate mediante inſtitutione, vel actione eccleſiæ, vt quum ex Miſsis diuiniſq; officiis aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitandū: hæc enim ex charitate, ſancta matre Eccleſia inſtituēte ſunt, & pro cōmuni eccleſię bono ordinata: & pro ſingulis eius mēbris agit ea, iuxta ſingulorum fidem deuotionemq; offerētium. Et ad hoc collationum genus, ſpectat ſacramentorum collatio, quæ Chriſti fidelibus diſpēſantur: quoniam actione eccleſiaſtica conferuntur. Quocirca inter communionem internam ſecundum charitatem immediatè & comunionem internam mediate eccleſiæ inſtitutione, ſeu actione, ex parte receptorū non eſt differentia ſecundū ſubſtantiam ſed ſecundum magis & minus, niſi quo ad gratias ſacramentales: quonia omnia illa ſpiritualia dona, quę ego poſſum recipere ex vna cōmunione, poſſum recipere ex alia. & ecōtra: excepta (vt dictū eſt) ſacramentali gratia, vt puta charactere in ſacramento confirmationis, & ſimiliter in ſacramēto ordinis: hæc enim nō poteſt quis accipere ex communione ſolius charitatis, ſed oportet interuenire cōmunionem ſecundum Eccleſiaſtica ſacramenti actualem ſuſceptionem. Communio ſiquidem in ſacramentis in voto tantum, ſtat infra limites communionis charitatis: ſed communio in ſacramentis ſecundum rem, ad communionem actionis eccleſiaſticæ ſpectat. Et hinc patet, quòd recepta differunt ſecūdum magis & minus: quia conſtat, ꝙ maior gratia habetur, quum ſacramenta actualiter ſumuntur, quàm cum in voto tantū. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia ſecūdum ſubſtantiā, quoniam interna cōmunio charitatis immediatè, in meritis, orationibus, ſuffragiiſque priuatis cōſiſtit. Cōmunio autem charitatis ad intima penetrans mediate eccleſiæ actione, ſeu inſtitutione in meritis, orationibus, ſuffragiíſq; cōmunibus (hoc eſt in ipſius Eccleſiæ & ſacramentis & ſacramentalibus) vt in actionibus conſiſtit. Orat enim eccleſia, ſuffragatur, meretur, ſacramenta dat & ſacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deū, vt nō ſolùm eccleſia, ſed ſinguli fideles bonum gratię, aut augmentū protectionem & reliqua bona habeamus, niſi obicem ponamus. Ad primā cōmunionē ſpectat illud, Particeps ego ſum omnium timentiū te. ad vtranq; ſimul ſpectat articulus fidei, ſcilicet Sanctorum communionem quoniā ad illum ſpectat cōmunio in ſacramētis. Prima communio non eſt propriè niſi exiſtentis in charitate: ſecūda autem ad Chriſtianos etiā in peccato mortali exiſtentes ſe extēdit: nam & pro peccatoribus eccleſia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quòd Miſſas celebramus pro conuerſione peccatorū. Hæc autem dicta ſunt adeò nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu Eccleſiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem pręmiſsis manifeſtum eſt, quòd excōmunicatio. quia extra eccleſię communionē ponit, ab actionibus, in quibus eccleſiaſticæ charitatis cōmunio conſiſtit vt actionibus, ſeparat: & cōſequēter à receptionibus, quę ex illis actionibus proueniūt, ſegregat. Et quia inter hæc multa ſunt interiora bona animæ: cōſequēs eſt, vt excōmunicatio à communione multorum interiorum bonorum ſeparet excommunicatum. Quòd autem excōmunicatio extra Eccleſię cōmunionē ponat, quo ad actiones eccleſię (ex qua cętera pendet) manifeſtatur ex eo, quòd Eccleſia non orat pro excommunicatis. Cōſtat enim ꝙ non licet celebrare pro excommunicatis: imò, vt Bernardus dicit, vide quàm mala ſit excōmunicatio, ꝙ in Paraſceue Eccleſia pro Iudæis & Paganis orat, ſed nō pro excōicatis. Probatúrq; hoc radicaliter ex euāgelica doctrina: cōſtat enim ꝙ eccleſia nō orat ſecundū cōmunē legē niſi pro fratribus noſtris: ſed excōmunicati nō ſunt noſtri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, ꝙ Saluator noſter Mat. 18. (vbi excōmunicādi autoritatē eccleſię dedit) dixit de excōmunicato, Sit tibi ſicut ethnicus, i. Gētilis. Vbi manifeſtè apparet, ꝙ excōmunicatio ex fratre facit nobis ſicut Gētilē: vnde Aug. dicit: Noli illū iā reputare in numero fratrū tuorū: ergo. Amplius, Si excōmunicatus extra eccleſiā ponit quo ad externa tātū, ſequit ꝙ excōmunicatio nō egeret autoritate Chriſti: quoniā quilibet princeps, quęlibet ciuitas, quælibet cōmunitas poteſt extra ſuā cōmunionem ponere. Cōſtat aūt Chriſti autoritate excommunicationē fieri, Mat. 18. vbi ſubiungit, Amē dico vobis, quæcunq; alligaueritis ſuper terra (gloſ. vinculo anathematis) vbi Chryſo. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit neceſsitatibus: & pœna, quę hic eſt, ſ. eiectione ab eccleſia, ſit tibi ſicut ethnicus: & ſupplicio futuro, ꝙ eſt eſſe ligatum in cælo. Amplius, eccleſia extra ſeipſam excōmunicatū eiiciēdo, ab omnibus his ſeparat, quę ſuis mēbris cōfert: ſed ipſa eccleſia ſua inſtitutione & actiōe cōfert mēbris ſuis cōmunes oratiōes, ſuffragia, & huiuſmodi: ergo hęc tollit excōmunicādo, & ad hęc admittit recōciliādo. Maior patet ex eo, ꝙ excōicatio eſt ſuprema pœna Eccleſię. nō eſſet aūt ſuprema, ſi nō tolleret totū quod eccleſia dedit quoniā adhuc maior ſupereſſet pœna, ſi adhuc reſtaret ſeparādus excōicatus ab his, quæ dedit & dat cōtinuè ipſis ſuis mēbris. Minor probat. quia Eccleſia inſtituit Miſſas nō ſolū pro eccleſia in cōmuni, ſed pro ſingulis: vt patet in canone, Miſſæ. vbi dicit, pro eccleſia tua ſancta catholica, quo ad primū: & omnibus orthodoxis, atq; catholicæ & apoſtolicę fidei cultoribus, quo ad ſecūdū. Inſtituit etiā in Memēto pro aliquibus ſingularibus orari, inſtituit horas canonicas & orationes pro fidelibus: vt patet. Hęc omnia eſſe ſuffragia & ab eccleſia & in perſona eccleſiæ q. dubitat, non eget rōne, ſed ſenſu. Et ſic patet excōmunicatū eſſe alienū ab actionibus cōmunibus, quibus Eccleſia cōicat ſuis fidelibus. Et patet cōſequēter alienū quoq; eſſe a fructu illarū actionū: hoc enim manifeſtè ſequit. Et quia fructus actionū illarū ſunt adiuuari ad gratiā, vel gratię augmētū, ad bene operādū, ad declinādū à malo ad reſiſtēdū diabolo, &c. ideo patet ꝙ à multis internis bonis excōicatio ſeparet. Et cōfirmatur autoritate Aug. de verbis Apoſtoli, ſermo. 68. Omnis Chriſtianus qui à ſacerdotibus excōmunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia ſcilicet extra eccleſiā diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus: ac per hoc quaſi diabolo tradit, q ab eccleſiaſtica cōmunione remouet. Vbi

habes

gnas pœnitentias diſpoſitus. Quæ indiſpoſitio pœnitentibus merito imputatur: quia ob communem pœnitentiū imperfectionē, condignæ non dantur ſecundū ſacros canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione ſua reportare commodum indulgentiarum: vt ſcilicet valeant eis ac ſi iniunctas ſuſcepiſſent condignas pœnitentias: non enim debēt æquiparari illis: qui condignas acceptarunt ſecundū ſacros canones pœnitentias: quorū miſerta mater Eccleſia indulgentiæ leuamen illis contulit. Et meritò quia iam ſponte ſuſceperant peragendas hic condignas pœnitentias: quod conſtat non amplecti a modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitētia ſufficit. Conſonat autem hæc doctrina Eccle. Rom. conſuetudini: quum in illa viua voce, indulgentiæ concedantur appoſita ſemper clauſula iſta, videlicet in forma Eccleſiæ conſueta: conſtat enim quòd forma Eccleſiæ non poteſt melius interpretari quam forma Eccleſiaſtici iuris ſecundum quam clauſula hæc non ſolùm denotat ly, verè pœnitentibus & confeſſis, ſed etiā ly, ab iniunctis pœnitentiis. Et confirmatur: quia conſentaneū rationi eſt, vt iudex Eccleſiaſticus iudicet non niſi de delatis ad ſuum iudiciū, & non de relictis ab eodē ſe impediat, illa enim quæ ad eccleſiaſticū forum nō ſunt delata (qualia ſunt peccata nō confeſſa) rationabiliter ab eccleſiaſtici iudicis abſolutione aliena ſunt: vt ſicut non ligat niſi pro cognitis in foro Eccleſiæ: ita non abſoluit niſi à cognitis in eodē. Oblata præterea ad forum eccleſiaſticum per cōfeſſionem, & a iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partem pœnitentiæ in foro eccleſiaſtico videntur, præſumit enim Eccleſia cōfeſſores ritè arbitratos iudicaſſe pœnitentes eſſe ſibiipſis relinquendos, quo ad reliquū ſatisfactionis, ac per hoc eccleſiaſtica cenſura pœnitentialis fori non ſe amplius impedit de illis. Quin fit, vt ſicut ad eccleſiaſticum iudicium non redit reliqua ſatisfactio quo ad vinculū, ita non redeat quo ad abſolutionem: vt pari ligandi ſoluendiq; ritus paſſu currat. Ab iniuncta igitur tantùmodo pœnitentia Eccleſiaſtica indulgentia de iure cōmuni liberat tam viuos, quam defunctos: idem eſt enim ꝙ per indulgentiam viuis & defunctis datur: licet modus dandi ſit diuerſus, vt patet ex dictis. Et ſic valet quantum ſonat ſanè intellecta ſecundum formam iuris: vnde nulla fraus ab Eccleſiæ miniſtris in his committitur ſi aliter quam ſecundum iura intelligant multi indulgentias, & ſic illis vtantur, & conſequi ſe illas credāt: nulli ſiquidem noxiam opinionem permittere quid nocet? At ſi dixerit quiſpiam, cùm hodie non iniungantur frequenter pœnitentiæ indigentes tanto tēpore, vanus erit acceſſus ad indulgentias: reſpondetur ꝙ propterea non eſt vanus: quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ: quæ ſunt factæ in peccato mortali: quæ etſi in foro Eccleſiæ exolutę erant non tamen in foro Dei: & propterea per indulgētias remittūtur, vtpote iniunctæ, & non adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentium indulgentiā ad iniūctas & nō iniunctas pœnitētias ſe extēdere, vera eſt quātū eſt ex efficacia populi cōuenire indulgentiæ nos autē dicentes indulgentiam remittere pœnitentias iniunctas tantum, verum quoq; dicimus de indulgentia ſecundum iuris formam cōceſſa.

Ab iniunctis tantum pœnitentiis liberat indulgentia defunctos, quo viuos.

CAPVT VIII.

¶ Reſponſio ad quæſtionem de indulgentiæ cauſa, primo propoſitam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM Autem queſt. de cauſa indulgentię propoſitam, reſpōdere quamuis temerarium forſan cenſebitur, dicendum tamen eſt ratione duce quid ſentiēdum eſt de illa: oportet enim & Eccleſiæ prædicationē ſaluare, vt vera eſt, & fideles paſcere pane intellectus. Dicendū eſt igitur ad quæſtionem, ꝙ non quæcunque cauſa ſufficit ad indulgentiam dandam, ſufficit etiam ad quantamcunque indulgētiam dandam: ac per hoc indulgētia data ſine legitima cauſa ad dandam tantam indulgentiā non valet quo ad quantitatē, in qua exceduntur limites legitimæ cauſæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate Cōcilij Latera. ſub Inno. 3. vt enim habetur extrà, de pœ. & re. cap. cū ex eo. per indiſcretas & ſuperfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis ſatisfactio. Ex hoc enim habeo, ꝙ indulgentiæ indiſcretæ & ſuperfluæ non adimplent ſatisfactionē pœnitentialem, ſed eneruāt: niſi quis adeò deſipiat: vt idē putet adimplere & eneruare, quæ cōſtat eſſe contraria. Et quū conſtet, quòd proprius fructus indulgentię eſt adimpletio ſatisfactionis pœnitentialis: cōſequens neceſſariò eſt, vt per indiſcretas ſuperfluaſq; indulgētias (quę proculdubio ſunt illæ quæ ex quacunq; pia cauſa ſiunt magnæ valde) nō conſequatur pœnitentialem ſatiſfactionem à nobis debitam, adimpletam eſſe pro nobis a Chriſto & Sāctis: nā ſi per indiſcretas huiuſmodi indulgētias hoc conſequeremur, nō eneruaretur: ſed adimpleretur pœnitentialis ſatiſfactio. Sed dum indiſcretè huiuſmodi indulgentię infructuoſę ſunt ſecundum veritatē ad ſatiſfactionem pœnitentialem adimplendā, & pœnitentes putando ſibi eas prodeſſe, omittunt ſatiſfactionem pœnitentialē, eneruatur in veritate pœnitentialis ſatiſfactio: vt ſacer canon dicit. Probatur idē ſecundò autoritate Clem. 6. in dicta extrauagante, vnigenitus quonia dicit, Et propriis & rationabilibus cauſis nūc pro totali, nūc pro partiali remiſſione pœnæ tēporalis, &c. vt allegatū eſt in cap. 4. Si enim nō ſolū rationabiles, ſed propriæ ſunt cauſæ nūc totalis, nūc partialis remiſſionis, ſequitur manifeſtè ꝙ non ſunt communes omnes cauſæ indulgentiæ ad totalē & partialē remiſſionē, ſed aliqua pia cauſa eſt propria & rationabilis cauſa partialis remiſſionis, quæ nō eſt totalis: alioquin nō eſſet cauſa propria remiſſionis partialis, ſed cōmunis partiali & totali: cuius oppoſitū literæ Apoſtolicæ ſonant. Probatur tertio ratione idem. Legitima cauſa in indulgentiis requiritur ſecundū omnes ad ſaluandā intentionē Chriſti & Sanctorū: vt ſcilicet applicentur conſequētibus indulgentiā paſſiones Chriſti ac Sanctorum: ac ſi pro ipſis ex intentione ſpecialiter illas ſuſtinuiſſent: ſed intētio Chriſti & Sanctorum nō ſaluatur ex quacunq; pia cauſa quo ad quantacunq; quantitatē: ergo non quæcunq; pia cauſa ſufficit ad quantacunque indulgētiam. Probatur minor: quia intentio Chriſti fuit pati pro Eccleſia in cōmuni: eſt enim paſſio Chriſti cauſa vniuerſalis: intentio quoq; Sanctorum fuit pati vltra propriam expiationem pro Eccleſia. Eſt enim eiuſdem rationis quo ad hoc, ꝙ eſt eſſe cōmunē, paſſio Sanctorum cum paſſione Chriſti: quia paſſio Sāctorū eſt conſummatio paſſionū Chriſti: teſtāte hoc Apoſt. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea, pro corpore eius quod eſt Eccleſia. Ex hoc quippe loco ſumptus eſt theſaurus Eccleſiæ quo ad paſſiones Chriſti & Sanctorum ab Aug. ſuper Pſal. 61. dicēte ex hoc loco: Tantū ergo pateris, quantū ex paſſionibus eius inferendum erat vniuerſę paſſioni Chriſti: ad cōmunem hāc quaſi remp. quiſq; pro modulo noſtro exoluimus quod debemus, & pro poſſe viriū noſtrarū, quaſi canonē paſſionum inferimus: paſſionū plena paſſionū non erit, niſi quum ſeculū finitū fuerit. Quāuis quo ad paſſionē Chriſti ex infinitate perſonæ patiētis ſumi ꝓbetur, & ex autoritate Io. in 2. c. primæ ſuæ can. dicētis: Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nō autē pro noſtris tantùm, ſed etiā pro totius mundi: conſtat enim, ꝙ propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à conſequētibus indulgētias. Ex quibus haberi facilè poteſt, intētionē Chriſti & ſanctorū quo ad pœnas in theſauros recōditas eſſe, ſicut bonū cōmune Eccleſiæ: ac per ꝙ currāt curſu boni communis, cōſtat autem ꝙ bonū commune diſpenſandū ſuaptè natura eſt: diſpenſatio verò, ſicut aduerſatur donationi ad libitū, ita cōtrariatur incōmēſuratæ diſtributioni: diſpēſationis ſiquidē rationē abſq; mēſura intelligere nequeo. Eſt igitur intētio Chriſti & Sāctorū, vt paſſiones ſuę nō pro libito applicētur huic, vel illi ſed iuxta menſurā opportunā ad finem Eccleſię diſpēſentur huic, vel illi: ſicut in reliquis cōmunitatib9 cōmunium bonorū diſpēſatio ex mēſura opportunorū ad bonū, quod eſt finis illi9 cōmunitatis, ſumitur. Conſtat autē manifeſtè, quòd nec omne opportunū ad bonū eccleſię eſt ęquale, nec Eccleſię finis exigit æqualiter quodcunq; opportunū etiam vnum & idem diuerſis temporibus, vt patet, niſi igitur iuxta menſurā opportunitatis, ſeu opportunorū ad Eccleſię bonū applicētur paſſiones in theſauro Eccleſię recōditę, non ſaluatur intētio Chriſti, & Sanctorum. Et ſi adiunxeris, ꝙ varię menſuræ opportunorum ad Eccleſiæ bonum, non omnis pia cauſa reſpōdet, per ſpecies quod non quælibet pia cauſa ſufficit ad quantamcunq; indulgentiam. Et confirmatur: quia diſpēſatio credita Petro, & ſucceſſoribus imitari debet diſpenſationem factam ab ipſo Chriſto: omnis enim Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio, imò ſic agendo formā inſtituit noſtrarum actionū. Conſtat autē, quòd Chriſtus eundē theſaurū diſpenſat cōmēſuratè iuxta concurrētes conditiones cauſarū mediarū: vt patet ex differenti diſpēſatione eiuſdē per ſacramētū Baptiſmi, quo tota pœna exoluit, & per ſacramētū pœnitētię, quo nō tota pœna ſoluitur: ergo ipſi9 vicario cōmēſuratā quoq; applicationē dicti theſauri creditā eſſe, rōnabile eſt. Et eſt tātò ꝓbabilior hæc ratio, quantò actio ſacramētalis eminētior, & efficacior cauſa media eſt, quam actio iuriſdictionalis, qua datur indulgētia. Et cōfirmatur rurſus: quia cōſtat pręlatos oēs Eccleſiæ non niſi miniſtros & diſpēſatores eſſe: tota igitur eorū poteſtas ſupra theſaurū Eccleſiæ infra limites diſpēſatiuæ potētiæ clauditur. Ex quibus habemus, quòd nō ſaluatur intētio Chriſti, & Sanctorum in applicatione theſauri ſui, niſi diſpenſando applicentur paſſiones in illo reconditæ huic vel illi.

¶ AD OBIECTA Autem in oppoſitum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari ſecundum cauſam indulgentiæ extremi ſunt, contra quos diuus Thomas proceſſit: quia cauſa indulgentiæ non eſt propria cauſa remiſſionis pœnæ, quæ eſt fructus indulgentiæ: ſed propria cauſa remiſſionis pœnæ eſt paſſio Chriſti, & Sāctorum applicata huic. Exiſtimantes autem omnem legitimam cauſam indulgentiæ, eſſe legitimā cauſam quantæcunq; indulgētiæ, extremi quoque ſunt contra quos procedimus. Media autē via eſt opinari, quòd cauſam indulgētiæ oportet eſſe legitimam cauſam tantæ diſpēſationis: ita quòd cauſa indulgētię,

quia

habes quomodo extra Eccleſiam intelligit Aug.non Eccleſiā materialem, non extrinſeca communionem, ſed extra Chriſtum. Replicando autē dicit, quaſi Diabolo traditur: quia nō traditur Diabolo poſsidendus, ſed corripiendus. Ad idem eſt autoritas Hiero. Quorum dimiſeritis peccata, &c.id eſt, quibus Eccleſiā interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis ianua regni cæleſtis clauſa erit. Et habētur 11.q.3.ambæ autoritates. Ex quibus patet quòd excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cæleſtis ianuā aperiunt) pro quanto priuat excōmunicatum à communibus Eccleſiæ ſuffragiis: per quæ interna bona à diuina miſericordia ſuauiter omnia diſponente ad nos deſcendunt.

¶AD OBIECTIONEM ergo primā in oppoſitū dicitur, ꝙ licet omnia ſuffragia ex charitate prodeāt, non tamen omnia eodē modo a charitate ordinata procedūt. Sed quędā procedunt immediatè per ſolas priuatas intentiones ſeu actiones fidelium: & horum cōmunio ſpectat ad charitatē: & iſta nō tolluntur directè per excommunicationē, ſed præſuppoſitiuè tolluntur per eam, quia excōmunicatio non incurritur abſq; mortali peccato tollente charitatē & conſequenter communionem iſtam. Quædā autem ſuffragia procedunt ex charitate per Eccleſiæ actionē, vt ſunt cōmunia ſuffragia, quæ in perſona Eccleſiæ fiunt: & horum cōmunio ſpectat ad fideles omnes ab Eccleſia non præciſos: ſunt enim hæc cōmunia fidelibus omnibus etiā exiſtētibus in peccato mortali, vt probatū eſt. Et hæc eſt differētia inter hominē fidelem exiſtentē in mortali peccato abſq; excommunicatione, vel cū excōmunicatione ꝙ nō excōmunicatus adiuuatur à pia matre cōmunibus Eccleſiæ ſuffragiis: excōmunicatus autē nō adiuuatur per illa ſed ſibiipſi relinquitur vt gentilis, iuxta domini pręceptū: nō tamē omnino deſerit illos mater Eccleſia: quia requirit illos, vt reſipiſcāt: nec ſalutē eorum ſicut nec Paganorū negligit, vt Aug. vbi ſuprà ſubiungit. Et ad hanc ſolicitudinē vltra perſonale onus ſpectat, ꝙ Eccleſia obligat clericum excommunicatum ad horas canonicas, ſicut & omnes excōmunicatos ad ieiuniū ab Eccleſia inſtitutum. conceditur igitur ꝙ excommunicatio non niſi præſuppoſitiuè tollit cōmunionem charitatis: ſed cum hoc ſtat, quòd directè tollit communionem ſuffragiorum communium Eccleſiæ: ac per hoc internorum bonorum, quæ ſunt illorū ſuffragiorum fructus: quia iſta non ſpectant ad communionem charitatis immediatè: de qua ſola dictum eſt, Particeps ego ſum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda ſint in perſona veri membri Eccleſiæ non præciſi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego ſum, &c. quia omnium ſimpliciter eſt particeps. Ad ſecundam dicitur, quòd propriè loquēdo excommunicatio iniuſta quo ad ipſam, (puta pro nō crimine,) nō eſt excommunicatio ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundū quid tātū, hoc eſt in ſoro iudiciali. Et ꝙ nō ſit ſimpliciter excōmunicatio, patet ex illa vniuerſali, Iniuſtū iudiciū non eſt iudiciū: excōmunicatio enim quoddā iudiciū eſt. Et manifeſtatur facilè: quia excōmunicatio actus iudicis eſt, actus autem iudicis eſt ius dicere: conſtat autem, quòd dicere iniuſtum non eſt dicere ius. Et ſimiliter excommunicare eſt ius tale dicere, iniuſta autem excommunicatio eſt iniuſtum tale dicere: nō igitur eſt excommunicatio, ſi iniuſta eſt, ſecūdum ſubſtantiam excōmunicatio. Secus autem eſt de iniuſta ex parte motiui, puta, quia ille poteſt excommunicari ex ſuo crimine, ſed tamen ego non moueor niſi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio eſt iuſta ſecundum ſe, quamuis ſit iniuſta ex parte motiui: & ideo eſt verè excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus ſecum fert. Sed excōmunicatio ſecundum ſe iniuſta, nō fert ſecum excommunicationis effectus, niſi in ſoro exteriori: non eſt enim ſic excōmunicatus priuatus ſuffragiis Eccleſiæ ſecundum veritatē: quia non eſt verè excōmunicatus in cælo: quia nō eſt Eccleſię nō auditor, ac per hoc non ſicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Domini Matth.18. cœpiſti habere fratrē tuū tanquā publicanū, ligas illū in terra, ſed vt iuſtè alliges, vide: nam iniuſta vincula diſrumpit iuſtitia. Parere tamē excommunicationi debet, ab extrinſeca cōmunione ſe abſtinēdo: quia in ſoro extrinſeco ligat. Et hoc eſt quod Gregorius docet, dicēs quòd ſententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta eſt timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene,) eſſet, ſi ſententia eſſet nulla, hoc eſt inualida etiam in ſoro exteriori: ita quòd inter excommunicationem iniuſtam, & nullam non eſt differentia, quia illa excommunicatio ſit, & iſta nō, (neutra enim eſt excommunicatio abſolutè) ſed quia illa eſt excommunicatio in ſoro exteriori, hæc autem in nullo ſoro: & ideo nulla dicitur. Et eſt quādo continet errorē intolerabilem vel in facto, puta ſi excommunicatur quis quia non tenet cōcubinam, vel in iure vt ſi excōmunicetur poſt legitimam appellationem ab eodem. & huiuſmodi: vt habes in gloſſa dicti c. Non ergo communiter ſe habet excommunicatio ad excommunicationem iuſtā & iniuſtam: ſed ly iniuſta eſt conditio diminuens rationem excommunicationis: ſicut homo non ſe habet cōmuniter ad hominem verum & pictum. Et propterea nō eſt de natura excommunicationis iudicandum ſecundū ꝙ ſaluatur iniuſta: ſed ſimpliciter & abſolutè, prout eſt in ſua integra ratiōe & efficacia quam ſolùm ſignificat excommunicatio, propriè & formaliter loquendo, quoniam actus eſt iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, quòd ex ſacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum eſſe ſpiritualibus bonis & regno cælorum, Matth. 18. Ex eo enim, quòd Eccleſiæ ſit vt Gentilis, priuatur Eccleſię ſuffragiis: ſicut Gentilis expers eorum eſt. ex eo autem quod ligatus eſt in cælo, priuatur bonis ſoluentibus vincula cæleſtia. Habetur quoque idem ex ipſa forma excommunicationis: nam ea, quæ extra fiunt ab Eccleſia ſunt ſigna eorum quæ ſunt intus, ſi error nō interuenit. Et propterea ex hoc ipſo, quòd Eccleſia ab eccleſiaſtica communione exterius ſeparat hominem excommunicando, ſignificat illum ab interna communione Eccleſiæ ſeparari. In cuius ſignum in primitiua Eccleſia etiam ſenſibiliter poteſtati dæmonum excommunicati tradebantur, quaſi a Chriſto excisi. Nec eſt verum quòd in primitiua Eccleſia ſola externa pœna excommunicāti mulctabantur: ſed vltra internas addebantur externæ pœnæ a Diabolo: ſicut vltra interna bona in primitiua Eccleſia boni viſibiliter viſitabātur a Spiritu ſancto, Loquētes linguis, &c. Nec obſtat quod dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat: quoniam hoc ſpectat ad finem. conſtat autem quòd excommunicatio priuat etiam ſuffragiis Eccleſiæ, & relinquit hominem ſibiipſi, vt reſipiſcāt, vt ſpiritus ſaluus fiat: eſt enim velut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de ſen. excom. lib. 6. Auguſtæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS de Iniunctis pœnitentiis vnica quæſtiones contentus.

QVAESTIO.

¶Num pœnitentia iniuncta a confeſſore ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia.

QVAERITVR Vtrum pœnitentia ſecundum canones impoſita a confeſſore, ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia vita. Et videtur ꝙ non: quia nec canones pœnitentiales, nec ſentētiæ hominis intelliguntur imponi, niſi in hac vita, vt patet diſcurrēdo. Et cōfirmatur, quia mortui ſunt extra territoriū humani iuris conſtat autē impunè poſſe non parere extra territoriū ius dicēti.

¶In oppoſitum enim eſt communis Eccleſiæ ſenſus.

CONCLVSIO.

¶ Pœnam canonicam pœnitentibus iniunctam, ſi in hac vita non impleatur exolui oportet in alia futura vita, non quidem ſecundum pœnæ qualitatem ſed ſecundum ſubſtantiam. cum ex hac vita decedens ſemper pœnitens obnoxius eſt quouſque eam impleuerit.

¶AD EVIDENTIAM Huius ſciendum eſt, quòd pœna ritè impoſita, quæ in hac quæſtione nuncupatur pœna canonica duo in ſe cōtinet. Alterū eſt id quod pro culpę ſatiſfactione debetur: quoniam niſi pœnitens remaneret debitor ad ſatiſfaciendum diuinæ iuſtitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Eccleſiæ ſicut non ſoluunt in veritate niſi dignos abſolutione, ita non ligant ſecundum rei veritatem niſi alligatione dignos: ſi enim & non aliter confeſſor exhibet ſe Chriſti miniſtrū, vtendo claue poteſtatis. Vnde ad diſcernendum dignos ab indignis, data eſt ei altera clauis, ſcilicet autoritatis diſcretiuæ. Alterū eſt id quòd confeſſor apponit, ꝙ ſe habet ad primum ſicut determinatum ad indeterminatum, & ſicut qualitas ad ſubſtantiam, ſeu accidentale ad ſubſtantiale. Nam ad ſatiſfactionē pro peccato, ſubſtantialiter exigitur, ꝙ pœna ſufficienter exoluatur. an aūt tali, vel tali pœna ſatiſfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo vel homine determinetur: puta ꝙ ieiunet, peregrinetur, & huiuſmodi. Et quoniā poſſunt etiam hæ determinationes mutari (vt patet quum impoſita pœnitentia cōmutatur, & ſubſtantiale debitum ſatiſfactionis, quòd erat quaſi veſtitum priori qualitate pœnitentiæ induit ex cōmutatione nouam qualitatem: puta, ſi prius erat ſub forma orationis, & poſtea mutatur in formam eleemoſynæ) ideo vt accidentale ad ſubſtantiale, & vt determinatio ad determinabile ſe habet quod apponitur à confeſſore ad id, quod pro peccati ſatiſfactione exoluendum reſtat. Importat ergo canonica pœna, non ſolas qualitates appoſitas ab homine ſecundum canones, nec ſolam ſuppoſitam pœnam peccato debitam: ſed vtrunque. Ita quòd inter pœnam debitam pro ſatiſfactione peccati ſimpliciter & abſolutè & pœnam canonicam, hæc eſt differentia, quòd illa primo modo ſignificatur nuda: ſecundo autem, hoc eſt per pœnam canonicam, ſignificatur veſtita per determinationes à confeſſore canonicè appoſitas. *Pœna canonica pœnitētibus iniūgenda.*

¶Quocirca ad propoſitam quæſtionem reſpondendū cum diſtinctione eſt, vt vterque extremus error vitetur. Nā ſi dicatur, quòd pœnitēs non remanet poſt hanc vitam obligatus, errabūt multi inferētes ex hoc ꝙ mors abſoluit omnes à pœnis debitis ꝓ peccatis, dūmodo hic fuerint impoſitæ à cōfeſſoribus & acceptatæ, quamuis non exoluerint omnes: hoc enim clarè conſtat eſſe erroneū. Et rurſus ſi dicatur, ꝙ pœnitēs remanet obligatus poſthanc

vitam errabunt forte aliqui, ſumentes ex hoc alterum extremum ſcilicet, quòd mortui teneantur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod eſt inſicitum.

¶ Dicatur ergo ſecúdum diſtinctionem iam dictam & probatam, quòd pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appoſitam, & ex hoc ſequitur, quod non teneantur ad ieiunia,& alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad ſubſtantialem pœnam:& ideo ſequitur,ꝙ poſt mortem tenentur exoluere quod hic non ſoluerunt. Ratio auté quare remanet quo ad ſubſtantiale: eſt quia ſatisfactio ſubſtantialis erat debita ex ipſo peccato, ſeclula impoſitione canonis & ſacerdotis:& nunquam eſt ſoluta in hac vita. Ex hoc enim coniungitur primò,quod aut nunquã exoluetur:& ſic peccatũ remanebit abſq; ſatisfactione (quod eſt impoſsibile in his qui ſaluantur) aut quòd exoluetur poſt hac vitam.quod eſt veriſsimum,& à catholica Eccleſia concilium. Coniungitur ſecundò, quod non eſt eadem ratio de remanſione poſt hanc vitam pœnitentiæ ſacramentalis quo ad ſubſtantiale,& de aliis pœnis, vel operationibus impoſitis à iure humano,vel ab homine: puta quòd dicamus horas canonicas,quòd ieiunemus in Quadrageſima & huiuſmodi. Manifeſta ſiquidem eſt diuerſitatis ratio,ex hoc quòd pœnitentia ſacramentalis claudit in ſe pœnam debitam ſimpliciter pro ſatisfactione peccati,ratione cuius remanet: quia pœna ſimpliciter debita peccato,non hic tantum, ſed aut hic,aut in futuro exoluenda eſt, ſi in patriam cæleſtem ingreſſus patebit. pœnæ autem & opera alia ſolummodo præſentis vitæ exercitationes debitas continent:& ideo cum vita præſenti totaliter ſpirant.

¶ET PER hoc patet reſpóſio tam ad primam obiectionem, quam ad ſecundam:vtraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, quod ex ſolo humano vinculo pendet. Pœnitentiam autem ſacramentalem remanere conſtat non ex canonis vinculo, ſed ex eo quòd ipſa clauditur pœna ſimpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio ſecluſo. Auguſtæ,die 30.Septembris.1518.

TRACTATVS VIGESIMVS-primus de Sigillo Confeſsionis vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem, confitentis ſe omnino occiſurum regem, aut pontificem ſummum.

QVAERITVR Vtrum confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis ſe omnino occiſurum Regem,aut Pontificem ſummum.

¶ Videtur enim ꝙ non. Tũ quia confitẽs non habet cõtritionem,aut attritionẽ de tali deliberatione, & conſequenter nõ eſt occultanda à ſacerdote,ſicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatũ cadens ſub ſigillo cõfeſsionis eſt commiſſum,non cõmittendum:cùm confeſsio non ſit de futuris. Sed homicidium eſt futurum:igitur licitum eſt reuelare, vt caueat.

CONCLVSIO.

¶ Nullatenus licet confeſſori reuelare peccatum confitentis, etiam deliberatum occidendi ſummum pontificem voluntatem habentis.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt autoritas Theologorum in 4.diſt.21.ibi enim communiter tenẽt,quod in nullo caſu etiam infectionis hæreſis licet reuelare peccatum in confeſsione detectum:vt patet in S.Tho.Sco.& Petro de Palude.

¶HAEC Quæſtio mota eſt occaſionaliter quidẽ propter quẽdam reuerendiſsimum dominum Cardinalem,qui hoc percontatus iuſsit, vt ſcriberem, complectiuè autem propter opinionem Panormit.in cap.omnis vtriuſque ſexus.de pœn. & remiſ. Vnde duo facienda ſunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundò confutabitur,oſtendendo quid ſentiendum:& ſic ſatisfiet obiectis.

¶QVO AD Primũ,Panormit. ex quibuſdam Innocẽtij verbis in eodẽ c. motus,dixit,quod confeſſor poteſt reuelare ne eueniat tantum malum:dixitque hoc ſentire Innocẽtium:fundátque ſe ſuper rationib⁹ in principio adductis. Sed vt melius veritas eluceſcat,fundatur opinio iſta ſic iuxta verba Innocẽtij, Illa tantum cadũt ſub ſigillo cõfeſsionis,quæ à pœnitẽte,in quantũ pœnitẽs eſt,dicuntur. Sed obſtinatio ſua ad occidendũ,non dicitur ab eo, inquantum eſt pœnitens:quia implicat eſſe obſtinatũ & pœnitẽtem reſpectu eiuſdẽ:ergo. Præterea, ex parte peccati: & idẽ redit, Illa tantũ cadũt ſub ſigillo cõfeſsionis:quæ reuelãtur,vt occultabilia ſacramento cõfeſsionis. Sed obſtinatio ad futurũ homicidiũ non reuelatur,vt occultabilis per ſacramentũ:quia implicat proponere,vt abſolubile, & vt pertinax: ergo. Et ſimiliter põt fundari ex parte confeſsionis. Quia ſcilicet ad illa tantũ ſe extẽdit ſigillum,ad quæ ſe extendit miniſterium cõfeſſoris actu vel potentia: ſed ad obſtinationem nullo modo ſe extẽdit:ergo. Hæc de primo.

¶QVO AD Secundum. Iſta opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex triplici enim capite oſtenditur, talem obſtinationem ſub ſigillo cadere confeſsionis. Primò,quia eiuſdẽ rationis eſt confiteri peccatum vt abſoluẽdum,& confiteri impedimentum prohibẽs abſolutionem,vt patet ex eo,ꝙ ad eundẽ iudicem & in eodem foro ſpectat noſſe vtrunque, quid abſoluendũ ſit, & an adſit impedimentũ aliquod,alioquin nõ poſſet niſi caſualiter rectè abſoluere. Sed obſtinatio in peccato,reuelatur & cognoſcitur vt impedimentum prohibens abſolutionẽ:ergo eiuſdẽ rationis fori & iudicis ſunt:ſed conſtat peccatũ reuelari à pœnitẽte miniſtro Dei: ergo & obſtinationẽ. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduerſæ, quoniã pœnitens inquantũ pœnitẽs non ſolum dicit ea,quorum pœnitent,ſed impedimẽta veræ pœnitentiæ,& ſic dicit ſe obſtinatũ. Et ſimiliter nõ ſolũ quod proponitur vt occultabile per abſolutionẽ,ſed quod apponitur vt impedimentum abſolutionis,infra ordinẽ occultabilium clauditur. Et ſimiliter ad miniſterium confeſſoris pertinet nõ ſolùm abſoluere,ſed impedimenta abſolutionis cognoſcere. Secundò,quia ſermones,cũ cunctatia,& vniuerſaliter quicquid dictũ pãdit hoc peccatum cõmiſſum & confeſſum huius perſonæ,cadit ſub ſigillo cõfeſsionis. Sed manifeſtare homicidiũ ab hoc cõmittendum, pãdit peccatũ iam commiſſum, ſcilicet voluntatem, qua deliberauit ſe homicidium cõmiſſurũ:ergo cadit ſub ſigillo cõfeſsionis. Et ex hoc ruit ſecunda ratio in principio adducta ex Panor. Nõ enim vidit,ꝙ in cõfeſſione illius obſtinationis reuelantur duo connexa, ſcilicet cõmiſſum propoſitum, & cõmittendum factũ:& ꝙ ſimiliter in reuelatione qua faceret confeſſor, nõ ſolũ reuelaret cõmittendũ factũ, ſed cõmiſſum propoſitũ. Tertiò,quia ſi obſtinatio huiuſmodi poſſet reuelari, ergo quantũ eſt ex natura ſacramenti, nulla obſtinatio de mortali caderet ſub ſigillo confeſsionis: & tunc ergo non eſſet reus violati ſigilli cõfeſsionis,quicunq; reuelaret aliquẽ obſtinatũ in odio,in luxuria,in ſuperbia,&c.quę ſunt manifeſtè cõtra cõmunẽ Eccleſiæ doctrinam:ergo. Et propterea S.Tho. vbi ſupra hanc opinionẽ erroneam reputauit in reſponſione ad primũ.

¶ Errat ſecundo à cõmuni Theologorũ doctrina in quarto vbi ſupra,vbi etiã ſi aliquis obſtinatus in hæreſi cũ periculo infectionis aliorũ cõfiteretur,occultãdus de neceſsitate ſacramẽti dicitur. Et ratio eſt:quia cõfeſsio immũda nihilominus cõfeſsio eſt ſacramẽtalis,ſicut & Baptiſmus immundus verum ſacramentũ eſt. Et tãtò deteſtabilior eſt error iſte, quãtò materia hæc theologalis nõ canonica eſt,niſi per accidẽs quia canoni inſerta:ſicut etiã materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipſo Innocentio,cui hãc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum Innocẽtij ſerie apparet duæ ibi diſtinctiones ponuntur:altera de confeſsione,altera de fine confitentis. De confeſsione quidẽ: quia primò ponitur cõfeſsio ſacramẽtalis:ſecũdò confeſsio per modum ſecreti: ſcilicet, Dico tibi hoc in pœnitẽtia ſeu in cõfeſsione. De fine antẽ,quia aut propter partem pœnitentiæ ſuſcipiendam,& orationum ſuffragia & conſilium animæ ſuæ:aut propter auxiliũ, vel conſilium non animæ, ſed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confeſsione primo modo propter finem ſpiritualem, quòd confeſſor tenetur occultare, & quòd non placet ſibi reſponſio dicentium, quod non reuelantur vt miniſtro. Deinde addit de confeſsione ſecundo modo propter finem ſecularem:& dicit quòd tenetur manifeſtare non obſtante confeſsione. Ex quibus apparet, quòd oppoſitum cõcludit eius,quod Panormitanus ſomniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & ſufficit quòd manifeſtetur vt impedimentum contritionis, & confeſsio immunda verè ſacramentalis confeſsio eſt, &c. Vnde tu ſimplex confeſſor caue à ſumma angelica in hoc paſſu: quia neſciens quid diceret,ſcripſit ſibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13.Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMVS SECVNdus de Pollutione ex auditione Confeſsionis proueniente,vnica Quæſtione contentus.

CONCLVSIO.

¶ Num confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſsione, ſequi in ſeipſo emiſsionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo,vel proſequendo tales confeſsiones.

QVAERITVR Vtrũ confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſsione,ſequi in ſeipſo emiſsionem ſeminis ſibi diſplicentẽ,peccet mortaliter audiẽdo, vel proſequẽdo tales confeſsiones. Et videtur quòd ſic. Primò,quia omnis volũtaria ſeminatio extra matrimonium eſt peccatum mortale: ſed hæc eſt huiuſmodi: ergo. Probatur minor quia in poteſtate iſtius ſtat auferre cauſam pollutionis talis:voluntaria enim eſt auditio talium,vt patet.

¶ Secũdò,Quia ſicut tentatio carnis ex his proueniens,non excuſatur à peccato veniali(dicente Aug.quòd nonnullum peccatum eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum) ita ſeminatio ex eiſdem proueniens non excuſatur à mortali:eſt enim huiuſmodi ſeminatio ſecundum ſe mortalis,ſicut tentatio venialis.

¶PRAETEREA, Si excuſaretur à peccato mortali, hoc eſſet

quia

quia ſic eſſet voluntaria cauſa, ꝙ non eſſet voluntarius effectus. Sed hoc eſt impoſsibile in cauſis, ad quas naturaliter ſequitur effectus, & ſequela eſt cognita: quicunq; enim vult antecedens, vult conſequens, neceſſarium naturali neceſsitate & cognitum: quamuis diuerſimode, quia antecedẽs directè, cõſequẽs verò indirectè.

¶IN OPPOSITVM videtur, & eſt multorũ opinio, quia ex retractione confeſſoris ab huiuſmodi, ſequeretur ſcandalum cum pluribus inconuenientibus: puta quòd bonus confeſſor non poſſet vacare ſaluti animarum: imò quod curatus, qui tenetur ad audiendas confeſsiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Paſcha) eſſet perplexus, audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

¶AD EVIDENTIAM huius dubitationis, primò manuducendus eſt intellectus ad concluſionem. Deinde inuenta reſponſio ratione firmanda eſt. Et ſic demum ſatisfiet obiectis.

CONCLVSIO.

¶Non debet confeſſor relinquere cõfeſsionem, ſi ex ea ſequi animaduertit pollutionem, cum non ſit ſimpliciter voluntaria ſed in ſua cauſa.

¶QVO AD Primum ſcito, ꝙ aliquid eſt dupliciter voluntarium. Primò in ſeipſo: cum ſcilicet aliquis vult illud facere, puta dormire. Alio modo in ſua cauſa, puta cum aliquis vult bene comedere & bibere, quæ ſunt cauſa ſomni: quamuis nõ hoc velit vt dormiat. Voluntariũ autẽ tãtum in cauſa, nõ refert quo ad bonitatẽ vel malitiã moralẽ, an in ſomno, an in vigilia fiat: ex quo enim ſecundũ cauſam tantũ habet rationẽ voluntarij, in ea quoq; tantum oportet habere rationem boni, vel mali moralis: & ſi in cauſa tantum cõſiſtit moralitas, cętera erunt per accidẽs, & conſequẽter per accidens erit, vtrũ in ſomno, vel in vigilia effectus expleatur. Ex hoc aũt ſequitur ꝙ quãdo pollutio eſt volũtaria in ſua cauſa tantũ, nõ refert vtrũ pollutio ſequatur in vigilia, vel ſomno, ac per hoc, ſi talis pollutio in ſomno nõ eſſet peccatum mortale, nec auferret virginitatem: ſi etiã eueniat in vigilia non auferret virginitatem, nec erit mortale peccatum. Cùm autẽ in quæſtione propoſita ſeminatio nõ ſit voluntaria ſecundũ ſe ipſam, ſed in ſua tãtum cauſa, idem eſt iudicium de tali pollutione, ſi cognoſcitur ꝙ ſequitur ſtatim & vigilãdo, & ſi cognoſcat, ꝙ ſequeret nocte ſequẽti dormiẽdo. Ad hoc ergo quęſtio oĩs venit, ꝙ ſi talis pollutio in ſomno non eſſet peccatũ mortale, nec in vigilia, & ſi in vigilia, ꝙ & in ſomno. Nec obſtat his ſi dicatur ꝙ hoc nõ ſequitur, quia in ſomno homo nõ poteſt peccare, quia hoc nõ eſt verum niſi de peccato voluntario ſecundũ ſeipſum, & quo ad actum electionis ſeu imperij: quia ſcilicet nõ poteſt tũc illud imperare vel eligere. Peccatum autẽ voluntariũ in cauſa & in ſeipſo, poteſt homo cõmittere in ſomno vt exequẽs. Mulier enim quæ ideo obdormit, vt à cõſanguineo quaſi neſcia opprimaẽ, inceſtus rea eſt, & virginitatẽ vtraq; perdit, ſi ab eo dormiẽs cognoſcitur: electus eſt enim tunc ſomnus, vt medium cõueniens ad perpetrãdum peccatum. Nec minus reus eſt vtens ſeipſo dormiẽte ad peccandum, quam vtẽs miniſtri alicuius opera ad explendũ homicidium, quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem exiſtẽte ratione boni, vel mali in ſomno vel vigilia in propoſito cùm cõſtet ex S. Tho. in 4. ſent. di. 9. quòd pollutio in ſomnis accidens, cùm ſecundum ſe nõ eſt voluntaria, ſecundum cauſam conſideranda iudicandáq; eſt, & ꝙ pollutio proueniens in ſomno ex cogitatione diſputatoris, vel prædicatoris de materia venerea nõ eſt peccatũ, proueniẽs verò ex cogitatione tali & delectatione abſq; conſenſu eſt peccatum veniale: ſequitur quòd ſi pollutio ſecundum ſe non voluntaria in vigilia ex eiſdem contingat cauſis, eodem quoque modo, aut non ſit peccatum, aut ſit veniale. Nec obſtat ſi dicatur, quòd ſequela futura in ſomno, aut neſcitur, aut non conſideratur: ſequela autem, quæ tunc eſt, in vigilia, & ſcitur & conſideratur. Quoniam ſequela in ſomnis ſciri poteſt: tum quia naturalis cauſa eſt vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis eſt cauſa ſeminationis, vt experientia teſtatur: tum proprię naturę cognitione, tum quia ſi ſciret aliquis ſequelam futuram in ſomnis, non propterea peccaret. Et idem eſt iudicium de conſideratione: poteſt enim quis cõſiderare hoc actualiter: & ſi cõſideraret, nõ propterea peccaret. Non enim cauſa quare talis prædicator, aut diſputator nõ peccat aut nõ niſi venialiter peccat, aſsignatur: quia neſcit talem ſequelam, aut quia non aduertit, ſed quia cogitatio talis nullũ peccatum eſt, delectatio verò ſine conſenſu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter nõ redderetur ratio de diſputatore & prædicatore abſolutè: ſed tali, ſcilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis abſolutè ſit ſermo. Ex his igitur patet iam hoc demõſtratũ eſſe, ꝙ huiuſmodi pollutiones, quæ ſecundũ ſe non ſunt volitę, ſed diſplicent, ſiue in ſomno, ſiue in vigilia, tantũ habẽt boni vel mali, quãtũ in ſua cauſa ſortiuntur. Si ergo auditio taliũ in cõfeſsione vel extrà ſine peccato eſt, ipſa quoq; ſequẽs pollutio ſine peccato eſt: & ſimiliter ſi cũ peccato veniali ipſa quoque venialis eſt: & ſi cum merito, ipſa quoq; cum merito eſt. Cùm igitur cõfeſſor non ſolùm qui tenetur, (vt curatus,) ſed quilibet vacans animarũ ſaluti, ſine peccato quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & quandoque cum merito audiat falſa, interroget reſpondeatq;: conſequens eſt, vt patiendo talem pollutionem quandoque non ſolùm non peccet, ſed mereatur, at per hoc non virginitatem perdit, ſi virgo eſt, nec Eccleſiam polluit, ſi in Eccleſia hoc accidit, quemadmodum nec perſonam ſuam ſacram polluit: ſicut nec ſi in ſomnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶QVO AD Secundum: iam habetur ex dictis vna ex cõmunibus ratio, ſcilicet quòd voluntarium in cauſa tantum, menſuratur in bonitate & malitia morali ſecundum bonitatem, vel malitiam cauſæ tantum. ſed hæc pollutio, (de qua eſt quæſtio,) eſt voluntaria in cauſa tantum ergo, &c. Cum igitur cauſa quandoq; non mala, quandoque bona ſit moraliter, reſtat vt pollutio ipſa mala moraliter non ſit. Ex proprijs autem probatur dicta concluſio, &c. Voluntarium indirectè, id eſt quia eſt in poteſtate voluntatis, nõ imputatur voluntati ex eo quia poteſt facere & non facit, ſed ex eo, ꝙ poteſt & debet facere, & non facit: vt patet in Prima ſecundæ Sancti Thomæ quæſtione ſexta articulo tertio in cor. art. vbi ſic dicit in forma, Voluntarium dicitur quod eſt a voluntate. Ab aliquo autem dicitur eſſe aliquid dupliciter, vno modo directè, quod ſcilicet procedit ab aliquo, inquãtum eſt agens, ſicut calefactio à calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipſo quod non agit, ſicut ſubmerſio nauis dicitur eſſe à gubernatore, inquantum deſiſtit a gubernando. Sed ſciendum, quòd non ſemper, id quod ſequitur ad defectum actionis, reducitur ſic in cauſam in agens ex eo, ꝙ non agit, ſed ſolũ tunc cùm poteſt & debet agere & nõ agit. Si enim gubernator non poſſet nauem dirigere, vel nõ eſſet ei commiſſa gubernatio nauis, nõ imputaretur ei nauis ſubmerſio, quæ per abſentiam gubernatoris cõtingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id eſt quia eſt ei poteſtate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia poteſt facere & nõ facit, ſed ex eo ꝙ poteſt & debet facere, & nõ facit. Sed in propoſito pollutio hæc nõ cadit ſub volũtario niſi indirectè (quia licet volũtas nõ diuertit ab auditione, quæ eſt eius cauſa) & volũtas quãuis poſsit, non tamẽ debet diuertere a tali actu auditionis, cogitationis & ſimilium: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationẽ, aut proſecutionem operis propter defectus conſequentes ex neceſsitate materiæ: ſtultè enim aliquis omitteret conſtructionem ſerræ aut gladij ex eo, quòd rubiginem contrahẽt, propterea quia ex ferro fiunt: & ſic de alijs. Pollutiones autẽ & ſtimuli carnis in propoſito contingũt ex neceſsitate materiæ: ex eo enim, quòd res venerea eſt materia purganda, lauanda, diſputanda, prædicanda, cogitãda, exinde naturali ſequela, ſequitur commotio carnis, &c. Teſtatur autem hoc non ſolùm experientia, ſed doctrina tertij de anima, vbi in cap. de motiuo principio vult Ariſt. quòd quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione mouetur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus cõtingentes ex neceſsitate materiæ venereæ, omittere non ſolùm neceſſaria, ſed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiuſmodi diſputare, audire, &c. cuius oppoſitum eccleſiaſtica habet conſuetudo, & ratio docet.

¶Animaduerte tamẽ in re hac quatuor, primum in mente, ſecundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidẽ, ne ex auditione huiuſmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud eſt enim tentari in mente, & aliud in carne tantum, hęc enim (vt dictum eſt) ex neceſsitate prouenit materiæ, & contra voluntatẽ ſuſtineri præſupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad conſenſum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cõſenſus proximus ſit: omittere debet tam inchoationẽ, quam proſecutionem: quoniam ad mortale peccatũ nulla ratione properandum eſt. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam ſicut imaginatio lapſus pedum, facit labi (quia excitat motũ circa partes imaginatas) ita imaginatio huiuſmodi commotionum, quæ magna eſt in timentibus cauſat illas, eueniſque actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitẽt. Et hoc dico de timore habẽte pro obiecto huiuſmodi commotiones: timor autem habens pro obiecto Dei offenſam cum eleuatione ab imaginatione talium, vel iuuat contra huiuſmodi commotiones. Vnde huiuſmodi confeſſores ſaluti animarũ vacare ſic debent, vt de huiuſmodi cõmotionibus quas patiuntur quantum poſſunt non cogitent, quamuis ſentiant: ipſa enim cogitatio in cauſa. In ore autem, ne ſuperfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum poſſunt celeriter hæc pertranſeant: agentia nanque naturalia magis videntur agere ex mora, quàm ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne putent omnem effluxum humoris eſſe ſeminationem: eſt enim præter vrinam & ſemen, tertius quidam humor, qui ex calefactione ſeu ex inflammatione carnis fluit: de quo niſi cum rebellione carnis ueniret, non magis curãdum eſt quam de ſudore videtur. Nunc autẽ non ratione ſui: ſed tentationis cauẽda eſt. non tamen taquam

pollutio:vnde nõ excedit limites peccati venialis.Hæc de ſecũdo.

¶QVO AD Tertium. Pro ſolutione obiectorũ memor eſto duarũ diſtinctionũ iam poſitarum, altera eſt de voluntario in ſeipſo,& voluntario in ſua cauſa tantum. Altera eſt de volũtario in ſua cauſa tantum,aut quo ad conditionẽ electam in cauſa,aut ex neceſsitate materiæ eiuſdem.Seminatio enim voluntaria in ſeipſa extra matrimonium eſt peccatum mortale : voluntaria autem ſecundum cauſam , & non quatenus eſt electa , ſed ex neceſsitate materiæ,non eſt peccatum,imò meritoria quandoque.

¶Et per hoc patet reſponſio ad primum & tertium. Idem enim eſt iudicium de cauſa & effectu & antecedente & conſequente. Quamuis etiam poſsit ad vtrunque argumentum aliter diſtingui de voluntario in cauſa,ſeu indirectè:quia quoddam eſt quod voluntas poteſt,& debet in ſua cauſa vitare, quoddam eſt quod poteſt quidem,ſed non debet.& quòd primum eſt peccatum, ſecundum non.Et quia pollutio in caſu propoſito eſt voluntaria in cauſa tantùm ſecundo modo , ideo quamuis ſit quodammodo voluntaria,non tamen eſt voluntaria imputabilis.

¶Ad ſecundũ verò dicitur,ꝙ licet omnis cõcupiſcẽtia carnis aduerſus ſpiritũ ſit cum peccato:nõ tamen habet rationẽ peccati ex hac parte,qua procedit ex cogitatione vtili,& quandoq; meritoria:vnde hæc cauſa excuſat quãtũ eſt ex parte ſui,& a mortali pollutione,& à veniali tentatione.Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis,ideo ſimpliciter reſtat ſine mortali,concupiſcentia autẽ carnis aliunde poteſt habere rationem venialis : & ideo non concluditur , quòd concupiſcentia carnis interueniens ſimpliciter non ſit veniale peccatum.Et hęc de quæſtione hac dicta ſufficiant.Florentiæ in ſancto Marco,die 13.Octobris,1519.

TRACTATVS VIGESIMVSTERtius, de Purgatorio in duas quæſtiones diuiſus.

1 Num in purgatorio poſsit eſſe meritum.

2 Num omnes animæ in purgatorio exiſtentes ſint certæ de ſua ſalute.

QVAESTIO I.

¶An in purgatorio poſsit eſſe meritum. &c.

VTRVM In Purgatorio poſsit eſſe meritũ aut charitatis augmentũ.Et videtur quòd ſic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij eſt timor ex imperfecta charitate procedẽs,qui deſinere non poteſt niſi charitate perfecta , quæ foras mittit timorem , primæ Ioan. 4.Probatur aſſumptum:quia horror mortis, qui imperfectè annexus eſt charitati,peccatum eſt:quia qui voluntariè non moritur,non obedit Deo vocanti niſi inuitus:huiuſmodi autem horror animam ſequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶Secũdò, quia animæ in Purgatorio ſunt in via:impoſsibile autẽ eſt eſſe ſtatum in via in qua nõ progredi reuerti eſt:vt Hier.dicit.

¶Tertiò quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor.12.in Purgatorio autem eſt maxima infirmitas.

¶Quartò , quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,ad Rom.8.igitur & his qui ſunt in Purgatorio.

¶Quintò,quia impoſsibilis eſt vlla creatoris perſeuerãtia niſi accipiat magis atque magis : igitur non perſeuerarent in charitate, qui ſunt in Purgatorio,niſi magis ac magis acciperent.

CONCLVSIO.

¶Animæ in purgatorio exiſtentes extra ſtatum merendi . & demerendi ſunt, non autem ſatisfaciendi.

¶AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt,quòd quia ſtatus Purgatorij eſt à nobis remotus , & parum de eo in Scriptura ſacra habetur , oportet non ex opinatis ſed ex certis inueſtigare quod quærimus. Certum autẽ eſt imprimis,quòd ſtatus ille medius eſt inter noſtrum & beatorum ſtatum,dum nos omnino in via , beati omnino in termino fœlici, illi verò, qui in Purgatorio ſunt,non totaliter in via,aut extra viam,& ſimiliter non totaliter in termino,aut extra terminum ſunt.Et quidem quòd non totaliter in via ſint,ex eo patet,quòd extra viam communem ad inferos, & ſuperos, non poſſunt incurrere amplius ſupplicium æternum. Et ſimiliter quòd non totaliter ſint extra viam,ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriã cæleſtem, pro qua aſſequenda purgantur. Et hinc patet quoque,ꝙ non ſunt,totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquãt nec ſunt totaliter extra terminum,in quo ſunt ſic diuina confirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hæc de Purgatorij ſtatu , vt certa cõmuniq; Eccleſiæ ſenſu cõfeſſa habemus : ex quibus clare patet an Purgatoriũ ſit vt via,vel vt terminus quo ad meritũ. Sed quoniam ſtatus Purgatorij nõ eſt per ſe, ſed per accidẽs medius inter noſtrũ &.patriæ ſtatũ(vt patet ex hoc ꝙ mediũ per ſe eſt in quod oportet ex altero procedentem extremo, primò peruenire quã in extremũ:vt patet 5.Phy.& 10.Meta.cõſtat autẽ,ꝙ ex hac peregrinatione multi in cæleſtẽ patriã peruenerũt abſq; trãſitu per Purgatorium(non igitur eſt purgatorij ſtatus per ſe medius inter noſtrũ & beatorũ) & propterea ex ratione medij ſi proceſſerimus, facilè fallemur:cõtingit enim in his quæ ſunt per accidẽs etiã ſapiẽtes falli.Quocirca oportet videre penes quid eſt mediũ Purgatorium,vt ſic veritatẽ quęſiti ſciamus.inuenimus autẽ ab Eccleſia diffinitũ Purgatoriũ eſſe mediũ quo ad ſatisfactionẽ ꝓ actualib' peccatis,tũc tãtũ qñ homo in charitate decedẽs nõ plenè ſatisfecit ꝓ illis in hac vita,ita ꝙ ſi homo in charitate decedẽs ſatisfecit hic,nõ trãſit per Purgatoriũ,& ſi nõ ſatisfecit hic,trãſit per Purgatorium.Ex qua determinatione iuxta regulã nõ Topicorũ,ſed Poſteriorũ Analyticorũ:ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio negatiõis, & cõtra in cauſis proprijs,habemus ꝙ purgatoriũ per ſe & propriè nõ eſt niſi ad ſatisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluenda. Nam affirmatio ſatisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate,eſt cauſa affirmati tranſitus per Purgatorium:& negatio debitæ ſatisfactionis in decedẽte in charitate eſt cauſa negati tranſitus in purgatoriũ. Habetur autẽ hæc determinatio in Cõcilio Flo.ſub Eugenio 4.inter definita pro concordia Græcæ & Latinæ Eccleſiæ, vbi ſic legitũ,Si verò pœnitẽtes in Dei charitate deceſſerint,antequã dignis pœnitẽtiæ fructibus de cõmiſsis ſatisfecerint & omiſsis:eorũ animas pœnis purgatorijs poſt mortẽ purgari. Vbi apparet affirmationem debitæ pro actualibus peccatis ſatisfactionis eſſe cauſam purgatoriæ pœnæ:& ſubditur, Illorũmq; animas,qui poſt Baptiſmũ ſuſceptũ nullã omnino peccati maculam incurrerũt,illas etiã quæ poſt cõtractã peccati maculã,vel in ſuis corporibus,vel eiuſdẽ exutę corporibus:prout ſuperius dictũ eſt,ſunt purgatæ,in cælũ mox recipi & intueri clarè ipſum Deũ trinũ & vnum ſicuti eſt. Vbi patet negationẽ debitæ ſatisfactionis poni cauſam negationis purgatorię pœnę:adũ & baptizatos ſine adiũcta decedẽtes culpa:& eos,qui in ſuis corporibus ſatisfecerũt mox in cælũ recipi & intueri clarè Deũ ſicuti eſt diffinitur.Ex his ſiquidẽ patet,ꝙ nec pro fomite purgando : (qui etiam in baptizatis remanet,)nec pro reliquis quibuſcunque,niſi ſatisfactione debita pro cõmiſsis vel omiſsis,pœnę ſunt purgatoriæ.Et ſimiliter nec pro merito augẽdo : quoniam ſatisfacere pro peccatis , nec meritum,nec cum nouo merito oportet eſſe : quia nihil aliud eſt quam exoluere pœnas debitas.Credendũ eſt igitur & pro determinato habendũ,ꝙ animæ in Purgatorio non ſunt in via quo ad meritum.Et cõfirmatur autoritate Aug.in Enchi. cap. 110.de purgatorio loquendo dicentis, quòd illis proſunt Eccleſiæ ſuffragia,qui hic meruerunt,vt eis prodeſſent.Et rurſus:hic omne meritũ comparatur.Et rurſus,nemo ſperet quod hic neglexerit, cũ obierit à Domino ſe promereri, quo poſsit poſt hanc vitam releuari quiſpiam. Et quibus abſque alia probatione patet:ꝙ ponere meritũ poſt hanc vitã,contradicit ſententiæ beati Aug apertiſsimè. Et in literis apoſtolicis : vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis,Quò magis aliorũ egẽt ſuffragijs,& quò minus ſibiipſis proficere valent. Cõſonat autẽ hoc etiã rationi rectæ:quia ex eo quòd cõſtat illos,qui in Purgatorio ſunt,nõ poſſe demereri (alioquin poſſent damnari)conſequens eſt,vt non poſsint mereri.

¶Quocirca conſequenter ad determinationẽ Eccleſiæ loquẽdo, dicendũ eſt ex ſimilitudine in naturalibus,ꝙ quemadmodũ naturalia corpora extra propria loca genita,(puta ſi lapis genitus ſit in loco ſuperiori)habent determinationẽ ſui ad propriũ locũ,a quo impediatur propter aliquod prohibẽs motũ:ita decedẽtes in charitate habẽt determinationẽ ſui ad cæleſtem patriam, ad quã ſtatim irẽt,niſi prohibens pœna debita tẽporalis pro peccatis adeſſet.Et propterea ſublata pœna,vel per ꝓpriã exolutionẽ , vel per aliorũ ſuffragia,ſtatim cęlũ adit.ſicut graue remoto prohibẽti,cẽdit deorſum.Et ſicut nihil acquirit graue ex remotione prohibẽtis (ſed iuxta priſtinã grauitatẽ tendit ad propriũ locũ) ita anima ex remotione prohibẽtis,iuxta ſortitã prius charitatẽ , in cæleſtis patriæ manſionẽ ſibi paratã intrat.Et hæc exẽplariter ſint expoſita:& vt nouitij intelligere poſsint, qualiter anima in morte ſortitur diffinitionẽ ſui ſtat' quo ad meritũ & demeritũ:& cũ hoc ſtat ꝙ impeditur a conſequutione regni cæleſtis propter debitã pœnam:quæ abſq; merito exoluitur,& auſertur à ſuffragãtibus, velut à remouẽte prohibẽs.Cõſonare ſiquidẽ diſcursũ hunc determinationi Eccleſię de purgatorio ꝓ ſola ſatisfactione neceſſariò , cuilibet exercitato facile patere poteſt.Quod tãtò magis approbandũ eſt,quantò illi oĩa conſonare videntur,quæ de purgatorio habentur:legitur enĩ 2.Mach. 12. Sãcta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare,vt à peccatis ſoluatur.Solui enĩ vĩculũ abſolutionẽ importat:detinẽtur enim pœnalibus vinculis ſuorũ peccatorũ.Nec obſtat ſi in textu hoc non inuenit:quia maior eſt Eccleſiæ autoritas,ex Hiero.hoc docẽtis. Purgatorij quoq; nomẽ ideo accidit,ꝙ à peccatorũ pœnalib' immũditijs animã purget:vt idonea ſit ciuis cæleſtis patriæ.Et quia ſtatus augmenti charitatis ad ſtatum meriti eiuſdem ſpectat(nam augmentum charitatis terminat illius meritum)eadem ratione,qua charitas in Purgatorio extra ſtatum eſt meriti,à ſtatu quoque augmenti excluditur.

¶AD PRIMVM In oppoſitũ dicit,ꝙ cõceſſo in purgatorio timore nõ dãnationis,ſed duratiõis magnę ſituræ pœnæ(vtpote quia incerti ſunt de affuturis ſuffragijs diminutiuis pœnarũ) nõ propterea ſequitur ꝙ oporteat charitatẽ augeri ad excludendum

timor

timorem : quoniã poteſt aliunde timor auferri,ſcilicet ex certificatione tẽporis & quãtitatis pœnæ. Sed argumentũ falſum aſſumit,ſcilicet ꝙ timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate:poteſt enim cũ perfectiſsima charitate ſtare timor : vt patet de timore Chriſti. Nec obſtat,ꝙ perfecta charitas foras mittit timorẽ : quoniã non vniuerſaliter,ſed particulariter intelligitur ſecũdum gloſ.de timore,ſcilicet ſeruili.vel initiali inquantũ initiali. Falſum quoq; eſt, ꝙ horror mortis ſit peccatũ : quoniã naturalis eſt:& ſi cũ imperfecta charitate ſit, non tamẽ ex illa,ſed ex naturali fuga mortis.Et licitũ eſt inuoluntariè voluntate naturali mori.Et ſimiliter voluntariè volũtate rationali mori dicẽdo cũ Chriſto:Non ſicut ego volo,ſed ſicut tu vis. Vbi mõſtrat ſe nolle mortẽ, & ſubmittere tamen ſe volũtati Dei:talis autẽ eſt diſpoſitionis quicunq; in charitate decedit. Huiuſmodi autẽ volũtas naturalis fugiens naturaliter pœnas,comitatur animam,ſi ad Purgatorium accedit & facit animam triſtari de pœnis:quia triſtitia eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt ſecundũ Aug.Nec vnquam ſeparatur ab anima,niſi ipſa poſſet ſeparari a ſeipſa:ſed actus eius(puta triſtari , timere) ceſſant ceſſantibus eorum materiis ſeu cauſis, ſcilicet malis pœnæ.Et ideo non oportet creſcere propterea charitatem:ſed deſinere obiecta triſtitiæ & timoris,quæ ſtante æquali charitate,tolli poſſe conſtat. Quamuis etiam ſi anima ſecum aliquod timoris, vel alterius paſsionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum,vt patet Matth.12.in gloſſa ſuper illo verbo, Neque in futuro,dicente, Quædam culpæ paruæ,ſcilicet in futuro lauantur,quæ quidem poſt mortem grauant,ſed & dimittuntur,ſi homo bonis actibus in vita,vt ſibi dimittantur promeruit.Hæc ille.

¶Ad ſecũdum dicitur,quòd animæ in Purgatorio eo modo quo ſunt in via,progrediũtur:ſunt enim in via quo ad ſatisfaciendum, & continuè progrediuntur exſoluendo per ſe vel per alium.

¶Ad tertium dicitur,quòd ad literam Apoſtolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directè(infirmitas enim non eſt virtus perfectiua) ſed occaſionaliter. Non eſt autem in purgatorio huiuſmodi occaſione opus,vbi non eſt ſtatus perficiendi.

¶Ad quartum dicitur , quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum cæleſtis beatitudinis:& ſic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cæleſtis patriæ , quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶Ad quintum dicitur, quòd ly Magis ac magis poteſt referri, vel ad rem acceptam,vt ſit ſenſus, Niſi maiorem rem accipiat : & ſic falſum aſſumitur:conſeruatur enim res ſine augmento ſui. Vel ad acceptionem,vt ſit ſenſus, Niſi maior extenſiuè ſit acceptio:& ſic eſt verum : nam niſi conſeruatio continuè extendatur , deſineret res eſſe, omnia enim in nihilum redigerentur, niſi ea manus omnipotentis conſeruaret,inquit Gregorios.Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis,ſed conſeruatio eius. Auguſtæ die 17. Octobris,1518.

QVAESTIO II.

¶Num omnes animæ in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute.

QVAERITVR Vtrũ animæ omnes in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute æterna.Et videtur quod nõ. Primò,quia pœnę inferni,& Purgatorij ſunt eędẽ, ac per hoc tantus eſt pauor,& horror aliquarũ animarum,vt impediat eas,vt neſciãt in quo ſtatu ſint.

¶Præterea , Quia multæ defunctorum animæ apparuerunt neſcientes ſtatum ſuum, tanquam Deus ſic eas iudicauerit, ſuſpenderit tamen promulgationem ſententiæ reſpectu illarum.

¶Tertiò,Quia nulla ratione,aut autoritate Scripturæ, aut Eccleſiæ inuenitur,quòd omnes animæ in Purgatorio ſint certæ de ſua æterna ſalute,&c.

¶In oppoſitum eſt communis Eccleſiæ doctrina.

CONCLVSIO.

¶Omnes animæ in Purgatorio exiſtentes certæ ſunt de ſua ſalute.

¶AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt,ꝙ quum quælibet anima à corpore ſeparata videat ſeipſam, & omnes ſpecies ſeu habitus in ſeipſa exiſtẽtes(quoniam directè intuitus eius fertur in ſeipſam non impeditam à corpore,vt in hac vita cõtingit)cõſequens eſt,vt anima exiſtẽs in Purgatorio videat charitatem,ſeu gratiæ habitum in ſeipſa exiſtentem, ac per hoc ſciat, quòd eſt in ſtatu gratiæ, & cõſequenter eſt certa de ſua ſalute æterna.Et cõfirmatur,quia in omni anima ſeparata quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio,quã hic habuit,ꝙ omnes in Purgatorio ſunt de numero electorũ : & ſcit ſe eſſe in Purgatorio:ergo eſt certa de ſua ſalute. Probatur ꝙ ſciat ſe eſſe in purgatorio: quia retinet certã fidẽ,quam hic habuit, ſecundũ quod nõ datur quartus gradus animarum ſeparatarũ baptizatarum,ſed aut beatæ,aut damnatæ, aut purgandæ ſunt ſtatim poſt mortem : & ſcit ſe eſſe baptizatam,& extra hanc vitam corpoream,& non beatam nec damnatam:ergo purgari ad æternam ſalutem. Et confirmari idem poteſt ex parte ſpei:remanet ſiquidẽ in omnibus animabus Purgatorij virtus nõ ſolùm charitatis & fidei, ſed etiam ſpei,non otioſæ,ſed tunc maximè accenſæ ad ſuum obiectũ,quod eſt beatitudo æterna Et quum ſpes ſit certa expectatio futuræ beatitudinis,quã in dãnatis impoſsibile eſt eſſe,ſequitur idem quod prius.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur primò, ꝙ licet aliquæ pœnæ ſint cõmunes inferno & Purgatorio,non tamẽ eodem modo ex parte patientiũ:quia patientes in inferno, diuerſiſſimo modo ſunt diſpoſiti à patientibus purgatoriè,vt patet.Quia qui purgãtur habent voluntatẽ rectã & conformẽ Dei volũtati, amantes iuſtitiam Dei & ſperantes in Deo ac Ieſu Chriſti ſalutem dãnati verò oppoſito modo ſe habent.Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodẽ modo ſuſcipitur à dãnandis & purgandis,& ad modorũ diuerſitatem ſpectat horror : in inferno enim horror eſt & diuinæ iuſtitiæ & pœnarũ propter peruerſam voluntatẽ eorum,in Purgatorio verò dolor quidem pœnarũ, ſed non horror eſt:quia amant diuinam iuſtitiam,& libenter ſuſtinẽt pœnas propter diuinam iuſtitiã Dicitur ſecundò,quòd ſicut horror maximè in dãnatis non impedit eos à perceptione ſui ſtatus, multò minus impediret purgandos à perceptione ſui ſtatus:non enim horror maior in Purgatorio quàm in inferno eſt.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd doctrina Eccleſiæ non inhæret incertis viſionibus,quales ſunt iſtæ,quas Eccleſia non approbauit & fortè fuerunt ſomnia, aut extaſes, aut ſyncopæ , aut illuſiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶Ad tertium patet ex dictis , quòd certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas eſſe de ſua æterna ſalute. Auguſtæ, 25.Septembris,1518.

TRACTATVS VIGESIMVQVARtus, De pœnarum timore, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *¶Num imperfecta charitas , neceſſariò deferat ſecum poſt mortem timorem pœnalem.*

2 *¶Num iuſtus timendo pœnam peccet.*

QVAESTIO I.

¶An imperfecta charitas,neceſſariò deferat ſecum poſt mortem , timorem pœnalem.

VTRVM imperfecta charitas neceſſario deferat ſecum poſt mortem , timorem pœnalem. Et videtur quòd ſic : quia imperfecta charitas , quandiu homo eſt in hac vita , habet ſecum timorem , quoniam de ſola perfecta charitate ſcriptum eſt primæ Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem,ſed ex ſola morte non perficitur,ergo neceſſario fert ſecum timorem:ſed timor pœnam habet vt ibidem dicitur:ergo.

¶IN OPPOSITVM eſt:quia ſi ſic eſſet,oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis tranſiret per purgatorium : quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali,ſicut nec cum quacunque alia pœna.

CONCLVSIO.

¶Non oportet imperfectam charitatem cuiuſuis ex hac vita decedentis aliquem ſecum ferre timorem pœnalem ſed filialem.qui beatis proprius eſt.

¶AD EVIDENTIAM huius ſciendũ eſt, ꝙ quia de ſtatibus vitæ futuræ id tenere debemus,quod Scripturæ ſacræ , aut Eccleſię autoritate didicimus,idcirco oportet hic ſupponere Eccleſiæ diffinitionem:ſcilicet,ꝙ ſi aliquis baptizatus moriatur , antequam culpam aliquam committat,ipſum in cælum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum & vnum,ſicuti eſt:vt ſub Eugenio 4.in Concilio Flor.patet.Ex qua diffinitione ſequitur,quòd charitas imperfecta non neceſſario fert ſecum poſt mortem,timorem pœnalem.quoniam conſtat baptizatum hodie Ioãnem adultum,& ſtatim abſque cõmiſſo peccato aliquo defunctum, nõ oportere habuiſſe charitatem perfectam.Imò cõmuniter baptizati ſortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiunt , & deinde proficiunt,& demũ ſunt perfecti : charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici ſecundum Aug.Non conſonat igitur eccleſiaſticæ doctrinæ charitatẽ imperfectam ferre ſecum neceſſariò poſt mortẽ timorẽ pœnalem : à ratione quoque diſſonat huiuſmodi neceſſaria cõnectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florẽt.Cõcilij,animas nõ retardari à viſione Dei & beatitudine, ex hoc quòd quãdiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerũt:nam ſi retardarentur,non ſtatim baptizati, qui poſt non peccauerunt,beati migrantes eſſent.Nam quum timor ſeruilis,à quacũque minima charitate excludatur (quoniam per charitatẽ filij ſumus Dei,& non per Spiritum ſeruitutis in timore:ſed Spiritũ adoptionis filiorum Dei accepimus,in quo clamamus Abba pater ſecũdũ Apoſtolũ)timor quicũq; alius cõpoſſibilis charitati nõ neceſſariò ponit in actu ex ſola imperfecta charitate:ſed oportet aliã poſitiuã cauſam apponere : puta aliquod malũ imminẽs.Sed ſtat ꝙ homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat poſt mortẽ.puta quia eſt in ſtatu,in quo ſatisfecit plenè pro omnibus peccatis ſuis:ergo charitas illius nullum pœnalẽ ſecum ducit timorẽ:ſed ſtatim perficitur perfectio-

ne patriæ cæleſtis. Et ſic licet in toto tẽpore præcedente charitas cõpaſſa fuerit aliquem timorẽ ratione tamẽ ſtatus illius hominis (quia ſcilicet nulli culpæ nulliúſq; pœnæ malo pro peccato ſubiacere tunc inuenitur) in primo inſtanti quo nõ viuit hic, ſed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictũ eſt, & non niſi timorem illum ſecum retinet, qui permanet in ſeculum ſeculi.

¶AD OBIECTIONEM dicitur, quòd gloſ. ibidẽ exponit de timore ſeruili, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius ſignum textus dicit vtrunque, & ꝙ timor nõ eſt in charitate & quod perfecta charitas foras mittit timorẽ. Aliter exponitur primũ de timore ſeruili, & ſecũdum de timore filiali. Aliter & altius poſſet exponi de timore ſimpliciter & charitate ſimpliciter: vt ſit ſenſus, Timor non eſt in charitate: quia ſcilicet nõ neceſſariò comitatur charitatẽ. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ ſcilicet eſt perfectio & perfecta ſimpliciter) foras mittit timorẽ: quia timor pœnã habet. Charitas autem ſimpliciter ſine omni etiam paſsibili malo & pœnæ & culpæ eſt: charitas enim quum ſit vna ex perfectionibus ſimpliciter, cõmunis eſt Deo & creaturis: & in ſolo Deo inuenitur perfecta, ſicut & ſapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem ſiue naturalem, ſiue reuerentialem, manifeſtum eſt. Et hæc expoſitio licet ſit quo ad textum illum noua: eſt tamẽ in ſe vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas eſt, &c. & ex charitate Dei perfectionẽ charitatis in nobis imitandã proponente & docente. Sed ad propoſitũ ſufficit expoſitio duplex inducta ex gloſ.

¶Ad id verò quod dicitur, quòd per ſolam mortem charitas non perficitur, reſpondetur ꝙ ſola mors non perficit charitatem: ſed ſolus Deus glorioſus inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœna peccatis cõmiſsis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad viſionem fruitionémque ſuæ maieſtatis illum admittendo. Auguſtæ die 14. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

¶An iuſtus timendo pœnam, peccet.

VTRVM Iuſtus timendo pœnam, peccet. Et videtur quòd ſic. Primò, quia iuſtus, nihil timere debet niſi ſolum Deũ. Tum ſecundò, quia timor pœnę eſt ex amore ſui, qui eſt peccatum: charitas enim non quærit quæ ſua ſunt: primæ ad Corint. 13. & ab Apoſtolo vituperãtur 2. ad Timot 3. Homines ſeipſos amantes: & infinitæ ad hoc ſunt autoritates. Tum tertiò, quia ratio ſuffragatur: quia odio habẽs pœnam plus amat ſuam quietem, quàm Dei iuſtitiam & voluntatem: hoc autem conſtat eſſe iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia eſt: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & ſimilia: diffidentia autem peccatum eſt: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Iuſtus ſibi imminentem pœnam timendo, non propterea deſerens quod rectum & ſum rationi decet, nullatenus peccat.

¶AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendũ eſt, ꝙ timor & dolor conueniũt in materia hac, ſcilicet malo pœnæ, vt patet: & vtrũq; eſt de his, quæ nobis nolẽtibus accidũt (vt Aug. dicit) quãuis differẽter: quia dolor de præſenti, timor de futuro eſt malo. Vnde ſicut contingit rectè & nõ rectè dolere de præſenti malo pœnę, ita cõtingit rectè & nõ rectè timere futurũ malũ pœnæ: nam ſi dolor, quãtumcunq; magnus ſit, volũtatẽ hominis à diuinis præceptis non auertit, rectè triſtamur & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrunq; clarè videmus in Dño Ieſu: qui ait, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ. Et rurſus, O vos oẽs qui tranſitis per viã, videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut meus. Et ſimiliter timor futuri mali pœnæ quãtuſcunq; ſit ſi non auertit hominẽ à diuinis præceptis, rectus eſt: & hoc etiã eſt videre in dño Ieſu: qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autẽ tãtum tam dolor, quàm timor malus eſt, qñ hominẽ abducit à Dei mandatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidẽ negãt, vel quicquã aliud mandatorũ omittunt. Ex quibus clarè patet, ꝙ nec dolor de præſenti malo pœnæ, nec timor de futuro, eſt ſecundũ ſe malus: alioquin nũquam eſſet rectus. Nec diſſoluat ab homine mortali quantũcũq; perfectiſsimo, alioquin non inuentus fuiſſet in Chriſto omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit ꝙ timor pœnæ quãdoq; vituperatur, & quandoque non. ſed naturæ teſtis eſt bonæ. Et propterea iuſtus timendo pœnã infrà limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, niſi Chriſtus peccauerit, quod eſt blaſphemia.

¶AD OBIECTIONEM Primam in oppoſitum dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ conſiſtens, non eſt timor, alterius quàm Dei vt infligentis pœnã: quoniam non eſt malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim ſolius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

Amor ſui abſque peccato nonnunquã eſt.

¶Ad ſecundũ dicitur, quòd amor ſui duobus modis in ſacris literis ſumitur. Primò pro amore ſui ſecũdum id quod eſt ex naturalibus, ſiue gratuitis Dei donis: & ſic amor ſui eſt de præcepto naturæ. Et ad huius ſui amoris imitationẽ præcepit Deus, Diliges proximũ tuum ſicut teipſum: & ſecundũ hoc Apoſtolus dicit, Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo ſumitur pro amore ſui ſecundum id quod ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auerſionem à Deo, & huiuſmodi: & ſic amor ſui non eſt rectus: debet enim homo odiſſe in ſe quicquid mali habet, inquantum eſt malum: amor enim non niſi boni eſt.

¶Quocirca ſi timor ex amore ſui ſecũdũ Dei in ſe dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites, ſiſtit, nullum peccatũ eſt: ſed teſtis eſt bonæ naturæ, bonitatiſq; diuinorũ effectuum amabilium. Si autẽ prouenit ex amore ſui ſecũdo modo, ſic eſt peccatũ: ſicut & ipſe ſui amor, qui eſt fundamẽtum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudẽtis lectoris erit diſcernere quãdo Scriptura catholica vel doctorũ loquitur de amore vel odio ſui primo modo, & quãdo ſecũdo modo, & ſic nõ falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines ſeipſos amãtes, de amore ſui, quantũ ad id quod peccati eſt refertur, & ſic de aliis vituperatis amoribus ſui. Quod autẽ dicitur, Charitas nõ quærit quæ ſua ſunt, multipliciter à gloſ. exponitur. Primò referẽdo cõmuniter ad ea quæ ipſius charitatis eſſe poſſunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc eſt, charitas non tãtum quærit quæ pro ipſa inhabente ipſam ſunt: ſed etiam, quæ pro aliis ſunt: ſecundo exponendo de temporalibus bonis, & ſic vel nõ repetit ablata, vel nõ eſt amatrix pecuniarum. Augu. autem in regula exponit de eiſdem temporalibus: quia communia propriis, non propria cõmunibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obſtat hæc autoritas dictis.

¶Ad tertiã dicitur, ꝙ maior eſt vniuerſaliter falſa: Chriſtus enim teſtatur & ſe nolle mortis pœnam, & ſe tamen plus velle Dei voluntatem quam ſuam, quum dixit, Veruntamen nõ ſicut ego volo, quo ad primum: ſed ſicut tu vis, quo ad ſecundum. Et ſimiliter accidit, in omnibus rectè triſtibus & timentibus: habent enim ſimul nolle ſeu odium reſpectu malorum ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc Auguſt. dixit, quòd ſunt de his quę nobis nolentibus accidunt) & velle reſpectu diuinæ volũtatis, iuſtitiæ & præcepti: alioquin non ſiſteret triſtitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falſum eſſe liquet quòd odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat ſe & ſuam quietem, quam Dei iuſtitiam, præceptum aut voluntatem.

¶Ad quartam dicitur falſum eſſe, quòd omnis timor ſit ex diffidẽtia: quamuis enim timor, quia ſpei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non ſemper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore Chriſti, in quo nulla fuit diffidẽtia. Et de timore Hiero. ad Euſtochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maximè confidebat de Diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuerſaliter timor, alterius eſt negotij: ſat eſt quòd non eſt opus culpabilem ſemper eſſe. Auguſtæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVINtus de Obligatione, & obſeruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæſtiones diuiſus,

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2 *Num religioſus factus epiſcopus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAESTIO I.

¶Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVAERITVR Vtrum omne præceptũ obliget ad peccatum mortale. Et videtur quod ſic, quia communis animi cõceptio eſt, quicquid ſub præcepto poſitum eſt, ad mortale peccatũ obligare, intãtum, quòd percunctantibus de aliquo actu an cadat ſub præcepto, vbi reſponſum eſt affirmatiuè, ſtatim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt: quia ſequeretur omnem actum cuiuſcunque vitij eſſe peccatum mortale quod cõſtat eſſe falſum. Et patet ſequela: quia euitatio cuiuſcunque vitij cadit ſub præcepto.

CONCLVSIO.

¶Ea tantum præcepta obligãt ad mortale, quæ de aliquo ſunt quòd ad Dei vel proximi charitatem ſpectat

¶AD Euidentiã huius dubij ſciendum eſt, quòd præceptum contra conſilium diſtinctum in hoc à conſilio differt, quòd conſilium eſt de bonis, quorum oppoſita non ſunt mala: datur enim conſilium de Virginitate, quàm ſi quis noluerit ſeruare, nec peccat: vt patet primæ ad Corinth. 7. & ſimile eſt de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorũ omiſsio mala eſt mortaliter: ſoli enim illi virtutum actus ſub præcepto cadunt, quorum omiſsio peccatum eſt: vt patet diſcurrendo. Et propterea Apoſtolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, & ſubdit, quod ſi nupſerit virgo, non peccat. Habet ergo

go præceptum pro materia actum bonū, cuius ppoſitū eſt peccatum: & ecōtrario omne peccatum opponitur alicui cōmiſſioni vel omiſſioni præcepti. Quod ex eo patet, q̄ trifariā diuiſis actibus (quia aut præcepti, aut conſilii, aut indifferentes ſunt) neque contra indifferentia, neque contra conſulta agēdo vel omittendo peccatum incurritur: reſtat igitur vt quod peccatū ſit, opponatur cōmiſſioni vel præcepto. Quo fit, vt euidēter hinc ſequatur, non quicquid clauditur ſub præcepto, vinculum habere mortale: niſi quis putet omne peccatū eſſe mortale. Si enim omne peccatū opponatur alicui præcepto, & non omne peccatū eſt mortale, clarè ſequitur, q̄ aliquod peccatū eſt cōtra præceptū quod nō eſt mortale. Sed quomodo hoc ſit, declarādū reſtat. Scito ergo q̄ præceptorum moralium (de quibus ſolis eſt ſermo) quædā habent pro materia bonos actus quorum contrarij contrariantur charitati: vt patet de præceptis fidei & iuſtitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo vnicuiq; quod ſuum eſt: quorū contraria (vt infidelitas & iniuſtitia) contra charitatem ſunt illa contra dilectionē Dei, iſta contra dilectionem proximi. Quædā verò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: vt patet de præceptis abſtinētiæ, affabilitatis, vrbanitatis, & ſimilium. Sunt enim de obſeruandis modis debitis in ſumendo cibum, aut cōuerſando, aut iocando: quorū cōtraria (vt ſpecies gulæ & ruſticitatis, nō ſunt cōtra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris ſint. Spectandum eſt ergo ad charitatem, quum diſcernendū eſt præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia ſolùm per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatē tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatū obligat: ſi autem non tollit charitatem, quamuis tollat quācunq; aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim eſt animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipſam, mortale appellatur: tolli autem charitatem ſolùmodo cōſtat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo ſunt genera moraliū præceptorum, quædā habentiū vinculū peccati mortalis: & ſunt illa ſola, quæ præcipiūt aliquā cōmiſſionē vel omiſſionē neceſſariā ad dilectionem Dei vel proximi. Neceſſariam autē dico vel ſimpliciter: vt in quibuſdam præceptis naturalis iuris: vt Deū eſſe colendum, non eſſe adulterandum, & huiuſmodi. Vel ex ſuppoſitione: vt in quibuſdā præceptis diuini, vel humani iuris: vt, ſuſcipiēdū eſſe Baptiſmum, obſeruandos eſſe tales dies feſtiuos, & huiuſmodi: ſunt enim hæc neceſſaria ad ſalutē, quia ſic inſtituit Deus, vel Eccleſia. Quædam habentium vinculum peccati* venialis tantùm: & hæc ſunt, quorum violatio ſtat cum charitate Dei & proximi. Siue ſint de iure naturæ: vt, non eſſe mentiendum, eſſe affabilem & huiuſmodi: ſiue ſint de iure poſitiuo: vt, benedicendam eſſe menſam à clericis, & huiuſmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, ſed nō mortaliter. Vnde patet, q̄ non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et ſi ad hanc diſtinctionem aduertiſſent priores, nō concluſiſſent aliquid eſſe de concilio, ex eo quòd non eſt in præcepto habente vinculum peccati mortalis. Crediderim quoq; ego multa nos habere hodie ſecundum animi cōmunem conceptionem pro præceptis habentibus vinculum peccati mortalis, quæ ſi à patribus cum hac diſtinctione fuiſſent interpretata, non haberemus hodie hæc ſub præcepto vinculi mortalis: vt eſt præceptū de ieiunio, &c. Multa enim ſunt opinione mea, & infinita poſitiui iuris præcepta moralia abſque vinculo peccati mortalis. Sub huiuſmodi ſiquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Auguſt. ex eo quòd in principio dicitur: Hæc ſunt quæ vt obſeruetis, præcipimus in monaſterio conſtituti: & quòd monachi carnes non comedant. de conſe. diſt. 5. carnem. &c.

*Aliàs habebatur, mortale, ſeu morale.

¶AD obiectionem ergo in oppoſitum dicitur, q̄ quia nominibus vtendum eſt, vt plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò ſecundum proprietatē ſignificationis ſuæ: & ſic præceptum in Politicis ſeu Moralibus diſtinctum contra conſilium in duo ſecatur genera: vt declaratum eſt. Alio modo per antonomaſiam: & ſic præceptum antonomaſicè dicitur ſolùm illud quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur iſta communis vox. Romæ, die 14. Februarij, 1518.

QVAESTIO II.

¶Num religioſus factus Epiſcopus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVAERITVR an religioſus factus Epiſcopus teneatur debito legali ad obſeruātias regulares. Et videtur q̄ nō: quia in Decretis, 18. q. 1. c. vnico, dicitur, q̄ monachus factus epiſcopus electione canonica, eſt abſolutus à iugo regulæ profeſſionis monaſticæ: conſtat enim abſolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obſeruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quòd non tenetur ad ieiunia: ſimilis enim ratio eſt de aliis.

¶IN Oppoſitū autē eſt autoritas & ratio S. Tho. in Secūda ſecūdæ. q. 185. art. 8. dicētis, q̄ tenetur ad oia nō repugnātia epiſcopo: quia diſpoſitio non tollitur adueniente perfectione, ſed magis perficitur. Et cōfirmatur hoc, quia aliter ſequeretur, q̄ monachus epiſcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obſer. ieiu. vbi cōceditur in die natalis Domini eius carnium, etiam feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obſeruātia ſunt aſtricti ad abſtinentiam à carnibus. Conſequens autem videtur falſum: quia conſtat exceptionem illam cōprehendere monachos, quibus regularis inſtitutio carnes inhibet, abſque tamen peccati mortalis nota.

CONCLVSIO.

¶Religioſus factus epiſcopus non tenetur ex legali debito ad regulares obſeruantias, ſed mutatum ad tria Vota, morali tamen debito ad eas tantum teneri certum eſt, quæ non diſſonent epiſcopali ſtatui.

¶AD EVIDENTIAM huius dubitationis ſciendū eſt, q̄ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obſeruandū, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantùm. Dico autē tantū: quia debitum legale, claudit in ſe morale debitum, & addit ſupra illud legalitatem. Appellatur autem, & eſt debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum verò legale eſt vinculū ex lege. Ita q̄ vis obligatiua in debito morali, ex ſola recta ratione, vt à coactiua virtute proficiſcitur: ſiue habeat aliunde occaſionem, ſiue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendū: quia naturalis ratio ſic dictat veritatē ſectandā, vt contrariū ſecundū ſe prauum diffiniat: & ſimile eſt de vinculo ad vitāda quælibet vitia. Tenetur quoq; princeps ad obſeruationem legis cōmunis ex debito morali (iuxta illud Patere legem, quam ipſe tuleris: extra de conſti. c. quum omnes. & Dominica reprehenſionem, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quāuis non teneatur ad legis obſeruationē ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam ſupra principem. Verum huiuſmodi debitum morale ex naturali ratione ſola, vt à virtute coactiua vim habēs, occaſionaliter ortum habet a lege extrinſeca: nam niſi lex maneret in ſuo robore, ratio naturalis nō obligaret principem ad illius obſeruationē, ſicut nec ſubditos, quos lex primò, & recta ratio ſecūdò obligat, vt vis coactiua ad legis eiuſdem obſeruationem. Debitū autem legale eſt, quod a lege * vt à coactiua virtute eſt. lex enim niſi habeat coactiuam virtutem, lex non eſt, ac per hoc reſpectu illius ſupra quem non habet virtutē coactiuam, lex non eſt ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundū quid, ſcilicet vt directiua. Et propterea dicitur & benè, q̄ princeps ſolutus eſt legibus: quia ſcilicet lex ſimpliciter & abſolutè non eſt ſupra eum: quia nō ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium actum: quia pœna eſt proprium legis mediū: per quod ad ſui obedientia inducit: vt San. Tho. docuit in Prima ſecundæ. quæſt. 92. art. 2. adeo illi ſoli ſubſunt virtuti coactiuæ legis, qui à gen. pœnas incurrunt contrafaciendo. Qui autem ſuapte natura non ea priuilegia, legum pœna non incurrunt, quantumcunque cōtra præcepta legum agat, virtuti coactiuę legis non ſubijcitur. Quocirca quia religioſus factus epiſcopus no ſubiacet pœnis regulæ aut ſtatutorū regularium (quod ex eo patet, q̄ ſi puniendus eſt, nō punitur ſecundū regularia inſtituta, ſed ſecundū ſacros canones, ſicut reliqui epiſcopi) cōſequens eſt, vt religioſus factus epiſcopus non teneatur ex debito legali ad obſeruātias regulares. Et quia cēſurarū & peccati mortalis pœna ad vim coactiuā legis ſpectant, ideo non incurrit cēſuras aut mortale peccatum, ſi huiuſmodi ex regula aut conſtitutionibus tātùm prohibeantur, oppoſitum faciendo, quāuis peccet mortaliter aliquod trium eſſentialiū votorū tranſgrediēdo: quia ad illorum obſeruationem ex voti vinculo, ceſſante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religioſus factus epiſcopus ad ſuæ religionis regulares obſeruātias nō contrarias, aut diſſonas epiſcopo: quia ex acceſſu ad perfectionis ſtatū non debet deficere à fructu prioris vitæ: vt ratio ſancti Th. monſtrat. Perderet autē, ſi ea, quæ etſi non conferunt ad perfectionem epiſcopalem, per quæ ad illam peruenit, deſereret. ſimile ſiquidem accidit iſtis regularibus bonis in epiſcopo, q̄ accidit in naturalib. & diſciplinabilibus diſpoſitionibus. Videmus enim ad generationē ignis perueniri per calorem diſponētem ad ignem: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen: quia prius inerat per virtutem quaſi coactiuam agentis: poſtea ineſt vt conſequens naturā geniti. Et ſimiliter frequens meditationis ſtudium ad doctoratum ducit: & propterea doctor niſi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quaſi pædagogo cogente, poſtmodum tanquam actum connaturalem exercens. ita & religioſus profitendo per regulares obſeruantias, ad epiſcopalē perfectionem deducitur. qua adueniente, regulares obſeruantiæ epiſcopum decentes magis aſſunt: aliter tamen quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modò vero ex recta ratione dictante laborem viæ non debere perire in termino, & quod per eadem bona perfectio conſeruari debet, per quæ acquiſita eſt.

*Aliàs &.

¶Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuerſimode dicere, & quòd tenetur ad regulares obſeruantias, & quòd non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere poteſt, quòd monachus factus epiſcopus, licitè poteſt carnalibus veſci in ſexta feria, quando natiuitas Domini in illa euenit: quoniam à debito legali, quo ſub iugo prohibentis

Poteſt monac.° facti° ep-

ſcopus ſe ... ria 6. ma ... ſtitute Domini in ea ad- uenientē.

habentis regulæ aſtringebatur, abſolutus eſt, & debitum morale tunc non habet locum. Quia cōuenientiſsimum eſt, inquit diuus Tho. in tertia parte q.40.artic.2. vt qui cum aliquibus conuerſatur, ſe eis in conuerſatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter ſe ſicut alij habeat: conſtat enim monachum epiſcopum ad conuerſandum cum eccleſia ſua, & ſpecialiter clericis tranſlatum. Et hoc præcipuè locum habet in tanta ſolennitate: in qua & ſancti viri abſtinentiæ detrahunt: decet enim tantam internæ lætitiæ cauſam foris erumpere ad lætas menſas.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicitur, ꝙ monachus factus epiſcopus abſoluitur a regulari iugo, quod coactionem importat, ſed nō abſoluitur à morali debito operis regularis. Et ſimiliter gl. verificada eſt, ꝙ abſoluitur à iugo ieiunij, & non a ieiunij debito morali. Ad obiectionē primam pro parte affirmatiua ex autoritate S. Tho. dicitur, ꝙ intelligendus eſt de debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quæ non niſi debitū morale concludit: tum ex eo, ꝙ iuxta illam doctrinam religioſus factus epiſcopus etiā Romanus, tenetur ad regulares obſeruātias non dedecentes ipſum: & tamē cōſtat ipſum nō teneri debito legali, ſed morali tantū ad huiuſmodi. Ratio enim literæ illius nō magis militat pro alijs epiſcopis, quā pro Romano: quū iſte teneatur eſſe perfectior cęteris.

¶ Ad ſecundā obiectionem dicitur, ꝙ canon ille Honorij 3 explicando reſtringens eſum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec voto nec regulari obſeruātia ſunt aſtricti, intelligitur de aſtrictis ex debito legali ad regularē obſeruātiā: & non de his, qui ex debito morali ſubſunt regulari obſeruantiæ. Et ratio eſt: quia in qualibet ſcientia nomina ſunt interpretanda ſecundū vſum illius ſcientiæ: conſtat autē ſolos aſtrictos debito legali appellari in iure aſtrictos lege, & non aſtrictos legali debito appellari ſolutos a lege, princeps enim ſolutus dicitur legibus, qui tamen ſecundum morale debitū ſubeſt legibus. Et quod magis viget ad propoſitum monachus epiſcopus a iugo regulæ monaſticæ profeſsionis abſolutus dicitur, cap. ſtatutum 18. q. 1. non comprehenditur igitur monachus epiſcopus in iuris diſpoſitione inter aſtrictos regulari obſeruantiæ: ſed inter abſolutos a iugo regularis obſeruantię, ſi iuris textum vnum ſecundum eiuſdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memēto ſcripta noſtra de huius quæſtionis materia in commentarijs ſuper Secunda ſecundæ, ad hæc referre ſubtilius diſcuſſa. Romæ 13. Februarij 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS-ſextus de Sacri ordinis Collatione vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

¶ Vtrum in collatione ſacri ordinis ſufficiat tactus corporalis poſt completam prolationem verborum, in quibus conſiſtit forma.

QVAERITVR, an in collatione ordinis ſufficiat tactus corporalis poſt completā prolationem verborū, in quibus cōſiſtit forma. Et videtur ꝙ ſic. Primò, quia de facto ritus hic ſeruatur alicubi abſque reprehenſione, vt a fide dignis dicitur. Porrigitur ſiquidē ab epiſcopo dicēte ſemel tātū formæ verba in numero plurali, Accipite poteſtatem, &c. calix præparatus: & quotquot ſunt ordinandi in ſacerdotes: ſigillatim accedunt ad contactum calicis epiſcopo nō repetente, neq; cōtinuante verba, ſed deinceps ſilente: abſurdum eſt autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secundò, quia vbi eſt diuerſitas opinionū, non eſt diffinitiuè aſſerendum, niſi liquidè manifeſtata ſit veritas, ergo multò magis vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non eſt dānanda altera pars, ſed quilibet ſenſui ſuo relinquendus. Sed de ſimultate contactus corporalis in ſacrorum ordinum ſuſceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipſo corporali, diuerſæ ſunt opiniones: vt S. Tho. in 4. ſent. diſt. 24. dicit, Non ſunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non ſimul cum prolatione verborum.

¶ Tertiò, quia ſi contactus & verborum prolatio deberent eſſe ſimul tempore, hoc eſſet quia verba formæ aliter non verificarentur. Sed hoc non accidit in propoſito, nam in verbis imperatiui modi ſatisfit, ſi incontinenti obeditur ſecundum intentionem imperantis. Epiſcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incōtinenti ſecundum eius intentionem: quoniam epiſcopus etiam explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem ſic ſucceſsiuè venientibus: ergo, &c.

¶ RESPONDEO. In hac difficultate: primò declarabitur veritas de neceſsitate contactus: ſecundò, de ſimultate contactus & verborum, tertiò ſatisfiet oppoſitis.

CONCLVSIO.

¶ Corporalis contactus in ſacri ordinis ſuſceptione neceſſarius eſt, & ſimul fiat cum prolatione verborum.

¶ QVO AD Primum ſcito, quòd nō opinatiuè, ſed aſſertiuè dicendum eſt, ꝙ cōtactus corporalis neceſſarius eſt in ſacramento ordinis, nō ſolū quia ſimile eſt in cæteris ſacramētis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptiſmus enim ſine cōtactu aquę, confirmatio ſine contactu manuū, vel chriſmatis, & extrema vnctio ſine cōtactu olei nō ſit, &c.) ſed quia propria ratio formę ſacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Thom. præallegato loco docuit. Oportet ſiquidē verba, in quibus conſiſtit forma ordinis verificari ſic, quod actus ſignificati impleantur: alioquin inefficacia vanaque ſunt: ſed in verbis formæ percipitur actus ſuſceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur ſolus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior ſolus, quia de interioribus ſolis Eccleſia non ſe intromittit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cùm ſacramenta conſiſtant in rebus & verbis ſenſibilibus (vt patet in principio 4. Sententiar.) demonſtrationes iuſsionéſque ſacramentales ad ſenſum impleri oportet. Propter quod ſicut cùm in forma Euchariſtiæ dicitur, Hoc eſt corpus meum, oportet fieri demonſtrationem non ad intellectum tantùm, ſed ad ſenſum: ita cùm in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iuſsionem ad ſenſum. Et ſicut ibi oportet monſtrare contentum ſub his ſenſibilibus ſpeciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionē ſenſibilem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio nō ſolùm infert ꝙ oportet corporalem ſuſceptionem interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librū vel claues, &c.) ſed etiam cum dicitur, Accipe poteſtatem, vel accipe Spiritum ſanctū: idem enim eſt vtrobique iudicium, quia idē eſt in vtriſq; imperatum. Meminiſſe enim oportet, quòd ſicut in conſecratione ſanguinis Ieſu Chriſti, non demonſtratur ex vi verborum id quod continetur ſub ſpecie vini, quod tamen deberet demonſtrari ſicut in cōſecratione corporis: ſed demonſtratur calix cōtinens illas ſpecies dicendo, Hic eſt calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad inſinuandum, quòd conuerſio fit in ſanguinem, vt potabilem: ita in ſacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoque acceptio ſpiritualis rei (quia poteſtatis ſeu Spiritus ſancti) & iuxta eundem tropum ponitur * quod dicitur pro eo quòd fit, id eſt acceptio poteſtatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipſius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate imperatur. Oportet enim (vt dictum eſt) iuſsionem ſicut & demonſtrationem ſacramentorum, ad ſenſum impleri, &c.

** Alias quod dicunt.*

¶ Amplius, Non minus oportet impleri quòd fit in ſacramento, quam quod dicitur. Sed in ſacramento ordinis ſi fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, conſtat quòd non impletur quod fit, nulla enim actio impletur ſine paſsione, vnde epiſcopus & verbo (vt dictum eſt) iuxta tropum prædictum, & facto, ipſa ſcilicet porrectione calicis, vel actiua manuum impoſitione, imperat corporalem ſuſceptionem. Propter quod ſicut non ſufficit epiſcopum manus imponere actiuè tantum: ſed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem ſuſtinendo: quamuis ex vi verborū Spiritus ſanctus accipiendus iubeatur in illa impoſitione: ita non ſufficit calicem cum verbis porrigere, ſed oportet ordinandum obedire, ad corporalem tactum accedēdo, quamuis ex vi verborum poteſtas accipiēda dicatur imperatiuè, &c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de ſa. non ite. cap. presbyter. Vbi expreſsè apoſtolica traditione tactum corporalem debere interuenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deeſt quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundū ſcito, quòd oportet corporalem contactum fieri cum prolatione verborū, in quibus conſiſtit forma ſimul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniā nulla oratio verificatur, aut adimpletur, niſi ſignificatum ponatur in tempore conſignificato. Tempus autem conſignificatum per orationem, quæ eſt forma ſacramenti, non ſe extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tēpus prolationis verborum, oportet acceptionem ſignificatam impleri, &c. Maior eſt per ſe euidens: minor autem continet duo: vnum eſt quòd tempus conſignificatum ſit præſens: alterum verò quòd tale tēpus præſens non extēdatur extra tempus prolationis verborū: his enim duobus euidēter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentū. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter præſens indicatiui, & pręſens imperatiui, & futurū eiuſdem (verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) cōuenientia eſt in ſignificatione: ſingula enim acceptationem ſignificant. In modo autē ſignificādi differētia eſt, quoniā ly, accipis ſignificat acceptionē indicatiuè, ly verò, accipe, & accipite, ſignificat acceptionē imperatiuè. In tēpore verò differentia eſt, ſed alia: quoniam tam ly accipis, quam ly accipe, ſignificat acceptionem in præſenti, ly verò accipito, ſignificat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in ſignificato, neque in tempore eſt differentia aliqua, ſed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præſentē in te indico: dicēdo verò, accipe, acceptionem

præſe

præſentem tibi impero,&c.Et ex hoc ſequitur,quod ſicut verum nô eſt dicere accipis,te in præſenti nô accipiête (indicatur ſiquidem eſſe in præſenti quod nô eſt)ita efficax nô eſt dicere,accipe, te nô in præſenti accipiente, imperatur ſiquidem eſſe in præſenti quod nô eſt. Ex proprietate igitur cõſignificati temporis in forma ſacramenti ordinis conſiſtente in verbo imperatiuo præſentis têporis,apparet q oportet impleri quod iubetur in præſenti tempore. Quod autê tale præſens nô extêdatur vltra têpus prolationis verborû, probat. Primò ex ipſa ratione têporis conſignificati.

¶Ad cuius euidentiã aduerte tria.Primum eſt q differentia temporis verborum non tenet ſe ex parte prolationis, neque ex parte proferentis,ſed ex parte ſignificati, nam ſi ad tempus prolationis inſpicias,ita menſuratur tempore præſenti accipiam,& accepi,ſicut accipio,&c.ſimiliter ſi ad intentionem huius,vel illius proferentis aduerteris,ita poteſt intendere præſens tempus vnius anni, mêſis,vel diei,&c.ſicut huius,nunc &c.ſed ſi ſignificationê verbi perſpexeris,& menſuram durationis eius conſignificatam conſideraueris,inuenies,quòd tempus conſignificatû vt mêſura ipſius actus ſignificati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum eſt,quòd conſignificatum têpus eſt, & dicitur præſens præteritum, vel futurum in reſpectu ad tempus,quo verbum ipſum ſignificãs profertur,quilibet enim fatetur ſe falſum dicere ſi dicendo, credo,nô habeat in ſe credulitatem quando hoc dicit. Et ſimiliter ſi dicendo credidi,ſcit ſe nunquam niſi tunc , quando dicit habuiſſe credulitatem,ſalſum dicit, &c.Et verba igitur præſentis temporis ſignificãt actum coëxiſtentem ipſis verbis quãdo dicuntur,& præterita præteritum, & futura futurum. Tertium eſt,quòd licet ſecundum veritatem nihil de tempore ſit vnquam præſens niſi inſtans, apud Grãmaticos tamen tempus præſens dicitur & conſignificatur,quod cuicunq; parti orationis coëxiſtit,propter quod in ſacramêtorû actionibus apud Theologos effectus quidê,quia in inſtãti fit,in fine prolationis verborum fit. Actus autem ſacramentalis tam actiuê,quàm paſsiuê in quacunq; parte mêſurante prolationem verborû coëxiſtat,ſufficit.Ex proprietate igitur conſignificati temporis euidenter patet,quòd tempus præſens conſignificatum in forma ſacramentorum nõ extenditur vltra menſuram prolationis eorum.Et confirmatur,quia ſicut in Euchariſtiæ conſecratione cum dicitur,Hoc eſt corpus meum,hoc eſt non conſignificat tempus extra prolationem verborû,ita in ſacramento ordinis,cum dicitur, accipe nô conſignificatur têpus extra menſuram prolationis verborû , vtrobique enim eſt verbum præſentis têporis,& nô differunt niſi in modo,indicatiuo,ſcilicet,& imperatiuo.Menſura autê non ex parte modi ſed temporis ſe tenet,& propterea eadem eſt vtrobique ratio.Et ex hoc habes non ſolùm, q ex proprietate verbi ſe tenet,ſed q talis rigoroſa proprietas in ſacramentis Eccleſiaſticis ſeruatur intenditur & exigitur , idem enim eſſe de omnibus iudicium debet. Et confirmatur , quia niſi têpus præſens conſignificatû intelligatur præcisê terminari cum prolatione verborum,nulla eſſet certitudo quantum hoc præſens duraret,& ſic poſſet aliquis ſemel dicêdo decê millibus hominû, Ego vos baptizo &c. & per totum diê effundere aquã ſuper ſingulos,& eſſent baptizati,quod cõſtat eſſe falſum. Hæc de ſecûdo.

¶QVO AD Tertium, ad primum in oppoſitum dicendum eſt, quòd non eſt mirum,ſi Spiritusſanctus permittit aliquos Epiſcopos errare in iſtis , quoniam manifeſta apparet in eis dementoria cauſa,quia ſcilicet non ſubmittunt actus ſuos rubricis pontificalibus,ſed ſenſum proprium ſectantes,euaneſcunt in cogitationibus ſuis:& dicentes ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt.Epiſcopi tamen mutantes numerum ſingularem in pluralem, & dicentes, pluribus ſimul tangentibus,accipite in nullo errant:ſicut nec baptizans plures ſicut aſpergêdo & dicêdo,Ego vos baptizo,&c.illi quoq; qui inter dicendû ſemel verba formæ pluribus ſucceſsiuè tangêtibus porrigunt,dicendo,accipite, ſatisfaciunt ſacramento: quia etiam ſi vni tantû tradant dicendo, accipe:non exigitur q à principio formæ vſq; ad finem ſemper adſit cõtactus:ſicut etiam in Baptiſmo non oportet ablutionem vnius durare,quandiu durant verba formæ : ſed ſat eſt ſi in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio,fiat ibi contactus,&c.Illi autem qui ante vel poſt prolationem verborum tangunt, nihil ſuſcipiunt.ſicut nec eſſent baptizati,qui ante vel poſt prolationem verborum abluerentur.

¶Ad ſecundum verò dicitur,quod autoritas rubricarum pontificalium, expreſsè ſtatuentium cõtactum & eius ſimultatem cum prolatione & rationes autoritatéſque ſupradictæ, excludunt huiuſmodi opiniones, & determinant.

¶Ad tertium autem iam patet,q non ſaluatur veritas ſeu efficacia orationis imperatiui præſentis temporis , niſi illo têpore præſenti fiat quod imperatur : & quòd ſacramentorû efficacia certa exigit têpus præſens, non ad libitum miniſtri, ſed ſecundum naturam ipſius ſacramenti intelligi. Vnde intentio Epiſcopi etſi in his,quę iuriſdictionis ſunt,poſsit præſens ampliare:in his tamen, quæ ordinis ſunt non poteſt,ſed oportet ipſum in captiuitatê reducere intentionem ſuam in obſequium Chriſti,& Eccleſiæ,&c.

Nec obſtãt his dicta doctorum ſententiû , quòd ſacerdotes noui in ſua ordinatione formam cõſecrationis Euchariſtiæ proferunt & omnes referunt intentionem ſuam ad inſtans quo terminatur prolatio formæ cõſecrationis Euchariſtiç ab Epiſcopo.Hoc enim non eſt intelligendum , quòd ſiat ex vi intentionis nouorum ſacerdotum,quaſi ipſi poſsint ſuſpendere effectum verborum in aliud tempus.hoc enim nô minus poſſent perfecti ſacerdotes. Sed quia ſic fit in Eccleſia à ſpiritu ſancto gubernata , vt omnium conſecratio efficax inueniri poſsit , humana ratio tentauit ſuadere,adhuc tamen non perſuaſit, ſed in captiuitatê ducto intellectu actus fit.Et hæc ſufficiant.Pariſ.Die 20.Nouembris. 1559.

TRACTATVS VIGESIMVS-ſeptimus de Diſpenſatione Matrimonij in Occidentali eccleſia, Quæſtione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶Vtrum ſummus Pontifex poſsit diſpenſare cum ſacerdote occidentalis Eccleſiæ,vt accipiat vxorem.

QVÆRITVR Vtrum ſummus Pont. poſsit diſpenſare cum ſacerdote Occidentalis Eccleſiæ,vt accipiat vxorem.

¶Videtur enim quod non. Primò, quia traditum alteri non poteſt abſque iniuria ab eo tolli : ſed corpus ſacerdotis occidentalis traditum eſt diuinis obſequiis in caſtitate:ergo, &c.

¶Præterea , Secundum Sanct. Thom. in Secunda ſecundæ q. 83. artic. 2. dicitur , quòd ſummus Pontif. non poteſt diſpenſare religioſum ad contractum matrimonij:ergo nec ſacerdotem.

¶IN OPPOSITVM eſt , quia caſtitas annexa eſt ordini ſacerdotali ex ſtatuto eccleſiæ,ergo per eam poteſt tolli.

¶IN HAC quæſtione iuxta tria , quæ apparent in ſacerdote Occidentali, diſcutienda ſunt tria , vt pientiſsimi ſatisfiat , & cuiuſdam reuerendiſsimi domini Cardinalis votis , & Paulus nuper exorta quæſtio clarius appareat.

¶Videndum eſt igitur primò de ſacerdotio abſolutè , quomodo ſe habeat ad matrimonium:ſecundò de annexo voto continentiæ; tertiò de ſtatuto eccleſiæ. Ex his enim , & non aliunde impediri contingit ſacerdotem à matrimonio.

CONCLVSIO.

¶Poteſt ſũmus Põtifex ſalua cõſciêtia diſpêſare in matrimonio cũ ſacerdote occidêntalis eccleſia,etiã ſi nõ adſit aliqua publicæ vtilitatis ratio.

¶QVO AD primû ergo duo dicûtur. Alterum affirmatiuum ſcilicet q ſacerdotium impedit matrimoniû contrahendum:alterum negatiuum,ſcilicet q non dirimit contractum.Et primû quidem intelligendum eſt de congruo.quoniam nec ratione,nec autoritate probatur,q abſolutè loquendo, ſacerdos peccet contrahêdo matrimonium,quin potius & ratio ad oppoſitû ducit:quoniam,vt patet in 37.diſt.4.ſen.nec ordo inquantum ordo,nec ordo ſacer inquantum ſacer eſt impeditiuus matrimonij:& in Eccleſia occidentali olim diaconi poterant cõtrahere matrimonia,vt dicitur capi.diaconi.diſt. 28. Manifeſtè quoque in 31.diſt.in canone, alter.dicitur , quòd Oriêtales in ſacramentis conſtituti copulantur matrimonijs. Nec admittenda eſt gloſſa exponens, copulantur:id eſt,copulato vtuntur : quoniam manifeſtè ſeries textus de contractu matrimonij loquitur,vt cõfirmat etiã aduerſatiua ſubiuncta,ſcilicet quòd Occidentales non ſortiuntur coniugia,& cętera.Secundum verò dictum intelligendû eſt , quòd non dirimit matrimonium contractum ſiue ante,ſiue poſt.Et hoc (vt dixi)ſecluſis omnibus legibus Eccleſiaſticis,ſtando tantum in his,quæ à Chriſto & Apoſtolis habemus. Et confirmatur vltimò vtrunque horum ratione.Si ordo ſacerdotalis ex natura ſua impediret matrimonium contrahendum(ita quòd contrahere eſſet peccatum) aut dirimeret contractum , ſequeretur quòd in nullo caſu quantæcunque neceſsitatis,aut vtilitatis per Eccleſiam militantem poſſet diſpenſari cum aliquo ſacerdote, quòd contraheret matrimonium.Hoc conſequens eſt & contra Theologos, & contra Canoniſtas & contra autoritatem : qua de facto vtitur Rom. Eccleſia. Conſequentia autem manifeſtè patet ex exercitatis in Philoſophia ſaltem rationali : quoniam quod eſt ſecundum ſe prauum, nulla ratione poteſt fieri licitum.Hæc de primo.

¶QVO AD ſecundum,duo diſcutienda occurrunt:Alterum eſt,an ſecundum veritatem ſacerdos voueat caſtitatem:alterû eſt de efficacia illius voti. Quidam putant ſacerdotes Occidentales in hoc differre a religioſis, quo ad debitû ſeruandi continentiam; q religioſi aſtringũtur voto ſolenni:ſacerdotes autê nô voto , ſed ſtatuto eccleſiæ.Verùm hi manifeſtè errant:quoniã expreſsè mãdatur epiſcopis,q neminê ordinent,niſi voueat caſtitatem,vt patet di.28.in c.nullû.ex quo formatur talis ratio,Aut omnes epiſcopi occidêtales ſunt tranſgreſſores præcepti Apoſtolici,aut nô. Non eſt dicêdû primû:cû cõſtet multos eſſe viros timoratos & ſanctos

nec reprehendi ſe à conſcientiis propriis, quòd in actu ordinandi ſint tranſgreſſores huius præcepti, ergo obſeruant hoc præceptū, ergo ſuſcipientes ordines ſacros intelliguntur vouere caſtitatem ipſo facto, non verbo, ſed facto ſuſcipientes ordinem ſacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduerſari, eo quòd dicunt, quòd non poteſt quacunq; eccleſiaſtica autoritate annecti votum ex facto extrinſeco, quia votum eſt actus voluntatis intrinſecus & liber. Stant enim hæc ſimul cū prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd ſuſcipientes ordines ſacros abſq; peccato fictionis vouent caſtitatē. Ex hoc autem habetur, quòd abſolute loquendo poſſunt ſuſcipere ordinem ſacrum abſque voto caſtitatis, quia voluntas non compellitur, ſed tamen (vt dictū eſt) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes ſe vouere, & interiori actu oppoſitū intendentes.

¶ De efficacia autem ſolennis voti, diuerſa eſt Theologorum opinio. Scot. nanq; & Pet. de Pal. in 4. diſt. q. 38. putāt eādē vim habere ſimplex & ſolenne votū quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura ſua dirimit matrimoniū contractū. Poteſtque eorū poſitio fundari ſuper hoc quòd ſi ſolenne votū ex natura ſua dirimeret matrimoniū poſt contractū, nullo caſu poſſet diſpenſari. S. Tho. autem & Ricar. vbi ſupra tenent votū ſolenne dirimere ex propria natura matrimoniū ea ratione, quia ponit ipſum Deū, ſeu Eccleſiam in poſſeſsionē proprij corporis. Addit tamen in ſecunda ſecundæ S. Tho. 88. aliā rationem ex parte conſecrationis, quia ſcilicet quod ſemel ſanctificatū eſt Deo non poteſt in alios vſus conuerti. Nec valet reſponſio Scoti ad primam rationē, ſoluentis eam per interemptionem, dicendo quòd non plus ponit in poſſeſsionem votū ſolenne quam ſimplex, eo quòd nihil intrinſecum voto habet ſolenne, quo careat ſimplex, vt patet in actu interiori volūtatis, cuius eſt vouere. Hæc inquam deriſio deriſibilis eſt, quoniā manifeſtè patet, quòd vouens votū ſolenne non ſolùm promittit, ſed mutat de facto ſtatū, ac per hoc vouēs ſolēniter vt ſic, acceptat interiori actu mutationē ſtatus, promittens viuere de cætero in illo, &c.

¶ Videtur autem mihi rationabilior via S. Tho. ſi tamen rectè intelligatur. Puto enim quòd ad mentē eius, & ſecūdum veritatem diſtinguendū ſit cum ipſo in Secunda ſecundę, vbi ſuprà quòd ſolēne votum eſt duplex. Quoddam per ſe ſolenne, vt profeſsio religioſorum, & quoddam per accidēs ſolenne, vt votū caſtitatis annexum ordini ſacro. Eſt autē ratio huius differentiæ, quia ſolennitas ſiue cōſiſtat in exhibitione, ſiue in conſecratione, per accidēs cōiungitur voto ſuſcipientis ordinem ſacrū. Quoniam talis exhibet ſeipſum, & conſecratur non ad caſtitatē ſed ad actus ordinis. Religioſus verò benedicitur, & exhibet ſe ad religionis ſtatū, qui importat per ſe negationē propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hac verò diſtinctione ſtāte duas dico propoſitiones. Altera eſt, quòd votū annexum ordini ſacro, per ſe nō dirimit matrimoniū contractū, & ratio eſt, quia eſt ſolenne per accidens. Nec etiā per accidēs ſit ibi exhibitio corporis proprij ad aliquid repugnās matrimonio, ſed promiſsio tātùm, vt patet in c. nullum. diſtin. 28. Altera eſt, quòd votum religionis per ſe dirimit matrimoniū contractū, tum quia in eo ſit exhibitio corporis ad ſtatum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis eſt, vt ſoluat matrimonium prius legitimè contractū & non cōſummatū, non ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex propria natura. Et hāc rationē bene notabis contra Doct. diſcrepantes à S. Tho. ipſimet enim vtūtur voto profeſsionis quia morte ciuili, cum ad matrimoniū prius contractum diſputatio trahitur, cùm verò ad ſequens matrimoniū dirimendum ſermo conuertitur, dicunt profeſsionē non plus efficaciæ habere, quàm votum ſimplex, manifeſtè inſinuātes viris doctis doctrinæ ſuæ ruinoſum fundamentū. Eadem ſiquidem ratione & efficacia, qua profeſsionis votum dirimit prius cōtractum, eadem dirimit poſt contractum, imò minor vis requiritur ad dirimendū conſequens matrimoniū, quàm antecedēs, vt patet in ordine ſacro dirimente conſequens matrimonium, & non antecedēs. Non enim poſt contractū matrimoniū per verba de præſenti, ſi quis inuita vel conſentiente ſponſa Sacerdos fiat, propterea ſolutū eſt matrimonium, ſed illa nō poteſt alteri nubere cum tamen conſtet, quòd ſi religioſus fuiſſet factus, ſoluta eſſet à vinculo coniugali. Nec obſtat, quòd in libro 6. de voto & voti redempt. dicitur, quòd ſolennitas voti per ſolam Eccleſiæ cōſtitutionē eſt adinuenta. Hoc enim verum eſt, quemadmodū etiam conſecratio calicis per ſolam Eccleſiæ conſtitutionē adinuenta eſt. Cum hoc nanq; ſtat quòd quemadmodum nec cōſecratio calicis in ſolo Eccleſiæ ſtatuto, cōſiſtit, ſed in diuina benedictione, ita ſolēnitas quoq; voti in diuina benedictione cōſiſtit, vt in Secunda ſecundę, quæſ. 88. dicitur iuxta illud Nume. 6. Inuocabit nomen meū ſuper filios Iſraël, & ego benedicam eis. Et rurſus, ſicut calix iam conſecratus ex propria natura repugnat profanis vſibus, ſic profeſſus ſolenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerū, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quòd apud S. Tho. poteſt Eccleſia diſpenſare in vtroq; voto, ſcilicet religionis & ordinis pro aliqua maxima neceſsitate. Et quòd Eccleſia quidem poſsit, nolo aliter probare, quàm ex facto, quia ſcilicet ſummus Pont. Regem Aragonum (vt Pet. de Palud. refert) diſpenſauit, imò cōpulit, vt religione omiſſa vxorem duceret, &c. propter regni illius diſpoſitionē. Quòd autem hoc ſit de mente S. Tho. manifeſtè concipi poteſt ex initio & fundamento poſitionis ſuæ in contrarium in Secunda Secundæ, loco allegato. Ibi ſiquidem volēs cōcludere, quod Papa non poſſit diſpenſare cum religioſo, pro radice poſitionis aſſumit autoritatem Decretalis, dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monaſtērium manifeſtè dicit, &c. & deinde vt conformaret ſe Decretali adinuenit illam adaptationem de conſecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni paſsione ſemota, quilibet perſpicacis ingenij elicere poteſt, quòd ſi tempore ſuo ſummus Pont. dixiſſet oppoſitū verbo vel facto (vt poſtmodum fecit) quod ipſe quoq; accommodaſſet rationem inobedientiæ ſedis apoſtolicæ. Et propterea illa opinio non eſt ſua, niſi pro quanto ſuſtentabitur ab illa Decretali.

¶ POTEST Igitur ad rationes ſupra tactas, quæ videntur cōcludere indiſpenſabilitatē voti ſolennis religionis reſponderi. Et ad illam quidem de conſecratione, poteſt cum aliis dici, quod ſemel ſanctificatum Deo, non poteſt in alios vſus paſsim conuerti, ſed bene in magnæ neceſsitatis articulo. Liceret ſiquidem bibere in calice conſecrato, vbi aliquis non poſſet aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam verò de exhibitione, eodē modo dici poteſt, quòd quamuis res alteri tradita dono, non poſsit regulariter ab eo auferri poteſt in caſu neceſsitatis, quo ablatio eſſet magis vtilis, quam poſſeſsio propter cōmune bonū, quod præeminet bono particulari.

¶ Ad aliam verò, quæ adducta eſt pro fundameto poſitionis aliorum doctorum, dici poteſt, quòd magna differentia eſt inter aliquid eſſe per ſe tale, & poſſe per ſe tale quid. Quod enim eſt per ſe tale, nullo caſu, nullaque diſpenſatione poteſt non eſſe tale, ſed quod poteſt per ſe in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in propoſito, quòd votum religionis eſt potens per ſe in hunc effectum, id eſt dirimere matrimonium ſequens, contingit tamen (& hoc rariſsimè) vt intentum effectum non habeat propter cōcurſum alterius cauſæ, ſcilicet eccleſiæ autoritatis, & publicæ vtilitatis non paruæ. Hæc de ſecundo.

¶ QVO AD Tertium (ſcilicet de eccleſiæ ſtatuto) cōſtat iam, quòd hodie ex eccleſiaſtico ſtatuto tam ordo Sacer, quam votum profeſsionis in aliqua approbata religione, impedit matrimoniū contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit poſt contractum ex natura ſua, nec ex natura voti impliciti (quia non eſt ſolēne niſi per accidēs, vt patet ex dictis) ſed ex ſtatuto eccleſiaſtico, idcirco cum ſummus Pontif. poſsit ad libitum relaxare ſtatuti vinculum, ſequitur neceſſario, quòd ſi Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia ſummi Pōtifi. abſque vlla rationabili cauſa, quòd matrimonium ipſum eſt verè matrimonium, & contrahentes ſunt verè coniuges, & proles eſt verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium ſic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum caſtitatis agens abſque rationabili, aut dubia ſaltem cauſa licentiatus, & cōſequenter nec ipſe Ponti. à mortali excuſaretur, ſed ſi cauſa rationabilis diſpenſandi in voto caſtitatis abſit, contrahens diſpenſatus tutè contrahit, ac cōtracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis cauſa diſpenſandi in voto caſtitatis poſsit eſſe non ſola vtilitas publica ciuilis aut eccleſiaſtica, ſed aliquod aliud maius bonum nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quam ſeruata caſtitas, conſequens eſt quòd ſummus Pont. non ſolùm poteſt, ſed etiam ſalua conſcientia poteſt diſpenſare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiam ceſſante cauſa publicæ vtilitatis Et propterea ſumptuoſa fuit quorundam determinatio dicens abſolutè, quod abſque tali cauſa Papa non poteſt. Cùm tamen, vt oſtendimus, Papa abſque cauſa vlla poſsit, peccando tamen, & cum cauſa rationabili quacūque abſque peccato, & vtrobique matrimonium eſt validum. Romæ die 12. Aprilis, 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-octauus de Matrimonio, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ Num matrimonium legitimè contractum inter Chriſtianos per verba de præſenti poſſit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ abſque religionis ingreſſu.

QVAERITVR vtrum matrimonium legitimè cōtractū inter Chriſtianos per verba de præſenti, poſſit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ abſque religionis ingreſſu. Et arguitur quòd nō. Primò, ex ipſius natura, quandocunque eſt aliqua res tranſiens, ad cuius poſitionē per ſe ponitur aliquid concomitans, impoſsibile eſt poni rem illam tranſeuntem, & non poni illud cōcomitās, quia quod conuenit alicui per ſe, conuenit neceſſariò & inſepara

inſeparabiliter. Sed ſacramento matrimonij cõiungitur indiuiſibilitas & inſeparabilitas perſonarum, quæ fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitiõe matrimonij. Ergo ſi matrimonium poſitum eſt actu, & tranſit, impoſsibile eſt quin reſtet inſeparabilitas, ſed nulla diſpẽſatio poteſt ſup r impoſsibile, ergo.

¶ Secundò ex parte inſtitutionis, Matrimonium eſt de iure diuino, vtpotè inſtitutum a Deo in paradiſo (dicente, Creſcite, & multiplicamini) ſecundum quod eſt officium naturæ, & à Chriſto, ſecundum quod eſt ſacramentũ Eccleſiæ ſicut cætera ſacramenta, vnde Mat. 10. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & ad Ephe. 5. Sacramentum magnum in Chriſto & Eccleſia. Papa autem non poteſt ſupra ius diuinum, ergo.

¶ Tertiò ex parte ipſius ſacramenti, Non minoris efficaciæ eſt ſanctificatio veri ſacramenti ſanctificatione conſecrationis Eccleſiaſticæ. Sed res conſecrata, puta calix non poteſt diſpẽſatione Papæ deſinere eſſe cõſecratus, quandio eſt calix, ergo vir & mulier ſanctificati coniuges ipſo ſacramẽto matrimonij, non poſſunt quandiu viuunt deſinere eſſe coniuges. Et cõfirmatur quia ſicut Papa non poteſt facere, quòd hoſtia ſemel conſecrata deſinat eſſe conſecrata, ita non poteſt facere, quòd vinculum matrimonij ſemel contractum deſinat eſſe inter perſonas, inter quas eſt cõtractum.

¶ Quartò ex parte talis ſacramẽti, Matrimonium inquantum ſacramentum ſignificat coniunctionem ſpiritualem Chriſti & Eccleſię, vt patet per magiſtrum ſent. in 4. diſt. 26. Sed cõiunctio ſpiritualis inter Chriſtum & Eccleſiam eſt inſeparabilis, quoniam ſcriptum eſt Mat. vlti. Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Ergo matrimonium inquantum ſacramentum, eſt inſeparabile. Et confirmatur hæc ratio autoritate San. Tho. in 4. diſtin. 33. q. 2. articu. 1. ad tertium, dicentis, quòd matrimonium ex quo inſtitutum eſt vt ſit ſacramentum eſt indiſpenſabile, niſi fortè à Deo. Et confirmatur, quia tria ſunt bona matrimonij fides, proles & ſacramentum, id eſt indiuiſibilitas.

¶ Quintò ex autoritate. Quia iſta videtur communis ſententia Theologorum.

¶ IN OPPOSITVM eſt autoritas Canoniſtarum, vt patet in cap. ex publico. de conuerſione coniugatorum.

¶ IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere præcipuè ſecundum doctrinam S. Tho. vnde tria agenda ſunt. Primò oſtendetur in quo ſtat ratio ambiguitatis. Secundò ipſa ratio tractabitur. Tertiò ſatisfiet oppoſitis.

CONCLVSIO.

¶ *Matrimonium legitimè contractum per verba de præſenti poteſt autoritate papæ diſpenſari abſque religionis ingreſſu.*

¶ QVO AD primum, ſciẽdum eſt, quòd cum matrimonium dupliciter conſideretur, (ſcilicet vt eſt officiũ naturæ, & vt eſt ſacramentũ Eccleſiæ) ſi attendamus in omnibus & ſingulis conditionibus, quas habet, ſecundũ quòd eſt naturæ officium, quæſtio hæc clara eſt, quia conſtat matrimoniũ eſſe diſſolubile etiam poſt conſummationem, vt patet de coniugio infideliũ. Vnde à pręſenti diſputatione reſecãda ſunt quęcunq; ſpectant ad matrimonium, inquãtum eſt naturæ officiũ. Et propterea rationes omnes ex inſtitutione in paradiſo, & ex traditiõe mutuæ poteſtatis in corpus proprium, & ex cõmixtione carnali, & ex inſeparabilitate his annexa. non conuincunt intellectũ ad confitẽdum indiſpenſabilitatem, hæc enim omnia ad matrimonium, ſecundum q eſt naturæ officium, ſpectant, & de naturæ iure ſunt, recipere tamen diſpenſationẽ in aliquo caſu patet, & 1. ad Cor. 7. & à S. Tho. in 3. diſt. 33. quæſt. 2. art. 1. & 2. Si verò conſideremus matrimonium, ſecũdum q eſt Eccleſiæ ſacramentum, tunc diſtinguere oportet ſingulas eius cõditiones. Sunt autem hæ quatuor: ſcilicet ſacramentũ tantum, res & ſacramentum, res tantũ ſignificata & contenta, & res ſignificata & nõ contenta: vt patet ex 4. ſent. Sacramentũ tantũ, vocantur actus ſenſibiles, quibus cõtrahitur matrimoniũ. nõ abſolutè (ſic enim ſpectãt ad naturę officiũ) ſed vt ex diuina inſtitutione ſignũ & cauſa ſunt inuiſibilis gratię. Res & ſacramentũ vocatur ipſum vinculũ coniugij, non abſolutè, (quoniam ſic ſpectat ad naturę officiũ) ſed vt ex inſtitutione ſignificat aliquid ſanctum (puta cõiunctionẽ ſpiritualẽ inter Deum & animam) & diſponit ad gratiã. Res tantum ſignificata q contenta, eſt gratia gratũ faciens, quæ in hoc ſacramẽto cõfertur ad ſanctè poſſe vti cõiugio. Res autẽ ſignificata & nõ contẽta triplex aſsignatur, ſcilicet cõiunctio ſpiritualis per charitatẽ inter Deum & animã, & coniunctio etiam per charitatem inter Chriſtum & Eccleſiã, & coniunctio per vnionem perſonalẽ inter verbum & humanam naturam, quæ vocatur cõformitas in natura Chriſti ad Eccleſiam. Si igitur ex nullo horum habetur indiſpenſabilitas, diſſolubile erit: ſi autem ex his habetur inſeparabilitas, diſpenſari non poteſt. Si diligenter autẽ inſpiciamus, nihil inuenitur in omnibus his ſupra ea, quę ad naturæ officiũ ſpectant, niſi ſignũ & ſignatũ, & cauſa & cauſatũ: hæc enim tantum addit ſacramenti ratio ſupra naturæ officium. Et ex parte quidem cauſæ & cauſati, manifeſtè patet non haberi omnimodam inſeparabilitatem matrimonij: quoniã nihil in hoc ſacramento cauſatur indelebile, cùm non imprimat characterem, ſed ſit iterabile etiam viuentibus coniugibus: vt patet ſi alter religionẽ profiteatur: gratia quoque hic cauſata amitti poteſt; imò quandoq; fit ſacramentũ hoc ſine gratia, cũ ſcilicet celebratur in peccato mortali non cõtrito. Ex ratione igitur ſigni & ſignati oportet inſeparabilitatem hanc eſſe, ſi ex ſacramenti vi ſit. Et ſiquidem ſacramentũ hoc, primò ſignificatũ habet inſeparabile, oportet inſeparabilitatẽ ſequi: ſi autem primarium eius ſignificatum, nõ eſt inſeparabile, ipſum quoque ſeparari poteſt. Notanter autem dixi primò ſeu primarium eius ſignificatũ: quoniam didici à S. Thom. vbi ſupra, quòd contra prima præcepta ſacramẽti, nõ admittitur diſpenſatio, niſi fortè à Deo. Prima autẽ præcepta ſigni circa primarium ſignificatum conſtat attendi: ſicut vniuerſaliter prima pręcepta cuiuſcunq; gradus, vel officij circa principalem illius finẽ. Ad hoc igitur tota quæſtio hæc reducitur, an ſacramentũ matrimonij ſignificat primò aliquid indiſſolubile. Et hæc de primò.

¶ QVO AD SECVNDVM, Duos ergo in hanc rem inuenio dicẽdi modos, Magiſter ſiquidem ſenten in 4. diſtin. 20. expreſsè tenet: quòd matrimonium contractũ, eſt ſignum coniunctionis ſpiritualis inter Chriſtum & Eccleſiam. Et quoniam coniunctionem hanc conſtat eſſe inſeparabilem, oportet ſecundum ipſum, & eius ſequaces, quòd matrimonium ratum etiã nõ conſummatum, ſit omnino indiſpenſabile. Hanc opinionem videntur ſequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæſtionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod ſacramentum dicitur) indiſſolubilitatem coniugij, non abſolutè, ſed inquantũ ſignum indiſſolubilitatis inter Chriſtum & Eccleſiam ponit.

¶ Sed hæc opinio ſalua tantorum virorum reuerentia, falſa videtur: q dupliciter oſtenditur. Primò, Si matrimonium contractum ac ratum, ſacramentum eſſet cõiunctionis inter Chriſtum & Eccleſiam, ſequeretur q maritus relictæ ante cõſummationem matrimonij eſſet verè bigamus hoc eſt falſum: ergo. Probatur ſequela: quia ratio bigamiæ eſt defectus ſacramenti: quia ſcilicet nõ eſt vnicus vnius: ſicut Chriſtus vnus vni tantum vnitus eſt Eccleſię. Hic autẽ defectus manifeſtè adeſt ſecundo coniugio. ſi matrimonium ex ſolo cõtractu, ſacramentum eſt coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ. Falſitas conſequentis patet ex determinatione Eccleſiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et ſcito, quòd ſumpta eſt hęc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis eſt optimus & neceſſarius proceſſus. Et atteſtatur eidẽ ipſe Magiſter ſent. quoniam ſicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit conſequens in 27. diſtinct. 4. Vnde à nobis ſicut non ſuſtinetur in cõſequẽte, ita nec in antecedẽte tenendus eſt, quin potius Eccleſia determinando oppoſitum conſequentis, determinauit oppoſitum antecedentis: connexa quippe ſunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante conſummationem plurium coniugiorum. & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non conſummatum ſacramentum eſſe cõiunctionis Chriſti & Eccleſiæ: hæc enim (vt ſupra oſtenſum eſt) habent contradictionem implicitam. Secũdò ſi matrimonium ſolo contractu ſignificat coniunctionem inſeparabilem inter Chriſtum & Eccleſiam, ſequeretur quòd nec etiam per ingreſſum religionis naturaliter ſolueretur, hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur, quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona. Violatio autem ſacramenti coniunctionis inter Chriſtũ & Eccleſiam malum non eſt paruum, cùm ſacrilegium ſit. Et fieret per huiuſmodi ingreſſum: quoniam ſolueretur matrimonium, & conſequenter ſacrum ſignum, & conſequenter daretur intelligi, quòd ſignificatum eſſet ſolubile. Falſitas autem conſequentis ex eo patet, quòd nõ diſpenſatiuè, ſed regulariter licet cuilibet ante conſummatum matrimonium ire ad religionem: imò ſecundum ſanct. Thom. dantur coniugibus duos menſes ante conſummationem ad hoc: & (vt in c. ex publico de cõuer. coniug. patet) Papa non diſpẽſando, ſed ſequẽdo Eccleſiæ morẽ determinat matrimonium ſolui per religionis ingreſſum. Sunt etiam contra hoc autoritates: quæ infra afferẽtur.

¶ Alij igitur ſequentes determinationẽ in pręallegato c. de bigamis factam, dicunt, q matrimonij ſacramentum, quo ad ſignificationem, non eſt completum vſque ad carnalẽ copulam incluſiuè: ita q matrimonium contractum ſignificet cõiunctionem Dei ad animam per charitatem, conſummatũ verò cõiunctionem Chriſti ad Eccleſiam. Et inquantum prima coniunctio eſt ſolubilis, ſecunda non: ideo matrimonium contractum tantum ſolui poteſt, conſummatum autem minimè: vnde Dominus Mat. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo non ſeparet, niſi poſt illa verba, & erunt duo in carne vna. Et Apoſtolus ad Ephe. 5. nõ dixit, Hoc ſacramentũ magnum in Chriſto & Eccleſia, niſi poſt illa verba. Et erũt duo in carne vna. Et ideo Leo papa (vt refert Magiſter in 4. diſt. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita eſt à principio inſtituta, vt præter cõmixtionem ſexuum non habeat Chriſti, & Eccleſiæ ſacramentũ. Hęc ille. Vbi clarè videas aſſertum à tãto doctore, quod probare laboramus nos. S. Tho. quoq; in 4. di. 27.

q.1.art.2.q.5.expreſsè dicit duo notanda ad propoſitum. Primum eſt in reſponſione ad primum, quòd quia matrimonium contractum ſignificat coniunctionem ſpiritualem inter Chriſtum & animam, & hæc eſt ſolubilis, ideo religionis ingreſſus auferi ſacramentum. Secundum eſt in reſponſione ad tertium, ꝙ quia matrimonium contractum tantum non eſt perfectum, ideo non habet omnimodam indiuiſibilitatem. Ex his enim confirmãtur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem ſic, Si matrimonij ſacramentum non conſummatum eſſet indiſſolubile autoritate Papæ, hoc eſſet, quia omnimoda indiſſolubilitas eſſet de ratione eius, ſed hoc eſt falſum, ergo. Probatur falſitas conſequentis, quia aut eſt de ratione eius, inquantum eſt officiũ naturæ, aut inquantum eſt ſacramentum ſed neutrũ eſt, vt probauimus, ergo. Poteſt quoque idem probari ſic, De ſacramentis Eccleſiæ illud tenẽdum eſt, quod Rom. Eccleſia tenet, ſed Rom. Eccleſia diſpenſat de facto Apoſtolicis literis ſuper huiuſmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas ſuper hoc refert Archiepiſcopus Florentinus ſe vidiſſe, & noſtris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deeſt etiam naturalis ratio, ꝙ ſit diſpenſabile. Videmus enim in vniuerſo tria genera rerum, quædã enim ſunt neceſſariæ ſimpliciter, quas ſcilicet impoſsibile eſt aliter ſe habere, vt ſunt motus cœleſtes, & quædã ſunt contingentes ſimpliciter, vt res voluntariæ, & quędã neceſſariæ nõ ſimpliciter, ſed vt in pluribus, vt naturalia iſtorum inferiorum. Et inter hæc manifeſta eſt hæc differẽtia, ꝙ neceſſaria nõ poſſunt impediri, cõtingentia poſſunt fieri, vt libet neceſſaria verò vt in pluribus poſſunt quidem impediri, ſed rarò. Cum autẽ indiſſolubilitas ſacramenti matrimonij non ſit de genere cõtingentiũ (vt patet, quia non poteſt ad libitum diſſolui) nec ſit de genere neceſſariorum ſimpliciter (quia poteſt quandoque impediri, vt patet ſi, alter coniugum ingrediatur religionẽ) reſtat vt ſit de genere neceſſariorũ vt in pluribus. Et verè ſic eſt eſſentia nanq; matrimonij annexam habet indiuiſibilitatem poſsibilem impediri ex concurſu alterius cauſæ. Et hoc dupliciter, vel cauſæ quaſi eiuſdẽ ordinis & hæc eſt profeſsio regularis, vel ſuperioris ordinis, & hæc eſt autoritas apoſtolica cum cauſa aliqua rationabili. Verũ autem diſcordia orta inter coniuges huiuſmodi ſine ſpe remedij, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, crediderim ꝙ ſic, conſenſu cõiugum accedente. Tum in fauorem animarũ, ne ſcilicet in adulteria adoleſcentes ruant, aut permanere quaſi cogantur, dum ſeparati perpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quæ à deſperatis coniugibus facilè procurari poſſunt, præſertim, cum hac de cauſa Moyſes libellum repudij permiſerit. Tum ad bonum pacis reſtituendum inter eos ſublato hoc vinculo, quod cauſa diſcordiæ eſt præſertim quia coniugij finis vnitas eſt. Et hæc de ſecundo.

¶QVO AD TERTIVM Reſpondetur ad primam obiectionem, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indiuiſibilitas ſimpliciter, id eſt omnino, ſed quantum eſt ex ſe, id eſt niſi impediatur. Et propterea poſito matrimonio, ponitur indiuiſibilitas perſonarum ſic non omnino, indiuiſibilitati autem ſic non repugnat impediri.

¶Ad ſecundum verò iam patet ex dictis, quòd inſtitutio refertur ad ſacramentum perfectum in ſignificando, & non inchoatum tantùm. Quamuis poſſet etiam dici & bene, quòd Deus non inſtituit matrimonium indiſſolubile omnino, ſed quantum eſt ex ſe, vt dictum eſt. Et ideo Papa non diſpenſat contra inſtitutionem diuinam, ſed vtitur poteſtate ſua, qua poteſt impedire aliam cauſam impedibilem inſtitutam etiam à Deo.

¶Ad tertium dicitur, quòd coniuges nõ aliter ſanctificantur hoc ſacramento, quàm per gratiam gratum facientem, & repræſentationem Chriſti & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque ſit ſeparabile nulla eſt hic ſanctificatio habens effectum perpetuũ. Vnde quamuis non poſsit fieri quòd cõiuges non fuerint ſanctificati, poteſt tamen auferri vtraque ſanctitas ab eis. Et propterea non eſt ſimile de eis & de calice conſecrato, à quo non poteſt conſecratio auferri. Nec eſt propterea minoris efficaciæ ſacramentum quàm ſacramentale, quoniam longè maius eſt facere ſanctum formaliter, etſi amitti poſsit illa ſanctitas, quàm facere ſanctum miniſterialiter, & ſecundum quaſcũque alias huiuſmodi denominationes. Vnde ſacramenta omnia, quia gratiã conferunt, magis ſanctificant cæteris conſecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variã diſpoſitionẽ ſubiecti, effectus enim conſecrationum & benedictionũ non exigunt niſi conſtantiam ſubiecti, gratia autem & ſignificatio vltra ſubſtantialẽ conſtantiam ſubiecti, exigunt immutationem voluntatis & ſtatus, & propterea mutatis his definũt. Ad confirmationẽ autem dicitur, ꝙ peccat ſupponendo id quod probare debet, & quod in dubiũ vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, niſi an vinculũ ex ſacramento matrimonij contractum ſemel, ſit inſeparabile à perſonis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc ſupponit, quia ſupponit, ꝙ ſe habeat ad perſonas ſicut corpus Chriſti ad ſpecies panis ſemel conſecrati, quod conſtat ſe habere inſeparabiliter. Vnde negãda eſt ſimilitudo, quia vinculum matrimonij non habet neceſſariam connexionẽ cum perſonis, ſicut corpus Chriſti ad Hoſtiã, neceſſaria nanque connexio eſt, quæ impedit diſpenſationem.

¶Ad quartum patet reſponſio ex dictis, negamus, ſcilicet ſignificari coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam per contractum matrimonij. Poſſet quoque dici, quòd coniunctio ſpiritualis Chriſti ad Eccleſiam poteſt conſiderari dupliciter. Primò ſecũdum ſuam rationem, & ſic eſt ſolubilis: quia eſt coniunctio per charitatem viæ, Secundò, ſecundum extrema, inter quæ eſt, ſcilicet Chriſtũ & Eccleſiam & ſic eſt inſolubilis. Et quia primo modò vnio ſpiritualis conſideratur per ſe, ſecundo per accidens, ideò poteſt dici, ꝙ vnio illa eſt ſolubilis, vnio autem in conformitate naturæ eſt omnino inſolubilis, quoniam eſt ſecũdum eſſe diuinum hypoſtaticũ. Hæc reſponſio licet quo ad ſolubilitatem ſuſtineri poſsit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non eſt totaliter ei innitendum Ad confirmationẽ verò ex autoritate S. Tho. dicitur, ꝙ loquitur de matrimonio cõſummato, vt manifeſtè patet, & ex articulo præcedente in reſponſione ad ſecundum cõuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono ſacramẽti dicitur, quòd propriè & formaliter loquendo ſacramẽtum quod eſt tertiũ bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio cõtracto, ſed imperfectè, quia non niſi cauſaliter, inchoatiuè & impedibiliter, vt patet ex ſupradictis. In conſummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & vt neceſſarium ſimpliciter, & proptereà conſummato repugnat diſpenſatio, vt San. Thom. docuit.

¶Ad autoritates tenentium oppoſitum neſcio quid dicam, niſi quòd ſi diligentius hæc animaduertiſſent, fortè ſententiam mutaſſent. Romæ, die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVSNONVS

de reddendo debito inter coniuges, altero eorum exiſtente adultero, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

¶Num Vxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere à carnali commercio viri publicè concubinarij.

QVAERITVR An vxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere à carnali cõmercio viri publicè cõcubinarij. Et videtur ꝙ ſic. Vir tenetur ad abſtinendum ſe ab vxore publicè adultera, ergo ecõtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus eſt turpitudinis, qui crimen celat vxoris, vt in ca. quemadmodũ de iureiurãdo dicitur, & in ſacris canonibus extra de adulte. ca. ſi vir. & 32. quæſt. 1. c. 1. & c. ſi quis vxorem. & ſacris doctoribus in 35. diſtinct. quarti ſent. Conſequentia autẽ probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, ſicut econtrario, quia vir eſt caput mulieris, vt dicitur primæ ad Corinth. 1.

CONCLVSIO.

¶Vxor innocens & in amaritudine poſita de viri adulterio, non amplius ſperans per actus coniugij abſtinentiam viri emendationem, non tenetur ad abſtinendum ab eo, ſed poteſt licitè vti matrimonio tàm petendo quàm reddendo.

¶AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, quòd actus coniugij, qui cum ſecundũ ſe licitus ſit, ad hoc quòd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculũ aliquod nouum in innocentẽ deriuari ad hoc: vt teneatur abſtinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter poteſt cõſiderari. primò inquãtum offenſiuum vxoris, ſecundò inquantũ emendabile pro bono ipſius mariti, tertiò inquantũ punibile pro bono cõmuni, quartò inquantum quandam mali ſpeciẽ in coniugẽ ducit. Si primo modo ſumatur crimen propoſitum, ipſum quidem virũ in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iuſtum quippe eſt, vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterũ ad ſeruandum ſibi promiſſum perdat, ſimplici tamen petitione actum cõiugij poſtulare nõ prohibetur à volente ſibi conſentire, ſicut in alijs debitis, quãuis extinctis iure poteſt creditor petere à volũtario debitore, qui non vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorẽ offenſam in nullo ligat, non eſt enim addenda afflicto afflictio, ſat eſt ꝙ quatenus offenſiuum eſt, ipſam affligat. Si ſecundo modo, vxor innocẽs non tenetur ad abſtinentiam actus coniugij, niſi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc niſi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mãdatum Domini Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. ſi monitio verbis facta per ſe, vel alios non ſufficit, (quũ ipſa nõ poſsit verbere virũ adducere ad pœnitentiã, ſicut econtrario) tenetur adhibere pœnalẽ medicinã, abſtinẽdo ab eo, & denũtiare Eccleſiæ, ſi hoc non ſufficit. Sed, quoniã præceptũ de correctione fraterna non habet locũ, vbi nõ eſt ſpes pœnitẽtiæ, (quoniã finis eius eſt bonũ ipſius

peccato

peccatoris,) ideo, ſi vxor non ſperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tantò minus ſi credit ꝙ peior fiet. Si tertio modo, ſic quum procurare bonum commune in huiuſmodi fiat per viam accuſationis, nõ tenetur vxor ex ſolo crimine adulterij viri, quum hoc non ſit in corruptionem ſpiritualem vel corporalẽ boni cõmunis, niſi annexam haberet corruptelam fidei Chriſtianæ, vel proditionem patriæ, & huiuſmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet ſpeciem mali, (vt communiter affirmatur,) quòd innocens miſceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato conſentire, correctionem debitam non apponendo. Conſtat autem, quòd ſi non eſt ſpes pœnitentiæ per huiuſmodi abſtinentiam, correctio hæc non eſt debita ſecundum veritatem, & quòd ſi notum eſt, quòd vxori hoc valde diſplicet, & propterea ducit in amaritudine animam ſuam, (vt cõmuniter accidere videtur) ceſſat ratio apparentis mali & ſcandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur conſiderationibus opportunis concluditur, quòd vxor innocens, & in amaritudine animæ poſita de viri adulterio publico, non ſperans per abſtinentiam actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abſtinendum ab eo, ſed licitè poteſt matrimonio vti tam petendo, quàm reddendo.

¶ET AD Obiectiones in oppoſitũ dicitur, quòd nec vir tenetur ad abſtinẽdũ, niſi ſubſit ſpes correctionis futuræ & ratione ſcandali. Sed quia ad virum ſpectat corrigere vxorẽ etiam facto, ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus ſibi tamen conuenientibus, puta ad verberandũ eam, ſegregandúmq; à pratica, & huiuſmodi, inter quæ remedia computatur abſtinentia à thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoq; magis ad euacuandum à ſe ſcandalum actiuũ, quia oõ facilè creditur vxorem publicè adulterari ſine tacito cõſenſu viri. Propter hæc namque duo omnes autoritates allatę damnant virũ non ſeparantem ſe ab adultera, vt patronũ turpitudinis. Nec ſacri canones intelligendi ſunt condidiſſe nouum ius, ſed applicaſſe doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij. vnde & patrocinium peccati & patrocinatus turpitudinis, & huiuſmodi quæ diuini iuris ſunt, aſſerũt. Et hæc de quæſtione hac ſufficiant Romæ die 14. Martij, 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS

De vſu ſacrarum Scripturarum ab Eccleſia vnica quæſtione contentus.

QVESTIO. VNICA.

¶An apoſtol. ſedes in ſacris canonib⁹ abutatur verbis ſacræ Scripturæ.

CHARITATE Ieſu Chriſti cogente, quæritur an Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur verbis ſacræ Scripturæ. Et videtur ꝙ ſic. Primò, quia Clemens ſextus in extrauaganti, vnigenitus, de pœ. & re. abutitur autoritate Prouer. cap. 7. dum ad theſaurum, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam dicens, quòd eſt theſaurus, quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei. Conſtat enim ꝙ per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei, ſed ſolummodo ſatisfacit pro pœna debita.

¶Secundò quia Pelagius Papa in Decre. diſt. 21. ca. quamuis, probat ſedem Apoſtolica eſſe prælatam cunctis Eccleſijs Euangelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcũq; ſolueris, &c. Et tamẽ cõſtat per illam Domini ſententiã non eſſe Petrũ prælatum ceteris. ¶Tum quia verba illa dicta ſunt Petro in perſona omnium, ſicut ipſe Petrus reſpondit pro omnibus. Vnde & ſacri doctores intelligunt ibi nõ vni, ſed vnitati æqualitatis omnium dictum. Quodcunque ligaueris, &c. Tum quia ipſe Dominus replicauit in plurali eandem ſententiam, Quæcunque alligaueritis, Matth. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod vni dico omnibus dico, Mar. 13.

¶Tertiò, quia extrà de conſti. ca. tranſlato. affertur autoritas Apoſtoli, Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt vt trãſlatio legis fiat. Et decretalis ſententia eſt, ſacerdotium eſt tranſlatum à Moyſe in Chriſtum, & à Chriſto in Petrum, ſic interpretantur Iuriſtæ: & Ponti. permittit ſeu approbat. Conſtat autem impiũ eſſe dicere ſacerdotium tranſlatum à Chriſto in Petrũ: abuſiuè ergo apoſtolica ſedes in ſuis decretalibus ſacram Scripturam affert, vimque illi infert.

¶IN Oppoſitum Eſt ipſius Apoſtolicæ autoritatis dignitas.

CONCLVSIO.

¶Proprio ſenſu ac germano ſacrarum Scripturarum Eccleſia ſemper vtitur in ſacris canonibus.

¶QVAESTIO Hęc mota eſt charitate vrgẽte, ne hi, qui minus eruditi ſunt legẽtes vulgatas has iniurię Apoſtolicę ſedi illatas, putent veras eſſe. Et ſi fortè hi, qui nouitatibus iſtis ſtudẽt, diſcant ſapere ad ſobrietatem, aut ſaltẽ cohibeant linguas ſuas. Dedecet ſiquidẽ paſtori & doctori omniũ Chriſtianorum Ro. Pontifici iã ſi quandoq; trãſumptiuè vteretur aliqua autoritate Scripturæ, vt crebro doctores ſacri faciũt, detrahere non modo contumeliã irrogare publicè ſcribẽndo, ꝙ abutitur ſacra Scriptura, quod vim infert ſacro eloquio. Nunquam hoc ab Auguſtin. Hier. Ambr. aliiſque ſanctiſsimis doctoribus didicimus, Si quis, inquit Iacobus Apoſtolus, putat ſe religioſum eſſe nõ refrænãs linguam ſuam, &c. huius vana eſt religio. Reducendus quippe eſt potius aut intellectus, aut ſermo in captiuitatem in obſequium Chriſti in ſuo vicario, quando videntur nobis minus conſona eius verba, modò fides ſalua ſit: nec ponamus os in cælum, præſertim quod humanum ſæpe fallitur iudicium, & quòd vnus putat abuſiuè dictum, alter intelligit propriè dictum. Et quia ſic accidit in propoſito, nulla ſiquidem inductarum autoritatum abutuntur ſacri canones, ſed in proprio ſenſu illarum qualibet vtuntur, vt ſigillatim manifeſtabitur, ideo paruulum hunc laborem non ſubterfugi.

¶Clemens imprimis VI. non abuſiuè, ſed propriè vtitur autoritate Scripturæ: quoniam theſaurus, de quo loquitur Scriptura, eſt theſaurus diuinæ ſapientiæ: eſt enim theſaurus meritorum Chriſti, qui eſt ipſa diuina ſapientia, & fons ſapientiæ. Et quicunque theſauro hoc vero vſi ſunt, efficaciter conſequendo indulgentias, cum perſeuerantia ſine qua quocunq; theſauro vanè vtimur, verè participes fiunt amicitiæ Dei cõſummatæ. Cuius nullus poteſt eſſe particeps, quandiu obnoxius eſt pœnæ alicui pro quocũque peccato: quoniam Dei amicitia conſummata non niſi in cæleſti patria habetur in quam nihil pœnæ ſubiectum ingredi poteſt. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinę amicitiæ conſummatæ, verè & propriè dicitur theſaurus indulgentiarum eſſe, quo qui vtuntur, participes fiunt amicitiæ Dei. Nec valet argumentum, Theſaurus diuinæ ſapientiæ fuit antè indulgentias, & illo quis poteſt vti ſine indulgentijs. ergo indulgentiæ non ſpectant ad illum: quoniam theſaurus diuinæ ſapientiæ continet multa in ſe diuinæ ſapientiæ opera: vt ſunt actus ſapiendi ſecundum Deum, & merita Chriſti vt meritoria, & eadem vt ſatisfactoria, & multa alia. Et vt theſaurus ipſe prior indulgentijs, non dependet ab indulgentijs: ſed econtra indulgentiæ dependẽt ab illo. Et poteſt aliquis vti theſauro illo diuerſimode, propterea poteſt quis vti illo ſine indulgentijs & per indulgentias. Et ſimiliter poteſt aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ conſummatæ, & ſine indulgentijs & per indulgentias. Non docet ſiquidem Romana Eccleſia indulgentias eſſe medium, ſine quo non poſsit diuina amicitia conſummata haberi: ſed eſſe medium, per quod poteſt haberi, tanquam remouens prohibens: vt declaratum eſt.

¶Quod autem ſecundò obijcitur de autoritate euangelica, perſpicaciter intentum Pelagio Pontifici abſque abuſu ſuffragatur: nam quòd illa Domini verba ad ſolum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primò ex hoc, quòd eidem facta eſt promiſsio, cui exhibita eſt promiſſa res: ſed ſolum Petrum cõſtat à Domino cõſtitutũ caput Eccleſiæ, vt patet Ioan. vlti. vbi Dominus poſt reſurrectionem Petro, vt diſtincto ab alijs Apoſtolis, dixit, Paſce oues meas, fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & ſtatim ipſius, non ipſius & aliorum martyrum: paſtoralis officij fructum ſubdidit, Quum eſſes iunior, & cætera. Et hoc ibidem confirmat Chriſoſtom. Præteriens, inquit Dominus alios Apoſtolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundò ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis, &c. certũ eſt enim, quòd ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apoſtolos, nec quòd ſingulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum eſt. Et confirmatur, quia inter diſcipulos erant tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in ſpe, quum eſſet fur: vt Ioan. Euangeliſta teſtatur. Tertio patet ex hoc, quod Dominus inchoauit ſententiam à Petro: vt ab alijs diſtincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc, &c. cõſtat autem quod nec de Andræa, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifeſtant, quòd Petro ſingulariter dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum: ac per hoc Pelagius Papa non abuſiuè ſed proprie vſus eſt autoritate illa ad probandum Petri ſedem à Domini voce & ſenſu cæteris eſſe prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem autoritate vſus eſt ad idem probandum, quĩ Anacletus martir ſub traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. diſtinct. cap. ſacroſanct. Ad primam obiectionem reſpondetur, quòd Petrus dicitur reſpondiſſe pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autem quem me eſſe dicitis? ſed ſicut reuelatio, teſte Domino, ſoli Petro dicitur facta: ita reſponſio non ex conſilio aliorum, ſed ex diuina reuelatione à ſolo Petro facta eſt. Sed quia omnibus placuit reſpõſio pro omnibus reſpõdiſſe dicitur: frequẽtiſſimè ſiquidẽ accidit ꝙ multis collegis præſentib⁹ quod vnus optimè dixit, tanquã ſi ab omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamẽ ſolius eſt illius qui ſapiẽter reſpondit. Sacri autẽ doctores accipiẽtes hęc verba nõ pro vno, ſed pro vnitate nõ obſtãt: quia vera ſũt. Nec aduerſant dictis, quia de vnitate eccleſiaſtica loquũtur, quæ eſt vnitas ordinis, caput vnũ habẽs. Imò interpretatio hęc, Pelagij ſenſum confirmat, quoniã verba illa dum vnitatẽ Eccleſiæ reſpiciunt, caput vnum deſignant: per quod vnitas Eccleſiæ claues habeat regni cælorum, & ordine quodã à Petro ad alios in partem ſolicitudinis aſſumendos poteſtas abſoluendi atque ligandi deriuetur. Et propterea non vnus Petrus in perſona, ſed in omnibus ſucceſſoribus ſuis, nec vnus Petrus cũ ſucceſſoribus ſolus ſuſcepit claues, vt ſolus retineat, ſed vnitas Eccleſiæ per vnũ ſuſcepit, dum Petrus ſuſcepit communicãdas in vnitate Eccleſiæ. Quod autem

affertur

aſſertur in argumēto de vnitate æqualitatis, falſum eſt, nec eſt Sāctoris ſententia de vnitate æqualitatis ſed Eccleſiæ, quam conſtat eſſe vnitatem ordinis. Et aduerte, q non ſolùm gloſſa ordinaria, ſed Cyrillus inter priſcos Patres Orientales nulli ſecundus in libro Theſau. de Petro & ſucceſſoribus in Rom. Eccl. hoc intelligit, vt in cath. au. Mat. 16. habes. Ad ſecundā verò obiectionē dicitur, q Dominus non replicauit de clauibus regni cælorum, quum omnibus cōmuniter dixit, Quæcunq; alligaueritis, in hoc diſcernendam, relinquens excellentiam Petri ſuper alios. Et rurſus ordo ipſe, dum primo ſoli Petro, & deinde communiter aliis loquitur, inſinuat quod prius Petro, deinde aliis Epiſcopis autoritas conuenire debebat abſoluendi atque ligandi. Ad tertiā autem, Quod vni dico, omnibus dico, reſpondetur, quòd Dominus non dixit, Quod vni do, omnibus do. (non enim omnibus diſcipulis dedit apoſtolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuaginta duorū) in propoſito autem non eſt quæſtio de Dicere, ſed de Dare, Tibi inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propoſitum eſſe, quod vni dico, omnibus dico, quòd de doctrinali dicere ad literam voluit cæleſtis Magiſter intelligi, vt inſtructio quam vni impendebat omnibus impenſa nuncupetur.

¶ Ad tertiū argumētum principale de autoritate Pauli Apoſtoli dicitur, q decretalis illa nec ſomniauit vnquā quod ſacerdotium ſit tranſlatum a Chriſto in Petrum, quum Petrus non niſi Chriſti ſacerdotij miniſter ſit, & Chriſti vicarium eſſe decretales clamēt. Vnde nulla culpa eſt Pontificis ſi iuriſtæ malè eam intellexerunt, niſi quis adeo deſipiat: vt Pōtifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profectò dignum eſſet, q in Papam, in decretalem, ſenſum alienum retorquent arguentes iſti, niſi manifeſtior lapſus, teſtimonium eorum ſtudio perhiberet, ſubdunt enim pluſquam octingentorum annorū Chriſtianos totius Oriētis, & Africæ nunquam ſub Romano Pont. fuiſſe. Nam ſi Chalcedonēſem ſynodū (vnam ex quatuor quas ſicut ſanctum Euangeliū Greg. excipit) perlegiſſent, Patrúmq; decreta ac geſta libraſſent, vidiſſent contigua omnium ætatum teſtimonia, primatū Rom. Eccleſiæ præferentia, falſiſsimúmq; eſſe Africæ Orientiſque Chriſtianos Ro. Eccl. ſubditos non fuiſſe. Ad quod pro nūc ſufficiāt duos teſtes ante annos mille ferè. Alter eſt ex Grçcis Cyrillus, ſcilicet in libro Theſau. vt habes in cathena au. Mat. 16. dicens, Secundū hanc Domini promiſsionē Eccleſia apoſtolica Petri, ab omni ſeductione hæreticáq; conuētione manet immaculata, ſuper poſitos Epiſcopos, & ſuper omnes primates Eccleſiarū & populorū in ſuis pōtificibus in fide pleniſsima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius ſcilicet ad Ioannem Epiſcopum Syracuſanum ſcribēs, Conſtantinopolitanā Eccleſiam, quis eam dubitet ſedi apoſtolicę eſſe ſubiectam, vt habes in Decre. diſtin. 22. ca. de Conſtantinopolita. Maguentiæ die 22. Martij, 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVS PRImus Ad Leonem decimum Pontificem maximum de ſeptemdecim Reſponſionibus ad diuerſa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri aſſertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTAtus trigeſimi primi, Summaria.

1 *De expoſitione quinque articulorū Lutheri reprobatorū. Primus articulus eſt. Verū eſt prouerbiū, & omniū hominū doctrina de contritione adhuc tradita præſtantius quod ſumma pœnitentia eſt non amplius peccare. & quod optima pœnitentia eſt noua vita Secūdus, Nemini remittuntur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe, quando presbyter remittit. &c. Tertius, Error illorum magnus eſt qui vadunt ad communionis ſacramentum ſub hac confidentia. quod ſunt confeſſi. & quod cognoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali propter preces & præparatoria præmiſſa, &c. Quartus. Theſaurus Eccleſiæ vnde Papa dat indulgentias, nō ſunt merita Chriſti & Sanctorum. Quintus, Si Papa cū magna parte Eccleſiæ haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur vel approbetur.*

2 *Quid ſentiendū de ſex propoſitionibus in laudē beati Ioſeph à quodam Theologo prædicatū Prima, quod Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti. qui Chriſtum ipſum palpauit, & eo familiariter vſus eſt Secūda quod Ioſeph ſanctus fuit verus vir Virginis Mariæ iuxta illud Iacob autē genuit Ioſeph virum Mariæ. Tertia, quod fuit verum matrimonium inter Virginem glorioſam, & ſanctum Ioſeph quod non potuit eſſe niſi per mutuam corporis donationem, quæ fuit inter Ioſeph & Virginem. Quarta, quod iſtud matrimonium fuit priuilegiatum, quoniam in iſto matrimonio Virgo nō dedit vſum corporis licet per matrimonium dederit corpus, edocta à Spiritu ſancto. vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vſus copula carnalis. Quinta. quod Virgo Maria dado corpus ſuum Ioſeph dedit & ſanguinem totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti. Sexta, quod hæc propoſitio eſt vera: Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti, id eſt ex ſanguinibus proprijs Virginis Mariæ à Ioſeph ſancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Chriſti.*

3 *An matrimonium contractum à iuuene, poſtquam religionem poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egreſſus eſt ad ſecularem vitam & habitum ſit validum.*

4 *An adulter ipſo facto ſit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.*

5 *Ad quatuor dubia primum. An iuridice inquiſitus de aliquo crimine teneatur. & debeat nominare complices. ſi non ſunt infamati, & ante correptionem fraternā. Secundum. An ſi ipſe iudex nominauerit, poſſit iudex cōtra tales procedere ad inquiſitionem Tertium, An iudex ſciens defectum alicuius à tribus vel quatuor non per modum iudicij, poſſit ipſum cogere ad dicendum veritatem Quartum, An infamatus de aliquo poſſit de omnibus inquiri.*

6 *An qui, qui ex Iudæis originem ducunt, ſi in nullo culpabiles inuenti, nec aliter ſuſpecti, niſi ratione originis ſunt poſſit negari ingreſſus religionis, & ſi fuerint nouitij, negari poſſit profeſſio abſque peccato mortali: an ſit hoc contra præceptum charitatis.*

7 *An N. ingreſſus religionem quandā mendicantium in quodam illius conuentu regularis vita, cum animo deliberato perſeuerandi vſque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in ſeruitiū Beatæ Virginis, cui Eccleſia illa dicata eſt poſt quam multos menſes ibidem degit, poſſit ob ſcelera ibidem impunitus ad ſeculum intra probationis annum redire.*

8 *An is qui in choro ſic diuinum officium perſoluit, quod ſui chori verſus ſubmiſſe ſibiipſi ſolo dicit. alterius vero chori verſus audit tātummodo ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ de perſoluēdis canonicis horis.*

9 *Ad tres quæſtiunculas primum. An vſura ſoluta ab accipiēte ſine neceſſitate pecuniæ mutuo, ſit reddenda illi, qui ſoluit. Secūdum. An pertinaci etiam vſque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu ſed quia eſt veniale, ſit deneganda abſolutio de cæteris peccatis. Tertium. Quomodo intelligatur delictum publicum, vt ſine peccato poſſit reuelari, an quia poteſt probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice aut quouis alio modo*

10 *An poſſit annua penſio ex beneficio eccleſiaſtico debita, pro certa ſumma pecuniæ ſemel perſoluenda, vendi*

11 *An Petrus cōſignans centū florenos apud Paulum mercatorem. vt eis pro parte lucri capitulis ſuis, aſſignet v. flo. reſiduo lucri ſibi reſeruato, licite cōtrahat, & reſtitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad v. dubia primum. An ſit ſimpliciter de neceſſitate ſalutis pœnitentem confiteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, quando poteſt ea ſigillatim ad memoriam reducere. Secundū Quando circumſtantia loci facit ſic neceſſario confitenda Tertium, An ſi tam venditor, quam emptor ſciat naturam rei & valorem nullum ſubſit peccatum ſi res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum. An principes terrarum per cōſuetudinem poſſint ſibi licite appropriare feras. Quintum. An dicti principes poſſint ita diſtricte prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus ſubditus poſſit eas capere, quin grauiſſime puniatur, etiamſi capiat eas, vt ſe a damno præſeruet, quod inferunt in bladis, vel huiuſmodi*

13 *Ad vij. dubia primum. Quomodo ſtent hæc ſimul licet vēdere Iudæis res quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificijs, & non licet cooperari ad reedificationē ſynagogæ Iudæorum Secundū Quomodo ſtent hæc ſimul occultiſſima per accidens ſubiacēt Eccleſiæ cēſuris, & autor homicidij occultus non eſt ſub iudicio humano, quia perſona eſt occultiſſima. Tertiū. An hæc ſibi inuicē repugnent nullo modo licet inducere ad minus malū etiam paratos. & licet inducere vt peccent minus. Quartū Quomodo hæc ſe cōpatiantur. Excuſantur qui omnino cunaturi tēpore ieiunij exhibent cœnam & non licet exhibere vinū volēti omnino ſe inebriare. Quintū, Quomodo hæc Sicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere & nō oportet petere veniā, ita nec in contumelia. & quādo tranſlatio non eſt omnino voluntaria, oportet nō ſolum reddere pretiū agri, ſed aliquid correſpondens illi cōditioni inuoluntarij, ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secundæ ſecundæ, tractatur de famoſo murmurationis vitio. Septimum, Quid importet ſcrupulus conſcientiæ quo ſtante licite operamur oppoſitum.*

14 *Ad quinque dubia. Primū. Cur permittitur ſimul ſtare bonitatem ſubſtantialē & veniale peccatū Secundum, Quomodo verificetur, quod non oportet reſtituere cum damno in re ſuperioris ordinis, quū ex hoc videatur ſequi mulierem, quæ ex adulterio ſuſcepit prolem, non teneri ad ſe prodendum, quantumcunque veri hæredes inde dānificentur. Tertiū. An hoc ſit ſolidum fundamentum vtentem malitia alterius, ſemper petere debere aliquid abſque peccato præſtabile. Quartū, An ſicut votum abſtinentiæ vxoris ſic & votum continētiæ viri irritari poſſit, ſic vt vxor ſecura ſit atque tuta. Quintū. An ſic mens diui Thomæ in 4. ſentent. diſtin. 18. quæſt 2. arti. 1. quæſt. 4. quod excommunicatio iniuſta priuat ſuffragijs Eccleſiæ*

15 Ad.

15 Ad duo dubia. Primũ quomodo ſuſtinetur quod Votum eſt de meliore bono, id eſt bono ſupererogationis, & quod religioſæ perſonæ Generis Vacantes agant contra Votum. Secundum. An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione interuenit dum renouat Voluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum ſit Vnum numero peccatum. & cætera

16 Ad duo dubia primum, Quomodo ſit Vnus conceptus mentalis entis. Secundum. Quomodo hac ſtent ſimul, analogum non abſoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum Vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta & tranſcendentia adduntur in quem reſoluuntur, qui eſt primo notus.

17 Ad quinque articulo, circa emptionem rerum raptarum in bello iniuſto. Primus eſt. An huiuſmodi res raptæ etiam difficillime reparabiles, ſint iudicanda tanquam habita pro derelicto.

Secundus eſt. An capta à priuatis, poſſint licite emi poſt dicem ſeu certum tempus. Vt nonnulla leges admittunt.

Tertius eſt. An in huiuſmodi caſibus, in ementibus ſcienter tota reſolutio ſumenda ſit ex intentione Vtilitatis propria, vel Domini. &c.

Quartus eſt. An dictum cuiuſdam doctoris dicentis ſic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vero Domino, ſi comparuerit, credens tamen quod non comparebit, & conſequenter ſperans pro ſe habiturum, non peccat, quia verſimiliter poteſt de vero Domini Voluntate præſumere, ſit in conſcientia tutum & aliis diuulgandum. Quintus eſt. An emat recte qui ex pietate calicer, & huiuſmodi ſacra dedignatur, quod manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrente Eccleſia habito pretio, & an Dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus ſtante notitia regionis, puta Hungaria.

PETRI Apoſtoli veſtigiis inhærentes, parati ſumus rationẽ reddere omni poſcenti nos de ea, quæ in nobis eſt fide. Quibuſdam proinde Chriſti fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinque articulos in apoſtolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos conteritos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati meritò fuerint, ſubnectendo ſigillatim dictos articulos cum dubitantiũ obiectionibus, prout ad vos delati ſunt, & cuiuſque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

¶ Super quinque Martini Lutheri articulos. Primus Lutheri articulus, Vera pœnitentia eſt, non amplius peccare. & nouam prorſus ducere vitam.

PRIMVS Igitur articulus eſt. Verum eſt prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhoc traditis præſtantius, quòd ſumma pœnitentia eſt, non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia eſt noua vita.

¶ Obiicitur, in hoc articulo, omnes ſancti Patres vidētur conſentire cum Luthero, & ideo nec error poteſt eſſe hic, nec hæreſis.

¶ RESPONDEMVS Hunc articulum meritò reprobatum tam ſecundũ illius articuli ſenſum, quam ſecundum quòd à Luthero prolatus eſt. Et quidē ſi ad proprium ſenſum verborũ ſpectetur, falſus cõprobatur, nam nec ſumma, nec optima pœnitentia eſt, qua nõ fit remiſſio peccatorũ promulgauit enim Saluator pœnitentiam Chriſtianam eſſe remiſſionem peccatorũ, Luc. vlti. Oportet, inquit, prædicari pœnitētiam in remiſſionē peccatorũ, Hæc autem duo in articulo poſita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) conſtat non ſufficere ad pœnitentiā in remiſſionem peccatorum, quandoquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato) Petrus enim poſt peccatũ cõmiſſum fleuit amarè) & recurſus ad diuinam miſericordiam cum publicano, Deus propitius eſto mihi peccatori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili peccaſti, ne adiicias iterum, ſed pro priſtinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiā Auguſtin. notauit, non ſufficit dicere, Ne adiicias iterum, ſed adiuncta eſt deprecatio pro priſtinis remittendis. Non eſt igitur ſumma pœnitentia, non amplius peccare, nec eſt optima pœnitentia, noua vita, quę dolorē pro peccatis & deprecationē pro priſtinis in ſe nõ claudit. Et videtur quòd pręcipitem daret pœnitentem hic articulus, nam ſecundũ eundem ſummè & optimè pœniteret auarũ, ſi ab auaritiæ actibus ceſſaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et ſimiliter accideret intemperato, ſi à paſſionibus intemperatis ceſſaret, & deinceps continenter viueret, & ſic de aliis, hoc enim ſignificat oon amplius peccare, & noua vita. Et ſi hæc ſummam, optimámque pœnitentiam conſtituunt, inanis fides noſtra tam de neceſſario fletu peccatorum, quam de recurſu ad Deum pro remiſſione eorundem inuenitur. Meritò igitur ſecundum ipſius ſenſum articuli reprobatus eſt.

¶ Si autem idē ſpectetur articulus vt à Luthero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiuſmodi prouerbiũ allatum cõprobatur à viro negante duas partes pœnitentię, ſcilicet cõtritionem & ſatisfactionem, & ad hoc per huiuſmodi prouerbiũ tendit vt tam neceſſitatē contritionis, quæ præcipuè cõſiſtit in dolore pro peccatis, quā ſatisfactionis tollat, vt patet in libris ſuis & aliis eius articulis damnatis. Non cõſonat ergo dictus articulus ſanctis Patribus tam ſecundũ ſeipſum, quàm vt à Martino manauit, quāuis ſi in ſanctis Patribus huiuſmodi ſentētia inueniretur, piè eſſet interpretanda, & ad bonũ ſenſum reducenda.

ARTICVLVS II.

¶ His proculdubio remitti peccata certum eſt qui ſibi remiſſa eſſe credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus eſt, nemini remittuntur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe, quando presbyter remittit.

¶ Obiicitur, Hic articulus ſynceram videtur continere veritatem, vtpotè quę ſtabilimēto fidei innitatur.

¶ RESPONDEMVS Credere ſibi eſſe remiſſa peccata abſoluente ſacerdote, contingit dupliciter, vel quantum eſt ex parte ſacramēti, vel quantum eſt ex parte ipſius, qui abſoluitur. Credere primo modo, neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorũ, nam hoc credere eſt actus fidei infuſæ, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo. Credere autē ſecundo modo, non eſt neceſſarium ad remiſſionem peccatorum, quoniam poteſt pœnitēs, qui abſoluitur, piè dubitare de propria diſpoſitione, an ſcilicet dignè ſuſcipiat illud ſacramentũ. Verebar, inquit Iob, omnia opera mea, & Iſaiæ 14. dicitur, Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Et cum hac pia dubitatione, ſtat quod dignè ſuſcipiat ſacramētum abſolutionis, & conſequatur remiſſionem peccatorum, quoniā huiuſmodi pia dubitatio nõ contrariatur ſtabilimento fidei infuſę, ſed firmitati fidei acquiſitæ, ad quam cõſtat, quòd ſpectat credere de ſeipſo an ſit, vel non ſit ſufficienter diſpoſitus. Sequitur igitur articulum comprobari falſum ex hoc, quòd alicui remittuntur peccata, qui non credit, ſed piè dubitat ex parte propriæ diſpoſitionis remiſſa ſibi eſſe peccata abſque preiudicio ſtabilimēti fidei Chriſtianę, quæ nõ eſt de hoc obiecto, ſcilicet mihi eſſe remiſſa peccata, ſed de hoc, quod eſt, remiſſa eſſe peccata mihi dignè ſuſcipiēti ſacramentum pœnitentię. Sicut nõ eſt fides Chriſtiana, quod ſub hac Hoſtia eſt corpus Chriſti, ſed quòd ſub hac Hoſtia cõcurrentibus vndique omnibus requiſitis neceſſariò ad ſacramentũ Euchariſtię, eſt corpus Chriſti. Non cõtinet igitur hic articulus ſynceram veritatem, ſed meritò reprobandus fuit, vtpotè falſus.

ARTICVLVS III.

¶ Vana eſt illorum fiducia qui ad communionis ſacramentum accedunt, putantes ſe ſine mortali accedere cum ſint confeſſi, & cæteris externis actibus diſpoſiti.

TERTIVS eſt, Error illorũ magnus eſt, qui vadunt ad communionis ſacramenta ſub hac confidentia, ꝙ ſunt confeſſi, & quòd agnoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali ꝓpter preces & præparatoria præmiſſa, &c.

¶ Obiicitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

¶ RESPONDEMVS, Etſi ad ſacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iuſtificatrice magnus error eſt, contra apoſtolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, accedere tamen eum eadem confidentia tanquam præſeruatrice à peccato indignè acceſſus ad ſacramentum Euchariſtiæ nullus eſt error, ſed conſilium apoſtolicũ. Docens ſiquidem idem Apoſtolus, quo pacto quis ad dictũ ſacramentũ non indignè accedat, nec ad iudicium ſibi manducet & bibat, inquit, Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifeſtat eũ qui ꝓbauit ſeipſum, ſecurè ad ſacramentum accedere, ita ꝙ non eſt reus & corporis & ſanguinis Domini, nec ad iudiciũ ſibi manducat & bibit. Et quoniam populus Chriſtianus frequenter vtranq; Apoſtoli doctrinā audit, & vt vnuſquiſq; poteſt de ſeipſo teſtari, quilibet ante communionis ſacramentū probans ſeipſum contritione, confeſsione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tanquam præſeruatrice à peccato indigni acceſſus, & non tanquam iuſtificatrice, ideo articulus iſte Lutheranus tanquam pernicioſus ſanctæ fiduciæ Chriſtianæ plebis, & ſcādaloſus, & inimicus apoſtolicę doctrinę reprobatus eſt.

ARTICVLVS IIII.

¶ Indulgentiarum Theſaurus non ſunt merita Chriſti.

QVARTVS Articulus eſt, Theſaurus Eccleſiæ vnde Papa dat indulgentias, non ſunt merita Chriſti, &c.

¶ Obiicitur, In hoc articulo nulla autoritate Lutherus poteſt conuinci, hoc tamen facere decretum eſt, & bullam confirmare.

¶ RESPONDEMVS Prænotando non vno atque eodē modo, nec ęqualiter conuinci autoritate poſſe Chriſtianũ hominem de eccleſiaſticis myſteriis, ſed licet quædam plus, quędā minus explicata inueniātur in ſacra Scriptura, cõuinci tamē omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentũ Baptiſmi autoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in ſacra explicatur Scriptura, ſacramentũ verò confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec inſtitutio illius in ſacra explicet Scriptura, conuincitur tamen ex autoritate, qua Apoſtoli imponebāt manus, & Eccleſia vtitur, & ſimile eſt in multis aliis. Proinde ſi in articulo de theſauro indulgētiarũ, Lutherũ non poſſe cõuinci au-

toritate

toritate dicitur quia nō ita explicitè ſicut Baptiſmus in ſacra habetur Scriptura, verū dicitur, ſed delirat, qui quęrit do ęqualē certitudinē in omnibus Eccleſiæ myſterijs. Si autē piè quæratur autoritas, qua Lutherus poteſt de Theſauro indulgētiarū conuinci, nō eſt difficile reſpondere, dicēdo conuinci poſſe Lutherū autoritate ſacræ quidē Scripturę radicaliter, vniuerſalis verò Eccleſię implicitè, Romanæ autē Eccleſiæ & multorū ſanctorum Doctorū explicitè. Ex ſacra quidē Scriptura habetur theſaurus ſuper effluentium paſsionū Chriſti & Sanctorū, quatenus ſatisfactoriæ ſunt. Et quod Chriſtus quidem plus patiendo ſatisfecerit, quàm exigat ſatiſfactio omnium illorum, quibus quandoq; applicatur paſsio Chriſti, & ſecundum ſe liquida eſt, & ex ſententia Ioannis Euangeliſtæ habetur, Ipſe eſt, inquit propitiatio pro peccatis noſtris, & nō pro noſtris tantū, ſed pro peccatis totius mundi. Conſtat enim ex eo, q paſsio Chriſti quin ad effectū nō ſatisfacit pro peccatis totius mundi, q tota illa ſatisfactionū multitudo, quæ poſſet ſatisfacere pro his, qui pereunt ſuperabundat. De paſsionibus verò Sanctorū q ſcilicet plus paſsi ſunt multi eorū, quàm ſatisfacere pro proprijs debuerint peccatis, teſtatur Beatus Iob dicēs, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, qua patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Simile eſt autem iudiciū de Iob & multis alijs Sanctis, præcipuè martyribus, qui tot ſuperauerūt tormēta, & Beatiſsima Virgine, quæ quū pro nullo proprio ſatisfactura eſſet peccato, ſuſtinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt ſuam Chriſti gladius pertranſiret animā, vnde pluſquam martyr iure dicitur. Nec inueniri tantū theſaurum iſtum ex ſacra habemus Scriptura, ſed ex eadē quoque habemus theſaurū iſtum ea intentione a Chriſto & Sanctis conditū, vt Eccleſiæ vtilitati prodeſſet, teſtante hoc Apoſtolo ad Coloſſ. quum ait, Adimpleo ea, quæ deſunt paſsionū Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt Eccleſia. Simile eſt autē iudiciū de Paulo & alijs ſanctis plus patientibus, quàm ſatisfacere debeant pro proprijs peccatis. Nec huic tam ſanctæ ſentētiæ obuiat alia eiuſdē Apoſtoli ſentētia, qua ait, Non ſunt cōdignæ paſſiones huius tēporis ad ſuperuenturam gloriam. Nam paſsiones Sanctorum, quatenus meritoriæ ſunt, & ad præmium reſpiciunt, ſunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo ſupra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, q non ſont condignę ad gloriam ſuperuenturam. Eædem tamen paſsiones Sanctorum quatenus ſatisfactoriæ ſunt, ſæpè ſuperabundant, quotieſcunque ſcilicet plus patiūtur pro Chriſto ſancti, quàm ſit pœna debita pro proprijs peccatis actualibus. Ex hoc enim ipſo, quòd ipſimet incapaces ſunt huiuſmodi ſuperabūndantium ſatisfactionū, vt ſatisfactoriæ ſunt (quia carent peccato, pro quo ſatisfaciāt) relinquuntur ſuperabundantes, ac per hoc, vt Apoſtolus promulgauit, pro corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, relinquuntur.

¶Conuinci igitur poteſt Lutherus ex autoritate ſacrę Scripturę, & q in Eccleſia Dei eſt theſaurus meritorū Chriſti & ſanctorum, quatenus ſuperabundanter ſatisfactoria fuerūt, & quod hic theſaurus eſt pro corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia. Etſi his adiunxeris, q vniuerſalis Eccleſia probat indulgentias, vt pia matris Eccleſiæ dona ſuccedentia loco ſatisfactionis pœnitentialis, quæ eſt tertia pars ſacramēti pœnitentiæ, perſpicuū fiet, quòd indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iuſtitiam ſatisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exoluiſſet apud eandem diuinam iuſtitiam pœnitentialis ſatisfactio. Ex hac autem vniuerſalis Eccleſiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut q indulgentię ex ſola autoritate huiuſmodi vim ſatisfactiuam habēt, aut quòd ex dicto theſauro fiant. Et primum quidem horū, quoniam tanquam abſurdū non admittitur, reſtat vt ex dicto theſauro indulgentię vim ſatisfactiuam habeāt, quòd autoritate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ omnium Eccleſiarum magiſtræ expreſſum eſt pluries. Nec deſunt autoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quiſq; falſum eſſe quòd nulla poteſt Lutherus autoritate conuinci de theſauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

¶Papam poſſe errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipſum vel cum maiori parte Eccleſia, non eſt hæreſis.

QVINTVS Articulus eſt, Si Papa cum magna parte Eccleſiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & erraret, tamen nec peccatum eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur vel approbetur.

¶Obiicitur, Qui hunc damnarūt articulum, ſentiunt Papam eſſe ſuper Concilium generale, quòd nunquā vlla bona autoritate Scripturæ probari poteſt, vt aperte declarat Patriacha Antiochenus in libello de cōparatione Pont. maximi ad ſacroſanctū Cōcilium.

¶RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obiicientibus eſt damnationem huius articuli procedere ex opinione ſuperioritatis Papæ ad Conciliū nulla ſiquidem cura huius quæſtionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde ex hoc ſcilicet, quòd ſummus Pōtifex habet autoritatē determinandi quæſtiones fidei. Quam autoritatē in ſummo reſidere Pontifice ſacri canones clamant, Hiero. ad Damaſum teſtatur dicēs, Quod ſi hæc noſtra cōfeſsio apoſtolatus tui iudicio cōprobatur, quicunque me culpare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum, vel etiam nō catholicum, non me hęreticum cōprobauit. Et Dominus aperuit dicēs Petro, Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquādo cōuerſus confirma fratres tuos. Articulus ſiquidē iſte propter latēs venenum in ly, donec alterū per generale Conciliū, &c. reprobatus fuit, vtpotè dogmatizans, ſummi Pontificis diffinitiuā in quęſtionibus fidei ſententiā non ligare ſed contra ſentire nec peccatum, nec hęreſim eſſe. hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Conciliū generale. Et quonia magiſtra rerum experientia teſtatur, multas hæreſes damnatas a ſeſe eſſe apoſtolica ſine generali Concilio, iccirco articulus iſte meritò reprobatus eſt.

¶Hęc ſunt pater beatiſsime, quę inter tot aduerſas corporis valetudines obediētiæ tuę gratia ex prōpto animo ſub apoſtolat^9 tui cenſura protuli. Tacitis obuciētibus, vt nemine accuſato, cuiuſq; in pectus, liberū habeat veritas aditum. Romæ die 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

¶Super quadam dicta in laudem S. Ioſeph.

¶Ad reuerendiſſimum Dominum Nicolaum de Fliſco S. Romana Eccleſia Cardinalem

QVIDAM Magiſter in Theologia in commendationem ſanctiſsimi Ioſeph & in laudem eius, dixit dum ſermonem haberet ad populum Latino ſermone, quæ ſequuntur.

¶Primò, quòd Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtum ipſum palpauit, & eo familiariter vſus eſt.

¶Secundò, quòd Ioſeph ſanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ.

¶Tertiò, quod fuit verum matrimonium inter virginem glorioſam & ſanctum Ioſeph, quod nō potuit eſſe niſi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioſeph & Virginem.

¶Quartò, quòd illud matrimonium fuit priuilegiatum: quonia in iſto matrimonio Virgo nō dedit vſum corporis, licet per contractū matrimonij dederit corpus, edocta a Spū ſancto, vbi regulariter p contractū matrimonij datur corp^9 & vſus copulæ carnalis.

¶Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus ſuum Ioſeph, dedit & ſanguinem totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti.

¶Sextò dixit, quòd hæc propoſitio eſt vera, Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti. quam propoſitionem ita expoſuit, Ex ſanguinibus proprijs Virginis Mariæ, Ioſeph ſancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Chriſti.

REVERENDISSIME Domine protector, vidi ſchedulam à dominatione veſtra reuerēdiſsima mihi tranſmiſſam, ſex dictorum a quodam magiſtro in theologia in commendationem ſancti Ioſeph. Et reſpondeo quòd in tertio, quarto, quinto, & ſexto vnum eſt non perſpicaciſsimè dictum, quia non plenè diſcuſſa eſt differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuiſſet, nō dictū eſſet hic, quod verum matrimonium eſſe nō potuit ſine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalē non donatur corpus coniugi, ſed poteſtas vtendi corpore cōiugis, iuxta illud Apoſtoli prima ad Corinth. 7. Vir non habet poteſtatē ſui corporis, &c. Vbi nota, q dicitur corporis ſui non alterius, dicitur & poteſtas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vſum per coniugalē copulam, ſed poteſtas vtendi tātum, ſed per copulam carnalem datur corpus quo ad vſum. Et ex hoc fundamento patet, quod minus perſpicaciter in quarto dicitur, q regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vſus, & cætera. Conſtat enim falſum eſſe, quia non per contractū abſolutè, ſed adiuncta conſummatione datur corpus & vſus, imò ſi puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionem, ſi Deus dederit ſibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatem mentalē, quia conſentire in copulam coniugalem, non eſt conſentire in copulam carnalem, niſi in potentia, quæ eſt conditio diminuēs, vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex conſenſu in copulam coniugalem, nec expoſuit ſe periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, ſicut modo propter ſtatutum Eccleſiæ concedentis duos menſes ſponſis ad conſummandum matrimonium: vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium niſi intendant conſummare, nec ſe exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalē. Ex eodē fundamento patet minus perſpicaciter in quinto dicto dictū eſſe, quòd ſanguis Beatæ Virginis datus eſt Ioſeph, & abſurdè dictum in ſexto, quòd corpus Chriſti fuit formatum ex ſanguinibus Ioſeph, quoniam ſanguis Beatæ Virginis non fuit datus Ioſeph, ac per hoc non fuit Ioſeph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam diſſonantiam ex hoc, quòd ſanguis non dicitur alicuius ſimpliciter, niſi ſit ipſius vt pars, quæ ſcilicet eſt aut fuit pars eius (eo modo, quo ſanguis dicitur pars animalis) & nō ex eo qđ eſt alicuius poſſeſsiuè, vt ager aut ſeruus,

aut

aut quia poteſt vti eo,ſicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod vltimum dictum ſit ſimpliciter falſum:reliqua verò quo ad ſupra dicta minus perſpicacia, & breuiter quòd ſententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dicit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuuene poſt religionis ingreſſum & egreſſum.

SVMMA.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium poſt religionis ingreſſum, vel poſt egreſſum dummodo tacitè vel expreſſè non fuerit profeſſus in termino anni probationis validum eſt matrimonium.

MAGNIFICE Domine ſalutẽ, & cõmendationem. Ad caſum mihi propoſitũ, An ſcilicet matrimoniũ contractum a iuuene, poſtquã religionẽ poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt,animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamẽ annum egreſſus eſt ad ſecularem vitam & habitum,ſit validum. Breuiter reſpondeo,ꝙ abſque dubio matrimonium illud eſt validũ,quia vt expreſſè dicitur in 6.de voto.c.1. ſolum votũ, vel ſacri ordinis,vel profeſſionis tacitæ vel expreſſæ,dirimit poſt contractũ matrimoniũ. Conſtat autem ex capitulo non ſolum.de regularibus,libro 6. quòd iſte caſus diſtinguitur contra caſum profeſſionis tacitæ, vel expreſſæ per notam disiunctionis Vel, ergo iſte caſus non habet vim profeſſionis tacitæ vel expreſſæ,quo ad matrimonium dirimendũ. Textus autem in oppoſitum ſoluuntur facilè ad literam,quia capitulum non ſolũ,& in fauorẽ animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione iſtius,ne redeat ad ſeculũ:cùm etiam ſi votũ ſimplex in ſeculo de ingreſſu religionis feciſſet,religio cõtra ipſum agere poſſet. Capitulũ verò beneficium. ibidem (quod tantũ ponderatis) non obſtat:quia renuntiatio beneficij, quã iſte nouitius ex facto ſuo præſumitur facere,dum manifeſtat omnino vitam velle mutare, tunc ſufficit ad hoc vt beneficiũ poſſit alteri conferri:quæ tamen non ſufficit ad profeſſionem tacitam,vel expreſſam.iſta ergo duo nõ parificantur,nec æquiparãtur in textu.

Sed nec quo ad vacationẽ beneficij hi caſus æquiparãtur: quia in profeſſione tacita,vel expreſſa eſt vera, renuntiatio:hic autem eſt præſumpta,quare,&c. Bene vale Caitæ,die 22.Octobr. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.

Ad R. Patrẽ Fratrẽ Cherubinũ de Florẽtia diuini verbi cõcionatorẽ.

QVAESTIO Propoſita eſt, an adulter ipſo facto ſit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

Et eſt ratio dubij diuerſa,vt videtur, ſentẽtia doctorum.

SVMMA.

Adulter. quamuis non ſit ipſo facto priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente, in foro tamen conſcientiæ, eo iure priuandus eſt.

IN Hac dubitatione præaduertenda ſunt tria. Primum eſt, ꝙ non eſt ambiguitas aliqua niſi in foro conſcientiæ:nã in foro iudiciali conſtat non ſtatim eſſe priuatũ adulterantẽ coniugem. Secundum eſt,ꝙ etiam in foro cõſcientiæ tam quando adulterium vnius publicum eſt,quàm quando occultum eſt notum,tamẽ eſt certitudinaliter innocenti abſolutus eſt, ſi vult innocẽs,à vinculo reddendi debitũ:ac per hoc adulter non poteſt exigere actum matrimonij,quamuis poſſit petere illum. Exigere ſiquidem importat coactionem, & eſt in propoſito petere actum matrimonij vt debitum,petere autem nudam petitionẽ actus ſignificat:petimus enim etiã quæ gratioſè concedenda putamus, Tertium eſt,ꝙ tota hæc difficultas conſiſtit, quando adulterium commiſſum latet innocentem coniugem. Et eſt ratio pro parte affirmatiua:quia ſtatim ꝙ alter coniugum in adulterium declinat reliquus innocens ſecundũ rem eſt abſolutus à debito reddendo, & ſolũ deficit ſibi notitia facti perpetrati,ſcilicet adulterij. Si nanque ſciret factum, conſtat quòd eſſet abſolutus:notitia enim non abſoluit, ſed factum ipſum ex notitia ſua, diſponente ſic iure naturali & diuino. Naturali quidem propter violatam fidem:diuino autem propter autoritatẽ Domini,Matth.5.vbi excipitur fornicationis cauſa in præcepto de non demittendo vxorem. Pro parte verò negatiua eſt communis (vt videtur) animi conceptio,ſcilicet ꝙ adulter occultus poſt pœnitentiam poteſt exigere debitum ab innocente, ex hoc nanque arguitur, ꝙ non ſtatim innocens coniux fuerat abſolutus a debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifeſtatur autem hoc ſic: Poſt pœnitentiam occulti adulterij,innocens in eodem ſtatu eſt, in quo erat ante pœnitentiam adulterij:quoniã pœnitentia alterius non fecit ipſum de abſoluto ligatum. Si ergo poſt pœnitentiam alterius tenetur ſecundum rem reddere debitũ,etiam ante tenebatur ſecundum rem:& ſic ante pœnitentiã non tenebatur ſecundum rem ſequitur quòd etiam poſt pœnitentiam illius, non tenetur ſecundum rem.

HIS Præmiſſis narrandum eſt primò,quid appareat veritatis pro altera parte,deinde inueſtiganda eſt cauſa. Quum coniugium ergo ſocietas quædam ſit, ex aliis natura vel voluntate cõtractis fœderibus,ſumere poſſumus negatiuam partẽ eſſe, ſcilicet,quòd non ſit ſtatim priuatus, ſed priuandus iure exigẽdi. Inter patrem ſiquidem,& filiũ naturale ius eſt,ſic vt ſi filius patrem etiã occultè offendat, non teneatur pater hæredem illũ habere:ſimiliter inter patrẽ, & filiũ adoptiuum ſimile ius eſt:inter ſocios quoq; negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus,& ſimilibus apparet,ꝙ licet cuilibet, qui fidẽ violauit,vti iuribus ſocietatis illius:filius ſiquidẽ tam naturali, quam adoptiuo iure poſt crimen in patrẽ grauiſsimũ latens, Patris põt etiam in foro cõſcientiæ hæreditatem adire, & ſimiliter conegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad reſtitutionẽ. Quo fit vt adulter occultus, quamuis violati fœderis reus ſit, non prohibeatur a matrimonij iure: ſed prohibendus:ſicut in ſupradictis ſimilibus priuandus eſt violatoꝝ fidei iure illo.

¶ Et quoniam hæc ita eſſe mihi videntur, ratio reddenda eſt. Occurrit autem mihi vna cõmunis hominum ratio. & eſt quòd pœnæ illæ, quæ in poteſtate patris,vel iudicis ſunt ita conſtitutæ quod iudice vel parte ſciente & eodem modo ſe habente, vt prius aliquis non puniretur, non incurruntur ipſo facto. conſtat autẽ tales eſſe pœnas priuationum iurium, de quibus eſt ſermo: ergo. Maiorem propoſitionẽ differentia pœnarum clarificat:pœnæ nanque eccleſiaſticarum cenſurarũ non ſunt ita in poteſtate iudicis, aut patris, vt iudicis,vel patris, vt prius perſeuerantia excuſet contra ſacientem ab incurſu cenſuræ, pœnæ autem aliæ, ſiue conuentionales,ſiue à iure:niſi parte,aut iudex ſciens velit non ligãt. Minor autem clara eſt, quia ſi innocens coniux ſciat adulterium alterius,& pater offenſam filij, &c.eodem modo ſe habeant cum eis, vt prius non ſunt priuati. Conſonat autem hæc ratio ſpecialitati pœnæ conſequentis inceſtum cum conſanguineis coniugis:ad huiuſmodi enim inceſtum comitatur ipſo facto priuatio iuris exigẽdi:nec eſt in poteſtate patris nõ imputare crimen hoc ad hãc pœnã,nec etiã in poteſtate iudicis, quamuis poſſit diſpenſare. Ad adulterium aũt ſimplex, priuatio conſequens eſt in poteſtate patris:ſcilicet offenſi coniugis,vt pater. Differẽtia igitur inter vtrumq; adulterũ eſt: ꝙ ille ſic inceſtuoſus eſt priuatus ipſo facto,iſte autem adulter eſt non priuatus,ſed priuandus:alioquin nihil ſpeciale de adulterio ſic inceſtuoſo diceretur. Et hæc poſitio non diſſonat fortè ab aliquo doctorũ:nã illi qui videtur pro parte affirmatiua,ad hoc tendunt,vt, ſcilicet adulter priuadus ſit ab altero innocẽte in foro cõſcientiæ,quũ dicunt,dignus eſt vt non ſeruetur fides ei,vel aliquid huiuſmodi, alij autem pro parte negatiua volunt,ꝙ non ipſo facto ſit priuatus & vtrũq; eſt verum.

¶ Ad rationẽ autem pro parte affirmatiua, negatur quòd ſecundum rem innocens ipſo facto ſit abſolutus: eſt enim ipſo facto habens ius,quo ſeipſum poſſet abſoluere in foro conſcientiæ, ſi ſibi conſtaret de facto. Romæ,die 20. Decembris,1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem

De Nominandis Complicibus à Reo in aliquo iudicio, & de eorum ſententia.

LITERIS Tuis frater chariſsime perlectis,in quibus quædam dubia ſoluenda mihi propoſuiſti, reſpondere diſtuli aliquot diebus, occupatus in aliis: verum ne omnino charitati tuæ deeſſem,in hodiernum diem cenſui eximendum ab aliis.

SVMMA.

Non tenetur de aliquo crimine inquiſitus complices in crimine nominare. Vel accuſare niſi ipſorum crimen fuerit inquiſiti criminis per ſe circunſtantia. & in damnum publici vel aliorum boni & iudex ex zelo ſui officij iuridice procedat

AD Primũ itaq; dubiũ, an iuridicè inquiſitus de aliquo crimine,teneatur & debeat nominare cõplices, ſi non ſunt infamati,& ante correctionẽ fraternam:& ſimiliter ad ſm,an ſi ipſe tales nominauerit,poſſit iudex contra tales procedere ad inquiſitionẽ: & eorum rationem(quia cõſuetudo ſecularium iudicũ habet, ꝙ tormẽtis cõplices requirunt,& ꝙ contra nominatos procedũt:in oppoſitũ tamẽ eſt ordo fraternæ correptionis)& occultum complicis peccatum. Reſpõderi vnico verbo poteſt,ꝙ hæ quæſtiones deciſæ videntur extra de cõfeſsis,cap.cũ monaſteriũ. Vbi dicitur, ꝙ ſecũdum vtriuſq; iuris ſtatuta de ſe confeſsis,ſuper aliorũ conſcientiis interrogati non debent, crimine læſæ maieſtatis excepto: & ꝙ ſi cõtingat aliquos nominari,tales nominati nulli ſunt pœnę ſubdẽdi, ſi tamẽ infamia huiuſmodi nominati laborat inducenda eſt purgatio tribus ſui ordinis adiunctis ſociis. Quia tamen multę ſiunt exceptiones ab iſta regula,& multi multa dicunt:vt diffusè habes a Panor.ſuper dicto capitulo,videtur mihi in primo dubio, ꝙ triplici diſtinctione vtendum ſit in propoſito, prima eſt,ſi nomẽ complicis eſt,vel non eſt circũſtantia actus proprij illius, qui inquiritur. Secunda,ſi crimen de quo inquiritur, pendet in perniciẽ publici boni,ſeu aliorũ. Tertia eſt, ſi iudex ex ſolius illius cauſæ ritu,& meritis procedit,aut ex zelo proprij officij. Nam ſi nomen complicis eſſet circunſtantia proprij actus, quam quilibet

iudex cognoſcẽs de aliquo actu habeat ex meritis illius cauſæ & iudicare de illius circũſtantiis, tunc iudex põt inquirere, & tenetur inquiſitus confiteri cõplicem, ſicut quãdo in foro pœnitẽtiali pœnitens nõ poteſt aliter exprimere peccatũ ſuum niſi nominãdo cõplicem, debet reuelare cõplicẽ, puta cũ quis cognouit propriã matrẽ. Cõſtat autem inter circũſtantias annumerari, quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tñ apparet accidere caſum, in quo nomen cõplicis ſit circũſtantia proprij actus in foro iudiciali, niſi per accidẽs. puta quia probabiliter aliunde iudex dubitet, ꝙ reus fateatur id ꝙ non commiſit, vt euadat fortè tormenta, qñ tunc ex nominatis complicibus cognoſcere poteſt, an verũ dicat: ſicut ex aliis circunſtantiis, puta loci, vel tẽporis. Sed hoc ex parte iudicis licitũ videtur: ſex ex parte rei, qui ſcit ſe verum dicere, non debet infamia alterius occulti teſtari culpã ſuam, ex quo complicis nomẽ non eſt actus ſui circũſtantia, quantũ eſt ex parte ipſius actus perpetrati. Similiter ſi crimẽ pẽdet adhuc in perniciẽ Reip. Eccleſiæ, aut aliorũ priuatorũ: puta, quia ſunt multi corruptores fidei, aut cõſpiratores, aut latrones, aut ſubuerſores aliorũ debet iudex ex officio inquirere, & reus hmõi perſeuerãtes in malo pernitioſo omnino occultos (de his ſermo eſt) debet reuelare, niſi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius nõ peccaturos, ꝙ non facilè credendũ eſt de religioſis, præſertim huiuſmodi ſceleribus irretitis: ſed dubitandum potius videtur, ꝙ fingent ſe emendare. Et propterea tutius in huiuſmodi caſibus prælato potenti per ſe vel alium, & volenti ſaluare, non perdere oues ſuas, & curã famæ proximorum ſolito habere, vt paſtorem decet, cõplices ſiue non cõplices tales reo notos reuelare. Si autem crimen in detrimentũ aliorũ non pendet, nõ tenetur reus occultos alios reuelare, ſed ordinẽ fraternæ correctionis præponere. Illud prę oculis eſt ſemper habendum, ꝙ quemadmodum in communi præcepto inquiſitionis, ſi quis ſcit, &c. ſubintelligitur ſeruato iuris ordine: ita cũ quis inquiritur in genere de cõplicibus, ſubintelligitur ſecundũ iura reuelãdis. quia nõ poteſt plus pręlatus, ſeu iudex præcipere. Et propterea nõ peccant prælati, ſeu iudices de cõplicibus inquirendo, ſi intentio infra iuris limites conſiſtit. Et ſimiliter non peccãt inquiſiti ſi omnino occultos tacent, aut dicunt ſe non habere cõplices aliquos, habendo occultos tantum: quia reſponſionũ verba intelligenda iuxta ſenſum interrogationum ſunt: intentio tamen oportet, quod ſit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos à Reo aliunde prorſus occultos non eſt procedendũ.

IN Secundo autem dubio, ſi aliunde omnino occulti ſunt, qui nominati ſunt, non eſt procedendum contra eos: quoniã talis reuelatio non ſufficit ad accuſandum, nec ad denunciandum, nec ad infamandum, ſeu clamoroſè inſimulandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶ Ad id verò, quod de conſuetudine opponis ſeruari: quia conſuetudines patriarum conſiſtunt in facto, ipſi viderint ſi ita eſt. Non tamen credo ita eſſe, niſi in quibuſdam criminibus exceptis: & hoc propter ſequaces Bartoli: & quòd nihilominus aliqua interueniant indicia contra ſic nominatos.

SVMMA.

Non poteſt iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudiciariè nouerit.

AD Tertium autem dubium vtrum iudex ſciens defectum alicuius à tribus vel quatuor nõ per modum iudicij, poſſit ipſum cogere ad dicendũ veritatem, reſpondeo quòd quæſtio hæc deciſa eſt extra de accuſa. cap. inquiſitionis. Vbi expreſsè dicitur, quòd ſi non extat infamia, vel clamoroſa inſinuatio, non debet fieri inquiſitio, etiam ſi duo vel tres iurati dicant ſe vidiſſe delinquentem, aut alicui libellum ſecreto tradant. Vnde patet quod non poteſt prælatus cogere talem ad dicendum veritatem.

SVMMA.

Non niſi de crimine cuius præceſſit publica infamia põt quis inquiri.

AD quartum dubium, vtrum infamatus de aliquo poſſit de omnibus inquiri: vt tenet Petrus de Pal. in 4. ſent. reſpõdeo quòd non poteſt inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictã decretalem dicentem, Super illis ſolummodo fieri inquiſitio debet, de quibus clamores aliqui præceſſerunt. Dictũ autem Petri de Pal. (cum bona reuerentia dictum ſit) tantum valet, quantum ſua ratio, ſcilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, ſed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falſum aſſumit quia occulta ex ipſa ratione, qua occulta ſunt, ab humano iudicio exempta ſunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio, ſeu proceſſu ab illo exempta ſunt ſuapte natura.

¶ Hæc ſunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt ſcribenda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura ſunt nec cætera mea, quam ratio eorum mercatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. Nouembris, 1518.

RESPONSIO VI.

De Negando religionis ingreſſu, & profeſſione Iudæis aliàs idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace ſacræ Theologiæ Salmaticenſem Regentem.

SVMMA.

Tametſi in quibuſdam locis mortale peccatum nullum ſi negare religionis ingreſſum natis Iudæis aliàs ad religionis ingreſſum & profeſſionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter fiet.

Reuerende pater ſalue: Humillimis paternitatis veſtræ literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudæis originẽ ducunt, ſi in nullo colpabiles inuenti: nec aliter ſuſpecti niſi ratione originis ſint, poſſit negari ingreſſus religionis: & ſi fuerint nouitij, negari poſſit profeſsio abſque peccato mortali, an ſit hoc contra præceptum charitatis. Reſpondere, vt par eſt, volens paucis me abſoluam: eo quòd cum ſapiente ſit ſermo. Actus recipiendi ad religionis ſtatum, vt à prælatis ipſarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatæ, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones inſtitutæ ſunt non ſolum propter præſentes, ſed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc vel illam conditionem perſonarum, vel hanc aut illam perſonam: caret debiti ratione, niſi neceſsitas aliqua debiti rationem inducat. Et de perſona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum ſeu benefaciendum alicui particulari non alias coniuncto, niſi in articulo neceſsitatis, vt teſtantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemoſyna, quam in ſpiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Thom. in quolibetis dicit, quòd habens de ſuperfluo, non tenetur obuianti pauperi, ac petenti eleemoſynam dare: quia licet teneatur ſuperfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, ꝙ cadit ſub præcepto, ſecundum quòd eſt neceſſaria ad fratris emendationem. Conſtat autem quemlibet idoneum ad religionis ſtatum cõmuniter inuenire alibi gratiam, ſi ab vna religione refutatur. De conditione verò perſonarum patet ex hoc, quod religionis prælati ſtatuto poſſunt cauere, vt genus aliquod hominum ſine eorum culpa ad religionem non admittatur: vt teſtatur ſtatutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiuſmodi ad habitum, & receptos ignoranter reiicere ante profeſsionem, quoniam non minus libera eſt religio intra annum probationis: quàm nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriuſque datus ſit, nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc: quam inde. Conſtat autem ex ſacris canonibus, vt patet extrà de regu. cap. ſtatuimus. nouitium poſſe liberè intra annum probationis redire ad priorem ſtatum: igitur religio poteſt nouitium liberè a ſe excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius ſi perlectis nouiter cenſuris in iure latis contra religioſos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in ſeculo præſcire potuiſſet, relicta religione poteſt ad priorem ſtatum redire. ita religio cognita origine nouitij prius indiſcuſſa poteſt illum refutare. Quum igitur nario eorum, qui ex Iudæorum genere ſunt, conditionem habeat quibuſdam minus gratam propter tot eiuſmodi publicam apoſtaſiam, in Hiſpania ſi religionis alicuius prælati ſtatuto, vel opere eos recuſent recipere ad habitum, vel ignorantes receptos nolint ad profeſsionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex ſuo genere incurrunt.

¶ Et quamuis ita eſſe mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum ſtatutũ aut opus huiuſmodi refutationis reſpectu illorum, qui nulla alia ſuſpicionis nota ſunt affecti, niſi quod originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia ſalus noſtra ex Iudæis eſt, ex quibus natus eſt Chriſtus ſm carnem, & Apoſtoli & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, ſui generis filios repellendo. Tum quia occaſio daretur Iudæis, vt ad fidem non conuertantur, dum intelligunt conuerſorum filios in generatione & generationum repulſos à religione. Tum quia religionis ſtatus eſt talis, vbi ipſi potius ſi in aliquo dubitant ſolidari in fide, quàm alios inficere poſſunt. Hæc ſunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt reſpondenda, in die ſancti Matthæi Apoſtoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perſeuerandi in religione, cum quis hoc propoſuerit.

SVMMA.

Ingreſſus religionem cum propoſito perſeuerandi in illa vſque ad mortem, non tenetur in ea viuere niſi huic deliberato propoſito fuerit adiuncta aliqua implicita promiſsio.

Chariſsime Fili, quæſtioni tuæ ob occurrentis de facto caſus neceſsitatẽ interpoſitis aliis reſpondendũ duxi. In caſu ergo propoſito, cũ ſcilicet N. ingreſſus eſt religionem quandam medicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perſeuerandi vſque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particuli conuentu in ſeruitium beatæ Virginis, cui Eccleſia illa dicata eſt: & poſtquam multos menſes ibidem egit, ob quorundam ſcelera ibidem impunita, ad ſeculum intra annum

prob

probationes redūt. Scito ex duobus capitibus ꝓcedi poſſe, primò, ex aſſumpto habitu cū deliberatione perſeuerandi vſq; ad mortē: ſecundò, ex intentione particulari ad hunc conuentū, fruſtrata ob inopinatum ſucceſſum malæ vitæ inuentæ in cõuentu illo. Et vt a primo incipiamus, quęſtio iſta petita fuit ab Innocētio III. vt patet extra de regu. & tran. ad religio. in c. conſulti. & ab ipſo diſtincta, & poſtmodū à Greg. 9. in c. ſtatuimus, magis explicata.

Eſt autem eorū ſententia, ꝙ ſuſcipiens religionis habitum volens abſolutè vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod poteſt benè & malè intelligi. Si enim per voluntatem abſolutè mutandi vitam intelligatur deliberatum propoſitum perſeuerādi vſque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: ſi autem per voluntatem abſolutè mutandi vitam, intelligatur deliberatum propoſitū perſeuerādi vſque ad mortē cum promiſsione implicita huiuſmodi perſeuerantiæ benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eò, quòd votum requirit tria: propoſitū, deliberationē, & ſubmiſſionem: ita quòd abſque promiſsione nullum eſt votum. Secūdò ex eo, quòd ratio quare talis volens abſolutè mutare vitam, tenetur etiam ad religionē, expreſsè aſsignatur in dicto capitulo: quia ipſe renuntiat anno probationis in fauorem ſuum, ſic ſuſcipiendo habitū. Ex hoc enim habetur, ꝙ voluntas illa eſt voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie quod poſt probationē erat acturus, quod nihil aliud eſt quā promittere perſeuerantiam vſq; ad mortem, quod eſt vouere religionē. Et ſi hanc diſtinctionē vis plenius intelligere, finge in religione duos modos diſtinctos ſenſibiliter & notoriè omnibus eſſe regulariter inſtitutos ad ingreſſum religionis: alterū cū anno probationis, & alterū ſine vlla probatione: & finge rurſus duos iuuenes ambos cum propoſito deliberato perſeuerandi vſque ad mortem, ingredi religionem illā, ſed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et diſcernes volūtatem vnius à voluntate alterius in hoc, ꝙ iſte ſecundus cum deliberatione promiſsionē imò exhibitionē ſui habuit, ille non: & videbis, ꝙ de primo nō verificatur, ꝙ vult abſolute mutare vitam, ſed de ſecundo tantùm. Suſcipere igitur habitum nouitiorum (ſiue ſola benedictione diſtinguatur ab habitu profeſſorum, ſiue aliter) cum deliberato propoſito perſeuerandi vſque ad mortem, ita etiam quod vellet hodie eſſe finem anni, vt poſſet tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in cõmuni: ſed liberum relinquit, vt redeat ad ſeculū. Dixi autē nouititiorum propter ſuſcipientem volūtarie habitum profeſſorū, ſciendo quid hoc importat: talis enī facto exhibet ſeipſum religioſum profeſſum: & quia voluntas conformis eſt facto ſuo voluntario, in voluntate non ſolū eſt deliberatio, ſed promiſſio ac exhibitio cum renuntiatione probationis. Nihil tamen ſcrupuli, in te hac accidit, ſi nouitius cõtinuè geſſet habitū veterē benedictū pro altero, etiā ſi libentius deuotionis cauſa: quia benedictus creditur, geſtetur: quoniā habitus profeſſorum vbi ſola benedictio diſtinguit, penes benedictionem quæ fit proprie profeſſionis tempore, attenditur: vt eo dicto cap. ſtatuimus, ſumitur.

ET Licet hæc ad propoſiti caſus claritatem ſufficiant: vt tamen deſiderio tuo, an etiam ſi interceſsiſſet promiſsio, teneretur: reſpondebo iuxta ſecundum caput. Scito quòd ſi ſimplicis voti promiſsio comes fuiſſet, duo conſideranda eſſent. Primò ex parte intentionis, diſtinguēdo inter intentum & attractiuum: quia ſtat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & Eccleſiam, ſit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis conuerſatio cum quibuſdam religioſis, grata amœnitas loci, & huiuſmodi, intentum autem non ſit ad hoc limitatum: quum ſcilicet intendit eſſe ſicut ſunt illi religioſi, qui poſſunt ad arbitrium prælati ſecundum regularia ſtatuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim teſtatur intentionem non eſſe limitatam ad hunc conuentum ſolùm. Et ſi intentio alicuius fuiſſet limitata ad vnum ſolum conuentum, euentus ille inuentorum ſcelerum cõſiderandus eſt, an ſint crimina communia, an paucorū, an cum ſpe prouiſionis, an ſine ſpe prouiſionis. Si enim impunè ſcelera communiter licet committere, nec ſpes humano more ſit ſuperuenturæ prouiſionis, non obligatur iſte ad obſeruandam voti ſui legem, quam conſtat in tali euentu non eſſe inuētam. Votum enim religionis quaſi ad tutum portum tendens non debet eſſe vinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: ſcriptum eſt enim, Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris, &c.

¶ Hæc ſunt fili charisſimè, quæ mihi videntur ad quæſtionis tuæ ſolutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus eſt, iudicio vtendo, de N. caſu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundē.

QVAESTIONI Tuæ frater charisſimè an is qui in choro ſic diuinum officium perſoluit, quòd ſui chori verſus ſubmiſsè ſibi ipſi ſoli dicit, alterius verò chori verſus audit tantummodo, ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ de perſoluendis canonicis horis, reſpondere eo pacto propoſui, vt quia diuerſi diuerſa dicere videntur, vtriuſque partis rationes penſentur, & ſic veritas eluceſcat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in caſu propoſito ſatisfit Eccleſiæ, fundatur ſuper hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus ſoluens diuinum officium tenetur dicere totum: ſed ſufficit medietatem dicere & medietatem audire, ſecundum alternationem verſuum hinc, & inde: vt conſuetudo Eccleſiæ teſtatur: ſic autem fit in propoſito, quia iſte vnius partis verſus dicit, & alterius audit: ergo ſatisfacit. Sed contra iſtam rationē militat: quia vtitur eo, quod eſt per accidens loco eius, quod eſt per ſe.

SVMMA.

Perſoluens officium ſic vt in choro vnum verſum dicat, & alterum audiat, non ſatisfacit diuino officio, ſed tenetur ſecrete dicere.

AD CVIVS Euidentiam claram ſcito, quòd præceptum Eccleſiæ eſt, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extrà de celebratione miſſarum. cap. presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, ſcilicet communicando cum alio in officio, & ſine communione cum altero: ideo duobus modis ſatisfit diuino officio: ſcilicet perſoluendo ſine alterius communione, & tunc, quia cum alio non communicat, totum ſolus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans dicere cenſentur, dum quilibet communicans in perſona communicantis ſecum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, ſcilicet alternatim, aliquid concurrit per ſe, ſcilicet communio dicentium, quo fit, vt quodlibet ab altero dictum ſit commune alteri: & aliquid per accidens, ſcilicet, quod iſte partem dicat, & partem audiat. Conſtat autem, quòd quum aliquis ſic partem ſuam dicit, non vt communem, ſed vt propriam, non communicat in ea cum altero: talis autem eſt dicens partem ſui chori ſic ſubmiſsè, quòd ſibi ſoli dicit. Non communicat igitur iſte in propoſito caſu cum altera parte chori: ac per hoc non ſatisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem ſuam non qualitercunque, ſed vt communem, eſt pars chori. Dato ergo, quòd Eccleſia non præcepiſſet dicentibus officium cum aliquo, niſi dicere partem ſuam, adhuc ſequitur, quòd iſte non ſatisfacit in propoſito: quia non dicit id officij, quod dicit, vt partem ea quo id, quòd dicit vt partem communis officij ſibi & alij, ſed vt propriam ſibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia ſi ſufficit medium dicere & medium audire, poſſem medium matutinale officium ſolus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod eſt ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur abſque ambiguitate, quod in caſu propoſito iſte non ſatisfacit officio. Et hæc intelligenda ſunt de toto officio: nam in aliquo particulari verſu deficere, non eſt contra præceptum. Romæ, die 3. Nouembris. 1514.

RESPONSIO IX.

De vſura, & in veniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis veſtris reuerende pater, inueni tria in illis dubia à me requiſita. Primum eſt, an vſura ſoluta ab accipiēte ſine neceſsitate pecunias mutuò, ſit reſtituēda illi, q ſoluit. Et eſt ratio dubij, quia videtur hic iniuſtitia eſſe etiā ex parte datis. Secundum eſt, an pertinaci etiā vſq; ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, ſed quia eſt veniale, ſit denegāda abſolutio de cæteris peccatis. Tertium eſt, quomodo intelligatur delictum publicum, vt ſine peccato poſsit reuelari, an quia poteſt probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Reſtituenda eſt vſura accipienti pecunias mutuò ſine neceſsitate.

Non neganda eſt cæterorum peccatorū abſolutio pœnitenti non volēti etiam in mortis articulo de peccato, quod veniale eſt.

AD Quæ prout paternitas veſtra expoſcit, breuiter reſpondendo, dicitur, quòd vſura ſic ſoluta proculdubiò reſtituenda eſt ei, qui ſoluit: quoniam ex parte dantis non eſt iniuſtitia ſecundum ipſam dationem, ſed ſecundum cauſam tantùm, puta ſi propter pompas faciendas accepit mutuum ſub vſuris, datio enim ipſa ſecundum ſe non habet vnde ſit illicita. Liquidum quoque eſt, quòd pertinaci propoſito, cùm venialium ordinem non traſcendat, nec venialia remiſsionem mortalium impediant, nec vnum veniale connexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda eſt abſolutio cæterorum peccatorum.

¶ Ad id verò, ꝙ tertiò quæritur, dicitur ꝙ per ſe publicum (quod per accidens verò infinitis modis inueniri poteſt) eſt, quod ex ſe habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non cēſendum eſt publicum aliquid ex hoc, quòd probari poteſt, cùm hoc non adhuc habeat, vnde ex ſe in communem notitiam veniat, quāuis hoc habere poſsit: ſed bene conſtituitur in eſſe publico ea hoc, ꝙ confeſſus eſt iudicialiter, niſi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non ſolum prædicto, ſed multis modis humana delicta deuenire ad prædictā publica-

tionem, vt puta ſi delinquatur in communi hominum præſentia, loco, ſcriptura, & alijs huiuſmodi: quibus contingentibus ſine detractionis vitio poſſunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶ Hæc ſunt doctiſsimè pater, quæ pro reſpōſione occurrunt: quæ tu ipſe optimè inuenire potuiſſes, ſi voluiſſes. Bene vale, & ora Deum pro me. Florentiæ in ſancto Marco. 16, Octobris. 1509.

RESPONSIO X.

De annua penſionis venditione ex beneficio eccleſiaſtico debita.

SVMMA.

Annua penſionis pecuniam recipiens, vel certā pecuniarum ſummam, vt liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit ſimoniam.

AMantiſsime Frater, quæſtioni tuæ an poſsis annuam penſionē tibi ex quodā beneficio eccleſiaſtico debitam abſq; Simoniæ vitio pro certa ſumma pecuniæ ſemel perſoluenda vendere, reſpondendo dico nullā interuenire in hoc cōtractu Simoniæ labē: q̄a annuæ penſionis ius purè temporale eſt, nihil ſpiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo ꝙ ſolos fructus beneficij eccleſiaſtici reſpicit: nā annua pēſio nō eſt beneficiū eccleſiaſticū, propriè loquēdo: ſed beneficiū ex quo tibi annua debet penſio, illius eſt qui tibi debet annuā pēſionē de fructibus: propter ꝙ ſolus ipſe beneficiū hoc habens, tenetur ad diuinū officiū horarū canonicarum: tu enim ex penſione hac nō teneris ad diuinū officiū, vtpote non propterea habens aliquod eccleſiaſticū beneficiū. Ex eo ꝙ poteſt etiā laicis concedi, ſicut & conceduntur eis decimæ Eccleſijs debitæ. Vt enim D. Th. in Secunda Secundæ q. 100. art. 4. ad tertium dicit, cum cōcedit Papa decimas Eccleſiarū laicis, nō intelligitur cōcedere ius ſpirituale decimarū, ſed tēporalē actionē circa fructus decimarum. Et ſimiliter eſt dicendū in propoſito, ꝙ conceſſio annuæ penſionis nō eſt niſi purè tēporalis rei donatio, ac per hoc poteſt licitè pro certa ſumma pecuniæ beneficium ab onere penſionis liberari. Nec obſtat, ꝙ in bullis penſionis appoſitū eſt, ꝙ ſi non annuam ſoluerit penſionem beneficium ſit tuum ipſo facto: quoniam hæc & ſimilia non ad ipſius penſionis naturā, ſed ad pœnā nō ſoluentis ſpectāt: iudiciū autē de contractibus non ſecundū adiunctas accidentes pœnas, ſed ſecundū eorū naturas attēditur. Et hæc accipe ceſſante fraude, quā ſcio in te non habere locū. Nam ſi quis in fraudem Simoniæ, vnico contextu renunciat beneficio, reſeruat ſibi penſionem & extinguit penſionē pro tanta ſumma, non ſolùm apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inſpicit in corde) ſed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: ſicut in ſimilibus damnantur contractus in fraudem vſurarum. Bene vale. Romæ die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & ſoluentium pro locatis pecunijs quinque pro centum ſaluo capitali ad magiſtrum Conradum Koēlim.

SOlicitudini Tuæ pater reuerende deeſſe nequaquā poſſum, cùm ex fonte pietatis illā procedere videā. Quæſtionis igitur in qua meum poſcis iudicium, propterea quòd nuper in partibus germaniæ eſt exorta caſus de verbo ad verbum eſt ille: Vtrum Petrus cōſignans centū florenos apud Paulū mercatorē, vt ei pro parte lucri capitali ſaluo aſsignet per annū quinque florenos, reſiduo lucri ſibi reſeruato, licitè contrahat, & ad reſtitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

¶ Et eſt ratio dubij: quia iſte contractus, vt proponitur: eſt manifeſtè illicitus, ſed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autē, ꝙ contractus iſte includit virtualiter tres cōtractus: primò contractum ſocietatis negotiatiuæ inter Petrū ponentē centū florenos, & Paulum ponentē induſtriā: ſecundo contractū aſſecurationis capitalis inter eoſdē Paulo aſſecurante Petrū de ſuo capitali: non enim licet minus Paulo, quàm cuicunque alteri aſſecurare Petrū: & propterea ponitur hic capitale ſaluum, tertiò contractum venditionis & emptionis lucri ſperati inter eoſdē, Petro vendēte lucrum ſperatū Paulo pro certo pretio ſcilicet quinque pro centū. Et iſte ſimiliter contractus non eſt minus licitus Petro cum Paulo, quàm inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, ſcilicet quinque pro centum.

¶ Hic eſt caſus vt proponitur & exponitur. In quo tria dicēda occurrunt: primò ꝙ contractus iſte falſo exponitur: ita ꝙ nō eſt capax iſtius expoſitionis: ſecundò qualiter deberent adiūgi alij duo cōtractus primo: tertiò quid abſolutè reſpondendū eſt quæſtioni.

SVMMA.

Conſignans pecunias apud mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali ſaluo aſsignet per annum puta. quinque aureos reſiduo lucri ſibi reſeruato. illicitè contrahit. & in foro animæ & conſcientia ad reſtitutionem tenetur.

QVO Ad primum declaratur, ꝙ cōtractus iſte falsò exponitur: quia iſte cōtractus ſecundum ſuam formā manifeſtè eſt contractus ſocietatis: & ſi includit alios duos, aut includit eos ex natura ſua, aut ex cōditionibus appoſitis. Nō ex natura ſua: quia cōtractus ſocietatis eſt cōtractus diſparatus ab illis alijs: ſunt nāque omnes iſti cōtractus velut ſingulares quædā ſpecies non ordinatæ ſicut numeri aut figuræ, nec ſicut cauſa & effectus virtualiter incluſi in cauſa, vt patet ex hoc ꝙ ſinguli ſeorſum ſine alio inueniri poſſunt, nō includit ergo iſte ſocietatis cōtractus alios duos ex natura ſua. Nec ex conditionibus appoſitis, quia iſta conditio, Saluo capitali nō inſert contractū aſſecurationis. Probatur, quia cōtractus aſſecurationis capitalis eſt cōtractus cōmutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honeſto pretio pro aſſecuratione: alioquin cōmutatio non eſt: in propoſito autem caſu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro aſſecuratione: non igitur ex illa conditione appoſita, ſ. ſaluo capitali, habetur cōtractus aſſecurationis capitalis, vt expoſitor fingit. Similiter altera conditio, ſ. aſsignet quinque florenos pro parte lucri, reſiduo lucri ſibi reſeruato, non inſert contractū venditionis & emptionis lucri, ſperati incerti: quoniā contractus venditionis & emptionis lucri ſperati incerti eſt etiā cōtractus cōmutationis, & debet ita fieri cū Paulo ſicut fieret cum tertia perſona. Conſtat autē, ꝙ tertia perſona nō emeret à Petro lucrum ſperatū ex centū hoc modo, ſ. vt ipſa tertia perſona nihil in præſenti acciperet, ſed ſolā ſpē habēdi lucrum vltra quinq; pro centū. & ex iſta ſola ſpe obligaret ſe ad dandum Petro ſingulis annis quinq; pro centum ex lucro illorū centum. Et circa hoc nō oportet aliam probationē afferre: quoniam mercatores ipſi locupletiſsimi teſtes ſunt, quòd quilibet initurus hūc contractum, pretium aliquod vltra illam ſpem exigit pro ſua obligatione & periculo. Et quia in caſu propoſito iſta certificatio ſperati lucri abſque pretio aliquo imponitur Paulo, manifeſtè patet quod non interuenit hic contractus emptionis & venditionis ſperati lucri, ſed ſolus contractus ſocietatis cum illis conditionibus, falſo ergo exponitur contractus iſte hæc de primo.

¶ Quo ad ſecundum, licet dicti tres contractus in veritate in caſu poſito nec formaliter, nec virtualiter ſint: quia tamen fieri poſſent diſtinctè & ſeorſum dicti contractus cum appoſitis pretijs dicendum occurrit quomodo licitè, vel illicitè fieri poſſunt.

¶ Dupliciter autē cōtractui ſocietatis poſſunt dicti duo contractus cōiungi, ſcilicet ex pacto, & ſine pacto. Et ſiquidem contractus ſocietatis habeat hæc pacta annexa, ſ. vt Paulus teneatur aſſecurare capitale & certificare lucrum ſine aliquo pretio, manifeſta eſt iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis ſatis patet, quòd eſſet ſocietas hæc leonina. Si verò cōtractus ſocietatis habeat hæc pacta annexa, ſcilicet vt Paulus teneatur aſſecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia perſona aſſecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuſte aliquantulum grauaretur, quantum eſt ex ratione iuſtitiæ: quoniam contractu ſocietate habente ſuam æqualitatem non debet ſecundum iuſtitiæ rationē ſuper adiungi Paulo hoc grauamen, ſcilicet quòd teneatur aſſecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam conſtat, quòd ex æqualitate ſocietatis ad hoc non tenetur, licet gratioſè poſſet hoc facere, ſicut non eſt licitum ex pacto obligare accipientem mutuò, vt teneatur remutuare: quamuis hoc gratioſè poſsit & debeat facere. Dixi autem ſecundum iuſtitiæ rationem: quia ſi ex quaſi condicto communi pacta hæc in conſuetudinem deducta, vt licita eſſent (ſicut pactum de retrouendendo introductum communiter eſt in deteſtationem fraudis vſurarum) tolerari poſſent iſta pacta ratione huiuſmodi conſuetudinis, quæ tamen non eſſet introducenda: quia in fauorem eſt fraudis vſurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliandi vſuras cum damno virorum induſtriorum, quia hæc pacta ſubeunt, quia egent pecunijs, vt poſsint de ſuis induſtriis viuere: & minus malum eſt eis hæc pacta ſubire, quàm cum manifeſto intereſſe inuenire pecuniam eis opportunam.

¶ Sine pacto autē ſi dicti contractus ſuperueniāt cōtractui ſocietatis, ita vt cōtractus ſocietatis fiat libere ex omni parte cū debitis cōditionibus ſocietatis & ſociorum, ſed ſeorſum ac diſparate ſuperaddantur iſti cōtractus, vt Petrus à cura ſolicitudinéque ſe exoneret, & à timore fraudis ſe liberet, dicendum occurrit. quòd cōtractus aſſecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita poſſunt licite fieri inter Petrum & Paulū ſocios ſicut inter Petrum & tertiam perſonam poſſent licite fieri: adhibitis ſcilicet honeſtis pretiis ſecundum iudicium ſapientū in illa arte, illo tempore, in illo loco, cū tali perſona, & breuiter conſideratis indiuidualibus cōditionibus, quæ ſciētificæ determinationi nō ſubſunt. Conſtat nanque quòd tali tempore, vel propter talem perſonam, vel propter talem artem in tali loco vix inueniretur aſſecurator, aut certificator lucri non ſolùm quinq; pro cētum, ſed nec in minimo. Et propterea non videtur abſque vſurarum fraude fieri ſi promiſcue præſupponatur cum qualibet perſona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro cētum, aut capitale ſaluum. Experientia ſiquidem teſtis eſt multos ex vitio perſonæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de ſecundo.

QVO Ad tertium, ſatis patet ex dictis, ꝙ abſolute loquendo in quæſtione caſus propoſiti, tam vt proponitur quàm vt exponitur, iniuſtū eſt ſocietate hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad reſtitutionē, ſi huiuſmodi ſocietatem cum Paulo de facto

contrax

contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones viurarias apponendo capitalis ſalui,& lucri certi: vt manifeſtum eſſe puto ex dictis.

¶ Hæc ſunt pater amantiſsime, quæ mihi occurrunt pro ſolutione quæſtionis propoſitæ. Rogo vt oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis,1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum ſolutiones diſtributa ad eundem.

ACCEPI reuerende pater ſchedulam quinque dubiorum: neſcio cuius viri notabilis ſcrupuloſę conſcientiæ petentis à me ſatisfieri: quum tamen P.V. doctiſsima optimè illi ſatisfacere potuiſſet, ſi mihi hanc ſarcinã imponere noluiſſet. Vt ergo charitati veſtræ & illius conſcientię non deſim, quamuis conualeſcens, reſpondere curabo repetente reuerſuro latore reſponſionem breuem.

SVMMA.

Non opus eſt pœnitentĕ conteri ſingulis peccatis numeraliter, in eadem ſpecie peccatæ.

EST igitur primum dubium, an ſit ſimpliciter de neceſsitate ſalutis pœnitenté conteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, quando poteſt ea ſigillatim ad memoria reducere. Et eſt ratio dubij: quia hoc videntur communiter doctores in 4. ſent. ſentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, ꝙ licet quidam videantur hoc ſentire quantum ad integritaté ſatisfactionis (ita ꝙ ſicut ſigillatim in ſingulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatem ſua contra Deú, ita ſi integré ſatisfacere debet oportet ꝙ ſigillatim toties deteſtetur crimina ſua) ſi quis tamen diligenter cõſideret, nec ad contritionẽ, nec ad confeſsionẽ, nec ad ſatisfactionem exigitur huiuſmodi numeralis dearticulatio peccatorũ. Et de contritione quidem patet ex veteri teſtamẽto (quia in quacunq; hora ingemuerit peccator, omniũ iniquitatũ eius non recordabor) & ex nouo: quia dimiſſa ſunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniã dilexit multũ. Impoſsibile ſiquidem eſt, in quacunq; hora ingemiſcimus, relinquendo peccatorum multitudinem copioſam, omnia dinumerare: & ratio dimiſsionis peccatorũ nõ deteſtatio multiplex, ſed multa dilectio redditur. Et vtriuſq; ratio eſt: quia momentanea cõtritio virtualiter extendens ſe ad omnia crimina commiſſa, ſufficit ad ſalutem & tanta poſſet eſſe ꝙ ſufficeret ad omnimodam ſatisfactionẽ: vt de Latrone creditur. Non minus quidem ſatisfacit debitor cẽtum quadrantum, ſi dat vnũ aureum valẽtem centum quadrantes, quam ſi dare centũ quadrantes numeraliter. De confeſsione verò clarum eſt, ꝙ vnico verbo poteſt confiteri centum millia peccatorum: nec oportet ſigillatim ſingula numeraliter dicere. De ſatisfactione autem eadem eſt ratio, quæ de contritione dicta eſt: vnum ſiquidẽ opus pœnale magnũ multis paruis æquiualet, & tãto melius eſt, quãto maioris eſt virtutis vnum magnũ opus quam multa parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto verificatur in hoc, quod oportet de ſingulis, aut formaliter, aut virtualiter, conteri.

SVMMA.

Circunſtantia loci per ſe eſt neceſſariò confitenda.

Secundũ dubium, quãdo circunſtantia loci ſacri eſt neceſſariò confitenda ſecundũ doctrinã S.Tho. & ſecundũ veritaté. Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ tũc tantũ qñ actus peccati commiſſus directè cõtrariatur ſanctitati loci, id eſt, ei ad quod ſanctificatus eſt locus, verbi gratia: Locus conſecratus eſt ad ſepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex conſequenti ad libertatem confugientiũ & depoſitarum rerum, & huiuſmodi: quando fit ergo contra iſta, tunc & non aliter venit confitenda circunſtantia loci ſacri neceſſariò.

SVMMA.

Tam venditor, quàm emptor ſciens naturam rei, & valorem ſi res maiori vel minori precio vendat, quàm valeat peccat.

Tertium dubium eſt, ſi tam venditor, quam emptor ſcat naturam rei & valorem, an nullum ſubſit peccatum ſi res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et eſt ratio dubij, quia ſciẽti & volenti non fit iniuria, & ſi in caſu ſubſit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd ſi res venditur pretio, quod eſt extra totam latitudinem iuſti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præſupponendum eſt) ſine dubio peccatum eſt. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm inęqualitaté rei ad rem. ſcilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim conſiſtit ipſa iniuſtitia oppoſita commutatiuæ iuſtitiæ. Occaſiones autem peccandi, cum poſsint eſſe diuerſæ & ſint per accidens, extra arté relinquantur. Communiter tamen neceſsitate compellente id fieri videtur, quæ cauſat inuoluntarium mixtum. Nec eſt ſimile, quòd pro ſimili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro ſeni diuiti non niſi neceſsitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non eſt contractus in æqualitate rei ad rem conſiſtens, ſed ſocialis coniunctio: ad quam per accidens ſe habent diuitiæ, & paupertas, & conſequenter metus, ſeu fuga paupertatis, & cætera ſpectantia ad id. Fit ergo ſatis iniuria iuri poſitiuo ſcienti, & volenti voluntario mixto.

SVMMA.

Poſſũt principes per cõſuetudinẽ ſibi terrarũ ſuarũ feras appropriare.

Quartum dubiũ eſt, an princeps terrarum per conſuetudinem poſsint ſibi licité appropriare feras. Et eſt ratio dubij: quia autoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: vt patet inſti. de re. diui. §. feræ. Et cõſuetudo cõtra naturę ius videtur irrationabilis: & ſimiliter præſcriptio ab huiuſmodi introducta, non videtur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quum proprietas rerum ex iure ſit poſitiuo, & conſuetudo ad ea ſe extẽdat, quæ iuri ſubſunt poſitiuo, conſequens eſt, ꝙ ſicut lege poſitiua appropriari poſſunt alicui ferę, & ita conſuetudine poteſt huiuſmodi appropriatio fieri. Et hoc manifeſtum eſt in piſcibus, dum venduntur iura piſcandi. Et conſtat quòd populus habens dominium alicuius ſyluæ, poſſet legem ferre, quòd ſolus rector poſsit ibidem venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ non ſunt feræ cõmunes, niſi negatiuè: hoc eſt quia nullꝰ eas appropriauit. Cũ quo clarè ſtat, quòd a ſuperueniente iure legis, vel conſuetudinis poteſt appropriatio fieri, ſicut de reliquis. Nec eſt contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quę in nullius bonis aliquo iure ſunt: dictas enim feras conſuetudo in bonis principis poſuit.

SVMMA.

Cõtra damnum tamen tales principes tantum iuriſdictionem habent.

Quintum dubium, an dicti principes poſsint ita diſtrictè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus ſubditus poſsit eas capere, quin grauiſsimè puniatur, etiam ſi capiat eas, vt ſe à damno præſeruet, quod inferunt in bladis vel huiuſmodi. Et huic annectitur aliud, an confeſſores principum poſsint eos abſoluere ſi nolunt huiuſmodi ſtatuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet principes poſsint huiuſmodi venationes prohibere, non tamen poſſunt prohibere in danum aliorũ: imò tenentur ad reſtitutionem principes de damnis illatis à ſuis feris ex hoc, ꝙ non permittunt alios venari: ſicut habẽs bouẽ cornupeta ſibi notũ, & non prouidens, tenetur de damnis ſubſequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere cõfeſſores talium principum: cùm enim iniuſtitia ſit peccatum mortale de genere ſuo, & ſtatutum hoc ſit iniquum, non debent ipſos abſoluere. niſi deſiſtant a peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, die 5. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum ſuper commen. Secunda Secundæ explanationes diſtributa ad eundem.

LIteris tuis, pater venerande, petentibus quædam in cõmentariis noſtris ſuper Secunda ſecundæ tãquam dubia, ſeu obſcura declarari, diſtuli huc uſq; reſponſionem ob impedimẽta imbecillitatis, & occupationũ aliarum. Nactus verò nũc aliquid otij, ſatisfaciẽdum charitati tuæ duxi, vt nouitas quibus hæc obſcura videntur, magis eluceſcant: Breuiter tamen, quia res claræ ſunt.

Primum igitur dubium propoſitum eſt: quia in q.10. arti.4. dictum eſt, quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificiis: in q. autem 169. arti. 2. ad quartum dictum eſt non licere cooperari ad reædificationem ſynagogæ Iudæorum.

SVMMA.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificijs: dummodo non ſint per ſe ſuperſtitioſa.

¶ Facilè reſpondetur, in primo loco ſermonẽ fuiſſe de his rebus, quæ non per ſe ordinãtur ad ſuperſtitionẽ Iudaicã: ſed de rebꝰ indifferẽtibus, quibꝰ tamẽ ipſi Iudęi abutũtur ad ſuperſtitionẽ ſuã. In ſecundo autem loco ſermo eſt de ſynagoga, quæ præſupponitur per ſe ordinata ad ſuperſtitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique ſeruata eſt ſententia, vt patet legenti vtrunque.

Secundum eſt, In q.11. ar.4. dicitur quòd occultiſsima per accidens ſubiacent Eccleſiæ cenſuris. in q. verò 69. arti.2. dicitur, quod autor homicidij occultus, non eſt ſub iudicio humano: quia perſona eſt occultiſsima.

SVMMA.

Occultiſsima vitia ſubiacent Eccleſiæ cenſuris, quanquam humano iudicio non ſubdatur, vt ſe prodat.

¶ Soluitur & hoc facillimè, remittendo ad locum ſecundò allegatum, vbi expreſsè dicitur, quòd occultiſsimus autor notorij incendij non ſubeſt humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur ſe prodere: ſubeſt tamen humano iudicio, quia poteſt excommunicari: humano iudicio.

Tertium eſt: In q.78. art.4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos. in q. autem 85. arti. 8. in 5. cauſa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

SVMMA.

Tametſi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad peccatum tamen minus inducere ſanctum eſt.

¶ Soluitur hoc dubiũ declarando differentiam, quam non penetrarunt mouẽtes hoc dubium. Aliud eſt enim inducere ad totum hoc, ſcilicet minus peccandũ: & aliud eſt inducere ſolũmodo ad

ij,minus. Primum nunquã eſt licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundũ eſt non ſolùm licitum, ſed ſanctum, imo Angelorum officiũ, & hoc in ſecundo loco dictũ eſt. Et hinc fit vt adulterum cum aliter non valemus retrahere, ad ſimplicẽ fornicationem licitè prouocemus, non hortando, vt fornicetur, ſed ſi ſuæ vult ſatisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiuſmodi conditionales ſemper exprimere, ſed ſufficit quandoque eas mente retinere, pro loco & tempore vt ſapiens iudicabit: hoc enim non eſt inducere ad malum maius vel minus ſed eſt ſecundum rem retrahere a malo maiori. Fitque frequentiſsima exercitatione hoc à redimentibus vexationem ſuam: vt fecerunt illi decem viri apud Hieremiam.

Quartum eſt, In q.147. dicitur: Excuſantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnam: & doctor ſanctus dicit non licere exhibere vinum volenti omnino ſe inebriare.

SVMMA.

Volenti ſe inebriare miniſtrare vinum non licet, ſicut exhibere cœnam cœnaturis tempore ieiunij.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd exhibens cœnã, miniſtrat homini, non vitio: exhibens autem vinũ, manifeſtè miniſtrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ, vacat actui humano: & deformatis vitij, ſolummodo ſe tenet ex parte circunſtantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat: Vacans autem ebrietati, vacat actui per ſe deformi: ebrietas enim præſupponitur per ſe praua.

Quintum eſt: in q.72. art.3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis ſufficit reſtituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in quol. autem, q. illa, an in vſura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando tranſlatio non eſt omnino voluntaria: oportet non ſolùm reddere pretium agri, ſed aliquid correſpondens illi conditioni inuoluntarij: ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt.

SVMMA.

Non oportet in cæteris iniurijs vt in contumelia veniam petere, propter quod ibi ſubeſt aliqua honoris gratia.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere veniam dupliciter concurrere poteſt: vno modo, vt pars reſtitutionis. Et ſic ſi contingat ad reſtitutionem honoris oportere veniam petere, ita neceſſaria eſt veniæ petitio, ſicut neceſſarium eſt quodlibet aliquid requiſitum ad integritatem ſatisfactionis. Et hoc nunquã negatum eſt: quoniam ſemper affirmata eſt integra ſatisfactio, quæ proculdubio intelligenda eſt cum omnibus requiſitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione veniæ ſi ex parte reſtitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrit, vt res contra reſtitutionem diſtincta. Et ſic dictũ eſt, quod non eſt neceſſaria: quoniam ſicut in cæteris iniuriis ſufficit integram exhibere ſatisfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra reſtitutionem honoris annexam habet ſubmiſsionem petentis veniam, ad quam ſubmiſsionem non facilè quilibet facti poteſt, ideo prudentis viri concilio relinquitur ſi caſus accidat, in quo integritas reſtitutionis honoris debiti contumeliam paſſo exigat petitionem veniæ.

Sextum dubium eſt: cur neque in textu, neq; in commento totius Secũdę Secundæ Tractatur de famoſo murmurationis vitio.

SVMMA.

Omiſſa eſt in parte vitij murmurationis tractatio, quia circuit omnia vitia, vt quid imperfectum & in eorum explanationibus habita de ipſis eſt aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non eſt genus aut ſpecies alicuius vitij, ſed circuit multa vitia, vt imperfectũ quid in multis ſpeciebus vitiorũ: & propterea non debuit ſpecialis de murmuratione fieri tractatus, cum de generibus & ſpeciebus vitiorũ tractatum eſt. Neque tamen ſilentio inuoluta eſt, quoniã murmuratio vt imperfectũ quid ſonat in vitiis verborũ (puta contumelia, detractione & ſuſurratione) tractata intelligĩt inter imperfectas contumelias, ſuſurrationes: & detractiones: & ſimiliter quatenus ſonat imperfectum quid in vitiis actionũ vel paſsionũ, intus vel extra (vt inobedientiæ, impatientiæ vel præſumptionis) tractata quoq; intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

Septimum dubium eſt, quid importat ſcrupulus conſcientiæ, quo ſtante licitè operamur oppoſitum.

SVMMA.

Putans ſibi hic & nunc hoc operari licitum eſſe, quàm illicitum, quamuis ignoret nõ licitum, vel illicitum ſic is non peccat operãdo ſicut peccaret ex cõſcientia ſi ſciret, & dubitaret de licito nunc operãdo quod nõ malũ & illicitũ eſſet, quod licitum per rationẽ nouit.

¶ Ad hoc quæſitũ dupliciter videtur ab aliis reſponderi. Quidam enim diſtinguendã putãt quantitatem ambiguitatis: ita quòd quum quis ſcrupulũ habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulſare in die feſto, ſi ſic fluctuat, quòd plus aut æquè credit eſſe illicitum) ſcrupulus eſt, quo ſtante non licet ſibi pulſare in die feſto: ſi verò plus credit licitũ eſſe, cũ hæſitatione tamen liciti, ſcrupulus (inquiunt) eſt quo ſtante licitũ eſt illi pulſare in die feſto. Quibuſdam autem videtur ad rationẽ licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnẽ hæſitationẽ: alioquin periculo peccandi contra conſcientiã exponeret ſe operans cum formidine alterius partis. Et apud illos ſcrupulus, cõtra quem licet agere, nõ eſt hæſitatio aliqua de oppoſito, ſed cõſiſtit potius in quadã apparẽtia.

¶ Mihi autẽ occurrit dicẽdum, quòd ſiue ſcrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, & neſciũt quare) ſiue ex parte rationis, vt cõtingit iis, qui ex aliqua ratione magna mediocri vel leui fluctuat, diſtinguere oportet de modo, an huiuſmodi hęſitatio ſeu vacillatio ſit modo ſpeculatiuo, vel modo practico: hoc eſt, an dubitet de licito, vel illicito ſecũdũ ſe, vel vt eſt ratio operis ſui hic & nunc. Nam ſi quis dubitaret, an pulſare in die feſto ſit licitũ vel illicitum, & tamen non dubitaret ſibi tunc eſſe licitũ pulſare, iſte non peccaret pulſando, quantumcunq; magna eſſet dubitatio apud eundẽ de actu pulſandi ſecundum ſe, an ſit licitus vel illicitus, & ſimiliter quantũcunque eſſet maximus timor de eodẽ. Et per oppoſitũ ſi quis eſſet certiſsimus de actu pulſandi ſecundum ſe, quòd eſt licitus in die feſto, & tamen fluctuaret de exercẽda nunc à ſe pulſatione, ita quòd ratio applicãdi ſe ad pulſandũ cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulſaret: intellectus ſiquidẽ ſpeculatiuus nihil dicit de operando. Et ſi certitudo ſpeculatiua exigeretur non ſolũ rudes, qui ſola certitudine adhæſionis alienæ doctrinæ ſunt cõtenti, ſed doctores aliorũ paſſim periculo ſe exponerent: eo quòd innumera ſunt dubia, quorũ alteram partẽ ſic amplectũtur, vt abſq; ſcrupulo operentur, & tamen an veritatẽ ſpeculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter aſſerunt. Difficile enim, inquit Ariſt. eſt noſce ſe ſcire: quia difficiã eſt diſcernere ac ſcire an ex propriis, &c. ſciatur. Et diuerſitas ipſa opinionũ circa aliquod vnũ nata eſt reddere intellectum ſpeculatiuum nutantem. Non eſt ergo in hoc quæſito ſpectandũ ad hæſitationẽ magnam vel paruam, ad fidem certam vel incertam, de licito vel illicito abſolutè, ſed ad rationẽ operandi in ſingulari. Si enim applicatio ad operandũ certa eſt, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, ſcrupulus eſt, quo ſtãte licitè oppoſitũ operamur: ſi aũt applicatio ipſa ad opus fluctuat circa rectũ vel obliquum moris, ſcrupulus eſt cõſcientiæ, cõtra quẽ illicitè agitur, & obliquitas mortalis incurritur. Ratio autem horum eſt, quia in propoſito cõſcientia non ſignificat ſcientiã, ſed applicationẽ cognitionis ad opus exercendũ: & proptereà ſcrupulus conſcientię, qui per ſe opponitur cõſcientiæ in ipſa applicatione cõſiſtit, & eadem ratione ſcrupulus omnis ad ipſam applicationẽ non ſe extẽdẽs, conſcientiæ non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio conſcientiæ in applicatione conſiſtens deformẽ reddat actionẽ, quoniam fit applicatio modo, quo non debet, debet enim potẽtia rationalis determinari ad vnũ, ſi rectè exire debet in actũ, alioquin diſcrimini exponitur vtriuſque oppoſiti, ſi fluctuãte illa quis vtitur. Fluctuãs enim quantũ ſapit fluctuationis, tantũ ſapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ ſupradictæ opiniones fortè intendebant. Prima enim ad hæſitationem intellectus in ſe videtur reſpexiſſe: ſecunda autem de fidei certitudine, vt eſt ratio operis, intelligenda eſt. Bene vale, & ora prò me. Romæ, die 9. Februarij, anno ſalutis, 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento, Secunda Secundæ ſibi inuicem oppugnantium conciliationes diſtributa ad eundem.

PVlſas venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non vt diſcas, qui alios glorioſè doces & verbo & ſcripto, ſed vt explicẽ potius ſenſum meũ. Vnde charitati tuæ ſatisfacere cupiens, propoſitis quæſtionibus breuiter reſpondere curaui.

SVMMA.

Poteſt quiſpiam in peccato veniali exiſtens ſubſtantialiter bonus eſſe, non tamen meretur peccando in opere ſubſtantialiter bono.

QVAERIS Ergo primò, cur in commentariis noſtris ſuper Secunda Secundæ. quæſtione trigeſimatertia articulo ſecundo, reſponſione ad tertium, & quæſtione octuageſimatertia articulo quinto, in fine n permittitur ſimul ſtare bonitatem ſubſtantialem atque veniale peccatum. Inde nanque conſurgere videtur, vt iuſtus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem ſimul mereatur, & peccet venialiter: vt Luterani nouiter dogmatizant.

¶ Huic quæſito reſpondetur primùm, non eſſe in cõmentariis noſtris ſcriptum, vnum atque eundem actum numero eſſe ſimul bonũ bonitate eſſentiali & malũ venialiter, vt patet intuẽti. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omiſſio: bonitas aũt eſſentialis ſaluatur in animo ſeu in virtutis habitu. in ſecundo quoq; loco bonitas ponitur in actu oratiõis, peccatũ aũt veniale in omiſſione. Deinde dicitur, ad rem potius ſpectando quam ad verba, quòd magna eſt differentia inter has duas cõbinationes, ſcilicet bonitatẽ ſubſtãtialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima cõbinatio frequenter ſimul concurrit in

rit in eodem numero actu, dum ſæpe facimus actus moraliter bonos ex ſuo genere, cũ aliqua circũſtantia moraliter mala: vt cum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & ſic de aliis. Secunda autẽ combinatio nunquam ſimul inuenitur in eodẽ actu: quoniam nullus peccando meretur vitã æternam. Eſt enim tantæ vis peccatũ veniale, vt tollat ab actu quem afficit meritum æternæ vitæ: quãuis non tollat æternæ vitæ meritum à perſona: multi enim ſancti viri abſq; hoc quòd perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verùm per illos actus qui peccata ſunt venialia, non merentur vitam æternam. Hinc clarè patet, ex hac & ſana doctrina non ſequi, quòd iuſtus in quolibet ſuo bono opere peccet. Nam etſi poſſet in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio poteſt peccare.

SVMMA.

Mulier ſuſcipiens ex adulterio prolem, non tenetur ſe prodere: etſi inde veri hæredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eiſdem cõmentariis q. 62. art. 6. circa reſponſionem ad tertium, vbi dicitur. Non oportet reſtituere cum damno in re ſuperioris ordinis. &c. quod videtur ex hoc ſequi mulierem, quæ ex adulterio ſuſcepit prolem, non teneri ad ſe prodendum, quantumcunque veri hæredes inde damnificentur: quod tamen ſententię notabilium virorum refragatur.

¶Huic obiectioni reſpondetur, mulierẽ quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes dãnificantur, non teneri ad dãnificandam ſeipſam in fama, vt quantum in ſe eſt, veros hæredes à dãno hæreditatis præſeruet. Quoniã quemadmodum ceſſante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, vt ſatisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiuſmodi perdere famam, aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et ſi hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipſis: cum decretalis de pœ. & remiſ. cap. officiis. expreſsè dicat, mulieri, quæ timet viro ſuo hoc indicare, non eſſe denegandam pœnitentiam. Conſtat enim quòd certitudo de perdenda fama penſanda eſt, ſicut timor, &c. cùm non ſolùm melius ſit nomen bonum, quam diuitię multæ: ſed tolerabilior ſit mulieris ſeruitus, aut mors, quàm eius infamia, ſi communi conſanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eiſdem comm. q. 78. circa arti. 4. & neſcio quo opuſculo noſtro: vbi dicitur, vtentẽ malitia alterius ſemper petere debere aliquid abſque peccato præſtabile ſi ſolidũ eſt hoc fundamentum. Nam videtur quibuſdam hoc nõ oportere, ob id ꝙ apud Auguſtin. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falſos Deos iurat: ita ꝙ, ſi per verum Deum iurare vellet, nõ admitteretur iuramentum: vt proinde petitur inquantũ per falſos Deos iurat: ergo petitur, ꝙ ſine peccato fieri nequit: ergo poteſt etiam peccatũ licitè peti, dũmodo nullum agatur præiudicium ſalutis.

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato. ius non obſtat idolatras nonnunquam peti poſſe per deos ſuos iurare.

¶Ad huiuſmodi obiecta reſpondetur, ſolidiſsimũ eſſe iactum fundamentum, ſcilicet nunquam licitũ eſſe petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatũ, & non agere in præiudicium ſalutis: quoniam ipſum petere peccatum, eſt peccatũ. Quod ex eo patet, ꝙ quidquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus ſit appetitu rationali, qui voluntas eſt, procedens. Sed conſtat ꝙ non licet appetere peccatũ alterius quantumcunque parati: ſcriptum eſt enim de charitate, ꝙ non gaudet ſuper iniquitate: ergo nõ licet petere peccatum alterius quãtumcunq; parati. Auguſt. autem, vt patet in epiſt. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, ſi vellet iurare per vnum Deum, non eſſe admittendum: ſed vtentẽ fide Barbari firmata iuramento per falſos Deos nõ communicare peccato illius, quo per falſos Deos iurat, ſed fidei, id eſt fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentũ ab idololatra, petit opus ſanctũ ꝙ ille poteſt ſi vult abſq; peccato præſtare: quia nihil aliud petit niſi fide iuramento firmatam: quod ille prȩſtare poteſt ſi vult credẽdo in vnum ſolum verũ Deum & iurando per illũ, ſed ex ſua infidelitate apponit ipſe iniquitatẽ iurando per falſos Deos. Falſum ergo opponitur, dicendo ꝙ ſi vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, niſi fortè obiicientes referant hoc ad irriſoriam iurationem. quaſi idololatra non vt iuramento, ſed vt vana & ſuperſtitioſa iurandi adinuentione, illo vteretur iuramẽto per Ieſum Chriſtum. Iuxta hũc enim ſenſum, fateor ꝙ non admitteretur, non ex defectu Chriſtianorũ, ſed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non vt iuramentũ. Sed ex iſta refutatione ſi accideret, non ſequitur, ergo petendum eſſet, vt iurarent per falſos Deos, ſed ergo petendum eſſet, vt iurarent, & non irriderent veram fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur niſi iuramentum: quamuis ſciatur, quòd iurans iniquitatem apponet iurando per falſos Deos.

SVMMA.

Non poteſt vir vxorũ votum continentiæ irritare ſicut votum abſtinentiæ.

QVARTO quæris ex eiſdem commen. q. 88. circa art. 8. An ſicut votum abſtinentiæ vxoris, ſic & votum continentiæ viri irritare poſsit, ſic vt vxor ſecura atque tuta.

¶Huic quæſtioni reſpõdetur. non eſſe eandem rationem de vxoris voto circa abſtinentiam: & circa continentiam quo ad irritationem à viro: quoniam poteſtas irritandi vota vxoris, ſpectat ad virum, quatenus gubernator eſt, & vxor eſt illi ſubdita. Circa actus autem continentię, vir & vxor ad paria cenſentur: & præterea non ſpectat ad poteſtatem viri irritare votum continentiæ vxoris, quod non potuit facere, niſi quantum ad petitionem debiti, ſecundum quam libera eſt, nec viro ſubditur.

SVMMA.

Sẽtẽtia excõmunicationis iniuſta priuat Eccleſiæ ſuffragijs, quoad ſpecialẽ Eccleſiæ intentionẽ pro illo orantis & cap. facientis nõ autem quoad eius communẽ intentionem pro ſuis membris bona operãtis.

QVINTO quæris, an ſit mens S. Tho. in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. art. 1. q. 4. prout quidam ſibi imponunt, quòd excommunicatio iniuſta priuet ſuffragiis Eccleſiæ, cuius contrarium in quadam q. ſpeciali noſtra legiſſe dicis.

¶Ad hanc ambiguitatẽ reſpõdetur, duos eſſe modos, quibus cõmunia Eccleſiæ ſuffragia participantur a Chriſti fidelibus. Primus eſt per communem Eccleſię intentionem qua communia ſuffragia pro Eccleſiæ membris cõmuniter fiunt. Secundus eſt per ſpecialem alicuius fidelis, & præcipuè miniſtri eccleſiaſtici intentionem, qua cõmunia ſuffragia dirigũtur pro iſto particulari, vt cum aliquis dicit, vel facit dici Miſſam pro iſta ſingulari perſona. Excõmunicatio autẽ iniuſta habet ſuum effectũ in priuando ſuffragiis Eccleſiæ, hoc ſecũdo modo: quia timẽda eſt, nõ ſolùm ab excommunicato, ſed ab aliis: ac per hoc alij prohibentur celebrare ſpeciali intentione pro illo, & pari ratione alia cõmunia ſuffragia pro illo ſpecialiter agere. Et iuxta hunc ſenſum intellige diuum Thomã dicentem excõmunicationem iniuſtam habere effectum. Primo autem modo excõmunicatio iniuſta non priuat excommunicatum ſuffragiis Eccleſiæ, quia rationabiliter interpretamur communem Eccleſiæ intentionem in ſuffragiis communibus eſſe conformem diuinæ diſpenſationi ſecũdum veritatem, & non ſecundum apparentiam, aut errorem humanũ (deſcendit enim imitatiuè militans Eccleſia à cælo) conſtat autem ꝙ excõmunicatio iniuſta ex errore humano procedit, ac per hoc ſub communi intentione Eccleſiæ, qua excommunicati priuãtur cõmunibus ſuffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuſtè: non enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno modo, non propterea intendit priuare vtroque modo. Et ſic intelligenda ſunt quæ alibi ſcripſimus, quòd excommunicatio iniuſta non priuat communibus Eccleſiæ ſuffragiis.

¶Hæc mihi occurrerunt amãtiſsime pater, ad qua ſita tua ſcribẽda: quæ ſi ſatisfecerint, gratię referantur Deo: finaliter, ſuppleat perſpicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romæ. die 2. Iunij, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & vnitate numerali peccati, actu exterioris.

Ad priorem Sancti Mimatis.

CHARISSIME frater, acceptis literis tui conſulentibus me de duobus, conſiderans ſolutionem huiuſmodi dubiorum multis profuturam, ſtatim reſpondere inter tot occupationes curaui.

¶Primum igitur dubium natum ex ratione voti eſt: Quomodo ſuſtinetur, quòd votum eſt de meliori bono, id eſt bono ſupererogationis, & quòd religioſæ perſonæ venereis vacantes agant contra votum: quandoquidem cognoſcere non ſuam, ſeu alienam ſecundum ſe malum eſt: & abſtinere ab huiuſmodi, bonum eſt non ſupererogationis, ſed neceſsitatis.

¶Alterum dubium eſt: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatem affectúmque occidendi, toties nouum peccatum committat: an totum ſit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta diſtinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduãtur voluntatis actus.

SVMMA.

Quanquam votum ſit de meliori bono poteſt tamen voti materia eſſe quicquid neceſſario ſeruandum nobis eſt, & ex hoc religioſi venereis illecti vtentes agunt contra votum.

AD primam dubitationem facilè dici poſſet, ꝙ propria quidem voti materia eſt bonum ſupererogationis: communis tamen voti materia eſt etiã bonũ neceſsitatis, non quatenus neceſſariũ, ſed quatenus voluntariũ eſt, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouiſſe habiturum ſe dominũ in Deum. Et multi vouerũt ſe ſuſcepturos Baptiſma, ſeu Chriſti fidem: vt Gallicanus, & Clodoueus. Et ſi quis voueret ſe non cõmiſſurum adulterium, ſi contrafaceret, nõ ſolum adulterij, ſed fracti voti reus eſſet. Vnde religioſæ perſonæ non ſolùm abſtinentiam à coniugio, ſed ab actu venereo vouiſſe dici poſſunt: teſtãte hoc animi ſermoniſq; cõceptu ac vſu: creda-

mus nāque, & ſatemur omnes caſtitatis votū in omni eſſe religione. Conſtat autē ꝙ caſtitas continentiæ nō ſolū à coniugio, ſed à cæteris venereis ſignificat. & ſic votū caſtitatis non ſolū caſtitatem ſupererogationis, ſed omnem reſpicere poteſt & reſpicit.

¶ Perſpicacius autem dici poteſt, ꝙ quia per votū religionis perſona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, ſ. ſpecialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereorū à ſe, vt cogitet quæ domini ſunt. ideo nō ſolùm ſi coniugē de facto accipiat, ſed etiā ſi ad alterius vxorē accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, ſacrilegium committitur: dum perſona diuina violatur. Et hoc in ſuo ſimili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud ſibi illicitum coniugali fide reddit, niſi libertatē alterius coniugij, Cognoſci enim à quocunq; nō ſuo, omnino ei illicitū erat: nupta tamen non ſolùm alternū de facto coniugium cōtrahit, ſed ſi cuicunque alteri cōſenſerit, adulterij rea eſt, propter dictā rationem: quia ſcilicet perſona ſua iam eſt alterius. Sicut igitur ſtat, ꝙ fides coniugij non reſpiciat ad propriā materiam niſi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri enim perſonæ coniugi omnino illicitū ex ſe eſt) & tamen cū quacunq; perſona alter coniunx coëat, adulterium committit: ita ſtat quòd votum religioſi, vt propriam materiam reſpiciat, abſtinentiam à coniugio, & tamen quomodolibet religioſus coeat, ſacrilegium committit. Et vtrobique (vt dictum eſt) eadem eſt ratio: quia vtrobique perſona fit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria ſemper fit illi alteri, ſcilicet Deo, vel coniugi. & ſic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium: ſic votum religionis in omnes actus venereos ſimpliciter.

SVMMA.

Vnum numero peccati actus eſt, quamuis interioris actus voluntatis interrumpatur

AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi eſt vnum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries firmatum.

¶ Ad cuius euidentiam non oportet inſpicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, ſed per quid peccatum ſit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis ſunt vnum numero peccatum: vt patet, cùm quis actum intentionis, fruitionis electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi eſt vna numero deordinatio, ibi eſt vnum numero peccatum. Cùm autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, conſtat quòd in eo eſt actualiter voluntarium deordinatum in ſpem homicidij, ita quòd & verum eſt, quod hic actualiter peccat in ſpem homicidij, & quòd voluntas eius eſt actualiter peccans tali peccato: alioquin non voluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem non fit noua deformitas: ſed multiplicantur actus voluntarij: ita quòd quod prius erat voluntarium imperatum, modò eſt imperatum & elicitum: ſed quotquot multiplicātur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen aduenies diaphano iam illuminato, non conſtituit aliud lumen, ſed ſedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis ſecundum ſe conſtitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homicidium in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, quamuis ſecundum ſe conſtitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe eſt, quod accidens eiuſdem ſpeciei in eodem identificatur inuento.

¶ Hæc ſunt, amantiſsime frater, quæ mihi circa veſtra dubia occurrunt. Supereſt, vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentiæ, die 27. Auguſti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciſcum Ferrarienſem.

AMantiſsimè Pater ex acceptis veſtræ ſolicitudinis literis percepi libellum noſtrum de analogia nominum vos perlegiſſe duóq; dubia de conceptu entis mentem veſtram tenere, ſoluique à me familiariter flagitatis. Ego autem quamprimum compleui expoſitionem librorum de Anima (cuius fini incumbebam, cum veſtras recepi) reſpondere curaui: ne præclaro ingenio tuo deeſſem. Primum igitur dubiū fuit ad hominem, meipſum ſcilicet, quia in commentariis de ente & eſſentia, ſuſtineo vnum cōceptum mentalem repræſentatiuū entis: & in tract. de Analogia nominū videor hoc negare. Secūdum autem eſt ad diuum Thomam: quoniā ego in præfato libello ſuſtineo Analogum non abſolui ab his quibus Analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de veri. q. 1. arti. 1. docet ens habere conceptum vnum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta & tranſcendentia addunt, in quem reſoluuntur, qui eſt primò notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari videntur: quandoquidem ſi ens abſolui non poteſt à naturis rerum, non erit ſimpliciſsimus, nec primò notus, nec in quem vltimo reſolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD Euidentiam horum, & ſpecialiter primi, recolito, ꝙ quidquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiam imago illius alterius, quatenus primo aſsimulatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ eſt conceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, ꝙ cùm vnum proportionabilitate vt ſic, habeat ſingula membra ſimilia proportionabiliter, oportet ꝙ habeat etiam vnū cōceptum mentalē repræſentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitū teneo in tract. de Analogia nominū, ſed conceptus iſte vnus numero in mēte ſecundū eſſe ſubiectiuū, eſt vnus Analogia ſecundū eſſe repræſentatiuū: nec repræſentat vnam ſolā naturam, ſed vltra vnam, quā determinatè repræſentant (à qua eſt impreſſus) repræſentant implicitè cæteras ſimiles illi primo repreſentatæ ſecūdū id, in quo proportionabiliter eis ſimilis eſt: idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerum inter ſe & cōcepeus mentalis & rerum. Quemadmodū enim oſsis natura ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita cōceptus mentalis oſsis, vt ſuſtinēs carnes, eſt ſimilis oſsi & ſpinæ: ſed oſsi determinatè, ſpinæ autem implicitè, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinatè, ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus quo Analogū habet vnum conceptū mētalem: ac per hoc ens, cùm Analogū ſit, vnum hoc pacto habet conceptū in mente à rebus impreſſum. Alter autē modus ſuper ipſios intellectus opere, quo natus eſt adunata diuidere, fundatur: & eſt tunc conceptus ſimibis vnus numero in mēte repræſentans Analogū quidem determinatè, nullum autem eorum quę fundant Analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulò ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quàm repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogia indeterminatè, verbi gratia: Si conceptus oſsis, eſt os ſuſtinens carnes: intelligens loco oſsis ponat quid, & dicat quòd ſuſtinet carnes: tunc enim manifeſtè repræſentatur Analogum explicitè, implicitè autem tātum natura fundātes Analogiam. Eſt autē inter hos duos conceptus: non ſolùm dicta ex radicibus differentia: ſed etiā quia primus ad quid rei ſpectat Analogi: ſecundus autem ad id nominis neuter tamen perfectè repræſentat Analogum. De quo ſcilicet perfecto, ſeu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum eſt, cum à me vel ab alio ſcriptum inuenitur, quòd non poteſt Analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, ſed vnū Analogia tantùm. Et quoniam conceptus mentales ſunt imagines rerū repræſentatarum (niſi ſint fictitij,) quemadmodū in mente cōceptus adæquatus Analogi nō eſt vnus, ſed exigit repræſentationem omnium fundantium Analogiam: ita ſignificatum Analogi adæquatum & perfectum non poteſt ſic abſtrahi, vt obiiciatur, repræſentetur aut cōcipiatur abſque fundantibus rebus. Et ſicut in mente duplex cōceptus imperfectus reperitur, ita res ſignificata, extrà poteſt obiici dupliciter, imperfectè ſcilicet, vel in vno explicitè, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè: vel in nullo explicite, ſed omnia implicite, in ſolo formaliſsimo ſignificato explicite. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis eſt ſm conceptum imperfectum: ordine autem diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum cōceptum perfectum. Ens quoq; habere conceptum ſimpliciſsimum, cōſonat dictis, quoniam cùm ſimplicitas compoſitioni opponatur, & vnum Analogia non ſit vnum compoſitione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd Analogum, compoſitionem admixtā. Et vt exercitatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens vis reſoluere, ſi in conceptū diſtinctū entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtātiæ, quatenus eſſe fundat: quod eſt ſimpliciſsimum, cui & addit ipſa ſubſtantia, & addunt tranſcendentia. Et ſi in conceptum confuſum, quod eſt, reſolues: ꝙ etiam eſt ſimpliciſsimū, cui etiam prædicta addunt. Sed occaſio errandi multis eſt, quia in reſolutione diſtincta quærunt reſoluere in vnū Analogia, ſicut conſueuit reſolui in vnum vniuocatione. Ita quòd quærunt in Analogia, quaſi vnū numero terminum, ſicut in vniuocis: cùm tamen terminus in Analogia ſit vnus proportionabiliter tantùm. Ita quòd & ſingula reſolubilia reſoluuntur in conceptus ſimplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptū obiectiuum & mentalem, ſimplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem abſoluam) ens eſſe primò notum, in quod ſit omnis reſolutio, in quod omnia addūt, per modum Analogi interpretandum eſt: cū quo ſtare poteſt, quòd ens ſecundum perfectum adæquatumq; cōceptum non abſtrahit à naturis prędicamētalibus: ſicut nec aliquod Analogum à fundantibus Analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt ſemper animaduertatur ſecundum Analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda: ſed prolixior fui accutiſsimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepiſſes cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniuſto raptis ad Fratrem Thomam Raguſinum ordinis prædicatorum.

DILECT

DILECTE Fili piis precibus tuis ſatisfacere volens, cõſideraui in literis tuis quæſtionẽ diſtincta in quinq; articulos circa emptionẽ raptarũ rerũ in bello iniuſto. Primus eſt, an huiuſmodi rapta etiã difficillimè reparabilia, ſint iudicãda tanquã habita pro derelicto. Ad quẽ reſpondetur negatiuè: quia nec veri domini (quamuis non poſsint recuperare res ſuas) abdicauerũt à ſe dominiũ illarũ: nec ex cõditione rei, loci aut temporis derelicto huiuſmodi cõſurgit, vt in theſauris, & ſimilibus. Diſtinguendũ tamẽ eſſe inter rem & rẽ, videmus Romæ: quoniam feræ, vectes, & id genus reliqua publicè expoſita, Romæ nullum inueniẽtia dominũ, quia nullus ſcit diſcernere feras ſuas ab alienis (quum etiã vendẽtes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi per accidens: quia diſcernere nemo poteſt cuius fuerint: & publicè: ac promiſcue quilibet emit, quamuis nõ dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim ſigna derelictionis ſunt.

¶ Secũdus eſt, an rapta à prælatis, poſsint licitè emi poſt diem ſeu certum tẽpus: vt nonnullæ leges admittunt. Ad quẽ reſpondetur negatiuè in foro conſcientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatem concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroq; articulo eſt, quia emitur res aliena ſine conſenſu veri domini.

¶ Tertius eſt, an in huiuſmodi caſibus in emẽtibus ſciẽter tota reſolutio ſumẽda ſit ex intentione vtilitatis propriæ, vel domini: ita q; emẽtes pro ſua totaliter vel principaliter vtilitate, ſint malæ fidei poſſeſſores: emẽtes autẽ pro domini principaliter emolumẽto rectè faciãt pretiumq; repetere poſsint. Ad quem reſpondetur, q; per ſe loquendo nulli licet emere rem alienam ſine conſenſu veri domini: & ſi quis emit, etiã bona fide, tenetur ad reſtituẽdum rem emptam, quã habet, verò domino: nec poteſt pretium ſolutũ petere à verò domino: quia tenetur ad reſtitutionem nõ ratione iniuſtæ adeptionis, ſed ratione rei alienæ, quæ apud ipſum eſt. Nec hoc eſt vertendũ in dubiũ loquendo per ſe, & propriè. Dico autẽ propriè: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiuſmodi aliena nõ licet: redimere autẽ licet: ſed redimit is ſolus, qui vice veri domini redimit occupatã ab aliis rẽ illius: vnde non redimit, niſi qui perſonam veri domini induens, ſignificatus eſt verò domino, vt rem ſuam recuperet redemptionis pretio ſoluto. Nec ſolum licet, ſed pium eſt redimere viliori pretio huiuſmodi res. Emere autem propriè & per ſe non licet. Dico autem per ſe: quia per ſe accidens poteſt eſſe licitum: vt ſi cognoſcam res raptas fuiſſe cõſanguinei mei, impotentis redimere & deſtituti omni ſpe recuperandi res ſuas, & præſumens gratum eſſe conſanguineo meo, quòd ego fruar rebus ſic irreparabilibus, emam illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non eſt certa regula.

¶ Quartus eſt, an dictũ cuiuſdã doctoris dicentis ſic, probabiliter credo, q; totaliter emens paratus reddere verò domino, ſi comparuerit, credẽs tamen q; nõ compa: ebit & cõſequẽter ſperans pro ſe rem habiturum, nõ peccat: quia veriſimiliter poteſt de veri domini voluntate præſumere, ſit in cõſcientia tutum, & aliis diuulgandum. Ad quem patet ex dictis reſponſio: ſcilicet quòd nec per ſe explicitum (quonia ratione rei alienæ tenetur ad reſtituendum verò domino ſine pretio, quandiu res eſt apud eum: nec ipſa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum emẽti eſt, quòd res eſt aliena) nec per accidens apparet aliquid ſpeciale excuſans adeptionem: quoniam communia tantùm proponuntur in articulo.

¶ Quintus eſt, an emat rectè quis ex pietate calices & huiuſmodi ſacra dedignatus, quòd manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti Eccleſiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus, ſtante notitia regionis puta Vngariæ. Ad quam reſpondetur, quòd hoc eſt vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferẽdus efficit, vt benè quis hæc redimat de manibus infidelium redditurus, etſi nõ illi eccleſiæ calicis dominæ: quæ neſcitur, attamen Eccleſiæ Chriſti ſignificando Eccleſia cui datur, vt quiitum in ſe eſt, & publicet & teneat pro Eccleſia cuius erat, & eſt reſtituto pretio redemptionis. Et quamuis non cenſenda ſit Eccleſia omnino ignota, cuius regio ſcitur: eſt tamen maior præſumptionis locus ex hac religioſa cauſa vni Eccleſiæ de alia quam mihi de conſanguineo meo: quoniam vnica domus eſt vniuerſa per orbem ſparſa. Chriſti Eccleſia. Hæc ſunt, fili chariſsime, quæ mihi occurrerunt reſpondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opuſculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xiſti finis.

TOMVS SECVNDVS

OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI CVIVS

ſunt tredecim vtiliſsimi Tractatus.

1 *De conceptione beatæ Virginis.*
2 *De Euchariſtia ſacramento.*
3 *De celebratione miſſæ.*
4 *De valore orationũ dictarum ab audientibus miſſã in die feſto.*
5 *De præcepto eleemoſynæ.*
6 *De menſe pœnitiæ.*
7 *De cambiis.*
8 *De vſura.*
9 *De ſimonia.*
10 *De vſu ſpiritualium rerum in peccato mortali.*
11 *De voto.*
12 *De ſolutione malefici opera maleficis ad hoc parati.*
13 *De ſpaſmo beatæ Virginis.*

TRACTATVS PRIMVS DE Conceptione beatæ Mariæ virginis ad Leonem decimum pontif. maximum in quinque capita diuiſus.

1 *De duplici via diſcernendi ea quæ fidei ſunt, vel ei aduerſantur.*
2 *Quæſtio de conceptione, quomodo non ſit de neceſſario credendis.*
3 *Quæ de conceptione ſententia fidei aduerſetur.*
4 *Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali conceptam, quam probabilis exiſtat.*
5 *Quantum valeant argumenta quæ tenet oppoſitum.*

CAP. I.

De duplici via diſcernendi ea quæ fidei ſunt, vel ei aduerſantur.

FAVSTVM felixq; ſit, Leo 10. Pon. Maxime quòd de ſupremo poteſtatis tuæ opere prima offerendæ tuæ beatitudini lucubratiunculæ cauſa ſeſe obtulit. Definitio ſecretorum Chriſtianæ fidei, quæ noſſe ſoli Deo natura conuenit, in medium venit, propoſitum eſt, vt decernas in Lateranenſi ſynodo. vtrum Deus beatiſsimam Virginem Mariam a peccato originali præſeruauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt ſcribenda. Primò, viæ decernendi ea quæ ſunt fidei, modique quibus aliquid huiuſmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta ſingulos modos per vias ipſas ſermonis egreſſus dirigentur.

Diuina reuelatio, vel in ſacris literis cõtentã ſanctiſque patribus facta vel ſedi apoſtolica cũ ſynodo. Vel ſine ſynodo. Vel diuinis miraculis cõfirmata eſt propriè decernẽdaque fidei ſunt vel ad fidem ſpectantia.

¶ Duæ ſunt viæ, quibus decerni poteſt religioni Chriſtianæ quid credendũ ſit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria eſt diuina reuelatio facta in primis autoribus ſacræ Scripturæ cõtenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibuſq; Apoſtolorũ in ſymbolo & aliis, quæ conſtat eccleſiã per Apoſtolos ſuſcepiſſe: vt ſacramẽta. Reuelatio deinde facta apoſtolicæ ſedi, ſiue cũ ſynodo, ſiue ſine ſynodo. Hęc enim differẽtia ad ſolẽnitatẽ & congruitatẽ ſpectat iudicij apoſtolici de his quę ſunt fidei, & non ad neceſsitatẽ: vt vniuerſa teſtat Eccleſia, Hæreticos indubiè tenens, qui ab apoſtolica ſede damnatã hæreſim ſectantur. Reuelatio demum facta ſacris doctoribus, his præcipuè, quorum & vita & doctrina approbata eſt ab Eccleſia. Sed eſt inter hæc diſtãtia multa: quoniam reuelationi cõtentæ in ſacra Scriptura, & decretalibus fidei ita inhæremus tãquã neceſſariis: ita quòd ſe hereticum cõprobat quicumque pertinaciter alicui horũ aduerſatur. Reuelationi autem factæ ſanctis quorum doctrinam Eccleſia ſuſcipit, tanquam probabilibus inhæremus: vt diui Augu. Thomaſque ſcripſerunt, &

II i magiſ

magiſtra rerum experientia continua teſtatur. Nec refert in ſacra Scriptura & alis, an aliquid ſit reuelatū explicitè (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiuſmodi) an implicitè vt ſunt omnia illa quorum oppoſita non poſſunt ſuſtineri cū veritate ſacræ Scripturæ & aliorū quæ certa fide ſcimus: niſi q ingenio, labore, rōne, & intellectu opus eſt, vt manifeſtētur hæc quæ implicitè dicunt cōtineri eſſe neceſſariò cōnexa illis in quibus cōtineri dicunt. Quò fit, vt in iſtiuſmodi rebus antequā cōſtet quid neceſſariò conneſū ſis certis & indubitatis fidei traditionibus, vnicuiq; liceat quod rationabilius ſibi videtur amplecti, ſine pertinacia tamē. Et hinc rōnibus locus dat ad ea, quæ ſunt fidei: vt. ſ. aſſerantur rationes oſtendentes cōſona, aut diſſona eſſe fidei, quæ in dubiū vertuntur. Propter q oportet oēs rationes ad ea, quæ ſunt fidei non ex ſolo naturali lumine, ſed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis contentā reſoluere. Et ideo nō ratio, ſed diuina reuelatio, oō cuicūq; ſed prædictis facta eſt, cui fides noſtra innititur: & ſecundum eā oportet decernere quicquid in fide decernēdum eſt. Extraordinaria verò via, qua poteſt aliquid decerni in fide, eſſet, ſi miraculo, quod verè miraculum eſſet, Deus atteſtaretur aliquid ad fidem ſpectans. Sed hic eſſet opus cautela magna: tum ex parte operū mirorum: quonia Angelus Satanæ trāsfert ſe in Angelum lucis: & ſigna & prodigia facere multa poteſt, quæ nos verè miracula à ſolo Deo factibilia putaremus: vt opera ſanitatis, & & elementorū, & ſimiliū. Vnde & Antichriſtus facturus dicit tot miracula in oculis hominū, vt ſi fieri poſſet, etia electi fallerentur. Tum ex parte illuſionum, vt contingit in præſtigiis, tum quia ſigna teſte Apoſtolo 1. ad Corint. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data ſunt infidelibus, non fidelibus, Eccleſiæ verò tanquā fideli, non infideli data eſt reuelatio prophetica & apoſtolica. Vnde via ſignorū etſi eſt a Domino data Marci vlt. propter infideles & ab Eccleſia approbata quo ad fidem perſonalem, ſcilicet dicentis ſe miſſum à Deo: vt in cap. exiniuncto. extrà de hære. tamen niſi coram Rom. Eccleſia euidentiſsimè fieret, verum & indubitatum non mirū, ſed miraculū, expreſsè ad teſtificandū hoc eſſe verum, non deberet Romanus Pōtifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio eſt, quia habemus a Deo ordinariam viam decretorum fidei: in tantū vt ſi Angelus de cælo oppoſitum huius ordinariæ viæ diceret, non eſſet ei credendum: vt Apoſtolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, q miracula quæ ab Eccleſia ſuſcipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maximè autentica ſunt, quum humano teſtimonio inniantur (eorum ſcilicet qui teſtatur) non omnino certa ſunt: quoniam ſcriptum eſt: Omnis homo mendax: licet ſint certa more humano, fidei autem Chriſtianæ certitudo non humano more certa eſſe debet, ſed infallibile omnino debet habere teſtimoniū: quale nullus homo, ſed ſolus Deus præſtare poteſt. Vnde & Petrus Apoſtolus cæleſtis vocis in transfiguratione Domini à ſe auditæ proprio teſtimonio tanquam humano vtens, ſubiungit. Et habemus firmiorem propheticum ſermonem, ſubiungendo quòd non voluntate humana prophetia allata eſt. diuino ergo teſtimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis autē patet, nō ſolum decernendi via duplex: ſed & modus duplex, quo credēdum eſſe decerni poteſt. Nā quædā decernuntur credenda tanquā neceſſariò credēda, ita q contrariū ſentiens eſt hæreticus, quædā verò tanquam probabiliter & piè credenda, ita q contrarium ſentiens non eſt hæreticus: vt de aſſumptione beatę Virginis cum corpore, & ſanctificatione eius in vtero matris, & aliis huiuſmodi communis Eccleſiæ pietas probabiliter credit. Ratio autē quare omnis via tam ordinaria, quàm extraordinaria decernēdi ea, quæ ſunt fidei, ſola reuelatio diuina eſt, in prōptu eſt: quia ſcilicet ea, quæ ſunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex ſolo diuinę voluntatis beneplacito dependent iſtiuſmodi ſingularia. Scriptum eſt autem, quòd quæ ſunt hominis nemo nouit niſi ſpiritus hominis, & quæ ſunt Dei, nemo nouit niſi ſpiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quæſtio de conceptione quomodo non ſit de neceſſariò credenda.

Beatam Virginē à peccato originali fuiſſe mūdatā vel ab eo præſeruatā opiniones non ſunt de neceſſario credendæ.

DICTIS autem viis, incēdendo, vt propoſitū deinde fuit, manifeſtatur primò, q neutra pars quæſiti vt in dubium vertitur, eſt neceſſariò credenda. Et ratio eſt, quia neutra in ſacra Scriptura certiſq; fidei dogmatibus neceſſariis explicitè habetur, & vtraque pars ſuſtineri poteſt cum veritate ſacræ Scripturæ reliquiſq; neceſſariò creditis a Chriſti fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginē à peccato originali mundatā, certum eſt q fidei conſonat, tum quoniam vniuerſales propoſitiones de peccato originali in omnibus purè hominibus, in ſacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam vniuerſali redemptioni Chriſti in ſacra Scriptura traditæ conſonat. tum quoniam innumera ſacrorum doctorum & ſanctorū multitudo hanc partē explicitè tenuit, vt infra patebit. De parte autem altera credente ſcilicet beatam Virginem præſeruatā à peccato originali, licet quidam ſcripſerint, quod cōtrariatur ſacræ ſcripturæ & determinationi Eccleſiæ, quidā autem quod nō: mihi tamē theologorū minimo diſtinguendum videtur circa ſenſum huius opinionis. Nam poteſt dupliciter intelligi. Primò, vt beata Virgo ſit præſeruata totaliter à peccato originali, ita q fuit exēpta ab omnibus ad dictum peccatū ſpectantibus. Secūdò, vt beata Virgo ſit præſeruata à ſola macula peccati originalis per infuſionem gratię perſonalis. Eſt autem inter iſtos duos ſenſus maior diſtantia, qua inter cœlum & terrā. Nam cùm anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non ſolùm macula originalis peccati contrahitur, ſed in primò inſtanti, in quo anima rationalis creādo infunditur, & infundendo creatur, prius ſecundū naturæ ordinē caro ſeu materia, cui anima infunditur, eſt infecta: vtpote genita ex commiſtione vtriuſque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni, contrāhit maculā in ſeipſa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque ſolam macula ex carnis infectione cōtrahit perſona in vtero genita, ſed multa alia, ſcilicet reatum clauſæ cæli ianuæ, fomitē peccati, & pœna mortis tēporalis, ita q infecta caro, cui infunditur anima eſt, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatū, ſed ratio contracti in propria perſona debitis, q contrahatur in anima rationali ſua peccatum originale, & ſecūdum maculam, & ſecundum reatum pœnarum ſpiritualis & tēporalis, imò eſt talis carnis infectio peccati originalis initium inexiſtēs in perſona, quæ tunc ſimul concipitur, & concepta eſt. Quocirca poſitio dicens beatam Virginē præſeruatā totaliter à peccato originali dicit ipſam non cōtraxiſſe carnē ſuā infectā: ac per hoc nō ſolū ſine macula peccati conceptā & reatibus & fomite: ſed etiam ſine debito in propria perſona habendi hæc. Poſitio verò dicēs beatā Virginē præſeruatam ſolum à macula peccati originalis, & iis quæ a macula ſunt inſeparabilia (vt eſt reatus æternæ pœnæ damni) non negat beatam virginē carnem habuiſſe infectam: ac per hoc in propria perſona debitum cōtrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculā, & quo ad reatus omnes, & fomitem: ſed præſeruante Dei gratia, non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen per gratiam & reatus clauſæ ianuæ vitæ æternæ, & mortis temporalis: quia hæc pœna. ſ. mortis. erat naturæ ex parte carnis: illa. ſ. clauſæ ianuæ erat natura ex parte temporis: quia ſcilicet Chriſtus adhuc non aperuerat per ſuam mortem ianuas paradiſi clauſas per originale peccatum: & ſimiliter fomes ex parte carnis ſe tenet.

CAPVT III.

Quænam de conceptione ſententia fidei aduerſetur.

Opinio aſſerens beatam Virginē ab originali peccato ſic fuiſſe præſeruatā, vt nihil illam incurreris hæretica eſt, & ab eccleſia damnata: fuiſſe verò tamen à peccato ſic liberatā vt maculam in carne & pœnā reatum incurrerit, nō aduerſatur fidei catholicæ.

INTER has igitur opiniones hæc mihi videt quo ad fidē differentia, quòd poſitio dicens beatam Virginem eſſe præſeruatā à peccato originali & reatibus &c. eſt contraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quæ in ſacra Scriptura & aliis documentis fidei certis & neceſſariis continentur. Oportet namque de beata Virgine firmiter credere, q Chriſtus eſt mortuus pro ipſa, & quòd ipſa eſt mortua morte peccati: quoniā in ſacra Scriptura habetur iſta conditionalis, Si Chriſtus eſt mortuus pro omnibus, omnes mortui ſunt vt patet ſecundæ ad Cor. 5. c. Cōſtat enim q omnis conditionalis vera eſt neceſſaria: & quòd à deſtructione cōſequentis ad deſtructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione clarè apparebit, Scripturam eſſe falſam, & fidem noſtra procedendo ſic: Si Chriſtus mortuus eſt pro omnibus, omnes mortui ſunt: ſed per iſtam poſitionem, Non omnes mortui ſunt, quia beata Virgo non eſt mortua morte peccati: ergo Chriſtus nō eſt mortuus pro omnibus: quod eſt manifeſta hæreſis. Non poteſt hic locus gloſſari, quòd Omnes, diſtribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & ſimilia: quoniam conſtat quod in hanc propoſitione illud ſignum, Omnes diſtribuit pro omnibus ſine vlla exceptione: quoniā hæreticum conſtat eſſe, dicentem Chriſtū non eſſe mortuum pro omnibus ſine vlla exceptione. Nec etiam poteſt negari, quin de morte peccati ſit ſermo in conſequēti: vnde Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apoſtoli, concludendo dicit hæc verba. Conſequens ergo eſſe voluit vt omnes intelligantur mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt. Quia ergo nō in corpore, reſtat vt in peccato mortuos eſſe omnes, pro quibus mortuus eſt Chriſtus, nemo neget, nemo dubitet, niſi qui ſe negat, aut dubitat eſſe Chriſtianū. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Chriſtum non mortuū eſſe pro ipſa, ſuſtineri iudicio meo non poteſt. Et ne longius protrahatur, hoc oportet ſummariè antè oculos habere, quòd iſtæ quinque propoſitiones ſunt omnino confitendæ, ſcilicet, Chriſtus mortuus eſt pro beata Virgine: beata Virgo eſt aliquo modo mortua morte peccati. beata Virgo eſt recōciliata Deo per Chriſtum: beata virgo eſt redempta per mortē Chriſti, beata virgo eſſet poſt ſanctificationem ſui non niſi per Chriſti mortem aditum habuit paradiſi apertū. Quibus additur aliæ aut

per

per ſe notæ (ſcilicet ꝙ omnis reconciliatus fuit inimicus, & quòd beata Virgo mortua eſt morte tẽporali) aut determinatè per Eccleſia, ſcilicet omnis homo redẽptus à Chriſto fuit verè captiuus, & mors eſt pœna peccati originalis. Primam enim harum refert Aug. ad optatã de origine animæ à Papa Zozimo decretã, dicens, In epiſtola Zozimi ſic legitur: Nullus, niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur: nec redeptus dici poteſt, niſi qui verè per peccatũ fuit ante captiuus, ſicut ſcriptum eſt, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et ſubdit, In his verbis Apoſtolicæ ſedis tam antiqua atque fundata certa & clara eſt fides catholica, vt nefas ſit de illa dubitare Chriſtiano. Hæc ille. Secundam verò, ſcilicet ꝙ mors eſt pœna peccati originalis, cõſtat decretam eſſe à Concilio Mileuitano: vt patet de conſ. diſt. 4. cap. placuit. Vnde patet ꝙ diſtinctio illa de redemptione præſeruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata eſt, per Rom. Eccleſię determinationẽ: quamuis ſanctus Bern. ſuper canticis ſermone 22. illam vſurpauerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuerſales propoſitiones certæ & indubitatæ, ſ. per vnũ hominẽ peccatũ tranſiit in omnes, & per peccatũ mors, ad Ro. 5. & omnes in Adã peccauerũt, ad Ro. 3. Et quiſquis hominẽ aliquẽ eſſe putat cui neceſſaria nõ fuerit remiſsio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius eſt ſacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iuſtitiæ. Et ſolus Chriſtus habuit ſimilitudinem carnis peccati. Et aliæ huiuſmodi, quæ aut nullo modo, aut via poſſunt ſaluari ab huiuſmodi opinione, ſi tamẽ opinio nominanda eſt, quum videatur manifeſtus error in fide. Vnde Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis. de hac poſitione nõ ſe impediuit, ſed ſolùm de præſeruatione beatę Virginis à macula peccati originalis: vt expreſsè patet legenti illam. Damnanda ergo videtur ſpecialiter poſitio, quæ aſſereret beatam Virginem totaliter præſeruantam à peccato originali, vt ſcilicet nihil eius incurreret: quamuis neminem adhuc ſciam hoc tenuiſſe.

§ In ſecũdo autem ſenſu intellecta opinio de præſeruatione beatæ Virginis, ſcilicet quòd præſeruata eſt à macula peccati originalis, & nõ ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria perſona illius maculæ, nec a fomite & pœnis, nõ eſt contraria ſacræ Scripturæ, nec determinationi Eccleſiæ, nec aliquibus neceſſariò creditis, quoniam beata Virgo præſeruata ex ſpeciali præuẽtione gratiæ à macula originalis peccati. & habẽs cætera quæ diximus, non eſt extra latitudinẽ mortuorũ inimicorũ, indigẽtium remiſsioni peccatorũ, captiuorũ, habentiũ carnem peccati, obnoxiorũ morti & clauſuræ cœli. Et conſequẽter nõ eſt extra latitudinẽ eorũ pro quibus Chriſtus mortuus eſt, recõciliatorum, liberatorũ, redemptorũ, mundatorũ, introductorũ denique per Chriſti mortẽ in vitam æternam animę & corporis. Et in proptu ratio eſt: quia ex eo ꝙ habuit carnẽ infectam cũ fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortem Ieſu Chriſti exhibendo. Et ex eo quòd in propria perſona habuit debitum cõtrahendi macula originalis peccati imò initiũ, vnde redundare in animã ſuam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniendo ſanctificauit eam, ligando etiam fomitem habuit rationẽ gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redẽptiuæ, &c. Liberans nanque animã a macula nõ actualiter habita, ſed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non extra latitudinem liberantiũ à peccato, mundantiũ a ſorde, redimentiũ à captiuitate. Neque enim vno modo tãtum quodlibet horum dicitur: ſed latitudinẽ habet. Dicitur nanque captiuus nõ ſolùm qui totaliter in captiuitatem eſt redactus: ſed qui cœpit in ſui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius eſt captiuitati. Et ſimiliter dicitur mors peccati, non ſolùm ipſa actualis mors, ſed debitum & initiũ in propria perſona habendi illã. Et ſimiliter dicitur à peccato originali mũdatus, nõ ſolũ qui a contracta actuali macula mundatus eſt: ſed qui a macula quidem in debito & initio in propria perſona fundato, & reliquis tot quaſi partibus peccati originalis actualiter cõtractis mundatus eſt: & ſic de aliis. Nec putet quiſquam de mea hanc phantaſia me proferre: ſed videat diuum Tho. in Prima ſecundæ, quæſt. 81. art. 3. (vbi inter alia tractat etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum trãſiit in omnes, & per peccatũ mors) ſuſtinentẽ ꝙ per mortem ſufficit intelligere debitum, ſeu reatum in propria perſona mortis, quãuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, ꝙ cùm Apoſtolus duo ſimul dicat (ſcilicet ꝙ in omnes peruenit peccatum & mors ſicut ſecundũ ſcilicet mors ſufficienter ſaluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria perſona, ita & primũ ſcilicet peccatum, ſaluatur exponendo peccatũ in actu, vel in debito in propria perſona. Dixi autem toties in propria perſona: quoniam ſi debitum aut initiũ peccati originalis nõ ponitur propriũ illius, qui concipitur, ſed cõmune, iam non ſaluaretur: ꝙ illa perſona eſſet mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec eſſet formalis differentia inter errorẽ Iuliani contra quẽ ſcribit Auguſt. ponentis per gratiam redẽptionis Chriſti filios Chriſtianorum præſeruatos a peccato originali, quod habebant in debito communi: ſed eſſet materialis differentia, quia ille gratiam præſeruationis communem Chriſtianorum filiis poſuiſſet, hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoque manifeſtè in hac poſitione ſingularis prærogatiua Ieſu Chriſti, ꝙ ſolus conceptus eſt ſanctus, & nõ in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati: nõ ſolũ ea ratione, quia ipſe ex vi, ſeu natura ſuæ conceptionis, quæ natiuitas in vtero vocatur, ſanctus naſcebatur (iuxta verbũ Gabrielis ad beatã Virginem. Quod ex te naſcetur, ſanctũ) ſed etiã quia beata Virgo concepta eſt cum carne infecta ſed cum anima ſancta ex gratia impediente redundantiam infectæ carnis in maculam animæ. Saluatur & omnes vniuerſales propoſitiones in Scriptura & Eccleſiæ determinationibus vt facilè puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obſtat dictis ſi obiiciatur quòd reatus & fomes dicti conſequuntur infectã carnem mediatè macula in anima: ac per hoc ſi macula nõ eſt ſubſecuta, nec iſta ſunt ſecuta, imò videtur ꝙ ſine maculæ incurſu, iniuſtè anima rea remaneat, quum pœnæ iſtæ propriæ culpæ originalis tamen ſint pœnæ. Hoc inquam non obſtat: quia mediatio maculæ, licet ſit ordinaria, non tamen eſt ſic neceſſaria, vt impedita macula oporteat impedita eſſe conſecutionem aliorum: ſufficit enim, ꝙ omnium horum communis radix, ſcilicet infecta caro, ſit in inſtanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec eſt iniuſtum quòd habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incurſus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalẽ omnino non eſt qui in proprio debito & initio illa habet.

§ Et quonia in hoc ſenſu prædicatur hodie beata virgo præſeruata a peccato originali ab his qui dicunt ipſam ſine originali peccato concepta (ita quòd per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis; vt patet ex prædicta bulla, ſeu extrauaganti Xixi quarti edita in fauorẽ huius opinionis de præſeruatione a macula originalis peccati: & ex ſtudio Scoti in 3. ſen. di. 3. q. 1. ad hoc tendentis, vt a culpa, offenſa inimicitiáque animam beatæ Virginis in cõceptione præſeruaret, a qua pueri nũc per Baptiſmũ, & olim per circuciſionem liberi ſunt effecti. Et ex defenſionibus Franciſci de Maironis in 3. ſen. diſt. 3. q. 2. in quibus conat ſaluare ſanctitatẽ formaliter, cuius ſola eſt anima ſuſceptiua in beatę Virginis cõceptione præoccupantẽ peccatũ originale) idcirco, quum de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virginis erit reliquus ſermo, an mundata, an præſeruata fuerit ab originali peccato, de ipſa macula originalis peccati intelligendus eſt. Quocirca coërcendæ ſunt prædicatorum linguæ, ſcriptorũque manus in hac quæſtione: & neutrã debẽt damnare partẽ vt erroneam, vt fidei, vt ſacræ ſcripturæ, aut Eccleſiæ determinationi contrariam: ſed ſobriè ſcribere & loqui debent, & non plus ſapere, quam oportet, iuxta apoſtolicæ ſedis præceptum à Sixto quarto editum.

CAP. IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali peccato conceptam quàm probabilis exiſtat.

QVVM igitur neutra pars ſit neceſſariò credenda oportet videre, an altera an vtraque ſit probabilis. Quòd enim pars illa quæ tenet beatam Virginem eſſe à peccato originali mundatam, probabilis ſit, ex eo patet quod tot ſancti doctores, & tot illuſtres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui ſcripſerunt, hanc partem non in cõmuni, ſed in ſingulari nominatim de beatiſsima Virgine Maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim ſanctos in ſuis locis afferre cenſui, ita vt eorum non ſolum nomina & loca, in quibus hæc ſcripſerunt, ſed verba afferantur. Occurrunt ergo quindecim ſancti.

Sanctus Auguſt. ſuper Pſalm. 34. dicit, Adam eſt mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua eſt propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua eſt propter delenda peccata. Et in libro ſecundo de Baptiſmo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec ſumpſit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in li. 10. ſuper Geneſim ad literam dicit, Corpus Chriſti quamuis ex carne fœminæ aſſumptum ſit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non ſic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipſum non fuit caro peccati ſed ſimilitudo carnis peccati. Sanctus Ambroſius ſuper, Beati immaculati. dicit, Venit Dominus Ieſus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chriſoſtomus ſuper Matthæum dicit, Quãuis Chriſtus non eſſet peccator, naturam tamen humanam de peccatrice ſuſcepit.

Sanctus Euſebius Emiſſenus Epiſcopus in ſecundo ſermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Noſtis chariſsimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis extitit, nec etiã ipſa genitrix Red.

Sanctus Reinigius ſuper Pſalmum, Deus Deus meus reſpice dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur ſine peccato homo Chriſtus Ieſus.

Sanctus Maximus in ſermone de Aſſumptione beatæ Virginis dicit, Beata Virgo glorioſa fuit in vtero matris ſanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam naſceretur, & per

Spiritum ſanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia ſuper Miſſus eſt.(& habetur in gloſſa ordinaria)dicit, Spiritus ſanctus ſuperueniens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum ſorde caſtificauit, & ab omni æſtu concupiſcentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anſelmus in libro, Cur Deus homo, cap.16.dicit, Licet ipſa Chriſti conceptio munda ſit, Virgo tamen ipſa vnde aſſumptus eſt, in iniquitatibus concepta eſt, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernard. in Epiſtola ad Lugd.dicit, Beata virgo poſt conceptũ in vtero iã exiſtens ſanctificationẽ accepiſſe creditur, quæ excluſo peccato ſanctã ſecerit natiuitatẽ,nõ conceptionem.

Sanctus Erardus Epiſcopus & martyr in ſermone natiuitatis beatæ Virginis dicit,O fœlix puella,quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato,& filium concipit ſine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in ſermone de natiuitates beatæ Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam ſanctificata,& ſine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, quæſtione 27.articulo 2.dicit,Beata virgo Maria,quia fuit concepta ex commixtione parentum,originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3.ſent.diſt.3.quæſt.1.arg 2.dicit.Dicendum eſt ꝙ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius ſanctificatio ſubſecuta eſt peccati originalis contractionem.Hic modus dicendi eſt communior,& rationabilior & ſecurior. Communior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia eſſe naturæ præcedit eſſe gratiæ, &c.Securior quia magis conſonat fidei pietati.& ſanctorum autoritate,&c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorũ in ſermonum ſuorum opere tertio incipiẽte,Ignis à facie eius exarſit,in tractatu de beata Virgine,ſermone quarto, incipiente. Sicut ſol oriens mundo, dicit, Tertia fuit ſanctificatio maternalis,& iſta remouet culpam originalem,confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandũ tam mortaliter,quam venialiter,& hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confeſſor in ſermone de conceptione Virginis dicit Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, ſed, eadem die & hora ſtatim poſt animationem fuit per ſanctificationem a peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conceptam in peccato originali,quorum dicta aut in fonte,aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magiſtri Vincentij de Caſtro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compillatis, vnde ſumpta ſunt inuenire quilibet poteſt.

¶ Hi ſancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium,beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia autoritates iſtæ,nõ de humano genere,aut Chriſtianis in communi, ſed de beata Virgine in indiuiduo expreſſa loquuntur,ideo gloſſa illa, qua Sactorum autoritates intelligendæ, dicuntur de lege communi, & non de priuilegio ſingulari,locum hic nullum habet, tũ quia gloſſa huiuſmodi de lege cõmuni, aut priuilegio locum habere poteſt,quando eſt ſermo in cõmuni, ſeu vniuerſali (propter quod non attuli vniuerſales propoſitiones Sanctorum ſolùm Chriſtum à peccato originali excipientiũ) ſed quãdo eſt ſermo de aliquo ſingulari indiuiduo nominato, locum non habet gloſſa,quòd intelligatur de lege communi:niſi hoc(ſcilicet ſermonem eſſe, quantum eſt ex lege communi) ſpecificetur, vel ex ignorantia, aut maleuolentia, aut diſſimulatione hoc procedat,quæ omnia longe à Sanctis, & eorum autoritatibus allatis eſſe cõſtat. Tum quia es eõ ꝙ ſancti doctores beatã Virginem in particulari explicant, ſubiacere legi cõmuni in conceptione cum peccato originali, & excipiũt ipſam beatam Virginẽ à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipſam ex priuilegio ſanctificatam in vtero) conſtat ꝙ ſancti & doctores antiqui beatę Virginis priuilegia ſcrutati nullum de pręſeruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiſerunt.

¶ Excludunt quoque dictæ autoritates gloſſam aliam. ſ. de facto, vel ex debitis,vel(& in idem redit)quantum eſt ex ſe,vel ex cauſa extrinſeca. Quaſi Sancti intenderint quòd beata Virgo incurrerit peccatum originale nõ de facto,ſed de debito:hoc eſt quia debuit cõtrahere originalem maculam,ſed non cõtraxit de facto,ſimiliter ꝙ quantũ eſt ex ſe, beata Virgo contraxiſſet peccatũ originale:ſed de facto nõ contraxit ex cauſa extrinſeca,Deo,ſ.pręſeruãte per ſuam gratiam.Hanc,inquam,gloſſam excludunt, tũ quia ly de debito,& ly quantũ eſt es ſe,eſt conditio ſecundũ quid aut diminuens:quoniam habens aliquid quantũ eſt ex ſe,vel de debito non habet illud ſimpliciter & abſolutè, ſed ſi ſolùm ex debito habet,ſecundũ quid habet:& ſi ſolùm quantũ eſt ex ſe habet,non habet illud,ſed oppoſitum illius.Sancti autem & doctores dicunt quod beata Virgo habuit peccatum originale ſine vlla conditione ſecundum quid, aut diminutione,ac per hoc ſimpliciter & abſolutè. Tum quia non deerant vocabula ſanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipſum explicarent. Tum quia petendum eſt ab iis, ſi verba iſta, beata Virgo fuit concepta in peccato originali,& ſimilia, non explicant quod ipſa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant ſancti & doctores ad hoc explicandum. In his nanque esplicatur perſona beatæ Virginis nominatim,vt ſubiectum originalis peccati : esplicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, esplicatur factum per ly concepta eſt,contraxit & ſimilia:quid vltra debuit apponi? Et ſi iſta hic non ſignificant, conſequens eſt, vt dicentes oppoſitum, ſcilicet beatam Virginem non eſſe conceptam in peccato originali,non ſignificant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ ſunt huiuſmodi non extorſiones, ſed corruptiones autoritatum,locutionumque Latinarum.

¶ Repellunt etiam dictę autoritates gloſſam de conceptione ante infuſionem animæ,vel in ipſo inſtanti infuſionis animæ,quaſi Sancti & doctores intendant, ꝙ beata Virgo fuit concepta in peccato originali,quo ad conceptionẽ ante infuſionẽ animę,& nõ quo ad conceptionem in infuſione animæ.Tum quoniam ſancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, ſicut de cõceptione aliorum hominũ per cõmixtionem ſeminum genitorum:conſtat autẽ quòd ſermo ſemper eſt de conceptu in infuſione animæ:ergo. Tum quoniã ante infuſionẽ animæ non habet locum peccatũ originale:quonia ſine anima rationali nõ inuenitur Culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine, conſtat autem quòd ante infuſionem animæ non erat beata Virgo:Reſtat ergo,vt ſola illa ſtultitia pro gloſſa Sanctorum & antiquorũ doctorum admiſsione digna ſit,ſcilicet ſi Sancti & priſci doctores nunc eſſent,dicerent oppoſitum.Hanc ergo gloſſam ita veram putauerim,quemadmodum verum puto,quod ſi Chriſtus nunc in terris conuerſaretur,mutaret doctrinam fidei ſuæ vt conformaret ſe populis,&c.Stant igitur ſolidæ allatę Sanctorum & doctorum autoritates ad ſuſtinendum beatam Virginem conceptam eſſe in peccato originali:& propterea rationabilem probabilémque eſſe partem illam conſtat.

CAP. V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam Virginem ab originali fuiſſe præſeruatam.

ALTERIVS autem partis (ſcilicet ꝙ beata Virgo præſeruata eſt de ſpecialiſsima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem : ex autoritate doctorum multorum,ex determinatione ſynodi,ex cultu eccleſiaſtico,ex indulgentia conceſſa,ex communitate ſequacium , ex ſcandalo piarum aurium , ex pietate opinionis,ex reuelationibus nouis,ex miraculis. Quæ ſigillatim examinanda ſunt pro veritatis honore.

Primum argumẽta Sanctorũ & doctorũ dicta.

DOCTORES tenentes beatã Virginem eſſe præſeruatam ſunt numero infiniti, ſi ad modernos ſpectemus. Paulo ante tamen aliqui,licet pauci fuerunt:vt Scotus,Franciſcus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præſeruatam eſſe ab originali peccato.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua eſt : tum quia eſt contra tot Sanctos:& nullus eſt inter iſtos Sanctus.Sanctæ autem Brigidę è regione ponitur ſancta Catharina de Senis, quæ dixit ſibi reuelatum eſſe oppoſitum:vt refert Archiepiſcopus Florentinus in prima parte Summæ ſuæ titulo 7.cap.ſecundo,circa finem.

Et maiori fide digna videtur ſancta Catharina:quia canonizata eſt ſicut cæteri ſancti : ſancta vero Brigida canonizata eſt tempore ſchiſmatis,quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa,à Boniſacio in ſua obediẽtia nono.Tũ quia in iis , quæ ſunt fidei,magis ſentiendũ eſt cum antiquis , quàm cũ modernis. Tum quia ipſe Scotus,qui primus doctor, aut inter primos introducit hanc opinionem,timet hanc opinionẽ ſequi.Nam in 3.ſent.diſt.3 quæſtione 1.poſt tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut ſine peccato originali opiniones dicit, Quod autem horum factum ſit,Deus nouit : ſi autoritati Eccleſiæ , vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius eſt attribuere Mariæ.

¶ Quod aut noui ſint omnes doctores,hanc opinionem tenentes patet ex eo,ꝙ Magiſter ſenten.de Sanctorum teſtimonio in re hac dicit in 3.diſt.3. Sanè dici poteſt,& credi oportet iuxta Sanctorũ atteſtationis conuenientiam,ipſam(ſcilicet carnem Chriſti) prius peccato fuiſſe obnoxiam ſicut & reliqua virginis caro : ſed ſancti Spiritus operatione ita mundatã, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo,Hęc ille.Et ſanctus Bonauẽtura in 3.ſen. diſt.1.q.1.loquẽs de autoritate ſanctorum dicit, Nullus autem inuenitur dixiſſe de iis,quos vidimus & audiuimus auribus noſtris beatam virginem fuiſſe ab originali peccato immunẽ in ſui conceptione.Et Adam angelicus in 3.ſent.d.3.dicit,Si credendum eſt dictis Sanctorũ tenendũ eſt beatam Virginẽ fuiſſe conceptam in peccato originali:& nullus Sanctorum inuenitur dixiſſe contrarium

rium. Hæc ille. Et ipſe Fráciſcus de Maironis, in 3. diſt. 3. q. 2. art. 4. dicit, ꝙ non obſtante ꝙ B. Virgo fuerit præſeruata à peccato originali, propter dicta tamē Sanctorum poſſumus dicere ꝙ aliquo modo peccatum originale contraxit. In quibus verbis ipſemet oſtendit, ꝙ dicta Sanctorū cogunt ad confitēdum peccatū originale in beata Virgine: ipſe enim labor iſtorū ad gloſſandum dicta Sanctorū teſtatur, ꝙ ſancti cōtraria ſuæ opinionis ſonāt. Quáuis vanus ſit eorū labor, niſi ad autoritates Sanctorū, quæ in cōmuni de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, gloſſari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non eſt mirū, ſi nullus Sāc. nullus illuſtris doctor antiquus pro hac parte aſſeratur niſi fortè à falſariis. Vnde autoritates quorundā Sanctorū (S. Auguſt. quū de peccatis agitur de Maria propter honorē domini, nolo habere quæſtionē. Et Anſelmi, decuit, vt mater Domini ea puritate niteret: &c. Et S. Tho. in primo ſent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & ſi quæ ſunt ſimiles quæ pro hac opinione afferuntur) licet ſcholaſtica diſputatione non ſint indignæ: à iudicio tamen veritatis procul eſſe debent: quoniā non dictis facilè veras gloſſas & expoſitiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc ſingularis veritas, ſed debent afferri autoritates Sanctorū & antiquorū non in genere, ſed in ſpecie peccati originalis maculam negantes à beata Virgine, non tempore conceptionis Ieſu Chriſti, ſed tempore conceptionis propriæ: vt nos fecimus pro oppoſita opinione, prætermittendo communia. Conſtat nihilominus allatos tres Sanctos expreſsè docuiſſe beatam Virginem cum peccato originali conceptā: vt patet ex allegatis.

Argumētū ab autoritate Baſilien. ſynodi.

DETERMINASSE quoq; dicitur Baſilié. ſynodū in ſeſſione 36. pro hac opinione in hæc verba, Nos diligenter inſpectis autoritatibus & rationibus &c. doctrinam illam aſſerentem glorioſam Virginem præueniēte & operante diuini numinis gratia, ſingulari nunquam actualiter ſubiacuiſſe originali peccato, tanquam piam & conſonam cultui eccleſiaſtico, fidei catholicæ, rectæ rationi & ſacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulliſque de cætero licitum eſſe in contrarium prædicare ſeu docere. Hæc ibi Anno Domini, 1439 15. Cal. Octobris.

§ Sed iſthæc determinatio multo minus prodeſt quā prima: tum quoniam congregatio illa Baſilié. tunc tēporis non erat ſynodus, nec Cōcilium, ſed erat ſchiſmatica: vtpote ſciſſa à capite Eccleſiæ Eugenio quarto: vt patet ex ordine ſeſſionum: nam in 34. ſeſſione, 7. Cal. Iulij depoſuerunt de facto Eugenium, Et poſt in ſeſſione 36. 15. Cal. Octobris ſequentis determinarunt de conceptione. Vnde hinc nō niſi ſynagogæ Satanæ autoritas afferri poteſt: quòd licet etiam ipſa verba allata contraria dictis Sanctorū, vt in ſuprà allegatis patet, manifeſtent, vniuerſalis tamē Eccleſia adorās tunc & poſt continuè vſq; hodie dictum Eugenium: & Nicolaū quintum eligens ac ſuſcipiens ſuperſtite antipapa Baſilien. concilia bulli Amadeo locupletior teſtis eſt. Quocirca allegare Baſilienſem ſynodum pro tempore illo, quo fuit ſchiſmatica, perinde eſt ac ſi allegaretur Piſanū nuperrime contra Iulium ſecundum celebratū conciliabulū: quod vidimus omnes & manibus tetigimus fuiſſe ſchiſmaticū. Tum quoniam dicto cōciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum Conciliū ex Ferraria in Florentiam tranſlatū Græcorum & Latinorū ſub prædicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei tradūtur hæc verba Firmiter credit, profitetur, & docet ſacroſancta Roman. Eccleſia, neminem vnquam ex viro fœminaq; conceptum a diaboli dominatu fuiſſe liberatū, niſi per fidem Mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti domini noſtri: qui ſine peccato conceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delendo, ſolus ſua morte proſtrauit, & regni cœleſtis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni ſua ſucceſſione perdiderat, reſerauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta ſunt, vt appareat, quòd illo tempore, quo res in quæſt. erat, vniuerſalis Eccleſia ſolum Chriſtum excepit ab originali peccato: quod non erat dicendum, ſi beata quoq; Virgo excipienda eſſet.

Argumētū ab eccleſiaſtico cultu.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus aſſertur, ꝙ iam per omnes ferè Eccleſias Latinas feſtū conceptionis nō ſanctificationis celebratur: inſinuando per hoc, quòd non ſanctificata eſt à peccato originali ſed concepta eſt ſine illo beatiſsima Virgo.

§ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Eccleſiæ ſunt per orbem diffuſæ celebrātes in illo die ſanctificationem non conceptionē. Et in hoc Eccleſia vnūquenq; in ſuo ſenſu abundare permittit. Secūdò, quia conſtat ꝙ quibuſcunq; catholicis celebratur hoc feſtum, celebratur ratione ſanctificationis beatæ Virginis in vtero matris, ſiue illa ſanctificatio fuerit præueniens, & quaſi præoccupans peccati originalis actualē incurſum, vt opinio iſta dicit: ſiue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in ſanctificatione beatæ Virginis: & quòd fuit in vtero & quòd eſt ratio celebritatis iuxta illud, Tu ſolus ſanctus, Mariā ſanctificans. licet differant in effectu ſanctificationis in ſcilicet præſeruauerit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis ſub nomine ſanctificationis, vt nomen conſonaret rei.

Argumētū ab indulgentijs.

INDVLGENTIA verò cōceſſa nihil cōfert huic opinioni ſicut nec feſti celebritas: quia ad honorem beatę Virginis ob gratiā propriæ ſanctificationis in vtero fertur, relinquēdo ambiguum an præſeruās à macula, an mundans fuerit gratia illa vt dicta eſt.

Argumētum a ſequacibus.

§ Quod autem iam communis facta ſit hodie iſta opinio, ita vt omnes ferè catholici Latinæ Eccleſiæ arbitrentur obſequiū ſe præſtare Deo in huiuſmodi ſequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilē. quia probabile eſt quod multis videtur. Sed probabilitas hæc vulgarē autoritatem non excedit: & eiſdem contraponitur, quòd probabile in veritate eſt, quod videtur ſapientibus: qui vt patet ex ſupradictis, contrariam ſecuti ſunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in veritate cōſtituit.

Argumētū à ſcandalo.

§ Quia ſcandaloſa deinde dicitur oppoſita opinio & piarum aurium offenſiua à multis etiā vniuerſitatibus Theologorum, probabilis redditur iſta opinio. Sed quoniam vniuerſitates contra tot Sanctorum & communem priſcorum doctrinam in his, quæ ſunt fidei, præſumptuoſæ ſunt, & ſcandalum hoc nō actiuum, ſed paſſiuum inſipientium eſt potius quam piarum aurium, imò Phariſæorum conuincetetur eſſe, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis ſortitur opinio hæc niſi apud ignorantes.

Argumentum ab autorū pietate.

¶ Pietas denique huius opinionis magna eſſe dicitur: quoniam pium valde eſt credere ꝙ beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit ſub Chriſto tamen, totū collatum eſt: quoniā illi dixit Angelus, ꝙ erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidē innititur, ſed non ſecundū ſcientiā: propter quod a fide ad deuia multa abduceret: iuxta hanc ſiquidem vocata pietatis regulam liceret etiā credere, ꝙ beata Virgo fuit concepta de Spiritu ſancto, & tamen ſub Chriſto: quia propterea non eſſet Deus & homo. Poſſemus quoque dicere, quòd beata Virgo erat in hac vita ſimul viatrix & comprehendens: & tamen ſub Chriſto, quia nō in tam alto beatitudinis gradu. Poſſemus etiam adhuc dicere, quòd ipſa fuit Deus & homo: & tamen ſub Chriſto, quia Chriſtus maſculus, & ipſa mulier: Chriſtus vniuerſalis redemptor per ſuam mortē, ipſa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De ſolo nanque vnigenito Dei credimus, quòd non ad menſurā datus eſt Spiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis ſanctis ſm menſuram donationis Chriſti plus & minus, prout voluit, datum credimus. Si tamen reſtringatur ad actualem munditiā à peccati macula dicta propoſitio, & dicatur ꝙ pium eſt credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, ſub Chriſto tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum eſt, fateor, quòd pia eſſet credulitas iſta, niſi Sanctorum autoritates obſtarēt. Quod Scotus timuit: ſed minus docti non timent: propterea fortaſsis, quia ad pauca reſpicientes de facili enunciant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot ſanctos, & antiquos doctores, Angelum ſatanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantaſias, vel etiam figmenta ſapientibus ingerere videntur. Hæ ſiquidem cum vocatis miraculis, quæ in hac cauſa afferuntur pro mulierculis non pro ſacra ſunt ſynodo: vnde nec cenſeo digna de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facilè eſt colligere, ꝙ neutra pars propoſitæ quæſtionis in ſenſu quo vertitur in dubium eſt neceſſariò credenda: & quòd altera (ſcilicet dicens, beatam Virginem eſſe mundatam ab originali peccato) eſt probabilis. altera verò (ſcilicet dicens, beatam virginem eſſe præſeruatam à macula originalis peccati) eſt tolerabilis: & apud ſic affectos vel aſſuetos, aut verè Theologiæ ſanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

§ Hæc ſunt, beatiſsime pater, quę ſanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua a me tam ſcripta, quam ſcribenda ſubmitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatiſsimam Virginem ab originali peccato mundatā in ſinu Sanctorum, & ſacrorum doctorum priſcorum quieſcens, nihilque ſibi timens a ſacroſancta ſynodo (quandoquidem a Spirituſancto, quo inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines contrariè in fide ſententiæ prodire nequeūt) quin potius ſperat, ſi decernēdum aliquid eſt, ſeipſam tanquam probabiliorem, & ſanctorū ac doctorū dictis conſonā approbandam: exemplo Viennen. ſynodi ſub Clemente quinto, quæ de Baptiſmi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis ſanctorū & doctorum conſonam. Pars verò reliqua credens, beatā Virginem a macula originalis peccati præſeruatam, multitudine ſequacium & fauoris amplitudine conſpicua apparet. Supereſt igitur. P. S. vt inter quindecim ſanctos (Auguſtinū, Ambroſium alióſque quorum expreſſa ſunt nomina) nec non innumeros Doctores antiquos ex vna, & paucū in cauſa hac Scotum, Franciſcum eſt Maironis, Petrum Aureoli (contra tamen patres ſui ordinis) modernos, & promiſcui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter a Chriſto datus, in hac ſancta Late. ſynodo religionis Chriſtianæ vel veritatem ſimiter amplectandā

trad

tradere, vel à publicis locutionibus & ſcandalis conſulere digneris: memor illius oraculi, non in multitudine, nec in commotione Dominus. Vale felix ſemper Auguſte Romæ anno ſalutis 1525.

¶ Tractatus de conceptione beatæ Mariæ virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xiſti: finis.

TRACTATVS SECVNDVS THOMÆ de Vio Caietani Card. S. Xiſti De Erroribus contingentibus in Euchariſt. Sacramento in duodecim capita diuiſus.

1 *Quomodo Ioãnis 6. Dominus non modo de fide formata in ipſum habenda, ſed de ipſius ſpirituali manducatione in Euchariſtia ſacramento, locutus fuerit.*

2 *Quod Dominus Ioannis ſexto dicens, Caro nõ prodeſt quicquam, non excluſit ab Euchariſtia ſacramento carnem ſuam, nec veram corporis ſui ſpiritualem manducationem.*

3 *Quod falſum ſit Theologos opinari in Euchariſtia ſacramento corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.*

4 *Quomodo non falſo, ſed vere eſtiment Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & extendi vſque ad ſenſibilia.*

5 *Quod ſibi inuicem minime aduerſantur hæc in Euchariſtia ſacramẽto verũ Chriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantũ mãducari.*

6 *Quomodo non docuerunt Theologi non eſſe cogitandum de myſterio Euchariſtiæ.*

7 *Quomodo catholicè ſint exponenda verba ipſa formæ Euchariſtiæ.*

8 *Quomodo non falſum, ſed verum ſit deleri peccata per hoc ſacramentum Euchariſtiæ.*

9 *Quomodo Euchariſtia ſacramentum ſit ſacrificium & in miſſa offerri ſit inſtitutum à Chriſto, vel Apoſtolis.*

10 *Quomodo non ſit idolatria adorare ſanctum Euchariſtiæ ſacramentum.*

11 *Quod nullum vnquam ſanctorum doctorum verbũ ſuis ſenſerit Chriſti corpus eſſe in Euchariſtia ſacramento vt in ſigno.*

12 *Quod non duæ, ſed vna tantum ſit ſententia vera hic, qui fidem habent de Euchariſtia ſacramento.*

PRIMVM caput eſt, quòd Dominus Ioann. 6. non loquitur de Euchariſtia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Chriſto, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnẽ meam & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo. Conſtat autem multos ſumere Euchariſtiæ ſacramentum, & non manere in Chriſto per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falſum. Verum quidem eſt, quòd in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipſum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate ſua, & deinde de credenda morte ſua pro vita mundi. Falſum autem dicitur, pro quanto excluditur à ſermone illo fides ſacramenti Euchariſtiæ.

¶ Ad cuius euidẽtiam memento, quòd tria inueniuntur in Euchariſtia: ſcilicet ipſum ſacramentum, quod adoramus, & manducatio ſacramentalis, quæ eſt communis bonis & malis, dicente Apoſtolo ad Corint. 11. Qui manducat & bibit indignè, Vbi clarè patet indignos manducare & bibere ſacramentali manducatione & potu: hoc eſt, ſumunt hoſtiam ſacram vt ſacramentum, non vt panem, ſumunt enim credendo illud eſſe ſacramentum corporis Chriſti. Tertiò interuenit manducatio ſpiritualis, quæ eſt propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate: quæ eſt refectio animæ ſecundum vitam ſpiritualem, ſecũdum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. ad Gal. 2. His autem tribus inuentis circa ſacramentum Euchariſtiæ, ex eo quòd in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum (ſcilicet de ſacramentali manducatione) non verè infertur, quod excludantur reliqua duo, ſtat enim quòd de reliquis duobus loquatur, de ſacramento ipſo, & de manducatione ſpirituali ſacramenti. Et quidem quòd loquatur de mãducatione ſpirituali, verba ipſa ſonant dicendo, Qui manducat meã carnem, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo, Mãducare enim ſpiritualiter Euchariſtiæ ſacramentũ, eſt per fidem formatam charitate in Chriſto manere, & econuerſo Chriſtũ in ipſo manere. Quòd de ſacramento quoq; ipſo loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quẽ ego dabo: nondum ſiquidẽ inſtituerat ſacramentũ Euchariſtiæ, quum hæc diceret in ſynagoga Capernaũ: conſtat enim quòd ſacramentũ Euchariſtiæ inſtitutum eſt Hieroſolymis in nocte, qua tradebatur, Tum quia diſtinguit manducare & bibere, dicẽs, Niſi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitã in vobis. Si nanq; de fide ſolius mortis ſuæ pro vita mundi loqueretur, ſat fuiſſet explicare mortem ſuam pro vita mundi per ſeparationẽ carnis à ſanguine, quæ in cruce facta eſt: ſed vbi non ſolũ carnis & ſanguinis ſeparationem pro vita mundi, ſed carnem præcepit manducandã, & ſanguinẽ bibendũ, ſi vitam vellemus habere in nobis ipſis inſinuauit, quòd ſacramentũ erat inſtituturus corporis & ſanguinis ſui per modũ cibi & potus: ita quòd niſi ſpiritualiter manducauerimus & biberimus carnem, & ſanguinem in cruce immolanda & in ſacramẽto continenda: non haberemus vitam in nobis. Significatur ſiquidem per hoc, quòd de neceſsitate ſalutis tenemur credere etiã Euchariſtiæ ſacramentũ.

¶ Accedit ad hæc quòd Ioan. Euangeliſta (cuius ſtudiũ fuit ſcribere altiſsima Chriſti myſteria, minus ab alijs Euangeliſtis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de ſacramento Euchariſtiæ ſcripſit: quia ſacramentalem vſum alij Euangeliſtæ expreſſerant, ſpiritualem autem cum illius effectu, ipſe hic deſcripſerat: dicens, Qui manducat meam carnẽ, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternã, &c. Niſi enim tanti ſacramenti rationem Ioannes habuiſſet, non tanta fuiſſet vſus diligentia ad diſtinguendum actus manducandi & bibendi, ad declarandum vtrunq; cõire in vnam in præſenti (ſcilicet manere in Chriſto, & econuerſò) ad declarandum effectum perpetuum vtriuſq; vitam æternam, ad declarandam vtriuſque neceſsitatem, Niſi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præſe ferunt, quòd de manducatione & potatione ſpirituali non ſolùm mortis Chriſti, ſed ſacramẽti mortis Chriſti ſub ſpecie cibi & potus, Euangeliſta ſcribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facilè potes, erudite lector, quòd licet verum ſit & quòd de fide formata Chriſti filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quòd non de manducatione ſacramentali eſt ſermo in cap. 6. Ioan. non tamen verum eſt excludi à capite illo fidem formatam ſeu manducationem ſpiritualem ſacramenti Euchariſtiæ. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quod Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodeſt quicquam nullo modo excluſit ab Euchariſtia ſacramento corporis ſui veram ac ſpiritualem manducationem.

SECVNDVM caput eſt, quòd Dominus Ioan. quoque 6. dicens, Caro non prodeſt quicquam, excluſit à ſacramento Euchariſtiæ veram ſuã carnem: quia ſenſus proprius eſt, Caro comeſta non prodeſt quicquam. Et hunc eſſe naturalem ſenſum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodeſt quicquam. Ex hoc enim, quòd quæſtio & ſermo de manducatione erat, conſequens eſt vt de carne relata ad manducationem dictum ſit, Caro non prodeſt quicquam: quod eſt dicere, Caro comeſta non prodeſt quicquam. Hinc enim ſequitur, quòd caro in hoc ſacramento non comedatur, quòd nulla ſit in hoc ſacramẽto caro (vtpote quæ nihil prodeſt) nulla debet in hoc ſacramento de carne quæſtio eſſe: quia caro non prodeſt quicquam.

CIRCA Hoc caput, quia pro fundamento ſit miſſio totius erroris aſſumitur, & multies repetitur, aduerte primo non eſſe naturalem ſenſum literæ Caro non prodeſt quicquam, gloſſare, Caro comeſta non prodeſt quicquam: quoniam expreſſe contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodémque contextu Dominus dicit, carnem ſuam comeſtam dare vitam æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Non ſolum ergo contra ſenſum, ſed contra verba Domini eſt gloſſa iſta, Caro comeſta non prodeſt quicquam. At ſi quiſpiam excuſet gloſſam dicendo, quòd mens gloſſatoris eſt de non de comeſtione ſpirituali, ſed de comeſtione carnali gloſſare, habes tunc intentum: quia verba Domini ſic gloſſata non excludunt carnem Chriſti ab hoc ſacramento, quoniam Eccleſia non docet carnem Chriſti carnaliter manducari in hoc ſacramento. Si enim caro carnaliter comeſta excluditur: à ſacramento, optimè excluditur: ſed non poteſt propterea inferri, Ergo vera Chriſti caro excluditur à ſacramento: quia caro Chriſti vera ſpiritualiter concludenda eſt in hoc ſacramento: & comeſta ſpiritualiter in hoc ſacramento, dat vitam æternam. Et vſque adeò ſpirituali comeſtioni hoc tribuimus, vt fateamur, quod quantumcunque caro Chriſti ſumatur in ſacramento niſi ſpiritualiter manducetur, non prodeſt quicquam.

¶ Aduerte ſecundo, quòd germanus ſenſus dupliciter poteſt explicari & vtroque modò in vnam & eandem veritatis ſententiam redit. Vbi nota, quod Chriſtus non loquitur in iſtis verbis plus de carne ſua, quam de aliena, ſed ſimpliciter abſolutè de carne: non enim dicit, Caro mea non prodeſt quicquam, ſed, Caro non prodeſt quicquam. Rurſus Chriſtus loquitur de carne, è regione diſtinguendo carnem à ſpiritu: vt contextus teſtatur euangelicus, dicens, Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam procuLdubio ad viuificandum.

¶ Alter itaq; modus intelligendi eſt, Caro ſola non pdeſt quicquã: ita quòd ly ſola excludat ſpiritũ. Ac ſi dictũ ſit, Caro ſine ſpiritu non prodeſt quicquam ad vitã æternã, quia ſpiritus eſt qui viuificat. Et hæc gloſſa fundatũ ſuper verbũ. Caro, abſolutè prolatũ: conſtat enim carnẽ ſimpliciter & abſolutè ſine ſpiritu: nihil conferre ad

vitam

vitam æternam, Tum ſuper diſtinctionem carnis contra ſpiritũ à Domino inductã. Firmatur quoque hæc gloſſa: quia applicata ad propoſitum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Chriſti, quæ deſcripta eſt dans vitã æternam mãducata, modo aperitur, quòd ſine ſpiritu nihil prodeſt ad vitã æternam. Et verè ſic eſt, quia caro Chriſti quãtumcunq; crucifixa pro nobis, nihil prodeſt ſine ſpiritu adoptionis filiorũ Dei. Tum quia Iudæis quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnẽ ſuam ad manducandũ, directè reſpondetur. ꝙ nõ de ſola carne fuit ſermo, quum dictum eſt, caro mea vere eſt cibus: & Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro ſola non prodeſt quicquã ad vitã æternam: ſed de carne comitata ſpiritu: quia Spiritus eſt qui viuificat: vt ſic intelligere poſſent, quòd eius caro quidem eſſet manducanda, ſed ſpiritu interueniente, ſed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus eſt, ꝙ caro non eſt nomen ſubſtantiale, ſed carnalis officij hoc in loco & ſignificat cibũ carnalẽ. Ita ꝙ ſenſus eſt, Cibus carnalis nõ prodeſt quicquã. Et ſic ſenſus ex eodem procedit fonte: quia. ſ. de carne abſolutè, nõ de carne ſua ſpecialiter dicit, Caro nõ prodeſt quicquã, & caro diſtinguitur contra ſpiritum: & vbi de mãducatione eſt ſermo, & dicitur, ſpiritus eſt qui viuificat caro non prodeſt quicquã: ſenſus eſt, quod carnalis cibus non prodeſt quicquã, ſpiritualis autem cibus eſt qui viuificat. Et hoc directè reſpondet quæſtioni Iudæorum, qui non de ſubſtãtia, ſed de modo quærebant, Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum? Præſupponebant carnem, & quærebant modum. reſpondet Dominus ꝙ modus non eſt carnalis, ſed ſpiritualis. quia caro, id eſt cibus carnalis, non prodeſt quicquam ad vitam æternam, ſpiritualis autem cibus eſt, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in ſcriptura ſacra caro ſumatur quandoq; non pro ſubſtantia carnis, ſed pro officiis carnalibus, patet in Apoſtolo primæ ad Cor. 15. dicente, Caro & ſanguis regnũ Dei poſſidere non poſſunt. Cõſtat enim ꝙ non excluditur à regno Dei ſubſtãtia carnis & ſanguinis (Quoniam reſurgemus, ſicut Chriſtus, carnem & oſſa habentes) ſed carnalia officia. Quòd autem in hoc loco caro non ſumatur pro ſubſtãtia carnis, ex ipſomet euãgelico contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de ſubſtantia carnis, ſuæ, Qui manducat meã carnem, & bibit meum ſanguinẽ, habet vitã æternã. Hinc enim clarè patet, ꝙ ſubſtãtia carnis eius ſpiritualiter manducata prodeſt multũ, & viuificat: vtpote dans vitam æternam. Non ergo de ipſa ſubſtantia carnis dictum eſt, Caro non prodeſt quicquã. Quòd autẽ de carnali officio ad literã ſit intelligendum, patet tum ex eo, ꝙ Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnẽ ſuã ad manducandũ, directè reſpondetur, ꝙ caro id eſt carnalis cibus nõ prodeſt quicquã: ſed ſpiritualis cibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere non poſſent ꝙ quum dictum eſt, Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & Caro mea vere eſt cibus, &c. nõ de carnali cibo, ſed de ſpirituali fuit ſermo. Tum quia ſicut Nicodemum alloquens Dominus de generatione ſpirituali, poſtquam dixerat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non poteſt introire in regnum Dei, ſtatim ſubiunxit ad excludendã generationem carnalẽ Quod natum eſt ex carne caro eſt: & quòd natũ eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt: ita Iudæis quærẽtibus, Quomodo poteſt hic nobis dare carnẽ ſuã ad manducandũ. dixit, ſpiritus eſt qui viuificat: caro nõ prodeſt quicquã: ſignificans quòd cibus carnalis nõ prodeſt niſi carni, cibus autem ſpiritualis eſt qui viuificat. Et ſi vnico verbo vtrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodeſt quicquam ad vitam animæ, ſpiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quòd licet verũ ſit, ꝙ de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodeſt quicquã: falſum tamen eſt, quòd loquatur de carne, comeſta: ſed loquitur de carne. vt cibo carnali. Falſum quoq; eſt, quod hæc verba excludãtur ab Euchariſtia vera Chriſti caro. Et ſi proteruos ex euangelicis verbis vis conuincere, petito, an caro Chriſti manducata ſpiritualiter proſit ad vitam æternam: ſi prodeſt, ergo vera Chriſti caro comeſta prodeſt: ergo ex hoc, quòd Dominus dicit, Caro non proſit quicquam, non excluditur quin caro Chriſti ſpiritualiter manducata proſit. ſi non prodeſt, quia caro non prodeſt quicquam, ergo falſum eſt quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Hæc de ſecundo.

CAPVT III.

Quod falſum ſit Theologos opinari in Euchariſtia ſacramento corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.

TERTIVM caput eſt, quòd Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Euchariſtia ſumi corpus Chriſti: iuxta coactã cõfeſſionem Berengarij, de cõſecratione, diſtinctione 2. cap. Ego Berengarius.

CIRCA hoc caput conſtat falſiſſimũ eſſe, quòd Theologi dicunt corpus Chriſti corporaliter & perceptibiliter ſumi: quoniam & ſpiritualiter & non percipiendo (ſine ſenſu, ſiue intellectu) ſed credendo dicunt corpus Chriſti ſumi in Euchariſtia: ſacramentales autem ſpecies corporaliter & perceptibiliter ſumuntur.

Verba autẽ confeſſionis Berẽgarij ex ratione dicendi interpretãda ſunt. Quia enim Berẽgarius errorẽ, quẽ iſte ſuſcitare conatur, ſecutus eſt (ſ. ꝙ in ſacramẽto Caro Chriſti erat ſicut in ſigno tantũ, & Eccleſia catholica fatetur carnẽ Chriſti nõ ſolum ſignificari, ſed contineri in hoc ſacramẽto) ideo Patres in concilio decreuerunt in deteſtationẽ talis erroris, ꝙ cõfiteretur Berẽgarius, corpus Chriſti ſenſibiliter ſumi manibus ſacerdotum, tractari, & dentibus cõteri: vt intelligerẽt Chriſtiani per hæc verba, ꝙ fideles ſumendo Euchariſtiã, ſumunt non ſolũ ſacramentum (hoc eſt ſacrum ſignũ carnis Chriſti) ſed ſumũt etiã ſpeciẽ continentẽ carnẽ Chriſti, quod hæretici iſti negãt, & impugnãt. Et nõ intelligebãt Patres, nec volebat intelligi, ꝙ caro Chriſti in ſeipſa ſentitur, tangitur, cõteritur dentibus hoc enim nec ſomniant Chriſti fideles. Tota itaq; differẽtia in hoc cõſiſtit, ꝙ qui prius confitebatur Chriſtum manducari in ſigno tantum, coactus eſt a fide catholica confiteri carnem Chriſti manducari non ſolum in ſigno, ſed in continente ſacramento Euchariſtiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falſum, ſed verè exiſtimant Theologi Fidem venire ex hominis iudicio & electione & vſque ad ſenſibilia extendi.

QVARTVM caput eſt, quaſi Theologi errent in duobus, Primo quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res ſenſibiles extendunt: quum nullus credat quod ſentit aut videt.

CIRCA hoc caput ſcis erudite lector, falſum eſſe, ꝙ Theologi dicant primũ: quoniã cum Paulo Apoſtolo ad Ephe. 2. fatentur fidem donum Dei eſſe, ꝙ quia non confertur inuito: ſed volẽti, ſed diſpoſito ad illud voluntaria electione Chriſtianitatis, ideo diſpoſitiuè verificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autẽ dictũ noſti poſſe benè & malẽ intelligi. Nam ſi intelligeret fidem extendi ad res ſenſatas tanquã ad res creditas, falſum eſſet: conſtat enim, quòd quæ creduntur, non ſentiũtur. Sed in hoc ſenſu non dicũt Theologi fidem extendi ad ſenſibilia, nam fatentur cum Paulo ad Heb. c. 11. ꝙ fides eſt conũ quæ nõ apparẽt. Si autẽ intelligitur, ꝙ fides extenditur ad res ſenſibiles tanquam ad extrema rerum creditarũ, optime dicitur, & peſsimè reprehenditur, nam multæ res creditæ conſiſtunt in coniunctione rerum ſenſibiliũ cum rebus inſenſibilib[9] nam per hoc quũ oporteat credere coniunctionẽ rei ſenſibilis cum re inſenſibili, neceſſe eſt tũc fidem extendi ad rem ſenſibilẽ tanquã ad alterum extremũ coniunctionis creditæ: Et patet quod dicimus in myſterio incarnationis. Fide credimus, ꝙ Verbũ caro factum eſt, & cõſiſtit myſterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem ſenſibilẽ: nec poteſt credi iſta coniunctio, niſi credulitas extendatur ad carnem. Ita ꝙ ſi videremus Chriſtum hic præſentem, non crederemus carnem, quam videremus ſed crederemus cõiunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides noſtra ad carnem viſam, non quatenus videtur, ſed quatenus eſt extremum inuiſibilis coniunctionis cum Deitate. Vnde habes clarè, ꝙ qui negat fidem ſic extendi ad ſenſibilia, negat fidem Chriſtianam eſſe de myſterio Verbi incarnati. Sic autẽ eſt in propoſito: quoniam non credimus, ſed videmus ſpecies ſacramenti Euchariſtiæ, credimus autẽ præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus ita quòd coniunctio ineffabilis illarum ſpecierum ad corpus Chriſti, ſub fide cadit: & non ſpecies ipſa, quæ palpatur, & videtur. Hæc de quarto.

CAP. V.

Quod ſibi inuicẽ minime aduerſantur hæc in Euchariſtia ſacramẽto verum Chriſti corpus eſſe & ſpiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput eſt, ꝙ ſimul ſtare non poſſunt hęc duo, in ſacramento Euchariſtiæ eſſe verũ Chriſti corpus, & ſpiritualiter mãducari, quia ſpiritus & corpus adeò a ſe diſtant, vt neutrum poſsit alterum eſſet & dicere corporalem carnem ſpiritualiter manducari, nihil aliud eſt quam dicere ſpiritum eſſe corpus, & econuerſo.

CIRCA Hoc caput, quia ridiculũ eſt argumentum, manifeſtè videre potes, prudẽs lector, ꝙ digreditur a re ad modum rei. Nullus ita inſanit, vt dicat ſpiritũ eſſe corp[9]: ſed dicim[9] corp[9] Chriſti habere modũ eſſendi ſpiritualẽ in hoc ſacramẽto: quia eſt quidẽ in ſacramẽto verũ corpus, ſed nõ per modũ corporis in ſacramẽto exiſtit, per modũ quidẽ corporis exiſtit in cœlo, in ſacramẽto autẽ non exiſtit per modũ corporis: nõ enim exiſtit occupando locũ: ſed ſpirituali modo incõprehẽſo ab intellectu humano: ſicut etiã incõprehẽſus eſt mod[9] vnionis verbi Dei ad humanitatẽ aſſumptam ſicut etiã incõprehenſus eſt mod[9], quo vnus Deus eſt trinus in perſonis. Credim[9] enim hæc oĩa, quãuis nõ cognoſcamus illa. Et ſimiliter mãducamus verũ Chriſti corp[9] in ſacramẽto, ſed non corporaliter, ſed ſpiritualiter. Et hoc eſt dictũ, ꝙ mãducatio corporalis nõ

maſt

maſticat Chriſti corpus, quamuis conterat ſacramentales ſpecies corporis Chriſti, ſub quibus continetur vera caro Chriſti: ſed ſpiritualis manducatio, quæ, per animam fit, ad Chriſti carnem, in ſacramento exiſtentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non eſſe cogitandum de myſterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput eſt quòd Theologi docuerunt, vt non cogitent Chriſtiani in myſterijs Euchariſtiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput, ridiculũ ferè eſt reſpondere. Quia conſtat Theologos iuxta qualitatem perſonarum conſilia dare: & idiotas ac ſimplices hortari, vt ſufficiat eis credere tam ea quæ ſunt Trinitatis, quam ea quæ ſunt huius ſacramenti & prædeſtinationis & ſimilia: iuxta illud, Altiora te ne quæſieris: viros autem idoneos ad capiendum myſteria fidei hortari ad meditandum & ſciendum ex ſacris literis myſteria fidei & ſacramenti Euchariſtiæ. Hæc de ſexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholicè ſint exponenda verba ipſa formæ Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput eſt, quòd in verbis cõſecrationis, Hoc eſt corpus meũ: verbũ, eſt, nõ eſt intelligendum ſecũdum propriã ſignificationẽ: ſed vſurpatur extra propriã ſignificationẽ, ita vt ſumatur Eſt, pro, Significat: & eſt ſenſus, Hoc ſignificat corpus meũ, Vnde corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramẽto niſi ſicut in ſigno. Vbi quatuor dicũtur. Primũ quòd in ſacra Scriptura pluries vſurpatur Eſt, pro, ſignificat: vt patet Gen. 41. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis conſecrationis Eſt, pro, Significat, quia oportet alterum duorũ dicere: aut ꝙ Chriſtus falſum dixit, dicẽdo, Caro non prodeſt quicquã, ꝙ eſt impium: aut ꝙ eſt, ſumitur pro Significat. Et patet ſequela: quia ſi Eſt ſumitur propriè, eſſet in hoc ſacramento vera Chriſti caro vtilis ad vitam æternã: & ſic falſum dixiſſet Chriſtus, caro nõ prodeſt quicquã. Tertiò aſſignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus eſt, vel quod percipi aut tangi poteſt, nullo pacto ad fidẽ pertinet. Quarto aſſignatur ratio ad idẽ, quia omnia quadrant, intelligendo Eſt, pro, Significat, Quadrat enim quod dominus dixit, Hoc facite in mei cõmemorationẽ Quadrat quod Paulus dixit: Quotieſcunq; maducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, Quadrat & quòd in primitiua Eccleſia deſcribitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Chriſtianorum in Eccleſia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, ſingula ſigillatim notãda ſunt Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura ſacra vſurpari quandoque Eſt, pro, ſignificat verũ dicitur: ſed in hoc erratur, ꝙ non diſcernitur diuerſus loquẽdi modus. Scriptura ſiquidẽ quãdoq; loquitur metaphoricè, & quandoque propriè. Et quum ſermones ſunt metaphorici, tunc Eſt æquiualet ad Significat: puta: Petra autem erat Chriſtus, Ego ſum vitis veram, Ego ſum oſtium, & ſimilia, In his enim vis ſermonis ſimilitudinarij cogit ad intelligendum eſſe, Eſt, erat, ſum, fui, non ſecundum proprietatem, ſed ſecundum ſimilitudinem. Et in hoc genere conſtat contineri omnes textus ſcripturæ, quos iſte allegat: vt patet intuenti. Quũ autem non ſecundum ſimilitudinem, ſed ſecundum proprietatem Scriptura loquitur, nunquam Eſt, eſſe, erat, fuit, trahitur extra propriam ſignificationem, ſed ſecundum proprietatem ſuæ ſignificationis intelligitur. In propoſito autem conſtat, Criſtum non loqui de corpore ſuo ſimilitudinarie, ſed de verò & proprio corpore ſuo, dicendo, Hoc eſt corpus meum: vt etiam ipſi aduerſarij confitentur. Erratur ergo vſurpando hic eſt, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Eſt vſurpatur, pro ſignificat.

¶ Quum autẽ ſecundo affertur ratio, quia caro non prodeſt quicquam, ampliore inſtructione non eget. Mõſtratum ſiquidẽ eſt in ſecundo cap. ꝙ per illa verba. Caro non prodeſt quicquã. Dominus nihil aliud ſignificat, niſi ꝙ caro ſola, ſeu carnalis cibus, non prodeſt quicquam ad vitam æternam. Cum qua veritate optimè quadrat hæc etiã veritas, quod hoc, id eſt ſubſtantia ſub his accidentibus eſt corpus meum: quoniã corpus Chriſti in hoc ſacramento contentum, nec eſt cibus canalis, nec prodeſt ſine ſpiritu.

¶ Quum verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, ꝙ quicquid eſt, corpus nullo pacto ſpectat ad fidem: mirum eſt tam manifeſtam falſitatem ingeri. Plenum eſt ſymbolum fidei, quòd credimus Chriſtum crucifixum, mortuum & ſepultum, quòd aſcendit in cælum, credimus carnis reſurrectionem: hæc omnia corpora ſunt, Quomodo ergo dicitur, quòd ad fidem nullo pacto ſpectat quicquid corpus eſt?

¶ Quum demũ quarto affertur, quòd omnia quadrant ſcripta de hoc ſacramento, &c. aduerte venenũ. Verũ ſiquidem eſt, quòd ſacramentum hoc eſt memoria recordatióque mortis Chriſti: imò quod plus eſt ꝙ eſt ſignũ corporis Chriſti. Scis enim plenis buccis Theologos in quarto ſent. ſonare, quòd ſpecies ſacramentalis eſt ſignum geminæ rei. ſ. corporis Chriſti naturalis, vt rei contentæ & ſignificatæ, & corporis Chriſti myſtici, vt rei non contentæ, ſed ſignificatæ. Hæc enim omnia vera eſſe affirmamus, ſed iſte homo ab affirmatione ſigni, memoriæ & huiuſmodi, infert negationem carnis Chriſti cõtentæ. Quaſi non ſtent ſimul, quod in ſacramento hoc ſint ambo, ſignũ. ſ. & ſignatum: quæ tamẽ conſtat veriſsimè ſtare ſimul: ſed iſte homo ex veritate non integra excludit aliam veritatẽ. Et per hoc patet, ꝙ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Chriſti, & id genus reliqua, vera ſunt, affirmant ꝙ verum eſt ſeu non negant alteram veritatem de exiſtentia corporis Chriſti in eodem ſacramento.

¶ Vbi etiam libet intueri, ꝙ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apoſtolo Paulo monſtratur, ꝙ non erat conuentus ad gratiarum actionem tantũ, ad panẽ ſignificatiuũ tãtum, ſed ad verum corpus Chriſti ſacramentaliter ſumendum: alioquin non dixiſſet, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit. Et quare ſubdit, Nõ diiudicãs corpus domini, ſi ad ſignũ tantum corporis Domini conueniret ſumendum, non eſſet reus corporis & ſanguinis Domini indignè ſumens: quia conſtat non eſt reũ corporis & ſanguinis Dñi qui indignè panem in Eccleſia ſumit, qui panẽ benedictũ (vt in multis Eccleſiis fit) comedit, qui diuinis intereſt officiis, vt Chriſtianus. Et tamẽ ad hæc omnia conuenientes in Eccleſia, profitemur nos eſſe Chriſtianos, nos pertinere ad corpus Chriſti myſticum: vtpote Chriſtianos. ſicut apud illos hæreticos cõuenientes ad cœnã Domini, profitẽtur ſe eſſe de corpore Chriſti myſtico. Vnde ex ipſa Apoſtoli doctrina circa illũ cõuentum, docemur conuentũ ad cœnã Domini plus importarẽ, quã ad panẽ ſignificatiuũ: dum inſtruimur, ꝙ reus erit corporis & ſanguinis Dñi, qui indignè ſumit. Quærat ab iſtis, quibus verbis debuiſſet vti Apoſtolus ad ſignificandũ verũ Chriſti corpus, ſi hæc nõ ſufficiũt: quibus verbis Chriſtus vti debuit, ſi illa nõ ſufficiũt, Hoc eſt corpus meũ? Cõfunde demũ iſtos quærendo ab eis Si hæc Chriſti & Pauli verba non ſat ſunt ad docendũ verũ Chriſti corpus eſſe in ſacramẽto Euchariſtiæ, dicite, quæſo vos, quib' verbis vtendum erat, vt exprimeret verum Chriſti corpus eſſe in hoc ſacramento? Si hæc Chriſti verba (Hoc eſt corpus meũ) propriè, imò propriiſsimè ſignificãtia ſubſtãtiã demõſtratã ſub accidentibus panis eſſe corpus Chriſti, non ſufficiũt, ſi locutio ſm proprietatem ſermonis nõ ſufficit, nullus ſermo ſufficiet, Si metaphoricus fuiſſet ſermo, varius eſſet ſenſus: ſi circũlocutione vſus fuiſſet, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim ſermo alius à proprio, minor eſt proprio. Dicite, quæſo, quibus verbis Paulus manducationem ſacramentalẽ veri Chriſti corporis debebat explicare ſic dicẽdo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ ſibi mãducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini, explicando, Reus erit corporis & ſanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè ſignificant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & ſanguinis: non ſigni corporis, aut ſanguinis. Erubeſcant ergo.

CIRCA clara intelligẽtia verborũ conſecrationis, Hoc eſt corpus meũ, recolito primo, ꝙ verba hæc ſortiũtur veritatẽ ſuã in fine prolationis & nõ antẽ. Et hoc nõ eſt propriũ huic locutioni, ſed eſt cõmune ei & omnibus locutionibus enũtiatiuis. Et ratio eſt, quia veritas locutionis enũciatiuæ comitatur ſignificationẽ eius. conſtat enim ꝙ non prius locutio enũtiatiua eſt vera, quam ſignificet: ac per hoc antequã habeat completam ſignificationem, nec eſt vera, nec falſa. Conſtat quoque, ꝙ vſq; ad finẽ prolationis non cõpletur ſignificatio orationis: & conſequenter non eſt vera nec falſa ante finẽ prolationis. Et hinc eſt, ꝙ ſi ſacerdos non finiret verba hæc non conficeretur ſacramentum Necolito ſecundo quod verba hæc non ſolũ ſignificãt verũ, ſed etiã efficiunt veritatem, quam ſignificant. Significant enim hoc eſſe corpus Chriſti (quod eſt veriſsimum prolatis his verbis in perſona Chriſti: in cuius perſona conſtat ſacerdotẽ affirmare, hoc eſt corpus meum) efficiũtq; hoc eſſe corpus Chriſti. Et ſignificationẽ quidem verba ipſa ſonant (efficientiam autẽ exercere fides Chriſtiana confitetur. credimus enim verba hæc eſſe conuerſiua panis in corpus Chriſti. Et ad hoc ſola fides ſufficit.) Collige conſequenter verificari in fine prolationis horum verborum duo ſimul. ſ. eſſe & fieri, id eſt hoc fieri, & eſſe corpus Chriſti. Nam ſignificationi verè reſpondet eſſe, id eſt hoc eſſe corpus Chriſti, vel autem efficaciæ reſpondet fieri, id eſt hoc fieri corpus Chriſti. ita quòd ſimul & ſemel in eodẽm inſtanti verificatur hoc fieri, & eſſe corpus Chriſti. *Aptiſsimũ fuit hoc exẽplum.* Quod ſi quis philoſophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid ſimul in eodem inſtanti fieri, & eſſe, habes in proprij canonẽ philoſophicũ de efficientiis inſtantaneis, quibus idem ſimul in eodẽ inſtanti fit & eſt tale: vt patet de aëre, qui inſtantanea illuminatione ſimul in vno inſtanti & fit, & eſt diaphanus actu.

HIS præmiſsis patet primo, ꝙ in iſtis verbis, Hoc eſt corp' meũ, pronomen Hoc, neq; demonſtrat panem, neque demonſtrat corpus Chriſti: quia demonſtrationi panis repugnat veritas eſſendi: nã ſenſus eſſe, hoc, id eſt, iſte panis, eſt corpus meũ: ꝙ conſtat eſſe

falſiſ.

falſiſſimum. nã nec in fine ſermonis, nec poſtea, nec antea iſte panis eſt corpus Chriſti: quoniã nunquam panis eſt corpus Chriſti. Quamuis enim ſacramēto cōfecto, & ipſo durante, verũ ſit, ꝙ id ꝙ fuit panis eſt corpus Chriſti, nunquam tamē verũ eſt ꝙ panis eſt corpus Chriſti. Demõſtrationi autē corporis Chriſti repugnat verũ fieri, ſeu veritas efficientiæ: quoniam corpus Chriſti non fit corpus Chriſti. Si enim pronomē hoc demonſtraret corpus Chriſti eſſet ſenſus, Hoc id eſt corpus meum, eſt corpus meũ: quod cõſtat non fieri per hæc verba, ſed eſſe veriſſimam ante iſta verba prolata. Verè ergo ſignificationi verborum repugnat, ꝙ pronomen, Hoc, demonſtret panē: quia panis nunquam eſt corpus Chriſti. Et verè efficientiæ eorundē verborũ repugnat, ꝙ pronomē, hoc, demonſtret corpus Chriſti: quia corpus Chriſti nõ fit corpus Chriſti, nõ conuertitur in corpus Chriſti. Oportet igitur per pronomē, hoc, demõſtrari id quod cõgruit vtriq; , ſcilicet & eſſe & fieri: vt illud demonſtratum ſimul & ſemel & fiat ſit corpus Chriſti. Quod (vt priſci Patres docuerunt) eſt indiuiduum ſubſtantiæ abſq; determinatione naturæ tam panis quam corporis Chriſti. Nec hoc voluntariè aſſerũt: ſed quia pronomen, hoc eſt demõſtratiuum ſubſtantiæ, proculdubio ſingularis, ideo affirmant demõſtrari ſubſtãtiã indiuiduã. Et quia nõ plus exigit vis pronominis quum etiam apud grãmaticos ſignificet ſubſtantiam ſine qualitate: id eſt, ſine determinatione naturæ) & huiuſmodi demonſtratio quadrat tam reſpectu fieri, quã reſpectu eſſe: ideo cõcludunt ꝙ pronomē hoc, in his verbis demõſtrat ſubſtantiã, quæ ſub illis eſt accidentibus, non explicãdo naturã panis aut corpus Chriſti. Quadrare autem hanc demõſtrationē tam ad fieri, quã ad eſſe, clariſſimè patet. nã per hæc verba in fine prolationis ſubſtantia cõtenta ſub his accidētibus fit corpus Chriſti: & rurſus veriſſimũ eſt in fine prolationis, ꝙ ſubſtãtia cõtēta ſub his accidētibus eſt corpus Chriſti. Vbi manifeſtè videre potes iuxta hũc ſenſum verificari & verã ſignificationem verborum & eorundem veram efficientiam: quia per hæc verba in perſona Chriſti prolata (ſcilicet hoc id eſt hæc ſubſtantia, eſt corpus meum) hæc ſubſtantia fit, & eſt corpus Chriſti.

¶ Ampliatio & magnificato hæc, eo quòd nulla in hoc ſenſu interuenit extorſio, nulla improprietas, nulla mendicitas, ſed ſiſtitur infra proprietatem verborum & fidei Chriſtianæ confeſſionem. Hæc de ſeptimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falſum non ſit, ſed verum, deleri & remitti peccata per hoc ſacramentum Euchariſtia.

OCTAVVM caput eſt, quod falſa eſt fides ſacramentum hoc delere peccata: quia ſola mors Chriſti noſtra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorē facilè deprehendes ſi vim rõnis inſpicias. Ex hoc enim, ꝙ ſola mors Chriſti noſtra delet peccata, nõ ſequitur, Ergo applicatio mortis Chriſti ad nos nõ delet peccata. Sicut nãque ex hoc, ꝙ ſolus artifex facit ſphærã, nõ excludũtur inſtrumēta artificis, quibus ſpherã operat̃: ita ex hoc ꝙ ſola mors Chriſti delet noſtra peccata nõ excludũtur ſacramēta Eccleſiæ, quę ſunt inſtrumēta, quibus mors Chriſti applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex ſymbolo, Confiteor vnum baptiſma in remiſſionē peccatorũ. Si enim ex hoc, ꝙ ſola mors Chriſti delet noſtra peccata, excluderent̃ ſacramēta, Baptiſmus quoq; excludit̃ à deletiõe peccatorũ. Et ſicut ſecũdũ veritatē nõ excludit̃ Baptiſmus, ita nec alia ſacramēta excludunt̃ à deletione peccatorum. Nihil ergo valet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Euchariſtia ſacramentum ſit ſacrificium, & in Miſſa offerri ſit inſtitutum à Chriſto vel ab Apoſtolis.

NONVM caput eſt. Falſã eſt fides tenēs, ꝙ Euchariſtia ſit ſacrificiũ. Tum quia ſacrificium Chriſti ſemel in cruce oblatũ ſufficit in æternũ: vt patet ex doctrina Pauli Apoſtoli ad Hebr. 10. Vna enim ſanctificatione cõſummauit in æternũ ſanctificatos. Et cap. 9. Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta æterna redemptione inuenta. Tum quia falſum eſt Chriſtum offerri in Euchariſtia, nam Chriſtus non offertur in ſacrificium niſi moriatur, niſi ſanguine intercedente: vt patet ex doctrina Pauli Apoſtoli etiam ad Hebr. 9. dicentis, neque vt ſæpe offerat ſemetipſum, alioquin oportebat eum frequēter pati ab origine mundi, &c. Conſtat autem Chriſtum in hoc ſacramento non mori, nec poſſe mori. Tum quia nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis inſtituta eſt Miſſa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, ꝙ exiſtimatur ſacrificiũ altaris eſſe diuerſum ſacrificium à ſacrificio ꝙ obtulit Chriſtus in cruce: quũ tamē in veritate ſit illudmet: ſicut eſt illudmet corpus Chriſti, & illemet ſanguis Chriſti, in altari, & in cruce, & in cælo modò. Differētia aũt eſt in modo offerẽdi: quia tũc oblatũ eſt corporaliter, modo offert̃ ſpiritualiter: tũc eſt oblatũ in re mortis, nũc offert̃ in myſterio mortis. Et hoc intellige referẽdo oblationē tã ad rē cõtentã ꝙ ſignificatã in ſacrificio hoc, Quod dico: quia ſi ad ſpecies ſacramētales refertur, oblatio corporalis & ſenſibilis manifeſtè eſt. Nec propterea ſpiritualis hæc oblatio fit, ꝙ inſufficiens fuerit ſacrificium Chriſti, ſed vt in ſacris myſteriis Chriſtus eiuſque ſacrificium iugiter recolatur, iuxta Chriſti mandatum. Hoc facite in mei cõmemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniã Paulus Apoſtolus loquitur de corporali oblatione Chriſti, quam fatemur eſſe vnam & ſufficientiſſimam in æternum, quum autem de Euchariſtiæ ſacrificio eſt ſermo ad ſpiritualē oblationem Chriſti tranſitur. Et bene nota, quòd non dicimus ſpirituale corpus Chriſti offerri in ſacrificio altaris: ſed dicimus ſpirituali oblatione offerri naturale Chriſti corpus in ſacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige ſpectando ad rem contentam in hoc ſacrificio, corpus, ſ. & ſanguinē Chriſti: nã ſi ad mortē Chriſti ſacrificium altaris referatur ſignum tantum, & non res inuenitur: nam neque mors Chriſti neq; ſtatus mortis Chriſti eſt ſecundum ſe, ſed Chriſtus viuit, & regnat in cælo, & cõſequenter in ſacrificio hoc non cõtinetur, ſed ſignificatur mors Chriſti. Intellige ſanè iterum duo: Chriſtus in hoc ſacrificio ſignificatur, & continetur: mors verò eius ſignificatur quidē, ſed non continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc ſacrificium offertur, verificare, ꝙ Chriſtus moritur, ſicut oportet verificare ꝙ Chriſtus in eo continetur, in eo offertur, in eo tãquã res exiſtēs contenta & oblata, Significatur autē Chriſti mors hoc ſacrificio non ſolùm quia verba conſecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur,) ſed etiam quia ſanguis ſeorſum à corpore conſecratur: ipſa enim ſeparatio ſacramentalis ſignificat ſeparationem realem ſanguinis à corpore Chriſti in morte ipſius.

¶ Quum autem obiicitur, ſacrificium altaris nõ eſſe inſtitutum à Chriſto neque ab Apoſtolis, aduerte, ꝙ ex verbis Pauli Apoſtoli in epiſt. ad Corinth. prima, colligitur, Chriſtũ inſtituiſſe hoc ſacrificium, & tempore Apoſtolorũ fuiſſe in vſu nõ ſolum vt ſacramentũ, ſed vt ſacrificium. Inquit ſiquidem Apoſtolus: Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis quoniã dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim Paulus dicit ſe tradidiſſe Corinthiis, antequam ſcriberet eis primã Epiſtolam, quod accepit a Domino de Euchariſtia, duo dicimus. Alterum eſt, quòd multa Apoſtoli tradiderunt Eccleſiis ſeruanda, quæ tradita fuiſſe ab Apoſtolis non eſt ſcriptum in ſacræ Scripturæ libris. Ecce vides hic ꝙ niſi ſubſecuta fuiſſet hæc epiſtola, neſciremus Paulum tradidiſſe Corinthiis id, quod accepit a Domino de Euchariſtia, & tamen in rei veritate ipſe tradiderat Corinthiis ante Epiſtolam doctrinam Euchariſtiæ, quam acceperat à Domino: vt ipſe teſtatur. Alterum eſt, quòd id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis de Euchariſtia, eſt illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in Eccleſia Corinthiorũ vſitati dicendo, Fugite ab idolorũ cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quē frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? quoniã vnus panis & vnum corpus multi ſumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. videte Iſrael ſecundum carnem, nonne qui edũt hoſtias participes ſunt altaris? Quid ergo, dico ꝙ idolis immolatũ ſit aliquid, aut ꝙ idolum ſit aliquid? ſed ꝙ quæ immolãt Gētes, demoniis immolant, & non Deo, nolo autē vos ſocios fieri dæmoniorum, non poteſtis calicē Domini bibere, & calicē dæmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. In quibus verbis, in quo textu & cõtextu clariſſime patet, ꝙ Apoſtolus ſupponit ritum Eccleſię, qui tũc & non ſeruatur: ſcilicet quòd ſumentes Euchariſtiam, ſumunt de ſacrificio altaris, & ex hoc ipſo quòd ſumunt de ſacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum, afferens ex veteris ritu legis, quòd edentes hoſtias, erant altaris participes, & ſimiliter Gentiles dæmoniis immolantes, mēſæ dæmoniorum ſunt participes, &c. Habes ergo ex hoc ſingulari textu, quòd calix & panis Domini tēpore Apoſtolorum in ſacrificij vſu erant: niſi quis adeò deſipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apoſtolo tã accuratè allata putet. Et hic textus iunctus ei, quod dixit apoſtolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, ſufficit ad teſtimonium prohibēdum quod Chriſtus inſtituit non ſolùm hoc ſacramentum, ſed etiam hoc ſacrificium, & quòd Apoſtoli docti à Chriſto tradiderunt Eccleſiæ hoc ſacrificium.

¶ Si extra ſacrã ſcripturã aliis ſcriptoribus credēdũ eſt, inuenim⁹ Iac. fratrē dñi Miſſæ celebrationē addidiſſe, vt ſexta ſynodus refert de cõſe. d. 1. cap. Iacobus. Inuenitur tpe Teleſphori Papæ (qui VIII. cõputat̃ Papa à B. Petro) Miſſas celebrandas eſſe nocte natiuitatis Dñi: vt patet de cõſe. d. 1. c. nocte. Nota hic, non inſtitutionē ſed teſtimonium ſextæ ſynodi de additione facta à Iacobo fratre Dñi circa Miſſã: q̃ a non Romanus Pontif. nõ Latina Eccleſia, ſeu Græca, ſed Oriētalis tpe Agathonis Papæ, & conſtãtini Iunioris Imp. Cõſtãtinopoli cõgregata centũ quinquaginta Patrũ, teſtat̃ Miſſam à Iacobo Apoſt. ordinatã: ſi vnius hiſtorici ſcriptoris teſtimonio credit, certè indubia debet̃ fides centũ quinquaginta Patrum teſtimonio. Taceo quòd etiam vt dictũ eſt tēpore Te-

leſphori Papæ qui octauus à beato Petro Papa recenſetur(quando Eccleſia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, ſed triumpho martyrum) inuenitur ſacrificium miſſæ in nocte natalis Domini offerendum:vt patet de conſec.d.i.c. nocte. Et ſi geſtis martyrum authenticis apud Eccleſiam fides ab iſtis datur, habes ante Cõſtantini tempora(quum Eccleſia Romana non gloria temporali, ſed martyrio floreret) ſacrificium Euchariſtiæ viguiſſe: vt patet ex verbis Laurentij ad Sixtum: Quo ſacerdos ſancte ſine diacono properas? tu nunquam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueueras. Ecce quod Sixtus ſacrificium offerre conſueuerat, proculdubio Euchariſtiæ. Vnde de ſe diacono ſubdit: Experire vtrum idoneum miniſtrum elegeris:cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.

¶ Aduerte hic demum q̃ etiã ſi nihil eſſet ſcriptum,ipſa ſucceſſiua traditio non vnius partis mondi, ſed vniuerſalis Eccleſiæ toto orbe diffuſæ ſufficiẽs teſtimoniũ præberet, ſacrificiũ hoc inſtitutũ eſſe a Chriſto, & traditũ ab Apoſtolis, vt patet ex eo, q̃ autoritas Eccleſiæ ſufficit ad maiora. Ex autoritate ſiquidem Eccleſiæ habemus omnes libros ſacræ Scripturæ:nã Euangeliũ Ioãnis neſcirẽ magis,quã Bartholomei niſi me autoritas Eccleſiæ admoneret:& ſic de alijs. Si ſacrificium hoc Latina tantum Eccleſia haberet, aut de nouo in Eccleſia Dei eſſet introductum,eſſet fortè locus ſuſpicioni, q̃ adinuentio fuit Romana:ſed vbi Græci, Latini, Barbari,&c.hoc ſemper habuerunt ſine initio alicuius medij temporis: etiam ſi Scripturæ teſtimonium deeſſet, ſufficere deberet: quantò ergo magis,cum tot ſcriptis teſtimonijs.Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo nõ ſit idololatria adorare ſanctũ Euchariſtia ſacramentũ.

Decimum caput eſt, q̃ idololatria eſt adorare Euchariſtiæ ſacramentum, Tum quia pura Chriſti humanitas non eſt adoranda. Tum quia ſolus Deus,quem nemo vidit vnquam, adorandus eſt, adorantes autem Euchariſtiam, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna.

CIRCA Hoc caput,facilè patet error primæ rationis:quia in ſacramento hoc non adoratur humanitas Chriſti pura, ſed adoratur Chriſtus verus Deus, & veram habens carnem aſſumptam. Et per hoc idem patet error ſecundæ rationis:quia non adoramus accidentia illa panis & vini,quæ videmus, ſed Chriſtum contentum ſub accidentibus illis.

¶ Circa id verò quod tertio aſſertur: quia non legitur,Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna,duo dicito. Primum,q̃ non legitur eos adoraſſe Chriſtum præſentem in cœna, quid mirũ ſi non legitur,adoraſſe ſacramentum ipſius Chriſti? Si propterea q̃ non legitur, Apoſtolos Chriſti adoraſſe in cœna argumentum valet, ergo nec à nobis Chriſtus eſt adorandus. Deinde dicito,nõ valere argumẽtum vniuerſaliter:nõ legitur hoc factum ab Apoſtolis, ergo nõ eſt faciẽdum. Nuſquam enim in ſacra Scriptura legimus, eos condidiſſe ſymbolum fidei & tamen fecerunt illud:nuſquam enim legitur in ſacra Scriptura approbaſſe eos Euangelium Lucæ & Marci,& tamẽ ab illis credimus approbatum.Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quod nullus vnquam Doctorum ac ſanctorum verbis ſuis ſonet Chriſti corpus eſſe in Euchariſtia ſacramento vt in ſigno.

Vndecimum caput eſt, quòd Tertulianus, Auguſtinus,Origenes,Hilariuſque ſouent,quod in Euchariſtia corpus Chriſti eſt vt in ſigno.&c.

CIRCA Hoc caput (in quo iſte homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex ſupradictis comprobantur inutilia ad errorem illius) aduerte, quòd autores illi vbi quandoque affirmant ſacramentum eſſe figuram, aut ſignum corporis Chriſti, aut aliquid huiuſmodi,vera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc ſigno inueniri etia rem ſignatam figuratam & contentam Chriſti carnem. Ratione ſiquidem ſpecierum ſacramentalium appellauerunt, & appellant doctores ſacramentum hoc ſignum, figuram, & id genus reliqua: non tamen propterea negant rem contentam ſub tali ſigoo.

Vbi etiam aduerte, quòd ſapienter ſacri doctores frequentiam ſacramentorum poſtponuot virtutibus: quia virtutes ſunt bona propria bonis hominibus, ſacramenta verò communia ſunt bonis & malis.Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quod non duæ ſed vna tantum ſit ſalutis via his,qui fidem habent de Euchariſtia ſacramento.

Duodecimum caput eſt, quòd ſi fides eſſet de Euchariſtia,eſſent duæ viæ ſalutis:vna fidei in Chriſtum, altera fidei in ſacramentum.

CIRCA Hoc caput ſcis erudite lector,ridiculum eſſe.Non enim duæ ſunt artes in aurifice,altera operãdi aurea,altera vtendi inſtrumentis ad faciendũ aurea opera.Non ſunt duæ fides:altera ad Chriſtum,altera ad inſtrumenta Chriſti,quibus mediantibus nobis ſuam virtutem ſalutiferam applicat. Sacramenta ſiquidem Eccleſiæ inſtrumenta ſunt Chriſti ad noſtram ſalutem ab ipſo inſtituta, Et qui fidem ſacramentorum negat, deleat ex Euangelio,Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei.Hæc de 12.anno.1525.

TRACTATVS TERTIVS DE Miſſæ celebratione,in duas quæſtiones diuiſus.

QVAESTIO I.

Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione licitè poſſit ſumere reliquias Euchariſtia in calice vel extra remanentes.

QVAERITVR Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione, licitè poſſit ſumere reliquias Euchariſtiæ in calice vel extra remanentes. Et videtur quod non. Primò quia verè non eſt ieiunus ieiunio naturæ: quoniam ſumpta ablutio vinum vel aqua eſt, quorum vtrunque ſoluit ieiunium naturæ.

¶ Secundò, Quia ſi hoc liceret, cũ ita ſit perfectè corpus Chriſti in qualibet particula relicta, ſicut in tota hoſtia,pari ratione poſſet vnam aliam hoſtiam conſecratam ſumere:quod conſtat eſſe illicitũ. Et rurſus pari ratione poſſet aliã miſſam celebrare, q̃ non eſſe licitum,patet ex ritu Eccleſiæ in nocte natalis Domini,&c.

¶ Tertiò, Si liceret ſacerdoti poſt ablutionem ſumere reliquias Euchariſtiæ,liceret quoque communicantibus:ſed hoc non licet, vt patet:ergo,&c.

CONCLVSIO.

Sumpta ablutione poteſt Sacerdos ſumere Euchariſtia reliquias intus vel extra remanentes.

IN Hac dubitatione ſcito primò diuerſas eſſe opiniones.Quidã enim(de quorum numero eſt Scotus in 4.ſent.d.8.)putat non licere poſt ſumptã ablutionem reliquias Euchariſtiæ ſumere propter primam rationem:quidam autem ſentiunt oppoſitum.

¶ Et quoniã hæc opinio rationabilior atq; Eccleſiæ ritui conformior eſt,ideo declarãda firmandaq; eſt. Scito ergo,q̃ vnũ(vt patet 5.Met.)cũ multipliciter dicat,quantũ ad ꝓpoſitũ ſpectat,dicitur dupliciter.ſ. ſimplicitate & perfectione. Quod non ſolùm eſt verũ in rebus,ſed in actibus.nã non ſolùm aliqua res eſt vna ſimplicitate(vt albedo)& aliqua perfectione(vt calceꝰ cõſtãs ex omnibus ad ipſum requiſitis)ſed aliqua operatio eſt vna ſimplicitate, vt viſio.& aliqua perfectiõe,vt prãdere cõſtãs ex multis operationibus requiſitis ad prandium vt ſumere panem,carnem vinũ,&c. Qui igitur examinat actus ſacerdotis ſacrificium offerẽtis & ſumẽtis ſm naturã actuũ ſimpliciũ, cogũtur conſequenter dicere. q̃ ſumpta ablutione nõ poſſunt ſacerdotes ſumere reliquias.Qui autẽ actus ſacerdotis ſm natura actuũ perfectorum cõſtantium ex pluribus ad ſui perfectionẽ,diſcutiunt,dicunt q̃ ſicut oblatio corporis & ſanguinis eſt vnũ perfectũ ſacrificiũ, & ſumptio eorundẽ ſub ſpeciebus panis & vini eſt vna perfecta refectio conſtans ex cibo & potu: ita tota ſumptio Euchariſtiæ,reliquiarum, & ablutionis eſt vnus cõſummatus actꝰ:ac per hoc reliquiæ tũc ſumptæ ad eundem numero actũ perfectum ſpectant,non vt neceſſariò requiſitæ ad integritatem illius, ſed vt partes materiæ.

¶ Quòd autẽ actus ſumptionis Euchariſtiæ & actus ablutiõis,cõputari debeant,nõ tanquã diuerſi ſimplices actus, ſed pro vnico actu:ritus Eccleſiæ cogit omnes cõfiteri,ex hoc. q̃ nõ ſaluari rectè aliter poſſunt difficultates accidentes in huiuſmodi ſumptionibꝰ,& ſic optimè ſaluant.In primis nõ põt aliter ſaluari,quomodo reliquiæ Euchariſtiæ adhærẽtes palato,vel dẽtibus. poſſint licitè poſt ablutionem deglutiri.Et patet rõ, quia ſumptio cibi vel potus,quo ad ieioniũ naturæ, & quo ad verã comeſtionẽ & potationẽ,non eſt abſq; deglutione.Cũ igitur in caſu hoc nõ ſit ieiunus,quomodo hoc ſaluabis, niſi dicẽdo q̃ totũ pro vnico actu computatur?Nec officit intento, ſi quis dicat,q̃ non eſt ſimile de reliquijs in calice,patena,& in ore: quia illæ ſunt ſemel ſumptæ, illæ nõ.Nam ſatis eſt in propoſito,q̃ oportet acceptari ab omnibus hoc.q̃ actus iſti nõ iudicatur vt diuerſi ſm ſe,ſed cõputãtur pro vnico, adhuc enim Euchariſtia etiam tota remanente in ore, etiam ablutione ſumpta,licitè ſumitur abſque diſpenſatione ieiunij non alia ratione, niſi quia totum pro vnico actu computatur. Nam ſi ſinguli actus ſeorſum acciperẽtur, non poſſet ille ieiunus Euchariſtiam verè ſumere, id eſt deglutire: ſumptio enim in ore ſolũ,non eſt ſumptio,ſed inchoatio eius:quia non eſt commeſtio, neq; potatio.Non poteſt quoq; deinde aliter ſaluari quomodo in paraſceue, quãdo hoſtiæ pars in vino poſita remaneret in calice, ſumpto vino,ſumi à ieiuno rectè põt, niſi totũ ꝑ vnico actu cõputãdo:ſm enim ſimplices actus iã nõ ieiunos ſumeret.Non põt quoq; ſaluari,quomodo diſtinctis hauſtibus ſumpta etiam prima ablutione,licitè ſumitur à non ieiuno (quod tamen oportet) niſi totũ pro vnico actu cõputando, Quòd autem oporteat primam ablutionẽ,ſi ſtatim ſumitur,ſumi à non ieiuno,ex eo patet, quòd ſtatim adhuc eſt ibi verus ſanguis Chriſti.Cũ enim ſemper in calice maneat aliquid humiditatis poſt ſumptũ ſanguinem:& illud

non

non ſit ſine ſubiecto ſi vinum fuiſſet, proculdubio retinet adhuc vini ſpeciem : & cùm non tam cito corrumpatur, reſtat vt in ſecundo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur mixtus vino : qui non niſi à ieiuno ſumendus eſt, ſicut nec pars hoſtiæ mixta vino, &c. Non poteſt quoq; aliter reddi ratio, quare liceat ablutionem ſanguini mixtam ſtatim duobus hauſtibus ſumere, & particulam hoſtiæ poſt primum hauſtū in calice remanentē oporteat relinquere. quare enim magis licet ſanguinis reliquias vino mixtas, quam hoſtiæ poſt primū ablutionis hauſtum ſumere? Non poteſt aliter ſaluari differentia in præfatis caſibus inter hominē ſumpta ablutione, & hominē, qui prius tantūdem bibiſſet. Et tamen qui bibiſſet, ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumendas etiam reliquias : hic autem, qui ablutionem ſumpſit, in omnibus prædictis caſibus abſq; diſpenſatione excuſatur. Nec hoc eſt aliunde, quàm ex hoc, quòd ablolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquiæ Euchariſtiæ vt partes materiæ ſe habeant, ex ritu Eccleſiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem: quia non dicitur bis communicare, qui poſt ſumptam hoſtiā ſacrā particulas reliquas ſumit, etiā ſi credens ſe nihil amplius accepturū, adoratum iuit antè ablutionem: vt in religione fit. Et tamē ſi aliam hoſtiam ſumeret, quātumcunq; ieiunus, iterum communicaret, niſi fortè vt reliquias communionis ſuſciperet: quod confirmaret intentum: quia ſcilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem : quia ſicut in aliis rebus duplices aſsignantur partes, ſcilicet ſpeciei & materiæ, ita in Euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramentales panis & vini : hæc enim in diffinitione cadunt : vt partes verò materiæ ſunt particulæ ſpecierum panis & vini : quæ etſi in diffinitione non ponerentur, ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiæ ſpectant. Vnde quamuis Euchariſtiæ ſacrificium ſumpta hoſtia & ſanguine, perfectum ſit eſſentialiter, adhuc tamen perficiendum reſtat quo ad partes materiæ: quæ reliquiæ ſunt. Et quoniam ablutio neceſſariò immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu ſtudioſè collige quid eſt in hac difficultate, ſuper quod rationes fundari & difficultates ſolui poſsint: & eſt ꝙ ſumptio reliquiarū Euchariſtię & ablutionis earum pro vnico actu cōputatur. Oportet enim hæc duo ſimul concurrere: ſcilicet rationem reliquiarum, & rationē ablutionis earum ad hoc, vt ad vnum ſpectēt actum: propter quod nō eſt idem iudicium de alia hoſtia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente & de ablutione: nec de ablutione quā pro reuerentia ſumunt communicantes ſub ſpecie panis, & ablutione ſacerdotali: quoniam iſta eſt ablutio reliquiarum extra manentium, illa non, ſed aut pro intus tantùm manentibus, aut pro reuerentia. Et quoniam ablutio ſacerdotalis non eſt ablutio ſpecierum ſanguinis tantùm ſed corporis: idcirco reliquiæ corporis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt. Et quoniā particulæ hoſtię remanentes in paterna vel corporali de numero reliquiarum ſunt, quamuis non ablutæ, ſumi ſicut ablutæ poſſunt: alioquin particula hoſtiæ ex ſtridore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærens non abluta ſumi non poſſet cum ablutis: quod eſt ridiculum. Ex quo enim ſaluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes ſint actu ablutæ, omnium ſumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX His patet reſponſio ad obiecta. Nam ad primum dicitur, quòd ieiunium naturæ debet præcedere totum actum ſumptionis ſacramenti, & non ſingulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum ſumere, qui ieiunus cœpit: vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum patet reſponſio: quia licet quo ad rem ſacramenti, ſcilicet corpus & ſanguinem Chriſti idem ſit de toto & partibus iudicium : non tamen quo ad ſpecies ipſas : quæ ſunt ſacramentum tantum, vt ritus Eccleſiæ conuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur, ꝙ communicans ſtatim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionem ſuam compleuit. Nec eſt amplius de numero diſcumbentium : vnde eſt mirum, ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionis reliquiarum ſumendis vacat, adhuc eſt in actu refectionis: propter quod non eſt mirum ſi licet ſibi reliquias ſumere. Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacrarum in vino calicis: poteſt enim poſt primum hauſtum remanentes reliquias ſecundo & tertio hauſtu aſſumere, & hærentem ſacerdotis digitis particulam ſugere : quandiu ſumendis vacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta ſufficiant. Piſis, die 20. Nouembris, 1509.

CAPVT II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus ſatisfaciat pro ſingulis.

QVæritur, Vtrum ſacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens eleemoſynam ab altero vt celebret pro eo, ſatisfaciat dicendo vnam tantum Miſſam pro vtroque.

¶ Et videtur ꝙ non. Primò, quia effectus miſſæ, pro quo habēdo Miſſa petitur & promittitur, eſt finis. Finitum autem diuiſum, minus habetur à ſingulis, quā ſi totū haberetur ab vno. Quicquid igitur datur ſecundò, adimitur à primo, & ſic neutri ſatisfit. Aſſumptum: ſcilicet quòd effectus Miſſæ ſit finitus, Probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures Miſſæ.

¶ Præterea, Cùm idem ſit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, ſi poteſt Miſſa promiſſa vni ſatisfacere pro altero, ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus: & ſic Eccleſia non bene inſtituiſſet Miſſas pro aliquibus determinatè, ſed debuit omnes pro omnibus offerre : vt bonum commune ſine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, Si ſatisfacit hic ſacerdos vnica Miſſa pro pluribus, pari ratione ſatisfacit etiā vnica Miſſa pro quatuor miſsis promiſsis eidē, accepta ab illo eleemoſyna pro quatuor Miſsis. Hæc aūt cōſtat eſſe falſa: damnaretur enim ab Eccleſia, qui vnica Miſſa dixiſſet ſe ſatisfeciſſe pro miſsis beati Gregorij, q̄ ſunt triginta: ergo, &c.

IN Oppoſitū eſt : quia virtus Miſſæ eſt infinita: quia eſt virtus Ieſu Chriſti in ſeipſo. Infinitū autē poteſt quibuſcunq; applicari, & ab eis participari abſque vllo ſingulorum damno: ergo, &c.

CONCLVSIO.

Sacerdos ſuſcipiēs eleemoſynā vt pro aliquo celebret ſi accipiat à pluribus eleemoſynā pro omnibus, atisfit iuxta illorum deuotionem.

IN Hac quæſtione, quia Miſſa continet duo : ſcilicet orationem & ſacrificium Euchariſtiæ, primò de ſacrificio (quod eſt pręcipuum in Miſſa) deinde de oratione dicendum eſt. Rurſus, quia effectus vtriuſque eſt multiplex : ſcilicet meritum, impetratio & ſatisfactio ſigillatim definiendum eſt. Rurſus, quia effectus dupliciter oritur, ſcilicet ex opere operato, & ex opere operāte. vt perfecta habeatur de quæſito notitia, ſingularis examinatis decernetur quid ſimpliciter reſpondendum ſit quæſito.

¶ Sacrificium igitur Miſſæ dicit duo. Eſt nanque ſacramentum & ſacrificium: & inquantum ſacramentum, non eſt ad propoſitum: quia effectus eius eſt reſpectu ſumentis tantùm. Inquantum verò ſacrificium eſt ad propoſitum, & diſtinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et ſumptū hoc ſacrificium ſecundum opus operatum conſideratur dupliciter, ſcilicet ſecundum ſeipſum abſolutè: & ſecundum ſeipſum applicatum huic : ſi enim conſideratur hoc ſacrificium ſecundum opus operatum abſolutè, ſic eſt immolatio Ieſu Chriſti, ita quòd res oblata eſt Ieſus Chriſtus. Et quantitas huius ſacrificij eſt infinita: ita quòd eſt impetratiuum, meritorium, & ſatisfactiuum infinitè : vnde effectus eius infinitus eſt ſicut & paſsionis Chriſti: eſt enim Deo acceptius, quàm ſint exoſi omnes peccatores, &c. Veruntamen ſicut infinitas effectus Chriſti crucifixi eſt ſecundum ſufficientiam, & non ſecundum efficientiam, & ſecundum naturam cauſæ vniuerſalis, indeterminatæ, ſcilicet & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc ſacrificium eſt ex ſuiipſius natura infinitæ ſufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et ſicut efficacia paſsionis Chriſti determinatur ad hunc per hoc vel illud ſacramentum : ita efficacia huius ſacrificij per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem ſacrificij, ideo loquendo de effectu huius ſacrificij ex ſolo opere operato ſecundum ſe patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine, ſed tantùm in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarū actiones, commemorationem. & ſi quid eſt huiuſmodi. Vnde in hoc videtur communis multorū error, quòd putant hoc ſacrificium ex ſolo opere operato habere certum meritum, vel certam ſatisfactionem, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim non eſſe verum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato ſit infinitæ virtutis, etiam in ſatisfaciendo non eſſet maior ratio ex ſe, quare magis tantam & non maiorem ſatisfactionem daret.

¶ Si autem ſumatur hoc ſacrificium vt applicatū iſti vel illi, ſic effectus eius eſt finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentium, vel eorum, pro quibus offertur: ita ꝙ quia in applicatione huius ſacrificij duo ſunt: ſcilicet applicatio ipſa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoq; actus concurrūt ad hanc determinationem: intentio, ſ. & deuotio : intentio enim applicat hoc ſacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus reſpondet : vnde intentio propria eſt ſacerdoti. deuotio autem cōmunis eſt ei & aliis. Vnde & in canone Miſſæ ſacerdos actum intentionis applicatiuè huius ſacrificij exercens, dicit, Tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta Papa noſtro, &c. &, Memento Domine ſamulorum famularúmque, &c. & omnium circunſtantium. Deinde actum deuotionis ſubiungit, Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Hoc enim non ſolum ad circunſtantes, ſed alios refertur : ex his inſinuans applicationem huius ſacrificij non ſolum intentione, ſed deuotione adiuncta perfici: ita ꝙ quāta eſt horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate ſatisfactio.

¶ Et ratio eſt: quia in ſacrificiis & oblationibus quātitas deuotionis magis penſatur, quā quantitas rei oblatæ. Vt patet de vetulæ oblatione Luc. 21. & ex autoritate Greg. in homi. Ambulans Ieſus iuxta mare Galilææ dicētis, Nō perpēdit Deus quātū in eius ſacrificio, ſed ex quāto ꝓferatur. Et qm ex parte rei oblatæ, eſt infinitas in hoc ſacrificio, & p vnicā deuotionē nō exhauritur, nec mi-

nuitur, conſequens eſt vt non ſolum pluribus, ſed infinitis deuotionibus vnicum ſacrificium ſufficienter reſpondeat, cuilibet certam partiendo ſatisfactionem. Nihil igitur adimitur alicui facienti ſe offerri hoc ſacrificium, ex quantitate effectus huius ſacrificij ſecundum ſe & applicari ad ipſum, ex hoc, quòd aliter procurat eandem pro ſe dici, nec econuerſo: ſed vnicuique reſpondet tantundem, quantum ſi pro ſe ſolo diceretur: quia vnicuique ſufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis ſuæ.

¶ Et cõfirmatur hoc ex ipſo canone Miſſę, in quo nõ ſolũ generaliter pro Eccleſia, pro principibus & omnibus Chriſtianis: ſed ſpecialiter pro his qui in Memẽto cogitantur, & omnibus circunſtãtibus offerri dicitur hoc ſacrificiũ. Conſtat nanq;, ꝙ nõ eſt determinatus numerus cogitandorũ in Memento: & multò minus determinatus eſt numerus circunſtantiũ: & ꝙ nullus ex alterius cõſortio minus habet de effectu Miſſæ: & ꝙ hæc non referuntur ad orationẽ, ſed ſacrificium: quoniã ibi expreſsè dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerũt hoc ſacrificiũ laudis. Et ꝙ non ſolũ pro impetratione, ſed pro ſatisfactione offertur quoniam expreſsè dicitur, pro redẽptione animarũ ſuarum: redẽptio enim à malis eſt, & vt ipſum nomen teſtatur, ſatisfactio per modũ ſolutionis eſt: ſicut Chriſtus redemit nos ſoluendo pretium Deo patri. Poteſt igitur ſine cuiuſquam detrimento pro infinitis ſacrificium hoc offerri, & ſatisfacere iuxta ſingulorum deuotiones.

Caue tamẽ hic ne fallaris putãs ex hoc ſequi, ꝙ vna Miſſa tantũ ſatisfacit ſi dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc enim nõ ſequitur ex dictis: qm̃ nõ dicimus, ꝙ effectus huius ſacramẽti reſpõdet intẽtioni, ſed deuotioni. Nõ enim quãtũ intẽdo ex hoc ſacrificio ſatisfacere tãtũ ſatisfacio, ſed quãtã deuotionẽ habeo, tãtũm, ex illo haurio. Vnde ſi ego offerẽs hoc ſacrificiũ, habeo deuotionẽ tãtã, ꝙ ei reſpõdet in hoc ſacrificio ſatisfactio vnius anni & intendo celebrare pro ſatisfactione vnius, ille releuabitur ſatisfactiõe vnius anni. Si autẽ intẽdo ſatisfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tãtũ, ſi pro tribus, pro tertia parte anni: & ſic de ſingulis. Et ſimiliter etiã dico de ſatisfactione reſpondẽte deuotioni Martini, qui facit celebrari eandẽ Miſſam, ꝙ ſi pro vno fit, totã ſortiẽ ille: ſi pro pluribus diuiditur inter eos. Et ſimiliter dico de quotcũq; alijs facientibus eandẽ Miſſam celebrari. Sẽper enim ſatisfactio cuilibet deuotioni reſpõdẽs eſt finita, & ſi ad plures per intẽtionẽ applicetur, diuiditur, & minus à ſingulis participatur. Et ſic verificatur Theologorũ ſententia, dicẽtium effectũ huius ſacrificij finitum & diuiſum minorari in eis quibus applicatur. Intelligũt enim (vt patet ex dictis) nõ in ordine ad pluriũ deuotiones: ſed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, ꝙ Miſſa rogata à pluribus, plus ſatisfacit, cæteris paribꝰ quã rogata à paucioribꝰ: quia ex pluribꝰ deuotiõibus offert: & ſimiliter Miſſa rogata, pro aliquibus, plus valet illis, quã ſi ex ſola deuotiõe ſacerdotis pro illis diceret: quia ibi effectus eſt iuxta deuotionẽ etiã rogantiũ, hic nõ. Et ex hac doctrina (quã accepi ex tertia parte diui Th. q. 79. art. 5.) ſoluuntur omnes difficultates accidẽtes in hac materia, quo ad valorem ſacrificij. Hinc ſaluatur infinitas ſacrificij ſecundũ ſe, & finitas effectus in vnoquoque, & autoritas doctorũ & ritus Eccleſię in celebrãdo pro particulari, & maior fructus in vno, quã in pluribus & cõſuetudo tam offerentium pro vna Miſſa (vt in parochiis accidit) quã celebrantium pro pluribus petentibus eandẽ ſine fraude, vt in ſolennitatibus accidit. Si autẽ conſideretur hoc ſacrificium ex parte operis operantis, ſic etiam quantitas effectus eius attenditur ſecundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non eſt quæſtio, nec ex iſta parte petita, aut promiſſa intelligitur Miſſa (ſola enim intentio ſacerdotis applicatiua ſacrificij ad hunc petitur & promittitur communiter) ideo pertranſeo.

¶ ET Ad ſecundam partem Miſſæ, quæ eſt oratio, deſcẽdendo, dicendũ occurrit, ꝙ oratio cũ ſit actus religionis, cuius eſt cultũ Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ. q. 83. patet: per orationem enim mens ipſa Deo offertur: vt Diony. Greg. & S. Tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinem ſacrificij continetur: iuxta illud Oſeæ vlt. Reddemus vitulos labiorũ noſtrorum. & ad Heb. vlt. Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt fructum labiorum confitentium nomini eius. Addit tamẽ aliquid ſpeciale ex propria ratione, inquantum eſt petitio: propter quod diſtinguitur de oratione, inquantum eſt meritoria, vel ſatisfactoria, vel impetratoria, vel conſolatoria. Et quia nullus meretur de condigno niſi ſibi, & ſimiliter, quia conſolatio ſpiritualis eſt effectus in ipſo orante, ex attentione & meditatione propria procedens, nulla eſt hic difficultas de oratione, inquantum meritoria & conſolatoria, vbi de oratione ſecũdum eius cõmunicabilem effectum eſt quæſtio. Imperatoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte noſtri: iuxta illud Mar. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. ex parte verò Dei innititur ſuę miſericordiæ. Et quoniã nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantum imperatoria, non minus, ſi pro pluribus, quam pro vno fiat, valet: ſed magis pro quãto ex maiori fiducia diuinæ largitatis & ampliori charitate procedit. Inquantum autẽ ſatisfactoria, vim habet ex duobus, ſcilicet ex deuotione (ſicut & alia ſacrificia) & ex pœnalitate orantis ſicut cætera opera pœnalia. Et quoniam de omni ſacrificio verum eſt, ꝙ ſatisfacit iuxta quantitatẽ deuotionis offerentiũ (vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorũ, pro quibus offertur (vt patet ex reſponſione ad ſecundũ, in q. ſupra dicta tertię par.) ideo idem eſt proportionabiliter iudiciũ de ſatisfactione orationis & ſacrificij Euchariſtiæ, nõ quo ad quantitatẽ obiati, ſed quo ad quantitatẽ deuotionis & ſatisfactionis illi reſpõdẽtis, & propterea ſicut dictũ eſt, iſtud poſſe pro pluribus offerri, ita & orationẽ. Quo ad pœnalitatem autem reſultatiõẽ in orante, cũ ſit perſonalis, & oratio de genere ſuo nõ ſit opus pœnale, nulla etiã apparet difficultas in propoſito: quia nõ petitur propriè à ſacerdote afflictio (vt in ieiunio) ſed intentio applicãdi orationes ad impetrandũ pro ſe primò. & ad ſatisfaciendũ: quoniã dũ petitur oratio, tale ſacrificiũ, ſ. petitoriũ poſtulatur. Ex his autẽ patet quid dicendum ſit etiã de ipſo ſacrificio Miſſæ, inquantũ impetratoriũ vel meritoriũ. Nec reſtes dubius propter meritũ cõgrui. quoniã cũ cõſiſtat in quadã cõdecentia (vt ſcilicet nobis facientibus ꝙ in nobis eſt, Deus faciat ꝙ ipſum decet) vis meritorio de congruo in ſacrificiis & poſtulationibus attenditur ſecundũ deuotionẽ & fidẽ offerẽtiũ, vel eorũ, pro quibus offert. Et ideo multitudo nihil nocet ſingulis ex hac parte: ſicut de aliis dictũ eſt. Et per hæc patet, ꝙ affirmatiuẽ reſpõdendũ eſt quæſito.

Vnũ tamẽ dubium reſtat in prædictis, an appellatione deuotionis eorum, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil ſciẽtes de hac Miſſa, quę offert pro omnibus ſecundũ eorũ deuotionẽ: quoniã ſi omnes intelliguntur, par erit conditio procurantis, & non procurantis Miſſam: omnino enim ſm ſuã deuotionem erit eius particeps. Si verò non omnes intelliguntur, non erit vniuerſaliter verũ, ꝙ hoc ſacrificiũ valeat ſecũdum deuotionem eorum pro quibus offertur: pro omnibus enim offertur. Sed hęc ambiguitas ex ipſo cõcurſu deuotionis ad ſacrificia, ſoluitur. Cõcurrit nãq; deuotio, vt cauſa quædã determinatiua ſacrificij ad huuc effectum: vnde Greg. in autoritate allegata, affectus deuotionem ponit vt cauſam, dicens ꝙ perpẽdit Deus ex quãto proſertur. Vnde deuotio quantificans effectum ſacrificij non ſe tenet ex parte accipientium effectum, quamuis indiſpoſito taliũ ad impediẽdam receptionem talis effectus ſufficiat: ſacrificiũ enim non operatur per modũ agẽtis vt ſacramẽta, ſed per modum oblationis: ſed tenet ſe ex parte concurrẽtium ad tale ſacrificiũ cauſaliter, quomodolibet ſit cauſalitas iſta, puta petendo, miniſtrando, conſulendo, adiuuando, fauendo, &c. Quo fit, vt defunctis ſecundũ præcedẽtem eorũ deuotionem in cõmunibus vel in ſpecialibus, & ſecundum deuotionẽ viuentiũ pro eis offerẽtium, viuẽtibus verò circũſtantibus tanquã ſeruitoribus ad minus: vniuerſis autẽ tãquam cõmunicãtibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionẽ proſit. Quũ enim ſacerdos oret, & offerat in perſona Eccleſiæ, & quilibet fidelis ſit mẽbrum Eccleſiæ, conſequẽs eſt, vt quilibet per ſacerdotis actus oret, & offerat & ſic cauſaliter concurrat ad ſacrificiũ ac per hoc quælibet Miſſa ſingulis fidelibus prodeſt etiã ſatisfactoriẽ iuxta eorũ deuotionẽ, quam habent in cõmunibus Eccleſiæ orationibus & ſacrificiis ſicut habentes deuotionẽ in orationibus & Miſsis alicuius perſonæ particeps fiunt illarum iuxta ſuam deuotionẽ ex generali cõmunione Sanctorũ. Nec propterea æqua eſt rogãtis & nõ rogãtis cõditio: ſicut nõ eſt magis & minꝰ deuoti æqua cõditio: ſicut non eſt æqua vno tantũ & vno & altero modo facientis ſibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemoſynã pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiuſmodi, &c. maioris ſunt deuotionis, & faciũt vt non ex cõmunione ſanctorum tantũm, ſed ex tali actu etiam hoc aſſequatur.

AD Primum argumẽtum in oppoſitum iam patet reſpõſio ex dictis, ꝙ effectus, ſcilicet Miſſæ eſt finitus cuilibet ſecundũ ſuam fidem, quo ad impetrationem, & ſecundum ſuam deuotionem, quo ad ſatisfactionem propterea vtrunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Eſt tamen infinitus in multitudine: quia infinitis poteſt reſpondere, ſingulis ſuas ſatisfactiones finitas, & impetrationes partiendo.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ canon Miſſe teſtatur Miſſas ita ab Eccleſia ordinatas ꝓ particularibus, vt tamen ſemper pro omnibus viuis & defunctis explicitẽ celebrẽtur: vt patet intuẽti, Vñ prouida ſimul & pia Mater voluit, vt ex deuotione ſua omniũ ſacrificiũ prodeſſet, & ſpecialiter capitibus. & ex deuotionibus priuatis his vel illis ꝓdeſſet. & ſic ſine fraude, & ſine cuiuſcunq; damno excitat priuatas deuotiones ꝓ ſe vel aliis, vt iuxta eorũ deuotiones fructꝰ referãt ſpeciales. Eſt ẽt alius fructꝰ ex ſpecialibꝰ Miſsis qm̃ enim naturaliter vnicuiq; amabile eſt ꝓpriũ bonũ, & ꝙ commune eſt negligit, excitamur magis. Adiũgit quoq. nõ paruipendẽdus effectus in ſacerdote. q & de propria deuotiõe offert pro particularibꝰ à quibus ſuſcepit eleemoſynas, vel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur. quòd ſi offerẽtes & pro quibus offertur haberent

berenr

berent tantam deuotionem in vna miſſa quantam habent in triginta.vna miſſa ſatisfaceret pro triginta,Sed quia non eſt ſic(manifeſtè enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quam in vna cæteris paribus) ideo qui promiſit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæſtione dicta ſufficiant. Romæ,1510.die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS DE Valore orationum dictarum ab audientibus Miſſam in die feſto, vnica quæſtione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum infra Miſſam exoluens ad quam ex die feſto obligatur, ſatisfaciat Vtrique.

QVAERITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquam infra Miſſam ad quam in die feſto obligatur,ſatisfaciat vtrique. Videtur nanque quod non. primò ex numero cultus:quia cultus Miſſæ diſtinguitur contra cultum horarum canonicatum. Nam ſicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus,ita tenetur ad Miſſam & horas vt diuerſos cultus,ac per hoc ſicut non poteſt ſimul duas horas exoluere, ita nec Miſſam & horam.Et confirmatur,quia homo tenetur intereſſe Miſſæ attentè, ſicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius ſignum eſt. quòd ſi quis ex propoſito per notabilem partem Miſſæ non curaret attendere ſecundum ſuum modum, ſed mentem ad alia diuerteret, non ſatisfaceret præcepto de miſſa: quia non diceretur intereſſe Miſſæ pluſquam dormiens.

¶Secundò ex tempore, quia ſicut Eccleſia totum diem feſtum determinauit ad cultum Dei per ceſſationem a ſeruilibus,ita partem temporis,ſcilicet qua Miſſa celebratur: determinaſſe videtur ad cultum Dei poſitiuum, ac per non licet occupare hoc Miſſæ tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus,vt eſt quælibet canonica hora.

IN Oppoſitum autem eſt, quia obligationes iſtæ ſunt de compoſsibilibus ſimul, quia Miſſa exigit ſolam præſentiam, & hora exigit quòd attentè dicatur:conſtat autem quòd vtrunque poteſt ſimul fieri.Quod autem ad Miſſam ſufficiat præſentia,patet ex eo quòd aliter iam ſurdus & cæcus, quàm multitudo maxima vni præſens Miſſæ, & vbi ſacerdos ſubmiſsè dicit (vt in Germania) non ſatisfaceret præſens Miſſæ:quod falſum reputatur.

¶Præterea in huiuſmodi Miſſa,præſentibus licitum eſt orationes vocales priuatas dicere,ſaltem quum ſacerdos non auditur,iniuncta pœnitentia eſt,quam quis non poſsit dicere,vt priuatam orationem:ergo pari ratione vtrunq; licet. Et cõfirmatur,quia duobus dicentibus in Miſſam Tertiam,aut Pſalmos pœnitentiales,altero pro debito horæ,ſeu pœnitentiæ,altero ex ſua deuotione, & vtroque pari attentione dicente,aut neuter minuit debitum Miſſæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Miſſæ, quod omnes negant: aut alter tantùm,qui debitor erat horæ,aut pœnitentia:& tunc niſi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione: Si dicatur,quòd quia differunt in ratione debiti,quia alter debet, alter non ideo ille non ſatisfacit, & iſte ſic:hæc differentia nihil facit ad propoſitum, quia ratio debiti per accidens ſe habet ad impediendum, vel non impediendum cultum Miſſæ.Si enim huiuſmodi oratio impedit cultum Miſſæ,ita impendit,ſi ſponte, quàm ſi ex debito dicatur: & ſi non impedit ita, poteſt ſolui ex debito ſicut ſponte:tota enim ratio illiciti ſi eſt, pendet ex hoc, quòd vnum impedit ſeu tollit aliud tanquam ſibi incompoſsibile.

¶Præterea,Quum de hoc ſint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluiſſe infra Miſſam in feſto horam, aut pœnitentiam, ſi non licet,erit iſte reus omiſsionis aut miſſæ (& ſic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & ſic commiſit tot peccata mortalia omiſsionis: quod eſt dictum. Et propterea quæ eſt maior ratior, quòd ſit reus amiſsionis horarum, quam Miſſarum aut econuerſo,quum alterum impedierit.

CONCLVSIO.

Quanquam minus liceat infra præceptam Miſſam orationes aliàs præceptas dicere:dicens tamen illas ſatisfacit Vtrique.

AD Euidentiam huius quæſtionis primo præmittendum eſt, quid ſub præcepto cultus Miſſæ comprehenditur quantum ad populum.Secundò declarandum eſt in quo ſtat difficultas.Tertiò reſpondendum quæſito.

¶Quo ad primũ,quia Miſſa principaliter importat ſacrificium & ſecundariò doctrinã (vnde pars doctrinalis vocatur Miſſa catechuminorum.puta ad eruditionẽ ordinatur.ſacrificium verò vocatur Miſſa ſine additiõe aliqua)ideo ſicut miniſtris pręcipitur vt ſacrificiũ offerãt:ita populo præcipit,vt interſit corpore & mẽte. Si enim ſola corporalis præſentia ſufficeret,poſſet quis ſe præſentem ſacrificio facere & voluntariè dormire:& rurſus poſſet mentẽ ad quæcunq; voluntariè diuertere:quorũ vtrũq; eſt abſurdũ. Præceptũ enim Eccleſiæ hominibus factũ de intereſſendo ſacrificio,intelligendum eſt more humano, vt.ſ.interſint vt rationales. Ita q ſicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente.hoc eſt propoſito, ſeu anima vacandi Deo quia præcipitur cultus diuinus homini, vt homo,hoc eſt vt rationali:non colit autẽ ratione vtens,qui animum ad alia ſponte diuertit, quia ratio ipſa dictat oppoſitum) ita populus ex hoc, q obligatur ad Miſſæ cultum intereſſendũ tenetur corpore & mente intereſſe:hoc eſt cum animo vacandi Deo:quantũ Deus dederit.

¶Eſt autẽ in miſſæ cultu inter ſacerdotẽ & populum conuenientia & differẽtia. Conueniunt ſiquidẽ in duobus,ſcilicet in attentione & materia,ſcilicet Miſſa:nam vterq; tenetur attẽdere Miſſæ, & de ſacerdote quidem clarum eſt.De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor.Primò ex eo,q ipſi dicitur, Orate fratres, &c.vbi mandatur petitio:vt pareat,ſacrificij acceptationem. Secũdo ex eo q eidẽ dicitur,Surſum corda:vbi indicitur oratio:hoc eſt mentis eleuatio ad inſtãs ſacrificium. Tertiò.ex eo q idẽ dicitur,Gratias agamus,&c.vbi inuitatur ad gratiarũ actionẽ.Quartò ex eo q inſtitutio Miſſæ habet, vt populus & audiat quæ doctrinæ ſunt, & dicat quæ laudis ſunt ad populũ enim (iuxta Patrũ inſtituta(ſpectat hymnũ cãtare. Sãctus,Sãctus,&c. dũ ſacerdos agit ſacra myſteria. Cõmunis eſt igit vtriq; attẽtio ad Miſsã. Sed differunt in exteriori occupatione:quia ſacerdos eſt exteriori operatiõe occupatus circa Miſſam tã dicẽdo quã faciendo:populus autẽ ſecluſo auditu eorũ,quæ altè dicũtur,eũ intelligũtur,ab exteriori occupatione vacat,& in ſola attentione ad Miſſam relinquitur.Et quoniam imperfectorum,(qui ſola mente circa Miſſam occupari non ſufficiunt,) magna eſt multitudo, inde fit vt licitè populus aliquam vocalem orationem,dum ſacerdos diuina facit, aut ſecretò dicit,& pari ratione dum altè dicit,ſi non intelliguntur quæ dicuntur,aſſumat ad excitandam,aut conſeruandã mentem attentam ſeu vacantem Deo durante ſacrificij tempore.Hæc enim in adminiculum humanæ imperfectionis ad vacandũ mente tanto ſacrificio:fieri piè intelligimur:melius enim, imò recta via eſſet vt ſola mente aut quaſi ſola mente circa tantum ſacrificium occuparentur præſentes, petendo vt ſacrificium gratum ſit pro Eccleſia,pro ſe,pro defunctis,&c. gratias agendo Deo de tãto beneficio paſsionis Chriſti & præſentiæ ibi,&c.Nec propterea laqueum inijcimus animabus:quoniã ſicut clericus obligatus ad horas & ſacerdos celebrans,ſi præter intentionem euagatur, excuſatur ab intentione:ita & populus:ſatisfit enim huic præcepto ex propoſito,quo quilibet vadit ad Miſſam,vt faciat quod Eccleſia ordinauit, dummodo voluntariè poſtea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur.Hæc de primo.

QVO Ad ſecundum difficultas conſurgit ex eo, q hinc licitum eſt populo aſſumere quancunque orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore ſacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc aſſumere orationem votiuam, aut pœnitentialem,aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in ſe repugnans ad finem,ad quem aſſumitur:imo quodlibet horum ad ſacrificium Miſſæ optimè ordinatur. Inde autem obſtat, quoniam ſi ſic fieret, ex duobus cultibus debitis non ſolueretur niſi vnus tam quo ad attentionem,quam quo ad tempus: nam, quum in Miſſa dicuntur Pſalmi pœnitentiales, licet dicatur Miſſa & dicantur Pſalmi:vnica tamen attentio eſt, qua quis attendit Miſſæ & Pſalmis: & ſimiliter vnicum tempus eſt, quo perſoluitur vtrunque: quum tamen duo diſparati cultus (quales ſunt propoſiti) expoſcant ſuas duas attentiones (ſicut quælibet duæ diſparatæ materiæ exigunt ſuas duas diſparatas formas) & ſimiliter exigant duo ſua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, ſecundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus perſoluendo vnam, & ex duobus temporibus ſoluendo vnum.Hæc de ſecundo.

QVO Ad tertiũ duo occurrũt pro reſponſione ad quæſitum dicenda. Primũ eſt.Non licet in Miſſa præcepta dicere orationes aliàs præceptas.Probatur,tum quia diſparati cultus debiti ſunt in ſua diſparatione exoluẽdi,alioquin non ſuauiter exoluũtur. Tum quia oppoſitum faciẽdo interuenit cõfuſio attentionũ & tẽporũ dũ duæ attẽtiones cõfundũtur in vnã,& duo tẽpora in vnũ. Tũ quia minus ſoluit,qm̃ pro duabus attẽtionibus ſoluit vnã,& pro duob⁹ tẽporib⁹ dicatur Deo vnũ.Tũ quo ad horas,q a priuata autoritate nõ licet vnũ publicũ cultum ſubordinare alteri publico cultui diſparato:q tamẽ fieret, ſi vna hora canonica diceret infra Miſſam: quia aſſumeretur ad habendam mentem vacantem Deo tẽpore ſacrificij.Et ſic verificatur opinio tenẽs,q nõ poſſunt hęc infra miſſam pręcepta dici.Nõ tamẽ p hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, poſsit licitè ſacerdos lectus legendis dicere horas canonicas:quoniam tũc non tã Miſſa quàm Miſſæ ſolẽnitas agi-

tur:& ipſe nihil omittit Miſſæ, ſed eſt tempus,& per accidens vacans.& idem eſt iudicium de miniſtris & alijs in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam perſoluunt reſiduam.

¶Secundum eſt. Si infra præceptã Miſſam aliqua oratio alias præcepta dicitur, vtriq; ſatisfit: quamuis minus bene, vt dictũ eſt. Et loquor quãdo ſecreta dicuntur, vel quãdo ſacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et ſimiliter loquor de ſatisfacere, quantum ad vitandum peccatũ mortale omiſsionis vtriuſq; nõ autẽ quãtum ad meritũ: quia nullus peccãdo venialiter, meretur vitã æternam. Et propterea ſi peccatũ eſt dicere hæc infra præceptam miſſam, tollitur meritum, quod haberetur per talem actum, ſi rectè fieret. Hãc itaq; concluſionẽ nõ pono, eo ꝙ illius rationẽ affirmatiuam videã, ſed quia non video vnde ſit falſa: vt patet diſcurrendo per ſingula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem cõcluſionem, quãuis ſufficere videãtur ad cõcludendum eſſe illicitum exoluere vtrunq; debitum ſimul, non tamen ſufficiunt ad concludendum, non valere ſolutionem vtriuſq; ſi de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuerſis præceptis poſsint ſimul & vnico actu Deo exolui, nõ eſt dubium: nã ſi quis vouiſſet exponere ſe martyrio, & antequam implendi votum tempus tranſeat, occurrit caſus, in quo quis ex præcepto confitendæ fidei tenetur exponere ſe martyrio, non eſt dubium, ꝙ exponẽs ſe ſatisfacit & præcepto voti reddendi, & præcepto Chriſti de martyrio, & præcepto de ſatisfactione pro peccatis cõmiſsis. Potiſsima igitur ratio in oppoſitã eſt, quia diſparati debiti cultus non exoluuntur vt ſunt (vt.ſ. diuerſi & diſparati ſunt) ſi ſimul exoluuntur. Sed hæc recipit diſtinctionẽ: quĩ diſparati cultus ſunt duplices. Quidã, quorũ materiæ ſunt ſimul incõpoſsibiles, vt duæ horæ canonicæ, & ſimiles, quorũ.ſ. vterque exigit occupationẽ exteriorem, & hos oportet diſparatos ſolui vt ſunt. Quidam verò quorum materiæ ſunt ſimul cõpoſsibiles: quia alter non requirit occupationem exteriorẽ: & poſſunt vtroq; modo exolui: & diſparatè, & ſimul ſubordinando vnũ alteri. Et tunc licet nõ exoluantur, vt ſunt totaliter diſparati, exoluitur tamẽ diſparata materia: quia vtraq; materia, Miſſa.ſ. & pœnitentialis oratio, exoluitur. Et hoc ſufficit: quia nullibi hoc præceptũ inuenitur vt non valeant, niſi exoluantur, vt totaliter diſparati. Et ſic quando populus nõ occupatur exterius circa Miſſam, poteſt orationẽ pœnitentialẽ vel votiuam aſſumere ad mẽtem Deo vacantẽ habendam tẽpore ſacrificij: ſicut poteſt quãcunq; aliã aſſumere: & ſic cultui vtrique faciet ſatis. Quòd verò de duabus attẽtionibus & tẽporibus obſtare apparet, euaditur ex eo ꝙ licet præceptum ſit, ꝙ quilibet cultus exoluatur attentè: nõ tamen inuenitur præceptũ, ꝙ omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea ſi duo cultus poſſunt ſub vnica attẽtione exolui, nulla conuincitur præcepti tranſgreſsio. ſat enim eſt, ꝙ quilibet exoluitur attentè. Et idẽ dicitur de duobus tẽporibus, nullum enim inuenitur præceptum de duobus tẽporibus: propterea ſi multi poſſunt ſub eodẽ exolui tẽpore, nullum præceptũ violatur. Et ſimiliter dicitur, ꝙ licet minus quantum ad numerũ attentionum & tẽporum exoluatur, nõ tamen huiuſmodi minoratio deſtruit valorẽ cultuum debitorũ. Et ſimiliter licet male faciat aliquis ſubordinando priuata autoritate horã canonicam Miſſæ, non tamen propterea euacuat alterũ cultum. Et ſic verificatur altera opinio.

Vnde patet reſponſio ad primum argumentum. Conceditur enim, quòd peccatum eſt ſimul hæc exoluere: ſi tamen fiat, valet.

¶Et idẽ dicitur ad ſecundũ, addendo ꝙ nõ eſt ſimile præceptum de feſto præcepto de Miſſa: quia illud datur directè de tempore: & ideo tempus oportet in illo præcipuè conſiderare: in quo tamẽ licet dicere votiuas & pœnitenciales orationes: quia tempus feſtiuum habet indeterminatam materiam poſitiuam, in qua homo occupari debet: & libertati Chriſtianæ relinquitur, in quo ſancto opere, ſiue alias debito, ſiue nõ, quis ſe in feſto occupet. Iſtud verò datur directè de cultu Miſſæ, & tempus miſſam mẽſurans per accidẽs reſpicitur, Si enim tẽpus Miſſæ per ſe præciperetur, quũ habeat materiam determinatam, ſcilicet Miſſam, non ſatisfieret vtrique cultui: quia non ſatisfieret vtrique tempori, vt patet.

¶Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, ꝙ liceat vtrunque ſimul exoluere. Prima enim ſoluitur, quia ſuauis exolutio exigit duas diſparatas attentiones in duobus diſparatis cultibus. Miſſa enim exigit ſolam præſentiam ſed non ſolius corporis, ſed etiam mentis: vt declaratum eſt.

¶Ad ſecundam dicitur, quòd non eſt par ratio: quia hic ſunt duo cultus diſparati debiti, vt ſunt: non ſic autem eſt in ſpontaneis orationibus. Et per hoc reſpondetur ad confirmationem. Et quum inſtatur, quia ratio debiti eſt per accidens ad impediendum, reſpondetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc caſu, quia vnus impedit alium, ſed quia vnus occupat attentionem & tempus & ſuauitatem alterius: quod per ſe oritur ex hoc, quòd vterque eſt debitus ſeorſum ſuauiter.

¶Ad vltimam dicitur, ꝙ non interuenit mortale peccatum: & ſi reatus omiſsionis eſſet, omiſſa eſſet oratio aſſumpta: quia principale, quod eſt Miſſa, intelligeretur nõ violari per adiunctam orationem aliàs debitam: quia ad vacandum Deo ſacrificij tempore aſſumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS de Præcepto eleemoſynæ ad mentem S. Thomæ, in ſex capita diuiſus.

1 *Operis ratio ac intentio, atque falſa quorundam opinionis ſuper mentem diui Thomæ circa neceſsitatem largitionis eleemoſynarum relatio & poſsibilis origo*

2 *Quam falſa fuerit æſtimatio eorum qui imponunt D. Thom. quod negauerit neceſsitatem eleemoſynæ.*

3 *Verborum D. Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.*

4 *Quarundam obiectionum ſolutio ponitur, quæ falſam ſententiam D. Thomæ impoſitam confirmare videbantur.*

5 *Solutio obiectionum in primo capite poſitarum pro fundamento illius falſæ opinionis.*

6 *Expoſita opinione S. Thomæ ex Sanctorum, & illuſtrium virorum autoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falſæ quorundam opinionis ſuper mentem diui Thomæ, circa eleemoſynarum largitionis neceſsitatem relatio & poſsibilis origo.

CHARITAS Chriſti vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc eſt, ordinis tranquillitatem in eleemoſynarum largitione neceſſariò ſeruãdam: intuitus ſiquidẽ ſum ob quorundam ſcripta minus bene doctrinam ſancti Thomæ intelligentium, multos facilè periclitari. Et quamuis omnis quæſtio de peccato mortali, periculoſam habeat a vero deuiationem, & ea maximè timenda ac cauenda ſit a veritate declinatio, qua latiori quis ſe credit viæ: tum quia proni ſunt ſenſus hominis ad aſſenſum præbendum his, quæ libenter ſequuntur: tum quia facile eſt viam latam ingredi quum multorum ſit, & peccati expers vix eſſe poteſt: in hac ſpecialiter quæſtione tantò maius imminet periculum, quantò vltra prædictas cauſas viri celebres, quorum conſilio confeſſores reguntur, ſanctum Thomam docuiſſe id quod in re hac falſum eſſe oſtendetur, aſſerunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famoſus ſuper ſecundo Decretalium de iureiurando cap. ſi verò. & frater Antonius Archiepiſcopus Florentinus veteribus Chriſtiani gregis paſtoribus non minor, in ſecunda parte ſuæ Summæ titulo primo, c.14. de inhumanitate, ſcilicet: & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rulellam nomine, inde eleemoſyna & mutuo: non malitia: ſed minus perſpicaci intellectu in hac re ducti imponunt ſancto doctori ex Secunda ſecundæ. quæſt. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemoſynarum largitionis neceſsitatem. Aiunt, quod ſecundum S. Thomam ibidem homo nõ tenetur de neceſsitate ſalutis facere eleemoſynam, niſi concurrentibus his duabus cõditionibus ſimul, ſcilicet quòd dans habeat aliquid ſuperfluum, nedum naturæ, id eſt vitæ, ſed perſonæ, id eſt decentiæ ſtatus, tam ſibi, quam ſuis (quorum ſcilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam neceſsitatem, alias licet bene faciat quis eleemoſynam faciendo, non tamen tenetur.

Concipere autẽ poterũt bnne ſenſum ex ſancto doctore propter duo. Primò ex eo, ꝙ art. 5. 32. q. vbi diſputat, an dare eleemoſynam ſit ſub præcepto, in corpore articuli determinãs hanc quæſtionem, dicit hæc verba. Quia præcepta dantur de actibus virtutũ, neceſſe eſt, ꝙ hoc modo donũ eleemoſynæ cadat ſub præcepto, ſm ꝙ actus eſt de neceſsitate virtutis: ſcilicet ſecundũ quòd recta ratio requirit: ſecundum quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dãtis, & aliquid ex parte eius, cui eſt eleemoſyna danda. Deinde ſubdit, quæ ſunt iſta conſideranda: & dicit, quòd ſunt ſuperfluitas, non ſolùm naturæ, ſed perſonæ ex parte dantis, & extrema neceſsitas ex parte pauperis. & ſubdit deinde: alias autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc quòd eleemoſyna cadat ſub præcepto, oportet ſimul concurrere aliquid ex parte dantis, ſcilicet ſuperfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, ſcilicet extremam neceſsitatem.

Secundò, ex eo ꝙ in ſequenti articulo determinando dicit, ꝙ quando occurrit extrema neceſsitas alicuius priuatæ perſonæ, vel etiam aliqua magna neceſsitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id, quod ad decentiam ſui ſtatus pertinere videtur, vt maiori neceſsitati ſubueniret. In his enim verbis expreſſe dicit, ꝙ concurrente altero prædictorum tãtum, ſcilicet extrema neceſsitate alicuius, non habens de ſuperfluo perſonæ, id eſt decentiæ ſtatus ſui laudabiliter eleemoſynam facit. Quod ſi laudabiliter, igitur nõ de præcepto, ſed de cõſilio eſt eleemoſynam dare: niſi vtraque ſupradicta conditio concurrat, Confirmatur hoc: quia

quia ante hæc verba loquens de neceſſario perſonæ præmittit hæc verba · De huiuſmodi ergo dare eleemoſynam eſt bonum, & non cadit ſub præcepto,ſed ſub conſilio.Hæc ille.

CAPVT II.

Quàm falſa fuerit eorum æſtimatio,qui imponunt D.Thom. quòd negauerit largitionem eleemoſynarum neceſſitatem.

QVOD autem prædicta expoſitio non ſit ſecundum mentem & doctrinã S. Thomæ liquet primo ex eo, ꝙ S.Tho.in 4.ſen.diſt.15.q.2.art.1.q.4. expreſsè determinat oppoſitum. Tenet enim has duas concluſiones. Prima eſt,Habens ſuperfluũ naturæ & perſonæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud ſuperfluũ,etiam ſi non patiatur extremã neceſsitatẽ. Secunda eſt, Patiẽti extremam neceſsitatẽ tenetur de præcepto habẽs ſuperfluũ naturæ,licet nõ perſonæ,ſubuenire. Superfluum naturæ & perſonæ dicitur,quòd ſecundum ſtatũ præſentẽ non eſt neceſſariũ ſibi, vel his, quorum ſibi cura incũbit craſſa pẽſatione:attẽtis tamẽ futuris caſibus,qui probabiliter futuri æſtimabũtur,& nõ omnibus,qui poſſunt contingere:hoc enim ad conſiliũ non pertinet, vt dicitur tertio Ethi. Extrema autẽ neceſsitas vocatur, nõ quãdo aliquis iam ſpiritum efflare cernitur,& ſubſidium recipere nõ poteſt:ſed cùm apparẽt ſigna probabilia futuræ neceſsitatis extremæ, niſi ſubueniatur, nec apparet nec in promptu eſt qui ei ſubueniat. Determinat autem has concluſiones adeò clarè,vt inficiari impoſsibile ſit. Sunt ſiquidem verba eius ibidem iſta,Quum eleemoſyna ſit actus virtutis,oportet quod aliquo modo cadat ſub præcepto : quia præcepta legiſlatoris ad virtutem inducere intendunt. vt dicitur 2. Ethi.reducitur autem ad hoc præceptum,Honora parentes, Honor autem ille ſecundum Auguſt. ad reuerẽtiam & ſubuentionẽ in neceſſariis pertinet,& nomine parentũ omnis proximus intelligitur : ſed præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper quãuis ſemper obligent, ſed obligant pro loco & tempore & ſecundum alias determinatas cõditiones. Quum autem vſus diuitiarum ſit ordinatus ad ſubueniendum neceſsitatibus præſentis vitæ quæ quidem ſubuẽtio debet eſſe ordinata, patet quòd qui diuitiis nõ vtitur ad ſubueniẽdum neceſsitatibus præſentis vitæ, vel inordinatè vtitur,à virtute recedit. Ordo autem ſubuẽtionis talis debet attendi,quantum ad duo. Primò ex parte eorum, quibus ſubuenitur,vt primò ſibi poſtea ſibi cõiunctis ſubueniat, deinde extraneis. Secundò,ex parte neceſsitatis talis debet eſſe ordo:vt prius abſolutis neceſsitatibus ſubueniatur, quam alicui neceſsitati cõditionatæ,quæ eſt quũ quis indiget aliquo ad ſui ſtatus decẽtem cõſeruationẽ.Et ideo præceptũ legis ad hoc obligat,vt illud quod ſupereſt alicui poſt ſubuentionẽ perfectã,ſibi & ſibi cõiunctis,puta familiæ, quam gubernare debet, reſpectu vtriuſq; neceſsitatis in eleemoſynas expendat ad ſubueniendũ aliis reſpectu vtriuſq; iſtarum neceſsitatum:ſicut etiam natura id quod ſibi de alimento ſuperfluit ab actu nutritiuæ,in quo attenditur neceſsitas abſoluta & actu augmentatiuæ in quo attẽditur quaſi neceſsitas cõditionata parat ad conſeruationẽ ſpeciei, generatiuæ virtuti ſubminiſtrans.Et ſimiliter præceptum legis obligat,ꝙ etiã neceſsitati extraneorum abſolutæ,primò ſubueniatur,quã propriæ vel propinquorũ cõditionatæ.& ideo dicitur cõmuniter, ꝙ dare eleemoſynã de ſuperfluo cadit in præcepto, & ſimiliter dare eleemoſynam ei,qui eſt in extrema neceſsitate. Dare autem de eo quod eſt neceſſarium neceſsitate ſecunda,non autem de eo quod eſt neceſſarium neceſsitate prima:quia hoc eſſet contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet,quàm apertè ſupradictas concluſiones aſſerat atque confirmet:& conſequenter manifeſtè cuiq; liquere poteſt , ꝙ doctrinæ ſuæ conſona non eſt opinio illa ſibi impoſita ex Secunda Secundæ. Quod ſi aliquis dixerit hoc, ꝙ dixi in quarto ſenten.retractata ab ipſo S.Thoma in Secunda Secundæ,aduertat ſe in errorem lapſum propter ſeptem.Primò,quia non eſt conſuetudinis ſuæ, vt opinionem quam alibi nõ ſolùm ſequutus eſt, ſed probauit retractet abſq; memoria, vel ſuæ olim opinionis,vel illorum,qui ſequuntur eam,vel ipſius opinionis.Secundò,ex eo,ꝙ iſta ſententia nõ ſolùm ſua, ſed cõmunis antiquorum fuit:vt ipſe refert in ſupradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit S.doct. reprobare ſuam olim,& communem aliorum opinionẽ,ſi non illius opinionis meminerit,ac aliqua eam ratione refellerit. In hac ſiquidem Secunda Secundæ, quæſt. 88.artic.2.opinionem , quam in 4.ſent.diſtinct.38.quæſt.1.artic.4. ſecutus fuerat circa diſpenſationem voti per profeſsionem ſolennizati reprehendens, expreſsè eius minuit.In tertia quoque parte,quæſt.9.articu.4. opinionem, quam tenuit in 4.ſent.diſtin.14.ar.3.circa ſcientiam animæ Chriſti retractans,explicitè ſeipſum reprehendit.In tertia ſimiliter parte quæſt.70.artic.4.opinionem,quam in 4.ſent.diſt.1.quæſt.2.art. 4.circa gratiam circumciſionis ſecutus eſt,reprehendens,expreſsè etiam ſeipſum mutaſſe opinionem aſſerit. Alibi quoque ſimiliter facit:ſed ſufficiat hæc tria adduxiſſe,vt oſtendatur mos eius.Si ergo hæc eſt eius conſuetudo,quomodo hoc in loco ſuam & communem ipſo teſte ſententiam reuocat,nullam penitus innuens illius memoriam.Tertiò,patet hoc idẽ ex eo,ꝙ non ſine ſuæ gloriæ macula potuit intẽdere retractationẽ ſuæ olim & cõmunis opinionis verbis adeò obſcuris & extortè exponendis,abſque,vt dictum eſt,ſuæ intentionis populatione. Hoc ſiquidẽ & eſt contra promiſsionem à ſe factam in proœmio totius Summæ:vbi dilucide ſecundum ꝙ materia patietur, ſe proſequi cũcta velle ſpõdet. Et eſt contra tanti doctoris prouidentiam:quis enim(niſi deſiperet)in re tam ardua verbis oppoſitum præ ſe ferentibus vteretur, potens claris vti:Nunquid timebat hic ſeipſum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus eſt? An forte diuites odio habebat,vt veritatem eos celare vellet? Quartò,oſtẽditur hoc idem ex verbis S.Thom. in Secũda Secũdæ ibidem cõcludendo enim ait, Si ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto , & dare eleemoſynã ei qui eſt in extrema neceſsitate,alias autẽ eleemoſynas dare eſt in conſilio. Quum enim S.Tho.Latina ſcripſerit lingua,& dilucidè,is ſenſus ex iſtis eſt ſumẽdus verbis, quem verba ipſa ſignificãt.Accerſito autem quẽcunq; optimũ gramaticum,& proponas ſibi quid intelligendum ſit ex iſtis verbis,Præceptũ eſt, vt fiat hoc,& fiat illud,reſpondebit certè,ꝙ duo præcipiuntur:& ꝙ ſcilicet hoc fiat,& ꝙ illud fiat.Quũ autẽ verba S.Tho.talia ſint, quare nõ talis ſumẽdus eſt ſenſus.Dixit enim,In præcepto eſt dare eleemoſynã de ſuperfluo,& dare eleemoſynã ei qui eſt in extrema neceſsitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cũ dicit,& ꝙ detur eleemoſyna de ſuperfluo, & ꝙ detur eleemoſyna patienti extremam neceſsitatẽ.Quintò,cõfirmatur hoc idem ex verbis S.Tho.in eadẽ Secunda Secundæ.q.66. art.7.in cor.vbi ait,Res,quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperũ ſuſtẽtationi:vnde dicit Ambr.& habetur in Decretis diſt.47.Eſurientiũ panis eſt,quem tu detines:nudorũ indumẽtum eſt, ꝙ tu recludis:miſerorũ redẽptio & abſolutio,eſt pecunia,quam tu in terra effodis. Sed quia multi ſunt neceſsitatem patientes,& non poteſt ex eadẽ re omnibus ſubueniri,committitur arbitrio vniuſcuiuſque diſpenſatio propriarum rerum , vt ex eis ſubueniat neceſsitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam concluſionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore,& in reſpõſione argumentorum,elici poteſt.Sextò confirmar hoc idem ex verbis S.Tho.in eadem Secũda Secundæ, q.87.art.1.ad quartũ:vbi ait,Tertiæ verò decimæ,quas cũ pauperibus comedere debebant , ſcilicet in veteri teſtamento, in noua lege augentur,per hoc,ꝙ Dominus non ſolũ decimã partem,ſed omnia ſuperflua pauperibus iubet exhiberi . ſecundũ illud Lucæ 11. Quod ſupereſt date eleemoſynam. Hæc ille. Vbi apertè cernis iuſsiſſe, non cõſuluiſſe Dñm Ieſum ſuperflua erogari pauperibus ſm doctrinam S.Tho. Septimò cõfirmatur hoc idem ex verbis S. Tho.in eadẽ Secunda Secũdæ.q.118.ar.4. ad ſecundum:inquirens enim ibi an auaritia. ſemper ſit peccatũ mortale , arguit ſecundo loco ad partem affirmatiuam ſic,Minimũ in auaritia eſt,ꝙ aliquis retineat ſua inordinatè : ſed hoc videtur eſſe peccatum mortale, dicit enim Baſilius,Eſt panis famelici , quem tu tenes,nudi tunica,quam tu conſeruas , indigentis argentum , quod tu poſsides: quo circa tot iniuriaris,quot exhibere valeres : ſed iniuriari alteri eſt peccatum mortale , quia contrariatur dilectioni proximi:ergo multo magis omnis alia auaritia eſt peccatum mortale. Deinde reſpondendo huic argumento ait.Ad ſecundum dicendum,quòd Baſilius loquitur in illo caſu,in quo aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus erogare,vel propter periculum neceſsitatis, vel propter ſuperfluitatem habitorum. Hæc ille. In quibus verbis clariſsimè vtranque concluſionem poſuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit quod dixit in 4.ſent.ſi in tot locis in Secunda Secundæ expreſsè confirmat quod determinauit in quarto.Caue ergo ne de cætero talia S.doctori imponas.

CAP. III.

Verborum D.Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non ſat eſt falſam expoſitionem deſtruere,niſi vera apponat, ideo declaranda ſunt verba eius,quæ illi minus bene intellexerũt. Verba eius in loco allegato (ſcilicet in Secunda Secundæ , q.32. ar.5.vbi inquirit, an dare eleemoſynam ſit in præcepto)ſunt iſta : Quum dilectio proximi ſit in præcepto, neceſſe eſt omnia cadere ſub præcepto,ſine quibus dilectio proximi nõ cõſeruatur. Ad dilectionẽ aũt proximi pertinet : vt proximo nõ ſolùm velimus bonũ, ſed etiã operemur:ſecundũ illud 1. Ioan. tertio.Non diligamus verbo neq; lingua , ſed opere & veritate. Ad hoc autẽ vt velimus & operemur bonum alicuius , requiritur ꝙ eius neceſsitati ſubueniamus : ꝙ fit per largitionẽ eleemoſynarũ: & ideo eleemoſynarum largitio eſt in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum : neceſſe eſt quod modo donum eleemoſynæ cadat ſub præcepto,ſm quòd actus eſt de neceſsitate virtutis, ſcilicet quòd recta ratio requirit , ſecundum quã eſt aliquid cõſiderandũ ex parte dantis,& aliquid ex parte eius,cui eſt eleemoſyna dãda.Ex parte quidẽ dantis conſiderandum eſt , vt id

quod in eleemoſynas eſt erogandum,ſit ſuperfluū: ſecundū illud Lucæ 11. Quod ſupereſt,eleemoſynā date. Et dico ſuperfluum non ſolū reſpectu ſumpſius (quod eſt ſupra id,quod eſt neceſſariū indiuiduo)ſed etiā reſpectu aliorū,quorū cura ſibi incūbit,quia prius oportet ꝙ vnuſquiſq; ſibi prouideat,& his quorū cura ſibi incūbit, & poſtea de reſiduo aliorū neceſsitatibus ſubueniatur:reſpectu quorū dicitur neceſſariū perſonæ, ſecūdum ꝙ perſona dignitatē importat: ſicut & natura primò accipit tibi,ꝙ eſt neceſſariū miniſterio nutritiuæ: ſuperfluū autem erogat ad generationē alterius per virtutē generatiuā. Ex parte autē recipientis requiritur, ꝙ neceſsitatē habeat:alioquin nō eſſet ratio,quare ei eleemoſyna daretur. Sed cū non poſsit ab aliquo vno omnibus neceſsitatem habentibus ſubueniri, nō omnis neceſsitas obligat ad præceptū, ſed illa ſola,ſine qua is,qui neceſsitatē patitur ſuſtētari nō poteſt: in illo enim caſu locū habet ꝙ Amb.dicit:Paſce fame morientem ſi non paueris,occidiſti. Sic ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto,& dare eleemoſynā ei, qui eſt in extrema neceſſitate:alias autē eleemoſynas dare in cōſilio eſt ſicut & de quolibet meliori bono datur cōſiliū. Hæc ille. Ex quibus talis eſt accipiēda ſententia. Eleemoſynarū largitio eſt in præcepto: quia dilectio proximi nū ſolū ſecundū affectū:ſed effectū,eſt in præcepto. Tūc aūt eſt in præcepto,qn̄ eſt neceſſaria virtute charitatis, ita ꝙ ſine tali eleemoſynæ donatione charitas manere nō poteſt: quia eſt actus eius. Tūc autē de neceſsitate charitatis,quādo recta ratio ad hoc neceſsitat. Neceſsitātia autē ſecundū rectā rationē ad eleemoſynæ actum ſunt duo:aliquid ſcilicet ex parte dāns & aliquid ex parte eius cui eleemoſyna eſt dāda. Ex parte quidē dantis neceſsitans ad eleemoſynæ actum eſt ſuperfluitas bonorū non ſolùm naturæ, ſed perſonæ, iuxta Chriſti præceptum, & naturæ proceſſum. Ex parte autē eius:cui eleemoſyna eſt danda neceſsitans ad eleemoſynæ actū,eſt neceſsitas, ſeu indigentia,non quæcunq;(quia ab vno etiā habēte ſuperflua nō poteſt omnibus neceſſitatibus apparētibus ſubueniri)ſed extrema,iuxta verba Ambroſij. Vnde & dare eleemoſynā de ſuperfluo eſt in præcepto ratione ſuperfluitatis: & dare eleemoſynā ei,qui eſt in extrema neceſsitate,eſt in præcepto ratione neceſsitatis extremę:alias autem eſt in conſilio. Quòd autem iſte ſit verus ſenſus,patet ex eo,ꝙ ſecundum iſtum ſenſum nulla extorſio eſt literæ,nullū ſequitur inconueniens,nulla diſcordia inter principia & concluſiones, nulla contradictio inter dicta eius hic & in alijs locis ſupra allegatis:ſed oīa inueniuntur cōſona, nō ſolùm ſupradictis,ſed etiā alijs dictis S.Tho. In quæſtionibus ſiquidē de malo, q.13.arti.2. ad quartum, exponens ſupradictā autoritatē Baſilij ait,Baſilius loquitur in caſu illo,quando aliquis tenetur bona ſua pauperibus erogare:puta ſi ſit ei ſuperfluū ſecūdū illud Luc.11. Quod ſupereſt,date eleemoſynā. In quolibetis quoq;,quo liberto 7.vel 8.apud aliquos codices,q.6.art.2.vbi quærit vtrū ille,qui nō dat pauperi petēti,ſi habeat de ſuperfluo,peccet, ponit eandē primā concluſionē in hæc verba:Circa hoc diſtinguēdum eſt:ſuppoſito enim,ꝙ aliquis habeat de ſuperfluo & reſpectu indiuidui, & reſpectu perſonæ, ꝙ tenetur pauperibus erogare,aut videt in paupere petēte euidētia ſigna extremæ neceſsitatis,aut non:ſi videt,certum eſt,ꝙ tenetur dare,& peccat nō dando.in hoc enim caſu loquitur Ambr. Paſce fame morientē:ſi nō paueris,occidiſti. Si verò nō apparent,tunc nō tenetur dare pauperi petēti:quia quāuis teneatur dare ſuperfluū pauperibus,nō tamen tenetur omnibus dare,nec huic dare, ſed tenetur diſtribuere, ſecundum quòd ſibi viſum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima concluſio euidenter apparet.

§ Fundātur autē hæ concluſiones ſuper rationes multas. Quum enim bonū cōſurgat ex cauſa integra. malū aūt ex particularibus defectibus(vt Dio.dicit 4.c.de Diui.nomi.)charitas ipſa erga proximū indigētem cōſeruari non poteſt,niſi ex parte vtriuſq; omne corruptiuū tollatur:cōtrariatur autē dilectioni proximi(vt ex dictis & dicēdis patet) ex parte dātis ſuperfluū perſonæ indigentibus negare, ex parte verò pauperis extrema neceſsitas nō adiuta: & ideo quodcūq; illorū inueniatur,charitas nō ſaluatur, & conſequēter malū culpæ mortalis cōſurgit:& hæc eſt ratio quā tetigit S.Tho.in q.32.loco præallegato:cū dixit, ꝙ actus eleemoſynæ eſt de neceſsitate virtutis,ſecundū ꝙ recta ratio requirit,ſecundū quā aliquid eſt cōſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius,cui dāda eſt eleemoſyna. Amplius:Quum ordo charitatis ſit in præcepto(vt teſtatur S.Tho.in Secunda Secundæ, q.44.arti.vltimo,) & ex charitate diligēda ſit vita corporalis proximi:ſecundū omnes plus tenemur diligere vitā proximi,quam bona noſtra exteriora,ſicut plus animā proximi,quā corpus noſtrū. Sed decētia ſtatus eſt quoddā bonum exterius:igitur tenemur de neceſſariis ad decentiam ſtatus noſtri ſubuenire vitæ corporali illius qui eſt in extrema neceſsitate. Et ſimiliter cum charitatis ordo exigat,vt decentiam ſtatus proximi ſuperfluitatibus noſtris præponamus(quoniam tale bonū charitas proximo vult)hoc autē malum abijcit,tenemur ex ſuperfluo naturæ & perſonæ aliorū neceſſitatibus ſubuenire. Et hæc eſt ratio,quam adduxit S.Thom.in 4. ſent.vbi ſuprà. Amplius:Cum virtuti duo ſint extrema contraria, ſcilicet ſuperabundantia & defectus,(vt dicitur 2.Ethic.)charitas autē licet ſecundū ſe extremo ſuperabundāti careat (quia, vt inquit Bernard. Charitatis modus eſt abſq; modo eſſe:ex eo ꝙ obiectū nō poteſt tantū amari,quantū eſt amabile) vtrunq; tamen extremum habet ſecundū exteriores operationes:vt ex Secunda Secundæ q.20.art.7.habetur. vnde ex ſuperabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad exceſſum autem in propoſito pertinet plus de corporalibus bonis,quā oporteat attribuere tam ſibi, quam alijs: quia amicabilia quæ ſunt ad alios, ſunt ex amicabilibus,quæ ſunt ad ſe,vt dicitur 8.Ethic. Defectus verò eſt minus corporalibus bonis vti quàm oporteat & ad ſui,& aliorū ſuſtentationē. Quum autem ſuperflua naturę & perſonæ habens, nec indigentibus diſpenſans. plus ſibi,quàm oporteat huiuſmodi bonorum applicet (aliter ſuperflua nō ſunt) manifeſtum eſt,ꝙ in charitatis extremū contrarium ſecundum ſuperabundantiam incidit:ſicut & ille,qui in ſuperfluis & voluptuoſis cōuiuijs plus alijs,quam deceat,tribuit, & conſequenter vterq; peccat mortaliter. Similiter quum negans neceſſariū perſonæ patiēti extremam neceſsitatem,minus alijs, quàm oporteat. cōmunicet huiuſmodi bona(quia debentur exteriora bona ordine naturali ſuſtentationi vitæ humanæ primò,deinde cæteris commoditatibus) patet ꝙ in extremum ſecundum defectum declinat,ſicut & ille, qui ſui ipſius ob ſua miſeriam corporali ſaluti ſubuenire negligit:vnde & vterque à charitate recedit:& conſequenter mortaliter peccat. Et hæc eſt ratio,quam tetigit S.Thom.in quolibeto 6.quæſt.7. Amplius: Quum de iure naturali omnia ſint cōmunia,& ius gentiū res appropriauerit quo ad vſum, procurationem & diſpenſationem (vt dicit S.Tho.in Secunda Secundæ.q.66.art.2.) conſtet quoq; ꝙ à iure gentium nihil inordinatum vim ſumit(quoniam à natura vt rationalis eſt,oritur)impoſsibile eſt ea quæ huic ſuperfluunt quo ad naturam & perſonam,eius eſſe quo ad vſum(vſus enim ſuperfluorum inordinatus eſt,aliter ſuperflua non ſunt) licet iſtius ſint quo ad procurationem & diſpoſitionē. Si autem ex iure gentium eius nō ſunt quo ad vſum, indigētibus ex iure naturali debētur: diſpenſanda tamen ſecūdum arbitrium poſsidētis,cui(vt dictum eſt)diſpenſationem iusgētium appropriat. Contra ius ergo naturale eſt ſuperflua naturæ & perſonæ indigentibus non largiri. Similiter licet neceſſariū perſonæ ſit habentis, etiam quo ad vſum. ſimpliciter loquendo:in caſu tamen,quo extrema neceſsitas alterius appropriat, vt ſuperfluum cenſetur eius vſus reſpectu iſtius patiētis extremā neceſsitatē, & iuris naturalis vis exigit, vt tanquam ſuperfluū patiēti debeatur. Nō enim ratio, à qua ius gentium deriuatur,ita neceſſarium perſonæ appropriat huic quo ad vſum, quin iudicet in caſu neceſsitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius ſignum eſt:quia ſi ab iſto poſsidēte neceſſariū perſonæ in tali caſu nō diſpēſetur patienti extremam neceſsitatem, laudabiliter ab eo auferri poteſt, vt extremis neceſsitatibus ſubueniatur. Eſt igitur & contra ius naturale, non ſubuenire extremæ neceſsitati de neceſſario perſonæ. Et hæc eſt ratiò, quam tetigit S.Tho.in Secūda Secūdæ,q.32. in hoc ar.in reſpōſione ad 2m:& eſt ſumpta ex verbis Baſilij & Ambro. Ille enim exponens verba Diuitis.Lucæ 12.dicētis,Congregabo omnia,quæ nata ſunt mihi,& bona mea:ait,Dic mihi quæ tua, vnde ea ſumēs in vitam tuliſti? ſicut qui præueniens ſpectacula, prohiberet aduenientes ſibi,appropriando,ꝙ ad cōmunem vſum ordinatū,ſimiles ſunt diuites ꝙ,cōmunia,quę preoccupauerunt,ęſtimat ſua eſſe. Si enim quilibet ſuæ neceſsitatis ſufficiētia recipiēs,relinqueret ſuperfluum indigēti,nō eſſet diues,nec paup. Cæterū ſi fateris ea tibi diuinit⁹ prouenire,an iniuſt⁹ eſt De⁹,inęqualiter res nobis diſtribuēs?cur tu abundas,ille verò mēdicat,niſi vt tu bonę diſpēſationis merita cōſequaris,ille verò patientię brauiis decoreti? Nōne ſpoliator es, q̄ diſpēſanda ſuſcepiſti,ppria reputādo? Eſt panis famelici. quem tu tenes,nudi tunica,q̄ in cōclaui cōſeruas:diſcalceatis calce⁹,q̄ penes te marceſcit:indigētis argentū, ꝙ tu poſsides inhumatū:quocirca tot iniuriaris,quot dare valeres. Ambr. aūt eandē parabolā tractans:vt in Decretis habēt d. 47.ſicut Hi.ait,Propriū nemo dicat ꝙ eſt cōmune:ꝙ plus q̄ ſufficeret ſumptum,etiā violenter obtentū eſt.& ſubdit,Quis em̄ tā iniuſtus,q̄ qui tā multorū alimenta nō ſuum vſum,ſed abūdantiam & delitias facit? neq; enim minus eſt criminis habēti tollere, q̄ quū poſsis & abūdas indigētibus denegare. Cōcludendo igitur ſm̄ veritatem & S.Tho.doctrinam, duas diuiſim radices neceſsitatis ad eleemoſynę opus producendum dicimus, ſuperfluitatem ſcilicet naturæ & perſonæ ex parte dantis,& extremam neceſsitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum ſolutio ponitur. quæ falſam diuo Thomæ impoſitam ſententiam confirmare videbantur.

ANTEQVAM Autem ſatisfiat motiuis vnde orta creditur illa falſa expoſitio alias quaſdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falſæ expoſitionis robur afferenda cenſui.

§Quadru

¶ Quadrupliciter igitur inſtat, primò ſic: Quum eleemoſyna ſit ad alterū, oportet coniunctim vtriuſq; conditiones cōſiderare, & non diuiſim: ſicut & de iuſtitia dicitur 5. Ethicor. vnde & S. Tho. in hoc art. ait, q nulla eſt rō, quare eleemoſyna alicui detur, quantūcunque alias habeat ſuperflua, niſi iſte egeat: ergo copulatim oportet intelligere, q duo ſunt cōſiderāda ad præceptū eleemoſynæ. ſ. ſuperfluitas: & extrema neceſsitas. Secundo, quia ſi non coniunctim intelligatur, ſequitur deficiēs doctrina, & quodammodo impoſsibilis adimpleri. Deficiens quidem: quia dicit, quod habens ſuperflua, tenetur largiri eleemoſynaliter, & nō dicit cui, & ſimiliter q patienti extremā neceſsitatem ſub præcepto ſubueniendū eſt, & non dicit à quo, Impoſsibilis verò quandoq;, quia in aliqua patria null⁹ eſt pauper, & tamē aliquis habebit de ſuperfluo. Tertio, quia poſt art. iſtum quærit S. Thom. vtrū corporalis eleemoſyna ſit danda de neceſſario: ex hoc enim arguitur ſic: Si præcedenti art. iam determinatum eſt, quòd patienti extremam neceſsitatē tenemur dare de neceſſario: perſonę, quid op⁹ erat dubitare vtrum ſit danda eleemoſyna de neceſſario? Quarto, quia S. Thom. in quolib. 6. q. 7. ſeu art. 12. in reſponſione ad primum, dicit hæc verba, Non ſemper peccat mortaliter quotieſcunque nō dat pauperi: qui ſuperfluum habet, ſed quando neceſsitas imminet. Quando autem ſit talis neceſsitas, quòd obliget ad mortale, non poteſt ratione determinari: ſed committitur prudentiæ. Et in reſponſione ad ſecundū dicit, Dare omnia ſua pauperibus, cadit ſub præcepto ſecundū animi præparationē: vt. ſ. homo ſit paratus hoc facere, ſi neceſsitas immineat. Minor tamen neceſsitas requiritur ad ſuperflua erogāda, quàm ad omnia exhibenda tū hoc totū ratione vniuerſali determinari non poteſt, ſed committitur prudentię vt dictum eſt. Ex his enim verbis videtur q ſuperflua erogare ſecundum S. Thom. non ſit in præcepto niſi tempore neceſsitatis.

AD HAEC Reſpōdetur. Et ad primū dicitur, q aliud eſt loqui de exequutione præcepti eleemoſynæ, & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemoſynę præceptum exigantur duo, ſcilicet ſuperfluitas naturæ & perſonæ ex parte dantis, & indigentia naturę vel perſonę ex parte eius cui eſt eleemoſyna danda: ſed ſuperfluitas naturæ ex parte dantis, & indigentiæ naturæ, id eſt extrema neceſsitas ex parte patientis (quia aliter nō eſt ratio, quare danda ſit eleemoſyna) obligatur tamen quis per ſe loquendo, ex hoc ſolo q ſuperfluum naturæ & perſonæ habet illud diſtribuere. Solo autē dico, excludendo nō omnē ſed extremam alterius neceſsitatē, quā hic S. Tho. ſuperfluitati combinat, oportet enim q ſi vni ſupereſt, alteri deficiat: vt Baſilius dixit. Et ſimiliter ipſa extrema neceſsitas alicuius quantum eſt ex ſe, obligatiua eſt ad hoc vt ſibi ſubueniatur. Per accidens autē eſt, quòd hic, vel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inueſtigabat, & non exequutionem, ideo diſiunctum intelligēdus eſt (vt probatum fuit) aliter in maximos incideretur errores. Et ſubtiliter aſpiciat quis, videbit quod & ad ipſam obligationem præcepto duo concurrunt, ſcilicet ſuperfluitas naturæ, vel perſonæ ex parte dantis, & neceſsitas naturæ vel perſonæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimum eueniunt: vt pluries Ariſt. in Ethic. dicit, Communiter autem imò potius ſemper, ſuperfluitas vnius, eſt indigentia alterius: ſed quia non ex parte indigentiæ eſt obligatio ad mortale, niſi ſit extrema, neque ex parte ſuperfluitatis eſt præceptum, niſi ſit vltra perſonæ dignitatem ideo ſummariè loquens S. Tho. ea quæ, cōplent rationes præceptorum aſſumens, ad aliáque loca tanquam ad commentaria, quæ ſe ſcripſiſſe nouerat remittendo, aſſumpſit, & concluſit dicens duo præcipi, & dare de ſuperfluo, & dare extremam neceſsitatem patienti.

¶ Ad ſecundū dicitur, q doctrina ſufficiens eſt, & quia ſummariè tradita, & quia alibi explicata eſt, & quia facilè ſubintelligi poteſt, cui danda ſunt ſuperflua (indigenti ſcilicet & patienti extremam neceſsitatem) & à quo ſubueniendum eſt, ab eo. ſ. qui nouit & poteſt. Poſſe autem quemlibet ſuperfluum naturę habentem, clarum eſt. Nec eſt verum, q quandoque impoſsibile ſit hoc obſeruare, quoniā ſecundum Euangelicam doctrinā pauperes ſemper habebimus nobiſcū, & dato q non appareret aliquis indigens obſeruaretur præceptum, futuris pauperibus theſaurizando. Dicitur ſecundò q quia vt (dictum eſt) ſermones morales ſunt ſecundum ſubiectam materiam, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo ſi in aliquo particulari caſu aliquid occurrat quod impedire videtur obſeruationem præcepti, nihil vigoris ipſi præcepto adimitur.

¶ Ad tertium ſufficienter reſpondetur quantum ad propoſitum ſpectat, quærendo ab obiicientibus ad quid ſanctus doctor in 4. ſenten. diſtinct. 25. poſt articulum adductum, in quo expreſsè has concluſiones determinauit, mouit illammet dubitationem (an ſcilicet eleemoſyna danda ſit de neceſſario (in eadem q. art. 4. Cauſa enim quam reddituri ſunt, quare hoc fecit in 4. eſt illa quare hoc fecit in Secunda Secundæ, & quum in 4. videant, quòd talis articuli quæſtio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec ſuperfluè addita ſit, fateantur fallax aſſumpſiſſe ſignū in Secunda Secundæ ad ſuam expoſitionem probandam. Eſt autem in promptu cauſa, quare vtrobique talem articulum adiecerit, quia ſpecialem ſcilicet præ ſe fert difficultatem neceſſariorum diſtributio, quam enim audis neceſſarium, diſtribuendum nō videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuiſſet concluſio iſta, quòd neceſſarium perſonæ erogandum eſt patiēti extremam neceſsitatē, tamen tota quæſtio, an ſcilicet liceat neceſſarium erogare, nota non erat, quare, &c.

¶ Ad quartum dicitur, q oportet intelligere reſpōſionum terminos ſecundum q in argumentis oppoſitis aſſumpti ſunt. In illis autem argumentis non eſt ſermo niſi de neceſſario naturæ & ſuperfluo naturæ, vt patet in primo ex præcepto Ioannis Baptiſtæ Luc. 3. quod inducitur ſcilicet, Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti. duæ enim tunicæ ſunt ſuperfluum naturæ, non perſonæ: vt gloſſa ibid. dicit, & Petrus de Palude in 4. diſt. 15. & ratio cōuincit. tum propter temporum variationem naturalē ſecundū calidum & frigidū ſerenitatem & intemperiem, tum propter cōmunem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in ſolutione primi dicit, confirmant ſecundam concluſionē ſupra determinatam, quia neceſſariū perſonæ quod eſt naturæ ſuperfluū, in articulo neceſsitatis extremę erogādū dicit ſub peccato mortali.

¶ Secundum autē argumentum replica eſt cōtra hanc reſponſionem hoc modo. Dare omnia etiam neceſſaria naturæ, eſt in præcepto in articulo neceſsitatis quod tamen ſimpliciter eſt in conſilio, ergo dare ſuperflua naturæ quod eſt in præcepto, obligat extra articulum neceſsitatis. Tenet conſequentia, quia præceptū obligat plus quā cōciliū, ergo malè reſponſum eſt, q præceptum illud de duabus tunicis, & ſimilia intelliguntur in articulo neceſsitatis. Et ad hoc reſpondet, quod vtrúque eſt in pręcepto ſecundum præparationē animi pro articulo neceſsitatis: ſed articulus neceſsitatis habet latitudinē. Neceſsitas enim obligans ad neceſſaria naturæ communicāda, eſt nō quæcūque extrema neceſsitas pauperis, ſed illa, qua quis etiā vitam propria tenetur diſcrimini exponere propter illū. ſi enim pro fratribus mori aliquando eſt in præcepto, conſequēs eſt q priuare ſe neceſſariis vitæ adminiculis, cōmittendo ſe diuinæ prouidētiæ in aliquo caſu præceptum ſit. Neceſsitas autē ad ſuperflua obligās naturæ cōmunicāda, eſt minor: ſufficit enim ad hoc, q pauper non habeat vnde ſuſtentari queat. Vnde ex hac reſponſione ſecunda concluſio iterum confirmatur ſicut & per corpus illius articuli.

CAP. V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo ca. adductarum.

AD ea verò, quæ in principio pro fundamento illius expoſitionis adducta ſunt reſpōdetur. Et ad primū quidē reſponſio ex dictis aperta eſt. Iam enim declarauimus & probauimus, quomodo duo conſideranda ſunt ſecundum rectam rationem ad neceſsitatem virtutis eleemoſynariæ.

¶ Ad ſin verò dr̄, quòd ly laudabiliter, poteſt dupliciter ſumi. Vno modo, vt diſtinguitur cōtra, Neceſſario, & ſic idem ſonat laudabiliter quid bene, ſed non de præcepto, ſed de conſilio. Alio modo vt diſtinguitur contra, vituperabiliter: & ſic idem ſonat quod virtuosè. in propoſito S. Tho. accepit laudabiliter ſecundo modo, & non primo. Et nihil aliud voluit dicere, niſi quòd in illis caſibus tribus quos enumerat non inordinatè, ſed virtuosè quis neceſſariæ perſonę largiretur. Ex hoc aūt q virtuosè hoc fieri dicitur nō ſequitur, ergo non de præcepto: quoniam actus virtutis communis eſt præceptis & conſiliis.

Et qa hoc verbū arbitror fuiſſe occaſionē errandi aliis & falſam fuiſſe expoſitionem, propterea q creditū eſt q S. Tho. vteret ly Laudabiliter, prio mō: ideo oſtēdo q ſecūdo mō accepit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex ar. ti. ac S. Th. more Quū enī cōſueuerit diuinū eius ingeniū qſtionib⁹ rñdere ſermone formali: ꝓpter qd vniuerſaliter ꝓfundæ ſunt eius ſentētię, & occultę min⁹ ꝑſpicacib⁹: & ti. artic. nō ſit, an de neceſſario fieri eleemoſyna debeat ſub præcepto vel conſilio, ſed an de neceſſario dare liceat eleemoſynam, ſua nū intererat rñdendo differere, q hoc ſit in cōſilio vel ꝑcepto. ſed q hoc ſit cōtra virtutē vel ſm virtutem, licet ad ꝑfectionē doctrinā potuiſſet poſt ſubiūgere: & hoc nō ſolum eſt ſm virtutē, ſed etiam in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuosè exponēdum eſt, ſi difficultati motę formaliter reſpōſum eſſe fateri volumus. Secundo, ex prima parte corporis illius articuli, ait eiū ibi, q non licet dare de neceſſario naturæ, niſi ad ſuſtentationem reipublicæ, vel Eccleſiæ in aliquo caſu neceſsitatis. Tūc enim laudabiliter, inquit, ſeipſum, & ſuos mortis exponeret periculo: quia bonū cōe præponēdū eſt ꝓprio. Ex hoc arguit ſic Certū eſt, q in aliquo caſu tenet quis de ꝑcepto, nō ſolū mortis periculo ſe exponere, ſed etiā mori pro fratribus: ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo caſu non accepit, Laudabiliter, vt diſtinguit cōtra neceſſario, ſeu de præcepto, quia falſum dixiſſet, quū in ꝑcepto hoc eſſet nō ſit dubiū in aliquo caſu, accepit igit, Laudabiliter. i. virtuosè. Quod ſi hic hanc acceperas gloſſam, quare non infra in propoſito noſtro? nulla ſiquidem eſt quæſtionis aut ſtyli diſparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua

7 *Secunda opinio examinatur, ſoluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*
8 *Solutio rationum argumentium, quod contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.*
9 *Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vſura.*
10 *Opinio dicentium iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ diſtributiuæ.*
11 *Examē prædicta opinionis determinās, quomodo hic ſit diſtributio.*
12 *Determinatio quod ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committitur*
13 *Opinio dicens in Mōte hoc nullum eſſe propriè mutuum ſed ſocietatem potius quandā piſſimus capitulis ad commune bonū vnitum.*
14 *Examē pdicta opiniōis determinās iniuſtitiā nihil minus inueniri in capitulis Mōtis, ſecūdū hāc viā, quā ſecundū alias ſupradictas.*
15 *Excuſſio quorundam extraneorum doctorum concludens vltimo in mutuam ſententiam*

CAPVT PRIMVM.

Quod ſit Mons pietatis quæ eius Capitula. & quid diſcutiendum.

Quid Mons pietatis.

MONS Pietatis in multis iam Italiæ populis erectus, & nunc diſcutiendus, vocatur ſumma quædam pecuniæ ad perpetuum vſum pauperū deputata, hoc modo. Cōpatientes diuini verbi prędicatores aliqui inopiæ multorum pauperum quorū facultates (quia non ſemper in promptu habere contingit, vnde ſuis prouideāt neceſſitatibus) ab Hębreorū vſuris vorantur, induxerunt populum, vt pietatis intuitu oblatione voluntaria quiſquis quod ſibi placeret, offerret quatenus ex multis oblati vna quædā fieret nummorum ſumma, conſeruanda integrè ad hoc, vt pauperi cuique mutuari poſsit, vnde ſibi prouideat. Et quoniam charitate plena res eſt hæc fructuoſa fuit prædicatio, adunatáque eſt pecunia multa ſub communibus cuſtodibus repoſita, quę Mons pietatis dicitur, Quumque modum cōuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis ſtatuere vellent, quo pauperibus prædicta pecunia diſtributione perpetua & æquali mutuari poſsit, ſtatuerūt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶ Primò, quòd cuſtodiant dictam pecuniam, & ſtent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad ſummum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) reſtituendos, & hoc vt bonum poſsit eſſe communius.

¶ Secundò, ꝙ pignora ab accipientibus mutuum ſumant, & ſuo periculo cuſtodiāt in domo ad hoc conducta, & reſtituētibus intra annū reddāt, non reſtituentium verò publicè vendant, & ex venditione pecuniam exigerēt reddendā domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti debet, & horū omniū & totalis ſuæ adminiſtrationis rōnes ſcriberent, & redderēt. Et hoc totum fit, vt perpetuari poſsit Mons, & futuris pauperibus prodeſſe.

¶ Tertiò, ꝙ vltra pecuniā mutuatā exigant ſecundū numerū librarū ſingulis menſibus tot denarios à prædictis debitoribus, ita quotquot libras aliquis mutuò ſuſceperit a Monte, tot denarios ſingulis menſibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc non vt aliquid vltra ſortē monti accedat, ſed pro recōpenſatione operarum cuſtodū & miniſtrorū, qui publico pauperum bono in ſupradictis cum ſuo periculo & labore deſeruiunt. & expenſarum quæ pro penſione domus, & emptione librorū, & cæteris ab eiſdem fiunt. Hæc ſunt capitula Montis pietatis. Quorū duo prima, quoniam per ſe notum eſt eſſe ſancta, tertium examinandum reſtat, an ſit licitum aut illicitum: & ſic illicitum, an vſuram ſapiat.

CAPVT II.

Ex quibus & quomodo procedendum eſt ad huius veritatis inueſtigationem.

Non ex ſacris literis vel ſummi Pōt. autoritate materia hæc ventilanda eſt ſed ex principijs Moralis philoſophiæ naturali lumine notis.

OPORTET Autē huius dubitationis, ſicut & cuiuſque alterius verā ſolutionē ea eius propriis principiis indagare. Quum autē quæſtio hæc moralis ſit, & ab homine naturaliter ſcibilis, nō eſt ex autoritate diuina aut humana, ſed moralis philoſophiæ principiis tantum procedendū. Ex autoritate ſiquidē diuina in canonicis ſacræ Scripturæ libris cōtenta quædā per ſe ponūtur credēda: & hæc ſunt quæ humani excedūt vires ingenii (quoniam fides eſt argumentū rerū nō apparentiū (vt puta ꝙ Deus ſit trinus, & alia huiuſmodi. Quędā quaſi per accidēs: & hæc ſunt multa rōne naturali cognoſcibilia tā credenda, q̃tā operanda, vt citius, cōis, & tutius veritas humano generi innoteſcat. vt puta ꝙ Deus ſit & ꝙ ſit vnus, ꝙ adulteriū eſt malum, &c. In neutro autem horū genere præſens cōtinetur quæſtio, ſcibilis ſiquidem naturaliter eſt, & nullibi in ſacra Scriptura deciſa inuenitur. Ea traditis autē in ea ſi ſolui debet, oportet ad morales venire propoſitiones: nō tanquam creditas ſed lumine naturali notas. Hoc autē eſt ex principiis moralibus nō ex diuina ꝑcedere autoritate. Autoritas verò humana tam canonica, quam ciuilis duo ſim liter tradit operum genera. Quędā ideo bona, quia mandata: vel mala, quia prohibita, & quædā ideo præcepta quia bona, vel prohibita, quia mala. In horū primo ordine cōſtat hos, de quibus agimus, actus non contineri: in ſecundo autem claudi, nullibi explicitè habetur Implicitè autem probari non poteſt ex iuris principiis, inquantum humana ſunt autoritate firmata: ſed oportet recurrere ad philoſophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis oſtendatur, an hoc ſit ſecundum ſe malum, aut bonum.

¶ Ex hoc autem, quòd nulla autoritas quæſtionē hanc propriam ſibi vendicat, euidēter quatuor patere poſſunt, Primò, quòd præſenti quæſtionis deciſio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purum Theologum ſecundum quòd Theologia vltra philoſophicas diſciplinas eſt ſimpliciter neceſſaria, expoſcit, ſed moralem philoſophum. Secundò, quòd ſapientes in hac parte nec habendi nec vocandi ſunt doctores prædicti: ſed ponentes potius falcem in meſſem alienam. Gratiæ tamen ſunt eis habendæ, qui ſecundum iura, quantum licuit, quæſtionem hanc ventilarunt. Tertiò, quòd non eſt mirum, ſi tot huiuſmodi homines in re hac minus, bene dixerint; quoniam tractant fabrilia fabri. Quartò, quòd ea eo quod tot & tales dixerint vel dicturi ſint in re hac ſuas opiniones, aut deciſiones, nemo hæc intelligens debet, aut poteſt conſcientiam ſuam eis credere: ſicut nec corporeæ infirmitatis periculum aromatariis, niſi ſtultè committeret.

¶ Nec obſtat ꝙ agere de contractibus & vſura, ad iura ſpectet, & ad Papam & principem decernere: hoc enim verum eſt quo ad contentioſa fori exercitia & humana iudicia, Inter homines ſiquidem ſummi Pontificis eſt vſurarū ambiguitates determinare, & non ſimpliciter. Dupliciter enim aliquid ad eccleſiaſticum iudicium ſpectat. ſ. per ſe, & ſimpliciter. Et ſic ſummi Pontificis iudicio ſubſunt ea tantū, quæ ſunt fidei. eo quod ipſe eſt cōſtitutus à Chriſto doctor & rector fideliūm, inquantū fideles ſunt, & non hominū, inquantum homines ſunt, & ſibi promiſſa eſt omnis veritas de neceſſariis ad ſalutem fidelium & non omnis veritas naturaliter ſcibilis, aut moralis. Aliquid verò ſubditur Eccleſiæ iudicio per accidens. & ſm quid: ſi ſcilicet illud neceſſarium certa ratione neſcitur, aut ſi ratio verè ſcita ab aliquibus, non capitur ab aliis, &c. & de horum numero conſtat ex dictis quæſtionem hanc eſſe. Et propterea ſicut in his, quæ ſunt fidei ſummi Pontificis autoritas omnibus præeſt rationibus: ita in his ſcibilibus ſupra tam ipſum, quam quemcunque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam ſola autoris naturæ autoritas ſtatuere, aut decidere aliquid poteſt. Et quoniam ſolius veritas amore opus hoc agitur, & materia moralis, eſt vt omnibus amabilis veritas reddatur. nemo opinans nominabitur, aut mordebitur quouis modo: ſed opiniones diſcutiemus, benedicta ſuſcipientes, minus autem benè, ordinantes, & ſecundum vires fraternitate & charite emendantes.

CAPVT III.

In quo genere. & in qua ſpecie virtutis, aut vitij operationes iſta locentur.

Opera quæ in Mōte pietatis exercētur, nō modo ad commutatiuæ iuſtitiæ rationē reducūtur: ſed etiā diſtributiuæ.

HVMANA Opera virtutis, aut vitij ſuſceptiua, in duo ſecantur genera. Quædam enim ſunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantē conſiſtit. vt concupiſcere iraſci, timere, audere & vniuerſaliter humanæ paſsiones. Talium ſiquidē rectitudo ſufficienter habetur, ſi ipſe operans in ſe ipſo aliqualiter ſe habet puta ſi paſsio ſecundum rationem refrenetur, &c. Alia autem ſunt, quorum propria & per ſe primo bonitas aut malitia conſiſtit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operātem bona eſſe oporteat: vt reddere depoſitum, reſtituere accommodatum, & vniuerſaliter operationes, quæ iuſtitiæ ſubiacent. Ad horum ſiquidem rectitudinem propriam, id eſt ad hoc vt iuſta opera ſint, ſufficit quòd alteri æqualiter commenſurata ſint, puta quòd reſtitutio acceptioni æquetur. Non enim refert qua quis intentione depoſitum reddat, aut debitum perſoluat, ſi operis iuſtitiam inſpicimus: licet plurimum interſit, ſi iuſtitiæ virtutem operanti attribuere volumus, Propter quod hoc eſt ſingulare in iuſtitiæ operibus, quòd iuſta operari poſſunt carentes iuſtitiæ virtute, cæterarum autem virtutum opera nemo abſque virtute illa explere ſufficit. Quod ideo (vt ex dictis patet) accidit, quia cæteræ virtutes perficiunt hominem in his, quæ ſunt ad ſe, Iuſtitia vero in his, quæ ſunt ad alterum, vt in quinto dicitur Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præſens agitur quæſtio, in numero eorum, quæ ad alterū ſunt cum æqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem, vel malitiam ex ipſa ratione iuſti, quo ad alterum eſt, ſecundum æqualitatem ciuiliter debitam, conſiderare oportet. Et ob hoc omnes rationes que in re ac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communitatis & miniſtrorum defectiuæ ſunt, nō enim attingūt ad opus ſm ſe an iuſtū vel iniuſtū ſit. Et quoniā iuſtum nō humana lege poſitum (quoniam illud non eſt ad propoſitum, eo ꝙ non habet locum niſi in differentibus) ſed naturale, id eſt ex ipſa rei natura æqualitate aliqua alteri commenſuratum in duas ſecatur ſpecies ſcilicet ſm iuſtitiam commutatiuam & ſecūdum

iuſtitiam diſtributiuam, oportet non latere, ſecundum quam iuſti ſpeciem opera hæc examinare oportet, nõ enim eodem modo iuſti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aſpectu ad commutatiuam iuſtitiam omnia huiuſmodi opera ſpectare videantur (quia vel reſtitutionis, vel recompenſationis, vel locationis actus ſunt) quia tamen ſecundum multos diſtributiua admiſcetur iuſtitia, idcirco primo ſecundum formam iuſtitię commutatiuæ, deinde ſecundum admixtam diſtributiuam, & demum quandam ſingularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.

Cõmutatiua iuſtitia exigit, vt aliquid detur & accipiatur inter ſingulares perſonas ſecũdum æqualitatẽ arithmeticã: diſtributiua verò exigit diſtributionem à principibus, vel cõmunitate factã ſingulis perſonis ſecundum æqualitatẽ geometricam.

QVIA Verò ignoratis rationibus terminorũ, impoſſibile eſt intelligere cætera, prçlibandũ eſt quid ratio iuſti in cõmutationibus exigat, & ſimiliter quid ratio iuſti in diſtributionibus requirat, ad hæc enim aſpiciẽtes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quũ totũ quoddã ſit triplex debiti ratio, ſine qua iuſtũ non inuenitur, conſiderari poteſt. ſ. partis ad partem, totius ad partes & partium ad totum. Primus ordo dirigitur à iuſtitia commutatiua, ſecundus à diſtributiua, tertius à generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, ꝙ neque heſperus neque Lucifer eſt ita fulgens, aut admirabilis. Partes ſiquidem ciuitatis ſunt ſingulares perſonæ, quarum & res & opera & perſonas commutare adinuicem oportet, vt quod vni deeſt, abſque dantis damno ab altera habeatur. Bonum ſimiliter vel malum commune neceſſe eſt ſingulis proportionaliter diſtribuere, ſingulorúmque bona ad commune bonum ordinanda eſſe nemo dubitat.

¶ Sed omiſſa pro nunc tertia hac iuſtitia (quoniã vt poſt patebit, non eſt ad propoſitũ) ſciendum eſt, ꝙ iuſtum ſecũdum iuſtitiam cõmutatiuam requirit tres conditiones. Prima eſt, ꝙ ibi ſit datio & acceptio ex parte vtriuſque extremi, aliter cõmutatio non eſſet, & cõmutatiuę iuſtitię (quę directiua cõmutationum eſt) propria deeſſet materia. Secunda eſt, ꝙ ſit inter partẽ, & partẽ, id eſt ſingulares perſonas, aliter à diſtributiua, aut generali iuſtitia non diſtingueretur, vnde ſeruitium communitati exhibitum, recompenſatur ab ea, vt ſingularem perſonam induit, ſicut & vendit & emit, vt perſona ſingularis. Tertia eſt, quod ſeruetur æqualitas arithmetica, id eſt quantitatiua, vt ſcilicet quantũ fuit ſeruitium, tanta ſit merces, & quanta læſio, tanta vindicta, & c. aliter commutationes iuſtæ non eſſent. Mutuanti enim quatuor, niſi quatuor reſtitueretur, iniuſtitia eſſet, & ſimile eſt in alijs.

¶ Iuſtum autem ſecundum iuſtitiam diſtributiuam, tria ſimiliter exigit. Primò, ꝙ ibi ſit diſtributio, quæ Propria iuſtitiæ diſtributiuæ materia, vt ex eius nomine patet. Secundò, ꝙ ſit inter totum & partes, ita quòd a toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & diſtributio in vnum non coirent. Diſtributio nanque petitionem ſonat alicuius, ꝙ niſi totius eſſet, partibus debitum, vt diſtribueretur, non eſſet. Vocamus autem totum communitatem vel principem vt ſic, partes autem ipſos ciues. Tertiò, ꝙ ſeruetur æqualitas geometrica id eſt, proportionalis, vt ſcilicet talis ſit proportio eius quod datur de communibus bonis vni perſonæ ad id quod datur alteri, qualis eſt inter perſonas ipſas, id eſt, vt quantum vna perſona præcedit alteram in illa repub. tantum quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non eſſet diſtributio, quia boni totius partibus debiti tantò plus alicui parti debetur, quantò pars illa principalior eſt in illo toto, quæ principalitas in diuerſis politiis ſecundum diuerſa attenditur, ſcilicet ſecundum virtutem aut diuitias, aut aliquid huiuſmodi.

CAPVT V.

Prima opinio dicentiũ nihil vſuræ aut iniuſtitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.

Mutuantes in mõte pietatis & quomodo nullam vſuram, vel iniuſtitiam moralẽ incurrant.

HIS Igitur prçmiſsis illorum occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iuſtitiæ non egrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vſuræ nec iniuſtitiæ aliquid ſapere credunt. Et quoniã hi duabus incedunt viis, illa primò adducenda eſt. quæ hos contractus adeo non ſecundum ſe iuſtos dicit, vt ſi de cuiuſque priuatæ perſonæ intentione recta conſtaret, ſicut de pia communitatis & Montis intentione modò conſtat, cuilibet liceret pecunias ſuas cum ſupradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶ Vt autem huius ambiguitatis veritas clarius eluceſcat, ex quo non refert ſecundum hanc viam, quis mutuet, publica ſcilicet an priuata perſona, nec refert cuius ſit quod mutuo datur, an. ſ. mutuantis ſit an alterius, ponamus in terminis caſum diſcutiendum, præſuppoſita recta intentione mutuantis, quam tamen præſupponere non eſt opus, quia cõtractus ſecundum ſe iuſtitiam quærimos, quæ in æqualitate commutationis conſiſtit quacunque id intẽtione fiat. Sit ergo Petrus mutuãs indigentiũ exponẽs 10000 ducatos, conducátq; miniſtros ſcriptores, & cuſtodes pignorum, ſine quibus mutuum nulli dare vult, exigátque vnum denarium pro qualibet libra ſingulis menſibus, à ſingulis accipientibus, & retinentibus mutuum, ſuppoſito ꝙ tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem réddendam debitam miniſtris, & cuſtodibus, &c. Dicit itaque his ſtantibus hæc prima opinio tria. Primo, quod hic ſunt tres contractus, ſecundò quod in his nulla interuenit vſura, tertiò quod in his nulla inuenitur iniuſtitia.

¶ Primum horum declaratur diſtinguendo contractus. Eſt ſiquidem hic primò cõtractus mutui inter Petrum mutuantẽ & Ioãnem pauperem. Eſt deinde contractus pignoris inter Ioannẽ pauperem & ipſum Petrum, ſeu miniſtros eius quod idem eſt, quia in mutuantis perſona pignus ſuſcipiunt. Eſt & tertio contractus locationis, quo miniſtri operas ſuas locant ad ſcribendum, cuſtodiendum & excutiendum pignora, & c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra ſoluendo.

¶ Secundum verò, ſcilicet ꝙ hic nulla ſit vſura, probant ex ipſius vſuræ ratione dupliciter. Primò quia vſura eſt quando aliquid vltra ſortem ex mutuo quæritur, ita quod mutuum ſit non occaſio aut cauſa ſine qua non, ſed ratio & cauſa propter quam aliquid pecunia æſtimabile vltra ſortem percipitur. Conſtat autem ex diſtinctione contractuum, quod hic nihil propter mutuum vltra ſortem quæritur, ſed tantum propter locatas operas miniſtrorũ, cuius euidens ſignum eſt. ꝙ ſi miniſtri gratis hæc facere volunt donãtes ſingulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundò, Quia ſi iſta miniſtrorum merces eſſet vſuraria, à quocunque redderetur, eſſet vſuraria, non enim refert, an fœneratori vſurę dentur ab accipiente mutuum, vel à principe vel à quocunque alio. Sed cõſtat quòd prædictis miniſtris abſque vllo ſcrupulo poteſt tanta merces pro is laboribus à communitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ ſit, ergo non eſt vſura.

¶ Tertiũ autẽ, ſ. quod hic nulla ſit iniuſtitia, declaratur ſic. Si hic eſſet iniuſtitia, aut eſſet iniuſtitia iſta ex parte miniſtrorum, vt ideo iniuſtitia ſit exactio iſta, quia ipſis gratis tenentur operas ſuas impẽdere & hoc non, quia non ſumus in caſu extremæ neceſsitatis, aut ſuperfluitatis tantæ ꝙ teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniuſta ſit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra ſingulo mẽſe, & hoc non, tum quia multorũ ſapientium & bonorũ virorum ſententia conſideratis particularibus circunſtantiis via hæc æquiſsima iudicata eſt: particularium autem iudicium prudẽtibus viris cõmittendũ eſt ſm moralẽ philoſophiam. Tum quia huic modo ratio ſuffragatꝰ, cõmenſuratꝰ enim hoc modo ſoluto periculo & labori miniſtrorum. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tẽpore retinetur, tantò plus periculi cuſtodes ſubeunt & curæ & laboris, ſi excutienda (vt ſæpe accidit) pignora ſunt. Aut ex parte pauperum, vt iniuſta ſit hæc exactio quia à non debẽte ſoluere exigit, & hoc non, propter duo. Primò quia ſi pauper non tenetꝰ ad hoc cũ aliquis ad hoc teneatꝰ, debet aſsignari quis eſt, qui ad hoc obligetur. Ipſe Petrus mutuãs non tenetur, quoniã damnũ incurrere non tenetur ex hoc, ꝙ beneficiũ mutui impendit, quinimò ſi aliquod damnum ex hoc incurreret, poſſet à paupere accipiente mutuum illius recompenſationẽ exigere, vt ab omnibus doctoribus cõcorditer dicitꝰ. Princeps quoq; aut cõmunitas ad hoc non tenetꝰ, tum quia ſumus extra caſus extremæ neceſsitatis & ſuperfluitatis, extra quos eleemoſyna nõ eſt in prçcepto: tum quia principes, etſi teneantur pauperum curam habere, & eis ſubuenire, non tamen tenentur hoc modo ſubuenire, vt de ſe patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, reſtat ꝙ pauper ipſe teneatur. Secundò, quia morale principium eſt ꝙ ille debet onera rei ſuſtinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem conſtet, ꝙ miniſtrorum opera propter pauperes fiant, vt habeant vnde ſuis prouideant neceſsitatibus, conſequens eſt, quòd ipſi pauperes debeant miniſtrorum operas recompenſare.

CAP. VI.

Examinatio propoſitæ opinionis cum determinatione. quod in his contractibus committitur multiplex iniuſtitia.

Non niſi iniuſtè exigitur à pauperibus pro ſibi mutuatis pecunia aliquid pro mercede illorum. qui in monte pietatis laborant præterquam ad ſoluendã conſeruatõ & obligationem mutui præparationem.

QVOD aũt prædicta opinio in multis à veritate deficiat, non ex opinabilibus, ſed ex per ſe notis principiis moralibus deducẽdum eſt. Aſſumamus itaq; duo principia in commutationis contractibus per ſe euidentia. Alterũ affirmatiuum, ſ. ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, ſcilicet, nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia ſtanda infra limites iuſtitiæ commutatiuæ per ſe nota ſunt, quoniam ex ſeipſis æqualitatem iuſtitiæ clarè continet, & ideo indiſciplinati eſſet quærere eorũ probationem. Sub his autem principiis oportet ſubſumere propoſitiones minores, quas difficile eſſet intellectu penetrare niſi prius operationes miniſtrorum interuenientes in contractibus iſtis diſtinguerentur, & ſigillatim diſcuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim deciſione habita, ſtatim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc deciſionem abſque errore habendam, oportet ex his, quæ per ſe inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his quæ per accidens inſunt, & ex propriis & immediatis cuiuſque conditionibus, & non ex communibus & remotis ſententiam proferre. Propter quod non eſt, in hac conſideratione im-

miſcen

miſcendum,ꝙ hoc,vel illud opus in fauorem boni cōmunis, aut aliud huiuſmodi, finis ſiquidem cōmunis & remotus eſt vniuerſitatis bonum in particularibus cōmutationibus. Iam enim ſtabilitum ſuperius eſt,ꝙ iuſtu ſecundū iuſtitiæ cōmutatiuæ formam attenditur ſecundū æqualitatē commutationis huius perſonę ad illam perſonam , & non ſecundum ordinem ad communitatem.

¶Ex per ſe ergo & proximis conſideraturi , diſtinguamus in primis operas has miniſtrorū,dicentes ꝙ harū operarū quædā ſunt quaſi per ſe cōmuniter intētę:& hæ ſunt illę, quæ vſq; ad venditionem pignorū interueniunt. Quędā vero ſunt ſpecialiter,& per accidēs intentæ:& hæ ſunt ſubhaſtatio & vēditio pignorū,& his annexa.quæ ex mora quorundā debitorū accidūt. Diſtinguendo aūt ſigillatim prima opera,dicimus ea eſſe hæc,ſcilicet cuſtodiam pecuniæ,præparatione ad mutuandum actū mutuādi,ſumere pignus ſcribere hæc,cui annectuntur expenſæ pro libris,&c.cuſtodia pignorū:cui cōiungitur cōductio domus pro eorū cōſeruatione,& tandē reſtituere pignora. Horum autē pars maior & periculoſior in fauorē fit Petri mutuātis,aut vniuerſitatis pauperū: cuſtodia enim pecuniæ,acceptio pignorū,eorū cuſtodia, ſcribere hæc expenſæ pro libris cōductióq; domus (in quibus totū periculū eſt)ad alterius vel vtriuſq; ordinatur ſecuritatē. Reliqua autem paucula,ſ.præparatio ad mutuādum, & ipſe actus mutuandi & reſtitutio pignoris ad huius pauperis ordinātur ſe vtilitatem.

ET Vt clarius eluceſcant hæc,videamus ſingula. Cuſtodia imprimis pecunię,in illius fauorem proximè fit,cui cuſtodienda reponitur:pecunia autem hęc cuſtoditur duobus,ſcilicet Petro mutuanti, cuius eſt directum dominium huius pecuniæ:& vniuerſitati pauperum,cuius eſt quaſi dominium vtile eiuſdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniā oportet conſeruari, niſi vt Petrus ſit ſecurus,ſi quando vellet rehabere pecuniam ſuam,& vniuerſitas pauperum ſit certa,ꝙ communis ſit etiam futuris pauperibus vtilitas iſta. Acceptio ſimiliter pignorum, quum ad conſeruationem & ſecuritatē capitalis proximè ordinetur, cōſtat ꝙ in fauorem ipſius Petri & vniuerſitatis pauperum fit. Et ſimile omnino eſt de ipſo actu ſcribendi,& expenſis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit,niſi ob integritatem & ſecuritatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens,non curat quòd hæc reſcribantur,aut quòd pignus ab eo exigatur:ſed hæc omnia pecuniæ dominus ſecuritati ſuæ conſulens fieri vult.

¶In cuſtodia autem pignorū cōſiderandū eſt,ꝙ ſicut pignus habet in ſe duo:ſ.ꝙ ſit pignus, & ꝙ ſit talis res, (puta veſtis) ita in ipſa pignorum cuſtodia diſtinguendū eſt , ꝙ ipſa eſt cuſtodia pignoris,& ꝙ eſt cura talis rei. Si conſideretur formaliter pignorū cuſtodia,manifeſtè,patet ꝙ in fauorē Petri mutuantis,& vniuerſitatis pauperum fit , quia proximè ordinatur in ſecuritatē pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris ſecundū veritatē eſt in in fauorē accipientis, ideo accipiēs ipſum tenetur ad reſtitutionem eius,ſi etiam perdidit illud.vt cōuincitur ex illo morali principio reſtitutionū poſito à S. Thoma in Secunda Secundæ q.62.ꝙ aliquis tenetur ad reſtitutionē non ſolum ratione rei acceptæ,ſed etiam ratione acceptionis tenetur reſtituere , etiā perdita re. Et in hoc differt accipiēs depoſitum ab accipiēte pignus, ꝙ ille depoſito perdito, nō tenetur ad reſtitutionē , quia obligatur ad reddendū depoſitū ratione rei acceptę,& non ratione acceptionis,quia depoſitum datur in fauorē deponentis:iſte autem ſcilicet accipiēs pignus,quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis(quia pignus datur in ſecuritatem petentis ipſum) obligatur ad reſtitutionem nō ſolum quandiu pignus habet,ſed etiam ſi non habet,ſuo enim periculo tenetur naturali iure illud cuſtodire,ſicut qui accommodatum accipit eadē ratione, &c. Si autem conſideretur cura talis rei,quæ eſt pignus (puta excuſſio veſtium & huiuſmodi ſolicitudo) ſic quia hoc accidit pignori,de ſui ratione non exigitur,ꝙ ſit in tali materia,ſed ſufficit ſibi,ꝙ ſit tanti pretij,vt ſecura ſit pecunia rehabenda, ideo nō eſt eadem ratio de ſolicitudine exercenda , & de ipſa cuſtodia. Hæc namq; cura quamuis in fauorē vtriuſque, dantis ſcilicet & accipiētis cedat(dum pignoris domino res ſua illæſa ſeruatur,& huic creditori pignoris pretium cōſeruatur , vnde poſsit mutuatā rehabere pecuniā) ſimpliciter tamē & per ſe fit in fauorem domini pignoris,quia mutuans licet exigat pignus,nō tamē exigit qualitatem pignoris, imo hanc oneroſam conditionē refugit naturaliter. Vnde paciſci poſſet cū domino pignoris talis,ꝙ ipſe non vult ſolicitudinē hanc, ſed ꝙ Dominus ipſe mittat tēpore curæ rehabendæ ad excutiendas veſtes ſuas,& alia huiuſmodi. Nec obſtant, ꝙ ſi nullo interueniente pacto veſtes in pignus accepias cōtingit lædi , retinens ipſas tenetur ad ſatisfaciendum domino pignoris. Hoc enim nō prouenit ex eo ꝙ retinens tale pignus teneatur per ſe ad curam eius. ſed ex eo ꝙ per accidens iſte tenebatur ad hoc, quia ſcilicet non fuit proteſtatus, manifeſtādo domino pignoris, ꝙ talis pignoris curam refutaret. Implicitē enim obligatur quilibet ſumens pignus qualecunq; ad eius curā,(expenſis tamen domini)niſi aliud proteſtetur. Domus autem conductio inquantum deſeruit cuſtodiæ pecuniæ & pignorum , & in fauorem eſt Petri mutuantis,& vniuerſitatis pauperum. Inquantū autē pignorum expenſioni & curæ vtilis eſt,in horum pauperū fauorem fit. Reliqua autem tria opera.ſcilicet actus mutuandi . & pignora reſtituendi , & paratū eſſe ad mutuandum, in fauorē manifeſte fiunt Ioannis pauperis,Sed prima horū, ſcilicet actus mutuandi,& reſtituendi pignus,ſub mercede non cadunt,quoniā actui mutuādi reſpondet actus reſtituendi acceptū mutuū, & actus reſtituendi pignus reſpondet actui dandi ipſum pignus , ſic que par pari refertur. Tertium autē ſub mercede eſſe per ſe patet, pecunia ſiquidem æſtimabilis eſt obligatio ad paratum eſſe mutuandum. Opera verò in altero diuiſionis membro poſita.ſ. quæ ſpecialiter reſpectu quorundam accidunt,(vt venditio pignoris,& cætera annexa,) non opus eſt diſcutere, in cuius fiant fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipſo ſoluenda ſicut & expenſæ, quæ poſt eius moram fierent incitatione coram iudice & litibus, &c.

EX OMNIBVS Igitur his colligēdo,cum pateat vnū tantum actum mercenarium propriè , & per ſe ordinari vniuerſaliter in fauorem cuiuſq; ſingularis pauperis, ſcilicet obligatā præparationem ad mutuandum, ex ſupradictis principijs facilè veritas intenta deduci poteſt, conſiſtens in quinque concluſionibus. Prima eſt negatiua,ſcilicet,Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam miniſtris huiuſmodi pro cuſtodia pecuniæ vel pignoris,pro opere ſcribendi libros ratiocinij , aut pro domo ad hæc conducta. Patet iſta ex illo principio negatiuo , quo dicitur,ꝙ nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorē. Ex dictis enim iam conſtat iſta opera nō eſſe facta in fauorem Ioannis pauperis, ſed alterius puta. Petri mutuantis,vel vniuerſitatis pauperum , vel vtriuſque,Secunda eſt etiam negatiua,ſ.Non omnis pauper accipiens mutuum,tenetur ad reddēdam mercedem miniſtris pro cura pignorum, aut domo ad hæc vtili. Patet iſta ex eodem principio : quia non omnis pauper offert pignus tale,id eſt,oneroſum,& conſequenter non omni pauperi exhibetur hoc ſeruitium,ac per hoc nec à quolibet reddendam eſſe mercedem iuſtitia exigit commutatiua. Nec obſtat, ſi quis fingat omnes teneri ad hoc:quia licet hic non det mihi pignus excutiēdum:ego tamen qui ignorabam quale pignus eſſet allaturus,iam conduxi excuſſorem in ſeruitium eius & alorum paratum. Ignorātia ſiquidem hæc non ſuffragatur,quoniam probabilem cognitionem(quæ in huiuſmodi,certitudini par eſt) Mons habet,quòd pauperum indigentium mutuò alij afferent pignora excutienda, & alij non : vt quotidiana experientia teſtatur, Et conſequenter conducendus eſt ſibi excuſſor pro quibuſdam,ab illis mercedem recepturus,ſi iuſtitiæ commutatiuæ æqualitas ſeruari debet. Tertia eſt affirmatiua. ſ. Petrus mutuans , ſiue vniuerſitas pauperum tenetur ad ſatisfaciendum miniſtris pro operibus in prima concluſione poſitis.ſ. cuſtodia pecuniæ & pignoris &c. Patet iſta ex affirmatiuo principio , quo dicitur , quòd ille tenetur mercedem reddere.in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, quòd opera iſta in vtriuſque vel alterius horum fauorem per ſe fiunt , non Ioannis pauperis. Quarta etiam eſt affirmatiua , ſcilicet. Quilibet pauper mutuum ſumens tenetur ſatisfacere pro obligata præparatione miniſtri ad mutuandum , & illi pauperes tenentur ad ſatisfaciendum pro cura pignorum oneroſorum & particula penſionis domus inquantum deſeruit ad hoc. qui pignora talia afferunt. Patet iſta ex eodem principio : patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorē ſingulorum pauperum eſſe , & excuſsionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta concluſio principaliter intenta , (quæ ex prædictis aperte ſequitur)eſt iſta: Iniuſtè exigitur a quolibet paupere vnus denarius pro libra ſingulis menſibus , pro mercedere reddenda ſupradictis miniſtris, & cætera. Chariſsima eſt iſta:quia cum iniuſtè exigatur ab aliquo id , ad quod non tenetur , & ex dictis conſtet , quòd pauper quilibet non tenetur ad omnia ſoluenda (ſed ad vnum , ſcilicet obligatam præparationem ad mutuandum)conſequens eſt , quòd iniuſte exigatur à quolibet merces pro omnibus miniſtrorum operibus reddenda.

CAP. VII.

Secunda opinio examinatur,ſoluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

ANTEQVAM Soluam obiectiōes ad oppoſitū factæ & examinetur,an vſura hic inueniatur. duo circa ſupradicta relicta ſoluenda ſunt : inferendaq; horum ſolutioni eſt ſecunda opinio,quia eius deciſio ſimul apparet. Reſtat igitur dubiū primò an Petrꝰ mutuans an vniuerſitas pauperū,an vterque ſimul teneatur ad ſatisfaciēdum miniſtris pro illis operibus pro quibus Ioannes pauper non obligat. Sed ſi prædicta diligenter inſpiciam,patere poteſt,ꝙ non Petrꝰ mutuans,ſed vniuerſitas pauperū tenet ad hoc. Adductum enim iā eſt principiū,dicēs ꝙ ille,in cuius fauorē res agitur,tenetur ad mercedē reddēda:cōſtat aūt, ꝙ cuſtodia ſeu cōſeruatio pecuniæ integræ(ad q̄ cætera hæc opā ordināt)nō in Petri fauorē,ſed

Pauperū vniuerſitas ad cætera ſoluēda tenetur, qua paupertas in uſtè, oluatur.

pauper

pauperũ vniuerſitatis ſit, quia Petrus nõ propter ſe cuſtodiẽdam pecuniã deponit, ipſe enim per ſeipſum cuſtodiret pecuniã propria niſi pauperum vtilitas exponendã pecunia ſuam cuſtodibus expoſceret. Patet etiã hoc idem ex eo, ꝙ pecunia hæc non cuſtoditur periculo Petri offerentis, quoniã reſtituenda eſt ſibi non ſolum ratione rei acceptę, ſed ratione acceptionis, & iam dictũ eſt, ꝙ quando aliquis tenetur ad reſtituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non tenetur, ſed pauperum vniuerſitas.

E T Tunc ſurgit ſecundum dubium, cur iniuſtè dicatur exigi a Ioãne paupere particula quædam eius, ad quod vniuerſitas pauperũ tenetur, cum Ioannes ſit pars totius pauperum vniuerſitatis: ſicut autẽ vniuerſitas tenetur ad integrã ſatisfactionẽ, ſic pars eius ad partem. Quinimo impoſsibile eſt, quòd aliter vniuerſitas pauperum ſatisfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoq; dubiũ ex dictis reſpõſio facilè haberi poteſt. iniuſtã ſiquidem eſſe huiuſmodi exactionem ratio indicat commutatiuè iuſtitiæ, infra cuius latitudinẽ ſtando, à parte exigi non poteſt id, ad quod totũ tenetur, eo ꝙ totũ vt extremũ eſt commutatiui iuſti partis rationẽ habet ideq; eſt à parte exigere ſecundũ iuſtitiã cõmutatiuã id, ad quod totũ ſecundũ eam tenetur, ac ſi exigeretur ab vna parte id ad quod pars alia tenetur quod iniuſtiſsimũ eſſe conſtat. Ex prædictis autem ſufficienter habetur, ꝙ omnes huiuſmodi operationes ſecundum iuſtitiæ commutatiuæ formã modo examinãtur. Quid autem dicendũ ſi ſecundũ iuſtitiam diſtributiuã, ſi locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat ſit tunc ſcire, ꝙ iniuſtè exigũtur hæc à Ioanne paupere, ſi infra iuſtitiæ cõmutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

E X Præmiſsis autem patere poteſt defectus alterius opinionis defendentis cõtractus ſecundũ iuſtitiã cõmutatiuam, licet nõ ita amplè ſicut prior. Propius ſiquidẽ accedens ſecunda hæc opinio ad caſum Mõtis pietatis, & nõ curãs an ſingulari perſonæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, caſum in terminis ponens, licet in cæteris cõcordet cum præcedenti, in hoc tamẽ differt, ꝙ Petrũ ponit abdicantem à ſe proprietatẽ & dominiũ pecuniæ mutuandę, ſicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerũt, donãt. Et ſic caſus omninn idem cum Monte pietatis eſt iſte. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta ſtatuuntur poſtmodum à populo & rectoribus miniſtri, &c. vt ſupra in iſto dicit caſu, cùm dominiũ pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius ſit (cuius ſignũ eſt, ꝙ abſolutè loquẽdo, quicunq; eam diſtraheret, iniuſte hoc faceret vtpote cõtra expreſſam intentionem piã donantis, qui non niſi ad hoc donauit) conſequens eſt, ꝙ obligatio ad mercedẽ reddendam miniſtris, ad ſingulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cùm extra caſum neceſsitatis extremæ & ſuperfluitatis res hæc agatur, & vt dictum eſt, non tenetur ad habẽdum determinatũ modũ ſubueniendi. Patet ſiquidem huius opinionis defectus ex cõſideratione principiorũ ſupradictotum, nihil enim minus iuſtitiæ in hoc accidit caſu, quàm in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic nõ tenetur ad mercedem reddendam, quia non ſit opus in ſuum ſauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorẽ Petri mutuãtis, ao communitatis, an vniuerſitatis pauperum, an etiam ipſius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, ꝙ ipſe non teneatur, iſta negatio, ſcilicet, ꝙ opus hoc nõ fiat in ſuum fauorem, quia in hoc caſu inueni probatum fuit. Principium enim negatiuum adductũ eſt, ꝙ nullus ſecundũ iuſtitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro ſeruitio alteri impenſo. Alterum autem eſſe etiam ipſum pauperum collegium à ſingulis pauperum, in primo Politicotum patet, & infra iuſtitiam cõmutatiuam ſtando, probatum eſt prius.

¶ Tom quoniam vniuerſitas, ſiue collegium paoperum ad hoc tenetur etiã in iſto caſu, & conſequenter iniuſte à ſingulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem ſiquidem ratio, qua vniuerſitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locũ habet, quoniam non ratione dominij ipſius pecuniæ ad hoc tenebatur, ſed ratione quaſi vtilis dominij, id eſt quia pecuniæ ſecuritas, & integritas in ſuum per ſe & proxime ſiebat fauorem quòd in hoc caſu manifeſtius fieri apparet. Et ideo vniuerſitas ipſa pauperum ad ſatisfaciendum miniſtris pro operibus illis, quæ non ſunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Eſt igitur multiplex ſecundum iſtam viam in contractibus his iuſtitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum. argumentorum quod contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.

OBIECTIONVM autem in oppoſitũ adductarum prius cõuenit illas ſoluere, quę iniuſtitiã ab his contractibus auferre conabantur, & poſtmodum illos examinare, quæ de vſura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniuſtitiã ex dictis patere poteſt, ſcilicet ex partę modi exigendi, & ex parte pauperum à quibus exigitur. Ex parte ſiquidem pauperum, quia ipſi non tenentur ad ſatisfaciendum miniſtris, niſi quo ad aliquid tantùm. Nec eſt inter modica deputandum id, in quo aggrauantur, quoniam vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiã partem ſoluendam eorũ, quæ ab ipſo modo exigũtur, vniuerſaliter enim non tenetur niſi ad ſatisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandũ, quod cum omnibus ſuis appẽditiis ſi mercedis nunc exactè tertiam partem ſibi vendicat, ſufficientem recompenſationem habet. vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Imo ſi immediatè, vel tertia, vel quarta vel decima parte grauari eum neceſſe eſſet, iniuſtitia eſſet non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile eſſe poteſt, incerta ſiquidem eſt eius quantitas, quoniam ſecundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniuſtitia modica nnn reputatur, niſi quando per accidens incurritur: in propoſito autem ex intentione committitur vnde iniuſtitiæ mortale peccatum non euitatur.

A D Id autem quòd nbiiciendo quęritur, quis teneatur ad hoc ſi Ioannes pauper nnn tenetur, dico duo. Primò, quòd de iuris rigore tenetur vniuerſitas pauperũ, cui pecunia cõſeruatur per pignora, &c. Et teneretur ipſe Petrus mutuãs ſi non in fauorẽ vniuerſitatis pauperum pecuniã cuſtodiẽdam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, ſcilicet quòd nullus mutuans tenetur aliquod dãnum incurrere ex boc, quod beneſicium mutui impendit, quinimò poteſt ſi quod damnũ ex hoc incurrit, ſecundum omnes doctores exigere, dico ꝙ hoc commune dictum eſt ſummè verum, ſed male applicatur ad propoſitum, quoniã expenſę iſtę nõ cauſantur ex beneficio mutui licet occaſionẽtur & remotè ex mutuo proueniant, ſed cauſantur ex cõtractu pignorũ, quod formaliter eſt in fauorẽ mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occaſionãtur & remotè proueniunt expenſæ illæ ex cõtractu mutui, & nõ dixi, ex beneficio mutui cauſantur, quia mutuũ non eſt cauſa, ſed occaſio harũ expenſarum, non proximè ſed remotè, nec habet rationẽ occaſionis huiuſmodi, inquantum eſt in fauorẽ accipiẽtis mutuum. Propter quod ratio iſta concludit oppoſitũ ſui intenti, eo quòd ſicut iniquum eſt mutuantem ex hoc, quòd mutuat damnificari, ita iniquum eſt dantem pignus ex hoc lædi, æqua enim eſt vtriuſq; conditio per ſe loquendo. Vnde exẽplum quod adducit, quod opinionem hac plurimum ſuiſſe videtur, ad propoſitũ non eſt. Dicunt enim Si Petrus Mediolani exiſtẽs Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuo, frater dicat, Pecuniã quam petis Genuæ habeo, mittamus tuis expenſis pro illa, & ſic mutuũ gratis accipito, cõſtat quòd Petrus non exigit iniuſtã à petente mutuum expenſas illas, quia non tenetur incurrere damnum hoc ex hoc quod mutuat, ergo à ſimili, neq; in his contractibus iniuſtũ eſt expẽſas exigere. Ad propoſitũ, inquam, non eſt exemplum hoc, quia clarè patet quòd expenſæ iſtæ huo ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & conſequenter in eius fauorem per ſe & proximè ordinantur, in propoſito autem noſtro expenſas iſtas non ordinari per ſe in fauorem Ioannis paoperis mutuum accipientis, ex dictis clariſsimè conſtat.

¶ Propter quod aduertãt cuiuſq; ordinis viri, vt exemplis nõ fallantur, quoniã multa in eis diſsimilia inueniũtur, quorum quodlibet, quia non facilè eſt cuilibet diſcernere, duo ſubiungẽda duximus ex quibus cætera facilius diiudicari poſsint. Creditur enim primò, quòd ſicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias à fœnatore, & expenſas fecit, vt pignora per famulos tutè deuehantur, licitè poteſt à Bernardo paupere exigere nomine intereſſe huiuſmodi expenſas, & vſuram, quam ſoluit, ſic in propoſito fieri poſsit à Petro, ſeu communitate qui ad has expenſas cogitur ex alio opere ſacto in fauorem Ioannis pauperis, ſcilicet mutuo. Creditur quoque ſecundò, quòd ſicut à petente mutuum licitè poteſt mutuans exigere ſecuritatem, & ſi accipiẽs mutuum, chirographo eum facere tutum eligat, notarióque mercedem reddat, non iniuſtè grauatur, & tamen chirographum ſit in fauorem mutuantis, ita in propoſito petens pignus non iniuſtè grauat Ioannem pauperem circa expenſas, ex quibus nihil ſibi vtilitatis accreſcit, ſed ſola indemnitas Montis ſeruatur.

¶ Sed in his & hmõi plurima eſt diſsimilitudo. Et primũ quidem exẽplũ à Montis natura differt, ꝙ expẽſas illas Martinus facit, & Bernardi perſonã induit indigẽtis ſubſidio tali, quaſi ſibi pignora accommodans, vt mutuũ inueniat, & ideo non eſt mirũ, ſi expenſas tales Bernar. tenetur ſubire: nihil enim minus tenetur quam ſi ipſe ꝑ ſeipſum a fœneratore mutuũ ſumens, expenſas illas feciſſet ꝓpter hæc accidẽtia. In caſu verò Mõtis, nec Petrus, nec cõmunitas in perſona Ioã. pauperis expẽſas has fecit, ſed collegij pauperũ, vt ex dictis patet, & ideo Ioan. pauper iniuſtè grauat in huiuſmodi expẽſis. Circa ſcḋm verò exemplũ ſciendũ eſt, ꝙ vt dicitur in 4. Met. niſi cuiq; quæſito reſpõdeatur formaliter omnis certitudo deſtruet, eo ꝙ extra rõnẽ formalẽ vagãtibus infinita occurrũt circa quilibet. Vñ in ꝓpoſito ſolicitè ſemper attẽdẽdũ eſt ꝙ formaliter rñdeat, aut ratiocinãdo adducat. Aliud enim eſt petere ſecuritatẽ

re haben

rehabendæ pecuniæ, & aliud eſt petere talem ſecuritatem, ſcilicet habentem expenſas annexas, puta Chirographum: quemadmodũ etiã ſuperius diſtinctum eſt, ꝙ aliud eſt loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens autem ſecuritatem nihil petit in ſui fauorem, habens annexum damnũ eius, à quo petit illam: ſicut nec petens pignus. Vnde ſi accidat, ꝙ petiam ſecuritatẽ aut pignus ego dare non poſſum, niſi cum aliqua expenſa, quam qualitas ſecuritatis, aut pignoris a me electa parit, ego ipſe damnum mihi hoc infero: ſicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex ſecuritate petita, ſed ex qualitate ſecuritatis à me oblata expenſæ iſtæ per ſe proueniunt. Et ideo teneor ego notario mercedẽ reddere: ſicut & expẽſas illas ſubire, quæ ex pignoris emanãt accidentibus. Petens verò ſecuritatẽ talẽ (puta chirographũ) cũ in fauorẽ ſui petat rẽ habentẽ expẽſas annexas, & iniquũ fit ex eo, ꝙ in fauorẽ ſui agit, alterũ damnificari iniuſtẽ grauat eum a quo illã petit, ad reddendã mercedẽ notario debitã. Vnde euidenter patet, ꝙ Montis natura ab hoc exemplo diſtat in hoc, ꝙ hic petens ſecuritatẽ, nihil petit, ex quo ipſe oriatur expẽſa aliqua: in Mõte autẽ volẽs pignus, vult ſibi à Ioann. paupere ſolui pro cuſtodia aliis, ad quæ ipſe tenetur naturali iure, aut quæ ipſe fieri vult nõ in Ioãnis pauperis fauorẽ, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atq; iterũ monitos eſſe rogo, quatenus caueant ne exẽplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam ſapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, ꝙ non ſufficienter arguendo probatur, communitatem aut principẽ non teneri ad ſoluendam miniſtris mercedẽ. Licet enim rectẽ cõcludatur, ꝙ nõ teneatur ſimpliciter: nõ tamen ex hoc concluditur, quin teneantur ex ſuppoſitione, id eſt ſuppoſito ꝙ hunc modum mutuandi ſtatuant. Et licet vt dictũ eſt, vniuerſitas pauperũ de iuris rigore, non cõmunitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad cõmutatiuam iuſtitiã ſpectant, & abſque publica autoritate facta iniuſta non eſſent: æquitas tamen à iuſtitia non multum remota exigit, ꝙ princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiã hoc modo ſubueniat.

¶ Modus autẽ accipiendi, ꝙ etiam iniuſtitiam contineat, manifeſtatur. Cùm duo genera operum ſint, pro quibus hæc à paupere exiguntur (ſcilicet illa, pro quibus nõ tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro cuſtodia pignorum) vel quia hic nõ tenetur, puta pro excuſsione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit,) de modo exigẽdi mercedẽ, pro illi non oportet probare, ꝙ ſit iniuſtus: quia ſi exactio eſt iniuſta, modus eius iuſtus eſſe nõ poteſt. Sed & modus exigẽdi pro his, ad quę Ioan. pauper tenetur, ſcilicet pro obligata præparatione ad mutuandũ, iniuſtus oſtenditur: ex eo ꝙ obligatæ præparationi miniſtri ad mutuandũ, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiuſuis occupationis, aut damni commẽſuratur diuturnitas tẽporis, quo mutuum acceptũ tenetur, aut quãtitas acceptę mutuo ipſius pecunię. Niſi quis diceret damnum incerti ex eo, ꝙ nõ poteſt tam frequenter mutuum iterare: ac pro hoc ceſſat miniſtri merces à pluribus ſuſcipienda. Sed ſubtiliter cõſideranti apparebit, ꝙ ex hoc non habetur ꝙ oportet mercedem iſtam quãtitati mutui & tẽpori quo retinetur, cõmenſurare: ſed quod oportet conſideratis omnibus, certum ſalarium ſibi ſtatuere, & illud ſummariẽ ac veriſimiliter, calculatis prudentium arbitrio pauperibus venturis ad ſuſcipiẽdum mutuũ, ſoluendũ æqualiter taxare, eo ꝙ ęqualiter ad omnes huiuſmodi ſe obligat: ſic enim merces miniſtris debita reddetur abſque ambiguitate & iniuſtitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus ſoluere minus paupere, quoniã merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecuniæ mutuatæ ſed obligatę præparationi ad mutuandũ, quę æqualiter omnes reſpicit, & pauper pluries ſumens, duorum rationẽ habet. Nec eſt opus prudẽtũ virorũ iudicio iſta tantũ ſubmittere, quia ſcientiæ ſubiacẽt, ſed eorũ arbitrio, vt dictũ eſt, relinquitur quantitas ſtipẽdij miniſtris debiti, & taxatio quantitatis pecunię a ſingulis ſoluendæ æqualitate ſuppoſita, & alia huiuſmodi ſingularia.

CAPVT IX.

Determinatio. quod in prædictis contractibus committitur vſura.

RELIQVVM quo ad hãc partẽ eſt, vt videatur, an in iuſtitia, quæ in his inueniuntur contractibus, vſuræ rationẽ habeat. quod ex duobus conſiderãdum eſt.

¶ Primò ex eo, ꝙ vſuram duobus modis cõmittitur, ſc. augẽdo ex mutuo capitale, & exigendo recõpenſationem damni, quod nõ propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vſuram ſapit velle ab accipiẽte mutuum recompenſationem damni, quod ab hoſtibus vel latronibus paſſus eſt, quam velle ad augẽdas opes aliquid vltra ſortem. In propoſito autem, cum iam pateat, Mõtem pietatis, ſiue vniuerſitatis pauperum, & breuiter volentem ſibi pecuniam Montis integrẽ & ſecurẽ ſaluari quicũque ſit ille, exigere à Ioanne paupere mutuum petente expenſas, quæ non in illius fauorem fiunt conſequens eſt ꝙ exigat recompenſationem damni, quod nõ ex mutui beneficio incurritur, ſed propter pecuniæ rehabendæ ſecuritatem. Nec obſtat aliqualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, ſaltem occaſionaliter, nihil ſiquidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut à quo inferatur, dummodo ex eo, quòd ſit in in fauorem Ioann. pauperis vt ſic, non cauſetur iſta enim negatio ſufficit ad quòd iniuſtè exigatur ab eo, & conſequenter quòd vſurariè, ex quo vt dictum eſt, non refert ad vſuram, damnum indebitum à pendente mutuum exigere aut lucrum quærere.

¶ Secundò ex eo, quòd non minus vſurarium eſt, mercedem alteri debitam non ex ſeruitio impenſo ad mutui beneficium vt ſic, ab accipiente mutuum exigere, quàm quodcunque aliud lucrum vltra ſortem petere, neque enim ab vſura remotius eſt grauare iniuſtè accipientem mutuum ad ſoluendum aliquid vltra ſortem alteri, quacunque ex cauſa quam ſibiipſi mutuanti. Conſtat autem, quòd hic grauatur iniuſtè Ioãnes pauper, dum accipit mutuum ad ſoluendum miniſtris pro operibus, pro quibus non tenetur, quanquam nihil ad Montis mutuantis argumentum exigatur. Non igitur ſubterfugi poteſt, quin vſuraria ſit exactio iſta, ſecundum iuſtitiæ commutatiuæ formam loquendo.

AD Euidentiam verò ſolutionis obiectionum in oppoſitum diligenter attendendum eſt, quòd hic ſunt duo, ſcilicet reddere mercedem miniſtris, ſeu (quod idem eſt) ipſos miniſtros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc eſt iuſtiſsimum & omni æquitate plenum; quia eius cauſa eſt locatio operum ſuorũ. Alterum eſt exigere huiuſmodi mercedem à Ioanne paupere, & hoc iniuſtum & vſurarium eſt, quia eius nulla cauſa alia eſt, niſi mutuum quoniam operæ illæ collatæ non ſunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces poſsit.

¶ Vnde prima ratio peccat, aſſumendo ꝙ hic nihil vltra ſortem quæritur propter mutuũ, ſed tãtum propter locatas operas, quoniam ſm veritatẽ ex mutuo, exactio iſta cauſatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter reſpondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas poteſt contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorẽ accipiẽtis mutuum: & tunc bene ſequitur, ergo non propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorẽ facta, cauſa proxima eſt, ꝙ ab eo iuſtè merces hæc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, ſed alterius quicunque ſit ille, & tũc malè infertur ergo non propter mutuum: quoniam cauſa proxima huius exactionis eſt vel mutuum, vel locatio operarum: ſed locatio operarũ cauſa ſecundum iuſtitiam eſſe non poteſt, eo quòd operæ non ſint in fauorẽ huius accipientis mutuum locatæ: igitur mutuũ huius exactionis cauſa proxima eſt, ac per hoc vſura committitur. Nec obſtat id quod cõfirmando ſubdebatur, ſcilicet ꝙ ſi miniſtri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi poteſt, niſi ꝙ Mons lucrum ex hoc non quærit, ſed non habetur quin Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddẽdam miniſtris, ad quam non tenetur ſicut ſi pauper ab aliquo mutuũ ſumat, cum onere, ꝙ ruſtico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vſura non deficit ex eò quòd ruſticus poteſt illi pauperi abſque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem miniſtrorum non eſſe vſurariam, & hoc proculdubio verum eſt: quoniam iuſta & ſancta eſt: ſed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur ſit vſura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur, da illam & non ab hoc paupere. Et ideo ſi reddatur merces talis ab eo qui tenetur iuſtitia eſt vel charitas ſi pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur clarè conſtat, quòd quamuis merces ſibi debeatur, iniuſta tamen exactio eſt, quia hic non tenetur. Et ſi adiunxeris, quod exactio non niſi propter mutuum mandatur, vſuraria manifeſtè apparebit: quod in caſu iſto contigere iam patet. Eſt igitur infra iuſtitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniuſtitia & vſura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ diſtributiuæ

SVNT Igitur alij ſubtilius naturã Mõtis hui⁹ ſpeculãtes, qui infra iuſtitiæ cõmutatiuæ limites ſtandũ nõ credunt, ſed iuſtitiã diſtributiuã inſertã dicentes ſecũdũ eius formã iuſtitiã in his capitulis ſaluari defendũt. Hi caſũ Mõtis pietatis illũ eſſe approbantes, qui in cap. 7. poſitus eſt: in quo ſcilicet Petrus vocato populo donat 1000. ducatos nõ cõſumẽdos, ſed mutuãdos, perpetuo tẽpore pauperibus, &c. vt ſupra. nõ inferũt iuſtitiã diſtributiuam ipſis cõtractib⁹ mutui, vel, pignoris, vel locationis operarũ, ſed inuentioni mercedis reddẽdæ operis. Si nãq; ſuperi⁹ dicta aduuent, ad hoc deuentũ eſt ꝙ pauperũ vniuerſitas tenet reddere mercedem miniſtris Mõtis & ideo ipſa vniuerſitas pauperum ex quo in cõi nihil poſsidet, inuenire volẽs, vnde ſoluere poſsit mercedẽ hanc miniſtris ſibi deſeruiẽtibus, onus hoc diſtribuẽdũ eſſe in ſuas partes pauperes. ſ. ſtatuit. Vnde ipſa mercedis redditio in iuſtitiæ cõmutatiuæ terminis relinquitur: ſed intentio mercedis reddendæ

ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam fieri ſecundum hanc opinionem poteſt,& de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio.Primò,quòd ſecundum diſtributiuam iuſtitiæ formam in vniuerſitate pauperum inuenienda eſt merces reddenda miniſtris:Secundò, quòd inuentio iſta iuſte ſecundū iuſtitiæ diſtributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur,ita quòd nullus pauper iniuſtè grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter.Primò,quia cùm vniuerſitas pauperum teneatur de ſuo ſatisfacere his miniſtris, ſoū autem nō fit niſi altero modo, vel quia in communi aliquid habetur, vel quia ſuarū eſt partiū,& in propoſito vniuerſitas non poſſideat aliquid in communi,reſtat vt de his,quę partium ſunt,ſatisfacere debeat, partes autem pauperum eſſe patet.inter eos igitur oportet pecuniam hanc inueniri.Et cum conſtet, ꝙ communia onera iuſtè diſtribuenda ſunt, conſequens eſt ꝙ ſecundum iuſtitiā diſtributiuā inuentio hæc fieri debet Secundò,quia ſicut bonum totius partibus eſt debitū, & ideo proportionaliter eis diſtribuēdum, ita & malum totius partes quoque proportionaliter ſuſtinere tenētur, onera autem omnia inter mala computantur, onus igitur huius mercedis ſoluēdæ partes vniuerſitatis pauperum proportinaliter ſufferre tenentur.Hoc autem eſt inueniri pecuniam iſtā in vniuerſitate pauperum ſecundū iuſtitiæ diſtributiuę formam,quod erat probandum.Secundum autem,ſcilicet ꝙ de facto nulla iuſtitia in modo diſtribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter.Primò,quia in hac vniuerſitate bonum eſt ipſa ſubuentio & releuatio pauperum, malum verò eſt onus ſoluendi mercedem, æquum autem eſt,vt qui plus boni percipit, plus etiam mali ſentiat:cui igitur maior ſit ſubuentio, is magis onus ſolutionis ſubire debet. Et ſic ſtatutum eſt in hoc Monte, vt ſcilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus ſoluendi miniſtris ſentiat. Secuodò,quia æquum eſt,vt communium onerum illis plus imponatur,qui maiorem occaſionem ſubeundi talia onera vniuerſitati præbent.Illi autem quorū pignora maiori tempore & periculo cuſtodiuntur, ſunt huiuſmodi, quoniā maiorem mercedē tenetur reddere vniuerſitas miniſtris pro cuſtodia illorū, quā aliorum,ergo illi,qui diutius pignora ibi tenent, & ſimiliter illi, qui pretioſiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuū ſumūt, debent amplius grauari,quòd in capitulis Montis pietatis continetur.Non eſt ergo iuſtitiæ diſtributiuę violatio in capitulis iſtis.

CAPVT XI.

Examen oradicta opinionis determinās quomodo hic ſit diſtributio.

Conſiſtit hæc diſtributio ī dignitate perſonæ et quātitate mercedis reddēda operariis, a quocūque hæc diſtributio mandetur.

VT Eodem autem ordine oſtēdatur opinionem hanc deficere, Primū dictum examinādo oportet ex cōmunibus animi conceptionibus incipere, & oſtendere quomodo ratio diſtributionis hic ſaluaṫ. Quia ergo vt dicitur in 5.Ethi.iuſtum in diſtributionibus confitentur omnes ſecundū dignitatem quandā oportere eſſe,ita ꝙ ſicut iuſtitia cōmutatiua dignitatem perſonæ non conſiderat niſi inquantum in quantitatē rei redundat,vt puta cum conſiderat dignitatem principis percuſſi,quia percuſſio ex hoc criminoſior eſt,ita iuſtitia diſtributiua quantitatem rei non ponderat,niſi inquantum redundat in dignitatē perſonæ, vt puta cum magnifacit virtutis egregium actum, ex hoc ꝙ dignior perſona illa ex tali opere redditur,ex hoc inquā conſequens eſt ꝙ diſtributionis tatio abſque dignitate non inueniatur.Dignitatē autem dicimus nō quodcunq; bonū hominis,ſed illud,ex quo homines ſortiuntur,ꝙ partes ſint totius vniuerſitati,ſiue illud ſit virtus, vt politia ariſtocratia, ſiue rerum abundantia, aut nobilitas,vt in olicratia * ſiue libertas, vt in democratia, ſiue quodcunque aliud. Et cùm talis partium dignitas ad cōmune aliquod opus, quod totius proprium eſt,ordinetur, oportet ſi hanc pauperum vniuerſitatem in communitatem quādam erigere velimus,inuenire & quid ſit totius opus, & ſecundū quid partium dignitas attēdatur·eſt autem hic opus totius perpetua cōmoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiunt,& hoc ſequitur mediatē pecuniæ mutoandæ(quæ Mons dicitur)integra conſeruatione.Dignitas verò indigentia eſt id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniuſtè repelli putatur, vt diſcurrendo per omnes ſupradictas politias apparet. Sola autem indigentia exiſtente,meretur quis de hoc eſſe collegio, & iniuſtè expelleretur. ſuppoſitis ſemper his quę ſecundū legē ordinata eſſent,putà ꝙ tantum pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuerſitate habetur. Indigentiā autē dicimus nō quācunq;, ſed talē quæſt. 2. de pignoribus poſſit ſecurū facere Montē.Hic eſt modus,quo vniuerſitas pauperū velut cōmunitas quędā diſtributionis eſt auſtrix & capax. Qui licet ſit ſuſtērabilis, clarius tamē & verius diſtributionis forma in ea ſaluatur dicendo ꝙ ſicut ſi militibus vltra debita ſtipendia propter res bene geſtas pro republica diſtribuenda ſtatuatur quædam pecuniæ ſumma diſtributionis iuſtus modus erit,vt quanto melius hic illo egit,tanto maius ſit quod huic, eo quod illi datur, & ſic modus & forma diſtributiuæ iuſtitiæ ſeruatur abſq; tot difficultatibus. Ita ſi pauperibus multis onera diſtribuenda ſunt, vt hic accidit,ſufficit ꝙ diſtributionis iuſtæ forma ſeruetur,quæ exigit, æqualitatem proportionis,vt dictum eſt, quæ tūc tantū ſeruatur cum æqualibus æqualia,& inæqualibus inæqualia imponuntur.

** Alias oligocratia ſeu oligarcia.*

¶ Et quoniam ſiue hoc, ſiue primo modo ponatur diſtributio in pauperū vniuerſitate,nō refert quo ad præſentē quęſt.idcirco cōcedatur diſtributionem inueniri in inuentione mercedis reddendæ operariis Montis,à quocunque diſtributio iſta mandetur. ſiue à principe,ſiue à cōmunitate,ſiue ab ipſa pauperum vniuerſitate.

CAPVT XII.

Determinatio. quod ſecundum iuſtitia diſtributiua formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committitur.

RESTAT ergo conſiderandū ſecundum, ſcilicet,an diſtributio iſto modo facta iuſta ſit. Vbi præmittendum eſt,quòd licet in diſtributionibus communiter minus ſeruetur iuſtum etiam abſque cōſcientiæ periculo,quam in commutationibus,eo quod comparationes perſonarum ſunt odioſę,& paucis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præſtat, ſtatuta tamen diſtributionum diſpoſitiua tanto iuſtiora eſſe oportet, quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipſa ſtatuta à iuſto declinare inciperent nimia poſtmodum in diſtribuendo elongatio à medio fieret,ſicque iuſtitia corrumperetur. Et ideo diligenter oportet diſtributionis huius ſtatuta examinare, ne lex iniuſta ſui obſeruatores ad iniuſtitiam deducat.

Secundū diſtributiua iuſtitia regerem ſicut maius bonum meliori & dignioribus diſtribuendum eſt, ita e contra minus malum inferendum eſt.

¶ Sciendū eſt igitur,ꝙ aliter bonum, aliter malum diſtribuēdum eſt inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum ſiquidem diſtribuendū eſt ſic,vt digniori maius bonum detur.Et ratio eſt, quia bonū totius quod eſt debitū alicui parti,tantò maius eſt, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tantò minus quātò pars minorē habet dignitatem in toto. Malū autem econuerſo diſtribuendū eſt vt ſcilicet digniori parti minus malum, & minus dignè maius malum imponatur.Et huius ratio eſt,quia ea quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in 5. Ethico. quia eligibilius eſt quàm maius malum, eiuſdem ratio eſt, quòd alicui debeatur plus boni & minus mali, & conſequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendum eſt. Et loquimur ſemper de bono & malo totius quod partibus diſtribuendum eſt.

¶ Suadet quoque hāc diſtributionis eſſe æqualitatē naturæ operatio,quę alimētū diſtributa mēbris ad principalia mēbra digniores partes, & ad viliora viliores tranſmittit: in firmitatem autē ſi poteſt à principalibus membris ad viliora propellit, experientia continuè docet.Vnde ſi in pauperū vniuerſitate, quæ ſuper indigentia fundatur,bona diſtribuēda eſſent quantò aliquis eſſet magis indigēs,tanto maius bonū ſibi deberetur, eo ꝙ maiorē principalitatem habet in tali toto, ſicut magis diues maiorē principalitatem habet in politia, quæ fundatur ſupra diuitias quæ olicratia vocatur. Et cōſequenter quantò aliquis eſt magis indigens tantò minus mali communis ſuſtinere debet. Et quia onus hoc mercedis ſoluēdæ inter mala cōnumeratur, opportet ꝙ ſecundū iuſtitiæ diſtributiuæ formam magis indigens minus ſoluat.Magis autem indigentem inter pauperes eſſe conſtat, qui maiori eget mutuo,& minus cito poteſt ſoluere. Nō ergo iuſtè ſtaturū eſt,ꝙ plus mutui ſumentes & maiori tēpore retinentes, plus teneātur ſoluere.Nec impeditur concluſio huius proceſſus,ſi quis cauillationibus fortè adinuētis non ſuſcipiat,id quod tamē probatū eſt, ſcilicet vniuerſitatē hanc ſuper indigētia fundari, aut ꝙ iſta non ſit vere cōmunitas quædā. Stat enim vis rationis in hoc ꝙ diſtributio oneroſa non debet cōmenſurari indigentiæ, ita ꝙ quantò quis plus eget,tantò plus cōmunis oneris ſuſtineat.hoc enim ꝓbatione non eget.Sub hoc autem principio. ſiue vera diſtributio, ſiue modus diſtributionis hic ſaluetur, ſubſumitur ꝙ iſta diſtributio eſt oneroſa,ꝙ manifeſtè patet, ergo nō debet quanto quis magis eget,tantò plus grauari. Sed ſm capitula huius Mōtis quātò pauper magis eget magis grauaṫ,ꝙ manifeſtè patet, quia magis grauaṫ diutius plus mutui retinēs,hic autem eſt magis egens ergo. Committitur etiam vltra hæc iniuſtitia hic dupliciter & ea ſcilicet, ad quæ aliqui tantum ſecundum iuſtitiam cōmutatiuam tenentur, omnibus imponendo,ſcilicet mercedem pro excuſſione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, ſcilicet mercedē pro obligata præparatione ad mutuandum, imponēdo inequaliter,quoniam omnia in vnum adunando, ad formam ſen modum diſtributionis,& quæ commutatiuò iuſtitiæ ſunt cōfunduntur.& quæ diſtributiuæ ſunt violantur.

EX his autem facile eſt ſoluere rationes in oppoſitū. Prima ſiquidem peccat,primo in medio termino, in quo nota vis rationis cōſiſtit.Aſſumit enim æquū eſſe,vt qui plus boni totius percipit,plus etiā eius mali ſentiat,hoc autem falſum eſſe mōſtratū eſt. Iniquum quippe ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formā eſt, vt is plus cōmunis mali ſuſtineat, qui plus boni ſuſcipere debet, quia

vt dictum

vt dictum eſt, minus malū quoddam bonum eſt. Sed aduerte diligenter, ꝙ dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate abſoluta ipſius boni, vel mali loquuntur, & nō de quātitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malū, & æquale bonū omnibus partibus de cōmunibus dandum eſt: quia iuſtum in diſtributionibus in æqualitate proportionali cōſiſtit: vt ſuperius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruum malū magis lædit nobilem partē, quam magnū vilem, vt patet in membris corporis: & in propoſito plus pauperculus læditur ex ſolutiōe duorū ſolidorū, quā artifex minus egens ex ſolutione quatuor: ideo non vſquequaq; falſum eſt illud aſſumptum, ſ. æquū eſt, vt qui plus percipit boni, plus ſentiat mali: ſed vt iam patet, etiam ſic non eſt pro opinione illa. Secundò peccat in eo, quod ſubſumit, ſcilicet ſubuentio mutui eſt bonum commune huius vniuerſitatis pauperū. Releuatio nāq; pauperis ex accepto mutuo ex ipſo mutui beneficio cauſat. Mutuum autem ad iuſtitiā commutatiuam adeo ſpectat, vt id iuſtitiæ diſtributiuæ attribuere rediculum ſit, niſi fortè diſtributio mutui ſtatueretur: quod hic non fit. Iniuſta deinde lex eſſet, ſi qua ſtatueret, ꝙ ex ſubuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æſtimabile mutuandi daret, & ſimiliter cuicūq; alteri, cui ex vlla cauſa nō tenetur. Ex hac ſiquidē cauſa nulli ciuiliter obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoq; argumentū, & eſſet ſermo nō de ſubuētione per mutuum, ſed de cōmoditate perpetua mutui inueniēdi, quā potius cōmune bonū eſſe dictū eſt, non poteſt adhuc concludi iuſtitiā ſeruari: qm̄ ſi penes commoditatem illā, diſtributio oneris agēda eſt, cum cōmoditas illa omnibus mutuū ſumētibus æqualiter reſpōdeat, inæqualiter diſtribui ſolutionis onus nequaquam deberet: licet, vt ex dictis patet, iniquum ſit, malum diſtribui, ſicut & bonum. ¶ Secunda verò ratio, quæ metitur onus ſoluendi iuxta datā ſoluendi occaſionē, facilè ſoluitur, dicendo, ꝙ aut occaſionis vocabulo propriè vtitur, aut cōmuniter, vt etiam cauſam occaſionem vulgariter dicimus. Si propriè loquatur falſum eſt, ꝙ huiuſmodi occaſionibus commenſurandæ ſint diſtributiones boni aut mali cōmunis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia: ſecus autē de gratuitis dicēdū eſſet remunerationibus. Si autē occaſionē pro cauſa ponit, tunc falſum ſubſumitur: cauſa enim harū expenſarum eſt vniuerſitas ipſa, quæ pignoribus tutè vult pecuniæ Montē ſaluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi mēbri. quia pauper ipſe occaſio valde remota eſt, & nō niſi ipſa mediante, & cauſante vniuerſitate quæ ſoluere tenetur, vtpote nō concurrens ad hoc niſi propter mutui petitionē, ex qua occaſionē ſumit mutuans, ꝙ pignus vult, ex quo deinde prouenit, quòd vniuerſitas teneatur ſoluere. Patet igitur quòd occaſionibus huiuſmodi nulla iuſtitia diſtributiones æquari debent. Ex his autem formari alia poteſt ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuerſitate quatuor ſunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo ſuſcepto, remota occaſio non data, ſed ſumpta, alicuius expenſæ & indigentia: nulli horum diſtributio oneris huius iuſtè commenſuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iuſtitia diſtributiua non ſoluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum eſſe propriè mutuū, ſed ſocietatem potius quandam, poſitiuis capitulis ad commune bonum initam.

SVrrexit propter has fortè rationū anguſtias opinio alia, nedum hæc capitula: ſed alia quæ ab omnibus repulſa videntur communitatibus pietate plena defendere volens. Hæc quantū ad propoſitum ſpectat, tria dicit. Primò, quòd hic eſt contractus ſocietatis poſitiuæ & perpetuò cōſeruatiuæ. Secūdò, quòd nō eſt hic contractus mutui propriè, ſed tēporalis vſus cōmunis depoſiti. Tertiò, quòd hic eſt cōtractus locationis operarū ad cuſtodiā pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddēda iuſte exigitur, &c. Primū declaratur explanādo naturā huius Montis ſic: Pauperes ciues cōuenientes media interceſsione prædicatorum &c. à diuitibus & à ſeipſis quandā pecuniæ ſummā dono obtinēt, nō diſtribuendam, ſed perpetuo vſui eorū per modū mutui conſeruadā, eiuſq; cuſtodiæ ac prædicti vſus diſpenſationi, & pignorū cuſtodiæ, curæ & cæteris, vt ſuprà, pro ſecuritate communis pecuniæ miniſtris quidam à pauperū partibus præponuntur, reddendáq; ſtatuitur eorū operibus merces à ſingulis pauperibus, vt ſupra ſcilicet vnus denarius pro libra ſingulis mēſibus, &c. Hæc eſt pauperū ciuiū ſocietas, deponens ſummā illam ſub cōmunibus cuſtodibus per modū mutui eius pauperibus diſpenſandā, & reddens mercedē cuſtodibus debitā &c. Et quia in ſocietate iſta nunquā, intenditur diuiſio capitalis cōmunis, ſcilicet depoſiti, nec ſm totum, nec ſecundū partem, ſed potius procurare augmentū, & pro conſeruatione illius tuta quilibet aliquid ſoluit puta duós denarios pro libra, &c. ideo hic eſt cōtract' ſocietatis nō diuiſiuè, ſed poſitiuè, & perpetuo conſeruatiuè. Secundū verò, ſcilicet ꝙ non ſit hic cōtractus mutui: probatur ex parte rei, quæ mutuari dicit, & ex parte extremorū, inter quę mutuum dicitur. Vbicunq; nanque eſt propriè mutuū, ibi & res mutuata aliena eſt à iure petentis mutuū: & mutuās omnino a petente mutuū diſtinguitur. Sed hic neutrum iſtorū inuenitur: quia pecunia quæ mutuatur, cōis eſt eis quibus mutuatur, & mutuās eſt ipſum cōmune depoſitū, ſeu ipſa ſocietas, quæ à pauperibus ſocietatis mēbris nō omnino diſtinguitur: ergo nō eſt hic propriè mutuū. Maior propoſitio aſſumpta, quo ad vtranq; ſua partē ex ratione iuſtitię cōmutatiuæ in mutuis patet: quia iuſtitia commutatiua nō eſt inter totum, & partes: & mutuū nō eſt, niſi deo eo ꝙ alteri' partis, id eſt ſingularis perſonæ eſt, & conſequēter omnino alienū ab hoc petēte mutuum: vnde quando pauper à Mōte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, tēporalem vſum communis depoſiti ſecundū veritatem petit nō mutuū. Et ex hoc vlterius manifeſtè ſequitur, ꝙ vſura hic nō eſt, quæ mutuum explicitè vel implicitè comitatur. Tertium autem, ꝙ, ſcilicet hic ſit, contractus mercenarius inter miniſtros & pauperes, & conſequenter, ꝙ pauperes iuſtè teneantur reddere eis mercedem, &c. vt per ſe notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis determinans iniuſtitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc ſectam, quàm ſecundum aliam ſupradictam.

QVoniam autem opinio hæc tāquam ſingularis communiter derelicta videtur, duo in eius examine facienda occurrunt, vt, ſcilicet primò oſtēdamus male formatum eſſe ab ea caſum Montis pietatis: & propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admiſſo caſu, ꝙ iniuſtitiam non euitet, manifeſtandum eſt, quòd cōtractus iſte non ſit ſocialis: vt ex Pauli ſecūdi Pōtificis Maximi literis ad Peruſinū legatum habetur: vbi monet ne vltra ſtipēdia miniſtris debita aliquid accreſcens habeatur, ne forte vſuræ labes aliqua incurratur. In contractu eīm ſocialiter hoc, ꝙ ſocij ad cōmunis boni augmentum tendunt ridiculum eſt, in dubiū apud ſedē maximè apoſtolicam verti, an ſit vſura. Quòd etiam ſit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorū Pontificū patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniā pauperibus à miniſtris Montis: & diſtributionē mutuo ſic annectūt, vt vere mutuū reſtet: quoniā mutuari ſecūdum quandam diſtributionem dicūt, vt, ſcilicet plus egentibus, ſi conſtat plus mutuetur, infra tamen ſtatuti latitudinē. Nec ſufficit fugiēdo dicere, quòd penuria vocabulorum huius cauſa eſt. Tum quia in prōptu vocabulorū temporalis vſus, communis depoſiti vel boni erat. Tum quia expreſſe in literis huiuſmodi pecuniā collecta Montem pietatis vocati dicitur: & depoſitata pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus ſunt, appellatur. Si enim mutuū vere non interueniret mutui nomen quādoq; mutatum quoq; eſſet, & ſaltē circūlocutione aliqua non eſſe mutuū inſinuatum eſſet: præſertim quia omnes forte huiuſmodi literæ emanarunt ad inſtantiā eorū, qui vſuram in hoc Mōte nō eſſe cōtendunt. Qua enim faciliore & magis apparēte via excludi vſura potuiſſet, quā mutuū non interuenire declarādo? Sed quid in probabilib' moror? probatur ratione nō eſſe huiuſmodi cōtractum facilē abſque mutuo, vt dicitur: Vbicunq; iuſtum eſt ſm æqualitatem ſimpliciter rei acceptæ ad datam, ibi vere eſt iuſtitia cōmutatiua: ſed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Mōtem & Ioannē pauperē eſt iuſtus ſecundū æqualitatem ſimpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo eſt contractus iuſtitiæ cōmutatiuæ. Sed iuſtitia commutatiua non vertitur inter totū, ſeu totius bonū vt ſic, & partem, ſed inter partē & partem, ita ꝙ etiam totum, vt extremum cōmutatiuæ iuſtitiæ partis rationē habet: vt ex dictis patet, quæ ex S. Th. expreſsè habentur: ergo cōtractus iſte non eſt inter Montem inquantū eſt totum, ſiue cōmune bonum, & Ioannem pauperem inquātum totius partem: ſed eſt inter totū, inquantū partis rationem habet, & Ioannem pauperē vnum de populo, &c. & cōſequenter eſt vere contractus mutui. Admiſſe autē talis ſocietatis contractu, quę ſi non eſt, poſſet tamen fieri: iniuſtitiam omnino ibi cōmittit: ſic declaratur. In contractibus iſtis, de quibus eſt ſermo, aut ſtandū eſt infra limites cōmutatiuæ iuſtitiæ, aut infra limites iuſtitiæ diſtributiuæ, aut vtriuſq;, aut neutrius. Si ſecundum iuſtitiæ commutatiuę puræ formam agimus, cùm cōſtet, quòd totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigi non poteſt: & conſequenter quāuis ſocietas pauperum teneatur ſoluere mercedē miniſtris, iniuſte tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorē ſit. Et breuiter eodem modo hic cōuincitur iniuſtitia & vſura, quo ſuperius infra iuſtitiæ cōmutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si ſecundum iuſtitiā diſtributiuā puram procedendū eſſe creditur: quoniā cōtractus locationis operarum non eſt inter miniſtros & ſingulos pauperes, ſed inter miniſtros & ſocietatē pauperū, vt ſuperius dicebat: manifeſtus error ſtatim patet: quoniā locatio operarū & eius merces, & ſimiliter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & ei' reſtitutio, fingi nō pōt quin æqualitatem cōmutatiuæ iuſtitiæ requirant. Si autem vtriuſque

iuſtitiæ forma miſcetur, ſecundũ veritatẽ idem eſt caſus iſte cum eo, quem ſuperius ſm diſtributiuæ iuſtitiæ modũ diſputauimus, & cõcluſimus iniuſtum eſſe. In hac ſiquidẽ ſocietate diſtributio non aliter.q̃.ibi miſcetur: niſi q iſta opinio ponit ipſam pecuniã per modũ mutui etiam diſtribui in vſum, &c. Sed hoc nihil penitus variat caſum quo ad rationẽ iuſti vel iniuſti: quia in ſocietate iſta aut omnes habentur æquales, aut non ſi omnes æquales, ergo iniuſtè vnus plus alio grauatur onere ſolutionis, ad quam ſocietas tenetur: quoniam ſecundũ dignitatẽ iuſtũ in diſtributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cum non niſi ratione indigẽtiæ ponatur, quia plus egenti plus mutuandũ ſtatuitur, infra latitudinẽ tamen aliquam, puta 10. ducatorum: tunc manifeſtè redit iniquitas illa in diſtributionibus, qua plus accipiens cõmunis boni, plus cogitur ſentire cõis mali: & diſtributio communis oneris cõmenſuratur ſingulorum indigẽtiæ. Et manifeſtius accidit hic iniuſtitia, quæ in gabellis pro rebus quæ deferuntur ad vſum, inuenitur. Vtrobiq; enim iniuſtũ ex natura rei inuenitur ex eadem cauſa: quia. ſ. ſupportatio cõmunis oneris cõmenſuratur neceſſario vſui, vſus autem neceſſarius commenſuratur indigentiæ. & ſic de primo ad vltimũ æqualitate ſeruata oneris cõmunis diſtributio indigẽtiæ ciuiũ & pauperum cõmenſuratur, quod eſt iniquum. Refugit enim omnis auris, q tantò quiſque communibus grauetur, quantũ magis propriis indiget. In hac enim ſocietate quantò quis magis eget, vt propriis poſsit prouidere neceſsitatibus, tantò maius mutuũ ſumit, & diutius retinere cogitur, & tantò plus exigitur ab eo pecuniæ debitæ à ſocietate pro ſeruitus ſibi impẽſis: vt patet. Et ne iterum dicta repetãtur, eodẽ eſt modo hic iniuſtitia diſtributiua, ſicut ſuperius eiſdẽ rationibus. Si autẽ neutrius iuſtitiæ formã introduci oportere quis putet, ſed iuſtitiã legalẽ tantùm, quæ cõmune bonum per ſe reſpicit, & ad illud omnia dirigit, cum fraterna quadam ſocietate erat in primis, ad fraternam ſocietatem confugiens: qm operationes hic interuenientes ſecundum genus ſuum ad iuſtitiam non ad amicitiam. &c. ſpectant, quoniam ſunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iuſti conſiſtit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, niſi apud mentis propriæ parum cõpotes: qui omne voluntariũ iudicãt ſimpliciter volũtarium. Errat deinde, quia ſub iuſtitia legali ſeu generali non cadũt niſi indifferentia, & quæ aliarũ ſunt virtutum & vitiorũ. Expreſſè nanq; in 5. Eth. habetur, q omnis particularis bonitas aut malitia ſub iuſtitia legali cadens, ſub aliqua alia virtute aut vitio neceſſe eſt cõtineatur. cùm ergo conſtet, q actus hi indifferẽtes nõ ſint, & non ſint omne bonũ aut omne malum oportet q ſub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et ſi huic iunxerimus ſupradicta, quòd ſcilicet ſpectant ad iuſtitiam oportet ad commutatiuam vel diſtributiuam deſcendere, vt fecimus: ſecundum quas iam patet, iniuſtitiam euitari in capitulis huius Montis nõ poſſe.

AD Rationes ergo, quibus probatur q hic nõ interuenit mutuum, dicendũ eſt, q inter aſſumpta & caſum eſt implicatio contradictionis, repugnat enim, q ſit contractus rei inter totũ vt ſic, & eius partem, & q ſit ſecundũ æqualitatem rei ad rem. Si nanq; eſt ſecundũ æqualitatem rei ad rem, ergo eſt iuſtitia cõmutatiua: ergo inter partem & partẽ: ergo non inter totũ vt ſic, & partem. Et ſimiliter ſi eſt inter totum vt ſic, & partem ergo eſt ſecundum dignitatẽ partiũ in toto: ergo non ſecundũ æqualitatem rei acceptæ aut datæ, conſtat autẽ, q hic ſeruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuũ reſtituitur, & tamen ſecundum iſtam opinionẽ inter totũ vt ſic, & partem cõtractus eſt implicatio igitur accidit. Eſt autem cauſa defectus in huiuſmodi ratione, quia non diſcernitur inter per ſe & per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddendã tribuit pauperi, vt ſuis prouideat neceſsitatibus, quòd totum ſit: hoc enim ſub partis ratione facit. & ideo mutuans hic eſt omnino alius à mutuum ſumente, ſi formaliter cõſiderentur: quoniã ſingularium perſonarũ quo ad hoc locũ tenent. Et ſimiliter accidit pecuniæ inquantũ ſic Ioanni pauperi mutuatur, q communitatis, aut cõmunis ſocietatis, aut cuiuſque alterius aut nullius ſit: ſufficit enim, q Ioannis pauperis ſic non ſit, q ad eius reſtitutionẽ integrè teneatur. Accidit quoque defectus: quia inter totũ & partes neceſſaria diſcretio omittitur: huiuſmodi enim totum ſpecie à parte differt: & q toti debetur, parti non debetur. Et ſimiliter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo ſemper ſecundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic eſt: quoniam pro ſeruitiis ſocietati impenſis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum vt ſic: ſed totius perpetuæ ſocietatis tenetur ipſa ad mercedem reddendam miniſtris (vt ſuprà patuit) & reſtituit ſic ac conſeruari pecuniam vult.

§ Accidit & tertiò defectus in hac via: quia non diſtinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperi mutuum ſumentis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis perpetuæque ſocietatis ſit, non niſi remotè ſit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniuſtitiam ſubterfugere poſſunt.

CAPVT XV.

Excluſio quorundam extraneorum dictorum concludens ſolemnis internam ſententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propoſitũ ex moralibus rationibus adduxerunt, reſtat primò nominanda tãtùm opinio dicens. Montẽ hunc pietatis cum ſuis capitulis non mutuũ facere, ſed rem quandam diuinam eſſe, & hominibus ineffabilẽ, & propterea rationibus huiuſmodi, quæ humanos ſcrutantur actus, non omnino cõmittendum eſſe iudicium huius Mõtis, &c. Nos enim cum ſua diuinitate veluti loquentes, in aëre relinquere oportet. Remanet deinde eis ſatisfaciendũ, qui contractus huius Montis ab apoſtolica ſede approbatos dicũt, aut audiũt: ac per hoc rationes ſophiſticas putant, etiã ſi ſoluere neſciant. Sciãt igitur hi Montẽ quidẽ pietatis ab apoſtolica ſede approbatũ, ſed nõ illius capitula: vt exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur autẽ Mõs pietatis (vt in eiſdem dicitur) ſumma illa pecuniæ pie collecta, & ſub cuſtodibus depoſita, ad perpetuã releuationem pauperũ mutuo mediante. Vbi nota q Mõs ipſe eſt ſimpliciter approbatus & erectus ab ipſo ſummo Pontifice. Eius autẽ capitula ſupradicta ſunt approbata cum hoc adiunctio, ſ. ſacris canonibus non contraria: vnde ſi qua capitula ſunt ſacris canonibus cõtraria, approbata non ſunt. Hæc autem eſſe ea, quę iniuſtitiã cõtinent, nullus dubitat. Non ſunt igitur approbata capitula illa quæ iniuſta eſſe ſuperius monſtratũ eſt: ꝓpter quod ſi ita eſt, nõ paruũ peccatũ fuit, facere imprimi ſummi Põt. bullas trũcatas abſque illa particula. ſ. ſacris canonibus non contraria. Laqueus ſiquidem eſt animarũ: in quẽ ego incidiſſem, vel ſaltẽ abſque ſuſpicione nõ fuiſſem, niſi viua voce audiſsẽ ſic haberi in originalibus, & calamo ſcriptã particulam illam in bullæ Mantuanæ copia vidiſſem. Ex hac quoque eadem radice ſatisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgẽtiis conceſsis à Romano Pontifice illis, qui ad Mõtis cõſeruationem, aut augmẽtum manus porrigũt adiutrices arguũt. Iam enim patet, quòd Mõs ipſe ſanctus eſt, & in ordine ad illum hæc omnia cõceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: ſed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vſurarios res pauperum vorantur.

Mõs pietatis q verè & propriè appellatur.

EX Rationibus Ergo propriis iuſtitiæ commutatiuæ, & iuſtitiæ diſtributiuæ, clarum iam eſſe cuilibet patet, non ſolum q nullo prædictorum modorũ iniuſtitiæ macula abeſt à capitulis Mõtis huius, ſed etiam quod quocũq; alio modo caſus formetur, iuſtitiæ ęqualitas non ſeruatur. Nec oportet omnem ſigillatim obiectionem excludere: quoniam ex ſupradictis (quæ ex Ethicis Ariſtotelis & doctrina S. Tho. adeò ſumpta ſunt, vt ſi ſigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus eſſent) cuilibet in moralibus exercitato facilè eſt omnibus ſatisfacere, vt omnes veritatem agnoſcant, quæ à prima eſt veritate. Cui honor & gloria ſit ex hoc opuſculo. Papiæ in ſancto Apollinare completo hodie, id eſt die 13. Iulij 1498. per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani ſancti Xiſti de Monte Pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Cambiis in octo capita diuiſus: ad Dominum Andream Brixienſem Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicentium in cambijs realibus eſſe mutuum.*
3 *De opinionib⁹ dicẽtiũ in cãbijs realib⁹ eſſe cõtractũ permutatiõis.*
4 *De opinione ſingulari circa cambia.*
5 *De natura artis campſoriæ.*
6 *Quomodo oporteat numiſmatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo ſeruetur.*
7 *An talia cambia propoſita ſint verè cambia, & iuſtificata.*
8 *De alijs cambijs propoſitis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM Mihi his diebus otium, veneran de amantiſsimeque pater, ad edendum promiſſum paternitati tuæ tractatum de cambiis, initians poſt auditos campſores, pleraſque diuerſorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad ſcribẽdum tandem impulit. Tanta ſiquidem eſt rei huius obſcuritas & inuolutio, vt hinc conſuetudine non abſque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen ſiſtentibus (antiquis ſiquidẽ propoſita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verùm vbi plures dies lectioni meditationique iam dediſſem, & infidelis promiſsionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambiis tractanda cenſui. Diſcernenda ſunt primò dubia à certis. Adducẽdæ ſunt deinde opiniones aliorum de dubiis. Firmandũ eſt demum quid mihi videtur de his ſentiendum.

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi ſint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere ſufficit. Quędam ſiquidem ſuot, quorum iuſtitia clara eſt. Quædam verò, quorum iniuſtitia ſimiliter aperta eſt. Et quædam: quæ an ſint iuſta, vel iniuſta in dubium inter doctores vertitur.

¶ Iuſtificata ſiquidē ſunt, quæ fiūt his tribus modis. Primò, quum in cambio minuto campſot moderatè lucratur ſecundum patriæ conſuetudinem. Vocatur autē cambium minutum, cum campſot pro aureo ducato monetam dat cōſuetam in patria illa expendi, vel econuerſo, aliquid minus dando, quàm recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo ꝙ induſtriæ & operæ campſoris ratio habenda eſt. Quum enim cæterarum artiū miniſtros liceat in commutationibus proptiis laboris induſtriéque mercedem cōponere, campſoribus, qui cōmutationibus numiſmatum deſeruiunt, id quoque licere non eſt dubium. Propter quod oon irrationabiliter id dicunt opinantes tale lucrū cāpſoribus tantum licitum: ita ꝙ priuatus homo ſi cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Cōmutatio nanq; oumiſmatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodū cæteræ cōmutationes) ſed determinata eſt: puta ꝙ ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et ſicut in cæteris cōmutationibus æqualitatem violare iniuſtum eſt, ita in cōmutatione numiſmatum. Vnde niſi vel propter mercedem ſetuitij, non in numerando pecuniam, vt quidam putant (quoniam cōtingit ſæpe minus numerare campſorē, quàm accipientē, & actus oumerādi nō eſt propriè mercenarius, ſed ſolitus gratis concedi, vt vſus libri, & numerationi campſoris reſpōdet numeratio dantis alia monetā) ſed in arte cāpſoria Reipublicæ miniſtrando, vel propter incōmodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ à ſe, vel qualitatē numiſmatū (io infra declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quā detur. Quorū oullū locum habet vniuerſaliter in ſingularibus hominibus non campſoribus. Secundò quum campſor moderatè lucratur, ex eo ꝙ Petrus habens certā ſummā pecuniæ Mediolani, dat eam cāpſori, qui faciat æqualem ſummam Romæ dari ſibi vel alteri. Si enim ex hoc campſor mercedem exigit, iuſta eſt exactio: campſor enim tranſlatoris in hac patte locum tenet, oec eſt æquum, vt merces ſuo ſeruitio ſubtrahatur. Tertiò, quando campſor lucratur, ex eo quòd mooetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim eſt negotiatio numiſmatum: ex qua primo ortum habuiſſe videtur ars campſoria, vt videtur in primo Politicorum. Et eſt licita ſicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licent.

Cambia iniuſta. Iniuſta verò abſque dubio cambia illa ſunt, quæ his duobus modis fiunt. Primò, cum campſor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo ꝙ Petro egenti Mediolani dat certam ſummam pecuniæ ſub nomine cambij de Lugduno vel Londris: & tamen ſecundū veritatem ibidem reſtitutio facienda vtrinque ſcitur, ſiue fiant literæ cambij, & non præſententur., ſiue non fiant literæ. Interueuit ſiquidem hic manifeſtè ſolo nomine cambium, & ſecundum rem mutuū cum lucro, aut ſpe lucri, ſecundum quod diuerſimodè fit.

¶ Secundò (& in idem redit) cum campſor, vt lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipſo Petro ibidem hinc ad menſem tantum, quantū valebunt, tunc Venetiis: ſecundū curſum cambiorum decem libræ groſſorum, quæ æquiualent centū ducatis regulariter, ſed io curſu cambiotum Venetiis quandoque excedunt, & quandoq; exceduotur. Hic enim ſecundum veritatem eſt contractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum ſpe lucri contra illud Luc. 6. Mutuū date nihil inde ſperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, ꝙ erit ibi lucrum: qui communiter ſolēt tunc valere plus decem libræ groſſorum, quamuis quandoque, ſed rarò minus valeant: & propterea & hic vſura. Nec poteſt excuſari, niſi in caſu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campſot haberet in promtu verum cambiū agendum cum illis centum pro Venetiis illo modo, & ad inſtantiam Petri illos ſibi eo pacto daret. Et hoc ſi contractus talis veri cambij eſt licitus, de quo infra erit ſermo.

Dubia autem cambia, quædam ſunt ex parte campſotum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem campſorum ſunt, quæ dupliciter fiunt: aut, ſcilicet appretiando numiſma extraneum, de quo reſtitutio fiēda eſt, minus quàm valeat communiter in loco vbi debet fieri reſtitutio: aut appretiando numiſma propriū quod datur, magis quàm valeat cōmuniter in loco, vbi reſtitutio debet fieri: ad hos enim duns modos, qui valde propinqui ſuni: & in idē redeūt: omnia cābia ſicca reducuntur pro quibuſcunq; locis fiāt. Ad primū enim modū ſpectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter valet ibi 60. ſcutos, campſor Mediolani dat 60. ſcutos, non ſecundum valorem ſcuti Lugduni, ſed ibi cōmuniter valeat ſcutus 30. groſſos, appretiatur hic 28. & ſic dat ſibi tantam ſummā pecuniæ, quę aſcendat ad 60. ſcutos ad rationem 28 groſſorum pro ſcuto.

¶ Ad ſecundū verò modū ſpectat cambium tam Lōdrenſe, quàm Burgenſe. in quo Petro egenti Ianuæ dat campſor Ianuæ 1000. ducatos, non ſecuodū valorem ducati currentē Brugis aut Londres, ſed cùm ibi valeat ducatus 50. groſſos, appretiatur Ianuę 52. ita ꝙ pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium reſtituere Brugis, vel Londres 52. groſſos. Cætera autem cābia ex parte cāpſorum ſimilia ſunt. Nec fiat vis ſi in iſtis exemplis vera quantitas monetarum non recitatur: quoniā exempla ponimus, vt addiſcentes intelligant. Auget autem cambiorū prædictorum ambiguitatem in certa temporis ratio: fatentur enim campſores, quòd quantò tempus reſtitutionis eſt diſtantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in ſecundo modo.

¶ Ex parte autē accipientiū cambia, ſex modis variantur cābia ſecundū differentiam eiuſdem, vel diuerſæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidentis lucri: hæc enim videntur aliquā per ſe differētiam in cābiis facere, Contingit primo modo, ꝙ Petrus dat Mediolani cāpſori centū ducatos Florentinos aureos, & vult totidē florētinos Florētiæ. Cōtingit ſecundò, ꝙ Petrus pro dictis ducatis vult Elorentiæ monetā argenteā: puta groſſos Florētinos, ſed tot quod æquiualeant florentiæ ducatis 100. florētinis aureis. Contingit tertiò, ꝙ Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetam auream, vel argenteam Florentiæ, ſecundum ꝙ tēpore ſolutionis (puta in nuudinis) cambia valebunt Florentiæ. Et quolibet horū contingit dupliciter fieri, ſcilicet ſimpliciter, vt propoſitum eſt: & cū adiuncto aliquo certo lucro ita, ſ. ꝙ Petrus vult nō ſolū prædictos 100. ducatos Florentiæ modo dicto, ſed vltra hoc vult ſibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis eſt quæſtio, ſed de illis quæ ſe tenēt ex parte cāpſoris communiter: ideo de illis erit ſermo diffuſus, de iſtis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in ſequentibus cambia nunc diſcutienda cambia realia: quamuis a multis cambia ſicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus eſſe mutuum.

QVONIAM-Autem ſecundum diuerſa præſuppoſita diuerſimodè inueniuntur doctores locuti de huiuſmodi cambiis, & ex aliis principiis procedunt ſupponeotes huiuſmodi cambia mutui contractum ſapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideo ſigillatim diſcutiendæ ſunt ſingulorum raoones.

¶ Vnde eotū occurrūt primò opiniones, qui aſſerūt aut ſuſcipiūt contractus cābiorum realiū ſecundum veritatem eſſe contractus mutui, licet cābia vocētur. Sont autē cōtrariæ horum opiniones: dum quidā dicūt talia cābia eſſe iniuſta & vſuraria, quidam verò ꝙ ſunt licita. Et illi quidem, qui aſſerunt vſuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamē habent pro fundamēto: quia vſurariū eſt mutuare ſub ſpe & pacto veriſimilis lucri, vt patet: coóſtat autem omnes cāpſores ſpe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta ſupradicta adiicere, vt veriſimiliter lucrū euenire poſſit, qoamuis non ſemper eueniat, vt ipſimet fatentur. Vſurarium eſt igitur hæc cambia facere, Quòd aūt verè ſupponatur hic eſſe mutuū, probāt ex eo, ꝙ contractus iſte dat pecuniam, quæ eſt inuendibilis cū tranſlatione Dominij, & recipit pecuniam: has autem eſſe conſtat conditiones ad mutui contractum ſufficientes: munitúrq; opinio hæc autoritate Gof. & Hoſt. in ſumma de vſuris: & Archiepiſcopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuiſſe huius opinionis.

¶ Acceptātes autem mutuū hic eſſe. & tamen abſq; vſura cambia fieri, fundātur ſuper ratione intereſſe. & operarum locatarum. Et quo ad intereſſe quidē: quia etiā in contractu mutui licet ſeruare ſe indēnem: conſtat autē, ꝙ mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos, damnū incurreret ſi Brugis reſtituuntut ſibi totidē aurei, vel eis æquiualēs ibi præciſè. Tū quia plus daret, quā reciperet: ex eo ꝙ ducatus aureus plus valet Ianuæ, qoàm Brugis. Tū quia oportet ipſum ſubire expenſas delatorū pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi cōtractus mutui celebratus eſt: ergo licitū eſt æſtimare ducatum aliquid pl⁹. vt mutuās nullū damnū incurrat: & hoc, in iſtis cambiis accidit. Quo ad locatas verò operas: quia quum nullus debeat propriis ſtipendiis militare, & campſor & miniſtri publicæ vtilitati deſeruiant in opere licito io mutuis faciendis prædictis, conſequens eſt quòd propriā mercedem reportare debent: quemadmodum miniſtri Montis pietatis. Et quia induſtriæ accedentis operi licito, ratio eſt habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo fit, vt omnibus penſatis talis excreſcentia ſit licita.

SED reuera neutra harum opinionum veritatem aſſequitur. Primæ enim fundamentū ruit: quoniam (vt infrà patebit) hic non eſt contractus mutui. Secunda autem & falſum aſſumit, & conſequenter non loquitur. Falſum quidem aſſumit, dum dicit in his cambiis illud plus ſomi, vt vitetur intereſſe: hoc enim campſores teſtātur eſſe falſum, & dicunt ꝙ non vt damnum euitent, ſed vt lucrētur huiuſmodi cambiis inſtitūt: & quòd ſi accipientes cam-

bia obligarent ſe ad reſtituendũ præciſè quantũ accipiunt in loco vbi accipiunt, ipſi non mutuarent, quia lucri cauſa artem hãc exercent. Et ex hoc patet, ꝙ nec pro intereſſe ſtipendij miniſtrorum plus ſumitur. Si enim cãpſores ex cãbiis nihil aliud quærerent, ꝗ ſe ſeruare indẽnes, cambia non aggrederentur, ſed pecunias ſuas ſecũ tenerẽt, aut aliter exponerent, vt ipſimet teſtantur. Conſequenter autem non loquitur: qm̃ non eſt licitum artẽ mutuatiuã in ciuitatibus exigere & miniſtros ſtatuere, & laborũ induſtriæque ratione habita, inde etiam ſuſtentatoriũ lucrum quærere: qm̃ hoc eſſet vſurariam artem facere moderatã, vt patet. Miniſtris autẽ Montis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedẽ reddi, & à quibus oporteat reddi in tractatu ſpeciali de hoc diffuſè diximus. Hic autem ſatis ſit noſſe, & ꝙ non eſt ſimile: quia in cambiis intenditur lucrum, & ꝙ experientia teſte non licet artẽ facere mutuariuam, vt operarum periculorũ, & induſtrię rationẽ habendo, plus ſorte recipiatur, vnde ipſe cum familia ſuſtentetur: ſicut in artibus & negotiationibus licet. Eſt igitur vſura in his cambiis, ſi contractum mutui implicant. Propter ꝙ Goſ. & Hoſt. ſub mutui nomine caſum tractãtes (cũ ſcilicet mutuatur, vt reſtituatur alterius generis moneta cũ ſpe lucri) vſuram eſſe dixerunt.

CAPVT III.

De opinione dicẽtiũ in cãbijs realibus eſſe cõtractũ permutationis.

EMerſit ergo propter prædicta fortè aliorum opinio, dicẽtium in his cambiis non eſſe contractũ mutui, ſed innominatum, ſcilicet do vt des: vel ſi nominari debet, eſſe cõtractum permutationis. Et horũ contrariæ quoque ſunt opiniones aliis aſſerentibus hęc cãbia licita, & aliis illicita. Et illi quidẽ, qui dicunt eſſe licita, ſtudium ſuũ adhibent nõ tam ad probandã eorũ iuſtificationem, ꝗ eorum naturam extra mutui rationẽ eſſe. Et quãuis multiplicẽt rationes, ex tribus tamen conditionibus ſeparant cambia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculũ mutuatæ ſortis in accipientem mutuum transfert: cambium verò reale, damni periculũ campſori relinquit, ſi minus fortè contingat accipere: vt quandoq; (licet rarò) contingit. Secundò, ex diuerſitate rei reſtituendæ & loci. nã mutui ratio exigit, vt eiuſdem generis & bonitatis res reſtituatur, & ibidem. Nec ſufficit reddere æquiualens: aurum enim pro auro & triticũ pro tritico reſtituendũ eſt, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de ſol. l. Paulus. In cambiis autem realibus fit permutatio monetarum diuerſorum generum & in diuerſis locis. Tertiò ex modo contractus: quia in cambiis realibus eſt venditio vel contractus ſimilis venditioni, dum ducatus venditur 52. groſsis Flandrẽſibus: & æſtimatur vna moneta cũ alia ꝙ licere patet extra, de cenſi. cap. olim cauſam. & cap. cum canonicis, in mutuo autem nihil horum fit. Qum igitur contractus mutui non ſit, ſed permutationis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, ſpes enim lucri in his non damnatur, & induſtriæ laborum, & periculorum, expenſarũmque ratio habẽda eſt.

¶ Dicentes verò cãbia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quãuis non inuenerim: ex dictis tamen ab his, qui abſolutè cãbia hæc damnant: aut dubitant illicita eſſe, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, ꝙ cãbia hæc in fraudem vſurarum introducta videntur, cum permutationẽ monetarum campſor non intendat, ſed neceſsitatibus indigentis nolens gratis mutuare, nomine permutationis monetæ mutuum palliat, vt lucretur: præſertim cũ plerunque contingat in eadem fieri moneta reſtitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam: & periculum, quod rarò accidit, ponderandum non ſit in commutationibus, quæ regulandæ ſunt ſecundum communiter euenientia. Secundò, ex eo, ꝙ ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non poteſt, in huiuſmodi autem cambiis, vt patet in caſu poſito, quanto diſtantius eſt ſolutionis tẽpus, tantò plus ſibi ſolui paciſcitur campſor. Tertiò, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quàm nunc aut hic valet, non eſt licitum, niſi vendens intendebat vſque ad tempus illud ſeruare, vt in cap. nauiganti. extrà, de vſuris. aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Rayn. Inno. & Ioan. And. & Ioan. Calder. campſores autem non intendunt ſeruare, aut transferre pecuniam: ſed paratam ad huiuſmodi cambia retinent. Quid autem de his ſentiendum ſit, in deciſione manifeſtum erit. Nunc autem ad aliam properandum eſt opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione ſingulari circa cambia.

POſt prædictas opiniones egregij cuiuſdam doctoris in Theologia opinio ſingularis occurrit: tenens huiuſmodi cambia eſſe licita, & tria ſingulariter dicẽs.

Primum eſt, ꝙ contractus iſte, quem innominatũ vocant, nomen habet: quoniam vt S. Thom. dicit in Secunda ſecundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecunia pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo baratio, ſecundus vocetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quòd cambium eſt permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum eſt, ꝙ in cambiis nõ conſideratur pecunia, vt pecunia, ſeu vt menſura eſt, ſed vt res quædã eſt. Conſtat enim ſecundum omnes vtroq; modo poſſe accipi pecuniam, vt patet de locantibus pecuniam ad oſtentationem. Et quòd campſores pecuniam vt rem conſiderent, ex S. Tho. autoritate probat in ſecundo de regi. prin. dicentis, ꝙ numiſma poteſt accipi, & vt menſura, & vt quædam res eſt: & hoc modo vtuntur eo campſores. Fabricàtq; ſuper hoc fundamento doctor ille vendibilem eſſe pecuniã à campſoribus, vt pote rem quandam, & eius pretia variari ſicut aliarum rerum, iuxta temporum locorũmque diuerſitates, &c.

¶ Tertium eſt ſingulariſsimum, ꝙ licitũ eſt campſoribus plus accipere, quando tempus ſolutionis diſtantius eſt. Diſtinguit ſiquidem accipere plus ratione tẽporis dilati dupliciter vno modo, ꝙ ſola tẽporis dilatio exceſſum pretij operetur, & hoc dicit eſſe vſurarium. Alio modo, ꝙ res in dilato tempore conſiderata pretium augeat in cõmutationibus: & hoc dicit eſſe licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro aſsignandarum. Si quis enĩ hyeme emit lanas aſsignandas ſibi in vere, minus quã valeant in hyeme, eo quòd lanæ tẽpore veris creduntur minus valituræ, iuſtẽ emit: eo ꝙ res in tempore illo ſumpta pretium minuit. Si autẽ minus emeret, quia nunc anticipat ſolutionẽ, vſurã committeret: quia propter ſolã temporis morã pretium variatur. Subdit q; campſores non plus accipere ratione dilati temporis, ſed ratione rei in dilato tempore cõſideratæ. Quoniam verbi gratia, marcha auri ſoluẽda in nundinis Ianuarij, nõ ideo minus emitur à campſoribus Mediolani menſe Octobri, quã Nouembri, quia longius diſtat ſecundũ tempus: ſed quia marcha illa cõſiderata in tali tempore, minus æſtimatur communiter à negotiatoribus & magis in tẽpore proximiori. Et meritò, vt dicit: quia cum negotiatoris finis ſit commutando lucrari, nec ideo emat, vt empta habeat, ſed vt iterũ cõmutet cum lucro: licitũ eſt ſibi conſiderare quanto tempore pecuniam occupatã in re empta tenere oporteat, carius enĩ emitur quod citò diſtrahitur, quàm quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem, quòd cãpſores non rationem tẽporis dilati, ſed rei in tempore habeant, eſt quòd non ſemper ſecũdum tẽporis approximationem pretiũ creſcit: ſed quandoque inſtantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo aſſignanda, quàm fuerit vendita tribus menſibus antè.

Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quãuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum ſecundo non conſonat: quoniam nomina formaliter ſumpta intelligi oportet, vt 4. Met. tradit Ariſt. alioquin periret certitudo à locutione: quoniam extra formale ſignificatum infinita ſunt, vt ibidem dicitur. Vnde ſi in cambiis pecunia conſideratur vt res, non vt pecunia, vt dicit, contractus iſte, non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à S. Tho. dictorum reponi, ſed primo.

¶ Secũdum deinde dictum verũ non ſonat, & S. Tho. verba malè interpretari videtur. Verba ſiquidem eius in ſecũdo de Regi. prin. c. 14. ſunt iſta: Numiſma quamuis ſit menſura & inſtrumentum in permutationibus, tamẽ per ſe aliquid eſſe poteſt: puta ſi confletur, erit aliquid. videlicet aurum vel argentum: ergo ſemper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatẽ in aliis ſpeciebus pecuniarũ: imò amplius, vt in campſoria, quæ non propriè ordinatur, vt ſit mẽſura rerũ venalium: ſed magis ad permutationem numiſmatis. Ex quibus verbis non habetur: quod pecunia conſideretur à cãpſoribus, non vt menſura, ſed vt res: ſe habetur quòd pecunia non vtuntur campſores vſu primario propter quem eſt inuenta, ſcilicet vt menſura ſeu pretium ſit rerum venalium: ſed vſu ſecundario, ad quem eſt tranſlata, inquantum tamen pecunia, ſcilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque ſiquidem vſus conuenit pecuniæ per ſe: & ſecundus campſoribus cõuenit: vt infra patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto ſentiendum ſit, in deciſione dicetur. Hæc igitur ſunt quæ hactenus de cambiis dicta ſunt.

CAP. V.

De natura artis campſoria.

VT Autem natura cambiorum vniuerſaliter & faciliter percipi poſsit, tali ordine procedendum credimus, vt ſcilicet primò de ipſa arte cãpſoria dicatur, & quid ſit, & quàm licita ſit: deinde de cõditionibus requiſitis ad eius actus rectitudinẽ tractetur: & demum ad cãbia prædicta deſcẽdendo videatur, an artis ſint campſoriæ, & quid in eis licitũ, aut illicitũ eſt, obiectiones factas ſoluẽdo. Sic enĩ de huiuſmodi cãbiis ſermone cõpleto, ad alia ꝓpoſita procedi libere poterit. Principium aũt ad declaranda cãpſoriã, oportet ſumere ex primo Politicorũ, eius veſtigia ſequendo.

¶ Sciẽdum igitur inde eſt, quòd rei vſus per ſe eſt duplex ſcilicet proprius & communis: ſeu primarius & ſecundarius. Eſt autem ꝓprius cuiuſq;, ſiue naturalis ſiue artificialis rei vſus ille, ad quẽ ex ipſa rei natura primò ordinatur, vt veſtis ad veſtitũ, panis ad eſum,

etum vinum ad potum, &c. Communis autem fine ſecundarius eſt, quo res inquantum talis, alteri tamen à primo fine applicatur, vt commutatio reſpectu calcei aut tritici, & aliorum huiuſmodi. Calceus enim cum venditur, inquantũ calceus conſideratur: non enim pro ſimplici pelle venditur: non tamen propter venditionẽ eſt calceus, ſed propter calceationẽ: & ſic de alijs. Quemadmodũ ergo cæterorum, ſic & numiſmatis duplex eſt vſus: vt ibidem dicitur. Primus eſt cõmutatio pro rebus venalibus neceſſarijs, ſcilicet ad vitã humanam, ſcilicet tritico, panno, aromatibus: &c. propter huiuſmodi enim cõmutationes numiſma inuentũ eſſe conſtat. dum ea quæ vni patriæ deſunt, aliunde haberi non poſſent, niſi datis pro eis æquiualentibus: & multũ incommodi eſſet, res ſemper trãsferre æquales (ob hoc enim aorũ, argentũ, æs, & quicquid huiuſmodi eſt facile portatile & vtile ſtatuerunt cõmutãdis rebus adæquatum iri: & propterea numiſma dicitur menſura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vſum neceſſaria, vt menſura ad menſurata: propter quod charactere inſignitũ eſt, in teſtimonium qualitatis & ponderis: ſicut & cæteris menſuris publicis conſueuit ſignũ imprimi, teſtans earum iuſtificationem. Secundus autem numiſmatis vſus eſt cõmutatio pro alio numiſmate, vt ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factum eſt: & tamen hãc cõmutationem ſubit, non inquantum aurũ aut æs abſolutè, ſed inquantum numiſma, vt cõtinua experientia docet. Orta autem videtur hæc cõmutatio ex inæqualitate numiſmatũ, dum vel ad ſupplendam rei naturalis æqualitatem, ad oumiſma maios paruula numiſmata addebantur, vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerſo. Lucrum autẽ ex numiſmatum cõmutatione primo quidem, vt Philoſophus quidem dicit: caſu eueniſſe videtur, dum accidit aliquid puta aureum oumiſma, plus alicubi æſtimari, ſicq; pro illo plura ærea dari ibi, quàm dẽtur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde induſtria artificioſè circa huiuſmodi nnmiſmatum commutationes lucri vias cõpoſuit: ſicq; ars campſoria contexta eſt. Vnde nihil campſoria eſt, quàm negotiatio in commutatione numiſmatum: materia ſiquidem & actus & finis eius ſufficienter in hoc explicantur, vt patet.

¶Quamuis autẽ à Philoſopho campſoria vituperetur, & ratione materiæ: quia tantũ numiſmata tractat, à proprio numiſmatis vſu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quod fine caret, & vtriuſque ſimul: quia pecuniæ, vt inſtrumenta œconomicæ & politicæ habendæ quærendæ que ſunt oon propter ſe, ſicut nec quodcunq; aliud organũ per ſe appetitur. Si tñ ex hominis campſoris fine honeſtetur (vt pote ad familiæ, & ſtatus ſui decentem ſuſtentationem ordinata) licita eſt, quemadmodũ & aliæ negotiationes. Poteſt enim id quod ſolitariæ conſideratũ cõſonum non videtur, ex adiũcto fine honeſtũ reddi: vt patet de hominis occiſione, quæ abſolutè repellenda eſt: ſi tamen addatur propter iuſtitiã, &c. præcipienda eſt: ſicut è cõuerſo ars ex ſe honeſtiſſimum finẽ habens, vt medicina ſanitatẽ vituperabilis ex fine medicantiũ reddi põt, dum lucri cauſa medentur. Quũ ergo experientia teſte pateat, ꝙ multa neceſſaria ciuitatibus plurimis deeſſent, niſi mercatores eſſent: & ipſi non cõmodè poſſint abſq; cambijs negotia ſua exercere, neceſſariũ, & honeſtũ eſt cãpſoriam in ciuitatibus eſſe: non quatenus purè cãpſoria eſt, ſed quatenus œconomicæ politicæq; miniſtra eſt, vt ex dictis patet. Et ſic cãpſores nedum poſſunt ſeruare ſe indennes, ſed etiam lucrari, & induſtriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quõ oporteat numiſmatum cõmutationes fieri, & vt rectitudo ſeruetur.

NON ſolùm autem oportet declarare quid rectitudo cambiorũ in communi exigit, ſed in ſpeciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo ſeruãda ſit, dicẽdum eſt: omiſſis tamẽ ſingularibus, quæ ſciẽtificatæ determinationi nõ ſubſunt. Quũ ergo cãpſoria circa cõmutationem numiſmatũ verſetur, neceſſe eſt iuſtitiæ commutatiuæ canones in ea ſeruari, ſicut & in cæteris cõmutationibus.

¶Ex quinto verò Ethi. patet ꝙ vniuerſalis regula commutationũ eſt, vt ſeruetur æqualitas rei ad rem: vt, ſcilicet æquale ſit datũ accepto & ecõuerſo: vnde ſi cõmutatio oumiſmatum iuſta eſſe debet, æqualis valoris oportet eſſe cõmutanda numiſmata. Et quoniam hoc pluribus modis cõtingit ſeruari, ſecundũ differentiam numiſmatũ, & locorum & temporũ, ideo poteſt æqualitate ſalua lucrum prouenire cãpſoribus. Quod quomodo contingat, videri poteſt, ſi prædictas differẽtias ſcrutati fuerimus. Numiſma igitur cùm ibique duplex eſſe cõſueuerit, ſcilicet inexpendibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numiſma expẽdibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrunq; horum contingit dupliciter, aut dando numiſma melius cõmodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut econuerſo. Et quodlibet rurſus horum poteſt fieri pro eodem vel alio loco, & ſimiliter pro eodem vel alio tempore.

¶Et quia ſimplicia priora, & certiora cõpoſitis ſunt, à primis inchoandum eſt, nulla locorũ aut temporum diuerſitate admixta: ſed in ſola talium numiſmatum commutatione ſiſtendo. Si igitur cõmutandum eſt vnum numiſma expendibile cum alio expendibili, quantũ eſt ex parte cõmutationis oportet numiſmata commutanda æqualis valoris eſſe: quoniã vtrunq; lege aut conſuetudine certũ habet pretium. Nec ſaluaretur in cõmutatione æqualitas, ſi ex aliqua parte exceſſus eſſet. Cõtingit tñ ex parte æqualitatis numiſmatum in ſe vel in ordine ad campſorem, ꝙ ſit hæc cõmutatio iuſta, numiſma minoris pretij abſolutè dando. Ex hoc eſt quando cãpſor dat bonam monetam pro mala non falſa, aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomẽ merentur. Tunc enim licet campſor det minus in aurea pecunia, quàm accipiens det in illa moneta: æqualitas tamẽ ſeruatur ex eo, ꝙ centum ducati in moneta ſic bona, & portatili æquiualent cẽtũ & duobus. Verbi gratia, in moneta tã vili, vt patet, ſi conflanda eſſent numiſmata, & ex vtilitate, quæ põt ex illis percipi 10 faciẽdo ex eis vaſa, & ex vtilitate expenſionis ſecundũ locum & tempus: bona enim numiſmata quãuis antiqua aut extranea, libẽter acceptantur: & ex periculo quoniam malæ monetæ, vtpote exoſæ facile poſſunt à principibus inexpendibiles reddi, & de facto in prouincijs benè ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obſtat determinatio valoris monetarũ per legẽ: quoniã illa reſpicit numiſma, quò ad per ſe primũ vſum eius, qui eſt cõmutatio pro venalibus. Lege ſiquidẽ vel conſuetudine ſtatuitur, ꝙ aureus ducatus & nonaginta ſolidi in cõmutationibus œconomicis & politicis æquiualeant, in quibus pecuniæ pro rebus cõmutantur. Cõmutatio autem numiſmatum, arbitrio ſapientum iuxta eorũ qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia teſtatur. Similiter quoq; ſeruatur æqualitas, ſi quis cõmutans numiſmata minus dat pro eo ꝙ danda a ſe numiſmata cõmodiora ſibi erant: ſicut etiam licet vendere rem carius, quàm abſolutè valeat, ex eo ꝙ vendenti cõmodior eſt. Vnde habens ducatum aureum, ſi a volente cõmutare paruam monetam pro illo, ſolidum vnum exigat, quia ille ſibi cõmodior, non peccat. Qui tamẽ non vult abſq; lucro cõmutare ducatos Ianuenſes pro alijs ducatis æquè pretioſis, & ſibi commodis, quia petenti cõmutationem cõmodiores ſunt Iannuẽſes ad deaurãda ſua vaſa, peccare videtur, eo quòd vendit alterius cõmodum. Et quia in iſtis non ex campſorũ expẽſis aliquid plus accipitur, ſed aliũde (vt patet) ideo cuilibet ex illis cauſis licet in huiuſmodi cambijs minus pecuniæ dare, quam accipere. Campſori autem vltra hæc, licitum eſt in cambio minuto (etiam ſi meliorem & cõmodiorem, quam det accipiat) aliquid plus accipere propter expenſas, &c. vt ſuperius dictum eſt.

¶Si autem fiat cõmutatio numiſmatis expendibilis pro non expẽdibili, notabile poteſt inde lucrũ prouenire: ex eo quod no ſolum haberi põt ratio materiæ & cõmodi, ſed etiam extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali cõmutatione multũ a numiſmatis ratione declinãtes, quaſi vt res quædã cõmutẽtur. Duplici enim exiſtente pretio numiſmatis (ſcilicet inquantum eſt talis res, puta aurũ, & inquantũ numiſma) & ſecundo excedente primũ, ex hoc ꝙ aliqua pecunia alicubi inexpendibilis eſt numiſmatis pretium ibi perdit, magiſque vt res quædam commutanda venit: quam tamen campſor in locis, vbi numiſmatis pretium obtinet, procurans habere ipſam commutando, multum lucrari poteſt. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac cõmutatione æqualitas ſeruanda, penſata quantitate extraneitatis, & alijs conditionibus vt ſapiens determinabit.

Loci autẽ differentia tripliciter poteſt omnibus prædictis commutationibus admiſceri. Campſore enim exiſtente & dante ſuas pecunias Mediolani, & recipiẽte alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, vbi accipiens cãbium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque ſimul.

¶Si contractus fit primo modo, ſ. Mediolani & pro Mediolano, tũc cũ accipiẽs cãbium ex vi talis cõtractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cõmutat, nulla diuerſitatis locorũ ratio habẽda eſt, ſed tanquã cãbium manuale agendũ eſt, eorũ, quæ ſupra dicta ſunt, rationẽ habẽdo. Ex eo tamen ꝙ accipiẽs cãbium vult ſe liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehẽdæ pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanũ, & cãpſor vult hæc ſubire, licitũ eſt mercedẽ exigere. Sed hoc potius ad cõtractus locationis, & cõductionis ſpectat, quã cãbij, & ideo iuxta eorũ canones reguletur, ſi accidat. Quod tamen raro credo euenire. Si verò contractus fit ſecundo modo, ſ. Mediolani quidem, ſed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda eſt: ſicut nec in contractu emptionis, quo abſentes merces pro loco, in quo ſunt emuntur. Oportet enim loci ſicut & tẽporis pro quo cõtractus fit, rationẽ habere, nõ in quo fit, ſi pro alio loco aut tẽpore tantũ cõtractus fit, vt nũc proponitur. Et hoc ſiue certificetur Mediolani cõmutatio cõiectãdo veriſimile pretiũ loci, ꝓ quo fit. Et quãuis talis modus cãbij nunquã fortè fiat: fieri tñ poſſet hoc modo, ꝙ Petro habẽti Venetijs Venetã monetã, & egenti Mediolani centũ ducatis, campſor Mediol. det 100. ducatos aureos recepturus de illa

moneta Venetiis tantum, quantum Venetiis pro illis cõmutatur in cambio manuali, & non in curſu cambiorum quæ fiunt pro locis diſtantibus: Sicut etiam triticum exiſtens in villa emitur ab his qui ſunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, vbi aſſignatur, & non quanti venditur aſſignandum Mediolani.

¶Si autẽ cõtractus fiat tertio modo (vt cõmuniter accidit, ſ. Mediolani pro Mediolano & Lugduno ſimul) tũc vtriuſq; loci ſimul, ac per hoc diſtantię eorũ periculorũ expenſarũmq; intercedẽtiũ adhibẽda eſt ratio: ſicut & in cõtractu emptionis. Cõſtat enim ꝙ aromata Alexãdriæ, aſſignãda Ianuæ, empta atq; ſoluta vt Ianuã deuehãtur, lõgè minus valẽt, q̃ ſi manualiter Ianuę aſſignarẽtur: quia res cõducenda à tãta diſtãtia, cùm tot periculis & expenſis, &c. lõgè minor eſt Ianuẽſibus ſeipſa cõducta, & tot periculis expẽſiſq; libera. Et hoc modo in cõtractu cõmutationis numiſmatũ ꝑ locis diuerſis celebrato, numiſmata ipſa ſic expẽdit & oportet adæquare: vt loci conditiones in ordine ad aliũ locum ex vna parte cõputentur. Sic.ij; fiet, vt ſi centũ ducatis aureis Mediolani, trecẽti argẽtei Lugdunẽſes ad æquarẽtur, Lugduni aſſignati ducẽti & nonaginta fortè adæquãtur, cõcurrẽtibus etiã alijs ſupradictis rationibus: & fortè pauciores. Viliora ſiquidẽ ſunt cõducẽda cũ periculis & expẽſis, q̃ manualiter habita. Nec obſtat ꝙ cãpſor Mediolanẽſis habet fratrẽ, aut factorẽ Lugduni, aut omnino erat Lugduni tãtã ſummã pecunię expẽſurus pro aliis ſuis negotiis, hęc enĩ oĩa ꝑ accidẽs ſe habẽt ad cõtractus naturã, in cuius æqualitate iuſtitia cõſiſtit. Quid enim ad cõtractus cõmutatiuos, in quibus æqualitatẽ rei ad rem fieri oportet, ſi ex induſtria mea, aut caſu ego affines habeo in diuerſis locis, aut miniſtros ferè gratis inuenio, & exinde viatũ miniſtrorũmq; expẽſas lucrãs diues ſio, dummodo rerũ cõditionibus penſatis æqua fiat cõmutatio?

DE Temporis autẽ differentia, bimẽbris tantũ diſtinctio conſideranda eſt, ſ. præſentis tantũ, aut futuri tantum, vtriuſque enim ſimul ratio habita nullam iuſtã diuerſitatẽ pretij in cõmutationibus facit, vt infra patebit. Poteſt ergo in cõmutatione numiſmatũ iuxta tẽpus cõtractus ęqualitas ſumi. Et hoc ſiue fiat manuale cãbium, ſiue nõ, & ſiue in eodẽ loco ſit æquiualẽs reddendũ: ſiue alibi, locorũ tñ ratione habita. Vnde põt cãpſor dãs aureos & recepturus aliã monetã vel econuerſo, certificare quãtitatẽ reddẽdæ pecuniæ, ac ſi tunc manualis cõmutatio fieret. Poteſt & futuri tẽporis: quo ſcilicet aſſignatio reddendæ pecuniæ erit, rationem habere. Et hoc dupliciter: aut incertè cõmutationẽ relinquendo: fit. ſ. pro centũ aureis nũc datis teneatur accipiẽs poſt duos mẽſes dare tot argenteos, quot poſt illos duos menſes æquiualebũt centũ aureis, aut certificando cõmutationẽ, vt ſcilicet habito reſpectu ad futuras cõmutationes poſt duos mẽſes ſtabiliatur nũc cõmutatio cõmenſurata illis, ita ꝙ parũ plus aut parũ minus veriſimiliter credatur cõmutanda eſſe talia numiſmata. Vt ſi creditur ꝙ hinc ad duos mẽſes, cũ aſſignãda erit pecunia ab accipiẽte cãbium 100. aureis æquiualebũt 1000. argẽtei. vel 1000. & 10. poteſt ea nũc certificari cõmutatio ꝙ pro centũ aureis datis teneatur accipiens aſſignare tunc 1000. & 10. argenteos, ſiue plus ſiue minus tũc cõtingat cõmuniter aſſignari. Patẽt autẽ hæc ex aliis cõmutationibus: vt in cõtractu emptionis rei aſſignãdę futuro tẽpore manifeſtũ eſt: & habetur expreſſè extrà, de vſuris. cap. nauiganti. in ſecundo caſu: in iſta enim cõmutatione numiſmatũ tẽpus aſſignandi numiſmatis attẽditur. Nec aliquid plus aut minus ſumi diximus, ex eo quòd prius campſor ſua numiſmata dat.

¶Vtriuſq; autẽ tẽporis ſimul differẽtia nullã diuerſitatẽ videtur in quibuſcũq; cõmutationibus facere, ſicut vtriuſq; loci, quoniã res in tẽpore futuro dãda non eſt deterioris cõditionis ex hoc, ꝙ abſens à præſenti, & reducẽda ad præſens, ſicut res in loco diſtãti ex hoc ꝙ reducenda ad locũ præſentẽ. Nec ſubiacet periculis, ꝙ expenſis, induſtriæ aut miniſtris, vt ad præſens ſm tẽpus fiat, ſicut ſm locum. Niſi quis dicat, ꝙ ſubiacet periculo perditionis. quia põt mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hęc pericula pro nihilo in cõmutabilibus reputari patet tñ ex eo ꝙ aut tã rara ſunt, ꝙ cõſilio nõ ſubſunt (vt de ſtatus deiectione dicit intra tã breue tẽpus) aut talia ſunt ꝙ etiã ſi acciderẽt adhuc tuti eſſent creditores: vt de morte, & hmõi patet. Tũ quia ex mutuis & aliis cõmutationibus experientia teſte patet, hmõi pericula nõ cõſiderãda eſſe: nõ enĩ qui mutuat, aut vẽdit licitè aliquid, plus exigit ꝑpter hmõi pericula quæ in tẽporis dilatione poſſunt accidere vẽdendo ad tẽpus, aut mutuando. Et quia breuitas & prolixitas tẽporis differẽtiæ ſunt tẽporalis diſtãtiæ, cõſequẽs eſt ꝙ nec in cãbiis nec in aliis cõmutationibus ex quãtitate tẽporis aliqua cõditio rei cõmutãdæ accedat ꝑ ſe ex qua poſſit vilior aut prætioſior iuſtè æſtimari. Notãter autẽ dico per ſe qm̃ per accidẽs cõtingit res æqualis bonitatis eodẽ tpe aſſignãda diuerſa notabiliter habere ꝑtia & iuſtè. vt ſi triticũ aſſignandũ forte mẽſe Iulij, Ianuario ꝓcedẽte emat iuxta æſtimationẽ cõem pretij aſſignationis tẽporis futuri, & deinde mẽſe Martij ſubitis exortis bellis credatſ multò plus vẽdendũ, fiet aliud pretiũ ꝓ eodẽ tẽpore ab aliis ementibus & ſi in mẽſe Maij cõtingat bella augeri, aut ſpicas grandinibus percuti, &c. augebitur pretiũ pro illomet tẽpore. Sed hoc nõ operatur tẽporis prolixitas aut breuitas: ſed euẽtus incidẽtes, ex quibus res æſtimat vilior aut ꝑtioſior, vt de ſe patet. Vnde ſingularis illa opinio, dicẽs in cõmutationibus ꝓlixitatis tpis ratione haberi poſſe nõ rõne tẽporis: ſed quia res in tpe prolixiore cõſiderata minus valet, &c. à veritate deuiat in hoc qm̃ res nec ex eo ꝙ in tpe nec ex eo ꝙ in tãto tẽpore ſumpta cõmutatur, æſtimatur vilior aut pretioſior, ſed ex tali euẽtu in tẽpore: puta bello, penuria aut abũdantia, &c. Ex hoc verò ꝙ pecuniæ diutius occupatæ ſunt tenendæ in hac cõmutatione, res commutãda nec pretioſior nec vilior cõmuni pretio redditur: vt S. Tho. expreſſè dicit in Secũda ſecundæ. q. 78. ar. 2. ad primũ, aſſerẽs ꝙ mercator vendens rẽ aliquã ad tempus, nõ poteſt vendere plus cõi pretio ex hoc, ꝙ pecunias ſuas mortuas tãto tẽpore tenebit. Et ſi hoc licitũ diceretur iam vſura nõ eſſet dãnata in venditione ad tẽpus. &c. Quod aũt merces carius emantur quã citius cõmutandę ſunt, propoſito nõ obſtat: qm̃ celerior venalitas æſtimata, à maiori vſu aut neceſſitate illius rei ꝓcedit. Res autem quãto magis neceſſaria aut vſitata alicubi, tantò ibi eſt pretioſior, & ideo meritò ibi carius à primo vẽditur, & à mercatore emitur reuendenda. In rem igit cõmutãdam redundantẽ cõditionem aliquã ſub tẽpore, ex qua res cõmuniter pretioſior aut vilior æſtimetur, & nõ quãto tpe pecunia occupetur, cõmutationũ natura penſat: q̃ ęqualitatẽ rei ad rẽ exigit ſic lõgiſſimo adiuncto tẽpore, ac ſi manualiter cõmutatio perficeretur. Propter ꝙ cãpſoribus nõ licet mẽſurare tẽpus medium inter dationẽ & acceptionẽ, aut rem ſeu pecuniã prolixiori tẽpore dandã vilius æſtimare quãuis liceat in dando æqualitatem commutationi ſtatuere, iuxta præſentem æſtimationem de futuri tẽporis cõmutationibus, quæ ſecundum diuerſos euentus temporibus diuerſis varia eſt ſicut & in cæteris commutationibus.

CAP. VII.

An cambia propoſita ſint verè cambia & iuſtificata.

FAcile autem eſt ex prædictis videre, an prædicti cõtractus à cãpſoribus nuper inuenti, de quibus quęſtio præſens eſt, ſint verè cãbia, & iuſtè fiat. Quũ enĩ cãbij contractus conſiſtat in commutatione numiſmatũ, & in propoſitis caſib⁹ nulla alia commutatio niſi numiſmatũ fiat, cõſequẽs eſt ꝙ prædicti cõtractus ex ſua forma verè cambia ſint, diuerſorum tamen graduum. Quadrifariam namq; numiſmatum cõmutatio in huiuſmodi cambiis fit. Aut totaliter, vt fit in cãbio Burgenſi, & Londrenſi, in quo totaliter alia eſt moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quãuis non ſemper in cambio Lugdunẽſi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, ſcilicet ſcutis, aureis & argenteis, &c. & contingit ꝙ dans dat etiã ſcuta. Aut quaſi nihil: vt fieri contingit in cãbiis infra Italiam, in quibus numiſma datum ab accipiendo parum, aut nihil quandoq; differt propter proximitatẽ locorũ & & cõmunicationem in nummis. Aut omnino nihil: vt fieri cõtingit & in Italia, & fortè extra, quãdo nulla ratione habita qualitatis numiſmatum, ſed ſola quantitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pẽſata cãbium dicitur fieri. vt cũ Petro habẽti Romæ pecunias ſuas, & egẽti Mediolani 1000. ducatis, campſor dat Mediol. mille ducat. ꝓ mille & 10. verbi gratia, aſſignãdis ſibi Romæ.

¶Et in primis quidẽ tribus modis, cum cõmutatio numiſmatum ſemper interueniat, licet plus & minus contractus cãbij ſaluetur. In quarto autem modo cambij nomen non niſi æquiuocè ſaluari videtur: nulla ſiquidem ibi numiſmatum commutatio in pactum ducitur, & manifeſte patet, quòd contractus commutationis numiſmatum non eſt, qui ſi manualiter fieret, nullam numiſmatum cõmutationem requireret, ſicut nec cõtractus venditionis eſt rerum diſtantiũ ille, qui ſi manualis cõmutatio fieret, venditio non eſſet: vt patet. Conſtat autem ꝙ ſi campſori mediolani pro datis 1000. ducatis darentur 1000. & 10. ducati, nulla eſſet commutatio numiſmatum, niſi quia alij numero eſſent dati ab acceptis: quod eſt extra propoſitum. Propter quod videtur quòd contractus iſte mutui ſit, ſed cambij nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campſori ex eo: ſed ſe tantùm ſeruare indemnem, vt ſuperius de mutuantibus pro locis remotis declaratum eſt.

¶Si quis tamen diligẽter contractũ cõſideret, videbit nec mutui nec cãbij propriè cõtractũ eſſe: ſed contractũ quaſi emptionis & vẽditionis ꝑ quandã analogiã ad cãbia pertinentẽ. Quãuis enim in cõtractu hoc numiſma pro numiſmate non cõmutetur: cõmutatur tamen numiſma præſens cum numiſmate diſtante localiter. Et numiſma in hac cõmutatione materialiter, & vt res quędã accipitur: cõmutatur enim vt res tanti pretij præſens cum re æquali diſtante, habita vtriuſque ratione loci. Conſtat aũt ꝙ res diſtans a Mediolano vilior eſt Mediolanẽſibus ſeipſa Mediolani ſita, ꝑpter expẽſas & pericula, & cætera ad vendendũ ipſam requiſita. Vnde quemadmodũ emitur pecunia in naui fluctuãte cõſtituta minus, quàm abſolutè valeat, quia nõ emitur inquantũ pecunia, ſed inquantũ res tãti pretij ſub tali periculo conſtituta: & ſicut pecunia debita Ioanni à malo debitore emitur à Petro minus quã valeat,

ſtat, quia eſt res ſub tali labore poſsidendi conſtituta: ſic pecunia abſens inquantū res ſubiacēs periculo & expēſis declarationis emitur minus q̄ abſolutè in ſe valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iſte eſt propriè ſed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res præſens, & res abſens quæ commutantur, nomiſmata ſunt. Et quia contractus per modum conditionis omnibus ſupradictis adeſt, ideo penſandus eſt in cæteris.

¶ Iuſtitia verò in his cābiis tunc erit, qn̄ nec exceſſus fiet in æſtimando, ſed penſatis cōditionibus numiſmatū ex qualitate & diſtantia & aliis ad rem facientibus & induſtriæ ratione habita, æqua fiet cōmutatio. Seruabitur aūt hoc, quando ſm̄ communem æſtimationem commutatio regulabitur, aut ſapientum in hoc arbitrium imitatū fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas penſabitur: ſed ſemper in veri æſtimatione pretij ſtabitur, ſiue citò ſiue tardè pecunia aſsignanda ſit. Si enim hoc defuerit, vſura eſt ratione impliciti mutui: ſicut in venditione plus iuſto pretio ad tempus. Si autem primum deeſſe contigerit vſura quidem non eſt, ſed iniuſtum lucrum, & reſtitutioni obnoxium: ſicut quando res plus iuſto pretio venditur. Vnde propoſita cambia, ſi ſeruatis his duabus conditionibus neceſſariis ad iuſtificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iuſtè fieri poſſunt.

¶ Ex his autem patet nō licere campſoribus, aduenientibus nundinis Brugenſibus, vel Londrenſibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem ſolutionis concedere vſq; ad ſequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, q̄ prius deberet, aut paciſci ſibi deberi ſicut in ſequentibus nundinis cambia current: hic enim eſt contractus mutui cum ſpe lucri ſolo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifeſtè habetur. Campſoribus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcunque monetam plus & minus æſtimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio: vtpote vſurariis.

¶ Nota tn̄ diligenter hoc in loco, ꝙ ſufficiens ſignum iniuſti contractus, nō eſt minus dare pro cābio multo interiacente tempore vſque ad nundinas, & plus dare qn̄ proximæ ſunt nundinæ, qm̄ conſuetudo hæc quāuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medij, quo accipiēs pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni vtit illis pecuniis acceptis: perſpicacius tn̄ ſcrutantibus occurrit, ꝙ conſuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem, aut nō inuentionem cāpſorum tenentiū loca, quaſi venditorū: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorū. Propter quod ſciendum eſt, ꝙ in huiuſmodi cambiis accipientes Mediolani pecunias pro aſsignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui ſunt quaſi venditores marchæ auri abſentis, loco & tēpore cōmuniter cum ſuo damno cābium hoc faciunt: ſcientes ſemper quantū dāni ex tali venditione incurrēt. Ex hoc aūt ꝓuenit cōſequenter, ꝙ nullus: ſimpliciter loqoēdo, inuenitur quaſi venditor in hmōi cambiis: ſicut nec in quacunq; alia cōmutatione, in qua certū eſt & venditorem dānificari. Nec proptereà cēſenda eſt illicita cōmutatio: quia, ſ. venditor nocumentū incurrit: quia dummodo res abſens, vel præſens vendat iuſto pretio, cōtractus eſt licit⁹, quæcunq; pars inde nocumentū incurrat. Ex hac quoq; eadē radice ꝓuenit, ꝙ tunc tantū inueniūtur quaſi venditores in iſtis cābiis, qn̄ mercatores egent pecuniis, & volūt potius tales inire venditionis contractus cum aliquali dāno, quā à maiori lucro vel cōmodo abſtinere, ꝙ ex accepta pecunia paratum, vel acquirendū ſperant. Vnde niſi eſſet huiuſmodi indigentia pecuniarū cum intermedio tēpore, quo negotiationibus ſuis ꝓuidere ex acceptis pecuniis poſſent illi qui ſunt quaſi venditores, nullus vnquā inueniretur quaſi vēditor in iſtis cābiis. Quemadmodū ergo tēpus intermediū eſt occaſio, ꝙ inueniantur quaſi venditores, ita multū tēpus intermediū eſt occaſio multorū venditorum cōmuniter, & paucum tempus multorū emptorum. Ac per hoc multo interiacēte tēpore, propter abūdantiam venditorum rōnabiliter minus datur a ſoluentibus, qui ſunt quaſi ementes marchas abſentes: & modico interiacente tpe, propter abundātiā emptorū plus ab eiſdē quaſi ementibus ſoluit. Adeóq; dicuntur abundare quādoq; emptores propter nūdinas, vt nihil lucrent, imò cū dāno ſuo cābium faciant, quia nō inueniuntur venditores: & hoc cōtingit qn̄ ſriget negotiatoria ars. Vnde cum cōtractus cābiorum hmōi abſtracta ipſa temporum differentia liciti ſint (vt ex dictis & dicēdis patere poteſt) & hæc tēporis differentia dānari nō poſsit: quia prædicto modo ſaluari poteſt, reſtat ꝙ ſi penſata loci abſentia, &c. alias iuſtè fiat talis numiſmatū cōmutatio iniuſti iudicari nō debent contractus tales. Quòd ſi plenius vis conſpicere, finge lanas vel quālibet aliā rem abſentē loco vendi, & emi in huiuſmodi contractibus. videbis enim clarius veritatem: qm̄ cum numiſmatum cōmutatio tractatur inter nummos hinc & inde mens poſita ſemper ad mutui contractus declinare conſueuit. Verum autem de facto moderatum ſit lucrum, ꝙ ex huiuſmodi cābiis reportat, ſcientificè non ſubeſt deciſioni, quæ ad ſingularia nō deſcendit. Illud tn̄ rationi conſentaneū videtur, quòd moderatum cenſendū ſit lucrum, ꝙ communis conſuetudo approbat: vt ſcilicet cambia fiant, ſecundum quia tunc currunt pro locis illis communiter. Penſanda autem diligenter & applicanda ſubtiliter hæc ſunt pro cambiis Bruges, & Londres, &c.

Nec obſtāt prædictis rationes ad propoſitū in tertio cap. adductæ. Falſū ſiquidē ſupponit prima, ꝙ cābia hæc fiat in fraudē vſurarū: imò pro cōi bono mercatorū ſunt introducta. Nec ex eo ꝙ Petrus nō mutuaret pecuniā qui cōmutare ꝓpter ſpē lucri eſt paratus, peccat: quoniam nec opus, nec intētio deformitatē continet: quia non tenetur ad mutuū, & iuſtis commutabilibus vacat.

¶ Secunda verò ratio concludit: non illicitos contractus, ſed illam temporis conditionem non poſſe apponi ſine vſuræ vitio ſicut etiam in venditione ad tempus.

¶ Tertia aūt cābia hæc non ſubtiliter ſcrutatur: qa cāpſor emētis rē in futuro aſsignāda magis, q̄ vēdentis rē cōſeruanda, aut trāſferendā locū tenet in vtroq; mō cābij: qm̄ etſi in ſecūdò mō videatur vēdere ducatū ex hoc, ꝙ æſtimat ipſū 52. groſsis, ſm̄ tn̄ veritatē emit tot groſſos Flādrenſes Brugis aſsignādos vno ducato. Illa ſiquidē æſtimatio ducati cōcurrit ibi, vt modus cōputādi facilius quantitatē ducatorū, & groſſorū cōmutando, & nō vt ducati venalis pretiū. Eſt autē interpretatio hæc merito admittenda, ex eo ꝙ ipſi contractum realis, ſeu veri cambij dicūt ſe facere, qui tali modo interpretādus eſt, vt iuſtitiā contineat: cābij ſiquidē nomen ſenſum hunc admittit. Quid ergo de cambiis his & de recitatis opinionibus ſentiendū ſit, ex dictis manifeſtū eſt. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium propoſita tranſeamus.

CAPVT VIII.

De aliis cambiis propoſitis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli propoſita cambia examinando, diſtinguendum videtur: & dicendum quid de facto ſit, & quid poſsit fieri. Aliter ſiquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri poſſe.

¶ Cōſiderando ergo ꝙ fit, omnia illa cābia ex parte non cāpſorū, ſed Petri dātis pecuniam cāpſori alibi ſibi aſsignādam, iniuſta eſſe videtur, per ſe loquēdo: cùm enim campſor non accipiat pecuniam à Petro in fauorē ſui, ſed Petri cui aſsignanda eſt alibi, nulla æquitas cenſet campſorem ex hoc damnum aliquod pati. Patietur autem in his cambiis damnum ad minus duplex. Primum eſt, ꝙ ſeruitium ſuum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, perinde ac tutò delatas aſsignat, irremuneratū remanet, & tamen ſeruitiū mercenariū eſt. Secundum eſt, ꝙ plus dat aut dabit campſor, vt ſperat Petrus, q̄ acceperit: quoniā ducati Florētini minus valēt Mediolani, vbi datur cāpſori, quàm Florētiæ, vbi aſsignantur. Vnde cāpſor, ſi ſe indēnem quo ad hoc ſeruare debet, deberet mittere eos Florētiā, & ſic expenſarū dānū maius incurrere: alioquin expēdendo eos extra Florentiā, cōſtat ꝙ plus dat q̄ acceperit. Et hæc duo in tribus primis modis locū habēt: in aliis autem tribus, in quib⁹ vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centū. Tertiū damnum campſori adiungitur. Dixi autē hæc eſſe illicita ſecundum ꝙ fiunt: quia huiuſmodi homines exigunt hæc à cāpſoribus, vt dicitur, propter vſum pecuniæ, quam dant, in tempore medio a datione vſque ad aſsignationem. Dicunt enim cāpſori. Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accōmodabis, & ꝓpterea volo, & ego aliquid cōmodi. Sicq; lucrum ex induſtria campſoris non ex pecuniis proueniēs iniuſtè penſando lucrari volūt nō abſq; vſura. Dixi autē, per ſe loquendo: quoniam per accidēs cōtingit, abſq; culpa hæc fieri: vt in tertio caſu quibuſdam videtur, ſi Petrus ex abuſione mercatorum & cāpſorum neſcire pōt quantū ducati ſui Florentiæ valent, & ſic egēs pecuniis ſuis ibi, cōiectat iuſtum prout cābia valebunt tunc, non ex ſpe lucri: & ſic cū cōſueuerint ad primā petentium vocē campſores ſeruitiū ſuum gratis impēdere, ne fortè volentes tres transferre pecunias cābij contractu ſecum velle iniure depoſcant, & ſic æqualem promittunt Florentiæ ſummam pecuniæ videtur poſſe tranſire. Quamuis enim hoc faciant campſores propter vſum pecuniæ: quia tamen eorum ſeruitium in his oneroſum non eſt, quia omnino mittunt pro aliis negotiis, & cambiis, & miniſtris ſoluunt, parum & conſuetum pro nihil haberi videtur, ſicut de vſu libri in pignus dati, ſanctus Thomas dicit.

SI Autem de cambiis his loquamur, vt fieri poſſunt, quia ſcilicet Petrus poſſet emere Mediolani à cāpſore 100. ducatos Florētinos aſsignandos Florentiæ, vel commutare numiſmata, attenta qualitate numiſmatum, & diſtantia locorum (vt de contractibus campſorum dicimus) tūc omnia cambia prædicta iuſtificari poſſent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obſtat, ꝙ Petrus non intendat pecuniam abſentem præſentem facere, ſed potius præſentem abſentare, quoniam ex induſtria Petri hoc prouenit, ꝙ abſentaturus pecuniam ſuam, exponit eam tali commutationi numiſmatū, aut cōtractus emptionis rei aſsignādæ in illo loco, vt ſic vbi cū dāno ſuo tranſtuliſſet eā ſimpliciter, per talem negotiationem transferandum

lucro. Nec eſt hęc induſtria dãnabilis tanquã in fraudem inuenta, ſed laudabilis, tanquã adinuẽtiua viarũ iuſtarũ & vtilium ſimul, vnde Prou.c.n.dicit. Simulator decipit amicũ ſuum, iuſti aũt liberabunt ſcientia. Et qm̃ multos contingit eſſe volentes trãſferre pecunias ſuas de loco ad locũ, & audientes alio ea hmõi trãſlatione lucrari ſaltem propter varietatẽ monetarũ, & neſciẽtes diſtinguere contractum ſimplicis tranſlationis ab hmõi contractibus cõmutationum: & cõfuſè intendentes licitè lucrari nõ ex vſu pecuniæ quã dant cãpſori, ſed ea cãbio, ea quo credunt alios lucrari non videtur, ꝙ illi ſint dãnandi, ſed in meliorem partẽ eorũ potius contractus ſint interpretandi. Ea hoc enim ꝙ ex cãbio dicunt velle lucrũ, iam contractũ, quem neſciunt ſe velle inire, inſinuare videntur: præſertim ſi arguant, ideo ſe hoc lucrũ velle: quia ſi ipſi cãpſores econuerſo cõtractum talẽ cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc enim iam manifeſtè patet, ꝙ contract' cãpſorios ſupradictos inire intendunt: & tantò iuſtius, quãtò mitius q̃ cãpſores. Accedit ad hæc, ꝙ nõ videtur verum, ꝙ de facto communiter volentes ſuas pecunias transferre cum lucro, dicant ſe hoc pro vſu pecuniæ velle: ſed fortè aliqui mali ſunt hoc dicentes vel (ꝙ verius puto) verba illa ignoranter à quibuſdam dicuntur, credentibus ſe rationabilẽ cauſam aſsignare. Et ſiquidẽ ignoranter aſsignantes huiuſmodi rationem, intendant contractum cambij inire & propter hoc lucrũ referre, quãuis in ratione aſsignanda errent: iniuſtum tamen nõ faciunt. Sicut ſi quis credat ſe in contractu venditionis & emptionis licitè lucrari propter tempus, quo pecunias ſuas occupatas tenet: & tamen non vendit, aut emit, niſi iuſto pretio. Signum autem ad cognoſcendum, qui ſunt qui hoc intendant poteſt accipi duplex. Primum eſt, ſi in animo habent, nullo pacto vſurariis contractibus ſe immiſcere: ſecundum verò eſt, ſi aſsignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quod ita eis licere credunt, ſicut campſoribus. Et hæc de cambiis dicta ſint. Mediolani in conuentu ſanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶Hæc ſunt pater venerande quæ mihi de cambiis ſentienda videntur, ſaluo ſemper omnium melius ſentientium iudicio, Tu ergo perſpicaci ingenio, quo polles, dicta ſcrutando perlege, & ſi votis rem parem feci omnipotenti Deo, diuóque Thomæ gratiæ referantur: Sinautem, da veniam: ego enim ſecundum ingenioli mihi præſtiti vires, quod potui, feci, Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS

De Vſura, in ſex quæſtiones diuiſus.

1 *Num in vſura transferatur dominium.*
2 *Num mutuãs ſub ſpe aliquid vltra ſortẽ habendi, nõ aliter mutuaturus, abſque omni tamen conuentione ſit vſurarius mentalis.*
3 *Num vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.*
4 *Nũ oĩa bona vſurarij ſint obligata eis à quibus vſura extorta ſũt.*
5 *Nũ altero hærede vſurarij nõ potẽte reſtituere, alter teneat ĩſolidũ.*
6 *Nũ qñ licet petere dãnũ lucri ceſſantis poſſit peti totũ lucrũ ceſſans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vſura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrũ in vſura transferatur dominiũ Et videtur ꝙ ſic. Primò, quia cum homo ſit dominus rerũ exteriorũ per volũtatem, ex volũtaria trãſlatione rei ſuæ in alterũ, trãſfertur dominiũ, ſed accipiẽs mutuũ ſub vſuris volũtariè trãſfert plus ſorte in alterũ, ergo. Si dicatur ꝙ vſuræ ſolutio non eſt ſimpliciter voluntaria, & ideo nõ transfert dominiũ. Contrà, Voluntarium mixtum: quale eſt in vſura, eſt voluntarium ſimpliciter, quãuis non ſit omnino voluntariũ: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Ethic. & ea eo ꝙ ſi quis taliter voluntariè conſentiret actui peccati (puta ſtupro) non excuſaretur à peccato mortali, quod non poteſt niſi voluntariè committi: quamuis enim malè libenter, omnibus tamen conſideratis voluntariè hoc eligit. ¶Præterea, In his quæ tradũtur metu mortis, trãſfertur dominiũ. ergo & in vſura. Cõſequentia ꝓbatur: quia ibi tantò minus eſt de voluntario, quãtò metus mortis maior omiſsione, vel defectu rerũ exteriorũ inducente ad accipiendũ mutuũ ſub vſuris. Titulus quoque habendi & poſsidendi iniuſtior eſt in extorquente aliquid metu mortis, quam in extorqoẽte per vſurariũ mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, neceſſe eſt hic quoque transferri.

IN Oppoſitum eſt S.Thom. in Secunda ſecundæ q.77.

CONCLVSIO.

Nullum à ſoluentibus vſuras rei dominium transfertur.

RESPONDEO, In hac dubitatione ſunt tres opiniones. Prima eſt tenẽtium in vſura transferri dominiũ: & hi mouentur rationibus adductis. Habẽtq; opinio hæc antiquos ſectatores: vt S.Th.in 4.d.15.dicit. Sequiq; eam videntur. Sco.in 4.diſt.15.q.2.ar.3.& Pet.de Palu.ibidẽ & glo.14.q.4. ſi quis vſuram. Secunda eſt tenentium in vſura transferri dominium aliquorum, ſcilicet eorum quorum vſus non eſt eorum conſumptio. Sed quia hæc diſtinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda eſt nouitas hæc, Non enim ex qualitate rei per vſuram extortæ, oriri poteſt ratio transferendi vel nõ transferendi dominiũ cũ res data, materialiter concurrat in huiuſmodi cõtractibus, & tranſlatio dominij ex voluntate & iuſtitia dependeat. Tertia autem opinio eſt dicentiũ In vſura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis ſectatores. Tenent autem eam S.Thom. & Bonauentura, hic quidem in 4.diſt.15. ille verò in Secunda ſecundæ, q.77. art.3. vbi in calce corporis articuli dicit hęc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vſuram extorſiſſet, non ſolùm tenetur reſtituere domum vel agrum, ſed etiam fructus indę perceptos: quia ſunt fructus rerum, quarum alius eſt dominus: & ideo ei debentur.

ET Quia hæc opinio iudicio meo rationabilior eſt, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primò, ꝙ traditio rei & trãſlatio dominij illius rei non ſunt inſeparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta veſtem alteri tradere abſque tranſlatione dominij: quia põt multis rationibus tradi in depoſitum, ſ. vel in pignus, &c. Contingit & dominiũ rei, puta veſtis alteri tradere abſque ipſius veſtis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ea hac autẽ ſeparabilitare manifeſtè habetur, ꝙ ad voluntariam traditionem rei non ſequitur neceſſariò voluntaria tranſlatio dominij illius rei. Ad ꝙ enim non ſequitur tranſlatio dominij, fieri gõ poteſt, vt ſequatur tranſlatio dominij volontaria. Conſtat autẽ ꝙ voluntariam traditionẽ rei, dominij translatio non ſequitur: vt patet cũ traditur in depoſitũ. Non comitatur igitur neceſſariò voluntaria trãſlatio dominij volũtariam traditionẽ rei. Hoc ergo ſtãte arguitur ſic: In vſura aut trãſfertur dominiũ ex ipſa voluntaria vſurę exhibitione, aut ex adiũcta voluntaria trãſlatione dominij, aut ex vtroque ſimul: ſed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuiſio eſt ſufficiens, quoniã homo eſt dominus rerum exteriorum per volũtatem: & in propoſito neceſſe eſt ſi dominiũ transfertur, volũtate ſoluẽtis vſuras hoc fieri. quoniã conſtat lege, aut quacunq; aliena voluntate hoc non cauſari. Volũtate autem ſoluentis hoc fieri, duplici tantùm via poteſt: aut per exhibitionẽ rei, aut per ipſam tranſlationem domini. Aut enĩ transfertur dominium eo ꝙ ſoluens vſuras voluntariè dat vſurario plus ſorte, aut quia intendit transferre dominium illius excreſcentiæ à ſe in vſurariũ, vel propter vtrunq;. Sed quòd dominiũ non transferatur ex vi volũtariæ traditionis illius excreſcentiæ, ex dictis patere poteſt: iam enim patet, ꝙ ad hoc non ſequitur neceſſariò tranſlatio dominij. Ex hoc enim quòd vſurario do vnũ ducatũ pro vſura, nihil aliud neceſſariò conuinci poteſt, niſi ꝙ voluntariè illum ei aſsigno: nec poteſt ex hoc conuinci, quòd trado illũ ad hoc, vt ſit ſuus. Et ſi quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu reſponſio eſt: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et cõfirmatur: quia ſicut ſoluens vſuras, cõſentit in ſolutionem ducati: & tamen nõ cõſentit in eam, inquãtum iniuſta eſt quia nullus patitur iniuſtũ volẽs: (vt dicitur in 5 Ethi.) ita cõſentit in nudam traditionem ducati abſque hoc ꝙ conſentiat in tranſlationem dominij illius. Quòd verò in ſoluente vſuras nõ ſit intentio transferendi dominiũ, patet ex eo ꝙ in huiuſmodi partim inuolũtariis traditionibus quantò minor abdicatio iuris proprij ſaluari poteſt, tanta cenſenda eſt & non maior: vt patet de proiiciente merces proprias in mare, orta tempeſtate. Quamuis enim proiectio talis ſit volũtaria, non tamẽ habẽtur res proiectæ pro derelictis: ſed intẽdit proiiciẽs, ſi res caſu ſaluãtur, vt ſuas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram ſi quis acciperet, teneretur domino petenti & oſtendenti ſuas eſſe, liberè tradere. Conſtat aũt ꝙ minus abdicat à ſe ius quod habet in re dans eam retinendo ſibi dominiũ, quàm transferendo dominium, & reſeruando ſibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit ſecũdum, & non econuerſo. Conſtat quoq; ex dictis, ꝙ vſuræ ſolutio voluntaria ſaluari poteſt abſq; intenta abdicatione domini: quia aliud eſt volũtariè dare, & aliud eſt voluntariè dare ad hoc, vt ſit ſuum. Non igitur eſt intentio, aut volũtas transferendi dominium in ſoluẽte vſurã. Et cõfirmatur: quia cùm contra vſurarios omnia iura clamẽt, interpretanda ſunt omnia, quantum veritas permittit in odiũ eorũ: & ſi res hæc pẽderet ſub dubio, contra vſurarios declinandum eſſet. Liquet autem quòd tranſlatio dominij multum fauet vſurariis: ergo non eſt cenſenda, niſi ratio ad hoc cogat, ex ſupradictis autem apparet rationem ad oppoſitũ eſſe: ergo. Et per hæc ſufficiẽter patet tertium mẽbrum, ꝙ ſcilicet in vſura non transfertur dominiũ propter vtruoq; ſimul, ſcilicet voluntariam aſsignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶Secũdo principaliter probatur idẽ ſic: Si in vſura transferretur dominiũ extorquẽs agrũ vſurariè non teneretur ad reſtitutionẽ omniũ fructuũ, ſed ſatisfaceret reſtituẽdo agrum vel eius pretiũ: ſed hoc eſt falſum, & cõtra omnes: ergo in vſura non transfertur dominiũ. Cõſequentia (in qua ſola conſiſtit tota difficultas) declaratur ex differẽtia, quæ eſt inter æqualitatẽ ſeruandam in recompẽſatione rei fructificãtis, quando trãſlatũ eſt dominiũ, & æqualitatem ſeruandam in recompenſatione eiuſdem, quando non eſt trãſlatum dominium. Cùm enim ager trãſit de domino in dominum

num, quocunque titulo id fiat, ſufficienter ſatisfit primo domino, ſi datur ſibi tantum, quantum valet ſubſtatia agri, penſata virtute fructificatiua, & aliis cõditionibus, quæ in contractu venditionẽ eius penſandæ ſuulent: nec plus exigit iuſtitia cõmutatiua, quoniã ſeruata æqualitate rei ad rem copleta eſt ratio iuſtitiæ. Quando verò ager mutat quidem poſſeſſorem, ſed non dominũ ſecundum veritatẽ, non ſufficienter ſatisfit domino eius, dãdo pretium agri, ſed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuiſſent à diligenti cultore percipi, reſtituere, quia ſunt fructus agri, cuius alter eſt dominus. Si ergo in vſura traſlatũ eſt dominũ agri per vſuram extorti, ſufficienter fieret reſtitutio dãdo agrũ tantũ, vel pretium æquale, penſata ſubſtãtia agri & eius virtute fructificatiua, non autẽ fructibus perceptis quoniã vſurarius percepit fructus de re ſua. Et cõfirmatur hoc ex ratione, qua cõſtat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vſuraria nõ tenetur quis reſtituere: quia ſunt fructus agri ſui. Hæc enim eadẽ ratio cũ efficax ſit, in vi illius vniuerſalis tenet, nullus tenetur reſtituere alteri fructus agri ſui proprij, niſi enim vel is hæc verificaretur, ratio ex particularibus cõficeretur, & cõſequẽter rueret. Si ergo agri per vſuram extorti transfertur dominiũ in vſurariũ, ſequitur ꝙ non tenebitur ad reſtitutionẽ fructuũ, quos per viginti forte annos percepit, ꝙ erat deducendũ. Si dicatur ꝙ in tranſlatione dominij omnino volũtaria (qualis eſt vẽditio, &c.) verũ eſt, quod ſufficit reddere æquiualẽs agro: ſed in trãſlatione inuolũtaria aliqualiter (qualis eſt vſuræ ſolutio) non ſufficit reddere pretiũ agri, ſed oportet, fructus quoq; perceptos reſtituere. Hoc nõ euadit: quoniam tota differentia ex hac ratione aſsignatur propter omnino voluntariũ & voluntariũ mixtũ. Ex hac autem differentia nihil aliud oritur niſi quod vbi tranſlatio non fuit omnino voluntaria, oportet non ſolũ reddere pretiũ agri, ſed aliquid correſpondens illi conditioni inuoluntarij: ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendũ eſt. Nec habetur ex ea, ꝙ teneatur reſtituere fructus: qua enim ratione poteſt vnquã conuinci, ꝙ teneatur aliquis reſtituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, ꝙ reſtitutio fructuum facienda eſt nõ ratione dominij, ſed ratiõe dãni, quod patitur ille, a quo ager extortus eſt per vſuram, dãnificatus ſiquidẽ eſt non ſolũ in agro, ſed in fructibus percipiendis, & ideò quauis vtrorũmq; traſlatum ſit dominiũ a ſe, cõpetit tamẽ repetitio. Hæc reſpõſio falſo innititur fundamẽto. ſ. ꝙ dãnificatus in agro ſit damnificatus in omnibus fructibus percipiẽdis: ſic ꝙ reſtitutio debet adæquare & agrũ, & fructus. Tũ quia hoc non habet locum, quado transfertur rei fructificantis dominium: quia ſtatim tranſlato dominio rei, omne damnum aut emolumentum futurũ dominio rei cedit. Tum quia etiã quando non transfertur dominium vniuerſaliter verum non eſt.

¶ Ad cuius euidentiã, ſubtiliter & breuiter, tangendum eſt, quare & quando aliquis teneatur ad reſtitutionẽ fructuum, & quãdo & quare nõ. Hoc aũt ex duobus principus regulãribus reſtitutiones haberi põt. Primũ eſt. ꝙ ſufficit reſtituere ſimpliciter: ſecundũ eſt ꝙ aliter reſtituendũ eſt dãnificato in his quæ erãt eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, ꝙ ſi ponatur quòd Petrus rapuerit agrũ Martini, quem ſubitò cõbuſſerit ac inutilẽ totaliter reddiderit, & idẽ Petrus rapuerit ſimilem & æqualem agrum Ioannis, quẽ conſeruauerit fertilem: & elapſis 10. annis Petrus vtriq; ſatisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quantũ Ioanni: ſed Martino ſufficit reddere tantũ quantum valebat ager tẽpore rapinæ & combuſtionis (ſubintellecta ſemper ſatisfactione iniuriæ & intereſſe) Ioanni verò oportet reddere & agrum & fructus per decennium perceptos. Quia quum ſufficiat reddere ſimplum ꝙ ſimplum ablatũ eſt, & a Martino ſit ablatus tantũ ager cũ fructibus in potentia, qui in potẽtia fructificatiua agri pẽſaretur, quãdo venderetur ager, ſat eſt reddere tantum valebat ager fructificatiuus. Quia verò à Ioanne nõ tantum ablatus eſt ager, ſed fructus actu producti per decennium occupati ſunt, quoniã fructus agri naſcuntur domino agri, non ſatiſfieret Ioãni, ſi æquale agro & potẽtiæ fructificatiuæ reſtitueretur: ſed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producũtur fructus, ſunt actualiter ſub dominio eius qui eſt agri dominus, quamuis non poſsideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius reſtituendo recompenſare.

¶ Ex his antẽ omnibus id quod tutẽdimus euidẽter habetur: ꝙ. ſ. fructus reſtitutioni obnoxij nõ ſunt, niſi quia ſunt fructus rerum quarũ alius eſt dominus: ita quod dominiũ fructuũ nõ quodcunque, ſed actuale exigitur ad hoc, ꝙ fructus agri ſint ſibi reſtituendi. Sed ſi in vſura transfertur dominiũ, nec actuale nec potentiale proximẽ dominiũ fructuũ remanet ãpud eũ, a quo extortus eſt ager: quia nõ remanet actu dominus agri, qui eſt dominus in potẽtia proxima fructuũ producendorũ. Nulla igitur ratione vſurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis: ſed ſat erit, ſi vel pretium agri tantũ reddet, vel ſecundũ hæc vltimo tractata ſi ſatiſfaciet quo ad tractatus perceptos ad arbitrium boni viri: ſicut damnificas aliquem in his quæ habet in potentia. Vtrunque autem horum eſt cõtra omnes doctores & veritatem. Fatendum eſt ergo abſolutẽ, quòd in vſura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet reſponſio ad obiecta. Ex dictis ſiquidem in prima ratione patet ſolutio vtriuſq; primi quidẽ, quia plus requiritur ad tranſlationẽ dominij. quã volũtaria traditio illius rei: exigitur enim quod voluntariẽ tradat eã alteri ad hoc vt ſit ſua: quod ſoluẽs vſuras non facit. Et per hoc idẽ negatur aſſumptum ſecundi: meticuloſus enim quãuis voluntariẽ det pecuniã propriam inuaſori: non tamen ad hoc, vt ſit ſua, ſed ipſe viderit. Et ideo nõ transfert dominium illius à ſe, Medio. die 13. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.

Vtrum mutuans ſub ſpe aliquid vltra ſortem habendi, non aliter mutuaturus abſque omni tamen conuentione, ſit vſurarius mentalis.

QVAERITVR vtrum mutuãs ſub ſpe aliquid vltra ſortem habendi, non aliter mutuaturus abſq; omni tamen conuentione, ſit vſurarius mentalis.

¶ Et videtur ꝙ ſic. Primò, quia ſpes principalis alicuius muneris habẽdi ex mutuo vſura parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuũ date, nihil inde ſperantes. & cõmunem ſententiam doctorum: ſed in caſu propoſito inuenitur talis ſpes: ergo.

¶ Prætereà, Taliter mutuans, malẽ agit: vt patet extra de vſuris, c. conſuluit: & vt ibi dicitur, tenetur ad reſtitutionẽ. Conſtat autem quod nulla alia prauitas hic interuenis niſi propter aliquid vltra ſortem ſperatum ex mutuo, quod pertinet ad vſurariam prauitatem: ergo talis mutuans eſt vſurarius mentalis.

IN OPPOSITVM eſt commune hominum iudicium. cauſans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit ſibi remutuare, ſed vult mutuare alteri amico, à quo ſperat, ꝙ accidente caſu remutuabit ſibi. Talis enim manifeſtẽ, ſperat obſequiũ à manu mutuãdo: & niſi crederet illud futurũ non mutuaret: vt patet ex eo ꝙ nõ vult priori amico amplius mutuare, quia noluit ſibi remutuare, & tamẽ ſm communẽ ſententiã non peccat. Nõ eſt ergo vſurarium mutuare ſub ſpe aliquid vltra ſortem conſequendi.

CONCLVSIO.

Mutuas ſpe aliquid vltra ſortẽ accipiendi ex amicabili quodã affectu eius cui mutuauit non autem ex mutuo, vſuram non incurrit.

RESPONDEO, Iſta queſtio mota fuit corã Vrbano 3. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte deciſa: ſed gl. ibidem diſtinguit de duplici ſpe (principali ſcilicet, & ſecundaria) & dicit. quod ſpes principalis conſtituit vſuram, non autem ſecundaria.

¶ Subtilius autẽ dicẽdo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo. q. 13. ar. vi. ad decimũtertiũ, notandum quòd dupliciter aliquid põt à mutuante ſperari. Vno modu, quaſi debitũ ex aliqua obligatione tacita vel expreſſa, & ſic quodcunq; munus ſperet, illicitẽ ſperatur. Alio modo, vt gratuitũ & abſq; aliqua obligatione præſtandum: & ſic quodcunq; munus ſperet, licitẽ ſperatur. Licite autem ſperari à mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter retribuendũ ſibi ab eo, cui mutuat, etiã ſi alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione, ſ. & autoritate. Ratio ſiquidem huius eſt: quia licitũ eſt ex mutuo affectu beneuolentiæ ſpe etiam principali intendere. Ex vero autem amore, & ſolo ipſo ſufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompẽſatio: & proptereà eiuſdem rationis eſt ſperare amicitiam, & ſperare gratuitam remunerationem. Vnde ſi mutuans ſpe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitẽ ſperat, conſequens eſt, quod mutuans ſpe gratuitæ remunerationis nihil illicite ſperet. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio ſit mutuanti debita ſecundũ naturale ius, & ipſa ſola ſperetur in propoſito, nec in ciuile deducatur, conſequens eſt, quod nihil vltra ſortem & debitũ ſperetur: & quod ſicut rationabiliter a mutuando deſiſtit deſperãs de reſtitutione mutuandæ ſortis, ita rationabiliter quoque deſiſtit deſperans de amicabili affectu. Vtrũque horũ mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum eſt, ſecundum naturali gratitudine tantum.

Autoritas autem ad hoc habetur, differentia aſsignata ibidem à S. Th. inter ſpẽ in vſura & ſimonia, ſcilicet quòd quia in ſimonia id quod datur, eſt Chriſti, & non dantis: ideo nullum munus debet ſperari. In vſura vero mutuans dat id quod ſuum eſt, ideo põt ſperare aliquam amicabilẽ recompenſationem. Ex hac ſiquidem differentia patet, quod de ſe principali loquitur, ſine qua, ſcilicet res non fieret: aliter differentia nulla eſſet: nam conſtat quod etiam in traditione ſpiritualium, oculus ſiniſter ſeu ſpes ſecundaria poteſt dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quũ ergo querit an mutuans ſub ſpe aliquid vltra ſortẽ habẽdi aliter nõ mutuatur⁹, oi tñ cõuẽtione & petitione ceſſante ſit corã Deo vſurarius? Abſolute quidẽ reſponderi põt ꝙ vſurarius eſt: quia q. talis ſic ꝑſuppoſita, ſonat ſpẽ mutuãti ineſſe, vt ex mutuo aliquid habeat vltra ſortẽ ꝙ eſt illicitũ. Sed ſi addat tit. quæſtionis ly amicabiliter, aut gratuite (vt ſcilicet quæratur, an mutuans ſub ſpe alicuius muneris amicabiliter cõſequẽdi, alias non mutuaturus, &c. ſit vſurarius) dicẽdũ eſt ꝙ nõ quia nihil ſperaẽ ex mutuo vltra ſortẽ, ſed ex affectu amicabili. Vnde breuiter poſſet cum diſtinctione ad quæſtionẽ motã dici. quod, aut talis mutuãs ſperat

aliquid vltra ſortem ex mutuo: & ſic vſuram committit, aut ex effectu amicabili eius cui mutat: & ſic non peccat.

ET PER HAEC patet reſponſio ad obiecta: quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde, id eſt ex mutuo ſperare. Et in decretali illa dicũtur malè agere: quia niſi ex mutuo ad quid ſperarẽt emolumenti non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc eſſe verũ, nec obſtare determinationi, qua dictum eſt licitum eſſe ſperare aliquid gratuita cõſequẽdum. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

QVAERITVR vtrum vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

¶ Et videtur quod ſic. Omne alienum reſtitutioni eſt obnoxium, ſed omne lucrum vſurarium eſt alienum vel quia non eſt tranſlatum dominum, vel ſaltem quia competit repetitio: ergo.

¶ Præterea. Extra, de vſuris cap. conſuluit. dicitur ꝙ vſurarij mentales ad ea, quæ taliter ſunt accepta reſtituendum in animarum iudicio efficaciter ſunt inducendi: ergo ad reſtitutionẽ tenentur.

IN OPPOSITVM autem eſt, quia nullus tenetur ad reſtitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifeſtè extorſit per ſe vel alium, quamuis intendat extorquere: ſed vſurarius purè mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetor ad reſtitutionem eius, quod ſibi vltra ſortem datum eſt ſecundum ſpem ſuam.

CONCLVSIO.

Oblatum & donatum lucrum ex recipientis mutuum amore, quanquam praua & vſuraria intentione mutuantis, nec illi qui donauit, nec pauperibus neque alicui reſtituendum eſt.

RESPONDEO in hac dubitatione præmittendum eſt, qois & quotuplex ſit vſurarius mentalis: deinde reſpondendũ eſt quæſito. Ad vſurarium mentalem tria requiruntur. primò ꝙ inteodat præter mutuatam ſortem aliquid lucri: aliter vſuræ ratio non ſaluaretur. Secundò, ꝙ talis intentio ſit talis qood ſine ipſa non mutuaret: ſpes enim ſecundaria vſurarium non facit.

Tertiò, ꝙ illud lucrũ nõ intendatur quaſi gratuitè & amicabiliter habendũ, ſed vt ex obligatione propter mutuo præſtitũ dandum: vt enim in alia quæſt. ex doctrina S. Tho. diffinitum eſt, ſpes habẽdi aliquid vltra ſortẽ gratuitè & amicabiliter vſurã nõ facit, ſed licita eſt. Et ſic vſurarius mẽtalis eſt qui intendit ex motuo aliquid vltra ſortem non gratuite dandum aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantum ſit vſurarius mentalis (de quo eſt quæſtio) extenſo tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus eſt, cui lucrum ſperatum ſuccedit modo ſperato: id eſt non gratuitè, ſicut & ipſe ſperabat non gratuitè ſibi dandũ. Secundus eſt, cui lucrum ſperatũ ſuccedit non modo ſperato, ſed meliori: quia ſ. lucrum quod ſperabat ex obligatione dandũ, gratuitè ſibi datum eſt. Tertius eſt, cui lucrũ ſperatum datur propter aliquam tacitam eius petitionẽ. Et quia vſurarius tertio modo, eſt non pure mentalis propter exteriora ſigna, quibus tacitè petit aliquid vltra ſortem ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta vſuræ ratione, quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non eſt pręſens quæſtio, conſtat enim talẽ teneri ad reſtitutionẽ. Quia etiam vſurario mentali primo modo lucrum, ꝙ datur, non datur omnino voluntariè, & praua intentione ab eo ſperatur, cõmuniter & bene dicitur etiã talem teneri ad reſtitutionem. Sed de vſurario ſecũdo modo (cui ſ. gratuitè donatur quod praua intẽtione ſperatur (diuerſa doctorum videtur eſſe opinio Io. And. in Mercurialibus, regula, pactum Inno. Hoſt. & Panor. in c. cõſuluit de vſuris. & glo. in c. mandato. de ſimonia. dicentibus talem obnoxium reſtitutioni. Richardo verò & Scoto in 4. d. 15. cũ ſequacibus hoc negãtibus. Et illorum quidem ratio duplex eſt. Prima, quia omne lucrum vſurarium eſt lege vtriuſq; teſtamenti prohibitũ, & reſtituendũ indiſtinctè à Theologis dicitur. Conſtat autem tale lucrum, quãuis dono datum, eſſe vſurarium ex eo quod mutuũ fuit vſurariũ ex prauitate intẽtionis. Secunda: quia cõtractus à principio vitioſus effectum ſortitur vitioſum, contractus autem talis mutui eſt vitio vſuræ deprauatus ex intentione lucri conſequẽdi ergo effectum inde ſecutum, ſcilicet lucrũ dono datum, vitioſum neceſſe eſt eſſe, & cõſeqoenter reſtitutioni obnoxiũ. Iſtorũ autẽ ratio ſuper donatione libera illius lucri fundatur, adſtruũtque hoc exempln furti mentalis, dicẽtes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à domino donetur, licitè accipitur abſque obligatione ad reſtituẽdum. Simile enim quid patet accidere in vſurario mẽtali: intendit nanq; iniuſte habere lucrum, melius tamen ſibi ſuccedit quia donatur Dicentium quoq; vſurarium mẽtalem teneri ad reſtitutionẽ, alij aſſerunt reſtituendum eſſe ei, qui donauit: quia regulare eſt, quòd lucrum vſurarium reddendum eſt ei à quo habitum eſt. Alij autem affirmant dandum eſſe tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex qoo ſponte dedit, repetitionis ius à ſe abdicauit: ex quo verò vſurarius iniuſtè accepit retinere illud non poteſt, ac per hoc pauperes Chriſti ſuccedunt.

¶ Et quoniã (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talẽ vſurarium non teneri ad reſtitutionem, veritatem aſſequitur: ideo declarãda ſunt tria. Primò quod nõ tenetur reſtituere illi, qui dedit: ſecundò, quod tenetur reſtituere pauperibus: tertiò quod abſolutè nõ tenetur reſtituere. Primũ declaratur ſic Reſtitutio ſecundum communem Theologorum dnctrinam nõ ideo eſt oeceſſaria: vt ab illo qui lucratus eſt, lucrum auferatur: ſed in commutationibus inuoluntarijs, vt damnum paſſo ſatisfiat, & in commutationibus volũtarijs, vt illi qui minus habet, quã debet habere, ſed datur quod eſt ſibi debitum. Sed in caſu propoſito ille qui dedit nec eſt dãnũ paſſus, quia nullus patitur iniuſtũ volẽs, nec minus habet quã ſibi debeatur quia libere donauit: donũ autem eſt datio irredibilis: ergo ſibi nõ eſt reſtitutio facienda. Secundũ declaratur dupliciter. Primo, quia (vt patet ex Theologis in 4. ſen. d. 15.) duo ſunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterũ prohibitũ ſecundũ ſe vt ſimonia cũ, &c. Alterũ prohibitũ ſecundũ ſuã cauſam tãtùm, vt meretricum. Cõſtant autẽ lucrum propoſitum nec eſſe prohibitum ſecundum ſe (quia datio nõ eſt iniuſta quum ſit libera donatio) nec ſecundom ſuam cauſam: quia ſupponitur liberè & ſpontè hoc donari & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus eſt erogandũ. Secundò ſi pauperibos erogandũ eſſet, hoc non eſſet ob aliud, niſi propter iniuſtam accipientis intentionẽ: ſed ex hoc nnn ſequitur obligatio ad reſtituendũ: ergo. Declaratur minor: quia ſuſcipiẽdo illud lucrum ſecundum veritatem dono datum, aut credit illud donari & tunc paret etiam receptionem eſſe iuſtã, quamuis prima mutuãtis intentio fuerit praua, & adhuc perſeueret. ſicut quod etiã ſi nõ dnnaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, ſed malè libenter ſibi dari: & tũc cum ſecundõ veritatem illud donetur, & donum licitè accipi poſſit, iſte iniuſte accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, ſed quia agit contra conſcientiam dictantem ſibi quod receptio hæc ſit iniuſta: qoum (vt dictum eſt) ſecundum veritatem ſit iuſta ſecundũ ſe, & in promptu ſit, vnde poſſit diſcerni, qood iuſta ſit: ex eo nãque quod nec directè, nec indirectè ipſe aliquid petiit, & ille ſponte offert coniicere poterat quod libera donatio erat. Ex hoc aũt ſolo, quod acceptio eſt cõtra conſcientiam nulla ratio ſuadet naſci obligationẽ ad non retinẽdum illud acceptũ, niſi durãte tali conſciẽtia: poteſt nãque poſtmodũ conſciẽtia erronea deponi & incipere iuſtè poſſideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis cõſcientia deponi non poſſet ab aliquo, reddẽdum eſſet non pauperibos. ſed illi qoi dedit: quia non eſt acceptata donatio, quã non credit eſſe. Aut neutrum credit, vel quia nõ cogitat, vel dubius eſt: & tũc quicquid ſit de peccato, eiſdẽ rationibus habetur, quod ad reſtitutionẽ non tenetur: quum oõ ſit deterioris cõditionis in hoc tertio caſu, quam in ſecundo. Tertiò autem declaratur ſoluendo ſimul ratione alterius opinionis. Vbi ſcito, quòd aliquod eſſe lucrũ vſurario dopliciter cõtingit, ſcilicet per ſe, & per accidens. Vſurariũ per ſe integratur ex duobus: quorum ſecũdum ſequitur ex primo, ſcilicet ex eo ꝙ eſt pretiũ rei iam ſolutæ, vel non ex rantis, & quod eſt aliquo modo inuoluntariũ, hæc enim eſt natura vſuræ, vt patet exercitatis. Vſurarium autem per accidẽs eſt, quod ſecundũ ſe has non habet conditiones, ſed ſecuodũ quòd ſtat ſob intentione, vel opinione alicuius, & propterea contingit eſſe voluntarium ac per hoc non eſſet vſurarium, ſecũdum quod vſurariũ lucrum ſpecies eſt lucri inuoluntarij. Quum autem reſtitutio ex natura lucri naſcatur, quod ſecundum ſe alteri debitum eſt, vt reddatur (quia eſt actus iuſtitiæ cõmutatiuæ, cuius terminus & obiectum eſt id quod ſecũdum ſe eſt iuſtum, quod opponitur iniuſto ſecundũ ſe, non ſecundũ accidẽs (conſequẽs eſt, quod lucrum vſurariũ per accidẽs non eſt reſtitutioni obnoxium, ſed tantũ lucrum ſecundũ ſe vſurarium. Et quia in caſu propoſito lucrum perceptũ non eſt vſurarium per ſe (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè, ſed ex affectu gratuito ſponte donatur) ſed eſt vſurarium per accidens propter intentionẽ, ſcilicet corruptam ſoſcipiẽtis: conſequens eſt quod tale locrum non ſit reſtitutioni obnoxium. Et quoniã ſciẽtia eſt de his, quæ ſunt per ſe: ideo ſermn Theologorum dicens indiſtinctè vſuram eſſe reſtituendam intelligitur de vſura per ſe, non per accidens, qualis eſt in propoſito, Lucrum ſiquidem vſurarium per ſe eſt effectus ipſius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntarie. Quod autem ſponte dono datur, quamuis ex praua intentione ſuſcipientis vſurarium per accidens ſit, non illius prauæ intentionis effectus eſt, ſed ex gratuito effectu donantis procedit, & ideo reſtitui non oportet.

Lucrum meretricium, ac ſimonia cũ pauperibus diſtribuenda ſunt.

ET per hoc idem fundamentum patet reſponſio ad obiecta in principio, quia licet vſurarinm per ſe ſit alienum, non tamen vſurarium per accidens, quale eſt iſtud. Decretalis quoque illa de lucro vſurario per ſe intelligenda eſt, non de eo quod eſt per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis. 1500.

QVAESTIO IIII.

Vtrũ omnia bona vſurarij ſint obligata eis à quib⁹ vſura extorta ſũt.

QVAERITVR vtrum omnia bona vſurarij ſint obligata eis à quibus vſuræ extortæ ſunt.

¶ Et videtur quod nun. Quia obligatio realis tranſit cum

re. ſed

re:ſed multæ res vſurariorum poſſunt alienari abſq; aliqua obligatione eas concomitante:vt patet de bonis patrimonialibus:non ergo omnia bona vſurarij ſunt obnoxia vſuris reddendis.

¶ Præterea, Si omnia vſurarij bona eſſent obligata, nec gener vſurarij poſſet accipere dotẽ ab eo qui habet alias, vnde poſſet reſtituere, nec aliquis poſſet aliquid ab eo emere ſimpliciter:& creditoribus cõpeteret actio ſuper illis rebus:& ſic multi illaquearẽtur etiã bona fide indecentes. Hæc aũt omnia abſurda ſunt:ergo,&c.

IN OPPOSITVM Eſt gloſſa, extra de vſuris in cap. tua nos.& in 6. io cap. quanquam.

CONCLVSIO.

Quamuis bona vſurarij per vſuram extorta ſunt obligata eis à quibus extorta, non reali obligatione: cætera verò eius bona alio quocumque modo habita, ſunt eiſdem obligata perſonali obligatione.

RESPONDEO In hac quæſtione ſunt duæ opiniones:vt refert Panormita. extra de vſuris in cap. quum tu.& in c. tua nos. Communis ſiquidẽ antiquorum canoniſtarum opinio fuit, quod omnia bona vſurarij ſunt tacitè obligata eis, à quibus vſuræ extortæ ſunt. Ioannes autem And.& Hoſt.& ipſe Panorm.& moderni tenent oppoſitum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed ſi diligẽter conſiderauerimus, inueniemus vtranq; opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendũ eſt ergo triplicia bona poſſe habere vſurarium, ſ. extorta per vſuram, & empta ex pecunia vſuraria, & alia quæ omnino mũda ſunt ab vſuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei eſt duplex, realis & perſonalis. Obligatio realis eſt, quæ conuenit rei ex iure, ꝙ habetur ſuper re illa particulari. Obligatio verò perſonalis in propoſito eſt quæ conuenit rei, non ratione ſui, ſed ratione perſonæ cuius eſt. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, ſcilicet realis oritur ex ipſa re, quę alteri obnoxia eſt vt patet de re furto ablata. Perſonalis verò redundat in rem ex perſona domini obligati ad ſatisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundò: quia realis ſemper comitatur rem ad quemcunque & quodcunque res tranſeat: vt patet de re rapta: perſonalis verò non ſemper comes eſt rei, ſed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perſeuerante tamen obligatione in domo eius. Quum enim domus, verbi gratia, non eſt obligata creditori, inquantum hæc res. ſed inquantum eſt debitoris ſtatim vt deſinit eſſe debitoris, deſinit eſſe obligata: ceſſat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligationem realem habẽs annexam, nec vendi. nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè poteſt, obligata autem ratione perſonæ, alienari liberè poteſt, quandiu apud perſonam illam remanet vnde creditori ſatisfacere poſſit. Patet hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

¶ His igitur ſtantibus deduco duo. Primò, ꝙ bona per vſuram extorta ſunt obligata eis, à quibus extorta ſunt obligatione reali. Secundo, ꝙ bona cætera ſiue empta ex pecunia vſuraria, ſiue non, ſunt obligata vſurario obligatione perſonali, nõ reali. Primũ patet ex eo, ꝙ vnaquæq; res occupata ab altero habet realẽ obligationem ad dominũ ſuũ:ſed res per vſurã extortæ occupãtur ab vſurario abſq; tranſlatione dominij: vt aliàs diffinitum eſt:ergo ſunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ ſunt. Cõfirmatur quoque hoc ex iure fructuũ. Res enim ex ſui natura non fructificans poſſeſſori, ſed alteri, illius alterius actioni reali ſubiecta eſt: alioquin enim ex ſui natura nõ fructificaret illi:ſed res per vſurã extortæ ſi fructificãt nõ vſurariis, ſed illis, à quibus extortæ ſunt, fructificãt, nõ ex aliquo pacto aut contractu ſuperaddito, ſed ex natura rerum:vt patet:ergo. Secundũ verò quo ad omnes partes à S. Tho. quoque in Secunda ſecundæ, quæſt. 97. artic. 3. ad ſecundum, habetur, & ratione probatur. Quod enim nõ ſit in eis obligatio realis patet ex eiſdẽ mediis negatiue ſumptis: quia ſ. talium bonorum vſurarij ſunt verè domini, & eis fructificant. Quòd verò perſonalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo ꝙ paſſi vſuram habent actionem ſuper omnibus bonis vſurarij, ſi vſurarius ſoluere renuit, ſicut quilibet alius creditor: non enim deterioris eſt conditionis is, cui vſura reſtituenda eſt aliis creditoribus. Et ex eo quod ſecundum Theologorum ſentẽtiam, filius illius, cuius bona non excedunt vſuras reddendas, nullus poteſt tuta conſcientia vxorem accipere cum dote:hoc autem nulla alia ratione dicitur, niſi quia ſupponitur omnia bona illius obligata eſſe eis a quibus vſurę extortę ſunt. Et ſic tam antiquorum: quam modernorum opinio ſaluari poteſt, vt illorum ſermo de perſonali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò, quãuis ex dictis poſſit patere reſpõſio: quidam tamen vnicã diſtinctionem addendã cẽſent, ſcilicet de titulo lucratiuo & oneroſo dicẽtes quòd ſi bona vſurarij tranſeunt ad alterum titulo oneroſo (puta emptione vel dote, &c.) ꝙ tranſeunt abſque obligatione aliqua: ſi verò tranſeunt titulo lucratiuo, quòd remanẽt obligata. Alij verò huic diſtinctioni aliam ſuperaddunt de bonis emptis ex pecunia vſuraria, & bonis aliter habitis: & credunt diſtinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vſuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in aliis bonis.

¶ Et qm̃ nulla neceſſaria ratione hæc firmare vidẽtur, dicendũ eſt ſequẽdo Theologos (quorũ eſt de vſura determinare) quod loquẽdo de bonis nõ per vſurã extortis, ſola tẽporis diſtinctio cõſiderãda eſt. ſ. quod aut tempore quo res vſurarij ad me deuenit, quocunq; titulo. vſurarius remanebat potẽs, ad reſtituendũ aut non. Si remanebat potens, res tranſit abſq; aliqua obligatione: ſi remanebat impotens, tranſit cum obligatione. Et ſic ego teneor ad ſatisfactionem pro illa parte, quocunq; titulo ad me res deuenerit: & mihi imputandũ eſt, ſi ab illo emi, vel dotẽ accepi, cuius erant tot debita, quod adæquabant vel excedebant bona propria. Nec diſtinguo inter empta ex pecunia vſuraria & alia bona, quoniam idem eſſe iudicium de eis & de aliis ratio ſuadet, ex quo vere habet eorum dominium & fructus: & S. Th. vbi ſupra dicit hæc ſicut alia bona obligata eſſe. Et iden in decre cum to, extra de vſuris. Alex. 3. non mandat ipſa reſtitui, ſed vendi vt prætium habeatur, ea quo poſſint vſuræ reddi. Mediolani die 41. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede vſurarij non potente reſtituere, alter teneatur inſolidum.

QVAERITVR vtrum altero hærede vſurarij non potente reſtituere alter teneatur in ſolidum.

¶ Et videtur quod ſic. Primò quia hoc ſentit gloſ. in cap. tua nos. de vſu. & eam communiter ſequuntur doct. vt Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filij tenentur ad reſtitutionem ſicut parentes ſui ſi viuerent: vt in prædicta decre. dicitur: ſed parentes tenentur ſecundum totam facultatem ſuam: ergo filij tenentur ſecundũ totam hæreditatem: ſed abſque conſumptione mediæ hæreditatis quandoque reſtitutio integra fieri poteſt: vt patet in magna hæreditate, & paucis paruiſque vſuris, ergo altero hærede non ſoluendo alter tenetur inſolidum.

IN oppoſitũ eſt generalis regula ſoluendorum debitorum. ſ. quòd hæredes tenentur ſecundũ hæreditarias portiones tantum.

CONCLVSIO.

Altero hærede vſurarij non potente reſtituere: alter minime tenetur inſolidum.

RESPONDEO quod canoniſtæ (vt allegatũ eſt) tenẽt partẽ affirmatiuam: aut quia credũt omnia bona vſurarij eſſe tacitè obligata eis, à quibus vſuræ extortę ſunt, ac ꝑ hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut q̃a putant hoc eſſe prãticandũ in fauorẽ defuncti, vt eius anima citius liberet, quãuis non credãt de iuris rigore eſſe neceſſarium. Mihi autẽ ſecundum Theologalia principia videtur oppoſitũ: & ratio eſt, qoia ſufficit reſtituere ſimplum, quod ſimplũ ablatũ eſt. Conſtat autem, quod in diuiſione hæreditatis admixtæ vſuris diuiditur ſimul & æs alienum; ac per hoc ſm̃ portiones hæreditarias ſiunt, & vſurarum, vt ſcilicet ſuccedens in duabus partibus hæreditatis, ſuſcipiat eſſet duas partes lucri vſurarij, &c. Si igitur vnus reſtituere vult, ſat eſt quod tantum reddat quantum hæreditauit: vel vt melius loquar quantũ hæreditaſſet ſecundũ propriã portionẽ hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiã ſi nihil vſurarum ad heredem peruenit, nihilominus tenetur ſecundũ portionẽ hæreditariam, quia perſonam patris induit ſecundũ ſuam portionem, & conſequenter eius obligationem participat. Et cõfirmatur quia nullus tenetur ad reſtituendum pluſquã obligetur: ſed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, ſicut hæreditas: quemadmodum & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum tranſit hæredem, & conſequenter non tenetur inſolidum.

Nec obſtat ſi dicatur quòd regulariter hæredes vſurarij tenentur ſm̃ hæreditarias portiones: ſed in caſu, quod alter efficitur impotẽs ad ſoluendũ, & vires hæreditariæ in altero ſufficiunt, alter tenetur inſolidum. Hoc enim eſſe voluntarium ex eo patet, quod quũ ex iure ſucceſsionis, & hæreditatis præceptæ manifeſtũ ſit, non teneri niſi ſecundũ portionẽ hæreditariã, ex hoc quod alter in mora reſtituendi fuit, non debet alter grauari: alioquin ſequeretur, ꝙ ſi alter hæres in principio ſucceſsionis, ſecũdum portionẽ ſuam reſtituiſſet altero nolente ſatisfacere, & poſtmodum impotente reddito, quòd ille innocẽs tunc teneretur ſatisfacere etiã ꝓ portione cohæredis: quod eſt manifeſtè abſurdũ, & contra rationẽ: quia quum hæreditas ſm̃ iuſtitiam adeũda ſit, deducto a re alieno, conſequens eſt quòd ille, qui portionem hæreditatis ſibi debitæ percipit, proportionaliter ſatisfacturus quo ad æs alienum, etiam ſecundum iuris rigorem nullo reatu aſtrictus remaneat. Non ergo tenetur alter inſolidum cohærede impotente effecto: & hoc per ſe loquendo: poſſet enim per accidens contingere, quod teneretur inſolidum, ſi in diuiſione, aut ſucceſsione hæreditatis induxiſſet cohæredem ad retentionem vſurarum.

¶ Rationes autem alterius opinionis faciliè ſoluuntur: quũ enim obligatio omnium bonorum vſurarij, ad vſuras reſtituendas non

ſit rea

ſit realis. ſed ratione perſonæ (vt ſuperius dictum eſt) conſequens eſt quod diuiſa perſona vſurarij in hæredes, diuiſa quoq; proportionaliter tranſeat ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus heres tenetur ex hoc, niſi ſecundum ſuam portionem. Et nota quod obligatio illa bonorum quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuiſione hæreditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur ſicut hæreditas. Augetur verò pro quanto ſingulæ partes illius obligationis ſingulos hæredes ſic afficiunt, vt tranſeant in omnia eorum bona etiam aliunde habita: ita quod omnia bona cuiuſque hæredis vndecunque illa aduenerint, ſunt obligata ratione perſonæ ad ſatiſfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in ſe ſemel hic hæres ſuſcepit, hæreditatē adeundo. Hæc enim eſt natura tacitæ obligationis bonorū ratione perſonæ, vt omnia bona illius inquantum illius ſunt, non abſolutè afficiat. Practica autē quæ in fauorem animæ creditur exercēda, nullū fundamētū iuſtitię habet: ſed eleemoſynarię largitatis tantum. non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quę in principio obiecta ſunt, dicitur quod quū glo. fundetur ſuper obligatione totius hæreditatis ad reſtitutione vſurarū, & ex hoc nō ſequatur cōcluſio ſua, ſ. quod alter teneatur inſolidū admittenda non eſt gloſſæ autoritas, nulla ſufficiēti ratione fulta, ſed ſola turba ſequacium. De qua non eſt curandum: quia voluntariè ſequuntur gloſſam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores: quemadmodum in præcedenti quæſt. dictum eſt.

¶ Ad ſecundum verò dicitur, quòd filij tenentur, ſicut & pater, obligatione. ſ. perſonali omnium bonorum ſuorum. Sed in hoc eſt differentia. quod pater eſt tota illa perſona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem hæres eſt pars illius perſonæ & conſequenter partem tantum obligationis ſubit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia ſua bona erant tacitè obnoxia ratione perſonæ eis a quibus extortæ ſunt vſuræ quo ad omnes vſuras extortas: ſic diuiſa hæreditate cuiuſque hæredis bona omnia ſunt tacitè obligata ratione perſonæ eiſdem quo ad partem vſurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud poteſt concludi ex decretali illa. Mediolani die, 18. Aprilis. 1500.

DE PETITIONE lucri ceſſantis.

QVAESTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

QVAERITVR vtrum quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrū ceſſans.

¶ Et videtur quod ſic. Primò, quia hoc videtur deciſum in ca. nauiganti, de vſuris in fine, vbi excuſatur vendens rem ſeruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore ſtatuto: hoc enim nihil aliud eſt, quàm totum lucrum ſperatum in futuro ex nunc percipere.

¶ Præterea, Secūdū doct. creditor propter morā debitoris poteſt petere intereſſe lucri ceſſantis: ſic quod poteſt petere tantū quantum veriſimiliter ille lucratus fuiſſet cū illa pecunia, ſi eſt mercator induſtrius. Hoc autem eſt totum lucrum ceſſans petere, ergo.

IN OPPOSITVM eſt differentia inter intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis: quia illud eſt æqualiter compenſandum, hoc autem non.

CONCLVSIO.

Quamuis nonnunquam liceat petere damnum lucri ceſſantis, non tamen lucri totum petere. dum illud actu minimè adſit.

RESPONDEO, Quòd quia cōtingit ſcire in vniuerſali, & ignorare in particulari. i. Poſſe ideò quum cōmunis animi conceptio & Theologorū & Canoniſtarum ſit, quòd inter habere aliquid in actu & habere illud in potētia multum refert, ſic magna debet eſſe differētia inter recōpenſationem eius, quod habetur in actu, & illius quod poſſidetur in potentia. Cōtingit tamen, quoſdam nō aduertentes, quod lucrū ceſſans ſit de numero eorū, quę habētur in potētia, & veritati & ſibipſis contradicere, dum aſſerunt poſſe peti totum lucrū ceſſans, quādo damnū lucri ceſſantis recompenſandum venit. Manifeſte ſiquidem patet lucrum ceſſans nondum actu haberi, ſed in potentia tantum eſſe, vel fuiſſe, ac per hoc multipliciter poſsibile impediri, vnde abſq; dubio quamuis licitum ſit quādoque petere damnum lucri ceſſantis, nō tamē eſt licitum petere totum lucrum ceſſans, ſed ſecundum propinquitatem & elongationem potētiæ ab actu, & alias particulares circunſtantias ad arbitrium boni viri recompenſatio facienda eſt.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicendum, quòd decretalis illa non habet rationem lucri ceſſantis. ſed tēporis, pro quo res venditur. Quū enim regulare ſit, quod pretiū rei venalis ſtatuitur ſecundum tempus, pro quo fit venditio nō in quo ille, qui erat ſeruaturus ſuas merces: & tamen nunc vendit, ſupponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc: nunc verò contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo poteſt vendere quāti creditur tunc vidента. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: ſed ſolum quòd poteſt vendere amplius quam tempore contractus valeat.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd doctores illi imitandi in hoc nōn ſunt, quia ſibipſis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus caſibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quòd licet plus forte accipere ratione intereſſe, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia expoſita eſſet, non intelligas, quod liceat petere tantum, ſed aliquid ad arbitrium ſapientum. Mediolani die, 24. Aprilis. 1500.

TRACTATVS NONVS DE ſimonia in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num emptio eccleſiaſticorū beneficiorum ſit ſimoniaca quia prohibita vel prohibita, quia ſimoniaca: hoc eſt. vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino aut poſitiuo.*

2 *Num emens & acquirens epiſcopatum, non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam. ſit ſimoniacus.*

3 *Num vacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & Eccleſia ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum adhibendo promiſſiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragijs propter hunc finem vt in ſede poſitus Eccleſiæ proſit, & illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita. vel prohibita, quia ſimoniaca. hoc eſt vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino aut poſitiuo.

QVAERITVR vtrū emptio beneficiorū eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia ſimoniaca: hoc eſt, vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino, aut poſitiuo.

¶ Videtur enim quòd ſit iuris poſitiui. Primo: quia titulus præbendæ annexus eſt eccleſiaſticis ordinibus à iure poſitiuo, vt patet ex eo quod in primitiua eccleſia erant paſtores & ordines abſque præbendis: imo vſque ad Vrbanum primum Eccleſia Romana dicitur abſque reditibus vixiſſe.

¶ Secundò: quia quandocunque ſunt duo coniuncta alterum ſpirituale & alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non eſt illicitum ſecundum ſe, vt patet de vaſis ſacris, & decimis. &c. ſed in beneficijs eſt vnum ſpirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, ſcilicet præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ: ſed omnes, qui emunt, non niſi ratione præbendæ emunt: ergo nullus committit ſimoniam, niſi forte agat contra ius poſitiuum.

IN OPPOSITVM videtur cōmunis Theologorū ſentētia.

IN HAC QVAESTIONE tria agenda ſunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, reſpondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Emptio beneficiorū eccleſiaſticorum, quæ clericatui ſunt annexa, & non ſolum illorum, quæ habēt clauium adminiſtrationem, vel ordinis executionem, eſt prohibita. quia ſimoniaca, & non ſimoniaca, quia prohibita.

QVO AD PRIMVM tres ſunt hic opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema eſt, quod ſimonia in beneficiis vniuerſis eſt tantū ꝓhibita iure poſitiuo Et conſequēter quū Papa ſit ſupra ius poſitiuum, ipſe non ſolū cēſuras, ſed peccatū euadit ſimoniæ vēdendo eccleſiaſtica beneficia: quamuis non euitet peccatū ſcandali & acceptionis perſonarū in huiuſmodi. Et hanc opinionem ſequuntur gl. in c. ex parte de officio deleg. & ibidem Ant. de But. Imo & Cardinalis in ca. primo de ſimonia. Secunda opinio extrema eſt, quod ſimonia in omnibus beneficiis eccleſiaſticis eſt prohibita iure diuino, ac ꝑ hoc quū Papa diuino ſubdatur iuri, peccatum ſimoniæ incurrit hæc vendendo, quāuis iuris poſitiui pœnas euadat. Et hāc vident cōmuniter Theol. ſequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Th. in ſecunda ſecundæ. quęſt. 100. artic. 4. quia ſcilicet beneficia eccleſiaſtica non poſſunt eſſe ſine ſpiritualibus antecedentibus & cauſantibus ipſa. Ex hoc enim ſequitur, quod vēditis præbēdis etiam ſpiritualia venditioni ſubiiciantur. Tertia aūt opinio media eſt, quod ſimonia in beneficiis quibuſdā eſt prohibita iure diuino, & in quibuſdā iure humano. In habētibus ſiquidē adminiſtrationē ordinis, vel executionē clauium, ſimonia prohibetur diuino iure: in non habētibus autē horū (vt ſunt adminiſtrationes hoſpitalium, &c.) ſimonia iure tantū humano cōmittitur. Et conſequenter in illis Papa inuoluitur vitio ſimoniæ ſi vēdit, & in iſtis non. Et hæc eſt opinio Panor. in c. primo de ſimonia. & in repetitio: quia vero in c. extirpandæ. de præb. Et fundatur hæc opinio ſuper duobus. Vnum eſt quod ordo eſt de iure diuino: quod probat, qui erat in veteri teſtamēto. Alterum eſt, quod in connexis vendito vno, vēditur re-

liquum.quod probatur infra,q.3.ſi quis obiecerit.Ex his enim arguit,quod in horum venditione venditur executio ordinis:ac per hoc quodammodo ordo ipſe,quod eſt in ſe ſimoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantùm vendatur : quia neutrum inuenditum relinquitur.Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent,ſcilicet diſtinctione eius,quod eſt ex iure poſitiuo ab eo , quod eſt ex iure diuino , & connexione eorum:ideo tria ſunt perſcrutanda. Primò,quod in his eccleſiaſticis beneficiis ſit ex iure diuino,& quid ex iure poſitiuo. Secundo,an id quod eſt in eis ex iure poſitiuo,ſit venale. Tertio, an connexio talis efficiat,vt vno vendito,vtrunq; neceſſario vendatur.his enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & veritas ſimul totius quæſtionis apparebit.

¶ In eccleſiaſtico beneficio duo ſunt:clericatus ad minus,& præbendæ titulus.Clericatum eſſe ex iure diuino cõſtat,tum ex eo quod clericatus nihil aliud eſt,quã addictio ad miniſtrandum ſacrificiis diuinis.vnde & a ſacerdote nomẽ accepit : quia in ſortẽ Dñi,qui clerici ſunt:electi ſunt.Fuerũt enim omni tẽpore clerici. Ante legẽ quidẽ primo geniti clerici erãt:vnde & primogenituræ ius ſacrũ erat. Sub lege autẽ tota tribus Leui ſanctificata eſt ad diuina officia. Tum ex eo quod ſpirituale quoddam eſt.omnis enim clerici officium in ſpiritualibus actibus cõſiſtit:vt patet diſcurrẽti.Vnde in prima tonſura ex vtraque parte præcioſo corporalis in capite fit.ſ.ſecundum partem ſuperiorẽ,in qua fit tonſura : & ſecundum partem inferiorẽ,per quatuor ſingulos,in qua inciduntur capilli, ad ſignificandum,quod à tẽporalibus vndiq; præciſi,ad ſuperna, quæ ſpiritualia ſunt,miniſtri deputantur. Tum autoritate S.Tho. in ſecunda ſecundæ.q.100.ar.4. qui officiũ clericale non ſpirituali annexũ, ſed ſpirituale eſſe à Deo dicit , vt ideo beneficium eccleſiaſticũ ſpirituali annexũ, cẽſeatur,quia clericali officio cõiunctũ eſt.Spiritualiũ autẽ autor Deus eſt,quãuis ex inſtitutione eccleſię ſit modus faciẽdi clericos. Et ex hoc patet quod opinio Panormitani diminuta eſt,enumerãdo executionẽ ordinis & clauiũ,& prætermittendo officiũ clericale. Quãuis enim in ſpiritualibus ſint gradus , & ordo ſit ſpiritualior clericatu : & claues ſint magis ſpirituales multis ordinibus,omnia tamẽ in ſpiritualium genere ſunt: & omnia inuendibilia ſunt : quia totũ genus ſpiritualiũ eſt materia repugnans venalitati.vt pulchrè in eadem quæſt.ar.4.oſtendit S.Thom.Eſt ergo in omnibus eccleſiaſticis beneficiis vnum ſpirituale & omnino inuendibile,ſcilicet officium clericale.

Clerici omni tẽpore fuerunt.

¶ Alterũ verò,ſcilicet præbendæ titulus multa in ſe cõtinet.Præbenda enim duo dicit.ſ.ſtipendiũ clericale,& certã determinationem talis ſtipendij ſecundum quantitatem(puta 1000.ducatorũ) ſecundum tẽpus(puta annum)ſecundum locũ:puta ex fructibus talis territorij , &c. Et conſequenter in præbendæ titulo poſſunt conſiderari quatuor:primò ius ſtipendij.ſecundo ſtipendium:tertiò ius talis & tanti ſtipendij in tali loco,&c.& quartò ipſum tale & tantũ ſtipendiũ ibi,&c.De quibus ſigillatim eſt dicendum. Ius ſtipendij proculdubio ex diuino eſt iure & ſpirituale.quia eo ipſo eſt,quo officium clericale. Ex hoc enim quod aliquis diuinis eſt addictus miniſteriis,ius habet vt ſuſtentetur a populo,pro quo Deo miniſtrat. Vnde ſi ſacerdotibus Aegypti ex publico prouideatur vt dicitur Gen.47.& tribus Leui,quia ius hoc habebat, partẽ inter fratres ſuos nõ accepit,& vt dicitur.1.Cor.9. Qui altari deſeruiunt,de altari participant : & rurſus, Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?Stipendium verò ipſum tẽporalis res eſt,ſed diuino iure debitum,vt probatũ eſt:iniquũ quippe eſſet,vt aſsiſtentibus Deo pro nobis,& oportuna nõ daremus.Ius aũt talis aut tãti ſtipẽdij, ex iure prouenit poſitiuo,ſi tale ius à primo iure aliud eſt:ſi enim idẽ eſt cum primo,quum primum ſit ex diuino iure & ſpirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & ſpirituale. Quòd autem non ſint duo iura (vnũ ſcilicet reſpectu ſtipendij, & alterum reſpectu quantitatis & qualitatis ſtipendij) ſed vnum tantũ,probatur dupliciter:ratione ſcilicet,& autoritate. Ratio eſt : Quia ita ſe habet ius clericale ad beneficium eccleſiaſticum, quẽadmodum ius ſacerdotis ad curam habendã animarum:imò magis & arctius coniugitur ius clericale cũ præbẽda, quã ius ſacerdotis,cum animarum cura : quia ibi eſt ratio debiti : hic non clerico enim debetur ſtipendiũ,ſacerdoti autẽ nõ debetur cura animarum. Sed ſic eſt, quòd per hoc quòd ſacerdoti ex iure poſitiuo datur cura talis Eccleſiæ, aut autoritas audiendi confeſsiones, nõ cõfertur ei nouum ius,ſed iuri,quod habet à Deo, determinatur ab Eccleſia materia,circa quã operatur.Nõ enim ſacerdos parochialis habet duas autoritates (alterã à Chriſto, & alterã ab Eccleſia) ſed vnã tantũ à Chriſto, qua ſacerdos poteſt abſoluere & ligare indeterminatè. Et quũ ab Eccleſia determinatur,quod perſonę talis loci,aut volũtariè ſubiiciantur ei poteſtas illa determinatã iam habens materiam poteſt exerceri , quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat:ergo à fortiori per hoc,quod clerico confertur certa præbenda,non confertur ei nouum ius, ſed determinatur iuri quod, à Deo habet certa poſſeſsio. Ita quòd ius clerici à Deo eſt indeterminatum,nec magis exigit hoc quã illud ſtipendium : ſed Eccleſia dando certos reditus, determinat illud,aſsignendo ſibi propriam materiam. Vnde non ſunt duo iura in clerico reſpectu beneficij:ſed vnum tantũ,& à Deo indeterminatè datũ quo ad materiam,& ab Eccleſia poſtmodũ determinatũ. Et cõfirmatur hæc ratio ex multis ſimilibus : ſcilicet præcepto de ſanctificatione feſtorum & de cõceſsione facienda,& decimis ſoluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino ſunt indeterminatè , & ab eccleſia ſunt quo ad determinationem temporis,quantitatis,modi,&c.Et tamen nõ ſunt duo præcepta de cuſtodiendis feſtis(vnum ex iure diuino & alterum ex iure poſitiuo) ſed vnum tantũ de iure diuino indeterminatè, & ab Eccleſia determinatum , & ſimiliter eſt de aliis. Quẽadmodum ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab Eccleſia , non multiplicantur præcepta, ita in iure indeterminatè a Deo, & determinato ab Eccleſia. non multiplicatur ius,ſed vnũ reſtat in ſeipſo. Autoritas eſt S. Tho.in quæſt.præfata ad tertiũ:vbi dicit,quod ius accipiendi decimas eſt ſpirituale. Conſtat enim idem eſſe iudicium quo ad propoſitum de iure decimarum & præbendarum:quia vtrobiq; eſt aliquid ex iure diuino , ſcilicet quod aliquid indeterminatè detur , & aliquid ex iure poſitiuo : ſcilicet quod illud aliquid ſit decima pars aut quod ſit tale vel tantũ,hic vel ibi,&c.Si ergo ius decimarum eſt ſpirituale,& tamen decima eſt de iure poſitiuo,quo ad determinationem (vt patet, & S. Thom. expreſſe dicit in ſequenda ſecundæ, quæſtio. 87. articul.1.) conſequens eſt,quod ius præbendæ eſt ſpirituale, & de iure poſitiuo non ſit , niſi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato ſunt, omnia de iure diuino ſunt.niſi quartum, ſcilicet determinatio ſtipendij. Ex iure ſiquidem poſitiuo à prælatis Eccleſiæ actum eſt,vt annua ſtipendia,& tantæ quantitatis , &c. in illa aut ſint Eccleſia,& tali miniſtro applicata ſint,&c.Et ſic patet primum quod diſcutiendum erat.

¶ Secundum autem(quid,ſ.ſit hic venale, & quid non)ex his facile haberi poteſt.Quum enim ſpirituale venditionis materia eſſe non poſsit, & ius omne clericale tam reſpectu ſtipendij indeterminatè,quam reſpectu talis & tanti ſtipendij ſpirituale ſit,ſequitur neceſſario quod ius præbendæ venale non ſit : & ſi venditur, ſimoniacum eſt,non quia prohibitum , ſed quia in ſe eſt ſimoniacum:Ipſum autem ſtipendium,ſeu ipſa præbenda, quum ſit purè tẽporalis,res vendi poteſt.Vnde ſanctus Thomas in prælata quæ. 100. dicit , quòd quum Papa concedit decimas militibus , non concedit eis ius ſpirituale accipiendi decimas : ſed tantummodo res temporales quæ decimæ appellantur.

¶ Ex his autẽ patet tertiũ propoſitorum.an, ſcilicet connexio iſta excludat venalitatem. Eſt enim hic duplex connexio.ſ.iuris præbendæ ad clericatũ:& ipſius præbendæ ad hunc clericũ.Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit:tamen ex natura cõnexorum,quia vtrunque eſt ſpirituale,vt patet ex dictis:tum ex natura connexionis:iam enim patet,quòd ius præbendæ non eſt connexũ,quaſi aliena res coniuncta,ſed eſt connexũ per idẽtitatem aut quaſi identitatem cum ipſo clericali officio.Notanter autem dixi,aut quaſi identitatem:quoniã forte ius præbẽdæ ſe habet ad clericatum,vt paſsio ad ſubiectum,& non vt omnino idem.Vnde S.Tho.in quæſt. præfata beneficium eccleſiaſticũ annexũ clericatui,& pendere ab eo dixit.Sed in propoſito nihil refert : eiuſdem enim rationis eſt,obiectum & paſsionẽ vẽdere,vt Iaſpidẽ & proprietatem eius.Secũda autẽ eſt connexio venalitatem & compatitur,& excludit diuerſimode. Compatitur quidẽ reſpectu ipſius clerici actiue:quia poteſt ipſe vendere, & locare fructus beneficij ſui.Excludit autem reſpectu eiuſdẽ paſsiuẽ:quia,ſcilicet non poteſt ſibi vendi propter duo.Primò,quia vẽdi non poteſt res à non domino:nullus autẽ prælatus,nec ſummus Pontifex eſt dominus fructuum percipiendorum:reditus enim omniũ eccleſiarũ quamuis ſint Papæ,vt principalis diſpenſatoris:non tamen ſunt eius,vt domini & poſſeſſoris:inquit S.Tho.vbi ſupra.art.1. ad ſeptimum. Secundò , quia conferendo alicui clerico beneficium & vendendo ſibi fructus percipiendos,nihil aliud eſt quam vẽdere illi executionẽ proprij , & ſpiritualis iuris:paria autem ſunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt , iniuſtitiæ , quia venditur clerico quod eſt ſuum : prius enim intelligitur habere titulum , qui dicitur gratis dari : & deinde executionem , quæ habentis iam titulum ipſo iure eſt.Et ſimoniæ,quia vendi conuincitur exequutio temporalis iuris.

¶ Ex prædictis autẽ patet ſolutio quæſtionis. Liquet ſiquidem ex rationibus adductis,quod emptio eccleſiaſticorum beneficiorum quæ clericatui ſunt annexa,& non ſolũ illorũ, quæ habent adminiſtrationem clauiũ,aut executionem ordinis,eſt prohibita, quia ſimoniaca,& non ſimoniaca:quia prohibita:quia emptionis materia eſt res ſpiritualis , quæ venalitati omnino repugnat , quod quia non aduerterunt alij domini Canoniſtæ,errauerunt.

Et cõfirmatur hæc concluſio, quia emens beneficium proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde,ſi Papa vellet ſibi

veu

vendere fructus abſque iure præbendæ, aut non emeret, multò minus ſolueret. Sed ius talis præbendæ eſt ſpirituale, ſicut & ius decimarum ergo velint nollint res ſpiritualis eſt, quæ venditur & emitur. Et cnnſequenter ſimonia, non quia prohibita, ſed in ſe committitur. Hæc de ſecundo.

QVO AD tertium ſatisfaciendű eſt obiectis. Et ad primum (quod eſt fundamentű totius erroris) dicitur primò, quod peccat ſecúdum non cauſam vt cauſam. Dependentiá náq; ex iure poſitiuo non eſt cauſa venalitatis, ſed negatio ſpiritualitatis, vnde ſpiritualia, quæ ex iure poſitiuo pendent, venalia non ſunt, vt patet de conſecratione ſacrorű vaſorum & veſtiű, & de benedictione nuptiarű, &c. Oportet ergo pro fundamento aſſumere, ꝙ titulus præbēdæ eſt res tēporalis, & nó quia eſt de iure poſitiuo vt poſsit ſecundű ſe materia vēditionis eſſe. Secundò dicitur, quod aliquid eſſe de iure poſitiuo cōungit dupliciter. Vno modo quo ad ſubſtantiam rei: vt ſunt officia tēporalia, & alia huiuſmodi. Alio modo quo ad determinationē tantum. Prima quia ſunt totaliter ab homine, venalia ſunt: alia verò, quia ſecundum ſpiritualem eorum ſubſtantiá ſunt, & ab Eccleſia tantű modificanonē & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rurſus, prima Eccleſia poteſt annullare, vtpote totaliter ſua opera: ſecunda verò poteſt mutare, & aliter determinare. Vnde quáuis in poteſtate Eccleſiæ ſit ſeparare à iure clericali determinationem præbēdæ, quam acceptauit & ſtatuit: ſi tamen ſuſtinet, ex quo ſpiritualis iuris determinatio eſt, vendi non poteſt. Quemadmodum in poteſtate Eccleſiæ eſt, ſubtrahere conſecrationem virginum quam determinauit: ſi tamen ſuſtinet, vendi non poteſt niſi ſimoniacè.

¶ Ad ſecundum etiá dico duo. Primò, ꝙ loquendo de iure præbendæ, falſum ſupponitur quod ſit res tēporalis. Secúdò, quod loquendo de ipſa prębēdam tēporali, diſtinguēdű eſt de cónexione qnia cónexio rei tēporalis cum ſpirituali (vt ſanctus Tho. ibidem dicit) conuingit dupliciter. Vno modo, quod temporale ſe habeat ad ſpirituale vt ad conſequens, ita quod temporale ordinatur ad ſpirituale aliqnod exercitium, & in his connexum poteſt vendi ratione temporalis: vt patet de calice. Alio modo vt temporale ſe habeat ad ſpirituale, vt ad præcedés, ita quod tēporale oritur & cóſeruatur ex ſpirituali, & in his cónexű nó poteſt vendi ratione tēporalis. Tale autē eſt beneficiű eccleſiaſticum: quoniam ex clericatus gradu, qun addictus quis eſt miniſteriis diuinis, ius innaſcitur præbendæ: & ſtáte illo, præbendæ ſtipendiű debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuerſitatis huius inter hæc duo connexorum genera aſsignatur ibidē: quia in iſtis in quibus temporale dependet ex ſpirituali, intelligitur vendi ſpirituale, in illis non. Et ratio eſt: qnia paria ſunt vendere effectum, & vēdere cauſam eius in fieri & conſeruari (quum ex tali cauſa omnino pendeat effectus) ſed non eſt par vendere rem & ordinem ad vſum illius, modo præbenda (vt dictum eſt pendet ex ſpirituali in fieri & eſſe: calix autem & ſimilia non pendent ex ſpirituali vſu, ad quem ſunt ſacrata. Romæ die 28. Decembris. 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

¶ Vtrum emens & acquirens epiſcopatum non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſimoniacus.

QVAERITVR Vtrum emens & acquirens epiſcopatum, oon intendendo ſoluere promiſſam pecuniam ſit ſimoniacus.

¶ Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter conſiſtit in voluntate: voluntas autem iſtius non fertur ad ſimoniam. Tum quia non ſequitur actus completus, traditio ſcilicet temporalis pro ſpirituali.

IN OPPOSITVM autem eſt: quia hic interuenit acceptio ſpiritualis, ſcilicet epiſcopatus ex pactione procedens, & conſequenter ſimonia: vt patet ex diffinitione ſimoniæ aſsignata per Hoſt. in titulo de ſimonia.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis duo ſunt videnda. Primò, an ſecundum rem ſit hic ſimonia. Secundò, an ſecundum Eccleſiæ iudicium ſit hic ſimonia, ſacris canonibus puoita & excommmuoicata.

CONCLVSIO.

Simoniacus is procul dubio eſt. & puniendus eccleſiaſticis cenſuris.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris nó niſi propter actű interiorē ſpectet, quum ſimonia vitiű morale, ſit oportet primò ipſam intus inuenire. Et quum nó circa paſsiones, ſed actiones liberas verſetur, in voluntate oportet eam ſtudio inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd eſt emptiua voluntas, &c. vbi igitur deeſt omnino emendi voluntas. ibi emptio ſecundű veritatē nó eſt. Sed in propoſito caſu, hic nó intēdit emere: nulla ergo eſt ſecundű rē emptio ſed emptionis tantummodo ſimulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua ſunt nec claudicare poſſunt, conſequens eſt quod nulla ſit hic venditio ſecundum rei veritatem, quamuis ſit vēditionis affectus, cum opere ſubſequuto, iis quantum eſt ex parte vendentis. Neq; enim intelligi poteſt, vt vendat quis nulli ementi: quamuis fieri poſſit, vt velit & credat quis ſe vendere emere ſimulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio ſecundű veritatē eſt, & ſecundű apparentiam, ibi nec ſimonia ſecundum veritatē eſt, ſed ſecundű apparentiam tãtum, ſi de ſpiritualibus agitur, vt in propoſito. Et quoniam pœnæ iuris inſtitutæ ſunt contra ipſa vitia ſecundum veritatem, non ſecundum apparentiá tantum (non enim apparentes ſimoniaci, ſed ſimoniaci ſuſpenduntur & excommunicantur: apparentia enim eſt conditio diminuēs, ſicut pictura: non autem homo pictus eſt homo, & ita nec apparens ſimoniacus) idcirco in hoc caſu nulla incurritur cēſura. Niſi quis dicat propter effectum intētionis cum opere ſubſequuto, venditorē tanquã ſimoniacum punitum cenſuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nuper, &c. a nobis. Sed illud videtur ſingulare ius: non enim qui facit aliqui quòd credit prohibitum cenſuris excómunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit eaſdem. & tamen in eo eſt affectus intentionis cum opere ſubſequuto. Quamuis autem ſimulator hic à propria ſimonia & pœnis illius excuſetur: non excuſatur tamen à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum ſimonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamiæ propriè: ſufficienter ſiquidē mentitur ſe ſimoniacum: quòd ſi contra proximum ageret, detractionis vitio non careret: quanto magis contra ſeipſum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò ſcandali manifeſtè ſiquidem dat occaſionem ſcandali aliis: vt patet. Quartò mendacij, dum fingit quod non habet in corde: quod ſecundum ſe prauum (vt dicitur Ethi.) nec vlla poteſt intentione rectè fieri. Quod quamuis veritati pernicioſè opponatur, ac per hoc officioſum videatur: ſecundum tamen veritatem propter prædicta pernicioſum eſt. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendű eſt, quod non vertetur hic in dubium, an in iudicio Eccleſiæ ſtaretur teſtibus & nó excuſationi iſtius ſimulatoris, qua diceret ſe finxiſſe, quoniam liquidum eſt quod ſecundű ea quæ exterius acta ſunt, Eccleſia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationē, eſt quia non eſt cõſummate perfectus actus exterior. Interuenit ſiquidem hic vltra pactionem datio & acceptio ſpiritualis, ſed deficit datio & acceptio temporalis, ſ. pecuniæ præmiſſæ pro ſpirituali. Videntur enim Canoniſtæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur ſimonia punita ab Eccleſia, requiritur actus exterior, non tantum interior aut pactio, ſed cum intentione & pactione executio: an autem cōpleta vel incópleta: non dicűt quantum vidiſſe me memini. Sciendum eſt igitur, quod tria numerata. (ſ. intentio, pactio, & executio) ita ſe habent ad ſimoniã punita ab Eccleſia, quòd quodcunque horű defecerit, non incurritur verè ſimonia punita. Si enim intentio deficit, vera ſimonia non eſt. Et ſi intentio eſt abſque aliis, mentalis tantùm eſt. Et ſi intentio cű pactione abſque executione eſt ſecundum Tancre (vt refert glo. in c. tua nos. de ſimonia) videtur iſta ſimonia punita: quia ſola pactio apud ipſum facit ſimoniam. Et ſatis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi eſt intentio cum pactione, ibi eſt vera vēditio & vera emptio ſpiritualis, &c. & cóſequenter vera ſimonia: & eſt exterius ſubiacens iudicio Eccleſię. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris ſtatim pactione facta ſimoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia ſimonia in contractu emptionis & venditionis conſiſtit in rei veritate: executio enim nihil aliud eſt, quã ponere in poſſeſsionē rei iam emptæ & promiſsi pretij. Vnde nulla ratione cogente: ſed ſola autoritate veterű, credit requiri tertium, ſcilicet executionem. Quod ex Hoſt. diffinitione apparet: inquit enim quod ſimonia eſt acceptio vel datio ſpiritualis ex pacto temporalis. &c. proueniens. Vbi manifeſtè patet, quòd in ſimonia punita ab Eccleſia pactum locatur, vt cauſa: ipſa vero executio locatur vt ſubſtantia ſimoniæ. Fatendo ergo quod hæc tria requiratur, reſtat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte. ſ. temporalium ſufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quod ſic. Primò ex prædicta diffinitione Hoſt. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio ſiue datio ſpiritualis ex pactione rei tēporalis, eſt ſimonia punita ab Eccleſia: ergo. Secundò ex cōmuni dictorum, ſcilicet quod quãdo concurrit ex pacto, collatio ſpiritualis, eſt ſimonia punita: nec vllus vnquam addit, quod requiratur acceptio etiam temporalis. Tertiò ex c. ſi quis. de ſimonia, vbi expreſſe iudicatur ſimoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc inſurgit dubitatio, an ſit etiá ſimonia punita, ſi claudicat executio ex pte ſpiritualis: puta ille dedit ex pacto temporale (puta pecuniá) & hic accepit: ſed non dedit adhuc ſpirituale, puta epiſcopatű. In hoc ſiquidem caſu nulla interuenit datio aut acceptio ſpualis: ſed intentio & pactio vtriuſq;, executio aűt ſolius tēporalis. Audirem libenter deciſionē. Crediderim tamen ego: ꝙ nó incurrãtur cēſuræ ex defectu executionis. Nec eſt eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia ſpirituale tenet principalem locum, & eſt ratio & radix totius repugnantiæ ad venalitatem: & ideo penes illius executionem videntur attendi executio ſimoniaca. Quia ergo in caſu noſtro Eccleſia pra ſupponit ſimoniacam intentionem, & cóſtat de pactione & de acquiſitione

ſpiri

ſpiritualis & deficit tantùm executio temporalis pro ſpirituali iudicabit Eccleſia ſimoniam eſſe ſacris canonibus vetitam & punitam:& vtranque partem excommunicatam.Hæc de ſecundo.

¶Nec oportet aliter reſpondere ad in principio obiecta: quia ſatis patent ex dictis.Romæ die,4.Ianuarij.1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante ſede. & quærentibus omnibus pontificatum. per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac Eccleſiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum. adhibendo promiſſiones & exhibendo temporalia & beneficia. & cætera pro ſuffragijs. propter hunc finẽ vt in ſede poſitus Eccleſiæ profit & illam reformet.

QVAERITVR Vtrũ vacante ſede,& quærentibus omnibus pōtificatũ per fas & nefas propter ambitionẽ & auaritiã ac Eccleſiæ ruinã: liceat viro probo & digno quærere pontificatũ,adhibẽdo promiſſiones, & exhibendo tẽporalia & beneficia, &c.pro ſuffragijs,propter hunc finẽ,vt in ſede poſitus Eccleſiæ profit, & illã reformet.Eſt autẽ ratio dubitandi:quia vtrinq; rationes ſunt.

¶Quòd enim hoc ſit licitum,quadruplici ratione videtur.Primò: quia cuius finis bonus eſt, ipſum quoque bonum:conſtat autem finem huius operis ſanctum eſſe:ergo.

¶Secundò:quia non magis obligant iura prohibentia huiuſmodi promiſſiones & emptiones,quam votum & iuramentũ:ſed conſtat quod quando votum & iuramentum ſeruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, ſeruanda non ſunt quamuis iuſta & ſancta eſſent, ergo nec huiuſmodi leges ſeruari debent in tali caſu:in quo eccleſiaſticæ reipu.ruina imminet manifeſtè.

¶Tertiò. Quia ſi hic interueniret aliquod peccatum hoc nõ eſſet niſi ſimonia: ſed ſimonia hic non eſt, probatur quia in beneficiis eccleſiaſticis ſimonia eſt de iure poſitiuo:vt multi canoniſtæ aſſerunt Conſtat autem quòd nullum ius poſitiuum contra communem Eccleſiæ vtilitatem ad eiuſque ruinam ſeruandum eſt: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) ſtatuta tandiu ſeruanda ſunt, quandiu contra charitatem non militant:ergo,&c.

¶Quartò. Quia vnicuiq; licet redimere vexationẽ ſuam & proximi & præcipuè publica:ſed in hoc caſu nihil aliud fit,niſi quòd redimitur vexatio propria & publica totius eccleſiæ:ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte eſt,quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona: ſed emere ſpirituale eſt malum: ergo non eſt faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis quatuor agam. Primò oſtendã diſtinctè in quo ſtat difficultas. Secũdò,quia difficultas ſtat in duobus,reſpondebitur quo ad vnum illorum. Tertiò,quo ad alterum. Et quarto ſatisfiet rationibus in contrarium.

CONCLVSIO.

Illicita omnino & ſimoniaca eſſet procuratio iſta pro ſeipſo.

QVO AD PRIMVM, Sciendum eſt,quod operationum humanarum quinque ſunt genera. Nam prima diuiſione diſtinguuntur in bonas,malas & differentes.Et rurſus bonę diſtinguũtur ſint omnino bonas & in bonas non omnino:& malę quoque diſtinguuntur in ſecundum ſe prauas, & in ſolitariè malas. Vnde ſunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera ſunt, quæ non ſolum bona ſunt, ſed non poſſunt malè fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim poteſt quis Deum amare ex charitate, & tamen malè:vt patet. Bona autem non totaliter ſunt, quæ licet in ſeipſis bona ſint, poſſunt tamen mala intentione fieri:vt dare eleemoſynam,colere Deum exterioribus ſacrificiis,&c. poſſunt enim hæc propter inanem gloriam fieri,Mala verò ſecundum ſe praua ſunt, quæ nulla poſſunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari:& alia huiuſmodi. Mala autem ſolitariè vocantur illa opera, quæ ſi ſola nudaque conſiderantur. nocumentum aliquod important: quæ tamen poſſunt tot circunſtantiis veſtiri, vt bona & ſancta ſint: vt occidere,mutilare aut priuare hominem rebus ſuis. Hæc enim ſi ſola conſiderantur,cum vnde bona ſint non habeant, mali rationem prætendunt, pro quanto mala proximorum afferunt: & tamen ſi hæc fiant propter bonum publicum ab habente autoritatem,ſeruato iuris ordine,&c. iuſta & ſancta redduntur. Indifferentia demum opera ſunt, quæ ſecundum ſuam ſpeciem nec boni nec mali rationem habent:leuare feſtucam de terra. His autem ſtantibus liquet, quod actus iſte,de quo diſputauimus, ſcilicet dare aliquid temporale pro epiſcopali ſede habenda, ſecundum ſe non eſt in genere bonorum nec indifferentium quum ſit prohibitus. Sed dubium eſt,an contineantur in genere malorum quæ ſunt ſecundum ſe praua, an inter ea quæ ſunt mala ſolitariè. Si enim eſt ſecundum ſe prauus: nulla intentione, nulláque circunſtantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apoſtoli, Non ſunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nudè ſumptus ſpeciem habet mali honeſtabilem per adiunctas circunſtantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi:quamuis ſit prohibitus,quia vt plurimum malè ſit. Vt autem manifeſtetur,in quo genere contineatur,prius diſtinguere oportet in quot ſpeciebus locari poteſt operatio propoſita. Poteſt ſiquidem reponi in ſpecie duplici,ſcilicet emptionis,vel quaſi emptionis, & in ſpecie redemptionis. In ſpecie quidem emptionis,aut quaſi, inquantum datur vel promittitur pecunia pro ſuffragiis habendis.In ſpecie verò redemptionis,inquantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione Eccleſiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuerſa quæſtio ducit:an ſcilicet emptio talium ſuffragiorum aliquo caſu ſit licita vel an hic habeat locum redemptio vexationum:altero enim horum modorum oportet ſaluare actum illum,ſi licitus eſt. Vnde ſi emptio eſt illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum iſtum bonificari poſſe.Hæc de primo.

QVO Ad Secundum dico, quòd actus iſte eſt ſimoniacus, Quod probo ſic: In epiſcopatu ſunt multa appetibilia: vt habes à S.Thom.in ſecunda ſecundæ.quæſtio.185.puta cura animarum, excellentia gradus,ſufficientia temporalium, &c. quæ quantũ ad propoſitũ ſpectat,ad duo reducuntur.ſ.ad titulum paſtoralem,& titulum præbendæ computãdo cum præbenda omnia tẽporalia, honorem,gloriam,&c.Aut iſte vir probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquiſitionem autoritatis paſtoralis,aut ad titulum præbendæ. Si intendit directè emere ſuffragia pro titulo præbẽdæ,tunc inſurgunt diuerſæ Canoniſtarũ opiniones:credentibus quibuſdã hoc eſſe ſimoniacũ,quia prohibitũ:aliis verò prohibitũ quia ſimoniacũ. De qua difficultate erit quæſtio ſpecialis poſt:quia in propoſito cõſtat,quod non refert, quæ harũ opinionum ſit vera.Ex caſu nanq; propoſito patet,ꝙ iſte nõ directè intendit ad acquiſitionẽ tẽporalium:ſed directa & principalis intẽtio eius eſt acquirere epiſcopalẽ poteſtatem,quæ poſsit reformare Eccleſiã.Si ergo intendit directè ad paſtoralẽ autoritatem manifeſtè & ſtatim liquet.quòd intendit directè emere ſuffragia pro ſpirituali autoritate habẽda:& cõſequenter ſecundũ omnes committit ſimoniã non iuris poſitiui ſed diuini.Autoritas nãque qua cura habetur animarũ. qua præſul populo ꝓdeſt, quáve conſeruari,ac reformari eccleſiaſticum corpus poteſt,eſt ſpiritualis,& à Chriſto data Petro:quũ dixit.Paſce oues meas. Et cõfirmat,quia iſta duo obiecta.ſ.paſtorale officium,& titulus præbẽdę oppoſito modo ſe habeat reſpectu intẽtionis,& reſpectu emptionis. Reſpectu nanq; intẽtionis vituperatur titulus præbẽda quia auaritiæ,aut ambitionis eſſe videt affectus epiſcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autẽ paſtorale officiũ:quia charitatis eſt velle aliorum incumbere ſaluti. Sed reſpectu emptionis magis vituperatur paſtorale officium, quam præbenda:quoniã illud eſt materia nullo modo vẽdibilis,hæc autẽ aut eſt aliquo modo vẽdibilis,aut magis appropinquat ad naturam rerũ venalium. Vnde emptio in caſu propoſito,quãuis videatur habere in ſe quandam pietatis ſpeciẽ ex intentione bene vtendi paſtorali autoritate, eſt tñ ſecũdum genus ſuũ grauius ſimoniæ peccatũ, quã intendentis emere ſuffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit ſuper materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis tranſiens ſuper materia ſibi repugnãte eſt ſm ſe prauus, conſequens eſt,vt actus iſte ſit ſecundũ ſe prauus:ac per hoc nulla poſsit rectitudine intentionis bene fieri.Hæc de ſecundo.

QVO ad tertiũ,an,ſcilicet redẽptio vexationis hic habeat locũ,diſtinguo: quia aut eſt ſermo de redẽptione vexationis propriè. Et de hac dico,quòd non habet locum:quoniam ſecundũ S.Tho. & communiter doctores, in conſequutione beneficiorũ redemptio vexationis propriè non habet locũ,ante ius acquiſitũ: conſtat autẽ quòd hic non eſt acquiſitũ pontificatus ius.Aut eſt ſermo de redemptione vexationis Eccleſiæ. Et de hac dico, ꝙ eſſet habere locum in propoſito,ſi vna circunſtantia amoueretur:quia Eccleſiæ debetur bonus & dignus paſtor: nec eſt dubiũ ꝙ ſit illi ius quæſitum de hoc, & ꝙ electores tenentur ſibi prouidere de tali capite, & excellentis eſſet charitas: ſi volentibus electoribus caput pernicioſum eligere,pecuniã quis eis daret, ne tam immane ſacrilegium committerent, ſicut volentibus materiale tẽplum ſpoliare,pecunia laudabiliter datur,ne hoc faciant, & incidentes in latrones:licitè offerunt pro vita aut libertate redimẽda pecunias & ſi iuramẽto ſe obligent ad aliquid eis dandũ,tenentur ſeruare promiſſum.Tantò aũt magis in caſu noſtro licitũ & laudabile eſt pecuniã dare & promittere,quãto vita ouiũ Chriſti omnibus rebus tẽporalibus præponẽda eſt:quũ pro his dominus animã poſuerit, cæteriſq; ponẽdam mãdauerit non ſolũ exteriorem ſubſtantiã,ſed vitã quum oportuerit. Circunſtantia autem auferẽda eſt velle ſedem epiſcopalem pro ſeipſo, ſiue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæſitum non eſt.Hæc nãque circunſtantia reliqua polluit. Et ratio eſt,quia redemptio vexationis (vt eius nomen ſonat)non importat acquiſitionẽ boni,niſi iure debiti,& excluſionem mali iniuſtè illati,aut inferendi. Eccleſiæ autem vexatio ſatis redimitur,ſi malum non eligunt,ſi bonus,& dignus, non autem hic, vel ille eligetur. Quocirca quamuis liceat & ſanctum ſit,auaris electoribus aliquid dare,& bonum & dignum

in con

in communi eligant (quia eiuſdem rationis eſt dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quòd minus bonum quá opus ſit, mali rationem habet) non tamen dare licet, vt iſte vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quú in caſu propoſito quæratur pontificatos à viro digno pro ſeipſo, conſequens eſt quòd hic non quærit redimere vexationem Eccleſiæ, ſed ſuam: & quia hoc non licet, igitur caſus iſte nunquam eſt licitus.

¶ Sed inſurgit tunc dubium: quia dicere quiſpiam poteſt, quòd in tali caſu ſunt duo actus diſparati: ſcilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro ſe: & quòd pecunia datur pro redimenda vexatione Eccleſiæ non propria, & ſeorſum petitur pontificatos pro ſe digno propter vtilitatem Eccleſiæ & paſtum ouium Chriſti. Fateor ingenuè, quòd ſi ſic fieret, quòd liceret, & ab excellentiſsima hoc charitate procederet.

¶ Aduertẽda tamẽ ſont hic tria. Primò quòd in caſu propoſito nõ eſt ſic: quia acquiſitio põtificatus pro ſe proponitur cadere ſub cõuẽtiõe pecuniæ datæ aut dãdæ, quãdo autẽ actus iſti ſunt diuiſi, oportet quòd ſeorſum fiat redẽptio vexationis Eccleſiæ & ſeorſum petitio pontificatus fiat rogando abſq; omni cõuentione. Vinculum tamẽ iuramẽti addere liceret, ſi tamẽ in æquè bonum & dignum, aut meliorẽ nõ mutaretur ſentẽtia: non enim licet ponere obicẽ Spiritui ſancto & Eccleſiæ libertati ad æque bonum, aut ſaltem ad meliorẽ. Secundò, quòd quia ſæpe mens ſibiipſi mentitur (vt Grego. dicit in paſtorali) & fingit ſibiipſi de bono opere amare quòd non amat, ſolertiſsime, ſolicitiſsimè & cautiſsimè ſcrutãdum eſt, quo quis animo mouetur: & vt idem Greg. (in homi. Pentecoſtes dicit) de dilectione Conditoris & proximorum propter eum noo mẽs tantú, ſed manus requiratur. Si enim quis in minoribus cõſtitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus diſtribuit, quomodo núc tã repente tanta affluit charitate, vt pro ſola Eccleſiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signú autẽ infallibile ad ſciendú quid ipſum moueat, eſt, ſi in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimẽda Eccleſiæ vexatione, etiá ſi alius fieret Pontifex æquè bonus aut melior. Nã ſi non daret, conuincitur quòd pro ſeipſo aot illo ſublimando ſoluit, & oon tantom pro Eccleſiæ redemptione. Tertiò quòd in caſu propoſito fit mentio non ſolùm de pecuoia, ſed de beneficiis eccleſiaſticis. Non enim etiam pro ſola redemptione vexatinnis Eccleſiæ licet dare beneficia eccleſiaſtica indignis: quales ſupponuntur eſſe auari electores. Dare enim eccleſiaſticum beneficium indigno, eſt actus ſecúdum ſe prauus: & nulla poteſt excuſatione, aut intentione rectè fieri. Vnde ſicut non licet dicere mendacium pro ſaluanda Eccleſia, ita non licet dare eccleſiaſticum beneficium indigno. Quare concludendo caſus iſte, vt proponitur, omnino eſt illicitus: poteſt tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam noo eccleſiaſtica beneficia dando. Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Exercens actus ſacros aliqua conſecratione ſanctificatos in peccato exiſtens mortali, peccat mortaliter: non autem ſi exerceat actus ſanctos, vel iuſtos non conſecratos tamen.

QVO AD quartú reſpondendú eſt obiectis. Et ad primum dicitor, quòd illa maxima tenet in non malis: ita quod cuius finis bonus eſt, ipſum quoq; bonum eſt, ſi non ſit de genere ſecundum ſe prauorum. Non enim furari eſt bonú, ſi fiat propter eleemoſynam largiẽdam: quia eſt ſecundum ſe praoum. Sic autem eſt in propoſito: quia talis emptio eſt ſecundum ſe praua: vt patet ex dictis.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu ſecundum ſe malo: iuramentum autem & votum tunc nõ ſunt implenda, quando ſunt reſpectu minos boni: aliud eſt enim prætermittere minus bonum & aliud eſt committere ſe malum. Secundo quia ſimonia iſta (vt patet ex dictis) eſt directè reſpectu ſpiritualium, ac per hoc totaliter ſub iure diuino tantùm. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius eſt vinculum huius prohibitionis, quam voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quòd hic non eſt ſermo de ſimonia reſpectu tituli præbendæ, de qua eſt dubium inter Canoniſtas: ſed reſpectu ſpiritualis poteſtatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Eccleſiæ vexationem redimere: quomodo poteſt hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris. 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS

de Vſu ſpiritualium, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num quilibet vtens ſpirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVAERITVR vtrum quilibet vtens ſpirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quod ſic. Primo, quia indigne exequens officium prælationis, peccet, ergo par eſt de aliis ſpiritualibus officiis ratio.

¶ Secundò, qoia miniſter debet conformis eſſe principali agenti, Deus autem & Eccleſia, cuius ſunt miniſtri Officiales ſpirituales, ſancti ſunt. ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere ſacram Scripturam ex officio, ſiue prædicando, ſiue legendo, ſiue corrigendo, ſiue, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM eſt, quia ſequeretur quòd qoi tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, ſi eſſent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod ooo ſolùm durum, ſed diſſooum ſatis eſt.

IN HAC QVAESTIONE quæ propter verba diui Thomæ mota eſt, primo rem tractabo: Secundo ad verba ſancti Thomæ deſcendam.

QVO AD primum ſciendú eſt, quòd ex duplici capite pendere poteſt, quod peccator exercens ſpiritualẽ actum ſecundum ſe licitum, propter finẽ debitum, &c. peccet. Primò ex parte ſanctitatis ipſius actus. Secundo ea parte ſanctitatis officij, ſeu poteſtatis qua vtitur. Et ſiquidẽ actus ſanctitatẽ attendamus, cú conſtet quod non quilibet ſanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramẽto, eleemoſyna, &c.) diſtinguere oportet. Similiter cú cõſtat, quòd noo quodlibet ſacrum officiú malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiando eccleſiam, & in exactione decimarú: ius decimarú ſpirituale eſſe conſtat à S. Tho. in ſecunda ſecundę. q. 87. ar. 3.) diſtinguere quoq; hic oportet. Etenim quoniam potentia eſt propter actum diſtinguatur cum S. Tho. ex 3. parte. quæſt. 64. art. 3. actus ſanctus in duo genera. Quidá enim ſancti ſunt, quia conſecratione aliqua ſanctificati: & hi propriè ſunt actus ſacramentorum. Quidam vero ſunt ſancti: quia ſunt ſecundum ſe mundi, & ad Deum ordinati: & hi ſunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia, ſeu poteſtates duplicis generis ſunt: nam quædam in conſecratione conſiſtunt, vt patet de poteſtate ordinis: & quædam non, vt patet de poteſtate iuriſdictionis Eccleſiæ.

¶ His præmiſsis pono duas concluſiones. Prima eſt. Quilibet exiſtẽs in peccato mortali vtens ſacro officio ſecundum actú ſanctú id eſt cõſecratione aliqua ſanctificatum, peccat mortaliter peccato ſacrilegij. Et ratio eſt: quia quantum eſt in ſe, polluit ſancta, qoamuis incontaminabilia ſecundum ſe ſint ſacramenta. Et hæc concluſio communiter cõceditur, habetur quæ in 4. ſen. diſt. 5. & in Tertia parte. quæſt. 64. art. 6. Secunda eſt. Exercens in peccato mortali actus ſanctos, id eſt iuſtos quouſcunque, non cõſecratos tamen, nnn peccat mortaliter, per ſe loquendo. Et probatur hæc concluſio: primò, quia ſi hoc eſſet peccatori eſſet ſacrilegium: ſed hic ſacrilegium eſſe non poteſt, cum ſacrum propriè nullum ſit. Et ſi dicatur quod licet non ſit ſacrum aliquod ea parte actus, eſt tamen hic ſacrum aliquod ex parte officij: puta prælationis, vel miniſterij Chriſti & Eccleſiæ. Nihil obſtat: quia cum potentia ſit propter actum, nullus potentia, vt ſacra, vtitur: qui ſacrum actum non exercet, ſacrilegium autem tunc tantum committitur, quando contra ſacrum, vt ſacrum eſt, agitur. Secundò, quia ſi in huiuſmodi exequutionibus peccatoris eſſet per ſe peccatum mortale, non eſſet io quibuſdam ſic & in quibuſdam non: ſed aliquod vniuerſale oportet inuenire, cui hoc per ſe conueniat.

¶ Et ſi diligenter attẽdamus diſtinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet nãque aut ex ſanctitate actus tantú (puta tangere corpus Chriſti) aut ex sáctitate officij tãtum (vt exigere ſuas decimas) aut ex ſanctitate vtriuſq; peccatum mortale oriri. Sed ex ſanctitate actus tantú hoc non eſt etiá ſi conſiſtat in ſanctitate conſecrata quia licet peccatori tangere corpus Chriſti, leuando ipſum de luto: & baptizare in caſu neceſsitatis ſine ſolemnitate. Nec ex ſanctitate officij tantú quia oportet actum ipſum eſſe ſanctú alioquin Epiſcopus aut Curatus exigendo debita ſubſidia, ſi eſſet in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij ſui actum exequitur: hoc aút eſt ridiculú. Ergo eſt ſanctitate vtriuſque. Et cú noo ex ſanctitate large ſumpta (quoniam ſic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij ſancti opus eſt ſanctú) relinquitur, quòd ex ſanctitate ſtrictè in conſecratione conſiſtente ratio peccati ſumatur. Dixit autem, per ſe loquẽdo, quoniam etiam orare io peccato mortali, eſt peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Miſſam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum verba diui Tho. io 4. di. 5. & di. 19. art. 3. quæſt. 2. & in ſecunda ſecundæ. quæſt. 33. artic. 5. & quæſt. 60. art. 2. ad tertium: & io Tertia part. q. 64. ar. 6. & ſpecialiter ad primum conſona non videntur. Nam in ſententiis durè nimis loqui videtur, & prælatum expreſſè dicit peccare corripiẽdo, & omne aliud proprij officij exequendo, ſi eſt in peccato mortali. In ſumma expreſſe dicit peccatorem corrigere abſque nouo peccato, ſi humiliter hoc facit: & ſimiliter iudicem non peccare arguendo & iudicando. & vtrunque ſuper eadem Aug. autoritate fundat. Si enim peccatorẽ prælatum iſta facere eſſe ſecundú ſe peccatú mortale nulla humilitas ſtãs cum peccato mortali, faceret, vt eſſet licitum

vt

vt hic docemur. Et in tertia parte vbi ſuprà docuit nos illam diſtinctionem de duplici ſanctitate tam actus, quam miniſtri. Et per illam oſtendit, quòd peccatores miniſtrâtes Deo in operibus charitatis non peccant: & tanti eam facit, vt vtatur ipſa iuxta illam regulam: Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, & econuerſo: dum ex negatione ſanctitatis conſecratæ, infert negationem peccati in miniſtro peccatore: & ex affirmatione conſecratæ ſanctitatis, infert affirmationem peccati in miniſtro peccatore. Et quia ſuper hoc tota hæc deciſio fundatur, optima cenſenda eſt: procedit enim ex per ſe cauſa.

¶Ex quibus credo ego ꝙ dicta in ſententiis ad doctrinam in ſumma traditam tanquam reſolutionem ſint reducenda, & non econuerſo. Vnde cùm omnes actus in arguendo allati ſint ſancti: quia ſunt actus virtutum, & nõ conſecrati (vt patet diſcurrendo in ſingulis) eos in peccato mortali exercens: per ſe loquendo, non mortaliter peccat, niſi prędicatio excipiatur: quia eſt actus Sacerdotis, aut Diaconi: quamuis hæc exceptio non neceſſaria videatur: quia prædicatio nõ eſt actus ordinis, per ſe loquendo: & conſequenter cum nõ ſit niſi ſecũdo modo actus ſanctus: idem videtur de ipſo & aliis iudicium: nõ tamen ex æquo: quia præcipuus eſt paſtoris actus: dicẽte Chriſto in inſtitutione põtificatus Petro: Paſce oues meas. Et cõfirmatur hoc de prædicationis miniſtro, quia in ſynagogis Iudæorũ & tẽplo etiã non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin nõ fuiſſet Chriſto permiſſum prædicare. & Act. 13. non fuiſſet à principibus Synagogæ requiſitum, & conceſſum, ꝙ Paulus prædicaſſet in ſynagoga. Cùm hoc tamen ſtat quòd fortè prædicare ex officio (ſicut epiſcopus prædicat) cum ſolennitate, ſit mortale: ſicut baptizare ex officio, vt S. Thomas dixit.

¶Ad rationem ergo primã (quæ in 4. ſent. mouit autorem) dicitur ꝙ indignè pro nunc ſumitur dupliciter: ſcilicet priuatiuè, & contrariè & ꝙ indignè priuatiuè exequens nõ ſemper peccat ſed nõ meretur id ꝙ priuata dignitas adimit. Indignè autem contrariè faciens aliquid peccat: ſed tunc hoc reſtat probãdum, ꝙ prælatus exequens officium ſuũ quo ad actus charitatis & iuſtitiæ, ſcilicet corrigere, docere, &c. indignè agat contrariè. Quid enim contra ſanctitatem horum actuum facit perſonę macula non dico manifeſta aut ſcandaloſa, ſed abſolutè ipſa macula peccati? Certè nihil video, niſi ꝙ priuat illos actus bonitate meritoria: quod non eſt de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidẽ ex hac ratione concludit peccatum mortale, ſed peccatum tantùm, vt patet intuenti. Hanc autem rationem ipſe modificauit in tertia parte quaſi addens, quòd tunc eſt indignus cõtrariè, quando eſt reſpectu actus ſancti: id eſt conſecratione myſtica ſanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propoſitum idem, ſcilicet de correctione fraterna, explanauit quòd reddit ipſum correctore indignũ, ſic quòd quodam impedimentum correctioni proximi confert non tamen tale, ꝙ per humilitatem peccatoris non poſſit ſuppleri ſeu honeſtari. Vnde actus iuriſdictionis quorumcunque prælatorum & ſuperiorum, & actus per accidens miniſtrorum ordinis & vniuerſaliter non conſiſtentes in conſecratione aliqua a peccatoribus exercitati non pariunt per ſe nouum peccatum mortale. Miniſtratio autem ſacramentorum, & eorum ſuſceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verùm ſcito quòd nec verò contritus nec credens ſe contritum quia diligenter & ſi non ſufficienter diſcuſſit ſeipſum cenſetur in peccato mortali quo ad hæc exiſtere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret ſe periculo peccandi mortaliter, cum ad miniſtrandum, aut ad ſuſcipiendum ſacramenta accedit: cum nemo ſciat, vtrum odio vel amore dignus ſit: & hoc expreſſe ſentit S. Thomas in 4. diſtinctione 9. &c.

¶Et per hæc patet reſponſio ad obiecta. Romæ die. 24. Aug. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS DE voto non nubendi, & de nouitiis, in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.*

2 *Num emiſſurus profeſſionis votum poſſit abſolutè renunciare propinquis hæreditatem, quàm probabiliter dubitat male adeptã ære infectam.*

3 *Num per votum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.*

QVAESTIO I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

QVAERITVR vtrum votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

¶Et videtur quòd non. Primò, Quia minus non æquiualet maiori. Sed votũ caſtitatis maius eſt, quàm non nubendi: ſicut ſeruare caſtitatem plus eſt quam non nubere, ergo.

¶Præterea, duorum conuertibilium quicunque deſtruit vnum, deſtruit & reliquum: ſed committens fornicationem agit contra votum caſtitatis, & non contra votum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

CONCLVSIO.

Votum caſtitatis & votum non nubendi propriè ſumendo votum, æquiualent atque eadem ratione diſpenſabilia vel indiſpenſabilia. quamquam communiter capiendo votum aliquo pacto diuerſa eſſe videantur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæſtio duplicem ſenſum habere poteſt. Primò, vtrum hæc duo vota ſimpliciter æquiualeant. Secundò vtrum æquiualeant quo ad diſpenſabilitatem aut incommutabilitatem: ita quòd nulla autoritas poſſit in alterum quæ non poteſt in reliquum.

¶Et in primo quidem ſenſu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur quòd non æquiualeant: attentius tamen conſiderantibus apparet, ꝙ diſtinguendum eſt de voto. Poteſt enim dupliciter ſumi: vt placet Theologis in 38. diſt. primi. Vno modo propriè: alio modo communiter. Voti ſiquidem propriè ſumpti materia tantùmodo eſt bonum ſupererogationis. eò ꝙ de ratione voti eſt, ꝙ ſit de meliori bono. Voti verò cõmuniter materia: eſt etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur, non inquantum huiuſmodi, ſed inquantum voluntarium vt patet de voto in Baptiſmo emiſſo. Si ergo loquamur de voto caſtitatis propriè, cum ſub tali voto non cadat, niſi caſtitas ſupererogationis, quæ nihil aliud excludit niſi coitum matrimonialem (quia ad ſeruandam extra matrimonium caſtitatem quilibet ex præcepto tenetur) conſequens eſt tale votum & votum non nubendi æquiualere. Si vero loquamur de voto caſtitatis cõmuniter, cùm ſub tali voto claudatur omnis caſtitas, conſequens eſt quòd tale votũ, & votum non nubendi non æquiualent: ſed longè maius eſt votum caſtitatis.

¶In ſecundo verò ſenſu quid tenendum ſit, ex modò dictis cõcludendum eſt. Quidam enim quia ſedi apoſtolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantùm inueniuntur reſeruata, ſcilicet religionis & caſtitatis, & reſeruationes non ſunt ampliandæ, ſed potius reſtringendæ (quaſi odioſa prælatis, quorum autoritas reſtringitur) & votum caſtitatis omnem coitum ſecundum communem loquentium vſum excludere intelligitur, credunt hęc vota non eſſe æquè incommutabilia ſed in voto non nubendi Epiſcopum, in voto vero caſtitatis ſolùm Papam diſpenſare poſſe.

¶Sed opinio hæc a veritate longè eſt: ꝙ tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo vota æquiualẽt quo ad id ꝙ per ſe & ſimpliciter in voto caſtitatis, abſolutè loquendo, inuenitur. ſub voto eñi caſtitatis, abſolutè loquẽdo, cadit caſtitas ſupererogationis per ſe & ſimpliciter: vtpote tanquam ad quod inſtitutum eſt: caſtitas autem ad quã omnes neceſſariò tenentur, non cadit, niſi fortè ſecundum quid: conſtat aũt ꝙ in voto non nubendi clauditur tota caſtitas ſupererogationis. Relinquitur igitur, quòd eiuſdem rationis eſt diſpenſare vtrunq;. Secundò: quia votum caſtitatis intantum eſt reſeruatum Papæ, inquantum eſt ab eo diſpenſabile. Non eſt autem diſpenſabile, niſi quo ad caſtitatem ſupererogationis: in qua eiuſdem rationis eſt cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquãtum diſpenſabilia non ſolùm equiualẽs, ſed ſunt idem: nihil enim aliud diſpenſando in voto caſtitatis concedit Papa, niſi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult ſe adiri ſedes apoſtolica ab habentibus votum caſtitatis niſi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendis non eſſe reſeruatum vt votum caſtitatis, eſt propriam ignorare vocem. Tertiò quia niſi aliunde ad oppoſitum quãdoque cogamur, verba iuris propriè interpretanda ſunt. Alioquin nulla poſſet expoſitio certa haberi: ſed omnia ambigua eſſent, dum propriè vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autem nomen (vt ex dictis, & ex ſuo proprio fine, ad quem inuentum eſt, patet) obligationem ad ea, quæ ſupererogationis ſunt, propriè importat: nulla enim eſt neceſſitas votiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatũ ad materiam veneream, dicendo votum caſtitatis, obligationem ad abſtinendum à venereis, quæ licuiſſent, propria ſignificatione inſinuat, Quum ergo reſeruatum apoſtolicæ ſedi dicitur, propriè ſumitur. Sic autem æquiualere, imo idem eſſe quòd votum non nubendi, oſtenſum eſt. Relinquitur ergo quod vtrumque apoſtolicæ ſedi eadem ratione & reſeruatione reſeruatum eſt. Nec fit hic aliqua reſeruationis ampliatio: nec vocabula extra communem vſum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

AD Vtranque autem rationem in oppoſitum ſimul dicitur, quòd nihil aliud concludunt, niſi quod votum caſtitatis large ſumptum, & votum non nubendi, non æquiualent ſimpliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi noſtrę: qua diximus, quòd votum caſtitatis propriæ, & votum non nubendi, ſimpliciter æquiualent: & quod votum caſtitatis, abſolute loquendo, & votum non nubendi, quo ad diſpenſabilitatem vel indiſpenſabilitatem æquiualẽt. Mediolani, die 18. Decembris 1509. In ſancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emiſſurus profeſſionis votum poſſit abſolutè renũtiare pro-

pinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

QVAERITVR vtrum emiſſurus profeſsionis votum, poſsit abſolutè renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶ Et videtur ꝙ ſic. Primò, quia vnuſquiſque poteſt liberè vti iure ſuo, etiam ſi inde alterius damnum ſequatur. Ius autem renuntiandi competere conſtat tali nouitio, qui nondum adiit hæreditatem poteſt igitur iure huiuſmodi vti.

¶ Præterea, Nullus tenetur conſtituere ſe debitorē alteri, niſi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Conſtat autē quod in hoc caſu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis ſit in potentia proxima ad perueniendum ad ipſum. Et adeundo hæreditatem infectam, conſtitueret ſe debitorem his, à quibus res iniuſtæ extortæ ſunt: ergo non tenetur ipſam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditati grauatæ debitis nouitius indubiè poſſet renūtiare, & nō ſe cōſtituere debitorē: ergo hæreditate noxia, multis reſtitutionibus idē poterit: neq; enī magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò ſecundū quoſdam ſolutio debitorū ex mutuo vel emptione, &c. præcedit reſtitutionē malè ablatorum.

¶ Præterea, In profeſsione religionis homo moritur mūdo, ac per hoc debet abdicatis omnibus ſolicitudinibus ſeculi huius in nouitatē ſe vitæ trāsferre. Cōſtat autē ꝙ reſtituēdi in ſe onus ſuſcipit, continget multa opus eſſe ſolicitudine, rebus præſertim dubiis extantibus: tum vidēdo, & examinādo ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum vēditione, vt poſsit ex prætio ſingulis ſatisfieri: tum in creditorum infinitorum inueſtigatione, & aliis quamplurimis, quæ cum religioſi animi quietè non ſtant.

¶ Oportet ergo, ſi renuntiare non poteſt aut profeſſum ſolicitari circa ea, quæ mundi huius ſunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem ſibi eſſe ad profeſsionis holocauſtum offerendum. Quorum vtrunque videtur inconueniens: quum beatus Matthæus qui rapere ſolebat aliena, teſte Beda, relictis omnibus ſecutus legitur Dominum, Lucæ 5. ſic quòd vt gloſ. dicit, etiam rationes incompoſitas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM eſt, ꝙ ius naturæ expreſſum à Domino, Matth. 7. Quæcunq; vultis vt faciāt vobis homines hæc eadē illis faciatis, inuiolabiliter ſeruandum eſt. Conſtat autem, ꝙ ipſe nouitius ſi eſſet in ſtatu creditorum, à quibus res iniuſtè extortæ ſunt, vellet regulata voluntate ſibi ſatisfieri à bene diſpoſitis ad reſtituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent reſtituere: ergo & ipſe debet hoc facere aliis.

CONCLVSIO.

Poteſt nouitius hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam propinquis, quos indubiè credit reſtituturos, abſolutè renuntiare, quos etiam ſi ſecus nouit, debet ita renuntiare, vt omnino quæ reſtituenda ſunt reſtituantur, apponendo tot & tales conditiones ſuæ renuntiationi, vt vel per propinquos vel alios reſtituantur aliena.

RESPONDEO Cum diſtinctione: & dico quatuor, Primò, quòd ſi propinqui, ad quos poſt renuntiationem perueniret hæreditas, ſunt tales quòd indubiè credantur reſtituturi, quādo, quantum, quibus, &c. debetur, poteſt nouitius abſolutè renuntiare inſinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundò, quòd ſi propinqui prædicti ſunt tales, quòd indubiè credantur, nunquam, aut quaſi nunquam reſtituturi, non poteſt nouitius abſolutè renuntiare. Tertio, quod ſi propinqui medio modo ſe habent, ſcilicet quòd dubitetur, an reſtituent vel ne, non poteſt nouitius abſolutè renuntiare. Quartò, quòd in his duobus vltimis caſibus, & vniuerſaliter in omnibus caſibus extra primum, tenetur nouitius ſic prouidere, vt abſque dubio credatur reſtitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorū euidentiam aduertendum eſt, quòd renuntiare hæreditati duo importat: vnum explicite, ſcilicet nolitionē hæreditatis: & alterū implicite, ſcilicet diuerſionē hæreditatis ad alium, vel alios. Renuntiāte enim aliquo, hæc duo ſemper ſe inſeparabiliter comitātur: ſic ꝙ renuntians, directè hæreditatem nolle ſe fatetur: & ex hoc naturali neceſsitate ſequitur, ꝙ ad alterū hæreditas declinet. Et ſi in renuntiationis quidē actu ſola nolitio conſideretur hæreditatis, difficile & forte impoſsibile eſt, impedimentum aliquod afferre vetans talē nouitium à libera & abſoluta renuntiatione: quoniā nec præcepta reſtitutiōis ad hoc ipſum cogūt, quū ad ipſum adhoc ſe nō extendant: quia nō cōprehenditur ſub aliquo nouē generū perſonarum ad reſtitutionem obligatarum ſecundum doctores in illis verſibus, Iuſsio, conſiliū, &c. vt patet diſcurrēti per ſingula. Niſi quis crederet, ꝙ nolēdo hæreditatē, fieret nō obſtās detentioni rei alienæ, quum poſsit nō renuntiando obſtare: ac per hoc obnoxius fieret reſtitutiōi. Sed hoc nō videtur neceſſarium: quia vt S. Thomas in Secunda Secundæ quæſtio. 61. art. 7. ad tertium dicit, tunc ſolùm nō obſtare obligat aliquem ad reſtitutionē, quādo præſupponit obligationē ad obſtādum in eo, qui nō obſtat: in hoc autē nouitio nulla præſupponitur obligatio, ſed quæritur an in eo ſit. Nec apparet aliquod præceptū charitatis ad hoc obligās: ſed (vt obiiciēdo tactū eſt) apparet oppoſitū ex eo ꝙ cuilicet licitū eſt vti iure ſuo: & nullus omnino expers tā facti, quā rei tenetur ſe inuoluere nouis quæſtionibus & obligationibus, vt alteri ſatisfiat. Si verò in renuntiationis actu conſideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quamuis prima facie videatur, ꝙ quicquid hinc ſequatur, ponderandum non ſit eo ꝙ renuntians non eſt autor talis diuerſionis, nec intendit eā, ſed ordinario concomitatur intentum a renuntiante, ſcilicet nolitionem hæreditatis: diligenter tamē conſideranti videri facilè poteſt, declinationē iſtam eſſe, etſi non principaliter, ſecundario tamen intentā à renunciāte: quoniā ſcit principali ſuū intēto annecti declinationē hæreditatis ad tales, & poteſt impedire connexionē talis declinationis, renuntiando aliis, vel modificādo, &c. Attēta ergo in renūtiationis actu diuerſione hæreditatis ad tales propinquos, verificādi habetur via per quatuor ſupradictas cōcluſiones. Quū enim huiuſmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renuntiantis procedat, non vt caſualis, ſed vt per ſe ſecundo intētus effectus (vt patet ex ſe & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut reſtitutio alieni æris hæreditati immixti (quoniam ex iſta declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominium facti reſpectu æris alieni: etſi ad auaros diuerſio fit, perſeuerabit detētio alieni: ſi verò ad bonos viros fiet reſtitutio) conſequens eſt, ꝙ talis diuerſio debeat ſic a renuntiante eius autore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipſe reatū iniuſtitiæ euadere non poteſt. Et cōfirmatur: quia renuntians, inquantū eſt autor talis deuotionis, quāuis implicite, poſitiue tamen diſponit de hæreditate infecta. Conſtat autē, ꝙ ordinās & diſponens de hæreditate infecta, immunem ab iniuſtitia nō ſe ſeruat niſi prudenter & fideliter diſponat de ære alieno reſtituendo: nec proteſtatione aut renuntiatione aliqua excuſari poteſt. Tenetur igitur huiuſmodi nouitius ad ſic prouidēdum, vt reſtitutio fiat: alioquin vt mutus ſubtractione præcepti, ad quod tenetur in diſpoſitione hæreditatis infectæ, ad reſtituendum ipſe tenebitur. Nec refert in propoſito, an certum aut dubium veriſimile ſit de infectione hæreditatis: quoniam quemadmodum diſponens de hæreditate tenetur, quæ conſtat aliena eſſe ordinare, vt omnino inſtituantur: ſic tenetur de dubiis bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etſi aliena cōperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipſe ſi hæreditatem in ſe ſuſciperet. Quia igitur huiuſmodi libere renuntiationi nihil obſtat, niſi reſtitutio alieni quam ante profeſsionem fieri non poſſe ſupponitur ob ſui intricationem: conſequens eſt ꝙ renuntiatio licita ſit, ſi annexam habet debitam prouiſionem reſtitutionis agēdæ: ſiue hoc ſit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum ſuccedentium poſt liberā renūtiationem, vt prima concluſio dixit: ſiue hoc ſit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiuſmodi circunſtantias in modificata renūtiatione, vt quarta cōcluſio ꝓpoſuit. Et quia oppoſitorū eadē eſt diſciplina, ex eiſdē principiis patet illicitū eſſe abſolute renūtiare, quādo ex hoc ſcitur, aut dubitat ad tales reſtitutio æris alieni deuoluēda, quibus exoſa eſt reſtitutio: vt ſecūda & tertia cōcluſione dictū eſt. Nec eſt in dubiū vertendū, an fideliter reſtituēt cohæredes, qui proportione ſua infecta non curant ſatisfacere: voce etenim Domini dicit Matt. 7. A fructibus eorum cognoſcetis eos.

AD Argumenta ergo in oppoſitum pro quanto inferre intēduot licitum eſſe abſque diſtinctione aliqua abſolute renuntiare, reſpondendum eſt.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius abſolute & libere renuntiandi hæreditati infectæ in omni caſu: ſed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad ſm dicitur, ꝙ quum in renuntiatione interueniat diſpoſitio quædā rei alienæ hæreditati immixtæ, niſi talis diſpoſitio debitis circunſtantiis fulta ſit, damnificarentur ex hoc illi, quibus res debet reſtitui: ac per hoc acceptio quædā alienæ rei ſuborire tur in ipſo renūciāte, obligās ipſum ad reſtitutionē acceptionis ſiquidē nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem ſe conſtituere, ſed ſic ordinare, vt ſatisfiat: non propter aliquam præcedentem acceptionem, ſed ne in ipſa diſpoſitione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem verò dicitur, ꝙ ideo grauamen debitorum paruipenditur, quia creditoribus conſueuit etiam à detentoribus alieni ſatisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter ſuorū quinternorum fidem ſeruandam, & alia huiuſmodi. Vnde ſi contingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendam eſſe hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non ſoluturos, & propter potētiam, vel aliquid aliud non poſſe cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias cauſas) eadem eſſet regula ſeruanda, quæ circa reſtitutionem male ablatorum dicta eſt.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd nouitius perplexus non remanet in hoc

hoc caſu:ſed abſoluere ſe abſq; multa difficultate poteſt ab huiuſmodi ſolicitudinibus, etiã quãdo habet propinquos auaros adhibẽdo neceſſarias cautelas in renũtiatione. Quod poteſt multipliciter fieri vel renunciando aliis quos nouit non detenturos alienum, vel renunciando quidẽ auaris propinquis, ſed ſubſtituendo alios hæredes, niſi intra certum terminum ſub certis iudicibus diſcuſſum ſit quid reſtituendum ſit, & reſtitutum: vel renunciando quidem auaris propinquis, ſed ordinando, ꝙ hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus poſsit quouſq; tales electi ab ipſo renunciãtes, num inquiſierint, examinauerint, iudicauerint & reſtituerint quicquid reſtituendum eſt. Et quoniam nemo militat proprijs ſtipendijs legare debet huiuſmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et ſic horum aliquo, vel quouis alio modo rectè diſpoſita renunciatione Chriſtum nudum nudus ſequi profitendo poterit. Matthęus enim non ante reſtitutionem pauperem Chriſtum pauper ſequutus eſt, quum Zachæus Lucæ 19. legatur reſtitutionem pollicitus. Nec Euangeliſta de vſu rerum ſimpliciter, ſed de affectu quidem ſimpliciter de vſu verò pro tunc dixit, Relictis omnibus ſequutus eſt eum: nam poſtmodum conuiuium magnum fecit in domo ſua ſumptibus proprijs: gloſſa quoque illa eodem eſt intelligenda modo. Mediolani, die vigeſimanona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.

QVAERITVR vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.

¶ Et videtur ꝙ ſic. Primò: quia per promiſsionẽ acquiritur ius illi, cui ſit promiſsio. vnde poteſt agere contra eum, qui promiſit, ſi nõ ſeruauit promiſſum: ſed in talibus votis ſit promiſsio nõ ſoli Deo, ſed etiã tali Eccleſiæ implicitè vel explicitè ergo per tale votum acquiritur ius illi Eccleſiæ. Minor patet ex eo, ꝙ ſic vouens intendit ſe obligare non ſolùm ad offerendum Deo tale quid, ſed ad offerendum tali Eccleſiæ vel imagini. Si dicatur, ꝙ illa promiſsio non eſt acceptata à prælatis illius Eccleſiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc eſt: Tũ quia eſt acceptata implicitè: quoniam quemadmodum conſtat Deum acceptare promiſsionem ſibi factam, ita Eccleſiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc ꝙ acquiratur ius in huiuſmodi: vt patet in legatis factis Eccleſiis. Præterea, Si per tale votum nõ eſſet acquiſitum ius Eccleſiæ, non poſſet Eccleſia ipſa agere contra vouentem: ſed eccleſia agit contra non ſeruantes talia vota: vt patet extra de ſenſibus, capit. ex parte. & ab Innoc. & ab abba. ibi, & ex gloſ. 12. q. 2. cap. ſcimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Eſt Gulielmi, & Summæ Piſanæ ſequaciúmque opinio.

CONCLVSIO.

Nullũ alicui eccleſiæ, ſeu imagini ius acquiritur ex eo, quod quippiam ibi offerendum vouetur quacunque id quiſpiam ratione vouerit. ſtudere tamen vnuſquiſq; debet implere quod vouit nec ſine diſpẽſatione vel cõmutatione votũ præterire: aliter peccat mortaliter.

RESPONDEO, Quidam tenent vel abſque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quòd tali voto acquiritur ius illi Eccleſiæ, cui res offerenda vouendo decreta eſt: & propterea talia vota eſſe incõmutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiuſmodi vota. Alij verò oppoſitum ſentiunt, dicentes hæc vota eſſe commutabilia, ſicut cætera: quando ſcilicet neceſſitas vel vtilitas id expoſcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio vera eſt, & conformis Theologorum antiquorum ſententiæ. Vera quidem: quia cùm ex voto nulli ius aliquod acquiratur niſi ex obligatione vouentis: obligatio autem vouentis ex ſola eius promiſsione oriatur, ſecundum quòd in voto inuenitur promiſsio, iudicanda eſt obligatio & iuris acquiſitio. Cum autem in voto ſint duo, ſcilicet promiſsio, & res promiſſa, & contingat quandoq; rem promiſſam vnam aliam promiſsionem eſſe (vt patet in voto profeſsionis) neceſſe eſt duo eſſe genera votorum: quædam vna promiſsione contenta, quædã duplici promiſsione munita. Et vota quidẽ illa quæ vnicam tantùm continent promiſsionem ſoli Deo cui promiſsio illa neceſſariò ſit, ius acquirunt. talia autem ſunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicant promiſsionẽ (alteram vt materiam voti, alteram vt eſſentiã voti) duobus ius acquirũt, & creaturis illis quibus aliqua boni promiſsio ſit, & creatori cui vouetur implenda promiſsio creaturis illis facta. Talia autem ſunt vota, quibus ſanctis aut prælatis aliquid pollicemur vt S. Tho. in Secunda Secundę. q. 78. ar. 5. docuit. In eiuſmodi ſiquidẽ votis, promiſsio obediẽtiæ prælato, tanquam quoddã ſupererogationis bonũ eſt res promiſſa Deo, & materia voti. promiſsio autẽ, qua Deo, ad id nos ſeruandũ obligamur, eſſentia voti eſt, & actus latriæ. Et quoniã promiſsio rationis actus eſt, expectationem pariens in eo, cui ſit promiſsio, non poteſt fieri niſi rationem habentibus: & conſequenter nulla promiſsio ſub voto cadere poteſt, niſi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat, Ac per hoc ex voto nulli poteſt ius acquiri, niſi Creatori aut creaturæ rationali: ſola enim promiſsio in voto ius parit. Cum ergo in huiuſmodi votis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut beatę Virginis, &c. nulli fiat promiſsio niſi Deo, & Sancto alicui, nulli conſequenter acquiritur ius niſi Deo & Sanctis. Eiuſdem autem autoritatis eſt diſpenſare, vel commutare promiſsiones factas Deo & ſuæ curiæ cæleſti: cum non ſit minor autoritas Eccleſiæ in cõcernentibus cæleſtem curiam, quàm in ſpectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cæleſtibus prouenire poſsit, quibus Deus ipſe eſt omnia: vnde omnia huiuſmodi vota cõmutabilia ſunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorũ quibus promiſſum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his votis promiſsionẽ prælatis illis Eccleſię, ea eo ꝙ res, quam vouens promittit offerre illi Eccleſiæ, intelligitur prælatis Eccleſiæ promiſſa. Hoc enim falſum eſſe ex eo conſtat, ꝙ in huiuſmodi votis locus in quo implendũ eſt votum, nõ cadit ſub voto, vt perſona, cui ſit promiſsio, ſed vt circũſtantia rei promiſſæ ſicut tẽpus & quantitas, & alia huiuſmodi. Nihil enim aliud huiuſmodi votis agitur: niſi ꝙ promittitur Deo talis res, tali tẽpore, & in tali loco offerenda. vbi patet nullam promiſsionem prælatis Eccleſiæ eſſe materiã voti, ſed tantummodo rem talibus circunſtantiis veſtitam. Nec refert an tales circunſtantiæ ſint locus, tempus, quantitas, &c. an ſint perſonæ humanæ. Si quis enim vouerit nutriturũ ſe tales pauperes Chriſti vno die, quamuis teneatur hoc facere, poteſt tamen eius commutationem procurare & obtinere, ſicut & aliorum ſupradictorũ: quia perſonæ illæ non cõcurrunt in illo voto, vt quibus ſit promiſsio aliqua, ſed vt circunſtãtia eleemoſynæ offerendæ Deo vt dicit S. Thomas in 4. diſt. 38. q. 1. art. 1. q. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiuſmodi votis obliquos nominũ caſus põderare: an ſcilicet vouẽs dixerit ſecum, Promitto Deo & beatæ Mariæ offerre cereũ in tali Eccleſia, an dixerit, Promitto Deo & tibi beatæ Mariæ talis Eccleſiæ offerre cereum: vt credatur ꝓ hac diuerſitatẽ in ſecundo caſu acquiri ius illi Eccleſiæ, q̃a imago illius Eccleſiæ ſignificatur ibi cõcurre, vt perſona, cui ſit ꝓmiſsio. Hoc enim friuolum eſſe ex duobus patet. Primò quia imaginẽ vouens non alloquitur, niſi ſecundum id ꝙ repræſentat, ſcilicet beatam Virginẽ in cælo regnãtem, & cùm non promittat niſi ei, cui loquitur: ipſi ſoli promittitur: & ſic cætera concurrũt, vt circũſtantiæ rei promiſſæ. Secũdò quia omnia, quæ implicitè in voto inueniũtur infra voti limites, ſecundum voti rationem interpretanda ſunt, niſi ex intentione vouentium aliud habeatur. voti aũt, ratio Deo promiſsionẽ fieri exigit. Aliam autem promiſsiionẽ vt materiã habere tũc tantùm promittitur, quãdo alicui creaturæ rationali promiſsio ſeruanda voto vel promiſsioni adiũgitur, vt ex dictis patet. Conſtat autem ea intentione vouentium, qui non niſi vouere intendunt (ꝙ promiſsionem ſupernæ curiæ creditur importare) quòd talis promiſsio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quòd omnia vt circunſtantiæ rei promiſſæ intelligantur, & ſola ſuperna curia concurrit vt perſona cui ſit promiſsio.

¶ Cõformis autem Theologis opinio iſta eſt: quia indiſtinctè cõmuniter Theologi ſcripſerunt, omne votum eſſe commutabile in votum religionis. Cõſtat autem id de quo eſt ius acquiſitũ alicui Eccleſiæ: non poſſe cõmutari in votum religionis. Non enim ſatiſfit pẽſioni debitæ Eccleſiæ cathedrali, ſi debitor ingrediatur religionẽ, nec ab obligatione ſoluẽdi legati, aut cõtractus, ingreſſus religionis abſoluit. Nec acceptanda eſt cuiuſdam gloſſa, dicentis hoc intelligi de votis perſonalibus, non autem de votis realibus: volũtaria enim eſt. Admirandũ quippe eſt valde, ſi reſtringẽdum dictũ cõmune foret, cur eorum aliquis explicitè vel implicitè nõ reſtrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantùm excipiens: ſcilicet de notabili ſubſidio Terræ ſanctæ: in quo Papam conſulẽdum dicit. S. Thomas quoq; in Secũda Secundæ, quæſt. vlt. expreſsè ſentit ꝙ obligatus voto ſimplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non eſt, ſi perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc apertè inſinuans, per votum non eſſe acquiſitum ius religioni illi imperfectiori: ſi enim acquiſitũ ius alteri religioni eſſet, non poſſet abſque violatione voti proprio motu aliam religionẽ perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propoſitio dicens, ꝙ in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centũ alicui Eccleſiæ, ſi ſoluat centũ quinquaginta alteri Eccleſiæ, vbi ſanctius viuitur, &c. abſolutus eſt à debito. Si igitur ex voto ſimplici nõ acquiritur religioni ius perſonæ voto ꝓmiſſæ conſequẽs eſt, ꝙ nec aliarũ rerũ. Nõ acquiritur igitur ius aliquod Eccleſiæ ex eo ꝙ aliquid ibi ad offerendum vouetur (ſiue ad ornatũ, ſiue ad ſubſidiũ, ſiue ad quodcũq; aliud cõmodum Eccleſiæ ſpectet) tenetur tamẽ vouens implere ꝙ vouit, & ibi offerre, vbi ſe oblaturũ vouit: alioquin ſi abſq; diſpenſatione vel commutatione votum integrè non ſeruaret, mortaliter peccaret.

ET Per hac patet reſponſio ad primum. Falſum eſt enim, quòd in his votis fiat aliqua promiſsio prælati Eccleſiæ: iam enim patet, quòd cum dupliciter promiſsio poſsit in voto inueniri. ſcilicet formaliter & materialiter, de illa, quę eſt eſſentia voti, cõſtat quòd creatori tantùm fit: materia autem voti ſi promiſsio eſſe debet oportet quod creaturæ rationali fiat. Et ſi indiſpenſabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturę rationali militantis Eccleſiæ, cui ex cõmutatione damnum & præiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad ſecundum dicitur ſecundum Theologiã loquendo (ad quam ſpectat de votis tractare) quòd Eccleſiam poſſe agere contra vota huiuſmodi nõ ſeruantes, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, vt Eccleſia agat pro iure ſuo contra eum qui vouit: & ſic nec iure probatur, nec rationi conſonat. quòd agere poſsit: quia nullã ſibi pollicitationem facta, nullum ſibi exigẽdi ius congruit. Et Decretali ſiquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obſeruatione ſe debitores Eccleſiæ conſtituerunt ex votis emiſsis: concurritque ibi obligatio votiua quaſi per accidens; ex quacunque ſiquidem cauſa longis temporibus continuè perſoluiſſent certam frumenti menſuram, eadem quæſtio emerciſſet. Autoritas autem Innocentij, Abbatis, Archidiaconi & glo. non eſt maior rationibus ſuper quibus fundantur quas conſtat non concludere acquiſitum eſſe ius Eccleſiæ alicui. Innocentius enim opinans monaſterium poſſe agere contra eum, qui vouit ingredi illud: fundat ſe ſuper hoc, quòd votum eſt obligatorium. Ex hoc autem non ſequitur, ꝙ illud poſsit agere: ſed ille cui promiſsio facta eſt, Deus ſcilicet. Abbas verò ſuper verbis illius Decretalis: ſcilicet Cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propoſitum: quia, vt patet, textus loquitur quando Eccleſiæ erat ius acquiſitum ex ipſa vouentium antiqua obſeruatione. Gloſſa verò illa, quia vniuerſaliter, abſolutè & imperialiter loquitur, dicens, ꝙ ex nulla pollicitatione poteſt quis conueniri, nihil obſtat. Quamuis ſuper nulla ratione fundetur, ſi ad hoc adducatur propoſitum. Archidiaconus verò prædicta ſequitur. Poſſet quoque & fortè melius dici, quòd doctores illi, licet dicãt, quod Eccleſia poſsit agere: non tamẽ ideo. quia habeat ius acquiſitum, ſed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus ſuis. Alio modo contingit Eccleſiam agere vt vices Dei gerit, cui eſt facta promiſsio. Et hoc modo Epiſcopus quidem ex officio agere poteſt contra non ſeruantes talia vota: aliæ verò eccleſiaſticæ perſonæ poſſunt indirectè agere, ſuggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium eſt inter poſſe conueniri ab Eccleſia, vt illi dicebant, & non poſſe conueniri, vt alij ſentiebant: ideo non eſt mirum, ſi diuerſa ſenſerunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ, die 13. Martij. 1500.

TRACTATVS DVODECIMVS DE Maleficijs, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num liceat maleficium ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

QVAERITVR vtrum liceat maleficium ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶ Et videtur ꝙ ſic. Quia neceſsitate exigẽte, licet vti iniquitate alterius ad cõmodum proprium: vt patet in petente mutuum ab vſurario. Sed hic nihil aliud interuenit, niſi vti iniquitate alterius parati, &c. ergo eſt licitum. Et confirmatur: quia nõ minus malum eſt iurare per idola: quam ſimplex maleficiũ: ſed ſecundum Augu. ad Publicolã, licitũ eſt vti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo: ergo licitum quoque erit neceſsitate vrgente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM eſt communis ſententia Theologorũ.

CONCLVSIO.

Non licet maleficium ſoluere vtendo malefici ad hoc parati opera, niſi fortè ſimplici diſſolutione & abſque aliquo maleficij opere.

RESPONDEO, Quamuis præſumptuoſa quædam ac temeraria opinio ſenſerit licitum eſſe non inducere ad maleficium faciendum: ſed neceſsitate extante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem ſupradictam: indubiè tamen ab omnibus fidelibus oppoſitum tenendum eſt. Tum propter diuinum præceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deutero. 18. Prohibetur ſiquidem in his locis recurſus ad magos ariolos, diuinos, &c. Conſtat autem quòd tales ſunt parati ad huiuſmodi ſacrilegia & homines, vt plurimum neceſsitate aliqua conſueuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati ſunt maleficia agere: & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum eſt igitur vti iniquitate ſortilegorum maleficorum, & aliorum huiuſmodi ad ſuum commodum, quacunque id neceſsitate, voluntariè tamen fiat. Tum propter rationem.

AD Cuius euidentiam ſciendum eſt, non ſemper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandum, ſed tunc ſolũ quãdo poteſt hoc fieri abſq; participatione in crimine: quãdo autẽ hoc contingat, hic ſumendũ eſt. Duo ſunt genera operum, quæ malè exerceri poſſunt à paratis ad peccandum. Quædam ſunt, quæ deformitatẽ peccati habẽt neceſſario annexã: ſic ꝙ ab his non poſſunt, etiam ſi vellẽt, abſq; peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quædam verò ſunt, quæ ſecundũ ſe bona vel nõ mala ſunt, quæ tamẽ ex voluntate operantiũ ſemper habẽt annexũ peccatũ: vt patet de mutuo vſurarij: mutuare enim non exigit peccatũ, ſed vſurarius paratus eſt annectere ſemper mutuo vſuræ vitiũ. Ex hoc autem ſequitur alia differẽtia, ꝙ primos actus nullus poteſt petere aut cõſentire, vt ab alio fiat, quia ſunt ſecundũ ſe mali: & Ro. 1. dicitur. Digni ſunt morte non ſolũ qui talia agunt, ſed etiã qui conſentiunt facientibus. Secundi verò generis actus licitè poteſt quis petere, & eis cõſentire: quoniã deformitatẽ peccati nõ ex ſe trahunt: ſed voluntatẽ alterius adiunctã ſuſtinẽt. Ex hoc autem ſequitur tertia differentia, ꝙ ſcilicet in primis actibus non licet vti iniquitate alterius, quia hoc fieri non poteſt abſq; propria. In ſecundis verò licitè poteſt quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipſe, petit actũ bonum, puta mutuum, ſed ille adiungit iniquitatem ſibiipſi.

¶ Duobus quoq; modis contingit maleficiũ à maleficis ſolui. Primo, per ſimplicem diſſolutionẽ ſeu deſtructionẽ maleficij prius facti: puta diſſoluẽdo ligaturã capillorum cũ annulo ligneo, &c. Et hoc abſq; dubio licitum eſt. nec eſt opus malefici, vt maleficus eſt, ſed hominis ſciẽtis impedimentũ boni proximi ſui. Quoniam hic nulla euenit dæmonũ inuocatio, ſed ſola diſſolutio ſigni, quo durãte Diabolus ſtatuerat malũ cõſeruare alterius. Secundò, per inuocationẽ dæmonum, ſeu aliud maleficiũ. Et hoc eſt abſq; dubio peccatum mortale: & eſt opus malefici, inquantum maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, ſed ex neceſsitate deformitatẽ peccati ſibi cõiungit, ideo non ſolum agẽtes, ſed petentes & conſentientes, peccato ſe ſubijciũt. Et ideo quãuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficum, & rogare vt factum maleficium deſtruat ſimplici diſſolutione: non tamen licet ire ad eum, petẽdo vt alio maleficio aut inuocatione dæmonum primũ deſtruat. Nec etiã licet abſolutè ire, ad maleficum, & abſolutè petere, vt ſuccurrat maleficiato. Tum quia malefici opus vt ſic petitur, quãdo abſolutè petitur, ſicut cum quilibet alius artifex expoſcitur. Tum quia particulare opus neceſsè eſt petere, & non vagè relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

Quomodo liceat vti iniquitate alterius.

ET Per hæc patere poteſt reſponſio ad obiecta. Tunc enim tãtum licet vti iniquitate alterius ad proprium commodum, &c. quando petens petit actum bonum, vel non malum, ſic quòd poteſt à rogato fieri abſque peccato: quemadmodum contingit & in acceptione mutui ſub vſuris, & in poſtulatione pacti pacis cũ infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod poteſt gratis concedi: & hic petit fœdus pacis, quod poteſt ab illis principibus fieri, & ſtabiliri abſque peccato, veniendo ad fidem, & iurando per verum Deum quamuis ſciatur, neutrum id velle facere abſque peccato: quia parati ſunt ex bonis petitis ſumere occaſionem peccandi. Sed à maleficis id quod petitur, fieri nõ poteſt abſque peccato: quoniam ſubuentio dæmoniaca petitur neceſſario ab his, qui non poſſunt aliter ſubuenire, quàm per dæmonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

TRACTATVS DECIMVS tertius de Spaſmo beatæ virginis Mariæ, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Num quod de ſpaſmo glorioſiſsimæ virginis Mariæ matris Dei dicitur ſit canonicum.

SVPPLICANTIBVS Quibuſdam, indulgentiámq; petentibus in feſto ſpaſmi beatæ Mariæ, & eius octauis (quod celebratur à dominica in paſsione vſq; ad dominicam palmarum incluſiuè) iuſſum eſt, vt ego conſulerem, ſi id, quod dicitur de ſpaſmo ſit canonicum, cui præcepto pro eo ac debui confeſtim obtẽperans: quid mihi videtur. & qua ratione, ſcribere curaui, quatuor dicturus, Primò quid intelligatur ratione ſpaſmi beatæ Mariæ. Secundò, ſi illud fuit ſpaſmus propriè dictus. Tertiò, ſi fuit ſpaſmus vulgariter. Quartò reſpondebitur directè quæſito.

QVO Ad primum, cum Saluator noſter tẽpore paſsionis exiuit à domo Pilati in Caluariæ locum, baiulans ſibi crucem (vt dicitur Ioan. 19. & tres alij euangeliſtæ (vt patet Matt. 27. & Marci 15. & Lucæ 23.) narrant Simonem quendam Cyrenenſem angariatum, vt portaret crucem Domini. euidenter elicitur ꝙ Saluator noſter adeo debilitatus erat ꝙ crucem ſolus toto itinere portare nequiit. Sed præter hæc, quæ ex Euangelio habentur: ſcriptũ inuenimus, nõ tamen authentice, quòd Saluator noſter ante angariatum Simonẽ, ſub cruce cecidit. & quòd beata virgo mater eius cõpatiens, etiã cecidit ſpaſmata, & ꝙ ad perpetuam memoriam ædificata eſt Eccleſia ibi, vocata ſancta Maria de ſpaſmo. Feſtũ igitur ſpaſmi beatæ Mariæ ſignificat feſtũ illius triſtitiæ in illo caſu habitæ, & tãtæ aſſertæ, ꝙ fuerit ſpaſmus. Hæc dẽ primo.

QVO

QVO Ad ſecundum, Spaſmi nomen dupliciter ſumitur. Vno modo propriè vt ſumitur a Phyſicis. Alio modo vulgariter, vt cõmuniter idiotæ cõſueuerunt dicere aliquem cecidiſſe in ſpaſmo. Prius ergo de ſpaſmo propriè dicto videamus, ſi in beata virgine fuit. Videtur enim quòd in ea fuit vel eſſe potuit: quia poſita cauſa, ponitur effectus. ſed excellẽs dolor quãdoque eſt cauſa ſpaſmi ſecundum Auic. in tract. de Spaſmo. igitur cum dolor Chriſti beatæ virgini fuerit maximus: vt patet per Damaſcenum in li. 3. dicẽte, quòd dolores, quos mater domini euitauit in partu, paſſa eſt in paſsione filij: tunc enim impletum eſt illud Simeonis, Lucæ 2. Et tua ipſius animam pertrãſibit gladius: ergo potuit cauſare ſpaſmũ propriè dictũ. Sed ſi diligentius conſideretur, neq; literæ, neque rationi hoc conſonat. Diſſonat quidẽ rationi Beatam Virginem ægritudinem aliquam paſſam fuiſſe. Tum quia ſimilis debeat credendi filio per omnia, quantum fas eſt: de filio aũt teſtatur Chryſoſtomus, ꝙ non fuit coueniens ipſum aliquo morbo langueſcere. Tum quia hoc præſtitũ videtur Ioãni Euangeliſtæ, dicẽte Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, ꝙ poſitus eſt ad patres noſtros tam extraneus a dolore mortis, quàm à correptione carnis inuenitur alienus: ſpaſmum aũt propriè cõſtat eſſet morbũ contrahentẽ neruos: non igitur conuenit ipſum aſſerere in beata Virgine. Diſſonat quoq; à litera Euangelij: nam Ioan. 19. dicitur, quòd beata Virgo ſtabat iuxta crucem: & ſi ſpaſmum (id eſt neruorum tam dirã contradictionem) in itinere paſſa eſt quomodo tam citò liberata ad crucẽ venit, nec ſedet, ſed ſtat, preſertim nõ ſubtracta, ſed potius creſcẽte cauſa doloris ſpaſmatis? Nec currẽdum eſt ad miracula, ſed ꝙ veriſimile ac rationi conſonum dicendũ. Nec largè putes Euangeliſtam dicere ſtantem, quaſi dixiſſet manentem. Tum quia Euãgeliſta replicat, ſubdens: cum vidiſſet Ieſus matrem & diſcipulum ſtantẽ. Tum quia conſuetudo literæ euangelicæ eſt quando rem geſtam narrat, proprietatem ſitus deſignare: vt patet Ioãnis primo de Ioanne Baptiſta Stabat Ioannes, &c. & Ioan. 4. Ieſus ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra fontem. hora aũt erat quaſi ſexta, &c. & Lu. 18. Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent, vnus Phariſæus & alter. Publicanus. Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat. &c. & infra. Et publicanus à lõge ſtans: & infra. Stans aũt Ieſus iuſsit illum adduci ad ſe. Et niſi nomina propriè interpretemur, omnia confuſa erunt: vt Philoſophus docet in 4. Met. Tenendum igitur indubiè mihi videtur, ꝙ nec neruorũ contractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quãuis dolor ingens ſpaſmum cauſare poſsit, non tñ neceſſariò cauſat. poteſt enim & non cauſare ſpaſmum: vt patet in Saluatore noſtro, cuius dolor fuit maximus abſque ſpaſmo. Hæc de ſecundo.

QVO Ad tertium: quia nominibus eſt vtendum, vt plures vtuntur ſecundum Philoſophum, 2. Topi non incõuenit etiam de ſpaſmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgò ſpaſmatus aliquis cecidiſſe cum præ doloris magnitudine ſyncopem ſeu ectaſim patiens cadit: occurritur enim tunc ad ſuſtinẽdum. & aqua in vultum aſpergitur. Et iuxta hunc ſenſum, crediderim ego dici beatæ Mariæ ſpaſmum. Huiuſmodi autem doloris modum in beata Virgine fuiſſe ex magnitudine ſuæ triſtitiæ credi poteſt. Sed reuera neque iſto modo ſpaſmus in beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Lucæ 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionémque gratiæ impediunt. Conſtat autem ꝙ dolor extra ſe perſonam faciens: exercitium rationis impedit pro tũc: & tunc erat tempus maximè actualiter ſecundum rationem conſiderandi paſsionem Chriſti. Igitur huiuſmodi dolor, gratiæ perfectionem ſecundum actualem conſiderationem rationis turbaſſet, quod eſt valde inconueniẽs: non fuit igitur huiuſmodi caſus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo. ꝙ beata Virgo compateretur et ſecundum rationem, quam ſecũdum partem ſenſitiuam: quia illa pars eſt nobilior, & propriè meritoria, & per ſe grata. Oportuit ergo, vt dolor beatæ Virginis ita eſſet ſummus, quod tamen tota pars ſenſitiua regularetur, & ſubderetur rationi eius vigilanti: ſtante autem rationis exercitio, ac dominio actuali ſuper partem inferiorem non accidit dolor extra ſe faciens perſonam & caſum. Quare ſpaſmus vulgariter dictus longe à beata virgine videtur fuiſſe. Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Nulla diuina. vel humana autoritate firmatum canonicum eſt id, quod de Spaſmo beatæ Virginis dicitur.

QVO Ad quartum ex ſupradictis motus, dico ad quæſitum id, quod de ſpaſmo dicitur, non eſſe canonicũ multipliciter. Tum quo ad radicẽ: quia nõ eſt autentica. Tum quo ad veritatẽ ſignificatam per nomen: quia Spaſmi nomẽ nec propriè propter dignitatem corporis, neq; vulgariter ſumptum propter dignitatẽ animæ verificatur. Tũ quo ad tẽpus: quia veſtigiis ſanctorũ Patrum inhærendo Dominica in Paſsione, & Dominica in Ramis palmarum etiam ſi feſtũ Annuntiationis beatæ Virginis euenit, non celebratur, ſed transfertur: ſunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen iſti non quandoque, ſed perpetuò, præfatis diebus volunt noua feſta celebrare, & conſequenter antiqua delere. Octauæ quoque ſi iuges illo tẽpore permittuntur, Miſſæ Quadrageſimales aliáque vetuſta officia ceſſare poſſunt. Accedit ad hæc, ꝙ cum in cœna Domini ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti inſtituta naſcantur, Eccleſia tamen tranſtulit feſtum corporis Chriſti in aliud tempus: quoniam circa corporis Chriſti venerationem illo tempore occupata, diſtrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde ſi feſtum doloris beatæ Virginis celebrandum eſt, in aliud, iudicio meo, tẽpus & nomen mutandum eſt. Hæc ſunt reuerendiſsime domine, quæ mihi viſa ſunt in re hac dicenda. Apoſtolicæ tamen ſedis cenſuræ omnia ſubmitto. Romæ, die 17 Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opuſculorum Thomæ de vio Caietani, Cardinalis ſancti Xiſti, Finis.

TOMVS TERTIVS

OPVSCVLORVM D. THOMAE DE VIO CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI TITVLI SANCTI

Xiſti cuius, ſunt quindecim utiliſſimi

Tractatus.

1 *De vi cultus diuini & orationis efficacia.*

2 *De vnione Verbi cum natura humana.*

3 *De cauſa & origine mali: & cur homines plura & maiora mala innaſferent magis quam cætera animalia.*

4 *De immortalitate animorum.*

5 *De modo. quo anima patiuntur ab igne corporeo & de corporum cruciatu.*

6 *De Eccleſia & Synodorum differentia.*

TRACTATVS PRIMVS, in ſex orationes diuiſus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini. & orationis efficacia coram Alexandro ſexto Pont. max. Dominic. prima Aduentus, Anno ſalutis 1501 habita.

RESPICITE Et leuate capita veſtra. Luc. 21. cap. Ingenij mei vires menſus. S. ac B. pater, mihi ipſi ſatis eſſe ad dicẽdum coram maieſtate tua, pollicitus non ſum. Noui ſiquidem quãta mentis acie, quanta orandi arte & conſuetudine, quanta diſciplinarum omnium vbertate opus ſit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc ſponte conſcenderem, ſed malo parendo tanto me diſcrimini credere quàm minus auſcultando in tuto ſilentij portu me commorari: præſertim quòd non aduentitium, ſed proprio annexum officio munus explendum eſt. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc ſupereſt refugij, vt oculos noſtros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam cæli vna, precor adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVRVS Torpẽtium corda fideliũ Dominus ac Redemptor noſter prodigia illa tremẽda cõmemorauit, quibus vniuerſus cõquatietur orbis: & vbi cunctorũ animos ingenti pauore ſoluendos reſpexit, tremefactis diſcipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Reſpicite, inquit, mentis procuIdubio lumine, ad quam maxime ſpectat oratio, & leuate capita veſtra, intellectũ & affectum ad ſuperiora erigite: his namq; partibus ſuis. duabus veluti librata alis, tribunal Altiſsimi mens petit humana: cuius nimirum aſcenſum propriè orationẽ appellamus. Ea de re à Dominicæ exhortationis inſtituto nequaquã diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferendũ cenſui quod & tãto conſenſu indignum non ſit: & mentis vtrãq; partem vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores noſtros, eoſdem ſtudioſiſsimos viros, non negli-

genda illa ambiguitas excitata iāpridē fuit: quis votorū mortaliū precúmue ad Deū proprius fructus ſit, quorſum orationes, obſecrationes, cæremoniæ, ſacrificia, omniſq; Dei optimi maximi cultus, Epicurei ſiquidē, Stoici, Peripateticorúmq; nonnulli (diuerſo quáuis calle) contra Deum hominúmq; cōmercia progreſſi ſunt: in eam tamen ſententiam conuenere, vt eorum, qui diuinis rebus operā dant, ſpem omnē deludāt. fruſtrari nāq; expectationem lacrymarum, oblationū, venerationum, & id genus humanorū officiorum omniū aſſeuerant. Aegyptij verò, ſupplicationibus, proceſsionibus, reliquóve diuinarum rerū cultui eam tribuere poteſtatem, quo ipſum mundi rectorem mouere, atque in alterutram partem flectere poſſe crediderint. Chriſtiana autem religione Spiritusſancti virtute fundata, & ſplendore pariter illuſtrata, orationum effectus tam pulchrè moderata eſt, vt neque diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum autumet, neque mobilem eam quouis pacto fateatur. Quocirca pro huius tantæ difficultatis veritate diſputanda, prouinciam ſuſcipiens, primum, quòd oratio in numero cauſarum, deinde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in ſuprema earum ſede locanda ſit, differere conſtitui.

¶ Omnipotēs Deus etſi ſolus quæcunq; facta infectáve ſimul nō impleant, efficere poteſt: quēadmodum tamē diffundendæ bonitatis ſuæ gratiæ, res omnes, quæcunq; ſint, exiſtentia donauit: ita res ferè cūctas omni relegata inuidia ad ſupremā deitatis participationē aſciuit, dum agēdi eis virtutes liberali largitione cōceſſit: & tanto fœdere ſecūdas ſibi cauſas deuinxit, vt nec illius immēſitas quātulamcūmq; efficaciā abſorbēdo cōſumeret, aut præueniendo impediret, nec harū interuentus, illius ad vltima quæq; aditum obſtrueret. Illapſus enim quidā diuini numinis adeò intimè ſit, vt cælū ac terras campóſq; liquētes. Lucētémque globum Lunæ, Titaniáq; aſtra, Spiritus intus alat: totámq; infuſa per artus, Mēs agitet molē, & magno ſe corpore fundat. Diſtribuit quoque ea lege totā agentiū ſeriē in tres ordines (corruptibilium, cæleſtium & immaterialiū,) vt & inferior ſuperiori obtēperet, atq; extra, quin poti⁹ ſupra omnes, ipſe toti⁹ orbis princeps moderator præſideat: neq; enim fas eſt aliis primā connumerare cauſam, quaſi partis cuiuſdā naturā locū teneat: quī totius bonitatis fons, origo cuſtodia, cōſummatióq; ſola ipſa exiſtit. Quàobrē præclarè Ariſtoteles glorioſum Deū ſummū bonū vniuerſi, nō in ipſo clauſum ſed extra ipſum tradidit. Nec ipſius ſola natura, cuiuſcūq; naturalis ordinis legibus eſt abſoluta: verū diuinas etiā quaſdā participationes fatemur exēptas. Credimus modū quendā rerū eſſe, quas etſi impartiri pleriſq; intellectu prēditis nō ambigimus, cōnaturales tñ alicui nulla autoritate fieri poſſe prædicamus, docemus, demōſtramus: ſunt autē gratia, charitas, lumen gloriæ, & id genus multa. Quę idcirco ſuper omnē eleuāt naturā & creaturā, & quæ creari poſſet: quia diuinū aſſequūtur ordinē, veluti deitatis (ſi fas eſt dicere) ꝓprietates. Eodē quippe naturæ vinculo, quo vltimæ præparationes cōſequentéſq; vires propriis cōnexæ ſunt formis, & parē eſſe oportet naturę cuiuſq; & comitſi cōmunicationē, eodē inquā vinculo, quæ memorauimus, excellētiſsimę illi naturæ cōiungunt diuinæ: nec minus vis omnis ſeipſam excedēs illius fieri cōſors pōt eſſentię, quā rerū harū ſiat participatio inſignis, nec deitatis capax eſſe quiſquā magis pōt, q̄ earundē perfuſione reddatur. Has itaq; creaturarū eminētiſsimas qualitates naturaliū cauſarū ordines trāſcēdere ea fatēdū eſt rōne, vt inter cauſas ſecūdas annumeratæ, primatū obtineāt. Vniuerſo itaq; agentiū principiorū ambitu, quo diſſeruimus mō diſpoſito, q̄ promiſimus orationū cauſandi vim, diuerſos cauſarū grad⁹ inueſtigādo perſcrutemur. Familiarib⁹ quidē nobis rerū principiis producēdū ſi quid eſt: calore reſolui, frigore cōprimi, humido fluere, ariditate ſiſti, raritate exēdi, dēſitate cōſtringi, affectionibus reliquis ſubijci, fluxa atq; oppreſſa pugnantium inter ſe virtus exigit. Mēs aūt, cuius orare propriū eſt, quantū hæc aſpernetur, his præſtet, horū infra ſe ſubiecerit poteſtatem, nec illos quidē latet, quibus Philoſophia, ſenſuū, quoq; opera ab his libera eſſe mōſtrauit, ſed quibus in ſemetipſis vel hoc aduertere datū eſt, ꝙ immutati contēplemur. Paulò ſuperius artiū genus, organorum ſeries ſecreto vehit nexu: híſque adēptis otioſi reddūtur opifices. At qui optimam elegerint Mariæ partē, exterioribus ſeſe negātes, publicas priuatáſque actiones ſolicitudinéſque recuſant. Bonorum deinde officiorum virtutis, morū, totiúſve animi ornatus, quæ indita a natura ſemina ſunt intra ſingulos quoſq; cōtinentur: neq; fieri pōt, vt altero voluptates à ſe abdicāte, parſimoniā ſectāte, ira moderāte, timorem depellente, ius vnicuiq; reddēte, diſciplinæ cuiuſuis operam dāte, mentémq; quomodolibet excolēte, cōtinens, temperatus, manſuetus, fortis, iuſtus doctúſve efficiatur alius. Diuinarum verò obſecrationū vis, in anguſto orantis angulo nō arctatur, ſed ad extrema quæq; diffunditur: omnia perluſtrat cunctorum fines attingit, penetrat, pertranſit. Sydera quoq; poteſtas quintæ integratur eſſentiæ à terminis aſtrorū, curſu, luce, occultóve influxu perficitur. Supplicationes verò ſacras cæleſtis naturæ, motus, luminis influxúſque expertes vtroque patet eſſe modo: agere enim noſtra iſtæc cæleſtium more nemo (niſi deſipiat) credit. Agi autem ſuperiorum corporū afflatu opinātes intellectiuā animæ portionem (vt princeps Phyſicorum ait) a ſenſitiua ſeparare neſcierunt. Intelligentiæ denique (quas Angelos appellamus) aut abſque orbis motu efficere poſſunt nihil, aut certè ſolis localibus (vt Theologis placuit) præſunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanantibus hominum ſubdi omnia, obſequi, ſubterfugeréq; nihil earū imperiū, veritas teſtatur: Quicquid orātes petitis, credite inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter ſi naturales, factiuæ, actiuæ, cæleſtes ſpiritualéſq; cauſæ noſtrarum intra ſe nō claudunt orationū potentiā, ſoluſq; ſupernaturaliū diuinarūmq; ordo ſuperſit, in hoc rerū faſtigio humanarū precū ſi cauſæ ſunt, reponendam eſſe dignitatē mentémq; quis non videt? Verū cum altiſsima ſit iſta hæc rerum ſeries, Creatorique ſoli cognata. fieri quo pacto poteſt, vt obſeruantię huiuſmodi (humana quidem facta) noſtro ſubditæ arbitrio, in tā excelſo rerum cacumine locandæ credātur? Incredibile autem diſſonúmque ne cuipiam hoc eſſe videatur, humana vota bifariā perſpicienda ſunt: vt hominis nuda opera, atq; iterum vt cæleſtis gratiæ afflatu decorata. Noſtra ſi cōſpecta fuerint, congenitam boni cupiditatem ad bene beatéq; viuendi facultatē præ ſe ferunt, & veluti ſemina terræ cōmendata, Sole, imbre, rore, cultúque reliquo pullulant, creſcunt, floreſcunt atque fructificant: non ſecus latens in homine ſpiritus, frequenti officio, diſciplina, ſtudio, diligentiáque excultus quicquid virtutis exculpi poteſt, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

¶ Et quia natura ſuperuacanea abhorret, nec ratio ſuadet alterius opē quærere vbi poſsis ipſe perficere, nulla adhuc ſupplicādi neceſsitas, nulla tot precum vtilitas apparet. Quo fit, vt poſthabendi penitus nō ſint magno excellētiq; ingenio præditi Philoſophi, ſi ad vulgares cōpeſcendas inſolētias, ad effrænē moderandā audaciā, ad bonos inferendos mores, cultū iſthūc adhibēdum tradiderūt. Iuſitas ſcrutari vires, ſingularē de hominis ſalute clementiſsimi Dei ſolicitudinē, ex qua noſtrarū petitionū oritur efficacia, ꝓmiſſámq; æternæ, vitæ beatitudinem, quæ eiſdē fructū præbet, ignorarūt: abſcōdit enim hæc Deus pater arcana à ſapiētibus & prudētib⁹ huius ſeculi, quæ ſuis erat paruulis quādoq; reuelaturus. Ornata aūt humana mēs gratia, fide ſpe, charitate, cæteriſque ꝑfuſa cæleſtibus habitib⁹, primæ ſummæq; bonitatis amore rapitur, illius intuitū cōcupiſcit, inhiat, anhelat. Et q̄a oculus nō vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nō aſcēdit, ꝙ præparauit Deus diligentibus ſe: & non modo debilis, infirmus, deficiens omniū hominū & Angelorum conatus, verum etiam nullus fore cōprobatur: hinc potentiſsimi Dei inuocāda eſt manus, hinc implorandū auxiliū, hinc expetēdus ducatus, hinc miris quidē votis tamē modis, & immoto conſilio diuina exoratur clemētia & orationū noſtrarū non petit efficacia. Quemadmodū enim generi animatū inanimarūmq; rerū omniū eſt a natura tributus appetitus quidā inquirēdi boni. id tamen aſſequi nequaquā poteſt, niſi ſecretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eiúſq; ducatur: ita ſanè concitata in nobis per Spiritum ſanctum ſummi boni deſideria, expletum iri humili intercedente poſtulatione congruit. Expoſcit nāq; diuinitatis perſpecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonū fieri, ſed opem ſortiri, qua ſeſe ad id diuerſo ferāt gradu: ſi eni effuſa diuinæ bonitatis quātulacūq; ſimilitudo res omnes cōſtituens, atque decorās ſecundū affert, niſi cōtingens quidpiā præpediat innati cuiuſq; appetitus finē voluptatémq; naturę, quātò magis impreſſa ſanctiſsimę Trinitatis imago ineffabili gratiæ ſplēdorem coruſcans cōferet, vt quē a facie Domini cōcepimus, & parturiuim⁹ Spiritū ſalutis, ꝓpriis nexib⁹ quādoq; pariamus. Cōmonētis præterea officiū eſt, ſi quos ad optandū, aggrediendū, agendúmq; impleri eorūdem electione, aggreſſu, actione vti, cœptaq;, quo ad eius fieri poteſt, perficere: propterea quidē qua ratione mouētur ſingula, eadem & quieſcunt. Natura etenim lata, natura aſſequūtur, natura manēt, vi aſit expulſa vi trahūtur vſq; cōſiſtunt. Fecit autem ſapiētiſsimus Deus nos ad ſe, & inquietū eſt cor noſtrū, donec requieſcat in ſe. Scim⁹ nāq;, ꝙ omnis creatura ingemiſcit, & parturit, & intra noſmetipſos gemim⁹ adoptionē filiorū Dei, expectātes redēptionem corporis noſtri. Suū igitur erit pios, quos inſeruit affectus, quibus ad eū ſuſpiramus, quos petēdo accēdimus, nō excludere, ſed admittere, fouere, beare. Cur rōnalis creaturæ ſublimitas ſcribit, prædicat, extollitur. vt diuinæ naturæ conſortes, vt filij Dei nominemur & ſim⁹, ſi Dei cooperatores nō ſum⁹? Si ad capeſſendū paratū nobis ab origine mūdi æternitatis regnū opera noſtra efficiūt nihil, miſerabiliores ꝑfecto nō monationibus, ſed viliſsimis ēt quibuſq; reb⁹ filij Dei ſunt, ſi reliquorū formæ, actiones & fines ꝑitate cōgaudēt, eis verò acceptæ naturæ ad quietē obtinēdā ois actio ſubtracta ſit. Quorſū diuinæ amicitiæ mun⁹ humano collatū eſt generi, ſi amicorū iura ſeruare nō poſsūt? ſi cuiuſq; hois apud Deū nulla eſt autoritas? ſi ꝙ optat q̄s optimum, potētiſsimi Dei amic⁹ efficere neq; it? ſi æqua eſt petētis atque non petētis cōditio, & par vtriuſq; facultas? Præſtare nēpe oblectātē

non

non id infert vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: ſed vt upera noſtra fiat,ꝙ alias factum nõ fuiſſet,ſed vt accõmodè cauſæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe cauſarum leges non norunt:nõ ideo negant vanas eſſe,ꝙ ſummi opificis potentiã augeant aut voluntatẽ mutẽt:ſed quia ſtatus ordo ſeruatur quia effectus cognatas etiam habent cauſas, quia à ſummo bono deſcendunt cõſono gradu rerum perfectiones.Ita namque ſapientia attingit à fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.Proinde quæ ſeruorum Dei paupertatem,cælibatum,ſeruitutem,ieiunia,vigilias, ſolicitudinem,orationes, cæteroſq; ſupernæ vitæ gratia ſuſceptos labores deſpiciunt,& cauſare nihil contendunt,defendant vana eſſe ſingula hominũ ſtudia:accuſent auidos agricolas, arguant ſolicitos negotiatores,milites,omnium artium opifices,& variis literarum diſciplinis operã dãtes,dãnent ipſam deniq; naturã:quę ſicut ad vitę ſtatus gloriæq; commoda poſſidenda,laborandum eſſe ſuggerit, ſi ad fœlicitatem habendã orandum eſſe docuit fidelisſimo naturæ teſtimonio,omniũ nationum omnium prorſus ſeculorum ritu cõprobãte:neq; enim vel noua vel ſingularis obſecrationum eſt religio:ſed ætates, tempora,æuitatéſq; ſi recenſeas, vetuſtisſimã hanc obſeruationem totóq; orbe terrarũ diffuſam,tametſi diverſo cultu,ſemper inuenies.Quod autem indeficiens apud omnes perſeuerat,à natura inditum, aut immobiliori aliqua cauſa inſtitutum eſſe, omnium philoſophantium ſchola confirmat.Non vana itaq; nec parua poteſtate donati ſumus,quãdo interpellãdæ nobis diuinę maieſtatis facultas cõceſſa eſt,quando noſtræ orationes:noſtri exempli efficiontur cauſæ deſiderij:hoc de primo quidem diuiſionis membro diximus.

In fine ac quarto cauſã locada eſt oratio & ordine ſupra prima cauſa.

Deinceps vt erat propoſitum,ad quod genus cauſarũ referenda ſit oratio,paucioribus abſoluamus. Quamuis P.B. argura dicta, quæ diſſeruimus,ſcioli pleriq; putent:retundere tamen quàm aſſentire malunt.Cauſarum inquiunt.genus quadrifariam diuiſum cùm ſit,veſtra iſthæc religio, ſi earum continetur ambitu , quam deniq; ſubit cauſandi rationẽ,finis,forma & materia eorum,quæ in ſacrificiis obtenta credontur, ab humana longè ſunt opera:efficiens verò cùm oporteat rem aliquam dare factis, & hominum vota nil oratione tribuãt impetratis . procul eſſe ab agentium finibus fatendum eſt. Deficiunt præterea nunquam aut certè rarò, rerum per ſe actiua:oratur autẽ plerunq; expectarinne vana:fortuita igitur,aut nulla huiuſmodi cultus vis eſt. Animaduertiſſent profectò hi argumẽtationum ſuarũ,quàm friuola ſit ratio.ſi mentis oculos ad geminã cõieciſſent ſectionẽ. Alterã agẽtis in diſponens,aduiuãs, cõſulens, & perficiẽs:alteram modi agendi in imperium, ſuffragiũ atq; miniſterium.Relucet in his agẽtis nomine etiam ſuffragantẽ admitti,neċ enim duntaxat dicitur dare qui tribuit,ſed & qui interpellat,vt detur. Nec ab re:vt enim præcipiẽs effectiuum eſſe conſtat (quia obtẽperantem executorem ad agendum promouet)ſic & petẽs qui actorem ad faciẽdum flectit:quia & apud grãmaticos idẽ imperatiuus & deprecatiuus eſt modus. Nec indignũ rationali cenſeas creatura , ꝙ reliquis quietum eſſe ex propriis viribus ſit à natura collatũ , ipſi autẽ tã humili actione alienã opẽ implorare neceſſe ſit. Meminiſſe enim oportet,quã in ardua difficultate de cæleſtibus motibus diſſerens autor Peripateticorum protulit ſententiam:Meliorem inquit fore ægrotantis fortunam compluribus auxiliis perfectã aſſequi ſperãtis valetudinẽ,quã paucioribus exiguã.Librandas rerum naturas ex hoc voluit,nõ quia potiundi boni potẽtia eſt maior,ſed quia bonũ potiundum eſt maius. Nõ minor itaq; rationalis eſt creatura,ꝙ externo deſtituta auxilio optimum in tota natura cõſequi nõ valet: ſed eo altiorẽ cõſcendit gradum,quo excellentior & omni cogitatu ſuperior illi fœlicitas ꝓpoſita atq; parata eſt. Nõ officit etiã ꝙ noſtris optatis plerunq; oratio nõ reſpõdet:cauſarum enim nõ quouiſmodo ſed ritè diſpoſitarum lex eſt nunquã aut rarò deficere.Vegetabiliũ quippe ſemina non aliter,quã vdis mandata ſulcis ſuo tẽpore opportunáq; diligẽtia exculta obtinent : vt ſæpe fructus afferãt.Sol cum homine hominẽ,cum Leone Leonẽ,cum ſingulis animantibus ſingulorum genera ſemper ferè generat,modo quædã nõ deſint præparatiões. Quocirca ſi Dñm precãtes,nulla affectio cauſarum more,efficaces ſaltẽ frequẽter redderet,meritò cauſalis eos ordo à ſe abdicaret:ſed cum eorum tãtus ſit vigor,vt totus aſſit orationis effectus , non ſine quo incaſſum ligãt,ſed cũ quo fructũ referãt expectatũ:iure inter effectiuas cauſas locũ ſibi vẽdicãt.Accepimus verò petẽtes piè perſeueranter,pro ſe neceſſaria ad ſalutẽ obtinere nõ ſæpe:ſed ſemper efficere quod cupiunt. Piè quidẽ petendũ eſt:alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus,& nõ accepimus:eo ꝙ malè petamus:qui enim declinat aurẽ ſuã, ne audiat legẽ,oratio eius erit execrabilis:& cum is qui diſplicet ad impetrãdũ mittitur,irati animus ad deteriora prouocatur.Dedit equidẽ poſtulantibus regem in furore ſuo:& reſpexit in orationẽ humiliũ,qui volũtatẽ timentiũ ſe facit,& deprecationẽ eorũ exaudit. Perſeuerãter autẽ:qm̃ pater miſericordiarum & Deus totius cõſolationis rogari inſtatisſimè vult,ne oblata aut illico impetrata viléſcãt:& nos ipſos ad percipiẽda promiſſa deuotionis igne accenſos præparemus.Clauſis oſtiis intẽpeſta nocte ſe puerisq; ſuis ſummum capientibus euãgelicus amicus poſt negatũ mutuũ, poſt increpatã moleſtiã improbitate pulſantis victus, quotquot opportunitati fuerant panes elargitus eſt , Pro ſe verò quãdoquidẽ obſtare eius,cui petimus aut oramus ſcelera,ne etiã Sãctorum preces admittãtur, Hieremiæ cõteſtatus eſt Dominus: Tu,inquit, noli orare pro populo hoc nec aſſumas pro eis laudẽ, & orationẽ,& non obſiſtas mihi quia nõ exaudiã te.Et rurſus:Si ſteterint Moyſes,Iob & Samuel corã me,nõ eſt aĩa mea ad populũ iſtũ. Neceſſaria demũ ad ſalutẽ æternã petẽda ſunt,quid enim reliquorũ oremus,ſicut oportet neſcimus,nouit aũt cæleſtis Medicus,quid ægris ſalubre ſit : & idcirco ſæpe non tribuit ꝙ volumus, vt tribuat ꝙ mallemus.Si enim nos cũ ſimus mali nouimus bona data dare filiis noſtris,nec credẽtibus ſe petere panẽ,ouem, aut piſcem,lapidem, ſcorpionem,aut ſerpẽtem porrigimus, quantò magis pater noſter cæleſtis quæ obfutura videt, clemẽtius negat,quã indulgeat:Iacobus & Ioãnes indiuidui Chriſti comites, dextrã lætiámq; regni ſedẽ petitum mittunt,& audiunt,Neſcitis quid petatis. Paulus vas electionis ſtimulũ carnis ſuæ angelũ Sathanę ægrè ferẽs ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus nõ eſt:quia ſi illo caruiſſet,ſaluus eſſe non potuiſſet.Efficit ergo ſemper optatũ,modò ſuis partibus conſtet oratio reliquũ eſt, vt in ſuprema ſicut præmiſimos,reponatur.Tãti nos fecit munificẽtisſimus Deus,vt ex infimo genere vota hmõi in altisſimo poſt ſe cauſarum ſolio, omni ei creatura ſubacta ſtatueret , declararet, factiſq; cõprobaret. Oratione nãq; terra operta eſt & deglutiuit Dathã. & operta cõgregatione Abiron rurſus clauſa eſt.Iordanis vnda perpetẽ ſuũ meatum retorſit: aër mẽſib⁹ ſex & annis tribus ſerenitate ſeruauit:ignis à caſtrorũ cõbuſtione ceſſauit. Oratiõe grãdo,tonitrua,pluuia,muſcæ,ranæ,locuſtæ fugatę ſunt,Rebecca à ſterilitate ſoluta,Maria à lepra mundata, exæcati & rurſus illuminati Syri,Ezechiæ termini adiuncti ſunt anni, vita functi pueri reuixerũt.Oratione Moyſes Amalecitarũ ꝓfligationẽ,Sanſon extremum robur,Salomõ ſapiẽtiam, Daniel viſorum reuelationem, Heſter Aſſueri gratiã,Mardochæus populi liberationem, Suſanna intentatæ mortis vltorẽ obtinuit.Oratiõe ſol cõmuratus in cælo lõgiorem triumphanti populo diem præſtitit:ſolis receſſus in decimũ pertranſitæ viæ gradũ,Eſaiæ vaticinio teſtis affuit. Oratione immanisſim⁹ draco,cui permiſſum eſt animas ſeducere,in anguſtum deſerti carcerẽ detent⁹ eſt, dæmonũ gen⁹ apoſtolicæ autoritati reſiſtẽs eiicitur,Angel⁹ Domini cẽtum octaginta quinq; virorum millia interemit,Michael Iudęis præſidium tulit,Gabriel Danielem ſolatur,Raphael Tobię lacrymis affuit:ſed quid ꝑ creaturas vagor?Creator nempe ipſe humilimi famuli ſui oratiõe detentum ſe fatetur.Dimitte,inq̃t,me,vt iraſcat̃ furor meus. O humilis lacryma,quãta eſt potẽtia tua,vincis inuincibilem,& ſuperas Omnipotentẽ.Tua ſunt hæc Deus optime opa,q̃ ſeruos tuos tam ineffabiliter magnificas : quippe cum eorũ interpellationib⁹ deſideriiſq; vniuerſam ſubieceris creaturam,tu amicos tuos tam admirabili gloria decoraſti,vt quicquid a natura,virtute,fortuna, ſpiritu,atque à temetipſo expectandum eſt hoc totũ illorũ votis cũmiſeris.Verè misereris omnium Domine,& nihil odiſti eorũ,q̃ feciſti:quandoquidem cæci illius in Chriſtũ tuũ adhuc caligantis ſentẽtiam(qua dixit,Nos ſcimus ꝙ peccatores Deus nõ exaudit) dum Nabuchodonoſor.Achab,Publicani,Petriq; preces admittis, cõfutaſti &ad flagitioſos quoq; exorandi munus oſtẽdiſti.Habet itaq; Eccleſia tua B.P.ſacrũ cultũ non vanũ, aut fortuitũ, ſed inter cauſas effectiuas ſupremi ordinis omnia ſua dictione concludentẽ. Nec in vacuũ obſecro tantã Dei gratiã,largitatémq; recipiamus,regnum tuũ Domini Ieſu eſt oratiõe cõparatũ dicẽte ad illũ Patre,Poſtula à me,& dabo tibi Gẽtes hæreditatem tuam, & poſſeſsionẽ tuam terminos terræ. idem eſt eiuſdẽ oratione cõfirmatum,dicente ipſo ad Petrum.Ego rogaui pro te,vt nõ deficiat fides tua:propter ꝙ Romana Eccleſia immaculata fide perſeuerat.Collapſum ergo idem præceps ad prope ruinam cùm videamus,experiamur,ſentiamuſq;,ſurſum reſpiciamus,& leuem⁹ capita noſtra.Oremus mente,oremus & ſpiritu,ne vox illa repetat̃, populus hic labiis me honorat:cor autem eorum longe eſt à me: cui debetur omnis honor & gloria in ſecula ſeculorum , Amen.

ORATIO II.

De Vnione Verbi cum natura humana , coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus,anno Salutis 1502. habita.

VIdebunt filium hominis cũ poteſtate magna & maieſtate.Lucæ 21.cap.Admirabile ſacramentum, quo filius Dei ſe noſtra cum humanitate cõiunxit,Dionyſius Areopagita B.P profundi⁹ ſenſit,quàm à nobis explicari poſſit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit,ſed myſterij altitudinem cõmendauit. Quamobrem ſtudioſas mentes , quæ ad difficilima quæq; perſcrutanda ſeſe rapiũt,prouocauit ad huius tantæ rei contẽplationem nõ minus ſalutarem , quam difficilem. Tali concitatis deſiderio ſtatui apud me ipſa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam ſubtili-

ter, támque modeſtè diſſerere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem,& profeſsioni meæ videretur aptiſsimum. Attamen primum Mariæ numen, vt præſens nobis adſit, humiliter imploremus,dicentes. Aue Maria,&c.

CVM Ad ædificationem perpetui templi ſolius atq; omnipotentis Dei,in quo vos B.P. & reuerẽdiſsimi Domini tãquam colũnæ poſiti ſtatis,illud immutabile fundamẽtum iaceretur. Verbũ quod in principio erat Deus, caro factum eſt, admiratione pariter & ſtupore commoti fuiſt plurimi,ſubtilibúſq; inueſtigare molientes, quomodo vnus atq; idẽ verus Deus & verus homo eſſe poſſit,ad philoſophiã ſeſe cõtulere. Cúmq; in illa proſpexiſſent,ꝙ omnis vnio aut ſecundũ ſubſtantiã,aut ſecundũ accidẽs ſit,vtrãq; perſcrutati,diuerſa vtring; obſtacula oſtenderũt. Etenim ſi ſubſtãtialis eſt ipſa Dei hominiſq; coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma,& perinde,vt Apollinaris ſomniauit,tertia quędam natura ex vtriuſq; commixtione conflata eſt. Si verò accidentalis affirmatur,ſiue diuinum dicamus Verbum habitare in illo homine,veluti in tẽplo,ſiue vt indumẽto connexum(quemadmodum duas hypoſtaſes in eandẽ perſonam cõponentes cõcedere oportet Neſtorianã impietatem à finibus Eccleſiæ iampridem à Patribus exploſam vltro reuocaremus. Quo fit,vt nodoſa nimis quæſtio Chriſtianæ religionis profeſſoribus obiecta videatur. An fortè ſatis erit nobis pertranſire craſſa(vt aiunt) Minerua: & rudíter arbitrari talem fuiſſe illam vnionẽ,qualẽ Deus voluit,aut qualem Eccleſia credit. Sed ſi hæc fides ſufficit,vana eſt admonitio principis Apoſtolorum, qua nos paratos eſſe iubet de ea. quæ apud nos eſt inconuulſa fide,omni poſcẽti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbũ caro factum ſit,quantum à ſanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus eſt qui omnẽ hominẽ ad ſe humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi proſequendum reſtat. Et quoniã omnis de aliqua re inſtitutio à diffinitione debet proficiſci,vt intelligatur quid ſit id de quo diſputatur, imprimis prælibandum reor, quid ſit vniri in natura,quidve in perſona. Vniri in natura dicuntur, quæcunque è diuerſò venientia ad vnius naturæ integritatẽ perficiẽdam concurrunt ſiue informatione quadã,vt anima & corpus hominem integrant:ſiue cõtinuatione qualibet à natura inſtituta,qualem animalis mẽbra præ ſe ferunt, ſiue quauis alia enaſcẽtium cõuerſatione rerum id euenire contingat. Cùm autem ex philoſophia,nedum à ſacris literis,didicerimus diuinitatem & in ſeipſa omnis cõpoſitionis expertẽ:& in cuiuſuis alterius concretionem venire nõ poſſe(vtpote, cuiuſlibet imperfectionis ratione illi repugnante) aſſumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in perſona illa dicũtur,quorum vna eadémq; exiſtit à Græcis hypoſtaſis appellata à nobis autẽ ſubſtãtia indiuidua. Addidi autem,indiuidua:quoniam conſuetudo Latinorũ,& quæ cõmunis eſt ſubſtantiã vſurpat. At vnio hæc ſecundum perſonã non vno tantùm modo intelligi poteſt:nã quodlibet accidens ab eo,in quo eſt,cõſtat ſecundũ perſonã indiſtinctum eſſe: partes vel integritatis vel eſſentiæ cuiuſcunque hominis,quantũ ad perſonã attinet,eædem ſunt cũ eo,cuius partes eſſe dicũtur. Verùm cũ diuino verbo fas non ſit quippiã accidere, & ordo rerum nequaquã patiatur humanitate, quæ ad ſubſtantiam ſpectat accidẽtis eſſentiam ſubire, intelligi nullo modo poteſt,vt humana natura deuincta Deo perſonaliter ſit:quẽadmodũ accidens ſubiecto ſuo inhæreſcit. Quòd ſi ad alterum modum recurras, quo partes atq; mẽbra perſonæ copulantur,incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdin. Deum enim aut hominem partis deffinitionẽ ſubintrare fatendum eſſet: quorũ vtruoque riderẽt philoſophi, alterũ orthodoxa deteſtaretur Eccleſia. Quid ergo?ſuccũbendúmne nobis erit?minimè gentium. Perſpicacius quidem intuentibus videri poteſt quòd membra cuiuſq; hominis & partes ſunt & organa:partes quidẽ,quoniam totum integrãt:organa verò,quia ad officia muneráq; propria accõmodantur. Organa autem dixerim non quæcunque,ſed connexa. Habent ſiquidẽ artifices & alia inſtrumenta à ſeipſis abiuncta, quæ à prioribus tantùm diſtant, vt nequaquã valeat alter alteri manus aut oculos, quẽadmodum enſem aut calamũ commodare, propterea ꝙ noſtra iſthæc mẽbra nobiſcum ſubſiſtunt, illa verò remota à nobis ſunt,& exiſtunt per ſeipſa. Nec partes & quæ diximus cõiuncta organa, tam mutuo inter ſe cõnectuntur vinculo,vt neutra poſsint ab alterutris ſeparari: quandoquidem & ſi nullum intelligatur genus partium:poſſunt nihilominus huiuſmodi inſtrumẽta remanere. Nã & ſenſoriæ quæque partes nõ eo quod partes cõpares habẽt, organa ſunt,ſed quoniam ad ſuas aptæ ſunt functiones:vnde ſi ſenex oculũ ſolũ iuuenis aſſumeret, videret vtiq; ſicut iuuenis,& ſi quis præterea corpus totum animæ organum dixerit,nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur,quo perſonalis aliqua cõiunctio definiri poteſt, nulla ſe vel partiũ,vel accidentiũ natura cõmiſcẽte,quãdo organũ implicitũ aſſueuerauimus cuipiã tributũ eſſe perſonæ,atq; hoc ninirum pacto noſtram naturã Dei verbo vnitã citra omnem dubitationẽ confitemur. Et quoniam in tota earum,quæ apud nos ſunt, vniuerſitate rerum, nihil tam ſimile verbo Dei,quam intellectiua anima reperitur,ab ipſa exẽplo qualicunq; ſumpto, ea quæ diximus,fortaſſe ſubobſcura pendantur. Cernere libet noſtra animã, præter ꝙ corporis eſt forma, vtroque potiri inſtrumenti genere: dum & ſui corporis eiúſq; partium perinde ac congenitorũ organorũ vtitur miniſterio,& externa adminicula perficiẽdis adhibet operibus:hominis enim corpus cõiunctũ intellectiuæ animę organũ putandũ eſt nõ ob id eſſe, quia ipſa illud informat & perficit:ſed ob eã potius cauſam, quod idẽ cũ ipſa ſortitũ eſt ſubſiſtere. Enimuero ſi ſola vi intelligentię admitteretur animæ,hoc ipſum ꝙ corporis perfectio eſt,retineret nihilominus ſecum illud idem corpus,quatenus inſtrumentũ cõiunctũ:vt Platonici omnes,Peripateticorũ verò illi,qui vnũ hominibus dedere intellectum, affirmant. At ſi incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur,vt ſpiritualis aliqua ſubſtãtia corporeum habeat quippiã cuiuſẽ ſecũ etiã participans,quo proprias abſoluat actiones,& tamen eius forma nõ ſit,ad ſeipſum redeat,ſeipſum intueatur,de ſeipſo dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicãdos eorũ quæ intelligit, cõceptus lingua vtitur,quæ corporalis eſt:& eadẽ omnino perſona cũ illo conſtans & tamẽ intellectus nullius corporis eſt actus? Quemadmodũ itaq; intellectiua aĩa miris quidẽ, veris tñ, modis geminũ habet inſtrumentũ inductũ & abiunctum:nõ ſecus profectò glorioſus Deus vniuerſo creaturarum genere veluti organo vtitur ſeparato,dũ per ſecretũ, intimúmque illapſum ſe rebus immiſcẽs,ad ſuæ volũtatis arbitriũ deducit omnia.& cuncta in ſingulis,& ſingula in cunctis operatur. Illã autẽ humanitatẽ,quæ in Chriſto permanet,tanquã organũ cõiunctũ aſſumpſit:atq; ad illa magnifica & excellẽtiſsima ſolꝰ Dei opa, redemptionem generis humani,ſanctificationẽ peccatorũ,ęterni regni aditũ,& id genus multa accõmodat,agit,exercet. Quare pclarè Athana. vnionem animæ ad corpꝰ,nõ vt materiã,ſed vt inſtrumentum proprium intuitꝰ dixit,ſicut anima rõnalis & caro vnus eſt homo,ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Cùm igĩt vnio omnis(vt primo loco cũ dicebamus, vel ſm perſonam ſit,vel ſm eſſentiam,& eſſentialem pcul à pꝓpoſito repulerimus:ſupereſt vt perſonalem vnionem hac aſſeramus. Rurſus cum pſonalis vnio interdum penes ſubſtãtiam cõſtare poſsit,interdũ autẽ penes accidens, & quæ accidentis eſt ſimiliter prætermiſſa ſit, vtiq; ſubſtãtialis remanebit. Poſtremò, qa & hæc in eam, quæ aſciſcit partes:& in eam quæ organis cõtenta eſt diſtincta reperitur, cõſtet verò partium pprietates vtrique repugnare naturæ:cõſentaneũ eſt,vt diuinitas atq; humanitas Chriſti in vnã coẽant nõ naturam,ſed perſonã:nõ accidentaliter(vt ita loqui liceat)ſed ſubſtantialiter:nõ vt partes,ſed vt altera humanitas,ꝙ veluti inſtrumentum quoddam (vt ſæpe dictum eſt)adiunctum diuinę perſonæ ſit: atq; ita ſanè adiunctũ,vt corpus illud verum Dei corpus,& aĩa illa vera Dei anima verè atque cõſtanter poſsit appellari. Nec officit quicquã nobis, ꝙ cõiuncta organa ad integritatem naturæ eius,cuiꝰ ſunt ſpectare videantur, nõ eñ oportet id cõtinuè verum eſſe,vt ſexti digiti quacunq; ex cauſa cõgeniti exemplo pbari põt.is enim de ſpeciei humanę integritate nõ eſt, & tñ organũ cõnexum eſt hominis habentis illũ. Cęterum,quo nullꝰ hęſitandi locus excellẽti cuiquam ingenio relinquatur,nihil obeſſe ſcito,ꝙ ipſum Dei verbũ ſola vi intelligentiæ ad aſſumptam naturam refert:hoc eñ minoris refert q̃ curandum ſit. Relatio namq; ſola nõ tantum habet momẽti,vt hominẽ Deũ faciat,verũ ſuũ inſpiciendũ eſt,ex quo oritur fundamentum. Quod hoc in loco ſi attenderis,in eo cõſiſtit, ꝙ filiꝰ Dei ad idẽ omnino eſſe pſonæ ſubſtantiæq; ſuæ naturam hominis cõpleſus eſt: hæc enĩ eiuſdem indiuiſio,eſt, qua Deꝰ homo eſt. Quę & tanta tanq; ſingularis habet,vt in tam numeroſa rerũ cõditarum multitudine nullã diuus Bernardus reperit,quam nõ fateret ab ea excedi:cum docente Au. didicerimꝰ potiorẽ vnionẽ obtinuiſſe hominẽ i filio Dei,q̃ (mirabile dictu)ipſemet filiꝰ in Patre, cũ quo tam ſingulariter vnus Deus. Hæc eſt q̃ prodigiis omnibus adeò præſtat,vt ne dicam cętera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inſpecta laudamus,miramur & obſtupeſcimꝰ)ſed miraculo vniuerſa quę fieri poſſe credimus lõgo ſupereminet interuallo:quandoquidem homo,qui natꝰ eſt in ciuitate carnis noſtræ idem ipſe eſt Altiſsimus, q̃ fundauit eam. Hoc eſt magnũ illud, atq; apoſtolicũ ſacramentum:quo ſecundus Adam tanquam ſpõſus pcedẽs patrẽ reliquit & matrẽ,quando forma ſuſcepta ſeruili ſplendorem maieſtatis obtexit,& ſynagoga dimiſſa nouæ ſponſæ inhæſit, factiq; ſunt duo, Deus inquã & homo in carne vna. Hęc eſt ardẽtis ſimúlq; incõbuſti rubi flagrãtia:qua Deus noſter (q̃ ignis cõſumens appellari voluit)quam aſciuit humanitatẽ,abſq; cõſumptione cõtinet atq; illuſtrat. Nec ſecus q̃ ros in vellere abditur, & tanquam lapis ſine manibus humani operis de monte virgineæ altitudinis abſciſſus creuit in mõtem maximum,omnia implentẽ,quando vniuerſa & quæ in terris: & quæ in cœlis ſunt:inſtaurat: magnificat: beat. Hæc demum eſt quæ mortalitatem noſtrã abiectam atq; proſtratam ſupra ne dicam ſydera: ſed Angelorum quoque altitudinem

eſſet

efferẽs diuinitatis cõſortium adeo nobis impartiuit, vt nũc quidem eſſemus & appellaremur genus electũ, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumẽ ſuum vocauit, & demum qñ apparuit, ſimiles ei ſimus immortales, impaſsibiles, nullius egẽtes, ſancti, glorioſi, beati. Agnoſce ergo quiſquis Chriſtianæ profeſsionis cenſeris, dignitatem tuam & diuinæ iam conſors factus naturę noli in veterem vilitatẽ degeneri cõuerſatione redire. Memẽto cuius capitis, corporiſque membrum ſis. Etenim ſi præ oculis noſtrã hanc tantum præſtantiam in promptu haberemus, & ad illam mores noſtros metiremur & cogitatus, quam parata & expedita eſſet nobis via ad bene beatéque viuendum. Quicunq; itaque ſalutis ſuæ curam nõ negligit, in vnionis gratia, qua Chriſto inſitus eſt, ſtadum, aut ad eam redeundum ſibi fore facilẽ proſpicit. Nam quia nos inſani per impietatũ noſtrarũ iniquitates ab vno verò ſummóq; bono reſilientes euanueramus, in multa diſciſsi, per multa inhærentes multis, nutu deniq; Dei noſtræ perditionis miſerẽtis, venit Emanuel vnus, & ſe nobiſcũ effecit vnũ, vt à multis exonerati, applicaremur ad vnum, amaremus vnũ frueremur vno, perſiſteremus in vno, qui cum Patre & ſancto ſpiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De cauſa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala innaſerint magis quam cætera animalia coram Alex. 6. Dominica I. xl anno ſalutis 1503 habita.

DVCTVS Eſt Ieſus in deſertũ à ſpiritu vt tentaretur à Diabolo. Propoſitum hodie ſingulare duellum, S. ac B.P. admirãdum vniuerſæ creaturæ ſpectaculum exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei, idémque Deus omnipotẽs trabea mortalitatis indutus no in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati prodiens, alter pugillum mediam veluti in arenam, & totius orbis theatrum proſiluit, cõtra principẽ tenebrarum pugnaturus. Quis nõ miretur, quis nõ ſtupeat? quis nõ omnibus prope ſenſibus deficiat? Magnitudo rei & ſcaturiẽtium multitudo myſteriorum rationis virtute omnẽ circũfundit. Cùm autẽ cuncta mens nõ valeat humana cõprehendere, & q̃ percipere datum eſt enumerare ſingula orationis modus nõ libenter ſinat, ad vnum illud oculos iniecI meos non aliorũ potiſsimũ, ſed q̃ exilibus ingeniis (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad noſtrã maximè reſpiciat naturã. Cum enim intueor Saluatori noſtro, eidémq; Deo optimo, creaturã ſuã, quam bonã ſanctámq; cõdiderat, obuiam fieri, culpam ſuadere, & nequitiæ ſuæ venenum ad fontẽ vſq; bonitatis extẽdere tentare, id modo verſatur in animo Deus omnipotẽs maximus autor omniũ eorundémq; & ſingula bona, & cuncta valde ſunt bona, vnde igitur malũ rebus adiunctũ eſt? quis malũ mũdo inſeruit? Operæpretiũ itaque eſſe arbitror, quã breuiſsimè diſcutere prius vnde malũ in vniuerſo ſit, deinde q̃ ob cauſã hominũ genus præ cæteris plus mali occupauit. Veruntamẽ noſtro vt aſpiceret inſtituto, Mariã ſummi boni parẽtẽ adeam. Aue Ma.

MALI Originem inueſtigare tentantibus ille quàm primum occurrit quæſtionis nodus, Malum ab alio productum, an verò ex ſeipſo subortũ ſit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nẽpe à malo, non niſi bonum eſt. Quo autẽ pacto à bono malum manare poteſt, cõpugnent inter ſe, nec ſolùm contraria, ſed cõtrariorum quoq; cauſæ ſint? Si ex ſemetipſo malũ eſt, Manichæi redit error, nec vnus vniuerſi eſt princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) ſed duo rerum prima principia, alterum quidẽ bonorũ, alterum verò malorũ (vt Pythagorici finxiſſe viſi ſunt) cõfiteri neceſſariũ eſſet. Implicitẽ autẽ huius difficultatis nexũ, qui ſibi abſolui explicarique deſiderat eorũ quæ ſunt, geminã aduertas eſſe naturã. Altera quidẽ ad propriũ boni ita diſponitur, vt iñ ab eius conſecutiõe deficere poſsit: qualia ſunt ea omnia, quæ in hoc vltimo orbe frequenti & alterna generatione atque corruptione variantur. Altera verò (ad quorũ numerum cœleſtia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonum conſequuntur. Naſcitur autẽ hæc rerum diſparitas ex ea quæ præcedit diuerſitate mutabilitatis atq; cõſtãtiæ. Illud quippe rerũ genus cui opportuna quæq; principia ad vltimũ ſuæ naturæ adipiſcendũ mutabilia ſunt, ſtatu dari profecto ſuo bono poteſt. Cui autẽ vel obtentu vel obtinendi neceſſaria oia præſto certóq; aſſunt, hoc à ſuo deſiderio decidere (etiam ſi fingere liceat) impoſsibile eſſe videtur. Plantæ etenim & ſemina idcirco ab intẽto germine inueniuntur quidẽ defeciſſe, q̃ per impedimenta obuiantia naturalis eorũ profectus interceptus eſt, Sol verò ab inſtituto nunquã diuertit ob eã cauſam, q̃ inuariabili ordine natus eſt moueri Oritur & hæc diuerſitas ex priore differentia ſin potentiã, & eam quã Græci endelechiã, nos verò actum atq; perfectionẽ appellamus: variabilitas quippe connexionis cuiuſque ex potentia ſurgit, inflexibilitas verò ex illa rei cõſummatione firmatur: quæ potentiam omnẽ ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enĩ obirent animalia: ſi tanta eſſet perfectio vitæ: quæ omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen nõ pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentia. Ille enĩ primã ſedẽ tanta ſibi autoritate vendicat, vt antecedens omne ſecundũ quodcunq; genus abiiciat. Hęc autem & prius ſe fundamentum cõſequi non recuſat: poſsibilitatis nanque cuiuſq; radix cenſetur ex nihilo eſſe (vt noſtri) vel non ex ſe eſſe (vt Philoſophi tradunt) cum potentia mater eſt defectus. Quẽ nõ ex ſe eſſe, pullulare ab aẽre proferamus exemplum, quemadmodum enĩ aẽr, quia non ex ſe lucet, quidquid luminis habet, alio vtiq; illuſtrante habet: quotuſquiſq; verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipſo prouenit, q̃ nullum ex ſeipſo aſpirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia nõ ex ſe exiſtit quidquid perfectionis poſsidet, alio largiente quocunq; ſortitur: defectus autẽ omnis, qui affuerit, propterea aduenit, q̃ nihil ex ſe eſt. Quamuis autẽ cuiuſlibet poſsibilitatis ipſum nihilum radix ſit: non omnia tamen, quæ in nihilũ reuertẽtur, niſi illa manus omnipotẽtis tueretur, huiuſmodi habẽt potẽtias: ſed ſua cuique pro naturæ atq; proprij finis ratione accõmodata eſt. Quocirca licet ea, quæ ſitapẽ natura ad ſingulare aliquod bonum prona ſunt, diuerſo calle ex nihilo prodierint (dum alia id boni tanto ſibi fœdere copularunt, vt nullus ſit relictus contrario aditus) alia verò ab illo nihilo vnde veniunt, tam paruũ diſceſſerunt, q̃ nõ modo ad deſtinatum finem tẽdere ſed in contrarium poſſunt inter ea remeare, quæcunque tamen ad vniuerſale bonum capeſcendum facta ſunt (qualia ſunt cuncta intellectu prædita) vno eodẽmq; interuallo ex nihilo proficiſcuntur: quandoquidẽ eorũ nullũ ad finẽ propriũ neceſſariò pertingit, ſed omnia ingenito poſſunt arbitrio & ad proprium ſe agere bonum, & in aduerſam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanq; cùm propriũ ſit, vniuerſum bonũ eſſe, ipſámq; met ſibi legem exiſtere, & habere deniq; rationẽ eandem, quã & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis eſt particeps, libertate donari haud alia valuit quam quæ ex nihilo potuit exiſtere: hæc autem cum particulare quoddã bonum aſſequitur, & alterius legi, cui vniuerſum bonũ eſt, naturale ſubiicitur, & voluntatem ex ſe defectricem afficit. Eiuſdem enim rationis eſt, eſſe creaturam liberam abſq; potẽtia diuertendi ab eo, ad q̃ deſtinata eſt, vniuerſum bonum. & creaturã vniuerſum bonum eſſe: quod profectò nõ ſolum nõ fieri, ſed ne cogitari poteſt. Qui enĩ tanta quidem viget libertate, vt à bono diſcedere nequeat (cũ bonũ omne volũtas poſsit appetere) totã bonitatis naturã, eandémq; immobilẽ in ſemetipſo habeat neceſſe eſt, nam aliter pro ea parte, qua minus habet aut mutabilis eſt, poſſet plane decedere. Quamobrẽ Areopagita Dionyſius, malum particulari bono conitẽ alligauit indiuiduũ. Quũ igitur malũ ex naturali, boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas ex poſsibilitate, poſsibilitas ex finitate, finitas demum ſuboriatũ ex nihilo: cõſequens eſt, vt quæcũq; mala ſunt, idcirco ſint, quoniã illa, quæ malis ſubiiciuntur, ex nihilo venẽt. Et cum poteſtati non ſubiaceat diuinæ, vt creaturæ ſint, & nõ ex nihilo ineuitabile eſt, quin malum ſit: ſi tamen ſubſiſtere mundus debet. Verùm inter malum naturę atque moris tantum intereſt, vt illud quidem & poſſe & eſſe neceſſarium ſit: hoc autem poſſe ſimiliter neceſſarium, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaque vnde malum, ex ſe an ab alio, iam liquet malum quidẽ poſſe quatenus in malum tẽdit, nec ex ſe (quia ex nihilo exurgit) nec ab agente autoréq; aliquo, ſiue volente, ſiue nolente, aut per ſe, aut per accidens prouenire. Quemadmodum nõ frigeſcere, ignẽ inſeparabiliter comitatur: nulla tamen cauſa petenda eſt, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipſum à bono naſcitur, ſed per accidens: dum quædam bona appetimus, quibus mala implicita ſunt aliorum. Nullus enim operatur aſpiciens ad malũ, ſed ad bonum ipſum, aut ſaltẽ apparens bonũ agentis omnis ſtudiũ contendit. Nemo profecto lacesſitus tantũ vnquam ſuturæ vltionem experitur vt alterius malũ primaria optione eligeret: ſed dum bonis quibúſq; noſtris (vtilia, delectabilia, honeſtáue ſunt) acquirendis tuendiſque operam damus, aduerſa quæque declinada, refellenda, deſtruendáque occurrunt. Hæc eſt origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremáſque eius partes ambas iam penetrat, luſtrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Origo mali

Deinceps vt promiſimus, quare tanta mali inundatio homines præ cæteris inuaſerit paucioribꝰ abſoluamus. Singularis humanæ naturę miſeria atque calamitas S.P. flẽda potiꝰ q̃ diſputanda eſſet. Cælũ enim & terras & mixta quæque cõſpicies, intueor rerũ omnium ſpecies ad proprios certatim fines cõtendere, intentis bonis potiri, vel in nullis, aut certè in paucis ſingularibꝰ deſiderio falli, & impedimentum perpeti. Humanũ aũt genꝰ omne, terra vorago vitiorũ (q̃ verè mala ſunt) ſic cõplexa eſt atque abſorbuit, vt Rara auis in terris, & nigro ſimillima cygno Vir bonꝰ & ſapiens, qualẽ vix reperit vllũ Millibꝰ è cũctis hominũ cõſultꝰ Appollo. Cur ſolũ humanũ genus Deus optimè tot ac tantis malis reſperſiſti, aut certè inuolui paſſus es? Nũquid oia certo fine gubernas bonũ, nos ſolos deſpicis ac tanq̃ nũquid totiꝰ huiꝰ operis abiectiſsima pars homines ſumus? Héccine eſt imago tua Domine? Vbinã illud Prophetæ tui de tua erga nos miſericordia admirantis: & tanti homines

Cur hominem. magis quã cætera mala plura ſunt.

feceris,quòd eorum pedibus cūcta ſubieceris,oues & boues vniuerſas,quin & pecora campi?Si cæteris animantibus præſtamus, quanta obſecro.& qualis excellentia hæc,ſi commonem nobis,& illis opiimi appetitionem congeneraſti , & illa ferè omnia finem aſſequūtur , noſtrum autem paucisſimi voti compotes euadunt. ¶Bifariā aliquid accidere rebus factis ex philoſophia didicimus, ex electiōe ipſius artificis,vt accomodum quippiā ſit ad boni aliquid.& rurſus ex materiæ neceſsitate,quę conſtat veluti ex purpura,tinea,& ex ferramentis quibuſq; corrodēs emergit rubigo. Quapropter ſicut faber ſerrā facturus,durā ferri eligit materiam, & ad ſecādum idoneā,ꝙ autē rubiginē contrahat, tantum abeſt, vt optet,vt quo ad poſsit,ſtudeat propulſare, haud aliter plaſmaturus Deus hominem , qm̄ animæ actiones instrumento indigebant pro tangēdi ſenſu nobiliſsimo(nō idque moles carnes,bene aptos mente,docileſque videmus)oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitatum,quæ tactu percipiūtur,medium temperamentum haberet.Cōpoſitum proinde oportuit fieri hominē ex intellectuali & ſenſitiua natura , & ſpiritu & carne , ex rationali appetitu atq; ſenſibili. Electa nimirum ſunt ambo,vt ſenſibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam ratione frueremur. Nunc autē cum ſimulatq; editi in lucem & ſuſcepti ſumus,ſenſibilibus aſſueſcimus bonis, cum vtilibus,tum delectabilibus, atq; itaq; hæc ſenſuum blandimenta naturali nobis neceſsitudine iūcta frequēti vſu adeo familiaria fiunt, & tam vehemēter nos impellunt, vt & inſignē mentis nobilitatē obnobilent . & putemus nos ſenſitiua natura primò cōſtare,conſectamur propterea blandientē libidinē,nullum habentē modum nullúmq; finē , & toto impetu paulatim ferimor,imò rapimur in iſtas ſenſuum oblectationes.Delecta hæc nō ſunt,vt in homine eſſent, ſed ex cōnexiōe partiū pullularūt hinc ſiquidē caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū, & ſpiritus aduerſus carnē,hinc Apoſtolus quæritur.Video etiam legē in mēbris meis repugnantē legi mentis meæ , & captiuantē me in lege peccati.& rurſus,Nō qđ volo bonū,ſed quod nolo malū hoc ago.Hinc manifeſta carnis opera fornicatio , immunditia, impudicitia,luxuria,auaritia, veneficia,inimicitiæ, æmulationes, cōtētiones,iræ,rixæ,diſſenſiones,ſectæ inuidiæ,homicidia,ebrietates,comeſſationes,& id genus multa, quibus non ſat eſt animū inficere,niſi etiā corporis mala tot tantáq; ſecum ferant,vt in nobiſipſis experiamur nulli fere hominibus ægritudinē accidere, quæ ex animi huiuſmodi perturbationibus originē nō traxerit, ob eámq; cauſam cæteris animalibꝰ,crebrioribus & grauioribꝰ moleſtus,infirmitatibus,morbis & ærūnis infeſtat.& quatitur genus hominum.In ſola igitur noſtra natura,mirū nō eſt ſi tāta vtriuſq; mali rubigo reſidet , qm̄ ſola ex ſenſu & intellectu conſtat , & eo vinculo,vt ſenſus,& quæ illius ſunt manifeſta,facilia domeſticáq; nobiſcum coaleſcant,intellectus autem & eius bona obſcura, ardua,alienáque appareant. Accedit ad hæc,ꝙ, ſicut à ſanctis Patribus accepimus, aduerſarius noſter Diabolus circū quæritās quē deuoret,& menti falſa ſuggerere, & ſuas delicias ſenſibus ſuadere, & ſi qua ſunt ſpiritualium bonorum deſideria vel extinguere, vel inficere non deſiſtit. An ſunt nobis fortaſſe longius aut ignota exempla petēda? audaciſsimā enim beſtiā illā & infenſam Dominū Ieſum paulo ante audiuimus,quā importuniſsimè aggreſſam. Et primò quidē eſurientē ad ea quæ carnis erant, ſola tn̄ externa ſuaſione inuitauit,nō enim decebat immaculatū agnū,qui venerat tollere peccata mundi,interna carnis pugna tentari , cum (vt diuus ait Auguſt.)nonnullū peccatū ſit cum caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum. Deinde religionis ſanctimonia ad egregiā popularis famæ extenſionem prouocans,ſi illæſus per aëra deſcēderet, quæ mūdi ſunt ſubminiſtrauit.Demū ratus,ꝙ ſi peccare licet, repugnādi gratia maximè licet,oīa regna terrarum pollicitus eſt.Et ſic dum res geſta geminatos hoſtes (internos ſcilicet & externos) habere nos admonet , cauſam ſimul affert quare rempublicā huhumanā malis crebreſcentibus labefactatā ſingulariter videmus. ¶ Nec,ꝓpterea virtutis nomē tanquā impoſsibile pauēdum nobis eſt,& via deſperanda ſalutis, bonorum eñ officiorum omniū ſemina à natura nobis indita ſunt,& aduerſantia quæ iure valemus pro noſtro integro arbitrio ſuperare , Adiice ꝙ intus & extra ad vtriuſq; generis inimicos ſupplantandos , magna & munitiſsima pręſidia poſuit.Conditor omnipotens & glorioſus victor noſter. Exteriora quidē arma illa inter , quibus ipſe vſus eſt , ad vtendum contulit,ſacrorū nēpe librorum doctrinam,nulla ſiquidē ratione alia quā ſola Scripturæ autoritate certamen totum ad victoriam vſque perduxit,cōpertū ſuo experimēto id eſſe monens,vt quicquid credendū,agendū, omittēdúmq; occurrit,hoc ſacri eloquij lance librandum eſſe cenſeamus. Interius verò auxilium tribuit, quandoquidē antequā duceretur a Spiritu ſancto,vt tentaretur à Diabolo,aquarū fluenta benedictione proprij Baptiſmatis cōſecrauit , & deinceps cū primū in nouā creaturā ſacro fonte regeneramur , ſuæ gratię & charitatis aliarúmq; omnio virtutū muneribus ſic protegit , vt omnia nequiſsimi tela igneo veneno armata, facilè poſsimus obrūpere,retorquere, & extinguere. Minimā nanq; charitatē diuus Tho. edocet ad omniū generū exquiſita tētata ſufficere. Quis nos,inquit Apoſtolus,ſeparabit a charitate Chriſti?tribulatio an anguſtia,an gladius,an fames?certꝰ ſum, ꝙ neq; mors,neq; vita,neque angeli,neq; principatus, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu, qui cum Patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut.1503.habita.

PROPE EST Regnum Dei,Lucæ 21.Poſtquā terum humanarū atq; earū,quæ intra nos ſunt,diuinarū,culmine , potita eſt beatitudo tua,ſanctiſsimè Pater,agnoſco hoc orādi munus eadē ſpectante fęlicitate mihi ſorte obtigiſſe. Ea propter oēs aut expectare catologum quendam laudum tuarum à me recenſitū iri, aut inuidere arbitror mihi fortunam meam. Magnorū enim oratorum animi excelſa virtutū tuarū faſtigia cōmendare geſtientes optaſſent vehementius hunc ſibi locum dari,quò tā in latū campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abeſt vt reprehendam,vt ingentes quoque gratias piis eorum affectibus,ſanctitatis tuæ nomine,agendas putauerim.Attamen ab iſta procul valde ſententia meum conſilium diſtraxit , ſpectās enim ad magnimitatem tuam , quam præclara facinora luculentius oſtendunt quámve mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram iſtam popularem ventoſamque orationem, quam animi magnitudo vti cætera quæque caduca atque fluxa ſpernit , omittendam cenſui. Verùm maximam de immortalitate animorum difficultatem , & eam penitus explicatam (ſi tamen ita dici ſine arrogantia licet) maieſtati tuæ offerendam attuli. Ad primum ſiquidem mortalium principem,paſtorémque animarū, prima oratio à prima religione,prima de hominum re iure habetur. Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus,diuæ Mariæ numen imploremus,Aue Maria,&c.

PRINCIPIO veluti baſim quādā atq; totius orationis fundamētū id firmiter ab omnibꝰ teneri velim, ad cognitionē latentiū ſubſtantiarū , occultarúque rerum,propriis earum effectibus deducentibus,nos rite ſanéque peruenire.Effecta nāque ſi tollas, nullꝰ notitiæ de arcanis relinquitur locus,cùm (vt inuiſibilia mittamꝰ) de corporibus cœleſtibus,de Sole,de Luna,deque reliquis aſtris, ſublatis officiorum ſuorum actionibus quis vel tenuem cōiecturam caperet?Quis ignē leuem,terram grauē, illū calidū,hanc frigidam dignoſceret ſi aſcenſus atque deſcenſus, ſi calefactio frigefactione nunquam fuiſſent ſenſibus explorata?Hinc igit̄ maximus ille philoſophiæ parens Ariſt.exorſus,Si animus inquit , aliquam habet operationē propriam, fieri poterit,eūdē à corpore quoque ſeparatū nihilominus manere atque viuere,ſi nullam ſibi vēdicat, ſed omnem(vt ita dixerim)ſuppellectilē habet cū corpore cōmunē,cū ipſo quoq; corpore intereat opus eſt.Hoc itaq; iacto fundamento,ſubtilius eſt inquirendum, an animus per ſe ſolum agat quicquā.Et quoniā ſi quippiam ſolus perficit,id præcipuè eſt cōtemplationis opus,ad hoc vniuerſa deducit quæſtio , nūquid intelligere ſolius animi ſit,an vero animi ſimul atq; corporis?Vt autem quod quærimus,clarius,facilius,tutiúſq; inueſtigemus, rebꝰ omnibus diſtributa pariter & accommodata officia legere atque accuratiꝰ diſtinguere operępretium duxi.Quatuor eſſe actionum genera philoſophi tradidere,quarum duæ extremæ ſunt, reliquæ autē mediæ.Et illarū quidem vnū genꝰ eſt,quod in ſolo corpore materiáque verſatur , quales ſunt affectiones, quæ à calido frigidóq;,humido,ſicco,duro,leni,atque his ſimilibus proficiſcuntur. Alterū verò eſt,ꝙ à rerum ſenſibiliū mole eleuatum , ad ſpiritualium naturam ſolummodo refertur.Noſtram autem intellectionē ad neutrum horum generum ꝑtinere facilè cōſtat,nec enim cum intelligimus affectus (quos modo dicebam)patimur corporales, quin potiꝰ ſi intenta mentis acies nimis fuerit,quanquam extrinſecus illa nobis admoueantur non ſentimus.Neq; rurſus tam alta petimꝰ,vt corporeis imaginibus nō immiſceamur:oportet enim intelligentem phantaſmata ſpeculari.Inter mediorum verò generū alterū,quod mali eſt propinquiꝰ(in quo & actiones ſenſuum cōtinentur)ab eiuſmodi affectionibꝰ liberū eſt , ſed corporeo organo expletur,audientes nēpe vel videntes, & ſi non frigemꝰ aut æſtuamus,quibuſdam tamen corporeis intercedētibꝰ portionibꝰ ſonos,colores,odores,cæteráq; ſenſata percipimꝰ. Reliquum aūt ſpiritualibꝰ actionibꝰ affine , qđ ſolum ab elemētaribꝰ qualitatibꝰ ſed à corporeo quoq; inſtrumento ſeſe eleuat ,ob iectis tamen nō corporibus,ſed corporū imaginibus(quæ phātaſmata philoſophi appellant)naturali quadā neceſsitudine deuinctum eſt.In hoc ꝑfecto actionū genere noſtram intellectionē locari quiſquis veri iudicis naturam nouit,nequaquā ambigit .experimur namq; noſmetipſos intelligere diſcernereque non genus hoc aut illud , ſed vniuerſam corporum naturam. Decernere autem rectè non contingit aliter , quam ſi is qui arbitratur, omni vacet affectu.

Probant

Probant hoc quotidianæ cõtrouerſiæ:quibus ſedandis iudicem ad neutram partẽ propenſum exquirimus atque laudamus.Probant internı mores, affectus paſsionéſque quibus manifeſtum ſit neminẽ omni hora ſapere,ſed qualis vnuſquiſq; inuenitur,talis & finis videtur.Probant naturæ experimenta:vt enim vere diſcernamus quid amarũ, quidve dulce ſit,nullo affectum ſapore guſtum ſeruare oportet : ægro nanq; ideo cuncta videntur amariora,quia cholerica amaritudo ſenſoriũ infecit. Nec diſsimile reliquis ſenſibus accidit vna ſiquidẽ omnis iudicij cõis eſt ratio , vt ſit qui iudicat,à rebus iudicandis alienus.nam ſi illarũ aliqua inhæſerit,aut totũ ſibi iudiciũ inflectit,aut falſum facit aliarum afferre cenſurã. Quocirca quia vniuerſa ac ſingula quæ materię concreta ſunt intellectu nos diſcernere,atq; hęc ipſa ſpiritualibus diſtinguere eaperimẽto cõprobamus,neceſſe eſt vt noſter hic animus vniuerſæ naturæ corporeę natus arbiter,ab omni ſit corpore alienus.Vnde præclare Anaxegoras Atque Ariſt. intellectũ oportere eſſe immixtũ dixere,tametſi diuerſis rationibus ducerentur,ille eñ vt libero expeditóq; imperio cuncta diſponat : hic autẽ vt recto ſanóq; iudicio oĩa decernat. Nec audiẽdi ſunt nobis qui acriori ſe ingenio præditos exiſtimantes,organũ quidẽ(hoc eſt quandã corporis portionẽ)menti nõ aſsignant ab vniuerſo tñ homiois corpore eadẽ adiungi ratione,quã attulimus,aiont non ſatis probatũ iri.Tã irrationabilis eſt iſtorũ cauillatio, vt niſi velim eos noſſe eam me ſcire,atq; à ſententia ea dimotũ,referendã putaſſem minimè. Dicãt obſecro iſti, ſi intellectum ab omni parte coporis oportet eſſe liberũ,vt omne poſsit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori merſus,vniuerſę rei corporeę æquus erit iudex:ſiue eñ pars ſiue totũ , mõ corpus aut corporeũ aliquid ſit, cui intellectiuam vim quiſpiã affixerit ad certã trahit,flectit definitque cognoſcendorum corporũ ſpeciẽ:quæ nõ ſolũ ampliſsimam illam de omni mole corporea cognitionẽ prohibet, impedit, atq; obſtruit,verũ intellectum quoq; ipſum conſenſu miſcet , ſoláq; vocabuli differentia alterum ſecernit ab altero.Quod ſi abſonũ valde eſt(quandoquidẽ nihil diſtaremus ab animantibus)oportet,vt intellectus exercitiũ ſolius animi eſſe fateamur,& nõ animi corporiſque cõe cõmodum ſentire.Quęcunq; autem ſpecies operationũ quippiã, ſola efficit, retinet ac ſuffert ſuſtinentis alius alicuius adminiculo non eget. Alteri nanque ſi inniteretur , eóq; ſubmoto labeſceret, nequaquam ſola eam actionẽ cõtineret:ſed cõmunem magis reciperet cum eo,ſine quo ſubſiſtere non poſſet. Quòd ſi alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus nõ ſit, ſua tantũ virtute ſubſiſtere quis dubitabit? Alterũ enim ea duobus fateri oportet aut illam per ſeipſum ſtare,aut hærere,& ſiquidẽ per ſe cõſtat, in portu(vt aiunt)nauigamus.Si autẽ ſubuenitur,quomodo cõtemplationem ſuã in ſuo tantùm ſinu complecti,fouere,gereréq; valet? Si ſpecies itaque omnis , quæ propriam ſibi vel vnam vendicat operationem , communi Philoſophorum ſententia conſtans atque perennis eſt , inficiari profectò nemo poterit , quin noſtra mens (quam dum contemplamur,per ſe ſolam agere comprobamus)per ſe quoque ſolã eſſe manereq; poſsit ac viuere. Immortalem ergo animũ eſſe hactenus à propria actione probauimus.

Argumẽtũ à naturali deſiderio.

DEINCEPS Eiuſdẽ ſempiternitatẽ à naturali eius deſiderio monſtrandã curabo.Si cuiquã P. B.à natura inditũ eſt,vt ſemper eſſe deſideret , rem hanc Philoſophi pariter & Theologi perpetuam fore,ea potiſsimum ratione ſunt arbitrati, quia naturæ appetitus inanis eſſe non poteſt , quare ſi noſter animus ſuaptè natura ſempiternã cupit vitam,eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quod autem ita ſit à natura inſtitutus vt optet ſe ſemper fore,manifeſtum ſic fiet. Appetitionum,duo ſunt genera,alterum rebus omnibus cõe, quo vnumquodque ad accommodũ iuuans profuturúmque fertur.Alterũ eorũ quæ cognitione pollent proprium quo metuunt,cupiúntque,dolent gaudéntq; & mille aliis variantur affectibus. Verunque tamen pro tuendo eſſe contendit,quandoquidem nulla prorſus res eſt,quæ ſe eſſe non amet.

¶Quemadmodum autẽ cõmunis ille appetitus, non vno tãtum inuenitur modo in his,quæ certis finiuntur ætatibus,& in his quæ nunquam deſinunt(quandoquidẽ quæ ſeneſcunt, effundere deſideriũ in omne tẽpus nõ audent,quorũ aut vigor tẽporis diuturnitate non lenteſcit, perſeuerare ſemper eadem magnopere concupiſcunt) haud ſecus appetitus alter,quem cognoſcẽtium diximus eſſe propriũ, diuerſa ratione reperitur in his,quæ ſenſo tantum mouetur,atq; his,quæ intellectu præſtant. Illa enim quoniã ſolũ quod adeſt,aut imminet,apprehendunt, in longũ appetitiones nõ ſuſpendunt,quia vniuerſa varietatũ,mutationũ,tẽporúmque volumina cõtemplatione pariter & prouidẽtia excellant, reliquum eſt , vt parem vim appetendi ſortita non hoc tantùm aut illo tempore,ſed in æuum deducere vitã cupiãt.At ſi ambiguum, ſubobſcurum,aut leue teſtimoniũ hoc habetur,& obiicitur, noſmetipſos intellectu quidẽ prẹditos non dubitamus,ſemper tamẽ viuere,aut natura appetimus minimè,aut moriẽtes fallimur. Eleuare obſecro pauliſper mentis oculos,conſtantiſsimas vniuerſalis naturæ leges intendite, ſanctiones ſpectare duas. Alterã quã æqualia pariter congenerantur omnibus,durandi deſideriũ & permanendi robur , ita quandiu quodq; duraturum eſt , tandiu eſſe deſideret,& quanto tẽpore expetit exiſtere , tãtiſper permanſurũ ſit. Altera,quã appetitus omnis quo vnumquodq; eſſe perſeuraréq; ſubinde concupiſcit,aut ad quandã temporis menſurã claudit,autẽ vltra quãcunq; tẽporis longitudinẽ ſe extẽdit.cõparata ſunt hæc in his,quæ de cœlo naturæ ſcripſit interpres.His autem iunctũ ſi fuerit, quod intellectualis ſpiritus deſiderium tendat adeſſe non hac aut illa ætate cõcluſum, ſed ab omni tempore eleuatum (quoniã intellectu apprehẽſum ſolúmodo cupit bonum,quod ab omniũ temporũ differentiis,quia vniuerſale eſt, conſtat eſſe,abſolutum) conſequens eſt vt is,quo intelligimus & ſapimus , animus , in vniuerſum tempus effuſum habeat viuendi deſiderium cum pari robore.euadere quippe quis non poteſt,quin aut certo tempore,aut ſemper eſſe deſideret , cum definito non ſubſit tempori , reliquum eſt , vt ad ſempiternam ſe extendat. Immortalem perinde eſſe nõ hominem,ſed ſeipſum noſter animus propria appetitione(quæ praua falſaque eſſe nequit)teſtatur,clamat, demõſtrat,ipſius quippe animi propria eſt cupido hæc,veluti ipſius cupidinis parens intellectiua cognitio , nos autẽ ſemper viuere nequaquam optamus , niſi quemadmodũ volare interdũ cupimus. Sed quid diutius quæ domi ſunt verſamus?nónne , & quæ extra à nobis ſunt, cæleſtẽ hunc timorẽ , & diuinum noſtrũ profitentur animũ?Ex illo quippe naturæ vultu,quẽ dixere chaos, rudem,indigeſtámq; molẽ,res omnes eo ordine propagatas,eo fœdere diſpoſitas atque connexas eſſe perſpicimus , vt ab imis ad ſuperiora conſcendentibus perfectionum incrementa ſenſim appareant ſuccreſcere,& quæ coniuncta ſunt,alterũ alteri paulũ admodum præſtare.Cõſurgũt ſiquidẽ veluti depreſsi quidã gradus aut numeri rerũ ſpecies.& ab his,quæ ſingulis proximè ſunt , nullo diſtant interuallo : atque idcirco adeò ſimiles cognatáſque habent habitudines,naturas,actiones,atq; figuras,quæ ſibi mutuò contiguæ ſunt,vt nõn facilè pleromq; ſit illas diſtinguere. Peragratis autẽ vniuerſis corporũ,plantarum, animarũq; naturis,ad hominem cum venitur,idem grauis aſcenſus,quo ſenſim pedetẽtimq; procedebat, nequaquã ſeruat:ſed ſurſum repẽtè natura trahitur, & ad alteram,eáque remotiſsimam cõtignationem eleuatur. Maiori nanq; interuallo homo à ſuprema animantium ſpecie quam ſummũ animal ab infimo non modò viuentium,ſed abiectiſsimorum quoque corporum genere diſtat. Ne autem hoc abſque ratione dicere videamur, cernantur noſtra , alienáque genera conditiones actionéſque.Genera in primis , quandoquidẽ cætera omnia,ex materiæ tranſmutatione proficiſcuntur, noſtra autẽ mens deforis venit.Conditiones deinde:illa enim tenui ſupellectile cõtenta,pauca quibus indigent,ab ipſa natura ſimulátque, eduntur in lucem,accipiunt.indumentorum vice cortices,teſtas coria,ſpinas,villos,ſetas,pilos,plumas pennas, ſquamas,vellera:pro armis autem cornua , vngues,dentes,rictus,roſtra,aculeos,morſus,calces venena.Homo autem pro vniuerſis his,& aliis quàm plurimis & variis & magnificis ſtudioſas faculẽſque ſolas manus accepit. Actiones demum,quia ſingulis ſpeciebus aliis,definitus eſt agendi modus:homo autem tot támque diſsimilibus vtitur viis,vt hic ſolus ſit hominibus operandi modus, ſine vllo certo agere modo. Alia,ſola ſalus iuuat:hominem verò tam ſenſu quàm ratione apprehenſa,etiam ſi nil aliud vtilitatis acceſſurum ſit delectant. Alia, de prole ciboque ſolicita pugnant:homo autem famam extendere factis auidus,nomen & gloria ſoboli,ſaluti,vitæque antepouit. Alia poſtremò à conſono illis bono raro deficiunt : homo autem (prohdolor)ſuum verè bonum ſępiſsimè amittit.Vnde igitur tãta diſtantia inter hominem cæteráſque naturas ? vnde ſolitæ pedetentim ſcandere,tantus repentè naturæ ſaltus?vnde quę cõſueuerat per ſimiliora in ſimilima duci,in tam diſparia ſtatim eleuata conſpicitur?Nullam profectò cauſam aliam reddidiſſe ſat erit,niſi animum è ſummo rerũ faſtigio veniſſe dixerimus:qui in alterum rerum ordinem naturam traſfert.ſupremis infima iungit, caduca immortalibus inſerit,orizonta æternitatis & temporis conſtituit: ſic nempe omnis admiratis diſparitatis cedit,ſi ex duabus naturis ſpiritu & corpore, intellectu & ſenſu , immortali & corruptibili hominem conſtare non dubitamus. Quas ob res ſi animi noſtri (de quo agimus,)facultas certi aliquid comperire poteſt,& veritatis quippiam de ſeipſo perſpicere , ſi fortiſsimis argumentis fides vlla adhibenda eſt,ſi rõne inueſtigata & ad ſenſuum vſque explorationẽ deducta humanæ ſententiæ quitem tribuunt,ineruditi,indocilis,tardi,hebetis,ſtupidique eſt immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum.O quam ſibi melius conſulerent iſti qui ſe rerum occultarum ſcrutatores profitentes , quæ natura in ſole expoſuit , offundunt atque obtegunt , ſi ſuam cæcitatem ſilentio opprimerent meliores nanque haberentur Philoſophi , dum tacerent,quam imperitiores,dum tam ineptè garriunt,

¶Sed quid nobis cum re temeraria animarum.P.B.ſortiti ſunt ſumus mundum,purũ.ſplendidum,diuinũ theſaurũ ,profectò pretioſiſsimum in vaſis iſtis fictibilibus reconditum? Mundum inquam

eccop

accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis vinculis eſt addictus, neque vt luteum viuificando corpus eiuſdem ſordes contrahat, ſed vt naturę fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquóſque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par eſt, diſponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & ſe totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & ſplendidum, vt quia illuſtrium ſpirituũ vltimus, fulgorem micantiſsimę lucis cum aliis non ſuffert, obumbratum materiæ tenebris lumẽ vel oculo noctuæ ſimilis inſpiceret, intelligibilia colligeret, atq; vniuerſa natura aſcita ſeipſum omnia faceret. Accepimus deniq; diuinũ, vt ſummũ bonũ intelligeret, intelligẽdo amaret, amando poſsideret, poſsidendo frueretur. Seruemus igitur obſecro, ſeruemus depoſitũ quale accepimus, curemus ne tẽporalium contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore eſſet, nõ intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Excollamus virtutum ſemina nobis indita, tenebrarúmque operibus procul reiectis, induamur Dominum Ieſum Chriſtum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo anima patiũtur ab igne corporeo & de corporũ cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus. anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorũ, quæ ſuperueniẽt vniuerſo orbi. Lucæ 21. Si humanæ mẽtis imbecillitatẽ & abyſſum caliginis, quas in ſe rerum varietas recondit, animo reuoluerimus, B.P. nihil ferè eſt, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea ſolùm, quæ procul à nobis natura repoſuit, ſed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipſi ſentimus, ambiguitatis nebula offuſa ſunt. Hoc qui aduertit & ſapit, ſic difficillima quæque cunctabundo ingenio ſtilóque attingit, vt præclarè ſecum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attuliſſe. De ſubterraneis igitur pœnis reproborum, dæmonum, hominúmque ſiue animas, ſiue corpora poſtremò cruciaturis, dicturũ hodie me eo animo quæſo, audite, vt cum rationi maximè conſentanea patefecero, malitis vtcũq; concipere, quá velle ſenſu vel certa demõſtratiõe callere. Quòd ſi vires ſiue corporis ſiue animæ huic pronũtiationi ſuccũbẽt, aut impares erũt date p̃cor veniá valetudinario. Diuę itaq; Marię tribunal ſolita prece veneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ ſolo ſpiritu cõſtant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas ſubire dignũ ſit, quoq; pœnarum genere affligi poſsit, diuerſos autores varias legimus attuliſſe ſententias. Quorũ opiniones recenſere & à fide aut veritate diſcrepantes ſine interuallo refellere ea ratione conſtitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareátque. Plurimi Philoſophorũ intellectualis naturæ præſtantiam mentientes, ab vniuerſo pœnarum genere tam humanas animas, quam angelicas omnes ſubſtantias liberarunt, ea potiſsimum ratione perſuaſi, ꝙ malũ omne citra orbẽ Lunæ (infra quem duntaxat poteſt aliquid preter intentionem obuiare) concluſum eſt, neutramque proinde illarum naturarum poteſt inuoluere, quæ à corporibus vniuerſi ſunt ſegregatæ. Horũ error facilè deprehenditur ſi recti operis ratio, ſi creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus eſt & rectum, quare à duobus neceſſe eſt proficiſcatur principiis, quorũ altero opus, altero rectum ſit, illud voluntas, hoc lex ex. Quocirca illa quidem voluntas, quæ ſimul voluntas & lex eſt, errare põt minimè, quæ verò voluntas tantùm eſt, non lex, nec legi immobiliter hærens, à rectitudine declinare ſuaptè natura valet. Cùm autem liberi arbitrij vniuerſa lex, perfectam omnis boni rationem in ſe claudat (quandoquidẽ ad omnia liberi arbitrij appetitio extendit) & nec fieri nec cogitari valeat, vt creata volũtas omne bonũ ſit, aut cõgenita natura poſsideat, cõſequens eſt, vt ipſo ſummo bono excepto, reliqua libertatẽ ſint flexibilem ad bonũ & malũ ſortita. Poteſt igitur in ſeparatis ab vniuerſa corporea mole ſpiritibus malũ culpa ineſſe, & quoniá iuſsiſti Domine, & ſic eſt, vt omnis inordinatus animus ſibiipſi ſit pœna, oportet malum quoq; pœnę eis ineſſe. Ex propria igit̃ officina confutatis Philoſophis, alij pœnis affici poſſe autumant Angelos, verũ omnem eorũ ærũnam in mœrore amiſſæ fœlicitatis conſiſtere arbitrati ſunt. Hos gemina peccati malitia ſtatim arguit. Vt eñ peccantes duo mala faciunt (dũ Deum reſpuũt, fontẽ aquæ viuæ, & ciſternas propriarñ affectionũ ſibi ſodiunt diſsipatas) par eſt duplici etiá vt in pœna dolore conterant̃, & dãno cõti pię fœlicitatis & ſupplicio inuoluẽtis calamitatis. Alij aiarũ ſupplicia aſſeuerãtes, finxerũt naſci ea ex terribilibus corporũ quorundá imaginibꝰ, quas aſpiciẽtes, perinde ſiunt pauore cõcuti ac dormiẽtes aut phrænecticos, quos inania vel inſomnia terrẽt, vel phãtaſmata alligant, tribuunt ſiquidẽ ſeparatis animis organũ quoddá cæleſtis naturæ, quo terrificas formas cõcipiant ad ſe cruciádas. Fabula quippe hæc eſt quaſi reditum animis ad cõpares ſtellas pollicita. Et quanquá tam ineptè cõpoſita ſit, vt digna non habeatur, quam vt philoſophia nedum diuina ſapientia coarguat, dedit tamen quibuſdá ex noſtratibus occaſionem, etſi non ſtultius cogitandi, à veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias ſectari, tantum de nouo ſuo commento gloriati ſunt, aſſerentes non ſenſibilibus, ſed intelligibilibus corporũ figuris mentes torqueri. Verùm hoc Philoſophorum Theologorúmque ſchola confutat eo, quòd intelligere omne per ſeipſum delectabile eſt. Augustos autem eorum intellectus decipi, vt triſtitia puteot quæ verè non ſunt triſtia, aperta fictio eſt. Nonnihil denique eorum eo igne cremari mentes aſtruere conantur, verum ne puerilis ſententia videretur, neſcio quem habitum illas induerũt, quo fieret, vt ignis vſtionem perſentirent. Voluntariè profectò ſunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nulláque autoritate conſtantia.

¶ At qui in Philoſophiæ gymnaſio, ſacrarúmq; literarũ ornatiſsimo domicilio verſati ſunt, duo pœnarum genera ſpiritibus infligenda docuerunt, alterũ iacturæ ſummæ beatitudinis, alterũ detruſionis teterrimo ignis carceri. Et qm̃ damnum in aperto eſt, de igneo ergaſtulo libet parúmper diſſerere. Detruſum in dicimus abiectiſsimo loco non modò illuſtres dęmonũ animarúmq; ſubſtantias, ſed inſignes quaſque earũ vires, intellectũ, liberum arbitrium, actiuámque poteſtatem. Coërcẽtur autẽ vinculis, catenîſque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpenditur, ſed quemadmodũ humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus eſt, vt ſuo arbitrio inde emigrare non poſsit, & tamẽ illum ſpiritum eſſe, hoc autem corpus nemo dubitat, non ſecus ſpiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantũ refert, ꝙ noſter animus hoc, in quo tenetur, corpus viuificat, illi vero ſpiritus, quibus allegãtur corporibus, vitam minimè præbent. Perſpicua autẽ detruſio hæc nobis fiet, ſi modũ ordinẽque, quo corpori ſpiritus iungitur ac deuincit̃, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco ſuaptæ natura communi phyſicorũ cõſenſu poteſt definiri. Definitum autẽ etiá nolentẽ detineri naturæ vigore noſter animus teſtatur. Quòd ſi tanta eſt naturæ vis, vt iunctum corpori ſpiritum manere cogat, quantò magis omnipotẽs cõditoris naturæ autoritas addictum loco ſpiritum detinere etiá inuitum poteſt? Definitus igitur non natura, ſed vi detentus in loco ſpiritus, naturalẽ libertatem ac dignitatem, qua nulli ſubijcitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præeminet præſidéque infelicisſimꝰ perdidit, & perdidiſſe miſerrimè mœret, atq; mœrendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus, quando ſuæ captiuationis ærumná non recogitare ſubinde non poteſt. Cũque ſimul multa meditari nequeat, ab aliorũ omniũ, quæ leuamen afferre poſſent, conſideratione prohibetur. Et quãquam meditatio pœnæ pœna nõ ſit, cùm liber quis meditat̃ ſolum nihil aduerſi ſentiens aut metuẽs, attamen vbi præſens eſt doloris obiectũ, vbi ſuam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipſa coacta eſt, nihil acerbius animum quam eiuſmodi conſideratio afficere poteſt. Afflictatur voluntas, quippe ab omni delectabili depulſa id ferre cõpellitur, quod dedignatur, reſpuit, abhorret, quam maximè odit Dei iuſtitiam, cui præcipuè inuidet diuinam celſitudinem magnificari in propria & ea abiectiſsima pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflictant̃ deniq; actiuæ potẽtiæ, ſiquidẽ diræ igni addictæ nulla aut certè modica poſſunt exercitatione ſeſe ſubiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius eſt, quò tanta eis vis ineſt, vt cõmouere nutu ſingula poſſent. Accidit ad hæc quòd iugis perennîſq; eſt eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuere aut molire aduentans conditio, ſed ſemper vti ab initio acerbiſsimè mœrere opus eſt, neque enim detruſi ſpiritus obliuione mederi, meditatione vacare, affectum deponere, ſeſe adhortari, facere (vt aiunt) de neceſsitate virtutem vſquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis ſpes, nulla in prætereuntis temporis euẽtu expectatio, ſed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certiſsimè ſciunt, imò inuiti ad mœroris culmen clara luce vident. Hæc pauciſsima de ſpirituum pœnis attingerimus.

DEINCEPS de corporũ cruciatu aliquid afferamus. Corpòreum ignem eſſe, P.S. apud inferos corporibus infeſtum ex noſtris quidam imprudenter negarunt, ſcripturas autem ſacras, quæ illius meminerunt, metaphoricè aſſerunt interpretãdas, nõ minus quam cùm tineam, vermen, fletũque ad terrendus flagitioſos minantur, quemadmodum econtra cibum, potúmque, & humanas mille delitias iuſtis & ſanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidá verò opinionẽ hanc tãquam abſonam reſpuẽtes, in aliá vulgarem magis quam ſapientem inciderũt. Verum enim affirmãtes ibi ignem fore, falsò tamen æſtimauerunt eius incendio corpora ipſa affici, calore æſtruare, citra conſumptionem ardere, & nihil tandem à noſtro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cæleſti perfuſi ſecreta rerũ diuinaq; myſteria indagarunt, mediam viã ſectati ſunt. Aiunt nanq; corporeum verúmque illic ignem flagrare, citra corporis tamen

calefactionē : eius vim atque incendiū irrepere io neruos, in medulláſque ſæuire, fibraſq; illas arripere ac torquere, è quibus dolor naſcit. Corporeū quippe ignē credim⁹, tū quia corporalis pœna nullo aptius modo, quā per corpus infligit. Tum quia in exponēdis ſacris eloquiis ea eſt lex, vt q̧ propriè intelligi poteſt, ad metaphoricū ſenſum à literali expoſitione minimè transferatur, nam ſecus nulla definiri poſſet Scripturę certa interpretatio. Cum autem in pœnā reproborum paratum ignem Saluator noſter fuerit cōminatus, poſſimúſq; eum aptiſſimè ſic accipere, tanquam perſpicuè locutū, vt quid parabolicè dictū putamus, & nodū in ſcirpo quærimus? Ignem Saluator noſter cōminatus eſt, verū ignem intelligere prohibet nihil, corporeum ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autē iri illic corpora, ſed ignē illum ſpirituali pariter, & ſenſibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euāgelicam lectionem tranſeūte, reliqua omnis corporalis affectio atque alteratio ab illo vtique dependēs definet, & quēadmodū cœleſtis corporis, cui primus ille inerat motus ſenſibilis, quædā ſupererit actio qua lucet, illuminat, atque videtur (quam noſtro vocabulo intentionalem appellamus) haud ſecus in cæteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectiōes æſtimādum eſt remanſuras, quibus videri, tangi, audiríq; poſſint. Duo enī hæc genera actionū corporibus ineſſe, neutrúmq; ab altero pendere, in his quæ de aīa præclarè ſcripſit Ariſt. dedicimus. Quocirca ignis omnis geminā in corpora nunc exercet actionē. Alterā, qua calefaciendo vrit, & id à cœli motu pēdet. Alterā, qua ſpeciē non calidam tactui imprimendo ſentitur, quemadmodum annulus aureus figurā nō aureā ceræ imprimit, & hæc ab altero actionis genere, q̧ paulò ante cœlo ineſſe dicebamus, pēdet. Proinde nunc vtraq; actione & agit & offendit, quieſcēte autē cœlo illa duntaxat vacabit, quæ à motu proficiſcitur. Reliqua verò perpetua remanebit, hæc nimirum poſterior in reproborū corpora exercebitur, ſæuiet, affliget. Nec eſt doloris huiuſmodi rō quærenda alia, quā excellentia ſenſibilis ſenſus organo admoti, habet enim quilibet ſenſus ex his, quæ in rerum natura ſenſibilia conſiſtūt, vnū aliquod ſibi propriū ac peculiare, quod Philoſophi obiectum appellāt vt viſus colorē, auditus ſonū, olfactus odorē, qui cū tāta cōciliatione atq; neceſſariæ cōiunctionis vinculo deuincitur, vt ſine eo agere poſſit nihil, vt quandiu ſuæ facultati & potentiæ aptè cōgruit, eſt q; maximè accōmodatum, iucundiſſimus fructus carpat naturalis amicitiæ, Vbi verò ſenſibile in immēſum excedit quaſi diſſoluta amicitia, quæ mutua quadam proportione, certæq; rationis tēperamento poſita erat, ſenſum ipſum protinus irritat, laceſſit, vexat, torquet. Stridēs enim ſon⁹ turbat auditū, viſus aciē, lux immēſa retundit ac diſſipat, & ſi regentē manū præ algoris magnitudine, ad ignem vehementē propius admoueris, protinus intimè irrepit atq; cruciat incendium, vt hominem prope cōficere videatur. Vnde quæſo tunc ille dolor? nū ex calore? nequaquā, tam enim nihil aut parum admodū caloris inhæſit, vt ſi altera manu attentes, plus frigere ſentias, quàm calefacere, immoderata itaq; vis ſenſibilis, huiuſce doloris relinquitur cauſa. Patimur igit atque ſummo dolore ſenſibili cruciamur, cū vehementer calida abſque eo, q̧ caleamus tāgendo ſentimus cum ſenſus ſuſcipit excellentis ſenſibilis ſpeciē ſine materia. Talē fatemur eſſe apud inferos corporū cruciatū. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, & tamē nō calefieri, nec conſumi. Nec quicquā obeſt id quod rectè dici ſolet, ſenſuum paſſiones eos perficere, nō offendere, ſed eò educere, quo maximè euadere poſtremò valeant. Volebat ſane autoritas illa oſtēdere quantum hæ ſpirituales ſenſuum paſſiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta ſiquidem eſt inter eas diſtantia, quòd hæ ſemper imperfectionis aliquid ſecum vehunt : illas autē puras atque ſynceras contingit aduenire, quamuis non ſemper ab omni ſeſe eximant admixtione mali. Obiectorū enim incompactiones ac incongruæ diſparitates, ſenſibus ipſis (vt dicebamus) maximè aduerſantur atque officiūt. Quo circa in promptu cauſa eſt, cur glorificato corpori dolorem excellens ſenſibile non infert. Dote nanque impoſſibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deeſt cauſa apud Inferos, ſubtracta vulgari hoc viſione, quā calētes experimur. Et vt ſummā rei vno verbo cōplectar, corporeum ſupplicium in hoc completur, q̧ malum & id corpori admotum paſſibili ſenſu percipitur. hæc vbi ſunt, dolere opus eſt ſecundum ſenſitiuæ animæ partem, quam affectiuam dicimus, Ea propter tam ingens tangibilis exceſſus, quantus in igne eſt, malus cùm ſit corporei tēperamento: dum paſſibilem reproborum ſenſum inuadit, acerbiſſimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiendi ſunt, qui neſcio quā turbationem ſenſoriæ harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim eſt commotio omnis : ſentire autem omne ſiue accommodatum, ſiue excedens, abſque mora contingit. Quare intēperatum immenſúmque ſenſibile ſuapte natura ſenſui non aduerſaretur, niſi ſimul atque coniunctis alterum alteri officeret : neque vnigenia contrarietas foret, ſi in momēto nō cōſummaretur. Atteſtatur planè his, quę diximus diſſimilium pœnarum alteratio: etenim quonā alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, ruſúſq; ea hoc in illas ſine dolore interſtitio aut mitigatione tranſibunt? Si enim æſtum atque algorem corporaliter ſentirent, non ſolas ſpirituales vexationes excipientes, ſæpiſſimè dolore vacarent. Perennis autem atque continuus erit dolor : quoniam iuges ac viuaces aderunt cauſæ, & homo ipſe ſine morte poſſibilis erit alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum vere corporeum eſſe non ambigimus, ſi vnum atque eundem dæmonibus hominibúſque reprobis paratum credimus, cōſequens eſt, vt vtrique corporeo addicti ſint igni. Sed tanti refert quod ſpiritus cæteris afflictione: corpora autem ſenſibus quoque intētionis effuſione continue, perpetuo, acerbiſſimæque torquebuntur. Areſcentibus itaque hominibus præ timore, tam dirę gehennæ manifeſtandæ vniuerſo orbi, nobiſcum bene actum erit, ſi timor Domini initium fuerit ſapientiæ, ſi ceu ſeta filium amorem honeſti bonarum artium, optimorúmque officiorum introduxerit. Non enim accepimus ſpiritum timoris in ſeruitute, ſed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit redemptoris noſtri læua ſub capite noſtrarum actionum, vt dęmum dextera amoris illius amplectetur nos, cùm tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat glorioſus in ſecula. Amen. Dixit.

ORATIO VI.

De Eccleſia & Synodorum differentia coram Iulio ſecundo in ſecunda ſeſſione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij. 1512

CVM ANIMADVERTAM, Iuli ſecunde Pontifex maxime, reliquas omnes eccleſiaſticę reipublicæ conſuetudines actionéſque ſingulas eſſe ſingulis eccleſiaſticæ partibus accommodatas: generales verò ſynodus vniuerſalem Eccleſiam penitus reſpicere, eamque tanquam finem ſibi proprium attendere : exiſtimaui me facturum rem & vtilem & omnibus gratiam, ſi hodierno die primum de Eccleſia ipſa, deinde de ſynodis huius temporis, illarúmque differentia ac diuerſitate dicerem. Sed cum bis diebus ex hoc loco viri doctiſſimi (qui hoc oratorio munere magna cū laude perfuncti ſunt) de his ferè rebus verba grauiter ſapientérq; fecerint : ego qui ingenio illis & doctrina inferior ſum quò meis viribus minus confido, Pater ſancte, eò humilius atque propenſius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam eſſe, & ſummiſſe oro, & ſuppliciter peto. Sed quoniam nihil eſt, quod homo de ſemetipſo ſine auxilio opeque diuina poſſi polliceri, ad glorioſam ipſam virginem Dei matrem, primum conuertam orationem meam Aue maria. &c.

CVM Dilectus Chriſti diſcipulus & Euāgeliſta, multa nobis ex prophetica illa myſticáque viſione nunciare inſtituiſſet, de Deo, de agno, de Dei agniq; gloria, déque venturis præteritiſque temporibus ac rebus diuinitus retulit : atque is etiam Chriſtianam rempublicam & Eccleſiā cōtemplatus, in hūc modum ipſe aut per ipſum potius ſanctus Spiritus locutus eſt. Vidi ciuitatē ſanctam Hieruſalē, nouam deſcendentem de cælo. Magna ꝓfectò & diuina maximáque inſuper atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, vidi ſanctam, vidi Hieruſalem, vidi illam nouā, ac de cœlo deſcendentem. Quę eſt iſta ciuitas, quā Ioan. vidit? quæ eſt iſta, quam magiſter diſcipulo, Chriſtus Apoſtolo, Spiritusſanctus Euangeliſtæ ac vati figuris & allegatoriis reuelauit? Certè ciuitas hæc Chriſtianæ reip. vrbs eſt q̄ nō vallo aliquo terreno, nō caduco murorū mœniúmq; ambitu cincta eſt, ſed multitudine copiaq; innumerabili clauſa eſt ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ ſapientiæ antiſtes, certo quodam & præſcripto ciuium numero ciuitates cōſtitui oportere arbitrati ſint, nimiamque & nimis late diffuſam multitudinem ſummouerint, neq; inter centies centena millia (vt ipſi aiūt) commerciū fieri poſſe vllū exiſtimauerint, ſolum tamen Chriſtianum genus tanta, tamq; mirabili à Deo optimo max. cognitionis, neceſſitudinis, ſocietatiſq; copula deuinctum aut cōiunctum eſt, vt in vnitate maximam multitudinem, vnius vrbis ambitu ſpatium ampliſſimum, in vna deniq; ciuitate totum orbem cōplectatur. Nam cùm in condenda & conſtituenda qualibet ciuitate duo in primis requirātur (primū vt partibus ſuis omnibus ipſa cōſtituatur reſpub. Deinde vt hæ partes inter ſeſe ciuili amicitia quadam & conſenſione conſpirent) licet cognoſcere, quò priuatis publiciſque in rebus ambabus his partibus noſtra hæc Chriſtiana ciuitas excellat. Quòd enim ea partes omnes perfectiſſimæ reipub. habeat atq; cōtineat ea in primis ſacra q̄ ſacramenta appellamus, oſtēdūt: quæ tātę ſunt efficaciæ & virtutis, parti vt hominū generationes matrimonio propagēt, partim vt Deo filios Baptiſmate gignat, tū genitos cōmunicatione corporis Chriſti alāt & vegetēt, deinde diuina Chriſmatis virtutē corroborent: vbi corroborauerint, poteſtate atq; autoritate eccleſiaſticis ordinibus augeat

mox

mox aliquo errore lapſos confeſsione reſtituát, & poſtremò humanis culpis abluēdis ſancti olei vnctione perungant. Præter hæc autē diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatiſsimè, habet nanque Apoſtolos, habet Euangeliſtas, habet Prophetas, habet Paſtores, Doctores, Martyres, habet ſermones ſcientiæ, ſermones ſapiētiæ, genera linguarū, interpretationes ſermonū, diſcretionē ſpirituū, gratiā, ſanitatū, fidē, vaticinia, miracula, & eam cœlum claudendi, rurſum aperiendi poteſtatem, vt quidquid in terris ligauerit, quidquid ſoluerit, denique id continuò in cœlo diſſolutū vel ligatū ſit. Et quanquā hæc magna maximáque ſunt, ſatis tñ non fuit tot tanta, ut Eccleſiam habuiſſe, niſi & Angelorū reuelationes, illuminationes, defenſionéſque habuiſſet. Quibus omnibus actiones noſtræ contēplationiſq; ſtudia non tueri modo ac defendere, ſed propenſius etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reip. partibus illuſtratur, quibus nulla vnquā alia vel melioribus vel ornatioribus illuſtrata eſt. Quod autem ciues ipſi arctius in hac copulatiúſq; quam in ciuili alia cōmunitate deuinciātur, vel hic patet manifeſtè, q hi iā non ciues ſunt aut aduenæ, ſed ciues ſanctorum, ſed domeſtici Dei, ſed membra Chriſti, & ita vnius eiuſdémque myſtici corporis membra, vt alij aliis & membra ſint, & quemadmodum ſunt, mutua ſeſe communicatione ac ſocietate cōfoueant. Cùm igitur hæc ciuitas experfectiſsimæ reip. partibus perfectiſsimus conſtituatur, ipſiúſque ciues interiore & cognatione, quam omnes aliæ ſocietates genere colligentur, patet certè, hanc vrbem aliis eſſe digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsámq; præſtare omnibus honore, decore, & (quod maximū eſt) humana beatitudine ac fœlicitate. Quanquā enim cuiuſuis ciuitatis proprium eſſe videtur, ſufficienter ex ſe benéque ac beatè viuere, nulla tamen alia niſi hæc noſtra hoc ipſum habere cumulatè ac largiter poteſt, ſed nec imitari quidē. In aliis nanq; finis ciuilis amicitiæ, & ſocietatis eſt optima inter ſe hominū cōiūctio, in hac verò noſtra, in qua hæredes Dei omnes, cohæredes autem Chriſti ſunt, ad Deū ipſum, vt propriū Chriſtiani generis finē cūcta referūtur. Hæc cū ita ſint, rectè Chriſti Eccleſia, nō tā ciuitas ab Apoſt. Chriſti, quā ciuitas ſácta à viro ſáctiſsimo cōmemorat.

Eccleſia ciuitas eſt ſácta.

ID autē Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hunc ſummū Pontificē caput omniū reuerſurus, id inquā patres qua & ego quoq; ratione demonſtrauero, quæſo intelligite, Sanctitas ipſa (vt à diffinitione incipiam is, vtque Dionyſio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectáque munditia eſt. Proinde tametſi hoc ſummis antiquorū noſtrorūq; rationibus firmatum ſit, in Deo vniuerſorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatéſq; conſiſtere: Deus tamen ipſe præ his omnibus propriā ita ſibi vendicat ſanctitatē, vt etiā ſummi philoſophi Dei ſubſtātiam munditia & ſanctitate definirent. Nam cum inuiſibilia Dei per ea, quę facta ſunt ſempiternam quoq; eius virtutē ac diuinitatē intellectu conſpicerent vellēntque, Dei naturā & voluntatē, ac quidquid in Deo eſt, vnica aliiſque rebus incōmunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maieſtati cōſentaneis nominibus vſi ſunt ſed munditiæ & ſanctitatis ſignificationibus. ſolam enim deitatis ſubſtantiā, à totius potentiæ macula & labe liberam remotámq; eſſe perpendentes illámque ob id eſſe dicentes actum purū, eandē certe ipſam diffinitione hac mundiſsimā eſſe ſanctiſsimámq; dixerunt. Nec mirum ſi talis tantáque ſanctitas tantū in mētibus hominum & numinis habuit & maieſtatis, quandoquidem intelligentiis etiā beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carménque Deo propriū cōſtituit, Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis imaginatiſque vocibus, Sanctus, Sāctus, Sanctus proclamāt, quo fit. vt Dei quoque ciuitatē (in qua magnus Dominus eſt) deceat ſanctitudo. Atque hanc partem (quæ paucis demonſtrari poteſt) breuiſsimè oſtendant. Omnibus rebus, tū natura, tum arte cōſtitutis hoc principio attributū ingeneratúmq; eſt, vt cum aliæ aliis iungendæ ſint, pari mutuáque diſpoſitione ac ſimilitudine cōueniāt, hoc ipſæ formæ ſecundum materiæ recipientis merita diſtribuę teſtantur, hoc ad propria peculiariáq; munera obeunda aptè appoſitéque noſtrorū membrorū habitudines manifeſtant, denique hoc confirmāt innatę materiis ipſis (vt ita dicā) patientiæ, quibus ipſæ res hominū artificio ſubiectæ obtemperant. Hæc nanq; oīa & reliqua id genus, ſiue natura ſiue arte cōponenda ſint, niſi primùm amica inter ſe conſenſione cōueniant, componi coniugiue nō poſſunt. Cum igitur ſanctitas & munditia propria Deo ſit, illique conueniat maximè, cúmq; coniungendas res ipſas habiles inter ſeſe ad coniunctionē eſſe oporteat, nemini dubium eſſe puto eccleſiaſticam ciuitatē, quæ Deo coniunctiſsima eſt. purā, mūdam, ſanctam, immaculatámque exiſtere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perſeuerat, & dilectione perpetua, qua ipſa in Chriſto, & Chriſtus in ipſa manet vſque ad ſeculi conſummationē ab omni vitiorum ſorde & contagione remota eſt, atque ita virtute bonitatéq; perficitur ac vallatur, vt neque mors neq; vita, neque inſtātia, neque futura, neq; altitudo, neq; profundū neq; creatura alia illam poſsit à Chriſti amore ſeparare. Rectè igitur ciuitas hęc noſtra (quandoquidē omniū cœleſtiū virtutū pręcipua) adeo pollet ſanctificate omnibus ac cęteris mūdi dignitatibꝰ, poteſtatibus imperiis antecellit, ſatis eſſe arbitror ciuitatis demōſtratā ſanctitatē. Quæ ciuitas, quia ſancta eſt, iure optimo à ſancto Spiritu nomen illi impōſitū eſt præclariſsimum, is enim hanc ſancta ciuitatem Hieruſalem appellauit, quod profecto nomē ob hanc cauſam adepta eſt, q Hieruſalē non modò pacē ipſam, ſed ea etiā quę pacis ſunt, innuere, ſanctorū interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc ſunt, nam & hoc Hieruſalē atque pacis optimū eſt, & id verum huius ciuitatis nomē, & poſtremò huic ciuitati ita propriū, vt nulli pręterea alteri verè conuenire poſsit. Optimum certè eſt, nā optima res pax eſt, adeóque magna & diuina, vt vniuerſa creatura hanc appetere, & per quam deſiderare videatur. Cum enim pax ipſa (Auguſt. teſte) trāquillitas ordinis ſit, & trāquillitas ordinis tunc ſit, cū ſecluſis contrariis quibuſque ordo cōquieſcit, conſtat res omnes (ſiquidē naturaliter fines ſuos appetāt, & impediētia cūcta ſummopere cōtendant) pacē appetere, paciſq; & quietis fructus, vt adipiſcātur, ſumma ope laborare. Quod aūt Hieruſalē paciſq; nomen verū noſtræ ciuitatis nomē ſit, is teſtis bonus eſt, qui dixit. Et factus eſt in pace locus eius, Dei ſci. qui & huiuſce vrbis fines pacē poſuit, & tantā in ea voluit propagari abundantiā pacis, vt ciues ipſi nō modò cū Deo pacis autore & principe non modò inter ſe omnes pacē haberent, ſed ſinguli etiā pacis trāquillitatiſque abundantia, & intelligēdo in veritate, & appetēdo in ipſa bonitate cōquieſcerēt. Ea verò pax, hæc vrbs Hieruſalē, hoc ſanctiſsimū Dei hominūque domiciliū, non quidē impiorū hominū eſt (qui qūò non vera bona ſectātur, ita nec verā pacē inquirunt) ſed illorum eſt, Patres, qui pacifici ſunt, qui pacis domū vnanimes inhabitant. qui pacē his qui prope & his qui lōgè ſunt, annūtiant, qui his, ad quos diuertūt, pacē deferunt, & eū hoſpitio recepti non ſunt, redeuntem ad ſe pacem ipſi recipiunt. Illorum eſt hæc ſanctiſsima Hieruſalem, quæ ex viuis lapidibus cōſtruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarū ſeræ ac clauſtra à Domino cōfortātur. Hæc eſt illa Hieruſalem, Patres, in qua ſicut paulò antè inter diuinas res perlectū eſt, rex pacificus pacē relinquit nobis, pacē ſuā dat nobis. Sed non quomodo huius mūdi homines dant, ipſe dat nobis, hi enim pacem dant, vt moleſtia careant, ſed pax ibi vera non eſt, vbi nec vera concordia eſt, nec corda hominum coniūcta, ſed disiuncta ſunt. Ea autē pax, quam Chriſtus dat, & quæ in teſtamēto pacis & in Hieruſalē inuenit, ea, eſt. Patres amoris vinculū, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis conſortiū diuinitatis. Quis vnquā vidit vel audiuit talia? quid fuit tam ſingulare, tam nouum, tam inuſitatū? Pax Chriſti non mō noſtra corda & noſtras intelligentias cuſtodit, ſed omnē etiam & humanū & angelicū ſenſum exuperat, omniſque homo ſanctꝰ vocatur. qui ſcriptus, & qui relictus, & qui reſiduus fuerit in Hieruſalē.

Eccleſia ciuitas eſt Hieruſalem.

Hanc itaque præclaram in mutatione mūdi rerū nouitatem vidēs Ioannes ciuitatem hanc nō ſolū ſanctam, non ſolū Hieruſalem ſed nouam etiam Hieruſalem Spiritu ſancto dictante appellauit. Noua eſt enim, nam qui in throno ſedebat, & qui de theſauro ſuo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit naq; vt neq; langueſceret aut veteraſceret vnquam, neq; ſenio conficeretur. Ex quo fit, vt hæc lōgè ſit, origine, dignitate atq; autoritate eminētior Hebræorū ſynagoga, quæ per antiquæ legis vetuſtatē conſumpta cultū & notitiam veri olimq; promiſsi Dei filij ſolita pertinacia atq; animi obſtinatione repudiauit. Nā cū in ſynagoga ipſa in hodiernū vſq; diē vetꝰ homo ſit, vetꝰ lex, vetꝰ fermentū, priſtina conuerſatio, in noſtra certè hac Hieruſalē oīa noua ſunt, nouū cor, noua lex, nouꝰ homo, noua conſperſio. Quę enī maior nouitas eſſe poteſt, quàm Deū hominē eſſe, & rurſus hominem Deū, eundēque verū Deū hominem, clauis cōfixū, ſpinis coronatum, & innumeris affectū contumeliis, non aliis ipſum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus infernum viciſſe, cœlos aſcendiſſe, ad Patris dexteram conſediſſe, proptérque ſuū nomen ac legē trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affeciſſe? Quid? q illius diſcipuli rudes, pauperes, abiecti, obſcurique homines, cum vniuerſus ferè terrarū orbis ignorātiæ tenebris inuolueretur, & erroribus ac ſuperſtitionibus ſceleribúſq; obtēperaret (tot atq; tantis vt dæmones omniū gētiū dominarētur, ac ſummopere ab hominibꝰ colerētur) hūc tamē ipsū mūdū immūdū Chriſti diſcipuli hi ex infima plebe viri cōtra ſynagogæ Pontifices, contra mūdi Imperatores, contra humani generis hoſtes, cōtra leges, cōſuetudines, opiniones, nō armis, nō opibus, nō vi aut ferro vicerūt, ſed fide tantum, ſpe, & charitate ſuperarunt, purgauerūt, illuminauerunt. Tam autē ꝓpria eſt noſtræ Eccleſiæ diuina atq; ſempiterna nouitas hæc, vt nulla hominū ætas fuerit, nulla vnquā ciuitas aut reſp. quæ non ab hac Chriſtiana Eccleſia cūcta acceperit, q filiorū Dei adoptionis perpetuæ extitūt. Nam (vt a diuo Thoma præclare ſcribitur) ſummū illud Dei beneficiū quod

Eccleſia quomodo noua eſt ciuitas.

quod noſtri gratiam appellant,& quo Dei filij efficimur,id à Deo noui Teſtamēti eſt, vt à mundi creatione ſancti ſanctæq; omnes quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt,eatenus ſub noui Teſtamēto cōprehēdātur, ad quod veteris omnia ſunt referēda.Verum cùm hoc fieri nequiuerit,vt excellēs hæc diuini humaniq; conſortij nouitas ex terra terrenisq; rebus oriretur(quod enī natum eſt ex carne,caro eſt,& quod natū eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt) par certe & conſentaneū rationi fuit,vt de cœlo ciuitas hæc ſancta & noua Hieruſalē deſcenderet. Deſcēdit nanq; de cœlo vrbs hæc noua,cuius fundamenta nec in poëtarū figmētis,nec in humanæ ſapientiæ perſuaſibilibus verbis, neq; in cuiuſuis mortalis aut creaturæ volūtatis appetitu ſeu opinione iacta ſunt, ſed quæ in mōribus ſanctis,hoc eſt in patriarcharū figuris , in prophetarum teſtimoniis in præconiis Apoſtolorū,in ſuppliciis martyrū in admirādis Chriſti operibus , in ſanctorum proborúmq; hominum purgatiſsimis mētibus,in virtutis deniq; & Spiritus oſtēſione incōcuſſa ac firma perſeuerāt.Deſcēdit autē de cœlo non greſsibus corporis,ſed imitatione ac ſimilitudine.Illius nanq; exēplo, quæ in cælis eſt reip.beatiſsimæ,huius, quæ in terris eſt,regimē cōſtituit Deus,vt illud non penes omnes aut multos, ſed penes vnum Chriſti vicariū & dominici gregis paſtorē conſiſtat.Nam ſicut in Hieruſalem illa quæ in cælis eſt mater noſtra , vnus tantùm Dominus eſt Ieſus Chriſtus,ita in hac Hieruſalē illi⁹ filia, quæ Chriſti ſanguine irrigata & matris eſt illuſtrata ſplēdoribus, vnus tantùm princeps eſt vicarius Chriſti, & Pontifex maximus , cui oēs deſcendētis Hieruſalem ciues & incolæ , non ſolùm vt ſeparatim ſinguli,ſed etiam vt ſimul vniuerſi obedire debeāt.quēadmodum qui in ſuperna ſunt Hieruſalem ſancti,cùm ſingulatim, tum vniuerſē diuiſim ; ac ſimul omnes vni omnium creatori ſubſunt,parent & obtēperant Vt verò præclariſsima hæc ſunt? At dicet fortè quis,Cū his tēporibus duæ nobis Eccleſia & duę ſynodi proponantur(vna Romana,Piſana,altera)verū ambæ de cælo deſcēderūt?Alterā enim earū tantúmodo deſcendiſſe neceſſe eſt,ſiquidem Chriſti ſpōſa vna eſt.Sinite me hoc in loco Patres, reſpirare parliſper,nā quid à vobis in hac re conſtituēdum ſit,paucis dicā.

QVINQVE CHRISTI Eccleſiæ cōditiones,nobis (vt audiſtis)ſanctus Euangeliſta propoſuit , illam enim in primis eſſe ciuitatem,deinde ſanctam Hieruſalem pòſt , tum nouam eſſe , & de cælo poſtremò deſcēdiſſe affirmauit. Illam igitur ſynodum & in terris Eccleſiā militantem, quàm de cælo credimus deſcendiſſe conſentaneam eſſe præſcriptis cōditionibus, & in cælo triumphantis Eccleſiæ formalis,procul dubio reperiemus.Eam verò, quæ à ſupernorum imitatione prolapſa in pręceps,ab illis deflectit viā, non vtique de cælo deſcendiſſe, quin potius ab inferis aſcendiſſe iudicabimus.Hoc quando ita ſe habet,non deſcendit de cælo,Patres,Piſana nuper Patrum illorum Eccleſia,non deſcendit de cælo infauſtus vbique & inuiſus cœtus,non tantum è cęlo facinus. Non deſcēdit inquā,ſed ruit.Quamobrem,quia non obſeruat ea, quæ cæli ſunt,non imitatur quæ cælorū regni eſſe traduntur. At quare hoc rurſus?quia prorſus altera eſt à reuelatis Apoſtolo cōditionibus.Vt autē eas congruo ordine percurramus,quis veſtrū putabit,Patres illum conuentum, qui vnius tantúmodo nationis eſt(ſi tamen vnius eſt,& non dimidiatæ, vel nullius potius gentis legitima coitio) quis putabit illum vniuerſam coēgiſſe ſynodum eius ciuitatis,ad quā fortitudo gētium venit,ad quam multitudo maris cōuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur,cuius minimus in mille eſt,& paruulus in gentem fortiſsimā? Tantum enim abeſt , vt Eccleſia in illa Piſana vera Dei ciuitas ſit, quantū abeſt vt ſancta & legitima ſit tantúmq; recedit à candore ſanctitatis,quātum ad errorum ſordes accedit, accedit autē plus tantò,quātò magis & Petrum Eccleſię,& Papā Concilio,& ſuo conciliabulo ſummū, verū certúmq; Chriſti vicarium ſubiicere conatur.Quod tamen nil aliud eſt,mea ſentētia , quam naturæ ipſius rationiſq; ordinem peruertere , & filios patri , & mēbra capiti,paſtoriq; ipſi ſuatum greges ouium præficere. Sed & illud perſpicuum eſt, Hieruſalē nomē illi Eccleſiæ nequaquam conuenire:propterea ꝙ nec pacem habet,nec ordinis tranquillitatem,quodque tam excellentem Eccleſiæ ordinē ſubuertere cōnititur vtpote quæ contra Romanam Eccleſiam togata armatáque bella commouerit:quæque ad quæcunque diuerterit, non modò pacem illis non attulerit,ſed ſpem omnē pacis funditus euerterit, quæ ſingulatim omnia commemorarem, niſi intelligerem nimio etiam plus quam vellem eſſe manifeſta. Nō igitur Piſarum ſynodus , ſynodus Hieruſalem eſt , ſed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar cōfuſionē fecit,& concordiam ædificantium diſiecit.At dicent nonnulli:Saltē vna ex multis,& quarta ex quinque præſcriptis conditionibus Piſano cœtui conueniet : nouitas ſcilicet.Quid enim tam nouum & inuſitatum ac mirabile eſt,quā eſſe qui conentur efficere, vt miles duci , & filius patri , domino ſeruus imperet , oues paſtori denique pedes & cætera mēbra capiti?Fateor equidem & ego quoque noua hæc eſſe,ſed tamē aliena prorſus ab illa ſempiternæ ſanctiſsimæque ciuitatis nouitate.

Multum enim inter hanc illamq; intereſt nouitatē nomen vtriuſque commune eſt,ſed res & ſignificatio diuerſa.Hæc enim Hieruſalem nouitas à ſpiritu ſancto eſt,& æterna eſt : at illam Piſanam vnica tantū obedientia & Eccleſiæ pars tunc effecit , cum ſchiſmaticis illius tempore.res ita maximi Pōtifices habebātur, vt nullus eorum aut certus quidem , aut abſque ambiguitate verus Petri ſucceſſor exiſtimaretur. Hæc itaq; nunc Piſana nouitas Conſtantiæ tunc ortum habuit,& euanuit.Baſileæ repullulauit, & exploſa eſt:atque his etiam temporibus(ſi vos viri eritis)interibit quēadmodū ſub Eugenio quarto ſummo maximóq, huiuſce ſedis Pontifice repreſſa eſt. Neq; enim de cælo deſcendit , atque ob id diuturna non eſt,neq; vnius principatum amplectitur , qui & in illā triumphāte Eccleſia eſt,& hanc militantē conſeruat:quēq; ſynodus Piſana amplecti deberet , ſi è cælo deſcendiſſet, & nunquam multitudinis regimini(vti facit)inniti Longe igitur ab hac Chriſti Piſarum Eccleſia diſcrepat,hæc enim fidelium eſt,illa cauillantium:hæc domeſticorū Dei, illa aberrantiū.hæc Chriſtianorū hominū,illa verò eorū, qui Chriſti veſtem conſcindere.& à myſtico Chriſti corpore myſtica Chriſti mēbra ſeiungere non verentur. Habetis Patres,quid de Pyſana ſynodo cōmuniter cōſtituendum ſit : nunc de noſtra Laterana & de ſenſu animi mei pauca dicam.

CVM Eccleſia Piſana de cœlo nō deſcenderit(vti iā vidimus) & alteram ex propoſitis deſcendiſſe neceſſarium ſit (hoc enim poſuimus paulò antè) patet Eccleſiam noſtram, quā Lateranen.ſynodus perfecta refert , diuinam illam eſſe ciuitatem , quæ habet ſanctitatem propriam,paciſque abundantiam,& æternæ nouitatis azymos & ſynceritatis panes, quæq; cum vno ſummo vnius Chriſti vicarij principatu , de cœlo deſcendit. Hæc tametſi magno nobis eſſe debeāt argumēto,Conciliū noſtrum rectū,ſanctū atque legitimū eſſe:huc accedit tamen primum, ꝙ cōcilium hoc à Rom.Pontifice indictum,inchoatúmque eſt . deinde ꝙ præclara noſtrorum maiorum Concilia non imitatur modò,ſed eorum etiam multa Apoſtolici ſplendoris præſentia exuperat , quodque eidem poſtremò propterea quia præſentia hac illuſtratur.Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatē eſſe pate facturum.Quæ cùm ita ſint, nequaquam illis aſſentior , Patres qui ſolo Concilij nomine audito, rem ſanctam & vtilem continuum arbitrabātur effectam eſſe.propterea quòd qui aptius & calidius fallere conſueuerunt , hi prauis rebus honeſta vocabula prætendere ſunt ſoliti.Et * tamen Concilium illud probo , ꝙ ſuis partibus omnibus abſolutum perfectumque eſt , quodque illa habet quæ & neceſſaria conſiliis ſunt:& à ſacroſanctis requiruntur atque expectantur.Expectantur autem multa hoc tēpore,& requiruntur:atque hæc potiſsimum Eccleſiæ videlicet reformatio,morum prolabentiū reſtitutio,exorti iam ſchiſmatis oppreſsio, conuerſio infidelium,reuocatio hæreticorum, roboratio optimarum legū atque ſanctionū quæ ad ſalutē vniuerſæ fidei Chriſtianæ ptineāt.Atque illa etiam quæ paſsim deprauata & deformata cernimus,vt eccleſiaſticæ dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmiis honorētur,vitia aut ſeuere puniatur,aut ſaltē ab honorib⁹ & præmiis arceatur. Hoc enim noſtrū Lateranēſe Conciliū,ꝙ pia origine & ab autore ſuo ſanctę & legitime inchoatum eſt,ſi ad propriū quoque & cognatū finē corrigēdi atque emendādi quæ detorta ſunt pręcéderit,nulla erit ratio,quare q contradicere,aut vllo pacto opponere ſe voluerint , temerarij, amentes ſcelerati inſuper & nefarij homines no meritò exiſtiment. Quare ſi Cōciliū hoc noſtrū eū finē exitū que habere deſideratis, quem ſanctiſsima ſemper florētiſsimáque Cōcilia habuerūt , de his Patres(quæ iā dixi)prouidendū eſt diligenter , atque de hoc celeriter omni cura diligētiaque cōſtituendu,quæ neque hodierno die diſsimulare poſſum , neq; ſilētio vllo pacto præterire.Iactant enī voces(quæ etiā ad aures meas peruenerūt)percuſſum paſtorē,oues diſperſas,Piſanā ſynodū ſummo Pōtifice & in terris Deo poteſtate autoritatéq; interdixiſſe.Maximis Eccleſia,Patres, & diſſenſionib⁹ inuolui & nouis qbuſdā vexari & pturbari malis iāpridē vidimus.ſed hæc tāta,tā exitioſa,tā piculoſa haberi Cōcilia à Patribus illis,quis quæſo vnquam putauiſſet?Nūc quicquid eſt,quātū ad vos delatū dedecus,& facinus admiſſum ſit videtis , memoria teneris,Patres legiſtis enim quāplurima. Quid aliqn viri clariſsimi & ſapiētiſsimi in Calcedonēſi ſynodo cōtra Epheſina fœdam & illius principē Dioſcorū:qd in Cōſtātinopolitana (quæ octaua fuiſſe dr) cōtra Fotiu omniū diſcordiarū ſatorē decreuerunt, propterea ꝙ Epheſinus cœtus grauiter errauerit , Dioſcorus in Leonē vrbis Epiſcopū ſentētia ſcripſerit : Foti⁹ aūt nō ſolū abſq; Romani Pōtificis autoritate Conciliū congregauerit(ꝙ quidē alienū eſt ab homine Chriſtiano)ſed in Nicolaū etiā ſummū Pontificē anathema protulerit.Quemadmodū igitur conuentus Piſanus Fotiū & Dioſcorū eſt ſecutus delinquendo, ita vos cōſulendo atque animaduertendo , celeriter ſynodum Calcedonenſem illāmque Conſtantinopolitanam imitantes incumbite, Patres,ad ouium gregem , ad paſtoris autoritatem , ſalutémque Eccleſiarum omnium reſpicite , prouidete (quod ipſum & facile factum

Alias tā tum.

eſt,

eſt,& fieri debet)prouidere, Patres, ne quis talia poſthac vnquam nō modo perpetrare,ſed ne cogitare quidē, aut deſiderare poſsit.

VERVM ne ſanctiſsimo Cōcilio noſtro in tot aduerſis rebus ad cōem ſalutē & conſeruandam & amplificandā legitima præſidia deſint,quin potius(quod omniū votis expetitur, deſideriiſq; poſtulantur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor. Iuli. pontifex maxime,q ea abs te peto,quæ tuæ virtutis, tuæ dignitatis,tuæ poteſtatis propria ſunt. Antea enim cum in ſingulis rebus inſiſtebamus, alios ordines Eccleſiæ inferiores ſumus allocuti,nūc de ſumma rerum dicturi breuiter,ſummum principem,& caput omniū appellamus. Te itaq;, Pater beatiſsime,obſecro atq; obteſtor(tua enim poſt Deum maxima eſt poteſtas, tuum eſt imperium,tua rei.gubernatio,Chriſtianæ fidei defenſio) obſecro inquam & obteſtor,hoc omni ſtudio cures atq; efficias,vt hæc ſynodus Lateranenſis per te congregata, quēadmodū Eccleſia quā refert de cœlo deſcendit (vti Ioannes vidit) ita cum illa rurſus aſcendat in cœlum. hoc enim vniuerſi totis deuotiſq; animis deprecamur. Aſſequetur aūt hoc,te volēte,teq; imperante,ſi tu ipſe Pater ſancte, omnipotētis Dei(cuius vices in terris nō ſolū honore dignitatis,ſed etiā ſtudio volūtatis genere debes)potentiā,perfectionem, ſapientiámq; imitaberis. Atqui vt in primis potētiam imiteris,accingere,Pater ſancte,gladio tuo, tuo inquā accingere, binos enim habes,alterū tibi reliquiſq; huius mundi principibus cōmunem,alterum tibi propriū,atque ita vnum, vt illū alius nemo niſi à te habere poſsit. Hoc itaque gladio tuo (qui eccleſiaſticæ poteſtatis eſt) accingere potentiſsimè, & accingere ſuper femur tuū,id eſt ſuper vniuerſas humani generis poteſtates. Cúmque accinctus fueris, tum intende contra errores, cōtra hæreſes, contra diſſentiones,deniq; contra inferni portas,errorum,hæreſum,& diſſentionum autores,nec intēde ſolum, ſed etiā procede & regna. Procede in primis,& proſpere procede,gentes quæ bella volunt,diſsipando,tū regna ſacerdos & rex,quæ pacis ſunt cogitādo,inquirēdo,perſequendo is nanq; idē quem imitari debes, & Rex regū eſt,paciſq; princeps & Dominus dominantiū,rexq; pacificus. Hanc autē ſummā potentiā tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc miſericordia eſt, qua Pater ille cæleſtis & perfectus,Solem ſuū oriri facit ſuper bonos & malos, pluítq; ſuper iuſtos & peccatores,Nam ſi tanta vbiq; miſericordia præſtabis,vt nō modò amicos, ſed inimicos etiā ac hoſtes ad tui nominis reuerentiā, ad Apoſtolicæ ſedis cultū,ad Chriſti Eccleſiæ vnitatem,ad huius Concilij manifeſtam profeſsionē venire cōpellas, rectè pater ſancte, Dei profeſsionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior miſericordia eſt, nulla magis principi propria, nulla potentiæ ſummæ cognata magis atque amica eſt. Hæc te præ regibus terræ excellentiſsimum, hæc te vniuerſis populis adorādum, Deoque in ſuper te & gratū & amicū & ſimilimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiúmque viros clariſsimos per Dei tuámq; miſericordiam ad hanc ſynodū venturos acceſſuróſque exiſtimemus, vna ſe tibi ad hanc rem offert diuina ſapientia, quæ à fine ad finē fortiter attingit, & diſponit omnia ſuauiter, Huius nuper exēplo, à fine ad finem tum attigiſti fortiter Pater ſancte,cum indicto Concilio hoc atq; inchoato,vniuerſos ad bene de Chriſtiana reip. ſperandū excitaſti. Diſpones autē ſuauiter,prouidendo ſapienter,ne vocati a te iuſtè quæri poſsint, ſe,vt par erat,in re tanta expectatos non fuiſſe. Quare poſtquam hodierno die(quod bonum,fauſtum,feliaque ſit)de ſingulis, quæ ad huiuſce ſanctiſsimæ ſynodi conſeruationem & ſtatum ſpectare videbuntur,conſtitutum fuerit,tū de his quoque conſtituatur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Conciliū ſynodumque haberi,& deſiderari ſe atque expectari,cūctæ proculdubio nobiſcum vna ad Chriſtianæ religionis diſciplinam,ad apoſtolicæ autoritatis maieſtatem, ad communē fidelis populi ſalutē, ad habentium rerum reſtitutionē, ad totius præterea Eccleſiæ defenſionē & rem,cōuertentur. Sic nanq; hoc ſacroſanctū Conciliū in cælum aſcendet,cum catholica Eccleſia, quam refert, & quā Ioānes ciuitatem eſſe,ſanctā eſſe Hieruſalem nouamque eſſe,atque de cælo deſcendiſſe contemplatus eſt. Dixi.

¶ Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xiſti,finis.

TRACTATVS SECVNDVS

De Dei glorioſi infinitate intenſiua,vnica quæſtione contentus.

Thomæ de Vio Caietani,Cardinalis Sancti Xiſti,ſubtiliſsima de Dei glorioſi infinitate intenſiua.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

QVAERITVR vtrū Deus glorioſ⁹ ſit infinitæ virtutis. ¶ Et arguit q nō. Primò, Quia aut Deus mouet cælū effectiuè & imediatè,aut nō effectiuè,ſed vt finis tantùm,vel effectiuè & mediatè. Si primo modo, & eſt infinitæ virtutis,ergo motus cæli eſſet in non tēpore,quod eſt contra ſenſum. Conſequentia patet ex 8.phyſi.tex. 79.& primo cæli,tex.52.& ſecundo cæli,com.58.& alibi,&c Si ſecūdo modo aut tertio & eſt infinitæ virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ ſi moueret effectiuè & immediatè, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, ſed poſsibile eſt virtutem illam infinitā mouere effectiuè & immediatè: ergo poſsibile eſt ex ea ſequi motū in non tēpore,quod eſt impoſsibile ſimpliciter. Prima conſequentia ex antedictis eſt euidens. Affirmatio verò vltimi antecedentis patet ex eo q virtus infinita nec eſt alligata cauſalitati finali motus,nec mediatè cauſalitati effectiuę eiuſdem quin poſsibile ſit ipſi ab his abſolui,alioqn infinita virt⁹ nō eſſet. ¶ Si dicatur q hæc ratio ſupponit Deum agere naturaliter. i. non quantū vult,ſed quantū poteſt.& quod hoc non eſt neceſſarium, quia Deus eſt natura intellectualis cuius proprium eſt agere, ſm intellectus ſui diffinitionem, vt artifices facere videmus, & conſequenter Deus tanta velocitate mouet,non quin plus poſsit,ſed quia ſic explicandæ ſuæ arti expedire videt. Contra hoc primò. Quia ſaltē habetur intentum ſm Ariſt.& Auer.cæteróſque Philoſophos,tenentes Deum,licet intellectualem.naturali tamē neceſſitate agere. Demonſtratio ſiquidem poſita in primò cæli tex.90. ad oſtentandā vnitatem mundi,manifeſtè ſupponit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alex.& Auer.& S.Tho.& cæteris. Venatio etiā numeri intelligētiarum iuxta numerū motuū cæleſtiū in 12.Meta.tex.43.hoc idem ponit,Numerus enim motorum non adæquatorum,non poteſt ex motuum numero efficaciter cōcludi,cum poſſet facilè quiſpiam dicere.plures motus ad eodē excedente motore fieri inconueniens quoque reputatur ab Ariſto. 8. Phy.tex.70.quòd virtus finita & infinita poſsint æquali tempore mouere,quod tamē ex hac reſpōſione ſequeretur. Auer. quoque 8. Phy.com.15.& primo cæli,com.21.& Auic.6.Meta. hoc idē ſentire videntur,Secundò,Quia vt dicitur primo Priorū,& primo cęli,textu centeſimo decimonono, id ad quod ſequitur falſum impoſsibile,eſt ſimpliciter impoſsibile,ſed ad virtutē infinitam poſitam in rerum natura,licet agentē liberè ſequitur falſum impoſsibile ſcilicet poſſe fieri ab ea motum in non tempore, ergo ipſam eſſe in rerum natura,eſt ſimpliciter impoſsibile. Probatur minor. Tum quia non eſt impoſsibile. Deum velle vti tota virtute ſua, vt inductiuè patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo cęli.tex.102. ab vniuerſali manifeſtata per inductionem in omnibus ſenſibilibus,non eſt reſiliendum. Tum quia cōſiderata tātum virtute diuina infinita,non conſiderato modo agendi,qui eſt poſterior,ſ.agere per libertatē, ſequitur motum fieri in non tempore, quamuis non de facto,tamen quantum eſt ex ratione potētiæ motiuæ. Conſtat autem non ſolū eſſe impoſsibile illud ad quod ſequitur de facto poni aliquod impoſsibile in rerum natura, ſed etiam illud ad quod ſequitur aliquod impoſsibile ſimpliciter. Vnde hoc poſſet exemplificari ſic. Quemadmodum poſitio tua duo dicit, ſcilicet quod eſt virtus infinita, & quod agit liberè, ſic conſequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore,ex ſecundo autem quòd de facto hoc falſum eſt. *Secundū argumētum.* ¶ Ex quibus ſimul infertur quòd ad infinitā virtutem licet agentem liberè,ſequitur aliquod falſum impoſsibile, & conſequenter ipſam inueniri eſt impoſsibile.

¶ Secundò arguitur ſic, Omni potētiæ actiuæ in natura reſpōdet aliquod poſsibile ex potentia paſsiua, & econuerſo,vt dicitur in primo cæli com. 124. vel ſaltē reſpondet aliquod poſsibile manifeſtatiuum totius illius virtutis actiuæ vt ſic, aliter fruſtra eſſet, cùm potentia ſit ꝓpter opus 2.cæli,text.17. Sed virtus diuina motiua eſt infinita per te, ergo ſibi reſpondet ſaltem poſsibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius,hoc autem eſt impoſſibile,quia aut ille motus eſſet corporis infiniti, quod impoſsibile eſt inueniri,aut corporis finiti in non tempore,quod eſt impoſſibilius,aut eſſet corporis finiti in tempore æterno, vt eſt motus cæli & hic non concludit infinitā virtutem motoris ſed immotabilem & immaterialem,alioquin omnes motores cælorum eſſent infinitæ virtutis. Et confirmatur quia quātitas virtutis actiuæ ex effectus quantitate cognoſcitur,vt dicitur in primò cæli, tex.116. *Tertium argumētum.* Vnde cum Deus non poſsit producere effectum infinitū,vt communiter tenetur,& a Philoſophis & à Theologis, conſequens eſt quòd virtus diuina infinita non ſit. Et confirmatur ſecundo ex quarto Phyſicorum text.centeſimotrigeſimoprimo ſic, Si impoſſibile eſt eſſe mobile impoſsibile eſt eſſe motiuum, & econuerſo, & ſimiliter. ſi impoſsibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſsibile eſt eſſe motiuum velocitate infinita, ſed impoſsibile eſt tale mobile inueniri,ergo & motiuum infinitæ virtutis.

¶ Tertiò arguitur à credentibus ſe arguere ex cōmentario 38. ſecundi de cælo,vbi Auer.dicit, q ſi motor non haberet potentiam terminatam,ergo neque naturam terminatam, & ſic intelligerētur ex ſua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex ſuo eſſe res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus eſt ens impoſsibile inueniri in rerum ordine,quia ſi ponatur,ſequeretur,inquiunt, quiddam, quòd totum

non

non eſſet maius ſua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuiſa ſecundum intellectum in duas quaſi partes: ex quo quāta eſt virtualiter, cum quælibet pars infiniti ſit infinita, & vnum infinitum non ſit maius alio, conſequens eſt ꝙ tota virtus infinita eſt æqualis cuilibet ſuarum partium: quod eſt impoſſibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cum dicit, ꝙ ſi eſſet motor infinitus, intelligerentur ex ſua natura motores infiniti. Alii verò eādem inde volentes deducere concluſionem, dicunt ideo eſſe impoſſibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium eſt occupare totum: & ideo ſi daretur infinitum ſecundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec cōpateretur ſecum aliquam aliam virtutem: & ſic periret ordo vniuerſi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autē eſt primū principium motus, ideo dixit, ꝙ intelligerentur ex ſua natura infiniti motores. Poteſt tamen difficilius, & ad mentem Auerrois ibidem argui ſic: Cauſa finitatis intenſiuæ eſt diſtinctio formarum: & hæc eſt communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa eſt communis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia diſtinctio formarum mouentiū eſt cauſa finitarum proportionū ad mobilia: niſi enim eſſet diuerſa natura mouentis Solem, a natura mouentis Saturnum, non poſſet reddi ratio ſuarum commenſurationum ad mobilia propria. Tum quia conſtitutiua formarū, ex quibus oritur earum diſtinctio, ſic ſe habere neceſſe eſt, quòd vnum aliquid claudit poſitiuum, quòd reliquum non claudit, & econuerſo. Ab infinito autem nullum poſitiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum.

Quartū argumētum. ¶ Quartò arguitur ſic. Si Deus eſſet infinitæ eſſentiæ, ſequeretur, quòd nullum ens eſſet perfectius alio: hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur ſupponendo, quòd perfectio attendatur penes acceſſum ad ſummum: quod etiam habetur in propoſito ex decimo Metaphyſicorum commento ſeptimo vbi dicitur, quòd primus motor eſt menſura omnium ſubſtantiarū. Hoc enim ſtante deducitur conſequentia ſic: Eorum quorum nullum eſt alio propinquius ſummo, nullum eſt alio perfectius: ſed ſi Deus eſt infinitus, nullum aliorum entium eſt ſibi propinquius alio: quia à quolibet diſtat in infinitum: ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

Quintū argum. ¶ Quintò arguitur autoritatibus. Et primò Auer. octauo Phyſicorum com. ſeptuageſimonono. vbi negat primum motorem eſſe infinitum. Secundò. in ſecundo cæli, commento allegato trigeſimooctauo: & trigeſimonono, vbi ſubdit quod infinitas intenſionis impoſſibile eſt quod inueniatur in formis, inquantum ſunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commento ſeptuageſimoprimo & in de ſubſtantia orbis. cap. tertio, &c.

Ariſtoteles quoq; in ſecundo cæli, textu ſeptuageſimoprimo: teſtimonium huic parti perhibet, dum dicit, ꝙ ſi adderetur ſtella orbi erratico, vltimus orbis eſſe in labore. Conſtat enim vt ibidem, & in commēto 58. declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere alios, eſt motorem eius hoc facere, quem omnia deſiderant: quem conſtat eſſe Deum: & conſequenter nihil aliud eſt dicere, vltimus orbis eſt in labore, quàm Deus eſt in labore. Hoc autem non ſequeretur, ſi Deus eſſet infiniti vigoris, ergo.

IN oppoſitum eſt autoritas Ariſt. octauo Phyſ. textu comment. vlti. vtentis infinitate pro medio termino ad concludendum Deum eſſe incorporeum.

CONCLVSIO.

Deus ſecundum mentem Ariſtotelis & Auerrois eſt virtute infinita intenſiua.

IN HAC quæſtione tria ſunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò reſpondebitur rationibus oppoſitum.

Quæſtio eſt de quātitate diuina perfectionis. QVO AD primū, Cum finiti & infiniti ratio quantitati congruat, vt dicitur primo Phy. tex. 15. & quantitas diuidaꝰ in ſucceſſiuam & permanentē, & hęc in quantitatem molis & perfectionis, ſupponamúſq; Deum eſſe incorporeum, & immortalem, &c. cōſequens eſt, ꝙ nec de quantitate durationis, nec molis quæſtio preſens ſit: ſed de quantitate perfectionis, an infinità ſit. Quia verò infinitum negationē claudit, non eſt putandum priuatiuē teneri, ſed, vt cōmuniter, & verè dicitur, negatiuè: quoniam non quæritur, vtrū Deus nō habeat opus pfectionis terminos, quos ſua vel alicuius alterius natura nata eſt habere, ſed ſimpliciter quæritur vtrū nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuò ſe cōſequantur infinitas virtutis. & infinitas eſſentiæ: diuerſa tñ quæſita formaliter ſunt: & diuerſa habēt propria media. Propter ꝙ diuus Thomas in ſeptima quæſtione primæ partis, tractat infinitatē eſſentiæ Dei: & in quæſt. 25. infinitatē ſuæ potentiæ: Vnde quæſtio noſtra de infinitate virtutis inquirēs, ſi infinitatem eſſentiæ quaſi pertrāſibit, arguēda inſufficientiæ nō eſt. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: aut virtus, ſeu potentia Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, ꝙ nullus perfectionis limitibus anguſtetur, an non. Verbi gratia applicando quæſtionem ad virtutē motiuā, an virtus motiua Dei glorioſi ſit tātæ perfectionis, quòd quantum ex ſe, nullo limite claudaꝰ: ſed quacunq; velocitate data poſſit facere maiorem: an cōcludatur aliquo termino: puta ꝙ vltra velocitatē vigintiquatuor horarū nō poſſit facere maiorem. Et hæc de primo.

Primum ſupplementum Deus eſt ipſum eſſe per eſſentiā & omnium rerū perfectiones eminenter continens etiā ſimul ſumptarum. QVO AD ſecundum, quia non eſt intentionis præſentis diſcutere difficultatem hanc, niſi inter Peripateticos & horū duos tantùm, principem, ſcilicet eorum, & Auer. à quibus Methaſiſica. lia media propria ad infinitatem ſubſtantiæ diuinæ, aut non habemus, aut ſic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tātùm viis propoſitum oſtendetur. Vnum tamen de ipſa diuina eſſentia præmittēdo, ſcilicet quod eſt ipſum eſſe per eſſentiam, & totam eſſendi virtutem præhabens, ſuperexcedénſque nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt & quæ ſunt, & quæ poſſunt eſſe, etiam ſimul ſumptarū. Quòd enim ſit ipſum eſſe per eſſentiam, Ariſtot. 2. Met. text. 4. & Auer. 12. Meta. com. 51. teſtantur. Quòd verò ipſum eſſentiam, totam eſſendi virtutem præhabeat, apud ſapientes penetrantes terminos, in dubium verti non poteſt: ſed communis animi conceptio eſt, quemadmodum incorporalia non eſſe in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in commento 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiuſque ſiquidem rei nobilitas, ſecundum aliquam eſſendi rationem eſt.

Confirmatúrque ab eodem in 12. Meta. com. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu, & in com. 51. Quòd autē omnium nobilitates ſimul ſumptæ deficiant à nobilitate prima: ex eo patet, quòd cùm ipſa ita ſit ſummum ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in ſe nobiliſſimo modo, tanto omnibus præſtat, quantò eorum in ſe naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in ſe per modum ſui, qui eſt purus actus omnino. Vnde ridiculum eſt, ꝙ quidam nō ſunt veriti ſcribere, ſ. quòd cùm dupliciter poſſit intelligi, Deum habere in ſe perfectiones omnium, vno modo ſic, vt habeat in ſe vnam ſimplicem eſſentiam præhabentem omnia, vt pura actualitas, alio modo ſic, vt habeat in ſe gradus perfectionales correſpōdentes ſingulis perfectionibꝰ cōtentis. Si ſecundo modo verificaretur, tunc Deus eſſet perfectior, cæteris ſimul ſumptis: ſi verò primo modo, nō cōcluditur, Deum eſſe perfectiorē omnibus ſimul, ſed ſingulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his nō habetur, Deum eſſe perfectiorē omnibus ſimul ſumptis. Ridiculum inquā eſt: quia puerile eſt in philoſophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus vniuerſalibus. Non enim eſt poſſibile ſm rem, neque ſm intellectum, etiam dáta fingendi licentia, vt aliquid ſit melius ipſa bonitate per eſſentiam aut magis ens ipſo eſſe per eſſentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quam ipſa vita, & ipſe intellectus per eſſentiam. Si ergo Deus ſm vnitatē eſt huiuſmodi, quomodo pōt aliquid eo perfectius fingi? Vnde Ariſt. 12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum eſſe viuum, & ſapientem, &c. vt Platoni attributum dogma confutaret, quòd nobilitates entium diuiſit, ponens aliud eſſe per ſe vnum, & aliud per ſe ens, & aliud per ſe vitam, &c. Vnde ſicut Leo Platonicus eſſet perfectior non ſolùm ſingulis, ſed omnibus Leonibus ſimul, quatenus Leones ſunt, etſi infinities, infiniti Leones particulares eſſent, omnes per ſe à Leonis nobilitate deficerent: ſic omnia entia per participationem, à primo per eſſentiam ente neceſſe eſt deficere. Quod etiam ex cauſalitate æquiuoca primi ſuper omnia, manifeſtè patet.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate pręhabita, oſtendendum eſt, an virtus eius ſit infinita intenſiuè.

PRIMA ergo via ex fine 8. Phyſ. ſumitur ſic: Ariſt. vt Auer. com. vlt. inquit, cōcludit in ſecunda figurꝰ, Deū nō eſſe virtutem in corpore ſic: Nullū corpꝰ aut virtus in corpore eſt infinitū: primus motor eſt infinitus: ergo primus motor nō eſt corpꝰ, nec virtus in corpore. Probaꝰ maior, quia virtus infinita aut eſſet in corpore infinito, & hoc non daꝰ: aut in corpore finito, & hoc oſtenſum eſt eſſe impoſſibile. Minor verò quia mouens tpe infinito eſt virtutis infinitæ: primus motor eſt hmōi: ergo. Iſte eſt proceſſus Ariſt. in quo manifeſtè vtiꝰ infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert ſiue ſic, ſiue aliter formetur proceſſus Ariſt. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit. vt patet in textu.

¶ Quidam autem peruertentes textū, dicunt, ꝙ Ariſt ſumit quidē pro medio infinitā virtutem, ſed virtus infinita poteſt eſſe dupliciter. Vno modo intenſiuè: & ſic non accepit Ariſt. Alio modo ſecundum durationem: & ſic intellexit. Ita quòd maior eſt, Nulla virtus in corpore eſt infinita ſm tempus, &c. Sed contra hos ex hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi probatæ anterioribus ſyllogiſmis, in eo ſenſu ſunt ſumendæ, in quo fuerūt concluſæ in præcedentibus rationibus, iſta patet de ſe. Sed præmiſſæ ſyllogiſmi facti in tex. vlt. fuerunt probatæ per alias rationes factas vt ibidem fatetur etiam Ariſtoteles: ergo accipiendæ ſunt in ſenſu, in quo probatæ ſunt. Cōſtat autem ꝙ præmiſſæ illę probatæ ſunt loquendo de infinitate intēſiua, ergo accipiēdę ſunt, vt loquūtur de infinitate intēſiua. Diſcurſus bonus & vltima tātum propoſitio reſtat declarāda. Quę ſic declaraꝰ. Maior huius ſyllogiſmi fuit concluſio ꝓbata in tex. ſeptuageſimonono. quo ad hoc

quòd virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita, & fuit cõcluſio probata in 3.Phyſ.longo proceſſu,quo ad hoc, ꝙ magnitudo infinita nõ datur.Sed in tex.79.non poteſt inficiari,quin loquatur de virtute infinita intẽſiuè,ergo prima præmiſſa loquitur de virtute infinita intenſiuè. Minor verò eſt concluſio probata ab Ariſto. in hoc textu ex concluſione tex. 78. Probat enim hic primum motorẽ eſſe virtutis infinitæ, quia mouens tẽpore infinito eſt virtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expreſsè in hoc loco ſe remittit Ariſt. dicens, ꝙ impoſsibile eſt à finito moueri aliquid ſm tempus infinitum,monſtratum eſt nũc. Conſtat enim ꝙ nullibi probatum eſt niſi in tex.79. apertiſsimè autẽ liquet etiam cæcis ꝙ in text.78. non eſt ſermo niſi de finita & infinita virtute intenſiuè, ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua.Superfluum autem eſſe duxi adducere demonſtrationes Ariſt.in tex. 78. & 79. vt oſtendam ibi ſermonem haberi de finitate & infinitate intenſiua. Rationes enim adeò apertæ ſunt,vt oſtenſione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, vt videantur Et ne ſuſpenſum quempiam reddamus.donec librũ Phy.viderit fideliter ipſas demonſtrationes adiunximus. Demonſtratio ergo habita tex.78.ad oſtendendum quòd motus in tẽpore infinito non poteſt fieri à virtute finita, eſt ducens ad impoſsibile.Et accepit primo ab aduerſario eius poſitionem,ſcilicet ꝙ ſit ita ꝙ A virtus vt centum, moueat B mobile centum cubitorum in C.tempore infinito.Deinde adiũgit huic propoſitionem poſsibilem,ſcilicet ꝙ D virtus vt decem.quæ eſt decima pars virtutis, vt centum moueat E mobile decem cubitorum, quod eſt etiam decima pars primi mobilis,in tẽpore Z. Et tunc arguitur ſic:Hoc tẽpus,in quo mobile decem cubitorũ mouetur à virtute vt decẽ, non eſt æquale tẽpori illi,in quo mobile centum cubitorum mouetur à virtute vt centũ,ſed minus eo.Quia demonſtratum eſt in 6.ꝙ cæteris partibus totũ mobile,ſeu mobile maius,maiori tempore eget ad pertranſeundũ aliquod certũ ſignũ, quã pars eius ſeu mobile minus ad ſenſum patet.Vel ſecundũ Auer.(& in idem redit)quia maior potentia mouet maiori tp̃e, ſcilicet maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertrãſeundi,ſeu quod idẽ eſt cõdiuidendo tempus mobili,aliter non eſſet verum:quia vt dicitur in 7. Phyſ.tex.36.media potẽtia mouet medium mobile in æquali tp̃e per æquale ſpatiũ.Cùm ergo illud tempus ſit infinitum, reſtat ꝙ hoc ſit finitum.Sit ergo tẽpus Z decẽ horũ. Et tunc arguitur ſic, ſi augeatur virtus vt decẽ donec cõſumat, aut adæquet virtutem vt centũ,& ſimiliter augeatur mobile 10.cubitorũ donec conſumat vel æquet mobile centũ cubitorũ, neceſſe eſt ꝓportionaliter augeri tẽpus Z decẽ horarũ, donec cõſumat aut adæquet tẽpus, in quo virtus vt centũ mouet mobile centũ cubitorum,quia neceſſe eſt æquales virtutes mouere æqualia mobilia tp̃e ęquali.Sed infinitum non poteſt conſumi, nec aliquid poteſt ei multipliciter æquari.ergo tempus quo virtus vt cẽtum mouet, impoſsibile eſt eſſe infinitum:quod erat probandum. Demõſtratio autem poſita in tex.79.probans ꝙ in magnitudine finita non poteſt eſſe virtus infinita,eſt etiam ad impoſsibile.Et primò ſupponit tria.Primum eſt ꝙ maior virtus motrix facit æqualem motũ in minori tempore.Secundum(quod ex primo ſequitur)eſt, ꝙ infinita virtus facit plus in æquali tempore,quàm finita.Tertium eſt ꝙ omnis motus eſt in tẽpore. Quibus ſtantibus arguit ſic:Si in magnitudine finita eſſet virtus motiua infinita, ſequeretur ꝙ in æquali tp̃e æqualiter mouerent virtus finita & virtus infinita:hoc autẽ eſt impoſſibile.ergo. Cõſequentia declaratur ibidem ſic: Sit A tẽpus vnius horæ in quo virtus infinita mouet:& ſit B tempus mille horarũ, in quo virtus finita:puta vt centum mouet. Tũc cùm quantò virtus motiua ſit maior,tantò tempus in quo mouet, fiat minus per ſuppoſitiones, augeatur virtus motiua,vt centũ,in tanta proportione,quanta tẽpus vnius horę exceditur à tp̃e mille horarum:& tunc manifeſtè patet, ꝙ in æquali tẽpore æqualiter mouebit virtus illa finita in mille dupla proportione ad virtutem vt centum, & virtus infinita,quod erat impoſsibile deducendum. Ex his iam manifeſtè patet, ꝙ nunquã ſit ſermo de infinitate durationis, ſed ſemper de infinitate & finitate intenſiua:vt qui his oblatis hoc nõ videt,non egeat medio,ſed ſenſu intellectuali.Et cõfirmatur,Pręmiſſę iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectæ,vt dicũt,de infinitate durationis,aut aſſumuntur ab Ariſt.vt per ſe notæ, aut probatæ.Nõ vt per ſe notæ,qm̃ ſunt aut falſæ:aut maximè dubitabiles:tũ quia Sol habet virtutem motiuam tẽpore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cæleſtè mouet actiuè motu locali ſphęrã ignis,& ſupremũ aëris tempore infinito: & tamen cõſtat ꝙ hæc ſunt corpora: nec ſm veritatem apparet aliquid cogens, niſi loquentes ad dicendum. quòd virtus corporea actiua eſt neceſſariò finita ſecundum durationem. Vnde Ariſt.aſſumẽs vt per ſe notas ea, quæ ſenſus perhibent eſſe falſa, plurimum peccaſſet. Nec vt probatæ quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ.ergo.

¶Et qm̃ quæſtionem hanc nõ aggredimur ea ratione, vt ſciamus quid ſenſerit Ariſtot. quoniam hoc à philoſophia extraneum eſt: ſed vt ſciamus,qua ratiõe hoc cõcluſum ſit:& in proceſſu prædicto ambiguitas magna eſt circa ꝓbationẽ minoris (quæ eſt quæſtiõis huius in obiectũ)ideo videnda hic eſt quam efficaciter minor illa probetur.Eſt autẽ ratio dubitandi:quia cõ.tex.78. ſcilicet mouens tẽpore infinito eſt infinitũ,ex qua probatur minor tex. vlt. ſ.primus motor eſt infinitus.loquitur de mouẽte tẽpore infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione probante ipſam: condiuidit enim tempus mobili. Minor autem iſta loquitur de mouente tp̃e infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatij ſuper qđ ſit motus: vt patet in motu cæli. Primus enĩ motor non aliter mouet tempore infinito,niſi quia mouet cęlum tẽpore infinito.Cõſtat autẽ quod nec tẽpus, nec motus cæli habet infinitatẽ ex parte mobilis: ſed ex parte ſpatij infiniti pertrãſeundi.Cõſtat etiã ſic, quod ad mouendum tp̃e infinito primo modo,requiritur virtus infinita: vt patet ex demonſtratione Ariſt.tex. 78. & hoc ſiue virtus illa ſit corporea ſiue incorporea,permanet verũ,& ꝙ ad mouendum tempore infinito ſecundo modo, non requiritur virtus infinita:vt patet de motore orbis Lunæ,qui eſt virtutis finitæ,& ſufficiẽs eſt mouere motu æterno.Eodem ſiquidem vigore, quo ſemel poteſt mouere ſuũ orbẽ, poteſt infinities iterare motum illũ:quia eſt inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8. Phyſ.text. 85. ſemper ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobile,ſemper idem faciet.

¶Et vt clarius percipiatur modus quæſtionis, ſciendum eſt ex 6. Phyſ.longo proceſſu,ꝙ tẽpus motus conducitur mobili,& cõdiuiditur magnitudini, ſuper quã eſt motus. Et ſimiliter dupliciter infinitũ eſſe cõtingit,vno modo ex parte quantitatis mobilis alio modo ex parte qantitatis ſpatij.Mobili quidẽ condiuiditur tẽpus, & ex eo infinitur: quia ſi aliquod certum ſignum in aliquo ſpatio deſignatum ſit pertranſeundũ,prius pertranſitur ab vna parte mobilis,quã ab alia:& ſi pertrãſeundum eſt à pluribus mobilibus inæqualib⁹ vno decẽ cubitorum,& altero viginti,&c. & cæteris paribus quæratur quãtum erit tẽpus menſurans trãſitus iſtos:manifeſtè patet ꝙ ſi mobile decẽ cubitorũ trãſit illud ſignum in vna hora, ꝙ mobile viginti cubitorum pertrãſibit illud in duabus:ſicut etiam illudmet ſignũ prius trãſit medietas mobilis,quã totũ. Oportet enim ſeruata æqualitate motus, quanto mobile eſt maius,tardius pertranſire ſignum illud.Verbi gratia: Si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, ſignatum pũctum Oriẽtis orbis Lunæ tãto citius pertrãſiret,quanto minor eſt primo orbe. Ita ꝙ quãdo orbis Lunæ peregiſſet ſuum tranſitum, fortè adhuc nec milleſima pars primi orbis pũctum illum oriẽtis tranſiſſet:& idem eſt in motu recto.Vnde ſi infinitum eſt mobile, infinitũ neceſſe eſt eſſe tempus,in quo datũ ſignum pertrãſeundum eſt. Magnitudini verò cõdiuiditur tempus,& ex ea ſimiliter infinitatur: quia finitũ mobile prius tranſit vnam partẽ magnitudinis quam aliã.& ſic cæteris parib⁹ quãto maior fuerit magnitudo pertranſeunda,tãto maius erit tẽpus mẽſurans motũ:& ſi infinita infinitũ,vt in motib⁹ ꝓceſsiuis manifeſtum eſt. Nec refert in propoſito,an magnitudo ſeu ſpatium coincidat ratione materiæ in idem realiter cũ quãtitate mobilis:vt in motu cæli cõtingit. Non enim eſt aliud ſpatiũ pertranſeundum à primo corpore, quã quantitas ipſius, vt Auer.dicit in 2.cæli,com.46.Patet enim ꝙ cælum prius pertranſiret partẽ ſpatij quæ eſt ab Oriẽte ad Meridiẽ, quàm illam,quæ eſt à Meridie ad Occidẽs, nihilominus quàm ſi ibi eſſet realis diſtinctio quãtitatis ſpatij & quantitatis mobilis. Similiter nõ refert in ꝓpoſito,an quãtitas ſpatij quantitatẽ tẽporis augeat, ex quantitate ſuarũ partiũ nunquã ab illo mobili pertrãſitarum: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundẽ partium, quæ pluries pertranſeundæ ſunt:vt cõtingit in reflexiõe motus recti,& in ſecũda reuolutione circulari, & deinceps Spatiũ enim idẽ ſecundo pertranſeundum, alterius ſpatij æqualis primo rationem habet: & perinde quantificat & extendit tempus, acſi alterũ æquale primo eſſet (ſeu vt melius loquamur)acſi eſſet altera pars totalis ſpatij æqualis primæ parti: & ſimiliter eſt de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶Ex his igitur patere poſſunt tria.Primũ,ꝙ tempus, quo mouetur cælũ perpetuò,eſt infinitũ nõ ex parte mobilis, ſed magnitudinis ſeu ſpatij:quia cælum corpus finitũ eſt. & ideo tẽpore infinito mouet,quia ſpatiũ ab Oriẽte in Occidens infinities peragit.

Secundum, quòd tempus,quo probauit Ariſto.in tex.78.non poſſe fieri motũ à virtute finita,eſt infinitũ ex parte mobilis:quoniã manifeſtè ibi ſit diuiſio temporis ſm diuiſionẽ mobilis: dum augendum proportionaliter dicitur ſecundum augmentationem mobilis & motoris:vt contra proteruos ſyllogizetur ſic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter ſecundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatẽ ipſius mobilis, eſt quantitas ſe tenens ex parte mobilis. patet iſta ex terminis,& ex ſeptimo Phyſ.tex.36. ſed quantitas hęc temporis,de qua loquitur Ariſt. eſt huiuſmodi,vt patet de ſe: & Auerrois,in com.expreſsè aſſerit cum cæteris expoſitoribus:ergo.

Ex his autẽ liquet tertiũ principaliter intentum, quòd ſcilicet proceſſus Ariſt.non ſufficiẽter videtur probaſſe minorem, ſcilicet primus motor eſt virtutis infinitæ: ſed æquiuocationem videtur

comiſſ

cõmiſiſſe in medio termino, qui eſt mouens tẽpore infinito:dum in maiore proſyllogiſmi,quæ fuit concluſio text. 78. ſumitur pro tempore infinito infinitate ſe tenente ex parte mobilis:cum dicitur. Omne mouens tẽpore infinito eſt virtutis infinitæ:& in minore ſumitur pro tempore infinito infinitate ſe tenente ex parte ſpatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu.

¶ Omiſsis aũt opinionibus pluribus, quæ à diuerſis de vi huius demonſtrationibus dictæ ſunt,Sco.eñ in quolibet.q.7. ad primũ credens ſm Ariſt.primum motorem infiniti vigoris intenſiuè,dixit hoc concludi ex eo, ꝙ mouet à ſe:quia quod mouet à ſe,eſt à ſe:& conſequenter habet plenitudinẽ actiuitatis & entitatis,quæ abſque infinitate intenſiua non eſt.Aegidius verò in 8. Phyſ. credens idẽ,dixit hoc concludi ex eo quod totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei:quia quod poteſt in infinitũ motũ, quia ad ſuam totalitatẽ,poteſt nihil minus in ipſum, tam ſi ſit vnius mobilis abſolutè, quàm ſi ſit vnius mobilis infinities iterati:& conſequenter eſt virtutis infinitæ:quia à propria cauſa effectus recipit menſuram, ſpeciem.His inquam omiſsis, quia abſque probatione dicta ſunt,quod mihi videtur,ſcribendum eſt. Mirum enim & (vt melius dicamus)extraneum valde eſt,quòd Ariſt.medium terminum tacuerit,& tantũm ſtudium appoſuerit circa id, ſine quò ſua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco.dixit.Non enim in 8.Phy. aliud medium aſſumitur,niſi mouere tempore infinito:& de hoc magna ſolicitudo fuit,ꝙ exigat virtutem infinitam. Conſtat autẽ quòd hoc abſtrahit à mouere à ſe,vel non à ſe: & quòd motioni à ſe accidit, quòd ſit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur,ſi eſſet in tempore finito,vt ipſemet fatetur.

Nec valet ratio dicens, ꝙ infinitas non dependens, ſed prima eſt propriũ medium ad virtutẽ infinitam:quia ſecundũ hoc primitas motus eſſet propriũ medium,ſiue ille motus ſit finitus:ſiue infinitus:& ſic idem quod prius.Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidens cõcurrunt, & ſic Ariſt.ſcilicet ſcientiarum artifex tacuiſſet ea quæ ſunt per ſe in medio termino, ſ.primitatẽ motus:& ſolicitus fuiſſet circa ea quæ ſunt in eo per accidens,ſcilicet infinitatem temporis,cuius oppoſitum vbique docuit faciẽdum. Aegidij vero deductio quamuis veritatem à longè tangere videatur(vt in ſequentibus patebit) veritatem tamen aſſequuta nõ eſt:quia ex eo ꝙ totus motus cæli ponitur effect⁹ alicuius cauſæ per ſe, non eſt ab eo niſi ſequax deducta infinitas intenſiua illius cauſæ,ſed aſſumptæ ſunt proportiones voluntariæ vel remotæ:vt potè ꝙ proprius effectus à per ſe cauſa recipit ſpeciẽ,& menſurã. Ex hac eñ non habetur, ꝙ totalitas infinitatis extenſiuè neceſſariò fiat per ſe ab infinitate intenſiua:ſicut nec ex hac effectus infinitus ſit à cauſa infinita,cum nõ appareat,quare ipſa totalitas, ꝙ vnitas infiniti motus non poſsit per ſe intendi,& fieri à virtute finita immobili ad cõtinuandam & conſeruandam perpetuo inferiorũ ſucceſsionẽ,&c. vt dicitur in ſecundo de generatione,tex. 57.& 12.Meta.com.306. Latius igiẽ quod mihi in re hac apparet, proſequendum eſt eo ꝙ difficultatem motam directè diſcutit, & ad principale propoſitum propriã viã docet, & Ariſt. tam menti quam verbis conſona videtur. Præmittendum eſt ergo primò, ꝙ perpetuitas motus ſicut, & alia quantitas dupliciter imaginari poteſt,ꝙ fiat ab aliqua virtute. Vno modò per ſe primò:ſecundo modò nõ per ſe primò.Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicit fieri per ſe primò ab aliqua virtute, in qđ poteſt virtus illa ex ꝓpria ratione: in illud autẽ dicit poſſe aliqua virtus ex propria ratione,in quod poteſt ex perfectione clauſa infra latitudinẽ ꝓpriã illius virtutis. Et per oppoſitum illud debet fieri nõ per ſe primò ab aliqua virtute,quod quidẽ fit ab illa virtute ex aliqua cõditione annexa illi virtuti,q̃ eſt extra latitudinẽ illius virtutis formaliter ſumptæ, verbi gratia:& eſt exemplũ deſeruiẽs propoſito:Virtus calefactiua vt octo B.ignis durãtis centũ annis: põt in duos effectus,ſ.& calefacere vt octo,& centum annis continuare hunc calefactionis motũ:ſe primum poteſt ex ratione propria inquantum eſt virtus calefactiua tantæ perfectionis, ſcilicet vt octo:hæc enim perfectio intra latitudinem virtutis calefactiuæ claudiẽ.Secundũ verò nõ poteſt ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo poſſet: quod patet eſſe falſum in D. igne durante per diẽ tantùm: ſed poteſt ex annexa ſibi duratione cẽtũ annorũ.quã patet eſſe extra rationem virtutis calefactiuæ, & cuiuſcunq; alterius virtutis motiuæ formaliter ſumptæ. Ideo enim B.ignis poteſt cõtinuare calefactionẽ per centũ annos, quia virtus eius durat centũ annis: vt de ſe patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per ſe primò ab aliquo, quãdo ex perfectione infrà latitudinẽ potentiæ agentis clauſa cauſatur, tunc autem nõ per ſe primò,quando nõ ex ratione propriæ potẽtiæ agentis, ſed ex condititione illius fit. Ex hac autẽ diſtinctione ex parte effect⁹ manifeſte petere põt alia diſtinctio ex parte cauſæ. Põt ſiquidem dupliciter imaginari aliquam virtutem eſſe continuatiuã motus tẽpore infinito.Vno modo per ſe primo, id eſt ex ratione propria vt expoſuimus,& alio modo nõ per ſe primo, ſed ex annexa eius conditione:vt etiam expoſuimus.Differunt autẽ vis perpetuatiua motus per ſe primò,& vis perpetuatiua non per ſe primò, ex aſſignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc ꝙ vis perpetuatiua per ſe primò reſpicit infinitatem durationis,vt per ſe primò effectum, & per ſe primò terminum: quia ex propria latitudine in illam poteſt: ſicut vis calefactiua reſpicit calefactionem, ſeu calorem: vt per ſe primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per ſe primò reſpicit infinitatẽ durationis,non vt per ſe primò effectum, ſed vt conditionem proprij effectus.

¶ Secundò in hoc, quod illa reſpicit quantitatẽ durationis vt per ſe proprium effectum:quia infinitas durationis quædam quantitas durationis eſſentialiter eſt, omnẽ quantitatis durationẽ in ſe claudens. Iſta autẽ non niſi per accidens quantitatẽ durationis reſpicit,ſcilicet vt conditionem neceſſariò comitẽ ſui proprij effectus: quia non ex propria ratione, ſed ex annexa conditione hoc facere ſupponitur, His verò prælibatis, oportet ſecundò tres conditionales ſtabilire:ex quarum veritate propoſiti ratio habebitur.

CONDITIONALIS PRIMA.

Si quid per ſe primò moueat tempore infinito, eſt infinita virtutis intenſiuæ.

PRIMA cõditionalis eſt:Si A per ſe primò mouet tẽpore infinito:A eſt virtutis infinitæ intenſiuè declaratur iſta:quia ſtando infra latitudinẽ virtutis per ſe reſpicientis quantitatẽ durationis vt propriũ effectum,quæ poteſt vocari virtus quantificatiua motus,intelligendo de quantitate durationis:valet argumentum.Ad continuandũ aliquo tẽpore requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tempus,maior virtus,ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc conſequentia ſuper illa regulam. Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter ita magis ad magis,& maximũ ad maximum. Quare abſq; dubio vniuerſaliter & neceſſariò tenet in his, q̃ ſe reſpiciunt per ſe primò,vt S.Th.in 3.contra Gẽ.c.139.dicit.Fundatur etiam ſuper illud principiũ Metaphyſicũ: Cuiuſque potentiæ propria latitudo ꝓportionabiliter reſpõdet ꝓpriæ latitudini ſui per ſe primo effectus.Quod patet inductiuè in omnib⁹:ergo virtutis quantificatiuæ motus, ſi eſſet ꝓpria latitudo, reſponderet ꝓpriæ latitudini quãtitatis duratiõis:ſed ꝓpria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extenſionẽ durationis:quia duratio non augetur p intenſionem,vt qualitas,ſed extẽſionem,vt quantitas.ergo virtus quãtificatiua quãtò maiorẽ poſſet quantitatẽ durationis ꝓducere,tãtò maior eſſet,ergo ſi infinitã infinita.Vnde ꝓportio virtutis quantificatiuæ,ſeu cõtinuatiuæ motus,ad quantitatẽ per ſe durationis eſt,ſicut ꝓportio virtutis calefactiuæ ad quantitatem per ſe caloris. Et nulla eſt differentia proportionũ: quãuis ſit differentia rerum ſubſtractarũ proportionibus, quia quantitas per ſe caloris eſt quantitas intenſiua,quãtitas verò durationis eſt extenſiua.Quod tamen,vt ex dictis patet, proportionẽ nõ variat: eo ꝙ hoc eſt materiale,& per accidens. Formale enim eſt,vniuerſaliter loquendo, ꝙ latitudo cuiuſq; potentiæ actiuæ reſpondeat latitudini ꝓpriẽ ſui per ſe primò effectus. An verò latitudo propria effectus attendatur ſecundum extẽſionem, vel intenſionem, accidens eſſe cognoſcitur ab exercitatis in metaphyſica, & ideo eadem ratione proportionis tenet conſequentia ſupradicta, qua tenet iſta. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua,ergo ad maiorem maior,ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit, ſupradicta principia non habere locum,niſi quando quãtitas per ſe effectus eſt quantitas intenſiua:cùm Philoſophia abhorreat voluntarium, oportet huius reſtrictionis rationem reddere.Nulla autem ratione fulta apparet hæc reſponſio,niſi fortè dicatur, ꝙ quia magnitudo virtutis non eſt,niſi ſecundum quantitatem perfectionalẽ, ideo non reſpondet niſi quantitati perfectionali effectus: quantitas aũt perfectionalis non eſt quantitas durationis.Non enim quãto maior duratio, tantò perfectior effectus fit:ſed æqualis perfectionis eſt ignis durans per horam,& per duas horas,& per tempus infinitum,vt dicitur primò Ethico.c.7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quaſi æquiuocat:quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis,vno modo ſecundum ſe, alio modo vt eſt conditio aliarum rerum.Si conſideretur vt eſt conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: ſic cùm ſit extra rationes formales rerum,non attinget propriam perfectionem alicuius rei: non enim eſt perfectior calor durans centum annis,quàm durãs vno die.Et hoc modo eſt ſermo de quantitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex com. Auer.& S. Thom. & conſequenter hoc modo verificatur, quòd quantitas durationis non eſt quantitas perfectionalis, nec ſibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si verò cõſideretur primo modo,ſcilicet ſm ſe:ſic cum bonum diuidatur in decem prædicamẽta,ſicut ens,vt in 1.Ethic. Ibidem dicitur:& quãtitas durationis ſit quædam entis ſpecies:quantitatem etiam bonitatem ſm ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſtè patet:quod ſi duratio aliquam perfectionem ſecundum ſe ponat, maior maiorem ponet,& infinita infinitam,ſicut etiam quantitas molis aliquam perfectionẽ dicit. alioquin inter entis ſpecies non

Quantitas durationis quomodo ſit perfectionalis quantitas.

eſſet:& maior maiorẽ:& infinita infinitam:nõ minus in ſuo ordine,quã calor infinitus, & tamẽ quantitas molis maior & infinita dicitur ſecundum extenſionem.Quòd ergo quantitas durationis ſit quantitas perfectionalis, poteſt dupliciter intelligi, ſ.vt conditio aliorum,& ſic eſt falſum:quia eſt extra latitudinẽ rationis formalis cuiuſq; alterius rei.Alio modo ſecundũ ſe, & ſic ipſa quãtitas durationis eſt quædam perfectio vendicans ſibi quantitatẽ perfectionalem ſecundũ ſuam extenſionẽ : quemadmodum calor vendicat ſibi eam ſecundũ ſuam intenſionem. Vnde ad rationem in oppoſitum dicenda ſunt duo.Primò,ꝙ non oportet quantitatem durationis eſſe quantitatẽ perfectionis:ſed habere illam infra ſuam latitudinem : ſicut nec calor eſt quantitas perfectionis, ſed habet illam.Secundò ꝙ falſum eſt,ꝙ quantitas durationis ſecundum ſe non ponat quantò maior maiorẽ perfectionem, quamuis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia ſermo in prædicta conditionali habitus , non eſt niſi de quantitate durationis ſm ſe : conſequens eſt ꝙ firma ſtet veritas illorum principiorum etiam in his effectibus, quorũ propria quantitas eſt quantitas extenſiua.Talia enim maiorem ſemper ponunt ex augmentata extenſione perfectionẽ ſuæ ſpeciei. Manifeſtè autem patere poſſunt omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac ſolutione ex quantitate molis : applicando diſtinctiones factas & cætera dicta ad ipſam : vt facile eſt cuique exercitato deducere. Vnde poteſt formari ad principale propoſitum ratio talis. Magnitudo virtutis reſpondet proportionaliter magnitudini per ſe effectus : ſic quòd aliquanta virtus,ad effectum aliquantæ perfectionis,requiritur,& maior ad effectum aliquantæ perfectionis , & infinita ad infinitæ perfectionis effectum:ſed duratio eſt effectus aliquantæ perfectionis : ergo ad faciendum per ſe primò aliquantã durationem requiritur aliquanta virtus,& ad maiorem maior, & ad infinitam infinita:cùm maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogóq; omnes iterum atque iterum,ne auertendo mentis intuitum ab eo ꝙ eſt per ſe,ad id,quod eſt accidens,fallantur, innitentes ſupra adductæ gloſſæ:abſque ratione dicendo ꝙ ſi ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta virtus:ad effectum maioris perfectionis intenſiuæ requiritur maior virtus : nõ autem ad effectũ maioris perfectionis extenſiuæ,qualis eſt maior & minor duratio.Hæc enim gloſſa , vt ex dictis patet optima eſt, loquẽdo de cauſa per ſe primò illius effectus, cui vtraq; quãtitas cõuenit,intenſiua intra propriam latitudninem,& extẽſiua extra: ſicut eſt calor , &c. Vniuerſaliter autem loquendo de quantitate cauſæ in ordine ad proprium effectum , & eius quãtitate infra latitudinis ſuæ limites clauſa,nulla opus eſt diſtinctione : eo ꝙ eadem ratio ſaluatur in proportione cauſę & effectus.ſiue ſecundũ propriã rationem augeatur intenſiuè, ſiue extenſiuè:ratio ſcilicet maioris perfectionis ſm propriã rationem ſuæ ſpeciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intenſiuæ alia ratione, niſi quia quanto effectus per ſe primò alicuius eſt perfectior infra latitudinẽ propriam,tantò perfectior cauſam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extenſiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua,ſed intenſiua tantũ. Illa eñ auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris : iſta autem intra.Hęc autem met ratio ſaluatur in effectibus quantitatis præciſẽ quantitate extenſiua: quoniam eorũ propria perfectio augetur infra propriam latitudinẽ ſm extenſiuam augmentationem,vnde vniuerſaliter loquendo,effectum eſſe perfectiorem intenſiuè vel extenſiuè , accidit effectui perfectiori ſecundum propriam latitudinem ſuæ rationis formalis:ꝙ per ſe conſideratur in hac ratione, & eſt ratio vtriuſque eorum:ꝙ perfectiorem cauſam exigat & concludat:ſicut eſſe album vel nigrum accidit colorato: & eſt ratio eorum , ꝙ ſint viſibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, ꝙ in cæteris entibus à quantitate manifeſtè videmus:ꝙ ſola augmentatio intenſiua effectus per ſe concludit maioritatem virtutis per ſe primo actiua illius : & nulla perhibent ſenſus virtutem actiuam per ſe primò quantitatis : propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intenſiuo cremento effectus. Quidquid enim ſit de virtute actiua per ſe primò quantitatis,ſiue permanentis,ſiuè ſucceſsiuè,diſcernendum eſt intellectus acumine, vt dictũ eſt inter entia,quorum propria perfectio conſiſtit in intenſione & quorum propria perfectio conſiſtit in extenſione:quoniam in illis extendi eſt extra limites rationum formalium ſuarum : & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutũ actiuarũ illorum entium. In iſtis autẽ extendi eſt infra rationes formales eorum,& eſt ipſum eorũ intendi:& ideo idẽ exigit & concludit in virtute eorũ actiua per ſe primò,quod in illis infert intendi,ſi inuenitur virtus per ſe primò , actiua quantitatis. Vnde non obſtat propoſito ſi quis dicat non dari in rerũ natura huiuſmodi virtutem quantificatiuã motus:nobis enim ſat eſt veritas conditionalis quæ permanet etiam antecedente & conſequente impoſsibili. Similiter puerile eſt , ſi quis putet dictũ proceſſum ideo non tenere in effectibus quantitatis extenſiuæ,ſed intenſiuæ:quia in extẽſo id quod additur licet perfectio quędã ſit,non includit in ſe minus extenſum,& aliquid vltra in intẽſius autem includit in ſe remiſſum, & aliquid vltra perfectionis addit.& ideo hoc requirit maiorem virtutem , illud vero æqualem.Puerile inquam dixi , quia ſic habet maius ſecũdum extentionem ad minus , puta ſpatium duarum horarum , ad ſpatium vnius,aut bicubitum ad cubitum:ſic maius intenſiuè ad minus:puta calor vt quatuor ad calorem vt duo. vtrobiq; ſiquidem maius claudit minus,& aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit.Conſtat autem ex dictis , quòd in prædicto proceſſu nulla eſt ratio exigens aut ſupponens aliam ſimilitudinẽ proportionum inter intenſum & extenſum,niſi maioris ad minus:Argumentatũ enim ſemper eſt hoc modo. Potens per ſe primò in aliquantum,eſt aliquantæ virtutis, ergo poteſt in maius:eſt maioris: ergo in infinitum eſt infinitè. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit ꝙ quẽadmodũ in extẽſo pars addita priori nõ includit priorem,& ideo ſeorſum non infert maiorem virtutem:ita in extenſo gradus , verbi gratia , additus non includit priores,nec eſt maioris perfectionis gradus quartus albedinis , quam ſit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus ſeorſum infertur maior vis calefactiua:ſed ex eo ꝙ totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris,eſt perfectius,quam calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo , quòd totum extenſum eſt perfectius.

¶Friuolũ quoq; omnino eſt, ſi quis admittat prædictum proceſſum tenere quo ad effectus quantos quantitate permanente, non autem ſucceſsiua. Oporteret enim abradere principia tradita in ſexto & ſeptimo & octauo Phyſ.de virtutibus motiuis & earum proportione : cùm motus & tempus, & de quibus eſt ibi ſermo, ſucceſsiua entia ſint.Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA CONDITIONALIS.

Si quid moueat per ſe primo tempore infinito vnum motum continuum oportet tale eſſe immobile.

SECVNDA autẽ cõditionalis eſt iſta.Si A mouet tempore infinito vnum motũ continuum, &c.A eſt mouens immobile. & accipimus mouere propriè,vt diſtinguiẽ cõtra mutare.Et rurſus accipimus,mouet,vt motor,nõ vt inſtrumentũ motoris. primum propter illuminationem , ſecũdum propter corpus cæleſte trahens ſecum ignem:quem nihil minus traheret,ſi idẽ ignis numero perpetuo conſeruaretur,ſecundum totũ & partes:& etiam propter primum orbem trahentem ſecum alios:vt multis placuit, quamuis non ſufficienter. Probatur iſta conſequentia octauo Phyſ.text.85.ex propoſito : & 12. Metaphyſ.tex.43.ex hoc ꝙ motor motus non ſemper eodem modo ſe habet aut in ſe,aut in ordine ad mobile : id autem , à quo ſemper prouenit idem eodem modo ſe habere neceſſe eſt vtroque modo:vt patet.ergo.

¶Ex his autem duabus cõditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiam iam patere poteſt diſtinctio ſuperius præmiſſa cum ſuis membris in ſpeciali. Liquet enim iam quod perpetuitas motus duabus atteſtatur cauſis , ſ.infinitate virtutis per ſe primò cauſantis ipſam aut immobilitate motoris:& conſequenter ꝙ diuerſimodè ab illis dependet , & illas infert : quoniam infinitatem non infert niſi in virtute per ſe primò (ſeu ex propriæ latitudinis perfectione)illam cauſante.Immobilitatem vero virtutis infert in omni virtute cauſante ipſam. Et meritò:quia immobilitas eſt extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuæ quàm quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiuſque infra ipſius latitudinẽ clauditur.Gradualitas enim alicuius ſpeciei(puta caloris)etiam ſi in infinitum creſcat, caloris naturam non exit. Immobilitas verò conditio eſt extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor ſiue vt mille, ſiue vt infinitus:nunquam peruenietur ad hoc,ꝙ ſit immobilis infra limites caloris ſtando. Et quod de calore exemplificauimus , de cæteris virtutibus actiuis,formaliter ſumptis,ſiue ſm rem ſint in materia, ſiue non , intelligi volumus.oportet enim Philoſophum formaliter loqui.Vnde diſtinctio iam probata in terminis ſpecialibus reperiri poteſt ſic. Perpetuitas motus dupliciter poteſt imaginari , ꝙ fiat.Vno modo à virtute per ſe primò ipſam cauſante:& ſic oportet, ꝙ fiat à virtute infinita intenſiuè:vt patet ex prima conditionali. Alio modo a virtute non per ſe primò ipſam cauſante , ſed per ſe primò cauſante talem motum & ſecundario cauſante eius perpetuitatem, vt illius conditionem : & ſic oportet ꝙ fiat a virtute motiua immobili,quæ ex perfectione ſuæ virtutis cauſat talem motum puta Saturni:& ex immobilitate eiuſdẽ ſemper perſeueret idem faciens.Vt ſic conditio virtutis ſit cauſa conditionis effectus ſicut in primo modo propria perfectio ipſius virtutis eſt cauſa propriæ perfectionis effectus. & propter hoc Ariſt.8.Phyſ. in text.78.infinitatẽ temporis motus adſcripſit infinitati virtutis, & in text. 85. adſcripſit immobilitati motoris : vt iaceret fundamenta & ad primum motorem, & alias intelligentias inueſtigandum:vt ibidem D.Th.notauit. Ex primo enim primum motorem octauo Phyſ. text. vlt. & 12. Metaph.tex.41.concluſit.Ex ſecundo verò numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi

inueſt

inneſtigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cæci dicunt)ſed numerus motoris inalterabilis & immobilis : vt patet ex fine textu 41. & ex ipſo textu 43. vbi ſemper eſt ſermo de immobilitate motoris tempore æterno,&c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si cælum mouetur tempore infinito, primum mouens ipſum eſt infinitæ virtutis intenſiuè.

TERTIA igiť conditionalis,cuius antecedens ſupponit Ariſt. cùm ſuis ſequacibus eſt iſta,Si cęlum mouetur tempore infinito, primum mouens ipſum eſt infinitæ virtutis intenſiuè. Et aduerte difformitatem inter hanc conſeqentiā & priores.In priorib⁹ eñ inferebatur.A mouet &c.ergo,A eſt infinitæ virtutis:vt in prima: vel,ergo A eſt virtutis immobilis:vt in ſecunda. In hac verò non inferimus.ergo mouens cælum:nec,ergo quilibet motor cæleſtis: ſed, ergo primū mouens eſt virtutis infinitæ intenſiuè. Probatur iſta ſic:Cœlum mouetur tēpore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per ſe primò & directè potente in ſempiternitatē motus, talis eſt infinita intenſiuè:vt patet ex veritate primæ conditionalis ꝓbatę: ergo inueniť aliqua virtus infinita intēſiuè. Aut igiť iſta virtus eſt in quolibet motore cæleſti, aut in primo tantū.Non in quolibet: tum quia nō oportet, tū quia neuter ab altero depēderet in ſempiternè mouere : ſatuū enim eſt ponere infinitū vt ſic dependere: tum quia aliquid cōueniret pluribus primo,ſcilicet mouere ſempiternè:ꝙ eſt impoſsibile,vt monſtratur.primo Poſter.ergo in primo motore tantum.Totus proceſſus clarus eſt & firmus, ſi prima conſequentia probabitur. Cuius vis conſiſtit in iſta categorica, Sēpiternitas motus cauſatur ab aliqua virtute,per ſe primò intēdente & potente in ipſam.Hac igitur propoſitione probata,nihil remanebit huius rationis probandū.Probatur ergo primò,ꝙ hoc ſit poſsibile:deinde ꝙ ſit de facto.Primum probatur : quia ſi eſſet incōueniens aut impoſsibile . ſempiternitatem motus cauſari ab aliqua virtute actiua per ſe primò,hoc non eſſet, niſi vel quia duratio motus,cuius ſpecies eſt ſempiternitas,nō eſt res ſeparabilis à motu,ſed ſimul eſt & nō eſt, & ſit & nō ſit cū motu:ac per hoc ſufficiēter ſit à quolibet mouēte , ſicut & motus:vel quia duratio motus paſsio motus eſt:eo ꝙ tēpus, vt diciť in 4. Phyſ.tex.130.& 12.Meta.text.29.aut eſt idem motus, aut eius paſsio. Paſsioni autem nō debetur aliud agens quā productiuū ſubiecti:vt patet inductiuè.Vel quia,vt ſuperius tactū eſt, duratio motus nō eſt niſi cōditio eius conditionibus autē terū non debetur propria virtus actiua : ſed ſat eſt conditiones actiuas ſequi. Præter eñ hæc tria nō apparet ratio,quare impoſsibile,aut incōueniēs , ſit ſempiternitatē vendicare ſibi virtutem per ſe primò eius actiuā : ſed nihil horū impedit. Inſeparabilitas ſiquidem duarū rationum formaliū,etſi concludat,ꝙ producens vnam in rerum natura producat alteram:nō tamen concludit , ꝙ à quocunque producatur per ſe primò vna, ab eodem producatur per ſe primò & altera. Quāuis enim eſſe ens ſit inſeparabile ab eſſe tale vel tale ens : & per hoc habeatur, ꝙ cauſans tale ens cauſet etiam ens : non tamen ſequitur,ergo ſi eſt cauſa per ſe talis entis,inquantum tale, ergo & inquantum ens:vnde Ariſt.in 6.Metaphy.in principio venatur principia,& cauſas entium,inquātum entia. Durationem autem paſſionem eſſe motus etſi verum ſit quo ad aliquid:puta quia ſub ratione temporis diffinitur per motum,& inſeparabiliter concomitatur ipſum tanquā poſterius ſuum prius : nō tamē eſt verū ſimpliciter quia conſtat ꝙ verè,& ſimpliciter paſsio alicuius ſic producitur conſecutiuè ad productionem ſubiecti vt à virtute per ſe primò productiua ſubiecti,ſecluſo quocunque extrinſeco.ſufficienter emanet. Duratio autem ſiue ſempiternitas motus non emanat à virtute motiua , vt ſit ratione ipſius virtutis , ſed conſequitur conditionem extriſecam ipſius virtutis, ſcilicet durationē eius , vt patet inductiuè. Non eſt igitur paſsio propriè loquendo ſed potius conditio inſeparabilis. Nec ex hoc quòd talis conditio poteſt poni in eſſe ex conditione virtutis motiuæ , concludi poteſt , ergo ſuperfluè quæritur alia cauſa : quoniam non quæritur cauſa ad hoc,vt ſiat abſolutè:ſed ad hoc vt per ſe primo ſiat.

¶Non enim ſuperfluè quæritur à quo per ſe primo ſiat animal, quāuis ſciamus ipſum fieri à generante hominē & bouē. Nec inconueniens aliquod ſequitur,ſi tā nobilis cōditionis motus,qualis eſt ſempiternitas,ſpecialis cauſa quæratur,& non ſat ſit credere:ꝙ ſiat vt conditio præcisè:nihil enim contra principia naturalia,aut metaphyſica,aut quæcunq; alia apparet ſequi : imò inueſtigatio hęc conſequens eſt proceſsibus Ariſt.in 6.& 7.& 8.Phyſ. vbi cauſas motus aptauit ſecundū diuerſas proportiones ad eius durationem.Non eſt igitur impoſsibile aut inconueniens,ſempiternitatē motus talē eſſe effectū:ꝙ poſsit ꝓduci ab aliqua virtute per ſe primò.Quod autē hoc ſit de facto probatur primò:quia vt dicitur 2.Phyſ.tex.26.& 8.tex.30.ſemper ponēdū eſt id ꝙ eſt aut cauſat per ſe,ante id ꝙ eſt aut cauſat per aliud. Cōſtat autē quod cauſans ſempiternitatē motus,quia immobile cauſat eam per accidens , ſeu per aliud à virtute ſua actiua , ergo debet præcedi ab eo ꝙ ex propria perfectione ſuæ virtutis actiuæ ſempiternitatem facit:hoc enim tantum eſt quod per ſe primò illā cauſare poteſt.

¶Secundò:quod ſempiternitas motus cęleſtis eſt effectus digniſſimus : vt eius effectus oſtendit,ſ.perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium,ad quā tota ſphęra actiuorū & paſsiuorū & ſingula in ea contenta ſm̄ vires conātur,& pro ea agunt,quicquid agunt:vt Auer.dicit 2.Cæli.com.17.& Alber.Magn.ibid. cōfirmat. Irrationabile eſt autem effectum adeò nobilem in rerum natura abſque per ſe primò cauſa actiua fateri. Et confirmatur: Quia cum in motu cæleſti ſint conditiones. ſ. ſempiternitas , & & determinata velocitas.quæ in ſui rationem claudit tempus : vt patet in 4.Phy.tex.96. & ſempiternitas eius ſit nobilior determinata velocitate , vt ex effectibus,& de ſe patet , & 12.Meta. com. 41.habetur:vbi certa velocitas finitati virtutis ſempiternitas vero infinitati attribuitur motoris abſque potentia omnino ſecundo quoque cæli text.17.dicitur quòd ſempiternitas eſt proprium diuinitatis opus,& Platonicis confirmantibus, ibidem à S. Thoma cognouimus entia tantum ſempiternitatis , quantum diuinitatis ſapere : & determinata velocitas abſque dubio habet cauſam per ſe primò ipſam cauſantem apud omnes Phyloſophos : quæ dementia eſſet ſempiternitatē cæleſtis motus cauſa per ſe primò priuare?Relinquitur igitur ratio tota,& ſtabilis & efficax:cum etiam fugiendi via conceſſa non ſit.Duobus eñ modis poterat quis tātum laborē ſine priuare. Vel dicendo ꝙ ſempiternitas motus non habet cauſam per ſe primò actiuam ꝙ eſſe nefas oſtēſum eſt. Vel dicendo,quòd habet quidem,ſed illa eſt virtus infinita, immobilis. Et hoc oſtenſum eſt eſſe ignorantiam propriæ vocis : quia nulla virtus per ſe primò actiua alicuius , eſt actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalē, alioquin eſſet actiua illius,circūſcripto omni alio,& non circūſcripto omni alio:quòd implicat. Impoſsibilitas autē & vniuerſaliter immobilitas, vt de ſe patet:& ſuperius declaratum eſt extra latitudinem eſt cuiuſque rationis formalis virtutis actiuæ formaliter ſumptæ:vnde dicere quòd virtus A ſit per ſe primò actiua ſempiternitatis , & dicere quòd ideo eſt actiua ſempiternitatis quia eſt immobilis : & ſemper manet eodem modo:eſt ignorare propriam vocem.

¶His ergo præmiſsis ad motum dubium contra proceſſum Ariſt. redeundo , dicimus ꝙ quia ſempiternitas motus exigit per ſe in primò motore ſeu in eius propria potentia actiua infinitatem intenſiuam & hoc non habet ex eo,ꝙ ponitur in motu infinito ex parte mobilis , nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte ſpatij infinities iterati,ſed inquantū eſt ſecundum ſe effectus quidem,cui accidit quòd hoc vel illo modo ſoluetur ideò ex propria ratione ſempiternitatis motus ſiue ſaluetur in motu infinito per ſe,ſiue infinito per accidens , concludi optimè pōt: abſque æquiuocatione infinitas intēſiua primi motoris potentis per ſe primò in ſempiternitatē.Vnde attenta ſempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutē actiuā per ſe primo illam reſpicientem , quāuis æque bene concludatur infinitas intenſiua illius virtutis, ſiue hoc ſiue illo modo ponatur.Ariſt.tamen à notioribus doctrinam ſubtiliſsimam tradens deduxit in tex.78.ex ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte mobilis , infinitatem intenſiuam potētiæ:& in textu. vltimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatij cōcluſit infinitatem primi motoris. Inſinuās nihil obſtare rationi ſumptæ ex ſēpiternitate formaliter accepta in quouis motu ſaluari ponatur. Propter ꝙ in tex. 78.nō poſuit mobile infinitū,ſed tempus tantū:vt doceret,ꝙ nō cōcludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis , ſed ex ꝓpria ratione infinitatis temporis,& in tex. vlti. ſecundū vtranq; tranſlationem nō ſat fuit Ariſt.ſubſumere,ꝙ primū mouens mouet motu perpetuo,aut tempore infinito, ſed ſubſumpſit vtrūq; ſimul:vt oſtēderet,quòd non arguit abſolutè ex hoc quòd mouet perpetuo (cùm hoc ſit commune omnibus motoribus cæli) ſed ex eo , quod ſic mouet tempore perpetuo : vt ipſam infinitatem temporis per ſe primò cauſet:alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore:quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

¶Formaliter ergo dubium ſoluendo dicimus,ꝙ medium ad probandam illam minorem,ſcilicet primus motor eſt virtutis infinitæ. & hoc,mouens per ſe primò tēpore infinito : ita quòd maior ſyllogiſmi ſumpta ex tex.78. eſt iſta , Mouens per ſe primo tēpore infinito,eſt virtutis infinitę.Minor verò ſūpta in textu vltimo eſt iſta,Prim⁹ motor mouet ꝑ ſe primo tēpore infinito , ergo primus motor virtutis infinitæ,vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris ꝓbatio ex infinitate temporis ſaluati in motu infinito ex parte mobilis,non obſtat, ſed magis atteſtatur proceſſui:quia ꝓportio virtutis per ſe primo reſpicientis durationem motus,ad infinitatem,& infinitatem temporis,abſolutè declarata,& concluſa eſt ibi in materia clarius eam repreſentantè,ſcilicet in motu infinito per ſe:vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc à ſubtiliſsima deductione,quā D Thomas.8.Phyſic. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cùm enim medium Ariſt. ſit mouēs tēpore infinito,ille appoſuit ly ꝑ ſe ſupra ly infinito,nos vero ſupra ly mouēs.Secundo in minore : q̄a apud nos, minor eſt vera

de facto quo ad operationem primi motoris:apud illum vero minor eſt vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tẽpore infinito per ſe: ſed oportet eum eſſe tantæ virtutis, ꝙ quantum ex parte virtutis ſuæ, poſſet mouere tpe infinito per ſe:quia cauſæ per ſe oportet reſpondere effectum per ſe. Primus autẽ motor eſt cauſa per ſe infinitatis motus, ergo ſiue ſit poſsibile tp̃s infinitũ per ſe inueniri,ſiue non oportet primum motorẽ tantæ virtutis eſſe ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus.Côueniunt tñ hæ deductiones in concluſione (quia vtrobiq; côcluditur infinitas intẽſiua primi motoris) & in radice:quia vterq; proceſſus pônit primũ motorẽ eſſe per ſe cauſam duratiõis infinitæ ipſius motus. Sed ille proceſsit ex eo ꝙ cauſæ per ſe oportet eſſe tantam virtutẽ vt poſsit in effectum per ſe:quod fundatur ſuper ſecundo Phyſ.text. 36.Iſte verò, quòd cauſam per ſe primò alicuius,oportet proportionaliter augeri ſecundum augmentum proprium effectus ſui, cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

¶ Et vt multis philoſophantibus côplaceamus qui volunt potius cum Auer.errare q̃ cum aliis verũ ſequi:oſtendendũ ſupereſt hoc idem Auer.docuiſſe.In 12.ſiquidem Metaph.com.41. poſtquã concluſit iuxta demonſtrationẽ 8.Phyſ. ꝙ virtus infinita requiſita ad mouendum tempore infinito corpus cæleſtè, non eſt in magnitudine quia moueret in non tempore:mouet ſtatim dubium cômuniter tactũ à doctoribus 8. Phyſ.ſcilicet, cur ſi ponitur virtus infinita in magnitudine:ſequitur motus in non tpe: & ſi ponatur extra magnitudinẽ,non ſequitur motus in non tempore, quæ eſt ratio difformitatis?Et ſtatim reſpôdet, ꝙ hoc ideo eſt quia motus cæli fit à duobus motoribus:quorum alter eſt finitæ motionis, & eſt anima cæli, & alter infinitæ, & eſt potentia oio ſine materia: & ꝙ motus cæli à motore finito habet,ꝙ fit in non tempore, & à motore infinito, ꝙ fit tẽpore perpetuõ.Vbi à plano ſenſu literæ non diuertendo,manifeſtè patet, ꝙ ipſe eſt opinatus primũ motorẽ eſſe infinitæ virtutis intenſiuæ,& propter iſtã infinitatẽ cauſare per ſe primo ſempiternitatem motus cæli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis:quæ cum ſint immobiles, poſſunt virtute ꝓpria cauſare perpetuitatem motus,per accidens tñ: vt ea dictis patet.Et quia prædicta verba Auer.aliis locis einſdẽ contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppoſitum ideo à diuerſis diuerſimodè expoſita,vel poti⁹ extorta ſunt:prout quilibet voluit nõ ſe Auerroiſtã,ſed Auerroim ſuum facere, vnde oportet expoſitiones eorũ afferre,vt firmetur veritas.Quidam igitur dixerunt, ꝙ Auerrois intendit ꝙ ſit finitus intenſiuẽ primus motor,infinitus autem in duratione:non tãtum formaliter, ſicut alij motores: ſed etiã cauſaliter : quia ſempiternitas motus aſcribitur fini ipſius motus,qui eſt purus actus oio,& per hoc differt à cęteris motoribus. Et hi diuiſi ſunt in duas vias. Nã quidã eorũ dicunt ꝙ illa diſtinctio motoris in finitũ & infinitũ,eſt diſtinctio realis : quidã vero quid eſt diſtinctio rõnis in primũ motorẽ ſm ꝙ eſt finis, & ipſummet ſm ꝙ eſt agens, & ſecundũ quod agens mouet in tpe: quia eſt vigoris finiti intenſiuè:ſecundũ vero quod finis,ꝑpetuat motum & ideo dicitur infinitus in duratione cauſaliter. Alij verò dixerunt.quod primus motor non eſt virtutis finitæ nec infinitæ intẽſiuè:quia nõ eſt virtutis actiuę,ſed dicitur infinitę cauſaliter, cauſalitate finali:vt dictum eſt. Alij autem dixerunt, ꝙ illa verba Auerrois examinanda & gloſſanda ſunt ſm determinationes factas inde ſubſtantia orbis, &c. vbi magis ex propoſito tractauit rem hanc,vbi manifeſtè negauit infinitatem intẽſiuam. Sed ꝙ omnes huiuſmodi reſpõſiones errant manifeſtatur. Et primò ꝙ lõquaſ de infinitate intenſiua,probatur primo ſic. Quandocũq; ſit aliqua diſtinctio propoſita habens plures ſignificationes & alterum oppoſitorũ declaratur ab ipſo diſtinguente quo ad quid nominis,ſm quã intenſionẽ ſumitur, reliquũ debet ſumi ſm oppoſitã intẽtionẽ.Patet iſta: alioqui periret omnis certitudo diuiſionum, & ſyllogiſmi diuiſim,&c.ſed Auer.diuiſit motorẽ cæli in motorẽ finitę motionis:& infinitę motionis:& deſcripſit alterũ membrũ, ſ. motorem finitæ motionis per finitatẽ intẽſiuè,vt patet quia ibi expreſſe ſubdit.Dicere finitatem, eſt dicere proportione motoris ad motam rem:ergo reliquũ membrũ.ſc.motor infinitæ motionis eſt deſcribendũ ſecundũ intentionẽ oppoſitã,ſ. ꝙ dicere infinitatem eſt dicere in proportionẽ : & ſic erit motor infinitus intenſiuè.Secundo ſic:Termini quęſtionis & reſponſionis ſm artem demonſtratiuã non differunt,ſicut nec quæſtio differt à concluſione in terminis, ſed in modo. Conſtat autem ꝙ motor infinitus de quo eſt ſermo in quæſtione, eſt infinitus intenſiuè : quoniam eſt ille,de quo dicitur in 8.Phy.tex.79. ꝙ mouet in non tempore:ergo finitas & infinitas de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt etiam intenſiua.Tertio ſic,Quælibet reſponſio à ſapiente data, debet ſumi in ſenſu in quo quæſt. motæ reſpondet:ſed iſta non reſpondet quæſt.motæ,niſi intelligatur de infinitate intenſiua:ergo:&c. Declaratur minor: quæ eſt virtus infinita requiſita ad mouendum tẽpore infinito,poſita in magnitudine,infert motum in non tẽpore & poſita extra magnitudinẽ,non.Huic autem quæſito nõ ſatisfit dicẽdo,ꝙ hoc ideo eſt,q̃a ibi ſunt duo motores ſeparatio & ambo finiti,ſed alter actiuè,& alter vt finis : & ex motore vt finis eſt ſempiternitas ex motore vero vt agens eſt ꝙ motus ſit in tempore.Hoc enim ſiue verum, ſiue falſum ſit, eſt impertinens quæſito: & ſolicitudo ſuperflua. Tota enim quæſtio eſt quare à virtute ſeparata nõ ſequitur motus in non tẽpore, ſicut à virtute poſita in magnitudine.Et côſtat ꝙ eſt ſermo de virtute actiua. Hæc autem quæſtio vt nouitij poſsint percipere (ſicut & quælibet alia) aliquid certum ſupponit ſcilicet infinitatem virtutis ſiue in magnitudine, ſiue extra. Et quærit dubium quare ſi illa ſit infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tempore:& extra nõ. Quæraſ ergo ab illis primò : Qualis eſt illa infinitas virtutis,quæ ſupponitur intenſiua,an durationis? ſi intenſiua,habetur intentũ: ſi durationis,quæſt.& nulla & ridiculoſa eſt.Nulla quidem quia à virtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine,non ſequitur motus in non tempore:vt patet de virtute alteratiua ſolis à qua res aliqua alteratur, & tamen in tẽpore. Nec poteſt dici ꝙ illud eſt verũ tãtum de virtute motiua vnico motu locali tantũ: quoniã expreſſe Ariſt.in 8.Phy.tex.69.vnde hoc ſumptũ eſt,dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocũq; motu.Ridiculoſa autem:quia puerile eſt quærere, quare à virtute finita in vigore,infinita autem duratione ſeparata materia, prouenit motus in tempore,& non in toto tẽpore. Quis eñ eſt adeò rudis,vt ignoret finitatẽ & infinitatem intenſiuã virtutis,ſequi velocitatẽ certã vel incertã motus, & nõ finitatem & infinitatẽ durationis? Vltimũ igitur refugium horũ eſt, ꝙ quæſtio illa neutrã infinitatẽ determinatè ſupponit,ſed infinitatẽ in côi : quoniã ex motu perpetuo neutra infinita determinatè concluditur ſed in côi concluditur, ꝙ oportet virtutem motiuam tempore perpetuo eſſe infinitã.Vnde dicunt ꝙ quæſtio Auerrois eſt, cũ ſit ꝙ virtus motiua tempore infinito ſit infinita, abſtrahendo ab hac & illa infinitate, quare poſita in magnitudine infert motum in non tẽpore, & extra magnitudinem,nõ.Et reſpôſio eſt ſupponẽdo ꝙ ſi aliqua virtus poſita in magnitudine, debet mouere tẽpore perpetuo,oportet quòd ſit infinita intenſiue,ex 8.Phyſicorum,textu 78 & côſequenter moueret in non tempore, ex textu 79. & addendo ꝙ ſi aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem,& illa eſt neceſſariò infinita ſm durationem, & diſtinguit in motorem & agens:& ſic eſt finitæ motionis,id eſt.mouet in tẽpore.& motorem vt finis,& ſic eſt infinitæ motionis:id eſt, mouet infinito tempore, quod virtuti poſitæ in magnitudine conuenire non poteſt. Non enim poteſt diſtingui in motorem vt agens & vt finis:& ideo oportet,ꝙ virtus motiuæ tempore infinito.ſi eſt in magnitudine, moueat in non tempore extra magnitudinem,nõ.Sed verè iſti innituntur telis aranearum. Deficiunt eñ dupliciter.ſ.in re ipſa, & in expoſitione Auer. In re ipſa quidem. quia falſum eſt,quòd virtus motiua tempore infinito.ſi ponitur in magnitudine, eſt infinita intenſiuè ſi extra magnitudinem, non. Quæratur enim ab ipſis(ne in æquiuoco laborem⁹) de quali infinitate temporis eſt ſermo.Diſtincta eſt enim ſuperius ex 6.Phy.q̃a eſt duplex:ex parte mobilis,& ex parte ſpatij:ſeu per ſe & per accidens. Si eſt ſermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis,nulli dubium eſt,ꝙ illam oportet eſſe infinitam intẽſiuè: in tex.enim 78.nõ eſt ſermo de tali virtute.ſed de prima,vt ex dictis patet. Amplius:Cum Philoſophus obedire debeat rationi. oportet reddere cauſam,quare cum ad mouendum B mobile certa velocitate,puta motu vnius horæ requiratur tanta virtus intenſiuè,puta vt centum:& ad continuandum illum motum tempore perpetuo ſufficiat ex parte virtutis motiuæ. ꝙ ſemper perſeueret in eodem vigore quare,inquã,eſt quòd virtus talis ſi ponatur ex magnitudine,ſequitur ꝙ ſit infinita intenſiuè ? Hoc enim neq; ex parte perfectionis virtutis,nec ex natura magnitudinis oritur:& tñ hoc eſt ſup quòd iſti fundãtur. Quod ſi dicaſ ꝙ hoc oritur ex hoc, ꝙ illa virtus actiua ſemper remanere debet in eodẽ vigore, hoc puerile eſt.quia ex hoc nihil aliud ſequiſ,niſi quòd illa virtus oportet ꝙ ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc aũt,ꝙ virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis,infinitæq; durationis ſiue in quãto.ſiue extra,nõ habetur maior perfectio intenſiua:vt de ſe patet in primo Eth.c.7. ab Ariſt.& Auer.diciſ.Et daſ exemplum de albo:ꝙ ex hoc,ꝙ ponitur perpetuum,nõ ſequiſ,ergo eſt albius:quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam ſm magis & minus. Vnde ridiculũ eſt,quòd quidẽ inter Philoſophos ſe locãtes dicant, quòd ideo non poteſt eſſe virtus motiua actiuè tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipſam eſſe durationis infinitæ, & per hoc infinitatem intenſiuè.Deberent enim inferre,ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quòd ſequiſ infinitas intenſiua.

Pudet aũt adducere quorundã fatuitatẽ dicentiũ, quòd ꝓceſſus non ſit ab Auer & Ariſt.ad concludendum, primum motorẽ eſſe incorporeum abſolutè,ſed ad concludendum, ipſum eſſe incorporeũ,id eſt nõ immerſum materiæ ad eſſe:quæ eſt tantum apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis ſiquidem Ariſt.à tex.78.vbi inchoat,teſte ipſo Ariſt.ibi cum Auer. tractatus

intẽdentis oſtẽdere impartibilitatem primi motoris:vis eſt ex natura quãti & extenſi ſiue corruptibilis ſiue nõ:vt patet:& in tex. vlti.rationẽ formans ex efficacia probatorũ. & non aliter cõcludit primum motorẽ impartibilem:vnde hoc eſt ſimpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictũ, ſ. ꝙ virtus motiua actiuè tempore perpetuo ſi eſt in magnitudine, eſt infinita intẽſiuè, ſi extra, nõ oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel ſenſibilibus aſſumere. Sed iam oſtenſum eſt ex rationibus terminorum hoc non deduci:ſed oppoſitũ quo ad primã partẽ.& ſenſibilia idem teſtantur:ergo hoc eſt voluntariè dictum. Ex ſenſibilibus enim habemus, ꝙ virtus alteratiua Solis eſt motiua actiuè, & eſt in magnitudine:& tamẽ non eſt infinita intenſiuè, nec alterat in non tpe. Nec poteſt dici, ꝙ quia ſermo eſt de virtute actiua motus localis, ideo inſtantia nõ militat. Tũ quia eadem eſt ratio quo ad mouere in non tempore.& infinitatem intenſiuam de virtute alteratiua & motiua ſm locum, & vniuerſaliter motiua ſi ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phyſ.text. 79. vt iam adductũ iterũ eſt. Tum quia ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur alterationi Solis, tũc Sol vnũ numero motum perpetuum poſſet continuare, nulla facta augmentatione ſuæ virtutis quidquid ſit de antecedẽte huius cõditionalis: & ſic virtus finita intenſiuè, infinita duratione, moueret in tẽpore infinito vnũ motum cõtinuum & non in non tpe:vnde ꝙ de facto nõ ſit hoc, eſt per accidens, quantũ eſt efficacia virtutis. Accidit enim tantæ virtuti, ꝙ vnum de plura ſubiiciantur, &c. & nihil minus poſſet in vnum ſemper, quam plura. In expoſitione autem verborum Auerrois errant: quia ex huiuſmodi ſenſu non habetur reſponſio ad quæſitum:eſſet enim reſponſio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito poſita in magnitudine moueret in non tempore, & poſita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem diſtinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi poſsit quæſita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intenſiua ſit ſermo Auer.ibidem: ex eo, quòd ibi dicit, quòd motus cæli inquantum eſt ab anima cæli, ſortitur determinatam velocitatem, inquantũ verò eſt à primo motore, ſortitur ſempiternitatem. Ex hoc enim arguitur ſic: Aut intendit, quòd motus cæli habeat ſempiternitatem à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effectiuè, cùm in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter poteſt hoc imaginari.

Primò, ꝙ anima cæli, aut non efficiat aut non ſufficienter poſſit efficere ſempiternitatẽ motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam cauſæ ſufficienti, & hoc conuincitur demõſtratiuè eſſe falſum ſupponendo animã cæli eſſe virtutẽ motiuã immobilem:vt patet ex 8. Phyſ.tex. 85. & ex ſupradictis. Secundò ꝙ anima cæli dependenter illã faciat, primus autẽ motor independenter.& ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ independenter. Et hoc cõuincit eſſe contra Auerroim ibi:aut loquimur de cõi dependentia, qua omnia entia alia à primo,& actiones eorum depẽdent à primo.& ſic non ſaluatur cõmentũ, ponens differentiam inter ſempiternitatẽ & determinatã velocitatem motus cæli in hoc, ꝙ illa eſt à primo motore, hæc ab anima cæli tali enim dependentia communi tam ſempiternitas, quàm determinata velocitas eſt à primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de ſingulari depẽdentia:qua in faciendo talem effectum, ſ. ſempiternitatem motus, anima cæli dependet à primo motore. Et hoc conuincitur eſſe impoſsibile, tenendo primũ motorem finitum intenſiuè:& deducitur ſic, Motore ſufficiente ex his quæ in ſe intrinſecè ſunt, applicato mobili diſpoſito, circumſcripto quocunq; alio, excepta communi depẽdentia ad primum, neceſſariò ꝓuenit effectus ꝓprius illius motoris. Patet iſta ex terminis:alioquin nulla eſſet via ad probandã cõſecutionẽ cauſæ ad effectum, & econuerſo. Sed anima cæli eſt actiuũ ſufficiens ex ſuis intrinſecis reſpectu motus æterni:ergo circũſcripto quocunq; alio excepto cõmuni influxu primi, poteſt in motũ æternũ, ergo nulla eſt opus ſpeciali dependentia. Probatur minor ex eo, ꝙ anima cæli habet ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendum ſempiternitatem motus. ſ. tantam virtutẽ intenſiuè (puta vt mille) & immobilitatẽ: quilibet enim motor habens hæc duo, poteſt ſempiternum facere motũ, quamuis non per ſe, vt dictum pluries eſt. Tertiò, quòd anima cæli licet ſufficienter, tamen per accidens facit ſempiternitatẽ motus, primus autẽ motor facit eã per ſe:& ideo attribuitur primo motori, vt eius cauſæ actiuæ per ſe primò intẽdenti illam, Et ſic habetur intentum: quia, vt ex prima conditionali probata patet, ex hoc ſequitur, ergo primus motor eſt virtutis infinitæ intenſiuæ. Et in rei veritate iſta videt mens Auer. in illo loco. Loquit enim de actiua cauſalitate, vt quæſtio mota oſtendit, & nõ intẽdit ſubtrahere ab anima cæli cauſalitatẽ actiuã ſempiternitatis: ſed perſeitatem cauſalitatis: cuius nulla virtus finita eſt capax, vt patet ex dictis. Vnde cauſam actiuã per ſe determinatæ velocitatis poſuit animã, ſempiternitatis verò primum motorẽ. Si finaliter, hoc poteſt dupliciter imaginari. Primò, vt ſit ſermo de dependentia cõi:quia omnia cauſantur in genere cauſæ finalis à primo. Et hoc eſt cõtra Auer. ibidem:qm̃ hoc modo nõ ſaluatur ſua differẽtia inter terminatã velocitatẽ motus & eius ſempiternitatẽ:hoc etenim mõ vterq; effectus dependet finaliter à primo motore. Secũdò, vt ſit ſermo de aliquo ſpeciali mõ dependẽdi, in genere tamen cauſæ finalis. Et quantũ verba eorũ ſonant, videtur dicere, ꝙ quodam ſingulari modo ſempiternitas eſt a primo fine, quo non eſt determinata velocitas: ſic ꝙ ſempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, ꝙ iſta ſufficienter fiat ab agente, illa aut nõ niſi adiuncta cauſalitate finali primi motoris. Sed quia facile eſt dicere diſtinctionẽ in qualibet re q̃uis ardua, & inexercitati eſt admittere illam in aëre:ideo quærimus ab iſtis, quomodo ſit iſta differẽtia: Hoc em̃ nõ poteſt niſi tripliciter imaginari, ſ. aut ſic, ꝙ ſempiternitas careat cauſa actiua, & finali tantũ attribuat. Et hoc eſt ridiculum:qm̃ nõ eſt intelligibile, ꝙ aliquid effectiuè producat motũ, & nõ producat eius durationẽ, maximè cũ tps, quod eſt duratio illa (vt 12. Meta.text. 29. dicit) aut eſt ipſe motus, aut eius paſsio. Cõſtat aũt ꝙ hæc ab eodẽ fiũt actiuè ſm tẽ, quãuis nõ eodẽ modo:põt enim eorũ, quæ ſunt, idẽ realiter vnũ per accidens, produci ab agente inferiori, & alterũ per ſe:vt patet cũ Socrates generat Platonẽ:tunc em̃ licet fiat Plato per ſe:fit tamen corpus vel miſtum per accidens:vt dicitur in primo Phyſ. tex. 76. aut ſic, ꝙ ad determinatã velocitatem cauſa actiua ſufficit abſq; finali, ad ſempiternitatem autẽ, nõ. Et hoc etiam eſt ridiculũ:quia finis eſt cauſa cæterarum:cauſarũ:nulliũſq; eſt effectus naturæ aut artis abſq; fine. Aut ſic, ꝙ ad determinatam velocitatẽ cauſa actiua cum fine cõi ſufficit, ad ſempiternitatẽ autem non, ſed requirit ſpecialis ratio depẽdentiæ ad primũ motorẽ vt finem. Et hoc eſt iterum loqui in aëre niſi hmõi ratio aſsignet. Nec apparet alia ratio, quàm illa, quæ in eodẽ com. 41. ex intentione Themiſtij ſubditur, ſ. quòd motor qui mouet ad conſequendũ aliquid, vel cõſeruandũ aliquid trãſmutabile neceſſe eſt quòd quandoq; ceſſet. Motor aũt qui mouet ꝓpter aliquid ſemp in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tpe, mouet ſemper. Et ſic habet ſpecialis ratio depẽdentiæ ſempiternitatis ex fine, q̃ nõ habet in velocitate mot⁹. Sed adducere hoc ad ꝓpoſitũ nouitiorum eſt. Cũ em̃ omnes animæ cæleſtes prima intentione operent ꝓpter ſe (vt dicit 12. Meta.com. 36. & ſecundo Cæli.com. 17. & 21.) & ipſarũ natura ſit immutabilis in actu: & earũ opa ſint ſicut opera artium: (vt dicit 12. Meta.com. 44.) & finis ſit principiũ in operabilibus:vt dicit in 2. Phyſ.tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis ſumunt animæ illæ rationem ſempiternitatis in ſuis operib⁹ ita ex aliis cõditionibus nobis ignotis ſumunt rationẽ tãtæ velocitatis:& quare magis ab Oriẽte moueãt verſus hemiſpherium ſuperi⁹. & alia hmõi. Hæc enim omnia fiunt ꝓpter melius: vt ex ſecundo Cæli, tex. & com. 34. habet. Et ex fine neceſſe eſt bonitatem eorum fieri, cum naturalia agãt ꝓpter finem, vt dr̃ 2. Phy. tex. Vnde ex hoc non magis habet, quòd ſempiternitas ſpecialiter dependeat à primo:quam certa velocitas: vtrũmq; enim eorum habet hoc mõ ſpecialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius. Cũ rõ ſempiternitatis mot⁹ ſufficienter ſumat ex his finis conditionib⁹, ſ. ꝙ ſit in ſe actu & habitu & mouẽte, immutabilis:& hæc ſint cõia omnibus motorib⁹ cælorum reſpectu ꝓpriarum eſſentiarũ:nihil ꝓprium primo motori dixiſſet Auer. ſed totũ ꝙ dixit cõuenit omnib⁹ animabus cælorum in rõne finis:nec põt dici, ꝙ dictũ Auer. cõmune quidem eſt omni motori ſepato in rõne finis, ſed appropriat primo ꝓpter dependentiã aliorum à primo & in rõne finis:q̃a ſic non ſaluat differẽtia inter ſempiternitatem & velocitatẽ:vtraq; enim ꝓpter independentiã primo eſt attribuenda fini. Quòd ſi tanquam ad vltimum refugium recurrẽdo dicat, quòd ſempiternitas mot⁹ dependet a primo fine quodã ſingulari mõ ignoto nobis:& hoc cognoſci ex hoc ꝙ oẽs motores cęleſtes cõueniũt in ſempiterne mouere:nõ aũt in velocitate motus (hoc em̃ ideo eſſe credendũ eſt, q̃a rõnem ſempiternitatis habẽt reſpiciẽdo primũ:velocitatem verò reſpiciendo ꝓpria.) Hoc eſt cõtra Auer. qui expreſsè dixit in ſecũdo Cæli, com. 58. ꝙ motores inferiores ſumũt rõnes ſuarũ velocitatũ:ſm quòd magis deſiderat aſsimilari primo. Et loquitur nõ ſolũ de motu diurno, ſed ẽt in circulo obliquo. Deinde hoc nõ eſt ſufficiẽti rõne firmatũ:ꝙ enim cõueniãt oẽs in ſempiternitate mot⁹:vt dicit Auer. in ſecundo Cęli, com. 38. & 71. & alibi, eſt q̃a cõueniũt oẽs in hoc quòd ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet cõiicere, quod ſit ex ſingulari modo depẽdendi a fine cũ clare pateat, ꝙ finis communis cũ immaterialitate motoris ſufficiat, nec locus eſt coniecturis in manifeſtis. Ampli⁹: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in cõmen. nihil aliud eſt quam temporalitas, in qua oẽs motores cæli cõueniũt, ſicut & in ſempiternitate, nulli⁹ enim mouet in nõ tpe. Reſtat ergo, ꝙ de infinitate intenſiua ſermo Auer. ibidem ſit. Et licet euidẽtiores ſint prędictæ rõnes ſi duo motores ſm rẽ in primo orbe ponatur efficacies tamen ſunt etiam ſi duo ſm rationẽ, vnus autem ſecundum rem ponitur, vt patere poteſt cuilibet

eas explicare ſcienti. Vnde omnes expoſitiones cōmenti prædicti falſæ apparent. Vltima autē ordinem librorū Auer. non penſauit. Cum em̄ conſtet ex ſecundo cæli com.3. q tunc iā fecerat libellū de ſubſtantia orbis: & ex pluribus cōmentis, quæ tunc etiā fecerat ſuper libros Phyſ. & ex 12. Metaph. cō.65. q iuuenis erat quādo fecit ſuper lib. de Cælo & ſperabat in com.352. ſe perfecturum Aſtrologiam: & q ſenex ſcripſit ſuper Metaphyſica, manifeſtè liquet, q omnia dicta Auer. ſunt examinanda ad 12. Metaphyſicæ eius, & non econuerſo: quoniam opus illud teſtamentum eius eſt.

Secūdus modus oſtendēdi infinitatē intenſiuā primi motoris.

SECVNDA autem via ad oſtendendam infinitatē virtutis Dei glorioſi ſumpta ex S.Tho. breuior eſt. Et ſupponit Deum eſſe cauſam actiuā alicuius ſubſtantiæ, ſiue mundi, ſiue primæ intelligentię, ſiue omnium incorruptibiliū, ſiue ab æterno, ſiue in tēpore: nihil em̄ hucum refert, dūmodo concedatur per ſimplicē emanationem (quā nos creationē dicimus) Deum aliquid produxiſſe. Hoc autē nunc ſupponatur: Tū quia cōiter excellentes viri hoc concedunt etiā de mente Ariſt. & Auer. Tum quia expreſſè cōtrà Argazelem pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret ſpecialem quæſtionem, quā alibi tetigimus. Acquieſcentibus ergo huic ſuppoſito, hæc via paratur: iuxta quam arguit prælibando rōnes terminorum, ſ. q virtus creatiua eſt virtus actiua effectus ex nulla potentia paſsiua: ſiue ſit creatiua ab æterno, vt Plato, & Ariſt. cum ſequacibus poſuerunt: ſiue in tpe vt fides Chriſtiana determinat. Cæteræ autē virtutes actiuæ ſunt effectiōū ex aliqua potētia paſsiua pſuppoſita: vt patet in naturalib⁹ & artificialibus. Arguit ergo ſic, loquēdo ſemper de quātitate virtutis ſeu perfectionis: Omne quantum excedens aliud quantū, ſic q quantūcunq; exceſſum creſcat, nunquam inter ipſa eſt aliqua proportio, eſt neceſſario infinitū intenſiuè. Iſta patet ex terminis, qm̄, vt dicitur in 8. Phy. tex.79. ſi excedens eſt finitū addēdo ſemper quantū ad exceſſum, quandoq; ęquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua eſt aliquātæ perfectionis: & ſic excedit virtutē factiuā rerū ex potentia ſubiecti, q quātumcunq; augeatur non eſt inter eas pportio: ergo virtus creatiua eſt infinita intenſiuè. Probatur minor quo ad vltimam partē (quæ ſola eget probatione) ducendo ad impoſsibile: quia ſequeretur q virtus tantùm actiua ex aliqua potentia. & virtus actiua ex nulla potentia poſſent eſſe æquales: quod eſt manifeſtè impoſsibile. Tenet cōſequentia ſupponēdo vnū, q probatione nō eget, ſcilicet q quantò aliquod actiuum poteſt educere rem de remotiori potētia ad actū tantò eſt virtuoſius. Ad ſenſum enim patet q ad educendum calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quam ad educendum ipſum de potentia aëris: hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic. Sumaſ virtus productiua alicuius (puta Bouis) ex nulla potētia, & ſit A. Sumaſ quoq; virtus productiua Bouis eſt aliqua potentia puta C. & ſit virtus illa B. Tūc ſic: Iſtę duæ virtutes, ſ. A & B per te habēt aliquā proportionē, ſit ergo proportio centupla: ita q A excedat B non plus, quā in centuplo. Et tūc ſumatur potētia paſsiua in cētuplo magis elōgata ab actu q̄ ſit C, & ſit illa D. Cū ergo oporteat tātò virtuoſius eſſe agens quātò elōgatior eſt potētia ab actu, neceſſe erit virtutē actiuā Bouis de potētia D, eſſe in proportione cētupla ad B, ac per hoc eſſe æqualē ipſi A. Et ſic virt⁹ pductiua ex aliqua potētia, & virtus productiua ex nulla erunt æquales, qđ eſt impoſsibile. Imò etiā eodē proceſſu poteſt deduci, q illa ſit etiam maior: qđ eſt impoſsibilius. Nec pōt inficiari quiſpiā hunc proceſſum ex eo, q nō poteſt ſumi in rerū natura potentia remotior ab actu quacunq; potētia data: oportet em̄ ſic dicentes negare proceſſum Ariſt. 4. Phy. tex.72. vbi aſſumit plenum ſubtilius quocūq; pleno. & 6. Phy. tex.15. vbi aſſumit modum velociorē quocunque motu: & breuiter deſtruere doctrinā traditam in lib. Phy. Saluatur enim efficatia horū & ſimiliū proceſſuū ex rationibus formalibus terminorū, & ex veritate conditionaliū: quicquid enim repugnat veritati cōditionalis, eſt falſum & impoſſibile: vt Auer. dicit in 8. Phy. tex.78. Vnde ꝓpoſito ſufficit veritas cōditionaliū: puta ſi virtus aliqua ꝓduceret ex potētia in cētuplo remotiori, eſſet in centupla ꝓportione, &c. Stat ergo rō firma, quāuis quidā neſciētes, aut nō volētes eam formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt, vt de Scoto patet prima diſt. quarti. Qui ideo credidit ſe ſoluiſſe, quia S. Tho. nō ſolicitus circa terminos, qui in autēticis rationib⁹ ſolēt ſubintelligi, fecerat maiorem huiuſmodi. Eorū, inter quæ nulla eſt proportio, alterum eſt infinitū: ſoluit Scotus, q hæc non eſt vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctū non eſt infinitum. Propter quod notanter nos poſuimus in maiore vtrunque eſſe quantum: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de ſecūdo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat vt finis. vel vt agens.

RESTAT Igitur argumentis in oppoſitum reſpondere.

¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex conſequenti) tali eſt ordine dicendum, quòd duas annexas difficultates, ſcilicet an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens, & ſi vt agens, an mediatè vel immediatè: pertranſibimus dicendo, quia eſt.

Tertiam verò principalem, ſ. an expoſitione virtutis infinitæ intenſiuæ in rerum natura neceſſario ſequatur motus in non tēpore, pertractabimus dupliciter, ſcilicet ſm Auer. & ſimpliciter. Quāuis igitur multi ex ſecundo cęli tex.64. Vbi in ſummo gradu perfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſſidet: & ex 12. Metaph. tex.50. vbi dicitur, q Deus mouet ſicut amatum & deſideratum: cedant Deum non eſſe cauſam agentem, ſed finalē: & verus tamen dicunt ſentiētes vtroque modo Deum cauſam: vt Simplicius arguit ex primo cæli text. 30. vbi Ariſt. dicit, Deum nihil agere fruſtra. Si enim ad hoc incōueniens ſolicit⁹ fuit Ariſt. deducere, quòd Deus nihil agit fruſtra, ergo ſupponebat Deum agere propter finē: ridiculum enim eſſet deducere ad hoc incōueniens de cauſa actiua. Auerrois quoq; in de ſubſtantia orbis, manifeſtè reprehendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſt. & in 10. Metaph. com. 7. expreſſè dicit, quòd Deus mouet non tantùm vt finis, ſed vt motor. Quod etiā firmat in 12. com.5. & in com.44. vbi etiam poſtmodū Auicennam ponentem Deum eſſe tantùm finem, arguit, quòd oportet primi principis eſſe actionem, quæ cum hoc, quòd ſit ſibi propria, ſit communis cæteris: qualis eſt motus diurnus. Et in ſecundo cæli com.17. dicit, q omne habens actionem in ſe, habet actionem in alio: & in com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecunda intentione: niſi illic eſſet natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auerrois plenus eſt hac ſententia, vel formaliter, vel radicaliter: vt puta quòd in ſeparatis à materia cauſalitas finalis & ſufficiens eidem conueniunt: vt dicitur 11. commen. & 35. & 38. & 55.

Nec obſtat q Ariſt. dixit, Deum mouere vt amatum: non enim dixit hoc cū dictione excluſiua: imò ex hoc magis habeſ propoſitum, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quam modo diximus. Id verò q eſt ſecūdo cæli adducitur, admiratione dignū eſt, qua frōte ab Auerroiſtis adducaſ, cū Auerrois ipſe ibidē in conſilio 46. expreſſè dicat, q in illo ſummo gradu habente optimū ſine actione, daſ latitudo includēs oēs intelligētias: ita q apud ipſum oēs intelligētiæ ſunt in illo primo gradu, & non tantū Deus: & tamē cōſtat apud eos etiā q cæteræ intelligentiæ agūt ad extra. intēdit enim ibi Ariſtoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ ſunt habere optimum (qđ eſt fœlicitas ſpeculatiua) ſine omni depēdentia ab exteriori actione, non ſicut in nobis iuxta illud 12. Met. tex.39. deductio aūt qualis optima, &c. & eſſe in primo gradu Quatenus verò aīæ ſunt, optimū aſſequi p motū: & in ſecundo locari ordine ſimul cum corporib⁹, quorū ſunt animæ. Vnde Deum mouere nō ſolū finaliter, ſed actiuè dicimus. Et quāuis ex multis commentis videaſ haberi, quòd Deus mouet immediatè: q̄ a in com.44. & 12. Met. reprehēdūtur ponētes Deū eſſe priorem motore primi orbis. & in com.38. expreſsè dicitur, q primus motor mouet ſine medio: & in com.48. numerātur ſubſtātiæ immateriales ſm numerū motuū cæleſtiū expreſsè, ſupponēdo nullam eſſe, quæ non mouet: vt tamen ex dictis ſuperius patere poteſt, in com.41. & 12. expreſsè dicit motū cæli cōponi ex duob⁹ motorib⁹. Et ideo ſciēdum eſt q iſta ſibi inuicē nō cōtradicunt: quoniam cū ſint in hac re opiniones extremæ: vna Auicēnæ, dicētis Deum nihil agere ad motum cæli, niſi ſm quòd prima cauſa operaſ per ſecundas: ſed primum motorem eſſe primam intelligentiam productam à Deo, quæ cum anima cæli mouet. Alia eorū, qui dicunt Deum ſolum mouere primū cælum. Auerrois via inceſsit media, vtrūque declinans extremū: & ideo nūc hoc nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnauerit. Eſt igitur apud eum primus motor Deus glorioſus, non tamē mouet ſolus.

Sed quia in motu primi cæli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarum) poſuit vtrūque horum habere per ſe primò cauſam actiuam & propriā: ſempiternitatis quidem Deū, certæ verò velocitatis animam cæli. Et hic ſenſus reſpondet planè expoſitioni illius contenti abſq; extorſione. Et ſic Deus nō eſt prior motore toti⁹: imò facit p ſe motum toti⁹ quo ad nobiliſſimā eius rationē, quæ eſt ſempiternitas: & hoc modo Deus non eſt anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. q eſt potentia nō in materia: & p hoc volebat quòd differret ab anima cæli. Et hoc modo ſaluatur quod com.44. dicitur, q illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, eſt aliud ab eo quòd intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialiū ſubſtantiarum ſecundum numerū motuū ſaluatur: quia ex motuum numero inuētus eſt numerus motorū aliorum à primo: quia iā ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullam enim ſubſtantiam immaterialē ponim⁹ niſi ex motu concluſam: ſed primā ex infinitate motus, cæteras ex numero motuū regulariū & perpetuorū exigentiū motores immobiles. Et hoc conſonat textui Ariſt. expreſsè quærenti numerū motorū immobiliū, nō numerum motorū infinitorū: vt p hoc inſinuaret quod de aliis primo loquebaſ. quamuis primus quoq; ſit immobilis. Eſt ſiquidē ſermo Ari. & auer. & ibidē contra ponētes ſubſtātias immateriales abſq; aliqua ꝓpria motione alicuius corporis, vt patet ibidē: qđ nos nō dixim⁹. Et breuiter hoc

modo

modò omnia dicta Auer. inueniontur conſona, & meritò: quia verò omnia cõſonãt. Vnde Heliæ Hebræi labor, quòd vanus fuerit patet. Putauit enim, quòd ex hoc quòd Deus dicitur motor effectiuè primi cæli ſequeretur, ergo mouet ſolus primom cælũ. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad ſempiternitatem ſui motus actiuè cauſandam. Mouet ergo Deus cælum effectiuè vt motor proprius, & mediante anima cæli. ſic vt vtriuſque proprius effectus motus cæli ſit diuerſimodè: & ſic quo ad duo prima patet quid tenendum ſit.

Num de ex virtute infinita actu ſit ſequatur motus in non tempore.

¶ De tertiò autẽ (in quo tota ſtat difficultas præſens) ambiguitas magna videtur: diuiſi ſiquidem ſunt Peripatetici circa id. Quibuſdã em̃ apparet, ꝙ ea hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, ſequitur neceſſariò, ergo motus in nõ tẽpore. Quibuſdã verò videtur, ꝙ diſtinctione opus ſit in re hac. & hi in tres diſtincti ſunt vias. Alij putant ꝙ diſtinctione modi agendi. ſ. liberè vel neceſſariò opus ſit. Alij verò ꝙ diſtinctio modi eſſendi illius virtutis infinitæ ſ. an habeat eſſe materiale, an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alij autem duas diſtinctiones neceſſarias credũt ad ſaluandam infinitam virtutẽ in rerũ natura, ſcilicet modi eſſendi (quæ modò dicta ſunt) & modi agẽdi, ſ. mediationẽ vel immeditationẽ, ita ꝙ omnes huiuſmodi npiniones ſunt quatuor. Et primam quidẽ poſtponẽtes (quia ex diſcuſsione aliarum qoid veritatis habeat patebit: & eius fundamenta ſunt quæ arguẽdo adduaimus) ad ſecundã nos trãſferamus opinionẽ, quia tria dicit. Primò, ꝙ ex hoc antecedente, virtus infinita eſt in magnitudine: neceſſariò ſequitur ergo mouet in non tẽpore, ꝙ implicat contradictionẽ. Et in hoc conueniunt cum Ariſt. 8. Phy. tex. 29. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi conſequentiam. Scot. enim in primo ſent. diſt. 2. q. ad vlt. dicit, quòd ex eo quòd in antecedente aſſumitur virtus infinita, ſub intelligẽdo, agat, neceſſariò ſequitur, ergo actio ſua eſt in nõ tempore: alioquin in æquali tẽpore agere contingerit virtutem infinitã & finitã, iuxta deductionẽ Ariſt. ibi. Ex eo verò, quòd in antecedẽte additur ly in magnitudine (id eſt extenſã) ſequitur ꝙ ſi agit. agat circa corpus: & cõſequenter quòd ſit ibi aliqua reſiſtentia, & ſit etiam diuerſa approximatio parium paſsi ad agẽs ac per hoc ſequirur, ergo actio illius virtutis eſt mouere: qm̃ hæ duæ cauſæ, ſcilicet diuerſa approaimatio partium & reſiſtentia, faciunt ſucceſsionem eſſe in motu, & ſic ex toto antecedẽte ſimul, ſcilicet virtus infinita in magnitudine ſequit̃ motus in non tempore. Sed hæc deductio manifeſtè peccat: quia ex hoc ꝙ aliqua virtus eſt extẽſa & agit in corpus, nõ ſequũtur illæ duæ cauſæ ſucceſsionis: ſed vna tantùm, ſ. diuerſa approximatio partiũ paſsi ad agens: ſed ex omnibus his abſq; reſiſtentia non ſequitur, ergo illa actio eſt motus. Et hæc omnia non egent probatione: quia manifeſtè patent de virtute illuminatiua. Hæc enim eſt extenſa. & agit in corpus, &c. & tamen non eſt motus propriè (de quo loquimur) vt diſtinguitur contra mutationem S. Tho. autem quia Ariſt. non fuit ſolicitus ibi de vtraq; parte conſequentis deducenda, ſupponit cum Auerroe & cæteris expoſitoribus (quantum vidiſſe me recolo) ꝙ ſubiectum illius antecedẽtis, ſ. ly virtus ſeu potentia ſupponit pro virtute motiua, propriè ſumendo motum, ita ꝙ antecedens illius conſequentiæ ſecundũ veritatem eſt hoc virtus motiua infinita eſt in magnitudine. ergo. Et ꝙ hoc ſit mens Ariſt. patet ibi, ex eo ꝙ probando ſuppoſitionem vnam, ſ. ꝙ maior virtutis facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciẽs, aut dulce faciens: aut proiiciens, & omnino mouens. vbi manifeſtè patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonſtrationem illam, niſi ad inueſtigandam impartibilitatem primi motoris, quem conſtat mouere propriè. Vnde impertinens erat propoſito tractare de omni virtute extenſa: quamuis ex iſta negatiua, non poteſt dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex conſequenti, ꝙ nulla virtus in magnitudine eſt infinita: quia quum ſit virtus, aut ſubſtantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatẽ ſubſtantialẽ, & omnis virtus ſubſtantialis in magnitudine, ſi eſt ſimplex, ſit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cæli textu ſeptimo) & ſimplicibus exiſtentibus finitis impoſsibile ſit mixtum fieri infinitum, manifeſtè deduci poteſt ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extenſæ.

¶ Facit tamen vim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc ꝙ virtus extenſa non eſt intelligens, virtus autem extra magnitudinem eſt intelligens: vt patet tertio de Anima, commenta quinto. virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum poteſt. Ac per hoc tenet conſequentia Ariſtot. Quia ſi eſt virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum poteſt ſequitur, ergo mouet in non tẽpore: vt patet ea deductione Ariſt. ibidem. Secundò dicit, ꝙ ex hoc antecedẽte, virtus infinita eſt (etiã loquendo de motiua) non ſequitur neceſſariò, ergo mouet in non tempore: quia poteſt illa virtus eſſe agentis liberi: in cuius poteſtate eſt actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur eſſe contra Ariſtot. & Auer. & omnes Philoſophos, Sco. cum ſequacibus non reputat hoc inconueniens: imò dicit in 2. ſenten. diſtinct. 1. quæſt. 3. eos ſibiipſis contradicere, ponendo Deum agere neceſſariò.

¶ Mihi autem videtur hoc nõ eſſe contra Ariſt. eo quòd nulli imponendum eſt quòd nec dixit, nec neceſſariò ſequitur ex dictis eius. Deum autem non eſſe agens liberum, nullibi dixit Ariſt. nec ex dictis eius ſequitur neceſſariò. Demonſtratio ſiquidem poſita in primo cæli. tex 90. ſufficienter ſaluatur ſupponendo omnes intelligentias differre ſpecie, quòd mouere quantum poſſunt, vt aſſimilẽtur Deo glorioſo: cuius proprius effectus eſt ſempiternitas, ſiue liberè, ſiue neceſſariò illam cauſet. Numerus quoque intelligentiarum eiſdem ſuppoſitionibus ſtantibus optimè inueſtigatur ex numero motuum: ſunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam quod dicitur in textu 79 ſcilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter: manifeſtè ibidem adſcribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci poſſunt, facilè ſaluari videntur abſque hoc. Nolo tamen propterea Ariſt. attribuere, quòd poſuerit Deum agere liberè, ſed opinionem ſuam ad nos non perueniſſe tantum: contra Auer. tamen illam reſponſionem eſſe non dubito: vt ex commento quartò duodecimi Metaphy. deducere facile eſſet: & commento vigeſimoprimo ſecundi de cælo manifeſtè habetur.

¶ Sed quoniã ex principiis philoſophiæ non neceſſariò ſequitur, Deum agere neceſſariò: idcirco quum ſoli rationi obediendũ ſit, quòd ſecundo loco contra hoc obiicitur, ſoluendũ eſt. Quũ ergo dicitur, id, ad ꝙ ſequitur falſum, impoſsibile eſt ſimpliciter impoſſibile: &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quòd quamuis non ſit impoſsibile, Deum velle vti tota virtute ſua: eſt tamen impoſsibile, Deum velle vti tota virtute ſua, in hoc effectu, qui eſt velocitas mot⁹. Nec hoc eſt ex defectu virtutis, aut volũtatis: ſed quia hoc non eſt factibile: vnde Deus vtitur tota virtute ſua per ſe cauſando ſempiternitatem motus, & creando, &c.

¶ Ad ſecũdam verò dicitur præmittendo quatuor. Notandum eſt enim primò, quòd aliod eſt arguere ex potentia motiua infinita & aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum eſſendi. ſ. in magnitudine, vel extra vel modum operandi, ſ. neceſſariò, vel liberè. Primum ſiquidem antecedens abſtrahit ab omni modo eſſendi & operandi: ſm̃ verò modum eſſendi vel operandi coaſſumit. Conſtat autem quòd multa poſſunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo eſſendi vel operandi ſimul: quæ non poſſent deduci ex illa ratione formali abſolutè. Notandũ eſt ſecundo, quòd ex aliqua ratione * abſtractè, ſeu abſolutè ſumpta, dupliciter aliquid deducere conſueuerunt Philoſophi. Vno modo neceſſario, ſicut ex ratione motus deducitur, quòd oportet eſſe in tempore, alio modo non repugnanter, ſicut ex ratione motus deducitur, quòd quocunque motu dato, poteſt dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, quòd conſequens aliquid neceſſario, comitatur ipſum, in quocunque ponatur ſecũdum omnem modum eſſendi illius: conſequens vero aliquid non repugnanter, non oportet comitari illud in aliquo: imo ſtat quod repugnet ei in quocunque modo eſſendi: vt patet in exemplis adductis.

** Aliàs abſtrahẽte.*

¶ Notandum eſt tertio, quòd tripliciter poteſt imaginari quòd potentia motiua infinita exeat in actum ſecundum, vel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quod non poſsit velocius illud mouere: ſed illud mouere ſibi adæquatum.

¶ Vel ꝙ moueat infinita velocitate. i. in nõ tempore: non eſt enim intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinitè velociter: & tamen in tempore: quia ex quo actualiter mouet tẽpus illius motus certum eſt ſm̃ ſe, ſignetur ergo, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. & venietur ad hoc, quod motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cũ motu finitæ velocitatis (vpote à virtute finita facto) ꝙ eſt impoſsibile. Idem eſt ergo mouere actu infinitè velociter, & mouere in non tempore. Vel medio modo, ſ. ꝙ nunquã moueat tanta velocitate A mobile, quin poſsit illud velocius mouere. Hæc aũt tria aliter ſe habent ad potentiã motiuã infinitam abſolutè, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potẽtiam ſiquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediatè, ita quòd reſpectu talis virtutis non dat̃ medium inter mouere in non tempore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potẽtiam vero motiuam infinitã abſolutè, extrema hęc ſunt mediata, ita ꝙ ſtat ꝙ moueat ſic velociter, ꝙ tamen ſẽper velori⁹ mouere poſsit. Et ratio difformitatis eſt: q2 virtutis extẽſæ quantũ eſt poſſe, tantũ neceſſario eſt facere: vt patet inductiuè, & conſequenter ſi eſt infiniti poſſe, ergo habet adæquatũ facere: aut ergo hoc eſt certa velocitate mouere, aut in non tẽpore mouere enim ſic ꝙ velocius poſsit, nõ eſſe adæquatũ virtuti patet. Virtutis vero motiuæ infinitæ abſolutè nõ oportet q̃tũ eſt poſſe, tantũ eſſe facere: quia abſtrahit ab omni modo operãdi, & eſſendi: & cõſequenter abſtrahit ab hoc, ꝙ faciat ſm̃ totum poſſe, aut partem & tantùm vel tantum: & ideo non neceſſariò ſequitur, quod ſi exeat in actũ, ꝙ exeat in opus adæquatum. Notandum eſt quarto, quòd aliter agẽdum eſt ex infinita velocitate ad infinitam potentiæ motiuæ abſolutè, & aliter econuerſo. Ea infinita ſiquidem

velocitate determinatè infertur, ergo potẽtia motiua eſt actu infinita. quia impoſsibile eſt aliter tale effectum ſaluare. Ex infinita verò potentia motiua nihil aliud poteſt inferri. niſi, ergo põt infinita velocitate mouere: quia ſi aliquãta virtus motiua põt mouere aliquãta velocitate, maior poteſt maiore, & infinita, infinita. Sed quia poſſe mouere infinita velocitate contingit dupliciter, vno modo ſic, ꝙ poſsit facere motum infinitæ velocitatis in actu alio modo ſic ꝙ poſsit ſemper facere maiorẽ velocitatẽ quacunq; facta velocitate, ideo nõ põt ex infinitate potẽtiæ motiuæ abſolutè inferri determinatè, ergo eſt actu infinita velocitas, ſicut ecõuerſo.

¶ His autẽ præmiſsis, dico quatuor. Primò ꝙ ex hoc antecedente A eſt virtus motiua infinita in magnitudine, optimè ſequitur, ergo mouet in non tempore: quia ſi non, ergo mouet adæquatè certo tẽpore ex tertio notando: & tũc ſequitur iuxta deductionẽ Ariſt. ergo virtus finita & infinita ſecũdũ totũ poſſe mouẽt æqualiter. Secundò dico ꝙ ex hoc antecedente. A eſt virtus motiua infinita non ſequitur neceſſariò, ergo A mouet in nõ tẽpore: dicẽtibus enim ꝙ non, ſubinferri non poteſt, ergo mouet adæquatè in certo tempore: datur ſiquidẽ mediũ, ſ. ꝙ permittitur mouere A mobile tãta velocitate (puta decẽ horarum) nõ tam adæquatè, ſed poteſt ſemper velocius: vt patet ex tertio notando, Quod nõ poteſt dici, ſi virtus illa eſt in magnitudine: & ideo Ariſt. fundãs demonſtrationem ſuam ſuper illa diſtinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore: loquẽdo de adæquata operatione aſſumit ab aduerſario virtutem motiuam eſſe in magnitudine: quia de tali conſtat, ꝙ oportet ſupponere aliquam velocitatem eſſe illi adæquatam: quòd non oportet verificari de virtute motiua abſolutè, quia abſtrahit ab his. Tertiò dico, quòd ex hoc antecedente A eſt potentia motiua infinita, non ſequitur nõ repugnanter, ergo motus in non tẽpore. Probatur hoc ex illo principio: impoſsibile in ſe ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur poſsibiliter, ex quo non ſequatur neceſſariò. Hæc enim eſt differẽtia inter conſequens poſsibile & impoſsibile ex terminis: ꝙ poſsibile ex aliquo antecedẽte oritur poſsibiliter, ex quo nõ oritur neceſſariò: vt patet de velocitate motus reſpectu motus & mobilis. Impoſsibile verò niſi habeat conexionem neceſſariã cum antecedente ex illo oriri non poteſt: & hoc ideo eſt. quia impoſsibile ex terminis eſt impoſsibile ſimpliciter & omnino. Tale autẽ ex nullo oriri poteſt, niſi ex alio impoſsibili, ad ꝙ conditionaliter ſequatur: quòd ſine neceſſaria connexione fieri nequit. Conſtat autẽ, quòd motus in non tempore claudit contradictionẽ ex terminis: ſi eſt enim motus, ergo in tempore: & ſi in non tempore, ergo non eſt motus. Et ex antedictis patet, quod hoc impoſsibile non ſequitur neceſſariò ex infinita potẽtia motiua: ergo nec ſequitur impoſsibiliter.

¶ Sed accidit hic dubiũ ex triplici capite. Primò, quia id ꝙ ſequit̃ neceſſariò ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſſendi, ſequitur permiſsiuè & poſsibiliter ad illud abſolutè: verbi gratia: quod ſequitur neceſſariò ad animal, ratione ſequitur poſsibiliter ad animal: ſed motus in non tempore ſequitur neceſſariò ad virtutem motiuam infinitã habẽtem eſſe in magnitudine: vt patet: ergo ſequitur poſsibiliter ad virtutem motiuam abſolutè. Secundò, quia quum hoc argumẽtum valeat, Si aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquãta velocitate, ergo maior poteſt maiore, & infinita, infinita: & vlterius valeat. aliquanta virtus motiua poteſt mouere tanta velocitate, ergo poteſt facere tantam velocitatem actualiter & maior ſimiliter maiorẽ: quare non valet, ergo ſi eſt infinita poteſt infinitã facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis: & tamen oportet, ſi tenẽda ſunt prædicta, negare illam vltimam cõſequentiam: quia. vt patet ex dictis, poſſe facere velocitatem infinitã actualiter eſt idẽ ꝙ poſſe mouere in nõ tẽpore. Tertio quia & ſi aſsignata ſit ratio quare infinitæ potentiæ abſolutè non oportet aſsignare adæquatum facere: quia, ſ. abſtrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ abſolutè repugnet mouere ſecundũ totũ poſſe. Si enim nõ repugnat dato quòd ex ea nõ ſequatur neceſſariò nec poſsibiliter, habetur intentũ, quia ſi hoc ſibi non repugnat, ergo eſt ſibi poſsibile: poſsibili autẽ poſito, nullum ſequitur impoſsibile. Ex hoc autem ſequeretur quod moueret in non tempore, vt patet: ergo.

¶ Ad primũ horũ dicitur ꝙ maior eſt ſic modificanda: Illud quòd ſequitur neceſſariò, ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſſendi compoſsibili illi primo, ſequitur permiſsiuè ad illud abſolutè: ſic enim eſt vera. & non aliter. Si enim aliquid iungatur cum aliquo ſibi incompoſsibili ex terminis, id quòd ſequitur ad coniunctum, vtriq; partiũ repugnat: verbi gratia. Ad hominem æreum ſequitur habere perfectiſsimum ſenſum tactus non medium inter contraria: quòd vt patet, non ſequitur ex ratione hominis abſolutè, nec aëris. Sic autem eſt in propoſito: quia virtutem motiuam infinitam eſſe in magnitudine, implicat contradictionem, partẽſque coniuncti non ſunt compoſsibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus neceſſariò ſequens monſtrat: ſcilicet motus in non tempore.

¶ Ad ſecundũ dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimã cõſequẽtiã & priores eſt: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria cauſa proprio effectui. In vltima autẽ non ſecundũ veritatẽ, ſed ſolã apparentiã: non enim proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, eſt actualiter mouere infinita velocitate: ſed nulli certæ velocitati obligatum eſſe ſuũ mouere, quantum eſt ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autẽ ſaluatur, ſi ſic poſsit in mouere actualiter, vt ſemp poſsit velocius mouere: vt patet. Et ſi quæratur quũ virtuti potẽti mouere velocitate vnius horę ꝓprius effectu aſsignetur mouere actualiter in vna hora & duplæ potẽtiæ potenti mouere in medietate horæ proprius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horę: quare virtuti potẽti mouere infinita velocitate proprius effectus nõ aſsignetur mouere actualiter infinita velocitate: Reſpõdetur, ꝙ hoc ideo eſt, quia quãdocũque quãtitati virtutis põt dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo eſt impoſsibile propter implicationẽ cõtradictionis in ipſo opere, altero verò eſt poſsibile, dicẽdũ eſt, ꝙ effectus ꝓprius illius eſt ille, in quo ſaluatur modus poſsibilis. Verbi gratia, & eſt exẽplum theologicũ: dicimus quòd virtus creatiua Dei eſt infinita, non ſolum ex parte modi agendi, ſed ex parte creabilium, nõ tamen ſaluatur infinitas in creabilibus, ſic Deus poſsit creare aliquod infinitũ ens, ſed ſic: quia quacunque creatura facta poteſt facere perfectiorem. Quum ergo in propoſito inter virtutẽ motiuã quãcunque finitam, & infinitam reſpectu velocitatis motus hæc ſit differentia, quod finitæ virtutis quãtitati vno modo & illo poſsibili, reſpondet quãtitas velocitatis in effectu ſcilicet faciẽdo illam actu: infinitæ verò virtutis quãtitati duobus modis quãtitas velocitatis reſpondere videtur: ſcilicet faciendo infinitã in actu, vel mouendo abſque obligatione ad certam velocitatem: & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non poteſt, quum ſit de genere impoſsibiliu ex terminis, ſecundo modo infinitæ potentiæ proprius effectus eſt.

¶ Ad tertiũ dicitur, quòd infinitæ potentiæ motiuæ abſolutè, repugnat mouere actualiter ſm totum ſuum poſſe quo ad velocitatem motus, non aũt quo ad durationẽ eius: quia operatio talis eſt de genere operationum impoſsibilium ex terminis. Et id, ꝙ multos in materia iſta decipit, eſt, quia aſſumitur talis motio vt operatio quædã, & quare infinitæ potentiæ motiuæ repugnet, quærunt: quum tamen, vt ex dictis patet, non ſit de genere operationum, ſicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito poſſe non poſſe attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis noſtris diligenter inſpectis non habetur: ſed tantũ quòd in finito poſſe motiuo, non põt reſpondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatẽ motus. Ex hoc enim non ſequitur vniuerſalis negatiua, ergo non poteſt reſpondere adæquatum operari: ſtat nanque quòd reſpondeat infinitum operari quo ad durationem motus: & quo ad operationes immanentes. ſ. intelligere & amare. Vnde ad quæſitum cum diſtinctione dicendum eſt, quòd infinita potentia motiua poteſt referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat ſibi mouere ſecundum totum ſuum poſſe, quia iſta non eſt operatio, ſed quiddam plus quam chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶ Quartò dico ꝙ ex hoc antecedente A eſt virtus motiua infinita agẽtis liberi, non põt inferri. ergo mouet, aut põt mouere in non tẽpore: dicã enim in illo tẽpore mouere põt tanq̃ adæquato effectu, ſed mouet ſemper certo tẽpore ſicut eligit: nõ tamẽ ſic quin quãtũ eſt ex ratione virtutis, poſsit velocius mouere. Quũ enim ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ abſolutè, nihil aliud ſequat̃, niſi ꝙ q̃a tãta potẽtia põt mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita põt infinita velocitate mouere: & hoc contingat dupliciter, ſ. aut ꝙ poſsit exire in actũ ſm faciendo infinitã velocitatẽ, aut ꝙ ſic ſemper poſsit, vt nũquã exeat in actũ ſm, faciẽdo aliquã velocitatẽ, quin poſsit adhuc facere maiorẽ: & ex ratiõe potentiæ motiuæ infinitæ abſolutè non neceſſariò ſequat̃, ꝙ poſsit exire in actũ primo modo: & ex hoc ꝙ eſt agentis liberi, neceſſariò ſequat̃ quod exeat in actũ ſecundo modo, ſi debet exire in actum, cõſequens eſt, quòd non ex infinita potentia motiua agẽtis liberi abſolutè cõſiderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali modo agẽdi deducatur neceſſariò, ergo motus in non tempore: Et conſequenter quũ omnis cõditionalis non vera ſit neceſſaria, iſta conditionalis eſt vera: ſi datur virtus motiua infinita agẽtis liberi. poſſet dari mot⁹ in non tempore. Et ſic patet ad ſecundã ꝓbationem illius minoris. q̃d dicendũ ſit, ſ. quòd falſum eſt, ꝙ ex ratione infinitæ potentiæ motiuæ, abſolutè ſequãt̃, ergo motus in nõ tempore. Tertium, quòd habet hæc ſecunda opinio eſt, quod non poteſt aliter ſaluari infinita potentia in rerum natura, niſi ponendo ipſam agere liberè, eo quod aliter ſequeretur motus in non tempore. Sed hoc non eſt dictum commune, vnde nõ videtur tutum ſequi illud: præſertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) à multis illuſtribus viris ſaluatur, etiam ſi Deus non ageret liberè.

¶ Tertia verò opinio quã S. Tho. 8. Phy. protulit in lucem dicit, ꝙ ſola diſtinctio modi eſſendi, ſ. in magnitudine, vel extra, ſufficit ad ſaluandam virtutem motiuã infinitam abſq; motu in nõ tẽpore,

quicquid ſit de modo operãdi. Ita ꝙ ſecundũ eã quãuis iſta cõditionalis ſit vera, ſi virtus motiua infinita eſt in magnitudine daretur motus in nõ tẽpore: iſta tamen eſt vera, ſi motiua virtus infinita eſt extra magnitudinẽ, daretur motus in nõ tẽpore. Et fundamentũ huius eſt: quia veritas primæ cõditionalis fundatur ſup tribus. Primò, ſuper infinitate motiuæ potẽtiæ, ex qua habetur ꝙ poſsit mouere infinita velocitate. Secũdò, ſup modo eſſendi eius in magnitudine, ex eo quòd habetur quòd quantũ eſt poſſe, tãtũ eſt operari. Tertiò, ſuper hoc quod effectus nõ eſt dignior ſua cauſa: ex quo habetur, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine eius adæquatũ opus põt recipi in magnitudine. Ex his enim tribus cõſurgere veritatẽ illius cõditiõalis patet ex eo, ꝙ quodcũq; horũ triũ deſit, cõditiõalis nõ eſt vera. Si enim deeſt infinitas potẽtiæ motiuæ, nunquã deducetur motus in nõ tẽpore: ſimiliter ſi nõ ponitᷣ in magnitudine, ſeu operari tantũ quãtum põt, nũquã deducetur motus in nõ tẽpore: & nihil minus, ſi nõ ponitᷣ ꝙ operetᷣ in paſſo capaci ad æquatæ operationis illius potẽtiæ, nũquã ſequeretᷣ motus in nõ tempore: quẽ cõſtat nõ ſequi niſi ex motione adæquata potentiæ motiuæ infinitæ. In operationibus ſiquidem tranſeuntibus nõ ſolũ impeditur operatio, & eius quãtitas ex parte potentiæ actiuæ, ſed ex parte paſsi. Cõſtat aũt ꝙ propriũ paſsiuũ motiuæ virtutis, eſt mobile in actu: ꝙ oportet eſſe actu quantũ & corpus, &c. vt patet 6. Phyſ. tex. 35. & ideo niſi ponatur, ꝙ adæquata motio virtutis motiuæ infinitę aſſumptæ in antecedente poſsit recipi in corpore in actu, ſeu in magnitudine (idem enim ſunt in propoſito) non põt deduci, ergo mouet in nõ tẽpore: & quia hoc non poni poteſt abſolutè: quia eſt impoſsibile: ideo oportet poni vt ſequẽs ex antecedente aduerſarij: habetur aũt, vt iam diximus ex illo, quia cauſa non eſt indignior effectu. Ex his autem patet, quare ſecunda conditionalis. ſ. ſi virtus motiua infinita eſſet extra magnitudinẽ, daretur motus in nõ tempore nõ eſt vera: quoniam deficit ſibi tertia conditione, non enim oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinẽ dari adæquatũ opus in magnitudine, & ratio eſt: quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quãta, vt vniuerſale ad particulare nõ in prædicando, ſed potius in eſſendo & cauſando: nec eſt rationabile vt materiale poſsit totã immaterialium virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorẽ horum euidentiã conſiderandũ eſt, ꝙ motus relatus ad infinitã potentiã motiuã in magnitudine & extra, diuerſimodè cõparetur. Illi quidẽ vt effectus proprius cauſę particulari & proprię, huic verò vt effectus particularis cauſæ vniuerſali (quemadmodum liqueſactio cerę virtuti Solari) quia motus eſt effectus in corpore: & conſequenter ſit à virtute corporea, ſicut ab vniuoco à virtute verò immateriali, ſicut ab æquiuoco & vniuerſali: & ideo ſicut ridiculum eſſet ex quantitate virtutis Solaris inferre quãtitatem huius particularis effectus, vt adæquantem virtutẽ ſolis, ita rationabile eſt ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatẽ huius effect⁹ particularis, qui eſt velocitas motus tanquã effectũ adæquatũ. Cõſiderandũ rurſus eſt, ꝙ inter potẽtiã motiuã infinitã in magnitudine ſeu abſolutè: & potẽtiã motiuã infinitã incorporeã hoc intereſt, ꝙ illa aut nihil aliud per ſe dicit, niſi principiũ motus, vt patet ſi ſumatᷣ abſolutè, aut ſi aliquid aliud addit, nihil addit eleuãs ipſam ſupra rationẽ proprij principij motus: vt patet ſi ſumatᷣ in magnitudine. Iſta aũt eſt hoc, ꝙ immaterialis ordinis ponitur ſupra rationem proprij principij motus eleuatur, ſicut & ſupra corporalia. Propter ꝙ ex hoc ipſo, ꝙ ponitur extra magnitudinẽ, ſequitur quòd non per ſe primò reſpiciat motus velocitatẽ, qui eſt corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, ſed altius quid per ſe primò aſpiciat, & ſecũdariò & quaſi per accidẽs motum. Vnde ſit, vt infinitas virtutis motiuæ ſi eſſet in magnitudine motus velocitate neceſſariò manifeſtaretur. Infinitas autẽ virtutis motiuæ exiſtentis extra magnitudinẽ non: quia. ſ. infinitas potentiæ in magnitudine eſt per ſe primò particularis principij motum, infinitas verò potentiæ extra, eſt per ſe primò rei eleuatæ ſupra ordinẽ principiorum motiuorũ particularium ac per hoc latius quid reſpicit vt adæquatum motum quã velocitatem motus. Imaginandum eſt enim quòd res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in ſe vnde poſsit mouere: hoc tamẽ opus non per ſe primò reſpicit ad illa, ſed aliquid altius: quia vt pluries dictum eſt, motus per ſe primo eſt actus corporis, virtus autẽ illa eleuata eſt ſicut ſupra corpora, ita ſuper omnia corporalia per ſe primò: quòd dico propter ens & bonum, & alia huiuſmodi: quæ etſi ſint corporalia, non tamen per ſe primo: & ideo non oportet, ſi virtus illa eſt infinita, velocitatẽ infinitã poſſe ab ea prouenire. Ex duobus ergo falſificatur ſecundũ S. Tho. conditionalis iſta. Primò ex eo quòd virtutem extra magnitudinẽ non oportet habere adæquatũ facere ſuæ virtuti, quũ agat per intellectum: vt dictum eſt in ſecũda opinione. Secũdò ex eo quòd cõſiderata virtute infinita extra magnitudinẽ non conſiderato modo operãdi, ſequeretur, ergo daretur motus in nõ tempore: quia nõ poſſet fieri motio quo ad velocitatẽ adæquatã virtuti motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cælũ, quòd non eſſet capax motionis adequatę illi virtuti, nec abſolutæ, quia hoc implicat: nec ex hypotheſi datę, quia infinita potẽtia nõ eſt conceſſa in magnitudine, ſed extra.

*Alias motum.

¶Contra hãc autem opinionẽ dupliciter obiicitur. Primò, quia ſi ex ſola incorporeitate virtutis motiuæ infinitę habetur ſufficiens ratio falſitatis ſecundę conditionalis, manifeſtè ſequitur quòd nõ refert, ſi ponatur, virtutem illam eſſe motiuã neceſſariò, dum modo ponatur incorporea: ſtant enim iſta duo ſimul, nõ enim eſt impoſsibile virtutẽ immaterialem eſſe neceſſariò motiuam, vt Ariſt. & Philoſophi tenẽt de animabus orbium. Ex hoc autẽ quæritur in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens ſecundum totum poſſe & ſignetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Phyſi. deducendo ad impoſsibile, quòd æqualiter moueãt virtus finita & infinita. Secundò: quia hoc eſt expreſsè contra Auer. in ſecundo cæli. com. 18. & 71.

¶Ad primum horum dicitur, ꝙ iſtę duæ conditionales diſtant ſicut cælũ & terra. Si infinita potentia motiua eſſet extra magnitudinẽ, moueret in nõ tẽpore & ſi infinita potentia motiua exiſtens extra magnitudinẽ, moueret ſecundum totum ſuum poſſe, moueret in non tẽpore. Secunda enim eſt vera: quia in antecedente eius iam ponitur ipſam ſecundum totum poſſe actualiter mouere, & conſequenter habere mobile talis motionis ſubiectum: quum motus ſit actus mobilis, ac per hoc in hac cõditionali ſaluantur tres antedictæ cõditiones. In alia verò non habetur ex hypotheſi antecedentis, mobile capax totius poſſe, & ideo eſt falſa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali ſuper quã firmatur argumentũ. ſ. ſi eſſet extra magnitudinem infinita virtus motiua, neceſſariò daretur motus in non tempore: dicenda ſunt duo. Primò, quòd eſt impertinens propoſito: quia non habetur ex dictis S. Tho. Multum enim refert poſita virtute infinita incorporea, loqui de ipſa, & conſequentibus ad ipſam vt ſic, abſtrahendo à quibuſcunq; aliis, quæ nõ neceſſariò ipſam infinitã & incorpoream comitantᷣ: & loqui de ipſa, addendo ſibi ſpecialẽ modum agendi. ſ. neceſſariò. Primo enim modo eſt ſermo S. Tho. & non ſecundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incompoſsibile, ſecũdus verò fortè adunat incõpoſsibilia: quia quamuis virtuti incorporeæ non repugnat eſſe neceſſariò motiuam, & velocitatiuam motus, repugnat tamen fortè virtuti incorporeæ, infinitæ, vnde non oportet de illa cõditionali ſolicitum hic eſſe. Si tamen de veritate eius quæratur, dicendũ ſecundò videtᷣ, quòd eſt falſa eadẽ ratione: qa, ſ. ex hypotheſi antecedẽtis habetᷣ quòd in mobili poſſet recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam infinities tactum eſt, motus in nõ tempore eſt quoddã impoſsibile ex terminis, & nõ ſequitur niſi ex aliqua hypotheſi impoſsibili: quam requirere illa tria mõſtratum eſt. Et quũ contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tẽpore, ſignetur illud, &c. & reſpondetur, quòd quia ex parte motoris nulla poſſet certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere non ſequitur ex hypotheſi: oportet dicere quòd ſi moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile eſſet capax, puta ſi eſſet mobile nõ violentabile & capax motus 24. horarũ, tanto tempore moueret illud & nõ minore. Et ſi cõtra hoc dicatᷣ: ſignetᷣ tempus illud: intrepidè aſsignetᷣ, puta vna hora vel decem: hoc enim nõ refert. Et ſi procedatur deinde ad hoc quòd eodẽ tẽpore mouebit idem mobile virtus finita, & infinita: dicetᷣ hoc non eſſe incõueniens, quando aliũdè prouenit, ꝙ̃ ex virtute motiua. Inconueniens ſiquidem eſt, quòd virtus finita & infinita ex proprijs meritis conſideratæ moueãtur æqualiter: ſed quando aliũdè hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt ſecunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex meditatione alterius motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens eſt.

¶Sed ſunt in hac reſponſione adhuc duo dubia. Primum eſt: quia ex eo quòd in antecedente ponitur, virtus infinita motiua, ponitur conſequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur: vt dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid. & ſic tertia cõditionalis eſt vera. Secundum eſt, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem ſibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam virtutem infinitam ſeparatam neceſſariò agente ad mobile in communi, reſtat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

*Alias conſequitur.

¶Ad primũ horũ dicitur: quòd ratio illa tenet, quãdo vis motiua eſt eiuſdem ordinis cum mobili: tunc enim ex ſuppoſitione tanti actiui, neceſſariò ſupponitur adæquatum proportionaliter paſſiuum. Quando aũt ſupponitur tantùm actiuum altioris ordinis non oportet tantùm paſsiuum ſupponere: quia quum paſsiuũ nõ reſpiciat niſi mediante actione tranſeunte (quam facit, vel facere poteſt in eo) & virtus altioris ordinis. ſ. vniuerſalis immaterialis, non oportet quòd habeat, aut habere poſsit aliquam actionem in paſſo corporeo ſibi adæquatam: conſequens eſt, ꝙ non neceſſario ſuppoſita tanta virtute motiua immateriali ſupponatur mobile adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatᷣ ad mobile vniuerſaliter, tantum tamen nõ dicitur ad tantum mobile vniuerſaliter: ſed quando motiuum eſt eiuſdem ordinis cum mobili.

¶Ad ſec

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd quamuis docuerit Ariſt. in Phyſicis motorem in communi mobili in cõmuni comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus eſſe impoſsibile: nõ tamen didicimus comparare mobili in communi motorem cõtractum: qualis eſt iſte, de quo loquimur, motor enim eſt ſeparatus à materia. Vnde tali motori attribuendum eſt tale mobile: puta cælum, & non mobile in communi. Conſtat autem quòd tale mobile aliquam ſibi certam velocitatem determinat: vt dicitur ſecundo cæli textu 29. Et ſi curioſè quæratur quid dicẽdum ſit ad aliud quæſitum. Dicendum eſt, quòd ſi ille motor applicaretur corpori mobili abſolutè, quòd moueret nulla certa velocitate. Et ſi dicatur, hoc eſt impoſsibile, concedatur. quia etiam antecedens eſt impoſsibile: nec eſt à nobis vnquam conceſſum.

¶ Ad alterã obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem eſſe cõtra Auer. dicitur dupliciter. Primò quòd nõ eſt verum niſi per accidẽs. Auerrois enim ideo dixit, quòd ſi anima cæli eſſet infinitæ virtutis, moueret in nõ tẽpore: quia ſupponebat ipſam neceſſario mouere: vnde ex modo agendi ſuppoſito tenet apud ipſum conſequentia. S. Thom. autem loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahẽdo a modo operãdi: ideo in hac opinione non ſunt contrarij per ſe. Et ſi dicatur, ſaltẽ habetur, ꝙ ſecundũ Auerroim illa tertia conditionalis eſt vera. Dicitur ſecundo quòd hoc eſt verum: non tamen propterea eſt relinquenda: quoniã maior eſt autoritas rationis, quàm ſit auerrois & omnium philoſophorum ſimul. Et puerorum non philoſophorum eſt ſequi dicta alicuius, credendo quòd non dixit hoc abſq; magna & ſufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphyſicorum, concluſione quadrageſimaprima explanata: duabus diſtinctionibus cenſet agere poſitionem, dicentem virtutem motiuam infinitam abſq; motu in non tempore. Prima eſt modi eſſendi: vt ſ. ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda eſt modi operandi: vt ſcilicet moueat mediatè, & non immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali neceſsitate: & ſic dicit, quòd ideo non ſequitur motus in tempore, ſi ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cæli, modificante in effectu velocitate: ſcilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio à S. Thom. & Aegidio octauo Phyſico arguitur inſufficientiæ: à Scoto autem in primo ſentent. diſtinct. in. octaua, queſt. vlt. ratione vlt. arguitur falſitatis. Inſufficiẽs quidem dicitur à S. Thoma: quia quum Ariſt. ſexto Phyſ. duos effectus attribuerit infinitati virtutis, ſcilicet mouere tempore infinito, in text. 78. & mouere in non tempore, in textu ſeptuageſimonono. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tẽpore: imò dicit quòd quia ille primus motor eſt infinitæ motionis, ideo mouet tẽpore infinito: & quia ibi eſt alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Reſtat aſsignanda ratio quare mediatè mouere nõ impedit infinitatẽ temporis ſicut impedit infinitatẽ velocitatis: quod Auer. nõ fecit. Ab Aegidio verò: quia ſi Deus moueret immediatè, non propterea moueret in non tẽpore: quia motus in non tempore eſt de genere impoſsibilium. Falſa autẽ dicitur, quia virtus infinita habet omnẽ perfectionem cauſæ efficientis, quã habet ipſa cum cauſa ſecunda proxima: & ideo ſequitur ꝙ immediatè poteſt cauſare omnẽ illum effectum in cælo per ſe, quẽ poteſt cum anima, ergo & cauſat, ſi neceſſariò agit quicquid poteſt: vt ſupponitur: & vltra, ſi cauſat illud immediatè ergo in non tempore: quia virtus infinita agens ſecundum vltimum virtutis ſuæ & immediatè non poteſt agere in tempore.

¶ Ad horum autẽ primum dici poteſt, ꝙ quamuis difficile ſit reddere illius quæſiti rationẽ: nõ tamen eſt impoſsibile. Difficilè quidẽ: quia ratio eius non poteſt ſumi ex eo, quòd infinitas temporis ſit effectus poſsibilis, infinitas verò velocitatis impoſsibis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediat ſequelam huius, & non illius licet habeatur quare illud poſsit fieri, & non hoc. Nec poteſt ſumi ex eo quòd aliter attribuitur infinitæ potẽtiæ infinitas tẽporis, & aliter infinitas velocitatis: ſ. ꝙ illa attribuitur infinitæ potentiæ, ſiue in magnitudine, ſiue extra: hæc autẽ in magnitudine tantum, quoniã dato ꝙ hoc ſit verum, apud Auerroim reputatur falſum, vt patet ex dictis: & ideo ſolicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare nõ mouet in non tempore, & poſuit mediationẽ motoris. Nec poteſt ſumi ex eo quòd virtus velocitatiua in infinitum nõ eſt cõmunicabilis, virtus autem continuatiua in infinitũ eſt cõmunicabilis. q̃m hoc eſt falſum loquendo de virtute per ſe continoatiua in infinitũ: qualis eſt virtus primi motoris.

¶ Impoſsibilis autẽ non eſt: quia poteſt ſumi ratio ex eo, quòd ad hoc vt infinitas temporis perueniat ab infinita virtute, ſufficit per ſe primò reſpici ab illa, quòd mediatio motoris non aufert: mediatio enim cauſarum non aufert perſeitatem cauſalitatum.

¶ Non enim ex hoc. ꝙ Sol & homo generãt hominẽ tollitur perſeitas cauſalitatis Solis reſpectu proprij effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quòd infinitas velocitatis proueniat a virtute infinita, ex igitur quòd virtus illa abſque vlla modificatione attingat motũ. Hoc autẽ motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in ſecundo, & nõ in ſua illuminatione attingit motũ. Et ſic ea vi mediationis ſatisfieri videtur quæſito, & ſufficiẽs reddi reſpõſio data. Ad Aegidium verò dicitur, quòd illa ratio non excludit, quin illa cõditionalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediatè, moueret in nõ tẽpore, ſuppoſito eo quòd ſupponit Auerrois, ſcilicet agat ſecundum totũ ſuum poſſe: vnde impoſsibilitas cõſequẽtis nihil aliud cõcludit, niſi ꝙ antecedẽs eſt impoſsibile: cuius oppoſitũ probãdũ erat ab Aegidio, ſi ex impoſsibilitate cõſequẽtis reprehẽſione dignus cẽſebat Auerrois.

¶ Ad ſecundũ aũt dicit, ꝙ aliud eſt loqui de pfectiõe cauſæ, aliud de modo cauſandi: nec licet ex perfectione cauſa ad modũ cauſandi inferendo digredi ſed cõmittitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc. quòd primus motor eſt non minus perfectæ virtutis quã ipſe cum anima cæli ſimul, non licet inferre, ergo eodem modo poteſt ſolus facere, quòd facit cũ anima cæli: quia aliud eſt poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter non licet inferre: ergo poteſt immediate facere quicquid poteſt facere cum medio: quia immediatè agere ad modum agendi pertinet. Et ſi quæratur vt arguendo dicebatur, vnde põt reddi ratio, ꝙ virtus infinita ſit alligata tali modo mouẽdi. ſ. mediatè: diceret Auer. quòd hoc, non eſt ex defectu potẽtiæ, ſed ex eſſentiali ordine cõnexionéque cauſarum & effectuũ vniuerſi, vt in eo ſaluetur vtrunq; ſ. & perſeitas cauſalitatis primi, depẽdentia què aliorum ab eo. & diſtinctio cauſarum effectũmq; cum illarum efficacia & iſtorũ dependentia ab illis. Nihil enim horum neceſſariò ſaluaretur in vniuerſo, ordóque vniuerſi neceſsitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria cõnexione coniunctus mediis cauſis in cauſando. Et ſi contra hoc inſtetur, q̃a, vt dicit in prima ꝓpoſitione libri de cauſis, cauſa prima plus influit & priùs in effectũ quã ſecũda, ergo ſi eſt infinita & agit naturaliter, in primo ſigno totum effectum totaliter cauſat, ꝙ ſic non remanet ad quid actio cauſæ ſecundæ terminetur. Reſponderi poteſt, ꝙ ex hoc ꝙ cauſa prima plus & prius natura influit, quã ſecũda, non habet, ergo totaliter cauſat ipſum quantũcunq; ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte cauſalitatis. Tum quia nõ cauſat ipſum omni modo, quem effectus exigit ad ſui factionem naturalem, nec ex eo ꝙ totus effectus cauſatur ab vna cauſa, habetur, aliæ cauſæ nihil faciunt, quia faciunt idem realiter alio modo. Nõ enim ideo dantur plures cauſæ eſſentialiter ordinatæ eidem qua aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: ſed vt totus effectus ſm quamlibet ſui rationem habeat propriam: & per ſe primò cauſam, quamuis totius à qualibet fiat ſm rem: vt ſuperius dictum eſt. Tum quia infinitas cauſæ primæ non largitur neceſſariò niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine. verbi gratia, Quantumcunque ponatur Solis virtus infinita, ex hoc non habetur, quod ipſe abſque homine poſſet producere hominem: ſed ꝙ effectum proprium in homine efficaciſsime ſortiretur: ita quantumcunq; ponatur diuina virtus infinita & neceſſariò agens, ex hoc nõ ſubtrahuntur actiones ſecundorum agẽtium, ſed ponit ipſam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & ſaluatur aliquẽ effectũ (puta ſempiternitatẽ) habere per ſe cauſam, & ꝓprium effectum primi eſſe intimũ & primũ in quolibet effectu. Illud aũt ꝙ ibi dicit, ꝙ in primo ſigno effectus totaliter eſt à prima cauſa, &c. imaginarium magis, quam philoſophicum quid ſonat: non enim alia ratione Philoſophi (ſm quorum intentionem loquimur) dicunt primã cauſam plus & prius influere in effectũ cauſæ ſecũdæ, quam ſecundam niſi q̃a per ſe primò effectus primæ cauſæ communioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in ꝓpoſitione adducta & eius cõmento. ſicut verbi gratia cauſans per ſe vitã in homine, magis & prius dicit influere in homine q̃ cauſans per ſe animalitate in eodem: q̃a illud eſt intimius prius & cõmunius. Ex hoc aũt non habet, q̃a in illo priori totus effectus ſm omnem rationem habet ſufficientẽ cauſam per ſe, & ꝙ aliæ ſuperfluant: etiam ſi dans vitam, eſſet virtutis infinitæ, dato etiam ꝙ ſpeciali cauſalitate attingeret hominem. ꝙ tamen eſt erroneum in philoſophia: quia cauſa prima non attingit effectum cauſæ ſecũdæ, niſi media actione cauſæ ſecũdæ: quamuis magis & prius ꝓpter rationem dictam. Colligendo ergo reſponſionem ad primũ argumentũ principale, dicimus tripliciter reſponderi poſſe, vel tenendo, primum motorem mouere libere, vel nõ cõſiderando, hoc tenẽdo, ipſum eſſe immaterialem, vel tenendo ipſum mouere mediatè. Et quòd nulla harum Ariſt. repugnat, Auer. autem ſola prima, quamuis tertia ab ipſo habeatur.

¶ Ad ſm argumẽtũ principale dr, ꝙ tenẽdo viam Auer. de neceſſaria cõnexione virtutũ agentium, &c. manifeſte patet, ꝙ non ponit in rerũ natura aliq̃d poſsibile ſm potẽtiã actiuã, quin ponatur ſm potẽtiam paſsiuã, & ꝙ infinitati potẽtiæ diuinæ rñdet potẽtia paſsiua cæli ad ſempiternitatẽ motus: nec eſt alius effect⁹ in motu poſsibilis ex illa virtute accepta, ſm oẽs cõditiones neceſſariò ipſa comitẽtes in rerũ natura. Tenendo aũt alias reſpõſiones, iam

Ad ſecundũ principale.

patet

patet reſponſio dupliciter. Primò admittendo, ꝙ omnipotentiæ actiuæ reſpondet paſsiua:ſed non quo ad omne ꝙ eſſet abſolutè poſsibile ex illa virtute fieri,& ſic potẽtiæ infinitę motiuæ reſpondet potẽtia cæli quo ad ſempiternitatem motus:non autem quo ad omnem gradum velocitatis,qui poſſet fieri ex illa virtute abſolutè. Et huius ratio ex dictis haberi poteſt:quia potentiæ actiuæ vniuerſali altioris ordinis:non oportet reſpõdere paſſum corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia non per ſe primò reſpicit effectum particularem:vt dictum eſt,& eſt philoſophię principijs ſatis conſonum:Secundo poteſt dici,ꝙ licet omni potentiæ actiuæ reſpondeat poſsibile,non tamen potẽtia paſsiua, vt patet de productione intelligentiarum à Deo: ſiue ab æterno, ſiue in tempore.Et hoc propter rationẽ dictam.Nec tamen oportet reſpondere aliquod vnum poſsibile adæquatũ:ſed,vt ex dictis patet,virtuti infinitæ reſpondet infinitũ poſsibile, non ſic ꝙ poſſit produci aliquod infinitum niſi duratio:ſed ſic ꝙ nullis finibus poſsibiliũ producibile ab ipſa arctatur:ſed quocũq; producto poteſt perfectius producere,quantũ eſt ex ratione virtutis actiuæ.Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifeſtatur:& nõ primo modo tantùm. Quod verò in vltima confirmatione dicitur:proportionaliter intellectum propoſitũ magis cõfirmat,quàm impugnat:quia quẽadmodum mobile infinita velocitate poteſt dupliciter intelligi(vno modo ꝙ poſsit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo ſic ꝙ quacũq; velocitate motũ poteſt velocius moueri) & primo modo impoſsibile eſt ponere mobile, ſecundo verò eſt poſsibile:ita eſt de motiuo:ꝙ ſcilicet impoſsibile eſt dare motiuum infinita velocitate primo modo, ſed ſecundo tãtùm:ꝙ etiam oportet eſſe infinitæ virtutis. Et aduerte,ꝙ de facto ſecundum philoſophos huic argumẽto dicendũ eſt,ꝙ potentiæ infinitę reſpondet in rerum natura effectus infinitus ſcilicet tẽpus infinitũ motus cæli per ſe productũ:& potentia paſsiua cæli ad hoc. Et ꝙ hoc eſt ſufficiens manifeſtatiuum infinitatis : vt patet ex dictis.Cætera autem pro verè philoſophantium quiete dicta ſint.

Ad tertiũ principale.

¶ Ad tertiũ principale dicitur, ꝙ licet ſolo tertio modo arguatur ibi ſecundũ mentẽ Auer.& nec etiam illo modo habeatur intentum,attamen ſingula ordinatè reſpõdendum eſt, præmiſſa prius intentione illorum verborum ſecundũ veritatẽ. Intẽdit igitur ibi Auer.loquens de proximis motoribus orbium,non excludere infinitatẽ vigoris à Deo:qui nullius orbis eſt anima,ſed concludere infinitatem vigoris non ſequi ad motorem tempore infinito : ex hoc ꝙ motor infiniti vigoris habet neceſſariò infinitam potentiã,& conſequenter infinitam naturam. Ex hoc enim ſequitur ꝙ ſi motor tempore infinito neceſſariò eſſet infiniti vigoris,& haberet & potentiã & naturã infinitã.Et quũ plures ſint motores tempore infinito,ſequeretur vlterius,ꝙ expoſitione plurium motorũ cæleſtium tempore infinito non haberentur propria naturis motorum:ſed hoc tantum, ꝙ ſunt motores infiniti.Et ſic vlterius ſequeretur,ꝙ nõ eſſet ibi multitudo motorum, nec diuerſitas proportionum motorum ad mobilia,ſed motus in non tempore,&c. Et tenẽt cõſequentiæ vt ibi:quia tunc illi motores cõuenirent in natura & potẽtia infinita imẽſiuè, quẽadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate ex qua habent ꝙ poſsint continuare motum tempore infinito.Et ſic nõ eſſet vnde differrẽt adinuicem.Hæc eſt ſententia Auer.ibidem:vt patere poteſt cuilibet exercitato , ex qua non habetur primum motorem eſſe vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactũ,dicitur ꝙ non ſunt in eo tot verba quot errores.Cõſequentia primò nihil valet.Propoſitio deinde dicens, ꝙ quælibet pars infiniti eſt infinita,licet ſit vera de parte aliquota,non tamen iuuat tum alia coaſſumpta,ſcilicet infinitum non eſt maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente,ꝙ ſi ponatur linea infinita vtrinque verſus oriẽs & occidens & ſecetur in directo puncti meridiei,ꝙ vtraque pars eſt infinita,& tota eſt maior vtraq; parte. Et ſimiliter in quantitate ſucceſsiua, ſi ſecetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum:vtraq; pars eſt infinita:& tamẽ totum tempus eſt maius qualibet earũ. Falſum eſt ergo cõparãdo infinitum ſimpliciter infinito ſecundũ quid, quale eſt pars aliquota infiniti, ꝙ vnũ nõ ſit maius alio:& quia talis eſt cõparatio in ꝓpoſito noſtro patet nihil cõcludi. Et vt oſtendatur quantus error in hoc ſophiſmate lateat,adhuc declaratur, ꝙ etiã cõparando infinitũ ſimpliciter ſtat vnum eſſe maius alio. Numerus enim reuolutionum Lunæ eſt maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio , & tamen vterq; eſt infinitus ſecundum ponentes motum æternum. Antecedens patet,quia ſingulis reuolutionibus Saturni reſpõdent amplius trecenta ſexaginta reuolutiones lunares:quoniã ille ſingulis triginta annis vnã cõplet:illa verò vigeſimo octauo quoq; die vel circa ſuam peragit. Vnde diuus Thom. præclarè docet in tertia parte,quæſt.10.ar.3.ad tertium,ꝙ non eſt proprietas infiniti non excedi ſimpliciter , ſed non excedi in illo ordine , in quo ponitur. Et fundat hoc ſuper text.37.& 38.tertij Phyſi.vbi dicitur,& infinitum non eſt vt ſubſtantia,ſed vt accidẽs quærendũ:accidentis autẽ proprium eſt qualificare id , cuius eſt accidens. Et propterea quẽadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus,non infinuat niſi numerum dierũ : ita impoſsibilitas infinitatem conſequens non ponitur niſi ordine dierum. Et propterea infinitis diebus ſimpliciter , non poſſunt dari plures dies: ſunt tamẽ multo plures horæ illorũ dierũ quã ipſi dies. Et ſimiliter infinitis horis non dantur plures horæ:ſunt tamen multo plura minuta illarũ horarũ quã horæ ipſæ. Nefas quoq; eſſe videtur, conditiones totius & partis in impartibili & ſumme perfecto , ac per hoc vocato quãto virtualiter,requirere:quũ non magis quid ſit totũ hoc:Deus bonus,ſapiẽs viuus,quã hoc ſolùm. ſ.Deus:aut econuerſo : ſiue ponatur finitæ virtutis ſiue infinitæ:quia non eſt æqualia : ſed eadẽ eſt perfectio rei illius, & omniũ quæ eius ſunt. Ad ſecundũ verò modũ arguendi dicitur.ꝙ ſicut tactus quãtitatiuus,quia ſecundũ extrema eſt expellit id,in ꝙ fertur, tactus autem virtualis , quia interiora penetrat, magis conſeruat & firmat ſi contrarius non eſt tacto : ita infiniti corporei proprium eſt,ſic omnia occupare,vt omnia excludat,nihil ſecũ cõpatiens : infiniti verò virtualiter . & proprium eſt ſic omnia implere , vt ea faciat virtuoſa & cooperantia,& modificãtia illuminationem ſuã in effectibus.Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, ſed magis ponũtur:vt ſuperius quoq; dictũ fuit.Ad vltimum autem dicitur,ꝙ dupliciter poteſt poni diſtinctio formalis.Vno modo ſicut aliquã participãtia aliquid,proprijs conſtitutiuis diuerſificantur:ſicut homo differt ab equo , & albedo à nigredine. Alio modo ſicut aliquid per eſſentiam diſtinguitur ab alijs , quæ ſunt talia per participationem : ſicut homo ſeparatus diſtingueretur à ſingulis hominibus. Diſtinctio prima modo eſt cauſa finitatis vtriuſq; extremi:& de hac eſt ſermo Auer.ibidem. Secundo modo non infert finitatem niſi vnius extremi,ſ. participantis tãtùm. Illud autem quòd eſt per eſſentiã , ex hoc ipſo ꝙ purũ eſt ab alijs diſtinguitur abſque aliquo finitante & cõtrahẽte. Et licet ab infinito nullum poſitiuum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter:quibus participantia ipſum ab ipſo diſtinguntur,excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartũ principale.

¶ Ad quartum principale dicitur , ꝙ conſequentia nihil valet. Et ad probationem,conceſſa ſuppoſitione , negatur minor : ſ. quod diſtantium ab aliquo in infinitũ , alterũ non ſit altero ꝓpinquius illi.vt patet manifeſte,& in quantitate permanente & ſucceſsiua. In permanente quidem.ſi ponat linea infinita ex parte Septẽtrionis,cõſtat ꝙ tam pars intercepta ſub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali , quam pars intercepta inter circulũ Aequinoctialem & Tropicũ Capricorni , in infinitũ diſtat à quantitate lineæ infinitæ verſus Septentrionem:& tamen dubiũ non eſt quin pars ſub Tropico Cancri ſit propinquior : quia minorem viam acturã eſſet,ſi ad infinitã attingendam mouerentur, In ſucceſsiua verò; quũ tam dies heſternus ꝙ̃ hodiernus in infinitum diſtet ab æterno tempore præterito conſtat tamen ꝙ propinquior heſternus fuit ꝙ̃ hodiernus & hodiern⁹ ꝙ̃ craſtinus.Alioquin mũdus quotidie non eſſet maioris durationis , nec aliqd antiquius altero ſimpliciter:quæ ſunt contra ſenſum. Eſt aũt ratio quare ſtat inter aliqua eſſe diſtantiam infinitã:& tamẽ vnũ altero magis diſtare , qa diſtantia illa non eſt infinita vtrinque,ſed ex vna parte tantùm ſicut contingit in propoſito,& in diſtantijs adductis.Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ diſtantiæ cæterorum ab illo,& ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis:quia enim tempus præteritum eſt infinitũ, ideo infinita diſtantia eſt à parte ante inter ſingulos dies & ipſum:quia verò hodiernus dies finit hinc tẽpus elapſum ideo eſt finita diſtantia à parte põſt.Et conſequenter ex iſta parte poteſt accipi ratio, quare eſt propinquior æterno elapſo,quàm dies craſtinus. Et ſimiliter eſt de diſtantia inter Deũ & creaturas.Ex parte ſiquidem Dei infinitæ diſtantiæ ratio habetur:ex parte verò creaturæ diſtantia finitur.Et ideo hinc ſumitur, ꝙ vna eſt ꝓpinquior altera primo enti infinito. Vnde poſſet cum diſtinctione dici ad minorem,ꝙ diſtantia infinita eſt duplex:ſ.infinita vtrinque ſeu ſimpliciter , & infinita ſecundum quid,ſeu ex altera parte tantùm : & quòd quamuis primo modo ſit vera , ſecundo tamen eſt falſa:& ſicut eſt ad propoſitum.

Ad quintũ principale.

¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, ꝙ omnes authoritates Auer.in hac re ,excepta illa octaui Phyſic. quia dicitur non eſſe virtutis finitæ nec infinitæ:loquuntur de motoribus proximis, id eſt animabus cælorum.vt ipſemet Auer.in commen.41.duodecimi dicit:quum poſt diſtinctionem infiniti à finito ſubdit , ꝙ proportio inter motorem & mobilẽ in cæleſtibus,eſt propter motorem finitum:& quod propter ipſum dixit Ariſtoteles in ſecundo Cæli,quòd primus orbis eſſet in labore,&c.Vel & clarius(licet in idem redeat)dicendum , quòd ideo ſepe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris,ſic,quòd poſsit ſemper velocius mouere:non ex defectu potentiæ primi motoris,ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuum,& finitate motorum proximorũ. Ex his enim fit,vt quemadmodũ negatur nono Metaphyſ.cõmen.7.Deũ poſſe producere muſcam , non ex defectu potentiæ , ſed ex ordine

eſſent

eſſentiali cauſarum & effectuum exigente talem effectuum fieri mediante corpore cæleſti mobili: ita nihil minus negari ſimpliciter ab ipſo poteſt, ꝙ motor aliquis poſſit ſemper velocius mouere. Non ex defectu potentiæ primi motoris, ſed quia non poteſt mouere niſi mediante anima cæli, in qua modificatur virtus eius. Et ſic nullus motor reſtat potens maiorem velocitatem facere: quamuis primus ſit vigoris infiniti. Illud verò ꝙ in commen. 69. octaui Phyſicorum dicitur, ſcilicet ꝙ motor immaterialis, nec infinitus dici poteſt: quamuis ſonet quid falſum & ridiculoſum & propterea reprehenſum ſit à multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de ſolo Deo, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed tantum mouet vt finis. Quidam verò, quia non eſt virtutis actiuæ reſpectu velocitatis motus, de qua ibi eſt quæſtio: ſed tantum ſempiternitatis motus.

¶Ego autem nolens Auerroim Thomiſtam facere, neq; me Auer. ſed veritatẽ ſolam ſequi (quantum cognoſcere potero Deo annuente) puto id tunc voluiſſe Auer. ꝙ ſæpe mentem meã pulſauit: tanquam de Ariſt. officina veniẽs, ſcilicet ꝙ virtutes immateriales non ſunt quantæ virtualiter, & conſequenter nec finitæ nec infinitæ. Non ſimpliciter, ſed eo modo, quo ſunt quantæ virtutes corporales, ſcilicet ꝙ non ſunt proportionales motibus vt, ſcilicet quantò maior motus, tantò virtus immaterialis maior: quemadmodum eſt in corporalibus, ſed ſunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo ſaluari videtur proceſſus Ariſt. 8. Phyſi. quia quum ſufficienter excludatur ex text. 78. & 79. ꝙ nulla virtus corporea poteſt mouere tempore infinito ex eo ꝙ talem virtutẽ oportet eſſe infinitam, & ad hoc ſequeretur motus in non tempore, & de facto ſupponatur virtutem motiuam cæli mouere tempore infinito: reſtat ꝙ virtus illa ſit extra ordinem virtutum corporearum, quarũ nulla poteſt hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et conſequenter habetur ꝙ ſit impoſſibilis, & nec finita, nec infinita: etiã de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo poſſet argui de virtute corporea, ſicut de incorporea. Et ſecundum hoc quum in textu vltimo octaui Phyſicorum dicitur motorem cæli eſſe potentiæ infinitæ, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id eſt, non finitè. Hanc credo fuiſſe tũc mentem Auer. quam tamen quia vidit poſtmodum non eſſe veram (vt ex ſupradictis examinando rationem Ariſto. & commentum 41. deduci ab exercitatis poteſt ex medio termino Ariſt.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶Et ſic ſit finis præſentia quæſtionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu ſancti Apollinaris: ad Dei glorioſi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendã, qui philoſophiam ſuo ingenio metiri præſumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non eſſe in rerum natura, quia eſt ens impoſſibile ſecundum principia philoſophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philoſophiæ principio negato, nõ ſolùm ſuſtentatur, ſed etiam ex ſenſibilibus probatur. Erubeſcant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, DE potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*

2 *Num potentia receptiua actuum ſupernaturalium ſit naturalis.*

QVAESTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulum primæ quæſtionis remanſit tractanda quæſtio de potentia neutra. Vnde quæritur: Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

§ Circa quã difficultatẽ quatuor agẽda ſunt. Primò declarabitur titulus quæſtionis. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur oppoſita opinio. Quartò reſpõdebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Quælibet potentia receptiua cõparata ad actũ in ea receptibilẽ, aut eſt naturalis, aut violenta nec aliqua eſt in natura potentia neutra.

QVO AD PRIMVM. Res naturalis ſumitur hic vt diſtinguitur contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, ſumitur pro inuẽtione reali in ſingularibus naturalibus ſimpliciter. Et hoc ad differentiã eorũ quæ dicuntur in abſtractione: ſicut cõtingit de proprietatibus quãtitatis vt ſic & aliis ſimilibus: quæ tamẽ in rerũ natura actualiter nõ inueniũtur. Potentia in propoſito ſumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalẽ reſpectu vtriuſq; actus, ſcilicet huius & oppoſiti negat, non ſimpliciter, ſed in potentia receptiua vtriuſque. Dico autem hoc quoniã dupliciter contingit imaginari potentiã aliquã neutram. Primo per negationem potentialitatis ad vtrunque: quemadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum ſonum eſt in potentia. Et ſic non vocatur potentia neutra, ſed potentia nulla: colorabile enim non eſt receptiuum ſonorũ. Alio modo per negationem inclinationis in potẽtia receptiua vtriuſq;: ſicut ſi poneremus aliquam ſuperficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam: & hæc propriè vocatur potentia neutra. Eſt ergo ſenſus quæſtionis, an inueniatur aliqua ſingularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppoſitum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum. Scotus in prologo pri. ſent. q. 1. & in 2. diſt. 2. q. 6. tenet dari potentiam neutram ponens ꝙ potentia receptiua relata ad actum, aut eſt naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidem ſi naturaliter inclinetur in illum: violenta verò, ſi ille ſit contra eius inclinationem naturalem: neutra verò, ſi neque inclinetur ad iſtam formã, quam recipit, neque ad oppoſitam. Exemplum primi: vt motus deorſum lapidis. Exemplum ſecundi, motus ſurſum eiuſdẽ. Exemplum tertij: ſuperficies reſpectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeſtè patet inueniri in angelis talẽ potentiam eo ꝙ potentia paſſiua quæ eſt in angelo ad eſſendum in loco neutra eſt. Quod probatur dupliciter: tũ quia tale paſſum non inclinatur naturaliter ad iſtam formam vel oppoſitam: tum quia ſi eſſet in aliquo loco naturaliter, eſſet in alio loco violenter. Et probatur ſequela per Auicennam. 9. Meta. volentem ꝙ ſi motus cæli eſſet naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa eſſet violentus. Poſſet quoque multipliciter argui pro hac opinione: ſed quoniam ſtabiliendo oppoſitam, habetur ſolutio omnium, ideo hæc ſufficiant de ſecundo.

QVO AD tertium propono vnam propoſitionem, & vnam diſtinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propoſitio igitur eſt hæc: Omnis potẽtia rei naturalis reſpicit per ſe primò & naturaliter aliquẽ actum. Probatur quo ad primam partẽ: quia, vt dicitur. 9. Metaph. text. 13. potentia diffinitur per actum. Actus nanque diffiniens potentiã, proculdubio eſt per ſe primo reſpectu ab illa: quoniam neq; actus per accidens, neq; actus per ſe ſecundo, illi æquiualet. Quo ad ſecundam verò partem. ſ. naturaliter, probatur: quia ex ſecundo Phyſi. text. 78. vnumquodq; ſicut agit, ita aptum & natum eſt agi, & econtra: ſed potẽtia ſit à natura, & eſt propter actum: vt patet 9. Metaphy. text. 15. & 16. ergo potentia naturaliter ſit, & eſt propter actum, ergo propter actum, quem per ſe primo reſpicit: & ſic omnis potentia naturaliter reſpicit ſuum per ſe primo actum. Totus proceſſus clarus eſt ex allegatis & traditis in in 2. Phyſi. quomodo natura agit propter finẽ: & quo pacto ea quæ à natura aguntur propter finem naturaliter inclinantur in finem &c. Diſtinctio verò eſt, ꝙ potentia receptiua põt comparari quatuor modis ad actus. Poteſt enim colorabile verbi gratia, comparari ad colorem, ad ſpecies coloris, ad contrarium coloris, & ad diſparata, ſ. ſonos. Si comparetur ad colorem, ſic comparatur naturaliter & per ſe primò: ſi ad ſpeciem eius, naturaliter quidem, ſed non per ſe primò: ſi ad cõtrarium violenter: ſi ad diſparata, nulliter, niſi fortè per accidens. Nec hæc egent probatione: quoniam per ſe ſunt nota ex terminis, niſi quis obiiciat actus, ad quos potentia ſe habet obedientialiter. Sed quoniam, de hoc erit ſequens quæſtio nec hi locantur à Scoto ſub potentia neutra, ideo nihil propoſito obſtat. Ex his aũt deducitur oppoſita opinio: ſ. ꝙ omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut eſt naturalis, aut violenta: ꝙ nulla eſt neutra. Omiſſa pro nunc potentia obedientiali: vt potè non ſpectante ad præſens propoſitum. Probatur autem hæc concluſio ſic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut reſpicit illum per ſe primò, aut per ſe ſecundò, aut cõtrarium his: ſed tam actũ per ſe primò reſpectũ, quam per ſe ſecundo, reſpicit naturaliter, & cõtrarium eis reſpicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut eſt naturalis, aut violenta. Minor eſt per ſe nota. Et maior probatur ſic: Si daretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potentia, illud eſſet actus diſparatus ab eo, quem per ſe primò reſpicit illa potẽtia: ſed hoc eſſe nõ poteſt: ergo potentia non poteſt recipere niſi illa tria numerata. Quòd autem hoc ſit impoſſibile patet inductiuè. Colorabile enim nullam habet potentiã ad ſonos, neque calefactibile ad colores: & ſic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non eſt ad actus alterius: vt patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis predicamentorum. Et quoniam rationi hæc conſonant, ideo hanc ſequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartũ reſpondetur, ꝙ diſtinctio illa trimẽbris eſt voluntaria quo ad tertiũ membrũ. Nec id ꝙ adducitur de ſuperficie, iuuat: quoniam aliud eſt ſuperficie abſolutè, & aliud de ſuperficie phyſica tali in rerum natura inuẽta. Superficies enim abſoluta non ſolum abſtrahit ab albo & nigro, ſed etiam ab oĩ: ſenſibili: & rurſus aliqua ſuperficies eſt quæ repugnat colori omni vt patet de ſuperficie cæli. Itaque loquendo de ſuperficie tali, id eſt colorabili, dicitur ꝙ vt ſic non eſt indifferens ad album & nigrum per excluſionem inclinationis naturalis, ſed per excluſionẽ maioris ad vnum ꝙ̃ ad alium: quoniam huiuſmodi ſuperficies reſpicit naturaliter colorem, & omnes ſpecies eius, ſed colorem per ſe primò, ſpeciem verò per ſe ſecundò. Et ſimile eſt de materia prima reſpectu diuerſarum formarum ſubſtantialium: ipſa quidem per ſe primò reſpicit formam per motum, aut mutationem

tionem acquiſibilem quouiſmodo: per ſe autem ſecundo reſpicit hanc & illã formã. Et ſic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens eſt ad omnes aut multas, nõ per excluſionẽ inclinationis naturalis ad eas, ſed per excluſionem maioris inclinationis ad vnam, quàm ad aliã. Ad id verò ꝙ adducitur de potentia locabili in Angelo. dicitur, ꝙ falſum ſupponit: ſ. in Angelo eſſe potentiam paſsiuam, reſpectu ipſius vbi. Vt enim in tractatu de Angelis dictum eſt, Angelũ eſſe in loco, non eſt ipſum recipere aut pati ſed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet ſolicitari niſi de actiua potentia Angeli: quã cõſtat eſſe naturalẽ, liberè tamen exercitã. Quãuis ea quæ adducũtur à Scoto ad probandũ ſuũ intentũ de Angelo, non cogant: quoniam hæc conſequẽtia formaliter non valet. A eſt naturaliter in vno loco, ergo eſt violenter in aliquo alio: vt patet de ſingulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim eſt naturaliter in Occidente, & ſimiliter in Oriente, & tamẽ nullibi violenter: & mutat locũ ſubiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auic. cõuincit: quoniã nõ niſi de motu verè naturali verificatur dictum eius. Motus enim cæli naturaliſsimus eſt ex parte principij paſsiui: ita ꝙ ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus eſt labor mouenti: vt patet ſecũdo cæli, text. 3. quãuis ex parte principij actiui ſit animalis. Vnde hoc magis ad oppoſitũ intẽti Scoti videtur: quũ ſic motus Angeli eſſet naturalis ex parte principij paſsiui abſque ſequela inconuenientiũ, ſicut de motu cæli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæſtione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium ſit potentia naturalis.

IVXTA eundem articulum quærẽdum erat, vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium, ſit potentia naturalis.

¶ In qua quæſtione quatuor agenda ſunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabitur. Quartò reſpondebitur quæſito.

CONCLVSIO.

Omnes potentia in naturalibus actuum ſupernaturalium receptiua obedientiales ſunt, non autem naturales.

QVO AD Primũ, potẽtia receptiua hic ſumitur formaliter, vt receptiua eſt, quicquid ſit de ipſa, vt elicitiua actus. Actus ſupernaturalis dicit, quẽ nõ põt ſecundũ naturę curſum adipiſci: vt gratia, charitas, viſio Dei, & reliqua huiuſmodi. Potentia naturalis vocatur non ſubiectiuè, id eſt, potentia naturæ: ſed formaliter id eſt, potentia naturaliter inclinata. Ita quòd ſenſus quæſtionis eſt, Vtrũ potentiæ in rebus naturalibus inuẽtæ, in quibus recipiũtur actus ſupernaturales, naturaliter inclinent ad illos. Hæc de primo.

QVO AD Secundũ, Scotus in primo, q. 1. prologi. & in q. 4. diſt. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partẽ quæſtionis. Putat nanq;, ꝙ potentia cõparari poteſt ad actũ recipiendũ, & agẽs impreſsiuum actus & ꝙ in prima cõparatione nulla eſt ſupernaturalitas, ſed potentia eſt vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In ſecunda autem cõparatione eſt differentia naturalitatis à ſupernaturalitate: quoniã ſi cõparatur ad agẽs naturaliter impreſsiuũ, eſt naturalitas: ſi non naturaliter impreſsiuum, eſt ſuper naturalitas. Cõfirmátq; poſitionem ſuã ex hoc, ꝙ potẽtia receptiua actus ſupernaturalis, ſeipſa eſt receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cùm habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifeſtè ſequitur, ergo naturaliter inclinatur in illũ: &, ergo eſt potentia naturalis reſpectu illius. Singula autẽ aſſumpta probantur. Primũ quidem: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendũ charitatem: & ſimiliter intellectus reſpectu luminis gloriæ, &c. Secundum verò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui eſt eius profectio. Tertium autẽ: quia vnũquodq; appetit naturaliter ſuam perfectionem, ſed maximè naturaliter appetit maximam perfectionẽ, ex principio Metaphyſicæ. ſed actus ſupernaturalis, vt viſio Dei, &c. maxima eſt perfectio. ergo, &c. Sumus igitur ſecundum hæc in naturali potentia ad ſupernaturales perfectiones: non poſſumus tamen acquirere eas niſi ſuper naturaliter: quia oportet acquiſitionem hanc ab agente ſupernaturali, ſcilicet Deo glorioſo cauſari. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertiũ, tria minus bene dicta in pręfata opinione videntur: ſ. principalis cõcluſio, & eius probatio, & vſus vocabulorũ Malè in primis vtitur ly ſupernaturale, dum omnẽ actionem Dei ad extra ſupernaturalem vocat: quia Deus eſt agens non naturale, ſed liberum. Conſtat nanque, ꝙ alia eſt diſtinctio naturalis contra ſupernaturale, & alia naturalis cõtra liberum. Primo nanque modo anima Scoti producitur naturaliter: ſecũdo autẽ, nõ. Vnde niſi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiuſq;, ſupernaturale eſt, ꝙ ſupra facultatem ordinis creaturis debitis in eis eſt. Omnes enim naturalia à ſupernaturalibus diſtinguimus frequenti vſu per hęc ꝙ aliquid ſit ſecundũ debitũ naturæ ordinẽ, & aliquid ſit ſupra illum. Ratio deinde aſſumpta manifeſtè aut falſa eſt, aut petit principiũ. Quum enim dicit, ꝙ potentia naturaliter perficitur per ſuum actum: & ſimiliter appetit ſuam perfectionem: aut ly ſuum ſignificat ſuum per informationem actu vel potentia, aut ſuum per naturale proportionem ſeu inclinationem. Si primo modo, falſa eſt maior: graue enim eſt exiſtens ſurſum, non naturaliter, ſed violenter perficitur per eſſe ſurſum, & tamen eſſe ſurſum eſt actus & perfectio eius per informationem. Si verò ſecundo modo, petitio eſt principij in minore. hoc enim eſt probandum, ſcilicet quòd potentia naturalis habeat actum ſupernaturalem, vt ſuum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propoſitum nihil infert: æs enim immediatè eſt receptiuum figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Concluſio demum principalis voluntaria relinquitur: & irrationabilis oſtendetur probando oppoſitam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum, cõcluſio reſponſiua quæſito eſt, ꝙ potentia ad actus ſupernaturales, non eſt naturalis, ſed obediẽtialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, ſic: Actus ſupernaturalis dupliciter inuenitur, ſ. ſecundum ſe, vt gratia: & ſecundum talem modum fiendi, vt viſus cæco datus. Viſus enim ſecundũ ſe eſt naturalis actus hominis: ſed ꝙ cæco in inſtãti detur, ſupernaturale eſt. Charitas verò, & talia, ſunt ſecundũ ſe actus ſupernaturales: adeò vt implicet cõtradictionem cõnaturales eſſe, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt etiam ipſe Scotus in ſecundo diſtinct. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla eſt naturalis potentia ad actum ſupernaturalem ratione modi vt ſic, à fortiori nulla eſt naturalis potentia ad actus ſupernaturales ſimpliciter. Sed in natura nullam eſſe naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti vſu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc ſequitur, quòd ſupernaturalitas inuenitur, non ſolum comparando potentiam ad agens, propter ſupernaturalem acquiſitionem actus, ſed etiam comparando potentiam ad actum, propter ſupernaturalitatem actus in ſe.

¶ Secundò, ex parte potentiæ ſic: Omni potentiæ paſsiuæ naturali, reſpõdet aliqua potẽtia actiua proxima: ergo reſpondet potentia actiua naturalis. Antecedens eſt maxima aſſumpta ab Ariſt. 3. de Anima tex. 17 ad probandum dari intellectũ agentẽ. Fundatur enim ſuper hoc, ꝙ in omni natura, vbi eſt patiens. oportet ponere agens. Et certum eſt ꝙ de proximo, non de primo agẽte loquitur: alioquin diſtributiuã non feciſſet, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur reſpõſio Scoti, dicentis, ꝙ ſufficit ꝙ detur primum agens. Conſequentia aũt probatur: quiã potentia ſupernaturalis non eſt proximum actiuum naturalis potentiæ, vt ex terminis patet: naturale enim ſoli naturali cognatum eſt.

¶ Tertio ex parte ſubiecti. Quũ enim quidditatiua cognitio alicuius ſit ſufficiens ratio omnium proprietatũ eius, & ex ea ſoluãtur omnes difficultates cõtingentes rei, vt in quarto Phyſ. dicit. conſequẽs eſt, ꝙ cognita quidditatiue re aliqua, cognoſci ex ea poſſint omnes eius naturales potentiæ: & quum potẽtiæ cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta: conſequens eſt, ꝙ actus, ad quos ſunt naturales potentiæ, cognoſcatur, & cũ huiuſmodi actus ſint ſupernaturales apud Scotum, ſequitur de primo ad vltimum, ꝙ ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoſcunt ſuper naturalia: ꝙ eſt manifeſte falſum. Et cõfirmatur: quia certè ſcimus hanc maiorem, ꝙ nulla naturalis potẽtia eſt fruſtra: ergo ſi ſcimus hanc minorem ꝙ in materia vel anima, vel quacunque alia re eſt naturalis potentia ad actum ſupernaturalem, oportet concedere quòd ſcimus ſupernaturalia illa debere eſſe: & ſic ſcim⁹ reſurrectionẽ mortuorũ futuram, & gratiam iuſtificantem impiũ, &c. ꝙ eſt ridiculum. Nec euacuat hanc rationem reſponſio Scotica, dicens, ꝙ anima ſm illam rationem eſt ignota. Cognitio namque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo ꝙ ſubſtantia non poteſt a nobis pro ſtatu iſto quidditatiuè & propriè cognoſci: quoniam quicquid ſit de hoc, habetur intentũ, ſ. ꝙ ex quidditatiua rerũ naturalium cognitione, ſiue habeatur pro ſtatu iſto, ſiue non, poſsit ſcientia haberi de ſupernaturalibus: & ſic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, reſurrectiõe, & aliis huiuſmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non fruſtra, erit neceſſaria ſecundũ quid, ſcilicet pro ſtatu iſto, & non ſimpliciter: quòd eſt manifeſte falſum Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS DE Subiecto naturali Philoſophiæ vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali.

QVAERITVR an ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali.

¶ Et videtur quòd non. Primò. Quia aut ens mobile ſignificat ſubſtantiam mobilem, aut accidens mobile aut tertium commune vtrique. Si primum, cum ſubſtantia mobilis, & corpus

corpus mobile ſint idem conuertibiliter, ſequitur quod poneretur ſecundum rem corpus mobile ſubiectum philoſophiæ, quod eſt contra tenentes ens mobile. Si ſecundum, hoc eſt manifeſtè contra omnes,& veritatem. Si tertium tunc ſequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abſtrahibilem à ſubſtantia & accidente. quòd eſt contra Thomiſtas.

¶ Secundò ſic: Subiectum ſcientiæ debet eſſet vnius rationis formalis: alioquin non haberet quod quid eſt, & conſequenter nec eſſet principium ſcientiæ: quia, vt dicitur in 1. de anima, in textu. 11. principium omnis demonſtrationis eſt quod quid eſt. Nec haberet aliquam per ſe primo paſsionem: quia ei, quòd non eſt in ſe natura vna, quicquid per ſe vnum conuenit, conuenit ratione partium,& conſequenter nulla paſsio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non eſt ſubiectum. Si dicatur, quòd illa duo ponuntur ad circumloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum moris eſt ponere paſsiones loco differentiarum: contrà, Ratio ſubiecti in ſcientia debet eſſe primo & maximè nota in ſcientia: eo quòd tota ſcientifica cognitio ex illa dependet: ſed ſi circumlocutione eget, non eſſet huiuſmodi: implicatio ſiquidem eſt in adiecto, dicere quod eſt ratio formalis in ſcientia, & quòd circumloquitur illam paſsionis nomine, vt potè occultam. ergo,&c.

¶ Tertiò: Si ens mobile eſſet ſubiectum philoſophiæ naturalis, aut philoſophia naturalis eſſet pars Metaphyſicæ, aut eſſet ſub alternata illi: vtrunque eſt falſum: ergo. Tenet conſequentia: quia aut ens mobile addit ſupra ens conditionem per ſe diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, ſequitur ꝙ ens mobile à Metaphiſico conſiderandum eſt: quia in primo Poſteriorum cap. 22. dicitur, quod eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare ſubiectum aliquod & partes ſubiectiuas per ſe: & conſequenter eſſet philoſophia naturalis: cui aſcribitur ens mobile, pars Metaphyſicæ. Si ſecundo modo, ſequitur quod Philoſophia naturalis Metaphyſicæ ſubalternaretur: eo quod dicitur in primo poſteriorum, capit. 8. deſcendere de genere in genus ſecundum quid, id eſt, ſecundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) eſt ſolius ſcientiæ ſubalternatæ conditio ab Ariſtotele tradita.

¶ Quartò ſic: Subiectū in ſcientia debet eſſe illud, ad cuius rationem formalem omnes reſoluuntur paſsiones & concluſiones illius ſcientiæ, vt de ſe patet: ſed paſsiones & conſequenter concluſiones Phyſicæ reſoluuntur vltimo in Philoſophia naturali ad quod quid eſt ſubſtantiæ, ſeu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Phyſica cauſantur ex ſubſtantia naturali: ergo ſubſtantia naturalis ſeu corpus naturale ponendum eſt ſubiectum.

CONCLVSIO.

Ens mobile, non autem corpus mobile, aut ſubſtantia mobilis, vel naturalis, eſt ſubiectum adæquatum Philoſophiæ naturalis.

IN HAC dubitatione primò diſtinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio ſancti Thomæ. Tertiò ſimul ipſa confirmabitur & contra alias opponetur. Quarto reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO ad primū ſciendum eſt de ſubiecto adæquato Philoſophiæ naturalis (de quo hic eſt ſermo) quoſdā loqui in re hac naturaliter, quoſdam verò innaturaliter: propter ꝙ hi à noſtra reſecandi ſunt diſputatione quam inter Philoſophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles eſſe: & Philoſophiam naturalem infra ſenſibilia non arctantes, commune aliquid ſenſibilibus & ſeparatis à materia, quatenus mobilia ſunt, ſubiectum Philoſophiæ dicunt: operiúntque errorem ſuum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem diſputare: apud quem indubitatū principium eſt, ſubſtantias abſtractas immobiles eſſe: & terminum conſiderationis philoſophicæ eſſe animam humanam, partim abſtractam, partim non: vt dicitur ſecundo Phyſicorū, textu vigeſimo ſexto. & vltimū, ꝙ pōt naturalis de intelligentiis attingere,& declarare quia ſunt: vt Auer. dicit primo Phyſicorum, commento vltimo. Quania tamen ſit quorundam horum, temeritas, ſilentio inuoluendum non eſt, eum præſumant propriā opinionem Theologiæ ſententiam aſſerere, ſicque theologicæ facultatis expertibus, in philoſophia tamē nutritis, deridendi Theologiam occaſionem præbent. Non eſt enim ex ſacra Scriptura, nec ex Theologis ſanctis ab Eccleſia approbatis traditum, quod Angeli ſic mouerentur, vt motus continui ſubiectum ſint: ſed potius oppoſitum, vt in Theologia diſcuſſum a Sanctis eſt. Vnde ſi Peripateticos arguendos cenſent, glorientur ex Scotica officina hos ſe errores deprehendere, non ex Theologia.

Auerroiſta aliqui Albertus & Aegidij ſequaces.

¶ His ergo omiſsis, ad naturales traſeamus: Quorū opinio non eſt vna, dū alij mobile, alij ens, alij vtrūq; ex ſubiecto phyſicę reſecādū putāt. Et illi quidē qui neutrius nomē recipiūt, ſecūda & quarta ratione ad appoſitū facta mouentur: & ſenſibilē ſeu naturalem ſubſtantiā ſubiectū fore cenſent. Qui verò ens tantum abiiciunt, corpus mobile ſubiectum philoſophię ponunt: Et hi adhuc diuiſi ſunt, dum quidam mobile, paſsionem ſignificare concedunt: quidam autē rationē formalē corporis phyſici ſupponere cōtendūt. Mobile autē tantum abiicientes, ſunt qui ens naturale ſubiectum dicunt. Sunt ergo quinq; opiniones naturaliter loquentiū. ſ. Thomiſtarum tenentiū ens mobile: & Albertiſtarum dicentiū corpus mobile: & modernorum multorum, dicētium ſubſtantiā naturalem ſeu ſenſibilē: & quorundā etiā modernorū aſſerentiū corpus phyſicum ſeu naturale: & eorū qui ens naturale ſubiectū credūt.

Quinque opiniones naturales de ſubiecto philoſophiæ naturalis adæquato.

QVO AD ſecundum. Cum ens mobile complexionē quandam nominum contineat, ſingula diſtinguenda ſunt. Et primò quidem circa mobile triplici opus eſt diſtinctione.

¶ Prima eſt quòd cum mobile motum reſpiciat, ſicut motus ſumitur dupliciter, ſcilicet propriè, vt diſtinguitur contra mutationem in 5. Phyſi. & ad tria rantùm genera eſſe dicitur & communiter, vt cōtinet in ſe & motum propriè dictum, & mutationem, ſcilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter ſumi poteſt. In quæſtione tamen iſta ſumitur communiter prout idem eſt quod mutabile phyſica mutatione.

¶ Secunda eſt, ꝙ aliquid poteſt dici mobile, dupliciter, ſ. ſubiectiuè: ꝙ. ſ. eſt ſubiectū motus: & terminatiuè: ꝙ. ſ. eſt terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile ſonet ſubiectum motus, ſi tamē reſtringendū eſt in propoſito, magis tenendum eſt terminatiuè quàm ſubiectiuè, vt ex dicendis apparet. iudicio tamen meo indiſtinctè tenendum eſt non ea ratione vt ſit commune ad omnia quomodocunque mobilia: contineátque vt partes ſubiectiuas materiā & formam, &c. quia hoc eſt contra S. Tho. in primo Phyſi. ſuper tex. com. 6. vbi in diuiſione literæ expreſsè dicit, ꝙ in primo libro Phyſic. agitur de principiis intrinſecis entis mobilis, ſ. de materia & forma: ex hoc aperte inſinuans ens mobile, quod eſt ſubiectū philoſophiæ, non eſſe totum vniuerſale reſpectu materię & formæ, ſed totum integrale ſeu eſſentiale, ſed ea potius ratione vt. ſ. illa notiſsima ſui acceptio ſupponatur, quam ex ſenſu ſupponere oportet: perhibent enim nobis ſenſus mobilia eſſe: an aūt ſubiectiuè an terminatiuè mutentur ea quæ moueri videmus ratione magis diſcernitur, quam ex ſenſu habetur.

¶ Tertia eſt ꝙ mobile æquiuocū eſt nomē ad aptitudinē, ad motum & ad fundamentū illius aptitudinis: ſicut ſi riſibile ſignificaret aptitudinē ad ridendū,& rationalitatē quę eſt eius fundamētū. Quid autem mobile in ꝓpoſito ſignificet, difficile eſt hac ſola quæſtione elucidare. Quāuis enim impoſsibile ſit ſubiectū & paſsionē ſimul accipi ꝓ ſubiecto in aliqua ſcientia, ſic ꝙ totum aggregatū ſubiectū ſit (q̄a oportet ſubiectā vnā eſſe rationē formalem,& ex ꝙ q̄d eſt ſubiecti, & q̄d eſt paſsionis vna ratio formalis conſtitui nequit) nihil tamen prohibet aggregatū ex ſubiecto & paſsione, ſubiectum ſic conſtitui, vt paſsionis quod quid eſt, ſit ratio formalis ſubiecti in illa ſcientia. Et hoc modo intelligi pōt mobile paſsionem ſignificare in propoſito: ita ꝙ mobilitas quæ eſt paſsio, ſit ratio formalis enti vel corpori, ꝙ ſit ſubiectum philoſophiæ naturalis: vnde ſolet fieri reduplicatio ſupra mobile, dicendo ens aut corpus mobile, in quantum mobile eſt ſubiectum Phyſicæ. Suadeī aūt in ꝓpoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto Mathematicæ, ſicut enim Phyſica eſt de entibus in eo ꝙ mobilia, ita Mathematica eſt de entibus in eo ꝙ quanta. Conſtat aūt Mathematicæ ſic eſſe ſubiectum ens quātū: vt quātitas ipſa quæ ſubſtātiæ materialis paſsio ſeu ꝓpriū accidens eſt, ratio formalis ſubiecti Mathematicæ ſit. Erit ergo Phyſicæ ſubiectū ens aptū moueri, ſic ꝙ aptitudo ad motū, ratio formalis ſubiecti ſit. Et cōfirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Phy. ſic diſtinguēs corpus in Metaphyſicum, Mathematicū,& Phyſicū, mobilitatē, quam rationē formalē ſubiecti dicit poſteriorem corpore quāto naturaliter dicit. Nec obſtat ꝙ eiuſdem ſcientiæ eſt cōſiderare de paſsione & ſubiecto eius: quoniam hoc intelligiī quādo tractatur de paſsione vt paſsio eſt: nō aūt quando paſsio primū ſubiecti locū tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quę de ſubſtantialibus principiis ſubiecti eius, à quo fluit, non ſe impedit. Similiter non obſtat ꝙ perfecta cognitio de re non habetur abſque ꝙ quid eſt ſubiecti: hoc enim nō eſt ſic accipiendum, vt omnis cognitio citra illam ſit imperfecta, ita ꝙ non ſit euidens & ſcientifica: ſed vt abſque ꝙ quid eſt ſubiecti, conſummata omnimodáque notitia de re haberi non poſsit. Quod Phyſicæ accidere non inconuenit: quoniam Merhamaticæ hoc conuenire certum eſt: Mathematicus enim ignorat an, quantum ſit ſubſtantia vel accidens, & quantitas ſubiectum, &c. & tamen certiſsimum eſt omnium: vt dicitur in ſecundo Metaphy. textu & commento vltimo.

¶ Sed contra hanc viam eſt, ꝙ ſm eam ad Philoſophum naturalem non pertineret conſiderare aliquod prædicatum quidditatiuum cuiuſcúmque ſubſtantiæ, niſi forte aliqua ſubſtantia ſit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad motum: & cōſequenter philoſophia naturalis non eſſet de ſubſtantia, ſed eſſet de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id eſt aptitudo ad motū) quæ paſsio ponitur entium naturalium, ratio formalis ſubiecti Phyſicæ acceptatur, nō licebit Phyſico de ratione adæquati ſubiecti eius diſſerere: q̄a illa prior eſt, ac ꝑ hoc deſcēdendo a mobilitate in communi ad talem vel talem mobilita-

tem

tem in ſpecialibus partibus philoſophiæ naturalis, non licebit ad quod quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere: ſed quemadmodũ adæquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt omiſſum fuerat, pari ratione ſpecialia quod quid erat eſſe ſubiectũ talium mobilitatum omittenda ſunt:quoniam nulla pars alicuius ſcientię tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo poſsit huic rationi ſatisfieri, niſi tenendo quod Metaphyſicæ eſt conſiderare quod quid eſt in particulari. Quod quia non credo verum idcirco puto melius tenere, quòd mobile in propoſito nõ ſignificat ipſam aptitudinẽ ad motum ſi eſt paſsio:ſed eius fundamentum. Cùm enim iſta aptitudo, quam mobilitatis nomen ſonat, quibuſdam entibus repugnet, ſ. ſeparatis à materia, & quibuſdam non. ſ. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & Boue) non reputetur prædicari ſubſtantialiter:conſequens eſt, quòd aliquid præcedat in eis, ex quo ipſa aptitudinem hanc ſortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis eſt. Notanter autem dixi non reputetur: quia communi voci ſatisfacere volens diſtinctionem hanc mobilitatis pertractaui 10. ſiquidem Metaphyſicorum textu vltimo ſub dubio relinquitur, an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtantia, id eſt an ſit de ſubſtantia rei, aut eam ſequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa: ſecundum illud octaui Phyſ. text. com. 15. in omni motu corruptio eſt. S. Thomas etiam ibidem inter ſubſtantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſtot. quoque in primo Phyſic. tex. 8. idem ſentire videtur: dum dicit quòd ad naturalem non ſpectat probare mobilitatem:hoc enim non eſſet verum, ſi mobilitas eſſet paſsio præuenta à formali ratione ſubiecti philoſophiæ naturalis: poſſet enim per illam rationem à naturali Philoſopho probari. Niſi fortè quis dicat dictum Ariſtot. non eſſe verum per ſe, ſed per accidens: quia ſcilicet eſt paſsio notiſsima. Sed hoc non eſt tutum: tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſtot. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertinet ad Philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum. ſicut & quamlibet paſsionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet. Nec obſtat, quòd ſit paſsio per ſe nota de adæquato ſubiecto: quoniam per ſe notum, & non per ſe notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari poſſe aliquid, vt patet in ſecundo Phyſic. text. com. 6. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniam ſi occulta tuenda ſunt, manifeſta magis ſunt tuenda, modò non ſint principia, ſed ex principijs: qualis eſt mobilitas, ſi paſsio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit mobilitas, quæ eſt ratio formalis ſubiecti phyſicæ, non paſsio, ſed quod quid erat eſſe eſt entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem paſsionem eorum ſi concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas eſt: iſtam verò, quia paſsio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tantùm diſtinguere oportet, quod dupliciter entis nomine vti conſueuimus. Primò, pro omni eo quod habet eſſe quocunque modo: & ſic hic non capitur. Secundò, pro eo quod propriè eſſe dicitur: hoc autem in his, quę fiunt, eſt id quod propriè fit: eius ſiquidem eſt eſſe propriè, cuius eſt fieri. Id autem quod propriè fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, eſt compoſitum: ſiue ſubſtantiale, vt homo: ſiue accidentale, vt homo muſicus. Et ſic ſumitur in propoſito. Vnde colligendo dicta ad hoc quòd aliquid ſit pars ſubiectiua entis mobilis, quod ſubiectũ Phyſicæ dicimus, exigitur & quòd ſit propriè ens, & quòd ſit mutabile phyſica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma ſubſtantialis aut accidentalis ens mobile eſt: ſed entis mobilis principia hæc omnia ſunt. Eſt ergo ens mobile cõmunius quam ſit corpus mobile, & quàm ſubſtãtia naturalis ſiue ſenſibilis: quia continet ſub ſe omnia materialia cõpoſita, quę ſolũ mutabilia ſunt ſiue ſint ſubſtantialia, ſiue accidentalia, ſiue ſecundum formã abſoluta, ſiue ſecundum vbi. Et eſt ens mobile abſtractius quid quocunque prædictorũ, quantò ens aliquẽ gradum cõcomitans prius eſt illo: dato etiam quod ad cõpoſita accidẽtalia ſe non extenderet. Nec obſtat contradictio per ly mobile: quoniam ſicut ſubſtantia rationalis abſtractius quid eſt, quã animal rationale: ſic ens mobile abſtractius & prius quid eſt, quam ſubſtantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile æqua ſit abſtractio, ex parte tamen ly ens, & ly ſubſtantia abſtractius eſt ens mobile. Vnde quẽadmodum concedẽs ſubſtantiam rationalem, adhuc diſputandi locum haberet, an illa rationalis ſubſtantia eſſet corpus an animal, & cætera & cõtinuè ab abſtractiori ad minus abſtractum quæſtio deſcenderet, dum à ſubſtantia rationali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus animatum, & cętera veniretur. ſic ſub ente mobili quæſtio remanet, an illud ſit ſubſtantia, an corpus, & cætera. Cùm igitur in re mutabili conſiderari poſsit, & quod ſit corpus mutabile, & quòd ſit ſubſtantia mutabilis, & quod ſit ens mutabile, diui Thomæ ſententia eſt naturalia rationem ſubiecti Philoſophiæ naturalis induere primò, non quatenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtantiæ mutabiles, ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita quòd ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen & per ſe vnum quod quid eſt ſignificat, ſicut ens per ſe. Quemadmodum enim diuiſo ente in per ſe & in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus, ſubſtantiam ens per ſe nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem ſignificaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiſo ente in tranſmutabile & in tranſmutabile, carentes, ſimplici vocabulo, ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum membrum quod vnius eſt quidditatis, & illud philoſophiæ naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur, & vnum ſignificet, primò oſtendendum eſt, quòd eius ſignificatum eſt adæquatum Philoſophiæ ſubiectum: deinde quòd his nominibus conuenientiſsimè ſignificatur.

¶ Primò probatur tripliciter. Primò ſic: Adæquatum ſubiectũ primarum paſsionum naturalium eſt adæquatum ſubiectũ Philoſophiæ naturalis: ſed ens mobile, & non ſubſtantia aut corpus naturale ſeu mobile, eſt adæquatum ſubiectum primarum paſsionum naturalium: ergo, &c. maior eſt per ſe nota. Minor verò probatur accipiendo tranſmutabilitatem, ſeu quod idem eſt, mutabilitatem pro prima paſsione Phyſica, vel ſaltem vna de primis, aut eis æquiualente: vt ab omnibus ſupponitur. Tunc ſic: Adæquatum ſubiectum traſmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principiis: ſed tantũ ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobili eſt ſubiectum adæquatũ tranſmutabilitatis, & conſequenter primarum paſsionum naturalium: quod erat probandum. Maior huius proſyllogiſmi eſt ex eo euidens, quòd oportet iſta tria in omni materia eſſe adæquata ſibi inuicẽ, ſcilicet paſsionem & ſubiectum & propria paſsionis principia: vt patet de riſibilitate, & homine, & animali rationali: conſtat autem ex primò Phyſicorum per longũ proceſſum, tranſmutabilitatis principia prima eſſe materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatum ſubiectum primò ſequitur tranſmutabilitas, eſſe adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph. à textu 19. vſque ad tex. 29. dicuntur, ſcilicet quòd materia, forma, & priuatio ad genus ſubſtantiæ non arctantur, ſed materia, forma, & priuatio generis ſubſtantiæ ſunt principia propria ſubſtantiæ mutabilis. & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis ſunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis ſunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur quod quemadmodum principia propria ſubſtantię continẽt propria principia cæterorum generũ, quia ſunt cauſæ eorum (vt ibidẽ docet Ariſt.) ſic ſubſtãtia mutabilis cõtinet omne quantum & quale mobile & tranſmutabilitas ſubſtantiæ omnem aliã. Et propterea licet materia, forma, & priuatio excedant ſubſtantiam mobilẽ formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet ſit ſubtiliter dictum, vim tamẽ rationis non excludit propter duo. Primò: quia falſum eſt quòd principia propria ſubſtãtię mutabilis ſint principia principiorum cæterorũ generũ mutabilium. Quamuis enim ſit verũ & expreſſum in 11. Meta. ca. 5. dicto, quòd per ſe principia eſſendi in genere ſubſtãtiæ ſunt principia principiorum eſſendi in cæteris generibus: id eſt, quod materia & forma ſubſtãtiæ ſunt cauſæ materiæ & formæ in quãtitate & qualitate, &c. Veritati tamẽ aduerſatur: quòd per ſe principia tranſmutabilitatis ſubſtãtialis ſint principia principiorũ tranſmutabilitatis aliorum generum. Priuatio enim in genere ſubſtantiæ, quæ eſt per ſe principiũ nõ ſubſtantiæ, ſed tranſmutationis ſubſtantialis, nõ eſt vniuerſaliter, & conſequenter nec per ſe principiũ priuationis, quę eſt principiũ trãſmutationis accidentalis, vt in corpore cæleſti patet: vbi ens mobile ſecundum locum habet omnia propria principia, ſcilicet materiam, formam & priuationem: cælum autem ſubſtantialiter non habet niſi duo principia, quæ ſunt eſſendi per ſe principia. ſiue ibi ſit materia: quæ eſt pura potentia: ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intelligẽtia & forma: nullo enim modo eſt ens mobile ſubſtantialiter. Secundò: quia dato, quod eſſet talis incluſio virtualis, adæquatum tamen ſubiectum tranſmutabilitatis, & ſimiliter adæquatũ principiatum ex materia, forma & priuatione, non ſubſtãtia mobilis, ſed ens mobile: quoniam quando aliqua proprietas vniuerſalis ſecundum prædicationẽ habet ſubiectum adæquatũ ſecundũ prædicationem, in quo reperitur cauſa, ſecundum quam ineſt quibuſcunque proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum ſecundum quod ipſum. Nec eſt requirendum pro primo ſubiecto illius illud ad quod per viam reſolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in libro Poſt. capitulo de vniuerſali. Docemur enim ibi ſiſtere, quando adæquatum ſubiectum ſecundum prædicationem inuenimus, & cauſam in eo, per quam ſibi cæteriſque illa paſsio ineſt. Nulla etiam poſſet poni proprietas communis alicui analogo ad ſubſtantias & accidentia: cùm accidentia & eorum proprietates & principia in ſubſtantiis virtualiter includantur. Niſi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in ſe eſt ſubiectum adæquatum tranſ-

mutabilitatis in ſeipſo adæquatè, claudit propria principia tranſmutabilitatis. Sed nec ſubſtantia mobilis, nec corpus mobile claudit in ſe illa. quoniā propria principia trāſmutabilitatis vniuerſalis ſeu in communi, ſunt materia, forma, & priuatio in cōmuni, quæ genus ſubſtantiæ tranſcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione conſtat, ens mutabile eſt: & econuerſo, eo quòd priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile eſt propriū, & primum mobilitatis ſubiectum.

¶ Secūdò probatur propoſitū, & directè arguitur contra ponētes corpus mobile ſic: Cōiunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, nō ſupponitur in naturali Philoſophia, ſed in 6. Phy. probatur, ergo nō corpus mobile, ſed ens mobile eſt ſubiectū Philoſophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 32. ſexti Phy vbi probatur ꝙ omne mobile eſt corpus. Cōſequentia verò patet tum ex eo ꝙ ſi corpus mobile ponitur adæquatū ſubiectum, oportet ſupponi mobilitatē coniunctam eſſe corpori, aut vt rationē formalem, aut vt paſsionem: tum ex eo ꝙ oportet ſupponi corpus coextēdi ipſi mobili: alioquin nō ſupponeretur ſubiectū adæquatum ſcientiæ. Vtrunq; autem horū impoſsibile eſt ſupponi ignorata vniuerſali coniunctione ipſius mobilis cum corpore: vt de ſe patet. ergo. Et hæc eſt ratio S. Tho. in primo Phy. nūquam enim dixit ipſe, quod Philoſophus naturalis probet corpus mobile eſſe: vt communiter ſibi imponitur, quia nō intelligitur (corpus enim mobile eſſe, qui dubitant, non egent medio, ſed ſenſu, quo vel ſeipſos moueri percipiant) ſed dixit ꝙ probat omne mobile eſſe corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendū eſt primò, ꝙ ſubiectū adæquatum ſciētiæ reſoluentis ſuas cōcluſiones in principia per ſe nota (qualis eſt Philoſophia naturalis) oportet & quòd ſit ſubiectum primarū paſsionū, ac per hoc quòd ſit principiū eſſendi, & conſequenter cognoſcendi ſecundū naturam cæterorum, & ꝙ ſit principium cognitionis in nobis, ſiue ad latentes proprietates & occulta principia à poſteriori, ſiue à priori procedatur: quoniam ſubiecti cognitio omnibus præſupponitur. &, vt dicit Auer. in 1. Phy. com. 29. nec à priori, nec a poſteriori probari poteſt in ſcientia: & innatum eſt nobis, quòd oportet ſemper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. cō. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio ſuperius facta procedit ex ordine naturæ, ſic iſta ꝓcedit ex noſtro ordine cognoſcēdi. Et propterea S. Tho. dixit, ꝙ ad audiētes probatur, omne mobile eſſe corpus: inſinuās per hoc, cognitionis magis quam rei ordinem. Aduertendū eſt ſecundò, ꝙ quāuis aliud ſit omnem mobilitat eſſe cōiunctā corpori, & aliud cognoſci omnem mobilitatem eſſe coniunctā corpori: ad hoc tamen quòd corpus mobile ponatur ſubiectum adæquatum, nihil refert ꝙ horū deficiat: quoniā ſicut deficiēte cōiunctione illa ſecundū rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei eſſe ſubiectū: ita deficiēte cōiunctione illa in eſſe cognito, ex parte cognitionis, quę prehaberi debet, impeditur. Nō ſufficit autem præſupponi aliquod mobile eſſe corpus (quod ad ſenſum patet) ſed oportet ſupponere omne mobile eſſe corpus: tum quia ad hoc, quòd complexum aliquod, vel complexè ſignificatū induat rationē ſubiecti adæquati in ſciētia, oportet id quod eſt vt formale, & ſic & ſupponatur per ſe coniunctum alteri, vt paſsio vel ratio formalis: alioquin fruſtra de materiali parte complexi illius quæſtio fieret: cùm ea quæ ſunt per accidens, variabilia & extra quæſtiones ſcibiles ſint. Hoc autē ſicut impoſsibile eſt eſſe, niſi omne tale illi inſit: ita ex impoſsibile ſupponi niſi omne tale ineſſe illi ſupponatur: quoniam omnia hæc, ſicut in naturæ ordine præexigunt de omni. ita & in cognitionis ordine. Vnde ſi naturalis ſcientiæ ſubiectū eſt corpus mobile, oportet in hac ſcientia quæ de mobili in eo quod mobile tractat, ſupponere mobile, quod vt formale ſe habet, cōiunctū eſſe corpori per ſe, vel vt paſsionē, vel vt rationē formalē. Neutrū aūt horū fieri pōt, niſi ſupponatur omne mobile corpori connexū eſſe: imaginari enim non pōt, vt propria paſsio aut ratio formalis credat eſſe alicuius, id quod cōmunis illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod cōplexum, vel cōplexè ſignificatū habeat rationem adæquati ſubiecti alicuius ſciētiæ, non minus oportet id quod vt formale ponit adæquari ſciētiæ, quā id quod vt materiale ſumitur coextendi illi formali: alioquin ſi materiale rationem formalis contraheret, ſcientia, quæ adæquatæ rationem formalē reſpicit ſubiectū ſuum excederet: nihil autem refert, vt dictum eſt, coextenſionem talem non eſſe, aut non ſupponi. Si igitur corpus mobile in eo ꝙ mobile, adæquatum ſubiectū ponatur Philoſophiæ naturalis, oportet Philoſophiam, quæ de mobili, in eo quòd mobile eſt, ſupponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatum ſibi ſubiectum, quamuis haberet, non tamen ſupponeret: & conſequenter ſubiecti rationē nō haberet. Hoc autē impoſsibile eſt ſupponi, quādiu neſcitur, an omne mobile ſit corpus: vt de ſe patet. Potes autem rationem hanc iuxta S. Thomam, ſic colligendo formare: Nulla ſcientia habens ſubiectum complexum, aut complexè ſignificatum, probat eam coniunctionē partiū ſubiecti, ſine qua complexum illud ſubiecti ratinnem induere non poteſt: alioquin ſcientia conſtrueret ſibiipſi ſubiectū, quod de nulla ſcientia ſpeciali dicere licet. Hæc enim maior æquiualet maiori S. Tho. breuius aſſumentis nulla ſcientia probat id eſt, conſtruit, vel componit ſibiipſi ſubiectum: loquēdo tamen de ſubiecto cōplexo, æquiualet dicere. nulla ſcientia cōponit aliquid, vt ſit ſuū ſubiectū: & dicere, nulla ſcientia probat ſuū ſubiectum, apud formaliter terminos ſpeculātes. Sed Philoſophia naturalis, ſi corpus mobile ponit ſubiectū, cōſtrueret ſubiectū ſuū. ergo, &c. Patet minor ex dictis: quia ꝓbat vniuerſalē coniunctionē mobilitatis cū corpore, ſine qua corpus mobile ſubiecti rationē habere nō poteſt. Omiſſa autē verborum ſolicitudine. directè ſyllogizandū eſt ſic: Nullū cōiunctum, cuius de omni cōiunctio probatur in aliqua ſciētia, eſt ſubiectum adæquatum illius: corpus mobile eſt cōiunctum, cuius de omni coniunctio probatur in Philoſophia naturali, ergo corpus mobile nō eſt ſubiectum in Philoſophia naturali. Maior iam patet ex eo ꝙ omne cōiunctum, quod ponitur adæquatum ſubiectum, ſupponitur & per ſe cōiunctum ſaltem ex parte formalis, & coextenſum rationi formali adæquati ſciētiam: ſed cuius cōiunctio dubitatur de omni, nō ſupponitur coniunctū per ſe, nec coextēſum rationi formali: ergo. Minor ex ſexto Phyſ. patet tex. com. 32. vbi probatur vniuerſalis cōiūctio mobilis cū corpore & proceſſu Philoſophiæ naturalis, maximè in ſecundo Phyſ. & ſecundo tractatu primi de Cælo, vnde habetur vniuerſalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanēt duæ contra rationem hāc obiectiones excludēdę. Prima eſt, quia nō videtur verū, ꝙ in ſexto Phyſ. probetur, omne mobile eſſe corpus: eo ꝙ in text. 32. probatur tantū omne mobile eſſe diuiſibile. Conſtat autē, ꝙ ſi probatur paſsio alicuius de mobili: non propterea probatur ratio formalis ſubiecti illius paſsionis: ſic autem ſe habent diuiſibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda eſt: quia videtur hæc ſecunda ratio aduerſari primæ: in hac ſiquidem dicitur omne mobile eſſe corpus: in illa verò dicit ens mobile cōmuniᵒ eſſe, & corpore & ſubſtātia mobili. Ad primum horū dicit, ꝙ quia nō cadit in intellectu humano, ꝙ aliquid ſupponat eſſe corpus, de quo dubitetur eſſe diuiſibile. niſi apud antiquos attributos errores, ponētes corpora indiuiſibilia, quia diuiſibilitas ipſa ſic comes eſt corporeitatis & in eſſe, & in cognoſci, vt prius abſq; poſteriori nunquā cognoſcatur: experimur enim nō aliter nos cognoſcere aut ſupponere corpus, niſi vt quantum quoddā quātitate molis: ideo ſi in Philoſophia nō ſupponat omne mobile eſſe diuiſibile, à fortiori ſupponi non pōt eſſe corpus: quia cōiunctio mobilis cū corporeitate, dum dubitatur, cum diuiſibilitate nō poteſt cognoſci niſi ratione aut ſenſu. Ex ſenſu aūt cōſtat: quod non habetur, ratio aūt ad illam nulla inuenitur. Et ſi ex demonſtratione illa 6. Phyſi. non acceptatur probatum, ſaltem tāquam neceſſariò cōſequens concluſionem formaliter concluſam, relinquitur maius inconueniens, ꝙ ſcilicet omne mobile eſſe corpus, longè remotius eſt à Philoſophiæ principio: vt pote 3. cæli. & 1. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtranque concludi propoſitionem indiſtinctè intelligunt. vnde Auerr. in primo cæli: com. 5. dicit, Probatum eſt in ſexto Phyſ. ꝙ omne mobile eſt corpus, &c. Ad ſecundum vero dicit, quòd licet ens ſit cōmunius corpore (quia de multis prędicat quidditatiuè, de quibus corpus nō prędicat quidditatiuè) non tamen eſt ſic communius ꝙ alicui inſit, cui corporeitas cōiuncta non ſit. omne enim ens mobile eſt corpus, vel claudit in ſe corpus. Poteſt & ſecundo dici (licet in idē redeat) quòd in ſexto Phyſ probatur omne mobile eſſe corpus: id eſt corporeum aliquid. Probando enim mobile eſſe diuiſibile, nihil aliud probatur, quam mobile eſſe ens corporeum, ſiue illud ſit corpus, ſiue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato ꝙ corpus cum eo non cōuertatur. Et eodem modo pōt argui contra ponētes ſubſtantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile eſſe ſubſtantiam, cùm oporteat ſupponi, aut haberetur ex ſenſibus. aut ex naturali Philoſophia, aut ex Metaph. Ex ſenſu quidē non habetur. Ex naturali aūt Philoſophia ſi haberet, concluderet hoc non poſſe ſupponi in ipſa: ſi aūt a Metaphyſico tractat, vt Auer. dicit ſecundo Phy. com. 4. hoc etiam concludit illud non poſſe eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali: quæ ſcientia ex ſe eſt euidens abſque Metaphyſica. Habet enim ſubiectum & principia ꝓpria ex ſenſibus per ſe nota: & non accipit ea poſitione: quamuis a Metaphyſico defendi habeant ſi impugnentur: vt in primo Phyſ. tex. com. 12. dicitur.

¶ Tertiò probat idem autoritate: & primò Ariſto. in 3. Phy. vbi in diffinitiōe motᵒ nō poſuit corpᵒ aut ſubſtātiā. ſed ens in potētia, &c. Ex quo arguit ſic: Id eſt ſubiectū Philoſophiæ, quod ponit in diffinitiōe primorū accidētiū naturaliū: quia tale eſt ꝓprium ſubiectū eorū, vt patet in ſeptimo Metaph. tex. 15. ſed non corpus nec ſubſtātia, ſed ens in potētia ſm quod in potentia (quod idē eſt ꝙ ens mobile, vt patet in tertio Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium: ſ. motus &c. ergo ens mobile eſt ſubiectū Philoſophiæ naturalis. Et confirmat hoc idem ex primo Phyſ. tex. 11. vbi ſupponēdum dicitur in Philoſophia oīa aut quædā moueri & non omnia aut quędā corpora. &c. Secundò autoritate Auerrois, q. ſ. non ſolicitus de vocabulis in 3. Metaphy

taphyſic. com.primo, ens mobile. & in 12.eiuſdem com.5.corpus mobile,& in procemio Phy res ſenſibiles ſubiectum Philoſophiæ nominauerit, & propterea non verba ſua in hac re, ſed ſenſum ponderari voluerit: in ſecundo tamen Phyſic.expreſsè docet aliquid prius corpore ſubiectum eſſe Philoſophiæ naturalis: dum dicit com.3.Et ſciendum eſt,quod ſubiectum iſtius libri eſt natura & principia naturalia.cùm ſint communia omnibus rebus naturalibus.& ideo in hoc libro non diffiniuit corpus neq; alia de quibus conſiderat naturalis ſicut fecit in primo cæli & mũdi.Ex quo habetur quod apud ipſum conſideratio de corpore mobili differtur vſq; ad librum de cælo & mũdo,vbi ab eius diffinitione inchoatur:vt patet in tex.com.2. Et rurſus habetur ſubiectum Phyſicæ eſſe cõmune corpori & alijs,de quibus cõſiderat naturalis:vt prima ratione aſſumpſimus. Non ergo corpus mobile, ſed aliquid prius eo cõmune naturalibus omnibus eſt ſubiectum Philophiæ: quod ens mobile eſſe ex prima ratione liquet. Eſt ergo ſignificata ratio per ens mobile ſubiectũ Philoſophiæ naturalis: non autem ſignificata per ſubſtantiã,aut corpus naturale,vel mobile, vel ſenſibile. Quòd autẽ illis vocabulis cõuenientiſsimè ſignificetur,ſic patet. Mobilis vocabulũ in primis conuenientius ſumitur,quàm ſenſibilis:quoniam admiſſo ente ſenſibili adhuc nõ eſt naturalis Philoſophus liber à Parmenidis & Meliſsi inuectione:cõcedentes enim ens ſenſibile,negabant mobile.ſuppoſito autẽ ente mobili,Philoſophiæ principia inconcuſſa manent.Similiter conuenientius eſt, quam naturalis nomẽ:tum quia redit idem incõueniens.Nã ſuppoſito ente naturali,adhuc Philoſophus naturalis liber non incedit,niſi mobile addat: vt ipſe Ariſt.teſtatur in primo Phyſi.text.11. contra Parmen.& Meliſſ.cõcedentes ens naturale, ſubdẽs, Nobis autem ſubiiciatur,omnia aut quædã naturalia moueri.Tum quia ſubiectũ notiſsimè debet ſupponi. & conſtat diffinientia notiora eſſe diffinito:vnde cũ motus naturam diffiniat,quod clarè ſignificatur per ens mobile, obſcurè importatur per ens naturale: hoc enim ſi declarandum eſt,ad motũ oportet venire. Tũ quia nominibus vtendum eſt vt plures, 2.Topic. vſitatiſsimum autẽ eſt naturę nomen ad cuiuſcunq; rei quod quid eſt, & naturale ad omne non artificiale,ſiue de genere mobilium ſint ſiue non. Et propterea ſi ens naturale ſupponeretur, ens non artificiale intelligeretur ſubiectum in Philoſophia naturali: quod eſt falſum. Et ſic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio: quod ſi diſtinguendum eſſet,& ens naturale.id eſt,habẽs in ſe principiũ motus ſupponendum,cur nõ potius abſq; gloſſa & diſtinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimendo?præſertim quod ſecundi Phyſ. principium anticipandum eſſet, vt gloſſa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propoſitis,ea dictis patet.Hæc de tertio.

NVNC Quarto ſupereſt argumentis in oppoſitum ſatisfacere. Et ad primum quidem dicitur,quòd ens ſignificare tertium quid commune ſecundum analogiam ſubſtantiæ & accidenti, non eſt contra S.Thomam,niſi ſecundum analogiæ naturã ignorantes. Vnde nullum inconueniens eſt,ens mobile commune eſſe ſecundum rationem formalem, non vnam ſimpliciter, ſed vnam analogicè entibus mobilibus omnibus, ſcilicet ſubſtantiis,quantis,& qualibus,& cæteris.Quamuis etiã ratio ad oppoſitum non concludat contra tenentes, ens mobile extra ſubſtantiam non inueniri: quia homo ipſe inquantum eſt ens mobile, aliud eſt à ſeipſo,inquantum eſt ſubſtantia mobilis.Et propterea non ſequeretur, ergo ponendo ens mobile ſubiectum, ponitur ſubſtantia, aut corpus mobile:quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad ſecundum dicitur dupliciter.Primò,quòd mobilitas cõmuniter ſumpta,(vt de ea in hac loquimur quæſtione)non eſt paſsio, ſed ſubſtantiale prædicatum: ſicut & materiale & poſsibile,iuxta ea quæ ſuprà adducta ſunt.Quæ poſſunt etiã ratione confirmari, ex eo quod poſsibile ſubſtãtiale prædicatũ eſt entium,à materia ſumptum. nõ enim homo eſt ens poſsibile per aliquam proprietatem ipſum cõſequentem,ſed per intrinſeca ſua.Mobilitas autem apud naturalem idẽ ſonat quod poſsibilitas apud Phyſ.vt exercitatis in iſtis ſciẽtiis,nõ autoritatibus notũ eſt.Sed quia hoc nõ eſt à prędeceſſoribus diſcuſſum, & vt nouum non facilè acceptabitur, ſic debiliter firmatum:ideo ſecundo dicitur,quod ſi mobilitas ſit paſsio, adhuc ſubiectũ Philoſophiæ conceditur eſſe vnius rationis formalis circũlocutæ per ly ens mobile. Et ad inſtantiam cõtra hanc reſpõſionem reſpõdetur tripliciter. Primò,quòd quãuis in ſcientiis à priori procedentibus ſubiectũ debeat eſſe primò & maximè notum,quo ad quid rei,non tamen hoc oportet in ſcientiis à poſteriori doctrinam faciẽtibus qualis eſt naturalis Philoſophia: vt Commentator dicit in procemio, & in commentariis primi Phyſicorum com.2.Sufficit enim quòd ſit primò & maximè notum, quo ad an eſt, & quid nominis: vt ex primò Poſter. patet. Huic autem nihil obſtat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiam ſubiecti debere eſſe maximam, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu cognitionum poſsibilium haberi de illo. poteſt enim idem cognoſci probabiliter & demonſtratiuè,per communia & propria, & cetera. Et hoc modo de ſubiecto nõ oportet ſupponi à nobis maximam cognitionem,vt patet inductiuè etiã in Mathematicis. Alio modo reſpectu aliarum cognitionum, quæ in illa ſcientia acquiruntur. Et hoc modo eſt verum: & conceditur quòd cognitio illa, quam habemus de illa ratione formali in iſto circumlocuto,eſt maior omni cognitione, quam acquirimus in Philoſophia naturali. Et ſi contra hoc inſtetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philoſophia naturali quæ per intima eorum cognoſcimus & nominamus (perfectior autem eſt cognitio per intima, quàm per paſsionem, ſicut ratio illa cognoſcitur.) reſpondetur, quòd perfectio cognitionis,de qua eſt ſermo in primo Poſter. vnde ſumitur, quòd ſubiecti cognitio debet eſſe maxima, nõ attenditur penes aliud quam euidentiam.Vnde maius & minus in cognitione in propoſito, penes euidentiæ latitudinem attẽdere oportet.& propterea aliud eſt cognoſci intimius & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſcientia,ſiue pertingat ad intima alicuius quęſiti,ſiue non,habet euidẽtiam ex cognitione ſubiecti,ſicut ex principio neceſſe eſt cognitionem ſubiecti eſſe euidentiorem,& conſequenter maiorem cæteris. Et verè ſic eſt in propoſito:quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo ſupponimus, eſt ex ſenſibus euidens:quæcunque autem alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico ex illius euidentia certa: propter quod autem vnum quodque & illud magis eſt:vt dicitur in primo Poſter. Tertiò dicitur, quòd ſi Philoſophia haberetur a nobis ſub perfecta ratione ſcientiæ, qua eſt in ſe, proculdubio ſubiectum oportet omnino eſſe primò & maximè notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non ſic eſt, tantum imperfectionis ſcientiæ noſtræ admiſcetur, quantum ſubiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione ſubiecti, minus plena eſt cognitio ſubſequentium, difficultaſque in ſoluendis quæſtionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando conſequentiam, quæcunque via teneatur.Non enim eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare aliquod ſubiectum,& per ſe partes eius ſubiectiuas, aut per ſe modos quoſcunque:ſed eos tantùm,qui genus,ſcilicet illius ſubiecti,nõ egrediuntur. Mobile autem extra genus ſcibile Metaphyſicæ eſt:quoniam à materia ſenſibili non abſtrahit.Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem eſſe,vt ſubalternatio requirit, nullo modo eſt poſsibile: vt ex his, quæ ſcripſimus ſuper cap. 13. primi Poſter.patet:quia accidentalitas illa perſeitatem & extraneitatem ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit, quod reſpectu entis non eſt poſsibile: cùm nihil extraneum ſit ab ente: vt dicitur tertio Metaphyſicorum textu vndecimo.Nec mihi obiiciatur quòd ſanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philoſophiam naturalem propter accidentalitatem huiuſmodi ſubalternari Metaphyſicæ:quia tractatum illum fortè nũquam vidit ſanctus Thomas. Stylus enim eius non eſt: & multa ibi ſunt, quæ doctrinæ eius non conſonant.

¶ Ad quartum dicitur,quòd plus requiritur ad hoc,quòd aliquid ſit ſubiectũ,quam quòd ad ipſum fiat reſolutio: alioquin principia ſubiectũ ad quæ vltimò fit reſolutio, eſſet ſubiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat reſolutio,tanquam adæquatum primarum paſsionum ſubiectum: ad ſubſtantiam autem mobilem non fit mobilium reſolutio, ſicut ad adæquatum mobilitatis ſubiectum,ſed ſicut ad primum clauſum in adæquato mobilitatis ſubiecto, quod eſt ens mobile. Poſt reſolutionem ſiquidem paſsionum communium in analogum ſubiectum, poteſt analogum ipſum in ſe reſolui, poſterius in prius reducendo:vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶ Et hic ſit finis huius quæſtionis in cõuentu ſanctæ Mariæ gratiarum in Mediolani ſuburbio,anno Salutis 1499.die 6.Nouemb. Sume igitur amantiſsime mi frater Vincenti, ſolicitudinis hoſpitalitatiſque tuæ fructum.& quo preſtas ingenij acumine,diſcute dans veniam minus conſentaneis, memor quòd nihil in vllo vnquam genere cultum repentinũmque ſit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS
de nominum analogia,in vndecim capita diuiſus.

1 *Quotuplex ſit analogia: & quis ſit eius primus modus.*
2 *Analogia attributionis quid ſit: & quibus modis fiat & quæ eius conditiones.*
3 *Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit: & quomodo propriè analogia dicatur.*
4 *Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguatur.*
5 *Qualis ſit abſtractio analogi ab analogatis.*
6 *Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.*
7 *Qualis analogatorum ſecundum analogi nomen definitio.*
8 *Qualis ſit in analogo comparatio.*
9 *Qualis ſit analogi diuiſio: & reſolutio.*
10 *Qualiter de analogo ſit ſcientia.*
11 *De cautelis neceſſariis circa analogorum nominum intellectum & vſum.*

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex ſit analogia & quis ſit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipſius rei obſcuritate, & à noſtri æui flebili profundarum literarum penuria, de nominũ analogia in his vacationibus tractatum edere intendo. Eſt ſiquidem eius notitia neceſſaria, adeo, vt ſine illa nõ poſsit Metaphyſicam quiſpiam diſcere, & multi in aliis ſcientiis ex eius ignorantia errores proceſſerunt. Quod ſi vllo vnquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dum analogiam, vel indiſiunctionis, vel ordinis, vel conceptus præciſi vnitate, cum inæquali participatione conſtituunt. Ex dicendis namque patebit opiniones huiuſmodi à veritate (quæ vltro ſe offerebat) per abrupta deuiaſſe.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem ſeu proportionalitatem (vt à Græcis accepimus) in propoſito ſonat. adeò tamẽ eatenſum diſtinctũmq; eſt, vt multa nomina analoga abuſiuè dicamus: & multarum diſtinctionũ adunatio ſi fieret, confuſionem pareret. Ne tamen rectũ, obliqui iudicio priuetur, & ſingularitas in loquendo accuſetur, vnica diuiſione trimẽbri omnia cõprehendemus, & à minus ꝓpriè analogis ad verè analoga procedemus.

Triplex analogia.

¶ Ad tres ergo modos analogię analoga omnia reducũtur: ſcilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis ſecundum verã vocabuli proprietatem & vſum Ariſto. vltimus modus tantùm analogiam conſtituat, primus autem alienus ab analogia omnino ſit.

Analoga inæqualitate.

¶ Analoga ſecundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomẽ eſt omnino eadem, inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: vt corpus nomen commune eſt corpus inferioribus & ſuperioribus. Huiuſmodi autem analoga Logicus vniuoca appellat, Philoſophus æquiuoca: eo quòd ille intentiones cõſiderat nominum, iſte autem naturas. vnde & in 10. Metaphy. text. com. vlti. Ariſt. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil eſt commune vniuocum, deſpiciens vnitatem rationis, ſeu conceptus tantùm. Et in 7. Phyſi. tex. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiuſmodi analogia cum vnitate conceptus non dicit vnam naturam ſimpliciter, ſed multas complectitur ſub ſe naturas ordinem inter ſe habentes: vt patet inter ſpecies cuiuſcunque generis ſpecialiſsimas, & ſubalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari poteſt: licet nõ multùm conſueuerint niſi generaliſsima & his propinqua, ſic vocari: vt patet de quantitate & qualitate in prædicamentis & corpore, &c. Hanc analogiã S. Tho. in primo ſent. diſt. 19. vocat analogiam ſecundum eſſe tantùm, eo quòd analogata pariſicantur in oratione ſignificata per illud nomen commune, ſed non pariſicantur in eſſe illius rationis. Perfectius ſiquidem eſſe habet in vno, quàm in alio cuiuſcunque generis ratio: vt in Metaphyſica pluries patet. Non ſolum enim planta eſt nobilior minera, ſed corporeitas in planta eſt nobilior corporeitate in minera: & ſic de aliis. Perhibet quoque huic analogiæ teſtimonium Auer. in com. 12. Metaphy. dicens, cum vnitate generis ſtare prioritatem & poſteritatem eorum, quæ ſub genere ſunt. Hæc pro tanto analoga vocantur: quia conſiderata inæquali perfectione inferiorum per prius & poſterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vſum venit, vt quaſi ſynonime dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & poſterius. Abuſio tamen vocabulorum hæc eſt: quoniam dici per prius & poſterius, ſuperius eſt ad dici analogice. In huiuſmodi autem analogis, quomodo inueniantur vnitas, abſtractio, prædicatio, comparatio, demonſtratio, & alia huiuſmodi, non oportet determinare: quoniam vniuoca ſunt ſecundum veritatem, & vniuocorum canones in eis ſeruandi ſunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid ſit. & quibus modis fiat. & quæ eius conditiones.

Analogia attributionis quid.

ANALOGA Autem ſecundũ attributionem ſunt, quorum nomen eſt cõmune: ratio autẽ ſecundum illud nomen eſt eadẽ ſecũdum terminũ, & diuerſa ſecundũ habitudines ad illud. Vt, Sanum cõmune nomen eſt medicinæ, & vrinæ, & animali, & ratio omnium inquantum ſana ſunt, ad vnum terminũ, ſanitatẽ ſcilicet, diuerſas dicit habitudines. Si quis enim aſsignet quid eſt animal, inquantum ſanum, ſubiectum dicet ſanitatis: vrinam verò inquantum ſanam, ſignum ſanitatis: medicinam autem, inquantum ſanam, cauſam ſanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem ſani eſſe nec omnino eandem, nec omnino diuerſam: ſed eandem ſecundum quid, & diuerſam ſecundum quid: eſt enim diuerſitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autem fieri poteſt huiuſmodi analogia ſecundũ quatuor genera cauſarũ: vocãdo pro nunc cauſam exemplarẽ, cauſam formalem. Cõtigit ſiquidẽ multa ad vnũ finem, & ad vnum efficiẽs, & ad vnum exemplar, & ad vnum ſubiectum ſecundum aliquam vnam denominationem, attributionem, diuerſimodè habere: vt patet ex exemplis ipſius Ariſt. Ad cauſam enim finalem pertinet exemplum de ſano in 3. Metaph. text. com. 5. ad efficientem verò exemplum de medicinali ibidem poſitũ. ad materialem autem analogia entis ibidem ſubiuncta: ad exemplarem demum analogia boni poſita in prima Ethi. c. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multæ conditiones, ordinatè ſe conſequentes: ſcilicet ꝙ analogia iſta ſit ſecundum denominationem extrinſecam tantùm: ita ꝙ primum analogatorum tantùm eſt tale formaliter: cætera autem talia denominantur extrinſecè. Sanũ enim ipſum animal formaliter eſt: vrina verò & medicina & alia huiuſmodi ſana denominantur non à ſanitate eis inhærente, ſed extrinſecè ab illa animalis ſanitate ſignificatiuè vel cauſaliter, &c. Medicatiuum quoque, à medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominat. Inſtrumenta verò & quæcunque alia medicatiua dicũtur, extrinſeca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiã ſubſtantia formaliter eſt ens, quaſi eſſet ſubiectum, & habens eſſe: cætera autẽ entia ideo dicuntur, quia illius entis menſuræ, diſpoſitiones, actiua, &c. ſunt. Boni quoq; ratio in bono per eſſentia ſaluata quo exemplariter cætera denominãtur bona, in ſolo primo bono formaliter inuenitur, reliqua aũt extrinſeca denominatione ſecundũ illud bonũ bona dicũtur. Sed diligẽter aduertendũ eſt, ꝙ hæc huiuſmodi analogiæ cõditio, ſ. ꝙ non ſit ſecundum genus cauſæ formalis inhærentis, ſed ſemper ſecundum aliquid extrinſecum, eſt formaliter intelligenda, & non materialiter: id eſt, non eſt intelligendum per hoc quòd omne nomẽ quod eſt analogũ per attributionem, eſt cõmune analogatis, ſic ꝙ primo tantum conuenit formaliter: cæteris autem extrinſeca denominatione, (vt de ſano & medicabili accidit) iſta enim vniuerſalis eſt falſa: vt patet de ente & bono: nec haberi poteſt ex dictis, niſi materialiter intellectis. Sed eſt ex hoc intelligendum, quòd omne nomen analogum per attributionem vt ſic, vel inquantũ ſic analogũ commune eſt analogantis ſic, ꝙ primo cõuenit formaliter, reliquis autem extrinſeca denominatione. Hoc ſiquidem verum eſt, & ex formali intellectu præcedentium manifeſtè ſequitur. Ens enim quamuis formaliter cõueniat omnibus ſubſtantiis & accidẽtibus &c. inquantum tamen entia omnia dicuntur ab ente ſubiectiuè vt ſic, ſola ſubſtantia eſt ens formaliter: cætera autem entia dicũtur, quia entis paſſiones vel generationes, &c. ſunt, licet entia formaliter alia ratione dici poſsint. Et ſimile eſt de bono. Licet enim omnia entia bona ſint bonitatibus ſibi formaliter inhærentibus: inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non niſi extrinſeca denominatione bona dicũtur: illamet bonitate, qua Deus ipſe bonus formaliter in ſe eſt.

Primum analogatorũ hac analogia oportet eſſe tale formaliter. cætera verò nõ niſi denominatione extrinſeca.

Analogum eſt vnũ numero in omnibus analogatis poſitiuè, ſi ſumatur particulariter, negatiuè non, ſi ſumatur vniuerſaliter.

¶ Et ex hac conditione ſtatim infertur alia: ſ. quòd illum vnum ad quod diuerſæ habitudines terminantur in huiuſmodi analogis, eſt vnum non ſolum ratione ſed numero. Quod dupliciter intelligi poteſt ſm quòd analogata dupliciter ſumi poſſunt, ſcilicet vniuerſaliter & particulariter. Si enim ſumuntur analogata particulariter, illud vnum neceſſariò eſt vnum numero verè & poſitiuè. Si autem ſumantur vniuerſaliter, illud vnum neceſſariò eſt vnum numero negatiuè, id eſt non numeratur in illis analogatis vt ſic, quãuis in ſe ſit vniuerſale quoddam & nõ vnũ numero. Verbi gratia, ſi ſumantur hæc vrina ſana, hæc medicina ſana, & hoc animal ſanum: hæc omnia dicuntur ſana ſanitate exiſtente in hoc animali, quã cõſtat vnam numero vere eſſe. Socrates enim dicitur ſanꝰ, quia hanc habet ſanitatẽ: medicina, quia illam fecit: vrina quia eandem ſignificat, &c. Si verò ſumantur animal ſanum in cõmuni, & vrina ſana in communi, & medicina ſana in communi: ſic formaliter loquẽdo, ſanitas a qua huiuſmodi ſana dicuntur non eſt vna numero in ſenſu quòd cauſæ vniuerſales effectibus vniuerſalibus comparandæ ſunt. Et ſimile eſt de ſignis, & inſtrumentis conſeruatiuis, & aliis huiuſmodi: ſed eſt vna numero in iſtis analogatis. Non enim numeratur ſanitas in animali, vrina & diæta: quoniam non eſt alia ſanitas in vrina, & alia in diæta, & alia in animali. Et ſequitur conditio iſta ex præcedenti, quoniam commune ſm denominationem extrinſecam non numerat id, à quo denominatio ſumitur in denominatis, ſicut vniuocum multiplicatur in ſuis vniuocatis: & propter hoc dicitur vnum ratione tantùm, & non numero, in ſuis vniuocatis. Alia enim eſt animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine adunante in vna ratione.

Primum analogatum ponitur in cæterorũ rationibus.

¶ Ex hac aũt conditione infertur alia: ſcilicet ꝙ primum analogatum ponitur in ratione cæterorum ſm illud nomen analogum: quoniam cætera non ſuſcipiunt illud nomen niſi per attributionem ad primum: in quo formaliter ſaluatur eius ratio. Cadit ſiquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & vrinæ. &c. inquantum ſana ſunt animalis ſanitas: ſine qua intelligi cætera ſana non poſſunt. & ſimile eſt de aliis iudicium. Ex hoc aũt ſequitur vlterius, quòd nomen ſic analogum vnum certum ſignificatum commune omnibus partialibꝰ eius modis, ſeu omnibꝰ analogatis nõ habet. Et cõſequenter, ꝙ nec conceptũ obiectiuum, nec conceptũ formalẽ abſtrahẽtem à cõceptibꝰ analogatorum habet: ſed ſola vox cum identitate termini diuerſimodè reſpecti cõmunis eſt. Ita ꝙ

cum in hac analogia ſint tria:vox ſcilicet, terminus reſpectus diuerſi ad illum,nomẽ analogum terminum quidẽ diſtinctè ſignificat(vt ſanum ſanitatem) reſpectus autem diuerſos ita indeterminatè & confuſè importat,vt primum diſtinctè vel quaſi diſtinctè oſtendat:cæteros autem cõfuſè, & per reductionem ad primum. Sanum enim reſpectus multos ad ſanitatem,puta habentis,ſignificantis,cauſantis,&c.ſic in vna voce ſanitatẽ diſtinctè importãte confundit:vt reſpectũ primũ,ſcilicet habẽtis ſeu ſubiecti diſtinctè ſignificet. Sanum enim abſolutè dicimus ſanitatem habentem, vt ſubiectũ cæteros autem reſpectus indeterminatè importat.& per attributionem ad primum:vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiuſmodi analogo dicũtur, ſcilicet ꝙ commune eſt omnibus analogatis non ſecundum vocem tantum:& ꝙ ſimpliciter prolatum ſtat pro primo:quod non eſt prius primo analogato,in quod tota ratio formaliter ſaluatur.Primum quidem peculiarius ſignificat, & ſupra omnia analogata ſuperius ſignificatum non habet.

¶ Diuiditur autem à S. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium:vt vrinæ & medicinæ ad animal ſanum:& in analogiã vnius ad alterum:vt vrinæ vel medicinæ ad animal ſanum. Nec habet diuiſio iſta alia membra à ſupradictis: qm̃ hoc circuit analogiam ſecundum omnia genera cauſarum : ſed ad hoc facta eſt, vt oſtẽdatur differenter ſuſcipi nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte : & quando ſecundorum analogatorum vnum hinc & alterum inde ponitur,ſecundum quodcunq; genus cauſæ analogia fiat. Primo enim & cæteris ſic cõmune eſt analogum,vt nihil eis prius ponat aut ſignificet:& propterea vocatur analogia vnius ad alterũ, ponendo omnia alia à primo loco voius.Secundis autem analogatis ſic cõmune eſt nomen analogum, vt aliquid eis prius ponat:primum ſcilicet ad quod omnia ſecũda attribuuntur.Et vocatur analogia duorum ad tertium,vel multorum ad vnum.quia non inter ſe eſt attributio,ſed ad primũ. Appellantur autem analoga ſecundum attributionem à Logico æquiuoca:vt in principio Prædicamentorum patet : vbi animal æquiuocũ dicitur ad animal verum & pictũ.Animal enim pictũ non purè æquiuocè,ſed per attributionem ad animal verũ animal dicitur:& in ratione eius inquantum animal manifeſtè patet verum animal accipi:Quærẽti enim, quid animal pictum in eo ꝙ animal?reſpõdebitur,imago animalis veri.A Philoſophis verò Græcia,nomina ex vno,vel ad vnum aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicuntur:vt pluries in Metaphyſi. patet & expreſsè in 1.Ethic.huiuſmodi nomina contra analoga diſtinguuntur,vt infrà amplius dicetur. A Latinis autem vocatur analoga vel æquiuoca à cõſilio Hic analogiam. S. Tho.in primo ſent.diſt.19. vocat analogiã ſecundũ intentionẽ, & nõ ſecundũ eſſe,eo ꝙ nomẽ analogũ nõ ſit hic cõmune ſecundũ eſſe,id eſt formaliter:ſed ſecundũ intentionẽ,id eſt,ſecundũ denominationẽ:vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen cõmune non ſaluatur formaliter niſi in primo,de cæteris autem extrinſeca denominatione dicitur. Hæc ideò analoga apud Latinos dicuntur quia proportiones diuerſas ad vnum dicunt extenſo proportionis nomine ad omnem habitudinẽ:abuſiua tamen loquutio hæc eſt,quamuis longè minor,quam prima.Quomodo autem de huiuſmodi analogis ſit ſcientia,& contradictiones,& demonſtrationes,& conſequentiæ & alia huiuſmodi de eis ſiant,ex dictis & Ariſtotelis conſuetudine patet. Oportet enim ſignificationes diuerſas prius diſtinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere : ſicut à centro ad circunferentiam diuerſis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit,& quomodo propriè analogia dicatur.

EX abuſiuè igitur analogis ad propriè analoga aſcendendo , dicimus analoga ſecundum proportionalitatem dici, quorũ nomen eſt commune,& ratio ſecundum illud nomen eſt proportionaliter eadẽ. Vel ſic,Analoga ſecundum proportionalitatẽ dicuntur, quorum nomen commune eſt,& ratio ſecundum illud nomẽ eſt ſimilis ſecundum proportionẽ:vt videre corporali viſione, & videre intellectualiter,communi nomine vocantur videre : quia ſic intelligere rem animæ offert,vt videre corpori animato. Quãuis autẽ proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliã (ſecundum quod dicimus quatuor duplam proportionẽ habere ad duo)& proportionalitas dicatur ſimilitudo duarũ proportionum:ſecundũ quod dicimus ita ſe habere octo ad quatuor, quẽadmodũ ſex ad tria.vtrobiq; enim dupla proportio eſt,&c.Tranſtulerunt tamen Philoſophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis. commenſurationis. capacitatis,&c. Et conſequenter proportionalitatem extẽderunt ad omnẽ ſimilitudinem habitudinum.Et ſic in propoſito vocabulis iſtis vtimur.

¶ Fit autẽ duobus modis analogia hæc,ſ. metaphoricè & propriè. Metaphoricè,quidẽ,quando nomen illud commune abſolutè vnã habet rationẽ formalem,quæ in vnum,analogatorum ſaluatur,& per metaphorã de alio dicitur:vt ridere vnam ſecundum ſe rationem habet,analogum tamen metaphoricè eſt verò riſui, & prato florenti,aut fortunæ ſucceſſui.ſic enim ſignificamus hæc ſe habere,quẽadmodum homo ridens.Et huiuſmodi analogia ſacra Scriptura plena eſt,de Deo metaphoricè notitiam tradens.Propriè verò fit quando nomen illud cõmune in vtroq; analogatorum abſque metaphoris dicitur:vt principium in corde reſpectu animalis & in fundamento reſpectu domus ſaluatur.Quod vt Auerrois in com.ſeptimo primi Ethic.ait,proportionaliter de eis dicitur.

¶ Præponitur autem analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine.Dignitate quidẽ:quia hæc fit ſecundum genus cauſæ formalis inhærentis:qm̃ prædicat eam,quæ ſingulis inhærent.Altera verò ſecundũ extrinſecam denominationem fit.Nomine autẽ:qm̃ analoga nomina apud Græcos (a quibus analogiæ vocabulũ habemus) hæc tantum dicuntur:vt ex Ariſt.etiam colligitur, qui in Metaphyſica , nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex vno , vel ad vnum,vel in vno vocat : vt patet in principio 4.& in 7.tex.com.15.In quinto autẽ Metaph.cap.de vno in text.12.diffiniens vnum ſecundum analogiã, vt ſynonymis vtitur vnũ analogia & vnum proportione:& diffinit eſſe ea,quæcunq; ſe habent vt aliud ad aliud,apertè inſinuans illã eſſe propriè analogorũ diffinitionẽ,quam diximus.Quod tamen clarius in Arabica habetur traſlatione,dicente,illa quę ſunt vnum ſecundùm æqualitatẽ,ſcilicet proportionalem,ſunt quorũ proportio eſt vna ſicut proportio alicuius rei ad alia rem.vbi Auer.exponẽs ait Et illa dicuntur vnum,quæ ſunt vnum ſecundũ proportionalitatẽ : ſicut dicitur, ꝙ proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem,eſt vna.In ſecũdo quoq; Poſte.c.11.huiuſmodi nomina ꝓportionalia analoga vocat.Et qđ plus eſt in primo Eth. c. 7. diſtinguit ſupradicta nomina ad vnum aut ex vno,contra analoga,dum loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur,ait.Non aſsimilantur a caſu æquiuocis,ſed certe ei,quod eſt ab vno eſſe , vel ad vnum nomina contendere,vel magis ſecundum analogia.Et ſubdens exemplum analogiæ dicit:Sicut enim in corpore viſus,in anima intellectus.In quibus verbis lectori non ſolum nomen analogiæ hoc,quid diximus,ſonare docuit,ſed præferẽda eſſe in prædicationibus metaphyſicis hanc inſinuauit analogiam in ly magis:vt S.Th.ibidem propter ſupradictam ratione optimè exponit. Scimus ſiquidem ſecundum hanc analogiam , rerum intrinſecas entitates,bonitates,veritates,&c.quod ex priori analogia nõ ſcitur. Vndè ſine huiuſmodi analogiæ notitia metaphyſicales proceſſus abſque arte diſcuntur. Acciditque huiuſmodi ignorantibus,quod antiquis neſcientibus logicam:vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Ariſt. tempore tam periculoſus caſus ille, ſicut modò apud nos eſt:quoniam blaſphemare ferè videtur, qui metaphyſicales terminoa analogos dicens ſecundum proportionalitatem communes exponit.Cum tamen Auer.dicat ſuper prędicto tex.Et dignius his tribus modis eſt : vt ſit nomen boni dictum de eis ſecundum viam , quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à S.Thoma in primo Sent.diſt.19. analogia hæc analogia ſecundum eſſe & ſecundum intentionem:eo quod analogata iſta nec in ratione communis nominis nec in eſſe illius rationis parificantur,& tamen tam in ratione illius nominis,quam in eſſe eiuſdem * proportionaliter conueniunt. Sed quoniam : vt dictum eſt , obſcura & neceſſaria valde res hæc eſt , accuratè diſtinctéque dilucidanda eſt per plura capitula.

Analogia hæc cæteris omnibus antecellit.

** Alias proportionalitatis.*

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguatur.

QVoniam autem analogia media eſt inter æquiuocationem puram & vniuocationem , ex extremis medij natura declaranda eſt. Et quia in nominibus tria inueniuntur,ſcilicet vox.conceptus in anima, & res extra ſeu cõceptus obiectiuus , ideo ſingula perluſtrando,dicendum eſt quomòdo analogum ab analogatis diſtinguitur.Et a rebus incipiendo(quia priores conceptibus & nominibus ſunt)dicimus ꝙ nomine æquiuoco diuerſæ res ſignificantur,quòd vt ſic nõ niſi voce adunantur.Vniuoco verò diuerſæ res ita ſignificantur,quòd vt ſic ad rem in ſe ſimpliciter , vnam , abſtractam & præciſam in eſſe cognitio ab eis adunãtur. Analogo autem nomine res diuerſæ ita ſignificantur,quod vt ſic ad res diuerſas ſecundum proportionem vnam vniuntur. Vocatur autem in propoſito res non ſolùm natura aliqua:ſed quicunque gradus, quæcunque realitas,& quodcunque reale in rebus inuẽtum Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc eſt differentia quòd res fundantes vniuocationem ſunt ſic ad inuicem ſimiles,ꝙ fundamentum ſimilitudinis in vna eſt eiuſdem rationis omnino cum fundamento ſimilitudinis in alia : ita ꝙ nihil claudit in ſe vnius ratio, ꝙ non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentũ vniuocæ ſimilitudinis,in vtroq; extremorum æquè abſtrahit ab ipſis extremis.Res autem fundantes analogia , ſic ſunt ſimiles ꝙ fundamentũ ſimilitudinis in vna diuerſæ eſt rationis ſimpliciter à fũdamento illius in alia : ita quòd vnius ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogæ ſimilitudinis, in neutro extremorū oportet eſſe abſtractum ab ipſis extremis : ſed remanent fundamenta diſtincta, ſimilia tamen ſecundum proportionem : propter quod eadem proportionaliter vel analogicè dicūtur. Et vt omnibus poſsint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo & cętera animalia: quia habent in ſe ſingulas naturas ſenſitiuas ſeu proprias animalitates: quas conſtat diuerſas ſecundum rem eſſe, & mutuo ſimiles: ſic ꝙ in quocūq; extremo (puta homine, aut leone) cōſideratur ſecundū ſe animalitas. quæ eſt ſimilitudinis fundamētum, inuenitur æqualiter abſtrahēs ab eo, in quo eſt, & nihil includēs in vno ꝙ nō in alio. & ideo & in rerū natura fundāt ſecundū ſuas animalitates ſimilitudinē vniuocā: quæ idētitas generica vocatur: & in eſſe cognito adunantur non ad duas vel tres animalitates, ſed vnam tantum: quæ animalis nomine in concreto per ſe primo ſignificatur, & vniuocè vocatur cōmuni nomine animal. Omnium ſiquidem eorum, ſecundū ꝙ naturas ſenſitiuas habent, indiſtincta omnino eſt ratio: quæ illius rei, quam animalitatem vocauimus, adæquata eſt diffinitio. Subſtantia autem, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in ſuis quidditatibus aliquid prædicto modo abſtrahibile (puta entitatem) quoniam ſuprà ſubſtantialitatē nihil amplius reſtat. ideo nullā ſubſtantialitatē vniuocautē inter ſe compatiūtur. Et quia cū hoc, ꝙ non ſolùm eorum quidditates ſunt diuerſæ, ſed etiam primò diuerſæ, retinēt ſimilitudinem, in hoc ꝙ vnūquodq; eorū ſecundū ſuam proportionē habet eſſe: ideo & in rerum natura non ſecundum aliquam eiuſdem rationis in extremis, ſed ſecundum proprias quidditates, vt commenſuratas hic proprijs eſſe fundant analogiam, id eſt, proportionalem ſimilitudinem. Et in intellectu adunantur ad tot res, quot ſunt fundamenta, proportionis ſimilitudine vnitas, ſignificatas propter illam ſimilitudinem, entis nomine & analogicè cōmuni nomine vocātur ens. Differenter ergo res adunantur ſub nomine Analogo & Vniuoco.

¶ Conceptus quoq; mentalis nō eodem modo inuenitur in vniuocis & analogis; qm̄ nomen vniuocum & omnia vniuocata vt ſic, vnum tantùm conceptum in mente habent perfectè & adequatè eis correſpondentem: quia fundamentum vniuocæ ſimilitudinis (quod ſignificatum formale eſt nominis vniuoci) vnius omnino rationis eſt in omnibus vniuocatis : ac per hoc in vno repreſentato omnia repreſentari neceſſe eſt. In analogis verò, quoniam fundamenta analogæ ſimilitudinis diuerſarū ſunt rationum ſimpliciter, & eiuſdem ſecundum quid (id eſt, ſecundum proportionem) oportet duplicem analogi mentalem conceptum diſtinguere: perfectum & imperfectum: & dicere ꝙ analogo & ſuis analogatis reſpondet vnus conceptus mentalis imperfectus & tot perfecti, quot ſunt analogata. Quia enim vnum analogatorum vt ſic, ſimile eſt alteri, conſequens eſt, quòd conceptus repræſentans vnum repræſentet alterum: iuxta illam maxima, Quicquid aſsimilatur ſimili vt ſic, aſsimilatur etiam illi, cui illud tale eſt ſimile.

¶ Quia verò talis ſimilitudo ſecundum proportionem tātum eſt, quæ diuerſam rationē in altero fundamēto habet: cōceptus perfectè repræſentans vnum analogatorū a perfecta repræſentatione alterius deficit : & conſequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptum eſſe. Vnde & analogum vnum habere mentale conceptum & plures habere cōceptus mētales, verum eſt diuerſimodè : quāuis, ſimpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi eſſe plures conceptus, niſi loquendo occaſio aliud exigat. Dico autem hoc, quoniā cum contradicendus analoga omnino carere vnō conceptu mentali ſermo eſt, vnum eorum conceptū abſolutè dicere nō eſt reprehendendū. Propter quod oportet ſolerti diſcretione lectorē vti : quando inuenitur ſcriptum, ꝙ analogata conueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quòd analoga non conueniunt in vna ratione. Eſt ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quod vniuoci & vniuocatorum, vt ſic, vnus eſt conceptus perfectè & adæquatè eis reſpondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogatorum vt ſic, vt plures neceſſariò ſunt conceptus perfectè ea repræſentantes, & vnus eſt conceptus imperfectè repræſentans. Non ita quòd ſit vnus conceptus adæquatè reſpondens nomini analogo, & inadequatè analogatis: quoniam ſecundum veritatem nomen illud vniuocum eſſet, ſed ita quòd conceptus vnus repræſentans perfectè alterum analogatum vt ſic, imperfectè repræſentat reliquum. Quo ad vocem autem, non eſt inter analoga & vniuoca differentia.

Nota diſtinctione analogi ab analogatis.

¶ His autē prælibatis, intentū facilè patere poteſt: quomodo ſcilicet diſtinguitur analogū, puta, ens ab analogatis: puta, ſubſtantia, quantitate & qualitate. Vniuocū enim, puta animal, diſtinguitur ab vniuocatis (puta homine & leone) quo ad rem ſignificatā ſeu conceptum obiectiuum, & quo ad conceptum mentalē ſicut vnū ſimpliciter abſtractum &c. à multis ſimpliciter, &c. Analogū verò quò ad rem ſeu obiectū conceptum diſtinguitur ſicut vnum proportione à multis ſimpliciter, vel (& idē eſt) ſicut multa & ſimilia ſecundum proportiones à multis abſolutè: verbi gratia, Ens diſtinguitur à ſubſtantia & quantitate : non quia ſignificat rem quandam eis cōmunem, ſed quia ſubſtantia quidditatem tantùm ſubſtantiæ importat, & ſimiliter quātitas quidditatē quantitatis abſolutè ſignificat: ens autē ſignificat ambas quidditates vt ſimiles ſecundum proportiones ad ſua eſſe: & hoc eſt dicere vt eaſdē proportionaliter. Quo ad conceptū autem mentalē adæquatum hoc quoq; eodē omnino modo diſtinguitur. Secundum conceptum verò mentalē imperfectum, quāuis diſtinguatur ſicut vnū ſimpliciter à multis ſimpliciter, nō tamen ſicut vnum abſtrahens in repræſentando ab illis multis quēadmodum in vniuocis contingat. Quoniam, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquātū ens, alterius analogati, id eſt ipſius qualitatis, ſecundum quòd ſe habet ad ſuum eſſe, eſt adæquatè repreſentatiuus, & à qualitatis quidditate non abſtrahens, cæterorum verò (puta quantitatis & ſubſtantiæ) imperfectè tantùm eſt repræſentatiuus, inquantum eis ſimilis proportionabiliter eſt.

CAPVT V.

Qualis ſit abſtractio analogi ab analogatis.

OPORTET Autem ex præmiſsis oſtēdere, qualiter analogū abſtrahat ab his, quibus cōmune ſecundū analogiam dicitur: puta, qualiter ens abſtrahit à ſubſtātia & quātitate. Inſurgit ſiquidē difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte ſiquidem rerum: quia videtur analogi nominis res ſignificata eodem, abſtrahibilis & abſtracta modo quo res vniuoco nomine ſignificata, Qm̄ cum (vt in 5. Meta. dicitur) vnū in qualitate faciat ſimile, nulla apparet ratio cur à quibuſdam ſimilibus ſit vna res abſtrahibilis, & à quibuſdā nō, licet euidens rō ſit, cur ab his ſimilib⁹, puta Socrate & Platone, abſtrahibilis ſit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, minus vna, Vnde ſi ſubſtātia & quātitas aſsimilānē in hoc ꝙ vtraque eſt ens, & cōſequēter in eis eſt aliqd vnū, qđ eſt fundamentū illius ſimilitudinis, quod vetat ab eis abſtrahi rem vnā vtriq; cōmunē? Ex parte verò cōceptus, quia videt eodem modo cōcept⁹ analogi abſtrahere ab analogatis ſicut vniuocū ab vniuocatis, eo ꝙ analogū nomē importat in cōfuſo ſingulas proportiones analogatorū, & diſtinctè nō ſignificat niſi ꝓportionē in cōmuni. verbi gratia, ens non ſignificat habēs ſe ad eſſe ſic vel ſic, puta vt ſubſtantia aut vt quantitas: ſed ſi ꝓportionale nomē eſt, ſignificare videt habens ſe ad eſſe ſecundū aliquā proportionem, quæcunque ſit illa. Hoc aūt conſtat eſſe æque abſtractum à ſubſtantia, & à quātitate : & cōſequenter per modum vniuoci in analogis abſtractio conceptus apparet.

VT Autem euidens fiat huius ambiguitatis determinatio, ſciendū eſt, ꝙ licet abſtrahere diuerſa ſignificet, cum dicimus intellectum abſtrahere animal ab homine & equo, & cum dicimus animal abſtrahere ab homine & equo : eo ꝙ nunc ſignificat ipſam intellectus operationē attingētem in eis vnū & nō aliā: nunc verò ſignificat extrinſecam denominationē ab illa intellectus operatione, qua res cognita abſtracta denominatur. In vnū tamen & idē ſemper tēdit: quoniam ſemper ſonat intelligi vnū, non intellecto altero. Ideó q; nihil aliud eſt agere de abſtractione analogi ab analogatis, quām inquirere & determinare, quomodo res ſignificata analogo nomine intelligi poſsit, nō cointellectis analogatis : & quomodo conceptus illius habeatur abſq; conceptibus iſtorum. cūm igitur ex ſupradictis, & ex ipſo analogiæ vocabulo pateat, ꝙ analogo nomine non ſimpliciter vna res, ſed res proportione vna ſignificatur: talis aūt idem eſt quod res diuerſæ, vt ſimiles proportionaliter, faciè deduci poteſt, quòd res analoga poteſt, quidem intelligi non cointellectis analogatis. & conſequenter abſtrahere ab eis. Sed non ſicut in vniuocis res vna (puta natura ſenſitiua, ſeu animal intelligitur non cointellectis omni natura humana & equina, vt ſic) ſed ſicut duæ res vt proportionaliter ſimiles intelliguntur, non cointellectis ipſiſmet duabus rebus ſm̄ ſuas proprias naturas abſolutè. Ita ꝙ analogi abſtractio non conſiſtit in cognitione vnius & non in cognitione alterius: ſed in vnius & eiuſdem intellectione vt ſic, & non in intellectione abſolutè. verbi gratia, entis abſtractio non cōſiſtit in hoc, quòd entitas apprehēditur, & ſubſtātia aut quātitas non: ſed in hoc ꝙ ſubſtantia, aut quantitas apprehēditur, vt ſic ſe habet ad propriū eſſe: ſecundum hoc enim ſimilitudo proportionaliter attenditur : & non apprehenditur ſubſtantia, aut quantitas abſolutè. Et ſimile eſt de alijs rebus analogis, quales ſunt ferè omnes Metaphyſicales. Vnde cōcedi poteſt, rem analogam abſtrahere, & non abſtrahere ab analogatis diuerſimodè. Abſtrahere quidem, pro quanto abſtrahit ab eis, quemadmodum res vt ſic, id eſt res ſimilis alteri proportionaliter abſtrahit à ſe abſolutè ſumpta. Nō abſtrahere verò, ꝓ quanto res vt ſic accepta ſeipſam neceſſariò includit, & abſque ſeipſa intelligi non pōt. Quod de vniuocis dici non poteſt: quia res vniuoca, abſque alijs, quibus eſt vniuocè communis, intelligitur, ſic ꝙ eas in ſuo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

Vnū proportione.

OBIECTIONI Autem ad oppoſitū adductæ ex analogæ

ſimili

nõ vnum ſimpliciter oportet eſſe ſimile.

ſimilitudinis natura, facilè ſatisfit, dicendo, quod cùm vnum multipliciter dicatur, non oportet omnem ſimilitudinem attendi ſecundum vnum ſimpliciter, ſed quandoque ſufficit, quòd vnum ſecundum proportionem faciat ſimile. Vnum autem proportionaliter non eſt ſimpliciter vnũ, ſed multa ſimilia ſecundum proportiones, à quibus ideo non poteſt abſtrahi res vna ſimpliciter: quia ſimilitudo ipſa proportionalis tantũ eſt & fundamentũ non eſt vnum niſi proportionaliter. De ratione ſiquidem vnius proportionaliter, eſt habere quatuor terminos: vt in quinto Ethic. dicitur. Quoniã proportionalitas, qua ſimilitudo proportionum fit, inter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema ſunt) neceſſariò eſt, & conſequenter vnum proportione non vnificatur ſimpliciter, ſed diſtinctionem retinẽs, vnum pro tanto eſt, & dicitur, pro quanto proportionibus diſſimilibus diuiſum non eſt. Vnde ſicut non eſt alia ratio quare vnum proportionaliter nõ eſt vnum abſolutè, niſi quia iſta eſt eius ratio formalis: ita nõn eſt quærenda alia ratio, cur à ſimilibus proportionaliter non poteſt abſtrahi res vna, hoc enim ideo eſt, quia ſimilitudo proportionalis talem in ſua ratione diuerſitatem claudit. Et accidit vlterius procedentibus, vt quærant id, quod ſub quæſtione non cadit: vt quare homo eſt animal rationale, &c.

Cõceptus nominis analogi abſtrahit non ſicut vnum ſimpliciter ſed ſicut vnũ proportione.

DE Abſtractione quoq; conceptus eodem dicendum eſt modo, abſtrahit enim cõceptus analogi nominis nõ ſicut vnum ſimpliciter, ſed ſicut vnum proportione: ſeu ſimile ſecundũ proportiones à multis abſolutè. Sed quia obiiciendo tangitur de abſtractione conceptus analogi à ſpecialibus conceptibus illius analogiæ, & abuſiuè analogata ibidem vocantur partiales analogi rationes ideo diligenter cauendum eſt, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorẽ ducat, qui ibi tangitur. Sciendũ ſiquidẽ eſt, ꝙ licet in analogis ſecundũ attributionẽ in hoc omnia analogata conueniant ꝙ eandẽ formã omnino reſpiciunt: ita ꝙ nõ ſolũ conueniunt in vno termino, ſed in hoc, quod eſt reſpicere illum. Erroneum tamen eſt, analogo per attributionẽ cõceptum vnũ reſpectus in cõmuni ad illum terminũ per abſtractionem à tali & tali reſpectu attribuere: verbi gratia, Animal inquantum ſanum, vrina inquantum ſana, & medicina inquantum ſana licet conueniunt, & in ſanitate tanquam termino, cuius animal eſt ſubiectum, vrina ſignũ, & medicina cauſa, & conueniant in hoc, ꝙ reſpiciant ſanitatem: quodlibet enim eorum ſanitatem reſpicit, licet diuerſimodè. Ab his tamen ſpecialibus reſpectibus nõ abſtrahitur reſpectus in communi ad ſanitatẽ, importatus ſani nomine: in cuius reſpectu omnes ſpeciales reſpectus ad ſanitatem, cõfusè & in potentia claudantur. Falſum enim eſt, ꝙ ſanum ſignificet hoc quod dico, reſpiciens, vel aliqualiter ſe habens ad ſanitatẽ. Tum quia ſic Sani nomen vniuocum verè eſſet ad vrinam & animal, &c. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tum quia hoc eſt contra intentionem dicentium, vrinam aut diætam ſana. Percunctantibus ſiquidẽ, quid eſt vrina inquantum ſana, nõ reſpondetur, reſpiciẽs ſanitatem: ſed omnes reſpectum illum ſpecificant, reſpondentes ſignum ſanitatis, & ſimiliter de diæta reſpondetur, quòd eſt conſeruatiua ſanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philoſophos & Logicos huc uſque à me viſos hoc eſt. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauẽdus eſt error: ita in analogis ſecundum proportionem (quæ ſola ſimpliciter analoga ſunt) ſimilis cauendus eſt error, ex ſimili cauſa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd vnumquodq; eorum commenſuratum ſeu proportionatum eſt, licet diuerſimodè credi poteſt quòd ab his ſpecialibus proportionibus abſtrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo ſignificetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confusè & in potentia claudantur omnes ſpeciales propoſitiones analogatorum: verbi gratia, vt quia ſubſtantia proportionata eſt ſuo eſſe & ſimiliter quantitas & qualitas, licet diuerſimodè: ideò a ſubſtantia, quantitate & qualitate, diuerſimodè proportionalitatis ſuis eſſe, abſtrahatur res ſiue quidditas proportionem habens ad eſſe: qualiſcunque ſit illa proportio, & hoc ſit entis primarium ſignificatum, in quo omnes ſpeciales proportiones ſubſtantiæ, quantitatis & qualitatis, &c. ad ſua eſſe confusè claudantur & in potentia.

§ Sed hoc falſiſſimum eſt. Tum quia hoc quod dicitur, ſcilicet res proportionata ad hoc ꝙ ſit, non eſt res vna ſimpliciter etiam in eſſe obiectiuo, niſi chimericè. Tum quia proportionalia nomina vniuoca eſſent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & cõſequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnũ ſimpliciter eſſe non cõpatitur, & ſic eſſent proportionalia & nõ proportionalia: quod intellectus capere nõ põt. Tum quia cõtra Ariſt. autoritatem in ſecundo poſt. inferius adducẽdam, & adducta ex primo Ethi. & S. Tho. & Auer. & Alberti expreſsè eſt. Vnde cõfuſio, quæ analogũ tã ſecundũ attributionẽ quã ſecundũ proportionẽ importat ſpeciales habitudines aut proportiones, nõ eſt cõfuſio pluriũ conceptuũ in vno cõmuni cõceptu: ſed eſt confuſio ſignificationũ in vna voce, licet difformiter. Quoniã in analogia attributionis vox analoga primũ diſtinctè ſignificat, cętera autẽ cõfusè. In analogia verò proportionis, nomen analogum ad omnes ſuas ſignificationes indiſtinctè ſe habere permittitur.

§ Cautũ tamen & attẽtum oportet hic eſſe: quia cum analogi rationes dupliciter ſumi poſsint, ſcilicet ſecundum ſe, & vt eadẽ & ipſe vt eadẽ propter idẽtitatis ꝓportionalis naturã nõ abſtrahant à ſeipſis: & tamen aliquid cõuenit eis ratione identitatis, & in quantum eadem ſunt, quòd non conuenit eis ratione diuerſitatis (vt patet de communibus eis) videtur quòd duo incompoſsibilia ſecundum apparentiam, analogi rationibus conueniant, ſcilicet quòd ipſæ vt eadem non abſtrahant à ſeipſis, & quòd ipſæ vt eadem aliquid cauſent, & habeat, & quod nõ vt diuerſæ, reduplicatiuè poſsint vt eadem, nõ reduplicatiuè vt diuerſæ ſunt. Hæc enim non ſolum cõpoſsibiliter, ſed neceſſariò ſimul ſibi vendicat identitas proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino non patiens, ab eis omnino abſtrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuiſa & eadem ponens, vt eadem ea conſiderabilia & reduplicabilia exigit. Sicque fit, vt analogo ſecundum identitatem in ſe clauſam, ad diuerſitatem rationum in ſe quoque clauſam comparato, abſtractio quædam (quæ non tam abſtractio, quàm quidam abſtractionis modus eſt) inueniatur: propter quam non ſolum ab analogatis (puta ſubſtantia & quantitate) analogum, puta ens, abſtrahere dicitur: vt ſuperius diximus. Sed ab ipſis eius rationi bene, ſeu à diuerſitate ipſarum rationum eius puta rationis entis in ſubſtantia, & rationis entis in quantitate. Nõ quia quandam rationem eis cõmunem dicat: quia hoc eſt fatuum, nec quia illæ rationes omnino ſint eædem, aut eas omnino vniat: quia ſic non eſſet analogum, ſed vniuocum: ſed quia eas proportionaliter adunans, & vt eaſdem proportionaliter ſignificans, vt eaſdem conſiderandas offert, annexa inſeparabiliter diuerſitate quaſi ſeclusã, & identitate proportionali vnit, & confundit quodãmodo diuerſitatem rationum. Sicque non ſola ſignificationum in voce confuſio, analogo conuenit, ſed confuſio quædam conceptuum, ſeu rationum fit in identitate eorum proportionali, ſic tamen vt non tam conceptus, quàm eorum diuerſitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatem præcipuè importat & tali confuſione frequenter vtimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuerſitate abſtrahere dicentes (dum confusè pro omnibus ſupponere ipſum pluries exponimus) ideo nõ mediocri opus eſt vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abſtrahit igitur analogum à ſuis analogatis (puta ens a ſubſtantia & quantitate) ſicut vnum proportione à multis, ſeu ſicut ſimilia proportionaliter à ſeipſis abſolutè tam quo ad conceptum obiectiuum, quam mentalem ſiue ſit ſermo de abſtractione totali, ſiue de formali. Hæ enim abſtractiones non differunt in eodem, niſi ſecundum præciſionem, & non præciſionem: vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud eſt dicere ens abſtractum à naturis prædicamentorum abſtractione formali, quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad ſua eſſe, vt ſic præciſa ſpecialibus autem ſeu ſingulis analogiæ rationibus extremis, non tertio conceptu ſimplici; ſed voce communi & identitate proportionali earundem, quoddammodo abſtrahi.

CAPVT VI.

Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.

VIdebitur autem fortè alicui ex his quòd prædicatio analogi de ſuis analogatis (puta entis de ſubſtãtia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) ſit ſicut prædicatio æquiuoci de ſuis æquiuocatis, ita quòd non ſit prædicatio ſuperioris de inferioribus, nec cõmunioris de minus communi, niſi ſola voce, ſed eiuſdem de ſeipſo. Non eſt enim analogo res vna ſignificata, quæ in vtróque analogatorum ſaluetur abſque hoc autem prædicatio cõmunioris, aut ſuperioris non inuenitur ſecundum intrinſecam denominationem, ſeu exiſtentiam. Sic enim analogum ſecundum proportionalitatem commune eſſe dictum eſt. Fouere quoque poteſt non parum opinionem hanc proceſſus iuxta primum Topic. Aut ſcilicet analogum eſt prædicatum conuertibile, aut inconuertibile ſecluſa vocis communitate. Et cùm conſtet non eſſe inconuertibile (quoniam ſubſtantia vt ſic ſe habens ad ſuum eſſe, quod ens de ſubſtantia dictum prædicat conuertitur cum ſubſtantia: & ſimiliter quantitas ſic commenſurata ſuo eſſe, cum quantitate conuertitur, & ſic de aliis) conſequens eſt, quòd analogum tanquam ſuperius, de analogatis prædicari non poſsit. Superioris enim intentionem ſuſcipere non poteſt, quòd conuertibile eſſe cõprobatur. Et quoniam ſecundum veritatem analogum vt ſuperius prædicatur de analogatis, & non ſola voce cõmune eſt eis ſed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod ſuperioribus rationem habeat, ſufficit: quia ſuperius nihil aliud ſonat, quàm vnum prędicatum ad plura ſe extẽdens vnũ autem non per accidens, aut congregatione (ſicut aceruus lapidum) ſed per ſe, conſtat eſſe etiam vnũ proportione: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, ſciendum eſt, quòd quia analogũ medium eſt inter

phyſico,vt plurimum tractatur, de ordine rerum ex vnô nomine ex parte rei.& parte impoſitionis nominis. Ex prima ſiquidē diſtinctione ſcimus duo. Primò, ꝙ ſicut animal dictum de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito, non prædicat de homine totum hoc, ſ. naturam ſenſitiuam eandem ſecundum rationem naturæ ſenſitiuæ equi & Bouis,ſed naturam ſenſitiuam ſimpliciter,quā tamē ad hoc,quod vniuoca ſit prædicatio, oportet eſſe omnino eandem ſm rationē naturę ſenſitiuę equi & Bouis,ita ens importat proportionalitatem in actu exercito, non prædicat de quantitate totum hoc,ſ.habens ſe ad eſſe ſic proportionaliter vt ſubſtantia, aut qualitas ad ſuum eſſe, ſed habens ſe ad eſſe ſic abſque alia additione:ꝙ tamen oportet ad hoc, ꝙ analoga ſit prædicatio, idem proportionaliter eſſe cum altero, ſic ſe habere ad eſſe ꝙ de ſubſtantia aut qualitate ens prædicat. Secundum,ꝙ ſicut ex declaratione,qua manifeſtatur animal eſſe vniuocum, quia dicit vnam & eādem omnino rationem in omnibus, nō fallimur,nec cōfundimur, nec vagamur circa hominis & Bouis ſecundò animalis nomen rationem, ſed quieſcimus,intuentes ꝙ animal exercet,ꝙ vniuocorum diffinitio & expoſitio ſignificat. Ita ex hoc,ꝙ declaratur ens,aut bonum, aut quodcunque aliud eſſe analogum:quia dicit rationeſ plures eaſdem proportionaliter & importat hoc ſe habere quemadmodū proportionaliter ſe habet illud ad eſſe vel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione ſignificationem iſtam,ſed ſat ſit, diſtinguēdo inter actum ſignatum & exercitum inſpicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio ſignificat. Ex his autem duobus patere iam poteſt intentum, ꝙ ſcilicet non oportet vnum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum ſignificat ea eſſe eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito ſignificat.

¶Ex ſecunda verò diſtinctione ſcimus,non ſolum ꝙ pręposterus eſt ordo rerum & ſignificationum quandoq; ſub nomine analogo, ita ꝙ prior ſecundum rem ratio, poſterior interdum ſignificatione eſt(vt de ente & bono, & alijs huiuſmodi communibus Deo & creaturis accidit:ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit,ſignificatione quidem poſterior,re autem prior eſt) & propter alterum horum dicitur analogum prędicare de ſuis analogatis ſecundum prius & poſterius, ipſam analogi * rationem. Sed etiam ſcimus ꝙ quando ratio,quàm ponit analogum in vno, ex ratione, quam in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadat:ſed quia vnius ratio poſterior altera eſt ſignificatione, & per priorem vtpotè notiorem declaratur,vt S.Tho.in ſecundo articulo, quæſtione decimatertia primæ partis fecit,declarans,quòd dicendo,Deus eſt bonus ſenſus eſt,id quod bonitatem in creaturis dicimus,præexiſtit in Deo proportionaliter,&c. Et eadem intelligendum eſt ratione fieri, ſi poſterior ſecundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum ſecundum vnam rationem ſeipſum ſecundum alteram licet exponat & declaret.

Alias prædicari de ſuis analogatis ſecūdū prius & poſterius ſecūdum ipſam analogi rationem.

OBIECTIONIBVS Autem propoſitum,quàuis ex dictis ſatisfactum ſit, formaliter reſponderi poteſt, ꝙ cognoſci aliqua vt eadem proportionaliter,ſeu hoc ſe habere ſicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id eſt quod ad relationem identitatis & ſimilitudinis: & ſic abſque extremis cognitione hæc haberi non poteſt. Alio modo fundamentaliter: & ſic in ratione vnius non cadit reliquum, ſed ratio vnius eſt alterius ratio, omnino,vel proportionaliter. Conſtat autē quòd analogum nomen(puta ens,aut bonum) non relationem identitatis aut ſimilitudinis ſignificat. ſed fundamentum:& ideo obiectiones,quæ iuxta primum ſenſum procedunt, nihil concludunt contra intentum.Patet autem facillimè hæc eſſe vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanque nomen vniuocum plura, inquantum eadem ſunt vniuocè, ſeu ſecundum rationem omnino.Et identitas relatio in nullo extremorum abſque altero intelligibilis eſt.&c.

CAPVT VIII.

Qualis ſit in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS Etiam non parua (quæ multos inuaſit ac ſuperauit) de comparatione in analogo dilucidanda eſt. Creditum enim à quibuſdam eſt, quod non poſſet analogia poſita, ſermo ille niſi extortè exponi quo vnum analogatum magis aut perfectius tale ſecundum analogi nomen diceretur, verbi gratia: Subſtantia eſt magis, aut perfectius ens quam quantitas. Moti ſunt autem ex eo, quòd comparatio in vno communi, vtrinque facienda eſt etiam ſecundum grammaticos:quod in analogo non inueniri videtur.Et poteſt formari ratio pro eis talis:Aut comparantur analogata in vna communi eis ratione,aut in ſuis rationibus: non in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus proprijs:quia tunc falſum eſt, ſubſtantiam eſſe magis ens,quam quantitatem.Non enim minus aut imperfectius quantitas eſt ſua ratio,quàm ens in ea ponit, quam ſubſtantia ſua, & cætera.Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia ſaluari poſſe.

¶Succumbitur autem difficultati huic,quia proprium comparationis fundamentū non conſideratur.Fundatur enim ſuper identitate ſeu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non ſuper modo identitatis aut vnitatis: ſicut de intenſione ſuperioritatis prædictum eſt. Vnde cum analogum ex dictis conſtet rem vnam licet proportionaliter,dicere:nihil prohibet, in ipſo comparari analogata,licet non,eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem ſiquidem cum requirantur & ſufficiant hæc tria,ſ.diſtinctio extremorum, & identitas eius,in quo fit comparatio, & modus eſſendi illius in extremis ſcilicet:æquè vel magis, aut minus perfectè:ſub identitate autem ſeu vnitate proportionalis vnitas ſeu identitas continentur, conſequens eſt, quòd ſi in diuerſis idem proportionaliter æque vel magis aut minus perfectè eſſe habet, comparatio ſecundum illud proportionale fieri poſsit, comparatione non vniuoca, ſed analoga. Sicut enim quia natura ſenſitiua eſt in Boue, & illamet omnino ſecundum rationem eſt in homine,& perfectius eſſe habet in homine,quam in Boue,homo perfectius animal Boue dicitur vniuoca cōparatione,ſic quia ſic ſe habere ad eſſe eſt in ſubſtantia.& hoc idem proportionaliter eſt in quantitate,& imperfectius eſſe habet in quantitate quam in ſubſtantia dicitur ſubſtantia magis ſeu perfectius ens, quā quantitas analoga comparatione. Vnde S. Thom. in ſeptimo articulo quæſtione ſeptima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens,duos modos analogicæ computationis ponit apertè ex hoc inſinuans comparationem non ſolùm ſuper idētitate numerali ſpecifica, aut generica fundari, ſed etiam proportionali. Modi autē cōparationis ibidem traditi ſunt hi,ſ.ſecundum ſolam quantitatem rei participatæ,& ſic vnum album dicitur altero albius.Vel extendendo propter præſens propoſitum,hunc modum ad omnem comparationem vniuocam,dicatur quod primus attenditur ſecundum quantitatem rei participatæ eiuſdem omnino ſecundum rationem, ſiue illa ratio ſit ſpecifica, ſiue generica vt calidum magis calidum altero dicitur,& homo perfectius animal Leone eſt,Secundus vero modus attenditur ſecundum quòd res aliqua in vno inuenitur participatiuè,alterum verò eſt per eſſentiam, quemadmodum homo Platonicus longè perfectior homo eſſet nobis.Et abſtractione intellectus vtendo,quemadmodū bonitas longè melior eſt quocunque bono quòd participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur ſecundū quòd res aliqua in vno inuenitur formaliter, & ſecundum ſe, in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem ſuperioris ordinis.Quemadmodum dicimus, quod Sol eſt magis calidus quam ignis vel quod calor perfectius eſſe habet in Sole, quam in igne. Nec eſt dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire: vt S.Th.ibidem dicit,& Ariſtoteles in primo Ethicorum, de primo modo teſtatur,vbi bonum commune non vniuocè,ſed ſecundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati ſeparatæ & bonis cæteris per participationem.Patet igitur ex his,eadem proportionaliter vt ſic eſſe comparabilia,quamuis Phyſicè loquendo in ſola ſpecie,aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM Autem in oppoſitum, dicitur quòd vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur ſiquidem analogata(puta ſubſtantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit ſupra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur ſecundum ſuas rationes, ſecundum tamen analogi nomen, quæ earum ſit perfectior,ſecundum quod dicimus, ſubſtantia eſt perfectius ens quantitate,quia ratio entis,in ſubſtantia perfectior eſt ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta illam comparationem eſt ſenſus, ſubſtantia habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem,quàm quantitas,& non quod ſubſtātia eſt magis aut perfectius ſubſtantia,quam quantitas ſit quantitas,vt quidam ſomniare videntur. Vnde comparatio iſta extenditur vſque ad analoga ſecundum attributionem,licet in tali analogia non niſi abuſiuè comparatio fieri poſsit. Dicimus enim quòd ens reale eſt magis & perfectius ens ente rationis,quod per attributionem ad illud,ens dicitur in quarto Metaphyſicorum, textu ſecundo, quia ens reale habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem.Iuxta quem modum ſi vſus admitteret, diceremus, animal eſt magis ſanum vrina,quia perfectiorem, ſecundum ſani nomen rationem habet.

CAP. IX.

Qualis ſit analogi diuiſio & reſolutio.

QVALITER AVTEM Analogum diuidendum ſit, ex dicendis manifeſtum eſt. Poteſt ſiquidem trifariam analogi diuiſio intelligi.Primò, vt diuidatur vox in ſuas ſignificationes. Dictum eſt enim ꝙ analogum plures rationes ſignificat immediatè,& hęc diuiſio cōuenit

ſapientia eſt perfectio ſimpliciter,ergo &c.in minore ly ſapientiâ, non ſtat pro hac vel illa ratione ſapientiæ : ſed pro ſapientia vna proportionaliter,id eſt pro vtraque ratione ſapientiæ non cõiunctim vel diſiunctim:ſed inquantum ſunt indiuiſæ proportionaliter,& vna eſt altera proportionaliter : & ambæ vnam proportionaliter conſtituunt rationem. Significantur enim analogo nomine.Inquantum eadem ſunt , vnde non oportet analogum diſtinguere,ad hoc ꝙ contradictionẽ fundet, & enũtiationis ſubiectũ, aut prædicatum fiat : ſed ratione identitatis proportionalis in ſe clauſæ,& quam principaliter dicit ex ſe ad hoc ſufficit.Contradictio enim dicitur cõſiſtere in affirmatione & negatione eiuſdem de eodẽ,&c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eodem vniuoco:identitas ſiquidem tã rerum quam rationũ vt pluries replicatũ eſt) ad identitatẽ proportionalẽ ſe extendit:Ex hoc autem apparet.Sco.in primo ſenten.diſt.3.quæſt.1.vel male expoſuiſſe conceptum vniuocum , vel ſibi contradicere , dum volens vniuocationem entis fingere ait , Conceptum vniuocum voco, quia ita eſt vnus , ꝙ eius vnitas ſufficit ad contradictionem affirmando & negando ipſum de eodem:& ſic vniuocũ vult eſſe,ens. Si enim identitas ſufficiens ad contradictionẽ vniuocatio dicitur, conſtat ꝙ ponendo ens eſſe analogum , & ſecundum proportionalitatem tantum vnum ſatisfiet vniuocationi,ꝙ Scoticę doctrinæ aduerſatur,tenenti ens habere conceptum vnũ ſimpliciter,& omnino indiuiſum:vt de vniuocis diximus. Si autem non omnis talis identitas ſufficit ad vniuocationem, non rectè igitur vniuocatio conceptus declarata eſt eſſe ea quæ ad cõtradictionem ſufficit,quaſi proportionalis identitas ad hoc non ſufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis neceſſarijs circa analogorũ nominum intellectũ & vſum.

QVIA VERO Ariſtotel.in prædicta ex elenchis authoritate, doctiſsimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum : idcirco neceſſarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quaſdam tradere , quibus poſsit ſe quis ab errore multiplici in re hac præſeruare,

Primus error. CAVENDVM Eſt igitur in primis,ne ex vniuocatione ipſius nominis analogi reſpectu quorundã,credamus ſimpliciter ipſum eſſe vniuocum : omnia enim fere analoga propriè fuerunt prius vniuoca , & deinde extenſione, analogacommunia proportionaliter illis , quibus ſunt vniuoca & alijs vel alij facta ſunt. Sapientiæ enim nomen primò impoſitum eſt humanæ ſapientiæ,& vniuocum,omnium hominum ſapientiis erat.Deinde ad diuinæ naturę cognitionem aſcendentes,proportionalémq; ſimilitudinem inter nos vt ſapientes & Deum contemplantes. Sapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo ſignificãdum, cui noſtra ſapientia proportionalis eſt:ſic ſe vniuocum nobis analogum factum eſt nobis & Deo.& ſimiliter de alijs accidit. Falli autẽ contingit faciliter ex hoc,quia illa ratio prior vtpote notior , & familiarior , & prior quo ad nos. ſemper profertur ab illuſtribus viris & eorum ſequacibus,quando analogi ſignificatio quæritur , & dicitur eſſe tota analogi ratio pro qua ſimpliciter prolatũ ſtat, & omnia analogata illam participare : vt patet cùm ſapientiæ ratio redditur. Aſsignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione,ſecundum quam communis ponitur Deo & creaturæ , & ſimile eſt in alijs.Creditur enim ex hoc,quòd ſit ipſa analogi ratio, & incautè vniuocatio acceptatur : non enim illa ratio eſt ratio analogi , ſed eius origo quo ad nos,quoniam non illa. ſed proportionaliter in altero analogato inuenitur,vt ex dictis patet.

Secũdus error. CAVENDVM ſecundò eſt, ne nominis vnitas aut diuerſitas rationũ,analogam vnitatem obnubilet , hoc enim tanquã quoddam accidens,in re hac ſuſcipiendum eſt. Nihil enim minus analogicè idem ſunt ſepion,os,& ſpina, vnum non habentia nomen, quàm ſi vnum nomen haberent, nec magis idem eſſent , ſi vnum nomen haberent & tamen ſi communi nomine oſſa vocarentur, ita quòd defectu vocabulorum , vel rerum proportionali ſimilitudine oſsis nomen ad cætera extenſum eſſet , crederemus eiuſdem eſſe naturæ,& rationes oſſa,& ſpinas &c.Præſertim quia(vt dictum fuit)ad ea quæ ſunt proportionaliter eadem conſequuntur paſsiones,tanquam ſi eorum eſſet natura vna.

Tertius error. CAVENDVM tertio eſt , ne vocalis vnitas rationis analogi nominis,mentem reuoluat.Ex eo nanque (verbi gratia)ꝙ principium,dicitur eſſe id ex quo res ſit aut eſt,aut cognoſcitur,& hæc ratio in omnibus quæ principia dicuntur,ſaluatur. Principij nomen vniuocũ creditur.Erratur autem,quia ratio ipſa non eſt vna ſimpliciter,ſed proportione & voce, vocabula enim ex quibꝰ integratur, analoga ſunt,vt patet neque enim fieri, neque eſſe,neq; cognoſci, neque ly ex vnius omnino eſt rationis, ſed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus , vtpote proportionalis ſaluatur,ſicut & principij nomen proportionaliter cõmune dicit.

Quartus error. CAVENDVM demum eſt , ne diuerſa doctorũ dicta de analogis,nos perturbent. Cõſiderandum quippe eſt,quod quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum eſt , & medium extremorum naturam ſapiens,ad alterum comparatum , alterum induit , adeò vt quodo. medio ſecundum id ꝙ de vno extremo habet,vtimur,illius extremi cõditiones ei attribuamus(vt in quinto Phy.tex. cõ.6. & 12.patet) ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis,quam ex vniuocis participat,vniuocorum non ſolùm conditiones (puta abſtractionem &c.) ſed etiam nomen ei attribuunt vtentes vero analogo ex parte diuerſitatis, quàm ex æquiuocis trahit, conditiones quoq; ſupradictis oppoſitas,& nomen illi imponunt æquiuoci.Et vt de multis pauca dicantur,Ariſt.in 2.Meta.tex.4.ens & verum vniuoca vocat,quia ex parte identitatis illis vtitur , vt proceſſus ſuis apertè oſtendit. S.Tho.quoque pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati) omnia cõtenta eſſe indiuiſa & indiſtincta,& ꝙ paternitas(verbi gratia)abſtrahit à paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falſæ ſunt autem abuſiuè prædictæ locutiones & ſimiles, ſed amplæ potius & largæ , quemadmodũ pallidum nigro contrariũ eſt,& dicitur.Saluatur ſiquidẽ in analogis identitas nominis & rõnis,in qua(vt ex dictis patet)nõ ſolũ analogata,ſed etiam ſingulæ analogi rõnes vniuntur,& quodammodo cõfunduntur, vt pote abſtrahẽtes aliqualiter ab earũ diuerſitate.Ariſt.rurſus in primo Phy.ex parte diuerſitatis,ente vtẽs cõtra Parmenidẽ,multiplex ſeu æquiuocũ (vt ipſemet illum tex. ſic exponendũ ſpecialiter in ſecũdo Elenchorũ tradit) vocauit,vnde & Porphyrius Ariſt.dicere ens eſſe æquiuocum accepiſſe videtur, vtens ente ex parte diuerſitatis. Quod tamen Sco. in primo diſt. 3.quæſt.3.in Logica Ariſt.non inueniri ideo dixit, quia prædictos tex.non cõiugauit.Propter ꝙ ibidem quoq; contra textum gloſſauit principiu Ariſt.contra Parmanidem in primo Phyſic.textu. 13.vt in Elenchis(vt dictũ eſt)clarè patet.Sanctus Thomas etiam ens prius nõ eſſe primo analogato , nihilque Deo prius ſm intellectũ eſſe dicit pluries vtens analogo ex parte diuerſitatis rationum.Quælibet ſiquidem eius ratio ſm ſe, quia proprium analogatum in ſe claudit, & in ſui abſtractione illud ſecum trahens cũ illo conuertitur(vt ſupra diximus)ideo prior ſm conſequentiam, aut abſtractior ſuo analogato negatur : ac per hoc primo analogato & Deo nihil eſt prius:quia eius ratio ſecundum analogi nomen,quæ ipſo prior ſecundum ſe non eſt,ſed conuertitur,cæteris prior rationibus.Cum his tamen ſtat,ꝙ ratio illa in Deo vt eadem eſt proportionaliter alteri rationi. ſecundum idem nomen ſuperior,ſm conſequentiam prior logicè loquendo , ſit , vt ex dictis patet.Dico autem logice : quia phyſicè loquendo analogum nec eſt prius ſm conſequẽtiã omnibus analogatis (quia ab eorũ proprijs abſtrahere non poteſt : quamuis vt ſaluatur in vno ſit prius altero) nec poteſt eſſe ſine primo analogato , vbi analogata conſequenter ſe habent. Vnde ſi quis falli non vult , ſolerte ſermonis cauſam coniectet, & extremorum conditiones medio applicaturum ſe recolat:ſic enim facile erit omnia ſanè exponere, & veritatem aſſequi quæ à prima eſt veritate.Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opuſculo,completo in conuentu ſancti Apollinaris,Papiæ ſuburbio,die primo Septembris,1498.

¶Præclariſsimus reuerendiſsimi Domini,Domini Thomæ de vio Caietani, Cardinalis ſancti Xiſti , de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS.

de Conceptu entis in duo diuiſus quæſita ad Fratrem Franciſcum de Ferraria.

1 *Num ſit vnus conceptus mentalis entis repreſentatiuus.*

2 *Num analogum à rerum naturis,de quibus dicitur,abſolui poſſit.*

AMANTISSIME PATER, ex acceptis veſtræ ſolicitudinis literis percipi libellum noſtrũ de analogia nominum vos perlegiſſe, duoq; dubia de cõceptu entis mentẽ veſtrã tenere ſoluiq; a me familiariter flagitaſtis. Ego autẽ quã primũ cõpleui expoſitionem librorum de anima(cuius fini incumbebam,cum veſtras recepi)reſpondere curaui,ne pręclaro ingenio tuo deeſſem. Primum igitur dubium fuit ad hominem me ipſum ſcilicet quia in commentarijs de ente & eſſentia, ſuſtineo vnũ conceptũ meo talem repræſentatiuum entis , & in tractatu de analogia nominũ videor hoc negare.Secũdum autem eſt ad diuum Thomam:quoniam ego in præfato libello ſuſtineo analogũ non abſolui ab his, quibus analogum dicitur,& diuus Tho. in q. de Veri.q.1 art.1.ens habere cõceptũ vnũ ſimplicem , ad quem omnia prædicamenta, & tranſcendẽtia addũt,in quẽ reſoluũtur , qui eſt primò notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari vidẽtur:quandoquidẽ ſi ens abſolui non poteſt à naturis rerũ non erit ſimpliciſſimus nec primo notus,nec in quẽ vltimò reſolutio fiat.& ad quẽ omnes addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM,Et ſpecialiter primi recolito, quod quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri , etiam imago illius alterius quatenus primo aſsimilatur : ac per hoc omnis

conc

conceptus creaturæ eſt cóceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, ꝙ cum vnum proportionalitate vt ſic habeat ſingula membra ſimilia proportionabiliter, oportet ꝙ habeat etiam vnum conceptum mentalem repræſentatiuũ illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitum teneo in tractatu de Analogia nominum, ſed conceptus iſte vnus numero in mente ſin eſſe repræſentatiuum nec repræſentat vnam ſolum naturam, ſed vltra vnam quã determinate repræſentat (à qua eſt impreſſus) repræſentat implicitè cæteras ſimiles illi primò repræſentatæ ſecundũ id, in quo proportionabiliter eis ſimilis eſt, idem eñ eſt iudicium de ſimilitudine rerum inter ſe & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodũ enim oſsis natura ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinendo carnes animaliũ (in quo analogantur) ita conceptus mentalis oſsis, vt ſuſtinens carnis, eſt ſimilis oſsi & ſpinæ, ſed oſsi determinate, ſpinæ autem implicitè, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinę determinate, ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalẽ, ac per hoc ens, cũ analogum ſit, vnũ hoc pacto habet conceptum à mente in rebus impreſſum. Aliter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus adunata diuidere fundatur, & eſt tunc conceptus ſimilis vnus numero in mente, repræſentans analogum quidem determinatè, nullum autem eorum quæ fundat analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalẽ conceptũ quẽ paulò antè diximus, expoliat ab illa determinata natura, quã repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminatè, verbi gratia ſi conceptus oſsis eſt os ſuſtinens carnes, intelligens loco oſsis ponat ꝙ, & dicatur ꝙ ſuſtinet carnes, tũc enim manifeſtè repræſentatur analogum explicitè, implicitè autem tantũ naturæ fundantes analogiam. Eſt aũt inter hos duos conceptus non ſolum dicta extraſicionis differentia, ſed etiã quia primus ad quid rei ſpectat analogi, ſecundus autẽ ad quid nominis neuter tamen perfectè repręſentat analogum. De quo, ſ. perfecto, ſeu adæquato explicitè conceptu analogi interpretandum eſt, cùm à me vel ab alio ſcriptũ inuenitur, ꝙ non poteſt analogũ, vnũ numero mẽtalem conceptũ habere, ſed vnũ analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales ſunt imagines rerũ repræſentatarum (niſi ſint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non eſt vnus, ſed exigit repræſentationẽ omnium fundantium analogiam, ita ſignificatum analogi adæquatũ & perfectum non poteſt ſic abſtrahi, vt obiiciatur repręſentetur, aut concipiatur abſq; fundantibus rebus. Et ſicut in mente duplex cõceptus imperfectus reperitur, ita res ſignificata, extra poteſt obiici dupliciter imperfectè, ſ. vel in vno explicitè, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè, vel nullo explicitè, ſed omnia implicitè, in ſolo formaliſsimo ſignificato explicitè.

¶Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Thom. ens enim primo notum ordine generationis eſt ſecundum conceptum imperfectum, ordine autem diſtinctè cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum ſimpliciſsimũ, conſonat dictis, quoniam cùm ſimplicitas compoſitioni opponatur, & vnum analogia non ſit vnum compoſitione aliqua, non habet ens ex hoc, ꝙ analogum compoſitionem admixtam. Et vt exercitatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens vis reſoluere, ſi in conceptum diſtinctum entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtantiæ quatenus eſſe fundat, ꝙ eſt ſimpliciſsimum cui & addit ipſa ſubſtantia & addunt tranſcendentia. Et ſi in conceptum confuſum, ꝙ eſt reſoluens, ꝙ etiam eſt ſimpliciſsimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occaſio errandi multis eſt, quia in reſolutione diſtincta quæruot reſoluere in vnũ analogia ſicut conſueuit reſolui in vnum vniuocatione. Ita quòd quærũt in analogia quaſi vnum numero terminum, ſicut in vniuocis, cùm tamen terminus in analogia ſit vnũ proportionabiliter tantùm. Ita ꝙ & ſingula reſolubilia reſoluuntur in conceptus ſimplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem ſimplicem, & vnum proportionabiliter. ita ꝙ (vt vnico verbo rem abſoluam) ens eſſe primò notum in ꝙ ſit omnis reſolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretãdum eſt, cum quo ſtare poteſt, ꝙ ens ſecundum perfectũ adæquatúmque conceptum non abſtrahit à naturis prædicamentalibus, ſicut nec aliquod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt ſemper animaduertat ſecundum analogorũ morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda, imo prolixior fui acutiſsimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepiſſes omnia, Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1509.

TRACTATVS SEPTIMVS

Super librum de Ente & Eſſentia Sancti Thomæ Aquinatis, in ſeptem capita diuiſus.

1 Ens & Eſſentia nomine quidnam ſignificetur oſtendit, nomina item varia ponit, quæ eſſentiam ſignificant.

2 Subſtantiarum eſſentiam proprie dici, accidentium autem, nõ niſi ſecundũ quid oſtendit. Nobiliore item ſimplicium eſſentiã quam compoſitarum ſubſtantiarum probat. Quod demum eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio. vel quippiam ipſi compoſito ſuperadditum ſed ipſum ſit compoſitum varijs rationibus demonſtrat.

3 Eſſentia generũ ſpeciei indiuiduorũ quomodo cum abſolutè, quam prima impoſitione nominibus concepta diſtinguantur, quomodo item genus ſpecies, differentia diffinitio differant, exponit. Deinde quomodo eſſentia ſpeciei ipſis indiuiduis cõparentur declarat.

4 Quanam ratione compoſitorum eſſentia conueniat eſſe genus ſpeciem. & differentiam oſtendit

5 Quod ſimplicium ſubſtantiarum eſſentia minimè ſit ex materia & forma, quid compoſitum. ſed tantum forma, quomodo ità comparetur compoſitorum eſſentia. & quod eſt eſſe & eſſentia ſit cõpoſitum, quod denique intelligentia effectiua ſint à Deo, ex actu & potentia compoſita multipliciter oſtendit.

6 Qualiſnam ſit eſſentia Dei, quanam item ratione in ſimplicibus ſubſtantijs ſeparatis. & à quo genus & differentia ſumendum ſit. & quomodo multiplicari eas contingit, exponit.

7 Quod accidentia habeant eſſentiam incompletam, oſtendit. varia item accidentia diſtinguit, & quomodo in ipſis ſumatur genus & differentia, exponit.

PROOEMIVM.

Eorum quæ dicenda ſunt, vtilitatem ac neceſsitatem ponit, difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

QVIA PARVVS error in principio magnus eſt in fine, ſecũdum Philoſophum primo Cæli & Mundi ens autem & eſſentia ſunt, quæ primo in intellectum concipiuntur, vt dicit Auicenna in Metaphyſica, ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare cõtingat, ad horum difficultatem aperiendam dicendum eſt quid nomine Eſſentiæ & Entis ſignificetur, & quomodo in diuerſis inueniantur, & quomodo ſe habeant ad intentiones logicas, ſcilicet genera, ſpecies, & differentias.

Te. Com. 33.

Cap. 5. in princip.

OPVS ISTVD inſignè in duas partes diuiditur principales, in prooemium ſcilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciendum eſt, &c. in prooemio artem Rhetoricæ ſeruando tria agit. Primò reddit auditores beneuolos, vtilitatem & neceſsitatem dicendorum oſtendẽs tali ratione, Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa eſſentiã & ens errat circa principia omnium intelligibilium, ergo omnis errans circa eſſentiam & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & neceſſarium eſt tradere notitiam de eſſentia & ente ad vitandos multiplices errores. qui ex eorum ignorantia accidunt, huius rationis Maioris ſubintellectæ probatio ponitur in litera ſumpta ex primo cæli text. Commento 33. Minor autem probatur autoritate Auicen. primo ſuæ Metaph. capite ſeptimo. Ad euidentiam Maioris & ſuæ probationis ſcito, quod quia principium eſt paruum in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, & quia principium eſt magnum in virtute (vtpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Creſcit enim error ſicut & dilatatur principium in ſuis principiatis, vt manifeſtè patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam diſtantiam deducit in proceſſu.

Capi. 5. in principio. Quæſtio.

QVAESTIO.

Num ens ſit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc ſtudio trita, an ſcilicet ens ſit primo cognitum ordine originis ab intellectu noſtro.

¶In hac quæſtione quinque agam. Primò declarabitur in quo ſtat difficultas queſtionis, Secundo ponetur opinio Scoti cum fundamentis ſuis. tertio ponetur opinio Sancti Thomæ, & impugnabitur ſimul opinio Scoti, Quartò arguetur contra dicta Sancti Thomæ & reſpondebitur, Quinto ſatisfiet argumentis principalibus.

QVO AD primum notandum eſt quod vniuerſale (quod tãtum ab intellectu directè cognoſci ſupponimus) duplicem habet totalitatem, eſt enim totum diffinibile, & eſt totũ vniuerſale. differunt aũt hæ totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas diffinitiua fundatur ſuprà actualitates rei, totalitas autem vniuerſalis ſupra virtutem ſeu poteſtatem. Secundò, quia illa eſt in ordine ad ſuperiora, ſi habet ea, iſta verò eſt in ordine ad inferiora. Tertiò, quia illa naturaliter eſt iſta prior. Et ſicut habet duplicem totalitatem ipſum vniuerſale, ita habet duplicem cognitionem confuſam, & duplicem diſtinctam. Prima cognitio confuſa eſt,

qua ea

qua cognoſcitur vt totũ diffinibile, non reſoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confuſa eſt, qua cognoſcitur, vt totum vniuerſale nõ cõponendo ipſum cum partibus ſubiectiuis. Prima diſtincta eſt, qua cognoſcitur totũ diffinitum, reſoluendo ipſum in ſingulas partes diffinitionis: & hæc reſpondet primæ confuſè. Secunda diſtincta eſt, qua cognoſcitur totũ vniuerſale, cõponendo ipſum cum ſuis partibus ſubiectiuis: & hæc reſpondet ſecũdæ confuſè differunt autẽ illæ duæ cognitiones confuſe inter ſe tripliciter. Primò, quia prima cognitio reſpicit obiectũ: vt totũ diffinibile, ſecunda verò vt totum vniuerſale. Tertiò, quia prima nullam notitiam diſtinctã eiuſdem obiecti ſecũ compatitur. Secunda verò cõpatitur ſecum notitiã diſtinctã eiuſdẽ obiecti: in eo ꝙ totum diffinibile, vtpote non ſibi oppoſitã. Similiter enim ignoro animal in ſuis ſpeciebus, & noui quid ſit animal. Tertiò, quia prima naturaliter eſt prior ſecũda: ex quibus pono verbalẽ differentiã. Et prima vocetur cognitio confuſa actualis: ſecunda verò notitia virtualis confuſa. Et meritò: eo ꝙ prima cognitione cognoſcitur confuſè, idq; actualiter in obiecto reperitur: ſecunda verò cognoſcitur confuſè, id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶ Illæ verò duæ diſtinctæ cognitiones differunt etiam tripliciter. Primò quia prima cognitione penetratur res, vt totum diffinibile: ſecunda verò vt totum vniuerſale. Secundò, quia prima compatitur ſecum eiuſdem obiecti aliquam cognitionem confuſam vniuerſalem, ſ. vtpote ſibi non oppoſitam, ſecunda verò nullam confuſam ſecum compatitur: cum notitia enim animalis cum ſuis ſpeciebus non ſtat ignorantia animalis in ſe: & ex hac ſequitur tertia differentia, ꝙ ſecunda diſtincta infert primam, & nõ econuerſò. Ex quibus pono etiam hic verbalem differentiam: & prima quidem vocetur notitia diſtincta actualis, ſecunda verò notitia diſtincta virtualis & meritò: quia prima penetratur res, ſecundum id, quod actualiter in ea inuenitur, ſecunda autem cognoſcitur res ſecundum id quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones iſtarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoſcitur & diffinitur per ſuum habitum: ideo à diſtinctis incipiendo dicitur ꝙ cognitio diſtincta actualis eſt: qua penetratur id, ꝙ actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confuſa actualis eſt qua circa penetrationem cognoſcitur id, ꝙ actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio diſtincta virtualis eſt, qua obiectum penetratur ſecundum id quod virtualiter in ipſo includitur. Cognitio confuſa virtualis eſt, qua obiectum ſecundum id. quod virtualiter in ipſo includitur non perfectè cognoſcitur.

COORDINATIONES Harum cognitionũ ſunt iſtæ prima eſt cognitionũ confuſarũ actualium: ſecũda confuſarũ virtualium: tertia diſtinctarũ actualium: quarta diſtinctarũ virtualiũ. In prima eſt cognitio, qua cognoſcitur ſubſtãtia in ſeipſa non penetrando tamẽ, & cognitio, qua cognoſcitur corpus: & qua corpus animatũ vt ſic, & qua animal vt ſic, & qua homo vt ſic: ſemper abſque penetratione, id eſt abſque hoc ꝙ habeatur ratio formalis clara & reſoluta. In tertia ſunt cognitiones oppoſitę ſupradictis, ſcilicet qua ſubſtãtia, & qua corpus & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoſcuntur. In ſecunda ſunt cognitiones, quibus ſubſtantia corpus, corpus animatũ, & animal cognoſcuntur, non cõponendo cum inferioribus ſuis. In quarta ſunt cognitiones his oppoſitæ, ſ. qua ſubſtantia iam cũ ſuis inferioribus perfecta cognitione cõponitur totũ vniuerſale, ſ. cum ſuis partibus, & qua corpus ſimiliter cum ſuis partibus ſubiectiuis penetratur, & ſic de alijs. Cùm autẽ, vt ex dictis patet, ordo cognitionum cõfuſarum actualium ſit via originis prior cæteris primũ cognitum ſimpliciter & ſic cum hic quæramus, quid ſit primum cognitum in ordine cognitionis confuſæ actualis, erit primum cognitum ſimpliciter ab intellectu noſtro via originis nihil aliud dubitamus niſi quid ſit primũ cognitũ in ordine cognitionis confuſæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotum difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confuſæ actualis via originis primum cognitum ſit ens, an ſpecies ſpecialiſsima. Ex quo patet defectus Antonij Trõbete, quia hanc quæſtionẽ mouendo adducit opinionẽ. S Thn. ex prima part. q. 85. ar. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta eſt cõparatio inter cognitiones confuſas actuales, de quibus eſt hic tota quæſtio, ſed comparauit ibi cognitiones diſtinctas actuales inter ſe, comparauit quoq; diſtinctam actualem ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem, comparauit & confuſam virtualem ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem, comparauit & confuſam actualem diſtinctæ actuali eiuſdẽ obiecti, vt patet intuenti. Et hæc de primo.

Infra q. 85 arti. 3 ſubtiliſsima indagamus mentem doc. ſcilicet expoſitor.

QVO AD SECVNDVM Scotus primo ſen. diſt. 3. q. 2. ponit hanc concluſionem. Primum cognitum cognitione confuſa actuali eſt ſpecies ſpecialiſsima, cuius ſingulare efficacius primò mouet ſenſum. Et probat tribus rationibus.

Sco. 1. ad 3. q. 2.

¶ Prima eſt, cauſę naturales non impeditæ producunt primò perfectiſsimũ effectũ, quem poſſunt primo producere, patet iſta quia agunt ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, ſed agentia ad primum actũ intellectus ſunt cauſæ naturales non impeditæ, ergo producunt primò perfectiſsimum effectũ, quem poſſunt primo producere talis effectus non eſt niſi cõceptus actualis confuſus ſpeciei ſpecialiſsimæ, ergo & cætera. Probatur hoc vltimo aſſumptum, quia ſi talis conceptus. ſ. perfectiſsimus ſit conceptus communioris, ſequitur ꝙ nunquam illa agentia poterunt producere cõceptum ſpeciei ſpecialiſsimæ. Tenet conſequentia, quia nunquam aliqua potẽtia poteſt in effectum perfectiorem ſuo perfectiſsimo effectu, conceptus autem ſpeciei ſpecialiſsimæ eſt perfectior conceptu communiori, ſicut totum ſua parte. Et confirmatur, inquit Anto. Trombeta, quandocunque ſunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata paſſo debite diſpoſito, id, ꝙ eſt actualius, præuenit id ꝙ eſt minus actuale in agendo erga paſſum, ſed rationes obiectiuæ ſpeciei ſpecialiſsimæ, & cuiuſcunque ſuperioris ſunt huiuſmodi, ſ. quòd ſpecies ſpecialiſsima eſt actualior, ergo ſpecies ſpecialiſsima prius producit effectum ſuum quam genus.

¶ Secunda ratio eſt iſta. Termini metaphyſicales, vel vniuerſaliſsimi ſunt vltimo actualiter noti via doctrinæ. Patet iſta ex Auic. 1. metaph. capi. 3. dicente, quòd Metaphyſica eſt vltima ordine doctrinæ, ſed termini illi ſunt vniuerſaliſsimi, ergo vniuerſaliora non ſunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Anton. Trombeta, quia ordo ſcientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoſcibilium quo ad nos, ſic ergo Metaphyſica eſt vltima quo ad nos, ergo termini ſui erunt etiam vltimo noti quo ad nos.

¶ Tertia ratio eſt iſta, Si oporteret ante ſpeciei conceptum concipere vniuerſaliora, tunc ſuppoſito ſenſu in actu & intellectu ſoluto, magnum temporis interuallum accideret antequam intellectus cognoſceret ſpeciem. Tenet conſequentia quia multa ſunt prædicata media inter ſupremum & infimum.

e. g. circa medium.

¶ Quarto ad idem arguit Anto. Trombeta ſic, Id prius cognoſcitur quòd eſt facilioris abſtractionis, ſed ſpecies ſpecialiſsima eſt facillimæ abſtractionis, ergo ſpecies ſpecialiſsima prius cognoſcitur. Probatur Maior: quia cum intellectus non intelligat niſi abſtrahendo: ſicut ſe habet ad abſtrahendum, ita ſe habet ad intelligendum. Minor patet, quia à ſimilioribus facilior eſt abſtractio, quam a diſsimilioribus: indiuidua autem vnius ſpeciei, à quibus abſtrahitur genus: ſeu quoduis ſuperius.

¶ Quinto, Id vniuerſale prius cognoſcitur ab intellectu, cuius ſingulare fortius mouet ſenſum, ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ fortius mouet ſenſum, quàm cuiuſcunque ſuperioris ſingulare: ergo ſpecies ſpecialiſsima primo cognoſcitur ab intellectu. Maior patet quia noſtra cognitio intellectiua naſcitur ex ſenſitiua. Minor probatur dupliciter. Primo, Senſus mouetur à ſingulari, ergo maximè mouetur à maximè ſingulari (per regulam Topicam, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter) ſed maximè ſingulare eſt ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ: quia eſt determinatum non ſolum determinatione ſingularitatis, ſed etiam naturæ determinatæ: non amplius determinabilis per aliam naturam, quòd indiuiduis ſuperiorum non conuenit: ergo, & cætera Secundo probatur eadem minor ſic, Singulare actualis fortius mouet ſenſum, ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ eſt actualius, cùm ſit perfectius: cùm ad alia ſingularia addat, ergo ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ fortius mouet.

Primo. Topico.

¶ Sexto ſic, Compoſitius eſt prius notum: ſpecies ſpecialiſsima eſt compoſitior omnibus ſuperioribus: ergo ſpecies ſpecialiſsima eſt prius nota omnibus ſuperioribus. Maior habetur a Commentatore primo Phiſicorum commento tertio. Minor à Porphyrio dicente, quod ſpecies abundat a genere. Et hoc de ſecundo.

CONCLVSIO.

Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione actuali confuſa.

QVO AD TERTIVM Ponuntur duæ concluſiones. Prima eſt, Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione confuſa actuali.

¶ Antequam hæc concluſio probetur duo præmittam. Primo declarabo quid nominis ſubiecti concluſionis, ſcilicet quid ſit dicere ens cõcretum quidditati ſenſibili. Secundo declarabitur quoddam, quod præſupponit ipſa concluſio.

Abſtractio formalis & totalis quid ſint.

¶ Circa primum ſcito quòd ens ſub triplici cõditione poteſt terminare actum intellectus. Primo vt habet conditionem illam quę eſt abſtractio totalis, non dico à ſingularibus, ſed a ſpeciebus & generibus. Secundo modo, vt habet conditionem iſtam quæ eſt abſtractio formalis ſimiliter à ſpeciebus & generibus. Tertio modo vt neutram iſtarum conditionum habens: abſtractum tamen à ſingularibus primo modo ens non eſt pertinens ad hanc quæſtionem: quia ipſum vt ſic eſt totum vniuerſale, nos autem loquimur de cognitione confuſa actuali non virtuali. Secundo modo ens eſt terminus metaphyſicalis: & fortè adhuc viris doctiſsimis non innotuit. Tertio modo ens eſt primum cognitum, & nuncupatum eſt ens concretum quidditati ſenſibili: quia non eſt ſeparatum aliqua dictarum abſtractionum à quidditate ſpecifica vel generica.

Abſtractio.

¶ Ad horum pleniorem intelligẽtiam nota quòd ſicut eſt duplex

comp

compoſitũ,ſ.formæ cum materia,& totius cum partibus, ita duples eſt abſtractio per intellectũ, ſ.qua formale abſtrahitur à materiali,& qua totum vniuerſale abſtrahitur a partibus ſubiectiuis, ſecundum primã quantitas abſtrahitur à materia ſenſibili, iuxta ſecundam animal abſtrahitur à Boue & Leone, primam voco abſtractionem formalem, ſecundam verò voco abſtractionem totalem, eo quod quia abſtrahitur prima abſtractione, eſt vt forma eius, à quo abſtrahitur. Quod vero abſtrahitur ſecunda abſtractione,eſt vt totum vniuerſale reſpectu eius,à quo abſtrahitur.

¶Differunt autem hæ duæ abſtractiones quadtupliciter. Primò quia in abſtractione formali ſeorſum vterq; conceptus completus habetur,eius,ſ.ꝙ abſtrahitur,& eius à quo abſtrahitur, id eſt, formalis & materialis, ita ꝙ conceptus alter alterũ non includit. Linea enim in eo ꝙ linea, habet cõpletæ ſuam diffinitionem non includentem materiam ſenſibilem,& econuersò,materia ſenſibilis lineæ habet cõpletẽ ſuam diffinitionem nõ includentẽ aliquid lineæ,in eo ꝙ linea : aliter diffinitiones naturales abſtraherentur à materia ſenſibili. In abſtractione vero totali non remanet ſeorſum vterque conceptus completus, ita ꝙ alter alterum non includit,ſed vnus tantum,eius, ſcilicet ꝙ abſtrahitur. Quãdo enim abſtraho animal ab homine non præcidunt ſe inuicem cõceptus hominis & animalis, ſed tantùm conceptus animalis non includit cõceptum hominis,homo enim non eſt intelligibilis ſine animali.Fundamentum huius differentiæ eſt,ꝙ illa abſtractio fit per conſideratione alicuius,ꝙ eſt de ratione inferioris, & per remotionẽ, id eſt non conſideratione alicuius, ꝙ eſt de ratione illiuſmet inferioris,abſtrahitur enim animal ab homine per hoc,ꝙ intellectus conſiderat in homine animal & non rationale, quorum vtrunq; eſt de ratione hominis. Illa autem abſtractio non fit per conſiderationem alicuius ꝙ ſit de ratione illius materiæ, & per non conſiderationem alicuius, ꝙ ſit de illius ratione, ſed potius fit per ſeparationẽ eorũ,quæ ſunt de ratione formalis, ab his quæ ſunt de ratione materialis.& ecõuerſò,vt exemplũ datũ oſtendit.

¶Secundò,differunt,quia per abſtractionem formalẽ oritur in eo ꝙ abſtrahitur actualitas,diſtinctio & intelligibilitas.In abſtractione verò totali oritur in eo ꝙ abſtrahitur potentialitatis confuſio, & minor intelligibilitas.Tertio differũt, quia in abſtractione formali quãtò aliquid eſt abſtractius,tantò eſt notius naturæ.In abſtractione verò totali quantò eſt abſtractius,tantò eſt notius nobis.Fundamentum harũ differentiarũ eſt quia abſtractio formalis fit per ſeparationem à materialibus potentialibus, & huiuſmodi. Abſtractio autem totalis fit per ſeparationem à ſpecificis actualitatibus,à quibus quantò aliquid eſt abſtractius, tanto eſt potentialius.cùm genus poteſtate contineat inferiora, & tantò eſt minus intelligibile,cùm actum ſm ſe ſit notior potẽtia. ſexto. Meta. tex.Cõmen.2.Quartò,differunt, quia penes diuerſos modos abſtractionis formalis ſcientiæ ſpeculatiuæ diuerſificantur, vt patet ſexto Metaph.in principio. Abſtractio autẽ totalis communis eſt omni ſcientiæ.Propter ꝙ metaphyſicalia vt ſic non comparantur ad naturalia per modum totius vniuerſalis ad partes ſubiectiuas, ſed vt formalia ad materialia, ſicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphyſicales ſint vniuerſaliores aliis,& comparari poſſint ad alia vt ad partes ſubiectiuas. eo quòd eidem poteſt vtraque abſtractio conuenire, in inquantum ſtant ſub conſideratione metaphyſicali,non ſunt vniuerſalia reſpectu naturalium, ſed formę,& naturalia ſunt earum materia,hoc eſt valde notandum.Patet ergo quomodo ens quandoque habet abſtractionem formalem,quando ſcilicet cum præciſione cæterarum rationum genericarum & ſpecificarum accipitur,& quomodo quandoque habet abſtractionem totalem, quando ſcilicet vt totum vniuerſale poteſtate includens cætera genera & ſpecies, conſideratur. Patere etiam poteſt quòd nunc intendimus, quomodo ens ſit concretum quidditati ſenſibili, cùm ſcilicet neutra illarum abſtractionum fulcitur, ſed in quidditate ſenſibili abſtracta à ſingularibus abſque aliqua ſeparatione inſpicitur, & ſic eſt manifeſtum quid ſignificetur nomine Entis concreti quidditati ſenſibili.

Tex. cõ. 4

Supplementum in cõcluſione.

¶Id verò ꝙ præſupponit concluſio eſt,ens poſſe cognoſci cognitione actuali confuſa,ꝙ Scotiſtæ negant, tenentes ens non poſſe cognoſci cognitione actuali confuſa,ſed diſtincta tãtum. Et probant ſic, Id quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, non poteſt cognoſci cognitione confuſa actuali, ens habet cõceptum ſimplicem, ergo. Maior patet ex eo,ꝙ cognitio confuſa actualis fit cùm intellectus fertur in obiectum ſecundũ id ꝙ actualiter in eo includitur,neſciẽdo reſoluere in partes rationis illius obiecti. In id autem ꝙ habet conceptum ſimpliciter ſimplicem,non contingit intellectum ferri ſm aliquid,& ſm aliquid non aliter conceptus eius eſſet compoſitus. Minor patet, quia conceptus entis eſt irreſolubilis. Vt autem videatur ꝙ concluſio non præſupponit aliquod falſum, vt patet inſufficientia huius rationis aduertas quòd ſicut de ratione cognitionis diſtinctè actualis non eſt, quòd obiectum cognoſcatur per reſolutionem in partes rationis, vt patet,cum diſtinctè cognoſcitur ens, ſed eius ratio ſtat in hoc quòd obiectum penetretur ab intellectu ſm omne, ꝙ actualiter in illo inuenitur, ſiue hoc fiat per reſolutionẽ obiecti in partes rationis,ſiue fiat ex claro intuitu obiecti ſimplicis, ita nõ eſt de ratione cognitionis confuſæ actualis, ꝙ intellectus intelligat obiectum ſm aliquid,& ſm aliquid ignoret, ſed ſufficit ꝙ intellectus feratur in obiectum ipſum actualiter,& non penetret eius actualitatem,ita ꝙ in hoc ſtat ratio cognitionis confuſæ actualis,quòd intellectus feratur in obiectum ſecundũ id ꝙ actualiter in eo eſt, non penetrando ipſum. Siue autẽ id contingat ex eo,quòd obiectum eſt reſolubile in plures cõceptus, ſiue ex alio per accidens, hoc ſe habet ad cognitionem confuſam actualem,& ſic ratio Scoti aſſumit maiorem falſam, & probationem peccantem falſum conſequentis,ab inferiori ad ſuum ſuperius negatiuẽ, a negatiua vnius modi cognitionis confuſæ ad negatiuam vnius modi.

¶Et ꝙ ita ſit,& ꝙ ens & quodlibet ſimpliciter ſimplex poſsit cognoſci cognitione confuſa actuali,probo ſic,Quandocunque intellectus fertur in ens, actualiter ipſum concipiendo, & neſciẽdo ſeparare ens à ſubſtantia & accidẽte, habet de ente cognitionem confuſam actualem, ſed multorum hominũ intellectus eſt huiuſmodi,ergo,&c.Maior ſic manifeſtatur, quia cũ intellectus actualiter fertur in ens & tamen neſcit ſeparare propriã eius rationem à rationibus propriis ſubſtantiæ & accidẽtis,aut habet cognitionem confuſam aut diſtinctam. Non diſtinctã, quia effectus inſeparabilis cognitionis diſtinctæ, eſt ſcire illius obiecti differentiam ab aliis,ergo cõfuſam, & cùm poſitum ſit ꝙ ſit cognitio actualis, ſequitur quòd ſit cognitio confuſa actualis.Minorem experientia docet,videmus enim multos per plures annos exercitatos in ſtudiis adhuc neſcire diſtinguere rationẽ propriam entis à ſubſtantia & accidente, quos neſcire habere conceptum actualem entis fatuum eſt dicere,& cõtra ſenſum,conſiderant enim ens ſecundum id quod actualiter in ſe habet,& totum attingunt, ſed quia non totaliter comprehendunt, ideo neſciunt ipſum ab aliis ſeparare, reſtat igitur præſuppoſitum in noſtra concluſione ſolidum,& falſum eſſe,ꝙ ens ſola cognitione actuali diſtincta cognoſcatur. Nũc ſupereſt probare cõcluſionem, quàm habes quo ad primam partem à S.Th.& Auicen.dicentibus,quòd ens eſt id quod intellectui noſtro primo imprimitur, probatur ergo ſic concluſio, Conceptus imperfectiſsimus omnium eſt primus via originis, ſed conceptus actualis confuſus entis eſt conceptus imperfectiſsimus omnium,ergo eſt primus via originis.Maior patet, quia imperfectiora ſunt priora via generationis.9.Metaphy.tex.com.15.Minor etiam eſt de ſe euidens,quia omnis alius conceptus cum addat ad entis conceptum eſt perfectior illo,ſicut totum ſua parte.

¶Reſpondet Antonius Trombeta,ꝙ perfectio conceptus eſt duplex,perfectior obiectalis & perfectior euidentiæ, ille conceptus eſt perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius poſitiue, ille autem eſt perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Ariſt. (in proœ. Meta.) Vnde ſi in argumento ſit ſermo de perfectione obiectali, maior eſt falſa : & minor vera, ſi de perfectione euidentiæ,maior eſt vera & minor falſa. Tex. com. 15.

¶Contra,& probo ꝙ minor ſit vera de perfectione euidentiæ loquendo,ita ꝙ cõceptus actualis cõfuſus entis ſit imperfectiſsimꝰ, quo ad euidentiam. Ille conceptus eſt omnium ineuidentiſsimus ſub quo intellectus poſitus magis remotus eſt a cognitione aliorum omniũ.quàm ſub quocunq; alio cõceptu,cõceptus actualis confuſus entis eſt huiuſmodi.ſ.ꝙ intellectus habens ipſum,magis diſtat ab aliorum cognitione, quam habẽs quẽcunque aliu conceptum,ergo conceptus actualis confuſus entis eſt ineuidentiſsimus omnium.Maior patet ex eo ꝙ euidẽtia conceptus. cũ ſit propria perfectio intellectus.quantũ maior eſt. tantò intellectũ magis propinquum reddit ad aliorũ cognitionem,præſertim cũ intellectus ex euidẽtibus ad ineuidentia naturaliter procedat. Minor vero probatur ſic.Quandocũq; ſint aliqui duo cõceptꝰ,quorum vnus actualiter alterũ includit,& nõ ecõuerſo intellectꝰ habẽs illũ,qui actualiter includit alterum, eſt in proximiori diſpoſitione ad cognoſcẽdũ reliquũ,q̃ econuerſo,modo cõceptꝰ entis ita ſe habet ad alios,ꝙ ipſe alios non includit, alij verò actualiter ipſum includũt,ergo intellectus habẽs cõceptũ eius magis diſtat ab aliorũ cognitiõe,q̃ habẽs quẽcunq; aliũ cõceptũ,Et confirmatur per Sco.dicẽtem,ꝙ pars rationis actualiter intellectæ eſt ſatis proxima intellectui, adeò vt proximius eſſe non poſsit.Illud aũt ꝙ adducitur ex proœ.Metaph. ꝙ euidentia attẽditur penes obiectum pauciora actu includens ad propoſitũ non eſt quoniam certitudo illa eſt certitudo obiectalis,ſermo autem noſter eſt de euidentia ſe tenente ex parte intellectus, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad ſibi ineuidentia & incerta. Lect. 2.

¶Secũdò ꝓbatur eadẽ cõcluſio ſic,Cognitio primorũ principiorũ eſt prima cognitio cõplexa,ergo cognitio eius ẽ prima cognitio incõplexa. Antecedẽs patet ex eo ꝙ cognitio quæ ẽ a natura debet ꝓcedere eam,quæ eſt ex induſtria, & ex eo ꝙ in oĩum ſunt noritia etiã in pueritia,& ex eo ꝙ præſupponũt ad quodlibet diſcere,vt habet primo Poſte.Conſequentia verò probatur,quia cũ ens ſit terminus, Tex. Cõ. 5.

terminus ille, ex quo conficitur principium primum: ſi ens non eſſet primum cognitum, ſed aliquid aliud, poſſet tunc fieri alia complexio ab intellectu: adhuc non habita notitia principij,&c.

Contra Scoti poſitionē.

¶Contra ipſam poſitionē Scoti arguit: Species ſpecialiſsima non eſt obiectum confuſiſsimū ſimpliciter, ergo cognitio eius actualis confuſa non eſt prima ſimpliciter, & conſequenter ipſa nō eſt primum cognitū. Conſequētia tenet ex poſitione aduerſa dicēte, ꝙ ideo ſpecies ſpecialiſsima eſt primū cognitū: quia eſt cōfuſiſsima. Antecedēs probatur ſic ſic Genus eſt cōfuſius ſpecie ergo ipſa non eſt confuſiſsima. Conſequentia iterum eſt nota: Antecedens probatur, Quod plura continet eſt cōfuſus, genus plura continet quàm ſpecies: animal enim continet plura, quàm homo. ergo,&c.

¶Reſpondent, quòd continentia eſt duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quòd id eſt confuſius, quòd plura continent actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potentia: ſpecies autem in actu, & ideo ſpecies eſt confuſior.

¶Contra, confuſius eſt quòd continet plura ſine ordine, quam quod continet plura cum ordine: ſed continens actualiter continet plura ordinatè ſpecies enim ordinatè continet partes diffinitiuas: continens autem in potentia continet plura ſine ordine. ergo continens plura potentialiter eſt confuſius.

¶Reſpondet Anto. Trombeta. quod genus continet ſpecies ordinatè & non ſine ordine, eo quod non reſpicit eas niſi mediis differentiis, quæ ſunt valde ordinatæ.

2. de diffinitiua

¶Cōtra. Genus continet ſpecies & differētias in actu: ſed in potentia (vt dicit Porphyrius.) ergo continet eas indiſtinctè. Tenet conſequentia: quia actus eſt qui diſtinguit ſeptimo Metaph. text.

7. cō. 49.

com. 49. tunc vltima continet indiſtinctè: ergo non ordinatè. Tenet conſequentia: quia ordo abſque diſtinctione non eſt imaginabilis (etiam ſi fingendi detur licentia,) Quòd autem dixit, genus, ſ. non reſpicere ſpecies niſi mediis differentiis ordinatis, non iuuat: eo quòd non ſolùm ſpecies, ſed etiam differentias inter ſe ordinatas genus abſque ordine continet: vt probatum eſt.

¶Aduertas hic, quod confuſio non ſequitur continentiam plurium (vt Scotiſtæ fingunt) ſic enim vniuerſum eſſet maximè confuſum: ſed continentiam plurium ſine ordine. Vnde prouerbium eſt, vbi pluralitas ſine ordine, ibi confuſio,&c.

SECVNDA Concluſio eſt iſta. Inter conceptus actuales confuſos prædicatorū quidditatiuorū non eſt eſſentialis ordo originis. probatur ſic, Quandocunque ſunt aliqui cōceptus eſſentialiter ordinati ordine originis, impoſsibile eſt extremos generati nō genitis inter mediis. Iſta patet de ſe: aliàs non eſſet ordo eſſentialis originis inter illos: ſed de facto habemus conceptus cōfuſos actuales extremorum abſque intermediorum conceptibus: ergo non eſt inter eos eſſentialis ordo originis. Minorē experientia declarat: experimur nanque nos concipere hominē, & ſubſtantiam, & tñ intermedia ignoramus non ſolū diſtinctè, ſed confuſe: caremus eñi cōceptibus propriis eorū, quibus actualiter in ipſa dirigatur intellectus acies, & nō ſolū ignoramus reſoluere ipſa in partes diffinitiuas. E qa hæc ratio cōuincit me, ideo ſolā adducn. Ex hoc patet defectus Scotiſtarū dicentiū, ꝙ eſt ordo eſſentialis inter conceptus confuſos: non enim poſſunt ſoluere hanc rationē.

¶Sed immediatè contra hæc obiicitur ſic. Inter conceptus cōfuſos actuales ſuperioris & inferioris non eſt ordo eſſentialis originis. ergo iſta pōt primò generari conceptus ſpeciei ſpecialiſsimæ, ſicut entis: ꝙ eſt contra primā concluſionem. Tenet conſequentia: quia ordo non eſſentialis non eſt neceſſarius, & variari poteſt.

¶Ad hoc dico negando conſequentiā, licet enim ſit ordo eſſentialis inter omnes conceptus confuſos, eſt tñ talis ordo inter cōceptus entis, & quēcunq; aliū. Nec hoc eſt voluntariū, eo ꝙ conceptus entis eſt quædā forma generaliſsima ipſius intellectus, ſicut forma corporeitatis eſt forma generaliſsima ipſi' materiæ, vnde ſicut inter formā corporeitatis & alias eſt ordo eſſentialis non autem inter alias formas inter ſe, ita inter conceptū entis & alios, non autem inter alios ſe, poteſt enim poſt cōceptum entis quodcunq; aliud concipi, Siue ſubſtantia, ſiue accidens, ſiue ſpecies, ſiue genus. Eſt etiā conceptus entis quaſi naturalis ipſi intellectui ſicut & cognitio primi principij, ſtati eñ præſentatū ens ob oīb' cognoſcit, & ideo ipſum oportet eē pri' aliis eſſētialiter ſicut vniuerſaliter actus naturalis ꝓcedit cæteros qui penitus ab extra ſūt, nō eſt aūt ſimibs rō de aliis conceptibus iter ſe. Et hæc de tertio.

Quinq; dictorū S. Tho. defenſio

QVO AD QVARTVM, quia Anto. Trombeta impugnat quædam dicta S. Doct. in prima parte, q. 85. art. 4. vbi tradit ordinem intellectualis cognitionis ſm vitam Peripateticā, ideo adduco eius impugnationes, & ſoluo. Quinq; autem ſunt dicta, contra quæ arguit. Primum eſt, intellectus eſt vniuerſalium & prius magis vniuerſalium. Secundū, Intellectus noſter procedit de potentia ad actum. Tertium notitia rerum in vniuerſali eſt notitia incompleta. Quartum, Notitia in vniuerſali eſt notitia ſecundum quid, & in potentia. Quintum, Senſus exiens de potentia ad actum prius communius, quam minus commune cognoſcit.

¶Contra primum arguit ſic, S. Thom. tenet, ꝙ quicquid eſt in re & ex natura rei fit ſingulare, addo huic aliam propoſitionem, ſ. illud ꝙ præcedit actum intelligendi, eſt reale, tunc ſic, quicquid eſt in re eſt ſingulare, quicquid prima intellectione intelligitur, eſt in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, eſt ſingulare, ergo non poteſt intelligere magis vniuerſaliter, Maior eſt S. Tho. Minor eſt ſecūdo ſuppoſita patet, quod quadrupliciter probatur. Tum quia ens rationis, eſt poſterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectum eſt cauſa entis realis, ſ. primi actus intelligendi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, quæ non eſt niſi ad terminum realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt à menſura, ens autem reale non dependet ab ente rationis.

Primo intellectum eſt vniuerſalium, et prius magis vniuerſalis.

¶Ad hec reſponſio. ꝙ Maior poteſt habere duplicem ſenſum. Primus eſt, ꝙ quidquid eſt in re, eſt ſingulare, id eſt, quidquid eſt in re eſt ſingularitas, & ſic eſt falſa, eſt enim in Sorte non ſolū ſingularitas, ſed humanitas & animalitas. Secundus ſenſus eſt quicquid eſt in re, eſt ſingulare, id eſt, quicquid eſt in re, habet eſſe ſingularizatum, & hoc modo eſt apud Peripateticos veriſsima, vnde argumentum ſi debet eſſe tribus terminis. Maior eſt falſa in primo ſenſu. in ſecundo autem conceditur totum argumentum, ens ſiquidem primò cognitum non habetur eſſe reale niſi in ſingularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeant infrà patebit.

Secūdo intellectus humanus procedit ex potentia ad actum.

¶Contra ſm dictum, ſ. intellectus noſter procedit de potentia ad actum, arguit ſic. Iſta propoſitio aſſumitur à S. Tho. ad probādum illam concluſionem, ſ. magis vniuerſale prius intelligitur, aut iſta propoſitio concludit nihil ad propoſitum, aut ipſa eſt ſimpliciter falſa. Quia ſi intelligit quòd intellectus prius intelligat aliquid in potētia quàm in actu, ipſa eſt vera, ſed non ad propoſitū: cōcedo enim quòd intellectus prius intelligit ſpeciem ſpecialiſsimam in potentia, quam in actu: ſed hoc non habetur, quòd prius genus quam ſpeciem intelligat. Si autem intelligat, quod intellect' procedit de potentia ad actum, id eſt de notitia imperfecta ad perfectam, ipſa non eſt vniuerſaliter vera vt patet cùm proceditur à notitia præmiſſarum ad concluſiones, & a notitia cauſæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiā illud eſſe falſum, ſcilicet quòd intellectus proprius peruenit ad actum imperfectum quam perfectum, nam aër illuminatus non prius imperfectè deinde perfectè illuminatur à ſole, ſimiliter intellectus prius recipit actum quam habitum: & tamen actus eſt perfectior habitu, vnde ad hoc quod propoſitio ſit vera, oportet probare ordinem eſſentialem actus incompleti ad actum completum.

¶Ad hoc reſpondeo quòd S. Tho. intelligit illam propoſitionem neutro illorū modorum preciſè, ſed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimatè perfectum trāſiturus per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectū, quam perfectum: & habet iſta propoſitio ex octauo Phy. text. com. 58. & nono Meta. text. cōmento 14. & in libro ſecūdo de Partibus animalium, ꝙ priora via generationis ſunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore ſubſumatur Minor. ſ. intellectus noſter eſt exiens de potētia ad actum vltimatè perfectum, puta cognitionem diſtinctā ſpeciei ſpecialiſsimæ tranſiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actū imperfectū ꝙ̄ perfectū, minor eſt euidens: eo quòd cognitiones generum ab omnibus cōceduntur act' intermedij & ſic ratio cōcludit quòd prius magis vniuerſale quàm minus vniuerſale diſtinctè cognoſcam': quòd intendebat beatus Thomas, ſed ille deceptus eſt qa credidit S. Tho. loqui de cognitionibus cōfuſis actualibus, cùm, ſicut ſupra dictum eſt loquatur de cognitione confuſa virtuali ipſius ſpeciali & diſtincta eiuſdem & generis, cognitio enim diſtincta actualis generis appellatur ibi confuſa ipſius generis & ſpecierum eo ꝙ confuſe in illa ſpecies & generis poteſtas cognoſcantur. Ad id quòd additur contra hanc propoſitionē, Intellectus ꝓcedit de notitia imperfecta ad perfectā, dicit ꝙ hæc propoſito eſt vera vniuerſaliſsime ſi intelligatur.

¶Pro cuius intellectu & omnium inſtantiarum ſolutione aduerte primò, quòd proceſſus naturæ & intellectus eſt duplex, alter ſecundum ordinem generationis tantum, alter ſecundum ordinem generationis & cauſalitatis effectiuæ, vel finalis. Primus proceſſus eſt quando inter terminos & media non cadit niſi prioritas & poſterioritas ſecundum generationem. Secundus eſt quando vltra iſtam prioritatem inuenitur in illo quod eſt prius etiam prioritas cauſæ effectiuæ vel finalis.

¶Secundò aduerte quòd aliud eſt perfecti' altero dupliciter, ſcilicet ſimpliciter vel ſecundum quid iſta enim quod aliquid ſit ſimpliciter, id eſt ſecūdum ſuam naturam altero perfectius: quòd tamen ſecundum aliquam conditionem eſt imperfectius illo ſicut ſubſtantia materialis eſt ſimpliciter perfectior accidente, quo tamen eſt imperfectior ſecundū quid inquantū actuatur per illud. Dicit ergo quòd tam natura, quam intellectus in ꝓceſſu generationis tantum ſemper procedit de imperfecto ſimpliciter ad perfectum ſimpliciter. eo quod ordo generationis attenditur penes genus cauſæ materialis: ſicut animal prius generatur quam homo vt dicit in libro de animalibus. In proceſſu autem ſecundo

proceditur de imperfecto non ſimpliciter, ſed ſecūdum quid, ad perfectius ſecundum quid, ſicut ſubſtantia eſt prior generatione accidente, & vltra hoc eſt prior cauſalitate finali, eo quod eſt finis eius, & quandoque agens, conſtat autem ipſam eſſe ſecundum quid imperfectiorem accidente, inquantum eſt in potentia reſpectu eius, & cauſalitatem materialem participat.

¶ Ad primā igitur inſtātiarū dicitur ꝙ præmiſſa nō ſunt priores concluſione via generationis tantum, ſed etiam ordine cauſalitatis effectiuè (vt dicitur ſecundo Phy. tex. commen. 31.) In alia litera vt teſtatur ibi S. Tho. & colligi poteſt ex primo Poſteriorū, & ideo ſufficit ꝙ notitia earū ſit imperfectior ſecūdū quid, vnde etiā in genere cauſæ materialis collocatur, ſecundū Phyſi. ibidem & quinto Metaph. tex. comm. 1. Idem dico ad ſecundam de proceſſu notitiæ cauſæ ad effectū. De aere illuminato nō eſt ad propoſitum, quia illuminatio non eſt ſucceſsiua, cōceptus verò generis & ſpeciei ſibi ſuccedunt. Falſum quoque eſt ꝙ actus præcedens habitū ſit ſimpliciter habitu perfectior, licet hoc ſit verū de actu elicito ab ipſo habitu, vt habes primo Ethico. talis autem eſt poſterior habitu. Ordo quoque eſſentialis conceptus generici ad ſpecificum ſatis ſufficienter notus in notitia diſtincta eſt ex dictis ibidem vnde non oportebit aliter laborare.

Tertium notitia in vniuerſali eſt notitia incōpleta.

¶ Contra tertium, ſcilicet quod notitia in vniuerſali eſt notitia incompleta arguit ſic, Demonſtratio vniuerſalis eſt potior demonſtratione particulari, ergo notitia in vniuerſali, quæ acquiritur per demonſtrationem vniuerſalem, eſt potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico ꝙ argumentū peccat per fallaciam æquiuocationis: illius termini vniuerſale. Ariſt. enim vocat demonſtrationem vniuerſalem illā, qua paſsio de ſuo proprio ſubiecto ſcitur & hoc tam in paſsionibus genericis quam ſpecificis, & vult dicere ꝙ potior eſt notitia illa, quam acquirimus per demonſtrationem demonſtrantem paſsionem de ſuo ſubiecto primo: quam illa quæ fit per demonſtrationē, qua illa paſsio demōſtratur de parte ſubiecta primi ſubiecti. Nos autem dicimus quod cognoſcere hominem in animali eſt cognoſcere hominē imperfectius, quā cognoſcere hominē in ſeipſo, & hanc vocamus cognitionē in vniuerſali. Manifeſtum igitur eſt omni habenti ingeniū, ꝙ noſtra dicta Ariſt non repugnant, Aliud eſt enim dicere, A cognoſcitur in vniuerſali, &, A demonſtratur demonſtratione vniuerſali primo modo A non cognoſcitur in ſemetipſo, ſed in ſuo ſuperiori, ſecundo modo A in ſeipſo cognoſcitur ineſſe ſuo primo ſubiecto.

Quartū notitia in vniuerſali eſt notitia ſecundum quid et in potentia ac confuſa.

¶ Contra quartum, ſcilicet notitia in vniuerſali eſt notitia ſecundum quid & in potentia, propterea quòd in ipſo vniuerſali intelliguntur particularia ſub quadam confuſione, ex quo infertur, ergo notitia in vniuerſali eſt notitiia confuſa.

¶ Cōtra, illa probatio nulla eſt quæ procedit ſm fallaciā æquiuocationis iſta eſt huiuſmodi, ergo &c. Declaratur Minor, quia aliud eſt loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorum, q̄ in ipſo includunt. Licet enim notitia virtualis particularium in vniuerſali ſit cōfuſa tamen notitia actualis ipſius vniuerſalis eſt diſtincta, & quia ab his, q̄ actualiter confundunt in obiecto, attēditur cōfuſio notitiæ cū notitia ſpecificet ab obiecto, & his, quę ſunt intrinſeca nō debet dici notitia cōfuſa, ſed diſtincta.

¶ Ad hæc dico ꝙ iſte non intelligit S. Tho. qui vult, ꝙ notitia diſiuncta animalis, vt eſt totū diffinibile, ſit notitia confuſa animalis, vt eſt totum vniuerſale, & conſequenter notitia confuſa ſpecierū, & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur enim ꝙ notitia qua actualiter fertur intellectus in ipſum animal, vt vniuerſale, & non in ſuas ſpecies eſt notitia cōfuſa animalis, vt totū vniuerſale eſt & nō ſolum ſpecierū eius, vt expreſſè dicit ibi S. Thom. vnde contingit animal ſimul eſſe notum diſtinctè & confuſè diuerſimodè, vt ſupra dictū eſt. Nec oportet ꝙ ſi iſtæ duæ notitiæ ſimul inueniantur, ſint eædem cum etiam ſeparentur, puta cùm & actualiter & virtualiter animal diſtinctè cognoſcitur. Quod autē addit ꝙ talis notitia non debet dici confuſa, falſum eſſe oſtenditur, ex eo ꝙ minor eſt cōfuſio actualis q̄ potētialis. Quod vltimo additur, ꝙ notitia ſpecificatur ab obiecto eius intrinſecis, ad propoſitum non eſt, cōfuſio enim & diſtinctio non ſunt ſpecies cognitionū, alioquin cognitio cōfuſa & diſtincta eiuſdem obiecti non eſſent eiuſdem ſpeciei & ſic notitia non ſpecificaretur ab obiecto, vnde aſſumptū eius implicat contradictionem in propoſito.

1. q. 85. artic. 3.

Quintum ſenſus exiens de potentia ad actum magis cōmune prius attingit. quā minus commune.

¶ Contra quintū, ſ. ꝙ ſenſus exiens de potentia ad actū prius cōmunius quàm minus cōmune cognoſcit arguitur ſic, Senſus nō cognoſcit niſi ſingulare, ergo nō prius cognoſcit magis commune. Quòd ſi dicas ſenſum non cognoſcere magis commune in ſe, ſed pro cognoſcere ſingulare magis communius, contra, aut cognoſcit ſingulare magis cōmunius, ita ꝙ ſingularitas eſt ratio cognoſcendi, aut ita ꝙ natura communis ſit ratio cognoſcendi, primū nō eſt dicendū, vt de ſe patet, nec ſm poteſt dici à Thomiſtis, quia hoc ideo eſſet, quia natura illa eſſet ratio mouendi ſenſum.

¶ Contra ꝙ arguitur ſic, illud non eſt ratio mouendi, ꝙ eſt idem re & ratione ei, cui repugnat ratio mouēdi. ſed natura communis eſt eadem re & ratione ſingularitati, cui repugnat ratio mouendi, ergo, &c. probatur minor, quia natura & ſingulare non diſtingūtur realiter, non ex natura rei apud ſe, nec ratione ꝙ probo, quia diſtinctio rationis ſequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus eſt intellectus. Et confirmat quia actus realis nō dependet ab ente rationis ſed ſenſatio eſt actus realis, ergo non depēdet ab ente rationis, ſed obiectū ſenſibile habēs in ſe diſtinctionem rationis eſt ens rationis, vel aggregatū ex ente reali & rationis ergo, &c. & confirmatur ratio principalis ſic. Quæcunq; ſunt indiſtincta omnino ſecundū rem, ſi vnū terminat ad aliqua actionē realem & reliquū terminabit eandē, ſed natura magis communis & minus cōis ſunt homini, ergo &c. & hoc ſuppoſita debita approximatione ad ſenſum. Confirmatur ſecundo, idē ſenſus primò cognoſcit ꝙ ſpecies ſenſibilis primo repreſentat, ſed ſpecies ſenſibilis primo repreſentat ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ poſita debita diſtantia, ergo &c. Minor probatur, Species ſenſibilis primò repreſentat obiectum ſub ea ratione, qua imprimitur ſenſui, ſed imprimitur ab obiecto ſub ratione naturæ ſpecificè. Tū quia eſt actualior & perfectior. Tum quia ſpecies ſenſibilis eſt naturalis ſimilitudo cauſata ab obiecto repræſentans ipſum adæquatè ſecundū rationē ſibi eſſentialius competentē, ergo magis repræſentat ipſum rōne, quæ ſibi eſſentialius & perfectius cōpetit, quā ſub ea ratione, quæ ſibi remotè & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc reſpondetur, ꝙ reſponſio ibi recitata eſt bona & recta. Ad impugnationem dico, ꝙ natura talis puta color & non natura cōmunis, id eſt color cōmunis eſt ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque ſui parte. nam apud S. Thom. in Prima parte q. 2. arti. 3. in rebus materialibus natura & ſingularitas diſtinguuntur realiter, & diſtinctio rationis, licet actualiter ſit poſt ſenſationem, fundamētaliter tamen preuenit ipſum, & hoc ſufficit. Ad cōfirmationem dicit primò, ꝙ obiectum ſenſibile habēs diſtinctionem rationis fundamētaliter, nō eſt ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente ratiōis. Diſtinctio enim rationis fundamentaliter nihil addit ſupra rem. Dicit ſecundo, quòd ſenſatio non cauſatur à diſtinctione naturæ, ſed à natura ipſa habente talem cōditionē, & ideo dato ꝙ diſtinctio illa eſſet ens rationis, adhuc nihil cōcludit, non enim color inquantum diſtinctus à ſua ſingularitate mouet, ſed hic color inquantū color, de cuius ratiōe, nec diſtinctio nec adunatio eſt. Ad aliam confirmationem dicitur, ꝙ maior eſt falſa quo ad actiones nihil reale ponentes in ſuis terminis, quales ſunt actiones immanentes. poſſunt enim intelligere Dei ſapientiam non intelligendo eius bonitatē. Ad alias confirmationes premitto, quòd non dicit S. Tho. ꝙ ſemper ſenſus prius cognoſcat magis cōmune, quā minus cōmune: verbo enim ſua ſunt iſta. Et quia ſenſus exit de potentia ad actum, ſicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in ſenſu, na primò ſm ſenſum diiudicamus magis cōmune, quam minus commune & ſm locum, & ſm tempus. Ex quibus verbis non habetur niſi ꝙ ſenſus primò ſm locum & tempus cognoſcit ſingulare magis communis, & non habet, quòd ſemper ita ſit, vnde argumēta illa non ſunt contra S. Tho. licet non concludant, falſum enim eſt, ꝙ ſpecies ſenſibilis primo repræſentet ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ, & eius probatio falſa eſt, ſ. quòd ſpecies ſenſibilis ſit primò impreſſa à natura ſpecifica. nam ſpecies ſenſibilis primo imprimitur à per ſe primò obiecto ſenſus, nullius autem ſenſus obiectum primum eſt ſpecies ſpecialiſsima, vt patet diſcurrendo. propterea ſpecies viſibilis imprimitur primò à viſibili in eo, quòd coloratū, & non ab ipſo, in eo, ꝙ eſt album vel nigrum. Nec obſtat, quòd albedo ſit actualior colore, quia hoc non ſufficit, ſed requirit quòd ſit primum obiectum potentiæ. Nec eſt verum ꝙ aſſumit, ſ. ꝙ eſſentialius inſit ſenſibili natura ſpecialiſsima, quam natura generis, imò huic viſibili, vt ſic eſſentialior eſt color, quam albedo ſiue nigredo, quod patet ex hoc, quòd ſublata albedine ſiue nigredine viſibile remanet, non autem econuerſo. Et hæc de quarto.

1. queſt. 3. arti. 3.

QVOAD quintum reſpondetur ordinatè argumentis factis, & ad primum negat illud vltimo aſſumptum, ſ. ꝙ perfectiſsimus effectus, quem poſſunt primo producere agentia ad intellectionē, ſit conceptus ſpecificus. Dico enī, quòd perfectiſsimus, quē ꝓ tūc poſſunt: eſt conceptus entis, imò nullum alium poſſunt pro tunc. Et cùm contra hoc arguitur, quia ſic nunquam ꝓduceretur conceptus ſpecificus, non valet cōſequentia. Ad cuius probationem dicitur, ꝙ nulla virtus poteſt in perfectiorem effectū ſuo effectu perfectiſsimo ſimpliciter, quælibet tamē virtus poteſt in effectum perfectiorem ſuo perfectiſsimo effectu, in quē poteſt pro aliquo priori, quia ille non eſt ꝑfectiſsimus, niſi ſecundū quid. Exēplum. Virtus generatiua Leonis nō pōt in perfectiorem effectū, quā ſit Leo, quia huiuſmodi eſt eius effectus perfectiſsimus ſimpliciter, poteſt tamē in effectū perfectiorē illo, quē ꝓducit in principio actionis, q̄a tamē effectus fuit perfectiſsimus, quē pro tunc poſſet ꝓducere. Ad confirmationē dicit, ꝙ Minor eſt falſa. nā intellectus exiſtēs in pura potētia nō eſt æquè diſpoſitus ad cōceptū ſpecificū, ſicut entis, nō per poſitionē alicui' cōtrariæ diſpoſitiōis, ſed ꝓpter ordinē conceptus generaliſsimi ad ſpeciales, ſicut materie

prima

prima omni contraria diſpoſitione inconſiderata, non eſt æquè diſpoſita ad formas ſpecificas, & ad formam corporeitatis: ſed oportet primò recipi formam corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad ſpeciales: propter quod conſueuit dici, ꝙ eſt indiſpoſitus priuatiuè & non contrariè.

¶Ad ſecundum patet reſponſio ex dictis: nam termini metaphyſicales vt ſic, non ponuntur à nobis primò cognoſci: ſunt enim termini metaphyſicales abſtracti abſtractione formali: ſed dicimus quòd ſignificatum huius termini ens concretum quidditatis ſenſibilis eſt primò cognitum.

¶Ad tertium dico, quòd non oportet in quacũque formatione conceptus ſpecifici ſemper ſigillatim præformare conceptũ confuſum entis: ſed ſufficit ens primò omnium fuiſſe cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quòd cùm apud nos non ponatur ordo eſſentialis inter iſtos conceptus confuſos, non oportet tantum temporis intereſſe.

¶Ad quartũ dicitur, ꝙ ſpecies ſpecialiſſima nõ eſt facilioris abſtractionis, q̃ ens, loquendo de abſtractione ad propoſitũ requiſita: ſicut enĩ ad cõceptũ cõfuſum ſpeciei ſpecialiſſimæ requiritur, & ſufficit duplex abſtractio: altera ꝑ actũ intellectus agẽtis, ſ. ſeparatio à ſingularib᷒: altera per actũ intellectus poſſibilis, ſcilicet actualiter intueri ſpeciẽ, & nõ actualiter intueri genus: ita ad cõceptũ cõfuſum actualẽ entis duplex eſt abſtractio neceſſaria: prima eſt à particularibus, quæ quidẽ fit, cũ ſpecies quæcunque abſtrahitur ab intellectu agẽte: altera fit ab intellectu poſſibili per hoc, ꝙ in quidditate quacunq; ſibi primò præſentata actualiter, primò cõcipit ens non concipiendo actualiter cætera quæ in illo ſunt: vnde tanta & tã facilis eſt abſtractio illa entis, quã facilis eſt abſtractio ſpeciei ſpecialiſſimę: imò abſtractio illa entis eſt facilior: quia faciliùs eſt actualiter concipere prius ſine poſteriori quã ecõuerſo: ex quo patet, ꝙ abſtractio illa: de qua loquitur argumẽtum non eſt neceſſaria ad cognitionẽ confuſam.

¶Ad quintũ dico, ꝙ Minor eſt falſa: & ad eius probationẽ negatur cõſequẽtia, eo ꝙ ſenſus nõ mouetur à ſingulari in eo ꝙ ſingulare. Ille enim modus arguendi ſm regulã Topicã non tenet, niſi cùm prædicatum cõuenit ſubiecto, ſecundũ ꝙ ipſum, vt habes à S. Tho. in tertio cõtra Gentiles. ca 139. quod in propoſito nõ reperitur: nõ enim hic color, inquantũ hic, mouet viſum: ſed inquãtum color. Ad aliã probationẽ dicitur, ꝙ Maior aſſumpta nõ eſt vera vniuerſaliter: eo ꝙ coloratũ magis mouet viſum, q̃ hoc nigrũ: quia à remotioribus mouet. Agens nãque corporale quãto in remotius agit, tantò fortius videtur. Secũdo dicitur, ꝙ fortius mouẽt ſenſum multa ſingularia imperfecta, quàm vnũ actualius & perfectius: & quia omnia ſingularia ſunt ſingularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à ſingularibus entis, quàm à ſingularib᷒ huius ſpeciei, & cũ intellectus accipiat vniuerſale ex multis ſingularibus, vt dicitur 2. Poſte. (& in prooemio Meta.) ideo prius cognoſcit, ens, q̃ ſpecies: & ſm hoc dicitur ad argumentũ, ꝙ maior eſt vera cæteris paribus: nõ autẽ vbi aliqua imparitas ſicut in propoſito accidit, præpõderãs inuenitur: multò enim plura ſingularia entis præponderant paucioribus ſingularibus ſpeciei: ſicut plus trahunt mille homines nõ nimis fortes, quàm decẽ fortes.

¶Ad ſextũ dicitur, ꝙ Maior ſimpliciter eſt falſa. Ad autoritatem Philoſophi dicitur primò, quòd tex. Commentatoris eſt corruptus: debet enim legi confuſa & non cõpoſita. Dicitur ſecundò, vt ſaluemus Commẽtatorem, quòd compoſitum eſt notius ſuis componentibus, vt ſic, non autem abſolutè: vnde prius confuſè cognoſco hominem, quàm partes eius diffinitiuas, vt ſic: abſolutè tamen prius cognoſco magis vniuerſale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attentos, dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nomine Eſſentiæ & Entis ſignificetur, & quomodo in diuerſis diuerſimodè inueniatur, & quomodo ſe habeant ad intentiones Logicas. Horũ enim difficultas non modica eſt, vt diuerſitas opinionum circa ipſa teſtatur, ſunt enim maximè vniuerſalia, quæ ſunt difficillima ad cognoſcendum: vt dicitur primo Metaphyſicorum.

Quid rei & quid nominis intellectum.

CIRCA hanc particulam nota, ꝙ ſicut quid rei eſt quidditas rei, ita quid nominis eſt quidditas nominis: nomen aũt cum eſſentialiter ſit nota earũ, quæ ſunt obiectiue in anima paſſionũ (ex primo Peri hermenias) nõ habet aliã quidditatem niſi hanc, quod eſt ſignũ alicuius rei intellectæ ſeu cogitatæ: ſignũ autem vt ſic, relatiuũ eſt ad ſignatũ: vnde cognoſcere quid nominis nihil eſt aliud, q̃ cognoſcere ad quid tale nomẽ habet relationem: vt ſignũ ad ſignatũ. Talis autem cognitio poteſt acquiri per accidẽtalia illius ſignati, per cõmunia, per eſſentialia, per nutus, & quibuſuis aliis modis, ſicut à Græco quærẽtib᷒ nobis (q̃d nominis anthropos) ſi digito oſtẽdatur homo, iã percipimus quid nominis: & ſimiliter de aliis. Interrogãtibus verò quid rei, oportet aſſignare id ꝙ cõuenit rei ſignificatæ in primo modo ꝑſeitatis adæquatæ. Et hæc eſt eſſentialis differẽtia inter q̃d nominis, & quid rei, ſ. ꝙ quid nominis eſt relatio nominis ad ſignatũ: q̃d rei verò eſt rei relatæ ſeu ſignificatæ eſſentia: & ex hac differentia ſequũtur omnes aliæ quæ dici ſolẽt, puta ꝙ quid nominis ſit nõ entiũ cõplexorum, per accidẽtalia, per cõmunia, per extranea: quid rei verò eſt entiũ incõplexorũ per propria & eſſentialia: relatio enim vocis poteſt terminari ad nõ entia in rerũ natura, & cõplexa: & declarari per accidẽtalia, & huiuſmodi: eſſentia autẽ rei nõ niſi ꝑ propria eſſentialia habetur de entibus incõplexis.

Quia verò ex compoſitis cognitionem ſimplicium accipere debemus, & ex poſterioribus deuenire in priora, vt a facilioribus incipientibus conuenientior fiat diſciplina: ideo ex ſignificatione entis ad ſignificationem eſſentiæ procedendum eſt.

¶In hac tertia parte prooemij reddit auditores dociles ordine dicẽdorũ, proponẽs tali cõcluſione. Ab ente ad eſſentiã ꝓcedendũ eſt: quã probat duplici medio. Primo ſic, Ex cõpoſitis ad ſimplicia procedẽdum eſt: ſed ens eſt velut compoſitum, & eſſentia velut ſimplex: ergo ab ente ad eſſentiã procedendũ eſt. Secundo ſic, Ex poſterioribus in priora procedendũ eſt: ſed ens eſt poſterius eſſentia: ergo ab ente ad eſſentiam procedendum eſt. Maior vtriuſq; rationis probatur: quia ex facilioribus eſt inchoãdum: compoſita autẽ & poſteriora ſunt faciliora nobis ſimplicibus.

¶Circa minorẽ primæ rationis nota, quòd ens, vt infra dicetur, ſignificat id quod habet eſſe: id autem quod habet eſſe, comprehendit in ſe eſſentiam: eſſentia verò ſignificat id quod importat diffinitio, vt dicetur: quæ nõ dicit eſſe vel nõ eſſe, ex primo. Poſteriorum: ens ergo ita ſe habet ad eſſentiam: quod cõplectitur in ſe vtrũque, eſſentiã, ſcilicet & eſſe: eſſentiam verò alterũ tantùm, & ideo ens appellatur compoſitum reſpectu eſſentiæ. *Cap. 1. in prin. c. 2 q. 2. in fi.*

¶Circa maiorem ſecundæ rationis ſcito, quòd quãdo dicimus, Ex poſterioribus procedendum eſt, intelligitur ex poſterioribus ſecundum naturam, prioribus quo ad nos: innata enim eſt nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Phy. tex. com. 2. Minor ſecundæ rationis probatur ex eo, ꝙ compoſitum eſt poſterius componentibus: & ens (vt dictũ eſt) compoſitum eſt reſpectu eſſentiæ.

CAPVT I.

Entis & eſſentiæ nomine quidnam ſignificetur, oſtendit. Nomina item Varia ponit, quæ eſſentiam ſignificant.

SCiendum eſt, quòd ſicut in quinto Metaphyſicæ Philoſophus dicit: ens per ſe dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod ſignificat propoſitionum ueritatem. Horum autem differentia eſt, quia ſecundo modo poteſt dici ens omne illud, de quo affirmatiua propoſitio formari poteſt, etiã ſi illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio eſt oppoſita negationi, & quòd cæcitas eſt in oculo. Sed primo modo non poteſt dici aliquid quod ſit ens, niſi quòd in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiuſmodi non ſunt eſſentia. Nomen igitur Eſſentiæ non ſumitur ab ente ſecundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ eſſentiam non habent, ut patet in priuationibus: ſed ſumitur eſſentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum eſt, quod ſignificat ſubſtantiam rei.

¶Hic incipit tractatus diuiſus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & eſſentiæ ſignificetur. In ſecunda verò quomodo eſſentia in diuerſis diuerſimodè inueniatur: pars prima vnico abſoluitur capitulo, pars ſecũda ſex: & ſic totum integrant tractatum capitula ſeptem. Quorum primum, ꝙ præ manibus habemus, tres partes cõtinet: in prima declaratur quid nomine entis ſignificetur, in ſecunda quid nomine eſſentiæ, in tertia differẽtia nominũ ipſius eſſentiæ deſignatur. Primũ tali diuiſione declaratur, ens ꝑ ſe dupliciter dicitur: vno modo, vt diuiditur ꝑ decẽ genera, alio modo vt ſignificat veritatẽ propoſitionũ: quẽadmodũ dicit Ariſto. 5. Meta. tex cõ. 14. Dixit ens ꝑ ſe ad differentiam entis ꝑ accidẽs aggregati ex rebus diuerſorũ generũ, vt homo albus: de quo habes quinto Met. text. cõ. 13. Et innuit, ꝙ tripliciter differũt ens primo mõ, & ens ſecũdo modo. Primo, q̃a ens primo modo ꝓdicatũ nõ niſi de reb᷒ exiſtẽtibus in decẽ generib᷒, ens autẽ ſecũdo modo prędicatur de omni eo, ꝙ põt eſſe ſubiectũ propoſitionis affirmatiuę. Secũdò differũt: quia ens primo modo eſt illud cõpoſitũ, de quo ſuprà diximus, ꝙ aliqualiter cõplectitur in ſe eſſentiã & eſſe: ens autẽ ſecũdo modo nõ eſt huiuſmodi: q̃m aliq̃d eſt hoc modo ens (puta negatio aut chimera) ꝙ non habet eſſentiã aliquã. Et ex hoc ſequitur tertia differentia, ꝙ ab ente primo modo tanquã à cõpoſito notiori Eſſentiæ nomẽ ſumitur: nõ autem ſecũdo modo. *Ens ſignificare veritatem propoſitionis quidnã.*

CIRCA Primam differẽtiam aduerte primò, quòd veritas

ꝓpoſitiõis, quæ eſt entis ſecũdo modo ſignificati nihil aliud eſt ꝙ cõpoſitio facta in ſecũda operatione intellectus obiecto conformis. *4. cõ. 14 ca 2 q 2 in fi: 4 circa medium.* verbi gratia, Sortes eſt cæcus ly eſt, nõ ſignificat inhæretiã cæcitatis in Sorte. eo ꝙ cecitas omni inhæretia caret cũ inhærere realiũ accidentiũ ſit: ſed ſignificat compoſitionẽ factam ab intellectu adæquãte ſeipſum per illã obiecto Sorti, ſ. carente virtute viſiua. vnde 5. Meta. in alia litera dicitur, quod ens ſignificans veritatem propoſitionis ſignificat, quoniam propoſitio eſt vera. Prima autem ſignificatio entis quid ſit, infra videbitur.

ADVERTE Secundo ꝙ licet nullo intellectu conſiderante Sortes ſit cæcus, & per cõſiderationẽ intellect⁹ nõ fiat magis vel minus cæcus: tñ cæcitas nullo intellectu cõſiderãte nullum habet eſſe in Sorte, ſtãt enim iſta duo ſimul. Quod ſic declaratur, Sortẽ eſſe cæcũ, vt ſic, nõ eſt Sortẽ habere aliquod eſſe ſubſtãtiale, vt patet nec accidẽtale, quia Sortes ſit cæcus ſola abſentia viſiuæ virtutis, quæ nihil ſuprã Sortẽ addit: vnde cæcitas nullũ eſſe omniuo ponit in Sorte: ac per hoc ꝙ abſq; omni cõſideratione intellect⁹ virtus viſiua Sorti nõ ineſt, oportet Sortẽ nullo intellectu cõſiderãte eſſe cæcũ. Dubitatio aũt in hac re accidit, quia nõ rectè inſpicitur ꝙ eſſe cæcũ nõ eſt eſſe aliquid: ſed carere virtute viſiua. Exẽplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu cõſiderãte, abſentia tamẽ gubernãtis nullũ eſſe ſubſtãtiale aut accidẽtale ponit in naue, vnde nauẽ eſſe ſine gubernatore extra animã nõ eſt eſſe aliquod, ſed nõ eſſe gubernatam. Acquirũt aũt eſſe & fiũt entia priuationes & negatiões, ex hoc ꝙ intellect⁹ intelligẽs priuatiões ꝑ habitus: & negatiões per affirmatiões format in ſeipſo rei carẽtis aliquo mõ idolũ quoddã. Verbi gratia, cũ intellectus format in ſe idolũ quoddã nauis gubernatore carẽtis: quod eſt iſta ꝓpoſitio mẽtalis. Nauis eſt ſine gubernatore, nõ præſentia gubernatoris, q̇ extra animã nihil ponit in anima, ſit eius: per hoc ꝙ intellectus fecit ipſam ꝑpropoſitionis terminũ aliquẽ, & cũ hoc eſſe ſit in anima, & nullũ aliud eſſe habeat: cõſequẽs eſt ꝙ negationes huiuſmodi & priuatiões nõ ſint entia niſi in anima obiectiuè. & ſic earũ eſſe nihil aliud eſt, q̃ intelligi quomodo tantũ omnia entia rationis habẽt eſſe.

CIRCA Tertiam differẽtiam aduertendum eſt. quòd cum nomina ſint ſigna cõceptuum, ſecundum ordinem concipiendi eſt ordo nominãdi: propterea ſicut ab ente primomodo tanquam à compoſito nobis notiori eſſentiæ notitiam ſumpſim⁹: ſic Eſſentiæ nomen ab ente originem habet.

Et quia, ut dictum eſt, ens hoc modò dictum diuiditur per decem genera, oportet quòd eſſentia ſignificet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuerſa entia in diuerſis generibus & ſpeciebus collocantur, ſicut humanitas eſt eſſentia hominis: & ſic de alijs.

¶ In hac ſecũda particula declaratur quid nomine Eſſentiæ importetur tali cõcluſione, Eſſentia ſignificat quoddã commune omnib⁹ naturis omniũ entiũ. Cuius talẽ declarationẽ inſinuat: ſicut ens ſignificat aliquod commune omnibus exiſtentibus, ita eſſentia, cum ab illo ſumatur, ſignificat aliquod commune omnibus generibus & ſpeciebus: & ſicut ens ſignificat id quod eſt in quolibet genere & qualibet ſpecie, ita eſſentia oportet ꝙ ſignificet id quo aliquid eſt in quocunque genere & quauis ſpecie. habent enim ſe ens & eſſentia vt quod & quo. cum autem naturæ rerum ſint illæ, quibus res reponuntur in generibus & ſpeciebus: ſequitur quòd eſſentia ſignificat aliquod commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens prædicatur de homine, boue, & ſimilibus, quæ ſunt in generibus: ita eſſentia prædicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus reponuntur. per nomen ergo Eſſentiæ intelligitur natura rei, ſicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO II.

Num Ens & Eſſentia ſignificent immediatè ipſa prædicamenta: vel aliorum naturas an immediatè.

CIRCA Hanc particulã inſurgit dubitatio valde difficilis: an ens & eſſentia ſignificẽs immediate ipſa prædicamenta ſeu naturas eorũ, an mediatè: in hac dubitatione tria agam. Primò declarabitur titulus quæſtionis: ſecũdo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur. tertiò ponetur opinio Sancti Thomæ. Pro primo ſcito, quòd ſignificare mediatè in propoſito & ſignificare aliquid mediãte aliquo ſuperiori: ſicut animal ſignificat ſpecies ſuas mediatè (mediante ſcilicet natura ſenſibili) non enim animal ſignificat hominem: niſi quia homo eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis. Significare immediatè eſt ſignificare aliquid nõ per aliquam naturã, ſeu realitatẽ ſuperiorem, ſed per ipſam primò: ſicut animal ſignificat gradum ſenſitiuum immediatè: vt patet. Vertitur ergo in dubiũ hoc, an ens ſignificet aliquem gradum ſeu aliquam realitatem abſtrahibilem à naturis prædicamentalibus communem eis ſicut ſuperius eſſentiale ſuis inferioribus: & ſic immediatè ſignificet prædicamẽta, an immediatè ſignificet ipſas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVO Ad ſecundum, Scot. vt colligitur ex primo ſen. diſt. 3. q. 1. & 3. & di. 8. q. 2. opinatur ꝙ ens ſignificet decẽ prædicamẽta mediatè: & imaginat eo͂m ꝙ a quibuſcũq; ſimilib⁹ ſit abſtrahibilis vna realitas obiectiua vtriuſq; cõmunis & prior vtroq;: & ſit cũ ſubſtãtia & accidẽs habeãt ſimilitudinẽ in ente, & ab eis eſt abſtrahibilis vna ratio obiectalis vtriuſq; cõmunis & prior ta ſubſtãtia, q̃ accidẽte q̇ nomine entis ſignificat. Quod vt melius intelligat pono ꝓceſſum iſtarũ abſtractionẽ diffuſè. Cũ eñ Socrates cõueniat cũ Platone in humanitate & nõ cũ Brunello ab eis põt abſtrahi humanitas cõmunis & prior eis: & inde cũ homo cõueniat cũ Brunello i ſenſibilitate & nõ cũ plãta, ab eis põt abſtrahi animalitas cõmunis & prior eis: & inde cũ animal cõueniat cũ plãta in vegetabilitate, & nõ cũ lapide, ab eis põt abſtrahi vita cõmunis & prior eis: inde cũ viuũ cõueniat cũ lapide in corporeitate & nõ cũ intelligẽtijs, ab eis põt abſtrahi corporeitas cõmunis, & prior eis: inde cũ corp⁹ cõueniat intelligẽtijs in ſubſtãtialitate, & nõ cũ accidẽtib⁹, ab eis põt abſtrahi ſubſtantialitas cõmunis & prior eis: inde cũ ſubſtãtia cõueniat cũ accidẽte in entitate reali, & nõ cũ entib⁹ rationib⁹, ab eis abſtrahibilis entitas cõmunis & prior eis, & cũ hic realitas vltimò abſtrahibilis ſit illa, q̃ ſignificat ens immediatè, oportet ꝙ prædicamẽtales realitates ſeu naturæ mediatè ſub entis ſignificatione claudãtur. ¶ Ad hanc poſitionem confirmandam multa poſſent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparationem tranſcendentium ad prædicamenta, an ſcilicet ſint eorum prædicata quidditatiua vel non, omittemus pro nunc: quia infra ſpeciales erunt de his quæſtiones. *Scot. 1. diſ. 3. q. 1 & 3. diſ. 8. q. 2.*

¶ Cõtra hãc opinionẽ arguo dupliciter. Primò autoritate Ariſt. 8. Met tex. cõ. 16. vbi ſoluẽs quæſtionẽ. Quare quidditas ſit vna, dicit ꝙ in ſubſtãtijs ſeparatis nõ eſt quærẽda alia cauſa: quia in eis nõ eſt niſi forma, quæ ſtatim ſeipſa eſt ens & vnũ: quẽadmodũ ens ſtatim ſeipſo eſt ſubſtãtia & quãtitas, & cætera prædicamẽta, non expectãs aliud faciẽs. ipſum naturas prædicamentales. ex qua autoritate arguitur ſic, ens ſignificat quanda realitatẽ priorẽ prædicamẽtis: ergo expectat aliquid contrahẽs ipſum ad prædicamẽta cõſequẽtia nota. conſequens autem eſt contra Ariſt. ergo à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis ens non ſignificat realitatem priorem prædicamentis. *ca 2 q. 2. cap. 1 circa me. in quodam dubio. T. c 16.*

¶ Secũdo arguitur autoritate. Cõment. 10. Met. com. 18. dicentis, ꝙ hoc nomen ens, vnũ, ſignificat id quod ſignificat in prædicamẽto ſubſtãtiæ & quantitatis & qualitatis prima ſignificatione ſine medio & non mediãte aliqua cõmuni. quid clarius? Ratione non arguo: quia oportet egredi limites Hæc de ſecundo. *Com. 18.*

QVO AD Tertium pono opinionem S. Thomæ ex duabus concluſionibus eliciendam. Quarum prima eſt iſta, Ens ſignificat vnum conceptum formalem communem in repræſentando ſubſtantiæ & accidenti Deo & creaturæ. *Cõcluſiones duæ.*

SECVNDA Eſt iſta, Ens ſignificat vt conceptũ obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus diſtinctum ſecundum rationem à proprijs conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradum ſupra naturas genericas ſpecificas & indiuiduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorum nota, ꝙ conceptus eſt duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis eſt idolũ quoddam, qd̓ intellectus poſsibilis format in ſeipſo repræſentatiuũ obiectaliter rei intellectæ: quod a Philoſophis vocatur intentio ſeu cõceptus: à Theologis verò verbũ. Cõceptus autem obiectalis, eſt res per cõceptũ formalem repræſentatã in illo terminans actũ intelligẽdi. Verbi gratia. cõceptus formalis leonis, eſt imago illa, quam intellectus poſsibilis format de quidditate leonina, cũ vult ipſam Intelligere: conceptus verò obiectalis eiuſdem, eſt natura ipſa leonina repræſentata & intellecta. Nec putandum eſt cum dicitur nomen ſignificare conceptum ꝙ ſignificet alterum tantum: ſignificat enim leonis nomen conceptũ vtrunq;, licet diuerſimodè. eſt namq; ſignum cõceptus formalis, vt medij, ſeu quo, & eſt ſignũ conceptus obiectalis, vt vltimi, ſeu quod. Vnde idem eſt loqui de conceptu entis & de ſignificatione eius.

¶ Probo ergo concluſionẽ primã tali medio, omnia ſimilia quacunq; ſimilitudine etiam analoga ſeu imitatiua ſecundum id in quo aſsimilãtur, poſſunt per eandẽ imaginem repræſentari: ſed Deus & creaturæ ſubſtãtia & accidens habent ſimilitudinẽ inter ſe ſaltẽ analogam: ergo ſecũdum id in quo aſsimilantur, poſſunt per eandẽ ſimilitudinẽ repręſentari. Sed aſsimilatur in eſſe: ergo eadẽ ſimilitudine poterunt repræſentari inquãtum habẽt eſſe ſimilitudo illa eſt conceptus formalis entis: ergo, &c. Proceſſus clarus eſt, & propoſitiones ab omnibus ſunt conceſſæ: cũ Maior fuerit dilucidata, quã ſic ex notiorib⁹ ſuadem⁹. Vbicunq; inuenitur agẽs ꝓducere ſui ſimilitudinẽ in alio, ſi id aliud ꝓducat aliud ſimile ſibi ſm id, quo ipſum aſsimilatur primo: oportet tertiũ aſsimilari vtriq; ea ratiõe: qa quicquid eſt ſimile alicui in eo, ꝙ illud eſt alteri ſimile eſt ſimile vtriq;: ſicut ſpecies Socratis i oculo meo ꝓducta ab imagine Socratis i ſpeculo ẽ ſimilitudo

repræſ

repſentatiua vtriuſq; & figuræ Solis:in ſpeculo a qua immediatè eſt cauſata:& figuræ Socratis i ſeipſo à qua eſt mediatè cauſata. Sed ita eſt mô, ꝙ inter habẽtia analogã ſimilitudinẽ Deũ& creaturã, ſubſtãtia & accidẽs, reperit hmôi habitudo in ordine ad cõceptũ formalẽ:igitur,&c. Fit aũt hoc ſic manifeſtũ exemplariter, Sapiẽtia diuina ꝓducit ſapientiã humanã, quæ eſt quędã ſui ſimilitudo (imperfecta tamen) ſapientia aũt humana producit ſimilitudinẽ ſui in intellectu noſtro, quæ nil aliud eſt, q̃ ſapientia in eſſe intẽtionali:ſicut ſapiẽtia extra eſt ſapiẽtia in eſſe naturali. Cũ aũt ſimilitudo iſta ſapiẽtiæ in intellectu repræſentet ſapientiã humanã ſecũdũ id quo illa aſsimilat ſapiẽtiæ diuinæ:quia repræſentat eã ſcd̃m ꝓpriã rõnẽ formalẽ, ſequit de neceſsitate, ꝙ hic vnica ſimilitudo repræſentat vtrãq;, humanã,ſ. ꝙ diuinã:vtpote quæ ſimilis eſt vtriq;:licet ab humana ſit immediatè exẽplata, à diuina mediatè. Ex hoc exẽplo in terminis ſpecialib⁹ intuere propoſitũ noſtrũ in terminis trãſcendẽtibus, qualis eſt ens. Cùm enim eſſe creaturæ aſsimiletur eſſe diuino à quo exẽplatũ eſt, & eſſe accidentale aſsimilet eſſe ſubſtãtiali à quo emanat:ſimilitudo ꝓducta in intellectu ab eſſe ſubſtantiali ſiue accidentali in quantũ aſsimilatur, erit oĩm repræſentatiua imago, & cũ cõcept⁹ nõ requirat ad intellectionẽ:niſi vt obiectaliter repſentet rẽ vnico cõceptu intellect⁹ in Deũ & creaturã in quo ens feret:& ſimr̃ in ſubſtantiã, & accidẽs. Nec oportet ponere plures cõceptus, & multiplicare entia ſine neceſsitate. Quòd aũt hic ſint nõ ſolũ ſecũdũ mentẽ S.Tho. dicta, ſed etiã ſcd̃m expſſam ſniam patet in q. de diu. potẽtia Dei q.7.art. 7 in corpore:vnde hãc rõnem accepi:& in eadẽ q.ar.6.vbi circa finẽ corpis q. adducit exemplũ de ſpeculo & dicit expreſsè, ꝙ ſic ſe habet conceptus nr̃ ad Deũ & creaturas ſicut ſpecies rei viſæ in ſpeculo ita : ꝙ Deus ſe habet vt res producens ſimilitudinem ſuã in ſpeculo:creatura vt ſpecies in ſpeculo:conceptus nr̃ vt ſimilitudo extracta à ſpecie in ſpeculo vtriuſq; repræſentatiua. Vnde nullus mentis compos põt hoc negare in eius via.

CONCLVSIO ſecũda habet tres partes. Quarũ ad primã declarat ſic, cõcept⁹ obiectalis entis eſt id ꝙ repſentatur ꝑ eius cõceptũ formalẽ ſed eius cõcept⁹ formalis repræſentat id, in quo aſsimilantur oĩa entia realia, ꝙ oportet in eis eſſe, ergo cõceptus obiectalis entis eſt aliquid reale inuentũ in omnibus. Secũda ꝓpoſitio aſſumpta licet patere poſsit ex dictis, tamen declarat adhuc, ſicut cõcept⁹ formalis aĩalis repſentat fundamẽtũ ſimilitudinis genericæ:& cõcept⁹ formalis hoĩs repræſentat fundamentũ ſimilitudinis ſpecificæ : & vniuerſaliter quælibet imago cõis pluribus in repræſentãdo repſentat fundamentum ſimilitudinis inter illa plura : vt patet in exẽplo ſuprà poſito de ſpecie in oculo cauſata à ſpecie Socratis in ſpeculo:qm̃ illa repſentat nõ ſimilitudinẽ inter ſpeciẽ in ſpeculo, & Socratis:cũ ſit relatio, ſed fundamentũ illi⁹ ſimilitudinis puta qualitates & lineamẽta quæ ſunt in vtroq;:ſic cõceptus entis formalis repræſentat fundamentũ analogicæ ſimilitudinis in eſſe inter omnia entia realia exiſtentis quod in omnibus eſſe abſq; opere intellectus ex eo patet, vnde ꝙ ſimilia ſunt extra aĩam:cũ hoc fundamentũ repræſentatũ ſit cõceptus obiectalis entis, vt dictum eſt, patet conceptum obiectalem entis eſſe aliquid reale inuentum in omnibus:quod erat in prima parte concluſionis poſitũ. Secunda pars cõcluſionis ſequitur ex iſta, ſi enim cõceptus obiectalis entis inuenitur in oĩbus : & nullus conceptus obiectalis proprius ſubſtantiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus, conſequens eſt, quòd non omnino ſunt idem, & quòd ſaltẽ ratione diſtinguatur conceptus entis à propriis omnium conceptibus obiectalibus:quòd erat ſecunda pars concluſionis.

¶ Tertia pars eiuſdẽ ſic declaratur, Si cõceptus obiectalis entis eſſet aliquis grad⁹ ſupra gradus ſpecificos & genericos:tũc cõſideratis præcisè gradib⁹ ſpecificis & genericis, cũ eorũ pręcisè paſsionibus nõ eſſet in eis vt ſic, inuenire paſsiões entis:hoc eſt falſum:ergo à deſtructioni b⁹ cõſequẽtis, &c. cõſequẽtia declarat:quia eñ animal dicit aliũ gradũ ab hoĩe, ideo hoĩ ſecundũ differentialem conceptũ præcisè non inſunt paſsiones aĩalis, vt oſtẽdit falſitas iſtius reduplicatiuæ, homo inquantũ rõnalis, eſt bipes, circũloquendo per ly, bipes, paſsionem animalis propriã & ſimr̃ ſi ens dicit alium gradũ à ſubſtantia, ſequitur ꝙ conſiderata præcisè ratione conſtitutiua ſubſtantiæ ſubſtantia non eſt vna, nec vera nec bona, &c. quæ nominant paſsiones entis, &c. Falſitas cõſequentis probatur ſic, Homo inquantum rõnalis præcisè eſt vnũ quid vnitate, quæ eſt paſsio entis : homo inquantum rõnalis dicit alium gradũ ab ente, ſecundũ te, contra quem arguo:ergo paſsio entis conuenit aliis gradibus ab ente præcisè, vt ſic acceptis:quod eſt oppoſitũ cõſequẽtis. Prima ꝓpoſitio aſſumpta habet ex Scot. in ſecundo ſen. di. iij. q. j. tenente vnitatẽ media minorẽ vnitate numerali, & maiorẽ generica eſſe paſsionẽ entis, & ſequi naturã ſpecificam rõne vltimæ differentiæ. Manifeſta quoq; fit ſic pro nunc eadem propoſitio, Homo inquantum rationalis eſt indiuiſibilis formaliter ſuppoſito, ꝙ rõnale ſit vltima differentia : ergo homo inquantum rõnalis eſt vnus formaliter, vnitas eñ nihil aliud eſt quã indiuiſio. Sed de hoc (cum de vnitate naturæ agetur) amplior erit ſermo. Nũc aũt ſufficiat ꝙ in gradibus ſpecificis præcisè, acceptis & ſimiliter genericis eſt inuenire paſsiones entis:qđ erat probandum, & conſequẽter, quòd ens nõ ſignificat diſtinctum gradum à naturis ſpecificis & genericis: quod erat tertia pars concluſionis.

Infra. c. 496.

SED tũc ex quo res ſignificata per hoc nomẽ ens eſt aliqd inuentum in oĩbus:& nõ eſt gradus diſtinctus cõtra ſpecificos & genericos:declarandũ ſupereſt quid ſit. Quod ſic declaratur, Gradus quicunq; genericus vel ſpecificus, vel differentialis vel indiuidualis, habet in ſe vnum ꝙ multis modis cõcipi poſsit:& ſecũdũ quod quilibet gradus eſt habẽs eſſe, nomine Entis importatur, & ad cõceptum obiectalẽ entis pertinet:ſecundũ verò quod abſolutè talis gradus conſideratur, nomine proprio ſignificatur, & cõceptus obiectalis illius eſt. verbi gratia, humanitas ex ſua propria perfectione formali, qua diſtinguitur cõtra reliquas vniuerſi perfectiões, habet ꝙ per conceptũ formalem humanitatis repræſentetur & cognoſcatur & ſignificetur humanitatis nomine humanitas : vt ſic etiam habet quod ſibi debeatur, ſeu cõueniat eſſe quidditatiuum, & actualis exiſtentiæ: & ſic repræſentatur cõceptu formali entis tãquã pars ſui obiectalis Cõceptus, & Entis nomine ſignificatur. Similiter animal hæc duo in ſe habet, & ſic de aliis. Vnde conceptus obiectalis entis ſunt naturæ genericæ & ſpecificæ, vt habentes eſſe, ſic enim fundant analogam ſimilitudinem, de qua loquimur, & proptereaens & paſsiones eius in quolibet gradu præcisè accepto ſaluantur:quilibet enim gradus vt ſic habet in ſe vnde ſit, & indiuiſus ſit & conſormabilis intellectui & appetitui, &c. ꝙ à ponentibus ens abſtrahibile à gradibus ſpecificis, & genericis ſaluari non poteſt. Quod autem hæc ſint ſecundum doctrinam S. Tho. diligenter intuentem eius doctrinam cenſorem conſtituo. Infrà tamẽ cùm de analogia entis agetur, hoc oſtendemus: pro nunc ſatisfaciant hæc dicta, præſertim, quòd tam prima, quam ſecunda pars concluſionis ex præcedente concluſione ſequitur quàm conſtat eſſe S.Thomæ.

¶ Tertia autẽ pars omnibus Thómiſtis aſſeritur vnanimiter. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote ſimilibus abſtrahibilis eſt cõceptus entis. nõ modo, Scotiſtico, & patet, qualiter ſit verum quod hic S. Tho. dicit, ſcilicet eſſentia ſignificat aliquid cõmune omnibus naturis omnium generum, & ſpecierum : nõ enim intendit quod eſſentia ſignificet aliquã naturam cõmunẽ omnibus naturis, ſed quòd ſignificet omnes naturas, vt aſsimilantur in hoc, quòd entia ſunt:quælibet enim naturæ vt ſunt (quibus res ſunt) eſſentiæ rationem habent:ſicut quælibet res habent rationẽ entis, vt ſunt habẽtes eſſe, ſeu quæ ſunt.

Et quia illud, per quod res conſtituitur in proprio genere uel ſpecie, eſt quod ſignificamus per diffinitionem indicantem quid eſt res. Inde eſt, quòd nomẽ Eſſentiæ a Philoſophis in nomen quidditatis mutatur. Et hoc eſt quòd Philoſophus in in ſeptimo Metaphyſicæ frequenter nominat, quod quid erat eſſe id eſt hoc, per quòd aliquid habet eſſe quid. Dicitur etiam forma, ſecundum quod per formam ſignificatur perfectio, uel certitudo uniuſcuiuſque rei, ſicut dicit Auic. in ſecundo Metaphyſicæ ſuæ. Hoc etiam alio nomine natura dicitur accipiendo naturam ſecundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boëtius de duabus naturis aſsignat, ſecundum, ſcilicet quod natura dicitur eſſe illud: quod quocunque modo intellectu capi poteſt : non enim res intelligibilis eſt niſi per ſuam diffinitionem & eſſentiam. Et ſic etiam dicit Philoſophus in quinto Metaphyſicæ, quod omnis ſubſtantia eſt natura: Nomen autem. Naturæ hoc modo ſumptæ uidetur ſignificare eſſentiam rei ſecundum quod habet ordinem uel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria deſtituatur operatione. Quiditatis uerò nomen ſumitur ex hoc, quod per diffinitionem ſignificatur:ſed eſſentia dicitur ſecundum quod per eam, & in ea res habet eſſe.

Quinq; nomina quæ ad Eſſentiã ſpectant.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differant nomina Eſſentiæ inter ſe, enumerat quinq; eius nomina:primò, ſcilicet eſſentia, quidditas, quod quid erat eſſe, forma, & natura:quorum ratio & differentia ſatis clarè, ac manifeſto ſermone in litera traditur, adeò vt addere non ſit opus.

Parum poſt principium.

¶ Nota tamen circa id quod de Boëtio affertur, ꝙ Boëtius in libro de duab⁹ naturis, & vna perſona Chriſti, naturã quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile:ſecũdò omnis ſubſtãtia:tertiò principium intrinſecũ motus : quartò ſpecifica eſſentia ſeu differẽtia: quos modos (ſi Boëtiũ non habes) vide ſi placet in ſecundo ſen. S.Thom. diſt. 7. q.1. art.1. primo modo accipit

hic naturam S. Tho. quoniam ſic communis eſt eſſentiis ſubſtantialibus & accidentalibus genericis & ſpecificis, &c.

CAPVT II.

Subſtantiarum eſſentiam propriè dici. accidentium autem non niſi ſecundum quid oſtendit: nobiliores item eſſe ſimplicium eſſentias quàm compoſitarum ſubſtantiarum probat quod demum eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ non materia. non forma. vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipſi compoſito ſuperadditum. ſed ipſum ſit compoſitum variis rationibus demonſtrat.

SED quia ens abſolutè & primò dicitur de ſubſtantiis, & poſterius, ſecundum quid de accidentibus: inde eſt quòd eſſentia propriè & verè eſt in ſubſtantiis: ſed in accidentibus eſt quodammodo & ſecundum quid, &c.

¶ Expedito primo propoſitorũ exequẽs in hac ſecunda parte tractatus, quomodo eſſentia in diuerſis diuerſimode inueniat, ꝙ ſecũdo loco propoſitũ erat. Primò declarat, quomodo eſſentia inueniaṫ in ſubſtantiis cõpoſitis io trib⁹ capitulis, ſecũdò in ſubſtãtiis ſeparatis duob⁹ capitulis. tertiò in accidẽtibus vnico capitulo. Circa ſuſtãtias cõpoſitas tria declarãtur in illis tribus capitulis. In primo, q̃d ſint eſſẽtia ſubſtãtiarum cõpoſitarũ: in ſecundo, quomodo differãt inter ſe eſſentię ſubſtãtiarũ cõpoſitarũ. In tertio quomodo ſe habeãt ad intẽtiões Logicas. incipiẽs aũt exequi in hoc. c. quomodo eſſentia in diuerſis diuerſimodè inueniatur Primò hoc declarat in cõi, oẽs eſſentias vniuerſi ad inuicem cõparando in duabus cõparationibus. Secundo, q̃d ſit eſſentia ſubſtantiarũ compoſitarũ tribus cõcluſionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationẽ quandam circa concluſionẽ affirmatiuã, & ſoluit eã. Facit primò cõparationẽ primã inter eſſentias ſubſtantiarũ & accidentiũ tali cõcluſione, Subſtãtia verè & propriè habet eſſentiam: accidẽs aũt ſcd̃m quid, quã ſic probat. Vnumquodq; ſicut eſt ens, ita habet eſſentiam: ſed ſubſtantia eſt ens ſimplr̃, accidens verò eſt ens ſecundum quid. ergo ſubſtantia habet eſſentiam ſimplr̃, accidens aũt ſecundũ quid Maior ex dictis in præcedẽti capitulo patet. Minor licet habeatur ſeptimo Meta. in principio, tamẽ ſic probatur in litera: illud eſt ens ſimplr̃ de quo ens abſolutè & primò prædicaṫ, & illud eſt ens ſecundũ quid, de quo ens poſterius, & ſecundũ quid dicitur: ſed de ſubſtãtia ens dicitur abſolutè & primò, de accidente autem poſterius & ſecundũ quid: ergo ſubſtantia eſt ens ſimplr̃, accidens verò ſecundum quid.

QVAESTIO. III.

Num ens per prius de ſubſtantia, poſterius de accidente dicatur. an de vtroque vniuocè.

CIRCA Hanc Particulã dubitatur, an ens per prius dicatur de ſubſtãtia & poſterius de accidẽte, an vniuocè de vtroq; In hac quæſtio. quinq; agenda ſunt. Primò declarabitur titulus. Secũdò poneṫ opinio Sco. Tertiò argueṫ cõtra illã. Quartò poneṫ opinio S. Tho. Quintò rñdebitur argumẽtis in oppoſitum.

¶ Quo ad primũ ſciendum eſt, ꝙ aliquid dupliciter cõtingit de aliquib⁹ prædicari per prius & poſterius. Vno mõ ſcd̃m eſſe illius prædicati. Alio mõ ſecundũ propriã rõnem eiuſdẽ. Illud dicitur prædicari analogicè (ſecundũ eſſe) ꝙ perfectius habet eſſe in vno & ſic omne genus prædicatur per prius & poſterius de ſuis ſpeciebus: eo ꝙ perfectius eſſe neceſſariò habet in vna ſpecie, quã in alia. vnde cõmentator 12. Met. com. 2. dicit ꝙ prioritas & poſterioritas ſpecierũ non impedit vnitatem generis. & hoc modo nõ quærimus hic. per ſe enim notum eſt omnibus, quòd ens perfectiori modo eſt in ſubſtantia: quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & poſterius.

¶ Illud verò dr̃ prædicari analogicè, ſeu per prius & poſterius ſecundũ rõnem propriã, quod de vno prædicatur ſine reſpectu ad aliud, de altero verò non niſi in reſpectu ad aliud. Verbi grã: Sanũ prædicatur de aïali ſine reſpectu ad diætã, medicinam & vrinã, de iſtis verò prædicatur nõ niſi in reſpectu ad animal. dr̃ enĩ animal ſanũ abſq; additione aliqua. vrina verò non dr̃ ſana, niſi quia eſt ſignũ ſanitatis exiſtẽtis in animali: & dieta ſimlr̃ nõ eſt ſana, niſi quia eſt cõſeruatiua ſanitatis: & ſic de aliis. Cũ enĩ diffinies ſanũ ꝓdicatũ de aïali, nõ pones in eius diffinitione reſpectũ ad aliq̃d horũ. Cũ autẽ diffinies ſanũ ꝓdicatũ de vrina, in diffinitiõe eius poneṫ reſpect⁹ ad ſanitatẽ aïalis cũ ipſa aïalis ſanitate. & ſimlr̃ in diffinitione diætæ & medicinæ in eo ꝙ ſanæ ſunt. dices enĩ. (vt iã dictũ) ꝙ vrina eſt ſana, in eo ꝙ ſignum eſt ſanitatis: diæta in eo ꝙ conſeruatiua: & medicina in eo ꝙ cauſa eſt illius: & hoc mñ vertiṫ hic in dubiũ an ens ꝓdicetur analogicè ita ꝙ abſolutè ꝓdiceṫ de ſubſtãtia: de accidẽtib⁹ verò nõ niſi relatiuè ad ſubſtantiã. ꝙ idẽ eſt ꝙ q̃rere, vtrũ ſubſtantia in eo, ꝙ ens nõ includat accidẽs. accidẽs verò in eo ꝙ ens includat ſubſtãtiã: & in hoc pẽdet tota quæſt. inter nos & Scotũ: qm̃ accidẽs in eo, quòd accidẽs includere ſubſtantiã ab omnibus conceditur. ſed nõ accidẽs in eo, quòd ens. Hæc de primo.

QVO Ad ſecundũ Scotus primò ſent. d. iij. q. 1. & in d. viij. q. ij ponit hãc cõcluſionẽ, Ens eſt vniuocũ ſubſtantiæ & accidẽti Deo & creaturæ: & ꝓbat eã ſic: Oĩs intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuerſis, habet conceptũ, de quo eſt certus, aliũ a conceptu de quo dubius: intellectus quiſq; põt eſſe certus de Deo ſeu de ꝓpria paſſione, quòd ſit ens, dubitando an ſit ens finitũ vel infinitũ. ſiue an ſit ſubſtãtia vel accidens. ergo conceptus entis eſt alius à cõceptibus iſtis, & ita neutrũ eſt ex ſe. ſed in vtroq; illorum includitur: igitur vniuocus. prima propoſitio patet ex terminis. Minorem verò experientia docet.

¶ Secundo ſic. Ens non eſt vniuocũ, ergo Deus nõ eſt à nobis naturaliter cognoſcibilis aliquo cõceptu ſimplici. hoc eſt falſum: ergo à deſtructiõe cõſequẽtis, &c. Cõſequentia probatur, Nullus cõceptus eſt producibilis in intellectu nro, q̃ nõ contineat eſſentialiter, vel virtualiter in obiecto relucente in phantaſmate: ſed conceptus nõ vniuocus Deo & obiectis relucente in phantaſmate eſt nõ cõtentus tã eſſentialiter q̃ virtualiter in obiecto relucẽte in phãtaſmate. ergo nullus cõceptus eſt ꝓducibilis in intellectu nro, niſi ſit vniuocus obiecto relucẽte in phantaſmate. hoc aũt eſt creatura. ergo oĩs cõceptus ſimplex, quem habemus de Deo, eſt vniuoc⁹ creaturæ: & cõſequẽter cõcept⁹ entis Maior patet, Minor declaraṫ: quia obiectũ creatũ continet eſſentialiter conceptũ increatũ, vt de ſe notum eſt. nec virtualiter: quia pri⁹ nõ includit virtualiter in poſteriori, ſed ecõuerſo.

¶ Tertio ſic. Omnis inquiſitio Metaphyſicalis de Deo ꝓcedit, cõſiderãdo rõnem formalẽ alicui⁹. & auferẽdo ab ea imperfectionẽ q̃ habet in creaturis, & reſeruando illã rõnem formalẽ, & attribuendo ſibi omnino ſummã perfectionẽ: & ſic ponẽdo illam in Deo. ergo omnis inquiſitio de Deo ſupponit intellectũ habere conceptum eundẽ vniuocum, quẽ accipit ex creaturis.

¶ Quarto ſic, Ens nõ eſt vniuocum ſubſtãtiæ & accidẽti ergo ſubſtantia non eſt a nobis naturaliter cognoſcibilis hoc eſt falſum: ergo. &c. Tenet cõſequentia, eo ꝙ cũ ſubſtantia nõ immutet immediatè intellectum nr̃m ad aliquã intellectionẽ ſui: ſed tantũm accidẽs ſenſibile: ſequitur ꝙ nullũ cõceptum quidditatiuũ habere poterimus de ea, niſi aliquis talis poſsit abſtrahi à cõceptu accidentis: ſed nullus talis quidditatiuus abſtrahibilis eſt a conceptu accidẽtis, niſi ens vniuocũ accidenti & ſubſtantiæ. Hoc aũt quod in iſta rõne aſſumit, ſcilicet ꝙ ſubſtantia non immutet intellectum nr̃m ad aliquã ſui intellectionẽ, probatur ſic, Quicquid ſua præſentia immutat intellectum, abſentia illius poteſt naturaliter cognoſci ab intellectu quando immutatur (ſicut apparet ex ſecundo de Aïa) quod viſus eſt tenebræ cognoſcitiuus, qñ lux nõ eſt præſens, eo quòd tũc viſus nõ immutatur. igitur ſi intellectus naturaliter immutatur à ſubſtãtia immediatè ad actum circa ipſam, ſequeretur quod quando ſubſtantia non eſſet præſens, poſſet naturaliter cognoſci non eſſe præſens: & ita naturaliter cognoſci poſſet in hoſtia conſecrata non eſſe ſubſtantiam panis: quòd eſt manifeſtè falſum.

¶ Quintò arguitur autoritatibus ſecundi Meta. tex. com. 4. Probans Ariſt. cauſam entitatis & veritatis, maximè entia & vera, aſſumit hanc propoſitionẽ. Vnumquodq; maximè ipſum aliorũ dicitur, ſecundum q̃d aliis ineſt vniuocatio. ens ergo vniuocum dr̃ apud Ariſt. de cauſa entitatis, ſcilicet Deo & aliis: aliter proceſſus Ariſt. nullus eſſet. arguit enim ſic, Cauſa vniuoca entitatis & veritatis eſt maximè ens: & verè Deus eſt huiuſmodi. ergo Auicenna quoq; primo Meta. c. ij. dicit, Subſtantia & quantitas non habet intentionem cõem niſi entis, cuius quædam ſunt quaſi ſpecies: & q̃dam quaſi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductũ eſt de conceptu certo, & dubio, Oẽs inquit, imaginantur incertitudinem entis. dubitant autem vtrũm ſit agens vel patiens. Algazel in Metaphyſica ſua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerunt, quòd ens non prædicat alium conceptum a ſuis inferioribus, dicentes quòd eſſe accidentis nihil aliud ſit, quam eſſe ſubſtantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: ſed quia (vt patebit) non probant vniuocationẽ, ſed alietatem conceptus entis omnino: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioſo patebit reſponſio ad omnia. Hæc de ſecundo.

Aui. c. 2. circa me.

Argazel

QVO Ad tertium arguo primo ſic. Nullum vniuocatum in ratione ſui vniuoci habet aliquid plus quàm reliquum vniuocatum: ſubſtantia & accidẽs ſunt vniuocata per ſe in ente: ergo accidens nõ habet aliquid plus in rõne ſui vniuoci, ſcilicet entis, quã ſubſtantia: diſcurſus bonus: cõcluſio verò eſt falſa. ergo altera præmiſſarum, non Maior: quia illa habetur ex ante prædicamentis: ergo Minor, quæ eſt cõcluſio aduerſæ partis. Falſitas concluſionis habetur ſeptimo Meta. tex. tribus & commentis ſecundo & tertio, vbi dicitur quod in rõne accidẽtis inquantũ ens ponitur ſubſtãtia, vnde Cõment. dicit in commento tertio, q̃d ſedẽs & ſtãs non dicũtur eſſe entia ſine ſubſtãtia. patet autẽ quod in diffinitione ſubſtantiæ, inquantũ ens nõ ponitur ac-

Prima ratio.

c idem

cidens, nec ſubſtantia, eo quòd abſtrahit apud eos ab illis. Patet ſecundo falſitas illius cõcluſionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quæſtione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere ſubſtantiam. Vnde etſi ratio poſsit à Scoto ſecundum apparentiam ſolui gloſſando Ariſtotelem (gloſſa deſtruente textum) nullo tamen pacto poteſt ab Antonio Trombeta ſolui: eo quòd ab ipſa veritate coactus conceſsit in Quolibeto ſuo falſitatem concluſionis, quam Scotus negaret.

Vide ad hoc propoſitũ cõmen. huius doct. ſecundo Poſte. ca. 6. circa me. & ſuidem cõſequẽ. Ariſ. 1. d. iij. q. iij. & iij. 3. d. iij. q. iij. in ſolutione quarti cõtra Sco. inuocatio nem entis.

§ Secundo arguitur ſic, Ens eſt vniuocũ prædicatũ in quid de pluribus differẽtibus ſpecie, in nulla differẽtia quidditatiue incluſum: ergo eſt genus. Tenet cõſequẽtia ex diffinitiõe generis, & cõditione appoſita à Scoto in primo ſen. di. iij. q. iij. vltimam eñ particulã aſſumptã exigi dicit ad genus & benè ſcd̃m Ariſto. quarto Topi. Antecedẽs quo ad primã partẽ & ſcd̃am Scoti ibidẽ eſt. Quo ad tertiam aũt probat̃ ſic: Si ens eſſet incluſum in aliqua differẽtia nõ vltima, ſequeretur quòd addendo differentiã nõ vltimã generi, eſſet nugatio: hoc eſt falſum: ergo, &c. Tenet cõſequentia: quia bis ens poneretur eodem modo, ſemel rõne generis, & ſemel rõne differentiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in rõne aĩalis, & rõnalis, dicendo animal rõnale, erit nugatio: cum eñ prima pars rõnis aĩalis ſit ens, erit rõ propria animalis ens, A, B, C, Similiter cum prima pars rõnis ſit ens, erit ratio rationalis ens, D, E, F. & ſic dicendo animal rationale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & conſequenter pones ens bis: & expreſsè nugationem committes. Nec eſt opus impugnare reſponſionem Scoti, vbi ſuprà ad hoc argumentum, quia non eſt ad propoſitum: ait enim ꝙ ſicut dicimus, animal album abſq; nugatiõe, eo ꝙ ens clauſum in rõne albedinis denominat accidẽtaliter ens clauſum in rõne aĩalis: ita in propoſito dicimus animal rationale, eo ꝙ ens clauſum in rõnali denominat eſſentialiter ens clauſum in animali abſq; nugatione.

§ Hoc enim nõ eſt ad propoſitũ: aliud eñ eſt loqui de ente in ſua rõne cõi, in qua indiſtinctè vniuocãtur ſupradicta: & aliud eſt loqui de ente particulariter accepto. Licet eñ palliari poſſit, ꝙ ens particulatũ ad album & rõnale denominet ens particulatum ad animal: non tamen poteſt intelligi, quòd prima pars rationis alibi formaliter ſumpti, denominet primã partem rõnis animalis. Ea enim eſt ens eodẽ modo ſumptum, cũ vniuocum ſit: remanet ergo, quòd nugatio eſt dicere apud Scot. animal rationale: imo animal album eodem modo arguendo, vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

§ Quòd ſi aliquis vim faciẽdo in verbis Scoti, fortè dixerit, ens nõ claudi in rõnali quidditatiuè & albo, ſed in rationalitate & albedine, tunc interim ſequitur principale intentum noſtrum: quòd, ſcilicet ens in nulla differentia, includatur quidditatiuè: quia rationalitas non eſt differentia, ſed differentiæ principium ſecundum veram Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de ſpecie: rationalitas autem non: quare, &c.

¶ Tertio arguitur ſic, Ens eſt vniuocũ ſubſtãtiæ: & accidẽtis: ergo in rõne ſubſtãtiæ expreſsè cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc eſt incõueniens & contra Ariſtotelem & viam communem: ergo, &c. Prima conſequentia probatur, ex eo, quòd omne ſuperius vniuocum explicitè cadit in rõne ſui eſſentialis inferioris: ſicut animal cadit explicitè in rõne hominis. Secunda conſequentia probatur ex autoritate Ariſtotelis poſita in ſecundo libro Topicorum: illa, ſcilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: ſi ponatur eius rõ, clarior erit intellectus. Cum ergo ſubſtantia ponatur in diffinitione hominis, & loco ſubſtantiæ liceat ponere eius rõnem, in qua explicitè cadit ens, vt clarior ſit diffinitio, ſequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc cõmuniſsimus ambitus ipſius entis, aut carẽtia differentiarũ. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum vniuocum & quidditatiuum cadere in ratione ſubſtantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo ſenten. diſt. iij. ponit ens eſſe primum cognitum cognitione diſtincta: eo quòd ens cadat in cõceptu quidditatiuo omnium tanquam primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

8. Met. T. c. 16.

Cap. 5.

QVO ad quartũ principale prænoto differentiã inter vniuocum & æquiuocũ, purum & analogũ. Vniuocata ſunt, quorum nomen eſt cõe: & rõ ſecundũ illud nomen eſt eadem ſimpliciter. Pura æquiuocata ſunt, quorum nomen eſt cõe, & ratio ſecundum illud nomen eſt diuerſa ſimpliciter. Analogata ſunt quorum nomen eſt cõe & rõ ſecundum illud nomen eſt aliquo modo eadẽ: & aliquo modo diuerſa, ſeu ſecundũ quid eadem, & ſecundum quid diuerſa. Verbi gr̃a, Animal & medicina ſunt analogata ſub ſano: vnde habent illud nomẽ cõe: vtrunq; enim illorum dicimus ſanũ: diffinitio aũt eorum inquantũ ſana ſunt, eſt aliquo modo eadem, & aliquo modo diuerſa: animal eñ, inquantum ſanum, eſt habens ſanitatem: medicina, inquantũ ſana, eſt cauſa ſanitatis: ſunt enim eædem aliquo modo iſtæ diffinitiones: quia in omnibus includitur ſanitas: & ſunt diuerſæ aliquo modo: quia diuerſis modis ſanitatẽ reſpiciunt: vnde analogum eſt medium inter purum æquiuocum & vniuocũ: ſicut inter idem ſimpl̃r, & diuerſum ſimpl̃r cadit medium idem ſecundum quid, & diuerſum ſecundum quid: & ſicut mediũ ſapit naturam vtriuſq; extremi, dicit enim quodammodo plures rõnes, & quodammodo vnam, propter quod inuenitur quandoque apud illuſtres Philoſophos, quòd analogum dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit vnam rationem.

1. diſt. 3. q. 2.

¶ Notã ſecundò, quòd duplicia ſunt analogata. Quædã ſecundum determinatã habitudinẽ vnius ad alterũ. Quædã ſecundũ proportionalitatẽ. Exemplũ: Subſtantia & accidẽs ſunt analogata primo modo ſub ente. Deus aũt & creatura ſecũdo modo: infinita eñ eſt diſtantia inter Deũ & creaturã. Differunt autem hæc plurimum: qm̃ analogata primo modo ita ſe habent, ꝙ poſterius ſecundũ nomen analogũ diffinitur ꝑ ſuũ prius: puta accidens inquantũ ens per ſubſtantiam. Analogata vero ſecundo modo non: creatura eñ inquantũ ens nõ diffinitur per Deum: vnde analogata primo mõ habent nomẽ cõe: & rõnem ſecundum illud nomen ſecundum quid eandẽ, & ſecundum quid diuerſam: per hoc ꝙ analogum illud ſimpl̃r, id eſt, ſine additione aliqua de primo dicitur: de aliis verò nõ niſi diuerſimodè reſpiciendo primum, quod cadit in eorum rõnibus: ſicut in exemplo de ſano manifeſtum eſt. Analogata verò ſecundo mõ habẽt nomen cõmune, & rõnem ſecundũ illud nomen aliquo modo eandẽ & aliquo modo diuerſam: non propter hoc, ꝙ illud ſimpliciter dicat̃ de primo & de aliis relatiuè ad primũ, ſed habent rõnem eandem ſecundum quid propter identitatẽ proportionis, quæ in eis inuenit, & ſecundũ quid diuerſam ꝓpter diuerſitatem naturarũ ſuppoſitarũ illis proportionib⁹. Exemplũ, Forma & materia ſubſtãtialis, & forma, & materia accidentiũ ſunt analogata quadã ſub nominibus formæ & materiæ: habent eñ nomen cõe, puta formã & materiã & rationem ſecundum nomen formæ ſiue materiæ eandem, & diuerſam hoc modo: quia forma ſubſtantialis ita ſe habet ad ſubſtantiã, ſicut forma accidentalis ad accidẽs: ſiml̃r materia ſubſtãtiæ ita ſe habet ad ſubſtantiã, ſicut materia accidentis ad accidens vtrobiq; eñ ſaluatur identitas proportionum cũ diuerſitate naturarum & vnitate nominis: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 12. Metaph. com. 8. & clarius cum Ariſt primo Ethic. c. vij.

QVIBVS ſic prælibatis, pono duas cõcluſiones Prima eſt, Ens analogicè vtroq; mõ analogiæ dr̃ de ſubſtãtia & accidente. Secunda cõcluſio, Ens dr̃ de Deo & creatura ſecundo modo tantum. Prima concluſio probari põt rationibus factis contra Scotũ, & maxime prima. Autoritatibus aũt Ariſt. 4. Meta. text. com. 3. & Cõmentatoris ibidẽ: expreſſe eñ ibi dicitur ꝙ ens nõ eſt vnum, ſed ad vnũ. Duodecimo quoq; Metaph. text. com. 28. expreſſe dicitur, ꝙ principia prædicamentorũ non ſunt aliquo modo eadẽ niſi ſecundum proportionẽ. Super qua autoritate põt argui ſic, Illa non ſunt vniuoca, quæ nullam identitatẽ habent niſi proportionis: ſed principia propria ſubſtantiæ, & accidentium ſunt hmõi: ergo, &c. Minor expreſſe eſt in litera Ariſt. Maior eſt nota ex terminis: ſi eñ nullam aliam identitatem habent niſi proportionis: oportet ꝙ careant vnitate vniuoca. Et hæc autoritas eſt notanda cõtra Scotiſtas, quia ſi cõcedant ens habere entitatẽ analogam, dicunt cũ hoc, ꝙ habet etiã identitatem vniuocam: cuius oppoſitum Ariſt. dicit, ſolam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

com. 28. & 5. Met. cõ. 12. circa mediũ e. 7. Cõcluſiões duæ

§ Secunda cõcluſio nõ aliter pro nũc probetur, quàm autoritate S. Tho. in quæſtionibus de veritate, q. ij. art. ij. vbi examinãs quomodo ſciẽtia ſit analoga ſcientiæ diuinæ & ſcientiæ creatæ, expreſsè fatetur, quòd ſecundo modo ſit analoga, & nõ primo modo. Vnde cũ ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur ꝓportionabiliter, qui exprimitur, ꝙ ſicut Deus ſe habet ad ſuum eſſe, ita creatura ad ſuum: ſed de his alias, cũ ex propoſito tractabitur, diffuſius loquemur: modò ſufficiant hæc pauca dixiſſe, ex quibus innoteſcere põt, ꝙ conceptus entis formalis eſt vnus inæqualiter repræſentans eſſe ſubſtantiæ & accidẽtis Dei & creaturæ: & quòd conceptus obiectalis nõ habet niſi vnitatem proportionis determinatæ ex idẽtitate termini. vel vnitate proportionabilitatis & identitate proportionũ. Ex quibus elici põt, ꝙ cùm talis vnitas apud Ariſt. quarto Metaph. text. com. ij. ſufficiat ad obiectum ſcientiæ, ens non oportet poni vniuocum ad hoc, quod paſsiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiuſmodi habeant ſibi conuenientia Hæc de quarto.

In tract. de Analogia.

QVO ad quintum reſpondetur ordinatè ad argumenta.

1. diſt. 3. q. 8.

¶ Et ad primum dicitur, quòd argumentũ illud ſi aliquid probat alietatem conceptus non vniuocationem probat ſicut ipſemet Scotus dicit, & ideo gratis concedimus illud, ſicut etiam Auic. qui tenet ens nõ eſſe prædicatũ quidditatiuũ, cõcedit ens dicere aliũ conceptũ, non tamen vniuocum & quidditatiuum.

§ Ad ſecũdũ negatur conſequẽtia. Ad cuius probationẽ dico, quod aliquod continere virtualiter aliud, poteſt intelligi dupl̃r.

ens extra illam naturam, uel eſſentiam eius:quia hic modus proprius eſt accidentibus, quæ eſſentiam perfectè non habent : unde oportet, quòd in diffinitione ſua ſubſtantiam, uel ſubiectum recipiant, quod eſt extra genus eorũ patet ergo quòd eſſentia comprehendit materiam, & formam.

¶ Hic ponitur ſecũda cõcluſio negatiua talis. Eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ nõ eſt ſola forma, quã vnica rõne probat ſic, Illud eſt eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ, quod ꝑ eius diffinitionẽ ſignificatur. ſed ſola forma per eiꝰ diffinitionẽ nõ ſignificat:ergo ſola forma non eſt eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ. Maior eſt de ſe nota: minor ꝓbatur:quia diffinitiões naturales ꝑ hoc differũt à Mathematicis:quia illę ſignificãt ſola formã id eſt formã abſq; mãria ſenſibili naturales vero ſignificãt formã, & materiã ſenſibilem.

¶ Sed ad hanc rationem poteſt dici, quòd cùm ſignificari per diffinitionem contingat dupl̃r. Vno modo, vt pars rei diffinitæ: alio modo, vt ſubiectum rei diffinitæ:ſeu vt deferens rem diffinitam, per diffinitionem naturalem ſignificatur ſola forma vt res diffinita:& ideo quidditas eſt ſola forma : materia autem ſignificatur, vt quidditatem deferens.

¶ Contra hãc reſponſionẽ ſubiungitur in litera talis ratio, Illud quod eſt propriũ accidẽtibus ex imperfectiõe ſuæ eſſentiæ, nõ conuenit ſpecificis ſubſtãtiis:ſed recipere in diffinitione aliquid extra eſſentiã ſuã eſt propriũ accidẽtibus ex imperfectione ſuæ eſſentiæ:ergo hoc nõ conuenit ſubſtãtiis ſpecificis:Maior patet ex terminis:quod enim eſt propriũ alicui ex ſua imperfectiõe, non cõuenit alteri habenti perfectionem oppoſitam illi imperfectioni. Minor habetur ex ſeptimo Meta.tex.com.13.15.& 16.

CIRCA Maiorem nota, ꝙ licet formæ partis, puta animæ conueniãt etiã diffiniri ꝑ aliquid extra eſſentiã eius:ac per hoc iſtud videatur eſſe nõ ꝓpriũ accidẽtib⁹:ſed cõe eis & formis partiũ:in rei tñ veritate propriũ eſt accidẽtiũ, eo ꝙ diffinitio non eſt niſi rerũ exiſtentiũ in recta linea prædicamẽta habẽtiũ ſpeciem cõpletam, cũ diffinitio cõponatur ex genere, & differẽtia, ſola aũt accidẽtia inter entia, & ſpecie cõpleta ſunt per additamentum diffinibilia:& ideo propriũ accidentibus dixit eſſe tali modo diffiniri:vnde, & anima diffinitur per aliud extra eſſentiam ſuã, pro quanto participat de accidentis natura eſſe in alio.

Eſſentia ſubſtantia compoſita, non eſt relatio inter materiã & formã. aut aliquod ſuperadditũ compoſito.

Non etiam poteſt dici, quòd eſſentia ſignificet relationem, quæ eſt inter materiam & formam, uel aliquid ſuper additum illis, quia hoc de neceſſitate eſſet accidens extraneum à re, nec per eam res cognoſceretur : quæ omnia eſſentiæ conueniunt per formam enim, quæ eſt actus materiæ, materia efficitur ens actu, & hoc aliquid:unde illud, quòd ſuperaduenit, non dat eſſe actu ſimpliciter materiæ, ſed eſſe actu tale, ſicut accidentia faciunt:ut albedo facit actu album, unde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

¶ Hic ponit̃ tertia cõcluſio negatiua, Eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ, nõ eſt aliqua relatio inter materiã, & formã aut aliqd additũ cõpoſito ex mãria, & forma:quã ꝓbat ea duab⁹ rõnibus. Primo ſic, Oĩs relatio media inter materiam & formã, & ſimiliter omne additũ compoſito ex materia & forma eſt accidẽs extraneum ſubſtãtiæ:nulla eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitę eſt accidẽs extraneum:ergo Minor eſt de ſe nota: Maior verò ꝓbatur, Oẽ adueniens enti ſimpl̃r faciens formaliter ens tale eſt accidens extraneæ naturæ à ſubſtantia:oĩs relatio media inter materiam & formam, & oẽ additum cõpoſito adueniunt enti ſimpliciter, & faciunt ens tale:ergo oĩa hmõi ſunt accidentia extraneæ naturæ à ſubſtãtia cõpoſita. Hui⁹ ꝓſyllogiſmi Minor declarat̃:primò ex eo, ꝙ forma ſubſtantialis adueniẽs materiæ facit eſſe ſimpl̃r, & hoc aliquid, vt dicitur ſecundo de Aĩa, tex.com.2. Declarabitur ſecundo ex eo, ꝙ generatio terminata ad formã ſubſtantialem eſt generatio ſimpl̃r : terminata verò ad formam accidentalẽ, eſt generatio ſecundũ q.d, vt dr̃ 5.Phy.text.cõ.7. cũ em̃ materia Socratis acq̃rit formã ſubſtãtialẽ, tũc ſine additiõe dr̃ Socrates fieri:acq̃ſita aũt forma ſubſtãtiali, cũ magnitudinẽ acquirit, nõ dicit ſocrates fieri ſimpl̃r, & ſine additiõe, ſed fieri magnus.

¶ Secunda ratio eſt iſta, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet ſequens compoſitum ex materia & forma eſt proprium principium à priori perfectæ notitiæ ſubſtantiæ compoſitæ : eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ eſt proprium principium à priori completæ notitiæ eius:ergo, &c.

Boetius in lib. de Duabus naturis. & vna perſona Chriſti. 5.Meta. 4.Cõ.27

Relinquitur ergo quòd nomen Eſſentiæ in ſubſtantiis compoſitis ſignificat illud quod eſt ex materia, & forma compoſitum: & huic poſitioni ſonat uerbum Boetij in commento Prædicamentorum, ubi dicit quòd Ouſia ſignificat compoſitum. Ouſia enim apud Græcos idem eſt, quod eſſentia apud nos, ut ipſemet in lib. de Duabus naturis facetur. Auicen. autem dicit, quod quidditas ſubſtantiarum compoſitarum eſt ipſa compoſitio formæ, & materiæ. Commentator autem dicit ſuper ſeptimo Metaphyſicæ, natura quam habent ſpecies in rebus generalibus eſt aliquod medium, id eſt compoſitum, ex materia, & forma. Huic etiam ratio concordat, quia eſſe ſubſtantiæ compoſitæ non eſt tantum formæ, nec tantum materiæ, ſed ipſius compoſiti:eſſentia autem eſt ſecundum quam res dicitur eſſe. Vnde oportet ut eſſentia, qua res denominatur ens, non tantum ſit forma, nec tantum materia, ſed utrunque:quamuis huiuſmodi eſſe, ſiue eſſentiæ ſola forma ſuo modo ſit cauſa. Sicut enim in aliis uidemus quæ ex pluribus principiis conſtituuntur, quòd res denominantur ex altero illorum principiorum tantum, ſed ab eo quod utrunque complectitur, ut patet in ſaporibus quia ex actione calidi digerentis humidum cauſatur dulcedo : & quamuis hoc modo calor ſit cauſa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, ſed à ſapore, qui calidum & humidum complectitur.

¶ Hic ponit̃ quarta cõcluſio affirmatiua:Eſſentia in ſubſtantiis cõpoſitis ſignificat cõpoſitum ex mãria & forma, quã per locũ à diuiſione cõcludit ex autoritate Boëtij, Auic.& Cõmentatoris, ſeptimo Met.cõ.27.& rõne tali ꝓbat, Id quo tanquã principio cõpleto denominãte, ſubſtãtia cõpoſita eſt ens, eſt cõpoſitũ:ſed eſſentia ipſius ſubſtantiæ cõpoſitæ eſt id, quo tanquã principio completo denominãte ſubſtãtiæ cõpoſitæ eſt ens:ergo eſſentia ipſius ſubſtantiæ cõpoſitæ eſt cõpoſita. Minor de ſe eſt clara, dr̃ em̃, & eſt Socrates ens ꝓpter ſuã eſſentiam, q̃ habet:Maior verò declarat̃ ſic, Qñcũq; aliqua res ex plurib⁹ principiis cõſtituit̃, non eſt talis ex altero eorũ, vt cõpleto principio, ſed ex cõplectẽte vtrũq;:ſed ſubſtãtia cõpoſita eſt ens ex plurib⁹ principiis, conſtitutũ, ſ. mãria & forma:ergo non ex altero tanquã cõpleto principio, ſed cõplectẽte vtrunq; eſt, & dr̃ ens:ſed id qd cõplectit̃ vtrũq; eſt cõpoſitũ:ergo id, qd ſubſtãtia cõpoſito tãquam cõpleto principio, denomiñãte eſſe, oportet eſſe cõpoſitũ:quod erat ꝓbandũ:Maior hor⁹ ꝓſyllogiſmi exẽplariter in ſaporib. declarat̃ in lr̃a tanquã ex notiorib⁹:& declaratio eſt manifeſta per ſe:quod aũt dicitur, ꝙ ſola forma, & cauſa eſſendi, infrà patebit.

QVAESTIO. IIII.

Num Materia ſit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia ſit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam:primò ponam opinionem S.Thom.tertiò reſpondebitur argumentis oppoſitis.

QVO ad primũ, Cõmentator 6.Met.cõ.21.& 34.opinatur, mãiam nõ eſſe partẽ quidditatis naturalis, ſed cadere in diffinitione rei naturalis, vt deferẽs illã quidditatẽ : adducit aũt in 34. cõ.ad hæc rõnẽ talẽ:Eſſentia rei eſt ſubſtãtia declarãs rẽ quidditatiuẽ:mãia nõ eſt ſubſtãtia declarãs quidditatẽ rei : ergo materia nõ ꝑtinet ad eſſentiã rei:minor colligitur ex primo Phyſ. tex.cõ.69.vbi dicitur, ꝙ mãia ſecundũ ſe eſt ignota:& per cõſequẽs alterius declaratiua nõ eſt. Ex com.verò 21. pñt elici talis rõ ad hoc:ſi quidditas hoĩs eſſet homo cõpoſitus ex materia & forma, tunc quidditas hoĩs haberet quidditatem:& ſic quidditatis eſſet quidditas:ꝙ eſt falſum. Tenet cõſequẽtia:quia quæcunq; ſunt idẽ, quicquid habet vnũ, habet reliquũ:ſi ergo quidditas hoĩs & homo cõpoſitus ſunt idẽ cùm homo compoſitus habeat quidditatẽ, ſequitur ꝙ quidditas hominis habeat quidditatem. Hanc eandẽ poſitionẽ videtur docere Ariſt.7.Meta.tex. cõ.34.expreſsè dicens materiã nõ eſſe partẽ quidditatis : & ſecundo Phy.text.cõ.28.partes diffinitiones in genere cauſæ formalis collocans. Vnde & 10. Meta.text.com 25.dicit quòd mas, & fœmina nõ variant ſpeciem quia ſunt differentiæ materiales.

¶ Idem etiam perſuaderi poteſt ex conſequentibus materiam: materia enim eſt cauſa corruptionis, diſtinctionis ſuppoſiti à natura ſenſibilitatis & ſimilium, quorum oppoſita conueniunt quidditatibus:ſunt enim eſſentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, inſenſibiles, & huiuſmodi. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Materia eſt pars quidditatis ſubſtantia naturalis. *Lect.*

QVO ad ſecundũ S.Tho.7.Met.ſupra text.com.33.& prima parte q.lxxv.art.iiij.& hic tenet materiam eſſe partẽ quidditatis ſubſtantiæ naturalis:probat hanc concluſionem tribus rationibus quarũ duæ in litera poſitæ ſunt. Tertia, verò eſt iſta, Quicquid de eſſentia omnium indiuiduorum contentorum ſub ſpecie, vniuerſaliter conceptum eſt de eſſentia ſpeciei : iſta eſt vera pro tanto quia aliter eſſentia ſpecifica non prædicaret eſſentialiter totam eſſentiam indiuidui:ſed materia eſt de eſſentia omnium indiuiduorum naturalium:ergo materia vniuerſaliter accepta eſt de eſſentia ſpeciei, & ſic non cadit in ſpecie, vt deferens ipſam, ſed vt pars eſſentialis.

§ Ad primam rõnem in lrã factã dicunt aduerſarij, ꝙ propriũ eſt accidẽtibus diffiniri ꝑ additamentũ alterius generis.& hoc non cõuenit ſubſtãtiis ſed diffiniũtur ſubſtantiæ per additũ ſui generis:mixta enim eſt in eo genere,in quo eſt quidditas delata.

§ Cõtra.Ergo nulla eſt differẽtia inter diffinitionẽ formæ partis,& diffinitionẽ formæ totius, niſi fortè ſecundũ modũ ſignificandi,cũ vtraq; peradditũ ſui generis diffiniatur:& ſic eadem erit diffinitio animæ & viui:& tunc ſicut nullũ genus prædicamenti ſubſtantiæ ponitur in diffinitione animæ:ita nullũ ponetur in diffinitione viui:& ſic de aliis:quod eſt manifeſtè falſum.

§ Confirmatur S.Tho.poſitio adhuc tripliciter.Primo ſic,In oĩ obiecto quidditatiuè ſumpto, cui conuenit aliqua paſsio adæquata,oportet inueniri intrinſecæ cauſam illiꝰ paſsiõis:ſed corpus cõtrarietati ſubiectũ quidditatiuè ſumptũ eſt ſubiectũ, cui cõuenit cõrruptibilitas per modũ paſsionis adæquatæ : ergo in corpore cõtrarietati ſubiecto quidditatiuè ſumpto oportet intrinſecè inuenire cauſam corruptibilitatis : & talis cauſa nõ eſt niſi mãta:ergo,&c. Maior eſt de ſe nota : quia paſsio fluit ab intrinſecis principiis quidditatis:aliter nõ conueniret ei ſm quod ipſa.Minor ex eo manifeſtatur,ꝙ corruptibilitas primò concludit de corpore cõtrarietati ſubiecto. Quod aũt cauſa corruptibilitatis ſit materia,clarum eſt, apud Commẽtatorem maximè.

§ Secũdò ſic,id ꝙ eſt pars humanæ naturæ eſt pars quidditatis humanæ:quia natura & quidditas ſunt idẽ:ſed materia eſt pars naturæ humanæ:ergo,&c.probatur Minor , ex eo ꝙ materia eſt natura ſecũdo Phy.tex.cõ. 1.Et ſi nõ eſt pars,oportet ꝙ in Socrate ſint duæ naturæ nõ partiales:quia nõ ſunt partes alicuius naturæ:quod eſt impoſsibile. Tertiò declaratur hãc fuiſſe mẽtẽ *Primo phy. cap. 79. ſ. 9. met. co. 17. T. c. 7* Ariſto.primò ex octauo Met.tex.com.1. & 16.vbi aſsignat cauſam, quare diffinitio cõpoſitorũ eſt vna:quia ex actu & potẽtia natum eſt fieri vnũ.quidditates aũt ſimplices ſeipſis,inquit,habẽt vnitatẽ ſtatim,eo ꝙ formæ tantũ ſint:ex quibus habetur,ꝙ ſi eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ eſſet ſola forma, nõ oportet Ariſt. aſsignare cauſam ꝓpter quid ſit vna.forma enim ſeipſa eſt vna: ſed quia eſt cõpoſita ideo dixit ꝙ vnitatem habet,ex eo ꝙ altera *T. c. 22.* pars eſt actus,altera potentia.Similiter 9.Meta.textu vltimorum commentorũ dicit,ꝙ in quidditatibus compoſitorum accidit error,non autem in quidditatibus ſimpliciũ propter multitudinem partiũ ex quibus ſunt cõpoſitæ illæ quidditates, vnde ex earum cõpoſitione error accidere poteſt:qui in ſimplicibus,cùm careant partibus, locum non habet : ex quibus apparet ipſum opinari eſſentiam compoſiti eſſe compoſitam,& non ſimplicem : & quòd quidditas ſubſtantiæ materialis differt à quidditate ſeparata, ex eo quòd iſta eſt eſſentialiter ſimplex:illa verò eſt eſſentialiter compoſita.Hæc de ſecundo.

QVO ad tertium dicendum eſt ad rationes in oppoſitum: ad quarũ primam negatur Minor:licet enim materia ſecundum ſe.id eſt,ſolitariè ſumpta ſit ignota , adiuncta tamen & ſubſtracta tali formæ ſpecificæ,ſiue genericæ declaratiua eſt alterius.

§ Ad ſecundã negatur cõſequentiã:ad cuius probationẽ dicĩ, ꝙ Maior illa põt intelligi dupliciter.Vno modo ſic,Quæcunque ſunt idem realiter.quicquid realiter coniunctum eſt vni , eſt & realiter coniunctum alteri.& ſic conceditur:ſed non eſt contra nos.Alio modo ſic,Quæcũq; ſunt idẽ realiter,quicquid prædicatur de vnò prædicatᷓ de altero : & hoc modo eſt falſa.Aliquid enim cõuenit vni,vt diſtincto ſecundũ rõnẽ ab altero:quod nõ conuenit alteri,ſicut in propoſito : habere quidditatem cõuenit homini, vt diſtincto à ſua quidditate ſecundum rationẽ:diſtinguitur enim ab illa,vt habens ab habito : & quia ſic oportet diſtingui illã.Maiorẽ in propoſito,ideo argumentũ non procedit.

§ Ad id quod additur ex Ariſt.dicitur ꝙ ſeptimo Metaph non *T. ca 34. & 37.* remouet materiã à quidditate : ſed materiã particularem & eas partes quæ per accidẽs ſe habẽt ad ſpeciei intellectũ, vt manus & pedes:verbi gratia,ab hominis rõne:& has carnes & hæc oſſa.Quod aũt partes diffinitiõis in genere cauſæ formalis collocentur nõ eſt cõtra id qđ dicimus.Meminiſſe eñ oportet ꝙ oẽ ſuperiꝰ ſe habet,vt formale reſpectu inferioris:vt ibid.ab Ariſto. habeĩ. Maſculꝰ quoq; & fœmina etſi nõ differãt ſpecie ĩ genere *Secundo Phyſ. T. c. 46.* aĩalis,ſicut albũ & nigrũ,differũt tñ ſpecie in genere ſexus, cuius differẽtiæ ad genus aĩalis ꝑ accidẽs ſe habẽt, & ex ꝑte materiæ.& ꝓpterea in illo genere nõ cauſant diuerſitatẽ ſpecificã.

§ Ad vlti.cõfirmationẽ de paſsionibus materiæ dicĩ, ꝙ illa ſequũtur materiã particulariter exiſtẽtẽ:& nõ ſequũtur materiã abſtractã à ſingularibus, ꝗ eſt pars quidditatis ſpecificæ:& ideo nõ oportet illa ineſſe quidditati,nec oportet mãam remoueri à quidditate propter hoc,ꝙ illorum oppoſita quidditati inſunt.

Sed quia indiuiduationis principium eſt materia,ex hoc fortè uidetur ſequi,quòd eſſentia , quæ complectitur in ſe ſimul & formam , ſit tantùm particularis & non uniuerſalis. ex quo ſequeretur uniuerſalia diffinitionem non habere , ſi eſſentia eſt id, quod per diffinitionem ſignificatur.

¶ In hac tertia parte huius capituli obiicit cõtra quartã cõcluſionẽ ſic , Id quod cõprehendit in ſe materiã intrinſecè eſt particulare:eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ cõprehendit in ſe materiã intrinſecæ ergo eſſentia ſubſtãtiæ eſt particularis:ergo non daĩ eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ vniuerſalis : quod eſt falſum.Et vlterius ſequitur , ꝙ vniuerſalia naturalia nõ ſunt diffinibilia:quia rerũ naturaliũ non niſi eſſentiæ ſunt diffinibiles:eo ꝙ diffinitio ſignificat eſſentiam rei : eſſentiæ autẽ naturalium vt deductum eſt particulares ſunt.Maior probatur ſic, Quod habet in ſe actu intrinſecè principium indiuiduationis , eſt particulare : habens intrinſecè materiam , habet in ſe principium indiuiduationis, quia materia eſt principium indiuiduationis:ergo,&c.

Et ideo ſciendum eſt , quòd materia non quomodolibet accepta eſt principium indiuiduationis,ſed ſolùm materia ſignata.Et dico materiam ſignatam,quæ ſub certis dimenſionibus conſideratur.hæc autem materia in diffinitione hominis,inquantum homo non ponitur , ſed poneretur in diffinitione Socratis , ſi Socrates diffinitionem haberet:in diffinitione autem hominis ponitur materia non ſignata:non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os,& hæc caro, ſed os & caro abſolutè,quæ ſunt materia hominis non ſignata.

¶ Hic reſpõdet obiectioni , deſtruẽdo Maiorẽ cũ ſua probatione dicens , ꝙ materia dupl̃r accipitur:ſignata ſcilicet & non ſignata.ſignata eſt principium indiuiduationis , non ſignata ponitur pars eſſentiæ ſpecificæ : ſignata poneretur in diffinitione Socratis ſi diffiniretur:nõ ſignata ponitur in diffinitiõe vniuerſalium.vnde & patet vniuerſalia diffiniri : & tamen materiã includere:ſed non ſignatam, quæ particularitatis eſt principium.

QVÆSTIO V.

Num materia ſit principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partẽ dubitatur an materia ſit principiũ indiuiduationis.In hac quæſtione ſunt ſex agenda. Primò declarabitur titulus:ſecundò ponetur opinio Scoti:tertio impugnabitur:quartò ponetur opinio S.Tho.quintò arguetur contra illam:ſextò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO ad primũ nota, quòd cũ de principio indiuiduationis agitur,cũ indiuiduũ duo dicat, ſcilicet indiſtinctũ à ſe & diſtinctũ ab aliis:nihil aliud quærĩ niſi ꝙ quid primò natura ſpecifica reddatur incõmutabilis : ita ꝙ repugnet ſibi cõmunicari pluribus:vt ſuperius inferioribus cõmunicatur , atq; per quid hoc indiuiduũ primò diſtinguĩ realiter ab aliis eiuſdẽ ſpeciei. Duo ergo quæruntur cõcurrentia ad indiuiduationem , ſcilicet quo (primò) natura ſpecifica reddatur incõmunicabilis & quo (primò) realiter diſtinguatur ab aliis eiuſdẽ ſpeciei. Et aduertas bene ſingulas partes tituli,quas declarauimus , quoniã aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur eñ hic de incõmunicabilitate,ꝗ opponitur cõicationi reali,& non de incõicabilitate,quę opponitur cõicationi formæ , hanc enim nullus dubitat primò conuenire materiæ Et ſimĩr agitur hic de diſtinctione reali indiuiduorum ſub eadem ſpecie, quæ non eſt niſi inter entia realia, & nõ de diſtinctione qua Socrates viuus & Plato mortuus diſtinguuntur.Aduertendo ſemper , ꝙ non loquimur nunc niſi de indiuiduatione ſubſtantiarum materialium.Hæc de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Non materia , nec forma , vel compoſitum , ſed indiuidualis proprietas,hecceitas principium eſt indiuiduationis.

QVO ad ſm.Scotus ſecũdo ſen.diſt.iij.q vj.opinatur,ꝙ natura ſpecifica indiuiduatur per quoddã poſitiuũ per ſe contrahens illã, & faciẽs vnum cum illa:ita ꝙ illud poſitiuum nec eſt materia,nec forma,nec cõpoſitum:ſed eſt modus omnium, ſeu vltima realitas materiæ,formæ & cõpoſiti, eadẽ illis realiter : & ſic apud eũ de principio indiuiduationis ponitur talis concluſio.Principium indiuiduationis non eſt materia,nec forma, nec quantitas ſed proprietas indiuidualis,ſcilicet heccheitas.

§ Huius cõcluſionis ꝓbationes,quo ad tres primas partes nũc omitto,poſtmodũ quantũ ad propoſitũ ſpectat adducẽdas.Pro quarta arguitur ſic:Vnitas ſequitur entitatem, & proportionaliter loquẽdo, eodẽ enim modo res eſt ens & vna. igitur vnitas ſimpl̃r vltima,ſcilicet numeralis ſeu indiuidualis ſequitur entitatem indiuidualem.ſed clarum eſt , ꝙ entitas illa indiuidualis non eſt aliquod eorũ,quæ ſunt actu in ſpecie,nec aliquod accidens:cũ oĩa accidentia ſint poſt.ergo eſt ꝓprietas indiuidualis, indiuiduorũ ſcilicet cõſtitutiua:& arguatur ſic , Illud ad quod primò ſequiĩ vnitas numeralis, eſt principiũ indiuiduatiõis ꝓprietas illa ſeu heccheitas eſt id,ad quod primò ſequitur vnitas numeralis,ergo heccheitas eſt principiũ indiuiduationis.Maior patet:quia vnitas ꝓportionaliter ſequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non ſequitur quidditatem , vt patet:nec ad aliquod accidens,cùm præcedat totum genus accidentium.

§ Secun

¶ Secũdo ſic, Omnis differẽtia differẽtiũ reducit ad aliqua primo diuerſa: alioquin nõ eſſet ſtat⁹ in differẽtibus: ſed indiuidua ꝓpriè differũt, ergo eorũ differẽtia reducit ad aliqua primò diuerſa, hæc nõ ſunt naturæ ipſorũ, nec priuationes, nec accidentia aliqua, ergo ſunt heccheitates. ꝓba'io huius vltimi aſſumit quo ad tertiã partẽ, q̃a ſi differẽtia idiuiduorũ reducit ad aliqđ accidẽs, maximè reducit ad quantitatem: ſed hoc nõ. Quod ſic patet: quæ rat enĩ ꝑ quid hæc quãtitas & illa quantitas differãt, nõ ſeipſis ſic enim ſpecifice diſtinguerent, aliquo alio, puta ſitib⁹. Sed hoc nõ pōt eſſe: q̃a aut diſtinguũtur ſitu, qui eſt ſpeciale ꝓdicamẽtũ, & hoc nõ, quia ille ẽ poſterior quãtitate aut ſuis quia eſt differẽtia quãtitatis, & hoc nõ: quia quæratur per quid illi ſitus diſtinguntur, aut ſeipſis, & hoc nõ pōt dici quia ſeipſis nõ ſunt hi, aut aliquo alio, & ſic in infinitũ, Et ꝓpterea cũ ſit⁹, qui eſt differẽtia quãtitatis integretur ex cõtinuatiõe & permanẽtia partiũ idẽ eſt dicere, hæc quantitas differt ab illa propter aliũ ſitũ, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate ſeipſa.

¶ Tertiò ſic, Id ꝙ ſe toto primò conſtituit alıꝙ ſingulare in ſua entitate ſingulari & vnitate cõſequente talem entitatẽ, et ſe toto primo repugnat diuidi diuiſione oppoſita illi vnitati: & cõſequenter eſt principiũ indiuiduationis, ſed ſola proprietas indiuidualis ſeu heccheitas eſt huiuſmodi, ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodẽ modo probatur, vt ſupra. Hæc de ſecundo

Contra Scoti opinionem. QVO Ad tertiũ arguit cõtra opinionẽ Sco, qua dupliciter Primò ſic, Omnis act⁹ ſingularis præexigit potẽtia ſingularẽ, q̃ actuat: ſed heccheitas eſt actus ſingularis, ergo præexigit potẽtiã ſingularẽ, q̃ actuat: ſed illa potẽtia eſt natura ſeu in natura ipſius indiuidui, ergo natura indiuidui eſt ſingularis ante aduẽtũ heccheitatis: & ſic heccheitas nõ eſt principiũ indiuiduationis. ꝓpoſitiões aſſumptæ oẽs ſunt Sco. in hac materia, etiã maior: quæ tamẽ ꝓbatur ex doctrina Ariſt. 2. Phiſ. tex. com. 38 vbi docet cõparatiões cauſarũ, vnde ſicut forma particularis ꝓexigit materiã particularẽ & ſic actus potẽtiã. Si dicat, ꝙ hoc eſt verũ, vbi actus & potẽtia diſtinguũt realiter, ex ꝙ tũc potentia realiter recipit actũ: hoc nõ obſtat: eo ꝙ ſm Sco. qñ aliqua duo adunantur realiter, eundẽ ordinẽ ex natura rei retinẽt, quẽ haberẽt ſi eſſent diſtincta realiter, cũm ergo actus ſingularis ſi diſtinct⁹ eſſet realiter, ex natura ſua præexigeret potẽtiã ſingularẽ: oportet ꝙ & nunc hoc idem exigat, cùm ordo idẽ ſeruetur.

¶ Secũdo ſic, Illa quæ ſunt principia indiuiduatiõis, ſunt ſeipſis primò diuerſa: heccheitas Socratis & Platonis non ſunt huiuſmodi: ergo. Maior eſt Scoti, minor probat, Id ꝙ cõuenit magis cũ vno quã cũ alio. nõ eſt primo diuerſum ab eo, cũ quo magis cõuenit: ſed heccheitas Platonis magis conuenit cũ heccheitate Socratis q̃ cũ heccheitate albedinis: ergo heccheitates Platonis & Socratis non ſunt primò diuerſæ: Maior proſyllogiſmi patet ex terminis primo enĩ diuerſum ab alio nõ cõuenit cũ illo. Minor probat dupliciter: primò: quia heccheitas Socratis & Platonis conuenit in ſpecie: heccheitate Socratis & albedinis differũt genere. Secũdo, quia illa magis cõueniũt quæ magis aſſimilant. magis aut aſſimilant quæ ſunt magis cõparabilia: heccheitates aũt Socratis & Platonis ſunt cõparabiles magis q̃ heccheitates Socratis & albedinis ſicut vniuerſaliter res eiuſdem prædicamenti ſunt magis cõparabiles, quã res diuerſorum prædicamentorum.

¶ Tertio ſic, Quod cõuenit & repugnat alteri indiuiduo eiuſdẽ ſpeciei præexigit neceſſario ipſorũ diſtinctionẽ. ꝓprietas indiuidualis, puta Sorteitas, conuenit Socrati, & repugnat Platoni eiuſdẽ ſpeciei indiuiduo: ergo ꝓprietas indiuidualis præexigit diſtinctionẽ Socratis à Plat. & ſic ꝓprietas idiuidualis nõ eſt id, quo primò Socrates diſtiguit à Plat. Cõcluſio eſt falſa ſm Scot.

q.c.45. ꝓceſſus eſt bon⁹. ergo altera præmiſſarũ eſt falſa: veraq; aũt eſt ſua: ergo omno ſaltus cõuincit: & Maior quidẽ habet à Scoto in quolibet q. 11. Minor aũt eſt ſua cõcluſio quã nũc impugnamus.

¶ Quarto oſtẽdo hãc poſitiõnẽ cõtradicere Peripateticis. Ariſt. & Com. 12. enim Metaph tex. com. 42. fit hæc cõſequentia, primũ cælũ, id eſt primũ principiũ eſt vnũ ſpecie & plura numero: ergo habet materiã, quæ conſequentia nulla eſſet, ſi proprietas indiuidualis poneretur diſtinguere indiuidua eiuſdem ſpeciei.

¶ Gloſſam aũt Sco. intelligẽtis per materiã indiuidualẽ ꝓprietatẽ, deſtructiuã eſſe textus, apparet ex Cõmentatore ibi dicente, Omne ꝙ eſt vnũ in ſpecie & plura in numero, habet materiam: ſed iam declaratum eſt: ꝙ principium cæli nõ habet materia ex quibus verbis apparet, ꝙ de illa materia loquitur, quam declarauit nõ eſſe in primo principi. Apparet autẽ in tex. commen. 30. expreſſe declaraſſe motorem cæli nõ habere materiam ad vbi & ad eſſe, & nullam feciſſe mentionẽ de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius gloſſæ ex 3. Metaph. text. commen. 11. vbi dicitur ꝙ omnis multitudo, aut eſt rerum differentium ſecundum formam, aut ſecundum quãtitatem, quod idem habes in Commentatore in primo Phyſic. com. 6.

¶ Nec admittẽda eſt gloſſa Antonij Trõbetæ, ꝙ intelligit concomitãter. Eodẽ enim modo & vniformiter debet teneri (ly ſecundum) in primo mẽbro & i ſecũdo: in primo aũt notat cauſalitatem, ergo & in reliquo Deprehendi quoque poteſt eſſe puram fictionem nouam hanc de heccheitatibus inuẽtionem, ex primo cæli textu com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatẽ indiuiduorũ in eadem ſpecie, in rebus materialibus non niſi ex materia, aſſignant Ariſt. & Comment. Hæc de tertio. *T. co 92. & 93.*

CONCLVSIO.

Materia ſignata eſt per ſe intrinſecum indiuiduationis principiũ, non autem quippiam aggregatum ex materia & quantitate.

QVO Ad quartũ opinio S. Tho. poſita ab eo hic & in multis alijs locis eſt ꝙ materia ſignata eſt principiũ indiuiduatiõis.

¶ Circa hãc cõcluſionẽ aduertẽdũ eſt ꝙ Thomiſtæ inter ſe differũt & cõueniũt. Conueniũt in hoc oẽs, ꝙ ad indiuiduationẽ duo cõcurrere debẽt, materia & quãtitas. Differũt autẽ quia aliqui tenẽt ꝙ aggregatũ ex materia & quantitate ſit intrinſecũ indiuiduationis principiũ: materia dante incommunicabilitatẽ, ſiue indiſtinctione in ſe, quantitate dante diſtinctionẽ ab alijs. & tale aggregatũ dicũt eſſe materiã ſignatã. Alij verò lõgè melius ſentiut dicentes, ꝙ principiũ intrinſecũ indiuiduationis & quo ad incõmunicabilitatẽ, & quo ad diſtinctionẽ ab alijs eſt materia ſignata nõ materia quãta: ſeu aggregatũ eſt materia & quantitate. Et cum hoc iudicio meo ſit doctrina S Tho. vera vt oſtendatur, ideo hãc declarare volumus & tueri. declarãdo primo q̃d importet materia ſignata: ſecũdo excludẽdo primã expoſitionẽ Thomiſtarũ: tertio probando cõcluſionem intentam.

¶ Materia ſignata nihil aliud eſt quam materia capax hui⁹ quãtitatis, ita ꝙ nõ illius: hæc nãq; materia eſt pars intrinſeca Socratis de diffinitione eius ſi diffiniret. Imaginãdũ eſt enĩ ꝙ agẽs particulare, puta hoc ſemẽ cõtinue appropriat materiã ad formã inducẽdã hoc modo, ꝙ ſicut ſemẽ humanũ appropriat materiam ad animã: ita hoc ſemẽ ad hãc animã: vnde cũ in primo inſtãti generatiõis Socratis, ꝙ ẽ primũ eſſe Socratis, & primũ nõ eſſe formæ præcedẽtis & accidentiũ primo ordine naturæ fiat particulare cõpoſitũ: deinde naturali ordine ſequuntur oĩa accidentia (in via noſtra). in illo priori ſm naturã: quo cõpoſitum particulare terminat per ſe primo generationem: materia q̃ eſt pars intrinſeca ei⁹, ſ. Socratis, ita eſt appropriata ipſi Socrati ab agente particulari, ꝙ non eſt capax alterius quãtitatis q̃ eius q̃ Socrates ſibi determinat: omniũ enim natura cõſtãtiũ determinata eſt ratio magnitudinis & augmenti, vt dicitur ſcđo de Anima ex com. 4. & talis materia vocat materia ſignata. Nihil ergo addit materia ſignata ſupra materiã, niſi capacitatẽ huius quãtitatis: ita ꝙ nõ illius. Capacitas aũt materię reſpectu huius quantitatis nihil aliud eſt quam potentia receptiua huius quãtitatis: ita ꝙ nõ illius, potẽtia aũt receptiua nihil realiter diſtinctũ in recto dicit: ſed addit aliquid reale diſtinctũ ſm rationem tãtũ a materia. Sicut materia propria nihil addit, ſupra materiã realiter diſtinctũ ab ipſa: dicit tamẽ aliquid reale in materia, ꝙ non explicat materia ſm ſe. materia enim ſignata non eſt diffinibilis, niſi per hanc quantitatẽ ſi diffiniretur: ſicut ꝓpria potẽtia nõ niſi per propriũ actum diffinitur, vt dicit tertio phyſicorum, textu cõmento 10. Materia aũt ſm ſe hanc quantitatem in ſua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia ſignata, & materia ſub certis dimenſionibus idẽ importãt. & propterea S. Tho. non dicit materiam ſignatam materiam cum certis dimenſionibus: ſ. ſub certis dimẽſionibus: & alibi dicit, ꝙ ſicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem diſtinguit generice corpora cæleſtia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc vel illam quantitatem diſtinguit numeraliter in reb⁹ materialibus. Materia igit ſignata nõ dicit aggregatũ ex materia, & quãtitate, ſed materiã in recto ſignificat, quãtitatẽ vero in obliquo: ſicut potentia materiæ ſignificat materiam in recto: in obliquo verò actum, quem reſpicit, eo quòd nõ niſi per actum eſt diffinibilis. Et ſic manifeſtum eſt quid importet materia ſignata. *T. ca. 41.* *T. ca. 30.*

¶ Quod autẽ Thomiſtæ alij nõ cõuenienter exponant, ſic declaratur, Idem eſt principium diſtinctiuũ indiuidui a ſpecie & ab altero indiuiduo eiuſdẽ ſpeciei: ſed materia nõ quanta, ſed ſic ſignata modo ꝑexpoſito eſt principiũ intrinſecæ diſtinctiuũ indiuidui à ſpecie: ergo nõ materiam q̃ta: ſed materia ſignata eſt principiũ intrinſecũ diſtinctiuũ indiuidui ab altero eiuſdẽ ſpeciei indiuiduo. Minor ab eis cõceditur: & eſt S. Th expreſſè in tractatu q̃ de principio indiuiduatiõis vocatur: qui ſm veritatem & antiquũ titulũ vocatur de Potẽtijs cognoſcitiuis: vt habetur in Bibliotheca ſummi Pontificis, in qua ſola tractatũ illũ cõpletum vidi: eſt enim trũcatus ille, qui cõmuniter habetur. Maior verò nõ niſi voce à proteruis negari poſſe videt: vniuerſaliter nanq; verũ videmus, ꝙ quandocunq; aliquod cõmune diuiditur in plures partes ſubiectiuas, per idẽ differũt inferiora inter ſe, & a ſuperiori: ſicut per idẽ homo differt ab animali, & à Leone, ſ. differentia propria: vnde. & Porphyrius tres actus differẽtiæ dat. diuidere ſuperius, conſtituere inferius, & diſtin- *Tractatu de principio indiuiduationis.* *c de differentia.*

guere cõſtitutũ à ſuperiori,& alijs cõparibus. Probatur ergo hęc cõcluſio modo præ expoſito,ſ.materia ſignata eſt intrinſecũ indiuiduatiõis principiũ illud eſt intrinſecũ principiũ indiuiduatiõis:cui primò repugnat cõmunicari pluribꝰ per modũ, quo vniuerſale cõmunicatur particulari:ſed materia ſignata eſt id,cui primò repugnat cõmunicari,vt vniuerſale particulari, ergo &c. Maior ab omnibus cõceditur. Minor vero probatur: ſed nota ꝙ Minor duo includit in ſe,ſ.ꝙ materiæ ſignatæ repugnat communicari pluribus:& ꝙ primò ei repugnat: primũ horum ex ſe patet:materiã enim capacẽ huius quãtitatis tantũ,impoſſibile eſt plurificari. Secundũ autẽ probatur, illud cõpetit primò materiæ ſignatæ,ꝙ circũſcripto quocũq; alio ſibi cõuenit: & ipſa circũſcripta nulli alteri cõuenit (ex primo Poſteriorũ) ſed non cõmunicari pluribus vt vniuerſale particulari circunſcripto quocũq; alio exiſtẽte i ſubſtãtia ſenſibili cõuenit materiæ ſignatæ: & ipſa circũſcripta nulla alteri conuenit: ergo non cõmunicari pluribus primò cõuenit materiæ ſignatę inter oĩa, quæ in ſubſtantia ſenſibili inueniũtur. Probatur minor, quo ad vtrãque ſui partem,quo ad primã ſic Id ꝙ materia ſignata p̃ciſe ſumpta ſibi vendicat,ita ꝙ ſub eius oppoſito nõ eſt intelligibilis,cõuenit ſibi circunſcripto quocunque alio: patet iſta ex terminis, ſed incõmunicabilitas cõuenit materiæ ſignatæ præciſe vt ſic acceptæ: ita ꝙ ſub eius oppoſito materia ſignata non eſt intelligibilis: nõ enim poteſt intelligi materia ꝓpria indiuidui cõmunicabilis:ergo incõmunicabilitas cõuenit materiæ ſignatæ circũſcripto quocũque alio. Secũda pars Minoris patet exẽplariter: quia circũſcripta Socratis materia ſignata,ſeu materia propria:ꝙ idem eſt,certum eſt ꝙ nõ remanet hic, neq; forma eius remanebit hic. neque ipſa materia:ſi enim materiã propriã non habet per quid,erit ordinem cõmuniũ. Secundò probatur eadem concluſio ſic,Fruſtra fit per plura, ꝙ põt fieri per pauciora,& æquè bene, ſed abſque quibuſque alijs ex materia ſignata ſufficienter ſaluatur indiuiduatio ſubſtãtiæ compoſitæ: ergo fruſtra addũtur quæcũq; Minor ex dicẽdis apparebit: vbi ſolutis aduerſariorũ ratiõibus,ſtabilis ac firma remanebit poſitio noſtra. Et cõfirmatur: quia cũ in ſubſtãtia cõpoſita non ſint niſi materia & forma & cõpoſitũ ex his, & accidẽtia quæcũq; in diuiduo accidũt,nullã aliã intrinſecã cauſam habent, niſi aliquid horũ.& ſic ad inueſtigãdã indiuiduatiõis cauſam nõ oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadẽ cõcluſio authoritatibus Ariſt.& com.ſupra inductis, quas nõ opus eſt repetere. Apparet quidẽ apud eos euidenter omnẽ diſtinctionẽ aut ex formis, aut à quantitate oriri. Eſt igitur materia ſignata intrinſecũ indiuiduationis principiũ: quo intrinſecè (licet particulariter) Socrates eſt hic. Dico aũt particulariter:quia non arbitror materiã ſignatã eſſe ipſam indiuidualẽ ꝓprietatẽ ſeu differẽtiã:ſed potius differentiæ indiuidualis eſſentiale principiũ. Opinor eñ ꝙ propoſitio materiæ ſignatæ ad proprietatẽ ſeu differentiã indiuidualẽ ſit,ſicut proportio animæ humanæ ad differẽtiã hominis cõſtitutiuã:ſicut enim anima intellectiua nõ eſt ipſa differẽtia puta ratiõale:ſed id vnde ſumitur: ita materia ſignata nõ eſt ipſa differẽtia indiuidualis : ſed id vnde ſumitur,& ꝙ cauſat ipſam intrinſecè. Et ſicut homo eſt homo,& ꝑ rationale tãquã per principiũ formale totale, & per animã intellectiuã tanquã per principium partiale intrinſecum formale, à quo rationale mẽdicat & cauſatur:ita Socrates eſt hic ꝑ differẽtiã indiuidualem,tãquã per totale quoddã denominans, ꝙ nihil aliud eſt, q̃ gradus indiuidualis: ſicut differẽtia ſpecifica eſt gradus ſpecificus,& per materiã ſignatã tanquã per priorẽ cauſam intrinſecã a qua ipſa indiuidualis differẽtia mẽdicat. Vt ſic inter nos & Sco.in hoc ſtet diuerſitas, ꝙ ipſi differẽtias indiuiduales abſq; eſſentiali depẽdentia à materia ſignata multiplicãt: nos aũt ſicut animal cõtrahere neſcirem⁹ ad hominẽ & Bouẽ ſine formis partiũ:à quibus differẽtiæ cõtrahẽtes animal cauſantur:ſic ſpeciẽ,puta hominẽ cõtrahere ad indiuiduũ nõ nouim⁹ ſine materiã ſignata quæ eſt cauſa indiuidualiũ differẽtiarũ:& cõſequẽter primò principiũ indiuiduatiõis intrinſecũ. Moueor ad hoc dicẽdũ,quoniã teneo Socratẽ ſubſtantialiter ſumptũ in recta.ſ. linea prædicamẽtali ſub ſpecie eſſe vnũ numero: nõ vnitate de prædicamẽto quãtitatis: ſed ſubſtãtiali:quã neceſſe eſt antecedi,cũ ſit entis paſsio ab indiuiduali gradu: quẽ ipſa indiuidualis differẽtia importat. Et hoc an ſit de mẽte S. Doct. nõ cenſeat quiſquam.priuſquã legerit ipſum & in compendio Theologiæ, cap.157.vbi vult Socratẽ eodem numero eſſe poſt reſurrectionẽ eius quantitate numerata, & in tractatu ſupradicto.

Tr. co. 14

Secunda ratio.

Ca. 157. De principio indiuiduationis. ad. 3 q 7.

QVO ad quintũ arguit contra cõcluſionẽ & dicta in ea à Sco. vbi ſupra. Primò ſic, Impoſsibile eſt aliquid dependens à poſteriori naturaliter, eſſe idẽ priori naturaliter: quia tũc eſſet prius & non prius: ſed ſubſtãtia eſt prior naturaliter quãtitate: igit nihil cauſatũ a quãtitate ſiue qualitercũq; ꝑexigẽs naturã quãtitatis põt eſſe idẽ ſubſtãtiæ, nõ igitur ſignatio iſta à quãtitate cauſata eſt eadẽ ſubſtãtia,probatio Maioris, vbi eſt vera & realis idẽtitas, licet nõ ſit formalis, ibi impoſſibile eſt hoc eſſe, & illud nõ eſſe:quia tũc idẽ realiter eſſet & nõ eſſet: ſed poſſibile ẽ priꝰ nr̃aliter eſſe ſine poſteriori nr̃aliter: ergo multo magis abſq; eo ꝙ derelictum eſt vel cauſatũ à poſteriori nr̃aliter.

¶ Præterea,Id ꝙ eſt neceſſaria cõditio cauſæ in cauſando. non poteſt habere eſſe à cauſato:q̃a tũc cauſa, inquãtũ ſufficiens ad cauſandũ,eſſet cauſata à cauſato: & illud cauſatum eſſet cauſa ſui ipſiꝰ:ſed ſingularitas ſiue ſignatio ſubſtãtiæ eſt neceſſaria cõditio in ſubſtãtia ad cauſandã quãtitatẽ: quia cauſatũ ſingulare requirit cauſam ſingularẽ, ergo impoſſibile eſt iſtam ſignationem ſeu ſingularitatẽ eſſe à quantitate.

¶ Præterea,Quæro quid eſt quantitatẽ cauſare vel derelinquere talem modũ ſeu ſignificationẽ in ſubſtantia, ſi nihil ex hoc eſt, niſi quòd præfuit quantitati,tunc nullo modo ſignatio eſt per quantitatem: quia tunc ſignatio ſubſtantiæ naturaliter præcedit ipſam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo cauſetur à quantitate,& in quo genere cauſæ.

¶ Præterea,Quare quantitas potius relinquit talẽ modũ in ſubſtãtia,quã qualitas:non videtur ratio:q̃a ſicut qualitas in ſeipſa informat ſuperficiẽ : nihil relinquẽdo in ea:ita quantitas informat ſubſtantiam in ſeipſa & nõ per aliam formam derelictam.

¶ Præterea,Quãtitas iſta,quæ ad indiuiduationẽ concurrit, aut eſt quãoras terminata, aut interminata,non terminata,quia illa ſequitur formã in materia,& per conſequens ſingularitatẽ ſubſtãtiæ:quia ſicut ſubſtãtia eſt cauſa eiꝰ vt eſt terminata, ita hæc ſubſtantia eſt cauſa eius,vt eſt hic terminata. Et cõfirmatur hoc quia cũ quantitas terminata varieẽ ſola rarefactiõe, idẽ indiuiduũ erit multis ſingularitatibus idẽ:ꝙ eſt impoſſibile. Si autem interminata,contra:illa manet eadem in genito & corrupto.

¶ Præterea,Si quantitas concurrit ad indiuiduationẽ,vt primò diſtinguens, oportet ꝙ in ſeipſa ſit primo diſtincta numeraliter ab alia:ſed tunc tua ꝓpoſitio nõ eſt vera:illa.ſ.oĩs differẽtia formalis eſt ſpecifica.quãtitas eñ hæc & illa cũ ſint formæ, differẽt ſpecifice. Quod ſi quantitatem excipias ab illa proportione fundamentali ædificij ruinoſi, vnde probabitur, ꝙ differentia formalis ſit ſpecifica? quæcunque enim ratio fuerit adducta de forma,habebit locum in quantitate,cùm quantitas forma ſit.

¶ Præterea, Tota latitudo prædicamẽti ſubſtãtiæ eſt prior cæteris prædicamẽtis,ergo cũ indiuiduũ ſubſtãtiæ claudatur in iſta latitudine,oportet ꝙ ſit intrinſecè cõpletũ abſq; dependentia à quãtitate,quæ eſt poſterior. Et cõfirmat:quia nihil reponitur in aliquo genere ꝑ aliquid, ꝙ ſit extra illud.genꝰ Multa alia argumẽta ſiũt a Sco.& alijs:ſed quia cõcludunt mr̃ã ſolã vel q̃titatẽ ſolã, vel aggregatũ ex mr̃a & quãtitate nõ eſſe principiũ indiuiduationis omiſi,nihil eñ cõtra nos. Omiſi præterea q̃ indirectè cõtra poſitionẽ nr̃am eſſent,breuitati ſtudẽs. Hæc de quinto.

QVO Ad ſextum reſpondendum eſt argumentis factis: nunc deinde alijs pro opinione contra inductis.

¶ Ad primũ igitur iſtorũ dicitur:ꝙ falſa eſt Maior. Ad cuiꝰ euidentiam eſt notandum, ꝙ proportio materiæ ſignatæ ad hanc quantitatem eſt proportio potentiæ ad proprium actum:vnde ſicut potentia materiæ eſt eadem realiter ipſi materię:& tamen dependet à forma: ita potentia ſeu capacitas materiæ reſpectu huius quantitatis,quæ vocatur eius ſignatio, depẽdet à quantitate:& tamẽ eſt eadẽ materia. Et quia potẽtia eſt prior & poſterior, & naturaliter actu, prior eſt in genere cauſæ materialis: poſterior in ordine cauſæ formalis, ideo ſignatio materiæ eſt prior quantitate ordine cauſæ materialis: poſterior autẽ in ordine cauſæ formalis vnde vtroq; modo Maior eſt falſa:tã ſi intelligatur de priori & poſteriori ſecundũ genus cauſæ materialis, quã intelligatur de priori & poſteriori in ordine cauſæ formalis. Aliquid enim dependẽs à forma eſt idẽ realiter materiæ: & aliquid depẽdens à materia eſt idem realiter formæ vt patet. Ad probationẽ primam qua dicitur:quia tũc eſſet prius,& non prius, dico ꝙ nõ eſt inconueniens in diuerſis generibus cauſarum. Ad aliam probationem,qua dicitur,Vbi eſt vera & realis identitas, &c.negatur ſecunda propoſitio aſſumpta:non enim omne prius poteſt eſſe ſine poſteriori:vt alias oſtendetur.

¶ Ad ſecundũ negatur Maior, cùm cauſatũ eſt cauſa ſuæ cauſæ in alio genere cauſæ:ſicut in propoſito accidit:materia enim ſignata eſt cauſa quantitatis in genere cauſæ materialis:quãtitas eſt cauſa materiæ,ſignatæ in genere cauſæ formalis, vt actꝰ potẽtiæ Et patet falſitas Maioris i exẽplo ſupra poſito:potẽtiã eñ materiæ eſt neceſſaria cõditio materiæ ad cauſandã formã:& tamẽ dependet à forma in genere cauſæ formalis. Ad probationẽ dicit, ꝙ cauſa materialis ẽm cauſalitatẽ ſuã depẽdet à ſuo effectu,ſ.forma:ſed nõ inquantũ eſt effectꝰ eiꝰ, ſed in eo ꝙ eſt cauſa materiæ cauſæ eñ ſunt ſibi inuicẽ cauſæ, vt dicit ſecũdo Phyſi. tex.com. nõ ergo inconuenit cauſam in cauſando dependere à cauſato:non vt cauſato, ſed vt cauſa eſt ſecundũ aliud genus.

In c. 5. q. 8. ſecundum.

¶ Ad tertium dicitur,quod quãtitatem cauſare talem ſignationem in materia nihil aliud eſt, quã materiã eſſe ſub hoc agente

factam

factam capacem adeo huius quantitatis: quod non illius, & ſic quantitas concurrit ad ſignationem materiæ vt actus: propter quem talis capacitas ſit. Agens vero vt efficiens illã. & talis ſignatio ſeu capacitas præ eſt ipſi quãtitati in genere cauſæ materialis: & non poteſt ea hoc inferri, ergo non ſit per quantitatem: eo ꝙ ſit quantitate in genere cauſæ formalis, quæ ſicut & finis inter cauſas poſteriores ineſſe numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ non ſolum quantitas tali modo ſignat materiã, ſed etiã qualitates ꝓprie: Materia enĩ Socratis ita eſt capax harum qualitatum, ꝙ non aliarum: ſed quia ſola quãtitas immediatè recipitur in ſubſtantia, & ea ſola quantitate oritur radicaliter diſtinctio materialis, ideo ad propoſitũ, materiam ſignatam, materiam ſub certis dimenſionibus & non ſub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintũ dicitur, ꝙ quantitas illa quæ ad indiuiduationẽ vt originalem non intrinſecum indiuiduationis principiũ cõcurrit, eſt quãtitas terminata. Nec obſtat, ꝙ ſequatur formã: quia etiam forma ſequitur potẽtiã materiæ, à qua tamen cauſatur: & concedimus hanc ſubſtantiã eſſe, cauſam materialẽ huius quãtitatis: ſed econuerſo in genere cauſæ formalis hanc quantitatẽ eſſe cauſam huius ſignationis materiæ modo præapoſito. Ad cõfirmationem Antonij Trombetæ dicitur: ꝙ quantitas terminata ad indiuiduationẽ concurrens non ſtat indiuiſibili. ſed latitudinẽ habet. ſicut enim quælibet ſpecies naturalis determinat ſibi quantitatẽ maximã & minimã infra quãdã latitudinẽ: ita & quodlibet indiuiduum determinat ſibi hanc quantitatẽ infra tales limites, & non indiuiſibili vnde põt fieri rarefactio ſine eius (vt indiuiduatiua eſt) variatione. non enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter: ſed cũ certa latitudine.

¶ Ad ſextum dicitur cõcedẽdo conſequẽtiã primã: ſed negando ꝙ ea hoc ſequatur falſitas illius propoſitionis fundamẽtalis firmiſſimi ædificij Peccauit enim arguẽs peccato maximo nõ diſtinguens inter differentiam formalẽ & formariũ: omnis enim differẽtia formalis eſt ſpecifica, nõ aũt omnis differẽtia formarũ, vt dicit S. Tho. Secũdo cõtra Gentiles. ca. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis diſtinguerẽtur ſpecifice cũ ſint formæ, & differãt, vnde linea mathematica diuiſa in partes, habet duo indiuidua. quælibet enim pars lineæ eſt linea, & illa indiuidua ſunt formæ, & differũt ſed nõ differẽti a formali. Appellatur aũt differentia formalis illa, quæ eſt ꝑ principia quidditatiua. hæc enim ſemper oritur à forma in eo ꝙ forma qualis nõ eſt īter hãc lineã & illã: cũ ſit eadẽ vtriuſq; q̃dditas. verũ arguẽtis error eſt valde puerilis, ſicut formę, & differũt: ergo differũt formaliter: eſt monach⁹, & eſt alb⁹, ergo eſt monach⁹ albus.

¶ Ad vltimũ negatur cõſequẽtia: licet enim id ꝙ eſt in prędicamẽto ſubſtãtiæ ſit prius ſimpliciter quodlibet alio prædicamẽto, tamẽ aliqua cõditio (ſine qua indiuiduũ vt ſic nõ eſt in prædicamẽto) põt eſſe poſterior in genere cauſæ formalis, & alterius prædicamẽti, eo quòd cauſa formalis eſt poſterior in eſſe.

¶ Ad confirmationem dicitur ꝙ quodlibet prædicamẽtum cõpletur per res ſui generis, ſi loquamur de his quæ ponuntur in prædicamẽtis, & de ratione reponendi ea in illis, nõ autẽ ſi loquamur de cõditione rei repoſitæ in prædicamẽto. Socrates enĩ non eſt niſi ſubſtantia, & ratio ponens ipſum in prædicamento eſt ſubſtantia: cõditio autẽ indiuiduationis, ſine qua nõ eſt ratio reponẽdi ipſum in ꝑdicamento, nõ incõuenit quod coexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶ Ad primum vero eorum, quæ pro oppoſita concluſione adducta ſunt, dicitur quod Minor eſt falſa, ad materiam nanque ſignatam primo ſequitur vnitas numeralis.

¶ Ad ſecũdum dicitur, ꝙ differentia indiuiduorũ reducitur ad quantitates: quantitates autem differunt ſitubus proprijs, qui ſunt differẽtiæ quãtitatis. ſitus aũt nõ ſolum integratur ex illis duobus: ſc. permanẽtia & cõtinuatiõe partiũ: ſed ea his duobus cũ tertio ordine, ſc. partiũ in toto: vt docet Albertus in prædicamẽtis, ca. de quãtitate: ꝑ hoc enim differt à ſitu ſpeciali prædicamẽto q̃ dicit ordinẽ partiũ in loco: vnde ſitus in propoſito diſtinguuntur ſuis ordinibus partiũ in toto, qui ſunt de eorum ratiõe: ordines aũt ſeipſis: in diffinitione enim ordinis cadit diſtinctio: & ſic patet, ꝙ nõ eſt æque dubiũ de his, ad q̃ facimus reductionẽ, & de quãtitatib⁹, & ꝙ nõ oportet quantitates ꝑ hoc diſtingui formaliter: talis enim ordo partiũ in toto vt materiale q̃d, eſt in ipſa quãtitate: ꝙ in nulla alia forma inuenitur.

Cap. ter. Bonum. ¶ Ad tertiũ Antonij Trombetæ dicitur ꝙ minor eſt falſa: materia enim ſignata, vt ꝓbatũ eſt, eſt id. cui prima repugnat diuidi, vt vniuerſale in particularia: ratione enim repugnat eſſeitati.

CAPVT III.

Eſſentia generis ſpeciei. & indiuiduorũ quomodo tam abſolute qua prima impoſitione nominibus concepta diſtinguantur: quomodo etiã Genus. Species: Differẽtia. diffinitio differãt exponit de. inde quomodo Eſſẽtia ſpeciei ipſis indiuiduis comparetur: declarat

PATET *ergo, quod eſſentia hominis & Socratis non differunt, niſi ſecundum ſignatum & non ſignatum. unde Cõmẽtator dicit ſuper 8. Meta. quod Socrates non alius eſt, quã animalitas & rationalitas, quæ ſunt quidditas eius. Sicut etiam eſſentia generis & eſſentia ſpeciei ſecundum ſignatum & non ſignatum differunt. quamuis alius modus deſignationis ſit utrobique, quia deſignatio indiuidui reſpectu ſpeciei eſt per materiam determinatam dimenſionibus: deſignatio autem ſpeciei reſpectu generis eſt per differentiam conſtitutiuam, quæ ex forma rei ſequitur.*

Com. 10. Eſſentia Generis ſpeciei & indiuidui diſtinguũtur abſolute: conſiderata penes ſignatum. & non ſignatũ.

POSTQVAM Determinatum eſt quid ſit eſſentia ſubſtantiarũ cõpoſitarũ in cõmuni. in hoc tertio capite intendens agere de differẽtia eſſẽtiarũ cõpoſitarũ inter ſe: cũ eſſẽtiæ cõpoſitæ ſint tres, ſ. generica ſpecifica, vt indiuidualis, quinq; facit. Primò loquiẽ de differẽtia earũ abſolute: Sc̃do determinaturus de differẽtia earũ, vt ſubſunt primis intẽtionib⁹, & illarum nominibus, oſtẽdit quomodo eſſentia generica differat à ſpecifica: Tertio genus, ſpecies differentia, diffinitio qualiter inter ſe differãt, declarat: Quarto excludit quãdã dubitationẽ: Quinto aſſignat differentia inter eſſentia ſpecificã & indiuidualem.

AD EVIDENTIAM dicendorũ prænotãdũ eſt ꝙ de eſſentiis poſſumus tripliciter loqui: primò, de eis abſolute abſq; habitudine ad primas, vel ſecũdas intẽtiões: Secũdo, de eis, vt ſub ſunt nominib⁹ primæ intẽtiõis: Tertiò, vt ſubſunt nominib⁹ ſecundæ intẽtionis: verbi grã, De natura humana contingit loqui ſecundũ ſe, i. ſm ea: q̃ conueniunt ſibi rõne ſui, cõtingit loqui de ipſa, vt ſtat ſub hoc noie, humanitas, & hoc noie: hõ, & ſimilibus: contingit & tertiò loq̃ de ipſa: vt ſtat ſub hoc noie ſpecies. S. Tho. ergo in prima hui⁹ c. parte loquiẽ de eſſentiis rerũ primo mõ: in toto vero reſiduo loquiẽ de eis ſc̃do mõ ſumptis, in ſequenti aũt. c. de eis tertio mõ acceptis ſermonẽ faciet & hoc, ſi nõ vis decipi in hoc. c. diligẽtiſſime notato ponit igiẽ aſſignãdo differẽtiã inter eſſentiã genericã: ſpecificã: & indiuidualẽ ſm ſe ſumptas hãc cõcluſionẽ. eſſentiæ ꝑdictæ nõ differũt niſi ſecũdũ ſignatũ & nõ ſignatũ. hoc ſic declaraẽ, aĩalis, hoĩs, & Socratis eſſentiæ ꝓprie nõ differũt, niſi ꝑ hoc: quia in rõne aĩalis cadit ſubſtãtia animata ſenſibilis abſq; determinatiõe eius ꝑ rõnale: in rõne aũt hoĩs ponit ſubſtãtia aĩata ſenſibilis rõnalis & ſic addit ĩ ea de ſignatio ꝑ differẽtiã: rõ verò Socratis ponit ſubſtãtiã aĩatã, ſẽſibilẽ: rõnalẽ ĩ illis carnib⁹, & iſtis oſſibus: & ſic ĩ ea additẽ deſignatio materiæ q̃ nõ ponebaẽ in rõne hoĩs: vñ abſolute loquẽdo, & ſc̃dm ſuas rõnes ꝓprias apparet, has eſſentias, nõ niſi ſm ſignatũ, & nõ ſignatũ differre, i. ſc̃dm explicitã incluſionem alicui⁹ deſignatiõis, ſiue determinatiõis, & nõ explicitã incluſionẽ illi⁹. licet talis deſignatio nõ vniformiter ſit in natura ſpecifica, & in natura indiuidui determinatio enĩ q̃ addit natura ſpecifica ſupra genericã, eſt formalis eſſentialiter diuerſificãs gen⁹: vtpote à forma in eo, ꝙ forma ſumpta: determinatio aũt, q̃ natura indiuidualis ſuprã ſpecificã addit, eſt materialis, nõ formaliter, ſed materialiter tñ diuerſitatẽ in ſpecie faciẽs vtpote ſumpta à m̃rialis cõditionib⁹ rei Ex his habes ꝙ hõ & humanitas: aĩa & aĩalitas ſc̃dm ſe, i. naturas ſignificatas, nullo mõ differũt, eadẽ oĩno eſt rõ naturæ ſignificatæ ꝑ hoĩem, & humanitatẽ, ita ꝙ nulla deſignatiõe differũt, ſed. vt poſt dicetur, differũt vt ſubſunt noĩbus primæ intẽtiõis. Quia verò diſtinctio ꝑ ſignatũ, & nõ ſignatũ, nõ eſt diſtinctio realis: ideo dicit com. 7. Meta. cñ. 10. ꝙ Socrates ſubſtãtialiter ſumpt(. nĩl aliud eſt quã aĩalitas, & rõnalitas, quæ ſunt quidditas eius: Sorteitas enim quæ naturam Socratis nominat, eadem realiter eſt animalitati, & rationalitati. *Com. 10.*

Hæc autem determinatio uel deſignatio, quæ eſt in ſpecie reſpectu generis, non eſt per aliquid in eſſentia ſpeciei exiſtens, quod nullo modo in eſſentia generis ſit: imo quicquid eſt in ſpecie, eſt etiam in genere, ut non determinatum, ſi enim animal non eſſet totum, quod eſt homo, ſed pars eius, non prædicaretur de eo: cum nulla pars integralis prædicetur de ſuo toto.

Genus comparatur ad ſpeciem non ſicut eius pars ſed ut totum.

¶ In hac ſecunda parte capituli determinatur quomodo eſſentia generica differt a ſpecifica, ſecundum ꝙ ambæ ſtant ſub nominibus primæ intentionis, puta quomodo differant eſſentia hominis, & eſſentia animalis ſub his nominibus, homo & animal, & intendit, ꝙ eſſentia ſignificata per nomen genericum, puta aĩal & eſſentia ſignificata per nomen ſpecificũ, puta homo, non differunt per hoc quod eſſentia ſignificata per nomen ſpecificum includat aliquã determinationem, quæ omnino ſit, extra rem ſignificatam per nomẽ genericum, ſed per hoc, quod eſſentia per ſpeciei nomen importata includit actu deſignationem ſpecificam, quæ ſit per differentiam eius conſtitutiuam. ſicut homo actu includit rationale: ponitur nãq; in eius diffinitione. Eſſentia verò nomine generico ſignata cõfuſe, & indeterminate

3. Metap. 5. circa med.

illud, quòd habet animam, non determinatur quid ſit, utrum corpus. Vel aliquid aliud unde dicit. Auicen. quòd genus non eſt in differentia, ſicut pars eſſentiæ eius, ſed ſolũ ſicut ens extra quidditatem, ſiue eſſentiam, ſicut etiam ſubiectum eſt de intellectu paſſionum. & ideo genus non prædicatur de differentia per ſe loquendo, ut dicit Ariſt. in tertio de anima, & quarto. Topicorum: niſi forte ſicut ſubiectum prædicatur de paſſione. Sed diffinitio ſiue ſpecies comprehendit utrumque, ſcilicet determinatam formam, quam deſignat nomen Generis & determinatam formam, quam deſignat nomen Differentiæ.

In hac tertia parte capituli cõparat genus, ſpeciẽ differentiã & diffinitionẽ inter ſe quo ad cõuenientiã & differẽtiã Conuenire ait hæc oĩa ĩ hoc ꝙ quodlibet eorũ ſignificat totũ ꝙ eſt in ſpecie, Quod ex prædictis immediatæ ſequitur: ſi enim genus ſignificat totũ, quia verè & propriè prædicatur de ſpecie, & cõfundit in ſe omnia, ad quæ ſe extẽdit: pari ratione differentia cũ verè & proprie prædicet de ſpecie, & confundit in ſe omnia, ad quæ ſe extẽdit vt prædicabile, totũ ſignificabit. Differentiã autẽ duplicẽ ponit inter ea. Differũt primò quo ad formalia ſignificata eorũ: q̃a formale ſignificatũ generis eſt perfectio materialis: formale autẽ ſignificatũ differẽtiæ eſt perfectio formalis: formale verò ſignificatũ ſpeciei eſt aggregatũ ex vtraq; perfectione, non diſtinguẽdo eas: formale aũt ſignificatũ diffinitionis eſt ſimiliter aggregatũ ex vtraq; ꝑfectione: ſed diuidẽdo in ſingulas verbi gratia. formale ſignificatum animalis eſt natura ſenſitiua quæ ſe habẽt vt materialis ad perfectionẽ intellectualẽ, quæ formaliter importat per rationale: & cõſequẽter perfectio intellectualis ſe habet vt formalis: ſimiliter formale ſignificatũ hoĩs & animalis rationale eſt aggregatũ ex natura ſenſitiua & intellectiua: ſed animal rõnale ſeparatim explicat vtrũq;, hõ verò non.

PRO Intellectiuotũ nota ꝙ ſignificatum formale nominis ad præſens eſt perfectio ſeu forma determinate: & primo explicata ꝑ illud nomẽ. Materiale verò eſt illud ꝙ ſub nominis ſignificatiõe cadit non primò: vnde cõſiderato omni eo ꝙ tã formaliter q̃ materialiter importatur per genus, ſpeciẽ, differentiã & diffinitionẽ, dicit ꝙ idẽ ſignificant, & ꝙ cõueniũt: conſideratis aũt formalibus eorũ ſignificatis, dicimus, quod differũt & quod nõ ſignificat idem. Sed ne vageris, quærendo differentiam inter ſignificatũ formale ſpeciei & diffinitionis: quoniã nulla eſt, ſed in modo tantũ exprimẽdi idẽ formale ſignificatũ differunt: ſpecies enim indiſtinctẽ actu tñ explicat totum: diffinitio verò diuidit in ſingula, vt dicit 1. Phy. tex. com. 5. Genericũ ergo nomẽ, puta animal formaliter & determinata explicat materialẽ hominis perfectionẽ, ſ. ſenſitiuam & ideo genus ſumitur à materia. 8. Met. tex. com. 9. Differentiæ verò nomẽ puta rationale, formaliter & determinate explicat formalẽ rei perfectionẽ: ideo dicitur ibi idẽ ſumi a forma. Et ſicut in formali ſignificato generis non ꝑfectio per differentiã importata, quia indeterminate in illo includit: ita in formali cõceptu differentiæ nõ cadit genus eadem rõne: q̃a ſ. perfectio generica indeterminate cadit in nomine Differentiæ. Sicut enim ex eo ꝙ animal ſignificat habẽs naturã ſenſitiuã, duo ſignificat, naturã ſenſitiuã formaliter, & primò, & ꝙ habet illã indeterminate: non enim explicat an id ſit homo vel Bos. ſic rationale. ex eo ꝙ ſignificat habẽs rationalitatẽ, duo ſignificat, ſcilicet rationalitatẽ formaliter & primò, & habens illã ſecundario & indeterminate. nõ enim determinat quid ſit id habẽs an homo, vel animal, & ideo dicit Auic. ꝙ genꝰ nõ eſt in differẽtia ſicut pars eſſentiæ eius: id eſt ſicut pars ſui formalis ſignificati, ſed eſt extra formale ſignificatum eius: ſicut ſubiectum eſt extra formale ſignificatũ ſuæ paſſionis. Albũ enim purã qualitatẽ ſignificat: vt dicit in prędicamẽtis. Et licet genus nõ ſit de intellectu differẽtiæ tali modo, ſ. vt formaliter ſignificatũ per illã: eſt tamẽ de itellectu eius alio modo: vt ſubiectũ, ſ. de intellectu paſſionis Dupliciter enim vt ſupra dictũ eſt, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt ſubiectũ eius: quomodo ſubiectũ intrat diffinitionẽ paſſionis: vt habes 7. Meta. tex. cõ. 19. & ideo dicit Aui. 3. Meta. tex. cõ. 10. & 4. Topi. ca. 3. ꝙ genꝰ ꝑ ſe nõ prædicat de differẽtia, niſi forte ſubiectũ prædicat de paſſione Ratio primi dicti eſt, quia genus in nullo modo dicẽdi per ſe prædicat de differentia: non quidẽ ĩ quarto, quia differentia nñ explicat cauſam generis: nec in ſecũdo, quia differẽtia nõ ponitur in generis diffinitione, nec etiã in primo propriè, quia prædicata primi modi in recto, quæ proprie prædicatur, ſunt ea quę in eius ratione cadũt, & nõ ea quæ ꝑ additamẽtũ in ea ſunt. homo enim nõ prædicat proprie de riſibili in primo modo, ꝙ patet ex eo ꝙ iſta, Riſibile eſt homo, eſt ꝑ accidẽs, vt dicit 1. Poſte. ca. 18. Ratio ſecundi eſt, quia ſi genus eſt de intellectu differẽtiæ, ſicut ſubiectũ eſt de intellectu paſſionis: cõſequẽs eſt ꝙ genꝰ prędicet de differẽtia, ſicut ſubiectũ de paſſione ꝙ dicit forte, nõ dubitãtis eſt, ſed nõ determinãtis cõſueuit enim apud ipſum res non deciſa ſub dubia verborum forma poni.

3 Meta cap 6

Prædicamento ſubſtantia.

¶ Aduerte ꝙ licet in intellectu differentiæ cadat genus determinatẽ: nomen tamen differentiæ genus illud non explicat determinate, rationale enim nõ explicat animal cũ rationalitate, ſed habens rationalitatem, ſicut & in diffinitione riſibilis cadit homo: & tamen hoc nomen riſibile non explicat hominem determinate ſignificat enim habens riſibilitatem.

Vide Auicen. 5.

Et ex hoc patet ratio, quare genus & ſpecies & differentia ſe habeant proportionaliter ad materiam, formam & compoſitum in natura: quamuis non ſint idem cum illis, quia neque genus eſt materia: ſed ſumitur à materia ut ſignificans totum: nec differentia eſt forma, ſed ſumitur à forma, ut ſignificans totum unde dicimus hominem eſſe animal rationale, & non ex animali & rationali, ſicut dicimus eum eſſe ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur eſſe homo, ſicut ex duabus rebus quædam tertia res conſtituta quæ neutra illarum eſt, homo enim nec eſt anima neque corpus: ſed ſi homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur eſſe, non erit ſicut res tertia ex duabus rebus, ſed ſicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis eſt ſine determinatione formæ ſpecialis naturam exprimẽs rei ex eo quod eſt materiale reſpectu ultimæ perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis conſiſtit in determinatione formæ ſpecialis, ex quibus duobus intellectibus conſtituitur intellectus ſpeciei, uel diffinitionis: & ideo ſicut res conſtituta ex aliquibus, non recipit prædicationem earum rerum, ex quibus conſtituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuum, ex quibus conſtituitur: non enim dicimus, quod diffinitio ſit genus, uel differentia.

Genus ſumitur a materia, quam nõ ſignificat: differentia vero à forma: quã non importat: ſpecies vero à compoſito ex vtraque quã tamen non ſignificat.

¶ Correlarie cõcludit ſecũdã differẽtiã inter genus & ſpeciẽ & differentiã: q̃a, ſ. genus ꝓportionaliter ſe habet ad materiã, quæ pars cõpoſiti, & nõ ſignificat ipſam: differẽtia proportionaliter ſe habet ad formã & nõ ſignificat ipſam. ſpecies ꝓportionaliter ſe habet ad cõpoſitum ex materia & forma: & vt ſic nõ ſignificat cõpoſitũ ex materia & forma, ſed aliquid cõplectẽs genus & differẽtiã. In aſsignatione huius differẽtiæ ſm quodlibet mẽbrum ponuntur duæ particulæ: puta in primo mẽbro prima particula eſt ꝙ genꝰ ꝓportionaliter ſe habet ad materiã, ſecũda verò eſt, ꝙ genꝰ nõ ſignificat materiã: ſimiliter in ſecũdo & tertio mẽbris. Prima particula omniũ ſequit ex ſupradictis. Si eni ꝑfectio generica quæ formaliter importat ꝑ genꝰ, eſt materialis reſpectu ꝑfectionis differẽtialis, quæ formaliter importatur per differẽtiã, oportet ꝙ ſicut ſe habet materia reſpectu formę in cõpoſito naturali, puta Socrate: ita genꝰ reſpectu differẽtiæ in cõpoſito rationali, ſ. ſpecie: vt ſicut materia eſt potẽtialis, & ꝑficit ac ſpecificat ꝑ formã, ſic generica ꝑfectio eſt potẽtialis ꝑfectibilis & ſpecificabilis ꝑ differẽtiã. Secũda verò ꝑticula, licet ſequat etiã ex ſupradictis quia ex eo, ꝙ genꝰ differẽtia & ſpecies ſignificat totũ, ſequit immediate ꝙ genꝰ nõ ſignificet materiã q̃a materia nõ eſt totũ & ꝙ differentiã nõ ſignificet forma, quia forma non eſt totũ & ꝙ ſpecies vt ſic nõ dicat cõpoſitũ ex materia & forma, eo ꝙ ꝑtes eius vt ſic nõ ſunt materia & forma, ſed genꝰ: & differẽtia. Attñ S. Tho. probat eã tali ratione, Materia & forma ſunt ꝑtes ſui totiꝰ, ſicut duæ res tertiæ rei genus & differẽtia nõ ſunt partes ſui totius, ſ. ſpeciei, vt duæ res tertiæ rei: ergo genꝰ & differẽtia nõ ſunt materia & forma ſpeciei Maior patet ex ſe, homo enim eſt alia res à materia ſua, & alia à ſua forma Nec eſt curæ modo vtrũ ſit res diſtincta realiter, vel ſm rationẽ ab illis duabꝰ cõiunctis: ſufficit enim nobis, ꝙ ſit tertia res realiter diſtincta à qualibet parte. Minor vero declarat hoc modo, Si genꝰ & differẽtia cõponerẽt ſpeciẽ, vt duæ res tertiã tunc hõ eſſet cõpoſitus ex animali & rationali. hoc eſt falſum: ergo à destructione cõſequentis genus & differẽtia nõ cõponũt ſpeciẽ, vt duæ res tertiã: ꝙ erat ꝓbandum. Cõſequẽtia patet ex ſe; falſitas vero cõſequẽtis ꝓbatur, ex eo ꝙ nulla pars prædicatur de ſuo toto, vt ſupra dictũ eſt. Habetur quarto Topic. cap. 11. Animal autem prædicatur de homine: ſimiliter rationale: dicimus enim, quod homo eſt animal, & quod eſt rationalis.

ADVERTENDVM eſt ꝙ S Tho. in tex. explicãdo Maiorẽ exẽplariter dicit, ꝙ hõ dicit eſſe ex anima & corpore, ſicut ex duabꝰ rebꝰ tertia res. Circa q̃ verba dubitat quõ hoc ſit verũ ꝙ eiꝰ doctrinã ſuſtinẽdo ponẽtis vnicã formã ſubſtãtialẽ. In cõpoſito: quæcũq; eni ſunt idẽ realiter, nõ cõſtituũt aliquid, vt duæ res tertiã: perfectio aũt corporea, & anima ſunt idẽ realiter, ſi vnica forma ponit: quomõ ergo cõſtituẽt hominẽ, vt duæ res tertiã?

Hanc

¶Hanc dubitationẽ propter eius magnã difficultatem diuerſimodè ſoluunt Quidam dicunt, Corpus & anima non ſunt ſm rem partes hominis,ſed ſm rationem tantùm:licet enim anima ſit verè pars,corpus autem ſm rem eſt totum, dicit enim compoſitum ex materia & forma,quæ eſt anima:ideo non eſt compoſitus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus ſm rem,ſed ſm rationem , ſed bene eſt compoſitus ex eis tanquam ex duabus rebus:eo modo,quo totũ & pars ſunt duæ res,vt tertia res ſecundum rationem diſtinctam ab altera, ſcilicet corpore:& ſecundum rem ab altera,ſcilicet anima.

¶Alij dicũt,& in idẽ redit,quod homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore,ſicut ex cauſa formali,& eo cuius eſt cauſa formalis. Diuerſæ enim res ſunt ſm Auicen.cauſa formalis, & id cuiꝰ eſt cauſa formalis:ſicut lucidũ eſt cõpoſitũ ex luce & lucido. vnde & iſti dicunt, ꝙ eſt compoſitus homo ex duabus rebus,ſcilicet ex toto & ex parte: ſed non ex duabus partibus ſecũdum rem.

¶Alij dicũt,ꝙ locutio iſta eſt intelligẽda per ſynecdochen,Homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore ratione ſuæ partis, ſ.materiæ.Mihi autẽ pro nunc videtur dicendũ,ꝙ homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore,non ſolùm tanquam ex duabus rebus tertia res:ſed tanquam ex duabus partibus ſm rẽ totũ,accipiẽdo corpus:non vt eſt genus,ſed vt ſignificat partẽ,& accipiẽdo animam præciſè,vt diffinitor ſecũdo de Anima.Significat autẽ corpus ſic acceptũ compoſitũ ex materia & perfectione corporea præciſè.Anima verò perfectionem vitalẽ præciſè.Probatur intentũ ſic,Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte,ergo vt pars à parte.Probatur media: quia totum cõfuſè ſaltẽ includit partem , corpus autẽ ſic acceptũ excludit animã: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus,vt ſubiectũ deferẽs animam:vt ibi dicit S.Tho.Prima propoſitio eſt ex ſe euidẽs, & ab omnibus conceſſa.Conſequentia autẽ ex ſufficiẽti diuiſione robur trahit:oportet enim vel vt totũ à parte,vel vt pars à parte,corpus realiter differre ab anima:ſi realiter differũt:homo igitur eſt cõpoſitus ex corpore & anima tanquã ex partibus realiter diſtinctis:ꝙ erat intentũ.Et aduerte ꝙ corpus,pars cùm importat corporeitatem præciſe extra ipſum,eſt idẽtitas perfectionis corporeæ ad animã ſeu perfectionẽ vitalẽ:accidit enim,accidente extraneo corpori præciſe, ꝙ eius perfectio ſit idem cum anima:per ſe enim præſcindit animã.& ideo per ſe loquẽdo ſubtiliter dictũ eſt:hominẽ componi realiter ex anima & corpore. Vnde ſm hoc ad obiectionẽ deductã, dic ꝙ licet perfectio corporea,ſeu forma corporeitatis ſit eadem realiter animæ:corpus tamen aliud eſt realiter ab anima , & ipſa perfectio corporea, per ſe loquendo, non eſt eadem realiter ipſi animæ : imò ipſam excludit præciſe accepta:& ideo corpus & anima cum præciſione,per ſe loquendo realiter partes ipſius hominis concedit eſſe. Huic reſpõſioni fauent verba tex.vbi aſsignatur pro cauſa dicti præciſio animæ a ſignificato corporis.Quod dicimus de corpore eſt anima reſpectu animalis,dicere poteris de animali & anima intellectiua reſpecto hominis , de corpore & forma lapidis reſpectu lapidis:& ſic de alijs,ſemper accipiẽdo terminos præciſe ꝓ partibus, licet oõ conſuetũ ſit dici inanimata cõponi ex corpore & forma ſpecifica, ſicut animata ex anima & corpore, ꝑp latẽtẽ differẽtiã inter corporeitatẽ & formã inanimatorũ: & etiã q̃a forma animatorũ eleuat cõpoſitũ ad hoc,ꝙ moueat ſeipſum oportuit i ipſo diſtinguere partẽ mouẽtẽ,& partẽ motã:animã ſ.& corpus:ꝙ nõ inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTE. Secundò,ꝙ S.Tho.ad clarificãdã minorẽ dicit,ꝙ homo nõ eſt ex animali & rationali,ſicut ex duabos rebꝰ tertia res:ſed ſicut intellectus tertius ex duobꝰ intellectibꝰ. Vbi ſciendũ,ꝙ genus, ſpecies & differẽtia poſſunt accipi tripliciter. Primò modò pro re ſignificata per nomẽ genericũ,ſpecificũ,& differentiale primæ intẽtionis. Secundo modo pro cõceptu formali taliũ nominũ.Tertio modò pro re ſignificata per eorũ nomina ſecundæ intẽtionis:verbi gratia, Anima,homo,& rationale poſſunt accipi primò pro re ſignificata per hec nomina: ſecũdo pro cõceptibus eorũ formalibus: tertio pro relationibus generis,ſpeciei & differẽtiæ: primo modo nec ſpecies nec diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differẽtia , eo ꝙ res ſignificata per ſpeciẽ & diffinitionẽ eſt eadẽ realiter cum re ſignificata per genus & differẽtia:idẽ enim nõ cõponitur ex ſeipſo.Tertio modo ſimiliter nec ſpecies nec diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differentia , eo ꝙ relatio ſpeciei relatiuè apponitur relationi generis,vt dicitur a Porphyrio. Nullũ autem correlatiuũ cõponitur ex ſuo correlatiuo,& vniuerſaliter non apparet quomodo relatio poſsit cõponi ex alijs relationibus : vnde ſicut relatio quam ſignificat hic nomen Propoſitio,non eſt compoſita ex relatione prædicati ad ſubiectũ : ſed eſt relatio attributa ab intellectu ipſi cõplexo ex prædicato & ſubiecto:ita relatio diffinitionis eſt relatio attributa tali formato cõceptui in prima operatione intellectus explicanti diſtinctè genus & differentiam.

¶Secũdò verò modo tã ſpecies, q̃ diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differẽtia:cõceptꝰ enim formalis ſpeciei integrat̃ ex cõceptu formali generis & cõceptu formali differẽtiæ tãq̃ ex duabꝰ partibꝰ:verbi gratia,Cõceptꝰ formalis hois eſt aggregatũ q̃d ex cõceptu formali aĩalis,& cõceptu formali rationalis. Quod ex ſupradictis ſic deducit̃:ex eo eñi ꝙ oſtẽdimꝰ genꝰ & differẽtiã & ſpeciẽ differre in ſignificato formali,liq̃t ꝙ cõceptꝰ formalis animalis eſt cõceptꝰ ꝑfectionis ſenſitiuæ,& cõceptꝰ formalis rationalis eſt cõceptꝰ ꝑfectionis intellectiuæ, & cõceptꝰ formalis hois eſt cõceptꝰ vtraq; ꝑfectionẽ cõplectẽs ex illis tanq̃ cõceptꝰ ſ.illorũ adunatiõe formatus:& ſic hõ eſt ex animali & rationali tanq̃ intellectus 3.ex duobus intellectibꝰ: id eſt tanq̃ cõceptus tertius ex duobus cõceptibus & nõ tanq̃ res ex duabus rebꝰ:& q̃a nulla pars vt pars prædicat̃ in recto de ſuo toto,ideo intellectꝰ,ſiue cõceptꝰ formalis animalis nõ prędicat̃ in recto de intellectu,id eſt cõceptu formali hominis.Iſta enim eſt falſa.Cõceptus formalis hominis eſt cõceptus formalis animalis : quia cõceptus formalis hominis aggregat totũ ex intellectiua & ſenſitiua perfectionis cõiunctũ:cõceptꝰ verò formalis animalis nõ niſi partẽ,ſ.perfectionẽ ſenſitiuã dicit:licet.vt ſuprà dictũ eſt,ſm cõceptum ſeu ſignificatũ materiale & formale ſimul totũ dicat. homo ergo ſecũdũ ſuũ formalẽ intellectũ ſeu cõceptũ acceptꝰ nõ eſt animal,neq; rationale:ſed ex animali & rationali.Et ſicut dictum eſt de homine,qui eſt ſpecies,ita dicito de animali ꝙ eſt diffinitio : animal enim rationale ſm ſuum formalẽ conceptum nõ eſt animal neq; rationale, ſed ex animali & rationale: differt nanque formalis cõceptus animalis rationalis à cõceptu formali animalis,& à cõceptu rationalis ſicut totum a partibus.

HOC AVTEM ꝙ dictũ eſt,cõceptũ formalẽ, ſ.ſpeciei & diffinitionis cõponi ex coceptibus formalibꝰ generis & differẽtiæ põt dupliciẽ intelligi,vno modo de cõceptu mẽtali.alio modo de cõceptu obiectali formaliter ſumpto.Si primo modo,adhuc dupliciter intelligi põt. Vno modo de cõceptu mẽtali ſm eſſe ſubiectiuum,ſeu ſm id ꝙ eſt. Alio modo de illo ſm eſſe repræſentatiuũ:cõceptꝰ mẽtalis ſpeciei,ſecũdũ id ꝙ eſt,nõ eſt cõpoſitus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtię ſecũdũ id ꝙ ſunt,eo ꝙ oẽs ſunt qualitates ſimplices, nec poſſunt diſtingui in plures partes cõponẽtes.Nõ enim eſt imaginandũ,cũ intellectus format cõceptũ diffinitionis hominis, ſ.animal rationale.ꝙ formet plures cõceptꝰ,ſed vnũ tãtũ:qui eſt quædã ſimplex qualitas,diſtinctè ſingulas repræſentãtẽ,ſicut & in re extra,res diffinita eſt habẽs rẽ generis & differẽtię abſq; cõpoſitione reali:vñ hoc primò modò dictũ noſtrũ nõ eſt verũ: cõceptꝰ verò mentalis ſpeciei ſecũdũ eſſe reprẽſentatiuũ formaliter acceptꝰ eſt cõpoſitus ex cõceptibus mẽtalibꝰ generis & differẽtiæ ſecũdũ eſſe repræſentatiuũ formaliter acceptus,ſicut idolũ repræſentans totũ ex idolis partiũ : homo enim in mẽte repræſentat aggregato ex ꝑfectione ſenſitiua & intellectiua:animal verò in mẽte formaliter nõ repræſentat niſi ꝑfectionẽ ſenſitiuã,rationale aũt nõ niſi intellectiuã:vnde hoc mõ verificat̃ dictũ noſtrũ. Cõceptus aũt obiectalis ſpeciei formaliter ſomptꝰ,cũ nihil aliud ſit,q̃ ſignificatũ formale,cõceptꝰ mẽtalis eiuſdẽ eſt cõpoſitus ſecũdũ rõnem ex cõceptibꝰ obiectalibꝰ generis & differẽtiæ formaliter acceptis:ſicut ſignificatũ formale ſpeciei eſt cõpoſitũ ſecũdũ rationẽ ex ſignificatis formalibꝰ generis & differẽtiæ, vt ſupra oſtẽſum eſt:vñ hõ acceptꝰ vt eſt obiectꝰ cõceptui mẽtali.ſuo, ſ.ſpecifico nõ eſt animal neq; rõnale:ſed ex animali & rõnali,accipiẽdo ẽt animal & rõnale, ſecũdũ ꝙ obiecta ſunt ſuis mẽtalibꝰ cõceptibꝰ:vt oſtẽdit ſalſitas huius propoſitiõis,Obiectũ formale ſpecificũ eſt obiectũ formale genericũ,ſiue differẽtiale: dicit enim hõ vt ſic aggregatũ eſt ꝑfectiõe ſenſitiua & itellectiua:animal verò vt ſic nõ niſi vnã partẽ aggregati,ſ.ſenſitiuã naturã, & rõalem, vt ſic nõ niſi alterã partẽ,ſ.intellectiuã perfectionẽ. Manifeſtum eſt aũt ꝙ aggregatũ nõ eſt aliquod aggregatorũ:vñ & hoc modo dictũ noſtrũ veritatẽ cõtinet:& eſt maxime ad propoſitũ.Et ſic animal quo ad rẽ importatã , nec eſt pars nec totũ reſpectu hominis & animalis rõnalis , quo ad ſignificatũ verò materiale & formale ſimul eſt totũ:quo ad ſignificatũ:formale aũt eſt pars tã obiectaliter q̃ repræſentatiue ſumptũ. Vnde cũ dico, Hõ eſt animal rõnale,ſi res ipſa ſolũ attẽdat̃,nec partis,nec totiꝰ rõ ſaluabit̃ ſi verò res ipſa ac ſignificata,ſ.implicite includẽs inferiora inſpiciat̃,totiꝰ rõnem habet:ſi aũt res ipſa ſit ſignificata attendatur ſecundũ id,ꝙ explicite includit vt ſic:partis rationem ſortitur,propter quod animal ponitur in diffinitione hominis , vt res:res enim de re prædicatur vt totũ , quia prædicat̃ in recto, & vt pars,quia additur differentia,quę aliud explicat,&c.

¶Quod ſupra dicimus de ſpecie, dicito de diffinitione, ſeruato ſemper eo ꝙ dicitur 1.Phyſic.tex.com.5.ſ. ꝙ diffinitio diuidit in ſingula:non autem ſpecies. Nec fallaris,noſtra dicta in hac materia legẽs,& ſupra(quoniã ſupra)nec conceptum formalẽ cõceptum mentalem diſtinctum contra obiectalem accepimus,in hac materia verò per intellectũ ſeu cõceptũ formalẽ ita mentalẽ cõceptũ , quã obiectalẽ formaliter ſumptũ intelligi volumꝰ

Quamuis.

> *Tametſi genus ſignificet unã eſſentiam, plures tamen ſpecies eſſentialiter diſtinguũtur.*

Quamuis autem genus ſignificet totam eſſentiam ſpeciei, non tamen oportet ut diuerſarum ſpecierum, quarum eſt idem genus, ſit una eſſentia: quia unitas generis ex ipſa indeterminatione uel indifferentia procedit: non autem ita quod id quod ſignificatur per genus, ſit una natura numero in diuerſis ſpeciebus, cui ſuperueniat res alia, quæ ſit differentia determinans ipſum: ſicut forma determinat materiam, quæ eſt una numero: ſed quia genus ſignificat quandam formam, tamen non determinate hanc uel illã, quam determinate differentia exprimit, quæ non eſt alia quam illa, quæ indeterminate ſignificabatur per genus: & ideo dicit Cõmentator in 11. Metaphyſico. quod materia prima dicitur una per remotionem omnium formarum, ſed genus dicitur unum per communitatem formæ ſignatæ: unde patet, quod per additionem differentiæ remota illa indeterminatione, quæ erat cauſa unitatis generis, remanent ſpecies diuerſæ per eſſentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intẽdit excludere talem obiectionem, Quæcunq; habẽt vnum genus, habẽt vnã eſſentiã: diuerſæ ſpecies habent vnũ genus: ergo diuerſæ ſpecies habẽt vnã eſſentia, ꝙ eſt falſum: quia ſpecies differũt eſſentialiter. Maior probatur ex eo, ꝙ genus ſm prædicta dicit tãtam eſſentiam ſpecierum. Et licet iſtã obiectio faciliter ſolui poſſet, dicẽdo ꝙ ſpecies habent eandem eſſentiã genericẽ, non tamen ſpecificẽ: quia tamen argumentum altiorem difficultatem petit, ex altiori principio reſpondere oportuit. Inducta eſt enim hæc obiectio ad concludendum diuerſas ſpecies habere eandem eſſentiam ſimpliciter, & nõ genericẽ: vt patet ex medio aſſumpto ſic arguẽdo, Ea quorum tota eſſentia eſt vna, habent eandem eſſentiam ſimpliciter: diuerſarum ſpecierũ eiuſdem generis, tota eſſentia eſt vna: ergo diuerſæ ſpecies eiuſdem generis habent eandem eſſentiam ſimpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam eſſentiã ſpecierum, & eſt vnum in eis.

¶ Ad huius obiectionis excluſionẽ declarat quomodo genus eſt vnũ & innuit talẽ diſtinctionẽ. Aliquid ſignificat vnum dupliciter: vno modo per poſitionẽ vnius determinatæ rei ſignificatæ: alio modo per indifferentiã ſeu indeterminationẽ plurĩu rerum importarũ. Primo modo genus non ſignificat vnũ, ſed ſecundo modo. Illud enim primo modo ſignificat vnũ, cuius ſignificatũ ſm ſe acceptũ eſt vna aliqua natura & determinata: ſicut homo ſignificat humanitatẽ, quæ eſt certa & determinata natura, ſ. humana. Illud autẽ, ꝙ ſignificat vnũ ſecũdo modo, habet ſignificatũ, non aliquã determinatam naturam, ſed plures naturas indeterminate ſicut animal ſignificans perfectionẽ ſeu naturã ſenſitiuã non ſignificat aliquã certã & determinatã naturã ſiue formam: nulla enim eſt in vniuerſo forma, quæ ſit anima ſenſitiua, ſed quælibet eſt vel bouina, vel leonina vel humana, &c. vnde dicitur 7. Phyſ. tex. com. 31. quòd iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 24. ꝙ natura generis diuerſa eſt in ſpeciebus. & 1. de Anima tex. com. 1. ꝙ ratio animalis ſm vnũquodq; animal eſt altera: eſt igitur genus vnum ſecundo modo. vnde ad formã rationis dicitur ſecundum præmiſſam diſtinctionem: ꝙ quorũ eſt tota eſſentia vna primo modo, eorum eſt eſſentia eadem ſimpliciter, non autem quorum tota eſſentia eſt vna ſecũdo modo: ſicut eſt in propoſito. ſpecierum enim totam eſſentiam non adunat genus niſi vnitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autẽ eſt in litera appoſitã fuiſſe differentiã inter vnitatẽ generis & vnitatem materiæ primæ ad maiorem prædictorum euidentiam: quam etiam differentiam poſuit Commen. 12. Metaphy. Commen. 14. vbi nota ꝙ de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, vt eſt quoddam totum vniuerſale reſpiciens hanc materiam, vel illam, vt partes ſubiectiuas: & ſic de ipſa modo non eſt ſermo. idem enim eſt iudiciũ de eius vnitate & de vnitate cuiuſq; vniuerſalis. Alio modo cõtingit loqui de ea ſolitarie ſumpta ſm ſe: non prout eſt vniuerſalis, aut particularis, neque prout eſt in hac ſpecie vel illa: & ſic de ea loquitur Commen. ibi. & S. Tho. hic differunt ergo vnitas materiæ ſic accepta & vnitas generis in hoc, ꝙ vnitas materiæ eſt vnitas numeralis fundata ſupra determinatã rem: vnitas verò generica eſt vnitas non numeralis, ſed indeterminationis fundata ſupra diuerſas naturas indeterminate. Cùm autem audis vnitatem materiæ primæ eſſe vnitatem numeralem intellige negatiue non poſitiue. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: poſitiue ſcilicet & negatiue, illud eſt numero poſitiue quod eſt vnum per poſitionem proprietatis ſeu differentiæ numeralis: ſicut Sor. & hoc modo materia prima ſecundum ſe non eſt vna numero: quia nullam proprietatem indiuidualem includit. Illud eſt vnum numero negatiue, quod vniuerſale cum non ſit, eſt non plicata numero. hoc autem eſt illud, quod nullum diſtinctiuũ includit in ſe: vnde pluralitatẽ & numerũ habere queat: & hoc modo materia prima ſecũdũ ſe eſt vna numero: & talis vnitas numeralis fundatur ſupra determinatã entitatem, illã; ſ. quę eſt materia: quæ nullũ diſtinctiuũ includit cũ ab omni denudata ſit actu, cuius eſt diſtinguere: & ideo dicit. Cõ. & materia eſt vna per remotionem omnium formarum: quia vnitatem ſuam negatiue habet. ex hoc ꝙ non habet diſtinctiuas formas. Genus autem non eſſe vnum numero neq; poſitiue, neq; negatiue fundatur ſupra certam & determinatam rem: ꝙ in genere nõ inuenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari poteſt. Sed & ꝙ genus ſit vnum vnitate indeterminationis, ex eo patet ꝙ naturæ plures per genus importatæ nõ adunantur in eius ſignificatione, niſi propter hoc, ꝙ indeterminate ſignificat eas: animal enim ideo adunat in ſe equum, bouẽ, leonem &c. quia nõ determinate explicat quis eorum ſit habẽs perfectionem ſenſitiuam, & ideo dicit Commen. ibi, ꝙ genus eſt vnum per communitatem formæ ſignificatæ, id eſt ex eo ꝙ cõmuniter & nõ determinate formas ſignificat. Vnde & patet quo modo propoſito S. Tho. deſeruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materiæ vnitas eſt per negationem formarum ſupra entitate determinata fundata, & genus non eſt vnum niſi propter hoc quod ſignificat communiter plura, conſequens eſt quod genus non ſit vnum niſi ex indeterminatione: quod erat propoſitum.

> *Eſſentiã ſpeciei in indiuiduo comparatam totũ contingit eſſe, & partẽ: ut autẽ pars eſt de illis minime prædicatur: ut autẽ totũ eſt, & in concreto nomine ſignificatum de illis prædicatur.*

Et quia, ut dictum eſt, natura ſpeciei eſt indeterminata reſpectu indiuidui, ſicut natura generis reſpectu ſpeciei, inde eſt quod ſicut id, quod eſt genus, prout prædicatur de ſpecie implicite in ſua ſignificatione, quamuis indiſtincte: totum id quod determinate eſt in ſpecie, ita id quod eſt ſpecies ſecundum quod prædicatur de indiuiduo: oportet quòd ſignificet totum, quod eſſentialiter eſt in indiuiduo licet indiſtinctè, & hoc modo eſſentia ſpeciei ſignificatur nomine Hominis: unde homo de Socrate prædicatur. Si autẽ ſignificatur natura ſpeciei cũ præciſione materiæ ſignatæ quæ eſt principiũ indiuiduationis, ſic ſe habebit per modũ partis: & hoc modo ſignificat nomen humanitatis humanitas enim ſignificat id unde homo eſt homo. Materia autem ſignata non eſt illud, unde homo eſt homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quòd ſit homo: cum igitur humanitas in ſuo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, quòd ſit homo, patet quòd à ſignificatione eius excluditur, uel præſcinditur materia determinata uel ſignata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde eſt, quòd humanitas nec de homine, nec de Socrate prædicatur: unde dicit Aui. quod quidditas compoſiti non eſt ipſum compoſitum, cuius eſt quidditas, quamuis etiam ipſa quidditas ſit compoſita, ſicut humanitas, licet ſit compoſita, non tamen eſt homo, imo oportet quòd ſit recepta in aliquo, quod eſt materia ſignata. Sed quia, ut dictum eſt, deſignatio ſpeciei reſpectu generis eſt per formas, deſignatio autem indiuidui reſpectu ſpeciei eſt per materiam: ideo oportet ut nomen ſignificans id, unde natura generis ſumitur, cum præciſione formæ determinatæ perficientis ſignificet partem materialem totius: ſicut corpus eſt pars materialis hominis: nomen autem ſignificans id, unde ſumitur natura ſpeciei cum preciſione materiæ deſignatæ, ſignificat partem formalẽ: & ideo humanitas ſignificatur ut forma quædam. Et dicitur quòd eſt forma totius, non quia ẽ quaſi ſuperaddita partibus eſſentialibus materiæ et formæ, ſicut forma domus ſuperadditur partibus integralibus eius, ſed magis eſt forma, quæ eſt totũ. ſ. forma complectens & materiã: cum preciſione tamen eorum, per quæ materia eſt nata deſignari. Sic ergo patet, quòd eſſentia hominis ſignificatur hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: ſed diuerſimode, ut dictũ eſt: quia nomen: homo ſignificat eam ut totũ: inquantum, ſ. non prætendit deſignationẽ materiæ, ſed implicite cõtinet eã, & indiſtincte, ſicut dictũ eſt: quòd genus cõtinet differentiã: & ideo prædicatur hoc nomẽ; homo de indiuiduis: ſed hoc nomen humanitas ſignificat eam ut partem: nec continet in ſua ſignificatione niſi id quòd eſt hominis inquantum homo: & præſcindit omnem deſignationem materiæ, unde de indiuiduis hominis non prædicaretur: & propter hoc quandoque hoc nomen eſſentia inuenitur prædicatum de re, dicitur enim Socratis eſſentia quædam: & quandoque negatur, ſicut dicimus quod eſſentia Socratis non eſt Socrates.

¶ In hac quinta & vltima parte huius capituli cõparat eſſentiã ſpecificam ad indiuiduum ſm totalitatem partialitatẽ, prædica

bdit

bilitatem & formalitatem.

¶Ad quorum euidentiã aduertendú eſt, ꝙ ſicut ſuprà de eſſentia generica dictum eſt, ꝙ poteſt ſignificari per modum totius & per modum partis, ita nũc dicitur, ꝙ eſſentia ſpecifica poteſt accipi vt ſignificata nomine primæ intẽtionis per modũ totius, & per modum partis. Per modum quidem totius ſicut eſſentia humana ſignificatur per ly homo: per modum vero partis, ſicut illamet ſignificatur per ly humanitas. Differt autem ipſa à ſe altero modo ſignificata in hoc ꝙ ſignificata per modũ totius implicitè includit indiuidua: ſignificata verò, per modũ partis excludit illa a ſui ſignificatione. Quod ſic declaratur exemplariter, Homo cũ ſignificet habẽs naturã humanam, implicitè includit ſub ly habẽs omnia indiuidua humana: habẽs enim naturã humanã eſt quodcũq; indiuiduũ humanũ: humanitas autem cùm ſignificet quo homo eſt homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly quo: nullũ enim aliud ab humanitate eſt, quo homo eſt homo: & ideo cũ principia indiuiduantia ſint aliud ab humanitate, vt ſuprà dictũ eſt, ſequitur ꝙ humanitas excludit principia indiuiduantia a ſui ſignificatione & cõſequẽter indiuidua, quæ ſine indiuiduatione intelligibilia nõ ſunt: ſicut nec ſpecies abſq; differẽtia intelligi poteſt. & cum pars vt pars nõ prædicetur de ſuo toto: omne autem prædicatũ in recto habet rationẽ totius, ideo eſſentia primo modo, id eſt per modũ totius ſignificata de indiuiduis in recto prędicatur: ſignificata verò per modũ partis nequaquã. & ꝓpter hoc illa eſt vera, Socrates eſt homo, illa autẽ falſa, propriè loquẽdo, Socrates eſt humanitas (vt Auic. teſtat̃) & ſic iã patet proportio eſſentiæ ſpecificæ ad indiuiduum ſecundum tria, ſcilicet totalitatẽ, & partialitatem, & prædicabilitatẽ.

¶Quo ad formalitatẽ verò declaratur appoſita differentia inter eſſentiã genericã per modum partis ſignificatã reſpectu ſpeciei, & eſſentiã ſpecificã per modum partis ſignificatã reſpectu indiuidui. Differũt enim in hoc, ꝙ illa eſt pars materialis ſpeciei, iſta vero eſt pars formalis indiuidui. Et ratio eſt, quia illa, ſ. eſſentia generica cõparatur ad alterã partẽ ſpeciei, vt materia ad formam & perfectibile ad ſuam perfectionẽ, cum deſignatio ſeu determinatio generis ad ſpeciẽ fiat per differentiã, quæ ſumitur à ſpecifica forma, quæ perficit & complet perfectionem genericam: iſta verò, ſcilicet ſpecifica eſſentia comparatur ad alteram partẽ indiuidui, vt forma ad materiã, & perfectio ad perfectibile, cùm deſignatio ſeu determinatio ſpeciei ad indiuidua fiat per materiam ſignatam, quam imperfectiorem eſſe ſpecifica forma, qua eſſentia ſpecifica ſumitur, conſtat: ideo animalitas eſt pars materialis hominis, humanitas verò eſt pars formalis Socratis, & dicitur quod eſt forma totius non quaſi ſuperaddita, &c.

AD EVIDENTIAM horum verborũ eſt notandum, ꝙ forma totius & forma partis, vt in ſecũdo ca. viſum fuit, differũt realiter: non ſicut vna forma differt ab alia forma puta albedo à dulcedine, ſed ſicut totũ & pars, & ideo dicitur hic ꝙ forma totius non eſt quaſi ſuperaddita partibus, id eſt, non eſt forma addita materiæ & formę, ſicut forma domus eſt, forma addita lignis, lapidibus, cæmẽto, & cæteris partibus: ſed magis eſt forma, quæ eſt totũ, id eſt ipſum cõpoſitum reſultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis ſignificatur, forma totius appellatur, eo quòd totius eſt completè certificatiuum & diſtinctiuum & determinatiuum: hæ enim ſunt conditiones formæ. Et reſiduum ſermonis epilogus per ſe patens eſt.

CAPVT IIII.

Quaenam ratione eſſentia conueniat eſſe genus, ſpeciem, vel differentiam oſtendit.

Nulla eſſentia ſubſtãtia compoſita ſignificata per modum partis, eſt genus vel ſpecies, vel differentia. 5. Metaph. cap. 6. in princ.

VISO quid ſignificetur nomine Eſſentiæ in ſubſtantiis compoſitis, uidendum eſt quomodo ſe habeat ad rationem generis, ſpeciei, & differentiæ, quia autem cui conuenit ratio generis, ſpeciei uel differentiæ, prædicatur de hoc ſingulari ſignato, impoſsibile eſt quod ratio generis uel ſpeciei uel differentiæ conueniat eſſentiæ, ſecundum quod per modum partis ſignificatur, ut nomine humanitatis uel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitas non eſt differentia, ſed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non eſt ſpecies, nec animalitas genus.

IN HOC quarto ca. intẽdẽs determinare quomodo eſſentia ſubſtãtiarũ cõpoſitarũ ſe habeat ad intẽtiões logicas, ſ. gen᷒ ſpeciẽ, differẽtiã, quatuor facit, primò ſex cõcluſionib᷒ determinat intẽtũ: ſecundò excludit quẽdã Auer. errorẽ. tertiò excludit quãdã aliã obiectionẽ: quartò reſpõdet cuidã tacitæ obiectioni.

¶Pro intellectu primæ p̃tis notãdæ ſunt duæ diſtinctiões. Prima eſt iſta. Natura ſeu eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ põt tripliciter accipi: primò, vt ſignificata p modũ partis. ſecũdò, vt p ſe exiſtẽs ſeparata à ſingularib᷒: tertio, vt ſignificata p modũ toti᷒. Secũda diſtinctio, quæ eſt ſubdiuiſio tertij mẽbri eſt iſta: Natura ſubſtãtię cõpoſitę ſignificata p modũ totius põt accipi tripliciter: primo, ſecundũ ſe, ſecũdò, ſecundum eſſe quod habet in ſingularibus: tertiò, ſecundum eſſe quod habet in intellectu.

¶His prælibatis, ſcias ꝙ ſm ſingula mẽbra harũ diuiſionũ ponit ſingulas cõcluſiões: ſm primã quidẽ duo mẽbra vtriuſq; diuiſionis ponit quatuor negatiuas: ſm verò vltima vtriuſq; ponit duas affirmatiuas, ita ꝙ ſm quãlibet diuiſionẽ primò ponit duas negatiuas, deinde tertiã affirmatiuã: & ſic ſiũt ſex cõcluſiões.

¶Prima ergo cõcluſio negatiua eſt, Eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ ſignificata p modũ p̃tis, ſicut animalitas, humanitas, rationalitas nõ eſt gen᷒ neq; ſpecies neq; differẽtia: Quã ꝓbat ſic, Tã gen᷒, quã ſpecies, quã differẽtia prædicatur in recto de hoc particulari ſuppoſito, puta Socrate: eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ ſignificata p modũ partis nõ prædicatur in recto, de hoc particulari ſuppoſito: ergo eſſentia taliter ſignificata nõ eſt genus, nec ſpecies, nec differentia. Omnes propoſitiones patent ex præcedenti ca. & ideo dicit. Auic. ꝙ rationalitas, quæ ſignificat per modũ partis, non eſt differẽtia, ſed principium differentiæ. & ſimiliter animalitas non eſt genus ſed generis principium: & humanitas nõ eſt ſpecies, ſed ſpeciei principium, ſicut albedo eſt principium albi, & pars eſt principium eius, cuius eſt pars.

Eſſentia per ſe ſubſiſtens non in ſingularib. eſt genus vel ſpecies vel differentia.

Similiter etiam non poteſt dici, quod ratio generis, ſpeciei, differentiæ conueniat eſſentiæ, ſecundum quod eſt quædã res exiſtens extra ſingularia, ut Platonici ponebant: quia ſic genus & ſpecies non prædicarentur de hoc indiuiduo: non enim poteſt dici quod Socrates ſit hoc, quod ab eo ſeparatũ eſt. Nec ſeparatum illud proficit in cognitione huius ſingularis ſignati.

¶Hic ponit ſecũda cõcluſio negatiua. Eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ per ſe nõ in ſingularib᷒ exiſtẽs nõ eſt ſpecies ſiue gen᷒. Et ꝓbat eam duplici ratione. Primò ſic, Genus ſeu ſpecies prędicatur de hoc particulari eſſentia per ſe ſubſiſtens non in ſingularibus non predicatur de hoc particulari: ergo eſſentia per ſe ſubſiſtẽs non in ſingularibus non eſt genus ſeu ſpecies. Maior patet, Minor probatur ſic, Subiectum. i. ꝙ in recto de eo prædicatur: Socrates nõ eſt homo ſeparat᷒: ergo Socrates nõ eſt ſubiectũ reſpectu hominis ſeparati: ergo homo ſeparatus non prædicatur de Sorte: ꝙ erat aſſumptũ in Minore. Secũdò ſic, Genus ſeu ſpecies eſt id, quo indiuidua cognoſcuntur: eſſentia per ſe ſubſiſtẽs non in ſingularibus non eſt id, quo indiuidua cognoſcuntur: ergo eſſentia per ſe ſubſiſtens non eſt genus neque ſpecies. Maior patet ex eo ꝙ vnumquodque per ſuum genus ſpeciem, differentiam cognoſcitur. Minor verò ex eo, ꝙ vnũquodq; cognoſcitur quidditatiuè per id ꝙ eſt in eo: & non per id quod non eſt in eo.

Eſſentia ſubſtantia compoſita per modũ totius ſignificatur. ſiue nomine cocreto. eſt genus, ſpecies, vel differentia.

Et ideo relinquitur, quod ratio generis, uel ſpeciei, uel differentiæ conueniat eſſentiæ, ſecundum quod ſignificat per modum totius, ut nomine Hominis, uel animalis prout implicitè & indiſtinctè continet totum hoc, quod in indiuiduo eſt.

¶Hic ponitur 3. concluſio affirmatiua: Eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ ſignificata per modum totius eſt ſpecies, genus vel differentia &c. probatur ſic, Genus, ſpecies ſeu differentia ſubſtantialiter continet & implicitè totũ, ꝙ eſt in indiuiduis: eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ non niſi ſignificata per modum totius continet implicitè totum eſſe indiuiduorum: ergo eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ ſignificata per motũ totius eſt genus vel ſpecies vel differentia. Propoſitiones omnes ex pręcedenti ca. patent: vbi dicimus genus, ſpeciẽ, differentiã, cõuenire in hoc ꝙ ſignificãt totũ ꝙ eſt in iferiorib᷒, & ſua abſtracta excludere ea: q̃ ſunt in inferiorib᷒: eſt igit̃ animal gen᷒, homo ſpecies, ratiõale differẽtia.

Eſſentia vel natura per ſe ſumpta abſolute non eſt una vel multa. Eſſentia ſumpta vero ſecundum eſſe, quod habet in ſingularib. vel in anima, cõuenienter prædicantur per accidẽs. Eſt denominatiua. Eſt abſolute ſumpta eſt, quæ prædicatur de indiuiduis.

*Natura autem uel eſſentia ſic accepta poteſt dupliciter conſiderari. uno modo ſecundum naturam & rationem propriam: & hæc eſt abſoluta cõſideratio ipſius: & hoc modo nihil eſt uerum de ea dicere: niſi quod cõueniat ſibi, ſecundum quod huiuſmodi. Vnde quicquid aliorum ſibi attribuitur, falſa eſt attributio: uerbi gratia, Homini in eo, quod eſt homo, cõuenit rationale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadũt, album uerò uel nigrũ uel quodcunque huiuſmodi, quod non eſt de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quòd eſt homo. Ideo ſi quæratur utrũ iſta natura poſsit dici una uel plures, neutrum concedendum eſt, quia utrunque eſt extra intellectum humanitatis, & utrunque poteſt ſibi accidere. Si enim pluralitas eſſet de ratione eius, nunquã poſſet eẽ una: cũ tamẽ una ſit ſecũdũ quòd eſt ĩ Socrate. Sic aliter ſi unitas eſſet de intellectu & ratione eius: tũc eſſet una & eadẽ natura Socratis et Platonis, nec poſſet ĩ pluribus plurificari. Alio modo cõſideratur, ſecũdũ quòd habet eſſe in hoc uel in illo: & ſic de ipſa prædicatur aliquid per accidens ratione eius in quo eſt: ſicut dicitur quod homo eſt albus, quia Socrates eſt albus. quãuis hom

uis hominis albedo differat ab eo, q eſt homo. Hæc autẽ natura habet duplex eſſe, unũ ſingularibus, aliud in anima & ſecũdũ utrunq; cõſequitur accidẽtia dictam naturam: & ſic in ſingularibus habet multiplex eſſe ſecundũ diuerſitatẽ ſingularium. & tamen ipſi naturæ ſecundum propriã conſiderationem, ſcilicet abſolutam, nullum iſtorũ eſſe debet, falſum enim eſt dicere, quòd natura hominis, inquantum huiuſmodi, habeat eſſe in hoc ſingulari. ſi enim eſſe in hoc ſingulari conueniret homini, inquantum eſt homo, non eſſet unquam extra hoc ſingulare. ſimiliter ſi conueniret homini inquantum eſt homo, non eſſe in ſingulari, nunquam eſſet in eo. Sed uerum eſt dicere, quòd homo, inquantum eſt homo, non habet quòd ſit in hoc ſingulari uel in illo. patet ergo quòd natura hominis abſolutè conſiderata abſtrahit à quolibet eſſe: ita quòd non fiat præciſio alicuius eorum: & hæc natura ſic conſiderata: eſt quæ prædicatur de omnibus indiuiduis.

¶ Hic antequã ponatur quarta cõcluſio, inchoatĩ ſecũda diuiſio ſupra poſita, cuiꝰ terminos oportet ꝓdeclarari ad itellectũ cõcluſionum. Natura ꝑ modũ totius ſignificata, ſecũdũ naturã ſeu rationẽ propriã, vel ſecũdũ ſe, idẽ ſonat ꝙ natura conſiderata ſecũdũ eas conditiones, ſiue ea prædicata, quæ cõueniũt ſibi ex ſua diffinitione, ſeu in primo modo dicendi per ſe. Natura verò ſecũdũ eſſe in ſingularibus idem ſonat quod natura conſiderata ſecundum eas cõditiones ſiue ſecũdũ ea, prædicata. quæ conueniũt ſibi ex hoc, ꝙ in ſingulari vel in ſingularibus eſſe habet. Natura autẽ ſecundũ eſſe in intellectu idẽ ſonat quod natura conſiderata ſecundum eas conditiones, ſiue illa prædicata quæ conueniunt ſibi ex hoc, ꝙ habet eſſe in intellectu. Differũt aũt quadrupliciter, vt ex textu colligitur, conditiones conuenientes naturæ ſecũdum has diuerſas acceptiones, eo ꝙ cõditiones debitę naturę ſecũdũ ſe ſumptę ſunt prædicata eſſentialia. homo enim ſecũdũ ſe nõ eſt niſi animal rationale, cõditiones verò debitæ naturæ reliquis duobus modis ſunt prædicata denominatiua. homo eñ nõ eſt res illa, q̃ conuenit ei ex eſſe in ſingularibus, ſed ab ea denominatur: nõ enim homo eſt albedo quæ cõuenit ei ex hoc ꝙ eſt in Socrate, ſed ab ea denominatur albus. Similiter homo non eſt res illa quæ cõuenit ei eſſe in intellectu, puta relatio vniuerſalitatis, aut ſpeciei, ſed nominatĩ ab ea vniuerſalis, & ſpẽs. Et licet hæc duo vlt. mẽbra in hoc cõueniãt quòd attẽdunt penes ꝓdicata denominatiua: differũt tamẽ q̃a ꝓdicata denominatiua, quæ cõueniũt naturæ ſecũdũ eſſe in ſingularibus, aliquid ponũt reale ſupra ipſam, ſicut albũ addit ſuprà hominẽ, naturã albedinis quæ eſt ens reale: ꝓdicata verò denominatiua q̃ cõueniunt rei ſecũdũ eſſe in intellectu nihil ponũt reale ſuprà naturã ipſam: ſed denominationẽ negatiuã, aut relatiuã ſecũdũ aliquã relationẽ rationis. Cũ eñ dico. Homo eſt ſpecies, ly ſpecies. nihil reale addit ſuprà hominẽ, ſed ſolem, relationẽ rationis, qua reſpicit ſuũ genus: ſpecies enim generis eſt ſpecies.

¶ Secũdò differunt iſtius diuiſionis poſitæ mẽbra in hoc ꝙ natura abſolutè ſũpta nec eſt vna numero, nec plures numerò. ſi enim eſſet vna numero, nõ poſſet reperiri in pluribus numero: ꝙ patet eſſe falſum, eo ꝙ natura humana eſt in Socrate & Platone. Conſequẽtia ꝓbatur ſic, Natura ſecũdũ ſe eſt vna numero: ergo nõ põt eſſe diſtincta numero. ergo nõ põt reperiri in pluribus numero: ꝙ erat intẽtũ. Prima conſequẽtia harũ ex eo eſt clara, quia impoſſibile eſt alicui conuenire oppoſitũ eius quod cõuenit ei ſecũdum ſe ſicut impoſſibile eſt homini cõuenire irrationale, diſtinctio autem numeralis eſt oppoſita vnitati numerali, & ideo ſi natura ſecundum ſe habet vnitatẽ numeralẽ, nũquã habere põt diſtinctionẽ numeralẽ. Similiter probatur, ꝙ natura ſecundũ ſe nõ ſit plures numero: ſequeretur enim naturã humanã nõ eſſe in Socrate, quia nõ poſſet habere vnitatẽ numeralẽ, ex quo vẽdicat ſibi ſecũdũ ſe diſtinctionẽ numeralẽ. Natura aũt ſecũdũ eſſe in ſingularibꝰ vnitatẽ & diſtinctionẽ numeralẽ ſortitur: ꝓpterea nanq; homo eſt vnꝰ numero, q̃a Socrates eſt vnꝰ numero: & ꝓpterea hõ eſt diſtinctus numero in pluribus, quia Socrates & Plato ſunt diſtincti numero.

¶ Tertiò differũt in hoc, quia natura ſecundum ſe ſumpta nullum eſſe ſibi vendicat: ſ. nec eſſe in ſingulari aut ſingularibus, nec eſſe in intellectu: nec etiã vẽdicat ſibi non eſſe in ſingulari & ſingularibus, aut non eſſe in intellectu, quod patet ex eiſdẽ fundamẽtis. ſi enim eſſe in ſingulari eſſet de ratione ſua nunquã extra illud inueniretur: cum nihil inueniatur extra id quod eſt de eius ratione. ſimiliter ſi eſſe in ſingularibꝰ. eſſet de eius rõne, modò poſſet in vno inueniri q̃a in vno natura exiſtẽs nõ eſt in pluribꝰ. ſimiliter ſi eſſe in intellectu eſſet de rõne eius, nunquã poſſet extra intellectũ. reperiri, eodẽ modo ſi non eſſe in ſingularibus, aut ſingulari eſſet de eius rõne nũquã poſſet habere eſſe in aliquo ſingulari: & ſi nõ eſſe in intellectu eſſet de ius ratione. nunquam poſſet habere eſſe in intellectu ex illo fundamẽto. Nulli poteſt cõuenire oppoſitũ, ꝙ eſt de ratiõe ſui: vnũ natura abſolute ſumpta ab omni eſſe & nõ eſſe abſtrahit ſine præciſiõe, id eſt nec includit nec excludit aliquod huiuſmodi eſſe vel nõ eſſe: natura autẽ tã ſecũdo quã tertio modo accepta, alterũ illorũ eſſe includit, & alterum excludit. vt de ſe patet, homo enim ſecũdũ quòd eſt in ſingularibus, non eſt in intellectu: & econtra: ſecundũ quòd eſt in intellectu non eſt in ſingularibus.

¶ Quarto differũt: quia natura per modũ totius ſignificata ſecũdũ ſe ſumpta eſt ea, quę prędicatur de indiuiduis, cũ dicitur. Socrates eſt homo. Natura autem ſumpta tã prout eſt in ſingularibus, quã prout in intellectu non prædicatur de indiuiduis: quòd declaratur ſic, Id prædicatur de indiuiduis: quòd attribuitur illis in propoſitione: ſed natura abſolutè accepta & non ſecundum eſſe in ſingularibus, neque ſecundum eſſe in intellectu attribuitur indiuiduis in propoſitione: ergo natura abſolute ſumpta & non ſecundum eſſe in ſingulari. vel intellectu prædicatur de indiuiduis. Maior eſt nota ex terminis. Minor declaratur exẽplariter, cum dico, Socrates eſt homo, ſenſus ꝓpoſitiõis eſt, Socrates eſt animal rationale: ita quòd in iſta propoſitiõe nihil attribuitur Socrati niſi eſſe animal rationale: quæ ſunt cõditiones naturæ humanæ abſolute acceptę: vt patet. nõ enim cũ dico, Socrates eſt homo, attribuo Socrati aliquod debitũ naturę humanę ex eſſe in ſingularibus, aut ex eſſe in intellectu: neque attribuo Socrati habere naturã humanã cum aliquo addito: ſed tãtum attribuo Socrati habere naturã humanã, ſeu eſſe animal rationale: quæ ſunt vt dictum eſt cõditiones naturæ humanæ ſecundum ſe acceptæ. Natura igitur primo modo ſumpta eſt, quæ prædicatur de indiuiduis, & non natura ſecundo & tertio modo.

IN hoc loco antequam vlterius procedatur, dubia quædam examinanda ſunt. Circa prædicta dubium eſt. Primò circa primam differantiam aſſignatam in eo, quod dictum eſt quòd naturæ ſecundum ſe ſumptæ non inſunt niſi prædicata quidditatiua, hoc enim patitur difficultatem tum propter tranſcendentia, tum propter quædam prædicata negatiua. ſi enim tranſcẽdentia, quę ſunt, ens, res, vnum, aliquid, verum, & bonum, conuenire aſſerantur naturæ abſolutè ſumptæ erunt prædicata quidditatiua, & ſi ſic ponatur in diffinitione. nulla enim diffinitio eſt completa, niſi omnia prædicata quidditatiua includat: tranſcendentia autem in diffinitione poni omnes negant. *Dubitatio.*

¶ Confirmatur cõſequentia ex dictis S. Tho. in litera, vbi habetur ꝙ quę inſunt natura abſolutè ſunt de diffinitione illius. ſi aũt tranſcẽdẽtia dicãtur nõ cõuenire naturę abſolutè, tũc homo ſecũdũ ſe ſũptus nõ eſt aliq̃d, nec res, nec vnũ quid: quod omnino negatur.

DE Prædicatis verò negatiuis occurrit difficultas talis: quia negationes naturarum diſparatarum ſi conueniũt naturæ abſolutæ erũt prędicata quidditatiua: & ſic negatio erit de diffinitione ſubſtantiæ. Si autem conueniunt naturæ ſecundum eſſe in ſingularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem abſolutè, iſta erit falſa homo non eſt Leo: quod videtur irrationabile.

AD horum diſſolutionem conſiderandum eſt primò, quomodo tranſcendentia ſe habeãt ad naturas rerum. ſuprà quas cadũt. vt autem ſuprà in quæſtione de ſignificatione entis tactum fuit, nullum tranſcendẽtium importalium gradum, ſeu aliam naturam à gradibus ſeu naturis eorum, quibus apponuntur. cum enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo. bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate ſignifico, ſed ipſam humanitatem diuerſis modis, ly enim ens ſignificat humanitatem, prout habet eſſe: ly vnus, illam prout non eſt diuiſa formaliter: ly res, illam prout latitudinem habet vtpotè non ex intellectu fabricata: ly bonum, ipſam, prout perfectiua eſt appetitus: ly verum, ipſam vt perfectiua eſt intellectus: ly aliquid, ipſam, vt aliud quid eſt ab aliis. Simili modo eſt dicendum accepto quocunque gradu generico: vt faciliter exemplo manifeſtari poteſt. *c.s.q.8.*

Conſiderandum eſt ſecundò, quòd cùm primũ inter tranſcendentia ſit ens (eo quòd eius ratio cæterorum rationes pręuenit) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius paſſiones, cùm declaratum fuerit quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de cæteris. Scotus ergo primo ſent. diſt. 3. q. 3. opinatur ens eſſe vniuocum & prædicari, inquit de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentiis. Et primum quidem horum, tanquam per ſe notum ſupponens, ſecundi duplicem rationem reddit.

¶ Primò, quia ſi differentiæ includant ens vniuocè dictum de eis, & non ſunt omnino idem: oportet quòd ſint diuerſa aliquid idem entia: & cõſequẽter ſequitur, quòd differentiæ vltimę ſint propriè differentes, & ſic habent alias differentias, & non ſunt vltimæ. *Sco.1. d. in ſol. q. 3. Vt ſuprà dictũ eſt c. 2. q. 3 prima ratio.*

¶ Secũdò, quia ſicut ens compoſitum in re eſt compoſitũ ex actu & potẽtia: ita conceptus compoſitus per ſe vnus eſt cõpoſitus ex conceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Sicut ergo reſolutio compoſiti in re ſtat ad ſimpliciter ſimplicia, ſcilicet actum vltimũ & potentiã vltimã: ita quòd actus nihil potentię, & potentia nihil actus includat: ita reſolutio conceptus debet ſtare ad conceptus ſimpliciter ſimplices actualẽ & potẽtiã determinabilẽ tãtũ ita quòd nihil determinãtis includat. & determinãtẽ tantũ, ꝙ nihil determinabilis includat. tales ſunt cõceptus entis & vlt. differentiæ: ergo vlt. differentia non includit formaliter ens.

9 c. 16. c 2 q. 3. arti. 2.

CONTRA primum arguitur: quia ſequeretur, quòd ens poneretur in diffinitione, contra Ariſt. octauo Meta. tex. com. 16.

¶ Præterea ſequitur, quòd eſſet negatio in diffinitione, vt ſupra in quæſt. de vniuocatione entis deduximus.

¶ Contra ſecūdū dictum arguo ſic. Omne id de quo formaliter ſumpto prædicantur in ſecūdo modo paſsiones entis includit in ſe formaliter ens: ſed de vltima differētia formaliter ſumpta prædicantur in ſecūdo modo paſsiones entis: ergo vlt. differētia includit in ſe formaliter ens: Minor patet, quia vlt. differentia eſt per ſe vna & intelligibilis: Maior probatur ſic, Omne formaliter includens medium proprium à priori. per quod demonſtratur paſsiones entia includit in ſe formaliter ens. patet iſta: quia entis conceptus eſt illud mediū. Sed omne id, de quo formaliter ſumpto prędicantur in ſecundo modo paſsiones entis. includit in ſe formaliter medium, per quod tales paſsiones de eo ſunt demonſtrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet iſta Minor, quia implicat oppoſitum. Si enim formaliter A non includit propriū mediū concludēdi B, quomodo de A formaliter ſumpto erit a priori demonſtrabile B. Secundo arguo, & in idem redit: Omnis paſsio cōueniens pluribus formaliter ſumptis, cōuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter incluſi, cui illa paſsio primò cōuenit: ſed vnitas vel intelligibilitas eſt paſsio conueniēs omnibus vltimis differentiis formaliter ſumptis. ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter incluſi in eis, cui primò conuenit: tale autē eſt ens: ergo omnes differētiæ vltimæ includūt ens. Minor eſt per ſe nòta. Maior eſt Ariſt. primo Poſteriorum. Nec poteſt dici ad Maiorem, quòd ſufficit ſubiectū denominatiuè includi in eis, quibus formaliter ſumptis cōuenit paſsio illius ſubiecti. Quia cū

1. c. 12.

tota ratio quare paſsio alicuius inſit alteri, ſit participatio, illius ſubiecti primi: ſi alicui formaliter ſumpto ineſt paſsio, eidem formaliter ſumpto ineſt & ſubiectum & ſi formaliter ſumptū ſubiecti expers eſt, quomodo formaliter ſumptum illius paſsionem habere poteſt? Vt arguatur ſic, Id quod formaliter ſumptū a ſe ſubiectum excludit, etiam à ſe paſsionē excludit: ſed vltimæ differentiæ formaliter ſumptæ non excludunt à ſe paſsiones entis in ſecundo modo ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuæ audire reſpōſionem Frācīſci de Mayronis dicētis, regulam adductam Poſterioriſticam Ariſt. non tenere in tranſcendentibus, Voluntaria enim & deſtructiua totius Metaphyſicæ gloſſa eſt.

¶ Ad rationes autē Scoti dicitur. quòd cum tam prima, quàm ſecunda ſupponant ens habere cōceptū obiectum vnū ſimpliciter, nihil concludit. Dicitur ſecundò ad ſecundam quòd argumētum à ſimili claudicat: licet enim ſit ſimilitudo quo ad aliquid inter cōpoſitum naturale & intellectuale: diſsimilitudo tamen eſt magna in propoſito, q̄a partes cōpoſiti naturalis mutuò ſe excludūt: quia quædam res ſpeciales ſunt, partes autē cōpoſiti intellectualis non poſſunt mutuò ſe excludere: quia altera (puta ens) eſt adeò vniuerſalis vt nihil poſsit eam ſubterfugere.

Primo ſent. q. 6. qua qua ritur &. ttū à ſimpliciter ſimplicibus poſsit abſtrahi aliquis cōceptus cōmunis in fine. Ca 5 Cap 3. Ca 8. cir ca T. cō. 5. Circa T. com 8. Quolib. 2. q 2 ar. 1. cōt. Gē. c. 26.

AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt teſtatur Albertus in Poſt prædicamētis. c. 9. opinantur, quòd ens non conueniat naturæ abſolutè ſumptæ. Vnde dicūt hanc conſequentiam non valere, Homo eſt ſubſtātia · ergo homo eſt ens · eo quòd ens ſignificat aliquid additum eſſentiæ rei: quod non eſt de eius ratione, quod expreſsè etiam de Auicenna refert Commentator quarto Metaph. com. 3. & 10. Metaph. com. 8.

S. THO. autem cuius eſt opus, quod exponendum ſuſcipimus ſuper quarto Meta. lectu. 2. ſuper text. com. 3. & ſuper lectur. . ſupra tex. com. 8. expreſsè in hoc reprehendit Auicen. vnde ſententia eius non eſt cenſenda eadem opinioni. Auicen. licet difficile ſit videre in quo differat ab ea, cùm ipſe teneat nullum aliud a Deo eſſe ens per ſuam eſſentiam, ſed per aliquid additum ſuæ eſſentiæ: & expreſsè dicat in quolibeto ſecundo. q. 2. articul. 1. ens non eſſet prædicatum eſſentiale: & in primo contra Gen. c. 36. dicat ens nō cadere in conceptu ſubſtantiæ: quod eſt genus generaliſsimum.

¶ Propter quod à quibuſdam dicitur, q̄ ens dupliciter ſumitur, ſcilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiuè & intrinſecè de omnibus prædicatur: ſic enim vnū quodque eſt ens per eſſentiam ſuam. Ens verò participaliter, cùm idem ſonet quod exiſtens non eſt prædicatum quidditatiuum: ſic enim nihil aliud a Deo eſt ens per eſſentiam ſuam: vnde ſecundum iſtos ens nominaliter conuenit naturæ abſolutè, non autem ens participaliter. Addunt quoque quòd ens nominaliter eſt diuiſum in decem prædicamenta, & eſt tranſcendens conuerſum cum aliis. propriè loquendo, non ens ſecundo modo: & ideo reprehenſibilis erat Auic. qui hanc diſtinctionem prætermiſit.

Prima parte q. 3. arti. 4. ad primū de ve ri. q. 21. q. 7. Vide cō bonum dec &po ſt. c 6 in prtnc & circa me dium.

Mihi autem aliter dicendum occurrit: dico enim quòd ens participaliter eſt id quòd eſt tráſcendentes, diuiſum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere poteſt, quòd S. Tho. prima parte, q. 5. & 6. & in quæſtione de veritate, quæſtio. 21. oſtendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter vt clarè patet ex duobus.

¶ Primò ex eo quod dicit, quòd cùm bonum & ens conuertātur ſicut res eſt ens, ita bona: ſed non eſt ens per eſſentiam ſuam: ergo nec bona. In quo proceſſu, vt fallacia æquiuocationis vitetur, non niſi de ente participaliter eſt ſermo. Secundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter eſt bona, non eſſe ens: quod dictum de ente nominaliter falſum eſt: quia eſſe actualis exiſtentiæ, quo res eſt ens & bona, eſt ens nominaliter, Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod eſt tranſcendens, diuiſum in decem prædicamenta, eſt ens participaliter.

Duo includuntur in prædicamento Entis c. 3 in prin. T. c. 13. Diſcordiata ter S. T. & Diu. Auicen.

¶ Sed in Entis nomine duo aſpici poſſunt, ſ. id à quo nomen Entis ſumitur: ſcilicet ipſum eſſe, quo res eſt. Et id ad quod nomē Entis impoſitum eſt, ſcilicet id quod eſt. Supra enim. in principio operis dictum eſt, ens ſignificare id q̄ eſt in quodlibet prædicamento: & in hoc differre ab eſſentia, quæ ſignificat, id quo res in prædicamēto reponitur. Vnde primo Phyſi. text. comment. decimitertij. Ariſto. loco ly ens, ponit ly quo eſt. Auicen. ergo attendens ad id, quo res eſt, vnde nomen entis ſumptum eſt, dixit ſimpliciter ens eſſe prædicatum extra eſſentiam rei: S. Thom verò intuens id quod eſt, id quod nomen Entis impoſitum eſt, Auicennæ. non adhæſit. Nāque ipſum quod eſt, non prædicat aliquid extra eſſentiam rei. Inſuper aduertens, quod ipſum. quo res eſt. ſcilicet actualis eſſentia, non eſt extraneæ naturæ ab ipſo, quòd eſt, ſed per principia propria ipſius, quod eſt, conſtruitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit hoc enim non poteſt aſſeri de quocūque alio extra eſſentiā rei. Nihil enim extra eſſentiā rei per ꝓpria principia ipſius rei conſtituitur, niſi rei exiſtētia. Quodcunque enim aliud per principia propria alteri⁹ generis cōſtituitur, ſcilicet genus proprium, & differentiam propriā, & vniuerſaliter propria illius prædicamenti principia. Ipſum autem exiſtere, non niſi per genus & differētiam & principia ipſius, quod eſt cōſtituitur. Et hæc eſt ratio, qua S. Tho. arguit Auicen. quarto Metaph. vbi ſupra vnde ens prædicatum de aliquo. puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam nec rationē ipſius quod eſt ſubſtantiale, prædicatum eſſe relinquitur cum Ariſtotele & Cōmentatore, vbi ſuprà, licet non ſit omnino eodem modo ſubſtantiale, quo prædicata illa. quæ in diffinitione cadūt. His prælibatis, ad dubium dico q̄ tranſcēdentia nō ſunt prædicata propria naturæ ſecundum ſuam abſolutā cōſiderationē, neque ſecundum eſſe in ſingularibus. neque ſecundum eſſe in intellectu: ſed ſunt prædicata cōmunia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non ſolùm cōcomitatiuè, ſed & cauſaliter. Et de natura quidem tam ſecundo quàm tertio modo accepta. patet: ex hoc enim quod homo in ſingularibus inuenitur entis vnius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet eſſe in intellectu ens eſt aliquo modo indiuiſum, &c. debent enim ſic ſibi aliquod eſſe, licet rationis. De natura autē primo modo ſumpta, ex dictis patere pōt: & ex eo q̄ in quocūque inuenitur poſterius trāſcendens, inuenitur & prius. Manifeſtum eſt autem de poſterioribus trāſcendentibus quæ ſunt vnū, res, aliquid, &c. q̄ conueniūt naturæ abſolutè. Vnde de homine, abſolutè loquēdo, iſta eſt vera, Homo eſt ens. Vnde & S. Tho. dicit ſuper 10. Meta. vbi ſuprà, q̄ ens prædicat naturas decem generum, ſecundum q̄ ſunt actu, vel potentia & non tantum ſecundum quòd ſunt actu.

Circa T. c. 3. T & c. 3 ad dubiū primum princip.

Circa T. c 8.

¶ Ad rationē in dubio tactā, qua dicebatur, Si ſic, ergo tranſcendentia eſſent ponēda in diffinitione, dicitur primò, q̄ non oportet omnia prædicata eſſentialia poni in diffinitione, ſed ea tantū quæ explicant aliū gradum eſſentialem diffiniti: qualia non ſunt tranſcendentia de quibus dictū eſt quod eundem gradū prædicant, quem genus vel differētia importat. Vnde 8. Meta. tex. com. 19 dicit Ariſt. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens ſtatim eſt vnumquodque: diffinitio enim cōpleta tunc eſt, cùm omnes rei gradus explicantur à prima potentia vſque ad vltimum actum intrinſecum, quod ſine tranſcendentibus, quæ nullum gradum addunt, ſit. Dicitur ſecundo de ente, quòd quia ens importat aliquo modo ipſum eſſe quod pertinet ad quæſtionem, An eſt: & non ad quæſtionem, Quid eſt: ideo a prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

Sup. c. 1. q. 2. ſi. T. c. 16.

Immediate ſu. T. c 10.

¶ Ad dictū S. Tho. dicitur, quod tranſcendentia duo habent: & quòd in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quòd in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Metaph. tex. cō. 10. quod ſecundum ideo dictum arbitror: quia tranſcendentia quemlibet gradum commitantur: & ideo cōceptui nulli deſunt. Et ſic dico, quòd ea quæ naturæ abſolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo, quòd talis. homo enim in eo quòd homo, eſt ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes vnde diuerſa dicta S. Thomæ, ſanè intelligere debeas.

Ad ſecūdum de bonū, de negatiuis prædicatis.

¶ Quo ad prædicata negatiua verò dicitur breuiter, q̄ negationes illæ poſſunt dupliciter accipi, formaliter, ſ. & fundamentaliter. Si formaliter falſum eſt, q̄ conueniant naturę abſolutè: per opus enī intellectus attribuitur ei, cū negationes entia rōnis ſint. Si fundamētaliter cū negatio ſuper affirmatiōe fundetur, cōceditur eſſe prædicata q̄ddītatiua, ſed ſic ſumptæ nihil aliud ſont, q̄

genus

genus & differentia propria. fundamentum enim negationum naturarum diſparatarum de homine nihil aliud eſt quam natura hominis: ex hoc nanque quòd homo eſt animal rationale, non eſt Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura abſolutè ſumpta vnitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò eſt circa dictum S. Thomæ in litera in aſsignatione ſecundæ differentiæ, quo dicitur, quòd natura abſolutè ſumpta nec vnitatem, nec pluralitatem habet.

¶ Videtur enim hoc eſſe impoſsibile, cum id, ꝙ vnum non eſt diffinibile non ſit: vt dicitur 7. Met. tex. cō. 13. imò nec intelligibile, vt habetur quartò Met. cō. 10. Et ſi vnitatem naturæ abſolutè habere concedatur: qualis ſit illa vnitas non eſt facilè aſsignare: cū nō numeralis ſit, vt declaratū eſt nec ſpecifica, nec generica, cū hæ ex intellectu fiāt, nec analogica, vt de ſe patet, homo enī nō eſt vnū analogicè. Nec ēt facilè quiſquā dicet, an vnitas illa ſit realis an nō.

T. c. 13.
T. c. 10.
In expoſitione literæ.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinque facienda ſunt. Primò videndum eſt quid ſit vnitas quælibet. Secundò, vnde habeat vnitas realitatem. Tertiò, quomodo vnitas quælibet ſit extra animam. Quartò reſpondendum eſt dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ ſunt.

Vnitas quælibet eſt diuiſio.
T. c. 3.

QVO ad primum ſciendum eſt, ꝙ cùm vnum nihil addat ſuprà ens, niſi priuationem diuiſionis: ita ꝙ vnū nihil aliud eſt quàm ens indiuiſum: vt dicitur 4. Met. tex. Com. 3. Vnitas quælibet nihil aliud eſt, quàm rei indiuiſio. Et quia quælibet priuatio per ſuum habitum cognoſcitur: ideo vnitas quæ indiuiſionem ſonat, ex natura diuiſionis, quam priuat, cognoſci debet: & ſecundū diuiſionis multiplicitatem, multiplicitatem vnitatis accipere oportet.

¶ Conſiderandum eſt igitur ꝙ diuiſio eſt duplex, quædā eſt materialis per principia indiuiduationis cauſata, quædā eſt formalis, quæ per eſſentialia ſit. Et hæc habet latitudinē, quia quædā eſt per eſſentialia principia ꝓpria. Quædam verò per principia eſſentialia communia. & hoc iterū habet latitudinem, ſecundū ꝙ principia eſſentialia cōmunia ſunt magis & minus communia, verbi gratia, inter Socratem & platonem eſt diuiſio numeralis & nō formalis: quia non cauſatur diſtinctio eorū ex eſſentialibus, ſed indiuidualibus principiis. Inter Socratē verò & hunc Leonē, dato ꝙ Leo & homo eſſent ſub eodem genere proximo, eſt diuiſio formalis per eſſentia principia propria vltimas ſcilicet differentias tantùm. Inter Socratem verò & hanc plantam eſt maior diuiſio formalis per principia, ſcilicet eſſentialia communia Socrati, & multis aliis ſpeciebus, ſcilicet ſenſibile & inſenſibile. Inter Socratem verò & hunc lapidem eſt diuiſio formalis adhuc maior per communiora principia, ſcilicet per animatū & inanimatum. Et ſic ſemper aſcendēdo intenditur diuiſio formalis: adeò quòd inter Socratem & hanc albedinem eſt maxima diuiſio formalis: vtpote per propria & cōmuniſsima principia eſſentialia, ſcilicet ſubſtantiuum & diſpoſitiuum modos entis prædicamentorum conſtitutiuos.

¶ Similiter ꝑ omnia de vnitate dicendū eſt. Vnitas enim eſt duplex. Quædā numeralis, & quædā formalis. Vnitas numeralis attēditur penes priuationē diuiſionis numeralis. Vnitas aūt formalis attēditur penes priuationē diuiſionis formalis: & hęc habet latitudinē. Quædā enī priuat diuiſione formali omnino cauſabili ꝑ principia ꝓpria communia: & hæc eſt vnitas formalis ſimpliciter. Quædā verò priuat diuiſiōe formali nō ſimpliciter, ſed taliter cauſabili, ſ. per principia cōmunia: & hæc eſt vnitas formalis ſecundū quid, & habet latitudinē ſecundū ꝙ diuiſio priuata cauſabilis eſt à magis & minus cōmunibus principiis eſſentialibus verbi gratia, Socrates eſt vnus numero: quia nō eſt per materiales differentias in ſe diſtinctus. Homo eſt ſimpliciter vnus formaliter: quia nō cōpatitur ſecū diuiſionē formalē quancunque. Animal verò eſt vnum formaliter, inquantū non cōpatitur ſecū diuiſionē per ſenſibile & inſenſibile nō tamē habet vnitatē ſimpliciter, quia cōpatitur ſecū diuiſionē per rationale & irratiōale. Corpus verò eſt minus vnū formaliter: eſt enim vnū, quia nō eſt in ſe diuiſum per corporeū & incorporeū. Eſt autē minus vnū, quia compatitur ſecum diuiſionē formalem maiorem, ſcilicet per animatum & inanimatum. Ens aūt minimè eſt vnum, vnū quidem eſt pro quāto non eſt in ſe diuiſum proportionaliter: minimè verò pro quanto tantam diuerſitatem formalem cum ſua vnitate compatitur. Ex his patet primum quid ſcilicet ſit vnitas quęlibet: quia ſcilicet vnitas eſt indiuiſio, & talis vnitas eſt talis indiuiſio, id eſt diuiſionis priuatio: Ita ꝙ nihil aliud eſt dicere, Socrates eſt vnus numero, id eſt Socrates eſt ens carens diuiſione numerali. Homo eſt vnus formaliter, id eſt homo eſt ens carens diuiſione formali. Hæc de primo.

Vnitas eſt ens reale pro ut exiſtit extra ſuas cauſas

QVO ad ſecundum eſt ſciendum ꝙ ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt diſtinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo vt diſtinguitur cōtra nō exiſtens actu. Primo modo omnis res prædicamētalis eſt ens reale ſiue ſit, ſiue nō. Secundo modo id tātū quòd realiter exiſtit extra cauſas ſuas, eſt ens reale. Et quia hoc propriè eſt ens reale apud S. Thom. dicentem in quæſtionibus de potentia Dei, q. 3. arti. 5. ad ſecundum, quod res antequam exiſtat, eſt nihil, & eſt ſententia hæc conformis Ariſtotelis in prædicamentis dicentis, quòd deſtructis primis ſubſtantiis, impoſsibile eſt aliquid remanere: ideo vnitas ſicut & cætera realitatem habet propriè loquendo: pro quanto ipſa exiſtit actu extra animam & cauſas ſuas.

Potenti. q. 3. art. 5. & in prædicamento ſubſtantia.

QVO ad tertium propono tres propoſitiones. Prima eſt. Quælibet vnitas ſupradicta, tam ſcilicet numeralis, quam formalis exiſtit extra animam. Secunda eſt. Nulla vnitas communis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exiſtit in rerū natura. Tertia eſt. Omnis vnitas formalis exiſtens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipſarum rerū. Prima propoſitio eſt adeò manifeſta, ꝙ nullus ſanæ mentis poteſt eam negare. In Socrate enim præter omnem intellectus operationem apparet vtraque vnitas. Caret enim in ſeipſo diuiſione numerali & formali cauſabili per principia propria & cōmunia: & ſic indiuiſionē numeralem & formalē habet. Vnde in Socrate nō eſt ſola vnitas numeralis, ſed formalis multiplex ſecūdū multitudinē prædicatorū quidditatiuorū: & ſicut nō ſola indiuidualitas Socrates eſt extra animā ſed quodlibet eius prædicatū q̄dditatiuū: ita nō ſola vnitas numeralis, ſed quelibet eius vnitas formalis extra animā dicēda eſt eſſe.

Probatur prima propoſitio.

AD Intelligentiam verò ſecundæ eſt notandū quod res poteſt intelligi communis extra animam dupliciter. Vno modo poſitiuè, alio modo negatiuè. Illa res eſt communis poſitiuè, quæ indiuiſa manens in pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis inuenitur. Illa verò eſt communis negatiuè, quæ nulli ſuppoſito eſt propria. Primo modo rem communem nullam recolo aſſerētem dari extra animam, niſi eſſentiam diuinam ſecundum fidem Chriſtianam. Secundo modo videtur à quibuſdam poni res extra animam communis, de quibus ſermo erit infrà: & quia hoc alienum a veritate mihi videtur: ideo de tali communitate intelligendo ſecundam propoſitionem probo dupliciter.

Probatur ſecūda propoſitio.

¶ Primo ſic, Nulla res exigens quidditatem ſolitariè inueniri extrà animam exiſtit in rerum natura: ſed vnitas cōmunis extra animā, negatiuè pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis eſt res exigens quidditatem ſolitariè inueniri extra animam. ergo nulla vnitas communis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exiſtit in rerū natura. Maior ſic probatur: Nullum exigens ad ſuum exiſtere aliquod impoſsibile inuenitur: ſed quidditatem extra animam ſolitariè inueniri eſt impoſsibile oportet enim ipſam eſſe in aliquo ſuppoſito. ergo id quod exigit ipſam ſolitariè inueniri, nunquam exiſtit in rerum natura. Minor aūt probatur ſic: Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui ſuppoſito extra animā, exigit ipſam ſolitariè exiſtentē. Sed vnitas hominis extra animā pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exigit quidditatem non propriam alicui ſuppoſito. ergo vnitas communis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exigit quidditatem ſolitariè inueniri in rerū natura. Huius prææallegati præmiſſę notæ ſunt ex terminis. Maior quidem: quia quidditas nō propriè alicui ſuppoſito neceſſariò eſt ſolitarie. ſi enim non eſt ſolitarie, eſt in aliquo ſuppoſito: & ſi eſt in aliquo ſuppoſito, eſt propria illi. Minor verò patet: quia cōmune & proprium ſunt oppoſita: commune enim includit negationem proprij. & econuerſo. Statim enim vt res appropriata eſt alicui communis negatiuè, eſſe deſinit, eo quod negatione appropriationis caret: & ſtatim vt communis negatiua eſt appropriata alicui, nō eſt, eo ꝙ negationē appropriationis habet. Oppoſitum ergo prædicati infert oppoſitum ſubiecti in vtraque præmiſſa.

¶ Præterea ſecundo probo ſic: Omnis res exiſtens in rerū natura eſt res particularis. Nulla vnitas cōmunis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis eſt res particularis. ergo nulla talis vnitas eſt in rerū natura. Maior eſt nota ex communi Peripateticorū ſententia. Minor ꝓbatur ſic Omnis res Particularis eſt alicui vni ſuppoſito ꝓpria: aliter nō eſſet particularis. Nulla vnitas cōmunis extra animā pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis eſt alicui vni ſuppoſito ꝓpria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis vnitas eſt ꝑticularis.

In hac quaeſt.

¶ Tertia ꝓpoſito ꝓbatur ſic: Quotieſcūque aliqua duo ſunt conuertibiliter idē realiter, multiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquum: ſed res vna & vnū ſunt conuertibiliter idē realiter: ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter & eiꝰ vnitas. Sed pluralitas numeralis eſt realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur, & eius vnitas. vñ in Socrate & Platone ſicut ſunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita ſunt duæ vnitates formales ſequētes corporeitates & duæ ſequētes animalitates, & duę ſequētes humanitates. Oportet enī ſecūdū numerū prædicatorū eſſentialiū eſſe numerū vnitatū formaliū in quolibet indiuiduo. Sicut enī quodlibet ꝓdicatū q̄dditatiuū dat aliq̄d eſſe: ita dare oportet aliq̄ vnitatē, vnū enī & ēs idē ſūt, vt dicitˀ 4. Met. tex. cō. 3.

Probatur tertia propoſitio.
T. com. 3.

¶ Ex his patet tertiū, quomodo. ſ. vnitates habeant eſſe extra animā: quia ſunt nō cōmunes, ſed particulatę & multiplicatę numeraliter iuxta numerū indiuiduorum quorum ſunt. Hæc de tertio.

Neutra abſolutè ſumpta habet vnitatem.

QVO ad quartum dico, quòd natura abſolutè ſumpta habet vnitatem quandam: vt efficaciter concludit ratio adducta, quæ eſt ſancti Thomæ, in tractatu de Natura generis.

formalē vnam & generică vel ſpecificam habet, nō quidē formaliter, ſed quia ſolū vnitatis fundamentū eſt. nullo autem modo vnumerum vel pluralitatē numeralē habere dicitur.

¶ Et quando quæritur, aut illa vnitas eſt numeralis, aut ſpecifica, dico, ꝙ eſt vnitas formalis, quæ alia eſt à numerali. ſicut diuiſio formalis alia eſt à materiali. Nec illa vnitas formalis eſt ſpecifica aut generica formaliter: ſed eſt fundamentum vnitatis ſpecificæ & vnitatis genericæ. Hæ enim vnitates formaliter ab intellectu fiunt: illa verò omnem actum intellectus præuenit. Quod autem in litera dicitur, quod natura abſolutè ſumpta, nec eſt vna, nec eſt plures: intelligendum eſt de vnitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quòd dubitationi additur, an iſta vnitas ſit realis, aut non, dico ꝙ ſecundum ſe eſt realis primò illorum modorū, quos ſuprà poſuimus, accipiendo ens reale ſicut & natura ipſa abſolutè ſumpta: & ſicut natura ſecundum eſſe in ſingularibus eſt ens reale ſecundo modo, ita vnitas illa, quæ ſemper naturam comitatur, in particularibus, poſita eſt realis verè & propriè. Idem enim eſt iudicium de natura & eius vnitate. Hæc de quarto.

QVO ad Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum eſt circa ſecundam propoſitionem, in qua dictum eſt, quòd nulla eſt vnitas communis extra animam. Secundum eſt circa id quod nunc dictum eſt: quia ſcilicet alietate ſit alia vnitas formalis à numerali in Socrate.

In hac quæſt.

¶ Contrà primum enim inſtatur ſic. Quæcunque ſuppoſitaliter diſtincta ſunt vnum formaliter extrà animam habent aliquam vnitatem communem eis extra animam, Socrates & Plato ſunt vnum formaliter extra animam: ergo Socrates & Plato habent aliquam vnitatem ſibi communem extra animam. Maior ex eo videtur manifeſta, ꝙ ſi aliqua ſuppoſitaliter diſtincta ſunt vnum in eo, quo ſunt vnum in eo, quo ſunt vnū, non diſtinguūtur: & ſic illud vnum eſt commune vtrique extra animam, ea quo ſic ſunt vnum.

¶ Præterea, Humanitas quæ eſt in Socrate, quantum eſt ex ſe, non eſt determinata ad Socratem vel Platonem: ergo vnitas formalis humanitatis, quæ eſt in Socrate quātū eſt ex ſe, eſt cōmunis negatiuè Socrati & Platoni. Cōſequentia eſt nota: quia etiā vnitas formalis non eſt determinata quantū eſt ea ſe ad Socratē & Platonē. Antecedens autē de ſe eſt manifeſtum: datur ergo extra animam aliqua vnitas cōmunis negatiuè pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis.

CIRCA Secundum dubium videtur, ꝙ inter vnitatem formalem & vnitatem numeralē in Socrate exiſtentē ſit alietas realis: quia quarūcunque priuationū habitus diſtinguuntur realiter, ipſæ quoque diſtinguūtur: ſicut quia viſus & auditus diſtinguuntur realiter, cæcitas etiam & ſurditas realiter differunt: ſed vnitatis formalis numeralis habitus diſtinguuntur realiter: ergo, &c. Patet iſta: quia diuiſio formalis & diuiſio numeralis adeò diſtinguuntur, quòd in rebus ſeparatis à materia formalis ſine numerali inueniatur: & in iſtis inferioribus indiuidua eiuſdem ſpeciei numeralem diuiſionem abſque formali habeant.

¶ Ad oppoſita verò reſpicienti apparebit, quòd ſit alietas rationis tātùm: quia ſicut ſe habet natura formalis ad naturam indiuidualem, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralem: ſed natura formaliter ſumpta eſt eadem naturæ numeraliter ſumptæ, & non niſi ratione ab ea diſtinguitur: ergo vnitas formalis eſt eadem realiter vnitati numerali, & non niſi ratione ab illa eſt alia.

PRO Diſſolutione primi dubij nota, ꝙ aliqua duo ſuppoſitaliter diſtincta eſſe vnum formaliter contingit dupliciter. Vno modo per hoc, ꝙ illa duo adunentur in aliquo extra animam communi vtrique indiuiſo in vtroque illorū. Alio modo per hoc, quòd illa duo habent mutuam negationem inter ſe diuiſionis formalis. Exemplum primi non inuenio in rerum natura, niſi (vt dictum eſt) ſecundum fidem Chriſtianam in Trinitate. Exemplum ſecundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiuſdē ſpeciei. Socrates enim nullo intellectu conſiderante, habet hanc negationem: ſcilicet ꝙ non eſt diuiſus à Platone formaliter. & Plato ſimiliter non eſt diuiſus à Socrate formaliter. Et quia ad eos eſſe vnum formaliter, nihil aliud requiritur quàm eſſe indiſtinctos formaliter: ideo ſimpliciter verum eſt Socratem & Platonem eſſe vnum formaliter extra animā. Committitur ergo fallacia Conſequentis in argumento à ſuperiori ad ſuum inferius affirmatiuè, eſſe enim vnum formaliter eſt ſuperius ad habentia aliquod commune indiuiſum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuiſionis formalis. Non enim eſt imaginandum Socratem & platonem eſſe vnū formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo diſtinguuntur extra animam: ſed ideo, quia vterque negatione diuiſionis formalis ab altero gaudet. Vnum enim formaliter nihil aliud eſt, quàm non diuiſum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali ſimpliciter inter Socratem & Platonem, intellige de vnitate formali ſecundū quid inter Socratē & hūc Leonē, & hunc lapidē, & hāc intelligentiā, &c. Sicut enim quia Socrates & Plato habēt duas naturas, inter quas non cadit diuiſio formalis ideo ſint indiſtincti formaliter ſimpliciter extra animam: ita quia inter Socratis & huius Leonis naturas non cadit diuiſio formalis talis qualis nata eſt cauſari per ſenſibile & inſenſibile. ideo Socrates & hic Leo ſunt indiſtincti formaliter ſecūdū quid. Ita etiā quia inter Socratē & hunc lapidem non eſt diuiſio formalis per corporeum & incorporeū, ideo Socrates & hic lapis ſunt indiſtincti formaliter ſecundū quid, ita quoque quia inter Socratem & Gabrielem nō eſt diuiſio formalis, quia nata eſt cauſari per modos entis, ſcilicet per ſe & in alio: ideo Socrates & Gabriel ſunt indiſtincti formaliter ſecūdum quid: & cōſequēter ſunt vnū formaliter abſque omni opere intellect⁹: quia eñ pluries dictū eſt, vnū idē ſonare ꝙ ens indiuiſum.

¶ Ad ſecundū dico, ꝙ aliud eſt dicere, natura humana exiſtens extra animā ſecūdū ſe eſt cōmunis pluribus negatiuè, ſeu indifferēs negatiuè. Et aliud eſt dicere, natura humana exiſtens extra animā eſt communis pluribus ſeu indifferens negatiuè, prima enim eſt vera, ſecunda verò eſt falſa. Et veritas primæ patet ex ſupradictis, vbi diximus ꝙ natura, quæ eſt extra animam, puta natura Socratis, ſecundum ſe, id eſt ſolitariè ſumpta, non eſt determinata, neque appropriata alicui, & conſequenter eſt indifferens, ſeu communis negatiuè. Falſitas autem ſecundæ patet ex eo, ꝙ omnis propoſitio eſt ſimpliciter falſa, in qua prædicatum repugnet ſubiecto ratione conditionis explicitè importatæ in illo. ſicut iſta eſt ſimpliciter falſa, Ignis non approximatus combuſtibili comburit: quia cōburere repugnat igni non approximato paſſo. Sed illa propoſitio ſecunda, ſcilicet natura exiſtens extra animam eſt communis pluribus negatiuè, eſt huiuſmodi: ergo iſta eſt falſa.

In hac quæſt.

AD Euidentiam minoris ſcito, ꝙ cùm dico natura ſecundū ſe, ſeu natura abſolutè, dico duo, ſcilicet naturā & ſolitudinē, & eius conditionem. Similiter cum dico, natura exiſtens extra animam, dico duo: ſcilicet naturam & particularem exiſtētiam ſibi cōiunctā, & eius cōditionem. Vnde aliquid conuenit ſiue repugnat naturæ abſolutè rōne naturæ, & aliquid ratione ſolitudinis. Similiter aliquid cōuenit ſiue repugnat naturæ exiſtenti extra, ratione naturæ & aliquid ratione aſſociationis eius ad particulare. Cū igitur cōmunitas negatiua, quæ eſt prædicatū in propoſitione noſtra, nō conueniat naturæ abſolutè ratione ſui, ſcilicet naturæ, quia non eſt eius prædicatū quidditatiuū, ſed cōueniat ei ratiōe explicitè cōditionis per ly ſecundū ſe, ſeu ly abſolutè, quæ eſt ſolitudo (ex hoc enim natura eſt cōmunis negatiuè, quia ſolitarie accipitur abſque determinatiōe ad hoc, vel illud) oportet ꝙ repugnet naturæ ſub oppoſita conditione ſumpta rōne illius oppoſitę conditionis. Explicat aūt conditionē oppoſitā ſolitudini natura exiſtens extra eo ꝙ explicat coniunctionē eius ad particularē exiſtentiam, quæ ſolitudinem illius tollit. Et ideo communitas negatiuè repugnat naturæ exiſtenti extra: non ratione naturæ, ſed rōne cōditionis explicitæ per ly exiſtenti extra animā: & conſequenter propoſitio illa, in qua ſubiectum erat natura exiſtens extra, & prędicatū erat communitas negatiuè, eſt ſimpliciter falſa. Statim enim, vt natura perdit ſolitudinem, communitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem ſolitudinem, quam primum in alio eſt.

¶ Vnde apparet reſponſio ad argumentum, quòd licet iam natura quàm vnitas formalis, quantum eſt ex ſe: id eſt ſolitarie, ſit communis negatiuè: ipſa tamen exiſtens extra, nō ęſt communis: ſicut ipſa, quantū eſt ex ſe, non eſt cū alio: ipſa tamen exiſtens extrà neceſſariò eſt cū alio. & ſic nō licet inferre, ipſa quantū eſt ex ſe non eſt cū alio, ergo ipſa exiſtens extrà nō eſt cū alio: ita nō licet inferre, Ipſa quantum eſt ex ſe, eſt cōmunis negatiuè, ergo ipſa exiſtens extrà, eſt communis negatiuè. Vtrobique enim idem peccatū accidit, & eſt ſecundum fallaciā accidentis. Et ſi hoc intuitus fueris, videbis in quo differt poſitio Scotica ſecundo ſen. di. 3. q. 1. à poſitione noſtra: & vnde in talem opinionē incidit. Dicit enim ipſe naturā ſpecificā, puta humanitatē ratione ſui ſequi hæc duo, ſcilicet vnitatē formalem & cōmunitatem negatiuam, ſeu indifferentiā ad plura numero. Dicit namque in fine illius quæſtionis, quòd non oportet quærere cauſam, quare natura ſit cōmunis: quia natura ipſa eſt cauſa ſufficiens ſuæ communitatis: ſed bene oportet quærere cauſam, quare ſit ſingularis: quia nō ex ſe eſt ſingularis: & ideo ſicut extra animā inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura cōmunis pluribus. Nos aūt in primo nō diſſentimus, ſed in ſecūdo. Dicimus enim naturā ratione ſui ſequi vnitatē formalē: ſed cōmunitatē negatiuā fatemur nō ſequi eam ratione ſui, ſed ratione ſolitudinis ſuæ: ſicut ſingularitatē ſequi eā diximus ratione aſſociationis eius ad exiſtentiā. Et quia conditio ſolitudinis non conuenit naturæ ratione ſui: nec ratione ipſius eſſe, ꝙ habet extra animam, ſed rōne intellectus quia natus eſt adunata diuidere: ideo ante omnē actū intellectus nulla cōmunitas in natura inuenitur. Et ſicut quærenda eſt cauſa, vnde habeat natura eſſe ſolitariū, & eſſe extra. quia de ſe neutrū habet: ita quærēda eſt cā vñ habeat natura cōitatē & ſingularitatē: de ſe eñ neutrū habet.

Sco. 1. d. 3. q. 1.

¶ Cauſa autē vnde falſitas in hoc Scotica proceſsit opinione, videtur duplex. Prima eſt æquiuocatio illius termini, ex ſe, ſeu, de ſe. Poteſt enim vtrunque eorum accipi dupliciter. Vno modo poſitiuè: & ſic non dicit aliquam habitudinem cauſæ. Alio modo negatiuè. et ſic dicit ſolitudinem: id eſt non cum alio, et primo modo intellexit naturam eſſe communē ex ſe, ita ꝙ ipſa eſt ſibi ſufficiens cauſa ſuæ cōmunitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cū tamē debuiſſet intelligere ſecūdo modo: natura eñ ex ſe, id eſt nō cum alio, eſt

Cauſa duplex erroris peſſimi Scotiſtarum.

indif

indifferens & communis: ſicut quando dicitur natura ex ſe eſt ſola. ly ex ſe, non dicit aliquam cauſalitatem, ſed tantum negationem coniunctionis cum alio.

Secunda

¶ Secunda cauſa eſt diſtantia inter propoſitionem negatiuam & affirmatiuã de prædicato infinito, reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de pdicato infinito ſequatur negatiua. & ecõuerſo, vt dicitur in ſecundo Perihermenias, quando non ſunt replicatinæ, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de pdicato infinito, ſequatur negatiua de prædicato finito nõ tamẽ ecõtra. Hãc enim, Homo in eo ꝙ homo nõ eſt albus, nõ ſequitur iſta, Homo in eo, ꝙ homo, eſt nõ albus. Si enim homo in eo ꝙ homo eſſet nõ albus, nũquam homini cõiungi poſſet albedo: quia quod conuenit alicui: ſecundum quòd ipſũ, conuenit ei ſemper neceſſario & per ſe. Apparet aũt in hoc defeciſſe manifeſtè proceſſum Scoticum: cùm enim cõmune negatiuè idem ſonet quod nõ proprium, argumentatus eſt ſic, Natura, puta humanitas, inquantum talis, non eſt propria alicui: ergo humanitas, inquantum humanitas, eſt nõ propria: vbi expreſsè patet defectus prædictus. Et quòd ſic pceſſerit, patet ex ſuo pceſſu. Concluſio enim ſua eſt affirmatiua de prædicato infinito. cum cõcludat, ergo natura ex ſe eſt cõmunis, id eſt nõ propria, Antecedens verò eſt negatiuum ſcilicet natura non eſt de ſe hic, id eſt ppria alicui Similiter patet ex alio proceſſu, quem ibi inducit, ſcilicet humanitati Socratis ratione ſui nõ repugnat eſſe in alio, ergo humanitas Socratis ex ſe eſt cõmunis: vbi apertè patet pdictus defectus. Reduplicationem enim in primo proceſſu ſonat ly ex ſe, ſeu de ſe, in ſecundo ly ratione ſui, &c. Et hoc eſt valde notandum in hac materia, & in materia, de vniuerſalibus: eo quòd hinc omnia pẽdet. Attentum ergo oportet eſſe, quòd hæc propoſitio, Natura ea ſe eſt communis, ſi debet eſſe vera, oportet quòd tam ly ex ſe, quàm ly communis, teneatur negatiuè ſecundum viam noſtram & veritatẽ: & tunc idem eſt, ac ſi dicatur, Natura non cum alio ſumpta, eſt non propria alicui: qd patet eſſe verum. Secundum verò Scotum, ly ea ſe tenetur poſitiuè & malè: & ſenſus eſt, Natura ratione ſui, ſiue inquantum talis eſt non propria alicui: quod eſt manifeſtè falſum.

Cap. 1. Lec. 3.

¶ Attentior adhuc ſis, quòd aliud eſt dicere, natura, puta humanitas, inquantum huiuſmodi, non eſt propria alicui. Et aliud eſt dicere, humanitas, inquantum huiuſmodi, eſt non propria ſeu communis, quod idẽ ſonat in propoſito. Prima enim eſt vera: quia humanitati in eo, ꝙ humanitas non conuenit ꝙ ſit appropriata alicui. Secundum verò patet eſſe falſum ex eadem radice: quia humanitati in eo quòd humanitas non conuenit, quòd ſit non appropriata alicui. Abſtrahit enim ab vtroque, ſcilicet ab eſſe proprio & ab eſſe non proprio. Si enim humanitas in eo ꝙ humanitas, eſſet non appropriata nunquam humanitas eſſet appropriata alicui quia vt dictum eſt ex primo Poſteriorum, quod conuenit alicui ſecundum quod ipſum præſupponit de omni, neceſſarium & per ſe. Quòd autem naturæ ratione ſui non conueniat illa cõmunitas, ſcilicet ſuprà indirectè probatum fuerit, vbi duabus rationibus deducta eſt falſitas iſtius propoſitionis. Vnitas exiſtens extra animam eſt communis pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis: ad falſitatem enim huius ſequitur falſitas illius: quia quod non conuenit rei extra animã, non conuenit ei ratione ſui. Directè tamen nunc probo ſic, Omne quod ſequitur aliquam naturã ratione ſui, prædicatur ſimpliciter, id eſt ſine aliqua additiõe de ſuppoſito illius naturæ: ſed communitas ſequitur naturã humanã per te ratione ſui, ergo communitas prædicatur ſimpliciter, id eſt ſine aliqua additiõe de ſuppoſito naturæ humanæ. Proceſſus bonus in tertio primæ: concluſio autem eſt falſa. ergo altera præmiſſarum: non Maior, vt declarabitur: ergo Minor quæ eſt poſitio tua. Falſitas concluſionis patet: quia iſta eſt ſimpliciter falſa, Socrates eſt communis pluribus, & ſi addatur ly ex ſe, adhuc eſt falſum dicere. Socrates ex ſe eſt cõmunis pluribus. Veritas Maioris declaratur ſic. Quod ſequitur naturã ratione ſui, aut eſt paſſio, aut modus, aut prędicabile p ſe, aut per accidens, aut ſeparabile. aut inſeparabile. Modò omnia iſta, ſi committantur naturã ratione ſui, ita ſe habẽt ꝙ ſicut natura prædicatur eſſentialiter de indiuiduo. puta homo de Socrate. ita iſta prædicantur denominatiuè in ſuo ordine de ipſomet indiuiduo: vt patet diſcurrendo. ¶ Et confirmatur hoc, quia in propoſito noſtro naturã humanã ſequũtur vnitas formalis & cõmunitas ratione ſui ſecundũ te. Vnde neutrius eſt alia cauſa quærenda niſi natura ipſa: ergo ſicut vnitas formalis prædicatur ſimpliciter de Socrate: iſta enim ſimpliciter vera. Socrates eſt vnus formaliter, ita communitas prædicabitur de Socrate ſimpliciter dicendo, Socrates eſt communis. Hoc eſt falſum. ergo, &c. Quæ nam eſt maior ratio de vnitate ꝗ de cõmunitate, & quare eorum, quæ ſequuntur naturã ratione ſui, alia prædicentur de indiuiduis, alia non. Non enim erit facilè fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia nõ concludunt cõmunitatẽ dari extra animã, ſed vnitatẽ: ideo ſuperfluũ iudicaui adducere. Si quæ aũt ex eis aut expoſitis ab eodẽ in ſeptimo Meta. ad communitatẽ probandã adducerentur, nõ erit difficile ſumere reſponſionem ex dictis ad duas illarum hic inductas.

T. c. 12.

In hac quaſt.

A D ſecundi dubii euidentiã ſciendum, ꝙ vnum, cùm dicat ens indiuiſum, importat aliquid poſitiuum, & aliquid priuatiuum Si loquamur de vnitate formali & vnitate numerali ſubſtantiali, quo ad propoſitum quod important, ſic ſunt idem realiter & diſtinguũtur ſola ratione. Sic idem realiter ſunt Socrates & homo: & ratione diſtinguuntur: eo ꝙ eadem res eſt quæ eſt vna formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his vnitatibus, quo ad priuationes diuiſionum importatas, ſic dico ꝙ diſtinguuntur realiter: dũmõ non fiat vis in hoc, ꝙ diſtinctio realis ſit paſsio entis realis, eo ꝙ alia priuatio eſt priuatio diuiſionis formalis: & alia eſt priuatio diuiſiõis numeralis: Sicut alia eſt diuiſio formalis, & alia eſt diuiſio numeralis. Nec inconuenit in vno eſſe plures vnitates ſubſtantiales realiter diſtinctas: quo ad priuationes importatas: eſſet aũt impoſsibile in vno eſſe plures vnitates ſubſtãtiales realiter diſtinctas quo ad res poſitiuas, quas important. Vnde vtriuſq; rõnis adductæ concluſio concedenda eſt, diuerſimodè loquendo: nec aliter reſpõdere eſt opus.

Ad ſecũdum dubium.

QVAESTIO.

Num Natura abſolutè ſumpta ſit illa, quæ prædicetur de indiuiduis.

D V B I V M eſt tertiò circa aſsignationem quartæ differentiæ: non enim videtur verum, ꝙ natura abſolutè ſit illa quæ prædicatur de indiuiduis: quia natura abſolutè ſumpta, nõ eſt vniuerſalis, neque communis. In huiuſmodi aũt propoſitionibus, Socrates eſt homo, & Socrates eſt animal. & ſimilibus prædicatur vniuerſale, & ſuperius de particulari & inferiori. Similiter etiã cũ quæritur, an iſta prædicatio, Socrates eſt homo, ſit æqualis de æquali, vel inferioris de inferiori, nõ videtur poſſe reſponderi. tenendo ꝙ natura abſolutè prædicatur, cùm illa nec æqualis, nec ſuperior ſit.

Dubium tertium.

¶ Ad hoc dicendum eſt, ꝙ ſicut in natura extra eſt conſiderare ipſam rationẽ agẽdi: & eſt conſiderare conditionẽ eius ſine qua nõ operatur. Verbi gratia, in colore cõſideratur natura eius, ex qua eſt viſibilis: & cõſideratur particularitas, quæ eſt cõditio, ſine qua nõ eſt viſibilis. Ita in natura prædicabili eſt cõſiderare duo, ſcil. ꝙ prædicatur & attribuitur ſubiecto, & cõditionẽ ſine qua nõ attribuitur illi. Sicut in hac propoſitione, Socrates eſt homo, id quod attribuitur ſubiecto, eſt ipſa natura humana: & nihil aliud. Cõditio verò ſine qua ly homo, nõ prædicatur de Socrate, eſt eſſe vniuerſale ſuperius cõmune, vel aliud huiuſmodi: vt enim infra patebit, & habetur ab Ari. 7. Met. tex. com. 46. Nulla res prædicatur, niſi vt habet eſſe in intellectu, eo ꝙ prędicatio ab intellectu depẽdet. Vnde ad dubiũ dico, ꝙ natura ſecundũ ſuã rationẽ eſt id quod prædicatur de ipſo indiuiduo. Eſt enim prædicatio rei de re. Superioritas tamen & vnitas &c. huiuſmodi, ſunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis prædicationibus ſit prædicatio æqualis vel ſuperioris, dico ꝙ eſt prædicatio ſuperioris.

In fine huius c. T. c. 46.

¶ Nec obſtat ꝙ ſuperioritas non inſit naturæ abſolutæ quæ prædicatur: quoniam non dicit S. Tho. ꝙ naturæ abſolutè, prout abſtrahit ab omni eſſe conueniat hæc conditio, ſcilicet prædicatio de indiuiduis: ſed dicit ꝙ res cui conuenit illa conditio, eſt natura abſolutè, & non aggregatum ex natura & eſſe in intellectu, ſeu in ſingulari. Non enim cum dico, Socrates eſt homo, eſt ſenſus, Socrates eſt homo ſecundum eſſe in intellectu, aut in ſingulari: aut ſuperiori, aut ęquali: Socrates eſt habens humanitatem.

¶ Vnde valde attendenda eſt diſtinctio inter id ꝙ prædicatur & conditionẽ prædicati: quia non attenta fortè decepti ſunt dicentes abſolutè ea hoc textu haberi, ꝙ iſta, Homo eſt animal: nec eſt prædicatio ſuperioris, nec inferioris, nec æqualis. Senſus ergo literæ eſt, Natura abſolutè quæ eſt prædicatum id eſt natura ſecundũ cõditiones ſibi debitas ratione ſui eſt id quod attribuitur ſingularibus: & nõ ſecũdũ cõditiões ſibi debitas ex eſſe i intellectu, vel ſingulari. cũ quo ſtat, ꝙ eſſe in intellectu vniuerſalitas & ſuperioritas ſint cõditiões, ſine quib⁹ natura ipſa nõ prædicat de ſingularibus.

Non tamen poteſt dici, quod ratio vniuerſalis conueniat naturæ ſic acceptæ, quia de ratione vniuerſalis eſt vnitas & communitas. Naturæ autem humanæ neutrum eorum conuenit ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem. Si enim communitas eſſet de intellectu hominis, tunc in quocunque inueniretur humanitas, inueniretur communitas, & hoc falſum eſt: quia in Socrate non inueniretur communitas aliqua, ſed quicquid eſt in eo, indiuiduatum eſt.

Eſſentia abſolutè ſumpta non eſt vniuerſalis.

¶ Hic iam ponitur quarta concluſio negatiua, eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ abſolutè ſumpta nõ eſt vniuerſalis, vt ſpecies, &c. Probatur ſic. Vniuerſale eſt vnũ cõmune multis: eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ ſecũdũ ſe nõ eſt vna cõmunis multis: ergo eſſentia ſubſtãtię cõpoſitæ ſecũdũ ſe nõ eſt vniuerſalis, &c. Maior eſt Ariſ. ſecundo Poſteriorũ. Minor vero probatur ex eo ꝙ ſi ſecũdũ ſe eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ eſſet vna & cõmunis, in quocũque inueniretur illa eſſentia, eſſet vna & communis multis, quod eſt impoſsibile. Cõſequentia patet ex eo, ꝙ omne quod conuenit alicui ſecundũ ſe, conuenit ei in quocunque ponatur: vt ex primo. Poſteriorũ apparet. Impoſsibilitas autem conſequentis adeò eſt manifeſta, vt

T. c. 27.

Auic. dicat ſecundo ſuæ Metaphyſicæ, quod nullus ſanæ mentis poteſt oppoſitum illius opinari. Quis enim eſt adeo fatuus, qui dicat eſſentiam Socratis ſibi communem eſſe & Platoni?

T. c. 6.

SED hic occurrit dubium circa propoſitionem illã, ſuprà quã fundatur totus proceſſus, ſcilicet, Omne quod conuenit alicui ſecundum ſe conuenit ei, in quocũq; ponatur: videtur enim multas habere inſtãtias. Motus enim ſecundũ ſe eſt velocitabilis in infinitum: ex ſexto Phyſi. text. Com. 15. Motus autẽ in cælo poſitus, nequaquam, ſed eſt velocitas vt dicitur ſecundo Cæli. text. Cõ. 28. Similiter continuum ſecundũ ſe eſt diuiſibile in infinitum ex ſexto Phyſi. tex. Com. 3. Cõtinuum autem in re naturali poſitũ, non cum omniũ natura conſtãtiũ determinata ſit ratio magnitudinis: vt dicitur ſecundo de Anima: tex. Com 41. Similiter motus ſecundum ſe habet contrarium, ex 5. Phyſ. tex. Com. 8. & 14. Motus autem in cælo poſitus caret contrario: primo Cæli, tex. Com. 20.

T. c. 15. T. c. 28. Tr. c. 3. T. c. 41. T. c. 8. & 14. T. c. 20.

AD hæc & ſimilia dicitur prænotando quòd aliud eſt dicere, A conuenit aliquid ſecundum ſe & aliud eſt dicere, A non repugnat aliquid ſecũdum ſe. Ad veritatem enim primi exigitur, quòd A vendicet ſibi illud in primo, vel ſecundo, vel quarto modo perſeitatis. Ad veritatem ſecundi ſufficit, ꝙ ipſi A vt ſic, non repugnat illud. Ad veritatẽ quoque primi ſequitur illud conuenire ſibi in quocunque ponatur: ad veritatem ſecundi, non. Multa enim ſunt quæ non repugnant animali in eo ꝙ animal: quæ tamen nõ inueniunt in quolibet animali. Quicquid aũt cõuenit animali in primo, vel ſecundo, vel quarto modo dicendi, per ſe inuenitur in omni animali. Vnde in propoſito dico, ꝙ nulla inſtantiarum adductarum eſt contra propoſitionem aſſumptam, eo ꝙ omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda ſunt per nõ repugnantiã & cõuenientiã. Cùm enim dicitur motum eſſe velocitabilem in infinitum, intelligimus motui vt ſic, nõ repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum eſſe diuiſibile in infinitum, intelligitur continuò vt, ſic non repugnare diuiſibilitatem in infinitũ. Similiter cùm dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, vt ſic non repugnat habere contrarium.

¶Quod ſi hoc non placet, dicito, ꝙ aliud eſt dicere, A in eo ꝙ, A conuenit aliquid: & aliud eſt dicere, A in eo ꝙ, A nõ conuenit aliquid: vt patet. Et ꝙ quicquid conuenit A, in eo, ꝙ A, conuenit omni A: quicquid aũt non conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Riſibile enim non conuenit animali in eo, ꝙ animal: & tamen non negatur ab omni animali. Cõuenit enim animali in homine. Et ſubiungito, ꝙ omnes propoſitiones in inſtantiis adductæ ſunt intelligendæ negatiuè, vt ſit ſenſus: Motus eſt velocitabilis in infinitum, id eſt motus vt ſic, eſt determinatæ velocitatis. Similiter continuum eſt diuiſibile in infinitum, id eſt cõtinuum vt ſic, non eſt determinatæ diuiſionis. Similiter motus habet contrarium, id eſt motus vt ſic, non determinat ſibi eſſe abſque contrariò: & ſic ſecundum vtrunque modum reſpondendi, remanet propoſitio aſſumpta vniuerſaliter vera.

Poſſet tamen & aliter dici ad has inſtantias: ſed quia magis ad formam propoſitionis attendo, quàm ad materiam, ideo inpræſentiarum pertranſeo.

Eſſentia abſolutè accepta non eſt vniuerſalis vt habet eſſe in ſingularibus.

Similiter etiam non poteſt dici, quòd ratio generis accidat natura humana ſecundum illud eſſe, quod habet in indiuiduis, quia nõ inuenitur in indiuiduis natura humana ſecũdum vnitatem, vt ſit vnum quid conueniens cuilibet, quod ratio vniuerſalis exigit.

¶Hic ponitur quinta concluſio negatiua, ſ. eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ ſecũdũ eſſe quod habet in ſingularibus, nõ eſt vniuerſalis, probatur ſic, Vniuerſale eſt in multis eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ ſecundum eſſe quod habet in indiuiduis, nõ eſt vna in multis, ſed diuerſa in multis: ergo eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ ſecundum eſſe, quod habet in indiuiduis, non eſt vniuerſalis: & conſequẽter, nec ſpecies, nec genus nec differẽtia quæ vniuerſalitatẽ ſupponunt.

Eſſentia vt habet eſſe in intellectu: eſt vniuerſalis. vel vt genus vel ſpecies, vel differentia.

Relinquitur ergo quòd ratio ſpeciei accidat natura humana ſecundum illud eſſe: quod habet in intellectu. Ipſa enim natura habet eſſe in intellectu abſtractum ab omnibus indiuidualibus, & habet rationem vniformẽ ad omnia indiuidua, quæ ſunt extra animam: prout eſſentialiter eſt imago omnium: & inducens in cognitionem omnium, in quantum ſunt homines, & ex hoc, quòd talem relationem habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit rationem ſpeciei: & attribuit ſibi, vnde dicit Commentator priõ de Anima, quòd intellectus eſt, qui facit vniuerſalitatem in rebus: hoc etiam Auicen. in ſua Metaphyſica octauo dicit.

Commentator. 8. in medio.

¶Hic per locum à diuiſione cõcluditur ſexta cõcluſio affirmatiua determinatiua quæ lite difficultatis ſcilicet eſſentia ſecũdũ eſſe in intellectu eſt vniuerſalis, genus, ſpecies, differentia. &c. ꝓbatur ſic. Vnũ in multis & de multis eſt vniuerſale natura ſecũdũ eſſe in intellectu eſt vna in multis & de multis: ergo eſt vniuerſale. Probatio Minoris, Vniformiter ſe habens ad multa, vt eſſentialis eorum imago, eſt vnũ in multis & de multis natura ſecũdũ eſſe in intellectu eſt huiuſmodi, quia habet eſſe abſtractũ ab omni difformitate indiuiduorũ eſſentialiter eorũ cognitionem gignens: ergo, &c.

AD euidentiam huius concluſionis & rationis: quia termini multipliciter dicti ſecundũ Ariſt. doctrinã diſtinguẽdi ſunt. Nota primò diſtinctiones terminorum in concluſione poſitorũ. Eſſe in intellectu contingit dupliciter, ſubiectiuè, & obiectiuè. Eſſe in intellectu ſubiectiuè eſt inhærere ipſi, ſicut accidens, ſuo ſubiecto, vt albedo ſuperficiei. Eſſe in intellectu obiectiuè, eſt terminare actũ intellectus. Intellectus eſt duplex in nobis, agens & poſsibilis, vt dicitur tertio de Anima. tex. Com. 17. Intellectus agens eſt ille, qui abſtrahit ſpeciem intelligibilem à phantaſmatibus. Intellectus poſsibilis eſt ille, q intellectionem recipit in ſe. Vniuerſale duplex, repræſentando & in prædicando. Vniuerſale in repræſentando in propoſito eſt quod repræſentat rem, non repræſentando conditiones eius indiuiduales. Vniuerſale in prædicando eſt illud quod prædicatur de multis differentibus ſecundum eſſe.

T. c. 17.

¶His viſis, ſcito concluſionem illam, ſcilicet natura ſecundum eſſe in intellectu eſt vniuerſalis trifariam verificari. Primò ſic, Natura ſecundũ eſſe obiectiuũ in intellectu agẽte eſt vniuerſalis in prædicando. Secũdò ſic, natura ſecũdũ eſſe ſubiectiuũ in intellectu poſſibili eſt vniuerſalis in repræſentãdo. Tertio ſic, Natura ſecũdũ eſſe obiectiuũ in intellectu poſsibili eſt vniuerſalis in prædicando.

Sciendum eſt ſecundo, quòd res extra, ſecundum ꝙ eſt actu intelligibilis eſt obiectiuè in intellectu agẽte: ſic enim terminat eius actionem, quia ad hoc poſitus eſt ab Ariſt. intellectus agens, Vt faciat rem intelligibilem in potentia, intelligibilem in actu, vt Com. dicit tertio de Anima. Com. 18. Fit aũt actu intelligibilis res extrà ab intellectu agente, nõ ꝑ hoc ꝙ recipiat, aut perdat aliquid ſecũdum eſſe per illius actionem, ſed ex hoc ꝙ eius ſpecies intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extrà repræſentatur nõ repræſentatis cõditionibus indiuidualibus: cũ quibus in potentia intelligibilis erat nõ in actu. Vnde ipſa ꝓductio ſpeciei intelligibilis eſt factio rei extra, intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnũ intra animam, ſ. ſpeciẽ intelligibilẽ, quę realiter producitur de nouo in intellectu poſsibili. Et aliũ extra, ſcilicet rem cuius eſt illa ſpecies, quæ nihil reale ex hoc acquirit, ſed tantum denominationem extrinſecam, ſcilicet ꝙ eſt abſtracta ab hoc, & nunc: quod eſt actu intelligibilis, &c.

Com. 18.

¶Natura aũt extrà, ſecundum, ꝙ eſt actu intellecta, eſt obiectiuè in intellectu poſsibili: ſic enim terminat eius actionem, quæ eſt intelligere. Fit aũt & eſt actu intellecta res extra, non per hoc ꝙ aliquid accipiat, aut amittat per actionem intellectus poſsibilis, ſed ex hoc ꝙ conceptus eius formatur ab intellectu poſsibili: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Vnde ipſa conceptus formatio eſt factio rei extra actu intellectæ: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam, ſcilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud eſt quàm expreſſa ſimilitudo rei, rem præſentem obiectaliter faciens intellectui poſsibili. Et alterum extra, ſcilicet rem quæ ex producto conceptu extrinſecè denominatur actu intellecta.

¶Ex his patet, quæ ſit differentia, & quæ ſit conuenientia inter rẽ obiectiuè in intellectu agente & intellectu poſsibili. Differentia ſiquidem eſt quia ex hoc ꝙ obiectiuè in intellectu agente ſit, & eſt actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc verò ꝙ eſt obiectiuè in intellectu poſsibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem eſt, quia tam ex hoc quòd eſt obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc quòd hoc eſt obiectiuè in intellectu poſsibili, habet quòd ſit repræſentata abſque indiuidualibus conditionibus: & conſequenter quòd ſit abſtracta ab hoc & nunc, &c.

Capi. 2.

Sciendum eſt tertio ex Auic. 5. Meta. c. 2. quod vniuerſale in prædicando, eſt id quòd in intellecto non eſt impoſsibile prædicari de multis. Et hoc tripliciter poteſt ſe habere.

¶Primò, quod illa multa ſint actu in rerum natura: ſicut homo obiectus intellectui eſt vniuerſale reſpectu Socratis & Platonis.

¶Secundò, quod illa multa non ſunt: poſsint tamen eſſe, ſicut domus heptangula obiecta intellectui, eſt vniuerſale reſpectu plurium heptangularum, quæ non ſunt, poſſunt tamen eſſe.

¶Tertiò, ꝙ illa multa nec ſint eſſe ſicut Luna obiecta intellectui eſt vniuerſale reſpectu plurium Lunarũ, quas impoſsibile eſt eſſe. Et Gabriel obiectus intellectui eſt vniuerſale reſpectu pluriũ Gabrielũ, quos implicat contradictionẽ eſſe. Vniuerſale primo modo vocatur à S. Thom. prima parte. q. 13. vniuerſale ſecũdũ rem & ſecundũ rationẽ: quia res illa realiter eſt in pluribus, & nõ ſolùm vt obiecta intellectui. Vniuerſale tertio mõ vocatur ibidẽ vniuerſale, ſeu cõmune ſecũdũ rationẽ tantũ: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, ſed vt obiecta intellectui tantùm. Vniuerſale ſecundo modo ibi diſtinguitur contra vniuerſale primo modo. Poſſet tamen nomine proprio dici vniuerſale ſecundũ rationẽ & ſecun

c. per q. 13. arti. 9. c.

ſecundum rem in potentia tamen. Nec ſolùm nomina ibi imponuntur à S. Tho. ſed & dictorum ratio aſsignatur valde ſubtilis, quæ ſuper quatuor propoſitiones fundatur.

In hoc cap. § Prima eſt, Vniuerſalitas & prædicabilitas non cõueniunt rei ſecundum ſe: nec ſecundum eſſe, quod habent extra animam. patet illa ex dictis.

§ Secũda eſt, Res materialis, quę ſola ꝑ propriã ſpeciẽ cognoſcit à nobis: ſecundũ ꝙ eſt in intellectu noſtro, obiectiuè repræſentatur abſque cõditionibus indiuidualibus pateret illa etiã ex dictis.

¶ Tertia eſt, Res immaterialis etiam Deus ipſe ſecundum quod eſt in intellectu noſtro, obiectiuè repræſentatur per modum rerũ materialium, ſcilicet non repreſentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoſcuntur à nobis ſecundum quòd in ſeipſis ſunt, ſed per modum rerum materialium: nec per proprias ſpecies, ſed per ſpecies rerum materialium.

§ Quarta eſt, Res omnis vt repræſentata abſque cõditionibus indiuidualibus, nõ magis reſpicit vnũ q̃ plura indiuidua. Patet illa: q̃a vt abſtracta eſt, æqualiter ad vnũ & multa ſe habet. Nihil enim fingi põt, vnde abſtractũ vt abſtractũ vnũ magis reſpiciat, quàm plura, vel econtra. Vnde & notanter Auic. appoſuit in diffinitione vniuerſalis illã particulã, ſecundũ quod eſt in intellectu. Multa enĩ ſunt vniuerſalia, quibus tam ſecũdũ eſſe extrà, quam ſecũdũ propriã rationem repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligentiis dicetur. Nulli aũt vniuerſali, ſecũdũ ꝙ eſt in intellectu repræſentatũ, abſque propria & particulari exiſtẽtia proprietate & hypoſtatica repugnat prædicari de pluribus. Ex quibus formatur talis ratio. Res quælibet & ſola æqualiter ſe habens ad vnum & plura indiuidua eſt vniuerſalis in actu prædicando. res quælibet ſola vt *1.5.q.9.* repreſentata intellectui noſtro, eſt æqualiter ſe habens ad vnum & plura inferiora: ergo res quælibet & ſola vt repræſentata intellectui noſtro, eſt vniuerſalis in actu in prædicando. Maior patet ex diffinitione vniuerſalis aſsignata ab Ariſt. primo Perihermenias. *c.5. circa principium.* Minor verò quo ad ſecundam partem patet ex prima propoſitione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

EX his corollariè elicio, ꝙ ad hoc ꝙ aliquid ſit vniuerſale in actu in prædicando, non exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: ſed ſufficit ꝙ res ipſa ſit in ea diſpoſitione, ſecundum quam intellectus ad libitum poſsit illam relationem ſibi verè attribuere, nihil addendo præter ipſam actualem relationem.

§ Iſtis prælibatis, iam patere poteſt concluſio intenta ſecundum omnes tres ſenſus aſsignatos.

Primus ſenſus. § Et pro primo quidem ſenſu argui poteſt ſic, Id quod in intellectu non eſt impoſsibile prædicari de multis, ſeu (vt Ariſto. verbis vtar) aptum natũ eſt prædicari de multis, eſt vniuerſale in prædicãdo: ſed res ſecũdũ eſſe obiectũ in intellectu agẽte eſt huiuſmodi. ergo res ſecũdũ eſſe obiectiuũ in intellectu agẽte eſt vniuerſalis in prædicãdo. Maior patet ex Auic. & Ariſt. Minor verò probatur ſic, Res abſtracta à conditionibus indiuidualibus vt ſic, eſt apta nata prædicari de pluribus: res ſecundũ eſſe obiectiuum in intellectu agente, eſt abſtracta à conditionibus indiuidualibus: ergo, &c. Præmiſſæ omnes ex dictis ſunt manifeſtæ.

2. diſt. 3. q. 1. EX his habes quàm malè dixerit Scot. ſecundo ſen. diſt. 3. q. 1. in reſponſione ad primum, dicendo, quòd natura ante actum intellectus poſsibilis nihil habet, niſi quod conuenit ſibi extra animã. patet enim iam quòd ſecundum ſententiam Ariſt. eſt actu intelligibilis abſtracta ab hoc & nunc: & conſequenter vniuerſalis in actu ante actum intellectus poſsibilis.

§ Pro tertio ſenſu arguere aliter non eſt opus: eo quòd eodem modo procedendum eſſet.

Secundus ſenſus. § Secundus autem ſenſus intelligentibus terminos ex rationibus terminorum clarus eſt. Natura nanque ſecũdũ eſſe ſubiectiuũ in intellectu poſsibili: nihil aliud eſt q̃ ſimilitudo immaterialis ſui repræſentatiua in illo exiſtens. Similitudo aũt immaterialis a ſingularibus abſtracta, rem vniuerſaliter neceſſe eſt repræſentet: eo ipſo quòd abſtracta eſt. Si enim rem vniuerſaliter non repræſentet: ſed particularibus conditionibus immixtã: & non à materialibus conditionibus abſtractam, non eſſet vniuerſalis: ergo in repræſentãdo ipſam eſt vniuerſalis res, ſecũdũ ꝙ eſt ſubiectiua in intellectu poſsibili, id eſt ſpecies ſeu ſimilitudo ipſius naturæ, ꝑ quãto repræſentat naturã ipſam non repræſentatis cõditionibus indiuidualibus.

¶ Et nota ꝙ quia natura ipſa habet duas ſimilitudines in anima, ſ. ſpeciẽ intelligibilẽ & conceptus: ſiue ſpeciẽ impreſſam & ſpeciẽ expreſſam: ideo ſecundũ vtraque ſpeciẽ eſt vniuerſalis in repræſentãdo. Quare aũt oporteat duas ſpecies ponere, & quomodo, ſi Deus conceſſerit nobis vitam alibi dicetur. Quãuis autẽ cõcluſio ſecunda poſsit omnibus modis dictis verificari: attamẽ primus & tertius ſunt ad propoſitum literæ. Intendimus enim hic de vniuerſali in prædicãdo quòd intentionem logicam ſonat, & non de vniuerſali in repræſentãdo quod nulla intentione ſecunda logica dicitur vniuerſale, ſed ex eſſe proprio quod ſecundũ rem ſortitur.

¶ Literã ſic gloſſare potes: Ipſa enim natura habet eſſe in intellectu agẽte, vel poſsibili tam obiectiuè, quã ſubiectiuè abſtractũ ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationẽ vniformẽ obiectiuè in prædicando, ſubiectiuè in repræſentãdo, ad omnia indiuidua quæ ſunt extrà, prout eſſentialiter eſt ſimilitudo omnium obiectiuè in eſſendo: ſubiectiuè in repræſentando, inducens cognitionẽ omnium, inquantum ſunt homines: quia vt ſic aſsimilantur. Et ex hoc quòd talem relationem: ſcilicet vniformitatis & ſimilitudinis eſſentialis, vel repræſentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit rationem ſpeciei, id eſt ſecundam intentionem, quæ eſt ſpecies, & attribuit ipſi naturæ vniformiter ſe habenti ad indiuidua ex hoc, quòd repræſentatur abſque omni indiuiduantium difformitate.

QVAESTIO. VII.

Num vniuerſalia in actu ſint extra animam.

CIRCA dicta eſt quæſtio non modica, An vniuerſalia in actu ſint extra animam, an fiant per opus intellectus, quamadmodum dictum eſt. In hac quæſtione primò declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò reſpondebitur ad argumenta in oppoſitum.

QVO ad primum: quia hæc queſtio diuerſimodè intellecta, diuerſis modis à Philoſophis determinata eſt, impræſentiarum Peripateticam ſentẽtiam ſupponendo, ſcilicet ꝙ vniuerſalia non ſubſiſtant extra ſingularia, declarãda eſt quomodo intelligatur.

§ In nomine vniuerſalis tria intelligimus. Primò vniuerſalitatem, quę eſt relatio rationis. Secundò rẽ, quæ denominatur vniuerſalis ab illa vniuerſalitate. Tertio, aptitudinem ad eſſendum in multis, quæ eſt quid medium inter illa duo, & eſt fundamentũ proximũ quare res ſuſpiciat illã relatiuam denominationem: ideo enim rei intellectus attribuit relationem vniuerſalitatis, quia res illa apta nata eſt eſſe in pluribus: nõ vertitur in dubium: an illa relatio, quæ vocatur vniuerſale formaliter ſit extra animam: eam enim omnes ab intellectu fieri dicunt. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur vniuerſalis, quæ vocatur vniuerſale obiectiuè in potentia, ſit extra animã. Cõmunis enim ſentẽtia eſt quòd quãdoq; res illa eſt extra animã. quãdoque non. Si enim res illa eſt res realis, puta homo, bos & huiuſmodi ponitur extra animam. Si autem res illa ſit ens rationis, nõ ponitur extrà, vt ſubiectũ, prædicatũ, propoſitio, ſyllogiſmus, & ſimilia. Sed dubitatio eſt an aptitudo ad eſſendum in multis ſit extra animam: ita ꝙ abſque omni tẽpore intellectus inueniatur res apta nata eſſe in multis, quæ vocatur vniuerſale in actu obiectiuè. an ſolum extra animam ſit res. Aptitudo autem ad eſſendum in multis ineſt rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa cõplet rationem vniuerſalis in actu obiectiuè ſumendo vniuerſale, licet non formaliter: ideo quærere an extra animam inueniatur totum hoc, ſcilicet res apta nata eſſe in pluribus: eſt quærere, an ſit extra animam vniuerſale in actu obiectiuè.

ET debes ſcire ad euidentiã terminorum, ꝙ ſicut album accipitur dupliciter ſcilicet formaliter & ſubiectiuè: ita vniuerſale accipitur dupliciter, ſcilicet formaliter & ſubiectiuè. Subiectiuè enĩ accipi non poteſt, eo ꝙ vniuerſalitas in nullo eſt ſubiectiuè cùm ſit ens rationis. Vniuerſale formaliter eſt ipſa vniuerſalitas, quæ relationis eſt. Vniuerſale obiectiuè ſubdiuiditur in vniuerſale obiectiuè in actu, & vniuerſale obiectiuè in potentia. Vniuerſale obiectiuè in actu eſt totũ hoc, ſcilicet res vna apta nata eſſe in pluribus. Vniuerſale obiectiuè in potentia eſt res ipſa vna formaliter. non adiungendo ſibi aptitudinem ad eſſendum in pluribus. Ex his patet, in quo ſtat difficultas & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quæſtionis poſitorum. Intendimus enim non de vniuerſali formaliter, nec de vniuerſali obiectiuè in potentia: quia in his conuenimus, ſed de vniuerſali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de vniuerſali in actu abſque additione obiectiuè intelligi volumus ne in æquiuoco laborem. Hæc de primo. *Vniuerſale dupliciter ſequitur*

QVO ad ſecundum Sco. ſuprà. 7. Met. q. 16. ſequẽdo fundamẽta ſua: ꝙ ſcilicet naturam extra animam ſequatur vnitas formalis & cõmunitas, opinatur rem vnã aptã natam eſſe in pluribus dari extra animam: ac hoc dicit vniuerſale in actu eſſe in rerũ natura abſque omni ope intellectus. Adducit quoque ad hoc multas rationes, quas in mediũ afferre eſſet limites intẽtionis noſtræ excedere: ꝓpterea eas afferã, ex quarũ ſolutione reliquarũ debilitas innoteſcit. *Scot. 7. met. q. 16. & 2. diſt. 3. q. 1.* § Arguit primò per locũ à diffinitione ad diffinitũ ſic: Circumſcripto quocunque actu intellectus res eſt apta nata eſſe in pluribus: ergo datur vniuerſale in actu extra animam. Tenet conſequentia, quia vniuerſale obiectiuè in actu, vt diſtinguitur contra ſingulare & prædicabile diffinitur, prima Perihermenias vniuerſale eſt quod aptum natum eſt eſſe in pluribus. Antecedens, *cap. 15. Lec. 10.* probatur: quia ſi non, ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus repugnat ſibi, nec conferri ſibi poſſet ſaltem ab intellectu: quia tunc pari ratione poſſet dare Socrati talem aptitudinem.

§ Præterea, Vniuerſale in actu eſt proprium obiectũ intellectus: igitur præcedit actum intellectus. Tenet conſequentia ex ſecundo de anima, vbi dicitur quòd obiectum eſt prius actu. *T. c. 33.*

¶ Præterea, Obiectum ſcientiæ realis eſt ens extra animã, vniuerſale in actu eſt obiectũ ſcientiæ realis: igitur vniuerſale in actu eſt

ens extra animam.

¶ Præterea, Relatio menſuræ eſt realis, quinto Meta.ſed illa fun- T.c.20. datur in aliquo vniuerſali. Probatur: quia oportet eſſe aliquod vnum menſuram aliarum ſpecierum: ſed non vnum numero ſecundum Ariſt. ergo vniuerſale.

T.c.39. ¶ Præterea: Operatio ſeu paſsio realis primo & adæquatè in eſt vniuerſali: vt intelligere homini ex primo Poſteriorum. igitur datur vniuerſale extra animam.

¶ Præterea, contrarietas eſt oppoſitio realis: & eius extrema ſunt vniuerſalia non ſingularia: ergo dantur vniuerſalia extra animam.

¶ Præterea, Si vniuerſale ſit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo vniuerſale eſt vbique & ſemper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertineot ad quidditatem vniuerſalis Phyſici? & quomodo vniuerſalium tantùm eſt diffinitio? & quomodo genera & ſpecies, vniuerſaliter prædicamenta ſunt entia extra animam?

¶ Præterea, ſi nihil eſſet in re niſi ſingulari: nulla eſſet vnitas realis: niſi numeralis, quæ eſt propria ſingulari: conſequens eſt falſum: ergo, &c. Hæc de ſecundo.

Opinio ſancti Thom. QVO ad Tertium ſcito nos ſequentes S.Tho. ac per hòc communem Peripateticorũ doctrinã oppoſitã in hac re proferre ſententiã. Dicimus nanque, ꝙ illorum trium, quæ in Vniuerſalis nomine intelliguntur, vnũ tãtùm quãdoque eſt extra animã, ſcilicet res ipſa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus conſequẽtibus: quod & probatur ſimili modo arguẽdo, quo ſuprà argutũ eſt. Quicquid ſequitur naturam ratione ſui, ſimpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturæ. ſed aptitudo ad eſſendom in pluribus apertè ſequitur naturam: puta humanitadem ratione ſui, ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus prædicatur ſimpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur iſta erit vera, Socrates eſt aptus natus eſſe in pluribus: quod eſt impoſsibile. Maior manifeſta fuit ſuprà, ex eo quòd omnia, quæ comitantur naturam ratione ſui, non ſeparantur ab ea poſita in indiuiduo: & conſequenter prædicantur de eo: quia eſſe in fundat dici de. In hoc c. c.q.5. circa fin.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet ſingulari natura inferiori ad illam: ſed aptitudo iſta, ſ. ad eſſendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. proceſſus bonus, & concluſio faſa: ergo altera præmiſſarum, non Maior, quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ eſt concluſio aduerſariorũ. Falſitas cõcluſionis probatur ſic, Illa aptitudo attribuenda non eſt cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate impoſsibilis eſt reduci ad actum. Patet illa: quia aliter ocioſè data eſſet talis aptitudo. Aptitudo enim eſt propter actum. ſed aptitudo ad eſſendum in pluribus eſt huiuſmodi, ſ. ꝙ in qualibet humanitate poſita impoſsibilis eſt reduci ad actum. quia impoſsibilis eſt, vt humanitas Socratis actu ſit in Socrate & Platone, aut migret de Socrate in Platonem: ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus non eſt attribuenda cuilibet ſingulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam eſſe extra animam. Aptitudinem autem ad eſſendum in pluribus conuenire rei ſecundum eſſe, quod habet in intellectu: quia conuenit ei ſub ſolitudinis conditione poſitæ. Solitariè enim accepta natura apta nata eſt in multis, ſaltem ſecundum rationem eſſe. Solitudo autem cùm importet ſeparationem naturæ à proprietatibus indiuiduabus, non conuenit rei niſi in intellectu agente vel poſsibili obiectè.

hoc eod. c.5. circa fin. ET Aduertas ad maiorem noſtræ poſitionis euidentiam quòd hic accidit ſimilis defectus Scoto illi, qui poſitus eſt ſupra. Cùm enim aptitudo ad eſſendum in pluribus ſit idem, quod non repugnantia ad eſſendum in pluribus, arguit ſic, Naturæ, puta humanitati inquantum humanitas non repugnat eſſe in pluribus: ergo humanitati, inquantum humanitas, conuenit aptitudo, ſeu non repugnantia ad eſſendum in pluribus: & conſequenter humanitas eſt vniuerſalis abſque opere intellectus. Apparet autem manifeſtè peccatum in hoc proceſſu, cum ex negatiua infertur affirmatiua de prædicatio infinito reduplicatione addita. Prima enim propoſitio, quæ eſt negatiua veritatem habet. Secunda verò quæ affirmatiua eſt, eſt impoſsibilis: quod patet ex eo, ꝙ humanitas inquantũ humanitas abſtrahit à repugnantia ad eſſendum in pluribus, & non à repugnantia ad eſſendum in pluribus ſicut abſtrahit ab albo & non albo. Si enim humanitas vendicaret ſibi inquantum humanitas, non repugnantiam ad eſſendum in pluribus, nullo pacto humanitati poſſet conuenire repugnantia ad eſſendũ in pluribus: & ſic nec per ſe, nec per accidens poſſet repugnare humanitati eſſe in pluribus: ꝙ eſt manifeſtè falſum, Humanitati enim Socratis ratione adiunctæ hæccheitatis repugnat eſſe in pluribus: Conſequẽ- T.c.11. tia tenet: quia oppoſitum eius quod conuenit alicui, ſecundum ꝙ ipſum nullo modo poteſt inueniri in illo: vt habes ex primo Poſteriorum. Quamuis igitur naturæ ratione ſui non repugnet eſſe in pluribus: non tamen vendicat ſibi ratione ſui non repugnantiam ad eſſendum io pluribus: & cum eam non vendicet ſibi ſecũdum eſſe, quod habet in ſingularibus, relinquitur ꝙ vendicabit eam ſibi ſecũdum eſſe quod in intellectu ſortitur. Et quia ad hoc quòd aliquid ſit vniuerſale in actu, exigitur ꝙ vendicet ſibi non repugnantiam ad eſſendum in pluribus cùm in diffinitione eius ponatur: quod enim ponitur in diffinitione per ſe competit diffinito: ideo res ratione ſui non poteſt eſſe vniuerſalis in actu, ſed quam primum eſt obiecta intellectui agenti vel poſsibili, fit vniuerſalia in actu, quæ vniuerſalis erat in potentia. Quomodo autem fiat huiuſmodi reductio potẽtiæ ad actũ, iam dictũ eſt, ſcilicet quòd ad intellectu agente fit per productionem ſpeciei intelligibilis, ab intellectu vero poſsibili per formationem cooceptus.

¶ Quod ſi aliquis finxerit, vniuerſale in actu conſtitui per negationem repugnantiæ ad eſſendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat ſe errare propter tria. In hoc q. cap.

¶ Primò, propter hoc, ꝙ in diffinitione vniuerſalis affirmatiuæ cadit ipſa aptitudo, ſeu non repugnantia ad eſſendum in pluribus.

¶ Secundo, quia ſi ad vniuerſalem ſufficit negatio repugnantiæ ad eſſendum in pluribus. ad ſingulare quoque ſufficiet negatio repugnantiæ ad eſſendum in vno ſolo. Sicut enim vniuerſale ſe habet ad multa: ita ſingulare ad vnum tantum: & ſi ſic eſt tunc humanitas, inquãtum humanitas, erit vniuerſalis & ſingularis: de ea enim vt ſic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertiò, quia cùm vniuerſale in actu diſtinguatur contra ſingulare: ſicut ſingulari repugnat eſſe in pluribus, ita vniuerſali in vno tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad eſſendum in pluribus, non repugnat eſſe io vno tantum, ergo negatio talis repugnãtiæ non ſufficit ad cõſtituendum vniuerſale in actu. Et poteſt hæc ratio formari cõtra principale ſic: Vniuerſale in actu repugnat eſſe io vno tantum: humanitati inquantum humanitas nõ repugnat eſſe in vno tantũ, aliter non poſſet ſaluari in vniuoco tantum indiuiduo: ergo humanitas vt ſic, non eſt vniuerſalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio. 2. de art. com. 38.

QVO ad quartum reſpondendum eſt argumentis in oppoſitum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationẽ dicitur negando conſequentiam. Non enim valet res circũſcripto actu intellectus, non eſt genus: ergo ſibi repugnat eſſe genus. Sat enim quòd abſtrahat ab vtroque: ſic autem eſt in propoſito. Natura enim ipſa circunſcripto actu intellectus abſtrahit ab aptitudine ad eſſendum in pluribus, & a repugnantia ad eſſendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad ſecundum dupliciter reſpondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur conſequentia, ſi ſermo ſit de intellectu agente: quia potentia actiua non pręſupponit obiectum ſuum, ſed facit illud. Si autem ſermo ſit de intellectu poſsibili, conceſſa conſequentia prima, non ſequetur, ergo vniuerſale in actu eſt extra animam: quia ſit per actũ intellectus agentis. Secuodò dicitur, quòd cùm vniuerſale in actu nominet duo, ſcilicet rem & aptitudinem, &c. res ipſa eſt obiectum, aptitudo autem eſt modus obiecti ſeu conditio, ſine qua res non eſt obiecta. Sufficit autem, ꝙ res ipſa, quæ eſt obiectum, præcedat actum intellectus: & non oportet quòd modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Ariſtot. eſt prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negetur conſequentia, quia & ſi poſterioritati antecedentis non obſtet aptitudinem eſſe medium obiecti: obſtat tamen illationi conſequentis ex eo, prioritas enim modi non poteſt inferri ex poſterioritate obiecti. 2. d. art. 11. com. 33.

¶ Per hoc idem reſpondetur ad tertium, quòd ſcilicet res obiecta ſcientiæ reali eſt extra animam, non modus rei obiectæ: vniuerſale autem in actu nominat vtrunque, ſcilicet rem & modum: & ideo vniuerſale in actu nõ ſequitur eſſe extra animam, ex eo quòd res, de qua eſt ſcientia eſt extra.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quòd vera exiſtente maiore cõmittitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, ſeu in rem cum modo.

SED contra iſtas reſponſiones inſtat Sco. ibi: & primo contra primam ſic, Quicquid eſt per intellectum agentem eſt prima intentio: ergo nullum vniuerſale eſt in genere ſubſtantiæ: conſequenter nulla eſt prædicatio in quid ſuperiorum de inferioribus.

¶ Præterea, Vniuerſale præcedit ſenſum, vt alias probatum eſt, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agens & poſsibilis ſunt vna potentia: aliàs quilibet homo haberet duos intellectus: ſed vnius potẽtiæ eſt vnũ obiectum quare ſi pręcedit actum vnius, pręcedit actum alterius. 2. d. 3. q. 1. inquantum contra ad.

¶ Præterea, Secundum hoc nõ eſſet generatio vniuoca ſine actione intellectus agentis. Dicetur fortè ꝙ nõ habeat aliquã vnitatem realem generans & genitum, ſed ſimilitudinem. Contrà, quia proximum fundamentum ſimilitudinis eſt vnũ quinto Metaphyſicæ: ſed non generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

¶ CONTRA ſecundam vero reſponſionem arguit: quia nullo intellectu conſiderante non erit vniuerſale in actu: & ita ſcientia habitualis non eſſet obiecti vniuerſalis io actu. T.c.20.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum eſt prius actu, non intelligitur ſub hoc modo: ergo vel ſub nullo, vel ſub oppoſito modo: ſed non ſub nullo: ergo, &c.

¶ Præter

¶Preterea. Aut ille modus eſt fact⁹ ab intellectu, aut nõ, ſi nõ, habet intẽtũ: ſi ſic, ergo nõ eſt neceſſarius in obiecto: q̃a prius obiectũ eſt intellectũ ſine illo modo cauſato p intellectionẽ obiecti.

AD HAS Inſtantias reſpondetur, præſupponendo ſæpe iam dictũ, quod vniuerſale duo dicit, rem & aptitudinem, ſeu vniuerſalitatem. Vniuerſale pro re poſita in prædicamento eſt prædicabile, ſcibile eſt obiectum intellectus, diffinibile, & huiuſmodi. Vniuerſale autem pro aptitudine eſt modus: ſeu conditio rei prædicamẽtalis predicabilis, ſcibilis, diffinibilis: &c. neque intellectus agens, aut poſsibilis facit rem, ſed modum tantum.

¶ Ad primam ergo conceditur, ꝙ vniuerſale pro eo quod fit ab intellectu agente, non eſt in prædicamento ſubſtantiæ, vlterior autem conſequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad ſecundam negatur antecedens, viſus enim etſi ſit coloris vniuerſaliter, vt habes, à S. Sho. Prima ſecundæ, q. 26. ar. 6. non tamen eſt coloris vniuerſalis.

¶ Ad tertiam ſimiliter negatur antecedens: neceſſariũ enim eſt vt dicitur 3. de Anima, tex. Com. 17. in anima noſtra eſſe duos intellectus, ſ. agentem & poſſibilẽ: qui nõ poſſunt eſſe eadẽ potentia cũ potentia actiua & potentia paſsiua non ſint eadem apud Ariſt.

¶ Ad quartam negatur cõſequẽtia, & dicitur ꝙ reſponſio illa ibi data eſt optima ſanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, ꝙ ſimilitudo fundatur ſupra res ipſas, puta duas albedines: vel humanitates, tanquam fundamentum, & ꝙ vnitas non eſt fundamentum ſimilitudinis, ſed conditio fundamenti: fundatur enim ſimilitudo propriè dicta ſupra duas res habentes illam conditionem. ſ. mutuam negationem diſtinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus eſt Ariſt. 5. Meta. Et dato ꝙ vnitas eſſet fundamentum, adhuc non ſequeretur, dari aliquid

T. c. 30 commune vnum vtrique: dicam enim ꝙ ſimilitudo non fundatur ſupra vnum, ꝙ eſt generans, neque ſupra vnum quod eſt genitum ſed ſupra vnum, ꝙ ſunt generans & genitum. Iam autem declaratum eſt ſuprà committit fallaciam conſequentis, ſi ſic procedatur, Generans & genitum ſunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

In hoc quæſt. 5. AD PRIMVM Eorum, quæ contra ſecundam reſponſionẽ adducuntur, dicitur ꝙ præciſè loquendo, de intellectu poſsibili, ſecatur vniuerſale, quẽadmodũ ſcientia: ita ꝙ ſciẽtia in actu eſt vniuerſalis in actu: ſcientia in potentia eſt vniuerſalis in potentia, & ſcientia in habitu eſt vniuerſalis in habitu, quod tunc accidit, quando tùm volumus ipſum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur ꝙ nullo intellectu conſiderante, dummodo producta ſit ſpecies intelligibilis, datur vniuerſale in actu: eo quod Philoſopho dormiente, roſa, cuius ſpecies Intelligibilis in illius intellectu conſeruatur, denominatur repræſentata abſque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ obiectum vt prius actu nullum ſibi vendicat modum: abſtrahit enim ab omni eſſe & modo quidditas.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ modus ille fit ab intellectu agente: & cũ infertur, ergo non eſt neceſſarium, negatur conſequentia: quia potentia actiua non præſupponit conditionem ſui obiecti, ſed facit. Dicitur ſecundo, ꝙ dato ꝙ non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu poſsibili: & ſimiliter negatur illa cõſequẽtia. Ad probationem dicitur, ꝙ falſum aſſumit, ſ. ꝙ prius intellectus intelligit rẽ, deinde facit eius modum. ſimul enim vtrumque fit, intellectus enim formãdo cõceptã rẽ abſq; hoc & nunc apud ſe facit, neq; poteſt imaginari, ꝙ prius faciat rem, deinde abſque hoc, & nunc ſicut Socrates ſimul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶ Ad quartum negatur, ꝙ relatio menſuræ fundetur in aliquo vniuerſali, fundatur enim neque in vniuerſali, neque in ſingulari, vt ſic, ſed in natura vna formaliter quæ in ſingulari reperitur. & ſic nõ eſt vnum numero, vt ſic menſura aliorum, ſed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ nihil aliud concludit, niſi quod vniuerſale pro re eſt extra animam, ſic enim accepto vniuerſali ineſt primo paſsio ſeu realis operatio, homo enim eſt cui primò conuenit ridere, non homo vniuerſalis, alioquin riſibile non inueniretur in homine non vniuerſali, puta Socrate.

¶ Ad ſextum dicitur ſimiliter. ꝙ extrema contrarietatis ſunt res ipſæ non res particulares vt ſic, neque vniuerſales, aliter res non vniuerſales, ſ. hæc albedo & hæc nigredo, non eſſent contrariæ.

¶ Ad ſeptimum dicitur, ꝙ ſtant iſta duo ſimul, Vniuerſale prædicatur de rebus, &, Vniuerſale fit ab intellectu, eo ꝙ vniuerſale pro re eſt id ꝙ prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuerſale autem pro aptitudine eſt conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio enim non debetur rebus niſi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Ariſt. 7. Meta. tex. Commen. 46. ait, quod ſubſtantia nõ dicitur de ſubiecto, quia loquebatur de ea ſecundum ſuam naturam. In prædicamentis vero vbi de ſubſtantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit ſubſtantiam dici de ſubiecto.

¶ Ad id verò, ꝙ ibi additur, dicitur ꝙ omnia illa verificantur de vniuerſali pro re, ſed exponenda eſt affirmatiua propoſita negatiuè, vt ſit ſenſus, Vniuerſalia ſunt vbique, & c. id eſt, naturæ ipſæ denominatæ vniuerſales non terminant ſibi locum neque tempus. Similiter dicitur ad, quod ſubiungitur, ꝙ forma & materia pertinẽt ad quantitatem vniuerſalis, id eſt rei phyſicæ, quæ denominatur vniuerſalis. Similiter vniuerſalium tantum eſt diffinitio, id eſt rerũ quæ denominatæ ſunt vniuerſales. Similiter res denominatæ genera, ſpecies, & differentiæ ſunt extra animam, conditiones autem earum ſunt per opus intellectus.

¶ Ad octauum dicitur ꝙ per ly ſingulare, duo intelligere poſſumus. quandoque intelligitur ipſa ſingularitas, quandoque totum, ſ. res ſingularis. Primo modo accipiendo ſingulare, conceditur cõſequentia, ſed antecedens non eſt verum. Secundo modo antecedens Peripateticum eſt ſed conſequentia nihil valet, ſuprà enim iã diximus, in ſingulari multas vnitates exiſtere, & nõ tñ numera ẽ.

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem vniuerſalis, ſecundum quòd comparatur ad res, quæ ſunt extra animam, quia eſt vna ſimilitudo omnium, tamen ſecundum quod habet eſſe in hoc intellectu, vel in illo, eſt ſpecies quædam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit, ex vniuerſalitate formæ intellectæ vnitatem intellectus concludere, quia non eſt vniuerſalitas illius formæ ſecundum hoc eſſe, quod habet intellectum, ſed ſecundum quod ad res refertur, vt ſimilitudo rerum. Sicut etiam, ſi eſſet vna ſtatua corporea repræſentans multos homines, conſtat quod illa imago, vel ſpecies ſtatuæ haberet eſſe ſingulare & proprium, ſecundum quod eſſet in hac materia: ſed haberet rationem communitatis, ſecundum quod eſſet commune repræſentatiuum plurium.

¶Et hæc ſecũda parte capituli huius Auer. errorem remouere intendit, qui in tertio de anima. cõ. 5. ex vniuerſalitate formæ intellectæ voluit declarare vnitatem intellectus hoc modo. Quod eſt vniuerſale. ſuam vniuerſalitatem retinens eſt indiſtinctũ numero: forma intellecta, id eſt natura ſecundũ eſſe in Intellectu ſubiectiuè eſt vniuerſalis ſuam vniuerſalitatem retinens: ergo eſt indiſtincta numero. igitur ſubiectum eius ꝙ eſt intellectus poſsibilis non eſt diſtinctum numero: & ſic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex ſe nota, quia vniuerſalitati oponitur diſtinctio numeralis. Minor verò ex eo patet ꝙ ſpecies intelligibilis repræſentat vniuerſale. Hæc ratio etſi alterius principium exigat pro ſui diſſolutione, & pro ſui probatione: attamen quantum præſentis intentionis eſt ex dictis ſic deſtruitur, vniuerſale eſt aliquod duplex, ſ. in eſſendo & in repræſentando. Vniuerſale in eſſendo eſſet, ſi daretur natura hominis ſeparata, vt idea Platonis & de tali vniuerſali vera eſt Maior: ſed falſa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuerſali cùm ſecundum eſſe vniuerſalitatem ſortiatur, ſecundum eſſe quinque repugnabit diſtinctio numeralis: vnde impoſsibile eſt imaginari plures homines vniuerſales. Falſa autem eſt Minor, quia ſpecies intelligibilis non eſt vniuerſalis in eſſendo, cum ſit In ſingulari ſubiecto, ſ. intellectu poſsibili, qui indiuiduum quoddam eſt, licet immateriale. Vniuerſale verò in repræſentando (vt dictum ſuit) eſt ꝙ rem vniuerſalem repræſentat: & tali vniuerſali falſa eſt maior: licet Minor ſit vera & Maioris quidem falſitas ex eo cognoſci poteſt, ꝙ tale vniuerſale vniuerſalitatẽ non habet ſecundum ſuum eſſe, quo reſpicit ſubiectum, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: ſed habet vniuerſalitatem ſecundum repręſentationem, quæ reſpicit obiectum: vnde nõ repræſentat obiecta diſtincta numero: ſed vnum & idem obiectũ omnium repræſentant omnes ſpecies cuiuſdem rei puta ſpecies humanitatis in re & in me: ſicut eadem Socratis facies à pluribus per plures ſpecies idem omnino repræſentantes videtur. Minoris autẽ ſic intellectæ veritas ex ſupradictis liquet: ſpecies enim intelligibilis repræſentat naturam, non repræſentando cõditiones particulares eius, vt dictum eſt: hæc eſt ſententia literæ in hac parte. Hoc eſt n.

Et quia natura humana ſecundum ſuam abſolutam conſiderationẽ conuenit, quòd prædicetur de Socrate: & ratio ſpeciei non conuenit ſibi ſecundum ſuam abſolutam, ſcilicet humanæ naturæ conſiderationem, ſed eſt de accidentibus, quæ conſequuntur eam, ſecundum quoddam eſſe, quod habet in intellectu: ideo nomen Species non prædicatur de Socrate, vt dicatur, Socrates eſt ſpecies, quod de neceſſitate accideret ſi ratio ſpeciei conueniret homini ſecundum eſſe, quod habet in Socrate, vel ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem, ſcilicet inquantum eſt homo, quicquid enim conuenit homini, inquantum eſt homo, prædicatur de Socrate.

¶In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectionẽ ex ſupradictis

poſitionem materiæ & formæ in intelligentiis & animabus quidam nituntur ponere, cuius poſitionis fuiſſe dicitur Auicebron Autor libri, Fontis vitæ. Hoc autem dictis philoſophorum reperitur eſſe contrarium, quia eas ſubſtantias a materia ſeperatas nominant, & abſque omni materia eſſe probant, cuius demonſtratio potiſſima eſt ex virtute intelligendi, quæ in eis eſt. Videmus enim formas non eſſe intelligibiles in actu, niſi ſecundum quod ſeparantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, niſi per virtutem ſubſtantiæ intelligentis, ſecundum quod recipiuntur in ea, & ſecundum quod aguntur per eam: vnde oportet, quod in qualibet ſubſtantia intelligente ſit omnimoda immunitas à materia, ita quod nec habeat materiam partem ſui, neque etiam ſit ſicut forma impreſſa materiæ, vt eſt de formis materialibus.

¶Hic incipit tractatus ſecundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiã de eſſentiis ſubſtantiarũ ſimpliciũ, quemadmodum tradita eſt de eſſentiis ſubſtantiarum compoſitarum. Facit autem ſex in præſenti capitulo. Primò declarat, ꝙ eſſentia in ſimplicibus non ſignificat cõpoſitũ quid ex materia & forma, ſed formam tantum. Secũdo comparat illas eſſentias eſſentiis ſubſtantiarum compoſitarũ. Tertio oſtendit tales ſubſtantias eſſe compoſitas ex eſſe & eſſentia. Quartò declarat intelligẽtias habere eſſe effectiue à Deo. Quinto oſtẽdit eas eſſe compoſitas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorum agit. Præmiſſa igitur primò concordi ſententia Philoſophorum de ſimplicitate omnimoda primæ cauſæ, & quibuſdã diſſentientibus circa immaterialitatẽ intelligentiarũ adductis. Contra hos talem cõcluſionẽ ponit, Omnis ſubſtantia intellectualis eſt immateriali, id eſt cõpoſita ex materia & forma, & independens à materia: quam ſic probat, Omne patiens, vel agens, vel recipiens, vel habẽs in ſe intelligibile in actu eſt immateriale: omnis ſubſtantia intellectualis eſt patiens, vel agens, vel recipiens, vel habẽs in ſe intelligibile in actu, ergo omnis ſubſtãtia intellectualis eſt immaterialis. Maior quo ad tres ſui ꝑtes ex eodem medio probatur: ſ. ex hoc ꝙ intelligibile in actu oportet eſſe immateriale, tertio de Anima. tex. Com. 11. & 15. agens aũt rem immaterialem oportet eſſe immateriale, eo ꝙ agẽs nõ poteſt eſſe ignobilius ſuo effectu, vt dicitur 3. de Anima tex. Com. 18. & text. Com. 40. recipere quoque immateriale non poteſt res Immaterialis, vt patet 3. de Anima. Com. 5. vnumquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innoteſcit, ꝙ habere non poteſt res immaterialis immateriale cognoſcibile in ſeipſa. Minor autem ab omnibus conceditur. Fruſtra enim eſſet ſubſtantia intellectualis niſi aliquid intelligeret: cum vnumquodque ſit propter ſuam operationem, vt dicitur 2. Cæli. tex. Commento. 17

T. c. 11. T. c. 15. T. c. 5.

Nec poteſt dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediat materia qualibet, ſed materia corporalis tãtũ: Si enim hoc eſſet ratione materiæ corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, niſi ſecundum quod ſtat ſub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia a forma corporali, ſcilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non poteſt eſſe: quia & ipſa forma corporalis actu intelligibilis eſt, ſicut & aliæ formæ, ſed quod à materia abſtrahuntur. Vnde in anima intellectiua & intelligentia nullo modo eſt compoſitio ex materia & forma, vt hoc modo accipiatur materia in eis ſicut in ſubſtantiis corporalibus, ſed eſt ibi compoſitio formæ & eſſe. Vnde in commento nonæ propoſitionis libri de cauſis dicitur, quod intelligentia eſt habens formam & eſſe, & accipitur ibi forma pro ipſa quidditate, vel eſſentia ſimplici.

Intelligentia ſimplex immunis eſt non modo à corporali, ab omni materia & forma tantum eſt.

¶Quia poſſet aliquis credere rationem factam recipere reſponſionem, ideo intendit hic excludere reſponſionẽ: quæ poſſet imaginari ſufficiens. Ad hoc poſſet aliquis diſtinguere de materia corporali & materia ſimpliciter & dicere ꝙ maior eſt vera de materia corporali, non autem de materia ſimpliciter, & conſequenter concedere, ꝙ omnis ſubſtantia intellectualis eſt immunis à materia corporali, non autem à materia, quia non materia, ſed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶Contra hanc fugam inſtatur ratione ducente ad impoſsibile ſic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per ſe, ergo forma corporalis eſt id vnde materia habet, ꝙ impediat intelligibilitatẽ, hoc eſt impoſsibile, ergo à deſtructione cõſequẽtis, &c. cõſeqnẽtia eſt nota ex terminis. Cùm enim materia corporalis duo dicat, ſ. ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia ſecundum aduerſarium non impeditur intelligibilitas in actu, reſtat ꝙ hoc impedimentum ſit ex ly corporali, ſed ly corporalis nihil addit ſupra materiam, niſi formam corpoream, ergo ex forma corporali ſeu corporea oritur, ꝙ materia impediat intelligibilitatẽ in actu. Falſitas aũt cõſequentis ꝓbatur ſic, Omnis forma non cõcepta cũ materia eſt actu intelligibilis, patet iſta ex 3. de anima: tex. Com. 11. Forma corporea eſt forma ſecũdũ ſe non cõcepta cum materia, accipitur enim diſtincta contra materiam, ergo forma corporea ſecũdũ ſe eſt actu intelligibilis. Tunc vltra Nihil ſecũdũ ſe actu intelligibile ex ſe impedimentum præſtat intelligibilitati, forma corporea eſt homini, ergo forma corporalis nõ eſt id vnde materia impedimẽtum intelligibilitatis ſumat, ꝙ erat probandũ. Eſt igitur tam anima intellectiua, q̃ intelligentia quælibet non compoſita ex materia & forma. Si accipiamus compoſitionẽ ex materia & forma vniuocè, prout ſ. materia & forma nominant partes eſſentiales rei, quemadmodum dictum eſt, ſubſtãtias aliquas eſſe cõpoſitas, in præcedentibus, ſed eſt in eis aliud genus compoſitionis. ſ. ex forma eſſe, de quo infra erit ſermo, & ſic habetur prima pars intenti, ſ. ꝙ eſſentia in ſubſtantiis intellectualibus non ſignificat compoſitum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo ſignificet formam tantum, propterea ſubiungit

T. Com. 11.

In cap. 2. hic eo cap. Dubio ſeque. poſt q. 10. Eſſentia ſimplicium tantum formam eſt

Et quomodo hoc ſit, planum eſt videre. Quæcunque enim ita ſe habent adinuicem, quod vnum eſt cauſa eſſe alterius, illud quod habet rationem cauſæ, poteſt habere eſſe ſine altero ſed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiæ & formæ, quòd forma dat eſſe materiæ & ideo impoſſibile eſt eſſe aliquam materiam ſine forma: tamen non eſt impoſſibile eſſe aliquã formã ſine materia: forma enim non habet in eo, quòd forma dependentiã ad materiam, ſed ſi inueniantur aliquæ formæ, quæ non poſſunt eſſe niſi in materia, hoc accidit eis ſecundum quòd ſunt diſtantes a primo principio, quod eſt actus primus & purus. Vnde illæ formæ, quæ ſunt propinquiſſimæ primo principio, ſunt formæ per ſe ſine materia ſubſiſtentes: non enim forma ſecundum totum genus ſuũ materia indiget, vt dictum eſt & huiuſmodi formæ ſunt intelligentiæ: & ideo non oportet vt eſſentiæ, vel quidditates harum ſubſtantiarum ſint aliud, quam ipſa forma.

Alterius cauſa exiſtens poteſt ſecũdum aliquid ſui ordinis. eſſe ſine illo.

¶Intendens in his verbis declarare, quomodo eſſentia in ſubſtãtiis ſimplicibus ſignificet formã tantũ tali ratione hoc ꝓbat: Quæcunque ita ſe habẽt, ꝙ vnũ eſt cauſa eſſe alterius, & nõ ecõuerſo: illud ꝙ habet rationem cauſæ, poteſt eſſe ſine altero: ſed forma & materia ita ſe habent, ꝙ forma cauſat eſſe materiæ, & non econuerſo, ergo forma põt eſſe ſine materia, & materia non ſine forma. Tunc vltra, Eſſentia intelligentiarum non eſt compoſita ex materia & forma, & non põt eſſe materia totum, ergo eſt forma tantũ.

ET NOTA Quod maior propoſitio poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſic. ꝙ id ꝙ eſt cauſa alterius, &c. idem numero poſſit eſſe ſine altero, & ſic nõ aſſumitur à nobis, quia eſt falſa & extra propoſitum. Falſa quidem: quia ſubiectum cauſat eſſe propriæ paſsionis, & non econtra: & tamen ſubiectum non poteſt eſſe ſine propria paſsione. Extra propoſitum verò, quia nolumus cõcludere, ꝙ forma quæ eſt in materia, ſit ſine materia. ſed ꝙ aliqua forma non exigit materiam. Alio modo intelligitur Maior, ꝙ id ꝙ habet rationem cauſæ ſecundum ſuum ordinem, poteſt eſſe ſine altero, id eſt ſecũdũ aliquod ſui ordinis poteſt reperiri ſine altero, & ſic eſt vera, & ad propoſitum. Vera quidem, quia cauſa cum independens ſit à cauſato, conſequens eſt, vt aliquod pertinens ad ſuum ordinem poſsit habere eſſe extra cauſatum. Ad propoſitum verò, quia intendimus concludere, ꝙ forma ſecundũ ſuũ genus nõ dependet à materia, ita ꝙ aliqua forma poteſt inueniri ſeparata, Vnde & in minori notanter non aſſumitur forma materialis, ſeu habens eſſe in materia: ſed forma ſine additione aliqua ad inſinuandum ꝙ loquimur de forma, vt forma, eſt, non vt talis vel talis. Patet autem Minor illa ex nono Metaphy. tex. com. 13. & 15. vbi habetur ꝙ actus eſt prior potentia ſimpliciter & independens ab ea. Ex eo enim ꝙ forma eſſentialiter eſt actus, materia autem eſſentialiter potentia, ſi actus ſecundũ totã ſuã latitudinẽ non dependet à potentia, conſequens eſt ꝙ forma ſecundũ totũ ſuũ ordinẽ non dependet à materia. Materiam autem cum eſſentialiter ſit potentia, neceſſe eſt dependere à forma ſine qua actualitas non inuenitur: & ſic patet Minor: quia à forma abſolute in eo ꝙ forma, dependet à materia in ſuo eſſe, ſicut potentia ab actu, & non econuerſo. Quod vero alicui actui cõueniat, quòd nõ inueniatur niſi recept⁹ in aliqua potentia, hoc eſt ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quòd actus: & ſimiliter quod aliquæ non ſint niſi in materia, hoc habent ex ſua imperfectione, formæ quæ attenditur penes diſtantiam à primo principio Deo glorioſo, & propinquitatẽ ad pri-

T. c. 13. & 15.

oportet tamen prius agens in ſe perfectũ eſſe: vt dicitur in 12. Metaph.tex.Com. 40. Hic aduerte tu, ꝙ oportet mendacem eſſe memorem: in quæſtione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propoſitiones, has nunc aſſumit, &c.

t.c. 40. q. 1. Vide.

¶ Tertio dicitur, ꝙ dato toto proceſſu, vltima conſequentia nihil valet, falſum eſt enim, quod omne prius poſsit ſecundum rem abſolui à poſteriori quolibet (vt ad ſecundum dicetur.

¶ Sed contra primam reſponſionem, quæ ponit materiam nõ habere propriam exiſtentiam: ſed eam mendicare à forma, inſtatur ſic: Cuicunque conuenit actu cauſare pro aliquo ſigno, conuenit & exiſtere pro eodem ſigno: ſed materiæ primæ in primo ſigno, quo recipit formam, conuenit cauſare, ergo pro tunc ſibi conuenit exiſtere: ſed pro illo ſigno non habet exiſtentiam formæ, ergo propriam. Et confirmatur quia materia aut cauſat compoſitum, & recipit formam, quando exiſtit, aut quando non exiſtit: non quando non exiſtit ergo quando exiſtit, ergo pro tunc cõuenit ſibi propria exiſtentia, quia exiſtentia formę ſequitur, totum compoſitum. Et confirmatur ſecundo, quia cauſa non mendicat, à ſuo effectu materia autem cauſat exiſtentiam compoſiti & formæ: ergo non mendicat exiſtentia ab eis, &c.

¶ Ad hæc dicitur, quod ſufficit cauſæ pro quolibet inſtanti temporis quo actu cauſat habere exiſtentiam: nec apparet neceſſarium, ꝙ pro quolibet ſigno naturæ inſit exiſtentia ſibi: quo in eſt cauſalitas ordo enim naturæ talis eſt in eodem iſtanti temporis, ꝙ ſ. materia recipit formam: ex quibus reſultat compoſitum, cui iam eſſe actualis exiſtẽtiæ aduenit: quo ipſum compoſitum primo, forma ſecundo, & materia tertio exiſtunt. Ad formam autem primæ inſtantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationẽ dicitur, quod materia cauſat, quando exiſtit: quia pro omni inſtanti quo cauſat, exiſtit: quando enim eſt terminus temporalis. Ad ſecundam confirmationem dicitur, quod licet cauſa vt cauſa non mendicet à ſuo effectu: tamen cauſa materialis mendicat à ſuo effectu, quę eſt eius cauſa in altero genere cauſæ: eo quod cauſę ſunt ſibiinuicem cauſæ, quinto Metaph.tex.com.2. Oportet autem has reſponſiones à Scotiſtis admitti: quia cum Sco. ponat ſecundo ſent. diſtin.3. q. 3. exiſtentiam eſſe vltimum actum poſteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet non diſtinctum realiter à re cuius eſt, oportet eſſentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad ſuam euidentiam, vt potẽtiam ad actum. Et tunc poteſt argui ſic, Eſſentia materiæ, vt diſtincta contra ſuam exiſtentiam, cauſat ex natura rei in genere cauſæ materialis ſuam exiſtentiam, recipiendo eam: ergo ſibi pro illo ſigno conuenit exiſtentia, & ſic habet exiſtentiam anteqnã recipiat eam. ſimiliter ſtando in illo ſigno: aut eſſentia materiæ recipit ex natura rei ſuam exiſtentiam, quando eſt, aut quando non eſt, &c.

T.c. 2. 2. de 1. q. 3.

Ad ſecũdũ T.c.6.

¶ Ad ſecundum principiale negatur Maior. Ad eius probationem dicitur, ꝙ non ſola dependentia ſed neceſſaria connexio aliquorum poteſt eſſe cauſa inſeparabilitatis eorum. Ad id, quod adducitur ex quinto Metaph. dicitur ꝙ vniuerſalis affirmatiua non cõuertitur ſimpliciter: iſta enim eſt vera, Quæcunque poſſunt eſſe ſine aliis & alia, non ſine ipſis ſunt priora, ſed non conuertitur, quæcunque ſunt priora poſſunt eſſe ſine aliis, & alia ſine ipſis.

¶ Et nota ꝙ maxima illa Scotica, Omne prius abſolutum, &c. nõ poteſt ſaluari, etiam ſequendo viam Sco. ꝙ pro nunc ex duobus manifeſtatur. Primo ex eo, ꝙ partes eſſentiales ſimul ſumptæ ſunt priores toto, & tamen apud Sco. non poſſunt eſſe ſine toto.

Ad tertium.

¶ Secundo ex eo, quod prædicamentum quantitatis eſt abſolutum prius prædicamento qualitatis, præſertim quo ad quartam ſpeciem eius, & tamen non poteſt fieri quantitas continua ſine figura. Si enim quantitas ſine figura fieri dicatur, aut finita, aut infinita, non infinita, quia illa non dabilis, & ſi forte imaginetur dari adhuc cum oporteat eſſe lineatam, aut ergo linea recta aut curua, & ſic eſſet figura, ſi finita, ergo figurata, figura enim eſt quæ termino, vel terminis clauditur, & ſimiliter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares.

Ad quartum.

Ad quintum.

¶ Ad tertium quicquid ſit de Maiori, negatur Minor, forma eñ etſi non ſit de eſſentia materiæ, eſt tamen de eſſentia materiæ exiſtẽtis.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ cum medium ſit duplex effectiuum & formale, quicquid immediatè Deus cauſat effectiuè, poteſt abſque media cauſa effectiua conſeruare, non autem abſque media cauſa formali, quale medium eſt forma reſpectu materiæ.

¶ Ad quintum negatur, ꝙ inter materiam & formam non ſit neceſſaria connexio. Ad cuius probationem negatur conſequentia, cuius probationis falſa eſt Maior, per id autem ꝙ additur ſ. ſecundum ꝙ neceſſariò eſt homo, neceſſariò eſt hic, vel ille homo, nil aliud habetur, niſi ꝙ quia materia neceſſariò determinat ſibi genus formæ, ideo materia non poteſt eſſe ſine hac, vel illa forma, quod eſt intentum noſtrum. Non enim valet conſequentia. A neceſſariò eſt homo, ergo A neceſſariò eſt hic vel ille determinate, ſed vage: & ſic conceditur, materia neceſſariò determinat ſibi formam, ergo neceſſariò determinat ſibi hanc vel illam formam, non determinate, ſed vage.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Quicquid contingenter ſe habet ad quodlibet generis abſoluti, contingenter ſe habet ad genus ipſum, eodem modo reſpõdetur, diſtinguendo contingẽter ſe habere ad quodlibet determinate, vel vage. Primò enim modo falſa eſt Maior. Secundo verò falſa eſt Minor, materia enim non contingenter, ſed neceſſario ſe habet ad quamlibet formam indeterminate, & Vage.

¶ Ad aliam probationem, dicitur, ꝙ vnum eſſentialiter vnum & ſingulare negatiuè, ſicut eſt materia prima, põt eſſentialiter depẽdere ineſſe à pluribus eiuſdem generis inderminate & vage, ſecũdum ꝙ illa plura habent vnam rationẽ cõmunem, ſicut in propoſito omnes formæ conueniũt in hoc ꝙ dant eſſe actuale. Reflecte hoc argumentũ contra Sco. de quantitate & figura, & forte perſuadebis infirmitatẽ eius, quantitas eñ continua determinat ſibi genus figuræ, nullã tamen ſibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ & ſubſtãtiæ ſimplicis, quod eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ non tantum formam, nec tantum materiam, ſed complectitur formam & materiam, eſſentia vero ſubſtantiæ ſimplicis eſt forma tantũ, Et ex hoc cauſantur duæ aliæ differentiæ, & vna eſt, quòd eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ poteſt ſignificari vt totum, vel vt pars, quòd accidit propter materiæ deſignationem, vt dictum eſt, & ideo non quomodolibet prædicatur eſſentia rei compoſitæ de ipſa re compoſita. Non enim poteſt dici, quod homo ſit quidditas ſua. Sed eſſentia rei ſimplicis, quæ eſt ſua forma, non poteſt ſignificari niſi vt totum, cum nihil ſit ibi præter formam, quia formam recipiens. Et ideo quocunque modo ſumatur eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis, de ea prædicatur. Unde Auicenna dicit, quod quidditas ſubſtãtiæ ſimplicis eſt ipſummet ſimplex, quia non eſt aliquod recipiens ipſam.

5. Meta. cap. 5. poſt medium.

¶ In hac ſecunda parte capituli comparat eſſentias ſubſtantiarum ſimplicium eſſentiis ſubſtantiarum compoſitarum, triplicem differentiam inter eas aſsignando. Prima differentia eſt, ꝙ eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis ſignificat formam tantum. eſſentia autem ſubſtãtiæ compoſitæ ſignificat compoſitum quid ex materia & forma: vtraque pars differentiæ patet ex ſupradictis. Secunda differentia eſt: ꝙ eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ poteſt ſignificari vt totum & pars, non autem eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis. Vnde oritur, ꝙ quia prædicatum non debet habere rationem partis ꝙ eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ quandoque prædicatur de ea: & quandoque non cùm ſcilicet ſignificatur vt pars. Eſſentia autem ſubſtantiæ ſimplicis, quia vt pars denotabilis non eſt, ſemper prædicatur de eo, cuius eſt.

AD EVIDENTIAM Huius differentiæ notandum: quia primo aſpectu apparet falſa ex eo ꝙ patet ꝙ in poſitis nominibus ſubſtantiis ſeparatis: poſſunt ſignificari earum eſſentiæ in abſtracto & in concreto, & conſequenter vt totum & pars: poſſum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas &c. Sed licet ita appareat, diligenter tamen inſpicienti oppoſitum illuceſcit. Conſiderandum enim, ꝙ loquimur de eſſentiis rerum & conditionibus earum, quæ eas ſequuntur, & non de illis quæ ex ſolo opere intellectus fiunt eſſentiæ enim ſubſtantiarum compoſitarum ex eo, ꝙ duas partes realiter habent, ſeu ex eo, ꝙ ſunt formæ in materia, ex ſe habent: vnde intellectus fundet in eis ſignificationem per modum partis & per modum totius. Cùm enim ſignificat formam illam in habente ſeu deferente, ſignificatur vt totum & concretum, vt homo: cùm autem ſignificat illam, non vt in habente ſeu differente, ſed per ſe ſignificat in abſtracto & per modum partis, vt humanitas. Eſſentiæ autem ſubſtantiarum immaterialium, quia dicunt formas non receptas in materia: ideo ex ſe non habent ꝙ ſignificentur in concreto & in abſtracto, vt totum & pars & cætera. non enim eſt ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noſter intelligit res ſimplices & altiſsimas per modũ rerũ compoſitarũ: ideo, vt dicunt Cõmen. 12. Metap. cõ. 39. & S. Tho. prima pte. q. 13. fuit neceſſe, in illis formaret abſtractũ & concretũ, & intelligeret eas per modũ totius & partis. Differentia ergo poſita hic eſt cũ additione intelligẽda: ſic ꝙ eſſentia ſubſtantiarũ cõpoſitarũ, ex ſe habet, ꝙ ſignificabilis ſit per modũ totius, & partis, eſſentia aũt ſimpliciũ ex ſe nõ habet, ꝙ ſignificetur per modũ totius & partis, ſed ab intellectu tantũ: & ideo diuerſitas, quæ inter abſtractum & cõcretũ in ſubſtantiis cõpoſitis eſt ex parte rei. & reducitur ad diſtinctionẽ, quæ eſt inter ſubiectũ deferens & formã delatã. Diuerſitas autẽ, quæ eſt inter abſtractũ & concretum in ſubſtantiis ſeparatis, non eſt id ex parte intellectus: vt Commen. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. ꝙ quidditas ſimplicis eſt ipſum ſimplex, & quidditas compoſiti non eſt ipſum compoſitum.

Ca 39. q. qua. ca. 4.

capit. 39. fin. 5. me cap. ca. 5.

CIRCA Hanc particulam eſt vnum dubium, An verum eſt, quòd in ſubſtantiis ſeparatis idem ſit quidditas, & id cuius eſt,

id eſt

Quolibet 8 q. 2 ar. 2. T. Cō. 10. & 11. T. Com. 9. l. q. 9. articu. 3. In co. c.

id eſt natura & ſuppoſitum. Eſt autē ratio dubitādi, quia S. Tho. in quolib. 2. q. 2. arti. 2. dicit ꝙ cum apud Ariſt. 7. Meta. tex. com. 10. & 11. in his quibus admiſcet aliꝗ accidens, natura & ſuppoſitum diſtinguūtur, & intelligentiis aliis à prima aliquod accidens ſit in omnibus excepta prima, natura & ſuppoſitum diſtinguūtur ſiue ꝗdditas, & id cuiꝰ eſt. Ex alia pte, 3. de ani. Cō. 9. dicit in ſeparatis à materia idē eſt, ꝙ ꝗd eſt & id, cuius eſt. Et in prima pte, S. Th. q. 3. arti. 3. expreſſe hoc dicit ꝙ & apparet hic autoritate Auicennæ.

AD intellectum huius difficultatis eſt notandum, ꝙ cum nomine Naturæ intelligatur id ꝙ per diffinitionem ſignificatur, nomine autem ſuppoſiti indiuiduum habens illam quidditatem ſecundum triplicem gradum ſubſtantiarum, in vniuerſo tripliciter inuenitur differentia ſuppoſiti à natura.

¶ In ſubſtantiis ſiquidem materialibus ſuppoſitum differt à natura dupliciter ſecundum rem, & vltra hoc ſecundum rationē. Differt primo modo intrinſece, quia aliquod reale ſuppoſitum ſibi intrinſecum includit ꝙ non includit natura, ſ. principia indiuiduationis. Si enim ſocrates diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hæc materia, quæ nō ponitur in diffinitione naturæ humanæ. Differt ſecundo extrinſece, quia aliquid reale extrinſecum ſibi includit ſuppoſitum, ſ. eſſe, actuale exiſtentiæ, ꝙ non includit natura, exiſtentia enim primo eſt actus ſuppoſiti, cuius eſt fieri, quæ tamē caderet in diffinitione Socratis, ſi diffiniretur. Differt tertio ſecundum rationem, vt patet.

¶ In ſubſtantiis autem ſeparatis aliis à prima ſuppoſitum differt à natura duobus modis tantùm, ſcilicet extrinſece ſecundum rem & ſecundum rationem, nihil enim reale intrinſecum ſibi includit ſuppoſitum in eis, ꝙ non includat natura, quia non indiuiduatur per aliquod poſitiuum contrahens naturam ſpecificam, ꝙ ſit veluti differentia indiuidualis ſuppoſito intrinſeca, ſicut eſt in ſubſtantiis materialibus. Sed quia in eis, vt patebit, exiſtentia differt realiter à natura, quæ primò, vt dictū eſt, eſt actus ſuppoſiti, ideo ſuppoſitum in eis differt extrinſecè à natura, addit enim extrinſecè realitatem exiſtentiæ. Differt ſecundo ſecundum rationē, vt patet. In Deo verò glorioſo ſuppoſitum vno modo tantum differt, ſ. ſecundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec exiſtentia ſua diſtincta eſt realiter ab eius eſſentia, vnde patet, ꝙ vtraque pars dubij eſt vera aliquo modo, & ꝙ in ſubſtantiis ſeparatis differunt ſecundum rem ꝙ quid eſt, & id cuius eſt, quia extrinſeca differentia differunt ſecundū rem, & quod ſint idem quia non differunt per aliquam intrinſecam differentiam realem, hanc autem eſſe mentem S. Tho. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facilè innoteſcere poteſt.

Eſſentia ſimplicium non plurificatur in eadem ſpecie, ſicut.

Secunda differentia eſt, quia eſſentiæ rerum compoſitarum ex eò quod recipiuntur in materia deſignata, vel multiplicantur ſecundum diuiſionem eius, contingit quod aliqua ſint idem ſpecie, & diuerſa numero. Sed cum eſſentia ſimplicium non ſit recepta in materia, non poteſt ibi eſſe talis multiplicatio. Et ideo non oportet quòd inueniantur plura indiuidua vnius ſpeciei in illis ſubſtantiis. Sed quotquot ſunt indiuidua tot ſunt ſpecies, vt Auicenna dicit expreſſe.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata ſecunda inter eas quæ oriuntur ex prima, & dicitur ꝙ differunt etiam in hoc eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ & eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis, ꝙ eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ eſt plurificabilis numero in eadem ſpecie, ſicut eſſentia humana diſtinguitur numero in Socrate & Platone. Eſſentia autem ſubſtantiæ ſimplicis, id eſt ſeparatæ à materia non eſt plurificabilis in plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, ſed quod ſpeciem, & diſtinguitur ſpecificè ab alio. Et fundamentum libet indiuiduum conſtituit vnam eius eſt in duabus propoſitionibus quarum prima eſt, Cum actus ſit, ꝙ diuidit & ſeparat, 7. Meta. tex. com. 49. omnis diuiſio aut eſt formalis aut quantitatiua, vt Ariſt. inquit. 3. Meta. tex. Com. 11. & Commentator primo Phyſicorum. com. 6. Secunda eſt, Formæ ſpecificæ, ſunt indiuiſibiles formaliter. Ex his enim deducitur ꝙ formæ ſpecificæ quæ recipiuntur in materia diuiduuntur ad diuiſionem materiæ per quantitatem, & ſic ſiunt multa indiuidua eiuſdem ſpeciei, & formali quidem ciei. Forma aūt ſpecifica non recepta in materia omni diuiſione caret, & formali quidē ex eo ꝙ ſpecies ſpecialiſſima eſt, quantitatiua autem ex eo, ꝙ non eſt recepta in materia, quam ſequitur quantitas & ideo non poteſt eſſe multa indiuidua in eadem ſpecie, multitudo enim diuiſionem ſequitur.

compoſitorum. Ca. 49.

QVAESTIO IX.

Num qualibet ſpecies ſubſtantiarum ſeparatarum vnum tantum habeat indiuiduum.

9. 51. Cō. 6. Sco. 3 d. quæſti. 7 prima.

CIRCA HANC partem occurrit quæſtio, An quælibet ſpecies ſubſtantiarum ſeparatarum vnum tantum habeat indiuiduū. In hac quæſtione tria ſunt facienda. Primò ponetur opinio Scoti cum fundamentis, Secundo ponetur veritas Peripatetica, tertio reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO AD primum Scotus ſecundo ſententiarum diſt. 3. q. 7. opinatur plures eſſe intelligentias eiuſdem ſpeciei talibus mediis.

¶ Primò ſic Omnis ꝗdditas quantum eſt de ſe eſt cōmunicabilis, intelligentia eſt aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentiæ eſt de ſe communicabilis, ergo poteſt inueniri in pluribus. Maior probatur, quia ſi quidditas omnis non eſſet communicabilis, vel cōmunicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis, non ratione perfectionis quia communicabilitas, ſecundum fidē catholicā, cōuenit quidditati diuinæ quæ ſumme perfecta eſt. Nec ratione imperfectionis, quia cōmunicabilitas conuenit quidditatibus ſubſtantiarū cōpoſitarū, quæ ſunt imperfectæ. Cū ergo ratione neutrius repugnet ſibi, reſtat Maior vera.

Secunda

¶ Præterea, Omnis quidditas intelligibilis ſub ratione vniuerſalis, abſque contradictione eſt plurificabilis numero. quidditas ſeparata eſt intelligibilis ſub ratione vniuerſalis abſque contradictione, ergo eſt plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, ꝙ implicat intelligi ſub ratione vniuerſalis, & eſſe de ſe hoc, eſt enim vniuerſalitas oppoſita hecceitati: ſicut implicat intelligere eſſentiā diuinam ſub ratione vniuerſalis, quæ eſt de ſe hoc.

Tertia.

¶ Præterea, Deus poteſt hunc Angelum in hac ſpecie annichilare illo annichilato, Deus poteſt ſpeciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, nō in eodem, ſecundum iſtam opinionem, quia ſecundum iſtos homo non poſſet reſurgere idem numero, niſi anima intellectiua remanēte eadem numero, ergo in eadem ſpecie erunt plura indiuidua ſaltem ſucceſſiuè.

Quarta

¶ Præterea, Animæ intellectiuæ diſtinguuntur numero in eadem ſpecie, & tamen ſunt immateriales, ergo &c.

Quinta

¶ Præterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit quòd quia tota natura ſeu ſpecies humana ruerat, ideo miſertus Deus ad eam ſaluandam venit non autem venit ad ſaluandam naturam angelicā, quia tota non ruit. Ecce, ꝙ Aug. dicit totam naturam angelicam non lapſam eſſe per peccatū, ꝙ nō pōt eſſe verum, ſi tot ſunt ſpecies, quot ſunt indiuidua. ſic enim multæ naturæ angelicæ lapſæ totaliter eſſent. humana autèm tantū vna, cū humana non ſit niſi vna.

Sexta

¶ Præterea, Damaſcenus in Elementario, cap. 15. dicit, quod ſecundum vnamquanque ſpeciem fecit Deus Angelos.

Quolib. 9. 2. ſupra Pa. Quoli. q. 2. articu. Pariſien.

¶ Præterea, arguit ad idem in quolibet. q. 2. ꝙ prædicta opinio eſt damnata Pariſiis in pluribus articulis. Primus eſt, Si quis dixerit Deum non poſſe multiplicare formas ſine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuiſionem ſine materia. error. Tertius, quod quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non poſſit eiuſdem ſpeciei facere plures, error.

¶ Quod ſi dicatur, inquit Antonius Trombeta quod iſta ſententia non eſt damnata vbique, dato quòd Pariſiis ſic ſit, contra, nam ſententia damnata in aliqua Vniuerſitate famoſa vbique eſt damnata, aut ſuſpecta de hæreſi, non ſolùm autoritate diœceſani, ſed etiam autoritate domini Papæ, vt patet extrà de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia conſtituit vnam ſpeciem.

QVO AD ſecundum, veritas Peripatetica ab Ariſt. Commentatore & S. Th. accepta eſt, quod quælibet intelligentia conſtituat vnam ſpeciem, ita quod non poſſint ibi inueniri plura indiuidua eiuſdem ſpeciei. Et S. Thome quidem in quæſtionibus diſputatis de ſpiritualibus creaturis, articu. 8. & in ſecundo contra Genti. cap. 93. & in prima parte. q. 50. articu. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum eſt.

S. Tho. 1. q. 50. articu. 4.

¶ Prima ex earum immaterialitate ſumitur, vnde omni principio diſtinctiuo numeraliter carent, & formatur ratio ſic, Omnis ſpecies habens plura indiuidua, habent in ſe diſtinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium diſtinctiuum, ergo Minoris probationem habes ſupra immediate ante quæſtionem. Et nota, ꝙ hæc ratio eſt ſumpta ex 12. Metap. tex Cōmen. 49. vbi ſit hæc conſequentia, Cælum, id eſt primum principium eſt vnum ſpecie & plura numero, ergo eſt materiale, vnde expreſſe datur intelligi, ꝙ immaterialitas eſt ſufficiens cauſa non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expreſſe dicit loco prætallegato, ꝙ opinio ſua eſt contra Ariſt. ideo omittam autoritates.

Te. Com. 49.

T. tē. 15.

¶ Secunda ratio S. Tho. eſt ſumpta ex ordine vniuerſi fundata ſuper tres propoſitiones, quarum prima eſt, Vniuerſum habens tres partes, ſ. ſphæram generabilium & corruptibilium, corpora cæleſtia, & ſubſtantias immateriales habet pro bono intrinſeco ordinem, hæc habetur, 12. Metaph. tex Commen. 2.

T. c. 10 S. c. 18.

¶ Secunda propoſitio eſt, quod ordo eſt duplex ſcilicet per ſe & ꝑ accidens. Ordo per ſe inter eſſentialiter ordinata, vt ſpecies quæ ſunt ſicut numeri. 8. Met. tex. Com. 10. Ordo per accidens eſt inter indiuidua eiuſdem ſpeciei, vt dicitur tertio Meta. tex. Com. 11.

¶ Tertia propoſitio eſt, ꝙ ea pars vniuerſi, in qua eſt ordo per ſe purus, eſt potior ea, in qua eſt ordo per ſe admixtus ordini per accidens ex 12. Met. tex. Com. 5. vbi comparatur prima pars vniuerſi filij familias, quibus nihil ordinatum per accidens ineſt, Super his ꝓpoſitionibus fundatur talis ratio, Id quod cadet ordine per accidens non habet plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, ſuprema pars

vniuerſi

vniuerſi caret ordine per accidens, ergo non habet plura indiuidua eiuſdem ſpeciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Ariſt. habeatur loco allegato, quia iſti tamen negant Ariſt. in hac parte ſicut & alibi, ratione probatur ſic. Non minus excludit ordinem per accidens ſuprema pars vniuerſi, quam media pars: cum ſuprema ſit perfectior & bonitas vniuerſi in ordine conſiſtat, & ordo per accidens ſit imperfectum quod & deficiens ab ordine per ſe, imo ordinatum per accidens eſt inordinatum, eo quòd per accidens eſt conditio diminuens rationem ordinis: ſed media pars excludit ordinem per accidens, vt patet: corpora enim cæleſtia non habent plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, non enim eſt niſi vnus Sol, vna Luna, &c. ergo ſuprema pars vniuerſi à fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de ſecundo.

Reſpondetur ad argument.

QVOAD Tertiú reſpondetur argumẽtis Sco. Et ad primum quidé, vt terminos Theologicos admiſceamus, quia argumentum theologicú eſt, dicitur quòd communicabilitas eſt triplex. Quædã cum diuiſione eſſentiæ, ſicut vniuerſale communicabile eſt particularibus. Quædam vero abſque diuiſione aliqua eſſentiæ & eſſe per identitatẽ, ſicut eſſentia diuina cómunis eſt tribus ſuppoſitis. Quædam per aſſumptibilitatẽ ad hipoſticam vnionem, ſicut natura humana communicabilis eſt omnibus ſuppoſitis diuinis. Si in præmiſsis Sco. aſſumit communicabile primo modo, falſa eſt Maior, patet in eſſentia diuina. Si ſecundo modo, falſa etiam eſt Maior: nulla enim eſſentia creata eſt illo modo communicabilis. Si tertio modo falſa quoque eſt Maior, vt patet de eſſentia diuina. Si

Ad 1.

autem accipiatur communicabile neutro illorum modorum; ſed pro communicabili in communi non deſcendendo determinate ad hoc, vel illud communicabile, conceſſo toto argumento, non concluditur quòd quidditas angelica ſit communicabilis, ſicut vniuerſale particularibus. Committitur enim fallacia conſequentis à ſuperiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentiis propter earum perfectionem. Communicabilitas ſecundo modo repugnat intelligentiis propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia eſſe diſtinguitur realiter ab earum eſſentia.

Ad ſecundum 1. q. 13 ſupra 6 c.

¶ Ad ſecúdú dicitur diſtinguẽdo maioré. Aliquid enim eſſe intelligibile ſub ratióe vniuerſalis cóuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, vt verbis S. Tho. vtar. Alio mõ ex parte intellectus tantum. Primo modo Maior eſt vera, & Minor falſa. Secundo modo Maior eſt falſa, licet Minor ſit vera: cum enim vniuerſalitatis fundamentum ex parte rei ſit, inuẽtio illius quidditatis in pluribus indiuiduis ſimul vel ſucceſsiue. Fúdamentum vero ex parte intellectus ſit præſentatio illius quidditatis non repreſentatis conditionibus indiuiduationis, vt ſic, illud eſt vniuerſale vtroque modo, ſ. ex parte rei & intellectus: quòd vtroq; fulcitur fundamẽto, ſicut humana eſſentia eſt intelligibilis ſub ratione vniuerſalis ex parte rei: quia ipſa eſt realiter diuiſa & inuenta in multis & ex parte intellectus: quia repreſentatur abſq; hic & núc. Illud autem eſt vniuerſale ex parte intellectus tantú, quod altero tantú fulcitur fundamento, ſ. repræſentatione, & talia quod eius vniuerſalitas ex hoc ſolo habetur, quòd obiectiue in intellectu ponitur: cui obiicitur res ſecundum conditiones quidditatiuas non indiuiduales vt ſic: & hoc modo quidditas intelligentiæ eſt vniuerſalis. Licet enim indiuiduale & ſpecificum eſſe ibi idem habeat principium, quia tamen repræſentatur vt talis res non vt hoc: quia non repræſentatur

Cap. 1.

ſecundum quòd in ſe eſt, ſed ſecundum modum rerum compoſitarum, in quibus aliud eſt natura, & aliud eſt indiuiduum illius naturæ: ideo eſt vniuerſalis, vt obiecta eſt tantum. Ex hoc eodem mõ eſt prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, ſcilicet nec aptitudine: ſed vt obiecta eſt intellectui, vt ab Auicen. habes. 5. Metaphi. quinimo ipſa quidditas diuina hoc modo communis & vniuerſalis ſecundum rationem eſt, vnde & numerum pluralem apud grammaticos habet. Ad probationem autem Maioris ſic negatæ patet reſponſio cum enim dicitur quod implicat quidditatem eſſe de ſe hanc & vniuerſalem & prædicabilem de pluribus: hoc eſt verum, accipiendo vniuerſale ex parte rei: & ſimiliter prædicabile. Vniuerſale enim ſecundum rationem tantum eſt vnum in multis

ſupra c. 4. q. 7. ad tertium.

& de multis vt obiectum eſt tantum. Vniuerſale tantum ex parte rei eſt in multis ſecundum rem, licet vnitatem habeat, vt obiectũ eſt. Hæc ſi vis plene intelligere, memento eorum quæ dicta ſunt in quæſt. de Vniuerſalibus.

Aide 8. T. quod 5. q. 5. Ad quartum.

¶ Ad tertiú dicitur quod in caſu illo repararetur neceſſariò idem numero Angelus: ex eodem enim Gabriel eſt hic & Gabriel. Nec eſt verum quod apud nos Deus non poſsit idem numero reparare, licet dicamus quòd ſi in reſurrectione non reſſimeretur eadem anima numero, quæ non annichilata eſſe debet: ſi reſurrectionis ratio ſaluanda eſt, non eſſet idem homo numerò cum quo ſtat idem numero eſſe reparari à Deo.

¶ Ad quartum dicitur, quòd non eſt ſimile de intelligentiis & animabus intellectiuis quo ad hoc quia animæ ſunt partes ſpeciei corporibus vnibiles, non autem intelligentia: ſed de his infra erit amplior ſermo.

Ad quintum.

¶ Ad quintum reſpondet S. Tho. quòd natura humana & angelica poſſunt dupliciter accipi. Vno modo ſecundum eſſe naturæ: & ſic natura humana eſt vna: angelica verò plures. Alio modo accipiuntur ſecundum eſſe viæ, ſcilicet vt viatrices ad beatitudinem ſupernaturalem: & ſic ſicut natura humana eſt vna ita tota latitudo angelicarum ſpecierum eſt vna natura, eo quòd ſicut omnes homines vno modo tendunt ad patriam, ſ. per liberum arbitrium flexibile remediabiliter ſic omnes Angeli vno modo tendunt, ad beatitudinem, ſcilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: ſemel enim flexum reuerti amplius non poteſt: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Augu. vt Theologus loquens ad quem pertinet conſideratio de homine & Angelis in eſſe viæ & patriæ vocauit omnes Angelos vnius naturæ.

c. 6. q. 1. in de ſpiritualibus creaturis.

q. Vnt ſupra 8 ad primũ.

Ad ſextum. Ad ſeptimũ.

¶ Ad ſextú dicitur, quod Damaſ. forte opinionem illorum quos in hoc non ſequitur imitans dixit illa verba. vel per ſpeciem intellexit ſpeciem ſubalternam non ſpecialiſsimam: & hoc mihi placet magis cùm non conſtet ipſum contrariæ opinionis eſſe: & nunc large ſpeciei nomen accipiendum eſt, ſi veritatem habere debet.

De articulo Pariſienſibus.

¶ Ad ſeptimum dicitur primò, quòd argumentũ procedit ex malo intellectu articulorum Pariſienſium, illi enim ſunt contra Auerroiſtas, qui animam intellectiuam, nó multiplicabilem numero dicunt: quia eſt forma immaterialis: vnde ſenſus primi articuli eſt, Si quis dixerit Deum non poſſe multiplicare formas ſine materia id eſt ſine dependentia à materia, error. Similiter ſecundi, Si quis dixerit formas non recipere diuiſionem ſine materia id eſt ſine dependentia à materia, error. Similiter tertij, quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non poſſet eiuſdem ſpeciei facere plures error, non habent materiam, id eſt dependẽtiam à materia, vel non poſſet, id eſt ex impotentia Dei procedere.

Reuocati ſunt ar. Pariſienſes: vt tãgũt doct. S. Th. Vide de iſtis artic. Capreo. 2 d 2. q. 2. ad 8. cótra primá concluſionem.

¶ Vel dicatur ſecundò, quòd articuli Pariſienſes, inquantum tangunt vel tangere videntur doctrinam S. Tho. reuocati ſunt per dominum Stephanum Epiſcopum Pariſienſem apud Eerteliacum, anno Domini 1325. Die Iouis ante ſacras Cineres vt patet in literis, quæ incipiunt. Magiſtra rerum experientia certis indiciis euidenter demonſtrat.

¶ Dicitur tertio, quòd cum ſanctiſsimus vrbanus Papa doctrinam S. Tho. approbauerit in Extrauagãti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis ſuis & in ſui maieſtate mirabilis, mirum eſt quomodo iſti audeant contra Romanæ eccleſiæ approbationem reducere articulos Pariſienſes. Sunt autem verba domini Papæ in calce Extrauagãtis ad vniuerſitatem Tholoſanam, illa, volumus inſuper, & tenore præſentium vobis iniungimus, vt dicti Beati Tho. doctrinam tanquam veridicam & catholicam ſectemini, eamque ſtudeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Flaſconem, &c. Hæc verba attendant aduerſarij, & videant quanta temeritate contra mandatum ſummi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

Eſſet a ſimplicitũ cópoſita non ex eſſe & eſſentia.

Huiuſmodi ergo ſubſtantiæ quamuis ſint formæ ſine materia, non tamen in eis eſt omnimoda ſimplicitas nec ſunt actus puri, ſed habent permixtionem potentiæ, & hoc ſic patet. Quicquid enim non eſt de intellectu eſſentiæ vel quidditatis hoc eſt adueniẽs extra & faciens compoſitionem cum eſſentia, quia nulla eſſentia ſine his quæ ſunt partes eſſentiæ intelligi poteſt. Omnis autem eſſentia vel quidditas intelligi poteſt ſine hoc quod aliquid intelligatur de ſuo facto, Poſſum enim intelligere quid eſt homo vel phœnix, & tamen ignorare an eſſe habeant in rerum natura, ergo patet quod eſſe eſt aliud ab eſſentia, vel quidditate.

Conuenientia & differentia inter compoſitionẽ ex materia & forma et compoſitione ex eſſentia & eſſe. Differũt primo.

¶ In hac tertia parte capituli huius probatur ſubſtantias ſeparatas eſſe compoſitas ex eſſe & eſſentia. Sed antequam ad probationem accedatur, prænotandum eſt in ſubſtantiis materialibus inueniri quatuor realiter diſtincta, ſcilicet materiam, formam, eſſentiam compoſitam ex eis, & eſſentiam. In homine enim eſt conſiderare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipſam, quæ eſt illius materiæ actus, & eſſentiam humanam, quæ nec eſt materia nec forma, & eſſe actualis exiſtentiæ, quo homo formaliter exiſtit in rerum natura, vnde fit, vt in iſtis ſubſtantiis duæ compoſitiones pertinentes ad genus ſubſtantiæ reperiantur. Quarum prima eſt ex materia & forma, ſecunda eſt ex eſſentia, & exiſtẽtia quæ vocatur compoſitio ex eſſe & eſſentia.

¶ Conueniunt autem inter ſe & differunt hæ compoſitiones. Conueniunt quidem in duobus: Primò in hoc, quòd vtraque conſtat ex actu & potentia: materiam enim & formam clarum eſt ſe habere vt potẽtiam & actum, eſſentiam autem & eſſe, ex eo liquet, quòd ſe habent vt potentia & actus quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod exiſtentiam acquirit.

¶ Secundo cóueniunt in hoc: quòd vtriuſque extrema ſunt in eodem genere, tam enim materia & forma hominis, quàm eſſentia & eſſe eius in genere ſubſtantiæ & ſpecie humana reponuntur.

¶ Differ

¶ Differſit autē quo ad decem. Primò, quia extrema primæ compoſitionis ſunt partes ſubſtātiæ: & nō ſunt ſubſtantia, propriè loquendo, vt patet. Materia enim & forma non ſunt in genere ſubſtantiæ niſi reductiuè, vnde prædicationē ſubſtantiæ, quæ eſt genus generaliſſimum non niſi in obliquum ſuſcipiunt. Extremorum verò ſecundæ compoſitionis neutrum eſt pars ſubſtantiæ, ſed alterum eſt ſubſtantia, eſſentia ſcilicet quæ eſt in recta linea prædicamentali, alterum verò extra ſubſtantiam ſcilicet exiſtentia.

Secūdo. ¶ Secundò differunt, quia extremum illud quod ſe habet vt potentia in prima compoſitione, eſt ens purè potentiale materia. ſ. Extremum verò illud quod ſe habet in potentia, in ſecunda compoſitione non eſt pura potentia, ſed ens in aliqua ſpecie quidditatiuè completum eſſentia ſcilicet.

Tertiò. ¶ Tertiò differunt, quia extremum illud, quod ſe habet vt potentia in prima cōpoſitione, nō eſt id quod eſt, nec quod fit, propriè loquēdo. *T. co. 27. & 28.* Materia enim non fit, vt dicitur 7. Meta. tex. com. 27. eiuſdē autem eſt eſſe cuius eſt fieri, cum fieri ad eſſe terminetur. Extremum verò id quod in ſecunda cōpoſitione ſe habet, vt potentia eſt id quod eſt & *Me. tex. Com. 12.* fit, cum omnis factio ad cōpoſitū terminetur, vt ibidem dicitur.

Quarto. 7. met. T. co. 27. ¶ Quarto differunt, quia extremū illud quod in prima compoſitione ſe habet, vt actus nō eſt vltima actualitas rei, ſed cauſat aliū vlteriorem actum: forma enim hominis, quæ eius materiā informat, cauſando totum compoſitum, complet propriū receptiuū ipſius exiſtentiæ, & ſic eam cauſat: quæ eſt vlterior actus. Extremum verò illud quod in ſecunda compoſitione ſe habet, vt actus eſt vltima actualitas illius generis, poſt exiſtētiam enim Socratis nihil ſibi ſubſtantiale amplius aduenit.

Quinto. ¶ Quintò differunt: quia extremum illud, quod in prima compoſitione ſe habet vt actus eſt ita actus, quod tamen comparatur ad aliud, vt potentia. Extremum verò illud quod in ſecunda compoſitione ſe habet vt actus eſt ita actus, quod ad nihil ipſius rei cōparatur vt potentia. *Nota optime hanc ſubtiliſſi. doctrinam.* Quod patere pōt aduertēdo proportionem, quæ eſt inter formam & exiſtentiam. Eſt enim proportio formæ ad eſſe actuale, ſicut proportio diaphaneitatis ad lumen, forma ſiquidē recipit exiſtentiam & cauſat eam, ſicut diaphaneitas lumen, Sicut enim que aër in eo quod aër non eſt capax luminis, ſed oportet ipſum diaphaneitate informari, vt proprium receptiuū luminis fiat, ideoq; neq; aër nec diaphaneitas, ſed aër diaphanus eſt qui primò luminoſus eſt, licet ſecundariò tam aër quam diaphaneitas lumine careat, ita in propoſito materia ſola non eſt capax exiſtētiæ, quia actus in propria ſuſcipi debet potentia, ſed oportet in ipſa formam recipi, vt proprium receptiuum exiſtētia fiat, non materia nec forma, ſed compoſitum ex eis. Id enim quod primò exiſtit, eſt cōpoſitū cuius primò etiam eſt fieri, tamē tā materia, quām forma ſecundario actuatur illa met exiſtentia, Vnde ſicut diaphaneitas eſt cauſa formalis aëri diaphano, & eius cōplementum formale ad hoc vt propriū ſuſceptiuum luminis ſit, & cum hoc cōparatur ad lumen adueniens vt potentia recipiens, licet ſecūdariò ad actum, ita forma eſt cauſa formalis compoſito & cōplemētū eius formale ad hoc: vt propriū receptiuū exiſtentiæ ſit, ac per hoc, comparatur ad ipſam exiſtentiā ſubſequentē, vt potētia recipiēs, ſecundariò tamē ad actū receptū, vñ fit vt ipſū eſſe actualis exiſtētiæ ad nihil aliud cōparetur, vt potētia ad actū, ſed ſit vltima actualitas oīs rei etiā ipſi° formæ.

Sexto. ¶ Sextò differunt, quia extremū illud, quod in prima compoſitione ſe habet vt actus eſt de intellectu: ſeu diffinitione rei extrinſecè, forma enim ſecundum omnes intrinſecè, in diffinitione concipitur. Extremum verò illud quod in ſecunda cōpoſitione ſe habet vt actus, eſt extra quidditatē rei: diffinitio enim nō ſignificat eſſe, vel non eſſe, vt dicitur primo Poſte.

T. c. 25. Septimò. ¶ Septimò differunt, quia ex extremis primæ cōpoſitionis fit vnū tertium per ſe vnū. Ex extremis vero ſecundæ compoſitionis non fit vnū tertiū per ſe vnū neque per accidēs, propriè loquēdo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex ſupradictis, vnum enim per ſe non fit niſi ex duobus, quorū vtrūque eſt pars ſubſtantiæ, nulla enim ſubſtātia completa facit vnum per ſe cū quocūq; alio, & quorū alterū eſt pura potētia, ex duobus enim actibus nō fit tertiū per ſe vnū, & quorum alterū eſt ita actus, vt poſſit cōparari ad aliquid aliud, vt potētiæ partes enim ſunt materia totius, quinto *T. Com. 3.* Meta. tex. com. 3. Cum autē in prima cōpoſitione omnes iſtæ compoſitiones ſaluentur, in ſecunda vero nulla, ſequitur quod in ſecunda compoſitione nō fiat vnum tertium per ſe, neque etiam vnū per accidens fit, quia vnū per accidens aggregat res diuerſorum generum, cum his tamē ſtat quod eſſentia per ſe adunetur tum eſſe.

Octauo. ¶ Octauo differunt, quia prima compoſitio eſt cōpoſitio ex his, & ideo fit ibi vnum tertiū. Secūda vero eſt cōpoſitio cū his. Nulla enim res datur, quæ conſtet ex eſſentia, & exiſtentia; propriè loquendo, ſicut datur res conſtans ex materia & forma, ſed eſſentia componit cum exiſtentia & econuerſo, & ideo dictum eſt, quod adunantur per ſe, non tamen componendo tertium.

Nono. ¶ Nono differunt, quia prima compoſitio ad pauciora ſe extendit quam ſecunda. Extrema enim primæ compoſitionis non inueniuntur niſi in rebus ſenſibilibus, eā tanq; ſolā ex materia & forma cōſtare ſupra concluſum eſt. Extrema vero ſecundæ compoſitionis repertū & in reb° ſenſibilibus, & in reb° immaterialibus, habēt enī intelligētiæ q̄dditatē & exiſtētiā. Vnde prima cōpoſitio infert ſecundā, & nō ecōuerſo, omne enim compoſitū ex materia & forma eſt cōpoſitū ex eſſentia & eſſe, ſed nō cōuertitur. *c. 2. co 5. ro pri.*

Decimo. ¶ Decimò differūt quo ad paſſiones ſuas, cōpoſitionē enim primā quantitas, accidentia ſenſibilia & tranſmutatio ſaltem localis ſequuntur. Cōpoſitionē autē ſecundā neque generatio, neque corruptio, neque tranſmutatio aliqua phyſica ſequitur: ſed tantū recipere & recipi, perficere & perfici, quia hæc ſequūtur actum & potentiam, illa vero materiā & formā. *Formatur ratio in litera in tex. poſitam.* In litera igitur hanc ſecundam cōpoſitionem in omni ente circa primum inuenit probatur tali cōcluſione propoſita, Omne ens aliud à primo eſt cōpoſitū ex eſſe & eſſentia. Ratio talis eſt: Omne habēs aliquid realiter ſuæ quidditati coniunctum, quod eſt extra eſſentiā eius, eſt cōpoſitū ex quidditate & illo additamento, id eſt eſſentia & eſſe omne ens aliud à Deo habet aliquid reale ſuæ quidditati realiter cōiunctum extra eſſentiā eius, ſ. eſſe, ergo omne ens aliud à Deo eſt cōpoſitū ex eſſe & eſſentia. Maior relinquitur à S. Tho. pro manifeſta. Et eſt modificanda ita, quod illud additum ſit extra eſſentiam rei particulariter ſumptam (quod dico propter inferius: cùm ſit extra eſſentiam ſuperioris, non tamen componit cum illo) & etiam deſeruit ſic modifica propoſitio, quia eſſe eſt extra eſſentiam Socratis, nō enim poneretur in eius diffinitione ſi diffiniretur. Relinquitur igitur manifeſta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum eſt contrahens alterum, & alterum ſe habet vt actus, & alterum vt potentia, non niſi per compoſitionem realiter ſunt coniuncta. Minor autem patet ex ſexta differentia, & Ariſtotele primo Poſteriorum dicente, quòd nulla diffinitio ſignificat eſſe.

T. ca. 25. *Niſi forte ſit aliqua res, cuius quidditas ſit ſuum eſſe, & hæc res non poteſt eſſe niſi una & prima, quia impoſſibile eſt ut fiat plurificatio alicuius niſi per additionem alicuius differentiæ, ſicut multiplicatur natura generis in ſpeciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuerſis materijs, ſicut multiplicatur natura ſpeciei in diuerſis indiuiduis. Vel per hoc, quod unum eſt abſtractum, & aliud in aliquo receptum, ſicut ſi eſſet quidam color ſeparatus, eſſet alius à colore non ſeparato, ex ipſa ſua ſeparatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ ſit eſſe tantum, ita ipſum eſſe ſit ſubſiſtens, hoc eſſe non recipiet additionem differentiæ, quia iam non eſſet tantum, ſed eſſe, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materiæ, quia iam eſſet eſſe non ſubſiſtens, ſed materiale, unde relinquitur, quod talis res, quæ ſit ſuum eſſe, non poteſt eſſe niſi una, unde oportet, quod in qualibet alia re præter eam ſit aliud eſſe ſuum, & aliud quidditas uel natura, ſeu forma ſua. Vnde in intelligentiis oportet quod eſſe ſit formam; & ideo dictum eſt, quod intelligentia eſt forma & eſſe.*

¶ Hic ponitur ſecunda ratio ad idem quæ inducitur per modum excluſionis tacitæ reſpōſionis, qua aliquis poſſet dicere ad rationē tactā, quod aliqua res, eſt cuius quidditas eſt ſuū eſſe & illius diffinitio non abſtrahit ab exiſtere. Contra hoc inquā inducitur ſecūda ratio probans, quod in vno ſolo ente. ſ. primo, eſſentia eſt idē quod exiſtentia, & conſequēter in quolibet alio, eſſe & eſſentia diſtinguūtur realiter. Ratiocinatur ergo ſic, Omne plurificabile ſeu plurificatum alterutrium modorū multiplicatur, vel per additionem differentiæ formalis, vel per receptionem vtriuſq; in materia, vel per receptionē vnius in materia & alterius ſeparationē ſed quidditas quæ eſt ſuum exiſtere, nullo iſtorum modorū eſt multiplicabilis, ergo quidditas, quæ eſt ſuum eſſe, nec plurificabilis nec plurificata eſt: ergo eſt vna tantū, & ſic omne aliud ab ea non eſt ſua exiſtētia, Proceſſus clarus, Maior vero declaratur, quoniam cum pluralitas ſequatur diuiſionem, diuiſio alicuius fit per differentias formales, ſicut natura generica animalis multiplicatur in homine & Leone. Vel per differentias indiuiduales, ſicut natura ſpecifica multiplicatur in Socrate & Platone propter hoc quod humanitas Socratis eſt in alia materia ſignata ab illa, in qua eſt humanitas Platonis. Vel tertio modo pōt imaginari diuiſio inter aliqua duo eiuſdē naturæ: propter hoc, quod alterum eſt omnino ſeparatū, à materialibus conditionibus, alterū verò concretū eſt illis ſicut homo ſeparatus apud Platonē, diſtinguitur ab homine particulariter propter hoc: quod nō ſeparatus eſt immaterialis, natura vero Socratis eſt recepta in hac materia. Nec apparebit diſcurrenti per omnia Prædicamenta aliquis alius modus realis multiplicationis in vniuerſo, Nec aliquis mihi obijciat quod quātitas & ſubſtātia diſtinguūtur realiter, & tamē non per differentias formales, nec, &c. Quoniā ſiue modis ſiue differētiis fiat diuiſio, nō refert dummodo cōtrahens ad aliquā

hmita

finitatam naturam trahat cõtractum. Minor autẽ declaratur quo ad omnes eius particulas. Primò, ꝙ non ſit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo, ꝙ genus recipit additionem differentiæ, per quam trahitur natura generis ad determinatam naturam ſpecificam: & ſic perdit genus puritatem propriam: animal enim contractum ad humanam ſpeciem non eſt purum animal, ſed animal humanum: quidditas verò, quæ eſt ſua exiſtentia, eſt ipſum eſſe purum & nõ coarctatũ: ſtatim enim quod contraheretur, pderet puritatem, & eſſent ibi duo: eſſe, ſcilicet & quidditas. ad quam cõtractum eſſet. Secunda pars Minoris clarius patet: ꝙ enim recipitur in alio, non eſt eſſe purũ & per ſe ſubſiſtens, ſed ſuſtẽtatur in alio: quidditas autem, quæ eſt ſuum eſſe, eſt pura: & conſequenter per ſe ſubſiſtens, & non alteri admixta, in quo ſuſtentetur. Per idẽ quoque patet tertia pars Minoris ſi enim vna quidditas, quæ eſt ſuum eſſe, eſt ſeparata, altera quæ eſt recepta ex hoc, ꝙ eſt recepta, non poterit eſſe eadem ſuæ exiſtentiæ: vt enim dictum eſt, eſſe receptũ non poteſt eſſe idem quidditati: & ſic concluditur, quòd quidditas, quæ eſt ſuum eſſe, eſt vna tantùm, quæ eſt prima cauſa omniũ, ac per hoc cætera habent diſtinctum à ſuis eſſentiis.

Intelligentiæ ſunt effectiuè productæ à Deo.

Omne autem quod conuenit alicui, vel eſt cauſatum ex principiis naturæ ſuæ, ſicut riſibile in homine, vel aduenit ab aliquo principio extrinſeco, ſicut lumen in aëre ex influentia Solis. Non autem poteſt eſſe, quòd ipſum eſſe ſit cauſatum ab ipſa forma, vel quidditate rei: dico ſicut à cauſa efficiente: quia ſic aliqua res eſſet cauſa ſuipſius, & aliqua res ſeipſam in eſſe produceret, quod eſt impoſſibile: ergo oportet, quòd omnis talis res, cuius eſſe eſt aliud à natura ſua, quòd habeat eſſe ab alio.

¶In hac parte quarta huius capituli declaratur intelligentias habere eſſe à Deo effectiuè, in quo omnino idem eſt eſſe cum eſſentia: primum horum in ſua vniuerſali concluſione hoc, ſcilicet omne aliud à prima cauſa eſt productũ ab ipſa, probatur ſic, Omne habẽs eſſe diſtinctũ à ſua quidditate, eſt pductum effectiuè à prima cauſa: omne ens aliud à cauſa prima habet eſſe diſtinctũ a ſua quidditate: ergo omne ens aliud à prima eſt effectiuè productũ à prima cauſa. Minor ſupponitur ex dictis & dicendis. Maior probatur ſic, Omne illud, cui conuenit aliquod diſtinctũ à ſua quidditate, ita ſe habet ꝙ vel ipſum eſt cauſa effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiuè, nõ enim poteſt imaginari tertium: riſibilitas ſiquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit homini, aut cauſatur ab ipſo homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non eſt hominis quidditas: ſed impoſſibile eſt, vt aliquod ens efficiat ſuã propriam exiſtentiam, vt dicitur. 2. de Anima text. com. 47. ergo oportet quòd illam habeat ab alio effectiuè. Quòd autem ſit impoſſibile, vt aliquid ens efficiat ſuam propriam exiſtentiam, patet ex eo, quòd ſequeretur, quòd illud eſſet antequã eſſet, ex eo enim ꝙ efficeret, eſſet: omne enim efficiens exiſtit, 3. Phyſ. text. Com. 17. ex eo verò quòd ſuum propriũ eſſe cauſaret ſuum exiſtere, eius cauſalitatem ſequeretur: & ſic eſſet antequam eſſet.

T. cap. 47.

T. c. 17.

Eſſentia primæ cauſæ eſt ſuũ exiſtere. Immediatè ſuprà.

Et, quia omne, quod eſt per aliud, reducitur ad id, quod eſt per ſe ſicut ad cauſam primam: ideo oportet quod ſit aliqua res, quæ ſit cauſa eſſendi omnibus rebus, eo quod ipſa eſt eſſe tantum, aliàs iretur in infinitum in cauſis, cùm omnis res, quæ nõ eſt eſſe tantum habeat cauſam ſui eſſe, vt dictum eſt. Patet ergo, quòd intelligentia eſt forma & eſſe, & quòd eſſe habeat à primo eſſe, quod eſt eſſe tantum: & hoc eſt prima cauſa, quæ Deus eſt.

¶Hic declaratur ſecundum propoſitorum, hæc concluſio, ſcilicet eſſentia primæ cauſæ eſt ſuũ exiſtere, tali ratione, Omne quod eſt per aliud tale, præceditur ab eo quod eſt p ſe tale: omne ens aliud à prima cauſa eſt per aliud tale, id eſt ens, ergo præceditur ab eo quod eſt per ſe ens, cauſa eſt omnibus vt entia ſint: vt dicitur 2. Met. tex. Com. 4. prima ergo cauſa eſt ex ſe ens, ſeu per ſe ens, & cõſequenter ſua quidditas eſt ipſum eſſe, aliter non eſſet per ſe: ſed p aliud à ſua quidditate ens: & conſequenter dependeret ab alio, vt antè poſita ratione deductum eſt. Maior propoſitio etſi habeatur ſecundo Phyſ. tex. Com. 66 & 8 tex. Com. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter ſequeretur proceſſus in infinitum in cauſis: ſi enim nõ eſſet deuenire ad vnum per ſe tale, ſed omnia eſſent per aliud talia: qua ratione aut vnum eſt aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & ſic de infinitum. Minor verò eſt concluſio præcedentis rationis.

T. c. 4

QVÆSTIO. X.

Num intelligentiæ ſint à Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentiæ effectiuè ſint productæ à Deo.

¶Et pro parte quidem negatiua arguitur ſic, Omne agẽs aliquid, agit illud per motum: nulla cauſa ſubſtantiarum immaterialiũ agit eas per motum: ergo nulla cauſa earũ eſt agens eas. Maior eſt Ariſ. 1. de Generatione tex. Com. 45. Et confirmatur: quia apud Ariſt. 12. Met. tex. Com. 12. omnis productio exigit tria, à quo, ex quo, & ad quod: quæ in ſubſtantiis immaterialibus ſaluari non poſſunt.

T. c. 45. T. c. 12. T. c. 33.

¶Præterea, In 1. Phyſ. tex. Com. 33. communis conceptio Philoſophorum eſt, quòd ex nihilo nihil fit. ſed ſi intelligentiæ ſunt effectiuæ à Deo, ſunt ex nihilo, &c.

¶Præterea, Quarto Cæli, Com. 1. nullum æternum, inquit Auerr. habet efficiens verè, niſi per modum formæ & finis. Similiter 12. Meta Com 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quòd in ſeparatis à materia non eſt verè agere.

¶Præterea, Nullum poſſibile ex ſe eſt neceſſarium ex alio, apud Commentatorem 12. Met. Com. 41. niſi motus: ſed intelligentiæ, ſi ſunt effectiuæ à Deo, ſunt poſſibiles ex ſe, ergo non ſunt neceſſariæ ex alio, ergo corruptibiles.

IN hac dubitatione, quoniã noſtra ætate in hoc Patauino ſtudio non vertitur in dubiũ, an ita ſit, ꝙ Deus creauerit intelligentias, ſed an hoc ſit ſecundũ mentẽ Ariſt. & Commentatoris: ideo breuiter & incidenter perſuadere volumus. ꝙ omnes intelligentię ſunt à Deo effectiuæ ſecundum cõmentatorem: & conſequenter Ariſt. omnes enim admittunt in hac re conſequentiam iſtam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud Commentatorẽ productio iſta ſit, declarabitur & modus productionis.

Auer. 6. 1. c. 44. poſt me. ſecunda ratio com. 41.

¶Primum declarabitur ſic, Id quod eſt maximè ens & verum eſt cauſa entitatis & veritatis in cæteris, 2. Met. tex. com. 4. Deus eſt maximè ens & verum: ergo Deus eſt cauſa entitatis in cæteris. Si dicatur ꝙ eſt cauſa finalis & nõ effectiua, contra 12. Met. cõ. 36. & 44. quælibet res ſeparata à materia, cuiuſcunque eſt principiũ finale, eſt principiũ efficiens: ergo ſi Deus eſt principiũ finale intelligentiarũ, erit & principiũ efficiens earũ. Dicitur fortè ꝙ Cõmẽtator non ponit illã propoſitionẽ vniuerſaliter, ſicut aſſumpta eſt, ſed indefinitam: cõtrà, Commentator ex ſeparatione à materia, ſeu immaterialitate rei ponit cauſalitatẽ effectiuã concomitari cauſalitatem finalẽ reſpectu eiuſdem effectus: vt patet ibi: ergo vbicunque reperitur immaterialitas cũ cauſalitate finali reſpectu alicuius, oportet etiam reperiri cauſalitatem effectiuam reſpectu eiuſdem. Confirmatur ex verbis Cõmentatoris in de ſubſtantia orbis, capitulo ſecundo: vbi expreſsè dicit cælũ egere intelligentia non ſolùm mouẽte, ſed largiente in ſua ſubſtantia permanẽtiam æternam: par autem eſt ratio de intelligentiis. Quòd ſi dicatur ꝙ loquitur de cauſa finali & formali exẽplari, replica facta eſt: & adde quòd ibi dicit Commentator, ꝙ finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria: & ſunt verba valde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nunc nunc declarabitur, non ſolum ponit ipſas produci, ſed etiam modum quo à prima cauſa omnes producuntur, aſsignat. Modus aũt productionis ab ipſomet ponitur. 44. Com. 12. Meta. reprehendit Auic. nõ quia ponebat intelligentias produci à Deo: ſed quia ponebat, quòd Deus cauſaret eas per modum naturæ, ſcilicet quòd ab vno vnum tantùm procedat, Poſuit enim Auicenna Deum glorioſum, qui pura actualitas eſt, intelligẽdo ſe, producere primam intelligentiam, quę producta intelligendo Deum, producebat ſecundam intelligentiam: intelligendo autem ſe ſecundum id, quod habet de actualitate, producebat animã primi orbis: intelligendo autem ſe ſecundum id quod habet de potentialitate, producebat orbem primum: & ſimiliter ſecunda intelligentia faciebat vſque ad vltimam, quæ præſidet ſphæræ actiuorũ & paſsiuorũ. Repræhenditur ergo Auic. de hoc, quòd vnum tantùm procedere à Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Non enim eſt illic prouentus, neque conſecutio, neque actio: ita ꝙ dicamus, ꝙ vna actio ſequitur vnum agentem. Vbi apparet quòd propterea appoſuit ly. Ita ꝙ vna actio, vt declararet modum productionis ſe impugnare. Vnde & verè productionis modum ſubiungit in verbis ſequentibus dicẽs, Tantùm enim eſt illic cauſa & cauſatũ, ſecũdum quod dicimus, intellectũ eſt cauſa intelligentiis. Vbi ſcito ex Alberto 12. Metaphyſ. quòd contemplatio intelligentiarum, ſi veritatem inuenire quærit in eas, vt operatiuas non ſpeculatiuas tendat: ſunt enim eſſentialiter opifices, vt earum inſtrumenta corpora, ſcilicet & cæleſtia præ ſe ferunt. Inter artes enim talis inuenitur proceſſus, ꝙ ars communis & principalis ſpeciales artes ſubſeruientes cauſat exemplariter & effectiua (partialiter ſaltem) prout diuerſis modis eſt imitabilis: Verbi gratia, ars militaris cauſat equeſtrem & frænefactiuam, & alias huiuſmodi, vt ſic, & ſic & aliter imitabilis: omnes enim inferiores artifices intuẽdo artẽ principalẽ, & cõmunẽ, ad eius imitationẽ formãt operationes ſuas proportionatas illi, Deus aũt glorioſus eſt ars prima & cõmuniſsima imitabilis ab omnibus artificibus ſpecialib9, quales ſunt omnes intelligentiæ. Vnde ipſa ars diuina, vt ſic imitabilis, puta per modum talẽ, qualis eſt motus Saturni cauſat artẽ intelligentiæ Saturni: & vt alio modo imitabilis, puta per operationes tales, quales ſunt Iouis, cauſat artẽ intelligẽtiæ Iouis, & ſic de aliis: cauſat dico non ſolũ exẽplariter, ſed effectiuè, & totaliter. Ars enim vniuerſalis in humanis ideo nõ cauſat, niſi partialiter & exẽplariter artes ſpeciales:

T. c. 4. c. 36. circa med. & 44. Ibidẽ de forma balnei, &c.

Cap. 2.

Cap. 44.

Vbi ſupra cap. 44 parũ poſt principium.

Nota hic diuinam declarationem.

quia nõ poteſt niſi cõcurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si naque ars vniuerſalis eſſet ſeparata a materia per ſe ſubſiſtẽs ex ſe, nõ prohiberetur quin poſſet artes ſpeciales ſui imitatiuas effectiuè producere. Vnde cum ars diuina ſit per ſe ſubſiſtẽs, & ſummè efficax, nõ requirit coagens: ſed ſola intelligendo ſe vt pluribus nobis imitabilem artes ſpeciales orbiũ motiuas tãquam propriorũ inſtrumentorũ produxit & quia artes illæ nõ ſunt receptæ in aliquo, oportet ꝙ ſint ſubſiſtẽtes, & quòd ſint nõ ſolum formæ intelligibiles, ſed intelligentes. Omnis enim res immaterialis ſi eſt ſubſiſtẽs, eſt intelligẽs ſecũdũ doctrinã Ariſt. 3. de Anima tex. Com. 16. Vnde cùm Deus immediatè producat plures artes ſpeciales ſubſiſtentes, ſequitur ꝙ immediatè producat plures intelligentias. ipſæ enim ſunt eſſentialiter artes: & ſic ibi eſt tantum cauſa & cauſatum, ſicut intellectum, id eſt ars communis intellecta, eſt cauſa intelligentis artificis ſubſeruientis.

T. c. 16. & 15.

In eodẽ Cõmen.

¶ Confirmant hunc ſenſum verba ſequẽtia, quibus ait, non eſt impoſſibile, vt id ꝙ eſt per ſe intelligentia & intellectum, ſit cauſa plurium entium, ſecundum quod ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ eſt pura intelligentia & purum intellectum, ſecundum quod intelligitur à ſe practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, eſt ratio operandi, cum ſumat principia ſua ab illa: ideo ſubdit, quòd aliud eſt quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & eſt cauſa in anima, eius ſcilicet, quòd operetur.

¶ Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligentias aſſignata ab ipſo Commentatore. ait enim in Com. 44 quod habitudo intelligentiarum aliarum ad primam eſt habitudo artium ſpecialium ad communem: ita quòd ſicut artes ſpeciales perficiũtur & cauſantur à cõmuni in humanis: ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & cauſantur à prima.

Ad primum.

AD primum in oppoſitum dicitur, quòd agens dupliciter ſumitur. Quandoque propriè pro illo, ꝙ ex ſua actione infert paſſionẽ, quæ magis facta abiicit a ſubſtãtia: & ſic ſumitur ibi ab Ariſt. agens, ſic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere cauſæ efficientis cauſat: & ſic agens communius eſt mouente, vt patet ex ſeptimo Meta. Commen. 31.

Ad confirmationem Com. 31.

¶ Ad cõfirmationem primam dicitur, quòd & illud & ſimilia intelligenda ſunt de productione Phyſ. ſcilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad ſecundum.

Ad primã rationem.

¶ Ad autoritates Commentatoris adductas & ſimiles ſibi dicitur, quòd loquuntur de agente proprio dicto & productione Phyſica: vel contra poſitionem Auic. quod vnum ab vno emanat.

Ad ſecũdam rationem.

¶ Ad rationem ſecundam conceſſa Maiore, negatur Minor: ſtat enim apud Ariſt. Commentatorem, & S. Tho. & veritatem aliquid eſſe ab alio effectiuè, & tamen eſſe neceſſarium ex ſe.

AD cuius euidentiam notandæ ſunt quatuor propoſitiones. Prima eſt. Poſſibile ex ſe eſt id, quod habet in ſeipſo potentiam ad non eſſe. Patet iſta ex extremis. ideo enim aliquid eſt in ordine poſſibilium & non in ordine neceſſariorum: quia habet in ſeipſo potentiam ad non eſſe. Si enim careret potentia ad non eſſe, impoſſibile eſt ipſum non eſſe: & ſic neceſſarium eſſe illud eſſe.

Secunda propoſitio eſt, Id ſolùm habet in ſeipſo potentiam ad non eſſe: cuius aliquid habet potentiam ad aliud eſſe. Patet iſta ex eo, ꝙ nulla potentia per ſe primò appetit non eſſe: omnis enim appetitus per ſe tendit ad aliquod eſſe, ſed quia cum illo ad quod tendit, non poteſt ſtare eſſe quod habet: ideo ex conſequenti appetit non eſſe, quod eſt priuatio formæ, quã habet. Sicut materia aquæ per ſe primò appetit formam ignis: ſed quia cum forma ignis non poteſt ſimul ſtare aquæ forma, ideo ex conſequenti appetit priuationem formæ aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non eſſe prius natura appetit aliquod aliud eſſe. Notanter autem dixit in hac propoſitione, cuius aliquid habet potẽtiam: quoniam non totum appetit aliud eſſe, ſed pars potentialis. non enim tota aqua appetit eſſe ignis, ſed eius materia.

T. c. 6.

Tertia propoſitio eſt. Neceſſarium ex ſe eſt illud quod caret potentia ad eſſe & non eſſe. Patet iſta ex terminis quinto Metaphyſicæ, textu Commenti ſexti. Neceſſarium enim eſt quod impoſſibile eſt aliter ſe habere. quod autẽ caret potentia ad eſſe, & non eſſe, impoſſibile eſt aliter ſe habere. omnis enim ſucceſſio, quæ dicitur ſic ad aliter ſe habere, ſit per poſſe hoc eſſe perdere, & aliud acquirere.

Quarta propoſitio eſt, quòd nec intelligentiæ, nec corpora cæleſtia habent aliquid ſui, quod ſit in potentia ad aliud eſſe. Iſta quo ad intelligentias eſt per ſe nota: quia ſunt ſimplices formæ: quo ad corpora cæleſtia verò ſecundum Auerroim ſimiliter dicẽdum eſt, quia ſunt ſubſtantiæ ſimplices apud ipſum. ſecundum autem Sanctum Thomam ex eo eſt vera, quòd materia cuiuſque eorum non eſt capax niſi formæ quam habet.

¶ Ex quibus quatuor propoſitionibus ſuccinctè declaratis patere poteſt, ꝙ ſecundum veritatẽ intelligẽtiæ & corpora cæleſtia ſunt neceſſaria ex ſe arguẽdo ſic, Omne carens potentia ad eſſe & non eſſe eſt neceſſarium ex ſe: intelligentiæ & corpora cæleſtia carent potentia ad eſſe & non eſſe. ergo, &c. Cùm hoc tamen ſtat, quod ſint effectiuè ab alio: poteſt enim vnum neceſſarium eſſe effectiuè ab alio neceſſario, vt dicitur octauo Phyſ. tex. Com. 45. & quinto Meta. tex. Com. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cæleſtia dupliciter ſunt neceſſaria & ex ſe & ab alio. ex ſe quidem formaliter & extrinſecè ab alio verò effectiuè & extrinſecè. Vnde Commentator 12. Met. Com. 41. dicit, quòd non poteſt eſſe aliquid poſſibile ex ſe, neceſſarium verò ex alio niſi motus: & non dixit impoſſibile eſt aliquid eſſe neceſſarium eſſe ex ſe & ex alio. Et cùm hoc inſpexeris fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de ſubſtantia orbis, & hic, reputauit enim impoſſibile niſi in motu aliquid eſſe neceſſarium ex alio præciſè. pro nunc ſufficiant hæc.

T. c. 5. & c. 9.

Com 41. Nota verba. & optima.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, eſt in potentia reſpectu illius: & hoc quod receptum eſt in eo, eſt actus eius, ergo oportet, quòd ipſa forma vel quidditas, quæ eſt intelligentia, ſit in potentia reſpectu eſſe, quod a Deo recipit. & illud eſſe receptum eſt per modum actus, & ita inueniuntur actus & potentia in intelligentiis: non tamen: forma & materia, niſi æquiuocè. vnde etiam pati, recipere, ſubiectum eſſe, & omnia huiuſmodi, quæ videntur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuocè conueniunt ſubſtantiis intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Commentator dicit.

Intelligentiæ ſunt cõpoſitæ ex actu & potẽtia, quo eſt. & quod eſt.

¶ In hac quinta particula declaratur talis concluſio. Intelligentiæ ſunt compoſitæ ex actu & potentia, quo eſt & quod eſt: ſic omne quod recipit aliquid ab alio effectiuè, eſt compoſitum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiũt aliquid ab alio, ſcilicet eſſe à Deo: ergo intelligentiæ ſunt compoſitæ ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quòd nihil eſt in ſeipſo. Minor autem ex præcedentibus nota eſt. Et quamuis ſic ſit, quòd in intelligentiis inueniatur actus & potentia non tamen habent formam & materiam. In plus enim ſe habent actus & potentia, quàm forma & materia. Vnde pati, recipere, & ſubiici, & ſimilia, quæ ſunt paſſiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & ſuperioribus reperiuntur. Alia enim eſt ratio recipiendi, ibi & hic: ibi abſque omni motu & materiali conditione, in iſtis verò non niſi cum motu & indiuidualibus conditionibus, vt & Commentator teſtatur 3. de Anima com. 14.

Ca. 14. circa princip. cap. magno circa princ.

Et quia, vt dictum eſt, intelligentia quidditas eſt ipſamet intelligentia, ideo quidditas, vel eſſentia eius eſt ipſum quod eſt ipſa, & eſſe ſuum receptum a Deo eſt id, quo ſubſiſtit in rerum natura, & propter hoc a quibuſdam huiuſmodi ſubſtantiæ dicuntur compoſitæ ex quo eſt, & quod eſt, vel ex quo eſt, & eſſentia, vt Boëtius dicit.

Ca prædic. 14. in prin. In lib. de Hebdõ. c. 1.

¶ Aſſignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compoſitæ ex quo eſt: & quod eſt, Omne compoſitum ex quidditate, quæ eſt ipſum ſuppoſitum & eſſe eſt compoſitum ex quo eſt, & quod eſt: Intelligentiæ ſunt compoſitæ ex quidditate, quæ eſt ipſa intelligentia, & eſſe quo ſubſiſtunt. ergo ſunt compoſitæ ex quo eſt & quod eſt. Omnia aſſumpta ex prædictis ſunt manifeſta.

Sco. 3. d. 6 q. 1.

QVAESTIO. XI.

Num eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentia diſtinguantur realiter.

CIRCA ſupradicta duæ dubitationes ſunt. Prima eſt, an eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentia diſtinguantur realiter. Secunda eſt: an intelligentiæ ſint compoſitæ ex actu & potentia.

¶ Circa primam tria agenda ſunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundò ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO ad primum Scotus in tertio ſententiarum, diſtinctione ſexta, quæſtione prima, opinatur eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentiam rei eſſe idem realiter: licet diſtinguantur ex natura rei, ſicut modus intrinſecus & quidditas cuius eſt: ſicut nec albedo diſtinguitur à ſuo modo intrinſeco gradu ſcilicet, vt tria vel quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci poſſent rationes Scoti: quia tamen vnionem naturæ humanæ cum ſuppoſito diuino concernũt. decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto ſuo nunc recitandas primo cenſui.

Antonium Trõbetam in Quolibet mediali.

¶ Primò arguit, vt ipſe dicit, contra fundamentum Thomæ ſic Manẽte eadem ratione, manet idem effectus: ſed tota ratio quare ponitur ab iſtis eſſentiam differre ab eſſe eſt propter indifferentiam eſſentiæ ad eſſe & non eſſe: nam. vt dicunt, lapis eſt in potentia, vt ſit & non ſit: ergo vbi talis indifferentia inuenitur. ibi ponenda eſt talis diſtinctio: ſed ita eſt, ꝙ eſt conſimilis indifferentia eſſe ad eſſe & non eſſe (eſſe enim roſæ in hyeme non eſt, in vere autem eſt) conſimilis etiam indifferẽtia eſt eſſentiæ ad eſſentiam & non eſſentiam, eſſentia nanque creaturæ ab æterno non eſt, ergo eſſe differt realiter ab eſſe, & eſſentia differt ab eſſentia, quod eſt ridiculum.

¶ Præt

Secundò. ¶Præterea, Quandocunq; ſunt aliqua duo eſſentialiter ordinata, & realiter diſtincta, prius poteſt ſine cõtradićtiõe fieri abſq; poſteriori: ſed eſſentia non poteſt fieri ſine exiſtentia: ergo Minor patet: quia eſſentia particularis, quæ ſola fit, neceſſariò eſt exiſtens.

Tertiò. ¶Præterea, Quæcunque diſtinguuntur, realiter ſe habent ſicut res, & res: ſed eſſentia & exiſtentia non ſe habẽt ſicut res, & res: ergo, &c. Patet iſta: quia res, propriè loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate exiſtentiæ.

Quartò. ¶Præterea, Nulla res componit cum ſua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter à ſua exiſtentia. Tenet conſequentia: quia exiſtentia eſt ipſa realitas rei, nihil enim aliud eſt dicere rem eſſe realiter, quam exiſtere, & econuerſo. Antecedens eſt de ſe notum, ridiculum eſt enim dicere quòd aliquid componat cũ ſua realitate.

Quintò. ¶Præterea, Homo verus non componit cum ſua veritate: nec homo affirmans cum ſua affirmatione: ergo quidditas non componit cum ſua exiſtentia. Conſequentia patet ex eo, quòd rei exiſtentia nihil aliud eſt, quàm poſitio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppoſitum non videtur bene intelligibile.

Sextò. ¶Præterea, Exiſtentia & eſſentia habent idem contradictorium, ergo non diſtinguuntur realiter. Conſequentia eſt nota: antecedẽs verò manifeſtatur ex eo, ꝙ nihil eſt ꝙ priuet eſſe, quin priuet eſſentia: nec eſt aliud nihil priuans eſſe, & aliud nihil priuãs eſſentia.

Septimò. ¶Præterea, Homo in potentia non cõponit cum homine in actu: ergo eſſentia & exiſtentia non cõponunt: & cõſequenter nõ realiter diſtinguuntur. Conſequentia relinquitur per ſe nota: quia eſſentia eſt in potentia: exiſtentia verò eſt actualitas eius. Antecedẽs verò patet ex eo, ꝙ actus, & potentia diuidunt ens, vt cõditio diminuens, & perficiens: ſicut verum & pictũ diuidunt animal, vt

Com. 7. Commentator dicit nono Meta. com. 7. homo ergo in potentia cùm non ſit homo ſimpliciter, cùm ſit homo in actu ſolam conditionem diſtrahentem perdit poſitum ſub conditione perficiente: & ſic nullam compoſitionem habet cum homine in actu.

Octauò. ¶Præterea, eſſe exiſtentiæ ſi eſt diſtinctum realiter à quidditate, non eſt ſubſtantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: quod enim non ſit accidens vt conceſſum ponatur. Quod autem non ſit ſubſtantia, probatur: quia aut eſt materia, aut forma, aut compoſitum: nullum illorum eſt apud Thomam: ergo, &c.

Nonò. ¶Præterea, Exiſtẽtia & eſſentia diſtinguũtur realiter: ergo in qualibet generatione ſubſtãtiali ſunt duo termini totales, & duo termini formales. Conſequens eſt impoſsibile: ergo, &c. Conſequẽtia probatur quo ad vtrunque partem, ſupponendo duo. Primum eſt, quòd compoſitum per ſe vnum fit ex a per ſe actu, & per ſe potentia, ex octauo Metaphiſicę, vbi nullam cauſam nouit Ariſt. quare

T. c. 15. compoſitum ſubſtantiale eſt per ſe vnum, niſi quia materia eſt per ſe potentia, forma verò per ſe actus. Secundò ſupponitur, ꝙ eſſentia eſt per ſe potentia: exiſtentia verò per ſe actus. Ex quibus concluditur, ꝙ id quod reſultat ex eſſe & eſſentia, eſt per ſe vnũ, quo dato, ſequitur ꝙ erunt duo compoſita per ſe vnitatem habentia: quorum alterum erit compoſitum ex materia, & forma, alterum ex eſſe & eſſentia: & cùm vnumquodque per ſe vnũ natum ſit terminare generationẽ, ergo in generatione erũt duo termini totales: & ſic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales, ſ. exiſtẽtia & forma ſubſtantialis: quod etiam probatur ſic, Terminus formalis generationis eſt id, quo aliquid generatur: ſed tã exiſtentia, quã forma eſt id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor ſic, Eo modo, quo aliquid eſt ratio eſſendi, eſt ratio generandi: ſed exiſtentia eſt ratio eſſendi: ergo eſt ratio generandi. Vel formetur ſic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo eſt: ſed per ſe ipſum compoſitum non generatur per eſſe ſic, quòd eſſe ſit terminus generationis, ergo non habet eſſe per ipſum eſſe. Conſequens eſt falſum, ergo altera præmiſſarum: non maior, ergo minor.

Decimò. ¶Præterea, Ex exiſtẽtia & eſſentia fit per ſe vnum: ergo datur proceſſus in infinitum in eſſentiis. Conſequens eſt impoſsibile: ergo, &c. Antecedens patet ex precedenti ratione: & probatur ſic. Nam ſicut ex materia & forma reſultat tertium per ſe vnũ: quia illa eſt per ſe potentia, hæc per ſe actus: ita ex exiſtentia & eſſentia, cum etiam exiſtentia ſit per ſe actus, & eſſentia, per ſe potentia eadem enim ratio eſt. Conſequentia aũt probatur: quia ſi ex eſſe & eſſentia fit tertium per ſe vnum, cùm illud iterũ diſtinguatur à ſua exiſtentia, componet cũ ea, & ex eis fiet aliquod per ſe vnũ: & iterũ arguitur eòdem modo de illo: & ſic in infinitum. Hæc de primo.

Opin. S. Tho. 12. contra Gen. c. 52 QVO ad ſecundum, opinio S. Thomæ ab eo poſita in ſecundo contra Gentiles. c. 52. eſt quòd in omni creatura quidditas, & eius eſſe actualis exiſtentiæ diſtinguuntur realiter: & licet hæc cõcluſio nunc in texto probata ſit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

Prima ratio. ¶Præterea eſt, Omnis eſſentia creata habet aliquid ſibi realiter cõiunctũ, præter ſuum eſſe: nullum eſſe receptum habet aliquid ſibi annexu præter ſe: ergo nullum eſſe irreceptum eſt eſſentia creaturæ, & conſequenter eſſe & eſſentia non ſunt idẽ: eſſet enim ipſum eſſe irreceptũ ſi eſſet idem eſſentiæ, ſicut & ipſa eſſentia irrecepta eſt, de ſubſtãtiis loquẽdo. Maior eſt nota per ſe. Socrates enĩ præter ſuum eſſe habet quantitatem, albedinem & ſimilia: ſimiliter ſubſtantiæ ſeparatæ, vt nunc ſupponimus, habent aliquod accidens, puta actum intelligẽdi saltem. Minor verò declaratur ex eo, quòd ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis: ſed præciſa cauſa, quare eſſe habeat aliquid præter ſe annexũ, eſt, quia eſſe eſt receptum in alio, in quo poteſt recipi aliud: ꝙ patet ex hoc, ꝙ eſſe ſubſtantiale Socratis & eſſe albũ eiuſdem nulla alia ratione adunatur, niſi quia vtrũq; recipitur in Socrate: ſunt enim tantùm vnũ ſubiecto. Cùm ergo eſſe non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo poteſt habere aliquid ſibi annexum.

¶Confirmatur hoc quia eſſe ſubſtantiale Socratis, aut adunatur cum aliis præter ſe identicè, & hoc eſt manifeſtè falſum eſſe: eſſe enĩ ſubſtãtiale Socratis, nõ eſt eſſe albũ. Aut ſicut potẽtia & actus: ita, quòd eſſe ſubſtantiale ſit potentia, & accidentale actus eius: & hoc non, quia nullum eſſe actualis exiſtentiæ poteſt poni ſubiectum alterius, cùm ſit vltima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio: & iden ſublato hoc ab ipſo eſſe actualis exiſtentiæ, ꝙ ſit, ſcilicet receptum, aufertur etiam, ꝙ poſsit habere aliquid ſibi annexum: & hoc eſt quod Boëtius dicit in Hebdomadibus, quòd ipſum quod eſt aliquid, habet ſibi præter ſe coniunctum: ipſum verò eſſe nihil. *Capi. 1. propoſitione. 4.*

Secunda ratio. ¶Secunda ratio ad idem eſt, Omne eſſe irreceptum eſt infinitum ſimpliciter: nullum eſſe creaturæ eſt infinitũ ſimpliciter, ergo nullum eſſe creaturæ eſt eſſe irreceptum: ergo diſtinguitur ab eſſentia, &c. Minor eſt per ſe nota. Maior probatur ſic, Omne purum eſſe eſt infinitum ſimpliciter: Omne eſſe irreceptũ eſt purum eſſe: ergo omne eſſe irreceptum eſt infinitum ſimpliciter. Maior eſt nota ex terminis (eſſe enim ideo eſt limitatum, quia non eſt purum, ſed prædicamentis mixtum) eſſe enim limitatur per naturas prædicamentales: à quibus ſi depuretur, omni finitate carens infinitum omnino reſtabit. Minor verò etiam patet ex præcedenti ratione, & ex ratione facta ſuprà in texto. Et adhuc exemplariter declaratur, Albedo ſi ponatur non recepta in aliquo, eſt pura albedo: & nihil haberet niſi ſe tantum, & eſſet infinita in ſpecie albedinis, vt de ſe clarum eſt: non enim poteſt à ſano intellectu imaginari albedo ſeparata definita ad aliquem modum albedinis: omne enim quod eſt per ſe tale, habet omnem perfectionem poſsibilem illi naturæ: ſicut homo ſeparatus apud Platonem, habet omnem perfectionem poſsibilem naturæ humanæ. *3. diſt 3. q 4.*

Nec valet id quod Antonius Trombeta contra hoc dicit ſumptum ex Scoto, ſecundo ſententiarum. diſt. 3. q. vlt. quòd ſi albedo eſſet ſeparata, & haberet omnem perfectionem poſsibilem tali ſpeciei, ſequeretur quòd albedo eſſet infinita ſimpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum poſsibilium eſſe ſub ſpecie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniam ſicut infinita indiuidua albedinis, etiam ſimul poſita non ſunt perfectionis infinitæ ſimpliciter, cum ſint limitata ad ſpeciem albedinis, ita nec albedo ſeparata eorum perfectiones habens erit infinita ſimpliciter, ſed in tali ſpecie.

Tertia ratio. ¶Tertia ratiò eſt iſta, Id quod conuenit naturæ ſpecificæ abſque omni cauſa effectiua, diſtinguitur realiter ab eo, ꝙ conuenit illi, non niſi per aliquã cauſam effectiuam: ſed prædicata quidditatiua conueniunt rei abſque omni cauſa effectiua: exiſtentia aũt nõ cõuenit rei, niſi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & exiſtentia rei diſtinguuntur realiter: Maior eſt per ſe nota. Minor etiam quo ad ſecundam partem eſt clariſsima: quo ad primã verò declaratur ſic, Secluſa omni cauſalitate effectiua reſpectu roſæ, quæro an iſta ſit vera, Roſa eſt ſubſtantia corporea: ſi ſic: habeo intentum: ſi non, ergo ſola abſolutè ſumpta non eſt in prato: & prædicata primi modi poſsũt intelligi nõ ad eſſe rei, & diffinitio ſeparatur à diffinito: quæ omnia nõ ſunt imaginabilia, &c. Videtur etiã hæc opinio ab antiquis deriuata. Platone, ſ. Alpharabio, Auicẽna, Algazele, Boëtio, Hilario, Alberto, & eorũ ſequacibus: licet ab Ariſt. nihil manifeſti in hac re habeamus. Hæc de ſecundo. *Videas huius de. cõ in 2. poſ. c. 6. circa princ. 2. contra Gen. 52.*

QVO ad tertium reſpondetur argumẽtis in oppoſitum. Et ad primum dicitur præmittendo, quòd arguens non vidit S. Tho. intentionem: vt enim apparet ex ſecundo contra Gentiles, vbi ex intentione ſeptem rationibus fundat ſuam opinionem, ſeu poſitionem: ratio aſſumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc eſſe totum fundamentum poſitionis noſtræ, licet illa ratio ex dictis S. Thomæ primo ſententiarum, diſtinctione octaua, quæſtio. 4. artic. 2. elici poſsit (vbi tamen de hac re non tractat) & eſt formanda ſic ratio illa, Eſſentia particulariter ſumpta eſt indifferens ad eſſe & non eſſe: ergo diſtinguitur realiter à ſuo eſſe. Nec valet reſponſio ſua dicens, quòd in antecedente oportet addere, quod eſſentia habeat propriam realitatem aliam à realitate exiſtentiæ, quia hoc eſt voluntarium. Diſtinctio enim realis eſt inter materiam & formam: quas Philoſophi non dubitant habere eandem realitatem exiſtentiæ, cùm ex eis ponant vnũ per ſe fieri. *1. diſ. 8. q art. 4.*

¶Ad argumẽtũ ergo cõtra hãc rõnem factũ dicitur, ꝙ falſum eſt, ꝙ eſſe ſit indifferẽs ad eſſe, & nõ eſſe, & eſſentia ad eſſentiã, & nõ

eſſentiam:nihil enim eſt indifferens ad aliqua duo: quorũ alterum ſibi determinat in ſua diffinitione: conſtat autẽ ꝙ eſſe eſt de intellectu eſſe,& eſſentia de intellectu eſſentiæ. Quod aũt eſſe roſæ in hyeme non ſit,ſed in vere:hoc ideo eſt,quia eſſentia roſæ, cui ſemper ſua prædicata quidditatiua adſunt,ad actum eſſendi non peruenit,& non ideo,quia ipſum eſſe ſit indifferens.Cũ autẽ addit ꝙ eſſentia eſt indifferens ad eſſentiam & non eſſentiam,quia non eſt ab æterno,non videtur intelligere vocem propriam:ex negatione enim actus eſſendi ab æterno, bene ſequitur, quæ roſa ſit indifferens ad eſſe & non eſſe : ſed non quòd ſit indifferens ad roſam & non roſam.vt enim dicunt Alpharabius,Auicenna, Algazel,& Albertus, ſiue roſa ſit,ſiue non ſit, ſemper eſt roſa,& ſemper eſt ſubſtantia corporea,&c.ſi aliquo termino menſuræ in his vti licet.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum negatur vtraque præmiſſa : & Maior quidem ſuppoſita oſtẽſa eſt eſſe falſa.Minor verò oſtenditur in Chriſto in quo humanitas abſque creata exiſtentia actuali eſt.

Ad tertium. ¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis :non enim requiritur ad diſtinctionem realem,quòd vtrunque eorum habeat propriam exiſtentiam.

Ad 4. ¶ Ad quartum dicitur,ꝙ ſicut eſſe eſt duplex, ſcilicet exiſtentiæ & eſſentiæ,ita duplex eſt realitas eſſentiæ & exiſtentiæ : & licet nulla res componat cum ſua realitate , tamen cum hoc ſtat,quòd componat cum realitate exiſtentiæ : vnde eſſentia hominis abſoluté in reali prædicamento, ſubſtantiæ ſcilicet reponitur: poſita autem in rerum natura ſit realis realitate exiſtentiæ.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur eodem modo:quia etiam verũ conuertitur cum ente & re:vnde ſimpliciter homo dupliciter eſt verus , ſcilicet veritate eſſentiæ & exiſtentiæ , homo verus veritate eſſentiæ non componit cum tali veritate,quæ nihil aliod eſt, quàm fundamentalis conformitas ad ſua prædicata quidditatiuè:componit autem cum ſua veritate exiſtentiæ:id eſt cum eſſe, quòd fundat hanc veritatem,homo eſt ſimiliter dicitur de affirmatione.

Ad ſextum c. 12. ¶ Ad ſextum negatur antecedẽs:cuius probationis vtrũque aſſumptum eſt falſum. Cum enim quot modis vnũ oppoſitorũ dicitur, tot dicatur & reliquorum (in primo Topicorũ) ſicut ens dupliciter dicitur,ſ.ens quidditatiuũ & exiſtentiæ: ita non ens,ſeu nihil dicitur dupliciter:ſcilicet nihil quidditatiuè,& nihil exiſtenter: homo enim abſoluté ſumptus cùm ſit in prædicamento ſubſtantiæ , eſt ens quidditatiuè,non tamen extra nihil oppoſitum actuali exiſtẽtiæ: & ideo aliud eſt nihil oppoſitum enti prædicamẽtali ſeu eſſentiæ,& aliud,quod opponitur exiſtẽtiæ actual , &c.& ſimiliter alia eſt negatio eſſentiæ,& alia eſt negatio exiſtentiæ.

Ad ſeptimum. ¶ Ad ſeptimũ negatur conſequentia:non enim idem eſt dicere,homo in potentia cõponit cum homine in actu & eſſentia cõponit cum exiſtentia . prima enim eſt falſa quia idem non cõponit cum ſeipſo: ſecũda autẽ eſt vera , quia extrema realiter diſtinguuntur, vnde non eſt eadẽ proportio exiſtentiæ ad eſſentiam , & hominis in actu ad hominẽ in potẽtia.Inter prima enim eſt proportio potentiæ receptiuè ad actũ: & diſtinctio realis vtroque extremo poſito extra cauſas ſuas ſ...ter ſecunda verò non , ſed eſt proportio eiuſdem ad ſeipſum ſecundum diuerſas ſui diſpoſitiones ſimul incompoſsibiles, ſcilicet eſſe in potentia & eſſe in actu.

Ad octauum. In hoc eodẽ ca. ¶ Ad octauum negatur antecedens: exiſtentia enim ſubſtantiæ eſt ſubſtantia , & exiſtentia accidentis eſt accidens & (vt ſupra patet) exiſtentia ſubſtantiæ non eſt materia,nec forma,nec cõpoſitũ , ſed actualitas omnium eorũ & ſic eſt reductiuè in genere ſubſtantiæ. Sed contra hoc inſtat arguens ſic,Omne quod eſt reductiuè in genere , reponitur vt principium ipſius : ſed eſſe non eſt principium ſubſtantiæ,ergo non eſt in genere ſubſtantiæ reductiuè

Cap. 6. par. 3. Ad hoc dicitur , quòd cum eſſe ſit vltima actualitas rei & vltimum in generatione ſit primum in intentione eſſe in genere ſubſtantiæ vt principium formale vltimatum ipſius ſubſtantiæ : per hoc enim res reponitur in genere ſubſtantiæ , quia eſt capax eſſe ſubſtãtialis:etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infra declarabitur)ſumuntur ab ordine ad ipſum eſſe.

Ad 9. T. c. 15. ¶ Ad nonum negatur cõſequentia. Ad cuius probationem dicitur, ꝙ primum ſuppoſitum malè intellectũ adducitur, eo quòd Ariſt. 3 Met.tex.com.15.quem arguens adducit , non dicit quòd ex per ſe potentia & per ſe actu reſultet vnum tertium,ſed quòd ideo res habens partes eſt vna:quia altera eſt actus, altera verò potentia,&

In hoc eodem capit. intelligendum eſt (ſicut ſuprà declaratum fuit) ſi ad cõpoſitionẽ realem referatur , ſcilicet quòd altera pars eſt pura potentia, eo ꝙ ex duobus actibus non ſit tertium per ſe vnum · modo quidditas rei & exiſtentia eius non ſe habent ſicut pura potentia & actus, nec ſunt partes,vt patet: vnde autoritas illa non eſt ad propoſitũ. Relinquitur ergo falſum eſſe ꝙ eſſentia ſiat tertium per ſe vnum & conſequenter probatio conſequentiæ quo ad primam partẽ nihil valet; quia non ſunt ibi duo compoſita. Ad probationem vero conſequentiæ quo ad ſecundã partem dicitur,quòd non inconuenit generationem habere duos terminos formales difformiter,vnũ primò,alterum ſecũdariò: terminus formalis generationis primus eſt forma, ſecundarius autem eſſe, ſicut per oppoſitum creationis terminus formalis primò eſt eſſe: ſecundarius verò forma , & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quòd ſi intendat probare. ꝙ eſſe ſit terminus generationis primò reſpondetur & dicitur ꝙ id quod aſſumit, ſcilicet eo modo, quo aliquid eſt ratio eſſendi,eſt ratio generandi. falſum eſt:licet enim ſit verum,ꝙ id quod eſt ratio eſſendi, ſit ratio rei, quòd generetur: non tamen eſt verum, quòd eo modo quo eſt ratio eſſendi, ſit ratio generandi, & ratio eſt: quia res per generationem nõ exit de nõ eſſe omnino ad eſſe,ſed de priuatione ad formam,vt dicitur 1.Phyſ.creationis enim eſt proprium , vt res transferat de non eſſe omnino ad eſſe,quo ſit vt eſſe, quod eſt primò ratio eſſendi,meritò ſit & primò ratio primæ productionis,quæ eſt creatio: & forma,quæ eſt,ſecundariò ratio eſſendi,ſit prima ratio ſecũdæ productionis, generationis ſcilicet.vnde & primo Phyſ.principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiuſdem rationis falſa enim eſt Maior, alius namque eſt modus quo res generatur:& alius quo eſt,eſt enim per formam ſecundariò,per ſe autem primò generatur verò econuerſo. *Te. c. 75. T. c. 66. & 67.*

¶ Ad decimũ patet reſpõſio ex dictis, falſum enim eſt antecedens.

Ad decimum ſecundum dubium ſupra: an intelligentiæ ſint compoſita ex actu & potentia oppoſitione S. ol. 1. d. 8. q. 2. CIRCA ſecundum dubium ſciendum eſt,communem Philoſophorum ſententiam eſſe intelligentias alias a prima non eſſe actus omnino puros:ſed admixtionem in ſe potentiæ habentes·verum diuerſitas inter eos magna eſt de modo,quo hæc duo, actus ſcilicet & potentia eis inſunt.

¶ Et vt reliquos omittamus, ne limites intentionis noſtræ egrediamur.Sco.in primo ſentent.diſt.8.q.2 opinatur omnem creaturam eſſe compoſitã ex actu & potentia hoc modo,quia quælibet creatura cum non ſit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatẽ: & cùm ſit definita ad tale genus , vel ſpeciem, ſeu gradum perfectionis , oportet ꝙ habeat in ſe negationem alterius perfectionis poſsibilis reperiri in latitudine entis:& ſic ſit poſsibilis , quicquid enim eſt ens , & caret aliqua perfectione in ente poſsibili , eſt ſimpliciter poſsibile , & ſic quælibet res eſt compoſita ex actu & potentia obiectiua,ex eo enim ꝙ eſt,habet in ſe actum:ex eo verò,ꝙ eſt ens poſsibile,habet in ſe potentiam,poſsibile namque a potentia dicitur. Cùm autem ſolus Deus ſit actus non poſsibilis , id eſt non potens terminare actionem alicuius agẽtis ſui factiui: intelligẽtiæ apud ipſum erunt compoſitæ ex actu & potentia obiectiua tantum: quia nullam in earum ſubſtãtia receptiuam formã ponit.

Ratio. Sco. ubi ſupra. S. Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti poſitis opinatur intelligentias & quamlibet creaturam eſſe compoſitas ex actu & potentia: ſicut ex duabus rebus diſtinctis realiter, eſſe ſcilicet & eſſentia : nec oportet repetere probationes, ſed ſoluere rationem Sco.quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim ſic, Si in qualibet creatura eſt compoſitio ex duabus rebus , accipio alteram illarum rerum componentium , & quæro, an ſit ſimplex , an compoſita. Si ſimplex, ergo non qualibet res creata eſt compoſita.Si compoſita,iterum quæretur de partibus eius: & ſic in infinitum.

Reſpondetur. Septimo Met. T. c. 27. 1. q. pra. ¶ Ad hoc facillimè reſpondetur : procedit enim argumentum ex malo intellectu poſitionis noſtræ.cum namque dicitur,ꝙ quodlibet aliud à Deo eſt compoſitum(ly Quodlibet) diſtribuit non niſi pro his,quæ verè ſunt, & proptere eſſe habent: quæ apud Ariſto.& veritatem ſunt ſola ſubſtantia:omne ergo ſuppoſitum tam ſubſtãtiale,quam accidentale (ſi ſic loqui licet) eſt compoſitum ex actu: & potentia realiter diſtinctis , quidditate ſcilicet & eſſe: Socratis enim quidditas,vt declarauimus diſtinguitur realiter à ſuo eſſe:& huius albi albedo diſtinguitur realiter a ſua propria exiſtentia , vt ex dictis patere poteſt. Non enim ſumus adeo inſenſati , vt dicamus omnem entitatem qualitercunque eſſe compoſitam:Componentia enim vltima in reſolutione quis dubitat oportere eſſe ſimplicia? Dicimus igitur in propoſito intelligentias cùm ſubſiſtant habere in ſe quidditatem,& exiſtentiam adiunatas vt potentiam & actum : & ſic compoſitas eſſe ex duabus rebus realiter diſtinctis. Scot autem ſententiam tenere poteſt ſuam abſque alterius læſione,ſed linguam coercere debet.

Facile eſt numerum intelligentiarum inuenire cum ſint cõpoſitæ ex actu & potentia. q. 5. ca. magnoq; certa c. ſi. cap. 5. *Et quia in intelligentiis ponitur potentia & actus . non erit difficile inuenire multitudinem intelligentiarum: quòd eſſet impoſsibile, ſi nulla potentia in eis eſſet. Vnde dicit Com. in tertio de Anima , quod ſi natura intellectus poſsibilis eſſet ignorata , non poſſemus inuenire multitudinem in ſubſtantiis ſeparatis. Si ergo diſtinctio earum adinuicem ſecundum gradum potentia & actus,ita quòd intelligentia ſuperior: quæ plus propinqua eſt primo,habet plus de actu & minus de potentia, & ſic de aliis: & hoc completur in anima humana , quæ tenet vltimum gradum in intellectualibus ſubſtantiis. vnde intellectus potentialis eius ſe habet ad formas intelligibiles ſicut materia prima quæ tenet vltimum gradum in eſſe ſenſibili ad formas ſenſibiles , vt Commentator tertio de Anima dicit : &*

ideo Phi

ideo Philoſophus comparat eam tabulæ raſæ, in qua nihil eſt depictum. Et propter hoc, quia inter alias ſubſtantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur in tantum propinqua rebus materialibus, vt res materialis trahatur ad participandum eſſe ſuum: ita quòd ex anima & corpore reſultat vnum eſſe in vno compoſito, quamuis illud eſſe, prout eſt animæ, non ſit dependens à corpore, & ideo poſt iſtam formam, quæ eſt anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materiæ, in tantum, quòd eſſe earum ſine materia non eſt: in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus vſque ad primas formas elementorum: quæ ſunt propinquiſſimæ materiæ, vnde nec aliquam operationem habent niſi ſecundum exigentiam qualitatum actiuarum, & paſſiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam diſponitur.

Tertio de Anima. T. c. 14.

¶In hac ſexta & vlt. parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agens primò proponit duas concluſiones: quarum prima eſt, quod ſecundum fundamenta prædicta non eſt difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda eſt, quòd abſq; talibus fundamẽtis impoſſibile eſt inuenire in eis pluralitatem: & hoc quidem non niſi autoritate Com. 3. de Anima. com. 14 Probatio verò primæ concluſionis eſt: quia quandocunque eſt aliquod medium per participationem vtriuſq; extremi plurificatur penes maiorẽ participationem vnius & minorem alterius: verbi gratia, Imponatur nomẽ coloribus mediis, & vocentur A: tunc A quia eſt inter albedinem, & nigredinem mediũ, per participationẽ multiplicatur in plures ſpecies: puta pallidũ, croceum, citrinum, propter maiorem appropinquationẽ ad albedinẽ & receſſum à nigredine, & ecõuerſo: ſed intelligentia eſt quid medium ſecundũ præhabita inter duo extrema, ſcilicet actũ purum, & purã potentiam, participans naturam vtriuſque: quia habet actũ coniunctũ potentiæ: ergo intelligentias plures eſſe: ex hoc fundamento facilè perpendi poteſt, ſcilicet ex eo quòd ſunt compoſitæ ex actu & potentia.

AD horum euidẽtiam eſt ſciendum, quod in latitudine entis ſunt duo extrema, ſcilicet Deus glorioſus actu purus omnino, & materia prima pura potentia omnino: reliqua omnia ſunt intermedia, vtpotè habentia actum & potentiam: & attenditur eorũ eſſentialis, ſeu ſpecifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis: quia enim aliquid magis ſapit naturã actus, quàm aliud, & illud quàm aliud: ideo plura ſunt, & dignitas in eis eſt penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, ſcilicet actum purum: quantò enim res eſt actualior: & minus potentialis, tantò nobilior: omnes igitur formę intermedię participãt actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantùm actualitatis ſortitæ ſunt, vt adeò propinquæ ſint actui puro, quod per ſe abſque materia ſubſiſtant, vtpotè ab ea valde elongatæ: non tamen ſine admixtione potentiæ, cuius puritas eſt ratio materiæ quod ſit extremum: & inter has tanta latitudo eſt ſecundum maiorem & minorem participationem actus & potentiæ, vt vltima earum tantùm potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima, ſcilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas ſubſiſtentes elongata eſt maximè ab actu puro: propter quod cõtigit quod adeo appropinquat alteri extremo, vt materiam ipſam recipiat & ad eius eſſe trahatur. Aliæ autem formæ tãtùm potentialitatis habẽt, quod à materia dependẽt in eſſe & fieri: inter quas etiã magna latitudo inuenitur, dum quædã quibuſdã actualiores ſunt. Quod ex operibus cognoſcere potes (operatio enim facit cognoſcere formam) vnde formæ elementorum, quæ ſunt maximè potentiam habentes, vtpotè materiæ propinquiſſimæ, nullius ſunt principia operationis, niſi per materiales qualitates, ſcilicet calidiratẽ, frigiditatẽ. Formæ verò mixtorum, vtpotè eleuatiores à materia altiori mõ operãtur: ſicut adamas trahit ferrum non ratione calid:taris, aut frigiditatis, ſed ex naturæ proprietate. Formæ aũt animalium longè actualiores dignoſcuntur, cum ſeipſa mouere & alia diſcernere noſcuntur.

EX his non ſolùm percipitur, quàm facilis ſit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoſcendam, ſed etiam quod impoſſibile eſt fingere illam abſque hoc fundamẽto. Quomodo enim latitudo poteſt inueniri in eo quod actu & potentia caret? Commune eſt nanque omnibus extremis, ſi extrema ſunt, latitudinem in ſeipſis nõ cõpati: eſſent enim vlt. & non vltima, vt de ſe patet: & ideo oportet media eſſe illa, in quibus latitudo quæritur, quæ vtriuſque extremi naturam ſapiãt. Et quia intellectualem naturam, quam ex hoc, quod intellectualis eſt, ſcimus actualitatem habere, non cognoſceremus habere potentiam admixtã, niſi videremus animã noſtrã illam habere, cùm potentia æquiuocè dicatur de potentia rerum intellectualiũ, & de potentia rerũ ſenſibiliũ: & ſine potentia non poteſt intelligi multitudo ſubſtãtiarum intellectualiũ: ideo Commentator ait, quod ſi non eſſet nota natura intellectus poſſibilis, non poſſemus intelligere pluralitatem in ſubſtantiis abſtractis.

Notanda ſunt in hac litera tria. Primum eſt, hoc ex dictis Commentatoris adducitur quod ſi non eſſet nota natura intellectus poſſibilis, non poſſumus ſcire pluralitatẽ in ſubſtantiis immaterialibus. *Tertio de Anima c. 5.*

¶Secundum eſt, quòd S. Thom. non dicit animam intellectiuam eſſe adeò potentiæ participem, vt forma materialis ſit: ſed vt materia trahatur ad participandum eſſe ipſius animæ.

¶Tertium eſt: quia dicit animæ & corporis eſſe vnum & idem eſſe, quod eſt independens à corpore.

Primo dicto videtur obuiare proceſſus Ariſt. 12. Met. tex. com. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potentiæ. Sed hoc rectè intelligentibus non obſtat. Aliud eſt enim concludere numerum motorum, & aliud eſt concludere pluralitatem ſubſtantiarum intellectualium: licet enim idem ſubiecto ſint motores orbium, & ſubſtantiæ immateriales: differunt tamen ratione, adeò vt ad diuerſas ſcientias pertineat, ſecundum Cõmentatorem 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum vt ſic concludi poſſit: non tamen pluralitas ſubſtantiarum intellectualium vt ſic. Intendunt igitur Auerrois & S. Thom. quod intelligentiarum, inquantum intelligentiæ ſunt, multitudo nõ niſi per notam naturam intellectus poſſibilis diſcernitur à nobis: licet earum, inquantum motrices ſunt orbium, ex ſuorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quòd venatio illa ſuppoſita notitia habita in libro de Anima vbi radicaliter innotuit pluralitas ſubſtantiarum intellectualium poſſibilis quærit ex numero motuum, quot ſunt. Quòd autem ibi ſupponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, poteſt perſuaderi ex eo, quod ſupponitur ibi, ſcilicet motores proprios orbium eſſe proportionatos ſuis orbibus: ita vt vnus vnum tantùm moueat orbem, & ſi ſtella adderetur, vel non moueret, vel tardius (vt dicitur ſecundo Cæli) textu com. 71. Talis enim proportionis, ſeu commenſurationis, cùm alterum extremum ſit res materialis, ſcilicet orbis, reliquum extremum à potentia omnino denudatum putandum non eſt: imò à ſano intellectu non eſt intelligibile. *T. c. 43.* *Com. 6.* *T. c. 71.*

Propter ſecundum intelligendum eſt inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerſo, intelligibilium, ſcilicet & ſenſibilium. Ordo ſenſibilium materialis eſt materiam ſibi neceſſariò vendicans: omnes enim ſubſtantiæ ſenſibiles materiam habent, licet diuerſimodè: vt dicitur octauo Met. tex. com. 3. & 15. Ordo intelligibilium immaterialis eſt, & à materia non dependens. Intelligibile enim eſt vnumquodque per ſeparationem à materia: vbi dicitur 3. de Anima tex. com. 11. Cùm ergo materia ſit ſub aliqua forma ſenſibilis ordinis, cuiuſmodi eſt omnis forma habens omnes vires ſuas ſenſibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipſa enim ad illud genus pertinet. Cum verò ſit ſub forma intelligibilis ordinis, extra limites ſuos aſcendit & trahi dicitur ad id quod capacitatem eius tranſcendit, ſcilicet eſſe rei à ſe non dependentis: & quia ſupremum infimi attingit infimum ſupremi ſecundum doctrinam Dioniſij in libro de Cæleſti hiera. cap. ideo ſupremum inter ſenſibilia homo, ſcilicet ſeu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: ſcilicet animæ intellectiuæ, & eius eſſe participat: & propter hoc dicitur, quòd materia trahitur ad eſſe eius, eleuatur enim materia ad ſuperius. *T. c. 3. & 15. & 14.* *T. c. 11.*

AD euidentiam tertij adducendæ ſunt rationes Scoti contra hoc dictum S. Thomæ, vt magis veritas eluceſcat. Scot. in quolibet q. 9. & 4. ſen. diſt. 43. quæſt. 1. ſex motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæſtione vtrum corruptum per potentiam diuinam poſſit idem numero redire. in qua tam ipſe, quàm Scotus vbi ſupra S. Thom. opinionem non ſuam attribuunt de eo, quòd ibi quærit: & hoc quia locuti ſunt non tota lege perſpecta, & iuxta Ariſt. ad pauca reſpicientes de facili enuntiant. *Num eſſe animæ ſit etiam ipſius corporis* *Sco. quo. q. 9. 4. diſ. 43. q. 1.*

¶Arguit ergo primò in propoſito ſic, Eſſe animæ & hominis eſt idem: ergo anima coniuncta corpori non eſt perfectior ſeipſa extra corpus, Conſequens eſt contra S. Thom. prima parte, q. 69. vbi dicit animam habere perfectiorem ſtatum in corpore: quàm extrà. Conſequentia autem probatur: quia nihil habens idem eſſe, ex hoc ſolo eſt perfectius, quòd aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: communicare enim licet ſupponat perfectionem in communicante, non tamen dat illam ei: modo anima in corpore ſit ſemper retinet idem eſſe: nihil in corpore plus habet, niſi quod communicat eſſe ſuum corpori: ergo ex hoc non eſt perfectior ſeipſa ſeparata. Et confirmatur: quia ex hoc ſolo quòd cauſa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non eſt imperfectior ſeparata, ſi idem eſſe retinet: nihil enim amiſit niſi ſui communicationem corpori. *Primò.* *Confirmatio.*

¶Præterea, Anima habet idem eſſe cum homine: ergo homo non eſt perfectior in eſſendo ipſa anima in eſſendo. Antecedens eſt falſum: conſequentia verò probatur quia quæcunque habent omnino idem eſſe ſunt æquè perfecta in eſſendo, vel ſaltem id, cui cõmunicatur illud eſſe non eſt perfectius in eſſendo cõmunicante. *Secundo.*

¶Præterea, Homo, vt homo, eſt tertium ens realiter diſtinctum ab vtraque ſui parte, ſcilicet anima & corpore: ergo habet proprium eſſe aliquid ab eſſe partium: & conſequenter non eſt idem eſſe animæ & hominis. Tenet conſequentia, quia diſtinctum eos debet habere diſtinctum eſſe.

Quartò. ¶ Præterea, Eſſe hominis in morte corrumpitur, eſſe aũt animæ nõ corrumpitur: ergo eſſe animæ & hominis nõ ſunt idẽ. Conſequentia plana eſt, & antecedẽs probatur, quia ſicut generatio terminat ad eſſe cõpoſiti, ſcilicet hominis: ita corruptio ad eſſe ipſius.

Quintò. ¶Præterea, Homo poſt mortem nõ manet: ergo nec eſſe eius. Tunc vltrà, Eſſe hominis non manet poſt mortem: ergo eſſe animæ & hominis non eſt idem: cum eſſe animæ remaneat. Proceſſus totus clarus eſt excepta prima conſequentia, quæ probatur ex eo q nullius actuale eſſe inuenitur, cùm illud cuius eſt, non inuenitur.

Sextò. ¶Præterea, In homine eſt alia forma præter animam: ergo in ea eſt aliud eſſe præter eſſe animæ. Conſequentia eſt nota: quia quælibet forma habet proprium eſſe: antecedens verò aliàs probatum eſt.

1. par q. 76. a. 4. q. de a q. 9. quol. 11. q. 5 1. par. q. 76. ſupr. 3. & 4. Potetia Dei. q. 3. & a. 9. neque forma elementorũ 1. q. 76. a. 4. b. Differẽtia. Inter hominem & alia compoſitum materialia.

Antequam ad argumenta hæc reſpondeatur, aduertas primò, fundamentum S. Tho. vniuerſaliter eſſe, in omni compoſito non inueniri niſi vnũ eſſe ſubſtantiale actualis exiſtentiæ, de quo nũc ſermo eſt eo q vnam tantùm formam ſubſtãtialem in compoſito tenet, ab vna enim forma non eſt niſi vnum eſſe ſubſtantiale. Sed inter eſſe hominis & eſſe aliorum diuerſitas eſt, quòd licet tã eſſe hominis, quàm aliorum primò ſit actus ſuppoſiti, vt quod in homine: tamen totum compoſitum mendicat illud eſſe à forma: cuius eſt primò actus, vt proprij & completi principij: in aliis verò compoſitis forma mendicat illud à compoſito. Et eſt ratio diſparitatis: quia in ſolo homine, qui ſupremum tenet locum inter ſenſibilia, ordo inferior, ſenſibilis ſcilicet, trahitur ad ordinem ſuperiorem intelligibilem & immaterialem. Vnde eſſe hominis, cũ ab anima intellectiua fluat, immateriale & alterioris ordinis, quã homo, ſicut & ipſa anima: & ideo homo mendicat illud ad anima: cui eſt propriũ: vtpotè ad ſuum pertinens genus: & inde eſt q poſt mortem hominis anima remanet, eſſe etenim proprium independens erat à compoſito corrupto: & ſic illud retrahendo ad ſe ſubſiſtit. Cæterorum verò eſſe, cùm ſint eiuſdem ordinis cũ cõpoſitis, quibus attribuuntur, ſicut & formæ à quibus fluũt, formæ ipſæ mẽdicant à compoſitis, ſicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in compoſitis ſunt. vnde corruptis compoſitis ipſæ (cum ſine exiſtentia remanere non poſsint) deſinunt ſtatum.

Aduerte ſecundò pro reſolutione argumentorum tres propoſitiones. Prima eſt. q cùm duplex ſit perfectio rei prima ſcilicet & ſecunda, res creata potens cauſare, etſi non efficiatur perfectior ſecũdũ deſectionem primã, ex hoc q actu, cauſat, efficitur tñ perfectior ſecundũ perfectionẽ ſecunda. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo q eſt magis in actu res actu cauſans re in potẽtia cauſante. operatio enim eſt actus ſecundus cauſæ, perfectio autem actualitatem ſequitur, ſicut imperfectio potentialitatem. Secundò patet ex eo quod vnũquodque eſt perfectius coniunctũ ſuo fini, quàm ſeparatum ab illo: res autem actu operans coniuncta eſt ſuo fini intraneo, qui eſt operatio: iuxta illud ſecundi de Cælo & mundo

T. c. 17. tex. com. 17. Vnumquodque eſt propter ſuam operationem. Tertia patet idem, q vnumquodque quantò eſt ſimilius Deo, tantò perfectius eſt: res autem actu cauſans eſt ſimilior Deo, quam nõ actu cauſans: quia non ſolùm aſsimilatur Deo ſecũdum hoc, quòd eſt, ſed etiam ſecundum hoc, quòd eſt communicare ſe aliis.

Libro de Hebdomadib. 1. q. 5. ar. 1. Ad primũ 1. q. 6. ar. 3. 6. Triplex perfectio rei.

¶Secũda propoſitio eſt, Res eſt perfecta ſimpliciter non propter perfectionem primam, ſed propter vltimam. Hoc traditur à Boëtio in libro de Hebdomadibus, dicẽte, Intueor in rebus aliud eſſe, quòd ſunt, & aliud eſſe, quòd bona ſunt: & declaratur à S. Thoma, prima parte. quæſt. 5. arti. 1. ad primum.

¶Ad cuius intellectum nota, q, vt idem dicit prima parte, q. 6. art. 3. triplex eſt perfectio, rei, ſ. prima, ſecundum quam res conſtituitur in ſuo eſſe, ſicut prima perfectio hominis eſt eſſe ſuum ſubſtãtiale. Secunda verò eſt, ſecũdum quam eſt potẽs proximè ad ſuas perfectas operationes: ſicut vires animæ & habitus eas informantes, quibus homo in perfectã operationẽ poteſt exire. Tertia autẽ perfectio eſt, ſecundum quã coniungitur ſuo fini: ſicut ſpeculatio, quæ hominem ſubſtantiis ſeparatis vnit. Manifeſtum eſt aũt, non eſſe hominem ſimpliciter perfectum, qui ſola naturæ bonitate gaudet: aut qui à proprio ſine procul eſt, vnde ordo entis ſimpliciter ad ens, ſecundum quid oppoſitus eſt ordini perfecti ſimpliciter ad perfectũ ſecũdũ quid: ſecundũ namque eſſe ſubſtãtiale homo ens ſimpliciter dicitur, perfectus autẽ ſecundũ quid: ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet, niſi quia eſt homo perfectus, non aſſeritur ſimpliciter, ſed cũ additione dicimus, q eſt perfectus ſecundũ eſſe ſubſtantiale. ſecundũ verò eſſe accidẽtale. quale eſt habituum & operationũ, ens ſecundũ quid homo dicitur, perfectus autem ſimpliciter. nihil enim tunc ſibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominẽ exiguntur. Patet ergo intenta propoſitio, quod ſcilicet res eſt perfecta ſimpliciter ex vltima perfectione.

Oppoſito modo dicitur ordo entis ſimpliciter. & ordo perfectionis ſimpliciter.

¶Tertia propoſitio eſt iſta, Realis pars eſſentiæ perfectior eſt in toto exiſtens, quàm ſeparata: & declaratur ſic, Vnumquodque eſt perfectius, cùm eſt in complemento ſui eſſe ſpecifici, quàm cùm deficit ab illo. pars autem eſſentialis, quando eſt in toto, eſt in cõplemento ſuæ ſpeciei, ad cuius integritatem eſſentialiter ordinatur: cùm autem eſt ſeparata ab eo, tam cum eſſe completo ſpeciei non eſt natura ſpecifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur eſt in toto pars eſſentialis, quàm ſeparata.

¶Ex quibus ad propoſitum deſcendendo, dicimus perfectiorem ſtatum habere animam intellectiuam in cõpoſito, quàm extra: eo q quãdo eſt cõiuncta corpori, habent nõ ſolum perfectionẽ primã, quæ eſt eſſe, ſed etiam perfectionem ſecundam, influendo vires ſuas corpori, & communicãdo ſe: & ſic ſimilior eſt Deo, quam ſeparata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis ſit: ſicut cor motum ſimilius eſt Deo, quam non motum, licet Deus ſit omnino immobilis, perfectio enim eorum conſiſtit in hoc.

¶Eſt prætetea perfectior in corpore: quia in eo habet completum eſſe ſpecificum, quod nõ niſi partialiter obtinet ſeparata. quamuis enim integrum eſſe exiſtentiæ retineat ſeparata. quod in compoſito habebat: non tamen habet tunc integrum eſſe eſſentiæ completum in ſpecie eo modo, quo nata eſt habere, ſcilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, ſed eſſentialiter ordinatur: vnde falſum eſt, animam ſeparatam retinentem, idẽ eſſe actualis exiſtentiæ, & nihil niſi ſui communicationem ex ſeparatione perdidiſſe: amiſit enim eſſe quidditatiui ſpecifici integritatem, quandoquidem in ſua ſpecie integra non manet: vnde & beatus Tho. in quæſtionibus de anima, q. 1. ad 16. ait principia eſſentialia alicuius ſpeciei ordinari, non ad eſſe tantum, ſed ad eſſe huius ſpeciei. Licet igitur animal poſſit per ſe eſſe, non tamen in complemento ſuæ ſpeciei eſſe ſine corpore. *q. de a. q. 1. 16.*

Ad primum. AD primum ergo argumentorum negatur conſequentia. Cuius probationem patet ex prima propoſitione aſſumere falſum: licet enim communicare ſupponat primam perfectionem, in communicante, tamen perficit ipſam perfectionem ſecunda, qua res perfectior ſimpliciter dicitur: imo apud Dionyſium ſupremum, quod participant creaturæ, de Deo eſt, quòd cõmunicatiuæ ſunt.

¶Dicitur ſecundò, q etiam minor probationis eſt falſa, ſ. quòd anima ſeparata hoc ſolo careat, ſcilicet communicatione ſui, vt patet ex tertia propoſitione: caret enim integritate ſpecifici ſui, eſſe: & hoc eſt primum & principale quod reddit imperfectiorem animam ſeparatam: adeo namque caret perfectionibus ſecundis, quia caret integritate ſpecifica, & non econuerſo. *Ad confirmationem.* Ad confirmationem patet ex prima propoſitione: quia cauſa creata ex hoc, quòd cauſat, habet perfectionem ſecundam, cuius priuatio imperfectio magna eſt: & in propoſito aliquid plus eſt: quia anima ſeparata non ſolum deſinit communicare ſe, & vires ſuas: ſed eſt in ſtatu tali, in quo impeditur à ſui & virium ſuarum cõmunicatione, & hoc eſt ſignum imperfectionis non modicæ: & eſt ea, quam diximus, ſcilicet ſeparatio a completo eſſe quidditatiuæ ſuæ ſpeciei: vt expreisè habetur à Sancto Thoma, in quæſtione de ſpiritualibus creaturis, quæſt. 5. ad quintum. *q. de ſpiritualibus crea. q. 3. 5.*

Ad ſecundum. ¶Ad ſecundũ negatur cõſequẽtia. Ad probationẽ dicitur q cum eſſe ſit duplex, quidditatiuum & exiſtentiæ actualis: primũ nõ remanet in anima niſi partialiter. homo verò habet illud integraliter: & ſecundum tale eſſe homo eſt perfectior in eſſendo. Quo ad eſſe autẽ exiſtentiæ poteſt dici homo perfectior, quo ad modum habendi hunc, ſcilicet quia habet illud vt ſuppoſitum. anima autem ſecundum alium modum perfectior dici poteſt: inquantum. ſ. tale eſſe eſt ſibi, & non homini proprium, modo ſupra declarato: vnde ſe habent in hoc homo & anima ſicut excedens & exceſſum.

Ad tertium. ¶Ad tertium negatur conſequentia, de eſſe actualis exiſtentiæ loquendo: non enim res diſtincta realiter ab alia habet aliam exiſtẽtiam ab illa: iam enim dictum eſt, partes & totum habere idem eſſe. Conceditur autem cõſequentia de eſſe eſſentiæ: ſed hoc noſtro fauet propoſito.

Ad 4. ¶Ad quartum dicitur ſicut antè, quòd ſi in antecedente ſit ſermo de eſſe eſſentiæ, verum aſſumitur in prima eius parte, ſed nõ in ſecunda: liquet enim ex ſupradictis, quòd eſſe ſpecificum completum animæ corrumpitur

¶Si autem ſit ſermo de eſſe exiſtentiæ, poteſt dupliciter intelligi. Primò. q eſſe actualis exiſtentiæ hominis deſinat ſimpliciter & ſic eſt falſum: retrahit enim anima illud ad ſe. Alio modo põt intelligi, quòd eſſe hominis in morte deſinat eſſe hominis. id eſt deſinat informare hominem. & hoc modo conceditur: ſicut enim de generatione hominis ſpecialem ſermonem facimus, & non ſic de cæterorum propagatione animalium, dicente Ariſto. in ſecundo de Generatione animalium, cap. 3. quòd intellectus tantùm venit ex intrinſeco, & ipſe ſolus eſt diuinus, eo quòd operatio ſua non habet communicationem cum operatione corporali omnino. ita de corruptione eiuſdem ſpecialis ſermo eſſe debet, dicente eod. 12. Met. tex. com. 17. quòd in quibuſdam nihil prohibet formã remanere põſt, vt ſi eſt anima talis: non omnis forſan, ſed intellectus. *Cap. 3. T. c. 17.*

Ad quintum. ¶Ad quintũ negatur prima cõſequentia. Et ad probationem vtendo diſt

diſtinctione facta dicitur, quòd cum eſſe actuale hominis dupliciter ſumatur, ſcilicet ſecundum ſe, ſeu ſimpliciter. Alio modo prout eſt huius: primo modo remanere non eſt impoſsibile corrupto homine: ſecundo modo non eſt intelligibile, quòd remaneat: nullius ergo rei eſſe actuale manet, vt eius eſt, quãdo id cuius eſt, non inuenitur. poteſt tamẽ ſimpliciter inueniri: & ratio eſt in propoſito ſæpè iam dicta: quia id eſſe non eſt proprium homini, ſed animæ: ideo oportet quòd inueniatur ſemper quando eſt id, cuius eſt proprium: etſi deſignat id, cuius erat vt communicatum.

Ad ſextum.

¶ Ad ſextum negatur antecedens. Ad probationes verò alias factæ ſunt reſponſiones aliàs datæ: relinquitur igitur verum eſſe de eſſe actualis exiſtentiæ, quòd vnum omnino eſt eſſe animæ intellectiuæ, & hominis, quod ſecundum ſe independens eſt à corpore, vtpotè non cauſatum ab illo: quia non eſt eductum de potentia materiæ, licet prout eſt huius, ſcilicet hominis, non niſi in corpore inueniri poſsit.

CAPVT VI.

Quidnam ſit Eſſentia Dei: quænam item ratione in ſimplicibus ſubſtantiis ſeparatis, & à quo genus & differentia ſumendum ſit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Eſſentia diuina eſt ip, ſum eius eſſe.

HIS viſis, patet quomodo eſſentia inuenitur in diuerſis. Inuenitur autem triplex modus habendi eſſentiam in ſubſtantiis: aliquid enim eſt ſicut Deus, cuius eſſentia eſt ipſum ſuum eſſe: & ideo inueniuntur aliqui Philoſophi dicentes, quòd Deus habet eſſentiam quia eſſentia eius non eſt aliud, quàm eſſe eius.

¶ Hoc eſt principiũ capituli ſexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de eſſentia Dei. In ſecunda de eſſentia intelligentiarum & animæ. In tertia oſtenditur, quomodo iſta ſe habeãt ad intẽtiones logicas. In quarta replicatur de eſſentiis compoſitis. De eſſentia ergo Dei poſiturus duas concluſiones, & excluſurus duos errores ponit primam concluſionem affirmatiuam talem, Eſſentia in Deo ſignificat ipſum eſſe eius: Hanc concluſionem non aliter, quàm ex ſupradictis deducẽdo ponit: fuit namq; ſuprà probata, & ab omnibus eſt conceſſa. Eſt autem intellectus concluſionis, quòd eſſe actualis exiſtentiæ diuinum eſt ipſa quidditas eius: ita ꝙ prædicatur de Deo ſicut prædicatũ primi modi dicẽdi per ſe: ita ꝙ iſta, Deus eſt, eſt in primo modo perſeitatis: quod de nullo alio à Deo communis via fatetur: dato etiam, quòd eſſe & eſſentia in creatura teneatur eſſe idem realiter, & quia ipſum exiſtere eſt eſſentia Dei: ideo à quibuſdam Platonicis, ſcilicet dicitur, quòd Deus non habet eſſentiam, quaſi pura exiſtentia ſit.

Cap. 5. in princ. & circa medium.

Deus nõ eſt in genere.

Et ex hoc ſequitur, quod ipſe non ſit in genere: quia omne quod eſt in genere, oportet quod habeat quidditatem præter eſſe ſuum: cum quidditas, aut natura generis, aut ſpeciei non diſtinguatur ſecundum rationem naturæ in illis, quorum eſt genus, vel ſpecies: ſed eſſe eſt in diuerſis diuerſimodè.

¶ Hic ponitur ſecunda cõcluſio & negatiua, Deus nõ eſt in genere: Probatur in litera ex antedictis ſic, Omne ꝙ eſt in genere, habet quidditatẽ præter ſuum eſſe: Deus non habet quidditatẽ præter ſuum eſſe: ergo Deus nõ eſt in genere. Minor eſt cõcluſio præcedens: Maior probatur ſic. Omnia quæ ſunt in genere, indiſtincta ſunt in eſſentia generis, vel ſpeciei: diſtincta autem per diuerſimodè habere eſſe illius naturæ genericæ, vel ſpecificæ: ergo eſſe naturæ genericæ, vel ſpecificæ eſt præter naturam ipſam genericam, vel ſpecificã: & ſic omne quòd eſt in genere, habet naturam præter ſuũ eſſe. Antecedens huius conſequentiæ eſt de ſe notum: homo enim & Leo, ſunt indiſtincti in natura animalis: diſtinguũtur autem inter ſe per hoc, ꝙ diuerſimodè habent eſſe animatum, genus enim diuerſum habet eſſe in ſpeciebus: Similiter Socrates, & Plato indiſtincti ſunt in natura humana: diſtinguuntur autem inter ſe, quia habent diuerſum eſſe humanum: non enim eſt intelligibile, ꝙ homo habeat idem eſſe in Socrate & Platone. Conſequentia verò patet ex eo, quod videtur imaginabile, quòd id, quo aliqua diſtinguuntur, non ſit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, ꝙ ad intẽtum huius rationis ſufficit, quòd eſſe ſit præter eſſentiã, id eſt præter cõceptum quidditatiuũ: ſic enim ſufficit differre principium conuenientiæ a principio differentiæ, vt patet de genere & differentiis, quorũ altero cõueniunt, alteris differũt ſpecies: & quia in ſolo Deo eſſe eſt de cõceptu quidditatiuo, ideo ſolus Deus extrà genus ponitur. Sed quoniam eſſe ideo eſt præter conceptum quidditatiuum, quia eſt diſtinctũ realiter ab eſſentia: & ideo eſt de conceptu quidditatiuo, quia eſt idem realiter eſſentiæ: ideo ex hac radice, ſcilicet, ꝙ eſſe & eſſentia ſunt idem realiter, in Deo procedere dicitur, quòd Deus non ſit in genere. Nec te moueat, quòd ratio iſta digredi videtur ab eſſe actualis exiſtentiæ ad eſſe quidditatiuum: quandoquidem in Minore eſt ſermo de eſſe actualis exiſtentiæ & poſtmodum in probatione Maioris: quam oportet de eodem eſſe loqui, tranſitur ad eſſe quidditatiuum, cùm dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in eſſe diuerſo: hoc enim verificatur de eſſe quidditatiuo ſpecificè accepto, homo namque & Bos conueniunt in animali, & diſtinguuntur differentiis ſpecificis, quibus animal in eis diuerſum eſſe ſpecificum acquirit. Propter hoc, inquam non oportet turbari: quoniam (vt in hoc patebit capi.) differentiæ naturam genericam non diuerſificant, niſi in ordine ad diuerſum eſſe actualis exiſtentiæ: & ideo mira ſubtilitate S. Th. digreſſus non eſt primam rationem diſtinctionis naturæ genericæ in inferioribus antecedens: hoc autem infrà melius intelligetur cum communiſsima regula aſsignabitur, vnde ſumantur genus & differentia.

In hoc ca. c.

Quomodo verũ ſit, quod in Deo eſſe ſit de conceptu quidditatiuo ipſi°, ſecundo cõtra Gẽ. c. 25.

AD euidentia eius, quòd hic ſupponitur, ſcilicet, quòd in Deo eſſe eſt de cõceptu quidditatiuo: quia eſt idem eſſentiæ, nota tres propoſitiones Prima eſt, Quidditas quæ in ſua exiſtẽtia actualis, non eſt ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter vnico medio ſumpto ex ſecundo cõtra Gentiles, c. 25. ſic, Omnis quidditas in genere limitata eſt eſſentialiter deſignabilis per differentiam, à qua mendicat eſſe in actu: nulla quidditas eadem ſuę actuali exiſtentiæ eſſe eſſentialiter deſignabilis per differentiam, à qua mendicat eſſe in actu: ergo nulla quidditas eadem ſuæ actuali exiſtentiæ eſt ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim eſt eſſentialiter determinabile per differentias, rationale, ſ. & irrationale, & ab eis mendicat eſſe in actu, cum impoſsibile ſit eſſe animal in actuali exiſtentia, niſi ſit rationale, vel irrationale: ſimiliter color eſſentialiter eſt determinabilis per ſuas differentias, per quas exiſtentiam actualem ſortitur: non enim poteſt inueniri color, niſi albus, vel niger, &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex ſe: quomodo nanque exiſtentia actualis mendicabit eſſe in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat eſſe in actu ab aliqua differentia formaliter cum eſſe in actu nihil aliud ſit, quàm habere exiſtentiam actualem: ſequetur quod exiſtentia actualis habebit exiſtentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à ſe: ſicut animal per rationale formaliter acquirit exiſtentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo, &c.

Secunda propoſitio eſt iſta, Exiſtentia actualis ad nullum genus determinata, eſt purum eſſe: iſta patet ex ſimilibus: ſi nanq; animal nõ ſit determinata ad aliquam ſpeciem, purũ animal erit: & albedo ſi non ſit coarctata in aliquo ſubiecto, pura albedo erit: ita & eſſe ad nullius naturæ prædicamẽtalis capacitatẽ determinatum, purum eſſe neceſſe eſt: & ſi abſtractio huiuſmodi eſt per opus intellectus, etiam puritas ipſa eſt ſecundum rationem. Si autẽ fuerit ſecundum rem, & puritas ipſa eſt ſecundũ rem, vt de ſe patet.

Tertia propoſitio eſt iſta, eſſe eſt de conceptu quidditatiuo puri eſſe tantùm. Patet iſta quo ad vtranque expoſitionem, & quo ad primam quidem: quia non eſt intelligibile quòd de puro eſſe non prædicetur quidditatiuè, illud oportet eſſe, ipſum eſſe, cum purum eſſe ponatur. Quòd autẽ cætera non recipiant eſſe in ſuis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, quòd cùm eſſe non habeant in ſua puritate, ſed ſuis quidditatibus coaptatum poſſunt ſecundum ſuas quidditates abſque eſſe, & non eſſe diffiniri. Ex his deducitur intentum ſic, ideo exiſtentia eſt de conceptu quidditatis rei, quia res illa eſt purum eſſe: ideo autem res illa eſt purum eſſe: quia non eſt ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non eſt ad genus limitata, quia eſt idem cum ſua exiſtentia: igitur de primo ad vltimum adeo exiſtentia eſt de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa eſt eadem ſuæ exiſtentiæ.

¶ Et quoniã ſi affirmatio eſt præcisè cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis ex hoc, quòd res creata non eſt eadem ſuæ exiſtentiæ eſſe non eſt de eius conceptu quidditatiuo. Vnde cùm Deus glorioſus ſit ſuum eſſe, ipſe nihil eſt aliud, quàm ipſum eſſe ſecundum rem ſeparatum à naturis prædicamentalibus à ſua puritate ſubſiſtens.

Deus nõ eſt ipſum eſſe omniũ quo res formaliter ſunt.

Nec oportet, ſi dicimus quòd Deus eſt eſſe tantùm, vt in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerunt eſſe illud eſſe vniuerſale, quo qualibet res formaliter eſt. Hoc enim eſſe, quòd Deus eſt huius conditionis, eſt vt nulla ſibi additio fieri poſſit. Vnde per ipſam ſuam puritatem eſt eſſe diſtinctum ab omni eſſe: propter quod in commento nonæ propoſitionis libri de cauſis dicitur, quòd indiuiduatio primæ cauſæ, quæ eſt eſſe tantùm eſt per puram bonitatem eius. Eſſe autem commune ſicut in intellectu ſuo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu ſuo aliquam præciſionem additionis quaſi hoc eſſet, nihil poſſet intelligi eſſe, in quo ſuper eſſe aliquid adderetur.

¶ Hic excluditur Primus quorundam error talis: ſ. Deus eſt commune eſſe omniũ: imaginati ſunt iſti, ꝙ cùm omnia cõueniant in hoc, ꝙ habent eſſe ipſum eſſe omniũ, quo res formaliter ſunt in cõi ſeu vniuerſali ſit ipſe Deus glorioſus. Moti ſunt aũt tali rõne, Eſſe nulla additione ſpecificatum eſt eſſe commune: Deus eſt eſſe

Prima ratio. ¶ Arguit ergo primò ſic Sapiētia & bonitas abſolutè diſtinguuntur formaliter ea natura rei:ergo ſapiētia infinita & bonitas īfinita diſtinguūtur formaliter ex natura rei:Antecedēs eſt euidēs. Conſequētia aūt ꝓbatur:q̄a infinitas nō variat rationē formalē eius, cui addit̄. In quocunq; enim gradu perfectionis ſuę latitudinis intelligat̄, perfectio aliqua ſemꝑ retinet eandē rōnē formalē, vt patet in omnibus. Si igit̄ ſapiētiæ & ſapientiæ infinitæ eſt eadē ratio formalis, & ratio formalis ſapiētiæ diſtinguit̄ eſt natura rei à ratione formalis bonitatis: neceſſariò ſequitur ꝙ ratio formalis ſapiētię infinitæ non includat ex natura rei rationē formalem bonitatis.

Secūda. ¶ Præterea, Diſtinctio præcedēs rationem primi diſtinctiui nō eſt per tale diſtinctiuum: ſed diſtinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionē, quæ eſt primum diſtinctiuū ſecundū rationem, ergo, &c. Probatur Minor: quia ſi nulla diſtinctio eorum præcederet, non magis diſtinguerentur intellectione, vt intellectio eſt, quam ea, vt natura eſt. Quicquid enim diſtinguitur intellectione, vt eſt omnino indiſtincta à natura, diſtinguitur etiam natura.

Tertia. ¶ Præterea, Illa quæ formaliter diſtincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent diſtinctionem, vt exiſtentem: ſed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter diſtinctæ ab ipſo Deo intellectu intuitiuo: ergo habent diſtinctionem vt exiſtentem in eis. Talis non poteſt eſſe diſtinctio rationis: oporteret enim intellectum diuinum ſua intuitione cauſare aliquam relationem rationis in ſua eſſentia, vt exiſtentem: quod eſt abſurdum, igitur talis diſtinctio eſt ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abſtractiuum. Minor verò eſt clara de ſe.

Quarta. ¶ Præterea, Deus intelligit eſſentiam ſuam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas diſtinguntur ante omnē actum intellectus. Tenet conſequentia: quia diſtinctio obiectorum præuenit diſtinctionem actuum, ſicut cauſa effectum.

¶ Præterea, Bonitas & veritas in Deo nō diſtinguuntur ex natura rei. ergo ſunt formaliter ſynonyma. Conſequens eſt cōtra te: conſequentia autem probatur: quia bonitas & veritas nō ſignificant niſi ipſas puras perfectiones in re nullo modo diſtinctas in ea.

[illegible]ta. ¶ Præterea, Inter perfectiones diuinas eſt ordo demonſtratiuus quo doctores vnam ex alia demonſtrant: eſt etiam diſtinctio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur enim quòd ſapientia non prædicatur formaliter de bonitate: eſt & æqualitas ſecundum Aug. 15. de Trinitate: igitur diſtinguuntur ea natura rei. Vt quid enim doctores implent tot quinternos, ſi omnia ſunt idem formaliter? Pręterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita quòd Deus intellectum intelligit & non vult: voluntatem autem vult & nō intelligit: ergo inter perfectiones diuinas eſt diſtinctio ex natura rei.

[illegible]. ¶ Præterea, Ad complementum doctrinæ, diſtinctio fundans diſtinctionem realem non dependet ab opere intellectus: ſed diſtinctio perfectionum diuinarum fundat diſtinctionem realem emanationum diuinarum: igitur eſt ex natura rei: & non ex intellectus operatione, &c. Hæc de ſecundo.

CONCLVSIO.

Perfectiones exiſtentes in Deo ſecundum ſe, diſtinguuntur, virtualiter tamen ſiue fundamentaliter. in eodem vero, vt terminat actum intellectus, diſtinguuntur ratione ſed actualiter.

QVO AD Tertium præmiſſa Trinitate perſonarū declarandæ ſunt tres propoſitiones, in quibus conſiſtit ſententia. S. Tho. & veritas. Prima eſt, In Deo ſecundum ſe nulla eſt diſtinctio actualiter. Secunda eſt, In Deo ſecundum ſe eſt diſtinctio rationis virtualiter ſeu fundamentaliter. Tertia eſt, In Deo, vt terminat actum intellectus noſtri, eſt diſtinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidētiā primæ propoſitionis ſciēdū eſt, ꝙ aliud eſt iudiciū de rationibus formalibus rerū in propriis naturis, & aliud eſt iudicium de rationibus formalibus earundē in re aliqua ſuperioris ordinis formaliter exiſtentibus. Res enim in propriis naturis ideo ſecluſo omni opere intellectus diſtinguūtur formaliter: quia ſe mutuò nō includūt in ſuis formalibus rationibus. Ideo aūt ratio formalis vnius nō eſt alterius: quia quælibet earū ita eſt ipſa. quòd nō altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus deſiccatiua in propriis naturis diſtinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita eſt calefaciendi principiū, ꝙ non deſiccandi & econuerſo. Res autem adunatæ in aliquo ſuperioris ordinis, ſicut in vna ſimplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formaliter adunantur: ſicq; diſtinctione formali ex natura rei neceſſe eſt careant, cū deſit ibi talis diſtinctionis radia iam dicta, limitatio ſcilicet illa, quælibet earū ita eſt ipſa, ꝙ non altera: neutra náq; earum, cùm ſunt taliter vnitæ, eſt magis ipſa quā alia. Verbi gratia, proſequendo exemplum datum, Virtus calefactiua & deſiccatiua in luce Solis formaliter inuentæ ſicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis ratione formali indiſtinctè formaliter ſunt: ita quòd aſsignata completa Solaris lucis diffinitione, non ſit opus vltra earum quærere diffinitiones. Completa enim diffinitione, Solaris lucis, eam in ſua celſitudine, qua inferiora indiſtinctè in ſeipſa actu accipit, cum declaret propter adæquationem, quę debet eſſe inter diffinitionem & rem diffinitā, virtutem eius calefactiuā & deſiccatiuam manifeſtat, quandoquidem virtus eius calefactiua non magis eſt ipſamet, quam ſit ſua & virtus deſiccatiua, & econuerſo. Cùm autē ſecundum Dyoniſium quinto capitulo de Diuinis nominibus, perfectionis ſimpliciter ſint in Deo non ad proprias naturas definitæ, ſed ad ipſius eſſe illimitationem eleuatæ: conſequēs eſt, vt ſicut omnes ī vna ſimpliciſsima re formaliter adunantur, ita in illis ſimpliciſsima ratione formali indiſtinctè formaliter ſint. Et ſicut ſapientia diuina non magis eſt ſapientia, quàm bonitas & veritas & ipſum eſſe diuinum & econtra: ita ratio formalis ipſius eſſe diuini non magis includit ipſum eſſe, quam ſapientiam & bonitatem. Si enim adæquata diffinitio illius rei ſimpliciſsimæ, quæ Deus eſt daret̄, in illa vnica ratione formali quicquid eſt Deus, includeret̄ formaliter: aliter diffinitio celſitudinem diffiniti non adæquaret, vnde & ipſe Deus glorioſus, q̄ ſeipſum ꝑ modū ſui intelligitur, vnicā tantū rationē formalem format, Verbum ſcilicet.

¶ Potes ergo ſuper hæc arguere ſic, Quæcunque formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipſius Dei non diſtinguuntur formaliter ex natura rei: ſed perfectiones diuinæ ſecluſo omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipſius: ergo, &c. Probatur Minor: quia non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quam perfectiones ſimpliciter in Deo: ſed illæ adunantur formaliter, vt ex ſe patet, & ab aduerſariis conceditur: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

Secunda ratio. ¶ Secundò principaliter ꝓ prima propoſitione arguitur ſic, Omnis actualis diſtinctio ex natura rei fundatur ſuper actuali oppoſitione ex natura rei. ſed inter perfectiones nulla eſt actualis oppoſitio ea natura rei ergo. Maior habetur ex 10. Met. tex. con. 24. *T. c. 24.* Minor probatur inductione, ꝙ enim ibi nō ſit oppoſitio cōtradictoria, neque priuatiua formaliter, ex eo ꝙ patet ꝙ vtriuſque oppoſitionis alterū membrū eſt formaliter negatio, quā ponere in Deo formaliter, nefas eſt. Nec ſufficit, ꝙ ſit ibi negatio fundamentaliter: quoniam diſtinctio actualiter exigit actualiter oppoſitionem: oppoſitio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppoſitione. Quòd autem non ſit oppoſitio inter eas contrariè, patet ex eo, ꝙ alterum contrariorum ſemper eſt defectiuum 10. Metaphyſ. tex. cō. 16. *T. c. 16.* Quòd verò non ſit oppoſitio relatiua inter illas, ex ſe manifeſtum eſt. Nec obſtat, ꝙ ex hoc ſequi videtur, ꝙ in Deo non ſint multæ perfectiones, ſed vna tantùm, puta deitas: veriſsimum enim eſt, ꝙ Deus ipſe non eſt, niſi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in ſe multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes.

Cap. 1. q. 2. cōcluſiōe prima. ¶ Ad euidentiā tam ſecūdæ, quā tertię propoſitionis nota, ꝙ (vt in quadam quæſtiōe ſupra diximus) ſicut res illa ſimpliciſsima, quam Deum dicimus, eſt id, cui aſsimilant̄ omnes perfectiones ſimpliciter in propriis naturis exiſtentes, ita eſt id, cui aſsimilantur omnes cōceptus formales earum, cùm nihil aliud ſint, quā ipſæ perfectiones in eſſe intentionali. Ex hoc aūt, ꝙ Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectū neceſſe eſt Deū ipſum omnium earum correlatiuū intelligi pluribus relationibus rationis ſecundū earū numerū: ſicq; diſtinctionē in ſe rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus, ſeu rationibus formalibus dicat̄ habere in ſe diſtinctionē rationis formalem actualiter, obiectiuè tamen, & propter pluralitatē conceptuum formaliū. quibus obiicitur, & propter pluralitatē relationum rationis, quibus refertur, ſeu referri intelligitur ad perfectiones prædictas: tam in eſſe naturali quam in eſſe intentionali. Ex eo autem ꝙ in Deo, ſecluſo omni opere intellectus eſt, vnde cauſare & terminare poſsit conceptus prædictos, dicitur habere in ſe diſtinctionem rationis virtualiter, ſeu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipſe ex ſumma illimitatio ſui perfectione, cuius, ſicut nulla creatura eſt capax in eſſe naturali, ita nullus intellectus creatus in eſſe intentionali: quicunque enim intellectus creatus (etiam vidēs Deū per eſſentiā) impotens eſt ad formandū conceptum vnū diuinæ adæquatū perfectioni. *Probatur ſecūda propoſitio.* Vnde ꝓ ſecūda propoſitione argue ſic. Omne habens in ſe, vnde cauſare & terminare, ac verificare obiectaliter poſsit, diſtinctas rationes ſeu conceptiones formales, habet in ſe diſtinctionem rationis virtualiter, ſecluſo omni opere intellectus. Deus glorioſus eſt huiuſmodi: ergo. Pro tertia verò propoſitione argue ſic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in ſe actualiter diſtinctionem rationis, Deus eſt huiuſmodi: ergo, &c. Hæc de tertio. *Probatur ſecūda propoſitio.*

Cōtra argu. pri. QVO ad Quartū arguit̄ cōtra Scotū tripliciter. Et primò, ſic, Diſtinctio formalis ex natura rei eſt maior diſtinctio diſtinctione reali: ergo ꝑfectiones diuinæ non diſtinguntur formaliter ea natura rei. Cōſequētia tenet: & antecedēs ꝓbat̄ ſic, Diſtinctio ꝑ intimiora eſt maior illa, quæ ſit ꝑ ea, quæ ſunt extra intima rei: diſtinctio formalis ex natura rei eſt per maximè intima rei: diſtinctio autem realis per ea quæ ſunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ea Sco. in 1 ſen. diſ. 2. dicēte ꝙ diſtinctio formalis ex natura rei ſit per prædicata primi modi, quæ inſunt rei ī primo ſigno: diſtin- *1 diſt. 2. quæ. 4.*

ctio autẽ realis fit per ea quæ inſunt poſt. Maior probatur, Diſtinctio per aliqualiter intima eſt aliqualiter diſtinctio: diſtinctio per magis intima eſt maior diſtinctio. ergo diſtinctio per maxime intima eſt maxima diſtinctio. Si eñ ſimpliciter ſequit ad ſimpliciter & magis ad magis, maximũ: neceſſariò ſequitur ad maximum, &c.

In ſolutione. 1. quaſi ibi propoſui circa medium.

¶ Secundò arguitur ſic, Perfectiones diuinæ abſtractæ abſtractione præciſiſſima, ſunt formaliter infinitæ. Ergo ſunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens eſt Sco. in 1. ſent. diſtinctio. 8. quæſt. 3. in reſpõſione ad argumentũ principale. Conſequẽtia probatur, ſupponendo ſecundũ duplicẽ infinitatẽ (in reſponſione ad primum declaranda) dupliciter poſſe intelligi illud antecedẽs. ſ. de infinitate infra propriam rationẽ, & de infinitate infra entis latitudinem: tunc ſic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non: quia nullum prius includit formaliter ſuum poſterius: perfectio autem diuina, puta ſapientia, eſt prior infinitate iſta quia modus eius intrinſecus eſt, &c. Aut intelligitur de ſecunda infinitate, & tunc ſequitur intentum: quia ſi ſapientia diuina præciſè & formaliter ſumpta eſt ita infinita ꝙ ad nullam entis perfectionem ſimpliciter & formaliter terminata, oportet ꝙ infra ſuę rationis formalis ambitum omnem perfectionẽ ſimpliciter contineat, & ꝙ nullam a ratione ſua perfectionem formaliter excludat: & conſequenter, ꝙ à nulla formaliter diſtinguatur ex natura ſua: ſtatim enim ꝙ ab aliis perfectionibus diſtingui ponitur, coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppoſitum antecedentis ſic intellecti, ponitur enim talem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita ꝙ non omnem. Verbi gratia, ponitur ꝙ ſapientia formaliter ex natura ſua eam perfectionem ponit, quam enti ſapientia addit: ita quòd nõ eam quam iuſtitia ſua bonitas enti addit. &c.

Secundo S. o ut. 1. d. 8. q. 3 primũ principale.

Tertio,

¶ Tertiò ſic, Perfectiones diuinæ diſtinguntur formaliter ex natura rei. ergo, inter eas eſt relatio realis. Tenet conſequentia, quia diſtinctio illa cùm ſit relatio exiſtens in rerum natura neceſſe eſt quòd ſit realis, ſicut & quodlibet aliud exiſtens in rerum natura reale eſt, conſequens autem eſt contra Auicen. dicentem quòd eiuſdem ad ſeipſum non eſt relatio realis.

3 me. c. 10. no. optime duplex infinita.

QVO ad quintũ pro reſpõſione ad primũ & deſtructionem Scoti fundamenti nota, ꝙ aliquid eſſe infinitum cõtingit dupliciter. Vno modo ſecundũ propriã rationẽ: alio modo, ſecũdũ quod ens ſeu ſimpliciter. Illud eſt infinitũ ſecundũ propriã ratione qđ nullis ſuæ propriæ latitudinis clauditur terminis licet ſit ad talem entis gradũ definitũ quod nõ omne eſſendi perfectionem habeat. Illud verò eſt infinitũ ſecundum ꝙ ens ſeu ſimpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, ſed omnem habet perfectionem eſſendi. Exemplũ in quantitate molis: Quantitas ſi daretur infinita, eſſet ſecundum quantitatis rationem infinita: eſſet enim infinita quantitas, non tamen eſſet ſecundum eſſe infinita: eſſet nanq; ens finitum & limitatum ad quãtitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo ſi eſſet infinita intenſiuè eſſet infinita ſecundum propriam rationẽ, eſſet enim infinita albedo: non tamen eſſet Infinitum ens, quia ad ſpeciem eſſet definita. Non parui autem refert qua quis infinitate dicat eſſe aliquid infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei latitudinem ſunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secunda autem infinitas, attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo ſe extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc vt ipſa omnis ſit perfectio in ente poſsibilis: & non magis ſit ipſa, quam quæcunque alia perfectio ſimpliciter, ac per hoc diſtinctionem & formalẽ limitationẽ, qua ab aliis formaliter ex natura rei abſolutè ſumpta diſtinguebatur, eam comitari non ſinit.

¶ Ad propoſitum ergo deſcendendo dico, ꝙ licet ſapientiæ & ſapientiæ infinitæ prima infinitate ſit eadem omnino ratio formalis: tamen ſapientiæ infinitæ ſecũda infinitate eſt lõgè alior ratio formalis. Cõcludit enim in ſua ratione formali omnẽ perfectionem ſimpliciter, & ſic cum in Deo ſint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium vnam eſſe ſimplicem rationem formalem.

Optime ſoluitur Achilles Scoti.

¶ Ad argumẽtum, ſub quacunq; forma fiat, reſpondeat, attendendo æquiuocationem infinitatis: quoniã, vt dictũ eſt, infinitas prima eſt illa, quæ non variat rationẽ formalẽ, & quæ attenditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, nõ aũt ſecunda. Vnde ſi perfectiones diuinæ non eſſent infinitæ niſi prima infinitate, argumentum cõcluderet: quia habent ſecundã ante omnem actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obſtat, ꝙ fortè infinitas prima cuiuſcunque perfectionis ſimpliciter inferat ſecundam: Sufficit enim ꝙ ratione diſtinguãtur, vt aliquid ſecũda fiat, quod non prima. Similiter non obſtat, ſi quis perfectiones cõmuniſsimas, putaſſe bonitatẽ, & ſimiles, &c. vtranq; infinitatem habere negaret: neſciens in eis imaginari primam: propterea quod propria latitudine careãt. Hoc enim magis noſtro fauet ꝓpoſito: quoniam ſi vtramque infinitatẽ habẽt, ꝙ alibi diſcutiendũ eſt, diſtinctione ſupra dicta opus eſt, ſi autem ſecundã tantùm abſque diſtinctione aliqua negandum eſt eſſe, & eſſe infinitũ habere omnino eandem rationem formalem: & ſic ruit totum Scoticum ædificium.

Ad ſecundum

¶ Ad ſecundum loquendo de diſtinctione actuali quacunq; e negatur Minor. Et ad eius probationem dicitur negãdo omnia aſſumpta. Sufficit enim ad hoc, quod aliqua diſtinguantur intellectione, vt intellectio eſt. & non natura, diſtinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectionem. Vnde quãdo dicitur. Quicquid diſtinguitur intellectione, vt omnino indiſtincta eſt à natura, diſtinguitur etiam natura, diſtingue ly indiſtincta actualiter, vel fundamentaliter. Et primo modo dic eſſe falſum, ſecundo modo verum: ſed tunc negatio Minorem ſubſumendam, ſcilicet ſed intellectio & natura ſunt indiſtinctè fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim diſtinctionem rationis fundamentaliter. vt declarauimus.

Ad tertium.

¶ Ad tertiũ negatur Minor, licet enim Deus intueatur perfectiones ſuas ab æterno diſtinctas, non tamen ab æterno diſtinctas actualiter. Licet ponere diſtinctionem rationis actualiter, cauſari per actum intellectus diuini non ſit a Philoſophia alienum.

Ad quartum.

¶ Ad quartum negatur cõſequẽtia. Sufficit enim ꝙ obiecta intellectus & voluntatis prædiſtinguantur fundamentaliter: nec eſt opus diſtinctione actuali pro tũc, ſicut nec intellectus & volũtas Dei pro tunc diſtinguũtur, niſi fundamẽtali diſtinctione rationis.

Ad quintum.

¶ Ad quintũ negatur conſequẽtia, Synonymeitas enim cũ ſit paſſio nominum, non attẽditur penes identitatẽ rationis formalis rei ſecundum ſe, ſed penes identitatẽ cõceptus formalis ſeu mentalis: voces enĩ ſunt notæ earũ quæ ſunt in anima paſsionũ: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuerſos conceptus, in nobis non ſunt ſynonyma. Ad probationem ergo dicitur, ꝙ licet ſignificent eandem rem formaliter ſecundũ ſe, & ſolũ illam vt rem ſignificatam: tamẽ ſignificant etiã diſtinctè cõceptus mẽtales, vt rationes ſignificandi, & hoc deſtruit ſynonymeitatem, vt dictum eſt.

Ad ſextum.

¶ Ad ſextum dicitur, quod ex parte rei ſufficit ad omnia illa diſtinctio rationis virtualiter, ſeu fundamentaliter cum diſtinctione rationis actuali ex parte noſtri. Loquimur enim, vt concedimus. Formamus autem diſtinctos conceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quam alius non habet. Et ideo demonſtrationes prædicationéſque formales & identitas facimus: negamúſque de Deo ſub vno cõceptu quod affirmamus de ipſo ſub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, vt poſſunt, excelſa Dei humano more reſonantes ſimpliciſsimam illam rationem formalem. Omne quod in Deo eſt formaliter complectentem, non niſi particularibus conceptibus inſpicere, tradereque potentes, & non propter diſtinctionem, quæ ibi ſit ex natura rei. Aequalitas autem inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus non eſt niſi fundamentalis non exceſſus inter ſe, qui inter eas virtualiter tantùm diſtinctas ſaluatur.

Ad ſeptimum.

¶ Ad ſeptimũ dicitur, ꝙ quia ante omnẽ actũ intellectus nõ inuenitur cõtradictio formaliter, ſed fundamẽtaliter tãtùm: quia alterum contradictorium eſt formaliter negatio, quæ non eſt niſi per opus intellectus: ideo ſufficit pro tunc inquiri diſtinctionẽ rõnis fundamẽtaliter, quod cõcedimus: nec aliud exigit, vt patet per ſe.

Ad octauum.

¶ Ad vltimũ dicitur, quod emanationes diſtinguunt & realiter & formaliter: & licet diſtinctionis formalis earũ fundamentũ ſit diſtinctio intellectus & volũtatis nõ tamẽ diſtinctionis realis earũ. nõ enim ideo proceſsiones diuinæ diſtinguunt realiter quia altera eſt ab intellectu, altera à volũtate: ſed quia habẽt reale oppoſitionem relatiuam (vt Boetius tradit.) Falſum ergo aſſumitur, ꝙ ſcilicet diſtinctio perfectionum diuinarum fundet diſtinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandã autem diſtinctionem formalem inter eas ſufficit diſtinctio formalis fundamentalis inter intellectum & volontatem. ſicut etiam ipſæ proceſsiones diuinæ non diſtinguntur formaliter ex natura rei, ſecluſa diſtinctione reali, ſed diſtinctione rationis virtualiter tantũ ante omne opus intellectus. ita ꝙ abſque reali oppoſitione relatiua non magis diſtinguuntur ex natura rei quam intellectus & voluntas.

De trinitate. c. 12.

Alia ſolutio breuis & optima.

¶ Poteſt autẽ breuius ad hoc & ſimilia argumenta dici, ꝙ in diuinis eſt ante omnẽ actũ intellectus diſtinctio formalis nõ formaliter, ſed virtualiter, id eſt eminẽter cõtenta hoc modo: quia quodlibet diuinũ propria exequitur, ac ſi eſſet diſtinctum formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit & nõ vult: & volũtas ita vult, & nõ intelligit: ac ſi eſſet diſtinctio formalis formaliter inter intellectum & voluntatẽ. & ſic de aliis. Fũdatur autẽ talis modus habẽdi diſtinctionem formalẽ ſupra deitatis eminentem vnitatẽ formalẽ formaliter: & ſufficit ad omnia ſaluãda quæ per diſtinctionẽ formaliter ſaluanda inducuntur: quia illi eminenter æquiualet.

Subſtantiarũ intellectu aliũ eſſe diuerſũ eſt ab eſſentia: et nulla in eis materia. & earũ eſ-

Secundo modo inuenitur eſſentia in ſubſtantiis creatis intellectualibus, in quibus eſt aliud eſſe, quam eſſentia ipſorum, quamuis eſſentia ſit ſine materia, vnde eſſe earum non eſt abſolutum ſed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earum eſt abſoluta non recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de cauſis, quod intelligentiæ ſunt finitæ ſuperius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad eſſe ſuum

quod

Infinitũ eſſentia animę infinita eſt: in quo ordine tãtũ vltima ſecũdũ numerũ multiplicabilis eſt. In c. 5.

quod à ſuperiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitantur ad capacitatem alicuius materia recipientis eas: & in talibus ſubſtantiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna ſpecie, vt dictum eſt, niſi anima humana propter corpus, cui vnitur.

¶In hac ſecunda parte capituli huius de eſſentiis ſubſtantiarum intellectualium creatarum, quæ in ſecundo ordine collocantur; quatuor propoſitiones colligit. Prima eſt: In ſubſtantiis intellectualibus creatis eſſe eſt aliud ab eſſentia. Secunda, In eis non inuenitur materia. Tertia, Eſſe earum eſt finitum: eſſentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis eſt numeraliter niſi vltima, anima ſcilicet humana. Prima & ſecunda (tanquam declaratis omiſsis) tertiam explanat ratione & autoritate.

ADRATIONIS Autem euidentiam eſt notandum, quòd actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur per actum quem recipit, diuerſimodè tamen, quod enim eſt in potentia, non eſt determinatum: ſed determinabile per actum, ad quem eſt in potentia: cùm autem ipſum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus ſecundum eſſentiam ſuam receptibilis eſt in hoc vel illo: & conſequenter determinabilis ad hoc vel illud ſubiectum. Cùm verò receptus eſt in hoc, iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud. eſt enim ad hoc determinatus. Eſt ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera ſ. ex parte actus: altera ex parte potentiæ. Sed infinitas ex parte potentiæ imperfectionem ſonat, cùm ſit per carẽtiam actus potentiam finiẽtis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit, cùm ſit per carentiam potentiæ actum finiẽtis. In cuius ſignum formæ ſecundum ſe, non receptæ in aliquo longe perfectiores ſunt formæ receptis. vt patet. Cùm ergo eſſe ſubſtãtiarum intellectualium ſit receptum in earum eſſentia: conſequens eſt ꝙ ſit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vnde & contractum & limitatum eſt ad genus ſui receptiui, naturæ ſcilicet cuius eſt. Quia verò eſſentia earum non eſt recepta in aliquo, cùm ſit forma non recepta in materia: conſequens quoque eſt, ꝙ ſit infinita infinitate ſe tenente ex parte actus: non eſt enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipſam recipientis, ſicut ſunt formæ rerum materialium.

Actus finit potẽtiã: potẽtia finit actum.

¶His prælibatis formetur ratio ſic, Id, cuius eſſe eſt receptũ, forma autẽ irrecepta, habet eſſe finitum, eſſentiam autem infinitã: intelligentię ſunt huiuſmodi. ergo. Et nota ꝙ in ratione hac ſermo eſt ſemper tam de finitate, quam de infinitate ſe tenente ex parte actus. Tali enim finitate eſſe intelligẽtiarum finitum eſt: & tali infinitate earum eſſentia eſt infinita. Si enim loqui volumus de finitate ſe tenente ex parte potentiæ, earum eſſentia finita inuenitur, eo quòd potentia in eis eſt terminata per actum eſſendi.

Probatur tertia propoſitio.

¶Confirmatur autem hoc autoritate libri de Cauſis, vbi dicitur, ꝙ intelligentiæ ſunt finitæ ſuperius & infinitæ inferius. quia eſſe earum, quod eſt ſupremum in eis eſt receptũ: eſſentia verò, quod infimum eſt, non eſt recepta: & quia eſſentia earum vt reſpicit id, quod eſt ſupra ſe formaliter, ipſum. ſ. actum eſſendi, & finita, recipiendo ipſum. vt autem reſpicit id quod eſt infra ſe, materiam ſcilicet, eſt infinita, vt potẽ non recepta in ipſa, &c.

ADVERTE Hoc ad multorum ſupradictorum intelligentiam, & vt euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, ꝙ ſi eſſe ideo eſt infinitum ſimpliciter, vt ſuprà diximus, quia in nullo receptum eſt, cum eſſentia tam ſubſtãtiarum immaterialium, quam compoſitarum in nullo penitus recepta fuerit infinita ſimpliciter, quòd eſt ridiculum. vnde ex irreceptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

¶Scito igitur poſitionẽ hãc fundari ſuper hac propoſitione, Omnis res ſecundũ ſuũ ordinẽ receptibilis in alio, realiter irrecepta eſt infinita infinitate oppoſita finitati: quam res ſui ordinis recepta contrahit. Dixi, ſecũdum ſuum ordinẽ receptibilis in alio, propter cõpoſita & materiã, quæ in tota ſua latitudine irreceptibilia ſunt. Dixi, eſt infinita infinitate oppoſita, &c. quia ſicut non quodlibet receptibile eſt in quolibet, ſed quilibet actus habet proprium receptiuum (vt habetur in ſecundo de Anima textu Cõ. 24. & 26.) ita non ex qualibet receptione ſequitur qualibet finita ſed determinata ex determinata, & per oppoſitum ex tali irreceptione talis infinitas oppoſita ſ. finitati: quam (ſi recepta eſſet) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cum ſit receptibilis in ſubiecto, ſi ponatur irrecepta, erit infinita, nõ quacunq; infinitate, ſed ea, quæ opponitur finitati, quã in ſubiecto habet. In propoſito ergo tam eſſe quã forma ſecũdum ſuum ordinẽm receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) ſed in alio & alio receptiuo. receptiuum enim propriũ ipſius eſſe, eſt quidditas ſeu ſuppoſitum, formę verò eſt materiam. Et ideo ſicut alterius rationis eſt receptio formæ in materia à receptione eſſe in eſſentia, vt ſupra oſtendimus: ita alterius rationis eſt finitas formæ per materiam a finitate eſſe per eſſentiã: licet conueniant in hoc, ꝙ vtraq; eſt per modum, quo actus finitur per potẽtiã: & ſimiliter diuerſarũ rationũ oportet eſſe infinitatem, quã forma ſortitur ex hoc, quod eſt irrecepta in materia: & infinitatẽ, quam eſſe ſortitur ex hoc, ꝙ in quidditate nulla eſt receptum. Forma namq; ex hoc, ꝙ recepta in materia infra ipſam clauditur, amplitudinem ſuã, qua ad hoc vel illud particulare eſt indefinita, amittit. & ideo ex hoc, ꝙ ſeparata à materia eſt, non aliter eſt infinita, niſi quia ad nullius materiæ capacitatem coartata eius terminis caret. Eſſe autem, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & ſpeciem coartatur: ſi irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitũ erit: & conſequenter cuiuſlibet generis terminis carens ſimpliciter infinitum.

T. cõ. 24. & 26.

Cap. 5. in 3 parte & in eiuſdẽ ca. in princ. hac immediatè ſupra.

¶Habes ergo dubij ſolutionem ex hoc, ꝙ non dicimus, omne irreceptum infinitum: ſed rem ſecundum ordinem receptibilem irreceptam & ex hoc, ꝙ non dicimus, omnem rem ſecũdum ſuum ordinem receptibilem irreceptam eſſe eodem modo infinitum, ſed diuerſimodè. Ex primo enim patet, ꝙ ſubſtantia cõpoſita nullam infinitatem ex ſua irreceptione habet. Ex ſecundo verò, ꝙ eſſentia intelligentiæ quæ clauditur in ordine formæ, cum ſit pura forma ſeparata à materia, & non ſit ipſum eſſe, ex ſua irreceptione in materia eſt infinita: ſed non ſimpliciter, &c. & ꝙ eſſe diuinum ꝙ ſub ipſius eſſe ordine concluditur ex ſua irreceptione in quidditate ſeu eſſentia eſt infinitum ſimpliciter.

HABES & hinc vnde Scotiſtarum & Scoti, eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo. Sententiarum diſt. 2. quæſt. 2. vbi ab eis imponitur S. Thom. ratio vltimò ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ eſt talis. Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non eſt nata eſſe in materia eſt infinita. Iam enim noſti qualem infinitatem ratio hic concludat, & quod infinitas Dei altiores negat terminos ſecundum S. Thomam.

¶Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primũ eſt, ꝙ ratio prædicta ad concludendam infinitatẽ ſimpliciter aſſumpta à nobis dicitur: cùm apud nos non concludat niſi infinitatem ſecundum quid. Secundum eſt, ꝙ ratio prædicta ſecundum fallaciã conſequentis ſophiſma aſſeritur, quia forma prius natura eſt finita in ſe, quam finiatur per materiam ſicut illud tertij Phyſ. corpus finitur ad aliud corpus: ergo ſi non eſt finitum ad aliud corpus, eſt infinitum. Manifeſtè enim patet error: quia cum dicitur, Forma finitur per materiam, ly per, denotat cauſam præciſam finitatis ſecundum quid ſupradictẽ: non enim forma ſecundum ſe eſt tali modo finita: cum ſecũdum ſe ſit indeterminata ad hanc vel illam materiam: & ideo benè ſequitur: ergo forma, quæ non eſt nata recidi in materia: eſt infinita ſecundum quid. Si enim affirmatio eſt cauſa præciſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis, non eſt autem talis proceſſus tertij Phyſ. quia corpus non finitur per aliud corpus cauſaliter & præciſè. Tertium eſt, quod inficiari conatur aliud ſupradictum. ſ. ꝙ eſſentia intelligentiæ eſt finita ſuperius per ſuum eſſe. Contra, inquit, eſſe eſt poſterius eſſentia, & accidẽs eius apud vos: ergo eſſentia intelligentiæ in primo ſigno naturæ videtur infinita intenſiuè: & conſequenter non finibilis per eſſe in ſecundo ſigno.

T. c. 31.

Vbi ſupra.

¶Ad hoc quidẽ dicitur, ꝙ licet eſſe ſit poſterius eſſentia ordine generationis & accidens eius, id eſt extra cõceptum formalẽ: tamen eſſentia in illo priori eſt finita ſimpliciter, & per hoc ꝙ eſt receptiua ipſius eſſe, & non eſt ipſum ſuum eſſe, &c ſicut enim per hoc ꝙ eſſentia eſt ipſum eſſe eſt infinita ſimpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc ꝙ eſſentia non eſt ſuũ eſſe, nõ eſt infinita ſimpliciter, iuxta maximam illã, Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori eſſentia intelligentiæ eſt fundamentaliter receptibilis ipſius eſſe, & ab hoc abſtrahi non poteſt, licet non in omni priori habeat illud: ſequitur, ꝙ ſit ſimpliciter finita per ſuũ eſſe, id eſt, per hoc non eſt ſuum eſſe, ſed illa actuabilis, vel actuata eſt, &c. Sic enim intelligitur, cum dicitur ꝙ eſſentia intelligentiæ finitur per ſuum eſſe. Quarta propoſitio quo ad primam partem ſuperius diſcuſſa relinquatur. Quo ad ſecundam verò, ꝙ. ſ. anima intellectiua, quæ eſt vltima inter ſubſtantias intellectuales ſit multiplicata numeraliter, eget magna conſideratione. In textu autem aſsignatur pro cauſa huius vnio ad corpus: omnis enim forma ſic vnita corpori, ꝙ dat ei eſſe formaliter, neceſſariò multiplicatur ſecundũ multiplicationẽ illius: alioquin plura corpora haberẽt idem eſſe in numero: ab vno enim forma non prouenit, niſi vnũ numero eſſe ſubſtãtiale, & meritò ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia diſtinctio numeraliter, cum non ſit formalis, oportet ꝙ ſit ſecundũ quãtitatẽ (vt ſupra declaratũ fuit) ſecundũ quantitatẽ autẽ eſſe nõ poſſet talis diſtinctio in anima, ſi forma non eſſet rei quantæ (vt intelligentiæ oſtendunt.) Efficax ergo ratio ad cõcludendam pluralitatem numeralem animarum eſt coniunctio ipſius animæ ad corpus numeraliter multiplicatũ.

1. Poſt. T. c. 3.

ca. 5 q. 3.

Probat. quarta.

c. 3. q. 5. c. q. 3. Anima humana cũ ex occaſiõe multiplicetur ad corporũ multiplicatio permaneat deſtructis corporibus.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occaſionaliter dependeat, quantùm ad ſui inchoationem: quia non acquiritur ſibi eſſe indiuiduatum, niſi in corpore cuius eſt actus non tamen oportet, vt deſtructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cùm habeat eſſe abſolutum, ex quo acquiſitũ eſt ſibi eſſe indiuiduatum ex hoc quòd facta eſt forma huius corporis illud eſſe ſemper remanet indiuiduatum, & ideò dicit Auicenna, quod

indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad ſui principium, ſed non quantum ad ſui finem.

¶Hic obiectio quædam contra quartam propoſitionem excluditur, quę talis eſt. Forma multiplicata ad multiplicationem corporis deſtructis corporibus, non remanet in ſua multitudine: anima humana eſt multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non poſſunt remanere multæ animæ humanæ deſtructis corporibus, &c. Proceſſus bonus, concluſio autem falſa eſt: ergo altera præmiſſarũ, non Maior, vt probatur: ergo Minor, quæ fuit quarta propoſitio. Maior probat ex eo, ꝙ remota cauſa, remouetur effectus. Si ergo cauſa multitudinis animarũ eſt ipſa multitudo corporum, remota multitudine corporum remouebitur etiam multitudo animarum. Excluditur autem hic obiectio in litera, declarãdo, formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporum: ſcilicet cum dependentia à materia, & ſine dependentia ab illa: & primæ quidem deſtruuntur deſtructis corporibus, ſecundæ verò remanent, eo ꝙ non niſi occaſionaliter earum indiuiduatio à corporibus eſt: de harum autem numero eſt anima intellectiua.

a le ge. ai no bu e c. 3.

AD horum euidentiam nota primò, ꝙ idem eſt iudicium de eſſe & vnitate & multitudine rei, quo ad dependentiam & independentiam: ita ſcilicet ꝙ cuius eſſe à materia non dependet, nec eius vnitas: nec multitudo à materia dependet. Cuius autem eſſe à materia dependet, tam vnitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens eſt, vnum enim & multa entis paſſiones ſunt.

ca. 5 q. 9 cõueniunt inter ſe. Tex. 24 & 26.

NOTA Secundò ꝙ formæ ſunt in triplici differentia. Quædam fiunt in materia & educuntur de potentia materiæ, vt formę materiales. Quædam fiunt in materia, ſed non educuntur de potentia materiæ: vt anima intellectiua, quæ venit de foris. Quædam nec fiunt à materia, nec educuntur de potentia materiæ vt formę ſeparatæ à materia, intelligentiæ, ſ. Non poteſt autem dari quartum genus earum, quæ educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, vt de ſe patet.

¶Et illæ quidem, quæ nec educũtur de potẽtia materiæ nec fiunt in ea, omnino independẽtes & ſeparatæ ſunt à materia & immultiplicabiles numeraliter, vt ſuprà probatum fuit. Primæ verò & ſecundæ, quia conueniunt in hoc, ꝙ fiunt in materia, habent & hoc commune, ꝙ oportet vtraſque eſſe coaptatas & proportionatas ſuis receptiuis materiis, in quibus fiũt: proprios enim actus oportet in propriis fieri materiis, vt dicitur 2. de anima text. com. 24. & 26. Forma namque Leonis debet eſſe commenſurata corpori Leonino, ita ꝙ non equino; & huius Leonis forma oportet ꝙ ſit commenſurata huic corpori Leonino, ita quòd non illi, &c. Et ex hoc conſequenter conueniunt ita in hoc, ꝙ vtraſque oportet ſimul multiplicari in propriis corporibus. Quæcunque enim oportet eſſe inuicem coaptata & proportionata ſimul, recipiũt multitudinem & vnitatem, vt patet in diſcurrendo in ſingulis ſemper enim multiplicationem formarum in vna ſpecie comitatur multiplicatio corporũ in illamet ſpecie. & econuerſo: alıter vel vna forma eſſet in diuerſis materiis, vel diuerſæ materiæ ſub vna forma, quorum vtrunque eſt impoſsibile. Ex eo verò ꝙ primæ formæ educuntur de potentia materiæ, & non ſecundæ, differunt inter ſe in hoc ꝙ primæ habẽt eſſe dependens à materia, ſicut à cauſa materiali earum eſſe cauſante & ſuſtentante. Secundæ autem habent eſſe excedens totam materiæ capacitatem & independens ab ea, vtpotè non cauſatæ ex illa. Et ex hoc conſequenter differunt ſecundò, ꝙ primarum tam vnitas, quã multitudo à materia dependens eſt, ſicut & eſſe: & ideo ſicut deſtructis corporibus ipſę deſtruuntur: ita vnitas & pluralitas earum. Secundarum verò tam vnitas, quam multitudo independens eſt à materia, ſicut & eſſe: & ideo ſicut deſtructis corporibus earum eſſe remanet, ita vnitas & pluralitas. Et hoc eſt quod hic intendit S. Tho. dicens diuiduationem animæ, id eſt vnitatem eius. Et ſimiliter intelligendum eſt de pluralitate occaſionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo: quia fit in corpore, non autem ita, ꝙ educatur de potentia corporalis materię. & hoc eſt quod ſubdit, quia non acquiſit illud in corpore, & rationem addit, quia cum habeat eſſe abſolutum, id eſt independens à corpore, corrupto corpore, abſque illo remanere poteſt. & ideo Auic. dicit indiuiduationem animę ex corpore in ſui initio dependere: non autem in fine, quia ſ. non fit niſi in corpore. Poteſt autem eſſe de facto eſt poſt mortem ſine corpore, & ſic ſoluta eſt obiectio facta, quia Maior eſt falſa de ſecundo ordine formarum, qualis eſt anima humana.

Differũt inter ſe.

De indiuiduatione animæ intellectiuæ.

¶Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non eſt propriè cauſa, ſed occaſio & non niſi in fieri multitudinis animarum: ceſſante autem cauſa in fieri, non ceſſat effectus quo ad eſſe.

QVÆSTIO. XIII.

HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuæ, per quod ſcilicet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæſtione facienda ſunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio S. Tho. Tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

Sco. di. 3. 3. q. 7. in cap. 9. quo. q. 2 Paruo post prin cipium.

QVO ad primum Sco. in ſecundo ſen. diſt. 3. quæſtio. viii. & in quo lib. q. 2. ſequẽs poſitionem ſuam de heccheitatibus tenet animam, ſua propria heccheitate, indiuiduari: arguitq; ſic contra S. Tho. Eo primo, quo aliquid eſt in actu extra cauſam & intellectũ eo primo eſt hoc: ſed anima ſicut & quælibet entitas præcipue abſoluta ſeipſa primò eſt in actu extra cauſam & intellectum. ergo anima ſeipſa primò eſt hæc. Maior probatur: quia vniuerſalitas ſiue eſſe non hoc non conuenit rei niſi in intellectu. Minor patet ex eo, ꝙ res ſeipſa primò recedit à non eſſe.

Prima ratio.

¶Præterea, Omnis diſtinctio formalis ſeu non per materiam eſt ſpecificata per ſe: animę intellectiuę diſtinguntur formaliter, ſeu non per materiam. ergo diſtinguntur ſpecificè. concluſio eſt falſa, ergo altera præmiſſa: non Minor. quia animę intellectiuę ſeparatę carent materia. ergo Maior: quę eſt fundamentum poſitionis iſtę.

Secunda ratio.

Quòd ſi dicas, ꝙ animę habent inclinationes ad diuerſa corpora, & per has diſtinguntur: contra, Anima prius natura eſt terminus creationis, qui vt talis formaliter eſt hoc, quam vniatur materiæ. ergo prius natura anima eſt hęc, quam vniatur materię. ergo anima indiuiduatur & non per vnionem ad corpus: Antecedẽs probatur ſic, Prius eſt quod poteſt eſſe ſine alio, & aliud non ſine illo ex 5. Meta. text. com. 16. de anima non ſolum ſecundum eſſentiam, ſed etiam ſecundum exiſtentiam poteſt eſſe ſine vnione ad materiam, nõ autem abſq; hoc ſit terminus creationis & hic: ergo anima eſt prius natura terminus creationis & hæc, quàm ſit in materia.

Te. 16.

¶Si dicatur ꝙ anima non eſt hęc per actualem vnionem ſeu exiſtentiam in materia, ſed per aptitudinem eſſendi in illa: cõtra, Hoc non euadit difficultatem, quia natura abſoluta eſt prius natura ipſa ſua aptitudine, quia enim anima eſt hæc: ideo habet hãc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, &c. vt arguatur ſic, Quod conuenit vni, et repugnat alteri eiuſdem ſpeciei. non conuenit per ſe huic, ſecundũ id ꝙ commune eſt iſtis: vel ſaltem præexigit eorum neceſſariò diſtinctionem. ſ. huius ab illo, ſed hęc aptitudo conuenit huic animę, & repugnat illi: ergo neceſſariò pręexigit diſtinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquendo, non eſt ad ſe, nec eſt ratio entis in actu: ergo non poteſt eſſe indiuiduatiuum principium animæ. Antecedens probatur pro prima parte: quia ſi eſſet ad ſe, poſſet intelligi non ad aliud, vt ad terminum, quod eſt falſum. Pro ſecunda quoq; parte probatur, quia quod neceſſariò exigit aliquid non exiſtens, ipſum eſt non exiſtens in actu: aptitudo autem eſt ad terminum non exiſtentem: ergo eius ratio nõ eſt ratio entis in actu. Conſequentia patet, quia diſtinctio relatiua præſupponit diſtinctionem abſolutam: quia enim anima eſt hæc: ideo habet hanc aptitudinem. & non econtra. & quia hæc anima eſt ſingularis ſingularitate actuali ſiue in actu, non eſt hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc ſunt quæ iſti in hac re ſentiunt.

ca. 3. q. 5. ca. 5. q. 9. Quomodo cõmẽſuratio indiuiduet animam intellectiuam.

NOS autẽ peripatetica fundamẽta ſequẽtes, animã indiuiduari cõmenſuratione ſubſtãtiali ad hoc corpus dicimus, & hãc animã, & illã diſtingui cõmenſurationibus ſuis ad hoc & illud corpus. probationes autẽ hu⁹ ſupra adductæ fuerũt cũ deduxiſsẽ diſtinctionẽ numeralẽ non niſi à quantitate originari poſſe. Vnde nunc ſufficiet declarare quõ ſit hoc quod dicimus. Cõmẽſuratio dupliciter ſumitꝰ. Vno mõ pro relatione cõmẽſurationis: alio modo pro ipſa ſubſtãtiali coaptatione rei primo modo cõmẽſuratio eſt res reſpectiua eſſentialiter: & in genere relationis: ſecundo modo eſt res abſoluta, & de prædicamento rei commenſuratæ: eſt enim idem eſſentialiter quod ipſa, ſed differens ab ipſa ſola ratione, & ſimiliter dico de inclinatione, aptitudine, coaptatione, ſigillatione. & ſimilibus, quæ ad exprimendum propoſitum aſſumuntur.

¶Abſolutũ quoq; pro nunc ſumitur dupliciter. Vno modo a termino, & ſic dicimus ſubſtãtiam, quantitatẽ & qualitatẽ eſſe entia abſoluta. Alio modo à receptiuo ſeu ſubiecto: & ſic nullũ prædicamentorum accidentiũ eſt abſolutũ: ſunt enim eſſentialiter receptibilia in ſubſtantia. Cùm ergo dicitur, ꝙ animæ ſuis cõmenſurationibus indiuiduantur, intelligendũ eſt cõmenſurationibus ſubſtãtialibus, quæ ſunt res abſolutæ à terminis, & ſi nõ à receptiuis, & nõ cõmenſurationibus, quæ ſunt relationes, &c. Sicut nãq; de eſſentia animæ in cõi eſt, ꝙ eſſentialiter ſit proportionata corpori philoſophico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de eſſentia animæ humanæ eſt, cõmẽſurari corpori humano: eſt nãque ita perfectiua corporis humani, ꝙ nõ bouini: ſic quoq; de eſſentia huius animæ eſt cõmenſuratio ad hoc corpus. & ſic cõmẽſuratio ad corp⁹ humanũ nõ ſequitur animã iã humanã, ſed cõſtituit ipſam humanã. Per hoc enim primo differt aĩa hominis ab anima Bouis: quia illa eſt proprius actus corporis humani, iſta verò bouini. Cõſtat autẽ, ꝙ idẽ eſt eſſe actũ propriũ corporis humani, & eſſe ſubſtãtialẽ ſubſtãtialiter cõmenſuratã perfectionẽ eius. Ita ſubſtãtialis cõmẽſuratio hu⁹ animæ ad hoc corpus, nõ ſequitur aĩam hãc, ſed cõſtituit ipſam hãc, eſt eñ hæc aĩa ſubſtãtialiter proprius actus huius corporis: vnde hæc anima ab illa primò differt: quia illa eſt propri⁹ actus hu⁹ corporis, illa verò proprius actus alterius, & hoc eſt qđ S. Tho. in 2. cõtra Gen. c. 81. tradit, & in quæſt. de anima, & vbicunq; de hac re loquitur. eſt autem conue-

2. de an. text. 6.

2. contra Gẽ ca. 8.

nicns

q6. 3. ad 15. niens propoſitio iſta principiis Ariſto. docet enim in primo lib. de Partibus animalium, q́ propriæ differentiæ alicuius diuiſi debent *2 contra Ge. cap. 74. & 79. c. 3. de part. animant.* eſſe per ſe diſtinguētes illud in eo q́ tale. verbi gratia, propriæ differentiæ animalis nō debēt eſſe albū & nigrum, quæ nō diuidunt animal in eo, q́ animal. Stat enim idētitas animalis, cū illarū diuerſitate: nec debet eſſe nauigatiuum & volatiuum: quia nō diuerſificāt hæc per ſe naturā ſenſitiuā, ſed debent eſſe tale ſenſitiuum vel tale. animal enim in eo, q́ animal, cū ſenſitiuo cōlīet, nō diuerſificatur per ſe niſi per differētias ſenſitiuā. Vnde cū anima in eo q́ talis eſſentialiter ſit actus corporis philoſophici propriis differentiis diuiditur per hoc, q́ actus talis corporis vel talis: & iterum actua talis corporis, puta humani propriis differētiis diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod eſt huius corporis vel illius. Indiuiduātur ergo ipſæ animæ cōmenſurationibus ſubſtātialibus nō abſolutis receptiuis: ſicut & ipſæ animæ eſſentialiter ſunt non abſolutè à perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non conſiderare hoc, eſt cauſa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodē modo iudicare (vt ſunt Scotiſtæ) quibus dum non conſiderant proprias rerum naturas & res ſuis cōceptibus adæquare volunt, accidit vt de omnium indiuiduatione eandem proferant ſententiā, & in eorum numero ſint, de quibus dicitur ſecundo Cæli text. com. 80. q́ quærunt vſque quo non habeant contradicere ſibiipſis.

Ad primum. HIS Viſis ad ſolutionem argumentorum procedendum eſt.

¶ Ad primum dicitur, q́ falſa eſt Maior, licet enim quælibet res poſita extra intellectum & cauſam ſit hæc, non tamen eodem primò eſt, & hæc. Eſt enim ipſo eſſe primò. Hæc autem hecceitate primò: multa enim inſeparabiliter ſeſe comitantur, quæ non eodem principio habentur primò: ſicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & cauſam eſt, & eſt dependens, non tamen eodē primò eſt & dependet. Minor quoque eſt falſa: res enim non ſeipſa primò, ſed per exiſtentiam actualem diſtinctam realiter a ſe extra nihil ponitur vt ſupra declaratum fuit, &c.

c. 5. p. 4. Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundū negatur Minor. Duæ enim animæ humanæ ſeparatæ non diſtinguūtur formaliter, ſeu per materiā: licet ſint puræ formæ à materia abſtractæ. Aliud enim eſt dicere, omnis diſtinctio for- *Diſtinctio formalis quæ ſit.* malis eſt ſpecifica: aliud, omnis diſtinctio formarum. Diſtinctio enī formalis, cum ſit illa, quæ ex principiis diffinitiuis conſtat, ſpecifica eſt: Quæcūque enim habēt diuerſas diffinitiones ſpecie differūt cū ſaltē differētias vltimas habeāt non eaſdem, quarum diuerſitas ſufficit ad diuerſitatē ſpecificā: ſed talis non eſt inter animā Socra- *Diſtinctio formarum quæ ſit.* tis & Platonis: habēt ſiquidē eādem diffinitionem. Diſtinctio aūt formarū cū ſit, vndecunq; inter formas diuiſio accidat in duabus animabus ſeparat, id eſt, inuenitur ex hoc q́ diuerſis corporibus coaptatæ ſunt. Vnde non eſt ſimilis ratio de eis & de aliis ſubſtantiis ſeparatis, quæ corporibus vnibiles nō ſunt. Et ſic reſponſio ibi data eſt bona ſi ſanè intelligatur modo. ſ. expoſito q́ animæ inclinationibus ſubſtantialibus ad diuerſa diſtinguuntur.

¶ Ad id quod primò obiicitur, contra dicitur q́ nō concludit intētum. Cōcludit enim, ergo anima prius natura eſt hæc quā habeat actualē vnionem ad corpus: cùm debeat concludere, ergo anima prius natura eſt hæc quam ſit coaptata, ſeu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, ſed per coaptationem ſubſtantialem ad hoc corpus, quā prius natura debere animæ quā ipſam actualem vnionem, patet ex eo q́ omnia hæc per ſe terminat creationem, & nō anima hoc exiſtens: & ex eo q́ ineſſe præſupponit eſſe: eſſe aūt particulari tam immediatior eſt, quā ineſſe. Vnde reſpōſio ibi recitata eſt bona, cū grano tamen ſalis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinem ſubſtātialem, ſeu cōmenſurationem formaliter: per vnionem verò actualem ad corpus conditionaliter. id eſt tanquam per conditionem ſine qua non: & quia prius natura ineſt rei ratio formalis quam conditio, ſine qua non, ideo, &c.

2. c. 45. ¶ Ad argumētum cōtra hoc patet reſpōſio ex dictis: aſſumit enim hoc falſum. ſ. q́ natura huius animæ ſit prior aptitudine ſua ſubſtantiali. Vnde Maior argumenti ibi formati pro ſecunda parte diſiunctiuæ eſt falſa. ſ. q́ quodlibet conueniens vni & repugnans alteri eiuſdem ſpeciei præexigat diſtinctionem ipſorum. Stat enim q́ non præexigat, ſed faciat diſtinctionē ipſorum, ſicut quod cōuenit vni ſpeciei & repugnat alteri eiuſdem generis, non opus eſt, q́ præexigat illarū ſpecierum diſtinctionem, ſed ſtat quod faciat earum diſtinctionem. Verbi gratia, rationale cōuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale conuenit Leoni, & repugnat homini, & & tamen rationale & irrationale non præexigunt diſtinctionē hominis & Leonis, ſed faciunt. Vnde ſubſumas ſub illa Maiore, Sed hæccheitas animæ Socratis conuenit ſibi, & repugnat animæ Plat. ergo hæccheitatis ſupponunt ipſas diſtinctas: & ſic ſuadebis Sco. vim argumēti ſui. ¶ Ad cōfirmationē, cū dicitur, Ratio aptitudinis nō eſt ad ſe, dico q́ rō aptitudinis ſubſtātialis, de qua loquimur, eſt ad aliud, ſed nō vt ad terminū, ſed vt receptiuū. Probatio autē cōtra hoc nihil facit cōcedēdo: enim q́ pōt intelligi nō ad aliud, vt ad terminū. nō autem non ad aliud vt receptiuum, ſicut quantitas & qualitas abſolutè ſunt à termino, & non à ſubiecto.

¶ Ad id quod ſecundo loco in antecedente ponitur ſ. q́ ratio apti- *T. com. 2. & 13.* tudinis nō eſt ratio entis in actu, dico primò, quod falſum eſt. Aptitudo enim ad ridendum. ſ. riſibilitas habet rationem entis in actu primò, licet potentiam ad actum ſecundum. Probationis verò, vtraque propoſitio eſt falſa: & Maior quidem. ſ. q́ neceſſario exigit aliquid non exiſtens, ipſum eſt non exiſtens in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantùm exigit operationem ſuam non exiſtere: & tamen ipſa eſt exiſtens in actu. Minor verò, quia aptitudo ſubſtantialis animæ ad corpus non excludit corpus. ſed compoſitio ex contrariis eſt: quæ facit aptitudinem animæ eſſe abſque actuali vnione.

¶ Dico ſecundò, q́ æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo enī iſta, quā in anima intelligimus, nō eſt niſi cōmenſuratio, ſeu ſubſtātialis ſigillatio ipſius animę ad hoc corpus: quā cōſtat eſſe in actu, & dum eſt corpori vnita & dū eſt ſeparata ab eo, ſicut in exemplo ſupra poſito de cera liquet. Argumentū aūt procedit, acſi aptitudo iſta eſſet quid potentiale expectās aliquid quod reducat ipſam in actu, &c. Ad conſequentiam patet quid dicendum ſit, quia non eſt talis diſtinctio relatiua, ſed abſoluta relatiuè ad receptum, &c.

Et quia in iſtis ſubſtantiis quidditas non eſt idem quod eſſe, ideo ſunt ordinabiles in prædicamento, & propter hoc inueniuntur in eis genus, ſpecies, & differentia, quamuis earum *Intelligentia ſunt in prædicamento quāquā illarum differentia lateant.* *differentiæ propriæ nobis occultæ ſint. In rebus enim ſenſibilibus etiam ipſæ differentiæ eſſentiales nobis ignotæ ſunt: vnde ſignificantur per differētias accidentales, quæ ex eſſentialibus oriuntur: ſicut cauſa ſignificatur per ſuum effectum ſicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria ſubſtantiarum immaterialium nobis ignota ſunt: vnde differentiæ earum nec per ſe, nec per accidentales differentias nobis ſignificari poſſunt.*

¶ In hac tertia parte capituli huius declaratutus S. Tho. quō quidditates ſubſtantiarum ſeparatarū ſe habeāt ad intentiones logicas, ſ. genus, ſpeciē, & differentiam, &c. quatuor notatis ſe abſoluit excludendo poſt duas obiectiones. Proponit ergo primò cōcluſionem talem, Intelligentiæ ſunt in prædicamento ꝓbatque eam ſic, Omne id, in quo differt ab eſſentia, eſt in prędicamēto: intelligētię ſunt huiuſmodi: ergo, &c. Minor ſupra ꝓbata eſt. Maior vero ꝓbari *c. 5. par. 3. in pro.* poteſt ſic, Omne habēs eſſe limitatū, eſt in genere, ſi enim limitatum eſſe habet, ad aliqđ genus definitū eſt. Quod enī ad nullū genus definitū eſt, ac per ſe ſubſiſtit, vnde aut quō eſſe limitatū habet? omne aūt ens, in quo eſſe diſtinguitur a ſua eſſentia, habet eſſe limitatū, vt ſupra declaratū fuit: ergo oē tale eſt in pędicamēto. Ex quo corolariè cōcluditur, q́ habēt genus, ſpeciē, & differētiā. Addit aūt, q̄uis occultæ ſint nobis earū differētiæ: & vt reſpō- *Hac q. e parte, a. in pro.* deret dubitationi. qua quis diſcere poſſet, Quomodo ſcis in eis eſſe differētias, ſi illas ignoramus? ſtat enī ſcire de eis quæſtionem an eſt, & ignorare quæſtionē quid eſt: nouimus namq; differentiam eſſe in illis ſed quæ ſint illæ, latet: latēt aūt intelligentiarū differētię ſecūdū ſe: quia cōe eſt omnibus ſubſtātiis habere occultas differētias proprias ſecūdū ſe: & in hoc cōueniūt cū ſubſtantiis inferioribus: latēt ſecūdū accidētales ꝓprietates, quæ ſunt earum paſſiones. quia excedunt facultatē naturalem intellectus humani, qui ſe habet ad manifeſtiſſima in natura: ſicut oculos noctuæ ad lumen Solis, & in hoc differunt a ſenſibilibus ſubſtantiis, quarum propriæ differentiæ nōibus ſuarum proprietatum ſignificantur: *3. Met. tex. c. 6.* ſicut cauſæ nominibus ſuorum effectuū: vnde omnino immanifeſtę ſunt nobis intelligentiarū differentiæ quo ad quid ſunt, &c.

QVAESTIO. XIIII.

Nunquid intelligentiæ ſint à nobis quidditatiuè cognoſcibiles in hac vita.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ ſint à nobis quidditatiuè cognoſcibiles in hac vita, &c.

¶ In hac q. ſeptem agenda ſunt: primò declarabo titulum & intētionem quæſtionis, Scđo adducetur opinio Auer. Tertiò impugnabitur: Quartò reſpondebitur ſuis rationibus: Quintò declarabitur opinio S Tho. Sextò adducentur rationes Ioannis de Gandauo contra S. Tho. Septimò eis ſatis fiet, &c.

Differ. cognitio quidditatiua & cognoſcere quidditatiuè. QVOAD Primum nota, q́ aliud eſt cognoſcere quidditatē, ſeu cognitio quidditatis, & aliud eſt cognitio quidditatiua, ſeu cognoſcere quidditatiuè. Cognoſcit enim Leonis quidditatē quicūque nouit aliquid eius prædicatū eſſētiale. Cognoſcit aūt quidditatiuè nō niſi ille, qui oīa prædicata quidditatiua vſq; ad vltimā differētiā nouit, &c. Cū autē cognoſcamus intelligentias eſſe ſubſtantias, & eſſe intellectuales, &c. liquet q́ earum quidditates cognoſcimus: vnde hoc in dubiū nō vertitur, ſed quæſt. eſt, an quidditatiuè cognoſcere eas poſſimus, vt penetremus. ſ. vſque ad vltimas earum differentias: & licet hæc quæſt. habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de Anima, cō. 36. quia tamen non niſi cū Scotiſtis & auerroiſtis hic agitur, & Scot. opinio in concluſione non

diſcrep

diſcrepat. vt patet in primo ſenten.diſtin.3. cum ſolo nobis diſcrepandum eſt Auer. Hæc de primo.

Putā Alexādri, Alpharabii Auer. pace & ib. Sco. pri. di. 3. q. 3 in ſolutione dubii ibid. motis in 6. q. circa med.

QVO ad ſecundū Auer.1o 3 de Anima.com.36 ſuppoſita fictione ſua in enm.5 opinatur, ꝙ intellectus poſsibilis, vt appropriatus nobis adeptis omnibus intellectis ſpeculatiuis, ac per hoc continuatus intellectus agenti, vt formæ per illū intelliget ſubſtantias ſeparatas: & cōſequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: ſicut modò eſt intellectus poſsibilis: ita ꝙ ſicut modo per intellectum poſsibilem intelligimus materialia, ita tunc per intellectum agentem intelligimus ſubſtantias ſeparatas.

¶ Probat aūt rationē ſuā duabus rationibus. Prima ratio fundatur ſupra duas propoſitiones. Quarū prima eſt, Intellectus, & prima intellecta ſpeculatiua ſe habent ſicut forma & materia. Probatur illa ſic, Illa quorū eſt vnamet operatio, ita ꝙ operatio vnius communicetur alteri, ſe habēt, ſicut agens & inſtrumentū, vel ſicut forma & materia ſed intellectus agentis & primorum intellectorum ſpeculatiuorum eſt vnamet operatio: ita ꝙ operatio intellectus agentis. ſ. facere intellecta in actu, communicatur primis intellectis ſpeculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta ſpeculatiua ſe habent ſicut agens & inſtrumentum, vel ſicut forma & materia. Patet Minor, quia intellectus in habitu poteſt nō ſolum intelligere, ſed facere concluſiones intellectiuas in potentia intellectas in actu, vtrunq; enim experimur in noſtra eſſe poteſtate. ſ. intelligere & facere concluſiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: quę ſolo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In Maiore verò notāter dicitur (ita ꝙ ꝓpria operatio vnius cōmunicetur alteri) quia plures trahētes nauē, ad eandē operationē concurrunt, nō tamen ſicut materia & forma, nec ſicut agēs & inſtrumentū: propterea quia alter alterius propriā operationē non ſortitur. Clarū eſt aūt, ꝙ cōicans operationē ſuā alteri cōcurrēdo ad idem ſe habet ad illud: ſicut agēs principale ad inſtrumentum, quēadmodum carpentarius ſedis factionē ſerræ communicat: vel ſicut forma ad materiā, ſicut calor calefactionem aquæ calidæ cōmunicat. Et licet vtraque pars diſiuncti concluſi ſit vera: quia tamen prima pars manifeſtior eſt, & minus ad propoſitū, ideo Commentator ſecundam partem declarat. ſ. ꝙ prima intellecta ſpeculatiua & intellectus agens ſe habeāt vt materia & forma: & hoc facit declarando, ꝙ intellectus agens, & non ſolum primis, ſed anima intellecta ſpeculatiua ſe habent ſicut forma & materia. Manifeſtat autem hoc ſic, Quandocūque eſt aliquid receptiuū aliquorū duorum ordinum inter ſe habentiū id quod eſt perfectius & formalius, eſt ſicut forma: id verò quod eſt imperfectius, & minus formale, habet rationē materiæ: ſed intellectus poſsibilis eſt receptiuus intellectorum ſpeculatiuorum, & intellectus agentis ordinem inter ſe habentium: ita ꝙ intellectus agens eſt perfectior & formalior intellectis ſpeculatiuis: ergo intellectus agens & intellecta ſpeculatiua ſe habent ſicut forma & materia. Dicitur autem in maiori, ordinē inter ſe habentiū: quia aliter propoſitio nō eſſet vera, ſicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarū neutra eſt alterius forma. Cùm enim ordinata ſunt neceſſario verifica propoſito, vt patet, cum aër recipit colorem & lumen. Minor patet ex eo ꝙ intellectum recipitur in intelligente. Intellectus autē poſsibilis intelligit, & intellectū agentē & intellecta ſpeculatiua & c. & ſic patet prima propoſitio.

2. propoſitio Auer. ibi, circa paruum ante finem.

¶ Secunda propoſitio eſt, Intellectus poſsibilis & appropriatus nobis, quādoque recipit intellecta ſpeculatiua & intellectū agentē in potētia tantū: quādoq; partim in actu, & partim in potētia, quādoq; totaliter in actu. Iſta ꝓpoſitio quo ad intellecta ſpeculatiua eſt clariſsima, intellect⁹ namq; infantis eſt in pura potētia, ſicut tabula raſa, in qua nihil eſt depictum: poſtmodum vero recipit primorū principiorū notitiā deinde multarū concluſionū ſucceſsiuè acquirit notitiā: & ſic ſecūdū aliquid eſt in actu, puta ſecūdū principia: & ſecūdū aliquid in potētia, puta ſecūdum cōcluſiones, & poſtremò acquiſitis omnibus cōcluſionibus & totaliter, & ſecūdū omnia in actu tā principia, quā cōcluſiones. His ſi cōiunxeris primam propoſitionē, illuceſcet tibi hæc ſecūda propoſitio, quo ad ſecundā partē. Si enim intellectus agens eſt forma intellectorū ſpeculatiuorū, eadē erit proportio coniunctionis ad intellectum agentem, quæ eſt inter intellectū poſsibilem & intellecta ſpeculatiua quo ad hoc, ꝙ ſi totaliter vni totaliter & reliquo cōiunct⁹ erit: & ſi partialiter vni, partialiter & reliquo cōiūct⁹ erit.

Formatur prima ratio Auerro.

¶ His præmiſsis formatur prima Auer. ratio ſic, Omne quod mouetur ad acquiſitionē alicuius vt formę: illa pfectè acquiſita, pōt operari operatiōe propria illius formæ: ſed intellectus poſsibilis vt appropriatus nobis, mouetur ad acquiſitionem intellectus agētis, vt formæ: ergo illo acquiſito, poteſt operari operatiōe propria illius. Sed operatio propria intellectus agētis eſt intelligere ſubſtātias ſeparatas quidditatiuè. ergo intellectus poſsibilis poterit per illum intelligere ſubſtantias ſeparatas: & cum intellectus poſsibilis operatio noua nos denominet, conſequenter nos per intellectū agentē intelligimus. ſubſtātias ſeparatas &c. Maior patet exemplariter cū aqua mouetur à forma caloris, acquiſito illo pōt calefacere, & ſimiliter apparet in omnibus. Minor verò probatur dupliciter. Primò ex duabus propoſitionibus præmiſsis ſic, Quādocunq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipiēda ordinata inter ſe, ad id quod eſt formalius & perfectius mouetur, vt ad formā ex prima ꝓpoſitione: ſed intellectus poſsibilis mouetur ad intellecta ſpeculatiua, & intellectū agentē quia quādoq; eſt in pura potētia, quādoq; partim in actu. & partim in potētia, ex ſecūda ꝓpoſitione ordine inter ſe habētia: quia mediātibus intellectis ſpeculatiuis recipitur intellectus agēs: & intellectus agēs eſt formalior & perfectior, ergo intellectus poſsibilis mouetur ad acquirendū intellectū agentem vt formā. Secūdò probatur illa Minor ſic, intellectus poſsibilis mouetur ad acquiſitionē intellectus agentis vt finis: ergo vt formæ. Antecedēs patet ex eo, ꝙ ipſe intellectus agens eſt efficiens illius motus, quo mouetur intellectus poſsibilis ad ipſum, in ſeparatis enim à materia idem eſt efficiens & finis motus: vt Com.36.12. Meta. habetur. Cōſequentia verò patet ex ſecundo Phy. tex. com.70. vbi dicitur, ꝙ finis, motus & forma idem ſunt, & hanc probationē tangit Auer.12. Metaphyſ. in fi. com.38.

Com. 36. T. c. 70.

Com. 38. 2 ro. pr. ſit. circa tex.

§ Secunda ratio Auer. ponitur ſecundo Meta. com.1. Si intelligētiæ nō eſſent a nobis cognoſcibiles, natura ocioſè egiſſet: conſequens eſt falſum. Conſequētia probatur: quia feciſſet id quod eſt in ſe naturaliter intellectū: non intellectum ab alio ſicut ſi feciſſet Solem non cōprehenſum ab aliquo viſu. Et quoniā hæc cōſequētia cum ſua probatione deriſibilis a S. Tho iudicatur, ꝓpterea ꝙ fruſtra eſt quod non poteſt conſequi finem ſuū & intelligentiarum finis non eſt intelligi a nobis: dato enim ꝙ intelligi eſſet finis earum, ſufficit earum intelligibilitati, vt à ſeipſis intelligātur: non enim ſequitur, ab intellectu humano nō intelliguntur, ergo a nullo ſicut non valet, Sol non videtur à noctua, ergo à nullo viſu. Idcirco Ioann. de Gan. in tertio de Anima, dupliciter probat illam conſequentiam. Primò dicens, ꝙ Cōmentator non ſupponit ꝙ finis ſubſtātiarum ſeparatarum, ſit intelligi à nobis: ſed ſupponitur ꝙ intelligentiæ ea ſe ſint intelligibiles ab intellectu noſtro, cùm cōtineātur ſub eius obiecto primo, ſcilicet ente: & tunc bene ſequitur, intelligentiæ ſunt ea ſe naturaliter nobis cognoſcibiles, intellectus noſter naturaliter natus eſt eas intelligere: naturaliter enim actiuo quale eſt intelligentia debet correſpondere naturale paſsiuum quale eſt intellectus, aliter potentia actiua eſſet fruſtra in natura Secundò deducitur ab eodem illa conſequentia: quia etſi intelligētiarū finis primarius nō ſit intelligi ab intellectu noſtro, eſt tamen earū finis ſecundarius. Agunt enim prima intētione propter ſe: ſecūdario autē propter alia, vt dicitur ſecūdo cæli, Com.21. & ideo ſequitur ꝙ intelligētiæ ſaltē quo ad finē ſecūdariū eſſent fruſtra: & ſic natura feciſſet aliquid otioſè. Propterea, inquit, cōſequētia Commētatoris eſt vna propoſitionibus per ſe notis: & nō eſt deriſibilis. Pōt adhuc tertiò deduci illa cōſequētia ex dictis Commentator 3. de Anima. Com.36. vbi examinans rationē Themiſtij, dicit ꝙ ſi intellectus noſter eſt immaterialis, cōſequētia iſta tenet, intellectus noſter intelligit res ſenſibiles factas immateriales, ergo intelligit res ſecundum ſe immateriales. Et fundatur hoc dictum ſuper verbum Ariſtot. tertio de Anima. tex. Com.7. dicentis ꝙ intellectus excellenti intelligibili appræhenſio vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habetur in propoſito, quod immaterialitas eſt ſufficiens cauſa virtuti cognoſcitiuæ, quòd intelligere poſsit ſubſtantias ſeparatas. Vnde ſic probatur conſequentia. Intelligentiæ non ſunt ab intellectu noſtro cognoſcibiles, ergo a nullo alio ſunt cognoſcibiles, ergo fruſtra ſunt cognoſcibiles: ſicut Sol fruſtra eſſet viſibilis, ſi à nullo poſſet videri. Prima conſequentia tenet ex eo quòd ſi immaterialitas non dat intellectui noſtro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum eſt immaterialitatē eſſe ſufficientem cauſam huius. ſicut quia ſenſitiuum eſt ſufficiens cauſa ſenſus tactus, ſi poſitum in vna ſpecie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda conſequentia clara eſt exemplo. Quilibet ergo intellectus poteſt ſubſtantias ſeparatas cognoſcere ex ſua immaterialitate: plus tamen & minus ſecundum ꝙ plus & minus perfectionis habent. Hæc de ſecundo.

Com. 13. cōtra gē. li. 1. ca. 45. poſt. me 1. q. 88. art. 1. ad. 1. quaſt. 37 poſt medium.

Com. 21.

Com 3. ante me co. 3. ſi. & 4 in princip. T c. 7.

QVO AD Tertium arguitur contra hanc opinionē dupliciter. Et primò probatur, quòd talis continuatio poſita non producat intellectum poſsibilem, vt nobis appropriatum, ad intelligendas ſubſtantias ſeparatas: id quod continuatur intellectui agenti non niſi vt formæ intellectorum ſpeculatiuorum non poteſt per illum intelligere ſubſtantias ſeparatas quidditatiuè, ſed intellectus poſsibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non niſi vt formæ intellectorum ſpeculatiuorum, ergo intellectus poſsibilis vt appropriatus nobis per talem continuatione non poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas quidditatiuè. Maior probatur, ſupponendo quod intellectus agens habet proportiones diuerſorum ordinum ad ſuperiora & inferiora, ſubſtantias immateriales. ſ. & intellecta ſpeculatiua. Ad ſuperiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non vt eorum forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc ſtante patet vis maioris. Quandocunque enim aliquo vnum habet diuerſi ordinis proportionem ad diuerſa, id quod continatur ei, ſecundum quòd habet pro-

Quòd cōtinuatio intellectum agēti nō perducat intellectū poſſibilē ad cognoſcenda quidditatiua ſubſtantiarum immaterialium

Poſitio quod intellectum poſſibilem

port

intelligeret quid deinceps ſubſtantias ſeparatas per intellectum agentẽ ſibi copulatũ adhuc non intelligeremus ipſas, cõ. c. 8. circa medium.

portionẽ ad inferiora,ex hoc nõ cõtinuatur ſecundũ quod habet proportionẽ ad ſuperiora. Cõmittitur enim manifeſtè fallacia accidentis,ex vno aliud concludendo. Id ergo quod continuatur intellectui agenti vt formæ intellectorũ ſpeculatiuorũ,non ex hoc cõtinuatur ei,vt cõtẽplatiuo ſubſtãtiarũ immaterialiũ. Minor verò ex Cõmentatoris dictis habetur,nullum alium modũ ponentis in propoſito,quo cõtinuetur poſsibilis cum agente,niſi per intellecta ſpeculatiua,vnde dicit ꝙ cùm eſt in pura potẽtia ad intellecta ſpeculatiua eſt & in pura potentia ad intellectum agentem, cum verò partim eſt in actu,& partim in potentia reſpectu illorum,eſt etiam ſicut reſpectu illius: & cum fuerit totaliter in actu ſecundũ intellecta ſpeculatiua,erit totaliter copulatus intellectui agenti.

¶ Secundò probatur,ꝙ poſito,ꝙ talis continuatio ad hoc perduceret intellectũ poſsibilẽ,nunquã tamen nos ad hoc perducere poteſt:& arguo ſic,Id quod cõtinuatur intellectui agenti, nõ niſi vt coloratũ lumini,& intellectui poſsibili non niſi ſicut coloratũ viſui:non põt denominari operãs propria operatione luminis,vt viſus ſeu intellectus agentis, aut poſsibilis. ſed homo phãtaſians habet huiuſmodi cõtinuationẽ cũ his intellectibus: ergo non poteſt denominari faciẽs intellecta,& intelligẽs ſubſtãtias immateriales, quæ ſunt operationes intellectus agentis,nec intelligens res ſenſibiles,quæ eſt operatio intellectus poſsibilis. Minor eſt nota ex terminis,non enim põt verè dici,ꝙ coloratum illuminet, aut videat. Minor autem patet ex tertio de Anima,tex.com.18.& 30. Nec obſtat aliquo modo ſimilitudini datæ,ꝙ homo proprio actu cogitatiuæ ſpiritualizat phantaſmata. Coloratum verò non ſpiritualizat colores. Quoniam ſi fingamus coloratum in ſeipſo nõ poſſe obiici oculo,neque lumini,ſed ſpiritualizatum tantùm in ſpeculo ꝙ propria operatio ſpeciem in ſe colorati ſpiritualizaret,ſimilitudo,curreret quatuor pedibus: & tamen tale ſpeculum obiectum lumini & viſui non verè poſſet denominari illuminans. neq; vidẽs & hæc ratio apparet mihi demonſtratiua: & aliàs,ſi Deus conceſſerit nobis vitam,eius efficaciam plenius oſtendemus. Hæc de tertio.

Cõſidera virtute huius rationis & videbis quantum valet cõtra errorẽ. Auerre. ſoluũtur rationes Auerr.

Ad primã immediatè ſuprà.

QVO Ad quartũ. Ad primã rationũ Auer. dicitur ꝙ Maior eſt vniuerſaliter falſa,ſi teneatur, vt teneri debet ad hoc,ꝙ intentum concludat. Debet enim vniuerſaliter teneri,nedum ſubiectum,ſed etiam prædicatũ hoc modo Omne ꝙ mouetur ad acquirẽdam aliquã formã, illa perfectè acquiſita poteſt operari omni operatione propria illius formæ,aliter nõ cõcluderet. patet autẽ hanc eſſe falſam ex eo ꝙ ſufficit,quòd id quod acquiſiuit aliquã formã participet aliquã operationem illius formæ,illam,ſ. quæ conuenit formæ ſecundum id, quo recipit receptiuum: & ratio huius eſt aſsignata in prima ratione contra Auer. facta,quia.ſ.non oportet rem continuatam formæ habenti diuerſas proportiones ad inferiora & ſuperiora,ex hoc ꝙ perfectè continuatur ei ſecundũ inferius,ꝙ continuetur ei ſecundũ ſuperius vnde ex hoc,ꝙ intellectus poſsibilis acquiſiuit intellectũ agentẽ,vt formã,licet ſequatur,ꝙ poſsit operari operatione intellectus agentis. vt eſt forma intellectorum ſpeculatiuorũ, quia vt ſic acquiritur.ſ.formare intellecta in actu, & extendere ſe ad omnia intelligendo, ad quæ ſe extendit intellectus agens vt factiuus:non tamen ſequitur,ꝙ poſsit omnia intelligere quæ reſpicit intellectus agens,vt contemplatiuus.

Ad ſecũdam.

¶ Ad ſecundã rationẽ reſpondetur negata conſequẽtia, & ad primam probationẽ dicitur, ꝙ cõcomittitur fallacia conſequentis à ſuperiori ad ſuum inferius affirmatiuè: conceſſo enim ꝙ intelligentiæ ſunt cognoſcibiles ab intellectu noſtro: quia continentur ſub eius primo obiecto,non ſequitur , ergo ſunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non enim omne contentum ſub ente eſt quidditatiuè à nobis intelligibile: eo ꝙ ens, licet ſit obiectum adæquatum intellectui noſtro extenſiuè , non tamen eſt adæquatum adæquatione mutua intenſiuè: & eſt dicere, ꝙ licet omne ens poſsit à nobis intelligi: non tamen omne ens poteſt à noſtro intellectu penetrari vſque ad vltimas differentias , hoc enim modo quidditas rei materialis eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri: ſcilicet adæquatione intenſiua, ſolam namque eam & omnem intellectus noſter natus eſt intelligere quidditatiuè.

¶ Ad ſecundum modum deducendi conſequentiã ſimiliter reſpõdetur,licet enim detur,ꝙ intelligi à nobis ſit finis ſecundarius intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis eſt finis ſecundarius: imò hoc eſt impoſsibile.

¶ Similiter ad tertium modum dicitur , ꝙ licet immaterialitas ſit ſufficiens cauſa virtuti cognoſcitiuæ, quod poſsit intelligere ſubſtantias ſeparatas: non tamen valet,ergo ex immaterialitate habet, ꝙ poſsit cognoſcere eas quidditatiuè.

Tertio de anima & t. c. 7.

¶ Autoritas autem Ariſt. adducta,cũ rectè intelligitur,non obſtat. Aduertendum eſt enim,ſenſum reſpectu excellentis ſenſibilis,duo ſortiri, & ꝙ.ſ.non perfectè cognoſcit illud , & ꝙ patitur paſsione corruptiua ab illo: intellectus autem reſpectu excellentis intelligibilis primum tantum habet.ſ. ꝙ perfectè non intelligit illud: paſsionis enim expers eſt. & ratio eſt, quia ſecundum ſequitur materiam,cuius actus eſt virtus ſenſitiua,non autem intellectiua: primum verò ſequitur improportionem potentiæ ad obiectum,quæ ſaluatur ita in virtute immateriali,ſicut materiali. Sicut enim noctua ea ſua ſpecie viſum improportionatũ claro lumini habet,ita homo ex ſua natura intellectum improportionatum claro intelligibili ſeparato,ſ.ſecundũ rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & ſenſus in primo,ſed differunt in ſecundo. Et quã differentiam Ariſt. ibi dicit oriri,ꝙ ſenſus poſt excellens ſenſibile ſenſatũ debilitatur: intellectus autem poſt excellens: intelligibile intellectum non alteratur,magis poteſt intelligere alia,ꝙ intelligendum eſt ſecundum modum ſibi poſsibilem. Ex hoc autem non licet inferre, ergo poteſt quidditatiuè cognoſcere ſubſtantias immateriales: ſed, ergo non procedit ea eius alteratione, ꝙ illas non poſsit comprehendere quod gratis concedimus : habet enim homo intellectum ratiocinatiuum, qui oritur in vmbra intelligentiæ apud Iſaac: & ideo proportionatus naturaliter ad inueniendum intelligibile non purum & clarum,ſed obumbratum materiæ: quale eſt quidditas à ſenſibilibus abſtrahibilis. Hæc de quarto.

Opin. S. Tho 1. parte. q. 88. arti. 3. cõtra Gent. c. 45 & 2. Metap circa fi cam. 1.

QVO Ad quintum ponenda eſt opinio, S.Tho. quã ea prima parte.q.88.& tertio cõtra Gent.c.45.& 2.Meta. aſſumo. Tenet ipſe hanc concluſionem. Anima humana corpori coniuncta non poteſt quidditatiuè cognoſcere ſubſtantias immateriales quæ ad præſens dupliciter probatur. Primò ſic, Intellectus exiſtens in potentia non niſi ad recipienda intellecta abſtracta ab intellectu agente,non poteſt intelligere quidditatiuè ſubſtãtias immateriales. intellectus humanus eſt huiuſmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppoſitum enim prædicati infert oppoſitum ſubiecti. quod enim poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas quidditatiuè,non eſt tantũ in potentia ad recipienda abſtracta ab intellectu agente, quoniam ſubſtantiæ ſeparatæ non ſunt abſtractæ à materia per operationẽ intellectus agentis. Minor ex Ariſt. colligitur 3.de Anima.tex.com. 17.vbi dicitur, ꝙ intellectus agens poteſt omnia facere,quæ intellectus poſsibilis poteſt fieri.

T. c. 15

¶ Secũdò probatur ſic,Nullus effectus ſenſibilis põt ducere quidditatiuam cognitionẽ ſubſtãtiarum ſeparatarum, ergo intellectus humanus coniunctus corpori,non põt quidditatiuè illas cognoſcere: cõſequentia tenet: quia nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu. Antecedẽs verò probatur ex eo,ꝙ effectus dupliciter põt in cognitionẽ quidditatiuã ſuæ cauſæ ducere. Vel per modum ſimilitudinis: ſicut effectu vniuoco cognito,eius cauſam quidditatiuè cognoſcimus: propterea quia ſunt eiuſdem naturæ: & hoc modo clarũ eſt nullũ ſenſibile poſſe perducere ad ſubſtantiarũ immaterialium naturas,eo ꝙ differunt nõ ſolùm ſpecie,ſed genere. Alio modo effectus ducit in quidditatiuã cognitionem ſuæ cauſæ non per modum ſimilitudinis,ſed per hoc, ꝙ demonſtrat totam virtutem ſuæ cauſæ. Sicut intelligere oſtendit totam virtutem animæ intellectiuæ : & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionem procedimus. Nec hoc modo ſenſibilia valent ad cognitionem quidditatiuam intelligentiarum nos perducere. Nullus enim effectus particularis adæquat totam virtutẽ cauſæ virtualis, quodlibet autem ſenſibile eſt effectus particularis vt materiales cõditiones earum cuiuſque oſtendunt: igitur per nullum ſenſibile in quidditatiuam cognitionem ſubſtantiarum materialium,quæ cauſæ vniuerſaliſsimæ ſunt peruenire poſſumus,&c. Hæc de quinto.

QVO AD SEXTVM contra hanc determinationem arguit ſupradictus Io. de Gan. in tertio de anima,multipliciter.

Ioan. de Gan. q. 37. ante medium.

Prima. Cap. 9. cap. 8.

¶ Et primò contra illam particulam in concluſione poſitam coniuncta corpori. Nulla forma impeditur ſua nobiliſsima operatione propter vnionem eius ad propriam materiam : ſed intelligere ſubſtantiarum ſeparatarum quidditates eſt nobiliſsima operatio animæ humanæ , vt patet primo & decimo Ethic. Corpus autem humanum eſt eius propria materia, ergo anima humana propter vnionem ad corpus non impeditur à ſpeculatione ſubſtantiarum immaterialium.

Secũda.

¶ Præterea ad idem,Anima humana,aut nata eſt intelligere ſubſtãtias ſeparatas per ſuam ſubſtantiã,aut per ſpeciẽ influxam,aut per ſpeciem cauſatam ex phantaſmate. Si per ſuã ſubſtantiã,cùm ſubſtantia eius per vnionẽ ad corpus non impediatur,poterit eas intelligere : ſi per ſpeciem à phantaſmate ſumptam, vnio ad corpus iuuabit: ſi per ſpeciem influxam,quæritur quomodo vnio ad corpus impedit,aut nõ pmittit talẽ influxũ fieri: hoc enim nõ videtur rationabile aliquo modo eſſe, quia generatio vnius ſpeciei nõ impeditur à corpore,niſi corpus habeat cõtrariã diſpoſitionẽ diſpoſitioni requiſitæ ad eius generationẽ. Verbi gratia,quia color exigit diaphaneitatẽ in aëre,ad hoc vt recipiatur in eo, nullũ corpus impediet generationẽ ſpeciei coloris,niſi habeat opacitatem quæ cõtraria eſt diaphaneitati, modò corpus humanum nullam habet diſpoſitionem contrariam diſpoſitioni, quam exigit receptio ſpeciei intelligibilis influendæ,vt patet: ergo. Et cõfirmatur ratio ſic, Bonũ ſimpliciter alicuius naturæ nõ impeditur ꝓpter bonũ ſimpliciter eiuſdẽ naturæ. Quod enim impedit bonum ſimpliciter alicuius naturæ eſt illi malum ſimpliciter : ſed intelligere ſubſtantiarũ immaterialium quidditates eſt bonum ſimpliciter animæ humanæ: ergo nõ impeditur per vnionem ad corpus, cùm hoc ſit ei etiam bonũ

Confirmatio.

ſimplic

Tertio. ſimpliciter. Tertio arguitur contra concluſionem ipſam ex dictis S.Tho.ſic, Illi dicunt ꝙ cognoſcimus eſſe intelligentiarũ no quidditates, aut eſſe eſt idem ꝙ quidditas aut diuerſum. Si diuerſum: ergo vtrunque ſub noſtra cadit cognitione, quicuque enim cognoſcit diuerſitatẽ aliquorum, cognoſcit extrema illius diuerſitatis, vt dicitur ſecundo de Anima. text. Comm. 146. Si idem, ergo cognito

Te. 146. vno cognoſcitur & reliquum.

¶ Si dicatur ꝙ cognoſcimus illas quidditates, ſed non perfectè, cõtrà, Primò quia hoc repugnat duobus dictis Thomiſtarum, quorũ primũ eſt, ꝙ nos nõ intelligimus quidditates ſubſtantiarũ ſeparatarũ. Secundũ eſt, ꝙ cognoſcimus eſſe illarũ nõ quidditates. Ex primo arguitur ſic, Homo nõ intelligit quidditates ſeparatas: ergo nullo modo intelligit eas. Tenet cõſequentia per locum à toto in modo ad ſuam partẽ negatiuè. Ex ſecundo dicto arguit ſic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de eſſe, ſed eſſe non cognoſcitur à nobis, niſi imperfectè: ergo cognitionem etiam imperfectã negare intendunt de quidditatibus. Si enim vtrũque imperfecte cognoſcimus, quare magis alterũ negatur cognoſci, aut alterũ affirmatur: ſecundò probatur, ꝙ reſponſio in ſe ſit falſa ſic, Si imperfecte cognoſcimus quidditates illas, aut hoc eſt, quia neſcimus eas ita perfecte ſicut à ſeipſis cognoſcũtur: & hoc nõ, quia hoc eſt ridiculũ vertere in dubium, aut quia neſcimus eas perfectione debita nobis ſecundũ noſtram naturam: & hoc eſt volun-

1. par. q. 88. art. 89. q. 89. art. 1. & 3.4. tarium: nulla enim ratione hoc conuinci poteſt, vnio namque ad corpus hoc impedire non poteſt, vt probatum eſt. Hæc de ſexto.

QVO Ad ſeptimum pro reſponſione ad hæc argumenta ꝑnotandũ eſt ꝙ ſecũdũ doctrinã S. Tho. prima parte, q. 88. & 89. inter cognitionẽ aiæ cõiũctæ & ſeparatæ hoc inter eſt, ꝙ cõiũcta ſicut habet modũ eſſendi, cõcernẽdo corpꝰ, ita habet modũ intelligẽdi cõcernẽdo ſe ad phãtaſmata: ita ꝙ ex cõformitate modi operãdi ad modũ eſſendi, ſit vt aia cõiuncta ſit cõuerſa ad phãtaſmata ſe-

Differũt anima ſeparata & coniuncta. Primo. cundũ intellectũ poſsibilẽ, vt paſsiuũ ad actiuum: adeò vt non niſi ab illis cũ intellectu agente recipere poſsit ſpecies. Separata aũt à corpore, ſicut habet alium modũ eſſendi abſque corporis informatione, ita habet & alium modũ intelligẽdi, vt etiã ex conformitate modi operãdi ad modũ eſſendi fiat, vt anima ſeparata cõuertatur ſecundũ intellectũ ad ſuperiora vt actiua, vt ab eis influxũ ſpecierũ recipiat, vtpote in modo eſſendi ſimilis illis reddita, & corpore relicto liberior quodãmodo facta amplꝰ phãtaſmatibꝰ nõ alligata.

Secundo. ¶ Ex hoc aũt oritur alia differẽtia, ꝙ ſ. anima cõiuncta nõ põt ſubſtãtias immateriales cognoſcere, niſi per ſpecies à ſenſibilibus acceptas. Alligatus eſt eñ eius intellectus phãtaſmatibꝰ. Separata verò põt illas ꝑ ſpecies ꝓprias cognoſcere, cũ cõuerſa iã ſit ad ſuꝑiora.

Tertio. ¶ Naſcitur quoq; ex his tertia differẽtia apud ſubtiliter ſpeculantes animã eſſe partẽ ſpeciei & vniri corpori ꝓpter melius: quia ſ. cognitio, quam habet anima ꝑ ſpecies acquiſitas eſt cognitio diſtincta, & quidditatiua ptingẽs vſque ad vltimas rerũ differẽtias. Cognitio aũt, q̃ ſeparata ex ſpeciebus influxis ſortitur, confuſa eſt, & in cõmuni res notificat. Cũ enim anima naturaliter ſit pars hominis, naturalẽ modũ intelligendi ex propria natura ſibi vendicat per ſpecies acceptas à phãtaſmatibus intelligere, & non ꝑ ſpecies influxas. hic enim modus intelligẽdi naturalis eſt in intelligentiis ex ſua natura, & ideo ſicut intelligẽtiæ perfectã rerũ notitiam per ſpecies influxas habent: ſic anima per ſpecies acquiſitas de ſenſibilibus notitiã habere poteſt perfectã, ſpecies enim influxæ facultatem naturalem intellectus eius excedunt. Eſt hic modus ſuperiori ordini connaturalis & proprius, & animæ nõ cõuenit niſi per quãdã defectiuã participationẽ. Cũm ſit præterea talis inter ſubſtãtias intellectuales ordo, ꝙ quò proximiores ſunt primæ omnia ꝑ ſolã ſuã ſubſtãtiã intelligẽdo penetrãti, eo per vniuerſaliores ſpecies rerũ notitiã perfectã naturaliter capiunt: vltima inter eas anima. ſ. intellectiua ex natura ſua adeò dearticulatas exigit ſpecies, vt ſingularum quidditatum ſingulas oporteat habere ſimilitudines, ꝓpter ꝙ & corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cũm per ſpecies ſuperiores quales ſunt influxæ intelligere tentat, opprimitur quodãmodo & confuſam tantũ notitiam habet, ſicut diſcipulus vniuerſales cõceptus præceptoris apprehẽdere nõ valẽs abſq; diſtincta cognitione remanet. Huius aũt ſignũ eſt, ꝙ inter homines, qui ſunt perſpicacis ingenij, ſtatim ꝓpoſitis principijs ad concluſiões ſeſe cõferũt & ex eiuſdẽ principijs multas cõcluſiões ſpeciales deducũt. Hebetis aũt ingenij non niſi pricipijs applicatis à ꝓceptore ad ſingulas cõcluſiões & ĩ forma ſyllogiſtica, & cũ exẽplis materialibꝰ diſtictã ꝑcipiũt veritatẽ.

Ad primam. Cap 9. Cap. 8. ¶ Ex his iã potes intelligere, ꝙ anima nec cõiuncta nec ſeparata quidditatiuã cognitionẽ ſubſtantiarũ immaterialiũ habere naturaliter poteſt, & ꝙ plus eſt, habes ex his, ꝙ anima ſeparata per ſpecies influxas nec Bouem nec Leonem quidditatiuè cognoſcit, ſed omnia præter ſui ipſius naturam in communi nouit. Vbicunque autẽ alibi inuenies S.Tho. dici, ꝙ anima ſeparata quidditates ſubſtantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipſo vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima ſeparata per proprias ſpecies, quam habere non poteſt

Ad Rationem igitur primam dicendũ eſt quod licet intelligere ſubſtãtias immateriales ſit nobiliſsima operatio animæ intellectiuæ; intelligere tamen eas quidditatiue eſt operatio ſibi impoſsibilis; nec Ari. in 1. aut 10. Ethi. dixit oppoſitũ: imo quæſtio mota ab ipſo in 3. de Anima text. cõ. 36, nuſquam ſoluta reperitur, Poſuit enim fœlicitatem humanam in cõtemplatione ſubſtantiarum ſeparatarum nobis poſsibilis, quæcunque ſit illa. Similiter dicitur ad ſecũdam, ꝙ vnio animæ ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuam ſubſtantiarum immaterialium: quandoquidem illa animæ ſecundũ omnẽ naturæ ſtatũ eſt impoſsibilis. Quòd ſi hæ duæ rationes formentur ad concludendum animã vnitã poſſe habere talem notitiam ſubſtantiarũ immaterialiũ, qualem per earum ſpecies ſeparata habet. Reſpondeatur ad primũ negãdo, ꝙ intelligere ſubſtãtias immateriales tali modo ſi nobiliſsima ſimpliciter operatio animæ: licet ſit nobiliſsima ſecundũ quid: maiorẽ enim perfectionem ſimpliciter ponit in anima intelligere ſubſtantias ſenſibiles diſtincte, & quidditatiue: & ſubſtãtias immateriales per effectus ſenſibiles & communia, q̃ intelligere ea in cõfuſo: licet ſit ſecundũ quid nobilior illa cõfuſa intellectio ex hoc ꝙ eſt ꝑ earũ ſpecies & immaterialiori modo. Vnde dico ꝙ nõ inconueniens animã noſtrã impediri ad operatione nobiliſsima ſecundũ quid propter ꝑfectionẽ ſibi nobiliſsimã ſimpliciter acquirendã ex vnione ad ꝓpriã materiã: vnde non ſequitur vnionẽ eſſe præter naturalẽ, ſed naturaliſsimã, vt pote propter perfectionem ſuã ſimpliciter: & præſertim quia cognitio illa, quam habet, ſeparata eſt ſibi quaſi præternaturalis, ſicut & modus eſſendi, quem habet: &c.

Vt oſtenditur ſeq. refſatur in q. 37. 3. de Anima. Ad ſecũdam alia ſol. Ad primum. Ad ſecũdam.

¶ Ad ſecundam dicatur, ꝙ impeditur anima ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc ꝙ modũ eſſendi in corpore ſequitur modus operandi non niſi per conuerſationem phantaſmata: naturalis enim cõuerſio animæ ad phantaſmata eſt impeditiua conuerſiõis ad ſuperiora. ꝓbatio autẽ contra hoc nihil facit, contingit eñ alio modo impedimentũ dari: vt iã patet. Ad cõfirmationẽ dicitur, ꝙ minor eſt falſa. Intelligere enim ſubſtantias immateriales tali modo eſt bonũ aiæ ſecundũ quid, & nõ ſimpliciter: vnio verò ad corpus cũ ſequẽtibꝰ ipſam, eſt bonũ eius ſimpliciter.

Ad cõfirmationẽ.

Ad tertium. ¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ ſiue eſſe & eſſentia diſtinguantur, ſiue ſint idem, nõ variatur propoſitum: in Deo enim ſunt idem, & in alijs intelligentiis diſtinguuntur, & tamen eandem de vtriſque proferimus ſententiam, dicentes quòd cognoſcimus eſſe, non quidditatem. Reſponſio ergo ibi data vera eſt: quia dicitur, ꝙ cognoſcimus quidditatẽ imꝑfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomiſtarum, Non quidẽ primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & nõ de quacunque cognitione, vnde non valet, ergo nullo modo cognoſcimus: ſed, ergo nullo modo cognoſcimꝰ quidditatiue.

¶ Secundo autẽ dicto nullatenus aduerſatur. Cum enim dicimus, ꝙ cognoſcimus eſſe & non quidditatem, aſſueti Peripateticis ſermonibus, intendimus, ꝙ ſcimus de illis terminare, quæſtione an eſt, quæ de eſſe quærit: & ꝙ neſcimus de eis terminare quæſtionem quid eſt, quæ quidditatem ſcrutatur: & ſi ſecundũ aliquod prædicatum quidditatiuum terminare illam nouerimus: notitiam illam (quia & nõ quidditatiuam vocamus) ſequentes Ariſt. veſtigia, qui notitiam rei per communia, notitiam quia in poſterioribus Analyticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate à Thomiſtis in propoſito, quæ affirmatur de eſſe: quia notitia de propria quæſtione quidditatis non habere dicitur. notitia verò de propria quæſtione ipſius eſſe non caremus.

Secundo Poſte. c. com. 8.

In q. In ſeparatis ſubſtantiis genus ſumitur nõ a materia. ſe a tota eſſentia & alteri aſſimilatur: differentia vero ab eadẽ & ab altera diuerſa eſt non autem a forma qua ſit altera pars compoſiti.

¶ Ad vltimum, quo probatur, ꝙ reſpõſio ſit falſa in ſe: dico ꝙ ideo dicitur intellectus noſter imperfecte ſubſtantias immateriales cognoſcere: quia nõ quidditatiue poteſt eas apprehẽdere, & magis imperfecte in hac vita: quia per ſpecies aliorũ, Et licet primo modo eas cognoſcere ſibiipſi tantum conueniat, & ridiculum eſſet dubitare an id, ꝙ conuenit ſolis intelligentiis, conueniat alijs: neceſſarium tñ eſt dubitare, an cognoſcere eas quidditatiue ſibi ſolis. an etiã aiæ noſtræ cõueniat, ꝙ ſecũdo modo eas cognoſcere ſit nobis in hac vita impoſsibile, nõ voluntarie, ſed ratione cogente dicitur. Corpus eñ vnitum aiæ animã ad ſenſibilia conuertit: vt declaratũ eſt &c.

Hoc tamen ſciendum, quod non eodem modo ſumitur genus & differentia in illis ſubſtatijs & in ſubſtatijs ſenſibilibus. Quia in ſenſibilibus genus ſumitur ab eo, quod eſt materiale in re: differentia vero ab eo quod eſt formale in ipſa. Unde dicit Auic. in principio libri ſui de Anima, quod forma in rebus compoſitis ex materia & forma eſt differentia ſimplex eius, quod conſtituitur ex illa non autem ita, quod ipſa forma ſit differentia ſed quia eſt principium differentiæ, vt idem dicit in ſua Metaphyſi. & dicitur talis differentia eſſe differentia ſimplex, quia ſumitur ab eo, quòd eſt pars quidditatis rei, ſcilicet a forma. Cum autem ſubſtantiæ ſpirituales ſint ſimplices quidditates: non poteſt in eis differentia ſumi ab eo, quòd eſt pars quidditatis, ſed à tota quidditate:

Quinto Met. ſ. 6.

& id

& ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differentiam ſimplicem non habent, niſi ſpecies, quarum eſſentiæ ſunt compoſitæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota eſſentia ſumitur genus modo tamen differenti: vna enim ſubſtantia ſeparata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem ab inuicem in gradu perfectionis ſecundum receſſum a potentialitate & acceſſum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod ſequitur illas, inquantum ſunt immateriales, ſumitur in eis genus ſicut intellectualitas, vel aliquid huiuſmodi ab eo autem, quod ſequitur in eis gradum perfectionis, ſumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

In prin.

Nota quod in ſubſtātia cōmuni 4. reperiuntur.

¶ Ponitur hic ſecundum notatum, quo vnde ſumatur differentia, & vnde genus in ſubſtantiis immaterialibus, declarat oppoſita comparatione ad ſubſtantias ſenſibiles.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd in rebus compoſitis ex materia & forma quatuor intelliguntur, ſcilicet materia: quæ eſt altera pars compoſiti ſpecifici, forma reliqua pars: tota quidditas vt habet rationem perfectibilis vlteriori perfectione formali, & ipſamet tota quidditas, vt habet vltimam perfectionem formalē. verbi gratia, in homine potes conſiderare materiam in qua ſua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiam ipſum hominē, inquantum eſt ſubſtantia: eſt enim homo ſubſtantia, & vt ſubſtantia habet rationem perfectibilis, per corporeum. per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, inquantum eſt rationalis naturæ, quæ eſt vltima eius perfectio formalis: Hæc aūt quatuor ita ſe habent ad genus & differentiam, ꝙ & materia, quæ eſt pars, & ipſum totum, & perfectibile fundant genus, diuerſimodè tamen. Forma verò, quæ eſt pars & ipſum totum, vt poſteriori perfectione formali perfectum fundant differētiam diuerſimodè etiam. Cum enim genus potestate cōtineat differētias incompletéque ac in potentia rei naturam explicet, totumq; ſecundū id quo adhuc perfici pōt importet, radix aūt potentialitatis in rebus ſenſibilibus ſit: materia meritò à toto ſecundū ꝙ poſſibile eſt formaliter perfici, & à materia ipſa ſumi dicitur: Similiter cum dicere ſit diuidere, terminare, & actuare genus totumq; ſecundū poſteriorē perfectionem & actualitatē explicare, radix autē actualitatis & perfectionis ſit formæ: meritò à toto ſecundū ꝙ perfectū eſt, & à forma differentia ſumitur. Diuerſimodè verò fundāt genus & differētiā partes ipſæ rei materia. ſ. & forma: & quidditas tota vt pfectibilis & pfecta. Sumitur enī genus à tota eſſentia, vt habet rōnē perfectibilis, tanquā à re formaliter ſignificata, ſeu denominata ab ipſo: à materia verò tanquā à radice ſui formalis ſignificati. Similiter differentia ſumitur à tota eſſentia, ſecundū vlteriorē perfectionē tanquā à re formaliter ſignificata, ſeu denominata ab ipſa: à forma aūt, vt à radice ſui formalis ſignificati: nō enim materia, quæ eſt pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, ſed ipſe homo vt ſubſtantia, vt animal generis denominationem ſortitur, vt corporeus vt rationalis differentiæ denominationē habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia & forma: ideo ab Ariſt. 7. Met. tex. com. 33. dicitur, ꝙ ſicut ſe habet tota rō ad totā rē: ſic pars rationis ad partē rei & 8. Met. tex. com. 9. inuenies genus ſumi à materia, & differentia à forma. Præterea, & Com. ſecundo cæli com. 49. ait, ꝙ ſi corpora cæleſtia conueniunt in genere, & differūt in ſpecie, ſunt cōpoſita ex materia & forma. Inuenies quoque, quia genus & differētia à tota eſſentia ſumūtur, vt à re ſignificata nomine primæ intētionis, & denominata nomine ſecūdæ intētionis, & nō à parte: illuſtres viros dicere quādoq; ꝙ genus nō ſumitur à materia: & differētia nō ſumitur à forma: quorū cū intuitus fueris rōnes, ſupradictis non aduerſari videbis. Quæ cùm ita ſint in ſubſtātiis materialibus ad ſubſtātias immateriales aſcēdēdo, genꝰ ſumi nō dicimus à materia, nec differētiā, à forma, quia carēt his partibus: vnde reſtat, vt à tota eſſentia tā genus, quā differentia nō ſolùm formaliter, ſed etiā radicaliter in eis ſumatur. Propterea & Auic. vt in litera dicitur, aſſignat diuerſitatē inter differentiā ſubſtātiarū cōpoſitarū & ſimpliciū, dicēs ꝙ differentia in ſpeciebus cōpoſitis ex materia & forma eſt ſimplex. Differētia verò rerū nō cōpoſitarū nō: & vocat differentiā ſimplicē eā, quæ nō à toto radicaliter, ſed a parte eius exit quæ ſimplex eſt. Sumuntur ergo ex tota eſſentia in ſubſtātiis immaterialibus genus & differētia, ſed differēter: quia genus ſumitur ex tota eſſentia ſecūdū id quo eſſentialiter vna alteri aſſimilatur: cōueniunt enim intelligētiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differētia vero ſumitur à tota eſſentia ſecūdū id, quo vna differt ſubſtātialiter ab aliis: & hic eſt certus formalis perfectionis gradus indiuiſibilis formaliter, quāto aliqua intelligentia proximiori puriſſimo actui Deo glorioſo ſortita fuerit: tāto perfectior erit p hoc enim differūt inter ſe. ꝙ vna altera propinquior eſt actui puro & plus à potētialitatis natura recedit.

Genus ſumitur à toto compoſito & parte materiali. Differentia ſumitur à toto cōpoſito & parte formali.

T. cō. 33. T. com. 9. Com. 49.

Genus et differentiam ſimplicibus ſumūtur à tota quidditate.

AD MAIOREM Horum intelligentiam altius exordiendum eſt. Sciendum eſt nanque, quòd aliud eſt loqui de genere & differentia ſimpliciter, & ſecundum ea quæ ſibi accidunt, & per ſe conueniunt: aliud eſt loqui de eis, ſecūdū quod ad tales naturas applicātur. Si enim loquimur de eis ſecūdū ſe ſic ad vtriuſque generis, ſcilicet & differentiæ rationē exigitur, & ſufficit ꝙ differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis nō extraneæ naturæ à natura generis, cuius eſt diuiſiua formaliter: genus verò explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quæ de differentia dicimus, ſequitur ex eo ꝙ differentia adueniēs generi conſtituit ſpeciem & ponit ipſam in determinato gradu entis, illo. ſ. quem explicat. vnde 8. Met. cō. 10. ſpecies numeri aſſimilantur: eo ꝙ ſicut numeros ſubtracta, aut addita vnitas variat, ſic differētia addita vel ſubtracta entibus ipſa diuerſificat. Secundum autem ſequitur ex eo ꝙ differentia diuerſificare genus debet: ita vt non ſolum ipſa ſpecies ſit altera ab altera ſpecie, ſed natura generis in hac ſpecie ſit diuerſa à natura generis in alia ſpecie. vt 10. Met. text. com. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalibus ait Ariſt. ꝙ ſi debeat diuidi figura, differentiæ eius non erunt habere angulos æquales duobus rectis: & habere angulos æquales multis rectis: quia hæc accidentia ſunt figuræ. Genus autem certam naturam ſignificare oportet, vt tranſcendentia excludantur. Determinabilem verò formaliter vt ſpecialiſſima ſegregentur.

T. cō. 10.

T. c. 24.

¶ Si autē loquamur de genere, & differētia: vt applicantur ad ſubſtantiales materiales: ſic genus nō ſolū explicat rē, & determinabilem formaliter, ſed etiam radicabiliter ſumitur à materia: & differentia ſimiliter nō ſolum ſignificat determinationem & actuationem generis, ſed ſumitur radicaliter à forma ſed hæc accidūt generi & differentiæ ex eo ꝙ eſſentia, cuius ſunt, eſt compoſita & realiter integrata ex duobus principiis, materia. ſ. determinabili, & forma determinante. Per ſe enim cōuenit animali, ꝙ ſignificet naturā ſenſitiuam determinabilē formaliter per rationale. Sed quia natura ſenſitiua habet, ꝙ ſit determinabilis per rationale ex hoc: ꝙ habet materiā: ideo accidit huic generi, ꝙ eſt animal, inquātū eſt genus ꝙ ſumatur à materia: vnde ſi natura ſenſitiua eſſet determinabilis per rōnale. & nō ratione materiæ, nō minus animal eſſet genus, Similiter rōnale per ſe habet ꝙ ſignificet ratiocinatiuā perfectionem eſſentialiter determinatiuā naturæ ſenſitiuæ. Sed quia gradus intellectiuus habet ꝙ determinet ſenſitiuā ex eo ꝙ aïa intellectiua eſt forma corporis: ideo accidit huic differentiæ, ſ. rationale, inquantum eſt differentia, ꝙ ſumatur à forma. Nō minus enim rationale eſſet differētia ſi perfectior ratiocinatiua determinaret ſenſitiua abſque eo ꝙ informaret anima corpus. Propter hoc communiter ꝙ dicitur ſumitur genus ab eo, ꝙ eſt materiale potius quā à materia: & differentia ſumitur ab eo ꝙ eſt formale, potius quam à forma. Illud cōuenit eis per ſe: hoc aūt p accidens. Cū aūt ſubſtātiarū immaterialiū ſimplex eſſentia ſit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradū, cū infinitæ entitatis nō ſit: conſequens eſt vt in ea ſit vnde genus & differentia ſumi queant. Et hoc enim, quod natura limitata eſt, ex ipſa determinatione ſumitur differentia. Ex natura aūt communi quæ determinari intelligitur, ſumetur genus. Ex eo verò, ꝙ ſimplex ex ſeipſa terminatur, ita ꝙ non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminet: ſicut ſubſtantiæ ſenſibiles habent materiam & formam.

Nota hic profundiſſima dicta & pulcherrima.

¶ Et ſic in acceptione generis & differētiæ in ſubſtantiis materialibus ſaluatur id quod eſt per ſe. ſ. ꝙ genus ſignificet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatā perfectionem ſubſtantialem formaliter conſtitutiuam illius in certo gradu entis, licet non ſaluetur id quod eſt per accidens ſcilicet quòd genus ſumatur à materia: differentia verò à forma.

AD Profundiorem huius rei perſcrutationem notandæ ſunt tres propoſitiones. Prima eſt ꝙ omne indiuiduum diſtinctū realiter à ſuo eſſe habet plura prædicata quidditatiua: quorum ſucceſſu magis ac magis appropinquat ad ſuum eſſe. Secunda propoſitio eſt iſta, Inter prædicata quidditatiua ſupradicta talis eſt ordo, ꝙ tātò vnumquodque eſt actualius quo appropinquat ad eſſe: & tantò eſt potentialius, quantò remotius eſt ab eſſe. Declarātur primò exemplariter, deinde ratione propoſitiones iſtæ. Socrates diſtinctus realiter à ſuo eſſe exiſtentiæ habet plura prædicata quidditatiua, ſ. ſubſtantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum eſt, quod Socrates inquantum ſubſtantia, valde elongatur à ſua exiſtētia: exigitur enim ad hoc, ꝙ Socrates ſit non ſolum ꝙ ſit ſubſtantia, ſed etiam quòd ſit corpus. Cum autem acceperis Socratem inquantum corpus vicinior apparebit ad exiſtentiam habendam, licet adhuc ſatis elongetur ab illa. exigitur enim ad hoc, ꝙ Socrates ſit, nō ſolùm ꝙ ſit ſubſtantia corporea, ſed etiā quòd ſit viuens. Et cū cōſideraueris Socratē vt viuū videbis magis appropinquare ad eſſe, tamen adhuc remotū: exigitur enim ad hoc, ꝙ Socrates ſit nō ſolùm ꝙ ſit ſubſtantia animata, ſed etiam ꝙ ſit animal. Et cum inſpexeris ipſum, inquantum animal, proximiorē ad eſſendum inuenies, adhuc tamen remotū ex eo. ꝙ exigitur ad hoc. ꝙ Socrates ſit nō ſolū ꝙ ſit ſubſtantia animata ſenſibilis. ſed etiā rationalis (nihil enim pōt. In rerum natura ſub aliquo generi contineri, ꝙ non ſub aliqua ſpecie cōtineatur) cum antè conſideratus fuerit vt ſubſtantia

tia animata ſenſibilis rationalis, tunc iam eſſe actualis exiſtentiæ ſuſcipere poteſt: nihil enim aliud formale intrinſecum exigitur ad hoc, quòd ſit: licet requirantur cauſæ extrinſecæ & proprietas indiuidualis: vt conditio exiſtentis. Patent autem adducta prædicata ita ſe habere, quòd ſemper id quod propinquius ſe habet ad exiſtentiam, comparatum ad remotius ſe habet vt actuale ad potentiale: ſicut homo ad animal, animal ad viuum, viuum ad corpus, corpus ad ſubſtantiam. Et ex conſequenti id, quod proximius eſt ipſi eſſe eſt actualius: illud verò quod remotius eſt ab eſſe eſt potentialius. & ſic patet vtraque propoſitio exemplariter.

Probantur ratione iſta ſecunda propoſitiones.

¶ Ratione autem probo cum enim eſſe ſit actualiſsimum omniũ, quæ ſunt in re, & tantæ actualitatis vt non niſi completæ eſſentiæ actus proprius ſit, ad hoc quòd eſſentiæ eius receptiuum fiat: oportet intrinſecè completam & determinatam eſſe, ſicut ad hoc quòd aër recipiat lumen oportet prius, ꝙ perficiatur à diaphaneitate: terminatur autem, perficitur, & completur ſubſtantia his prædicatis quidditatiuis: & ideo quantò prædicatum quidditatiuũ erit magis eſſentię determinatiuum, & magis appropriabit ipſam ad hoc, ꝙ ſit receptiuum proprium ipſius eſſe, Et per oppoſitũ quantò prædicatum quidditatiuum eſt minus determinatiuum eſſentiæ: tantò minus eam appropriat ad hoc, quòd capax ſit ipſius exiſtentiæ: & quia vnumquodque quantò eſt propinquius actualiſſimo, tantò eſt actualius, & quantò remotius ab illo tantò eſt potentialius. Idcirco inter prædicata quidditatiua talis eſt ordo, ꝙ propinquius ipſi eſſe eſt actualius: remotius verò potentialius.

Regula generalis à quo ſumitur genus & differentia.

HIS Duabus propoſitionibus, poſtquam tertiam addideris, ſcilicet ꝙ genus ſumitur ab eo, quod eſt vt potentiale. Differentia verò ab eo, ꝙ eſt vt actuale: conficietur regula generaliſsima, ꝙ genus & differentia in omnibus ſumuntur à tota eſſentia ſed ſecundum elongationem & propinquitatem ad ipſum eſſe exiſtentiæ. Differẽtia enim vltima cũ ſit conſtitutiua ſpeciei: & propriũ illi inter entia gradum donet: vltimum complementum ipſius eſſentię eſt, ad hoc ꝙ ſit. Vltra eam enim (vt iam dictum eſt) indiuiduum nullum aliud complementum intrinſecum expectat, vt ſit. Genus quoque generaliſsimum cùm eſſentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo ſumitur, quo eſſentia ipſa ab exiſtentia magis eſt elongata: vt pote determinabilis & perfectibilis omnibus differentiis ad hoc, vt eſſe ſuſcipere poſsit. Genera verò & differentiæ intermediæ ab intermediis ſumuntur (& propter hoc dicitur ꝙ diffinitio explicat diffinitũ à prima potentia vſq; ad vltimum actũ) includit ſiquidem primũ genus, quod ſumitur ab eo quo primo eſſentia ipſa pòt habere eſſe: & omnes differẽtias, quibus paulatim eſſentia determinatur & actuatur vſque ad vltimam differentiam quæ actus vltimò determinans & perficiens ipſam, vt eſſe habeat, propterea & Porphyrius ait ꝙ ſecũdũ interius perſcrutantes differentia eſt, quæ concludit ad eſſe. Nec propter hoc quod diximus, intendimus, quòd genus & differẽtia ſumantur ab eſſe actualis exiſtentiæ, ſcimus enim diffinitiões abſtrahere ab eſſe: ſed intendimus, quòd genus & differentia ſumuntur (vt verbis S. Tho. vtamur) ab ordine ab eſſe actualis exiſtentiæ. Ab ordine aũt dicimus non relatione ordinis, ſed fundamento eius ab eo, ſcilicet quo eſſentia appropinquat vt receptiuum ad ipſum eſſe, & ab eo quo eſſentia elongatur ab ipſo. Et ſecundũ hæc habes vnde in intelligentiis, ſubſtantiis materialibus, & accidentibus ſumantur genus & differentia, vt facile eſt cuilibet exercitato deducere in ſingulis. Et propter hoc ſolus Deus caret genere & differentia: quidditas enim ſua cum ſit ſua exiſtẽtia actualis, nò pòt cõcipi vt elõgata ab exiſtentia, vel propinqua illi. Vnde ſufficientiſsimã cauſam S. Tho. in principio huius capituli aſsignauit: quare Deus non ſit in genere, & intelligentiæ ſint in prædicamento: quia ille eſt ſuũ eſſe, iſtarum autem eſſentia diſtinguitur ab eſſe proprio.

Cap. de differentia.

Nec oportet has differentias eſſe accidentales: quia ſunt ſecundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuerſificat ſpeciem, Gradus enim perfectionis in recipiẽdo eandem formam, non diuerſificat ſpeciem ſicut albius, & minus album in participando eiuſdem ſpeciei albedinem, ſed diuerſis gradibus perfectionis, in ipſis formis vel naturis participatis, diuerſificat ſpeciem, ſicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia per quædam, quæ ſunt media inter animalia & plantas, ſecundum Philoſophum, in lib. de Animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio, dictũ eſt enim, ꝙ differentiæ in Intelligentiis ſumunt à diuerſis pfectiõis gradib⁹, quibus vna altera ppinquior eſt actui primo: Cõtra hoc inſtatur ſic. Quæcunque differũt ſecũdũ actũ perfectũ. & minus perfectũ, differũt ſolũ accidentalibus differentiis: intelligẽtiæ differũt non niſi ſecũdũ magis & minus perfectũ, ergo differũt ſolũ accidentalibus differentiis. Proceſſus bonus: concluſio verò eſt falſa: ergo altera præmiſſarũ, non Maior, vt pbabitur: ergo Minor, q̃ eſt poſitio ſupradicta. Probatio Maioris eſt: q a magis & minus nõ variãt ſpeciẽ: albedo eñ pfecta & min⁹ perfecta vnius ſpeciei ſunt, quæcũq; aũt ſunt eiuſdẽ ſpeciei accidentalib⁹ ſolũ differẽtiis diſtinguunt, cũ in omnib⁹ eſſentialib⁹ cõueniãt. Hanc obiectionẽ excludit hac pulchra diſtinctione, Perfectius & minus pfectũ poſſunt attẽdi vel penes modũ habendi aliq̃ formã vnã ſimpliciter, vel penes ipſas formas habitas magis & minus. primo mõ non variãt ſpeciẽ, ſed ſecundo modo: quæcunq; enim ita ſe habent ꝙ ſecundũ diuerſos gradus perfectionis atomã ſuſcipiunt formã, ſolo numero vt ſic diſtinguũtur, vt patet de albo, vt 4. de albo, & 6. Ea vero quæ diuerſos gradus perfectiõis nõ eiuſdẽ formæ, ſed pluriũ formarũ ſuſcipiũt, eſſentialiter ſeu ſpecificè diſtingui neceſſe eſt, vt patet de homine & Boue. Vñ patet reſpõſio ad obiectiões, ꝙ primo modo. Minor eſt falſa, ſecundo mõ Maior. Cuius pbatio ideo videtur ſine additiõe vulgata, quia comparatio denotata per ly magis & minus non ſit pprie, niſi in anatoma ſpecie, vt dicitur ſeptimo Phy in com. 27.

T. c. 27.

Nec iterum eſt neceſſarium, vt diuiſio intellectualium ſubſtantiarum ſit ſemper per differentias veras, quia hoc eſt impoſſibile in omnibus rebus accidere, vt Philoſophus dicit, in vndecimo de Animalibus.

Ca. 10.

¶ Hic excluditur ſecunda obiectio. Obiicitur enim contra idem dictum ſic, Vbicunque ſunt verum genus & veræ ſpecies, ibi debet eſſe artificialis diuiſio illius generis per duas veras differẽtias: ſed in intelligentiis inuenitur verũ genus & veræ ſpecies: ergo ibi debet eſſe diuiſio per duas differentias veras. Concluſio eſt cõtra diuiſionẽ ſuprà aſsignatã, qua dictũ eſt, Genus intelligentiarũ deſcendit ad ſuas ſpecies per magis pfectũ & minus perfectũ: quæ non ſunt veræ differẽtiæ. Maior verò pbatur ex eo, ꝙ vbi verũ genus cũ veris ſpeciebus inuenitur, oportet eſſe diuiſiuas ipſius generis & ſpecierũ cõſtitutiuas differentias: ex eo autẽ ꝙ diuiſio eſt ſecundũ artẽ debet eſſe bimẽbris, vt Boëtius teſtatur. Hãc obiectionẽ excludit S. Thomas, dicẽs, Maiorẽ eſſe vniuerſaliter impoſſibilem ſecundum Ariſtot. ſententiarum in 2. libro de Animalibus.

In libr. diuiſionum.

Cap. 3.

AD Cuius euidentiam notandum, ꝙ cùm veræ differẽtiæ appellentur differentiæ poſitiuæ nõ extraneæ cõtrariæ inter ſe conuertibiles cum his quorũ ſunt differentiæ: vt ibi dicit Ariſt. cap. 3. Genus illud, ꝙ plures duabus ſpeciebus continet immediatè non poteſt diuidi duabus veris differẽtiis, ſed ſi veris differentiis diuidendum erit poteſtatem eius euacuantibus, oportet ꝙ diuidatur pluribus duabus: & ſic diuiſio nõ erit bimẽbris. ſi enim diuiſione bimẽbri partiendum erit, oportet alteram differentiam eſſe nõ veram: erit enim cum priuatiõe accepta alterius. Sicut ſi animal immediate contineat hominẽ, Bouem & Leonẽ, oportet tribus veris differentiis diuidi, vel altera vera, puta rationali: altera non vera, ſed priuatiua communi reliquis duabus, puta irratiõali. Quia igitur inueniũtur aliquæ res in mũdo plures duabus cõtẽtæ immediatè ſub aliquo cõmuni formaliter diuiſibili: ideo dicitur, ꝙ impoſsibile eſt vniuerſaliter, ꝙ omnis diuiſio fiat per duas differẽtias veras: & hoc in pposito noſtro accidit. Cũ enim intelligẽtiæ careãt genere ſubalterno, vt S. Th. in tractatu de Natura generis. c. 5. teſtatur, eo ꝙ perfectio earum ex pluribus coniunctionibus differentiarũ non conſurgit, ſicut perfectio ſpecierum in iſtis inferioribus, quibus non ſufficit genus cõmune & differentia, omnes immediatè ſub vno genere continebuntur: & ſic genus earum, ſi veris differentiis ad illas deſcendere debet, oportet multimembrem fieri diuiſionem nobis ignotã: quod ſi bipartita diuiſione contrahendũ erit, alteram ſimpliciter neceſſe eſt eſſe non verã: quia priuatiuam alteram propter debilitatem intellectus noſtri ad nullam propriam earum differentiã deſcendere potentis, neceſſe quoque eſt eſſe non veram. Tales autem fuerunt differentiæ in litera aſsignatæ ſcilicet magis perfectum & minus perfectum.

Cap. 5.

¶ Ex his iam patet reſponſio ad obiectionem, declarata impoſsibilitate Maioris vniuerſaliter. Boëtij vero dictum non obſtat: quãuis enim dicat diuiſionem omnem ad bimembrum reduci non tamen dicit, quòd omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorum per illam diuiſionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in ſubſtantiis compoſitis ex materia & forma, in quibus & eſſe eſt receptum & finitum propter quod & ab alio eſſe habent, & iterum natura vel quidditas earum recepta eſt in materia ſignata, & ideo ſunt finita & ſuperius & inferius & in eis etiam propter diuiſionem materia ſignatæ poſſibilis eſt multiplicatio indiuiduorum in vna ſpecie: & in his ſubſtantiis, qualiter ſe habeat eſſentia ad intentiones logicas ſupra dictum eſt.

In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de eſſentiis ſubſtantiarum compoſitarum. Primum eſt, quòd eſſe earum eſt limitatum: quia habet illud ab alio vtpote diſtinctum realiter à ſe. & per hoc primò diſtinguitur à primo ente cuius eſſe eſt infinitum, & idem realiter ſuæ quidditati *Cap. 4.*

¶ Secundum eſt ꝙ eſſentia earum eſt recepta in materia ſignata: ſunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nunc determinata: ſicut for-

male

male ſuum materiale.

¶ Tertiũ q ex illis duobus corollariè ſequitur,eſt q ſũt finitę ſuperius & inferius. Superius quidẽ quia habẽt eſſe limitatũ,& eſſentia earũ per ipſum eſſe,q vt ſuperius reſpicit,terminatur. Inferius verò,quia recipiũtur earũ formæ in materia, & ipſæ ad hoc & illud terminãtur, quæ reſpiciũt vt inferius:per hoc q in his & illis conditionibus materialibus recipiũtur tanquã in parte materiali.

¶ Quartum eſt, quòd eſſentia earum eſt multiplicabilis numeraliter in eadem ſpecie propter materiæ ſignatæ diuiſionem. Et per hæc tria differunt ab intelligentiis in ſecundo ordine poſitis, quæ immunes à materia infinitæque inferius parem ſibi non compatiuntur. Et ſic terminatur tractatus ſecundus huius libri.

CAPVT VII.

Quod accidẽtia habeant eſſentiã incõpletã oſtendit. Varia etiã accidẽtia diſtinguit & quomodo in ipſis ſumatur gen⁹ & differẽtia exponit.

Cap. 1. in fi. Accidentia habent eſſentiam incompletam.

NVNC Autem reſtat uidere, qualiter eſſentia ſit in accidentibus: quomodo autem ſit in omnibus ſubſtantiis,dictum eſt. Et, quia, ut dictum eſt eſſentia per diffinitionem ſignificatur, oportet quòd eo modo habeant eſſentiam,quo habent diffinitionẽ. Diffinitionem autẽ habent incompletam quia non poſſunt diffiniri,niſi ponatur ſubiectum in eorum diffinitione: & hoc ideo eſt quia non habent in ſe eſſe abſolutum per ſe à ſubiecto, ſed ſicut ex forma & materia relinquitur eſſe ſubſtantiale,quando cõponitur:ita ex accidente & ſubiecto relinquitur eſſe accidẽtale:quando accidens ſubiecto aduenit. Et ideo etiam nec forma ſubſtantialis cõpletam eſſentiam habet,nec materia:quia in diffinitione formæ ſubſtantialis oportet, quòd ponatur illud cuius eſt forma & ita diffinitio eius eſt per additionem alicuius quòd extra eius genus eſt:ſicut & diffinitio formæ accidentalis, ut etiã in definitione animæ ponitur corpus à naturali:qui conſiderat animam ſolum, inquantũ eſt forma phyſici corporis. Sed tamen inter formas ſubſtantiales tantum intereſt quia ſicut forma ſubſtantialis non habet per ſe eſſe abſolutum ſine eo, cui aduenit. ita nec illud,cui aduenit:ſcilicet materia: & ideo ex ea coniunctione utriuſque relinquitur illud eſſe,in quo res per ſe ſubſiſtit & ex eis efficitur unũ per ſe,propter quod ex coniunctione eorum relinquitur eſſentia quædam: Vnde forma, quamuis in ſe conſiderata non habeat rationẽ completã eſſentiæ, tamen eſt pars eſſentiæ completæ. Sed illud, cui aduenit accidens,eſt ens in ſe completum conſiſtens in ſuo eſſe, quòd quidẽ eſſe naturaliter præcedit accidens, quòd ſuperuenit: & ideo accidẽs ſuperueniens ex coniunctione ſui cum eo,cui ſuperuenit,nõ cauſat illud eſſe in quo res ſubſiſtit, per quòd res ſubſiſtens intelligi poteſt eſſe:ſicut primum poteſt intelligi ſine ſecundo, uel prædicatum ſine ſubiecto. Vnde ex accidente & ſubiecto non fit unum per ſe,ſed unum per accidẽs,& ideo ex eorũ coniunctione non reſultat eſſentia quædam,ſicut ex coniunctione formæ cũ materia, propter quòd accidens neq; rationem completæ eſſentiæ habet neque pars completæ eſſentiæ eſt: ſed ſicut eſt ens ſecundum quid,ita & eſſentiam ſecundum quid habet.

2. de Anima T.c. 6. Differentia inter formã ſubſtantialẽ & accidentalẽ.

¶ In hoc tractatu tertio vnico capitulo cõtentu,determinatur de accidentibus,vt nihil ſub latitudine entis intactum remaneat. diuiditur autem in tres partes, in quarum prima quid ſignificet eſſentia in accidentibus declaratur. in ſecunda verò diuerſitas accidentium a ſubſtantia & inter ſe. in tertia autem, quomodo ſe habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali concluſione, Accidẽtia habent eſſentiam incompletam. Probatur ſic: quæcunque habent diffinitionem incompletam,habent eſſentiam incompletam: accidentia habent diffinitionem incompletam. ergo. Maior patet ex eo, quòd eſſentia eſt id quòd per diffinitionem ſignificatur,vt dictum fuit in principio libri. Minoris probatio eſt: quia quæcunque diffiniuntur neceſſariò per aliquod, quod eſt extra eorum eſſentiam, habent diffinitionem incompletam. diffinitio enim talium non completur per intrinſeca,ſed eget intrinſeco additamento: ſed accidentia diffiniuntur neceſſario per aliquod, quòd eſt extra eorum eſſentiam: oportet ſiquidem in eorum diffinitione poni ſubiectum. vt dicitur ſeptimo Meta. tex. Com. 15. ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

Cap. 1. in fi.

¶ Ad euidenter manifeſtandam Minorem S. Tho. in litera comparat accidentia formis ſubſtantialibus penes conuenientiam & differentiam. inde enim clarè patebit, quomodo accidentia habẽt eſſentiam incompletam.

¶ Conuenire ait accidẽtia cũ formis ſubſtãtialibus in tribus. Primò in hoc, quòd neutrũ eorũ habet eſſe abſolutũ a ſubiecto independẽs à receptiuo,ſed ſicut ex forma ſubſtantiali coniuncta materiæ fluit eſſe commune vtrique:ita ex coniunctione accidentis, cum ſubiecto relinquitur eſſe commune vtrique. ex coniunctione enim albedinis cum niue fit eſſe. quo & albedo eſt,& nix eſt alba.

T.c. 15.

Conuenientia formæ ſubſtãtialis & accidentalis.

¶ Secũdò cõueniũt in hoc q neutrũ eorũ habet eſſentiã cõpletã quia eſſentia vtriuſq; eſſentialiter ad aliud refertur, vt receptiuũ: forma ſiquidem ſubſtantialis eſſentialiter eſt entitas perfectiua materiæ:& accidens eſſentialiter eſt entitas ſubiecti qualificatiua.

¶ Tertium autem, in quo conueniunt eſt, quòd neutrum eorum habet diffinitionem completam propriis terminis, ſed per additamentũ,ſicut enim diffinitione accidẽtis oportet poni ſuum ſubiectum,quod eſt extra eius genus:ita in diffinitione formæ ſubſtantialis oportet ponere receptiuũ,materiam. ſ. quæ eſt extra eius genus propriũ. nam genus formæ eſt actus (vt patet ſecũdo de Anima) materiam autem cum ens diuidatur in actum & potentiã,ſub potentia contineri clarũ eſt:& cõſequẽter eſſe extra actum, quod eſt genus formæ. huius ſignum eſt,quòd fecit Ariſ. diffiniendo animam,dum poſuit in eius diffinitiòne,corpus phyſicum organicũ, quòd propria materia eſt animæ in eo q eſt corpus, phyſici perfectio. Addidit autẽ hoc,ne mireris,quare in diffinitione animæ non ponitur materia, cum ſit forma ſubſtãtialis ſed corpus phyſicum. non enim ideo eſt:quia phyſicus non cõſiderat animam vt formã ſubſtantialẽ, ſed vt animã,quæ vt ſic,corpus phyſicum præexigit tanquã propriã materiam. Hinc habes,quòd cõſiderare anima intellectiuam vt ſic,ſecundũ ſuã completã quidditatẽ non eſt opus phyſici:vt etiam tradit Ariſt. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1.

T.c. 5. Vt ibi de pa. t. c.

Secundo de Anima.

T.c. 6.

¶ Differũt autẽ in quinq;. Primò, quia receptiuũ formæ ſubſtãtialis nõ habet eſſe per ſe ſine eſſe formæ. eſt enim in hoc conforme ſuæ formæ ſicut enim forma ſubſtãtialis nõ habet eſſe præter ſuũ receptiuum:ita nec ſuũ receptiuũ habet eſſe præter ſuã formã:receptiuum verò accidẽtis habet eſſe per ſe præter eſſe ſui accidẽtis. Huius differẽtię rõ eſt:quia receptiuũ formę ſubſtãtialis eſt ens in pura potẽtia. receptiuũ verò formę accidẽtalis habet eſſe in actũ.

Cap. 1. Differentia inter formam ſubſtantialẽ & accidentalem.

¶ Secundò verò differunt, quia ex coniunctione formæ ſubſtantialis ad ſuum receptiuum emanat eſſe illud, quo res ipſa ſubſiſtit ſeu ſimpliciter eſt. Ex coniunctione verò formæ accidẽtali ad ſubiectum fluit eſſe:quo res ſecundum quid eſt. Et hæc differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuum formæ ſubſtantialis caret eſſe per ſe illo eſſe,quod ex forma fluit,primò eſt:& per oppoſitum,ex quo ſubiectum accidentis proprio eſſe gaudet,per adpoſitionem accidentis tale eſſe acquirit, & non eſſe ſimpliciter. hoc enim præhabet:& ſic ſecundum hoc primum eſſe poteſt intelligi eſſe ſine ſecundo. poteſt enim ſubſtantia ab accidente ſeparari, vt dicitur ſeptimo Met. tex. com. 4.

¶ Tertiò differunt: quia ex cõpoſitione formæ ſubſtantialis cũ ſuo ſubiecto fit vnũ per ſe. Ex cõpoſitione autẽ accidẽtis cũ ſubiecto nõ fit vnũ niſi per accidẽs. Oritur aũt hæc differẽtia ex ſecũda: ex quo enim ex forma ſubſtantiali eſſe ſimpliciter fit quo res per ſe eſt, oportet q vnũ ſimpliciter fiat quo res ſit per ſe vna, ens enim ſequitur vnũ. Ex eo verò, q ſubiectũ & accidẽs duo eſſe habet, vnũ per ſe facere nõ poſſunt eadem ratione: quia, ſ. vnum ſequitur ens: nõ enim poteſt eſſe quòd vnum per ſe ſequatur ens per accidẽs.

T.c. 4.

¶ Quartò differũt: quia ex cõiunctiõe formæ ſubſtãtialis cũ materia reſultat eſſentia quædã tertia, ſ. entitas. Ex coniũctiõe verò accidẽtis cũ ſubiecto non fit aliqua eſſentia tertia. Oritur autẽ hæc differẽtia ex tertia: cũ enim eſſentia ſit id q per diffinitionẽ ſignificatur, vt res diffinita: diffinitũ autẽ oportet eſſe vnũ per ſe ſecũdũ Ariſ. ſeptimo Met. tex. cõ. 16. ex eo q ex accidẽte & ſubiecto nõ fit vnũ p ſe habet q nec eſſẽtia aliqua reſultat, & p oppoſitũ ex eo q ex forma ſubſtãtiali & materia vnũ p ſe fit, eſſentia tertia reſultat.

T.c. 16.

¶ Quintò differunt: quia forma ſubſtantialis etſi non ſit eſſentia completa eſt tamen pars completæ eſſentiæ. Accidens verò non eſt eſſentia completa, nec pars eſſentię completæ. Sequitur autem hæc differentia quinta ex quarta. ſi enim ex forma & materia fit eſſentia quædam tertia forma ſubſtãtialis illius pars erit. Si autem ex accidente & ſubiecto eſſentia nulla reſultat, accidens nullius cõpletæ eſſentiæ pars poni poteſt. & ſic accidens incompletum & ſecundum quod eſt ens, ac conſequẽter incompletam eſſentiam & diffinitionẽ habet. Nec te moueat, quòd formam ſubſtantialẽ non abſolutã à receptiuo. & eſſe nõ habere ſine materia modò dicatur & ſuperius dictũ ſit animã intellectiuã indepẽdentẽ à materia & ſeparatã ab illa ſecũdũ rẽ remanere: hoc enim eſt ſimpliciter verũ: ad verificationẽ autẽ eius quod modò diximus. ſufficit animã intellectiuam eſſe eſſentialiter materię informatiuã & tali mõ ab illa inſolubilẽ ſecundum eſſe quidditatiuũ, vt eius diffinitio oſtendit, & quòd forma ſubſtãtialis vt ſic, non habeat vnde ſecundum eſſe actualis exiſtentiæ à materia abſoluatur & independens ſit: licet aliunde alicui formæ ſubſtantiali hoc inſit, puta ex hoc quòd eſt intellectiua: loquimur enim de forma partis ſubſtantiali vt ſic.

c. 5. per. 6. ca. 6. per. 2.

CIRCA Hæc ſupradicta multa ſunt dubia. Circa ſecundam enim conuenientiã dubitatur, an ſit verũ quod ibi dicitur, ſ. quòd eſſentiæ accidentales eſſentialiter non ſunt abſolutæ à receptiuo.

Primum dubium.

Secūdu. Tertium. ¶ Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiam ennuenieutiam, an ſcilicet accidentia neceſſariò per ſubiectum diffiniantur.

Quartū. Sextum ¶ Occurrūt quoque quęſtiones circa differētias, aſsignatas & prima quidē habet dubitationem de vtroque mēbro cum ſua radice, an ſcilicet forma ſubſtantialis purę potentiæ tantū actus ſit.

¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.

¶ Circa ſecundā differentiam eſt dubiū, an accidentia habeant ꝓpriam exiſtētiam diſtinctā realiter ab exiſtētia ſubſtantiali.

¶ Et iterum eſt ibi dubium: an ſubſtantia ſubiecta accidenti poſſit intelligi eſſe abſque omni accidente.

¶ Iſtas ſex dubitationes ſi diffusè tractare vellemus, propoſiti limites exiremus, alterius enim negotij eſt: ſed ne omnino ieiuni tráſeamus, de pluribus earum dicetur ordine ſupradicto, fundamenta & noſtra & aduerſariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis ſit de inhærentia accidentis.

CIRCA Primum dubiū declarato titulo primò adducetur opinio Scoti, ſecundo S. Tho. tertiò reſpondebitur argumētis in oppoſitum. *Opinio Sco. 4 d. 12 q. Vnica ra-tio Sco.* Eſt igitur ſenſus primi dubij, an de eſſentia accidentis ſit dependentia ad ſubiectū: quod ſub ſpecialibus vocabulis dubitatur ab alijs, cum quæritur, an inhærētia aptitudinalis ſit de eſſentia accidētis. Scotus in quarto ſen. diſ. 12. q. 1. decidit hanc quæſtionem, quo ad accidētia abſoluta, ſcilicet quantitatem & qualitatem atque tales qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipſius inhærentiæ ignorare, conſētúſque eſt vnica ratione ad probandum, quòd impoſſibile ſit inhęrentiam quancunque eſſe de eſſentia accidentis abſoluti, ſic. Nulla relatio eſt de conceptu formali rei abſolutè: omnis inhærentia eſt relatio, ergo nulla inhęrētia eſt de conceptu formali rei abſolutè.

Confirmatio aliorū. ¶ Aliter hæc ratio formatur ab eodem, ſic, Id quod eſſentialiter ad ſe, non includit in ſe eſſentialiter reſpectum ſecundum Auguſtinum ſeptimo de Trinitate, capitulo ſecundo: ſed accidens abſolutum eſt ad ſe: ergo accidens abſolutum non includit eſſentialiter reſpectum, inhærentia autem reſpectus eſt: ergo.

¶ Ab alijs autem confirmatur eadem ratio ſic, Omne quod relatiuè dicitur eſt aliquid præter relationem, fundamentum enim relationis eſt aliud formaliter à relatione: ſed accidens abſolutum, puta qualitas relatiuè dicitur inhærens: ergo eſt aliquid abſolutū præter inhærentiam.

Tertia cōfirmatio. ¶ Præterea, Inhęrentia aptitudinalis eſt de eſſentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non ſunt genera generaliſſima. Tenet conſequentia ex eo, quod tunc à quantitate & qualitate & cæteris accidentibus poſſet abſtrahi conceptus communis quidditatiuus eiuſdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis & ſuperior illis nouem generibus ſcilicet, eſſe in: & ſic cum omnis talis conceptus ſit genus: nouem genera accidentium generaliſſima non erunt, haberent enim ſuperueniens genus.

Op. Thomiſtarū. Thomiſtarum autem ſententia eſt inhęrentiam aptitudinalem eſſe de eſſentia accidentis, & eam non eſſe relationem.

¶ Sciēdum eſt enim aliquid eſſe abſolutum vel reſpectiuū dupliciter, ſcilicet à ſubiecto & à termino. Abſolutum enim à ſubiecto ens, eſt id quod non eſt natum recipi in alio vt ſubſtantia. Reſpectiuum ad aliud, vt ſubiectum eſt id, quod eſſentialiter natum eſt recipi in alio, vt omne accidens. Abſolutum à termino eſt id, ꝙ formaliter non reſpicit aliud præcisè, vt terminum ad quem, vt ſubſtantia, quantitas, & qualitas. Reſpectiuum ad aliud vt terminum eſt id, quod formaliter reſpicit aliud præcisè, vt terminum ad quem, ſicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab alijs reſpectibus cæterorum generum, qui à quibuſdam tranſcendentes vocantur, quod reſpectus pertinens ad genus ad aliquid, eſſentialiter eſt ad aliud, non vt receptiuum, vel cauſam efficientem, aut finalem, aut formalem: ſed præcisè eſt ad aliud tanquam terminū, vnum enim relatiuorum nec eſt forma, nec finis, nec efficiens alterius, ſed terminus. *Ca. 6 q. 13.* Propter quod dicit Magnus Albertus, quòd vnum relatiuorum non eſt diffiniendum per reliquum: eo quòd ly per, denotat cauſalitatem. Reſpectus autem aliorum generum, qui propter vocabulorum penuriam reſpectus dicitur: reſpicit eſſentialiter aliud, ſed vt ſubiectum, vel materiam, vel formam, & econtrà: vt de commenſuratione animæ intellectiuæ ſuprà dictum eſt. cum ergo inhęrentia aptitudinis importet reſpectum ad aliud vt receptiuum, ipſam non de genere relationis, ſed idētificatam cuilibet generi, modo abſolutum ens modo relatiuum ſignificare dicimus. Vnde non prohibetur inhęrentia aptitudinalis eſſe de eſſentia abſoluti accidentis ex eo, quod eſt reſpectus: imò ex hoc, quod accidens abſolutum non à ſubiecto eſt, licet à termino: ſequitur quod de eſſentia eius ſit eſſentialis dependentia ad ſubiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶ Conſona autem noſtra poſitio rationi oſtenditur, ex eo quòd ſicut eſſe ad conſtituit accidens relationem: ita eſſe in cōſtituit accidens vniuerſale. Contrahitur enim ens per eſſe in, ad nouem genera accidentium & ideo ſicut ad, eſt de eſſentia relationis: ita in eſt de eſſentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento prædicamentorum dicit eſſe in, nullum conſtituit genus, ſed omne accidens circuit.

¶ Et confirmatur ex eo, ꝙ niſi aptitudinalis inhærentia eſſet de eſſentia accidentis, poſſet completa diffinitione ipſum accidens cōcipi abſque aptitudinali inhærentia in eius diffinitione poſita, ꝙ eſt impoſsibile. oportet enim ipſum in ſua diffinitione habere eſſentialem dependentiam ad ſubiectū, quā inhærentia aptitudinalis explicat aliter ſubiecto nō eſſet opus ad diffiniendū. Propterea in pluribus locis ait S. Tho. ꝙ diffinitio accidentis eſt hoc, ſeu aliud huiuſmodi res, cui debetur eſſe in alio. Hæc de ſecundo.

Ad primum. S.o A D Primum autem in oppoſitum dicitur, quòd Minor primi eſt falſa, & deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiam inter reſpectum In, & Ad reſpectus enim In, & non eſt relatio, nam licet talis reſpectus terminetur ad ſubiectum, & conſequenter ſubiectum ſit terminus: tamen non terminat vt terminus, ſed vt receptiuum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud eſt enim dicere A, eſt terminus talis reſpectus: & A terminat talem reſpectum vt terminus: vt ex dictis patet.

Ad cōfirmationē. ¶ Et per hoc patet reſponſio tam ad ſecundam, quàm ad tertiam formam eiuſdem rationis: ſemper enim ſupponit aptitudinalem inhærentiam eſſe relationem.

¶ Ad vltimum negatur cōſequentia: dicitur nāque ꝙ eſſe ineſt diuerſarū rationū in prædicamentis, ſicut & ens: eſt ſiquidē in, analogū ad nouem genera accidentiū ſicut & ens ad omnia genera.

E X his patet ſolutio ſecundi dubij, in quo Scotus nobiſcum concordat in quarto, diſt. 12. ita quòd vnanimiter fatemur accidēs non poſſe completè diffiniri abſque additione ſubiecti, vt nuncnunc eſt probatum: quod plenius inferius patebit, cùm declaratum fuerit, vnde ſumantur genus & differentia in eis. Teſtatur & hoc Ariſt. in 7. Metaph. tex. Com. 15. & 17. *T.c 15. & 17 vt tex Com. 4.*

T E R T I A dubitatio, quoniam nimis eſt ampla, alibi diſcutienda relinquatur. oportet ſiquidem ad plenam illius reſolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimenſiones interminatæ præcedant formam ſubſtantialem in materia opinio Auerr. de Subſtantia orbis. cap. 1. col. 2. primo Phyſ. c 63 & 4 Phyſ. cap. 25 prima ratio.

QVARTAM Verò, quia de accidentis natura eſt, cuius tractatum agimus non omnino prætermittendam duco. In qua tria agenda ſunt. primò, recitabitur opin. Auer. ſecundò ponetur opin. S. Tho. tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

¶ Sciendum eſt quo ad primum, Auerroim in libro de Subſtantia orbis fundaſſe opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, quæ eſt pura potētia, accipi dimenſiones interminatas. Ex hoc enim ſequitur nō omne accidēs eſſe ſubiectiue in ente in actu.

¶ Mouetur autem ad hoc opinandū rationibus pleriſque ducētibus ad impoſsibile. Prima eſt Dimēſio interminata nō eſt in materia coæterna ſibi. ergo corpus fit ex nō corpore & dimenſio ex non dimenſione. & tunc vltima ſequitur. ergo formæ corporales, id eſt dimenſiones ſunt ſibi inuicē contrariæ, & ſuccedentes ſibi inuicē in ſubiecto, ſicut ſibi inuicem ſuccedunt formæ ſubſtātiales in eadē materia: cōſequēs eſt impoſsibile, ergo à deſtructione cōſequētis, &c. impoſsibilitas conſequentis patet ex eo, ꝙ neq; motus neque mutatio aliqua eſt ad quantitatem interminatam. Augmētatio enim eſt ad quātitatē terminatam. Patet quoque ex eo ꝙ quātitati nihil eſt cōtrariū. vt dicitur in prędicamētis. Cōſequētia aūt probatur ex eo, ꝙ omne quod fit ex ſuo contrario ſeu priuatiuè, vt dicitur primo Phy. tex. Com. 64. & 5. eiuſdem tex. Com. 7. *In prædicamento quantitatis. T c. 64. et 47 T c 7.*

Secunda ratio. T c. 15. ¶ Secūda ratio eſt iſta, Quantitas interminata non eſt in materia. ergo materia non pōt ſimul formas diſtinctas ſpecie, aut numero recipere, cōſequens eſt falſum ad ſenſum. ergo Conſequentia probatur ex eo, ꝙ diuerſæ formæ non poſſunt ſimul recipi niſi in diuerſis partibus materiæ, materia verò diuerſis partibus caret ante quantitatis receptionem, ſubſtantia ſiquidem excluſa quantitate indiuiſibilis eſt. vt dicitur primo Phyſ. tex. Com. 15.

Tertia ratio. ¶ Tertia ratio eſt iſta. Quantitas non eſt in materia ſubiectiuè, ergo forma non diuiditur per diuiſionem materiæ. Tenet conſequentia: quia forma recipitur in materia indiuiſibili, cum quantitate ponatur carere. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia nullam diuiſionem habet. Tenet conſequentia: quia omnis diuiſio formæ materialis præexigit diuerſitatem partium materiæ. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia eſt æterna & carens contrario. Tenet conſequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius ſequitur: corruptibilis autem non eſt forma aliqua, niſi receptiuum eius habeat diuerſas partes, quarum alteram ipſa, alteram formam alia informet: cùm oporteat communicare in materia ea, quæ inuicem corrumpuntur vt primo de generatione text. Com. 53. dicitur. & tunc vltimò ſequitur quòd nullam niſi primam formam materia recipiat, oportet enim corruptionem vnius eſſe generationem alterius, vt dicitur in primo de genera *T c. 53. T.c 17. 3. Phyſ. T.c. 73.*

neratione tex.Cõ.7.& cõſequenter caret cõtrario. Hęc de primo.

Opi ſtili- cet d. 4. di. 13. q. 1. art. 2. q. 4. item 4. d. 44. q. 1. art. 1 quaſti- uncula tertiam, quartũ contra Gen. c. 8. ſecundũ in trac. de natu- ra mate- riæ, ratio contra Auer.

Hanc opinionem, et ſi in quibuſdam ſuis libris ſequatur S. Tho. propria tamen ſententia oppoſitum vltimò determinauit in prima parte, q.76.ar.6.vbi tali ratione vtitur contra Auer. poſitionẽ. Quandocunque aliquid eſt in potentia ad actum omnem, ordine quodam prius recipit actũ primũ ſimpliciter & deinũ ſequentes, ſed materia prima ſecundũ ſe eſt in potentia ad omnes actus ſubſtantiales & accidentales ordine quodã: ergo prius recipit actum priorẽ ſimpliciter: deinde poſteriorẽ, ſed primus actus ſimpliciter etiã ordine generationis eſt eſſe. ergo primũ, quod intelligitur recipi in materia eſt eſſe ſubſtãtiale, & nõ niſi à forma ſubſtantiali: ergo prius recipitur in materia forma ſubſtãtialis, quàm quodcũque accidens. & ſic omne accidens ſequẽs aduenit enti in actu. Quòd primus actus ſimpliciter ſit eſſe, patet tum autoritate libri de cauſis in principio. Tum quia eſſe quantum præſupponit eſſe & ſimiliter eſſe quale præſupponit eſſe & ſic de aliis. Sequuntur præterea ad hanc poſitionẽ multa inconuenientia: ꝙ ſcilicet ens ſecundum quid præcedat eſſe ſimpliciter. & ꝙ ens per accidens ſit prius ente per ſe: & quòd materia maiorẽ connexionẽ habeat cum forma alterius generis, q̃ cũ forma proprij generis, ea quo a qualibet forma ſubſtantiali eſt denudabilis, & nõ à qualibet forma accidentali: & quòd ſubſtantiæ generabilis ſint non ſolùm tria, ſed quatuor principia, ſ. materia, forma, priuatio & quantitas terminata. non enim poteſt fingi quin ſit principiũ tale per accidẽs, cũ ſit coniuncta principio per ſe, ſicut de priuatiõe dicunt & ſic debuit cõnumerari ab Ariſt. Tenenda eſt igitur opi. S. Tho. ꝙ omne accidẽs eſt ſubiectiuè in ente & actu, & p hoc differt a forma ſubſtãtiali, quę eſt ſubiectiuè in ẽte in pura potẽtia. Et hęc de ſecũdo.

Primo Phyſic. 65. & 66.

Ad pri- mam.

AD primam rationem Auer. dicitur ꝙ conſequens primum illarum habet multiplicem ſenſum & quandoque verum & quandoque falſum: & ideo diſtinguendum eſt. ſi nanque ly ex, dicat habitudinem cauſæ materialis verum eſt: corpus enim ſit ea materia quæ nõ eſt corpus & indiuiſibilis in actu, licet ſit corpus & diuiſibilis in potentia. ſi autẽ ly ea, dicat habitudinẽ termini a quo falſum eſt: neceſſe eſt enim materiam, ex qua ſit corpus immediatè, ante illud inſtans habuiſſe corporeitatẽ: & vniuerſaliter in omni inſtanti temporis neceſſe eſt ipſam eſſe ſub dimenſionibus. & hoc modo intelligendum eſt quod Ariſt. tertio Cæli, tex.com.29 &.64. dicit, ꝙ impoſsibile eſt corpus fieri ex non corpore, id eſt poſt non corpus. Amplius eſt diſtinguendũ ly ſit: corpus enim ſeu dimẽſionem fieri intelligi poteſt dupliciter. Vno modo terminatiuè, id eſt vt fiat tanquam terminus alicuius motus. vel mutationis. & hoc modo eſt impoſsibile fieri dimentionem. Alio modo concomitatiuè, id eſt vt ſit tanquam aliquod conſequens ipſum terminum motus ſeu mutationis: & hoc modo verum eſt, corpus fieri: neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad quantitatem terminatur, vt quantitas eſt, licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam, ſed quando generatio terminatur per ſe primò ad compoſitum ſubſtantiale, generantur conſecutiuè eius accidentia inſeparabilia: de quorum numero eſt quantitas, quæ ſubſtantialem corporeitatem ſequitur. Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia conceſſa prima conſequentia, pro quanto infert conſequens in ſenſu vno, non tenet ſecunda conſequentia, quæ ſupponit dimenſiones fieri non concomitatiuè, & per accidens, ſed determinatiuè. de illis enim, quæ fiunt vt termini mutationum, verificatur, ꝙ corrumpuntur à cõtrario, & ꝙ ſuccedunt ſibi inuicem ſe mutuò expellentia, & non de illis quę fiunt conſecutiuè de quorum numero eſt quantitas interminata.

T. c. 29. & 64.

Secunda reſpõſio.

Ad ſecũ- dam.

¶ Ad ſecundam rationem negatur conſequentia. Et ad probationem dicitur, ꝙ diuerſas formas præexigere diuerſas partes in materia poteſt intelligi dupliciter. Vno modo vt ly præ. dicat ordinẽ temporis: & ſic verum eſt, quaſcũque duas formas ſimul recipiẽdas in materia præexigere eam eſſe diſtinctam in plures partes immediatè ante illud inſtans, in quo illæ formæ inducuntur, eadẽ enim pars materiæ nõ poteſt ſimul ad duas formas alteratiõe ſufficiente diſponi. ſed talis diſtinctio partium materiæ præexacta non oportet quòd fiat per interminatas dimenſiones ipſi materiæ inhærentes, ſed ſit per dimenſiones præcedentium compoſitorũ. Alio modo poteſt intelligi vt ly præ, dicat ordinem neceſſarium: ita ꝙ in inſtanti introductionis formarum neceſſe ſit materiam habere prius natura diuerſitatem partium, & poſt formas diſtinctas: & hoc eſt falſum: oportet enim prius natura materiam eſſe, quam diſtinctam eſſe: in illo ergo & pro illo inſtanti exigunt duæ formæ diſtinctas partes materiæ ſed non præexigunt.

Ad ter- tiam.

¶ Ad tertium dicitur ꝙ forma diuidi per diuiſionẽ ſubiecti poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuiſionem habeat ex ſubiecto, quia in materia prædiuiſa recipitur, & hoc modo quo modo ſit verum & quomodo ſit falſum nunc nũc declaratum eſt. Alio modo, vt ideo forma diuidat ad diuiſionẽ ſubiecti: quia forma habet talem diuiſionem ratione ſubiecti & hoc modo verum eſt: eo ꝙ diuiſio quantitatiua conuenit formæ ſubſtãtiali ea hoc quòd eſt in materia, ratione cuius cõpoſitũ eſt quantũ: ſicut enim qualitas ſequitur compoſitũ ratione formæ: non ita tamen quòd ipſa qualitas præſit in ipſa forma ſubiectiuè: ita quantitas ineſt cõpoſito ratione materiæ, non ita ꝙ præſit in materia: quia ergo diuiſio quantitatiua formæ non conuenit niſi ratione materiæ, in qua recipitur, vt formæ à materia ſeparatæ oſtendunt: ideo formas diuidi ad diuiſionem ſubiecti concedimus, non tamen diuiſionem iſtam præcedere formã, ſed comitari. Vnde patet reſponſio ad totum proceſſum rationis: quoniam ruit, fundamento falſo innitẽs, fundatur enim ſuper hoc quòd in expoſitione noſtra ſequitur, formas nõ diuidi ad diuiſionem ſubiecti: quod patet nõ ſequi.

Quinta dubij ſo- lutio.

Quinta dubitatio prætermiſsis argumentis ſecundum. S. Thomæ doctrinam habet partem affirmatiuam veram. Cùm enim ab omni forma fluat aliquod eſſe, quia forma eſt quæ dat eſſe rei, neceſſe eſt a forma accidentali fluere accidentale eſſe: ſicut ab albedine eſſe album, & à dulcedine eſſe dulce.

Accidẽs habere propriã exiſten- tiam di- ſtinctam ab exiſtẽ- tia ſub- iecti. c. 5. q. 2.

¶ Quòd autem eſſe ꝙ fluit à forma accidentali non eſt idem quod eſſe ſubſtantiale, ex propriis rationibus ſubſtantiæ & accidẽtis notiſsimum eſt, eſſe nanque ſubſtantiale eſt eſſe ſimpliciter ſecundum ſe independens & primum: eſſe autem accidentale eſt eſſe ſecundum quid in alio dependens à ſubiecto & poſterius. Nec eſſe ſolùm actualis exiſtentiæ accidẽtis diſtinguitur realiter ab eſſe ſubiecti actualis, ſed etiam ab ipſa eſſentia formæ accidentalis à qua eſt. Iam enim ſuprà probatum eſt, ꝙ nulla quidditas creata eſt ſuũ eſſe exiſtentiæ. Vnde exiſtentia albedinis nec eſt ipſa albedo nec exiſtẽtia ſubiecti, nec receptio albedinis in ſubiecto: ſicut nec exiſtentia formæ ſubſtantialis eſt ipſa forma, aut materia, aut receptio formę in materia, ſed quemadmodum forma ſubſtantialis recepta in materia perficit ipſam, vt vtraque exiſtentiam recipiat: ita albedo recepta in ſubiecto perficit ipſam, vt eſſe album recipiat, ita ꝙ ſicut forma eſt ratio materiæ & compoſito ſubſtantiali, ꝙ eſſe habeat: ita albedo eſt tñ ſubiecto compoſito ex albedine & ſubiecto ꝙ habeat tale eſſe, album ſcilicet. & ſicut tot eſſe ſubſtantialia in aliquo oportet eſſe quot ſunt formæ ſubſtantiales: ita ſecundum numerum formarum accidentium multiplicatur eſſe accidentale. Aliud eſt ſiquidem eſſe album & aliud eſt eſſe dulce.

q. 1. in prin c.

¶ Errant propterea qui S. Thomæ impoſuerunt opinionem recitatam à Scoto, in quarto ſen. diſt. 12.

Solutio ſextæ du- bij.

Circa ſextam dubitationem, an ſcilicet diſtantia accidenti ſubiecta poſsit intelligi eſſe ſine omni accidente, declaranda eſt primò ſententia ſancti doctoris. Error deinde quidam elidendus.

¶ Ad percipiendum primum, diſtinguendum eſt ꝙ de ſubſtantia & accidente dupliciter loqui poſſumus. Primò modo vt ſic, id eſt de ſubſtantia ſub ratione ſubſtantiæ & de accidẽte in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de ſubſtantia & accidente ſub ratione talis ſubſtantiæ & talis accidentis. primo modo ſubſtantia eſt ſeparabilis ab omni accidente eo quòd eſſe ſubſtantiale, vt ſic, nullam connexionem neceſſariam habet cum eſſe accidentali: alioquin omnis ſubſtantia eſſet accidẽti ſubiecta. Secũdo modo ſubſtantia non poteſt ſeparari ab omni accidente: quia non à propria paſsione propter connexionem neceſſariam, quæ eſt inter ſubiectũ & propriam paſsionem, nõ propter hanc quòd ſubiectũ dependet a paſsione. Propterea S. Thomæ in quæſtionibus diſputatis de ſpiritualibus creaturis, quæſti. vltima ad ſeptimum, & in quæſtionibus de Anima. q.12. ad ſeptimum ait, ꝙ ſubiectum eſſe ſine propria paſsione non eſt poſsibile nec intelligibile. In litera aũt loquens de eſſe ſubſtantiali & accidentali, vt ſic, ait ſubiectum poſſe eſſe ſine accidentali forma ſibi adueniente. Oſtendit autem natura demonſtrationis ſubiectum eſſe non poſſe ſine paſsione, oportet nanque concluſionem quæ inhærentiam paſsionis in ſubiecto concludit neceſſariam eſſe, & impoſsibile aliter ſe habere.

q. de ſpi- ritual. Creatu. q. 1. q. de a. q. 12. ſeptimũ.

Error autem intolerabilis hic cauendus eſt, poſitus ab Antonio Trombeta in Quolibet ſuo dicente, ꝙ quia ſecundum S. Tho. & eius ſequaces ſubiectum non eſt niſi cauſa materialis reſpectu paſsionis, & paſsio eſt accidens, ex quo neceſſario ſequitur ſubiectum poſſe eſſe ſine propria paſsione. Fundamentum autem huius cõſequentiæ eſt quia omnis potentia paſsiua, eſt potentia contradictionis: ſed ſubiectum eſt ſolum in paſsiua potentia reſpectu paſsionis: ergo eſt in potentia contradictionis, ergo põt habere ipſam & non ipſam. Maior habetur ex nono Met. tex. com. 17. & probatur etiam ratione ſic, paſsiones enim diſtinctæ ſunt, tales, quòd vna includit negationem alterius: ergo potentiam includit negationem actus & per conſequens potentiæ, vt potentia eſt non repugnat eſſe ſine actu, ergo omnis potentia eſt potentia contradictionis.

Antoni Trom- beta in Quolib. Met. T. com. 17.

¶ Præterea ad idem, Poſsibile eſt medium inter neceſſarium & impoſsibile, ergo cũ neceſſarium reſpiciat eſſe ſolùm & impoſsibile: non eſſe ſolum poſsibile reſpicit eſſe & non eſſe: & ſic omnis potentia cùm ab ea dicatur poſsibile eſt potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, Ideo potentia paſsiua eſt ad eſſe: quia poteſt ab alio recipere eſſe, ſ. ab agente, ſi aũt ab alio recipit eſſe, illo circunſcripto quantum eſt in ſe eſt ſub non eſſe. Si ergo potentia paſsiua ex ſe eſt ſub non eſſe, & ab agente poteſt habere eſſe neceſſariò ſequit quòd eſt potentia contradictionis, ſcilicet ab eſſe & nõ eſſe.

1. q. 77. ar. 6. c. vbi ſupra 9. Meta. T. c. 17.

Accidit autem error hic & in principiis & in concluſione. In principiis: quia S. Tho. in Prima parte, q. 77. art. 7. tenet ex intentione, & probat ſubiectum eſſe cauſam ſuæ propriæ paſsionis in triplici genere cauſæ, ſcilicet materialis, effectiuæ & finalis: vnde patet error minoris. Maior autẽ licet ſit Ariſt. eſt tamẽ malè intellecta & probata: potentia enim materialis eſt duplex, quædam eſt receptiua tantùm, quædam verò non ſolùm receptiua, ſed etiam paſſiua extenſo nomine paſsionis ad omne genus tranſmutationis. Potentia receptiua tantum eſt neceſſariò coæua ſuo actui, eo ꝙ ſi eſſet ante ſuum actum, oporteret ꝙ per aliquam tranſmutationẽ illum reciperet: & ſic non eſſet receptiua tantùm reſpectu illius. Potentia autẽ paſsiua neceſſariò nulli actui coæua eſt, reſpectu cuius eſt paſsiua: eo ꝙ omnem actum per tranſmutationem acquirit, & conſequenter per tranſmutationem perdit, omne enim generabile eſt corruptibile, vt dicitur primo Cæli. Propoſitio ergo illa, Omnis potentia eſt potentia cõtradictionis, eſt intelligenda de potentia paſsiua, & non receptiua tantùm. Hanc gloſſam & ſenſus ipſe & tex. Ariſt. conuincunt. Ad ſenſum enim patet, in cælo eſſe pòtentiam receptiuam ſuæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non eſt potentia contradictionis: cælum enim non eſt in potentia ad aliam figuram. Ariſt. verò text. allegato nono Meta. ait cælum non eſſe in potentia ad motum, ſed ad terminos eius tantùm: & tamen conſtat cælum habere potentiam receptiuam ſui motus. vnde ea hoc inſinuauit, quòd de potentia paſsiua loquebatur: ea enim cælum eſt in potentia ad terminos motus. Vnde cum ſubiectum non habeat potentiam paſsiuam, ſed receptiuam tantum reſpectu propriæ paſsionis, nulla enim mutatio mediat inter ſubiectum & paſſionem: oportet ſubiectum non eſſe in potentia contradictionis reſpectu paſsionis: & ſic concluſio deducta fuit falſa.

T. c. 20. 26. 27. & 28. T. c. 17.

Ad rationes Tromb.

¶ Ad rationes autem, quibus arguens nititur illam propoſitionem de omni potentia receptiua probare, reſpondetur. Et ad primam dicitur, quòd paſsiones entis diſtinctas eſſe tales, quòd vna includit negationem alterius, verũ eſt: quia vna non eſt alia formaliter. potentia enim non eſt actus formaliter, ſed ea hoc non ſequitur, ergo quælibet poteſt eſſe ſine alia. Nam non valet, hoc non eſt illud, ergo hoc poteſt eſſe ſine illo.

Ad primam.

Ad ſecundam.

¶ Ad ſecundam dicitur, ꝙ poſsibile vt diſtinguitur cõtra neceſſarium & impoſsibile, ſumitur à potentia paſsiua, & nõ à potentia receptiua tantùm: & ideo ex hoc non ſequitur, niſi potẽtiam paſſiuam eſſe potentiam contradictionis: cùm tamen arguens debeat probare ꝙ omnis potentia receptiua ſit potentia contradictionis.

Ad tertiam.

¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ propoſitio prima ibi adducta, ſ. ꝙ ideo potentia eſt ad eſſe: quia poteſt recipere eſſe ab alio, ſcilicet ab agente. in vno ſenſu eſt vera, & in altero falſa. ſi enim ly poteſt, dicat poſſe diſtinctum contra impoſsibile. Ariſt. dicit eam eſſe falſam, eſt enim ſenſus quòd iden potentia eſt ad eſſe: quia non eſt impoſsibile ipſam recipere eſſe ab agente, & ſic cælum eſſet in potentia ad motum. cũ recipiat ipſum ab alio. Si autem ly poteſt, dicat potentiã, vt diſtinguitur contra eſſe in actu, tunc propoſitio eſt vera, ideo enim aliquid eſt in potentia ad eſſe: quia poteſt recipere eſſe quod adhuc nõ habet, ſicut ideo aliquid eſt potẽtia ad nõ eſſe, quia põt habere nõ eſſe quo caret, ſed cũ omnis actus poſsibilis haberi ab aliqua potentia non niſi per tranſmutationem acquiratur, ad noſtram poſitionẽ reditur, ꝙ ſcilicet potentia paſsiua ſola ſit ad eſſe.

Alias rationes, quibus ſeparabilitas ſubſtantiæ, ab omni accidente à Scotiſtis probatur, ex ſupradictis facilè eſt ſoluere. Aſſumunt ſiquidem propoſitiones, quarum falſitas eſt ſuperius declarata.

Subſtantia eſt cã accidentium. T. c. 4.

Sed, quia illud, quod dicitur maximè & veriſſimè in quolibet genere, eſt cauſa eorum, quæ ſunt poſt in illo genere: ſicut ignis, qui in fine caliditatis eſt cauſa caloris in rebus calidis, vt in ſecundo Met. dicitur: ideo ſubſtantia, quæ eſt principium in genere entis, maximè & veriſſimè eſſentiam habens, oportet quòd ſit cauſa accidentium, quæ ſecundariò & quaſi ſecundum quid rationem entis participant.

¶ In hac ſecunda parte capituli diuerſitatem accidentium inter ſe declaraturus præmittit cauſam accidentium, quæ ſit, vt cauſas diuerſitatis eorum inſinuet tali concluſione, Subſtãtia eſt cauſa accidentium, quam probat ſic. Maximè & veriſsimè ens eſt cauſa reliquorũ entium: ſubſtantia eſt maximè & veriſsimè ens. ergo ſubſtantia eſt cauſa aliorum entium: ſed talia ſunt accidẽtia. Minor verò ex ſeptimo Meta. in principio patet. Maior verò ex ſecũdo Met. tex. Com. 4. habetur, vbi dicitur, ꝙ vniuerſaliter id quod eſt maximè tale in aliquo ordine, ꝙ eſt cauſa omnium aliorum in illo ordine, vt ſic: ſicut ignis qui in ordine calidorum eſt maximè calidus: omnium calidorum eſt cauſa vt ſint calida. Vtitur autem nomine generis in litera, ſicut Ariſto. vtitur vbi vniuocatione: eo ꝙ ad veritatem huius propoſitionis exigitur, ꝙ cauſa communicet cum effectu in nomine & ratione, licet analogicè eadem, non enim ſequitur, cælum eſt cauſa omnium calidorum, ergo cælum eſt maximè calidum, quod tamen ſequeretur, ſi cælo calidi nomen non æquiuocè conueniret. Quia igitur ſubſtantia & accidens in nomine & ratione entis analoga tamen conueniunt, & ſubſtantia maximè eſt ens, ideo cauſa eſt omnium aliorum vt entia ſint.

T. c. 2. T. c. 4.

Accidẽtiũ alia ſunt ſequentia formam ſubſtantialem, alia verò materiã. Accidentia aliqua ſequuntur formam: aliqua materiã. T. c. 17.

Quòd tamen diuerſimode contingit: quia cum partes ſubſtantiæ ſunt materia & forma, ideo quædam accidentia principaliter conſequuntur formam & quædam materiam.

¶ Quia accidentia cauſantur a ſubſtantia in qua ſunt, & effectuum diuerſitas ea cauſis prouenit, aſsignat diuerſitatem inter accidentia à priori ea diuerſitate partium ſubſtantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres diſtinctiones.

¶ Quarum prima cum ſuis diuiſionibus talis eſt, Accidentium alia ſequuntur principaliter formam: alia ſequuntur principaliter materiam. Accidentium ſequentium formam quædam communicant materiæ, quædam verò ſunt ſeparata a materia. Accidentium autem ſequentium materiam, quædam ſequuntur eam in ordine ad formam generalem & quædam in ordine ad formam ſpecialem.

¶ Eſt autem ratio primæ diuiſionis, quia cum vnumquodque operetur per ꝙ eſſe actu & ſemper ſpecies aliqua mouere & agere exiſtimetur vt dicitur tertio Phy. tex. Com. 17. oportet formam ſequi operationes & operatiuas virtutes: ſimiliter cum patiatur & tranſmutetur vnumquodque ratione materiæ, oportet plura accidentia eam ſequi. vt ea quæ propter materiæ diuerſam complexionẽ inſunt, & ipſam motui ſubiiciunt, &c. Appoſuit autem in prima diuiſione ly principaliter, vt diſtinguitur contra totaliter: nullum enim accidens eſt ſolius formæ, aut ſolius materiæ: ſed omnia ſunt cõpoſiti (etenim ad ipſam quoque intellectionem non ſolùm anima cõcurrit, ſed totũ compoſitum ex materia & forma, Socrates enim eſt qui primò intelligit) eſt ergo ſenſus diuiſionis ꝙ accidentium quædã ſequuntur formã nõ vt cauſam totalẽ, ſed principalem: quædam ſimiliter ſequuntur materiam, vt cauſam principalẽ non totalem. Cùm enim omnium accidentium cauſa ſit id quod verè eſt, id eſt ſubſtantia completa omnium cauſa eſt cõpoſitum ea materia & forma: ſed aliquorum principalis radix eſt forma, aliquorum verò principalis radix eſt materia. Sicut enim in artificialibus aliquid cõuenit compoſito rõne formæ & aliquid rõne materiæ, quemadmodũ ſcindere conuenit ſerræ rõne formæ, duritie s aũt rñne materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in compoſito rõne formæ. & aliquid rõne materiæ quemadmodũ in Socrate ſentire & intelligere eſt ratione formæ: maſculinum verò ratione materiæ. Quæ autem ſit regula ad diſcernendũ accidẽtia ſequẽtia formã ab accidentibus ſequentibus materiam, infrà aſsignabitur.

In hoc cap.

Accidentium quæ formam ſequuntur alia ſequuntur formam à materia dependentem, alia verò formã à materia ſeparatam. T. c. 6.

Forma autem inuenitur aliqua, cuius eſſe non dependet a materia, vt anima intellectualis. Materia verò non habet eſſe niſi per formam, vnde in accidentibus, quæ ſequuntur formam, eſt aliquid, quod non habet communicationem cum materia, vt intelligere, quod non eſt per organum corporale, ſicut probat Philoſophus in tertio de Anima. Aliqua verò ex conſequentibus formam ſunt, quæ habent communicationem cum materia, vt ſentire, ſed nullum accidens ſequitur materiam ſine communicatione formæ.

Hic ponitur prima ſubdiuiſio cũ eius cauſa. Cũ enim propriæ virtutes & proprietates & operationes formarũ ipſis formis proportionari debeãt: ita ſi eſſentia ipſius formæ ſit dependens à materia: virtus & operatio eius (cùm nõ ſint ipſa forma à qua fluunt perfectiores) dependere oportet à materia. Et ſi eſſentia formæ eſt independens à materia virtutem aliquã oportet habere à materia independentem. alioquin ociosè feciſſet natura formam independentem, feciſſet ſiquidem naturam eleuatam ſupra materiam, vt ſic nõ poſſet operari & cõſequenter nec finem proprium cõſequi. vnũquodque enim eſt propter ſuam operationem. vt dicitur ſecũdo cæli, tex. com 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum ſubſtantialium, dependentiũ ſcilicet à materia, vt ſunt omnes formæ materiales, & independentium ab ea vt eſt anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidentium ſequentium formam.

T. c. 17.

Accidẽtia quædam ſequuntur formam dependentem, aliqua formam independentem à materia.

¶ Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiuntur ſubiectiuè in compoſito: propterea dicitur quòd habent communicationem cum materia: vt ſentire, vegetare, & huiuſmodi.

¶ Quædam verò fluunt à forma independente à materia vt ſic: & hæc ita fluunt ab ipſa forma, quòd recipiuntur in ſola forma ſubiectiuè: & propterea dicuntur non habere communicationem cum materia. vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiuſmodi.

NEC Arbitraris nos immemores contradicere ſuperius nunc dictis: vtrunque enim eſt verum quòd, ſcilicet omne accidens eſt compoſiti, vt ſupra diximus: & quod aliquod accidens eſt ſolius formæ, vt modò dicemus. Accidens enim eſſe alicuius poteſt intelligi dupliciter Vno modo vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo vt ſuppoſiti, homo ſecundo modo omne

accidens

accidens eſt cõpoſiti cuius eſt eſſe & fieri.vnde anima non intelligit ſuppoſitum quod operatur.Sed Socrates per animã.Primò verò modo aliquod accidens eſt ipſius animæ & aliquod eſt cõpoſiti:virtus enim intellectiua nõ eſt ſubiectiuè in aliqua parte corporis,compoſita ex materia & forma,ſed eſt ſubiectiuè in ſola eſſentia animæ.vnde in tertio de Anima , tex.com.4.dicitur ꝙ intellectus nullos corporis eſt actus. Virtutes autem ſenſiuuæ non ſunt ſubiectiuæ in ſola anima,ſed in determinatis corporis partibus cõpoſitis ex materia & forma ſubſtantiali. Similiter completum eliciriuum principium ſenſationis non eſt ſola potentia animæ ſed compoſitum ex organo corporali & virtute animæ.Intellectionis autem principium elicitiuum completum eſt ipſa ſola virtus intellectiua : & cùm operatio immanens ſit ſubiectiuè in ſuo elicitiuo principio,intelligere erit in ſolo intellectu ſicut in ſubiecto.

Tep. c.4.

¶Propterea S.Thom.alibi dicit,ꝙ anima intelligit ſicut oculus videt:videt vt completum principium elicitiuum, oculus enim nominat compoſitum ex organo corporeo & virtute animæ:non ergo contradicunt iſta,omne accidens eſt compoſiti,vt ſuppoſiti,& aliquod accidens ex ſolius formæ , vt completi principij elicitiui & receptiui.Et licet totus ſermo ſit de accidentibus ſubſtã:iarum materialium : ex his tamen innuitur natura accidentium , quæ ſequuntur formam independentem à materia.

¶Et nota quòd antequam ponatur alterius membri ſubdiuiſio aſſignatur cauſa in litera , quare non ſit talis ſubdiuiſio de accidentibus ſequentibus materiam,qualis facta eſt de his quæ ſequuntur formam vt dicatur, accidentium ſequentium materiam,quædam communicantur formæ & quædam non:& cauſa eſt iſta:quia non inuenitur duplex materia, altera dpẽdens à forma & altera non, ſicut inuenitur duplex forma : nulla enim materia poteſt eſſe ſine forma vt probatum fuit.

Ca. 5. q. 8. Accidẽtium. quæ ſequuntur materiã duplex genus.

In his tamen accidentibus quæ materiam conſequuntur, inuenitur quædam diuerſitas. Quædam enim accidentia conſequuntur materiam ſecundum ordinem, quem habet ad formam ſpecialem, vt maſculinum & femininum in animalibus quorum diuerſitas ad materiam reducitur,vt dicitur in decimo Meta. vnde remota forma animalis dicta accidentia non remanent niſi æquiuocè. Quædam verò conſequuntur materiã ſecundum ordinem, quẽ habet ad formam generalem & ideo remota forma ſpeciali adhuc in ea remanent , ſicut nigredo cutis eſt in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ & ideo poſt mortem in eo remanet.

Signum differentiæ aſſignatæ.

¶Hic ponitur alterius membri diuiſio talis,Accidentium ſequentium materiam quædam ſequuntur eam in ordine ad formam generalem:quædam in ordine ad formam ſpecialem. Illa accidentia dicuntur ſequi materiam in ordine ad formam generalem,quę indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis ſuæ materiæ, quàm formę:ſicut hoc mixtum habet cutis nigredinem nõ ex ratione formæ mixti , ſed quia materia ſua talis paſſa eſt, puta in tali climate, vbi calor ſolis abundat. Illa verò dicuntur & conſequi materiam in ordine ad formam ſpecialem,quæ indiuiduo inferioris generis, vel ſpeciei conueniunt magis rõne materiæ, quã formæ: ſicut hoc animal eſt maſculinum non ratione animæ principaliter, ſed quia materiam ad animam diſpoſitam talis paſſio comitata eſt:puta quia materia plenè dominio actu vigoroſi ſeminis ſubiecta non fuit. Signum autem, ꝙ taliter accidentia ſe habens, ſcilicet ꝙ ſequuntur materiam, ſecundum quod reſpicit formam altioris vel inferioris generis eſt ꝙ aliqua eorũ eiuſdẽ rationis remanent cõpoſito corrupto:& quædã nõ remanent niſi æquiuocè: nigredo ſiquidem hominis viui & mortui eiuſdẽ rationis eſt: maſculinitas autem nõ.cauſa autem huius nulla eſt alia,niſi quia maſculinitas ſequitur animal ratione ſuæ proprię materiæ:& propterea corrupto animali & non remanente niſi æquiuocè, oportet maſculinitatem,in cuius ratione ponitur animal,æquiuocè remanere.Albedo autem quia mixti materiam ſequitur in cadauere remanentis,ſecundum eandẽ diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVAESTIO XVII

Num eadem accidentia numero ſint in genito & corrupto. Auero iſtarum quorundam opinio. In de ſubſtantia orbis capitulo primo, & primo Phyſ. 66

CIRCA Ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo ſit vna & eadem numero: & vniuerſaliter vtrùm ſit idem numero accidẽs in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda ſunt: primò recitabitur opinio quorundam:ſecundò ponetur opinio Sancti Thomæ,tertiò reſpondebitur ad obiecta.

QVO Ad primum quidam opinantur accidentia communia genito & corrupto eſſe eadem numero in vtroque inter quos aliqui quibuſdam verbis Auerrois innixi tali diſtinctione ſuam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicem modum eſſendi,terminatum,ſcilicet & interminatum. Accidentia interminata vocant eſſentias accidentium abſque limitatione ad talem,vel talem gradum.Accidentia verò terminata dicunt eſſentias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero eſſe in genito & corrupto: non autem terminata , vnde ſicut quantitas interminata communis expreſsè à Com. & eadem in omnibus ponitur:ita color interminatus communis: & idẽ eſt in aëre & igne. *T. c. 23.*

¶Confirmatur autẽ opinio iſta autoritatibus & rationibus. Ariſtoteles enim primo de Generatione, tex.com.23.dicens, In his autẽ ſi aliqua manent in genito & corrupto,puta in aëre & aqua ſi ambo diaphana,aut humida &c.oſtendit nõ eſſe inconueniens quòd aliquod idem accidens ſit in genito & corrupto.Et in ſecundo de Generatione.tex.com.25.vult expreſsè quòd in habentibus ſymbolum eſt facilior trãſitus: quia eſt facilius corrumpere vnum quàm duo. Auerrois quoque in libro de Subſtantia orbis , non longè à principio dicit non ſolùm dimenſiones interminatas quas ſimplices vocat remanere eadem in genito : ſed vniuerſaliter qualitates omnes communes genito & corrupto *T. c. 25.* *Cap. 1.*

¶Ratio autem prima ad hoc eſt:quia ſi qualitates diſponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formam corrumpuntur quæritur,Quid educit formam generandam? non poteſt dici quòd illud ſit agens extrà: quia hoc non poteſt facere , niſi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduerſario ante inductionem formæ: ergo remanet , ꝙ nihil ſit quod educat formam:quod eſt impoſsibile.

¶Præterea, Qualitates ſymbolæ, quæritur, à quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat:& fruſtrà corrumpi res cenſeatur in aliquo inſtanti in quo eadem oportet generari.

¶Præterea figura cadaueris,organi ratio & cicatrix,& ſi qua ſunt huiuſmodi,ſi non remanent eadem quæritur à quo generantur:& cùm non poſsit dici à quo generantur per modum ſequelæ,oportet quòd nullum ſit generans. Quod autem non generentur per modum ſequelæ,probatur.Accidentia enim aliqua ideo conſequutiuè generantur,quia dans formam,dat conſequentiam ad formã: modò iſta accidentia repugnant formæ magis quam ſequantur eam:cuius ſignum eſt,quia ſub forma cadaueris ad corruptionem tendunt.Et hæc de primo.

CONCLVSIO.

Num ſunt eadem numero accidentia in genito & corrupto.

QVO Ad ſecundum ſciendum eſt Thomiſtarum eſſe opinionem : nullum accidens eſſe idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc neceſſariò ex noſtris principiis.Nam ſi nullum accidẽs eſt ſubiectiuè in materia:& nõ datur niſi vna forma ſubſtantialis in cõpoſito,impoſsibile eſt idẽ accidẽs remanere idẽ numero:migraret ſiquidem accidens de ſubiecto in ſubiectum,& eſſet idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc concluſionem afferam,quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium,ſcilicet quòd in compoſito eſt tantùm vna forma ſubſtantialis.Sed declarabo quomodo hoc ſit poſsibile,& quomodo defendenda eſt ab aduerſariis poſitio noſtra.

¶Sciendum eſt igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppoſiti à ſuo contrario:vt frigus à calido. Secundò ad abſentiã conſeruatiui agentis , vt lumen in aëre deſinit Sole recedente.Tertiò ad corruptionem ſubiecti, vt riſibilitas corrumpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionem termini,vt ſimilitudo deſinit cõſimili perempto.Et quia quot modis dicitur vnum oppoſitorũ,tot modis dicitur & reliquũ . accidẽs generatur quadrupliciter.Primò ab agente ſibi ſimili per tranſmutationem:ſicut aqua calefit ab igne calido. Secundò ad præſentiam agentis fieri & eſſe,vt lumen in aëre fit à Sole præſente. Tertiò ad generationẽ ſubiecti, vt riſibile generatur homine genito. Quarto ad generationem termini,vt Socrate ſolo albo exiſtente,ſtatim ad alterius albi generationẽ conſurgit in Socrate ſimilitudo. Et licet omnibus iſtis modis cõtingat accidens ſecundũ totã latitudinẽ corrũpi:nullus tamẽ illorũ modorũ cõuenit accidentibus omnibus niſi tertius. Cõmune nanque eſt omnibus accidentibus corrũpi eorum ſubiecto corrupto,cùm accidentis eſſe ſit in eſſe: & ideo ſufficiens cauſa corruptionis accidẽtiũ redditur, quãdo ſubiecto corruptio aſsignatur.Vnde cùm ex aëre ſit ignis,licet non oporteat corrũpi calorẽ aëris,ſed potius intendi:quia tamen aër qui ſubiectũ illius eſt,corrũpitur, neceſſe eſt ipſum quoque calorem corrũpi abſque contrario ad ſolum ſubiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ conſequentis argumenta ea quæ qualitates ſymbolas & diſpoſitiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corrumpente,remanere inferunt.

Accidẽs quatuor modis corrumpitur.

Quatuor modis generatur accidens.

¶Et notandum , ꝙ quando accidens generatur ad generationem ſubiecti,vel corrumpitur ad corruptionem ſubiecti:tunc cùm eadem actio terminetur ad vtrumque , ad ſubiectum per ſe,& accidens conſecutiuè.non oportet quærere aliud generans,vel corrũpens niſi generatiuum vel corruptiuum ſubiecti. Idem enim eſt agens ꝙ vtrumque ſimul & eadem operatione facit:ſicut cũ ignis,

ex aëre ignem generat, alterando aërem, in fine alterationis aërem corrumpit per ſe, & conſecutiuè calorem introductum: & vniuerſaliter omnia accidentia, quæ in aëre ſubiectiuè erant ea conſecutionis neceſsitate: quia accidens ſine ſubiecto proprio remanere nõ poteſt, & in eodẽ inſtãti generat ignẽ per ſe, & calorẽ cõſecutiuè abſque alia media alteratione ſimilẽ calori ante illud inſtans ex inſtanti. Simile autẽ eſt iudiciũ de quãtitate & figura & alijs diſpoſitionibus, accidẽtibus ſimilibus in genito & corrupto: omnia enĩ iſta cõcomitatiuè producũtur. & ideo nõ oportet quærere generans niſi ꝙ ſubiectũ generat. Et cùm ſupradicta inſpexeris videbis, ꝙ ſimile à ſuo ſimili cõcomitatiuè & per accidens quãdoque corrũpitur: & per oppoſitum à nõ ſimili cõcomitatiuè, per accidens generati cõtingit ipſum accidẽs. Ariſt. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadẽ ſpecie, nõ numero, ait: & hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis, non propter generationis vim, ſed ſubiecti corruptionem. Facilior quoque tranſitus in habentibus ſymbolum, non ea identitate numerali ſymboli accidentis, ſed ea non repugnantia illius in agendo, vel patiendo prouenit. Et ex hoc ꝙ formæ ſubſtãtiales à quibus fluunt ſimiles qualitates ſunt ſimiliores: ex effectibus enim, natura cauſæ innoteſcit. Auuerrois autem (ſi ſaluari debet) eodem modo gloſſetur.

Ad primum,

Ad rationem autem oppoſitæ opinionis dicitur. Et ad primam quidem, quòd educẽs formam in vltimo inſtanti, eſt generans extrà, non per aliquam actionem, quam in illo inſtanti eliciat ſed in termino actionis, nudam materiæ eſſentiam attingens. Vnde, cùm dicitur, agens extrà, non poteſt educere formam, niſi per qualitates medias introductas, verum eſt dum agit: non autem, cùm eſt in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alteraſſe ad materiæ expoliationem & diſpoſitionem.

Ad ſecũdum.

¶ Ad ſecundũ dicitur, quòd qualitates ſymbolæ, & ſimilia corrũpuntur per accidens ad corruptionẽ ſubiecti à corrũpente per ſe ſubiectum: nec fruſtra in eodẽ inſtãti eſt primũ nõ eſſe earũ, & primũ eſſe ſimilium: ſed neceſſariò neceſsitate materiæ, vt dictum eſt.

Ad tertium.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ figura, cicatrix & huiuſmodi, producuntur cõſequutiuè, & per accidẽs, à generãte eorum ſubiectum, ſcilicet cadauer: nec eſt verum, ꝙ ſola illa accidentia generentur cõſequutiuè, quæ ſequuntur formam: ſed multa accidentia ſequuntur compoſitum ex neceſsitate materiæ, quæ ſunt, licet non incompoſsibilia: aliqualiter tamen oppoſita ipſi formæ, vt patet de ſe. Et ideo dico, ꝙ figura, & ſimilia ſequuntur cadauer ea neceſsitate materiæ, quia. ſ. agens naturale non poteſt tam citò diſpoſitiones per tot tranſmutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo ſimiles diſpoſitiones ſequuntur: & quia non ſunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Accidẽtia conſequentia materiã ſunt accidentia indiuidui. conſequentia autẽ formã. ſunt propriè paſsiões.

Et, quia vnaquaque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel ſpecie per ſuam formam, ideo accidentia quæ conſequuntur materiam ſunt accidentia indiuidui ſecundum quæ etiam indiuidua eiuſdem ſpeciei differunt adinuicem. Accidentia vero, quæ conſequuntur formam, ſunt propriæ paſſiones vel generis, vel ſpeciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis vel ſpeciei: ſicut riſibile conſequitur in homine formam, quia riſus contingit ex aliqua apprehenſione animæ hominis.

¶ Hic ponitur ſecũda diuiſio accidentiũ, quę talis eſt, Accidẽtium alia ſunt accidẽtia indiuidui, alia ſunt accidẽtia generis, vel ſpeciei.

¶ Duplex autem inter iſta differẽtia ponitur. Prima eſt, ꝙ accidentia indiuidui cõ ſequuntur compoſitum ratione materiæ principaliter, accidentia verò ſpeciei, vel generis ſequuntur cõpoſitum ratione formæ. Secũda eſt, ꝙ accidentia indiuidui ſunt ea, penes quæ attenditur differentia inter particularia eiuſdem ſpeciei. Accidentia verò ſpeciei, ſiue generis ſunt communia neceſſariò omnibus indiuiduis illius ſpeciei vel generis. Exemplum maſculinum, & fœmininum ſunt accidentia indiuidualia: ſequuntur enim materiam, & penes ipſa differunt Socrates & Berta. Riſibile autem eſt accidens ſpecificũ: ſequitur enim intellectiuam apprehenſionẽ & omnibus hominibus neceſſariò conuenit. Aſsignatur quoque radix proximæ differentiæ, cum dicitur, ꝙ materia eſt principium indiuiduationis, forma autem eſt, per quã res in genere, vel ſpecie collocatur. Ex hoc enim, ꝙ materia eſt cauſa eſſe indiuidualis vt ſic, ſequitur ꝙ ſit etiam radix accidentium cõſequentium ipſum eſſe indiuiduale: ac per hoc accidentia indiuidui ſunt quæ conſequuntur materiam, ex eo ꝙ forma eſt principiũ eſſe generici & ſpecifici oportet ꝙ etiam ſit cauſa proprietatũ & accidentium cõſequentium ſpeciẽ, vel genus: & ſic accidẽtia ſpeciei ſiue generis ſequuntur formam. Secundæ verò differentiæ ratio eſt: quia cùm tã in forma ſpecifica quàm generica conueniant omnia contenta ſub eis, oportet etiam proprietates earum omnibus eſſe cõmunes. Cùm autẽ penes materiã differãt indiuidua, accidentia quoque materialia oportet eſſe ea, ſecundũ quæ ipſa particularia inter ſe differunt. vt effectus proportionabiliter propriis reſpondeant cauſis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum eſt qualiter ſit verum, quod accidentia ſequentia materiam ſint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem ſpecie: quandoquidem quantitas ſequitur materiam: & tamen eſt communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

T. c. 25. 7. Met. T. c. 17.

Quomodo penes accidentia ſequẽtia materiam, indiuidua.

¶ Secundum dubium eſt, qualiter verificetur quòd accidentia ſequentia materiam non ſint paſsiones generis, vel ſpeciei, cùm maſculinum & fœmininum ſequatur materiam: & tamen paſsiones ſunt animalis, vnde & animal in eorum diffinitione ponitur, ſicut ſubiectum in diffinitione paſsionis, vt 10. Met. tex. Com. 15. habetur. Similiter quantitas videtur eſſe paſsio corporis de prædicamento ſubſtantiæ: & tamen ſequitur materiam.

Ad euidentiam primi ſcito, verba illa ſcilicet accidentia ſequentia materiam ſunt ea ſecundum quæ indiuidua differunt non eſſe intelligenda vniformiter, ſed difformiter. Indiuidua enim differũt penes accidentia materialia dupliciter. vel quia vnum eorum habet vnum, & reliquum aliud: vel quia vtrunque habet idem, ſed alio & alio modo. Verbi gratia, Socrates & Berta differunt penes maſculinum & fœmininum, ex eo ꝙ ille habet maſculinitatem, illa fœmininitatem. Differunt quoque penes ſuas quantitates: nõ ex eo ꝙ ille ſit quantus & illa non, ſed ex eo ꝙ non eodẽ modo ſunt quanti, nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino ſimilia: ſiõbus ſiquidem propriis differre neceſſe eſt. Quantitas ergo licet ſit communis omnibus indiuiduis, quia tamen non vniformiter eis conuenit, eſt ſecundum quam indiuidua inter ſe differunt ſecundo modo. & hoc ſufficit.

Paſsiões generum duplices

Ad intelligentiam ſecundi notandum quòd paſsiones generum ſunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædam ratione materiæ. Illæ quæ ſequuntur formam, vocatæ ſunt hic paſsiones generum: & non illæ, quæ ſequuntur eorum materiam: propterea quia natura generica ex ſua forma eſt talis & non ex materia: animal enim eſt animal ex ſua forma, & non ex ſua materia. Vnde cum in propoſito animalis paſsio ratione formæ ſit ſenſibilitas, & ratione materiæ maſculineitas, vel fœmineitas: diuerſis rationibus moti Ariſt. in Met. & S. Tho. hic, diuerſimodè locuti ſunt. Quia enim eſt paſsio animalis ratione materiæ, ideo vocata eſt ibi paſsio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non eſt dicta paſsio.

10. Met. T. c. 2. 7. Met T. c. 17. & 19.

¶ Similiter dicendum eſt de quantitate, quia ſequitur corpus rõne materiæ: ſequitur enim ipſum ſecundũ id, ꝙ eſt in propria diuiſibile, ꝙ nõ eſt niſi materia, vt indiuiſibilitas rerũ immaterialiũ oſtendit. Et nota ꝙ hæc ſecunda diuiſio accidentium non differt à prima per membra diuidentia: eadẽ enim ſunt huius & illius mẽbra, ſed ſecundũ rationẽ, quia illa diuiſio accepta eſt penes primas earum radices, materiam ſcilicet & formam: iſta autem penes ſubiecta, quibus appropriantur, ſcilicet genus, ſpeciem & indiuiduum.

Sciendum etiam eſt, quòd aliquando accidentia ex principiis eſſentialibus cauſantur ſecundum actum perfectum, ſicut calor in igne, qui ſemper actu eſt calidus. Aliquando vero ſecundum aptitudinem tantum, ſed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: ſicut diaphaneitas in aëre, quæ completur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo eſt accidens inſeparabile: ſed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod eſt extra eſſentiam rei, vel quod non intrat conſtitutionem rei, eſt ſeparabile, ſicut moueri, & huiuſmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuiſio accidentium, Quædam cauſantur ex principiis eſſentialibus ſubiecti ſecundũ actũ perfectum, quædam ſecundũ aptitudinem tantùm. Illa accidentia vocat cauſari ſecundum actũ perfectum ex eſſentialibus principiis, quæ ſecundũ ſuas actualitas ex intrinſecis principiis ſubiecti in ipſo fluunt: vt calor in igne. Illa verò dicit cauſari ſecundum actũ imperfectũ, ſeu aptitudinem tantùm, quæ non ſecundũ ſuas actualitates, ſed ſecundum quaſdam inchoationes ex principiis eſſentialibus ſubiecti in ipſo fluunt, vt moueri ſurſum in igne ex principiis eius cauſatur ſecundũ ſui inchoationem puta leuitatem. Differũt autẽ, quia prima & ſecundũ ſuas aptitudines, & ſecũdũ ſe inſeparabilia ſunt à ſubiectis: ſecunda verò ſecundũ ſe quidẽ ſunt ſeparabilia, ſecundum autem ſuas aptitudines non poſſunt ſeparari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorẽ, neq; calor ipſe ſeparari poteſt ipſo remanẽte: motus autẽ ſurſum non ſẽper in eſt igni, ſed aptitudo ad motũ ſurſum, puta leuitas eſt inſeparabilis ab ipſo: & cauſa horũ eſt, quia in illis ipſa actualitas accidentis ex ſolis principiis eſſentialibus fluit, in iſtis verò aptitudo tantùm ſex ſolis principiis eſſentialibus fluit: ipſa autem actualitas aliũde expectat ex aliquo, ſcilicet extrinſecè concurrente, vel agẽdo, vel nõ prohibendo: vt patet in exẽplo dato de motu ſurſum ꝙ nõ ineſt igni, niſi in aliquo concurrẽte extrinſecò remouente ſcilicet prohibens, & diaphaneitas

non eſt actu in aëre, niſi concurrente extrinſeco illuminante: lumen enim eſt actus diaphani ſecundum actum, vt dicitur ſecundo de Anima, text. Commen. 69.

¶ Profundiorem autem huius diuiſionis cauſam elicio ex Prima ſecundæ. 10. art. 1. ad ſecundum ꝙ ſcilicet ideo aliqua accidentia oriuntur ex principiis eſſentialibus inſeparabiliter ſecundum actū completum, aliqua autem ſeparabiliter ſecundū actum completū, & inſeparabiliter ſecundum aptitudinem: quia illa ſequuntur rei actualitatem, iſta verò potentialitatem. Quod ſic intelligo quia vnumquodque agit ſecundum quod eſt actu: patitur autem ſecundū quod eſt in potentia ex ſufficiente rei actualitate procedit quòd accidens in ſe completè producat, & per oppoſitum ex ſufficente actualitate & conſequenter potentialitate ex qua omnis ſufficiētia eſt, prouenit ꝙ res habet accidens in ſe ſecundum aptitudinem tantum: & ꝙ ab illo expectet actualitatem, ſeu quòd accidens ſeparabile ſit ſecundum actualitatem quod idem eſt.

T. c. 69. Prima Secūdæ. q. 10. a. 1. & 4.

¶ Amplius cum eſſe & bonum actualitatem ſequantur, & nō eſſe & malum potentiam: ea actualitate rei prouenire neceſſe eſt eſſe accidens perfectum & inſeparabile ſecundum actum & aptitudinem, & per oppoſitum ex rei potentialitate procedere oportet in completionem accidentis, ſeparabilitatem eius ſecundum actum: eſt enim ſeparabilitas ipſa quoddam non eſſe, cùm nihil aliud ſit, quam negatio neceſſariæ ſequelæ ſui eſſe completi ad eſſe ſubiecti. Intelligere autem hic vt ſupra, ſcilicet ꝙ ex actualitate ſubiecti aptitudo eſt: ex potentialitate autem ſeparabilitas accidentis ſecundum ſuam actualitatem.

¶ Aduertendum vero eſt, ꝙ S. Thomas paſſiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit ſimpliciter inter accidentia ex eſſentialibus principiis fluentia ſed potius ipſarum paſſionum & aptitudinum actus quos ſecundum incompletum eſſe aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de ſe non habet rationem alicuius per ſe producti ſeu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, ſed aptum illius: non eſt nanque opus riſibilitate, niſi vt rideatur, vnde & riſibilitas inchoatio quædam riſus eſt: propterea igitur inter effectus eſſentialiū principiorū aptitudo nō eſt ſimpliciter poſita, ſed actus quia nō ipſa. ſed ei⁹ actus eſt qui à principiis productiuis intēditur: & quia aptitudo nihil aliud eſt quā inchoatio quædā. inchoatio aūt eſt actus imperfectus: ideo accidētia ſecūdū actū incōpletū aptitudines vocātur.

T. c. 9. T. c. 4. & 17.

ANTEQVAM Terminemus tractatū de diuerſitate accidentium, quæritur an omne accidens habet aliquod ſubiectum proprium, aut aliqua accidentia ſint ita cōmunia quod nulli propria.

Nū quod vnū accidens habeat aliquod ſubiectū proprium.

¶ Eſt autem ratio dubitandi: quia ſi omne accidens eſt proprium alicui. cùm proprium conueniat omni, ſoli, & ſemper: nullum accidēs erit ſeparabile ab eo in quo eſt. Ineſſet enim ſoli & ſemper proprio ſubiecto.

Amplius ſequeretur, ſemper, corruptionem cuiuſcunque accidentis comitem fieri corruptioni ſubſtantiæ, ſicut corruptio riſibili corrumpitur homo. Patet conſequentia, quia corrupto proprio, neceſſe eſt corrumpi illud cuius eſt proprium, aliter non conueniret ei ſemper: hæc autem experimur eſſe falſa, vt patet in accidentibus communibus & actibus ſecundis.

¶ Ex oppoſito autem, cum omne accidens ſit diffinibile, & in diffinitione cadat ſubiectum, de quo accidens per ſe prædicatur, vt patet primo Poſteriorum, & ſecundo Metaphyſicæ, oportet ꝙ omne accidens habeat proprium & per ſe ſubiectum, per ſe nanque ſupponit de omni ſemper & neceſſario.

Quæſtio de virtutibus q. 1. art 3. c.

AD Huius dubitationis euidentiam ſciendum eſt, ꝙ cùm apud S. Thom. in quæſtione de virtu. quæſt. 1. articu. 3. ſubiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, ſ. ſuſtentantis ad ſuſtentatum, potentiæ ad actum, & principij & principiatum, ſicut calor ignis non habet eſſe, niſi ſuſtentetur in igne, & eſt forma accidentalis eius, & oritur ea ipſo, ſecundū quod participat iſtas cōditiones, poteſt dici accidentis ſubiectum, & ſecundum quod ab iſtis habitudinibus recedit, poteſt negari accidentis ſubiectū. Vnde propter defectum primæ, quę principalior eſt, dicitur in primo Poſteriorum, ꝙ nullum accidens eſt ſubiectiuè in alio accidente, quia videlicet nullum accidens poteſt ſuſtentare aliud, ſed ſola ſubſtantia, quæ eſt ens per ſe, aliis ſulcimentum præbet eſſendi. Quia autem aliquod vnum accidens poteſt comparari ad aliud, vt potentia ad actum, & quandoque vt proximum principium ad principatum, & ideo conceditur etiam vnum accidens eſſe ſubiectum alterius, quemadmodum ſuperficies dicitur ſubiectum coloris, quia eſt impotentia reſpectu coloris, & dulcedo eſſe in calido & humido, quia cauſatur ea calido & humido.

T. c. 35.

¶ Poteſt ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò poteſt intelligi, vt quæratur, an omne accidens habeat proprium ſubiectum vt ſuſtentatiuum, ſecundo, an habeat proprium ſubiectum vt potentiam, tertiò an habeat proprium ſubiectum vt principium, quartò, an habeat proprium ſubiectum vt ſuſtentatiuum potentiæ, & principium ſimul.

SI QVAESTIO ſit ſecundum primum ſenſum, reſpondetur negatiuè, ꝙ ſ. omne accidens habet proprium ſubiectum in ratione ſuſtentantis, vt probant rationes primò inductæ, multa enim ſunt accidentia, quę nullū proprium ſuſtentans ſibi vēdicant, ſed cōiter multis inſunt, vt eorū ſeparatio oſtendit. ſeparantur nāque à ſubſtantia ſuſtentante ea naturaliter remanēte, quod de propriis accidentibus dici non poteſt. Eadē quippe ſubſtantia abſque ſui mutatione contraria ſuſtentat, vt dicitur in Prædicamentis.

¶ Si autē ſecūdū ſenſum dubitetur, reſpōdetur affirmatiuè, ꝙ ſcilicet omne accidens habet proprium ſubiectū in ratione propriæ potentiæ eo ꝙ quilibet actus reſpicit propriā potentiā, ſicut enim actus reſpicit potentiam, ſic talis actus talem potentiam, & actus ſpecificus potentiam ſpecificus, accidēs autem omne actus quidem eſt, igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius eſt actus. propter quod tertio Phyſic. tex. Com. 10. dicitur, potentia ad infirmitatem eſt alia à potentia ad ſanitatem, eo ꝙ ſanitas eſt aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo proceſſu probatur, principia Prædicamentorum eſſe eadem proportionabiliter, quia cuiuſlibet actui propria reſpondet potentia.

¶ Si autē tertio ſenſu inquiratur, reſpōdetur negatiuè, ꝙ ſci. nō omne accidens habet aliquod ſubiectum propriū in ratione principij proprij, eo ꝙ habere ſubiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis à tali ſubiecto in genere cauſæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordine inter ſeſe habētium prius eſt cauſa effectiua eius quod neceſſariò primi productionē ſequitur, ſiue illud ſubiectum ſit receptiuum accidentis vt quo, ſiue vt quod: patet ꝙ nō omne accidens fluit à ſuo receptiuo effectiuè: ſed multa ſunt, reſpectu quorum receptiuum purè paſſiuè ſe habet: vt patet cum ſpecies rei ſenſibilis recipitur in medio, ſiue in ſenſu.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quæſtio, patet quid dicendū ſit: negatiuè enim reſpondere oportet.

SED Aduertendum eſt ꝙ hæc, quæ diximus intelligi debent de accidentibus. ſ. ſeorſum acceptis actibus, & ſeorſum aptitudinibus: loquendo nāque de accidētibus, vt S. Tho. in litera loquitur. ſ. non iudicando actualitates accidentium ſeorſum ab aptitudinibus dicerem ꝙ omne accidens ſecundū ſuā radicalem aptitudinē habet aliquod ſubiectū propriū in ratione ſuſtentantis potentiæ & principij, licet non ſecundū ſuā actualitatē eo ꝙ aptitudo ad tale accidens nō eſt niſi à tali gradu ſubſtātiali fluat mediatè, vel immediatè, & cōſequēter niſi in tali gradu ſubiectiuè ſuſtētetur immediatè, vel immediatè. Verbi gratia, Lumen ſecundū ſuam actualitatem & ſubſtantiā, licet ſit ab extrinſeco, & ſit accidens ſeparabile: tamen ſecundū ſuā inchoationē, ſeu radicalē aptitudinē, puta diaphaneitatē eſt inſeparabile: & fluit à certo gradu ſubſtantiali cōmuni ſuperioribus & inferioribus. Et ſimiliter ſe dere licet ſit accidēs, per accidēs tn̄ ſecūdū ſuā aptitudinē eſt propriū: & nō natū cōuenire niſi certò enti, puta animali tali &c. fluit enim aptitudo ad ſedendū ex ſuis principijs. Similiter & videre licet ſit accidēs ſeparabile: radicalis tn̄ aptitudo ad vidēdū ſeparari à tali aīali nō pōt.

¶ Ex his patet quomodo ad vtranque partē rationis adductæ verū concludunt diuerſimodè. Nam loquendo de accidentibus ſecūdum ſuas eſſentias & actualitates, concluſio rationū primò adductarum cōceditur, accipiendo ſubiectū in ratione ſuſtentantis & principij. In ratione aūt potentiæ falſa eſt cōcluſio, vt dictū eſt. Nec probatio contra hunc applicata ſenſum valet. eo ꝙ cum dicitur, ꝙ propriū cōuenit ſoli, omni & ſemper, intelligitur de ipſo proprio nō ſecūdū ſuā actualitatē, ſed ſecundū aptitudinē. Et ſimiliter cū dicitur ꝙ ad corruptionē proprij deſinit ſubiectum, intelligitur, ſi corrumpitur ſecūdū aptitudinem: non autem ſecundū actum, vniuerſaliter loquendo. Vel dicatur ꝙ inſeparabilitas, & huiuſmodi non conuenit accidenti, vt reſpicit ſubiectum in ratione propriæ potentiæ, ſed vt ſuſtentatiuum, & principiū. Loquendo autem de accidētibus ſecūdū ſuas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Dico enim ꝙ nullū accidens eſt ſeparabile ſecūdū aptitudinē radicalem ſaltem, ſed coæuum ſubiecto neceſſario: & ꝙ corrupto accidente ſecundum talem aptitudinem poteſt ſubiectum corrumpi. Ratio autē in oppoſitum adducta concludit, ꝙ omne accidens habet ſubiectum, de quo per ſe prædicatur ſecūdū ſe, vel ſecundū ſuam aptitudinem. Cūm enim eius ſit actus, cuius eſt potentia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem ſubiectum erit ꝙ cadit in diffinitionem accidentis, ſecūdū aptitudinē & ſecundū actū: ſicut homo debet poni non ſolum in diffinitione riſibilis, ſed riſus. Stant ergo iſta duo ſimul, ꝙ accidens ſecundum ſuam actualitatem non habeat proprium ſubiectum, cui vniuerſaliter ſoli & ſemper inſit: & tamen habeat proprium ſubiectum per quod diffiniri debeat: quia ad hoc ſecundum ſufficit, ꝙ ſecundum ſe vel ſecundū ſuam aptitudinem per ſe de illo ſubiecto prædicetur. Ad primum verò ſufficit accidēs ſecundū ſe tantū non prædicari per ſe de ſubiecto.

Lect. 1.

Scendum eſt autem, quod in accidentibus alio modo ſumuntur genus, differentia, & ſpecies, quàm in ſubſtantiis, quia enim in ſubſtantiis ex materia & forma ſubſtantiali.

Accidentia in cōcrem

uo ſunt in prædicamēto, ſed in abſtracto propriè ſunt in prædicamento.

fit per ſe vnum, vna quadam natura ex eorum coniunctione reſultante, quæ propriè in Prædicamento ſubſtantiæ collocatur, ideo in ſubſtantiis nomina concreta, quæ compoſitum ſignificant, propriè in genere eſſe dicuntur ſicut genera, vel ſpecies, vt homo vel animal: non autem forma vel materia eſt in Prædicamento hoc modo, niſi per reductionem, ſicut principia in genere principiatorum eſſe dicuntur. Sed ex accidente & ſubiecto non fit vnum per ſe, vnde non reſultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel ſpeciei poſſit attribui, vnde nomina accidentium concretiuè dicta non ponuntur in Prædicamento, ſicut ſpecies vel genera, vt album vel muſicum, niſi per reductionem, ſed ſolum ſecundum quod abſtracta ſignificantur, vt albedo & muſica.

¶In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia ſe habeant ad intentiones logicas, & primò, quomodo ſe habent ad eſſe in prædicamento, deinde ſumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas concluſiones, ſcilicet, Accidentia in concreto non ſunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abſtracto proprie ſunt in prædicamento.

AD quarum euidentiam ſciendum eſt, ꝙ accidentia habent vnũ modum eſſendi, ſcilicet eſſe in alio, non enim ſunt niſi inſint alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo quòd intellectus eſt natus ea, quæ ſunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim quandoque cointelligendo ſibi ſubiectum, cui inſunt, & intelligũtur per modũ accidentis, eo ꝙ accidentis eſſe eſt in alio eſſe. Quãdoque verò intelliguntur ſolitariè, non cointelligendo, ſcilicet eis ſubiectum, cui ſecundum rem inſunt, & tunc intelliguntur per modum ſubſtantiæ, eo ꝙ eſſe per ſe, id eſt ſolitariè ſoli ſubſtantiæ conuenit, accidentia enim ſemper comite egent. Cùm autem modus ſignificandi non fundetur ſuper modo eſſendi, ſed intelligendi, ſicut habent duos modos intelligendi, ſic habent duos modos ſignificandi. Vnde ſignificantur quandoque conſignificãdo ſubiectum, & tunc ſignificãtur per modũ accidentis, & vocãtur ſignificata in concreto, vt album, nigrũ, &c. Quandoque verò ſignificãtur ipſa ſola, abſque ſcilicet ſubiecti cõſignificatione, & tunc ſignificantur per modũ ſubſtantiæ, & vocantur ſignificata in abſtracto, vt albedo & nigredo. Abſtractum enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo ſignificandi, id eſt penes conſignificare ſubiectum, & non conſignificare illud, conueniunt tamen in ſignificatione ipſius formæ accidentalis. Album enim purã qualitatem ſignificat (ſicut in Prædicamentis dicitur) ſicut & albedo. album ſignificat albedinem in ſubiecto, albedo autem ſignificat albedinem abſque illo. Quia igitur accidentia in concreto totum coniunctum important, puta ſicut album albedinem in ſubiecto, coniunctum autem hoc nõ eſt vnum per ſe, ſed vnum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, debet importare vnum & ens per ſe, cùm prædicamenta diuidant ens per ſe, quinto Met. tex. Com. 14. ideo accidentia in concreto nõ propriè reponuntur in prædicamento. Et hæc eſt ratio, qua in litera prima concluſio probatur, quæ ſic formari poteſt, Nullum nomen importans ens & vnũ per accidens, eſt propriè in prædicamẽto, cõcretũ accidentale importat vnũ & ens per accidens, ergo nomen concretũ accidentale nõ ponitur in prædicamento propriè & per ſe. Ad declarationem Minoris ponitur differentia inter concretũ accidentale & ſubſtantiale in hoc, ꝙ concretum ſubſtantiale importat compoſitum ex materia & forma, & tale eſt vnũ per ſe, & ideo reponitur in prædicamento, vt genus, vel ſpecies, accidentale verò importat ex ſubiecto compoſitum & accidente, quod eſt vnũ per accidens, ex accidente enim & ſubiecto non fit niſi vnũ per accidens, vt dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, niſi reductiuè, eo modo quo res imputa ad ſuæ puritatem naturæ reducitur.

In prædicamento ſubſtantia.

T. cõ. 14.

¶Et ſic remanet ſecunda concluſio vera, ꝙ accidentia, ſcili. in abſtracto, in prædicamento ſpeciei & generis prædicationem ſuſcipiunt taliter omnino à prædicamentis accidẽtia ſunt excludenda.

CVM autem audis abſtractum ſolam formam importare, non ideo hoc dictum putes, ꝙ abſtractũ ſubiectũ formæ à ſe omnino excludat, hoc enim falſum eſt: ſed ideo quia abſtractũ ex modo ſuo ſignificandi, quo ſolo differt à concreto, non includit ſubiectum principaliter, ſed ſecundariò, & ex conſequẽti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo ſignificãdi perſuaderi poteſt. Conueniũt enim in hoc, ꝙ tam abſtractũ, quam concretũ ex modo ſignificandi importat duo, ſcilicet quod & quo, ſeu ſubiectum & formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autem vtriuſque importat vtrunque dictorum, vt exemplariter patet, ſimilitatem enim dicimus curuitatem naſi, & ſimũ naſum curuum. Quòd autem hoc fit ex modo ſignificandi, ex eo clarum eſt, ꝙ tam abſtractum, quàm concretum puram formam ſignificat, vt in prædicamentis teſtatur Ariſto. Differunt autem abſtractum & concretum ex varietate modi ſignificandi In hoc, ꝙ concretum importat ex modo ſignificandi principaliter ſubiectum, & ſecundario formam. Abſtractum verò principaliter importat formam & ex conſequenti ſubiectum.

¶Aduertendũ namque eſt, ꝙ contrario ordine ſe habent ſubiectũ forma, ad ſignificationem nominis cõcreti, & eius modum ſignificandi. Importat enim concretum ratione ſignificationis primò formam, & ſubiectum nõ niſi ex conſequenti copula. Quo ad modum verò ſignificandi primò ſubiectum & ex conſequenti formã importat, Cuius ſignum eſt, ꝙ in diffinitione concreti exprimitur primò ſubiectum tam quam genus, quod prima pars eſt diffinitio & forma ſecundo loco ponitur quaſi differentia. Dicimus namque ꝙ ſimũ eſt naſus curuus. Abſtractũ verò & ex ſignificatione & ex modo ſignificãdi primò formã, importet ſecũdariò autẽ ex cõſequẽti ſubiectũ. In cuiꝰ ſignũ in eius diffinitiõe forma ipſa primò exprimitur vt genus, ſubiectũ autẽ ſecundario loco differentiæ, vt patet, cum dicitur, ſimitas eſt curuitas naſi. Oritur autem hæc differentia ex eo, ꝙ concretũ importat habitudinẽ inter ſubiectum & formam, prout incipit à ſubiecto & terminatur ad formam. Abſtractum verò importat habitudinem inter formam & ſubiectum prout incipit à forma, & terminatur ad ſubiectũ. vt exẽplis datis apparet. Ex hoc enim ꝙ habitudo importata per cõcretũ, importatur ex modo ſignificandi, vt incipiens à ſubiecto, ſequitur ꝙ primò importet ſubiectũ, à quo incipit, & ſimiliter ex hoc ꝙ habitudo importata per abſtractũ importatur ex modo ſignificãdi, vt incipiens à forma, conſequens eſt vt primò importet formam à qua incipit. Cauſa enim huius diuerſitatis eſt, quia cõcreta ad cõpoſita ſignificanda ſunt inuẽta. Compoſitio autem à ſubiecto oritur. Abſtracta verò inuenta ſunt ad ſignificãdas formas apud nos inuentas ſimplices quidẽ, ſed à quibus denominatio ad ſubiecta deriuatur, vnde & concreta cõpoſitũ quid ſonant, abſtracta verò formas, vt cadentes tamen ad ſubiecta, non igitur ꝓpterea dictũ eſt ꝙ abſtractũ ſolã formam importet, quia nullo modo copulat ſubiectũ, ſed quia ex modo ſignificãdi compoſitũ non ſonat, nec principaliter importat ipſum ſubiectũ, quamadmodũ concretũ, ſed extrinſecè tantùm terminum habitudinis formæ ſignificatæ.

Cõuenientia inter concretũ & abſtractum in Prædicamẽto ſubſtantia. Differentia concreti & abſtracti accidentium.

ADVERTE hic ꝙ de abſtracto & concreto quomodo ſunt in prædicamento aliter Metaphyſicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum enim apud Metaphyſicum, qui res ſecundum ſuas eſſentias conſiderat, & nõ ſecundũ modos intelligẽdi, vel ſignificãdi abſtractũ & concretũ nõ differãt, eo ꝙ eadẽ res abſtractè & cõcretè ſit ſignificata, dicit ipſe ſicut abſtractũ ita & cõcretũ in genere eſſe, res enim per ſuam eſſentiã ingreditur, vel egreditur genus Metaphyſicaliter ſumptum, id eſt per rẽ generis, & nõ per modum ſignificandi. vnde non dicet Metaphyſicus album ens per accidens, ſed hoc album. vt patet 5. Met. text. Com. 13. et 14. et 7. eiuſdem tex. Com. 16. Logicus autem, qui non res ſecundum ſuas naturas, ſed ſecundum intentiones adiunctas primis intellectis ac ſignificatis, conſiderat, dicet abſtractum eſſe in genere, concretum verò non, quia res nomine abſtracto, ſignificata poteſt denominari ſpecies, vt albedo, et genus, vt color, concretum verò non propter alietatem modi ſignificandi vt dictum eſt.

Apud Metaph. quid ſit in gene.

T. cõ. 13. T. cõ. 16.

Apud Logicum quid in genere ponat.

¶Cauſa autẽ quare alietas modi ſignificandi hãc veritatẽ Logico præbeat, eſt quia modus ſignificãdi prætendit ſecũdas intẽtiones, et fundat quodãmodo ipſas, licet enim tã modus ſignificandi quã ſecunda intentio cõueniant in hoc ꝙ ſequãtur rẽ, nõ ſecundũ ſe, ſed vt intellectã. prius tamẽ rẽ. vt intellectã ſequitur modus ſignificandi, quã ſecunda intentio, eo ꝙ modus ſignificandi nihil aliud eſt, quã ſignũ modi intelligẽdi, ſicut vox ſignificãs eſt ſignũ rei intellectæ, vnde ſicut vox ſignificatiua prius ſequitur rẽ intellectã, quã ſecũda intẽtio ita eius modus ſignificãdi modũ intelligẽdi, vt totus ordo pertinẽtiũ ad nomina primæ intẽtionis præcedat ordinẽ quẽ pertinent ad nomina ſecundæ intẽtionis. Quia igitur ſecũdæ intentiones res vt intellectas & ſignificatas denominãt, & non abſolute, ideo ſtat eandẽ rẽ diuerſimode intellectã & ſignificatam denominari ſpeciẽ, & conſequenter eſſe directè in prædicamento & non eſſe directè in eo, ſicut eadem natura humana ſignificata nomine Hominis, ſpecies eſt ſignificata verò nomine Humanitatis ſpecies non eſt, ſed ſpeciei principium. Vnde in propoſito apud Logicum res illa quæ Albedinis nomine intelligitur, diuerſimode ſignificata, in prædicamento eſſe affirmatur, & negatur. Si enim in abſtracto ſignificetur, cùm ſic ſpeciei denominationem habeat, in prædicamẽto reponitur. ſi autẽ in concreto ſignificetur, cũ ſic ſpeciei, vel generis denominationẽ nõ habeat. quia rẽ extraneã ex modo ſignificandi includit, in prædicamento directè eſſe negatur. Et quia intentio S. Thomæ eſt declarare quò accidentia ſe habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineat, ideo concretum accidentale à Prædicamentis ſeparauit.

CVM his omnibus aduertas, ꝙ aliquid facit rẽ reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo vt ratio reponendi ipſum in prædicamẽto, alio modo vt conditio ſine qua nõ. Ratio reponendi rẽ in genere ſiue ſpecie tã apud Logicũ quã apud Metaphyſi. eſt eſſentia

illius

illius rei,res enim per ſuam eſſentiam ad genus & ſpeciem,definitur : conditio aũt,ſine qua , non eſt modus ipſe ſignificandi, Et in prædicamento quidem ſubſtantiæ conditio , ſine qua res non ſuſcipit generis vel ſpeciei,& c.denominationem, eſt modus ſignificandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio,ſine qua nõ eſt modus ſignificãdi in abſtracto: propterea cùm dictum eſt concretum accidentale non directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectum conditionis,ſine qua non,& non propter defectum rationis reponendi. Et ſimiliter cùm dicitur,ꝙ humanitas & vniuerſaliter abſtractũ ſubſtantiale non eſt in genere ſubſtantiæ , intellige propter defectum conditionis,ſine qua non, & non rationis reponendi.

In accidentibus non ſumitur genus & differentia à materia & forma. ſed genus ex proprio modo eſſendi quo prædicamentum pars entis conſtituitur ſumũtur e. c. per 6. 3.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non poteſt in eis ſumi genus a materia , & differentia à forma,ſicut in ſubſtantiis compoſitis: ſed oportet vt primum genus ſumatur ex ipſo modo eſſendi,ſecundum quod ens diuerſimodè ſecundum prius & poſterius de decem generibus prædicatur. ſicut dicitur quantitas ex eo quod eſt menſura ſubſtantiæ , & qualitas ſecundum quod eſt diſpoſitio ſubſtantiæ,& ſic de aliis ſecundum Philoſophum in 11. Met.

¶Hic declaratur vnde in accidentibus ſummantur genus & differentia propoſitionibus tribus. Prima eſt,Genus & differentia non ſumuntur in eis ex materia & forma, Secunda eſt, primum genus ſumitur ex propriu modo eſſendi , quo prædicamentum ipſum pars entis conſtituitur . Tertia eſt, Differentiæ ſumuntur in accidentibus ex diuerſitate propriorum principiorum.Prima patet ſic. Incompoſitum ex materia,& forma nõ poteſt habere genus ſumptum a materia,& differentiam à forma,ſed accidentia ſunt incõpoſita ex materia & forma : igitur non poteſt in eis ſumi genus à materia , & differentia a forma ſicut fit in ſubſtantiis compoſitis: quod qualiter intelligendum ſit , ſupra dictum eſt. Secunda patet ſic , Primum genus oportet explicare eſſentiam ſecundum propriam potentiam , quæ eſt in ea.ſicut vltima differentia debet explicare eſſentiam ſecundum vltimum actum:ſed eſſentia accidentis ſecundum modum illum , quo pars entis conſtituitur habet propriã potentiam: ergo ex illo modo ſumendũ eſt genus primũ.

INTELLIGENDVM Eſt hic primò ens diuidi per quoſdam modos in prædicamenta:ſicut quoddammodo genus in ſpecies per differentias:ita quòd ſicut ſpecies per id, quo generis partes efficiuntur in eſſe ſpecifico, cõſtituuntur: ita prædicamẽta per id , quo partes entis fiunt, in eſſe generaliſsimo conſtituuntur : & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prædicamentũ deſcẽdit,ſunt illi,penes quos prima genera conſtituta ſunt.Sunt autem iſti modi per ſubſtantiuum , menſuratiuum, diſpoſitiuum, relatiuum,actiuum,&c vt dicitur quinto Meta.tex.commen.14.

NOTANDVM Eſt ſecundò, quòd cùm genus ſumatur à re ſecundũ id quo habet rationẽ determinabilis,primũ genus ſumendum eſt à re ſecundũ id,quo primo habet rationem determinabilis: primò autem habet rationem determinabilis res ſecundũ primum ſui gradũ cõcepta. Primus autem gradus rei is eſt,quæ res ex modo illo ſortitur, quo proprium ſibi locum inter partes entis vẽdicat:& ideo primũ genus ſumptum ab illo modo entis importat rem,vt primò determinabilẽ : & propterea illa ſe conſequuntur,ſumi à re ſecundũ propriam potentiam eius,id eſt ſecundum, id quo primò habet rationem determinabilis , & ſumi à re ſecundum modum illum,quo entis pars ſit,Et ſic patet aſſumpta ratio.

T. c. 14. In accidentibus ſumũtur differentia ſecũdum diuerſa illorũ propria principia,

Differentia verò in eis ſumuntur ex diuerſitate principiorum , ex quibus cauſantur , & quia propria paſſiones ex propriis principiis ſubiecti cauſantur , ideo ſubiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, ſi in abſtracto diffiniantur, ſecundum quod ſunt propria in genere,ſicut dicitur, quod ſimitas eſt naſi curuitas,ſed econuerſo eſſet ſi eorum diffinitio ſumeretur ſecundum quod concretiuè dicuntur ,ſi enim ſubiectum in eorum diffinitione poneretur ſicut genus,quia tunc diffinirentur per modum ſubſtantiarum compoſitarum , in quibus ratio generis ſumitur à materia ſicut dicimus, quod ſimum eſt naſus curuus,ſimiliter etiam eſt ſi vnum accidens alterius accidentis principium ſit ſicut principium relationis eſt actio,& paſſio,& quantitas, & ideo ſecundum hæc diuidit Philoſophus relationem in quinto Metaphiſica.

T. c. 20.

¶Hic ponitur tertia propoſitio.ſ.ꝙ differentiæ ſumuntur in accidentibus ex diuerſitate propriorum principiorum,& declaratur à poſteriori.Signum enim,quòd differentiæ ſumantur ex diuerſitate propriorum principiorum eſt, quòd in diffinitione accidẽtium in abſtracto, quæ propriè habent genus & differentias ſubiectum ponitur loco differentiæ,hoc enim non eſſet,niſi accidentia differrent penes ſua propria principia propterea enim propriæ paſsiones differunt inter ſe,quia principia ſubiecti,ex quibus cauſantur, inter ſe differunt.

¶Et quia poſſet aliquis ſignũ hoc inficiari,dicens ꝙ ſubiectũ proprium quandoque ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ,ideo ad hanc obiectionem excludendã ſubditur,Licet econuerſo eſſet,&c. & vult dicere ꝙ licet ita ſit, ꝙ quandoque ponatur ſubiectum in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ , quia tamen hoc non fit, niſi cùm accidens in concreto diffinitur,quod vt ſic non eſt in genere,ideo hoc non obſtat noſtræ ſententiæ,quia accidentis differentiam. ſecundum quod in prædicamento eſt vnde ſumenda ſit,declarauimus.Cauſa enim,quare in diffinitione accidentis in concreto ſubiectum Ponitur loco generis, non eſt ipſa natura accidentis, ita ꝙ ſubiectum eius eſſentia pro genere ſibi vendicet , ſeu eſt modus eius ſignificandi, quia enim concretum ex modo ſignificandi importat totum coniunctum,ſ.accidens & ſubiectum, ideo per modum rerum diffinitur compoſitarum in quibus genus ſumitur à materia,& differentia à forma,& propterea ſubiectum,cùm ſe habeat vt materia,loco generis ponitur,& natura accidentis,cum ſe habeat vt forma,loco differentiæ ponitur.& dicitur ſimũ eſt naſus curuus,nõ ſic autẽ eſt cũ diffinitur accidẽs in abſtracto, tũc enim ponitur vt genus in quod eſſentia ipſius accidentis determinat ſibi vt genus, & ponitur loco differentiæ id,a quo accidens ſecundum naturam ſuam ſpecificam differentiam trahit, ſcilicet ſubiectum proprium, & dicitur, ſimitas eſt curuitas naſi . Manifeſtum quoque ſit hoc , ſcilicet ꝙ differentiæ accidentium ſumuntur ex diuerſitate principiorum propriorũ, nõ ſolũ,quãdo accidẽs immediatè cauſatur a ſubſtãtia,ſed etiã quando vnũ accidẽs eſt alterius principiũ propriũ:tũc enim differentias ſortiuntur accidẽtia accuſata penes diuerſitatem accidentium cauſantium vt patet de relationibus,quarum differentia attenditur penes ſua fundamenta ſeu cauſas,puta actionẽ,paſsionẽ,& quantitatẽ, vt patet ex diuiſione relatiuorum facta ab Ariſt.5.Met.tex.com.20. Et per hoc excluditur obiectio alia,quæ poſſet fieri de ſecunda & tertia paſsione eiuſdem ſubiecti.Poſſet enim aliquis obiicere,quomodo alia eſt differentia ſecundæ paſsionis a differẽtia primæ,ſi ex principiis ex quibus fluit paſsio,differẽtia ſumitur , quãdoquidẽ eadẽ ſunt principia,à quibus fluũt prima & ſecũda. Excluſa enim eſt obiectio ꝑ hoc quod dictũ eſt,ꝙ quãdo vnũ accidẽs eſt principiũ alterius,differẽtia poſterioris accidentis nõ ex diuerſitate remotorum principiorũ,ſed propriorũ attẽditur:& ideo.cũ prima paſsio ſit principiũ ſecũdæ,nõ ſunt eadẽ ꝓpria & immediata principia primæ & ſecũdæ.

Sed quia propria principia accidentium non ſemper ſunt manifeſta,ideo quandoque ſumimus differentias accidentium ex eorum effectibus ſicut congregatiuum & diſgregatiuum viſus dicuntur differentiæ coloris , quæ cauſantur ex abundantia & paucitate lucis,ex qua diuerſæ ſpecies coloris cauſantur. Sic ergo patet ,quomodo eſſentia eſt in ſubſtantiis & accidentibus, & quomodo in ſubſtantiis compoſitis & ſimplicibus, & quomodo intentiones logicæ vniuerſales in eis inueniuntur, excepto primo principio , quod eſt infinitæ ſimplicitatis , cui non conuenit ratio generis vel ſpeciei , & per conſequens nec diffinitio propter ſuam ſimplicitatem , in quo ſit finis & conſummatio huius ſermonis.

¶Quia poſſet tertiò aliquis dubitare de hoc quod dictum eſt,ſ.ꝙ differentiæ accidentium ſumitur ex eorum propriis principiis,ex hoc ꝙ quandoque ſumimus eorũ differẽtias ab effectibus,ſicut albedinis & nigredinis differẽtias dicimus cõgregare & diſgregare viſum:ideo ad hãc dubitationẽ tollendã dixit,ꝙ hoc contingit nõ ex natura ipſorum accidentium,ſed ex nobis,quibus propria principia accidentium occulta cùm ſint,opus eſt ex effectibus differentias ſumere,quæ differentias veras quodammodo, nobis inſinuãt: ſicut in exemplo propoſito liquet. albedo enim & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis: lux enim in opaco corpore exiſtens aliqualiter obumbrata albedinem conſtituit valde autem offuſcata nigredinẽ,à poſteriori autem differunt congregatione & diſgregatione viſus: ex hoc enim contingit diſgregare, quia ibi eſt ſatis de luce.& non econuerſo. Et quia abundantia & paucitas lucis non ita nobis manifeſtæ,ſicut congregare & diſgregare:ideo loco propriarum differentiarum,congregatiuum & diſgregatiuum ponimus dicentes, albedo eſt color diſgregatiuus viſus,nigredo verò congregatiuus.

HIC ADVERTAS, Quod non dixit ſubiectũ eſſe differentia accidẽtis,ſed poni loco differentiæ,habent enim proprium genus, & propriam differẽtiã ſui generis,quæ tamen abſque obiecto non poſſunt explicari cõpletè:& ideo omnino oportet ſubiectum in diffinitione accidentis cadere , vt dictum eſt. Vltimò epilogus ſit

fit eorum, ꝙ dicta ſunt, in quorum explicatione meam opinionem ita prolatam eſſe volo, vt vbi veritati conſentanea inuenta nõ fuerit, & ingenio & ætati venia detur, adoleſcentiam enim adhuc ago. Vbi autem veritatis tramitem ſecuta videbitur, gratiarum debitę actiões diuo Thomæ habeãtur à quo quicquid veri eſt, didici.

Commentariorum Thomæ de vio Caietani Cardinalis Sancti Xiſti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Eſſentia, finis.

TRACTATVS OCTAVVS

ſolutionum quorundam locorum ſibi inuicem aduerſantium, in commentariis Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM

Crecton Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili chariſsime, deeſſe nolens, ad propoſita duo dubia reſpondere curaui. Proponis primò diſſonantiam dictorum noſtrorum interſe, dum in Commentariis primæ partis, articulo primò, quæſtione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non abſolutè, naturaliter appetere viſionem Dei in ſe, in articulo autem primo, quæſt. 82. reſpondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non ſufficit indubietas, quoniam hæc eſt in quolibet fideli, ſed exigitur euidentia, quæ ſolùm conuenit Beatis.

¶Proponis ſecundò ambiguitatem circa quandam gloſſam noſtrã in eiſdem Cõmentariis, quæſtione 47. articulo tertio, ad tertium, vbi dicente textu, Non eſt poſsibile eſſe aliam terram, quàm iſtam gloſſauimus, ly poſsibile, ſumi pro poſsibili ſumpto ex potentia indita rebus creatis, ſecundũ quam diximus, impoſsibile eſt mortuum reſurgere, & non pro poſsibili ſecundum potentiam actiuã Dei, neque pro poſsibili logico, videtur enim tibi, ꝙ de poſsibili logico ſit ſermo, propter materiam ſubiectam, de qua ibi diſputatur. & hoc propter tria, Primò, quia propoſitio illa præcedẽs, Mũdus conſtat ex tota ſua materia, ſumpta ex Philoſopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum iſto modo conſtat ex ſua materia. Aut de totalitate ſpecifica, & ſic oportet intelligi de impoſsibili abſolutè quum implicet contradictionẽ habere totam materiam ſpeciei, & non habere aliquam partem, quæ eſſet extra illud. Secundò, quia idem dicitur iudicium de terra & de aliis partibus mundi, ſed eſſe duos Soles, implicat contradictionem, ergo ſermo eſt de impoſsibili abſolutè. Manifeſtatur autem implicatio contradictionis, quia poſitis duobus Solibus, ſi materia vnius appeteret formam alterius, neutra haberet ſuam materiã, quia Sol conſtat ex materia ſatiata ſua forma. ſi autem materia vnius non appeteret formam alterius, ſic differrent non ſolũ ſpecie, ſed genere. Tertiò, quia ſecundum iſtam gloſſam, quũ dicitur, Non eſt poſsibile eſſe aliam terram, ſenſus eſſet, Non eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſsit producere aliam terram, hic autem ſenſus longè eſt à propoſito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM dubium reſpondemus, ꝙ ly naturaliter non ſecundum eandem ſignificationem in vtroque loco ſumitur. Nam in quæſtione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium, ita ꝙ naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito ſecundum ſuperadiectum diuinæ gratiæ ordinem. Vt enim locutio naturalis eſt homini à principiis naturalibus, ita appetere cæleſtis patriæ fœlicitatem, naturale eſt homini ex principiis gratiæ, quia ex illis natum eſt prouenire. In quæſtione autem 82. naturale attenditur penes modum, vt diſtinguitur contra liberalem, ideoque ibi dicitur, quòd naturaliter id eſt non libere velle Deum in particulari, &c. ſolis Beatis conuenit, vnde nulla relinquitur inter dicta diſſonantia.

AD SECVNDAM autem dubitationem reſpondetur, clare conſtare ex textu, ꝙ poſsibile ſumitur ſecundum potentiam in rebus exiſtentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifeſtat, de Phyſica potentia ſermonem eſſe. Nam certum eſt, apud Theologos omnes, poſſe à Deo creari aliam terram extra iſtum mundum, & conſeruari ibi in æternum.

¶Ad primam igitur obiectionem dicitur, propoſitionem illam, Mundus conſtat ex tota ſua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, poſsibili tamen potentia Phyſica, quoniam hoc ſufficit ad probandum in philoſophia naturali, ꝙ conſtat ex tota ſua materia ſimpliciter, hoc eſt ſine additione aliqua. Et ſic ſtant illa duo ſimul, quòd mundus conſtat ex tota ſua materia, & ꝙ Deus poteſt per omnipotentiam ſuam ſimilem materiam extra mundum creare, quoniã primum intelligitur de tota ſua materia poſsibili Phyſicæ. Nec implicat contradictionem habere totam poſsibilem Phyſicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶Ad ſecundam autem dicitur, ꝙ nulla apparet contradictio, ponendo plures Soles eiuſdem ſpeciei ſpecialiſsimæ ex diuina omnipotentia, & ꝙ exiſtentibus pluribus Solibus, neutrius materia appeteret alterius formã, quia vtriuſque materia contenta eſſet ſua forma, ſicut modò materia exiſtens in vna parte cæleſtis corporis homogenei non appetit eſſe in alia parte, & ſimiliter immotibus pars ſphæræ ignis contigua accidentali parti orbis Lunæ non appetit eſſe in Orientali parte eiuſdem orbis. Et omnium vna communis eſt ratio, ꝙ in his, quæ ſunt eiuſdem rationis, vna eſt etiam ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet contentum eſt illa portione, quam habet, & meritò, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non eſt in certa materia, propter formam eiuſdem ſpeciei. Nunquam enim Socrates corrumperetur, ſi materia eius non appeteret, niſi formam humanam, quoniam illam iam habet, & ſic de aliis.

¶Ad tertiam dicitur, ꝙ aliud eſt aliqua eſſe idem, aliud eſt aliqua conſequenter ſe habere, Vnde licet ad ſenſum expoſitum conſequatur illa alia propoſitio. Nulla eſt potẽtia actiua in rebus creatis, quæ poſsit facere aliam terram, non tamen eſt idem quod ſenſus expoſitus, quoniam iuxta ſenſum expoſitum ſermo eſt de potentia naturali non, deſcendendo ad actiuam aut paſsiuam, & ſecundum huiuſmodi potentiam affertur ratio de motu naturali & non de potentia vel impotentia generatiua terræ.

¶Hæc ſunt quæ velut à ſomno ſcientiarum ſpeculatiuarum excitato occurrerunt reſpondenda. Reliquum eſt, vt attendas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATVS NONVS

de vinculo obedientiæ, cuius eſt vnica quæſtio.

QVAESTIO.

Nunquid Homo teneatur ſuperiori obedire in his, in quibus parendo oportet periculo mortis ſe exponere.

VTRVM homo homini ſuperiori teneatur obedire in his, in quibus oportet ſe exponere periculo mortis? Et videtur ꝙ non. Primo ratione, quia homo homini non eſt ſubditus, quo ad naturam, ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæſt. 105. art. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus ſunt agenda, In quibus tamen ſecundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire nõ tenetur, ſed ſolùm Deo, quia omnes homines natura ſunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶Secundò, quia non tenetur homo ſecundũ charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocũque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitam ſuam, quàm proximi, & contra aut ſupra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶Tertiò, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur ſalua conſiſtentia, imò incolumitate ſubiecti, vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officiis perſoluendis, de obſeruatione feſtorum, non enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obſeruationem feſtorum, ſi non poteſt hæc ſine non ſolum vitæ, ſed ſanitatis periculo ſeruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

¶Quartò, quia timor cadens in conſtantem virum, qualis eſt timor mortis, excuſat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

CONCLVSIO.

Tenentur inferiores ac ſubditi, legi & ſuperioribus in omnibus obedire, quæ ab ipſis præcipiuntur, vt ad virtutum actus, & commune bonum attinent, etiam ſi mortis periculum parendo immineat.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendũ eſt, ꝙ non diſtinguere inter per ſe & per accidens occaſio eſt minus bene ſentiendi, contingit enim etiam ſapientes, inquit Ariſt. falli in iis quæ ſunt per accidens. Aliud eſt igitur ſubdi hominem homini in his, quæ ſunt naturæ, per ſe loquendo, & aliud per accidens. Subiici namque per ſe, eſt directè & formaliter ſubiici, ita ꝙ poſsint illa directè & formaliter præcipi. Subdi verò per accidens eſt per concomitantiam, aut ſequelam ad illud, in quo per ſe ſubditur ſubiici. Exemplum, Homo homini non ſubditur per ſe ſecundum interiores motus animi, & ideo non poteſt ſuperior præcipere directè & formaliter interiores actus animi, ſoli enim Deo hoc eſt proprium. Subditur tamen per accidens, inquantum interiores animi motus ſunt exteriorum actionum rationes, ſic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per ſe ſubiicitur. Et ideo ſuperiores aliter iudicant hominem

ex mate-

ex malitia,aliter ex paſsione,aliter ex ignorātia operantē. In propoſito autē veriſsimū eſt hominē non ſubdi homini in his , quæ ad naturā ſpectāt,ſed hoc intelligitur per ſe & formaliter & ideo nullus poteſt alteri præcipere vt ſe occidat, vt nō comedat,vt nō generet.Sed per accidēs in his etiam homo homini ſubditur, pro quanto hæc cōcomitanter ſe habent ad actiones,in quātū homo homini per ſe ſubditur,vt patet in laicis ſubditis,qui tenētur mādante principe,præliari, & exponere ſe mortis periculo, vt experiētia teſtatur quia poteſt princeps præcipere , vt tueantur armis rempublicā.vt vlciſcantur armis eandē:& huic annexū eſt periculum mortis:ideo ex tali annexione ſubdūtur etiā,quo ad vitā.Ratio autē huiuſmodi debitæ obedientiæ eſt : quia de humanorum actuū ſubiectione iudicādū eſt ſecūdū ea quæ inſunt per ſe,& nō ſecūdū ea quæ ſunt per accidēs:ſicut vniuerſaliter de cæteris cōditionibus humanorū actionū cōſideratio & iudiciū ſi non fiat per ſe,nō rectè iudicātur niſi diuinādo,oportet ergo inſpicere ad naturā operis humani . an ſit per ſe de genere ſubditorū ſuperior homini,an ſit de genere exemptorū a ſubiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato , duo operū genera per ſe eximens a ſubiectione,humana opera ſcilicet interiora animi, & opera naturæ ſuſtētādæ & ꝓpagandæ , Et aduerte ꝙ etiam non per ſe ſubiectæ operationes alteri homini , poſſunt per accidēs fieri ſubiectæ alteri homini.vt declarauimus . Quū igitur cōſtet, exteriores actus virtutū neceſſarios ad commune bonū politicū , vel domeſticum ſubiectos eſſe homini ſuperiori, quoniā & leges humanæ huiuſmodi actus principum,& ſuperiores ad hos cogunt ſubditos, non ſunt à ſuo ſubiectionis ordine eximendi, ꝓpter accidentia annexa:vt teſtātur præcepta de actibus fortitudinis.Si enim leges & præcepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt,quādo eſt fortitudinis actibus annexum vitæ periculum,vanus eſt omnis principatus ad præcipiendū quæ ſunt fortis:vnde nil aliud eſt dicere,ꝙ lex,aut princeps,aut ſuperior nō poteſt præcipere actus. quibus annexum eſt vitæ periculum,quā exterminare præcepta fortitudinis a poteſtate humana:quum fortitudo circa mortis pericula ſit: quod quia abſurdū , imò ridiculum eſt.ſtet iudiciū in his,quæ ſunt per ſe.Simile quoq; facile apparet in actibus religionis : præcipit eccleſiaſtica lex Miſſam celebrare non niſi cū ſacris veſtibus,cū altari, cū calice, ſi fiat exceptio de mortis periculo, ſacerdos cōminata ſibi morte celebrabit licitè in diploide,habēs tantūmodo panem & vinū: quis fatuus diceret hæc: Similiter Epiſcopos cōferet ordines ſacros in diploide ſine vllis cæremoniis , ſola forma ſubſtantiali ſeruata ob comminatam ſibi mortem ꝙ eſt ſacrilegiū. Ex quibus quilibet ſapiens poteſt percipere,falſum eſſe, fundamentū,ꝙ humana lex & ſuperior homo nō pōt præcipere actus virtutū vſque ad mortis periculū incluſiuè,& ꝙ ſubditi non teneātur obedire.Stetur ergo, vt dictum eſt,in his,que ſunt per ſe, cēſendo ꝙ tā lex , quā ſuperior homo poteſt præcipere oēs exteriores virtutū actus neceſſarios ad cōmune bonū illud cuius curā habet , ad quod ſubditos habet:& ſubditi tenētur obedire,nō obſtāte quocunq; vitæ periculo annexo , Vnde quia prælatus pōt præcipere ſubditis religioſis ea,quæ ſunt ad mutua obſequia, inter quæ nō infimū tenet locū cura infirmorū : ideo tenetur ſubditos obedire ad ſeruiēdū ægris etiam infectis epidimię morbo:quoniā hoc periculū vitæ concomitanter ſe habet ad opus, quod per ſe præcipitur.ſ.ſeruitiū infirmorum.Nec minus tenetur religioſus in his & ſimilibus obedire quā ſecularis,ſuo principi ad præliandum , vbi eſt maximū mortis periculū cōcomitās.Et quoniam hoc clarū eſt,nō me extēdo amplius , ſed ex his conſtat ſatisfactū eſſe primæ rationi in oppoſitū allatæ ,& autoritati S.Tho.verificantur ſiquidem formaliter & per ſe : ſecus autem eſt quum concomitanter concurrit id quod eſt naturæ,ſeu vitæ ad illud quod per ſe præcipi poteſt.

¶ Ad ſecundā verò rationem de charitatis ordine, reſpondetur ꝙ charitatis ordo habet,vt pro actu virtutis cuilibet exponat vitam ſuā corporalē,& miles pro actu virtutis,ſcilicet iuſtæ defenſionis, aut iuſtæ vltionis , exponit vitā ſuā periculo . & ſeruiens infectis pro actu virtutis , ſcilicet religioſi obſequij exponit ſe periculo mortis,& nō pro bonis externis,aut corporali ſalute alterius. Cōſtat autem hos & ſimiles virtutum actus debitos poſſe præcipi, nec contra nec ſupra charitatis ordinem,ſed ſecundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præſtat corporali vita.

¶ Ad tertiā dicitur,ꝙ actus virtuoſi præcepti à iure poſitiuo relati ad vitæ periculū,non ſunt vniformes.Quidam enim ſunt quorū rectitudo deſtruitur ex vitæ periculo annexo, vt ſunt actus abſtinētiæ, qui ſi cū crimine vitæ fiant, nō ſunt virtuoſi, quoniā recta abſtinētiæ ratio mediū ſic exigit, vt non ſubtrahatur neceſſarium ad vitam ,& de his verificatur,ꝙ leges humanæ intelligūtur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam verò ſunt quorum rectitudo conſtituitur ex periculo vitæ. vt actus fortitudinis , qui ſi diſcrimen vitę effugerent,in vitium inciderent.Et ſimile eſt de reliquis actibus virtutum neceſſariis ad commune bonum , vt ſunt obſequia, officia , miniſteria neceſſaria ad commune bonum,in quibus eſt nonnulla fortitudo in ſuſtinendo pericula vitæ ſuperuenientia,ſuſtinetur enim in tantum eorum rectitudo ex periculo vitæ , vt ſi huiuſmodi periculum effugerent in vitium inciderent timiditatis,& in huiuſmodi non ſubintelligitur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidam verò ſunt medij reſpicientes periculum vitæ omnino accidentaliter vt ſunt multi religionis actus, puta audire Miſſam,ſeruare feſta,& huiuſmodi.Et horum duplex eſt differentia.Nam quidam ſunt,qui ex ſupradicto vitæ periculo & licitè omittuntur, & ſupererogatoriè fiunt vt ſunt actus prædicandi & corrigendi , qui quandoque (puta non cogente diuini iuris neceſsitate) poſſunt propter vitæ periculum omitti licitè,quia eſt licitum quandoque fugere,poſſunt & tunc nihilominus ſupererogare, volentes prædicare & reprehendere,& Ioan.Baptiſta arguit Herodem : ſciebat enim Herodes crimen ſuum,ita quod non neceſsitatis,ſed ſupererogationis erat Io.reprehenſio. Quædam verò ſunt,quæ ſi fiant propter timorem mortis:illicitè omnino fiūt,vt celebrare Miſſam, abſque ſacris veſtibus, calice, & altaris , celebrare ſcienter coram excommunicatis nominatim , & reliqua ſimilia quæ ſi fiant propter timorem mortis, ſunt illicita, qui non excuſantur a toto,ſed à tanto. Et horum omnium vna communis eſt ratio quia legis & principis eſt præcipere actus virtutum neceſſarios ad commune bonū,vt autem,declaratum eſt,à virtute recederetur,ſi mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur,quòd timor cadens in conſtantem virum, excuſat iuxta prædictam diſtinctionem , quandoque à toto, vt in his,in quibus omiſsio , vel commiſsio ob mortis periculum à rectitudine non recedit.Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate ſuffultæ plerunque fortè à Iuriſtis extenditur.Quandoque autem excuſat ſed à tanto coram Deo , quanuis coram humano iudice excuſet à toto , vt in prædictis patet:& tunc moriendum eſt potius viro forti,quam incurrere obliquitatem etiam venialem,Romæ die 27.Decembris,1532.

TRACTATVS DECIMVS de Miſſæ Sacrificio & Ritu aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum,in ſex capita diuiſus.

1 Quanam ſit operis intentio.
2 Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.
3 Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.
4 Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in remiſsionem peccatorum.
5 Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.
6 Reſponſio ad obiecta.

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus Cardinalis ſancti Xiſti. fœlicitatem.

MANDATI Olim P. beatiſsime, vt tanquam inſtructor nuntij ſcriberem reſpondenda obiectis in libello de Cœna Domini,aſſerente corpus & ſanguinē Chriſti in Euchariſtia eſſe duntaxat,ſicut in ſigno:oblato autem nuperrimè mihi Libello Lutherano etiam de Cœna Domini affirmante in Euchariſtia uerum Chriſti corpus & ſanguinem,ſed negante ſacrificium Miſſæ.contra uniuerſas etiā ſchiſmaticorum Eccleſias,exiſtimaui non eſſe expectandum mandatum ſed officij mei partes exequi,manifeſtando rationes errandi in hac noua hæreſi.Suſcipiat itaque decernendam Apoſtolatus tui cenſura lucubratiunculam hanc,& fœlix.uale.

CAPVT I.
Quæ ſit intentio operis.

VNICVS Magiſter omnium dominus Ieſus Sadducæos (qui ex ſacris libris ſolos libros Moyſi recipiebant)confutando ex libris Moyſi, docuit nos,vt aduerſus hæreticos abſtineamus à teſtimoniis,quæ nō recipiunt:ſed illis vtamur ſacris teſtibus,quos nō refutant.Quocirca aduerſus hæreticos,qui Lutherani vocantur,innitentes ſolis teſtimoniis ſacrarum Scripturarum , ſcripturus de ſacrificio Miſſæ , ex ſolis ſacris Scripturis diſputationem doctrināque omnem perficere intendo:tum ne glorientur in ſolido ſundari ſacrarum Scripturarum fundamento,negationem ſacrificij Miſſæ.tum ne minus docti putent ex Eccleſiæ inſtitutione.non Scripturæ autoritate,ſulciri ſacrificium Miſſæ:tum vt habeant Lutherani illi,qui ignoranter errant,vnde reſipiſcant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primùm in quo conueniunt , & in quo differunt Lutherani à catholicis deinde quid

ex ſacr

ex ſacris ſcripturis de ſacrificio Miſſæ habetur, & demum Lutheranæ obiectiones diſcutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.

CONSENTIVNT Lutherani Miſſam poſſe ſacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam ſacrificij oblati in cruce verum corpus Chriſti, cum verò ſanguine Chriſti conſecratur, veneratur & ſumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum eſt, offerri corpus, vel ſanguinem Chriſti Deo, quamuis enim affirment in altari eſſe verum Chriſti corpus, negant tamen illud verum Chriſti corpus offerri Deo. Alterum eſt, eſſe in altari hoſtiam, ſeu ſacrificium pro expiatione peccatorum, ſiue pro viuis ſiue pro defunctis. Et fundant vtrumque ſuper doctrinam Epiſtolæ ad Hebræos vbi clarè vnicà oblatio corporis Chriſti in cruce ſemel facta ſufficiens manifeſtatur pro peccatis totius mũdi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Chriſti in memoriam paſsionis & mortis Chriſti fuit inſtitutus à Chriſto, oblatio tamen corporis Chriſti tanquam hoſtiæ pro peccato, eſt adiuuentio humana contraria documentis ſacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.

CATHOLICI autem agnoſcimus in ſacris literis ſcriptam eſſe inſtitutionẽ immolationis Euchariſtiæ. Euangeliſtæ enim (ſpecialiter Lucas capite vigeſimoſecundo, ſpecialiuſque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradunt poſt multas actiones Domini Ieſu in cœna, eum mandaſſe, Hoc facite in mei commemorationem. Quę quia verba ſunt Ieſu Chriſti, liberanda valde ſunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum Facite, tum, In mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonſtratum per pronomen, Hoc inſpicienda ſunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Ieſus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum quod pro vobis frangitur, vel ſecundum Lucam, datur, Statimque ſubiunxit, Hoc facite in mei commemorationem, Pronomen itaque. Hoc, quum non arctetur ad demonſtrandum aliquod præmiſſorum, & ad aliquod pręmiſſorum non demonſtrandum, conſequens eſt vt demõſtret vniuerſitatem præmiſſorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert myſteria. Nam non dicit, hoc dicite, ſed, hoc facite, vt ſignificaretur, quod id, quod mandat, non conſiſtit in dicere, ſed in facere. quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, ſed propter facere eſt, vt intelligeremus, quòd verba conſecrationis ſunt verba efficientia illud, quod ſignificant. Et adiungendo. In mei commemorationem, diſtinguit facere à commemorare, vt ſignificãtius nõ dixerit, hoc commemorare, ſed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Ieſus hoc, id eſt vniuerſa præmiſſa, facere in memoriam ſui, Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Ieſu.

¶ Ex eo autem, quòd ſub facere hoc, comprehenditur non ſolum facere corpus Chriſti, ſed etiam facere corpus Chriſti quòd frangitur ſeu datur pro nobis, manifeſtum eſt Dominum Ieſum mandaſſe facere corpus meum quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem eſt, Quod pro vobis frãgitur & datur, ac ſi diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur niſi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc eſt immolatur) pro vobis, facere autem corpus meũ, quod pro vobis immolatur vt ſic, perinde eſt, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autẽ hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quòd ſi Dominus Ieſus ob veritatẽ dũtaxat corporis ſui ſignificandam adiunxiſſet, quod pro vobis frangitur, ſeu datur, ſat fuiſſet dicere, quod in perſona mea videtis, ſeu quodcunque aliud eiuſmodi Sed abſit à Domini Ieſu Chriſti nomine, ſermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo ſermonis, vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, ſeu datur, formali ſermone ſignificat, facite corpus meum, quatenus pro vobis offertur, & hoc ipſum facite in mei commemorationem.

¶ Porro ex eo quod facere hoc in Chriſti memoriã, plus eſt quã conſecrãdo facere corpus Chriſti (quia eſt etiam facere corpus Criſti, quod datur & frangitur pro vobis) & plus eſt, quam recordari Chriſti (quia eſt facere Chriſti corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Chriſti recordationem) & dari ac frangi pro nobis, eſt immolari pro nobis (nam dari ſignificat in genere offerri, frangi verò ſignificat in ſpecie modũ offerẽdi, per fractionẽ ſcilicet) dedit enim ſemetipſum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, conſequẽs eſt quòd mandãte Domino Ieſu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem, facere enim corpus Chriſti quod immolatur, eſt facere illud immolando, ſeu per modum immolationis, nã ſic dũtaxat fit à nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, nam facto nõ fit à nobis corpus Chriſti, quatenus immolatur, niſi vtrunque facto impleatur, videlicet & cõſecrãdo facere corpus Chriſti, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis adiuncto tertio, videlicet in Ieſu Chriſti memoriam.

¶ Et aduerte prudẽs lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas quã quadret inſtitutio inſtitutioni, & factũ facto, & immolatio immolationi. Cœna ſiquidẽ agni Paſchalis, inſtituta in memoriã eductionis de Aegypto, in facto conſiſtebat immolationis, ita quod ipſa cœna erat immolatio Paſchalis agni. Similiter nãque Dominus Ieſus completo ſacrificio Paſchalis agni, inſtituit nouum noſtrum Paſcha ſeipſum, vt immolatur, dicẽdo, Hoc eſt corpus meũ quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac ſi verbo dixiſſet, quod ſurrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriam exitus de Aegypto feciſtis Paſcha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipſa ſurrogatiõe noui Paſchatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Paſcha illud feciſtis immolando communi cœna, & hoc facite immolando communi mẽſa in mei cõmemorationem. Ita quod ex ipſa ſurrogatione noui Paſchatis veteri, ſignificatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus paſcha,

¶ Hunc autem eſſe germanum ſenſum mandati iſtius, teſtãtur etiã facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Cõnumerat ſiquidem Paulus panẽ ſanctũ, & poculũ ſanguinis Chriſti inter immolata ſupputat mẽſam noſtrã inter altaria, decerni edẽtes & bibẽtes de mẽſa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tũ Apoſtolos intellexiſſe mãdatum Chriſti, hoc facite in mei memoriam, de facere immolãdo Euchariſtiam, tam Apoſtolorum tempore Euchariſtiam fuiſſe in Chriſti Eccleſia nõ ſolũ ſacramentũ, ſed etiam ſacrificium, tũ in ſacra Scriptura, & non ſolum in vſu Eccleſiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & ſanguinis Domini. Verba autem Apoſtoli ſunt hæc: Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem frangimus nonne cõmunicatio corporis Chriſti eſt? quonia vnus panis, vnũ corpus, multi ſumus nam omnes ex eodem pane participamus, Videte Iſraëlem ſecundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris ſunt? Quid ergo dico, quod ſimulacrum aliquid ſit, aut quod ſimulacris immolatum aliquid ſit? ſed quod quæ immolant gentes, dæmonus immolant, & non Deo, Nolo autẽ vos communicantes fieri dæmoniorum, non poteſtis poculũ Domini bibere, & poculũ dæmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & mẽſæ dæmoniorum. Hac ille. Ex his enim manifeſtè paret Apoſtolorum inter victimas Iſraelis, & immolata dæmoniis recenſere panem, quem frãgimus & poculum benedictionis, & inter altare Iſraelis & mẽſam dæmoniorum, menſam Domini, & intercedentes victimas altaris Iſraël & edẽtes immolata dæmoniis, edentes de menſa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiuſmodi ratione arguere, quòd non poſſunt immolatorum Deo & dæmonibus participes eſſe. Niſi enim immolata eſſent Deo panis & calix Chriſti, vniuerſa Pauli fabrica ex immolatis tã Deo vero ab Iſraele, quam immolatis dæmoniis à Gentibus ſurgẽs rueret. Sed hoc tã clarũ eſt teſtimonium, quòd panis & calix Chriſti tempore Pauli immolabantur, vt noſtra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiã in remiſſionẽ peccatorũ.

ALTERVM Lutheranus negatum in Miſſa, videlicet quod ſit hoſtia pro expiatione peccatorũ, facilè ex eodẽ Domini Ieſu mandato, eadẽ procedendo via mõſtrãtur falsò negari. Nam Matth. 26. Dominus Ieſus accepto calice non ſolum dixit, Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur, ſed adiũxit, In remiſsionem peccatorum, & ſubiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando ſanguinẽ Chriſti in poculo, non ſolũ quatenus effunditur, ſed etiam quatenus effunditur pro multis in remiſsionẽ peccatorum. Sermo enim formalis ſignificat, quod quemadmodũ effuſio ſanguinis in remiſsionem peccatorum eſt ipſa cruẽta hoſtia pro peccatis noſtris ita facere poculũ ſanguinis, qui effunditur in remiſſionem peccatorum vt ſic, eſt immolare poculum ſanguinis quatenus effunditur in remiſsionem peccatorum, quatenus operatur remiſsionem peccatorum, effundi enim in remiſsionẽ peccatorũ eſt operari remiſsionẽ peccatorũ, quãtũ eſt ex parte ſua, quicquid ſit de effectu. Non igitur humana eſt adinuentio, ſed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpecie panis & vini in memoriã Domini noſtri Ieſu Chriſti, tamen hec ipſa offerre pro expiatione peccatorũ, vt optima legis interpres cõſuetudo vniuerſarum Eccleſiarum, non ſolũ Latinarum, & Græcarũ ſed Armenarum, Perſarum & reliquarum per orbem diffuſarum ab antiquo ſemper interpretata eſt.

CAPVT V.

Obiectiones ex Epiſtola ad Hebr. contra ſacrificium Miſſæ.

ADVERSVS Hæc duo inſtituta inſurgunt Lutherani ea multis dictis in Epiſtola ad Hebr. cap. 7. vſque ad decimũ incluſiuè. Et contra quotidianã quidem oblationẽ Euchariſtiæ arguunt tripliciter. Primò, ea multitudine ſacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Chriſtum ſacerdotem noui Teſtamenti, & ſacerdotem veteris Teſtamenti, quòd ille eſt vnicus, iſtum autem oportet multiplicare: quia ille æternus, iſte temporalis: inconueniens ergo eſt in nouo Teſtamento affirmare talem hoſtiam, cui non ſat eſt vnicus ſacerdos, Chriſtus. ſed oportet ſucceſsiuè, ſecundum temporum ſucceſſus ſacerdotem ſacerdoti ſuccedere: vt oportere videmus in Miſſæ ſacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia ſcribitur inter ſacrificium veteris Teſtamenti & ſacrificium noui Teſtamenti, quod illud repetebatur tum ſingulis diebus à ſacerdotibus ſimplicibus: tum ſingulis annis à ſummo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, ſed ſemel oblatum eſt: inconueniens eſt ergo, in nouo Teſtamento ſacrificium affirmare, ꝙ oportet ſæpe repetere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter ſacrificium veteris & noui Teſtamenti, ponitur, ꝙ tũc ſanguine hircorum. &c. vtebatur ſacerdos: nunc autem per proprium ſanguinem ſemetipſum ſemel obtulit: inconueniens ergo eſt, per nos offerri ſub ſpecie panis & vini, qui ſemel ſufficientiſsimè oblatus eſt Chriſtus à ſeipſo.

CONTRA hoc verò, videlicet ꝙ Euchariſtia ſit hoſtia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primò ea repetitione: quia ibidem hoſtiarum veteris Teſtamenti infirmitati ad delenda peccata, aſcribitur repetitio Hoſtiæ. Si enim peccata purgaſſent, deſiiſſent offerri: & ideo noui Teſtamenti hoſtia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo eſt, in nouo teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere: qualis eſt Miſſa. Secundò, ex ſufficiẽtia ſacrificij Chriſti, quia Chriſtus vnica oblatione ſemetipſum offerens in cruce, conſummauit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit ſufficientiſsimæ Chriſti hoſtiæ pro peccatis, totius mundi, addendo hoſtiam aliam in nouo Teſtamento pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non reſtant peccata expianda, non eſt opus hoſtia pro peccatis: ſed omnia peccata ſunt abolita per gratiam noui Teſtamenti, quod Chriſti morte firmatum eſt: non eſt ergo locus alteri hoſtiæ pro peccatis in nouo teſtamento.

CAPVT VI.

Reſponſio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & intelligẽdi diuerſa ſacræ Scripturę dicta circa noui Teſtamenti ſacrificium ac ſacerdotium eſt vnitas hoſtiæ, ſimpliciter & abſolutè immolatæ ſemel in cruce ac ipſo Chriſto ſecundum ſeipſum, & ſecundum quid immolatæ quotidie ab eodẽ per miniſtros in Eccleſia ſua. Ita ꝙ in nouo Teſtamento eſt hoſtia cruenta, eſt & hoſtia incruenta. Hoſtiã ſiquidem cruentã agnoſcimus Ieſum Chriſtum in crucis ara oblatũ ſemel pro peccatis totius mundi: hoſtiam verò incruentam agnoſcimus inſtitutã a Chriſto, corpus & ſanguinem eius ſub ſpecie panis & vini: vt citatæ Scripturæ teſtantur. Verùm hoſtia cruenta & incruenta nõ ſunt hoſtiæ duæ, ſed hoſtia vna: quia res quæ eſt hoſtia, eſt vnamet res, non enim Chriſti corpus in noſtro altari eſt aliud ab illo Chriſti corpore, quod oblatum eſt in cruce nec ſanguis Chriſti in noſtro altari alius eſt ab illo Chriſti ſanguine, qui fuſus eſt in cruce. Modus verò hanc vnã eandemque hoſtiã immolandi, alter eſt, quia ille vnicus ſubſtantialis ac primæuus immolãdi modus, fuit cruẽtus, vtpote in propria ſpecie corporis fractione in cruce ſanguinẽ fundẽs, iſte verò quotidianus externus acceſſoriúſq; modus, eſt incruẽtus, vtpote ſub ſpecie panis & vini oblatum in cruce Chriſtũ, immolatitio modo repræſentans. Quocirca noui Teſtamenti hoſtia cruenta & incruẽta, vnica eſt ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerẽdi, licet ſit diuerſitas, quia tamẽ iſte modus. ſ. incruentè immolare, non eſt ſecundum ſeipſum tanquã diſparatus modus immolandi inſtitutus, ſed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hoſtiam, conſequens eſt apud ſapientes, & penetrãtes ꝙ vbi vnum non niſi propter alterum, ibi vnũ duntaxat eſt, conſequẽs inquam eſt non poſſe affirmari, propriè loquendo, duo ſacrificia aut duas hoſtias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles eſſe in nouo Teſtamẽto, ex hoc ꝙ eſt in hoſtia cruẽta Chriſtus in cruce & hoſtia incruẽta, Chriſtus in altari, ſed eſſe vnicam hoſtiã ſemel oblatã in cruce, perſeuerantẽ modo immolatitio quotidiana repetitione ea inſtitutione Chriſti in Euchariſtia. Perſeuerantiã autem hoſtiæ in cruce oblatæ ſingimus in noſtro altari, ſed ea identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quòd vnum atque idem Chriſti corpus eſt, quod oblatum eſt in cruce, & illudmet offertur in altari clare, patet, non eſſe aliam hoſtiam in altari & in cruce, ſed eam, quæ in cruce oblata ſemel eſt, perſeuerare, alio tamen modo in altari, mediante Chriſto, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanque iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, &, in mei memoriam, perpendens ꝙ vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Chriſti memoriam, quod eſt illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur perſeuerare ſub ſpecie panis & vini in memoriam Chriſti.

EX HIS IGITVR ad ſingula obiecta ſigillatim diluenda deſcendendo, dicitur ad primum de vnitate ſacerdotis, quòd in nouo Teſtamento vnicus eſt ſacerdos Chriſtus, & ipſemet eſt ſacerdos in noſtro altari. nam miniſtri quinque non in perſonis propriis, ſed in perſona Chriſti conſecrant corpus & ſanguinẽ Chriſti. vt teſtantur verba conſecrationis, ac per hoc vices Chriſti agentes offerunt, non enim dicit ſacerdos, Hoc eſt corpus Chriſti, ſed Hoc eſt corpus meum. faciendo in Chriſti perſona ſub ſpecie panis, corpus Chriſti, iuxta mandatum Chriſti, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens eſſe affirmare hoſtiam in nouo Teſtamento, cui non ſat eſt Chriſtus. ſed oportet ſuccedere miniſtros, reſpõdetur quòd aliud eſt affirmare diſparatam hoſtiam requirentem ſucceſsionem ſacerdotum, & aliud eſt affirmare, perſeuerantiam hoſtiæ in cruce oblatæ requirentem ſucceſsionem miniſtrorum. Primum enim dedeceret noui Teſtamenti ſtatum. ſecundum autem conſentaneum nouo Teſtamento eſt, vt iugis vigeat victima vnica illa ſemel oblata.

¶ Ad ſecundum ea parte repetitionis, dicitur, ꝙ in nouo Teſtamẽto non repetitur ſacrificium ſeu oblatio, ſed perſeuerat immolatitio modo vnicum ſacrificiũ ſemel oblatum, & in modo perſeuerãdi interuenit repetitio, non in ipſa re oblata, nec etiam ipſe, qui repetitur modus, concurrit ad ſacrificiũ propter ſe, ſed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autem modi repetitionem non eſſe contra doctrinam Epiſtolæ ad Heb. teſtãtur verba illius, inferentia quod ſi repeteretur noui Teſtamenti ſacrificium. oportuiſſet Chriſtum ſæpe pati. De repetitione igitur ſacrificij manifeſtat ſe loqui non de repetitione iſtius modi à Domino Ieſu Chriſto inſtituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur ꝙ cùm hoc, ꝙ Chriſtus ſemel proprium ſanguinem ſufficientiſsimè & abundãtiſsimè fuderit in cruce, quadrat vt perſeueret immolatitio modo in Euchariſtia illa vnica ac ſufficientiſsima ſanguinis in cruce effuſio.

AD primum autem cõtra Euchariſtiam, quatenus aſſirmatur hoſtia pro peccatis dicitur concedendo, ꝙ ex hoſtiæ impotentia ad delenda peccata decreta eſt in lege veteri repetitio eiuſdem hoſtiæ. Et quum infertur, inconueniens eſſe, in nouo Teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum propriè loquendo: quia non repetitur in Miſſa hoſtia: ſed illamet hoſtia in cruce oblata perſeuerans immolatitio modo recolitur in qualibet Miſſa.

¶ Ad ſecundũ autem dicitur ꝙ abſit à fideliũ mentibus etiam cogitare, ꝙ ad ſupplendã efficaciam hoſtiæ in cruce oblatæ celebretur Miſſa: celebratur enim tanquam vehiculum remiſsionis peccatorum per Chriſtum in cruce factæ: ita ꝙ quemadmodum nõ eſt alia hoſtia, ita non aliam affert remiſsionem peccatorum. Nã quẽadmodum Chriſtus per proprium ſanguinem penetrauit cœlos perſeuerans ſacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epiſtola ſcribitur:) ita perſeuerat nobiſcum per Euchariſtiam immolatitio modo, intercedẽdo pro nobis. Sicut enim ſufficientia & efficacia ſumma ſacrificij in ara crucis non excludit perſeuerãtiam Chriſti in cœlis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perſeuerantiam eiuſdem nobiſcum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua interceſsio Chriſti pro nobis in cœlo, non derogat vnicæ interceſsioni mortis Chriſti: ita non, imò multò minus eidem derogat, perſeuerantia Chriſti immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes ſimus remiſsionis peccatorum in ara crucis factæ quando iſta interceſsio ſit per myſterium ſub ſpecie panis & vini: illa autem in cœlo ſit per Chriſtum in propria ſpecie, in qua crucifixus eſt. Si enim derogationi locus eſſet, magis derogaret vnicæ mortis interceſsioni, vt poſt mortis interceſsionem intercedat Chriſtus ſub ſpecie propria, quam ſub ſpecie aliena. illud nanque intercedere præ ſe fert quaſi ſupplementum intercedendi: hoc autem præ ſe fert ceremonialem intercedendi modo, nobis valde conſonum.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ cum grano ſalis intelligendum eſt peccata eſſe nobis remiſſa per Chriſti mortem: videlicet per Chriſti mortem applicatã nobis per inſtituta à Chriſto ſacramenta: in hoc enim Chriſtiani omnes conuenimus. Inter ſacramenta autẽ a Chriſto inſtituta ſupputatur & eſt ſacramentum Euchariſtiæ, inſtitutum ab ipſo Chriſto immolatitio modo, vt declaratum eſt ex verbis Chriſti & Pauli. Et ideo ſi qui inter Chriſtianos ſunt egentes poſt Baptiſma remiſsione peccatorum, Euchariſtiæ hoſtia prodeſſe poteſt illis ad remiſsionem peccatorum applicando efficaciam mortis Chriſti ad illos. non egentibus autem remiſsione peccatorum, prodeſt ad vegetationem animæ quemadmodum

cibus

cibus & potus corporeus vegetat corpus, ſacramentum enim Euchariſtiæ quãuis immolatitio modo inſtitutũ ſit etiã pro expiatione peccatorũ facta per crucem Chriſti applicanda colentibus, nõ tamẽ eſt inſtitutũ propter hoc dũtaxat, ſed pro alijs animæ bonis.

¶Cum omnibus igitur ſcriptis in Epiſtola ad Hebreos ſtat ſacrificium Miſſæ, ꝙ Eccleſia catholica edocta Chriſto & Apoſtolis celebrat. Et hæc ſunt dicta extenſione ibidẽ dictorũ admiſſa ad Euchariſtiæ hoſtiam: noui enim, ꝙ iuxta genuinum ſenſum de ſacrificijs cruentis tractat Autor illius Epiſtolæ monſtrans excellentiã cruenti ſacrificij oblati à Chriſto condendo nouum teſtamentum relatiuè ad ſacrificia omnia veteris Teſtamenti, Viſum ſiquidem eſt expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiuſmodi extenſionem, vt nulla ex parte hæſitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio Maij, M. D. XXXI.

Tractatus de ſacrificio Miſſæ, editi per Reuerendiſsimum Dominum. Dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem Sancti Xiſti, finis.

TRACTATUS UNDECImus de Fide & operibus aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuiſus.

1 *Poſitio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præcitatis error, quòd dicta credulitas apprehendit remiſsionem peccatorum.*
4 *Tertius in præcitatis error, quòd ante Chriſti aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Poſitio Lutheranorum de Operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito*
7 *Humana opera eſſe meritoria alicuius à Deo*
8 *Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.*
9 *Modus quo opera noſtra meritoria ſunt vitæ æternæ.*
10 *Valor operum exiſtentium in peccato mortali.*
11 *Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis*
12 *Reſponſio ad obiectiones quarto capite ſcriptas.*

PRAECEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, etſi ſemper parere fas eſt, nunc tamen etiã iucundum mihi eſt, venena ſiquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam, & non niſi paulò ante beatitudinis tuæ mandatũ cogitaueram animum ad ſcribendum tractatum hunc appellere, Suauiſsima itaque hæc obedientia venit, vtinam & Chriſti fidelibus fructuoſa, & tuæ beatitudini (cui etiam cenſura libelli huius incumbit) grata.

CAPUT I.

Poſitio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicã doctrinam de ęterna ſalute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Chriſti Ieſu, docent homines conſequi remiſsionem peccatorũ per fidem in Ieſum Chriſtum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad ſacramentum credit ſe iuſtificari ex diuina miſericordia, intercedente Ieſu Chriſto. Et vſque adeò magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam aſſequi remiſsionem peccatorum ex diuina promiſsione. Aiunt enim ꝙ niſi homo habeat huiuſmodi firmam credulitatẽ diuini Verbi, iniuriã facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promiſsioni: ſi autem firmiter credit ſe iuſtificari, ſuſcipiendo ſacramentum, verè iuſtificantur, alioquin non eſſet vera & efficax diuina promiſsio.

¶Nonnulli quoque Lutherani vſque adeò extollunt huiuſmodi fidem, vt eam aſſequi remiſsionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iuſtificans diſtinguitur contra legem longo ſermone à Paulo Apoſtolo, charitas autem comprehenditur ſub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, &c. eſt primum & maximũ mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hæc ſunt in quibus conſiſtit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPUT II.

Primus in præcitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud ſignificat cum de illa ſacræ literæ tradunt, ꝙ iuſtificat homines, & aliud ſignificat credulitatem qua homo credit ſe iuſtificari per Chriſtum & ſacramenta, nam fides iuſtificans eſt quæ ſignificat id quod per eius diffinitionem manifeſtatur ad Hæbr. 11. dicendo ꝙ fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, ſic enim ſumpta eſt vna trium virtutum theologaliũ, dicente Paulo, Nunc autem manent fides, ſpes, & charitas. Et fides in hac ſignificatione ſumpta eſt, quæ eſt domũ Dei, vt dicitur ad Eph. 2. p quã ſaluamur, & ſine qua impoſsibile eſt placere Deo, & eſt qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque ſunt de neceſsitate ſalutis credenda.

¶Fides autem ſignificans credulitatem, eſt quam iſte homo credit ſe iuſtificari, hic nunc ſuſcipiendo hoc ſacramentum ex merito Chriſti, multum diſtat à fide primo modo ſumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditæ, quoniam fidei non poteſt ſubeſſe falſum, credulitas autem iſta poteſt falli. Et ratio eſt, quia credulitas iſta eſt de ſingulari effectu hic nunc, & in hoc prouidens partim ex fide neceſſaria ad ſalutem, & partim ex humana cõiectura: pro quanto enim eſt de merito Chriſti & ſacramentis, imperatur à fide, pro quanto autem eſt de effectu hic nunc in ſeipſo ex humana prouenit coniectura. Nam ſub fide Chriſtiana clauditur, ꝙ quilibet confidens in merito Chriſti & ritè intus & extra ſuſcipiens ſacramentum iuſtificatur ex diuina gratia. ſed non extenditur Chriſtiana fides ad credendum, ꝙ ego nũc ſim intus & extra ſuſcipiẽs ritè ſacramentum. quemadmodum ex Chriſtiana fide teneor credere in hoſtia ritè conſecrata eſſe verum Chriſti corpus, ſed Chriſtiana fides non ſe extendit ad credendum. ꝙ in hac hoſtia ab iſto nunc in hoc altari celebrante eſt corpus Chriſti: quoniam hoc poteſt aliunde eſſe falſum. Tum quia fides omnium Chriſtianorũ eſt vna, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides, perſpicuum eſt autem ꝙ ſub fide quæ eſt in me, non continetur credere ꝙ ille ſuſcipiens ſacramentum nunc hic iuſtificetur, aut ꝙ in illa hoſtia eſt corpus Chriſti, ergo ſub nullius fide credere hunc ſingularem effectum huius ſacramenti in hoc nomine comprahenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet ſecundo diuerſitas dictæ credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error eſt, ꝙ ea quæ attribuuntur in ſacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati: ſemper enim cum hanc docent credulitatem textus ſacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos ſimiles textus.

CAPUT III.

Secũdus in præcitatis error, quòd dicta credulitas apprehẽdit remiſsionẽ peccatorũ

QVOD autem dicit, ꝙ huiuſmodi credulitas aſſequitur remiſsionem peccatorũ, poteſt & bene & malè dici & intelligi. Nã ſi dicatur & intelligatur, ꝙ hæc credulitas formata fide & charitate aſſequitur veniã peccatorum, verum eſt, ſi autem ſecluditur charitatis formatio falſum eſt, quoniam, vt Auguſt. dicit 15. de Trinit. c. 18. nullũ eſt iſto Dei dono excellentius, ſolum eſt quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.

¶Et ſcito, ꝙ hæc credulitas communis eſt omnibus deuotè accedentibus ad ſacramenta. nam quilibet deuotè accedens ad quodcunque ſacramentum, credit ſuſcipiendo illud ſe iuſtificari ex merito paſsionis & mortis Chriſti, alioquin non accederet. Sed non eſt par in omnibus iſta credulitas, vnus enim magis credit ſe iuſtificari, quam alter, & regulariter cum hæſitatione de oppoſito ineſt deuotis mentibus iſta credulitas, quia nulla Scripturæ autoritate, nullo Eccleſiæ documento docemur, oportere nos huiuſmodi credulitatem habere abſque hæſitatione aliqua, Ratio autem hæſitandi eſt, quia communiter nullus ſcit, an ex parte ſui impedimentum aliquod inueniatur ſuſcipiendi donum remiſsionis peccatorum, nullus regulariter ſcit an ipſe dignus ſit gratiæ Dei, & propterea ſic hæſitans, nullam iniuriam infert diuinæ promiſsioni, quoniam non hæſitat ex parte Dei, non hæſitat ex parte meriti Chriſti, non hæſitat ex parte ſacramenti, ſed hæſitat ex parte ſui: ſcriptum eſt enim, Delicta quis intelligit? Teſtatur quoque hanc communem hęſitationem de effectu ſingulari diuinæ miſericordiæ (hoc eſt remiſsionis peccatorum iſtius viri nunc deuotè conuerſi ad Deum) Ioël Propheta cap. 2. nam de iis qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ miſericordiæ excellentia ſuper peccata, ſubiungit, Quis ſcit ſi conuertatur Deus & ignoſcat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum eſſe, ſed quemlibet ſub hęſitatione eſſe, an ignoſceret Deus illi, manifeſtat.

¶Et confirmatur, quia credulitatis hæſitatio nõ rationabiliter tollitur niſi ex aliqua trium cauſarũ, videlicet vel diuina reuelatione, quæ in propoſito non habet locum quia quamuis Deus reuelauerit, ꝙ omnes, qui ritè intus & extra cõfidunt ſe cõſequi remiſsionem peccatorũ per meritũ Chriſti conſequuntur illam, non tamẽ reuelauit, ꝙ iſte nunc ritè conuertitur intus & extrà, hic enim effectus particularis non comprehenditur ſub reuelatione, cui innititur fides Chriſtiana. Vel ex ſufficientia teſtimoniorum conuincentium ad aliquod ſingulare credendum, ſicut ſufficientia teſtimonia conuincunt eum, qui nunquam egreſſus eſt è Roma, ad credendum ꝙ inueniatur inſula Calicut, ſeu Taprobane, clarũ eſt enim in credulitate, qua iſte credit ſe iuſtificari non interuenire teſtimonia conuincentia intellectum ad credẽdum hũc effectũ nũc in ſeipſo. Vel ex qualitate teſtium, puta quia ſunt omni exceptione maiores, iuxta quod dicit Apoſtolus ad Romanos octauo,

quod

quòd Spiritusſanctus cõteſtatur ſpiritui noſtro q́ ſumus filij Dei. Nã hæc cõteſtatio præſupponit remiſsionẽ peccatorum factam, quia præſupponit illũ, de quo teſtatur eſſe filiũ Dei, vt clarè ipſa litera ſonat: credulitas autẽ illa, quã Lutherani ponunt, non præſupponit remiſsionẽ peccatorũ in illo, ſed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod ſequitur. Voluntariũ igitur dogma eſt, dicere q́ huiuſmodi credulitas in verbo Chriſti, & merito paſſionis eius, &c. Infallibiliter remiſsionem peccatorum. Et ideò à Leone decimo inter damnatos Lutheri articulos annumerati ſunt articuli dicentes, Peccata non ſunt vlli remiſſa, niſi remittẽte ſacerdote, credat ſibi remitti, imò peccatum maneret, niſi remiſſũ crederet: non enim ſufficit remiſsio peccati, & gratiæ donatio, ſed oportet etiã credere eſſe remiſſum. Nullo modo confidas abſolui propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, &c. hic inquam cõfide ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutum, & abſolutus verè eris, quicquid ſit de contritione ſi per impoſsibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos non ſerio, ſed ioco abſolueret. ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſsimè eſt abſolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in præcedentis error quòd antè charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INtolerabilius autem eſt dimitti peccata ante charitatem infuſam illi, cui dimittuntur peccata: quod ſic clariſsimè conuincitur. Impoſsibile eſt ex inimico reddi amicum ſine amicitia. cum amicus ſine amicitia nec intelligibilis ſit, quemadmodum nec albus ſine albedine intelligibilis eſt. Sed cùm homo ex iniuſto fit iuſtus per Chriſtum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apoſtolo Ad Ro.5. Cùm inimici eſſemus: reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius: reconciliatio enim amicum reddit reconciliatum. Ergo peccatorem iuſtificari ſine amicitia Dei, nec eſt poſsibile, nec intelligibile: charitas autem eſt ipſa amicitia inter hominem, & Deum: eſt enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas eſt. & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (ſ. primæ Ioannis quarto.) Diligimus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. In mutuo enim amore cõſiſtit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remiſsio peccatorum. Ita q́ vna atque eadẽ res eſt, quæ vocatur iuſtitia fidei, & charitas: ſed iuſtitia fidei vocatur, quatenus ea homo eſt iuſtus apud Deum, ſecundum rationes diuinarum rerum atque actionũ, quas credimus, appetitu ſenſibili debitè ſubdito voluntati, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo ſecundum rationes eorum, quæ de eo, ac cæleſti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus eſt amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuitatem cœleſtis patriæ iuxta illud ad Phil.3. Noſtra autem politia in cælis eſt: & ad Eph. 2. Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei. & Cantic.2. Dilectus meus mihi & ego illi.

¶ Et hæc ſola ratio, quia conuincit intellectũ, ſufficit, fulta nihilominus autoritate Chriſti, Petri, Ioannis & Pauli eſt: iſti enim omnes attribuunt remiſsionem peccatorũ fidei, & charitati ſimul. Et Chriſtus quidẽ Luc.7. peccatrici dixit, Fides tua te ſaluam fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit multũ. In quibus verbis dilectionem eſſe proximam cauſam remiſsionis peccatorum teſtatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiuè eſt cauſa remiſsionis peccatorũ. Petrus Apoſtolus Actuũ decimo ait, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ ſuæ Epiſtolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes ſimiliter Apoſtolus in prima ſua Epiſtola capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quòd Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt. & in capitulo tertio dicit, Nos ſcimus, q́ tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obſtat ſi dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi. quoniam perſpicuum e[redacted]que eãdem eſſe charitatem, quã diligimus Deũ propte[redacted]ipſum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioan. 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur tranſlatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apoſtolus ad Rom.5. ait, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1 ad Cor.13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil ſum, in eſſe ſpirituali. quo conſtituimur filij Dei. Et ad Gallatas quinto, Chriſto Ieſu neque circuncifio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicunque, ſed per dilectionem operanti attribuit valere in Chriſto. Perſpicuum eſt igitur, veriſsimam eſſe communem Eccleſiæ doctrinam, quòd nõ per fidem informem, ſed per fidem formatam charitate fit remiſsio peccatorum. Ita quòd autoritates autenticæ ſonantes, iuſtificari nos per fidem, intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppoſitũ (ex eo q́ fides diſtinguitur contra legẽ, & dilectio comprehenditur ſub lege) reſpondetur q́ Legis nomẽ aliter ſumitur à Chriſto, cùm dicitur, q́ hoc eſt primum & maximum mandatum in Lege: & aliter ſumitur, cum fides diſtinguitur ab Apoſtolo cõtra legẽ. Nã Chriſtus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mãdata diuina ſcripta in libris Moyſi. Apoſtolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt diſtinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc diſtinctionem, ſed ex Scriptura ipſa ſacra ſic habeo, vt etiam aduerſarios oporteat eis aſſentire. Quòd enim Chriſtus vtatur ſic largè Legis nomine, ex eo conuincitur, q́ in eodem tex. Deut.6. vnde citatur præceptũ de dilectione Dei immediatè ante ponitur præceptũ fidei, dicendo, Audi Iſrael, Iehouah Eloenoſter, Iehouah vnus: ſub eodẽ ergo contextu legis ponunt, præceptũ fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptũ dilectionis eiuſdẽ Dei, vt intelligamus, q́ nõ magis ſub lege clauditur præceptũ charitatis, quam præceptũ fidei, loquẽdo de lege largo vocabulo: vt hinc etiam clarè pateat, q́ quẽadmodum fides diſtinguitur cõtra legẽ ab Apoſtolo, charitas quoq; pariter diſtingui cointelligitur cõtra eandẽ legẽ. Loqui autem Apoſtolũ de lege, ſecluſis iis quæ ſunt fidei & charitatis, patet ex eo, q́ appellat eam legem factorum, & dicit eã ſeruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro.2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciũt: certũ eſt enim, q́ non faciunt naturaliter ea quæ charitatis ſunt. Aequiuocè igitur vtitur obiecto hæc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim dei clauditur ſub lege factorũ, contra quam diſtinguitur fides ſed ſub eadem lege, ſub qua clauditur fides vt patet Deut.6. vbi ſimul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem a Lutheranis obiecta, patet ex dictis reſponſio. Et hæc de fide ſufficiant.

CAPVT V.

Poſitio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera noſtra nõ eſſe meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec eſſe ſatisfactoria pro peccatis, eo q́ ſufficientiſsimè Chriſtus meruit nobis gratiam remiſsionis peccatorũ & vitã æternam, & ſufficientiſsimè ſatisfecit pro omnibus: & proinde nefas eſſe attribuere operibus noſtris eſſe meritoria gratiæ (ſeu remiſsionis peccatorum) aut vitæ æternæ, & eſſe ſatisfactoria pro peccatis noſtris. Nam hoc redundat in opprobrium Chriſti, quandoquidẽ quod eſt proprium Chriſti attribuere nobis blaſphemia eſt & detraheretur merito ac ſatisfactioni Chriſti, vtpote inſufficientibus, ſi opus eſſet meritis & ſatisfactionibus noſtris. *Horũ ſolutiones leges 13. c. huius tractatus.*

¶ Fulciuntur autem hæc multis ſacræ Scripturæ autoritatibus. Et in primis, q́ non mereamur per noſtra opera remiſsionẽ peccatorum probatur ex eo, q́ Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iuſtificari non ex operibus, ſed ex fide. iuxta illud Abacuc 2. Iuſtus ex fide, viuet: & ad Titum ſcribit, Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit & ad Epheſ.2. Gratia ſaluati eſtis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd verò per opera non mereamur vitam æternam, ſed per Dei donum, ſcribitur ad Rom.6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probandum ſimul, q́ opera noſtra, quantuncũque iuſti ſimus non ſint ſatisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc.17. Cum feceritis omnia quæ præcepero vobis, dicite quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Si enim facientes omnia præcepta Chriſti ſunt ſerui inutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multò magis qui non ſeruauerunt omnia præcepta, ſed egent ſatisfactione pro peccatis, ſunt inutiles ad ſatisfaciendum.

¶ Authoritates autem, quibus manifeſtatur ſufficientia meriti, & ſatisfactionis Chriſti pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla eſt quæſtio.

¶ Docẽt igitur Lutherani opera bona eſſe facienda, quia ſunt præcepta a Deo quia ſunt fructus fidei iuſtificantis, & nõ vt ſint meritoria æternæ vitæ, aut ſatisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.

ANTEQVAM declaretur, opera noſtra eſſe, vel non eſſe meritoria, prælibandum eſt ſummariè, quid Meritũ ſignificet, & qualiter a Theologis intelligatur in operibus noſtris in propoſito. Meritum appellatur voluntarium opus ſiue internum, ſiue externum, cui iure debetur merces, ſeu præmium, dicente Apoſtolo ad Rom. 4. Ei qui operatur merces non imputatur ſecundum gratiã ſed ſecundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet perſona quæ meretur, & operatio voluntaria quæ eſt ipſum meritũ, & merces debita merito, & perſona reddẽs mercedẽ: ſi ultra enim q̃s meretur, niſi mereri ab aliqua perſona reddendã ſibi mercedem. *Ex diuina promiſsione & gratia opera humana meritoria ſunt vitæ æternæ & nõ ſimpliciter.*

Et quoniã de noſtro merito apud Deũ eſt quæſtio, oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à Deo mercedẽ ſui operis. difficile enim apparet. ꝙ operi noſtro iure reddatur merces à Deo, quoniã inter nos & Deũ non eſt ius ſimpliciter & abſolutè, iuxta illud, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine, ſed eſt ius ſecundũ quid, multò minus quàm ius filij ad patrem, & ſerui ad dominũ, quãtò minores ſumus nos relati ad Deũ, homine ſeruo relato ad hominẽ dominũ eius, & filio relato ad carnalẽ patrẽ, qui genuit eum. Et propterea ſi pro quia, vt ſcribitur in 5. Ethic. inter ſeruũ & dominũ inter patrẽ & filiũ non eſt ius ſimpliciter & abſolutè, ſed ius ſecundũ quid, multò minus eſt ius inter nos & Deũ. Ex hoc nanque, ꝙ quicquid eſt ſeruus eſt domini ſui. & filius non poteſt æquiualẽs reddere patri, negatur inter dominum & ſeruũ inter patrem & filiũ ius ſimpliciter & abſolutè. Multò autẽ magis quicquid eſt homo, eſt Dei, & multò minus poteſt homo Deo reddere æquiualẽs. Non poteſt igitur homo mereri aliquid à Deo ſic ꝙ iure debeatur homini, niſi iure tam attenuato, vt ſit lõgè minus quam ius domini ad ſeruum & filij ad patrem. Nec hoc tã attenuatũ ius inuenitur inter hominem & Deũ abſolutè (quoniam abſolutè loquẽdo omnis bona operatio volũtaria hominis debetur Deo. & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis, vel externis pollet homo, tãto plus Deo debet, quia ipſe Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera noſtra) ſed hoc attenuatũ ius eſt inter hominẽ & Deũ ex diuina ordinatiõe, qua Deus ordinauit opera noſtra ad hoc vt ſint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, ꝙ quãdo homo meretur aliquid à Deo, Deus nõ fit nec eſt debitor homini, ſed ſibiipſi Deo. ſi enim hoc attenuatũ ius eſſet inter hominẽ abſolutè & Deum, Deus deberet homini mercedem quã meruit, ſed perſpicuum eſt Deũ nulli debere dicente Paulo ad Rom. 11. Quis antè dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipſi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatẽ ſuã qua cõtulit humano operi eſſe meritoriũ reddẽdo homini mercedẽ operis. Et hæc ſunt vera & indubitata ſimpliciter & abſolutè loquẽdo, ſecus autẽ eſt præſuppoſita cõuentione facta inter Deũ & hominẽ de aliquo nã quẽadmodum inter homines ſi dominus pactũ aliquod cũ ſeruo ſuo facit naſcitur inde ius inter ſeruum & dominum: ita ſi Deus dignatur pactũ facere cum homine. naſcitur ius inter hominẽ & Deum quo ad illud de quo pactum eſt. Sæpe enim legimus in veteri Teſtamẽto, Deũ dignatum eſſe paciſci cum hominibus. Geneſis enim 9 ſcribitur pactum Dei de non futuro amplius vniuerſali diluuio. & Geneſis 15. fœdus iniit Deus cum Abraham de terra Chanaan danda ſemini eius. & Gen. 17. fœdus circuncifionis ſcribitur, & Exod. 24. Moyſes dicit, Hic eſt ſanguis fœderis, &c. Hiere. quoq; 31. de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifeſtè loquitur. In nouo autẽ Teſtamento Saluator noſter manifeſtat Deum ſub ſpecie patriſfamilias conducentis operarios ad vineam conueniſſe cum operarijs de mercede diurna, vt patet Matth. 20. conuentione inquit, facta de denario diurno, miſit illos in vineam. & rurſus, Nonne pacto conueniſti mecum? Ex his enim manifeſtum fit, quòd ratio meriti etiam iure poteſt inueniri in operibus noſtris relatis ad primum, de quo conuentio facta eſt cum Deo.

¶ Veruntamen ſcito ꝙ quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem: nunquam tamen Deus fit aut eſt debitor nobis, ſed fit & eſt debitor ſibiipſi. ita quòd præſuppoſita conuentione debetur quidem operibus noſtris præmium de quo conuentio facta eſt: ſed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, ſed voluntati ſuæ priori qua dignatus eſt paciſci nobiſcum: & propterea veriſſimè profitemur, quòd Deus nulli debet niſi ſibiipſi. Duplex itaque ratio meriti poteſt inueniri in operibus noſtris relatiuè ad Deum (vel ſecundum ius attenuatum, vel ſecundum fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc ſint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cùm loquuntur de meritis noſtris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera eſſe meritoria alicuius à Deo

Reuelauit nobis Deus in ſacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponẽdis ſingulis ſacræ Scripturæ locis de hoc ſcito, quòd vbicunque promittit Deus homini mercedẽ ibidẽ cointelligitur meritũ: eo quod merces & meritum, correlatiua ſunt. meritum enim eſt mercedis meritum, & merces eſt meriti merces, & propterea abſque alia declaratione cum leges in ſacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis reſpectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perſpicuũ eſt autem in vtroque teſtamẽto promittere Deum mercedem homini. nam Gen. 15. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa valde. & Iſa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. ſcribitur. Filij hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſeruire fecit exercitum ſuũ ſeruitute magna aduerſus Tyrum & merces nõ eſt reddita ei, &c. & ſubiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matth. quoque 20. dicit Deus. Voca operarios & redde illis mercedem. Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio citò: & merces mea mecum eſt, vt reddam vnicuique ſecundum opera illius. Ex his enim clarè patet non ſolùm opera Sanctorum eſſe meritoria alicuius boni à Deo, ſed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum, rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione ſeruiendi Deo obſederant Tyrum: & tamen teſtatur Deus meruiſſe mercedem, & decernere, quod Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam eſſe bonitatem diuinam, vt etiam ordinando humana bella in ſuipſius Dei ſeruitutem, gaudeat ſe conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd ſint meritoriæ ab ipſo Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multò propenſior eſt Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd ſint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.

Concedunt multi humana opera eſſe meritoria apud Deum aliquorum bonorum, ſed non vitæ æternæ. & proptèrea monſtrandum ſupereſt in ſpecie, quod opera viuorum Chriſti membrorum ſunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noſter Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces veſtra multa eſt in cælis. perſpicuũ eſt enim, ꝙ in mercede cœleſti eorũ, qui patiũtur propter Chriſtũ, primũ tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. deſcribẽdo mercedem datam operariis dicitur, quòd acceperũt denariũ. perſpicuum eſt autem quòd cõmunis merces omnibus operariis in vinea Domini, eſt vita æterna. Paulus quoque 2. ad Tim. 4. ſcribit. Bonũ certamen certaui. curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi. Dominus iuſtus iudex. perſpicuũ eſt enim, ꝙ corona Pauli per ſe primò claudit beatitudinẽ: & niſi merces eſſet debita præmiſſis operibus, nequaquã verificaretur, ꝙ quatenus iudex Dominus reddet illi coronã: manifeſtè enim vitam æternam ſibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifeſtat Dominus Matth. 25. deſcribẽdo ꝙ cùm iudicabit mundum, propter opera miſericordiæ dabit vitam æternam. Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, &c. cõcluditur enim. Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti verò in vitam æternã. Quod enim à iudice datur ex diuerſitate operũ, ſecundum ꝙ opera merẽtur, datur: alioquin afferret non cauſam pro cauſa. Ex his enim manifeſtum eſt nonnullorum hominum opera meritoria eſſe æternæ vitæ ſecundum ſacras Scripturas. Et quod plus eſt, ex Matt. 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, & Chryſoſtomus denariũ omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus quo opera noſtra meritoria ſunt æternæ vitæ.

Tradunt Theologi opera noſtra eſſe meritoria æternæ vitæ, eo ꝙ à charitate, à gratia gratum faciente, à ſpiritu ſancto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, nõ ſint meritoria æternæ vitę (niſi ex quadam cõgruitate, qua cõgruit homini rectè vtenti libero arbitrio in iis quæ Dei ſunt, Deum largiri ſecundum affluentiam ſuæ gratiæ) quatenus tamen ſunt à Spiritu ſancto habitante in homine per gratiam & charitatem, ſunt meritoria æternæ vitæ. Tum quia gratia, ſeu charitas eſt tanquam ſemen Dei. 1. Io. 3. cuius vis ſe extendit ad producendum fructum: ita ꝙ quemadmodum actioni ſeminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioan. 4. fit in homine habente illã fons aquæ ſalientis in vitam æternam, vbi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad aſcendendum in vitam æternã. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquæ aſcendentis in vitam æternam, docet quòd mediante operatione aſcendit in vitam æternã. nam quod fit in me poſt acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipuè, quia vis Spiritusſancti habitantis in homine non eſt impar ad acquirendum æternam vitam & ad efficiendũ quòd operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autẽ ac perſuaſibilior modus huiuſmodi meriti eſt aperiendo, ꝙ meritũ vitæ æternæ non eſt tã actio noſtra, quam actio Chriſti capitis in nobis & per nos: ſupponendum eſt enim cum Apoſtolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 3. homines in gratia cõſtitutos, eſſe Chriſti capitis mẽbra viua. Ita ꝙ Chriſtus caput cũ hominibus viuis eius mẽbris nõ eſt ſicut vnũ corpus politicũ (quale eſt corpus ciuiũ reip. bene gubernatæ) ſed conſtituit vnũ corpus, quẽadmodum eſt vnũ corpus naturale: quia Chriſtus caput Spiritu ſuo viuificat mẽbra ſua, & per iuncturas, ac nexus ſpirituales vnit membra corporis. vt clarè patet ex verbis Pauli. Huic autem præſuppoſito adiunge, ꝙ etiam ſacra Scriptura tradit, videlicet & paſſiones & actiones viuorum Chriſti mẽbrorum eſſe

paſsiones & actiones Chriſti capitis. Et de paſsionibus quidē teſtatur ipſe Chriſtus act.6. Saule Saule, quid me perſequeris? cum tamen ille perſequeretur mēbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarū, ꝙ Chriſtus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Chriſto perpeſsis. De actionibus verò teſtatur Paulus, ſcribens Corinthiis in 13.c. ſecūdæ Epiſtolæ, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? & vniuerſaliter dicit ad Gal.2. Viuo ego iam nō ego, viuit autem in me Chriſtus. Ex quibus habetur, ꝙ veriſsimè dicere poſſum, mereor ego, iam nō ego, meretur autem in me Chriſtus: ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autem in me Chriſtus: & ſic de aliis operationibus voluntatis, quas Chriſti membra vera exercent propter Deum. Et iſto modo meritum æternæ vitæ non attribuitur operibus noſtris q̃ operibus Chriſti capitis in nobis, & per nos. ita ꝙ hinc diſcernitur inter meritum æternæ vitæ in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat Chriſti, illo, quod meruit Chriſtus in hac vita mortali degens, patiens & moriens: adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter: primò ex iure meriti Chriſti quod in propria perſona meruit: poſtea ex iure meriti Chriſti, quod Chriſtus caput in adulto, & per adultum imperando meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filiis: nam vt dicitur ad Ro.8. prædiſtinauit eos cōformes imagini filij ſui. Conformiores autem ſunt Chriſto habentes meritum vitæ æternæ vtroque modo, quàm primo tantùm: nam ipſi Chriſto duplici iure debita fuit ſua gloria. primò iure gratiæ vnionis perſonalis, qua Verbum caro factum eſt. & hoc ius conuenit Chriſto ſine eius meritò. Deinde eadem gloria debita fuit Chriſto per meritū obedientiæ eius vſq; ad mortē, dicente Paulo ad Philip. ſecū do. Factus obediēs vſque ad mortē, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Chriſto igitur duplici iure habenti gloriā, conformiores reddimus duplici quoque iure acquirētes. & non vitam æternā, videlicet & ſine noſtro merito per Chriſti in propria perſona meritū, & cum noſtro merito per Chriſti capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodum ad Chriſti excellentiam pertinet, ꝙ etiam proprio merito acquiſierit immortalem corporis vitam, & gloriam ſui nominis, &c. ita ad dignitatē mēbri Chriſti pertinet vt cooperetur capiti ſuo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuiniſsimum eſt, inquit Dionyſ. cap.3. cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non eſſe ſuperfluum noſtrum mereri. vitam æternam, quoniam eſt reddere vitam æternam eſſe nobis debitam alio modo, ſeu altero iure, quemadmodum Chriſtus meruit ſuam exaltationem, reddendo ſibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppoſitum poſtea reſpondebitur.

CAPVT X.

Valor operum exiſtentium in peccato mortali.

QVamuis conueniamus in hoc, ꝙ opera exiſtētium in peccato mortali non ſunt meritoria æternæ vitæ, nec ſunt meritoria remiſsionis peccatorum, multùm tamen eſſe vtilia homini ſubiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remiſsionē peccatorum conſequendam ſacra tradit Scriptura: nam etſi non habent vim meritoriam remiſsionis peccatorum habent tamen vim impetrādi remiſsionem peccatorum: ita ꝙ per modum ſupplicationis multùm valēt ad conſequendum remiſsionem peccatorum à diuina largitate. Et quidem quòd oratio multùm vtilis ſit ad remiſsionē peccatorum conſequendam teſtatur Saluator, Luc. 18. inducens Publicanum orantem, Deus propitius eſto mihi peccatori: ſic enim conſequutus eſt veniam. De ieiunio verò teſtatur Ioël in perſona Dei. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu, & plāctu: ibi enim ſubiungitur, Quis ſit ſi conuertatur Dominus, & ignoſcat? De eleemoſyna quoque teſtatur Daniel: capitulo quarto, conſulens Nabuchodonoſor regi, Peccata tua eleemoſynis redime: & ad Hebræos decimotertio ſcribitur, Beneficentiæ, & communionis ne obliuiſcamini, talibus enim hoſtiis conciliatur Deus. Et idem eſt iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentiis & id genus reliquis.

¶ Supra hanc autem vim ſimplicem, tradit ſacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obſeruatione vniuerſorū mandatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, ꝙ conuerſio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remiſsionem peccatorum, dum dicitur, Et dixiſtis, nō eſt æqua via Domini, audite ergo domus Iſraël, nunquid via mea non eſt æqua? Nonne viæ veſtræ nō ſunt æquæ? cum enim auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea iniquitate quam operatus eſt: & cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam: ipſe animam ſuam viuificabit: conſiderans enim & auertens ſe ab hominibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita viuet, & non morietur. Quæ verba teſtatur, ꝙ in hoc conſiſtit viarū Dei æquitas, vt ſicut iuſti auerſio à iuſtitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impij conuerſio ad opera bona terminatur ad animæ vitam: reuelatur enim Prophetæ, quòd tam accepta eſt Deo conuerſio peccatoris quo ad opera (hoc eſt, ab operibus malis ad opera bona propter Deum) vt Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarum quod eſt dare remiſsionem peccatorum, & vitam gratiæ.

¶ Ampliorē quoquoq; impetrandi vim huiuſmodi operibus hominum ſubiectorū peccatis reuelauit Deus Iſaiæ, c.1. Lauamini, mundi eſtote, auferte malū cogitationū veſtrarū ab oculis meis, quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere, quærite iudiciū, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam. & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus diſcimus, tantam eſſe Dei largitatem, vt à ſordibus conuerſis ad iuſtitię, & miſericordiæ opera ſeipſum obtulerit arguendum Deus, ſi non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd impiorum opera non ſolùm ſunt vtilia ad remiſsionem peccatorū, ſed quòd cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, vt & terminentur ad remiſsionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Verè benigniſsimus erga nos eſt Deus, prouidendo, vt quam in ſtatu peccati mereri non poſſumus remiſsionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemoſynis, aliiſque bonis operibus valeamus. In hoc enim immenſa charitas diuina erga peccatorum ſalutem commendatur, vt etiam noſtris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remiſsionis peccatorum largiri dignata ſit. Et præter hæc vt (in capite ſeptimo, ex verbis Ezechielis monſtrandum eſt) ſunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos eſſe peccatores ad bona opera, quia verè vtilia ſunt ad remiſsionem peccatorum impetrandam & aſſequendam, cùm deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.

QVia Lutherani ſatisfactionem auferunt ab operibus noſtris, ſupereſt declarandum quid Eccleſia de hoc ſentiat. Diſtinguendum in primis eſt de ſtatu, in quo fiunt opera, an in ſtatu peccati mortalis, an in ſtatu gratiæ, & rurſus, de ſatisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primò, quòd nulla noſtra opera ſunt ſatisfactoria pro peccatis noſtris quo ad culpam quia nec facta in ſtatu peccati mortali faciunt Deo ſatis pro offenſa, vt patet: & facta in ſtatu gratiæ præſupponunt culpam, ſeu offenſam abolitam ex diuina gratia ex ſatisfactione Chriſti, qui fecit Deo ſatis pro offenſis, quibus offendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus ſecūdò, quòd nulla opera noſtra in ſtatu peccati mortalis ſunt ſatisfactoria Deo pro pœna debita peccatis noſtris, quamuis prius abolitis in ſacramento pœnitentiæ. Et ratio in promptu eſt, quia cùm remittitur à Deo peccatum quo ad offenſam fit peccator de inimico, amicus Dei, & conſequenter non remanet puniendus hoſtiliter (quod eſſet puniri pœna inferni) ſed ſi non tam copioſum diuinæ gratiæ donum collatum tunc eſt vt, cum remiſsione culpæ remiſſa ſit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter ſoluendum reſiduum pœnæ: & propterea ſi in reciduum lapſus eſt. & iterum factus eſt inimicus Dei, antequam illud reſiduum pœnæ ſolueret, opera eius quia ſunt opera in ſtatu hoſtili. non poſſunt amicabiliter exoluere, quod eſt non poſſe ſatisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, quòd opera perſeuerantis in amicitia Dei nullum habent impedimentum ad hoc quòd ſint ſatisfactoria pro illo reſiduo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò docendo, quòd cùm remittitur peccatum quo ad offenſam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem: ita quòd non remanet obligatus ad pœnam cōſecutus peccati veniam a Deo. Hoc enim manifeſtè contrariatur ſacræ Scripturæ, docenti ſecundo Regum duodecimo, quòd quamuis Dauid conſecutus fuerit remiſsionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen conſecutus eſt remiſsionem totius pœnæ, ſed remanſit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura teſtatur. Deinde errant, quod tollunt ab operibus viuorum Chriſti membrorum vim ſatisfactoriam pro pœna non remiſſa. Hoc enim contrariatur efficaciæ Chriſti capitis in nobis, nam ſatisfacio ego, iam non ego, ſatisfacit autem in me Chriſtus: contrariatur & Eccleſiæ catholicæ vſui, quo conſueuit ſalutares ſatisfactiones imponere per miniſterium ſacerdotum verè pœnitentibus & confeſsis.

CAP. XII.

Reſponſio ad obiectiones in capitulo quinto ſcriptas.

SVpereſt obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit ſumpta ex ſufficiencia meriti & ſatisfactionis Chriſti. Reſpōdemus meritum Chriſti fuiſſe ſufficientiſsimū, & ſatisfactionem eius ſufficientiſsimam pro peccatis non ſolùm noſtris, ſed totius mundi, originali. mortalibus & ve-

nialibus iuxta doctrinam 1. Io. 2. & propterea non ex inſufficientia meriti, aut ſatisfactionis Chriſti opera viuorum Chriſti membrorũ meritoria ac ſatisfactoria apponuntur, ſed ex affluentia meriti chriſti cõmunicatur membris eius viuis, vt illorũ quoq; opera ſint meritoria & ſatisfactoria. maior enim gratia Chriſti nobis confertur communicãdo nobis, quòd ipſe caput noſtrum in nobis, & per nos tanquã membra ſua mereatur & ſatisfaciat, quàm ſi meritum duntaxat Chriſti in propria perſona participaremus.

¶ Cùm autem obiicitur id quod eſt proprium Chriſto, nõ eſſe nobis attribuendum, reſpõdemus ꝙ non eſt nobis attribuendum eo modo, quo eſt proprium Chriſto: poteſt tamen nobis alio modo attribui, videlicet per communicationẽ, ſicut quod eſt proprium Deo, nulli eſt attribuẽdum eo modo, quo eſt propriũ Deo, poteſt tamẽ per communicationem ab aliis participari. Verbi gratia, videre diuinã eſſentiam, eſt proprium Deo (nulla ſiquidem creatura poteſt videre Deum, ſicuti eſt, ſed ſolus ſuapte natura videt ſeipſum) poteſt tñ ex gratia communicari videre Deum participatiuè: & ſic cõmunicatur beatis omnibus. Sic in propoſito mereri vitam æternam eſt proprium Chriſto, intelligendo mereri ex propriis viribus: quod tamen poteſt communicari membris eius viuis, non vt mereantur ex propriis viribus, ſed vt mereantur ex virtute capitis Chriſti. Et ſimiliter intellige de ſatisfactione.

¶ De merito autem remiſsionis peccatorum non oportet reſpondere, quia iam diximus hoc non cõmunicari viuis Chriſti membris, eo quòd opera eorum præſupponunt remiſſa fuiſſe eis peccata: nullus autem meretur id quod præhabet: ſed omne meritum eſt rei non habitæ. Et hæc eſt ratio, quare Chriſtus communicat membris ſuis mereri augmentum gratiæ & cæleſtem beatitudinem, & non communicat eis mereri remiſsionem peccatorum: quia videlicet beatudine æterna carent membra Chriſti in hac vita, remiſsionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipſo, quòd fuerunt facta membra Chriſti nullus autem meretur quod habet, ſed quod ſperat. Ex quibus clarè apparet, ꝙ nihil detrahitur merito aut ſatisfactioni Chriſti per merita & ſatisfactiones noſtras, ſed extenditur gratia meriti & ſatisfactionis Chriſti per ſeipſummet ad ipſummet Chriſtum, vt caput operantem in membris ſuis & per membra ſua.

¶ Ad autoritates vniuerſas ſonantes. ꝙ non meremur per noſtra opera remiſsionem peccatorum, non oportet reſpondere, quia in hac concluſione omnes conuenimus. Ad autoritates verò inductas ad probandum, ꝙ non meremur vitam æternam per opera noſtra reſpondendũ eſt. Et ad illud quidem quod affertur ex Apoſtolo ad Roma. Donum Dei vita æterna, reſpondetur, ꝙ vtique nos hoc dicimus & docemus. quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis eſt tum nos eſſe membra Chriſti, tum ex virtute Chriſti capitis in nobis, mereri vitam æternam: non enim dicimus, quòd ex operibus noſtris, quatenus à nobis ſunt, ſed quatenus à Chriſto in nobis & per nos ſunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id verò quod obiicitur ex documento Chriſti, Dicite, ſerui inutiles ſumus, cum eadem diſtinctione reſpondetur, ꝙ nos quãtuncunq; omnia Chriſti præcepta impleamus. quatenus impleamus ea ex noſtro libero arbitrio, inuenimur ſerui inutiles ad ea, quæ ſunt domus patris cæleſtis, inuenimur inutiles ad ea quæ ſunt politię noſtræ, quę in cælis eſt, qualia ſunt remiſsio peccatorum, gratia Spiritusſancti, charitas & cætera propria filiis Dei. Et in promptu ratio eſt, quia nos quatenus à nobis operãtes, ſumus, tam infirmi, vt non poſſumus aſcendere ad conferendum aliquid ſupremo ordini opprobriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate ſtat, ꝙ noſmet quatenus, ex Chriſto in nobis capite ſumus operantes, vt illius mẽbra viua, multùm conferre poſſumus per noſtra opera politiæ cæleſti & paternæ domui: quia vt ſic ſumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt ſic ſumus inutiles: ſed membra vtilia paternæ domui & cæleſti politiæ

¶ Etſi ex hoc Chriſti documento argumentum fiat contra vtilitatem iuſtorum operum in ſtatu peccati mortalis ad impetrandum remiſsionem peccatorum, iuxta ſcripta ſuperius in cap. 10. ſi inquam. fiat argumentum ad inferendum, quòd bona opera non ſunt vtilia ad impetrandum remiſsionem peccatorum: reſpondendum eſt quòd orationes, ieiunia, eleemoſynæ, & alia iuſta opera impiorum, quatenus ab ipſis procedunt, non ſunt vtilia ad remiſsionem peccatorum impetrãdam, ſed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ea ad impetrãdam remiſsionem peccatorum, ſunt valde vtilia ad impetrandum illam. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei, & non viæ noſtræ. prouidit ſiquidem diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus: dedit diuina bonitas, (vt Chriſtus, Eſaias, Ezechiel & & Apoſtolus ad Hebr. teſtantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim imperratoriam remiſsionibus peccatorum à diuina miſericordia per Chriſtum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemoſynæ & reliqua iuſta opera peccatorum vtilia ſunt non ad merendum, non ad ſatisfaciendum, ſed ad impetrandum remiſsionem peccatorum. Et hæc puto ſufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæſtionem vertitur de fide & operibus ad Dei omnipotentis gloriam & piorum conſolationem. Romæ die 13. Maij, 1532.

TRACTATVS DVODECIMVS

De communione ſub vtraque ſpecie, De integritate Confeſſionis, De Inuocatione Sanctorum aduerſus Lutheranos ad Clementem VII. Pont. Maxim. in quatuor capita diuiſus.

1. *Nequaquam illicitum eſſe populo Chriſtiano ſub altera tantum ſpecie communicare.*
2. *De integritate confeſsionis quo ad omnia peccata*
3. *Poſt peccati veniam neceſſariam quoque eſſe ſatisfactionem pro peccatis, & eam fieri poſſe noſtris operibus.*
4. *De inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conſcientiæ, Clemens ſeptime Pontifex Maximè, erga communionem populi ſub vtraque Euchariſtiæ ſpecie, confeſsionẽmque non omnium peccatorum, ac negatam ſatisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad ſcribendum de his non abſolutè, ſed quatenus pendent ex ſacra Scriptura, quoniam ipſi ſolius ſacræ Scripturæ autoritatem ſuſcipiunt & profitentur ſe illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt noſtra hæc, ſperamus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tum ad conſolandum fideliũ mentes. videre enim in ſacra Scriptura falſitatem eorum, quæ hęretici iactantes ſe profeſſores ſacri Euangelij docent, non paruum ſolatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Eccleſia catholica ſcripſerim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione ſub vtraque ſpecie.

LVtheranis non ſat eſt, ipſos communicare ſub vtraque ſpecie, ſed nequeunt flecti ad dicendum, licitam eſſe communionem ſub altera tantum ſpecie: quia tum ex vſu Chriſti, tum ex præcepto eiuſdem communicandum eſt ſub vtraque ſpecie. Proinde opus eſt diſcutere ſecundum Scripturas ſacras vtrunque, vt videlicet manifeſtemus nec ex vi vſus Chriſti, nec ex vi præceptorum eius illicitum eſſe populo communicare ſub altera tantùm ſpecie. hoc ſiquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem ſub vtraque ſpecie.

¶ Quia igitur Saluator noſter in vltima Cœna inſtituens ſacramentum Euchariſtiæ, vſus eſt hoc ſacramento ſub vtraque ſpecie, communicando Apoſtolos (vt Euangeliſtæ teſtantur) hinc infertur, quod ſacerdos non niſi ſub vtraque ſpecie dare debet Euchariſtiam, debet enim ſacerdos dare Euchariſtiam, quemadmodum dedit illam Chriſtus. & ſimiliter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apoſtoli.

¶ Nos autẽ facilè manifeſtamus vſum Chriſti & Apoſtolorũ, non habere vim legis, ꝙ ſimili modo diſtribuatur populo Euchariſtia. nam ſi ille vſus Chriſti vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vſu illius diſtributionis ſeruata. & ad quædã non, ſed ad omnia in illo vſu ſeruata. perſpicuum autẽ eſt, nos nõ obligari ad omnia illa in diſtributione facta à Chriſto: ergo nec tenemur diſtribuendo Euchariſtiam ſeruare hoc vnum, videlicet dare ſub vtraq; ſpecie. Quod enim nõ teneamur ad ſeruandum omnia, patet: tum quia Chriſtus fregit, fractámq; dedit ſpeciem panis: ridiculum aũt eſt dicere, ꝙ ſacerdos teneatur dare hoſtiam fractam: tum quia Chriſtus diſtribuendo, non immiſit in ora Apoſtolorũ Euchariſtiam, ſed dixit, Accipite & comedite: ridiculũ autem eſt dicere, ꝙ ſacerdos tenetur non immittere Euchariſtiã in os cõmunicantis, ſed dare in manum illius, vt ipſe ſe communicet: tum quia Chriſtus diſtribuit hoc ſacramentum Apoſtolis poſt Cœnã. plus autẽ quam ridiculum eſt dicere, ꝙ teneamur communicare poſt Cœnam, illicitúmq; ſit dare Euchariſtiam ieiunis. tum quia Chriſtus dedit Euchariſtiam ſub ſpecie panis azymi. & tamen vniuerſalis Eccleſia fatetur non eſſe illicitum Euchariſtia vti ſiue in azymo, ſiue in fermentato. Ex his enim omnibus clarè patet, quòd diſtributio Euchariſtiæ, qua vſus eſt Chriſtus, non habet vim legis, ſtatuentis, vt ſimiliter fiat diſtributio à nobis.

¶ At ſi quiſpiã contenderit in hoc vno imitandam eſſe Chriſti diſtributionem, ꝙ ſub vtraque ſpecie dedit Euchariſtiam, animaduertat Chriſtum dediſſe ſub vtraq; ſpecie Apoſtolis ſolis, & non dediſſe ſeptuaginta Diſcipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant

debant in illã, vt vel ex hoc ſat ſit inſerre ab exẽplo Chriſti, ergo ſucceſſoribus Apoſtolorũ danda eſt Euchariſtia ſub vtraq; ſpecie: non enim plus inferri poteſt ex Chriſti diſtributione, non igit̃ inferri poteſt, ergo vniuerſis Chriſtianis danda eſt Euchariſtia ſub vtraq; ſpecie. Patet itaq; ꝙ ex ſenſu Chriſti non poteſt inferri illicitam eſſe communionẽ populi ſub altera tantũ ſpecie. Et multò minus inferri hoc poteſt ex vſu Eccleſiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in 1. Epiſtola ad Corinthios: vſus enim vnius particularis Eccleſiæ non ſtatuit legem Eccleſiis aliis. Hæc de vſu.

¶ Diſcutiẽda ſunt deinceps præcepta Chriſti iam ante inſtitutionem Euchariſtiæ, quã in ipſa inſtitutione promulgata. Primum itaq; præceptum ex verbis Domini, Io. 6. olim aſſumptum eſt à Boemis ait enim Chriſtus, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, Quid inquiunt, clarius? Eodem enim modo neceſſitatem cõmunicandi ſub vtraque ſpecie promulgat, quo promulgauerat neceſſitatem Baptiſmi: nam quemadmodum de baptiſmo dixerat Io. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non poteſt introire in regnum Dei: ita de Euchariſtia Dicit, Niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶ Nos autẽ dicimus hæc Chriſti verba non eſſe ſm̃ genuinũ ſenſum intelligenda de vſu Euchariſtiæ, imò nec poſſe intelligi ſalua Chriſtiana fide de cibo & potu ſacramentali. Et hoc facilè manifeſtatur, ex eo ꝙ ſi intelligerentur de Euchariſtia: tolleretur Baptiſmi ſufficientia ad ſalutem: pari ſiquidẽ modo hæc neceſſitatẽ ſonant edendi carnem & bibendi ſanguinẽ filij hominis, quo ſonant illa alia Domini verba, neceſſitatem naſcendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifeſtè ſequitur, ꝙ ſi in iſtis verbis indicitur neceſſitas ſumẽdi Euchariſtiam, nõ ſufficit Baptiſmus ad ſalutẽ, ſed ad hoc ꝙ aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & ſumere Euchariſtiam. Cuius contrariũ non ſolùm in Symbolo fatemur, confitentes vnum baptiſma in remiſſionẽ peccatorum: ſed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: & Paulus Apoſtolus ad Tit. 3. Saluos inquit, nos fecit per lauacrũ regenerationis. Quia igitur idẽ eſt aſſerere verba illa Chriſti. Io. 6. intelligi de cibo, & potu ſacramenti Euchariſtiæ, & negare baptiſmi ſufficientiam ad ſalutẽ, clarè patet verba illa nec intelligi poſſe de cibo, & potu Euchariſtiæ: & propterea inde non habetur præceptum adſumendũ Euchariſtiam ſub vtraq; ſpecie. Diſcutere autẽ quis ſit Germanus ſenſus illorũ Chriſti verborũ, non eſt præſentis negotij, nã ſat eſt propoſitæ quæſtioni noſſe, ꝙ non loquitur ibi dominus ad literã de ſacramentali cibo & potu.

¶ Supereſt demum diſcutere præcepta Chriſti promulgata, quando inſtituit Euchariſtiæ ſacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Euchariſtia præceptum, niſi apud Lucam immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamẽ Paulum Apoſtolum primæ ad Corinth. 11. duo præcepta leguntur data à Chriſto in inſtitutione Euchariſtiæ: alterum immediatè poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis. Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediatè poſt Euchariſtiam ſub ſpecie vini, Videlicet, Hoc facite quotieſcunque biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quæ præcepta ſi perſpicacius fuerint conſiderata, nullũ ſecum ferunt mandatum de cõione ſub vtraque ſpecie, vt patet diſcutiẽdo ſingula. Præceptum enim immediatè poſt ſpeciẽ panis tam apud Lucã, quã apud Paulum manifeſtè refertur ad Euchariſtiã ſub ſpecie panis, vt ipſe cõtextus teſtatur. Præceptũ autẽ apud ſolùm Paulum ſcriptum de imitatione Chriſti in Euchariſtia ſub ſpecie vini, limitatur manifeſtiſſimè ad vices, quibus bibimus in cõmemorationem Chriſti: ita ꝙ non eſt præceptũ abſolutè, ſed eſt præceptum ex ſuppoſitione, videlicet ſi biberimus in Chriſti memoriam faciamus hoc ꝙ fecit Chriſtus. Non igitur præcepit, vt bibamus in eius memoriã, ſed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus, faciamus ꝙ fecit ipſe, hoc eſt, quoties vtemini calice Euchariſtiæ, ſacrificate hoc. Bibite nãq; manifeſtè ſignificat vſum calicis, & conſequenter facere diſtinctum: contra bibere, ſignificat conſecrare hoc præcipitur enim ad literam, vt aſſocietur vſus calicis, ſacrificio calicis. Et ex hoc ipſo, ꝙ ſimilem aſſociationem non præcipit circa vſum Euchariſtiæ ſub ſpecie panis, inſinuauit quòd vſus quidem calicis illius eſſet ſeorſum à ſacrificio, vſus verò ſub ſpecie panis licitus, vt ritus Eccleſiæ ſeruat, non reſeruando Euchariſtiam ſub ſpecie potus, ſed duntaxat ſub ſpecie panis, & pro infirmis, & pro cõmunicantibus extra Miſſarum ſolennia.

¶ At ſi quiſpiam contenderit, ꝙ hoc præceptum directè obligãdo ſacerdotes, conſequenter obligat populum. Nam ex eo ꝙ bibentibus in Chriſti memoriam præcipitur, Hoc facite, manifeſtè ſequitur, ꝙ ſacerdotibus celebrantibus Miſſas (quos conſtat bibere in Chriſti commemorationem) præcipitur, Hoc facite, ſed ſub hoc Facite, comprehenditur etiam dare aliis calicem, quia cõprehendit omnia quæ Chriſtus fecit circa calicẽ: ergo ex hoc præcepto ſacerdos tenetur, quoties ipſe bibit, dare aliis calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens imprimis ad textum literæ, quia contextui literæ non quadrat hic ſenſus. Nam in litera, hoc facite, diſtinguitur cõtra bibere: ac per hoc conficere ſacramentum diſtinguitur contra vſum ſacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, hoc facite, ſed ex ipſo contextu reſtringitur ad demonſtrandum ipſum ſacrum, vt diſtinguitur contra vſum ſacramenti, eo ipſo ꝙ diſtinguitur contra vſum calicis. Quæcunque igitur ſpectant ad vſum calicis comprehenduntur hac ſub bibere, & quæ ſpectant ad ipſum ſacramentum comprehenduntur ſub facere hoc, ſecundum ſuauẽ contextus ſenſum: perſpicuum autem eſt, ꝙ dare aliis calicem, ſpectat ad vſum ſacramẽti, & non ad ſacramentũ ipſum. Non igitur comprehenditur in hac litera ſub hoc facite, dare aliis calicem. Aduertat deinde quòd Lutherani non conſtarent ſibiipſis, dicendo ſic, quia ex hoc argumento ſequitur manifeſtè, ꝙ ſacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præſentibus, ſi, hoc facite, comprehenditur etiam dare ſacramentum, vt Chriſtus dedit: nam Chriſtus dedit omnibus præſentibus: conſtat autem Lutheranos hoc non ſeruare: non igitur obligatur Chriſtianus populus ad bibendum ſacramentũ Euchariſtiæ ex hoc Chriſti præcepto, ſecundum planum ſuauiſſimumque literæ ſenſum. Et quia nullibi niſi in allatis locis habetur in ſacra ſcriptura mandatum aliquod de communione Euchariſtiæ, manifeſtum eſt ꝙ non tenetur Chriſtianus populus ex præcepto in diuino iure ſcripto ad communionem ſub vtraque ſpecie: voluntariè igitur, & non autoritate Scripturæ prædicatur illicitam eſſe communionem ſub ſpecie panis tantùm. Et hoc ſufficit aduerſus Lutheranos, ſolius ſacræ Scripturæ autoritatem ſuſcipientes. Hæc de communione populi ſub altera tantùm ſpecie.

CAP. II.

De integritate confeſſionis quo ad peccata omnia.

Confiteri peccata mortalia omnia, quæ quis admiſit Lutherani non ſolùm negant eſſe neceſſarium, ſed affirmant repugnare ſacræ Scripturæ, & eſſe impoſſibile: quia ſcriptum eſt. Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex Euangelio cõfeſſionem peccatorum mortalium omnium, & non obſtare Prophetæ ſententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda ſunt in ſacramentali confeſſione, ex ipſa forma miniſtrandi ſacramentum pœnitentiæ tradita à Chriſto, quando inſtituit hoc ſacramentum Io. 20. manifeſtatur: ait enim Chriſtus Apoſtolis, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. In quibus verbis datur a Chriſto miniſtro ſacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi, vel retinendi peccata quorumcunq;: & ex hoc ipſo, quòd miniſtro committitur facultas diſcernendi an remittenda, an retinenda ſint peccata cuiúſq; pœnitentis: manifeſtè ſequitur, quòd oportet miniſtrum (niſi cœcus miniſtrare velit) noſſe ſi in pœnitente eſt aliquod peccatũ retinendum: quod eſt noſſe, ſi in pœnitente eſt aliquid impediens remiſſionẽ. nam omne peccatũ retinendum impedit remiſſionem cuiuſcunque peccati hominis confitentis, quia non poteſt ſimul vnum peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata, quæcunq; vnius hominis connexa eſſe tam quo ad remiſſionem, quàm quo ad retentionem, & relatiuè ad Deum, & relatiuè ad Chriſti miniſtrum, perſpicuum eſt. Et relatiuè quidem ad Deum, patet ex eo quòd ille cui remittitur à Deo peccatum, amicus Dei conſtituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatũ, ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei eſt, vtpotè omniũ reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus omnium factus eſt. Ex hoc aũt ꝙ tã remiſſio quam retentio diuina eſt peccatorũ mortalium omniũ quę quis habet, manifeſtè ſequitur, ꝙ etiam tam remiſſio quam retentio quæ fit à Chriſti miniſtro debet eſſe non aliquorum peccatorum mortaliũ cõfitentis: ſed omniũ: quia tam remiſſio, quàm retentio miniſtri debet eſſe talis, vt remiſſioni aſſiſtat diuina remiſſio, & retentioni aſſiſtat diuina retẽtio, alioquin nõ verificarẽtur Chriſti verba, Quorum remiſeritis, peccata, remittũtur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Non vendicaret autem ſibi remiſſio miniſtri, aſſiſtentiam remiſſionis diuinæ, ſi diſcordaret à remiſſione diuina: diſcordaret autem ſi Deo remittente omnia, vel retinente omnia: miniſter quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia, ad hoc autem vt miniſter, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet miniſtro innoteſcere omnia, niſi cœcus ac temerarius remiſſor, vel retentor ſit: & quoniam miniſtro Chriſti peccata pœnitentis per ipſius confeſſionem propriam innoteſcunt, conſequens eſt, vt oporteat confitentem confiteri omnia ſua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipſa inſtitutionis forma in Euangelio ſcripta, haberi confeſſionem omnium peccatorum.

¶ Supereſt diluere obiecta à Lutheranis, diſtinguẽdo de cõfeſſione vel abſolutè, vel vt eſt actus humanus. Eſt aũt confiteri omnia abſolutè, nullum peccatum incõfeſſum relinquere: confiteri verò omnia, vt cõfeſſio eſt actus humanus, eſt cõfiteri omnia: quorum

confeſsio ſubeſt humanæ facultati. Vnde ex hoc ꝙ delicta nullus ad plenũ intelligit, eſto ꝙ impoſsibile ſit hominẽ confiteri abſolutè omnia peccata ſua (quoniam ignota relinquit inconfeſſa) non tamen hinc ſequitur, quin cõfeſsione humana poſsit quis confiteri omnia peccata ſua, quoniam ſub integritate cõfeſsionis humanæ non cõprehenduntur omnia peccata abſolutè, ſed dũtaxat nota, & quorũ quis memoriã habet. non oblita & incognita confiteri nõ ſubeſt facultati humanæ. Et quia perſpicuum eſt ſub lege tam diuina, quàm humana actionum nullam exigi ab homine, quæ non ſit in hominis poteſtate: ideo cum ex Euangelio habetur, confeſsionem omnium peccatorum requiri ad ſacramentum pœnitẽtiæ, non eſt ſermo de confeſsione omnium peccatorum abſolutè, ſed de confeſsione omnium peccatorum, vt ſubeſt facultati humanæ, quod eſt dicere, vt pœnitens confiteat omnia peccata ſua, non ignota nec oblita. Hæc de confeſsione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De ſatisfactione.

Satisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex ſacra Scriptura, tum quia opera noſtra non ſunt meritoria nec ſatisfactoria.

¶ Nos autẽ dicimus ex ſacra Scriptura haberi neceſſariam quandoq; eſſe poſt veniam peccati ſatisfactionẽ pro peccatis, eámq; fieri poſſe operibus noſtris. Et quidẽ poſt conſecutã veniam peccati, ſatisfactionem quandoq; ſupereſſe pœnæ pro peccato, teſtatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enĩ Deum quãdoq; remittere peccatũ quo ad culpã, & quo ad pœnã. vt patet tum in latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiſo, tum in remiſsione peccatorum, quæ fit Baptiſmo, gratia ſiquidem Baptiſmalis ſola ſufficit ad ſalutem æternã, ſi ante quàm Baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat vltimo Baptiſmi effectui, qui eſt vita æterna. Et in huiuſmodi remiſsionibus perſpicuum eſt non eſſe opus ſatisfactione. Legimus quoque, Deum quandoq; remittere peccatũ, & non remittere totã pœnã peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarè legimus ꝙ arguente Natham propheta Dauidẽ de adulterio ſimul & homicidio: & dicẽte Dauide, Peccaui Domino, reſpondit Natham, Etiam Dominus tranſtulit peccatũ tuũ, & non morieris: veruntamen filius, qui natus eſt tibi morietur. Ex his enĩ patet Deum remiſiſſe peccatũ & quo ad culpã, & quo ad aliquam pœnã: non remiſiſſe autẽ quod ad punitionẽ Dauidis in morte filij, nec vt ſubiuncta in ca. 16. teſtantur) quo ad punitionẽ eiuſdem in publica violatione vxorũ à proprio filio nec quo ad punitionem eiuſdem in perpeſsione mali ex domo propria. nã propter hoc peccatũ paſſus eſt Abſalõ filio ſuo. omnes ſiquidem pœnas has ex parte Dei Natham propheta comminatus eſt propter illud peccatũ Dauidis. Ex hoc igitur, ꝙ Deus remittit quandoq; peccatũ, & tamen poſt peccati veniam reſtat, qui peccauit adhuc puniendus. manifeſtè dicimus Deum quandoq; remittere peccatũ, & non remittere totam pœnã pro peccato debitam. Hinc ergo naſcitur neceſsitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remiſit remittendo peccatum.

¶ Quia autẽ huiuſmodi reliquiæ pœnę exolui poſſunt dupliciter (vel ſatisfaciendo) & Dauid exoluit ſapiendo (nam nõ ipſe intulit ſibiipſi quas debebat pœnas, ſed Deus intulit eas illi) ſupereſt oſtendere ex Scriptura, ꝙ huiuſmodi reliquias pœnę poſſumus ſatisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Matth. cap. 3. & inuenies Ioannem Baptiſtã prędicantem duo: alterum, Pœnitentiam agite: alterum facite fructum dignum pœnitentiæ. Quorum primũ ſpectare ad ipſum peccatum Græca dictio apertius manifeſtat, dum ſimplicem pœnitẽdi actum ſignificat. Secundũ autem verba ipſa teſtantur ad noſtra opera pœnitentiã cõſequentia pertinere, fructus enim pœnitentiæ ſonat opus proueniens à pœnitentia vt à radice, ſeu arbore. Et ex eo ꝙ non dicit, Facite fructum dignum innocẽtiæ, ſeu fructum dignum iuſtitiæ, ſeu fructũ dignum bonitate, ſed fructum dignum pœnitẽtiæ manifeſtum fit, quòd de fructu digno pœnitentia formaliter (hoc eſt quatenus pœnitentia) loquitur vt videlicet faciãt fructũ dignum radice internæ pœnitentiæ. Perſpicuum autem eſt ex eo ꝙ pœnitentia eſt præteritorum peccatorum, ꝙ fructus dignus pœnitentia eſt opus reſtaurans ea, quorũ eſt pœnitentia, hoc eſt reparãs ea quæ omiſiſſe, vel cõmiſiſſe nos pœnitet. hoc autẽ vocamus ſatisfacere pro peccatis pro quanto in hoc cõprehenditur deletio omnium malorum, quæ in pœnitente remãſerunt ex peccato, quorũ vnum eſt reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enim pœnitẽtia non fructificat reparationem omniũ perditorũ per peccatũ, nequaquã ad fructus dignos ſeipſa extenderetur, quoniam ſuapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipſa inchoauit: & clarum eſt ad perfectum non duci donec ſupereſt aliquid ex peccato ſoluendum.

¶ Ex autoritate itaque ſacræ Scripturæ habetur, quòd quandoque poſt veniam peccati opus eſt ſatisfactione, quæ fit per opera, qui ſunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quod verò obiicitur de noſtris operibus, ꝙ nec meritoria, nec ſatisfactoria ſunt, indignũ cenſeo diſcuſsione noua. Nam ſcriptura plena eſt ſentẽtiis ſonantibus, tũ ꝙ opera noſtra nõ ſunt meritoria, tum ꝙ opera noſtra ſunt meritoria: & perſpicuũ eſt has duas ſentẽtias nõ ſibiinuicẽ aduerſari, ſed eſſe cenſum, ꝙ opera noſtra quatenus ſunt ex nobis nõ ſunt meritoria, & cõſequenter nec ſatisfactoria: quòdq; opera noſtra, quatenus ex diuina ſunt gratia, & præueniente, & ſubſequente, & perficiente, ſunt meritoria, & cõſequenter ſatisfactoria. Et ambo tã clarè habentur in innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in ſacris literis luce meridiana clariora ſint. & propterea pertranſeo. Hæc de ſatisfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

Lutherani inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione ſanctorum Angelorum, ſed ſanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem declarabimus ſummariè, primum de ſanctis Angelis, deinde de ſanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem quòd Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zachar. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vſquequo nõ miſereberis Hieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam ſeptuaginta annos? Matthæi quoque 18. Dominus Dicit Angelos cauſam agere puſillorum, qui contemnuntur: Videte ne contemnatis vnum ex puſillis iſtis: dico enim vobis, quòd Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præſtandum puſillis contemptis.

¶ Quòd autẽ inuocãdi à nobis ſint ſancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelũ ad benedicẽdũ ſibi, Non dimittã, inquit, te niſi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. vbi Daniel de ſeipſo dicit, Acceſsi ad vnum de aſsiſtentibus, & veritatem quærebam ab eo. Nec eſt dubium, ꝙ de ſanctis Angelis aſſiſtentibus loquitur. Ad Hebræos quoq; c. 1. de ſanctis Angelis dicit, ꝙ omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, qui in miniſteriũ mittuntur, propter eos qui hæreditatem capient ſalutis. Ex hoc enim ꝙ Deus diſpoſuit gubernare nos per medios Angelos, non propter ſe Deũ ſed ꝓpter nos hæredes vitæ æternæ, ordinaſſe intelligitur, vt nos inuocem⁹ ſanctos Angelos tanquã medios inter nos & Deum, niſi vſq; adeo deſipere liceat, vt date principe, ſeu curia aduocatum peregrino, vel pupillo, negetur ſimul diſponi vt peregrinus aut pupillus inuocare poſsit patrocinium aduocati dati.

¶ Quo circa inuocationem ſanctorũ Angelorum vtpote manifeſtã ſcdm ſacras Scripturas relinquendo, ad inuocationem ſanctorũ hominũ tranſeamus. Duob⁹ modis inuocare cõſueuimus ſanctos, vel directè eos rogãdo, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deũ per Sanctorũ merita, vt in canone Miſſæ Eccleſia cõſueuit rogare, dicendo, Quorũ meritis precibúſq; concedas, &c. Vtroq; autẽ modo ex ſacra Scriptura haberi inuocationẽ Sanctorũ dicimus. Et quidem ꝙ animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apo. c. 6. Vidi ſub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabãt voce magna, dicentes, Vſquequo Domine, ſanctus & ver⁹ non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrũ de his, qui habitãt in terra? Ex hoc enim ꝙ animæ Sanctorum orant Deũ contra malos habitantes in terra, manifeſtè dicimus ꝙ multò magis orant pro ſalute electorũ, quanto propenſior eſt voluntas Sanctorũ ad bonũ noſtrum, quam ad malum noſtrum. Rurſus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, ꝙ diues in inferno interceſsit pro fratribus ſuis in hac vita manentibus. ex hoc enim reuelatũ eſſe inſinuauit, ꝙ multò magis ſanctæ animæ intercedunt pro ſalute ſuorum. Nam ſi diues, cui dum eſſet in hac vita, nulla fuit cura ſalutis fratrũ, in tormentis poſitus etiam importune ſupplicat pro ſalute fratrũ, multò magis ſancti viri, quorum in hac vita ſtudium fuit circa ſalutẽ fratrũ, exuti carnẽ, iãq; beati continuãt charitatis effectũ, & intercedunt pro ſalute fratrum.

¶ Quod aũt à nobis inuocãdi ſint, ex ſcriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi ꝙ multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerũt & venerunt in ſanctã ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habẽtur, ꝙ Deus poſt Chriſti reſurrectionem gubernat, inſtruẽdo nos non ſolùm per ſanctos Angelos, ſed etiã ꝑ ſanctos homines. nõ enim vane apparuerũt multis, ſed ad inſtruẽdum eos de vero Meſsia, déque illius reſurrectione. Ex hoc enim ꝙ vſq; ad tẽpus illud gubernauit nos per Angelos ſanctos, & nõ per homines ſanctos, & tunc incepit gubernare nos per ſanctos homines inſinuauit noua ſe habuiſſe media gubernatiõe electorum. Et niſi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito paſsiõis & reſurrectionis Chriſti, ſanctos homines manifeſtare voluiſſet Deus, miſiſſet Angelos in Hieruſalem ad apparẽdum multis & inſtruendos illos, ſed ex eo ꝙ non ſolùm per medios Angelos in ſepulchro apparentes mulieribus, ſed etiam per ſanctos homines apparentes multis in Hieruſalem manifeſtauit reſurrectionẽ Chriſti, inſinuauit ꝙ ad ea quæ ſunt noſtræ æternæ ſalutis miniſterio Angelorũ adiunxit miniſterium hominum

beatorum

beatorum. Et hinc vlterius ſequitur,quod ex ipſo ordine diuinæ gubernationis quo gubernat nos,etiam per ſanctos homines, manifeſtatur recurrendum eſſe nobis ad ſanctos homines, alioquin rediret illud idem abſurdum quod deductum eſt, ſi nõ poſſemus inuocare ſanctos Angelos: datos enim eſſe ſanctos homines ad noſtram vtilitatem medios inter Deum & nos, teſtatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios poſſe nos recurrere, perſpicuum ex dictis eſt, Paulóque minus abſurdum ſequitur, ſi Deus diſpoſuit gubernare nos per medias interceſſiones ſanctorum hominum(vt priores Scripturæ teſtantur)& nobis non liceret ad interceſſores noſtros recurrere.

¶Quòd demum orandus ſit à nobis Deus per merita Sanctorum,habetur ex Exodi 32.cap.dum Moſes ſupplicando Deo,inter alia dicit, Recordare Abraham Iſaac & Iſraël ſeruorum tuorum. Hoc enim nihil aliud eſt, quam rogare per merita Abrahæ, Iſaac & Iſraël Et huic ſi adiunxeris prius declarata,videlicet quòd Sancti intercedunt pro nobis, manifeſtè inferes quòd non ſolùm per merita, ſed etiam per preces Sanctorum ſupplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his ſi adiunxeris quòd in idem redit orare Deum per merita & preces ſanctorum & orare Sanctos vt merita & preces proponant apud Deum(nam res eſt eadem,licet modus ſit diſpar,& vtrobique eſt inuocatio Sanctorum, licet diuerſimodè) facilè perpendens omni ex parte tradi ex ſacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propoſitis dicta, qui legerint,meminerint ineruditorum eſſe certitudinem Mathematicam quærere in moralibus,& vniuerſaliter in agendis à nobis, Romæ, die 25.Auguſt.1531.

TRACTATVS DECIMVSTERTIUS,Thomæ Vio de Caietani Cardinalis ſancti Xiſti, ad ſereniſſimum Angliæ regem fideique defenſorem,Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris ſententia.

LAETATVS ſum in iis,quæ dicta ſunt mihi, quòd nõ celſitudinis autoritate,ſed ſacratũ literarum documentis maieſtas tua ad antiqui cõiugij explosionẽ nouámq; ducendæ vxorem mota eſt:quódq; id licuiſſe,non credendo doctoribus,ſed proprij ingenij acumine propriáque intelligentia ſe ſcire profitetur.Gratias profectò debemus Deo,qui ætatem noſtrã Rege Theologo decorauit, quocirca non ab re charitatis Chriſtianæ putaui doctiſsimo regi ſupplicare,vt ſubiuncta legere, librare,atq; cum iis, quæ intellectum maieſtatis eius mouent,conferre dignetur:ſi fortè plus videant oculi, quam oculus. Et quia Regem Theologum alloquor,veræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celſitudo tua nouit vniuerſam de hac materia quæſtionem pendere ex hoc, an coniugium inter dictam fratris & leuirum ſit prohibitum iure diuino morali.& partem affirmatiuam fundari ſuper legem Leuiticã ſcriptam capite decimooctauo,& vigeſimo,& ſuper verba Ioan. Baptiſtæ, Matthæi 14. & Marci 6. Et propterea ſi compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiuſmodi inhibitionem moralem,manifeſtum erit tale coniugium non eſſe aduerſus ius diuinum morale. Et ꝙ lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt)nõ prohibeat inhoneſtatem moralẽ,ex duobus oſtẽditur capitibus.Alterum eſt in eodem.18.cap. Leuitici.ibidem enim cõceditur, vt vir ſororem defunctæ vxoris ducere poſsit in coniugem, dicendo, Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. quamuis iuxta Hebraicam veritatem dictio interpretata pellicatum ſonet anguſtiam. ex eo enim ꝙ inhibitio coniugij cum ſorore vxoris reſtringitur ad tempus vitæ vxoris,perſpicuum eſt, ſub hac inhibitione nõ comprehendi coniugium cum ſorore vxoris mortuæ,ad hoc enim appoſita eſt illa limitatio viuente illa,liberum eſſet coniugium cũ ſorore defunctæ vxoris.nam quẽadmodum coniugia in quibuſcunq; gradibus tam affinitatis quam conſanguinitatis non prohibitis in lege Moyſi, inter indulta ſuppuiabantur, ita coniugium cum ſorore vxoris defunctæ,ex hoc ipſo ꝙ in lege Moſi non prohibetur, intra indultorum numerum cõprehendebatur. Conferendo itaq; hanc legem priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnum virum & duas ſorores æquale eſt vinculum affinitatis, par eſt ratio turpitudinis, vt per ſe manifeſtum eſt: ac per hoc ſi coniugium cum relicta fratris continet inhoneſtatem moralem: coniugium quoq; cum relicto ſororis continet inhoneſtatem moralem, & ſi cõiugium cum relicto ſororis nullã continet inhoneſtatem moralem:coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhoneſtatem moralẽ. Et quia lex Leuitica monſtrat coniugium cum relicto ſororis non continere inhoneſtatem moralem non comprehendendo illud inter prohibita: conſequens eſt vt ex eodẽ capite Leuitici diſcamus, ꝙ cõiugium cum relicta fratris non continet inhoneſtatem moralem: ac per hoc non eſt prohibitũ,quia malũ moraliter. ſed ideo malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhoneſtate fuiſſet prohibitum, non fuiſſet indultum cõiugium cum ſorore vxoris mortuæ:quia parem inhoneſtatẽ moralem habuiſſet.Quòd verò æquale ſit vinculum neceſsitudinis vtrobique,probatione non eget: quòd autem par ſit ratio turpitudinis vtrobiq;,patet ex eo quòd ſicut turpitudo fratriæ non detegenda ſancitur, quia eſt turpitudo fratris defuncti, qm̃ effecti fuerant vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo ſororis non detegenda eſt, quia eſt turpitudo ſororis defunctæ: nam ſororius & defuncta ſoror effecti fuerant vna caro.Ex hoc igitur quòd lex diuina vnum prohibet,& aliud concedit,atteſtatur quòd ratio inhibendi alterum non eſt inhoneſtas moralis,ſed autoritas legiſlatoris.quia ſic placuit legiſlatori.

¶Alterum caput ſurgit ex collatione Leuiticæ legis cum honeſtate coniugij inter leuirum & relictam fratris in caſu defuncti fratris abſque prole. nam ante legem Moyſi tale coniugium in tali caſu ſolùm licitum,ſed ſancitum conſuetudine, vel Patrum autoritate, innuit ſcriptura Geneſis trigeſimooctauo, in hiſtoria Thamar: & poſtea ſub lege Moyſi mandatum legitur Deuteronomi 25.Ita quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum:in caſu autem mortui fratris abſque prole, erat licitum. Ex iis autem ſurgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirum & relictã fratris eſſet per ſe malum moraliter, in nullo caſu fuiſſet licitum: ſed fuit licitum in caſu mortui fratris abſque prole tam ante legem, quàm ſub lege ergo non per ſe malum moraliter. Aſſumpta conditionalis manifeſtatur, & probatur: manifeſtatur ſiquidem in blaſphemia,periurio.mendacio,adulterio,rapina,furto,& id genus reliquis per ſe malis moraliter: quia enim ſunt per ſe praua,in nullo caſu ſunt licita. Probatur autem: quia id quod per ſe conuenit alicui,nunquam ſeparatur ab eo,ſed comitatur illud in quocunque illud inuenitur, quia neceſſario cõuenit illi:ac per hoc impoſsibile eſt ſeparare à re id quod conuenit illi rei per ſe:ac per hoc ſi coniugium inter leuirum, & relictam fratris eſt per ſe prauum, in omni caſu eſt prauum ſemper. & in omnibus ipſum eius prauitas comitatur.Ex hoc itaq; quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum eſt quandoque ſine prauitate,dicimus quòd non eſt per ſe prauum,quod non fuit prohibitum,eo quòd eſſet per ſe prauum ſed ea autoritate legiſlatoris effectum eſt prauum, quia prohibitum, Hæc de Leuitica lege.

¶Verba autem Ioan.Baptiſtæ ad Herodem Galileæ Tetrarcham, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena ſunt à propoſito, tum quia de vxore fratris viuentis loquebatur Ioannes,vt teſtatur Ioſephus Antiq. lib. decimooctauo, cap.xiiij.clarè enim dicitur, quòd Herodias deſeruit viuum virum. Egeſippus quoque de exci.Hieroſ.lib.ſecundo,capite quarto,clarè dicit de Herode, quòd fratris vxorem viuentis eripuerat, habentem ſemen de germano ipſius. Tum quia aliud eſt eſſe illicitum coniugium cum relicta fratris,aliud eſt eſſe illud illicitum ex prauitate morali per ſe conueniente tali coniugio, committitur enim ſophiſma à pluribus cauſis ad vnam determinatè. Illicitum ſiquidem proficiſci poteſt ex multis cauſis:& quantum ad propoſitum ſpectat, in promptu erat cauſa illiciti coniugij ipſa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum:& ideo eſto quòd Herodias fuerit relicta fratris,verum dixit Ioannes. Non licet tibi habere vxorem fratris tui:quia prohibitum hoc eſt in lege.Clarum enim erat,quòd non ad ſuſcitandum ſemen fratris duxerat eam. Non poteſt itaq; hinc inferri moralis prauitas per ſe conueniens tali coniugio: ſed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶Hæc doctiſsimè Rex,ſi vera,ac ſufficientia eſſe videbuntur,corrigendum eſt factum, at ſi non ſat eſſe iudicantur: ſignificetur quæſo quid deeſt:confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quòd qui cœpit perficiet. Si verò probabilia cenſentur, agat obſecro defenſor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optimè autem nouit maieſtas tua quid in dubiis agendum ſit, quid diuina lex Deuteronomi decimoſeptimo. ſtatuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falſa exiſtimabuntur confutare dignare doctiſsimè princeps: paratus enim ſum,& dicere,& mutare ſententiam, Tolle obſecro ſcandalum tantæ multitudinis Chriſtianorum in Europa, non ſolùm vulgarium, ſed & religioſorum,& peritorum. Tolle autem,manifeſtando iuſtitiam facti,vt ſcandalum non ſit datum,ſed acceptum: offero enim me præconem iuſtitiæ celſitudinis tuæ:quæ fœlix valeat. Romæ vigeſimoſeptimo Ianuarij. 1534.

Reſponſionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xiſti ad præmiſſas 16. articulorum cenſuras, eiuſdémque de coniugio cum relicta fratris ſententiæ (quæ ſimul cum enarratione Iobis, ad ſtudioſorum vtilitatem, poſt mortem autoris per Ioannis Danielis. S. C. N. Papæ pœnitentiarum editæ ſunt)finis.

TRACTATVS QVARTVSDECImus de Coniu io Regis Angliæ cum relicta fratris ſui, ad Clementem ſeptimum Pontificem maximum, in decem capita diuiſus.

1 *Quæ intentio ſit operis.*
2 *Enarratio facti.*
3 *Quid diuino iure ſtatutū eſt de cōiugio inter leuirū & fratriam.*
4 *Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt diuina lege prohibitum.*
5 *Quod ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.*
6 *Quod ſecundum lege tā diuinā, quā naturalem patet fieri inter leuirum & fratriā coniugium honeſtatum propter aliam cauſam quā propter ſuſcitandum ſemē ac nomen fratris defuncti.*
7 *Quod ſecundum ius tum diuinum, tum naturæ honeſtū poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratriā propter cōmune bonum.*
8 *Quod coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem & Reginam, eius fratriam nec iure diuino nec iuri naturæ aduerſatur.*
9 *Quod ſine liget ſine nō dicta diuina iura, coniugiū hoc eſt honeſtū.*
10 *Quod ſacrorum Conſiliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduerſus hoc coniugium.*

CAPVT I.

Quæ intentio ſit operis.

BEATISSIME pater, poſt pedū oſcula beatorum perpetuam fœlicitatem, iuſſiſti, vt libellos de coniugio inter ſereniſſimos Angliæ reges ad me perlatos, cauſamque totam diligenter inſpicerem, quidve iudicij conſilijq; mei eſſet, accuratiſſimè perſcriberem, quo quantum in me eſſet, quamprimum Beatitudinem tuam hac moleſtia liberarem, ſtudui mox (vt par erat) iuſſis parere. prælectiſque libellis pro & contra, animaduerti multas communes inſertas quæſtiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuerſis naturæ iuribus, de præceptorū iudicialium diffinitione, de multis diſpenſandi modis, de poteſtate Papæ circa ea, quæ ſunt diuini aut naturæ iuris. Quæ ſi tractanda eſſent & multa conficienda eſſent volumina, & latiſſimus literariis certaminibus campus daretur, vt deſiderandus ſemper finis ſupereſſet. Quocirca contuli ad propria cauſæ de qua agitur, & ad punctum quæſtionis veniendo ante oculos locādum in primis quod in quæſtionem vertitur, duxi, vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in ſpecie quid diuina ac naturæ iura cenſeant, ſcrutandum. His enim notis manifeſta apparebit quaſi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum eſſet adoleſcēs, ſereniſſimo patre eius Angliæ regem agente, cōtraxit matrimonium cum Sereniſſima moderna regina Angliæ, tunc non regina, ſed relicta fratris eius primogeniti abſq; prole defuncti, filia ſereniſſimorum regum Hiſpaniarum, interueniente autoritate Iulij II. Rom. Pon. ob bonum ſeruandæ pacis ac amicitiæ inter eoſdem Reges, conſummauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multiſq; annis coniugali effectu & effectu cum ea verſatus eſt, modò petit diuortium, eò quòd coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturæ a ſacris Conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc eſt cauſa ex propriis diſcutienda, præmiſſo tenore apoſtolicæ diſpenſationis.

¶ Iulius, &c. Dilecto filio Henrico chariſſimi in Chriſto filij noſtri Henrici Angliæ regis illuſtris nato, & dilectæ in Chriſto filiæ Catherinæ chariſſimi in Chriſto filij noſtri Ferdinandi regis, & chariſſimæ filiæ noſtræ Eliſabet reginæ Hiſpaniarum, & Siciliæ Catholicorum natæ, illuſtribus ſalutem &c.

¶ Romani Pōtificis præcellēs autoritas cōceſſa ſibi deſuper vtitur poteſtate prout, perſonarū, negotiorum & tēporū qualitate penſata, in Dño cōſpicit ſalubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte veſtra petitionis ſeries cōtinebat, q cum alias tu in Chriſto filia Catherina, & tunc in humanis agens, quondam Arturus chariſſimi in Chriſto filij noſtri Hērici Angliæ regis Illoſtriſſ. primogenitus pro cōſeruandis pacis & amicitiæ nexibus, & fœderibus inter chariſſ. in Chriſto filium noſtrum Ferdinādum, & chariſſ. in Chriſto filiam noſtram Eliſabet Hiſpaniarum & Siciliæ reginā, Catholicos, ac præfatum Angliæ reges, & reginā matrimonium legitimè per verba de præſenti cōtraxiſſetis, illūdque carnali copula forſan cōſumauiſſetis, dictus Arturus prole ex huiuſmodi matrimonio nō ſuſcepta deceſsit. Cùm autem ſicut eadē petitio ſubiungebat ad hoc vt vinculū pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam huiuſmodi diutius permaneat, cupiatis matrimoniū inter vos per verba legitimè de præſenti cōtrahere, ſupplicari nobis feciſtis: vt vobis in præmiſsis de opportunę diſpēſationis gratia prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igi-

tur qui inter ſingulos Chriſti fideles & præſertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem vigere intentis deſideriis affectamus vos & quemlibet veſtrum à quibuſcunque excommunicationibus, &c. Huiuſmodi ſupplicationibus inclinati vobiſcunq;, vt (impedimēto affinitatis huiuſmodi ex præmiſsis proueniente, ac conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis cæteriſque contrariis nequaquam obſtantibus) matrimonium per verba legitimè de præſenti inter vos contrahere, & in eo, poſtquam contractum fuerit, & ſi iam forſan hactenus de facto publicè vel clandeſtinè contraxeritis, ac illud carnali copula conſumaueritis licitè remanere valeatis, autoritate apoſtolica tenore præſentiū de ſpiritualis dono gratiæ diſpenſamus: ac vos & quenlibet veſtrum, ſi contraxeritis, vt præfertur ab exceſſu huiuſmodi ac excommunicationis ſententia, quam propterea incurriſtis, eadem autoritate abſoluimus prolem ex huiuſmodi matrimonio ſiue contrahendo, ſuſceptam forſan, vel ſuſcipiendam legitimam decernendo, prouiſo q tu in Chriſto filia Catherina propter huiuſmodi rapta non fueris. Volumus autē quòd ſi huiuſmodi matrimonium de facto contraxeritis, confeſſor per vos & quemlibet veſtrum eligendus, pœnitentiam ſalutarem propter ea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calen. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure ſtatutū eſt de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugiū inter vxorē fratris & leuirum ter Moſaica lex ſtatuit, primo Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt. iterū cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris ſui, rem facit alienam, ſeu illi etiam, turpitudinem fratris ſui reuelauit, abſque filiis erit tertio Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres ſimul & vnus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Iſrael: ſi autem noluerit accipere vxorem fratris ſui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicētque, Non vult frater viri mei ſuſcitare ſemen fratris ſui in Iſrael, nec me in coniugem ſumere ſtatímque accerſiri eum facient, & interrogabunt, ſi reſpōderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calciamentum de pede eius, ſpuétque in faciem illius, & dicet. Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Nomen diſcalciati.

Leui. 18. & 20.

Deut. 25.

¶ Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quiuis ſm veritatem ſufficerent, quantum ad præſentem ſpectat cauſam, quia tamen nonnulli ex eo q aliter ſonat textus Hebraicus, vertunt in dubiū, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus obiiciendo, quòd non dicitur, Accipiet eam frater viri eius ſed cognatus eius: & ſimiliter non vxor fratris, ſed cognata repetitur, (conſtat enim Cognati nomine conſanguineos intelligi) ideo diligentiam adhibui, vt textū hunc de verbo ad verbū iuxta Hebræū haberē hic inferendū & eſt talis, Quando ſedebunt fratres ſimul, & morietur vnus ex eis, & filius non eſt, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet ſuper eā & capiet eam ſibi in mulierem, & leuirabit eam & erit primogenitus, quem pariet, ſurget ſuper nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Iſrael: & ſi non volet vir capere fratriam ſuam, aſcendet fratria eius ad portam ad ſenes, & dicet, Recuſauit leuir meus facere ſurgere fratri ſuo ſemen Iſrael, non voluit leuirare me, vocabūt eum ſenes ciuitatis & loquentur ad eum, & ſtabit, & dicet. Non volui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis ſenum, & excalciabit calceū eius, à pede eius & ſpuet in faciē eius, & reſpōdebit & dicet, Sic fiet viro qui non ædificauit domū fratris ſui: & vocabit nomen eius in Iſrael, Domus excalciati calceo, hæc ibi.

¶ Vbi clarè patet legē hanc loqui de fratribus, quos fratres carnales appellamus & quòd interpres nouus, qui cognato & cognata vſus eſt, Latinā linguā iuxta vulgare Italicū vſurpauit, appellando eū qui Latinè appellatur leuir, cognatum: & eam, quæ Latinè fratria vocatur cognatam, eo autē, víque Hebraicus ſermo vtitur proprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbum, quo bis in hac lege vtitur loco cuius oportuit fingere nouum verbū Latinū à leuir deductū Leuiro. as, ſignificans exequi ius leuiri erga fratriam Mirū eſt autē, in dubiū verti legē hāc de fratribus carnalibus loqui, cum & Sadducæi in Euāgelio proponētes Chriſto vxorē ſeptē fratrū ſecundū legē Moyſi, id teſtentur, & etiā apud mulierculas hoc notiſsimū fuiſſe teſtentur verba Noēmi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clarè habeatur. Nam vbicunq; in iſtis legibus eſt nomen Fratris, in Hebræo, eadē penitus dictio habetur ita q idē nomen Fratris habetur in legibus Leuitici & in lege Deut. vt ſi vnā æquiuocandi licentiā quis vſurpet, alias quoq; æquiuocandi legitimè concedat: ac per hoc ſiquis exponeret pertinaci ſenſu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non

Mat. 22. c. & Luc. 20. Ruth 1. manifeſtiſſimè ſoluitur quæſtio vbi de fratrib⁹ ex eodē vtero egredientibus eſt ſermo.

Nomen quod repetitur nomen fratris ſecūdū i. de vocabulū cū dicitur,

carna

quādo habitabunt fratres ſimul, nō aūt quādo dicitur cognatus Gellianar. &c. Nam eſt verbū dubiū apud Rabinos Hebræos etiā pro cōfeſſo habeatur.

carnalibus, deſiſtat à cœpto, ex hoc ꝙ eadē licentia leges Leuiticæ exponerētur de fratribus nō carnalibus. Quo fieret, vt nullum de cōiugio inter leuirum & fratriā ius tā diuinum, quàm naturæ ſcriptū haberetur: & cōſequēter ceſſaret tota quæſtio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ ſcripto, quia ſuper hoc ſolo vniuerſa moles huius controuerſiæ fundata eſt. Non eſt itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt diuina lege prohibitum.

Conuenientibus igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomiis in hoc, quòd de fratribus carnalibus loquūtur, differentia manifeſta inter Leuiticas & Deuteronomias eſt penes hoc, ꝙ Leuiticæ ſunt leges de genere, Deuteronomia verò eſt lex de ſpecie. Nam Leuiticæ ſtatuunt de vxore fratris, non ſpecificando viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti, ille de vxore fratris non ſpecificādo cū filio, vel ſine filio, iſta de vxore fratris defuncti ſine filio, ille de vxore fratris non cognoſcenda, nō ſpecificando ad propriū, vel fratris ſemē nomēq; ſeruandū, iſta de vxore fratris defuncti abſq; filio ad ſuſcitandū ſemē nomēq; fratris quibus adiunge quartā neceſſario ſubintellectā ſpecificationem, ꝙ ille de vxore fratris non ſpecificādo, an ætatis qua poſsit generare, an vetula. Iſta de fratris vxore in ætate, qua poteſt generare: loqui cōuincitur, quia ducenda præcipitur ad ſuſcitandum ſemen fratris. Ex hac autem manifeſta differentia inter has duas leges habetur, abſq; omni controuerſia, non omne cōiugium inter leuirū & fratriā eſſe diuina lege prohibitum: ſed diſcernendum eſſe inter coniugium leuiri cū fratria ſine ſpecificatione aliqua, vel tot ſpecificationibus in Deuteronomia lege vallatū, & fatendū ꝙ in genere ſine ſpecificatione aliqua cōiugium inter leuirū & fratriam, eſt diuina lege dānatum: coniugiū verò inter leuirū & fratriā tot conditionibus fultum non ſolum licitū, ſed præceptū diuina lege eſt. Hæc ſunt, quæ circa cōiugiū inter leuirum & fratriam manifeſtè ſancita à Deo habemus. An autem diuinæ iſtæ leges veteris Teſtamenti ligent noui Teſtamenti profeſſores, an expirauerint paruì refert quo ad cauſam propoſitā. Illud tamen ſilentio inuoluendū nō eſt, ꝙ cum iſtæ leges conueniant cū ſententia (videlicet de coniugio inter leuirum & fratriam tum in actu) videlicet actu pietatis, quæ cultum officiúmque ſanguine iunctis exhibet tum in ratione moris (quia omnes innitimur rationi moris pietatis naturalis): tum in genere præceptorum (quia vtræq; ſunt præcepta, partim iudicialia, & partim moralia) tū in autore (quia omnia diuina autoritate ſunt edita per Moyſem) quatenus diuina ligat, eadē ratione perſeuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia & veritas per Ieſum Chriſtū facta eſt. Dixi quatenus diuina: quia nō eſt nūc ſermo de eiſdē legibus, quatenus morales ſunt, ſed quatenus diuina ſunt autoritate per Moyſem fultæ.

CAPVT V.

Quod ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.

QVID autē naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet, non eſt difficile ex dictis haurire. Semoto ſiquidē omni tam diuinæ quàm humanæ legis nō teſtimonio, ſed vinculo, clarè patet tū coniugium inter leuirum & fratria abſolutè eſſe turpe (Turpitudo enim moralis oppoſita honeſtati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinē fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) tum cōiugium inter leuirum & fratriam vallatum tot antedictis conditionibus eſſe moraliter bonū. Ex eo enim ꝙ cōiugium inter leuirū abſolutè eſt turpe infert, ꝙ turpitudo illa per cōiugium inter eoſdē tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin etiā tot conditionibus vallatum eſſet moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionem teſtatur lex diuina & cùm turpitudo moralis non tollatur niſi per bonū morale, conſequens eſt, ꝙ per morale bonū conſurgens ex concurſu tot conditionum in coniugio inter leuirū & fratriam, tollatur turpitudo, quæ ineſſet eidem coniugio nudo, patet igitur inter leuirū & fratriam coniugium honeſtatum tot conditionibus, bonum moraliter eſſe. Et ſi altius ſcrutatus fueris, inuenies maius bonum moraliter eſſe in coniugio inter leuirum & fratriam ſic honeſtato, quàm ſit turpitudo conſequens coniugiū inter eoſdem abſolutè. Nā niſi iſtius bonitas vinceret illius turpitudinē, præceptū iſtius in ſpecie non vinceret prohibitionē illius in genere, ita ꝙ diuinū ius præceptam prohibitione illius vigēte, atteſtatur maiorem eſſe bonitatem in hoc, quam turpitudinem, quæ conſequitur coitum leuiri cum fratria & tantùm excellit, vt etiam tollat rationem turpis ab huiuſmodi coitu, & reddat eundem honeſtum & pium. Quo fit, vt ſi qui quo ad hoc ſoluti ab huiuſmodi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimoniū honeſtatum his conditionibus proculdubio honeſtum ac pium connubium ſubirent. Quod etiam teſtatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moyſi. Geneſi 38.

CAPVT VI.

Quod ſecundum legem tam diuinam quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honeſtatū propter aliam cauſam quam propter ſuſcitandum ſemen ac nomen fratris defuncti.

EX his autē manifeſtis iuxta diuinum ac naturæ ius rectiſsima infertur ratione, ꝙ ſi longè maius bonū, quā bonū ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expreſsis conſurgens poſcat iniri coniugium inter leuirum & fratriā, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honeſtum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus) Et ſecundum quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, vt ſi minus bonum ſufficit ad tollendū turpitudinem cōiugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam ſufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadem illatio ex eo, ꝙ nullæ leges multiplicantur propter multitudinem euentuum, qui contingere poſſunt. (Oporteret enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes) ſed in omni politia leges conditæ intelliguntur ſic, ꝙ ex vno caſu decreto intelliguntur decreti omnes ſimiles, & ſi minus bonum decretum eſt ſufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum eſſe quòd multò maius bonum etiā ſufficit ad tollendā omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara ſunt, vt probatione non egeant, ſed inſinuatione, ꝙ in propoſita materia (ſi in propriis ſiſtendum eſt) nōn eſt digrediendum ad quodcunque maius bonū, ſed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirum, & fatriam conſiſtit in fratris defuncti deshoneſtatione, & in coniugio Deuteronomio tollitur huiuſmodi irreuerētia defuncti fratris per eiuſdem fratris defuncti bonum, videlicet nomen eius ſuſcitandum & propagandū in familia progenita ex fratria, quæ fuerat vna cū ipſo charo, & ex leuiro cōiunctiſsimo ſm carnem defuncto fratri, tāquam ſupplēte vices defuncti ad generandū ipſi defuncto familiā. Et hæc ideo diſcuſſa ſint, nō quia ſupponamus cōiugium inter ſereniſsimos Reges Reginàque Angliæ contractum fuiſſe ad ſuſcitandum nomē fratris defuncti: cōſtat enim hoc eſſe falſum, ſed vt clarè pateat ſm ius naturæ diuina etiam autoritate firmatū, nō vnico tantùm euentu honeſtū eſſe coniugiū inter leuirū & fratriam, ſed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quam ſit illud tam exiguū bonū, videlicet nominis per filium fictum idque incertum. Incertum enim eſt an proles ſequatur.

CAP. VII.

Quod ſecundum ius tum diuinum, tum naturæ honeſtum poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perſpicacius conſideratum libratúmque fuerit, ꝙ id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus cōtinet, videlicet deshoneſtatio fratris defuncti, repenſatur per tam exiguū ac incertū bonū defuncti, cui nihil boni aut mali accidere poteſt ex operibus merè humanis, niſi in exiſtimatione hominum, quodq; bonū cōmune ciuitatis, vel patriæ nō in opinione, ſed in re & longè maius & finis ſuaptè natura eſt (nā ſingulorū bona externa ad cōmune bonum ordinantur vt finē) manifeſtabit ꝙ tam ſm naturalis quam diuini iuris rationē rectiſsimū coniugiū inter leuirum & fratriam honeſtatur, ſi ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim eſt ad tollendū dehoneſtationē defuncti fratris, cōmune patriæ bonum quā tam exiguū idq; incertū bonū defuncti fratris. Nam conſtat huiuſmodi bonum eſſe bonum externū, vtpotè in nomine conſiſtens, idq; exiguū, vtpotè nō cōſequēs præclarū aliqd factū, imò nullū defunctū factū, ſed naturale opus alterius, ſi cū efficax erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digreſſio a propriis materiæ quæ tractatur: quoniam procedere à bono externo vnius ob bonū commune, non eſt digredi, ſed progredi a parte ad totum, à bono partis ad bonum totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finem: & hæc tam manifeſta tanque conſona ſunt iuribus, vt iniuria illis fiat ſi diutius diſcutiantur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratriam nec iuri diuino nec iuri naturæ aduerſatur.

EX hoc igitꝰ, ꝙ diuinum ius teſtificat in minori bono cōmune patriæ bonū ſufficere ad tollendū turpitudinē cōiugij inter leuirū & fratriā, & naturæ ius in minori quoq; bono teſtat idem, manifeſtè infertur, coniugiū inter hos ſereniſsimos Regem & Reginam ob bonū ſeruādæ pacis inter reges Hiſpaniarum, & Angliæ contractum (vt clarè explicatur in literis apoſtolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, ſed honeſtum eſſe ac conſonum vtrique iuri, adeò quòd ſi ſecernātur humana iura, coniugiū hoc nulla indiguiſſet diſpenſatione, quoniam ferendo ſecum commune

bonum pacis inter tã excelſos reges fert ſecum conditionem tam diuini, quam naturæ iuris teſtimonio ſufficientem ad honeſtandum coniugium inter leuirum & fratriam. Verùm diſpenſatione eccleſiaſtica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iurium, tum ad autorum honeſtationem illius ſingularis coniugij ob commune bonum pacis. Honeſtatio enim illius coniugij ex communi bono pacis ſuapte natura eſt, ſed a doctoribus deſtituitur magiſtraliter ab apoſtolica autẽ diſpẽſatione autoratur. Quocirca Iulius Papa diſpenſando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri, naturæ, ſed abſtulit vincula iuris humani circa hoc ſingulare, ſed definiuit legitimum, ſed autorauit illud, vtpote ex expreſſa rationabili cauſa ac more conſonum tam diuino, quàm naturali iuri. Omnia enim hæc fert ſecum diſpenſatio ob commune bonum pacis. Alienum ſiquidem à Chriſtiana profeſsione eſt, vt Papa, quantuncunq; minimum ius diuinũ, aut naturæ in toto, vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reſeruatur, illud verò autori diuinæ legis, ſed non alienum à Chriſtiana profeſsione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quam naturæ. Diſpenſatio itaq; illa diuerſos ſimul protulit effectus iuxta diuerſas, quas attigit materias: pro quanto enim attigit iuxta humana, effecit licitum ꝙ ſecũdum humana iura fuiſſet illicitum: quatenus verò attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit ac autorauit licitum, quod ſecundum diuina & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, ſeu dubitari vel reputari potuiſſet illicitum.

¶Et ad opulẽtiam honeſtationis cõcurrunt duo bona fratris defuncti: alterũ ꝙ vxor eius quæ fuerat vna cum ipſo charo ex hoc coniugio, ſublimata eſt in futuram Reginã Angliæ, vt regno, quo ipſe defunctus non potuit per ſeipſum potiri, ſaltem in carne ſua potiretur. Alterum ꝙ frater eius ex hoc coniugio redditus eſt ſecurus à tali ac tanta malorũ congerie, qualẽ & quantũ bella inter regna afferunt inter ſe. Intereſſe autem mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo teſtatur euangelicus diues ſepultus in inferno dum rogat Abrahã, ne fratres ſui veniant in illum locum tormentorum. Honeſtatur itaq; hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, quàm ſit illud deſcriptum in Deuteronomio non conſiſtente in nomine, ſed in re dubio, ſed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoratúrq; apoſtolica poteſtate.

CAPVT XI.

Quod ſiue ligent, ſiue non dicta diuina iura, coniugium hoc eſt honeſtum.

VNIVERSA autem diuina lege perſpecta facilè monſtratur ꝙ ſiue diuinæ leges, circa coniugiũ inter leuirum & fratriã ligent modo, ſiue expirauerint, coniugium hoc inter ſereniſsimos reges Angliæ licitum atq; honeſtum eſt. Nã ſi diuina veteris Scripturæ expirauit, nulla hinc illis infertur iniuria: ſi verò etiã hodie ligãt cùm conſtet ex eadẽ diuina lege Deuter. c.17. ad ſummum ſacerdotem ſpectare emergentes cauſas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: conſequens eſt ꝙ etiam ſi omni ex parte nõ pateret bonum ſufficere, ad honeſtandum coniugium inter leuirum & fratriam, ex eo ꝙ ſummus Sacerdos requiſitus, vt hinc diuina iura naturæq; , ac humana, quæ videntur obſtare huic coniugio, illinc tale bonum pacis ſeruãdæ libraret (propter hoc enim conſtat ſupplicatum fuiſſe ſummo Pontifici) & qui tunc erat ſummus Sacerdos Iulius diſpẽſando autorauit inter hos ſereniſsimos leuirum & fratriam, coniugium ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honeſtum. Nam per hoc diuina autoritate ſibi in lege diuina conceſſa exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum: quia etiã fingendi licentia conceſſa inficiari mẽte quauis ore nemo poteſt, ambigua ſaltem fuiſſe iuxta legẽ diuinam ac naturæ cauſam, videlicet ſi ob tale bonum pacis honeſtandũ erat cõiugium inter leuirum & fratriam & diffinitionẽ talis ambigui ſpectaſſe ad ſummum tunc ſacerdotem, & cauſam boni pacis communis conformẽ eſſe diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quam commune pacis bonum. Et hæc dixerim, nõ ꝙ cauſa ambigua ſit, quũ deductum iam eſt commune bonum pacis cauſam eſſe ſufficiẽtem ad honeſtandum coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (ſed ad demonſtrandum) ꝙ eſto quod ambigua, ac difficilis fuiſſet cauſa autoritas ſummi Sacerdotis, diffiniẽdo iuxta rationem valdè conſonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum ſufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum, etiam ſi leges Leuiticæ non ſolum quatenus morales, ſed quatenus diuinæ ligarent Chriſtianos.

CAPVT X.

Quod ſacrorum Conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduerſus hoc coniugium.

ET QVONIAM ſacra Concilia, ſacri Pontifices, ſacri Doctores, damnãdo coniugium inter leuirum & fratriam ius diuinum & naturæ citant, manifeſtum ex auditis fit, quod non militant eorum dicta aduerſus hoc cõiugium, ſecundum ius diuinum & naturæ apoſtolicáque autoritate contractum. Damnant ſiquidem inter leuirum & fratriam, cõiugium nudum, non coniugium tot cõditionibus conſonis diuino naturæq; iuri fultum, ex hoc ipſo, quòd iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iam patet iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere ſeu nudum: conſonum autem fore vtriq; iuri inter leuirum & fratriã coniugium veſtitum multis honeſtatis ſpeciebus, ſiue propter bonum fratris defuncti, ſiue propter bonum commune. Quocirca Iulius nihil aduerſus doctrinam ſacrorum Conciliorum, Põtificum, aut Doctorum egit, nec etiam aduerſus illos Doctores qui dicunt & veriſsimè, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ poſſe diſpenſare, hoc eſt facere licitum quòd diuino, aut naturæ iure conſtat eſſe illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur imò tum diuino, tum naturæ iuri conſonat. Sed Papa iure ſuo ordinario, quo de iure ſuper ius poteſt vti, diffiniuit & autorauit coniugium honeſtatum ex cauſa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriuſque iuris. Hoc eſt Pater ſancte, in cauſa hac iudicium meum: conſilium autem non occurrit mihi melius, quam quod à Spiritu ſancto proficiſci non ambigimus, Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in ſecula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendiſsimi D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xiſti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVS DEcimus Reſponſionum ad quaſdam articulos nomine Theologorum Pariſienſium editos ad magiſtrum Ioannem ſtudij Moguntini Regentem miſſus.

MISISTI ad me concluſam in tuis literis ſchedulam ſcandaloſam apud Germanos, rogans vt ſcandalo prouidere velim, declarandũ veritatem. Precibus itaque tuis ſatisfacere cupiens, reſponſionem mitto ad receptam à te ſchedulam ſexdecim articulorum, quorum titulus eſt.

¶Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Pariſienſibus ex libris Caietani excepti.

¶Titulus iſte in primis falſus eſt: quoniam multi ſubſcripti articuli non ſunt in libris meis. Et deinde titulus iſte, incertum manifeſtat autorem. Ex eo enim quòd dicitur a Theologis Pariſienſibus, non explicatur qui ſunt iſti Theologi. nam innumerabiles ſunt Theologi Pariſienſes, & ad verificandum numerum pluralẽ ſufficiũt duo. Quocirca multi ſuſpicantur animo fallaci ſcriptum hunc titulum: ita quòd ille qui titulum hunc appoſuit, aliud dixerit & aliud intenderit. dixit enim a Theologis Pariſienſibus intendit autem vt paſsim legentes & audientes fallantur, intelligẽdo ab vniuerſa Theologorum ſchola Pariſius. Nec temere ſuſpicantur: quoniam quiſquis ille fuerit, imponit mihi multa quę non ſcripſi: ipſa enim impoſitio, ſignum eſt mali animi: propterea vos quidem eſtote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo: illius verò quiſquis fuerit ille, miſereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famoſum reſpondebo.

¶Articulus itaque primus eſt, Licitum eſt viro vxore fornicante, ducere aliam. Secundus, eſt, Non eſt eadem libertas vxori, quę viro. Articuli iſti non ſunt mei. neuter enim inuenitur aſſertus in libris meis: vt patet in commen. ſuper Matth. cap. 19. vbi duntaxat diſputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Eccleſia.

¶Tertius articulus eſt, Epiſtola Pauli ad Hebr. non eſt autentica. Iſte articulus non eſt meus. in cõmentariis enim ſuper dicta Epiſtolam non negaui Epiſtolam eſſe autenticam: ſed dixi ꝙ dubio apud Hieronymum autore eius Epiſtolæ exiſtente, dubia quoque redditur Epiſtola, quam, niſi ſit Pauli, non perſpicuum eſt canonicam, & non nego ipſam autenticam, exiſtente authore Epiſtolæ dubio. Aliud eſt enim Epiſtolam eſſe canonicam, & aliud eſt eſſe perſpicuum, quòd eſt canonica. perſpicuitas enim ſpectat ad notitiam noſtram, eſſe verò canonicam, ſpectat ad ipſam Epiſtolã ſecundum ſeipſam, ſi nanque tolleretur dubium & fieret perſpicuum, non propterea Epiſtola fieret nouiter canonica: ſed quæ erat ſecundum ſe canonica, manifeſtaretur canonica. certum eſt tamen quòd durante dubio, non eſt tantæ autoritatis apud nos, vt ſola ſufficiat ad ea, quæ ſunt fidei. Ego igitur locutus ſum de noſtra notitia: non de ipſa Epiſtola (vt verba mea clarè ſonant) articulus verò loquitur de Epiſtola ſecundum ſe.

¶Quartus articulus eſt, Poſterior pars vltimi capituli Marci. ſ. Nouiſsimè autem recumbentibus, non eſt autẽtica, Iſte articulus non eſt meus: vt patet in Commen. ſuper Marcum. Sed ex verbis

Hiero

Hieronymi, dixi ꝙ illa ſcripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubiis, non ſunt ſolidæ autoritatis ad firmandã fidẽ, ſicut ſunt reliqua Marci indubitata. Certum eſt enim ꝙ ea quæ vertũtur in dubium, nõ ſunt tantæ autoritatis, quantæ ſunt indubitata. dubium enim ad noſtram ſpectat notitiam, & non adſcripta ipſa in ſe.

¶ Aduertendum eſt autẽ circa hunc articulũ præcedentẽ & ſimiles, ꝙ ego nullã Bibliæ partem reieci, niſi quas reiicit beatiſſimus Hieronymus: & nullã partẽ, aut particulã in dubium verti, niſi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus ſum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi conſentanea ſermoni eius. Hieronymus enim vniuerſæ Eccleſiæ lumen eſt, ad diſcernendas partes & particulas ſacræ Scripturæ ab iis, quæ non ſunt partes, nec particulæ eius, & ad diſcernendum partes, ſeu particulas certas a dubiis. Cur itaque accuſor ſequens beatiſſimum Hieronymum? accuſando ſiquidem in iſtis me, accuſant Hieronymum, qui eſt principalis autor huiuſmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus eſt, confeſſio auricularis non eſt inſtituta à Chriſto inquantum auricularis & ſecreta. Iſte articulus non eſt meus: ſed Ioan. 20. ſcripſi, ꝙ Chriſtus inſtituit confeſſionẽ voluntariam peccati, ſed modũ confitendi, & ſimiliter abſoluendi, an ad aurem in publice, Eccleſiæ viui reliquit, iuxta tamẽ qualitatẽ peccati publici vel occulti. Quod non eſt dicere hanc negatiua Confeſſio auricularis non eſt inſtituta a Chriſto: ſed eſt dicere, ꝙ confeſſio inſtituta a Chriſto, non reſtringitur ad hunc modum confitendi: quia extenditur etiam ad confeſſionem publicam, ſatisfacit enim præcepto Chriſti, qui poſtquam publice peccauit, publicè confitetur, publicè abſoluitur, & publicè ſatiſfacit.

¶ Sextus articulus eſt. Non eſt neceſſariũ, hominẽ, qui mortaliter peccauit, & qui habet copiam Confeſſoris, confiteri antequã Euchariſtiã ſumat. Hic articulus meus eſt: & fundatus ſuper doctrinã Apoſt. Pauli, dicentis de exiſtẽte in peccato mortali, ꝙ manducaret & biberet indignè Euchariſtiã, niſi prius probaretur. Probet autem, inquit, ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne, &c. Probare enim ſeipſum, ad contritione ſpectat: confeſſio vero ſpectat ad probationem non ſolum a ſeipſo, ſed etiam ab alio, videlicet a confeſſore. Et hoc itaque, ꝙ Paulus dicit ſufficere ad euitandam indignitatẽ probare ſeipſum, dicit contritionem ſufficere ad ſumendam Euchariſtiam, niſi enim ſufficeret probare ſeipſum, non adiunxiſſet, Et ſic de pane illo edat, clare enim ſignificat, ꝙ homo, qui ſic eſt probatus a ſeipſo, de pane illo edat, & de calice bibat. Non eſt itaque articulus erroneus, quem Paulus docuit.

¶ Septimus articulus eſt, No habetur verus textus ſacræ Scripturæ in lingua Latina, niſi fiat tranſlatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua ſumitur, & fiat omnino talis qualis in ſua origine eſt. Iſte articulus nunquam fuit a me ſcriptus: vt teſtatur proœmium ſuper Pſalterium, in quo ſolo materiam hanc tractaui.

¶ Octauus articulus eſt, Melius eſt, ꝙ orationes dicantur in lingua vulgari in Eccleſia, quam in lingua Latina. Iſte articulus non integrè recitatur: quoniam non ſcripſi, ꝙ eſt melius, ſed ꝙ eſt melius ad ædificationem Eccleſiæ: neque ſcripſi orationes, ſed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autem ſuper doctrinam Pauli fundaui 1. ad Cor. 14.

¶ Nonus articulus eſt, Penſiones ſuper beneficiis curatis pecunia numerata redimi poſſunt. Iſte articulus recitat plus, quam ego ſcripſerim: quoniam ego non ſcripſi de beneficiis curatis in ſpecie, ſed de beneficiis eccleſiaſticis in genere: & fundaui dicta mea ſuper doctrinam diui Tho. Et ea vera eſſe, teſtatur mos Eccleſiæ paſſim. nam quotidie fiunt huiuſmodi redemptiones, etiam a viris timoratis. Et conſueuit quantitas penſionis redimi, ſoluendo pecuniam in proportione quincupla: reputatur enim communiter huiuſmodi pretium iuſtum.

¶ Decimus articulus eſt, Nec ratione nec authoritate probari poteſt, ꝙ abſolutè loquendo, ſacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppoſitionẽ. Iſte articulus non eſt meus, quãtũ ad illam particulam, probari poteſt: quoniam vt tex. quæſtionis manifeſtat, ſcripſi nec ratione nec authoritate probatur, ꝙ ſacerdos ſeclusis legibus iuris poſitiui & votis, peccet contrahendo matrimonium, &c. & attuli, rationẽ, contra quã oportet aduerſantes, rationibus procedere, & non libello famoſo.

¶ Vndecimus articulus eſt, Summus Pontifex ſalua cõſcientia poteſt diſpenſare cum ſacerdote Occidentali, ꝙ contrahat matrimonium, etiam ceſſante cauſa publicæ vtilitatis. Iſte articulus eſt meus. & alienus monſtratur ab omni errore in illa quæſtione. nulla enim iura arctant cauſam diſpenſandi ad vtilitatem poteſt publicam ſolam: occurrente enim alia cauſa rationabili, Papa vti ſua poteſtate, vt clare patet.

¶ Duodecimus articulus eſt, Verum diſcordia orta inter coniuges huiuſmodi ſine ſpe remedij, ſit rationabilis cauſa diſpenſandi, vt vterque cum alio contrahat, crediderim ꝙ ſic, coniugium conſenſu accedente. Iſte articulus de coniugio non conſummato meus eſt. & tam moderatus, vt irreprehenſibilis omnino ſit, tum quia nihil aſſerui, niſi credulitatem. tum quia innititur autoritati ſedis Apoſtolicæ, quæ huiuſmodi cauſam habet pro rationabili. vt apoſtolica reſcripta teſtantur.

¶ Tertiusdecimus articulus eſt, Aſſerit ꝙ Chriſtus deſcendens ad inferos prædicauerit dæmonibus & damnatis: iſte articulus non eſt meus: quoniam nunquam hoc aſſerui. Sed in cõmentariis ſuper primã epiſtolam Petri c. 3. manifeſtè dixi, Petrus non loquitur de prædicatiõe qua Chriſtus manifeſtauit apud inferos ſeipſum eſſe Meſſiam, & conuincit tam dæmones, quam incredulos omnes: huiuſmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarè patet, ꝙ non de prædicatione abſoluta, ſed de prædicatione huius (hoc eſt confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus ſum: iſti autem imponunt mihi prædicationem ſine aliqua additione.

¶ Quartusdecimus articulus eſt, Epiſtola ſecunda Ioan. non tam eget expoſitione, quam correctione. Iſte articulus non integrè recitatur: nã in Commentariis ſuper ipſam Epiſtolam ſcripſi. Nec tã eget expoſitiõe, quã correctione, quoniã in multis differt a textu Græco. Vbi clare patet, ꝙ de correctione verborũ diſſonãtium à textu Græco locutus ſum. Et ſi hoc eſt error, quare Hieronymus tanto tempore laborauit ad corrigendum libros ſacræ ſcripturæ iuxta Hebraicam veritatem? quare Augu. pro correctione librorũ veteris Teſtamenti remittit lectores ad Hebraicũ textum, & pro correctione librorum noui Teſtamenti ad textum Græcum?

¶ Quintusdecimus articulus eſt, Iacobus Alphæi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioſeph ex alia vxore, Iſte articulus non eſt meus, nunquam enim ſciui, nunquam aſſerui ꝙ Ioſeph habuerit aliam vxore, quamuis opinio dicentiũ hoc no mihi diſplicuerit: & propterea ſcripſerim in Commentariis ſuper Epiſtolam ad Galatas c. 1. & forte nulla magis quadrare videtur ratio, quam ꝙ fuerit filius Ioſeph ex alia vxore. nihil enim vt certum ſcripſi.

¶ Sextusdecimus articulus eſt, an Paulus vxorem habuerit, diſputare, ſuperfluũ eſt: quonia ex eius Epiſtolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus ſenſu valde rationabili monſtretur eum habuiſſe vxorem. Iſte articulus nõ eſt meus. nam in Cõmẽtariis ſuper Epiſtolam ad Phil. c. 4. ſcripſi, diſputare hic, an Paulus habuerit vxorem, ſuperfluũ duxi: cũm ex aliis locis Epiſtolarũ Pauli nihil certi habeam: & hic locus cogere videatur no ratione demonſtratiua, ſed ſenſu valde rationabili, quòd Paulus habuerit vxorẽ. Ex hoc autem articulo, & multis aliis prærecitatis, facile patere poteſt, ꝙ articuli iſti indigni ſunt Theologis, indigni & reſponſione: vtpote vel impoſiti, vel alieni a materia erroris, nullus ſiquidem error incurritur, putando Paulum habuiſſe vxorem, vel non habuiſſe vxorem: nullus error eſt, putare Ioſeph habuiſſe, vel non habuiſſe aliã vxorem, ante beatam Virginem: nullus error eſt Epiſtolam Ioannis eſſe correctam vel non correctam iuxta textum Græcum: nullus error eſt dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis ſchedulæ illius contenta. Pro conſolatione itaque tua & Germanorum, honorande magiſter, hæc ſcripſi vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros noſtros legant, & intelligunt, libellos hos famoſos, pugnent rationibus & authoritatibus Scripturæ, non libellis famoſis, non nominis ſupercilio, qui oppugnare noſtra cupiunt. Bene vale. Romæ 30. Decembris. 1534.

FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT. Omnes ſunt quaterniones, præter TT qui eſt ternio.